

Ιερός Ναός Αγίου Σώστη

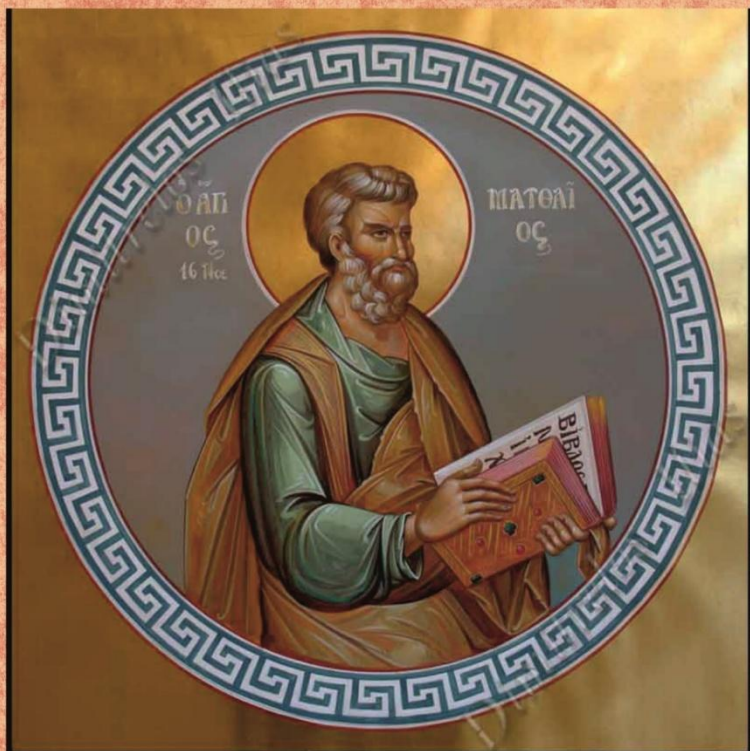
<https://www.sostis.gr/>

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΣΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Π. Τρεμπέλα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: π. Νικόλαος Πουλάδας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

<http://orthodoxa-keimena.gr/>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ	8
1. Ἡ ἐπιγραφή	8
2. Τὰ κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴς Ματθαῖον.....	8
3. Τὸ συνοπτικὸν πρόβλημα.....	11
4. Αἱ προταθεῖσαι λύσεις.....	14
5. Τὰ κατὰ Παπῖαν Λόγια	21
6. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τοῦ κατὰ Ματθαῖον.....	24
7. Γεννᾶται ἤδη τὸ ἐρώτημα.....	26
8. Τί ἀπέγινε τὸ εἰς τὴν ἀραμαϊκὴν πρωτότυπὸν τοῦ Ματθαίου;.....	26
9. Χρόνος συγγραφῆς	27
10. Παραλήπται τοῦ εὐαγγελίου.....	28
11. Ὁ σκοπὸς τῆς συγγραφῆς	29
ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α' (1)	33
Στίχ. 1-17. Ἡ γενεαλογία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.	33
Στίχ. 18-25. Ἡ υπερφυσικὴ γέννηση τοῦ Κυρίου.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β' (2)	60
Στίχ. 1-12. Ἡ προσκύνηση τῶν Μάγων.	60
Στίχ. 13-18. Ἡ φυγὴ στὴν Αἴγυπτο καὶ ἡ σφαγὴ τῶν νηπίων.....	73
Στίχ. 19-23. Ὁ Ἰωσήφ, ἡ Μαρία καὶ ὁ Ἰησοῦς εγκαθίστανται στὴ Ναζαρέτ.....	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' (3)	85
Στίχ. 1-12. Ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης στὴν ἔρημο.....	85
Στίχ. 13-17. Ἡ Βάπτισις τοῦ Ἰησοῦ στὸν Ἰορδάνη.	98
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ' (4)	105
Στίχ. 1-11. Οἱ τρεῖς πειρασμοὶ τοῦ Ἰησοῦ.	105
Στίχ. 12-17. Ὁ Κύριος ἀρχίζει τὸ σωτήριον ἔργο του στὴ Γαλιλαία.....	116
Στίχ. 18-25. Οἱ πρῶτοι μαθητές.....	121
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε' (5).....	129

Στίχ. 1-12. Οι μακαρισμοί.	129
Στίχ. 13-16. Οι Χριστιανοί αλάτι και φως.	142
Στίχ. 17-48. Ο Κύριος τελειοποιεί και συμπληρώνει τον Μωσαϊκό νόμο.	148
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ' (6)	182
Στίχ. 1-8. Η ελεημοσύνη και η προσευχή.	182
Στίχ. 9-13. Η Κυριακή προσευχή.	190
Στίχ. 14-15. Πως θα συγχωρηθούμε.	200
Στίχ. 16-18. Η θεάρεστη νηστεία.	202
Στίχ. 19-21. Επίγειοι και ουράνιοι θησαυροί.	204
Στίχ. 22-24. Ο οφθαλμός της ψυχής. Οι δυο κύριοι.	207
Στίχ. 25-34. Ο Θεός προνοεί για τις ανάγκες μας.	211
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ' (7)	221
Στίχ. 1-6. Δεν πρέπει να κατακρίνουμε.	221
Στίχ. 7-11. Τα αποτελέσματα της προσευχής.	226
Στίχ. 12-14. Ο χρυσός κανόνας. Οι δυο δρόμοι.	230
Στίχ. 15-20. Προσοχή από τους ψευδοπροφήτες.	234
Στίχ. 21-29. Να εφαρμόζουμε τις εντολές του Θεού.	239
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η' (8)	248
Στίχ. 1-4. Ο Κύριος θεραπεύει τον λεπρό.	248
Στίχ. 5-13. Ο Κύριος θεραπεύει τον δούλο του εκατόνταρχου.	253
Στίχ. 14-17. Ο Κύριος θεραπεύει την πεθερά του Πέτρου και άλλους ασθενείς.	261
Στίχ. 18-22. Ο Ιησούς ζητά αυταπάρνηση.	264
Στίχ. 23-27. Τρικυμία και γαλήνευση της θάλασσας.	270
Στίχ. 28-34. Θεραπεία δυο δαιμονισμένων.	274
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ' (9)	284
Στίχ. 1-8. Η θεραπεία του παραλύτου της Καπερναούμ.	284
Στίχ. 9-13. Η κλήση του Ματθαίου.	290
Στίχ. 14-17. Ερώτηση σχετικά με τη νηστεία.	296
Στίχ. 18-26. Η ανάσταση της κόρης του Ιαείρου και η θεραπεία της αιμορροούσης.	302
Στίχ. 27-31. Η θεραπεία των δυο τυφλών.	308

Στιχ. 32-34. Η θεραπεία του κωφαλάλου.....	312
Στιχ. 35-38. Ανάγκη ποιμένων και διδασκάλων.	314
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄ (10).....	318
Στιχ. 1-4. Οι δώδεκα μαθητές.	318
Στιχ. 5-31. Το έργο και η εξουσία των δώδεκα μαθητών.	324
Στιχ. 32-42. Να ομολογούμε την πίστη μας στο Χριστό.	351
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄ (11)	362
Στιχ. 2-15. Το μεγαλείο του Ιωάννου του Βαπτιστού.	362
Στιχ. 16-24. Ο Κύριος προλέγει την τιμωρία των πόλεων της Γαλιλαίας, διότι δεν πίστεψαν. .	376
Στιχ. 25-27. Οι θείες αλήθειες φανερώνονται στους ταπεινούς.	385
Στιχ. 28-30. Ο Κύριος προσκαλεί σε μετάνοια.	390
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄ (12)	394
Στιχ. 1-13. Πως αγιάζεται η ημέρα του Θεού.	394
Στιχ. 14-21. Προφητείες που εκπληρώθηκαν στον Ιησού.....	403
Στιχ. 22-30. Η θεραπεία του τυφλού και του κουφού. Ο Κύριος θαυματουργεί με τη θεική του δύναμη.....	408
Στιχ. 31-32. Η βλασφημία κατά του Αγίου Πνεύματος.	415
Στιχ. 33-37. Οι πράξεις και οι λόγοι πηγάζουν από την καρδιά. Όσοι δεν πιστέψουν θα καταδικασθούν.....	418
Στιχ. 38-42. Οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι ζητούν σημείο.	421
Στιχ. 43-45. Όταν το πονηρό πνεύμα εκδιωχθεί και επανέλθει.....	427
Στιχ. 46-50. Ποιους ο κύριος θεωρεί συγγενείς του.....	429
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄ (13).....	433
Στιχ. 1-23. Η παραβολή του σπορέως.	433
Στιχ. 24-30. Η παραβολή των ζιζανίων.	449
Στιχ. 31-43. Η παραβολή του σιναπιού και της ζύμης. Εξήγηση της παραβολής των ζιζανίων.	454
Στιχ. 44-52. Η παραβολή του κρυμμένου θησαυρού, του καλού μαργαρίτη και του δικτύου.	463
Στιχ. 53-58. Ο Ιησούς διδάσκει στη Ναζαρέτ.....	472
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄ (14)	477
Στιχ. 1-12. Η αποκεφάλιση του Βαπτιστού.....	477

Στιχ. 13-21. Ο πολλαπλασιασμός των πέντε άρτων στην έρημο.	485
Στιχ. 22-36. Ο Κύριος περπατάει πάνω στη θάλασσα.	491
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ' (15).....	500
Στιχ. 1-20. Διδασκαλία για την καθαρή καρδιά.....	500
Στιχ. 21-28. Η θεραπεία της κόρης της Χαναναίας.....	512
Στιχ. 29-31. Διάφορες θεραπείες.....	518
Στιχ. 32-39. Ο πολλαπλασιασμός των επτά άρτων.	519
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ' (16).....	524
Στιχ. 1-12. Μόνο τη διδασκαλία του Κυρίου πρέπει να έχουμε οδηγό μας.	524
Στιχ. 13-20. Η ομολογία του Πέτρου και των μαθητών.....	531
Στιχ. 21-28. Προαναγγελία του Πάθους.	541
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ' (17).....	552
Στιχ. 1-13. Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος.	552
Στιχ. 14-21. Η θεραπεία του σεληνιαζόμενου νέου.	563
Στιχ. 22-27. Η πληρωμή του φόρου με θαύμα.	568
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ' (18)	576
Στιχ. 1-17. Συνδιαλέξεις και λόγοι του Κυρίου στην Καπερναούμ.....	576
Στιχ. 18-20. Η εξουσία της αφέσεως στους αποστόλους. Η δύναμη της κοινής προσευχής.....	594
Στιχ. 21-35. Η παραβολή των μυρίων ταλάντων.	597
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ' (19).....	607
Στιχ. 1-12. Το διαζύγιο.	607
Στιχ. 13-15. Ο Ιησούς ευλογεί τα παιδιά.	617
Στιχ. 16-26. Ο πλούσιος νέος.	619
Στιχ. 27-30. Οι αμοιβές σε όσους άφησαν τα πάντα για τον Χριστό.	630
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ' (20)	635
Στιχ. 1-16. Η παραβολή των εργατών του αμπελώνα.	635
Στιχ. 17-28. Οι δύο αδελφοί ζητούν πρωτοκαθεδρίες.	644
Στιχ. 29-34. Η θεραπεία δύο τυφλών.	656
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ' (21)	659

Στιχ. 1-17. Η θριαμβευτική είσοδος του Κυρίου στα Ιεροσόλυμα	659
Στιχ. 18-22. Η συκιά που ξεράθηκε.	672
Στιχ. 23-27. Αποστομωτικές απαντήσεις προς τους Φαρισαίους.	677
Στιχ. 28-32. Η παραβολή για τους δυο γιους.	680
Στιχ. 33-46. Η παραβολή των κακών γεωργών.....	685
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ' (22)	696
Στιχ. 1-14. Η παραβολή των βασιλικών γάμων.	696
Στιχ. 15-22. Η πονηρή ερώτηση των Ηρωδιανών για τους φόρους και η θαυμαστή απόκριση του Κυρίου.	705
Στιχ. 23-33. Η πονηρή ερώτηση των Σαδδουκαίων για την ανάσταση των νεκρών και η θαυμαστή απόκριση του Κυρίου.....	711
Στιχ. 34-40. Η πονηρή ερώτηση ενός νομοδιδασκάλου.....	716
Στιχ. 41-46. Ο Ιησούς ρωτά τους Φαρισαίους για τον Μεσσία.....	720
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ' (23)	723
Στιχ. 1-32. Ο Κύριος ελέγχει τους γραμματείς και Φαρισαίους.....	723
Στιχ. 33-39. Ο Κύριος προειδοποιεί τους γραμματείς και Φαρισαίους για την καταδίκη τους.....	745
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ' (24)	752
Στιχ.1-2. Η καταστροφή του Ναού.	752
Στιχ. 3-14. Το τέλος του κόσμου.	754
Στιχ. 15-22. Προτύπωση του τέλους η καταστροφή της Ιερουσαλήμ.....	762
Στιχ. 23-28. Ψευδόχριστοι και ψευδοπροφήτες.	767
Στιχ. 29-35. Η δευτέρα παρουσία του Κυρίου.....	771
Στιχ. 36-44. Άγνωστη η ώρα της δευτέρας παρουσίας του Κυρίου.	776
Στιχ. 45-51. Ο πιστός και ο κακός δούλος.	783
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ' (25)	787
Στιχ. 1-13. Η παραβολή των δέκα παρθένων.	787
Στιχ. 14-30. Η παραβολή των ταλάντων.....	794
Στιχ. 31-46. Η δευτέρα παρουσία του Κυρίου και η τελική κρίση και ανταπόδοση.....	803
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ' (26)	814
Στιχ. 1-5. Απόφαση θανατώσεως του Ιησού.	814

Στιχ. 6-16. Το μύρο της Βηθανίας και η προδοσία του Ιούδα.....	817
Στιχ. 17-25. Ετοιμασία για το Πάσχα. Το Δείπνο.....	823
Στιχ. 26-29. Η παράδοση του Μυστηρίου της θείας Ευχαριστίας.....	830
Στιχ. 30-35. Στο όρος των Ελαιών.....	835
Στιχ. 36-46. Η αγωνία της Γεθσημανή.....	839
Στιχ. 47-56. Η σύλληψη του Ιησού.....	846
Στιχ. 57-68. Ο Ιησούς ενώπιον του Καϊάφα.....	853
Στιχ. 69-75. Η άρνηση και η μετάνοια του Πέτρου.....	861
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ' (27).....	864
Στιχ. 1-2. Απόφαση θανατώσεως του Ιησού.....	864
Στιχ. 3-10. Το φοβερό τέλος του Ιούδα.....	865
Στιχ. 11-26. Η δίκη του Ιησού ενώπιον του Πιλάτου.....	872
Στιχ. 27-31. Ο Ιησούς εμπαίζεται από τους στρατιώτες.....	883
Στιχ. 32-44. Η σταύρωση του Κυρίου.....	885
Στιχ. 45-56. Ο θάνατος του Ιησού.....	893
Στιχ. 57-66. Η αποκαθήλωση και η ταφή του θείου Σώματος. Η σφράγιση του τάφου.....	902
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ' (28).....	909
Στιχ. 1-10. Η Ανάσταση του Κυρίου και η εμφάνισή του στις Μυροφόρες.....	909
Στιχ. 11-15. Οι φύλακες του τάφου δωροδοκούνται.....	915
Στιχ. 16-20. Η εμφάνιση του Κυρίου στους μαθητές στο όρος της Γαλιλαίας.....	919

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

1. Ἡ ἐπιγραφή

Ἡ ἐπιγραφή κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον εἶναι μὲν παλαιοτάτη, φαίνεται ὁμως ἐπιτεθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων καὶ ἴσως οὐχὶ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκ τούτων. Αἱ ἐκκλησίαι ἐν τούτοις τοῦ δευτέρου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου αἰῶνος, αἱ δεξάμεναι καὶ ἐγκρίνασαι τὴν ἐπιγραφὴν τὴν ἐπιβληθεῖσαν εἰς ἐν ἕκαστον τῶν εὐαγγελίων, προφανῶς ἐξεδέχοντο τὸν τίτλον τοῦτον ὡς σημαίνοντα ὅτι τὸ εὐαγγέλιον συνεγράφη ὑπὸ τοῦ προσώπου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φέρει. Προετιμήθη δὲ ἡ κατὰ μετ' αἰτιατικῆς (κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον κλπ.) ἀντὶ τῆς γενικῆς, ἣτις ἔχρησιμοποιηθῇ διὰ τὰς ἐπιστολὰς (πρὸς Ῥωμαίους Παύλου, Καθολικῆς Ἰακώβου κλπ.), διότι δι' αὐτῆς δηλοῦται μὲν, ὅτι τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον συγγραφῆς διαπραγματεύθησαν καὶ ἄλλοι, τονίζεται δὲ ἡ ἐνότης τοῦ εὐαγγελίου, ὑποδηλουμένου, ὅτι, μολονότι τέσσαρες εὐαγγελισταὶ συνέγραψαν ἴδιον ἕκαστος εὐαγγέλιον, τοῦτο παραμένει πάντοτε ἓν, «εὐαγγέλιον τετράμορφον» (Εἰρην. III, XI, 8), τῆς λέξεως κατὰ σημαινούσης τὴν μορφήν ἢ τὸ εἶδος τὸ ὑπὸ τοῦ κατονομαζομένου συγγραφέως προσδοθὲν εἰς τὸ εὐαγγέλιον.

Προετιμήθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν τοῦ κειμένου τῆς Κ. Δ. ἡ ἐπιγραφή κατὰ Ματθαῖον, ὑποστηριζομένη ἀπὸ τοὺς παλαιότερους κώδικας. Αὕτῃ δὲ φαίνεται νὰ ᾔτο ἡ ἀρχικὴ ὀρθογραφία τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ κατὰ κανόνα γενικὸν προλαμβάνοντα καὶ λειαινόντα τὰς τραχύτητας τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς, ὁ ἀρχικὸς τύπος τῆς λέξεως Ματθαῖος μετεβλήθη εἰς Ματθαῖος. Ὑπὸ τῶν ἐρευνησάντων τὴν παραγωγὴν τῆς λέξεως προετάθησαν διάφοροι ἐτυμολογίαι αὐτῆς, ἐκ τῶν ὁποίων πιθανωτέρα φαίνεται ἡ παρουσιάζουσα τὴν λέξιν ὡς ἐπιβράχυνσιν τοῦ ὀνόματος Ματταθίας καὶ κατὰ συγκοπὴν Ματθίας. Ἀποδίδεται δὲ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ ὄνομα διὰ τοῦ Θεόδωρος ἢ Θεοδώρητος.

2. Τὰ κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴς Ματθαῖον

Τὸ πρῶτον μνημονεύεται καὶ Ματθαῖος ἐν αὐτῷ τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ (θ 9), ἔνθα ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὴν κλῆσιν αὐτοῦ. Εἰς τὰ παράλληλα ὁμως χωρία τῶν ἄλλων δύο συνοπτικῶν (Μάρκ. β 14 καὶ Λουκ. ἐ 27) καὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου κληθεῖς νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτῶν τελώνης ὀνομάζεται Λευῖ ἢ Λευῖς. Ἐντεῦθεν δὲ προέκυψε ζήτημα περὶ τοῦ ἂν τὰ ὀνόματα Ματθαῖος καὶ Λευῖς ἀναφέρονται εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ὁ οὐαλεντινιανὸς Ἡρακλέων διέκρινε τὸν Ματθαῖον τοῦ Λευῖ (Κλήμ. Ἀλεξ. Στρώμ. IV, 9), τὴν αὐτὴν δὲ διάκρισιν ἀπεδέχθη καὶ ὁ Ὁριγένης (Κατὰ Κέλσου I, 62), συγγέων, ὡς φαίνεται, τὸν Λευῖν μετὰ τοῦ Λεββαίου ἢ Θαδδαίου. Τὰ περιστατικὰ ὁμως τῆς κλήσεως τοῦ Λευῖ κατὰ τοὺς ἐτέρους δύο συνοπτικοὺς ταυτίζονται πλήρως πρὸς τὰ περιστατικὰ τῆς κλήσεως τοῦ Ματθαίου κατὰ τὸν πρῶτον εὐαγγελιστὴ καὶ συνεπῶς παρουσιάζεται δύσκολον νὰ μὴ δεχθῶμεν ὅτι τὰ δύο ταῦτα

ὀνόματα ἀναφέρονται εἷς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Οὕτω τῆς κλήσεως τοῦ Λευὶ καὶ τοῦ Ματθαίου προηγείται καὶ κατὰ τοὺς τρεῖς συνοπτικούς το θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ παραλυτικοῦ ἐν Καπερναοὺμ καὶ ἐπακολουθεῖ ταύτη δοχὴ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ τελώνου, ἀκούονται δὲ κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἀφηγήσεις αἱ αὗται ἀποδοκimasίαι καὶ κατηγορίαι τῶν Φαρισαίων καὶ ἡ αὐτὴ ἀπόκρισις τοῦ Κυρίου. Πρόκειται λοιπὸν περὶ τοῦ αὐτοῦ γεγονότος, ἥτοι περὶ τῆς κλήσεως ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου φέροντος δύο ὀνόματα. Δὲν εἶναι δὲ ἡ μοναδικὴ περίπτωσις, καθ' ἣν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον παρουσιάζεται φέρον δύο ὀνόματα καὶ δὴ οὐχὶ τὸ ἐν ἐβραϊκὸν καὶ τὸ ἕτερον λατινικόν, ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου. Οὕτως αἱ Πράξεις μᾶς ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰούδα μετὰ τοῦ Ματθίου συνεκλεγέντος καὶ συγκληρωθέντος «Ἰωσήφ τοῦ καλουμένου Βαρσαββά, δς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος» (Πράξ. ἄ 23), ἥτοι περὶ προσώπου ἔχοντος δύο καὶ προσλαβόντος καὶ τρίτον ὄνομα. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐπώνυμο Βαρσαββάς κατὰ τὰς αὐτὰς Πράξεις (ἰε 22) φέρει καὶ ἄλλος τις ὀνόματι Ἰούδας. Ἐν τῷ καταλόγῳ δὲ τῶν ἀποστόλων εἷς ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἰούδας, ἐπονομαζόμενος καὶ Λεββαῖος ἐπεκλήθη καὶ Θαδδαῖος (Πρβλ. Ματθ. ἰ4-Λουκ. στ 16). Ἐὰν δὲ κρίνωμεν ἐκ τῆς περιπτώσεως τοῦ Σίμωνος ὅστις ἐπεκλήθη Κηφᾶς ἢ Πέτρος, καθὼς καὶ τῆς περιπτώσεως Ἰωσήφ τοῦ Βαρσαββά, τοῦ ἐπικληθέντος Ἰούστου, δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ὅτι τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ ὑπῆρξε Λευῖς, ἔλαβε δέ, ὅταν ἠκολουθήσῃ τῷ Χριστῷ, ὡς χριστιανικὸν οὕτως εἶπεῖν ἐπώνυμον καὶ τὸ ὄνομα Ματθαῖος. Ἡ τοιαύτη δ' ἐκδοχὴ ἀρμόζει μὲν καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος Θεόδωρος ἢ Θεοδώρητος (=ὁ εἰς τὸν ἀποστολικὸν χορὸν θεόθεν χαρισθεῖς) ὑπονοεῖται δὲ καὶ ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐξιστορῶν τὰ τῆς κλήσεως αὐτοῦ κατονομάζει ἑαυτὸν αὐτὸς οὗτος καὶ εὐαγγελιστὴς λέγων: «εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Ματθαῖον λεγόμενον ν» (Ματθ. θ 9)=ἄνθρωπον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ματθαῖος (πρβλ. διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ λεγόμενος Ματθ. ἄ 16, ι 2, κζ 17, 22). Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὑποδηλοῖ οὕτω ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Κυρίου κληθεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτῶν τελώνης ἦτο γνωστὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἐγράφετο τὸ εὐαγγέλιον, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ματθαῖος. Καὶ ἵνα κατὰ Χρυσόστομον εἴπωμεν: «"Ἄξιον καὶ τοῦ ἀποστόλου θαυμάσαι τὴν φιλοσοφίαν, πῶς οὐκ ἀποκρύπτει αὐτοῦ τὸν ἔμπροσθεν βίον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τίθησι, τῶν ἄλλων κρυψάντων αὐτὸ προσηγορίᾳ ἑτέρα» (Ομιλ. XXX εἰς τὸν Ματθαῖον 8 1). Ἐνῶ δηλαδὴ οἱ ἄλλοι δύο εὐαγγελισταὶ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν, τὸν γνωστὸν πλέον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς Ματθαῖον, προτιμῶσι νὰ καλύψωσι τὸν τελώνην ὑπὸ τὸ παλαιὸν τοῦ ὀνομα Λευῖς, ὁ πρῶτος εὐαγγελιστὴς ὀνομάζει ἑαυτὸν Ματθαῖον τὸν τελώνην.

Ὁ Λευῖς, ὁ ἐκ τοῦ τελωνίου κληθεὶς, κατὰ τὸν Μάρκον (β 14) ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰακωβίου. Ἄλλ' ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀποστόλων καὶ κατὰ τοὺς τρεῖς συνοπτικούς φέρεται καὶ ὁ Ἰάκωβος ὡς τοῦ Ἰακωβίου, ἐντεῦθεν δὲ προῆλθεν εἰς κώδικας τίνας καὶ σύγχυσις τοῦ Λευὶ πρὸς τὸν Ἰάκωβον τοῦτον, οἵτινες εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Μάρκου παρατιθέμενον κατάλογος τῶν ἀποστόλων

ἀντὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, σημειοῦσι Λευὶν τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καθ' ὃν χρόνον μνημονεύεται ἐν αὐτῷ καὶ ὁ Ματθαῖος. Ἄλλ' ὅτι ὁ Ἰάκωβος οὗτος εἶναι υἱὸς ἄλλου Ἀλφαίου παρὰ τὸν πατέρα τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦτο καθίσταται ἐμφανὲς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀποστόλων οἱ ἀδελφοὶ καταγράφονται κατὰ ζεύγη, ὡς Σίμων Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰάκωβος καὶ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. (Ματθ. ι 2 καὶ Λουκ. σι 14).

Κατὰ τὰ εὐαγγέλια ὁ Λεὺις οὗτος ἦτο τελώνης, ἐγκατεστημένος ἐν τῇ Καπερναοῦμ, ἥτις φαίνεται νὰ ἦτο καὶ ἡ πατρίς αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ Καπερναοῦμ περιλαμβάνετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἡρώδου, ὁ Λεὺις ἢ Ματθαῖος δὲν ἦτο ὑπάλληλος τῆς Ρώμης, ἀλλὰ διετέλει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἡρώδου εἰσπράττων τοὺς φόρους τῆς πόλεως Καπερναοῦμ ἢ καὶ ὁλοκλήρου τῆς περιφέρειας. Μετὰ δὲ τὴν: ὑπὸ τοῦ Κυρίου κλήσιν αὐτοῦ ὁ Ματθαῖος παραθέτει τράπεζαν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ παρακάθηνται οὐ μόνον ὁ Κύριος καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πολὺ λοὶ ἄλλοι τελῶναι, ἐξ οὗ καὶ ἐκινήθη ἡ ἀγανάκτησις τῶν Φαρισαίων. Ἐκ τούτου δύναται τις νὰ συναγάγῃ, ὅτι ὁ Ματθαῖος εἶχεν εὐπορίαν τινά, ἀφοῦ καὶ ἐν ἰδίᾳ οἰκίᾳ καὶ εἰς τόσον εὖρον κύκλος παραθέτει το πρὸς ἀποχαιρετισμὸν ἐκ τοῦ πόλο οἱ ἐπαγγέλματος καὶ ἐορτασμὸς τῆς νέας αὐτοῦ κλήσεως γεῦμα.

Μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ὁ Ματθαῖος μνημονεύεται ἐν ταῖς Πράξεσι μόνον ἐν τῷ εἰς τὸ πρῶτο κεφάλαιον αὐτῶν παρατιθεμένῳ καταλόγῳ, ἐξ οὗ συνάγει τις ὅτι, τουλάχιστον μέχρι τῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου διασπορᾶς πολλῶν ἐκ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Χριστιανῶν, ὁ Ματθαῖος συμπαρέμενεν ἐκεῖ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, οἵτινες οὐδὲ ἐκ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ κατέλιπον τὰ Ἱεροσόλυμα. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (Παιδαγ. II 1) ἀναγράφει τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὁ Ματθαῖος διῆγε βίον αὐστηρόν, ἀπέχων κρεῶν καὶ μετέχων καρπῶν καὶ λαχάνων. Ο Ζαὴν ὅμως εἰσηγήθη τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Κλήμης ἐν προκειμένῳ ποιεῖται σύγχυσιν πρὸς τὸν Ματθαῖον, τοῦ ὁποίου τὸ Εὐαγγέλιον ἢ τὰς Παραδόσεις (ἀπόκρυφον) παραθέτει συχνάκις, ἐκεῖθεν δὲ καὶ ἤντησε τὴν πληροφορίαν αὐτήν. Πράγματι δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλ. Ἰστ. III, 29) παρουσιάζει τὸν Ματθαῖον ὡς ὑποστηρικτὴς τῆς ἀπὸ τῶν κρεῶν ἀποχῆς.

Ὅτι ὁ Ματθαῖος ἐκήρυξε τὸ κατ' ἀρχὰς τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς Ἑβραίους μαρτυρεῖται ὑπὸ τὲ τοῦ Κλήμεντος (ἐνθ' ἂν.) καὶ τοῦ Εἰρηναίου (Κατὰ αἰρέσ. III, 1, 1) καὶ τοῦ Εὐσεβίου (Ἐκκλ. Ἰστ. III, 24). Κρατεῖ ὅμως μεγάλη ἀβεβαιότης ὡς πρὸς τὸ ποῦ ἔδρασεν ὁ Ματθαῖος μετὰ τὴν ἐκ Παλαιστίνης ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ.

Ὁ Ρουφίνος (H. E. I, 9), ὁ Γρηγόριος ὁ μέγας (In. I. Reg. IV 13) καὶ ὁ Σωκράτης (Ἐκκλ. Ἰστ. 1, 19) ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ Ματθαῖος μετέβη εἰς Αἰθιοπίαν. Ὁ Παυλῖνος Νώλης (Poema XIX) ἀναφέρει αὐτὸν ὡς ἐπιστρέψαντα εἰς Χριστὸν τοὺς Παρθοὺς, παρ' οἷς καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸν Ἰσίδωρον τὸν Σεβίλλης. Συμεὼν δὲ ὁ Μεταφραστὴς εἰς τὸν Βίον αὐτοῦ (IV, 5) συνδυάζει

ἀμφοτέρας τὰς εἰδήσεις ταύτας, ἀναφέρων ὅτι ὁ Ματθαῖος ἐκήρυξεν εἰς τοὺς Παρθοὺς καὶ τοὺς Αἰθίοπας. Καὶ τὸ ποῦ λοιπὸν ἐμαρτύρησεν ὑπὸ τὴν αὐτὴν τελεῖ ἀβεβαιότητα. Ἡ ρωμαιοκαθολικὴ ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 21 Σεπτεμβρίου, ἡ δὲ ὀρθόδοξος τὴν 16 Νοεμβρίου.

Τὸ ζήτημα τῆς συγγραφῆς τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ματθαίου φερομένου εὐαγγελίου συνδέεται ἀναποσπάστως πρὸς τὸ ὅλον συνοπτικὸν πρόβλημα. Ἐξαρτᾶται δὲ ἀμέσως ἐκ τῆς λύσεως, τὴν ὁποίαν τὶς θὰ υἱοθετήσῃ ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόβλημα τοῦτο καὶ τὸ νὰ δεχθῇ κατὰ πόσον καὶ ἐν τίνι βαθμῷ ὁ Ματθαῖος εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ πρώτου εὐαγγελίου. "Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν πρῶτον, ὁποῖον τὸ συνοπτικὸν πρόβλημα καὶ ποῖαι πρὸς λύσιν αὐτοῦ προετάθησαν ὑποθέσεις.

3. Τὸ συνοπτικὸν πρόβλημα

Τὰ τρία πρῶτα εὐαγγέλια, ἀκολουθοῦντα τὸ αὐτὸ σχέδιον, περιορίζονται κυρίως εἰς τὴν ἐν Γαλιλαίᾳ δρᾶσιν μετὰ τὸ βάπτισμα καὶ τοὺς ἐν ἐρήμῳ πειρασμούς, ἐμφανίζονται τὸν Ἰησοῦν εἰς Ἱεροσόλυμα ἡμέρας τινὰς πρὸ τοῦ Πάσχα. "Ενεκα δὲ τῶν πολλῶν ὁμοιοτήτων καὶ τῆς ταυτότητος τοῦ γενικοῦ διαγράμματος ἐν τῇ ἀφηγήσει αὐτῶν ἀπεκλήθησαν Συνοπτικά, τοῦτο δὲ διότι καθίσταται δυνατὴ ἡ παράθεσις αὐτῶν κατὰ στήλας παραλλήλους, ἐν αἷς δι' ἐνὸς καὶ μόνου βλέμματος δύναται τὶς νὰ περιλάβῃ τὴν τριπλῇ ἐκθεσιν, ἣν παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς περὶ τῶν αὐτῶν γεγονότων. Καὶ ἐκ πρώτης μὲν ὄψεως αἱ ὁμοιοτητες αὗται θὰ ἡδύναντο νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς φυσικαί, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Ἀλλ' ὅταν ἐνθυμηθῇ τις τὴν ἀφθονίαν τοῦ ὕλικου, τοῦ σχετιζομένου μὲ τὸν βίον τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖον ὑπαινίττεται ὁ Ἰωάννης (Ἰωάν. κ' 25), εὐρίσκει ὅτι ἕκαστος τῶν εὐαγγελιστῶν θὰ ἡδύνατο, ἐκλέγων κατ' ἰδίαν προτίμησιν, οὐ μόνον νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ διαφέρουσιν τῆς τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ καὶ νὰ ταξιθετῇ τὰ διάφορα ταῦτα στοιχεῖα κατὰ διάφορον πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ ἄλλου προκρινόμενον τρόπον. Ἀντὶ τούτου ἔχομεν ἤδη παρὰ τοῖς συνοπτικοῖς μέγαν ἀριθμὸν ἐπεισοδίων, ἅτινα δὲν καλύπτουσι τὸν ὅλον βίον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καταλείπουσι μεγάλα χάσματα ἐν αὐτῷ καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀφήγησις καθίσταται ἐν τισι λεπτομερεστάτῃ, ἡ δὲ πρὸς ἄλληλα σύνδεσις γίνεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ν' ἀπαρτίζωνται ἐξ αὐτῶν σειραι, ἀκολουθοῦμεναι καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν συνοπτικῶν, μολονότι οὗτοι δὲν σπουδάζουσι ν' ἀκολουθήσωσι σειρὰν χρονολογικὴν. Ἐκ τῶν τοιούτων σειρῶν τῶν συνδεομένων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἀφηγήσεις τῶν συνοπτικῶν ἐσημείωσεν ὁ Grandmaison(1) τὰς ἐπομένας: Ἡ θεραπεία τοῦ παραλυτικοῦ-ἡ κλήσεις τοῦ Λευῖ-ἡ ἐρώτησις ἐν σχέσει πρὸς τὴν νηστείαν (Ματθ. θ 1-17, Μάρκ. β 1-22, Λουκ. ε 17-19). Τρεῖς λεπτομερεῖς διηγήσεις θαυμάτων, ἥτοι ἡ καταπράυνσις τῆς τρικυμίας, ἡ θεραπεία τοῦ δαιμονιζομένου τῶν Γεργεσηνῶν, ἡ ἀνάστασις τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαείρου (Ματθ. ἡ 18-34, θ 20-26, Μάρκ. δ 35- ε 43, Λουκ. ἡ 22-56). "Ομολογία τοῦ Πέτρου, πρόρρησις τοῦ πάθους,

Μεταμόρφωσις, θεραπεία τοῦ παιδός, δευτέρα πρόρρησις τοῦ πάθους (Ματθ. 1στ 13-ἰζ 23, Μάρκ. ἡ 27-9 32, Λουκ. θ 18-45): τέσσαρες ἐρωτήσεις μετὰ ἀπαντήσεως τοῦ διδασκάλου: ἡ ἐρώτησις «ἔξεστι δοῦναι κῆνσον τῷ Καίσαρι;», ἡ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνάστασιν ἐρώτησις, ἡ ἐπὶ τῆς μεγαλυτέρας ἐντολῆς καὶ ἡ περὶ τοῦ υἱοῦ Δαβὶδ (Ματθ. κβ 15-46, Μάρκ. ἰβ 1340, Λουκ. κ 20-47): ἡ ἀνάπτυξις πέντε κυρίων σημείων ἐν τῷ περὶ συντελείας λόγῳ, ἥτοι ἡ καταστροφή τοῦ ναοῦ ἡ μεγάλη θλίψις" τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως: ἡ ἔλευσις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου: ἡ ὥρα τῆς κρίσεως (Ματθ. κδ 1-44, Μάρκ. ἰγ 1-37, Λουκ. κα 5-33).

Εἷς τα παραδείγματα ταῦτα παρουσιάζονται οἱ συνοπτικοὶ οὐ μόνον ἐκλέγοντες πρὸς ἀφήγησιν τὰ αὐτὰ στοιχεῖα ἐκ τοῦ βίου τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ταξιθετοῦντες αὐτὰ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἡ ἐκ τοῦ τοιοῦτου φαινομένου ἔκπληξις ἐπιτείνεται, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Fillion (2), ὅταν ἐξετάσῃ τις εἰδικώτερον ἐν τῶν καθ' ἕκαστα ἐπεισοδίων ἐς ὅσων ἀφηγοῦνται οἱ συνοπτικοί. Διακρίνει καὶ ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ τρόπῳ τῆς ἀφηγήσεως ὁμοιότητας καταπληκτικᾶς. Οὕτω ἐν τῇ θεραπείᾳ τοῦ παραλυτικοῦ π.χ. καὶ παρὰ τοῖς τρισὶ συνοπτικοῖς ἀπαντᾷ ἡ ἐν παρενθέσει πρότασις «(λέγει τὸ παραλυτικῷ)». Ἐν γένει δὲ καὶ εἰς τὸ ὕφος φυτῶν παρουσιάζουσιν ὁμοιότητα περισσότερον ἀξιοσημείωτον ἢ κατὰ τὰ λοιπὰ. Πάντες χρησιμοποιοῦσε τὴν ἐλληνιστικῆς διάλεκτον, διακρινομένης τῆς κλασσικῆς, παρεισάγουσι δὲ καὶ ἐκφράσεις τινὰς ἐκ τῆς ἀραμαϊκῆς γλώσσης. Οὗ μόνον δὲ ὁ τόνος τῆς ἀφηγήσεως εἶναι καὶ αὐτὸς παρὰ πάσι τοῖς συνοπτικοῖς ἥτοι ἀπλούς, λαϊκὸς καὶ δραματικὸς ἅμα, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ λεκτικοῦ ἐκτείνεται μέχρι τῆς κατασκευῆς τῶν φράσεων καὶ τῆς ταξιθετήσεως τῶν λέξεων, μέχρι λεκτικῶν καὶ γραμματικῶν ὁμοιοτήτων καὶ τοῦτο ἐνίοτε ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ σελίδι. Εὗρισκε δὲ τοσούτω μᾶλλον ἀξιοσημείωτον τὴν περὶ τὸ λεκτικὸς ὁμοιότητα ταύτην, ὅσω αὕτη παρατηρεῖται παρὰ συγγραφεύσι, τῶν ὁποίων καὶ ἡ γραμματικὴ μὀρφωσις καὶ οἱ συγγραφικοὶ σκοποὶ καὶ οἱ ἀναγνώσται πρὸς οὓς ἀπηυθύνοντο ἦσαν ὅλως διάφορα.

Αἱ ὁμοιότητες αὗται εἰς ὠρισμένα τμήματα τῆς εὐαγγελικῆς ἀφηγήσεως περιορίζονται μετὰξὺ δύο μόνον ἐκ τῶν συνοπτικῶν, διότι ὑπάρχει καὶ ὕλη τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας κοινὴ εἰς δύο ἐκ τῶν συνοπτικῶν, παραλειπομένη δὲ ὑπὸ τοῦ τρίτου τούτων. Ἐχομεν οὕτω ὁμοιότητας μετὰξὺ τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Ματθαίου μόνον, ἢ μετὰξὺ τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ, τοιοῦτον δὲ παράδειγμα ἐν τῇ ὁποίᾳ παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν λέξεων παρατηρεῖται ταυτότης βάθους, ἀλλὰ καὶ ὁ ἰδιάζων τρόπος ἀφηγήσεως τοῦ Μάρκου, σημειοῖ ὁ Grandmaison τὴν περὶ ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ Προδρόμου ἀφήγησιν (Ματθ. ἰδ 6-12, Μάρκ. σὶ 2128). Ἄλλ' ἔχομεν καὶ πρόσθετον τινὰ ὕλην κοινήν εἰς τὸν Ματθαῖον καὶ Λουκᾶν, μὴ συμπεριλαμβανομένην δὲ εἰς τὸν Μᾶρκον, καὶ ἡ ὕλη αὕτη κατὰ τὸν Harnack συμποσοῦται εἰς τὸ 1/6 περίπου τοῦ κειμένου τοῦ Λουκᾶ καὶ εἰς τὰ 2/11 τοῦ κειμένου τοῦ Ματθαίου. Ἡ πρόσθετος αὕτη ὕλη σύγκειται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ διδασκαλιῶν καὶ λόγων τοῦ Ἰησοῦ, παρουσιάζει δὲ ὁμοιότητα μὲν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γλώσσῃ ἢ τῇ φράσει, διαφορὰν ὅμως μεγάλην ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διάταξιν. Διότι ἐνῶ ὁ Ματθαῖος συγκεντροὶ τοὺς λόγους συστηματικῶς

εἰς ὁμιλίας ἢ διαλέξεις ὅπωςδὴποτε μακρᾶς, ὁ Λουκᾶς παραθέτει αὐτοὺς κατὰ τμήματα, ὡς λεχθέντας σποραδικῶς κατὰ διαφόρους περιστάσεις, ἐκάτερος δὲ συνδυάζει διαφόρως τὴν ὕλην ταύτην μετὰ τοῦ ὅλου συνοπτικοῦ σχεδίου ἢ διαγράμματος.

Παρὰ τὰς ὁμοιότητας ὅμως ταύτας οἱ συνοπτικοὶ παρουσιάζουσι καὶ χαρακτηῖρας ὅλως διαφόρους, ἐμφανίζοντες πολυαρίθμους καὶ σοβαρᾶς διαφορᾶς βάθους, σειρᾶς ἐν ταῖς ἀφηγήσεσι καὶ ὕφους. Τὰ διάφορα στοιχεῖα τῆς εὐαγγελικῆς ὕλης «εἶναι ἔξω της θέσεώς των, συνδεδυσμένα παρ' ἐκάστω τούτων ἄλλως, ἢ ἔκφρασις ποικίλλει, καὶ χρωματισμὸς μεταβάλλεται, πολυάριθμοι δὲ ἀποσιωπήσεις καὶ προσθήκαι καθιστῶσιν ἄλλοτε τὴν μίαν ἀφήγησιν καὶ ἄλλοτε τὴν ἄλλην πληρεστέραν ὡς πρὸς τὸ βάθος καὶ ἐπὶ μᾶλλον λεπτομερῆ» ('). Ὡς πρὸς τὴν ὕλην ὁ Μᾶρκος ἀποσιωπᾷ ὅλως τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν γέννησιν καὶ ἐν γένει τὴν παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐκάτερος τῶν δύο ἄλλων συνοπτικῶν ἀφηγεῖται οὕτω διαφόρως τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ βίου τοῦ Κυρίου, ὥστε καθὼς παρατηρεῖ ὁ Grandmaison (8) ἐὰν εἴχομεν μόνον τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο ἀφηγήσεων, κατ' οὐδένα λόγον θὰ ἤδυναμεθα νὰ ὑποπτευθῶμεν τὴν ἄλλην. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σῶμα τῆς ἀφηγήσεως διαπιστοῦμεν παραλείψεις καὶ παραθέσεις ἐξ ἴσου ἀπροβλέπτους. "Ἐκαστος τῶν συνοπτικῶν εἰσάγει εἰς τὴν διήγησίν του ἐπεισόδια καὶ λεπτομερείας, αἵτινες δὲν ἔχουσι σημειωθῆ ὑπὸ τῶν δύο ἄλλων. Οὕτω ὁ Λουκᾶς, καίτοι προώριζε τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ διὰ τὰ ἔθνη, ὅλως ἀνελπίστως παραλείπει τμήμα τί τοῦ Μάρκου ἀρκούντως μακρὸν (Μάρκ. σὶ 45-49), ὑπάρχουν καὶ παρὰ τῷ Ματθαίῳ, τὸ ὅποῖον ἐν τούτοις ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκδρομῆς τοῦ Ἰησοῦ εἰς χώραν εἰδωλολατρικὴν, καθ' ἣν ἔσημειωθῇ το τοσοῦτον συγκινητικὸν διὰ τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἐπεισόδιον τῆς Χαναναίας. Ὡσαύτως ἐπὶ εἴκοσι διηγήσεων θαυμάτων ἐξ προσιδιάζουσιν εἰς τὸν Λουκᾶν καὶ ἐπὶ εἴκοσι τριῶν παραβολῶν αἱ δέκα ὅκτ' ἀπαντῶνται παρὰ μόνον τούτῳ(9). Ὁ Μᾶρκος διηγεῖται μόνος τὴν θεραπείας τοῦ κωφαλάλου της Πενταπόλεως, τὴν τοῦ τυφλοῦ της Βηθσαϊδᾶ καὶ τὴν παραβολὴν τοῦ σπόρου, τοῦ αὐξάνοντος ἀνεπαισθήτως (δ 26-29). Ὁ Ματθαῖος ἀφηγεῖται μόνος τὴν προσκύνησιν τῶν μάγων, τὴν φυγὴν εἰς Αἴγυπτον, τὴν σφαγὴν τῶν νηπίων, τὰς παραβολὰς τῶν ζιζανίων, τῶν κατὰ διαφόρους ὥρας τῆς ἡμέρας προσληφθέντων ἐργατῶν τοῦ ἀμπελῶνος, τῶν δέκα παρθένων κ.λ.π. Ὁ Λουκᾶς ἀφηγεῖται μόνος τὸν Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἑλισάβετ, τὴν ἐν τῷ ναῷ Ὑπαπαντῆς, τὰ ἐπεισόδια τοῦ Ζακχαίου, τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μετανοήσαντος ληστοῦ, τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀναστάντος Κυρίου εἰς τοὺς πορευομένους εἰς Ἑμμαοὺς μαθητᾶς. Καὶ γενικώτερον, καθ' & σημειοὶ ὁ Lepin(10), τὰ παρὰ τῷ Ματθαίῳ προσιδιάζοντα συμποσοῦνται εἰς τὸ 1/6 τοῦ εὐαγγελίου του, ἥτοι εἰς στίχους 330, τὰ παρὰ τὸ Λουκᾶ δὲ εἰς τὸ 1/4 ἥτοι εἰς στίχους 541 καὶ τὰ παρὰ τῷ Μάρκῳ εἰς τὸ 1/10 τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ἥτοι εἰς στίχους 68. (Οἱ στίχοι δὲν λαμβάνονται ὡς χωρίζονται ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ὡς ἀπλαῖ σειραι).

Ὡς πρὸς δὲ τὸ λεκτικὸν καὶ τὸ ὕφος δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἕκαστος τῶν συνοπτικῶν ἔχει τὰς ἰδίας του εὐνοουμένας φράσεις καὶ συμβαίνει ὥστε μετὰ χωρίον τί, ὅπου ἡ ὁμοιότης

φθάνει μέχρι ταυτότητος τῶν λέξεων, χωρίζονται αἵφνης ἀλλήλων (11). Καὶ κατὰ τὸν παρὰ τῷ Lerin (12) εἰς ἀριθμοὺς ὑπολογισμὸν οἱ Λουκᾶς καὶ Ματθαῖος ἔχουσι κοινᾶς μόνον τὸ 1/4 τῶν λέξεων των, ἐκ δὲ τοῦ Μάρκου τὸ 4 ἀνευρίσκεται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους δύο, τὸ % εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν Ματθαῖον καὶ περὶ τὸ 1/3 εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν Λουκᾶν.

Ἐκ τοῦ μίγματος τούτου τῶν ὁμοιοτήτων καὶ τῶν διαφορῶν, αἵτινες παρατηροῦνται παρὰ τοῖς συνοπτικοῖς, ἐτέθη τὸ λεγόμενον συνοπτικὸν πρόβλημα, ἡ λύσις τοῦ ὁποίου θὰ μᾶς παρεῖχε τὴν ἐξήγησιν τῶν αἰτίων, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλονται αἱ ὁμοιότητες καὶ αἱ διαφοραὶ αὗται. Αἱ διατυπωθεῖσαι διὰ τὴν λύσιν ταύτην θεωρίαι ὑπῆρξαν διάφοροι, κρίνων δὲ ταύτας ὁ Th. Keim(13) χαρακτηρίζει αὐτὰς ὡς «ὑποθέσεις ἄγονους, ἄνευ στερεοῦ θεμελίου». Ἐκάστη τούτων παρουσιάζει πλεονεκτήματα, ἀλλὰ καὶ μειονεκτήματα, οὐδεμία δ' ἐξ αὐτῶν μόνη εἶναι ἱκανὴ νὰ δώσῃ ἐξήγησιν πλήρη του προβλήματος καὶ μόνον συνδυάζοντες αὐτὲς πρὸς ἀλλήλας εἰς διαφόρους βαθμοὺς δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν λύσιν ὅπωςδῆποτε ἱκανοποιητικὴν (14). Ἀλλὰ πρὸ παντὸς συνδυασμοῦ τῶν ὑποθέσεων τούτων, θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίσωμεν αὐτὰς κατὰ τὰς γενικὰς τούτων γραμμάς.

4. Αἱ προταθεῖσαι λύσεις

Αἱ προταθεῖσαι παρὰ διαφόρων λύσεις θὰ ἤδυναντο νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὰς ἐπομένους τρεῖς γενικωτέρας λύσεις: (15)

α) Ὑπόθεσις τῆς ἀμοιβαίας ἐξαρτήσεως, καθ' ἣν οἱ μεταγενέστεροί των συνοπτικῶν εἶχαν ὑπ' ὄψει καὶ ἐπωφελήθησαν τοὺς προγενεστέρους. Αἱ κυριώτεραι μορφαι τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἶναι τρεῖς, κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρᾶς, καθ' ἣν τοποθετοῦνται οἱ συνοπτικοί: ἦτοι 1) Ματθαῖος-Μᾶρκος-Λουκᾶς. Ὁ Μᾶρκος μετὰ τὸν Ματθαῖον συγγράψας ἐπωφελήθη αὐτόν, καὶ δὲ Λουκᾶς, νεώτερός των ἄλλων δύο, ἐπωφελήθη ἀμφοτέρους. Τῆς θεωρίας ταύτης εἰσηγητὴς μὲν ὑπὲρ Ὁ Αὐγουστινός (De consensu euangelistarum I, II, 4), υἱοθέτησαν δὲ αὐτὴν καὶ διαρογοὶ xatolixoi (Hug, Danko, Patrizi, de Valroger, Wallon, Schanz, Baquez). -2) Ὁ Μᾶρκος ἐτοποθετήθη τρίτος κατὰ τὴν ἐξῆς σειρὰν: Ματθαῖος-Λουκάς-Μᾶρκος. Τῆς τοποθετήσεως ταύτης εἰσηγητὴς ὑπῆρξεν ὁ Griesbach, ὑποστηρίξας ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐπωφελήθη τὸν τὲ Λουκᾶν καὶ τὸν Ματθαῖον -καὶ 3) Ὁ Μᾶρκος ἐτοποθετήθη πρῶτος καὶ ὁ Λουκᾶς τρίτος, καθ' ὑπόθεσιν ἣν εἰσηγήθησαν οἱ Koppe (1782) καὶ Storr (1786).

Τῶν ἀνωτέρω ὑποθέσεων ἀξιόλογος τροποποίησις τυγχάνει ἡ πάσης προσοχῆς ἀξία θεωρία τοῦ Th. Zahn (Einleitung in das N. T. τόμ. II, 1899), καθ' ἣν ὁ Ματθαῖος συνέγραψε πρῶτος τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἀραμαϊστί, τοῦτο δὲ εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Μᾶρκος. Ὁ μεταφράστης τοῦ Ματθαίου ἐξ ἄλλου, εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸ κατὰ Μᾶρκον, ὁ δὲ Λουκᾶς τὸ κατὰ Μᾶρκον καὶ ἄλλας δευτερευούσας πηγὰς. Τὴν γνώμης ὅτι ὁ Ματθαῖος συνέγραψε πρῶτος τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἀραμαϊστί, υἱοθέτησε καὶ ὁ Belser (Einleitung das N. T. 1901), ὑποστηρίξας ἅμα, ὅτι ὁ

Μάρκος εἶχεν ὑπ' ὅψει τὸν Ματθαῖον ἀραμαῖστι καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Πέτρου, ὁ δὲ Λουκᾶς εἶχεν ὑπ' ὅψει τὸν Μᾶρκον, τὸν Ματθαῖον ἀραμαῖστι καὶ ἑλληνιστί καὶ τὴν προφορικῆς παράδοσιν.

β) Ἐτέρα ὑπόθεσις γενικωτέρα τυγχάνει ἢ κατὰ πάντα εὐαπόδεκτος θεωρία τῆς ἐξαρτήσεως τῶν συνοπτικῶν ἐκ κοινῆς τινὸς προφορικῆς παραδόσεως, τῆς ἀποτελεσάσης τὴν εὐαγγελικὴν κατήχησιν, τὴν ὁποίαν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ εὐαγγελισταὶ ἀπηύθυνον εἰς τοὺς εἰς τὴν νέαν πίστιν προσηλυτιζομένους καὶ στίς διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπαναλήψεως προσέλαβε μόνιμον τινὰ μορφήν. Εἰσηγητῆς τῆς θεωρίας ταύτης ὑπῆρξεν ὁ Herder, πάτρων δ' αὐτῆς ὁ Gieseler, μεταξύ δὲ τῶν ἀποδεξαμένων αὐτὴν καταλέγονται καὶ οἱ Westcott, Godet, Fillion καὶ ἄλλοι.

γ) Τέλος τρίτη ὑπόθεσις ὑπὸ διαφόρους μορφὰς διατυπωθεῖσα ὑπῆρξεν ἡ θεωρία τῆς κοινῆς ἐξαρτήσεως τῶν συνοπτικῶν ἐκ γραπτῶν μνημείων παλαιότερον κυκλοφορησάντων.

1) Οὕτως οἱ Bleek καὶ Lessing ὠμίλησαν περὶ εὐαγγελίου τινὸς πρωταρχικοῦ συγγραφέντος ἀραμαῖστί, τοῦ ὁποίου ἀπανθίσματα μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐξέλαβον τὰ σημερινὰ συνοπτικὰ εὐαγγέλια. Τὸ πρωτευαγγέλιον τοῦτο ὁ Eichorn ἀπεκάλεσεν Urevangelium καὶ καθώρισεν ὡς προελθὸν ἐκ τῆς προφορικῆς διδασκαλίας ἢ κατηχήσεως τῶν ἀποστόλων, συμπληρωθὲν δὲ διὰ διαφορῶν προσθηκῶν. Καὶ τὰς μὲν κοινὰς περικοπὰς, τὰς παρὰ τοῖς δύοσιν εὐαγγελισταῖς ἀπαντώσας, ἐξήγησε διὰ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι οἱ δύο οὗτοι (Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς) εἶχον ὑπ' ὅψει καὶ ἐπωφελήθησαν τὴν αὐτὴν ἔκδοσιν τοῦ πρωτευαγγελίου, τὰς δὲ διαφορὰς τὰς μεταξύ των συνοπτικῶν ἐξήγει κατὰ τὴν τελικῶς μεταρρυθμισθεῖσαν γνώμην τοῦ διὰ τῆς παραδοχῆς, ὅτι τὸ πρωτευαγγέλιον μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν, εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὅμως τοῦτο κείμενον ἐγένοντο προσθήκαι καὶ τροποποιήσεις, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθον αἱ διαφοραὶ τῶν συνοπτικῶν, τὰς ὁποίας πρότερον ὁ Eichorn ἀπέδιδεν εἰς τὸ πλῆθος τῶν μεταφράσεων τοῦ πρωτευαγγελίου.

2) Ο Σchleiermacher ἀντὶ τοῦ ἐνὸς πρωτευαγγελίου τοῦ Eichorn ἐδέχετο ἄριθμον τινὰ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκτεταμένων συνερανισμῶν ἢ διηγήσεων περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ Λουκ. ᾠ 1 («διήγησιν» ἢ διηγήσεις). Ἡ θεωρία αὕτη ἐκλήθη Diegesentheorie καὶ ἐξετέθη εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Λουκᾶ ἔργον τοῦ Schleiermacher (1817). Κυρίως ἡσκησεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μετέπειτα κριτικῆς ἢ ἐκδοχῆς αὐτοῦ περὶ τοῦ παρ' Εὐσεβίου ἀποσπάσματος τοῦ Παπίου, τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὸν Ματθαῖον. Κατ' αὐτὴν ὁ Ματθαῖος συνέγραψε τὰ Λόγια, ἅτινα κατὰ τὸν Schleiermacher δὲν ἀποτελοῦσε τὸ σημερινὸν κατὰ Ματθαῖον, ἀλλὰ συλλογὴν διδασκαλιῶν καὶ λόγων τοῦ Κυρίου, ἡτις ἔνεσσωματῶθη ὕστερον εἰς τὸν σημερινὸν Ματθαῖον. Τὰ πρωταρχικὰ ταῦτα Λόγια εἶχεν ὑπ' ὅψει καὶ ὁ Λουκᾶς, ἐντεῦθεν δὲ προῆλθεν ἡ κοινὴ ὕλη ἢ παρὰ Ματθαίῳ καὶ Λουκᾶ σημειούμενη, ἡτις δὲν περιλαμβάνεται καὶ ἐν τῷ Μάρκῳ(16). Τὴν αὐτὴν ἄποψιν ὑπεστήριξε καὶ ὁ Credner (1836) ἐν

τῇ Einleitung (88 87-89, 91) ἀποδεχθεῖς ἐκτός των Λογίων, τῶν ἄλλως καὶ Πρωτοματθαῖος κληθέντων, καὶ ἄλλο γραπτῶν μνημεῖον, περιλαμβάνουν τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Πέτρου, τὰ ὅποια, ἀποτελέσαντα τὸν Πρωτομᾶρκον, ἔνεσωματωθησαν εἴτα εἰς τὸν σημερινῶν Μᾶρκον. Οὕτω τὸ μὲν σημερινῶν κατὰ Μᾶρκον ἔχει ὡς βάσιν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Πρωτομάρκου (Urmarcus), τὰ δὲ σημερινὰ κατὰ Ματθαῖον καὶ κατὰ Λουκᾶν προῆλθον ἐκ συνδυασμῶν τοῦ Πρωτομάρκου καὶ τοῦ Πρωτοματθαίου.

3) Τροποποίησιν τῆς θεωρίας ταύτης ἀποτελεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ Weisse (ἐν τῇ Die Eὐangelische Geschichte, 1838) ὑποστηρικθεῖσα γνώμη, καθ' ἣν πρῶτον συνεγράφη τὸ καθ' ἡμᾶς κατὰ Μᾶρκον εὐαγγέλιον, τοῦτο δὲ καὶ τὰ λόγια τοῦ Ματθαίου ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς πηγαὶ ὑπὸ τῶν συγγραφέων τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου εὐαγγελίου. Τὴν προτεραιότητα τοῦ κατὰ Μᾶρκον ὑπεστήριξε καὶ ὁ Wilhe. Ἡ θεωρία αὕτη, κληθεῖσα ὑπόθεσις τῶν δύο γραπτῶν μνημείων, ὑπεστηρίχθη ἔκτοτε μετ' εὐνοίας πολλῆς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη. Καὶ ἄλλοι μὲν, ἐν οἷς καὶ οἱ H. J. Holtzmann, B. Weiss, H. Wendt, ἀπεδέχθησαν, ὅτι ἡ πρωϊμώτατα συγγραφεῖσα συλλογὴ τῶν Λογίων, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ κοινὴ ὕλη παρὰ τῷ Ματθαίῳ καὶ τῷ Λουκᾶ, ἐχρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἢ κατ' οὐσίαν τὴν αὐτὴν μορφήν ὑπ' ἀμφοτέρων, καὶ ὅτι αἱ διαφοραὶ αἱ παρ' αὐτοὺς ἀπαντῶσαι ὀφείλονται εἰς τὴν ὑφ' ἐκατέρου τούτων διάφορον χρῆσιν τῆς αὐτῆς πηγῆς. Ἄλλοι δέ, ἐν οἷς καὶ ὁ Reuss καὶ ὁ Lipsius (οὗτινος αἱ ἀπόψεις ἐξετέθησαν ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Feine), ἐδέχθησαν τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἐκυκλοφόρησαν διάφοροι ἐκδόσεις τῆς συλλογῆς τῶν Λογίων, καὶ ὅτι ἄλλην μὲν ἔκδοσιν εἶχεν ὁ πρῶτος εὐαγγελιστής, ἑτέραν δὲ ὁ τρίτος καὶ ἐκ τούτου προέκυψαν αἱ παρατηρούμεναι παρ' αὐτοὺς διαφοραὶ. Μεσάζουσιν τινὰ θέσιν ὑπεστήριξεν ὁ Weizsaecker (Untersuch, σέλ. 129-220)(17). Σχεδὸν πάντες δέχονται, ὅτι τὰ Λόγια ὑπῆρξε σύγγραμμα πρωτότυπον, συγγραφὲν ἁραμαϊστί, μετ' ὀλίγον δὲ μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν, μόνον δὲ οἱ Schmiedel καὶ Loisy θεωροῦσιν ὅτι προῆλθε καὶ τοῦτο ἐξ ἀρχαιοτέρου συγγράμματος.

Ἡ λύσις τοῦ συνοπτικοῦ προβλήματος, καθὼς ἤδη εἵπομεν, δὲν παρουσιάζεται ικανοποιητικὴ διὰ τῆς ἀποδοχῆς μιᾶς καὶ μόνον ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν θεωριῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ διαφορῶν ἐκ τούτων.

Καὶ πρωτίστως ἡ θεωρία, ὅτι οἱ τρεῖς συνοπτικοὶ ἐπωφελήθησαν ἕκαστος δι' ἑαυτὸν καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων πηγᾶς προφορικᾶς, προσλαβούσας ἤδη διὰ τῆς ἐπαναλήψεως καὶ παραδόσεως ὠρισμένης καὶ οὕτως εἰπεῖν ἔσπεροτυπημένην μορφήν, δέον νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὅψει, ὡς ἐκφράζουσα μέγα μέρος τῆς ἀληθείας. Ὅτι βεβαίως ἔσχηματισθῇ ἐνωρίτατα ἀποστολικὴ τις κατήχησις, πληροφορούμεθα ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἔνθα εἰς τὴν κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν δημηγορίαν τοῦ Πέτρου καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν ἐθνικὸν Κορνήλιος διδασκαλίαν τοῦ αὐτοῦ ἀποστόλου (Πράξ. ι 37-43) εὐρίσκομεν τὰς πρώτας καὶ κυρίας γραμμὰς αὐτῆς. Τὸ περιεχόμενον δὲ τῆς κατηχήσεως ταύτης καὶ τῆς προφορικῆς

διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν, κατὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς προσφορᾶς τῆς ἐκτιθεμένης ὕλης, καὶ κατὰ τὴν σειρὰν, εἰς ἣν τὰ ἐπὶ μέρους ἐπεισόδια καὶ χτὰ ἔταξιθετουντο, εἶχε κατὰ τὸν Stanton (18) πιθανώτατα ὡς ἔπεται:

Κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ Πεντηκοστῇ καὶ μετ' αὐτὴν μεταξύ του λαοῦ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ πλήθους τῆς Γαλιλαίας, παρ' οἷς ὁ Ἰησοῦς ἦτο οἰκεία φυσιολογία, ἦτο ἀρκετὸν οἱ ἀπόστολοι νὰ κηρύξωσιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸν Κορνήλιον, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο ἐκ φήμης γνωστὸς ὁ Ἰησοῦς καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, δὲν ἦτο ἀνάγκη ὁ Πέτρος νὰ κατέλθῃ εἰς πλείστας λεπτομερείας. Καθ' ὅσον ὅμως τὸ εὐαγγέλιον ἐκομίζετο εἰς νέους κύκλους, οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀνάγκη νὰ μάθωσι λεπτομερείας περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ἔπρεπε νὰ παραχθῇ παρὰ τοῖς ἀκροαταῖς τοῦ κηρύγματος ὀρθὴ τις ἐντύπωσις περὶ τοῦ Κυρίου καὶ τῆς δημοσίας δράσεως αὐτοῦ, ὅπως ἐν τινι μέτρῳ κατανοηθῇ παρ' αὐτῶν καὶ ἡ ἔννοια τοῦ σταυροῦ του καὶ τῆς ἀναστάσεώς του. Καθίστατο λοιπὸν ἀπαραίτητος βραχεῖα τις περίληψις τοῦ βίου τοῦ Κυρίου, ἐν τῇ ὁποίᾳ οἱ κήρυκες θὰ ἐπεζήτουν νὰ παρουσιάσωσιν εἰς τοὺς ἀκροατὲς κατὰ τρόπον περιεκτικὸν εἰκόνα τινὰ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ ἐλκυστικῇ του χάριτι, ἀγιότητι καὶ ἀγαθότητι. Ἀσφαλῶς δὲν παρίστατο ἀνάγκη, ὅπως καταρτισθῇ λεπτομερὲς τί χρονικόν. "Ἦρκει νὰ μεταδοθῇ σαφὴς ἀντίληψις τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν τεκμηρίων, δι' ὧν αὕτη ἐπεβεβαιουῖτο οὐρανόθεν. Ὁ σκοπὸς δ' οὗτος θὰ ἐξυπηρετεῖτο ἄριστα διὰ σκιαγραφήματος τινός, ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ ἐξήρνοντο τὰ προέχοντα χαρακτηριστικά του ἔργου τοῦ Κυρίου καὶ θὰ περιείχοντο περιεκτικαὶ τινὲς περιγραφαὶ τῶν ἐνασχολήσεών του κατὰ τὰς κυριωτέρας περιόδους τῆς δημοσίας δράσεώς του καὶ ἐκθεσις τινῶν σπουδαίων γεγονότων καὶ λόγων, ἐκλελεγμένων ὡς δειγμάτων ἐκ τοῦ δυσεξαριθμήτου πλήθους τούτων. Ὡσαύτως θὰ ἦτο ἀναγκαῖον νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἰδέαν τοῦ πάσχοντος Μεσσίου. Ἐντεῦθεν, καθὼς παρατηρεῖ ὁ E. Jacquier(19), τὸ κήρυγμα τὸ ἀποστολικὸν ἀπασχολεῖτο πρὸ παντὸς ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο ὁ Μεσσίας, καὶ προαναγγελεῖς ὑπὸ τῶν προφητῶν: ὅτι ἦτο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ γενόμενος ἄνθρωπος, ἵνα σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνδιέτριβε λοιπὸν κυρίως περὶ τὰ γεγονότα καὶ τοὺς λόγους ἐκείνους, οἵτινες ἐγέννων εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν τῶν ἀκροατῶν τὴν πίστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν ὡς Μεσσίαν λυτρωτὴν, ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα.

Ἐὰν ἤδη ἐξετάσωμεν τὸν γενικὸν τρόπον, καθ' ὃν τὰ συνοπτικὰ παρουσιάζουσι τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, θὰ ἀντιληφθῶμεν ἄνευ δυσκολίας τινός, ὅτι οὗτος ἀνταποκρίνεται πρὸς ὅσα εἵπομεν ἀνωτέρω. "Ο κοινὸς τρόπος τῆς ἐκθέσεως ταύτης, κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Stanton (20), δὲν εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον θὰ υἱοθέτει χρονογράφος ἢ βιογράφος τις. Κατὰ τὰ ἐν Πράξεσιν ἱστορούμενα (Πράξ. α' 22, ἰγ' 24, 25), τὸ ἀποστολικὸν κήρυγμα ἤρχιζεν «ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου», ἡ ἀφετηρία δ' αὕτη ἦτο πολὺ φυσικὴ, διότι τὸ μυστήριον τῆς ὑπερφυσικῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἦδυνατο ἐλευθέρως νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς τοιαύτη ἀφετηρία διὰ τοὺς μήπω πιστεύσαντας. Πράγματι

δὲ καὶ παρὰ τοὺς συνοπτικοὺς τὰ παρὰ Ματθαίῳ καὶ Λουκᾷ περὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ ἀναγραφόμενα ἀντλοῦνται προδήλως ἐξ ἰδίων πηγῶν παρ' ἑκατέρου, ἡ ἀρχὴ δὲ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσιάζεται γενομένη διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰωάννου. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν τερματίζουν τὴν ἀφήγησιν αὐτῶν οἱ τρεῖς συνοπτικοὶ διὰ τῶν περὶ ἀναστάσεως ἀποδείξεων, ἐξηγεῖται διὰ τῆς παραδοχῆς, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἀντλούσιν ἐκ τῆς κοινῆς προφορικῆς παραδόσεως. Διότι καὶ οἱ τρεῖς κατὰ παρόμοιον τρόπον περιγράφουσι τὴν ἐπίσκεψιν τῶν γυναικῶν εἰς τὸν τάφον καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀγγέλου εἰς αὐτὰς, τοῦ Λουκᾷ ὁμιλοῦντος περὶ δύο ἀγγέλων.

Ἐξ ἑτέρου ἡ χρησιμοποίησις τῆς παραδόσεως ταύτης ἐγένετο παρ' ἑκάστου τῶν εὐαγγελιστῶν κατὰ τὰς συγγραφικὰς αὐτοῦ ἀναγκας. Κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Jacquier(21), ἕκαστος τῶν εὐαγγελιστῶν ἀπευθυνόμενος εἰς εἰδικῶν κύκλον ἀναγνωστῶν, ὤφειλε νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῶν. Μολονότι δὲ ἐξέθετεν ἕκαστος τὴν κοινὴν κατήχησιν, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὴν κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενος πρὸς τὰς ἀναγκας τῶν ἀναγνωστῶν του.

Κατὰ ταῦτα ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐξαρτήσεως τῶν συνοπτικῶν ἐκ τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἐξηγεῖ ἅφ' ἑνὸς μὲν τὴν ὕπαρξιν προσιδιαζόντων τμημάτων παρ' ἐνὶ ἑκάστω τῶν εὐαγγελιστῶν τούτων, ὀφειλομένων καὶ εἰς τὴν διάφορον ἐκλογὴν, ἣν κατὰ τοὺς συγγραφικοὺς αὐτοῦ σκοποὺς ἐποιήσατο ἕκαστος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀκροατηρίου σχηματισθεῖσαν βαθμηδὸν διαφορὰν εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας καὶ τὸ ποικίλον των κατηχήσεων. Ἄφ' ἑτέρου δὲ ἐξηγεῖ τὴν γενικὴν ὁμοιοτητά των εὐαγγελίων καὶ τὸ σχέδιον, ὅπερ ταῦτα ἀκολουθοῦσι καὶ τὸ ὅποιον παρουσιάζεται τὸ αὐτὸ παρὰ πάσι τοῖς συνοπτικοῖς, διότι τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τρέχον ἀντικείμενον τῆς κατηχήσεως (22).

Ἄλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη μόνη, καὶ ἄνευ συνδυασμοῦ πρὸς ἑτέραν τινὰ ἐκ τῶν προταθεισῶν, δὲν ἐξαρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ τὰς ἐπὶ μέρους ὁμοιότητας καὶ ἀνομοιότητας. Αἱ φραστικαὶ καὶ αἱ περὶ τὰς λέξεις ὁμοιότητες τῶν συνοπτικῶν, ἡ διαδοχὴ τῶν περικοπῶν, ἡ ὑφὴ τῶν προτάσεων καὶ τῶν παραγράφων, ἡ ἔκτασις τοῦ κοινοῦ στοιχείου παρ' αὐτοῦς, ἡ μετὰ τὰς παρεμβολῆς τῶν προσιδιαζόντων ἑκάστω, τὰς ἐνίοτε ἀξιοσημειώτως μακρᾶς, ἀνάληψις τοῦ κοινοῦ νήματος τῆς ἀφηγήσεως, καθὼς καὶ αἱ ἀνομοιότητες ἐν τῇ παραθέσει λόγων τοῦ Κυρίου, οἵτινες ὤφειλον νὰ ἀποδοθῶσι πιστῶς (ὡς ἡ Κυριακὴ προσευχή, οἱ κατὰ τὴν σύστασιν τῆς θείας Εὐχαριστίας ἐκφωνηθέντες), πάντα ταῦτα μένουσιν ἀνεξήγητα ὑπὸ τῆς θεωρίας τῆς ἐκ τῆς κοινῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως ἐξαρτήσεως.

Νὰ προσφύγωμεν λοιπὸν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἀμοιβαίας ἐπωφελείας τῶν συνοπτικῶν, δεχόμενοι, ὅτι καὶ εἷς εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν ἕτερον; Ἄλλ' ἡ θεωρία αὕτη κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Lerin (23) συγκρούεται πρὸς τὰς πολυαρίθμους καὶ σοβαρὰς διαφορὰς, αἵτινες παρατηροῦνται παρὰ τοῖς συνοπτικοῖς, εἴτε ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, εἴτε ὡς πρὸς τὴν

σειρὰν τὴν διδομένην εἰς τὰς ἀφηγήσεις καὶ τοὺς λόγους, εἴτε ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας. Οὕτω εἶναι δύσκολον ν' ἀποδεχθῇ τις, ὅτι ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς εἶχαν ὑπ' ὄψει ἀλλήλους, διότι πῶς θὰ ἐξηγήσῃ τὰς διαφορὰς τὰς παρατηρουμένας εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν κατὰ τὴν παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ, τὴν παράλειψιν λόγων καὶ παραβολῶν παρ' ἐνὶ ἐκάστω τούτων, ὡς καὶ τὰς περὶ τὴν σειρὰν καὶ τακτοποίησιν τῶν γεγονότων καὶ λόγων διαφορᾶς; Ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι ὁ Λουκᾶς εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν Ματθαῖον, δὲν ἐξηγεῖται, πῶς παρέτρεξε γεγονότα καὶ διδασκαλίας τοσούτον σπουδαία, οἷα τὰ περιεχόμενα ἐν Ματθ. θ 27-34, ἰγ 24-35, ἰζ 24-27, ἰη 10-35, καὶ 17-22, κβ 34-40, κσι 6-13, κζ 28-31. Διατὶ ὁλόκληρόν το ἀπὸ τοῦ κέφ. ἰδ 22 μέχρι τοῦ κέφ. ἰστ 12 τοῦ Ματθαίου ἀποσιωπᾶται ὁλοτελῶς ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ, ὅστις πάντοτε ἐσπούδαζε νὰ εἶναι πλήρης εἰς τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ; Ἡ μόνη πλήρως ἱκανοποιοῦσα ἐξήγησις εἶναι, ὅτι ὁ Λουκᾶς συγγράφων ἡγνοεῖ τὸν Ματθαῖον. Ἀπίθανον παρουσιάζεται ὡσαύτως το ὅτι ὁ Μᾶρκος ἔγνωρίσεν τοὺς δύο ἄλλους ἢ καὶ τὸν ἓνα ἐκ τῶν συνοπτικῶν. Διότι παρουσιάζονται τότε ἀνεξήγητοι αἱ τόσαι παραλείψεις τοῦ Μάρκου, παραλλήλως πρὸς τὰς τόσας διαπλατύνσεις τῶν διηγήσεων. "Ὅτι τὸν Μᾶρκον ἐπωφελήθησαν οἱ ἄλλοι δύο ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἑτέραν πηγὴν, τὴν συλλογὴν τῶν Λογίων, παρουσιάζεται ὡς ὑπόθεσις τις πιθανή, ἢ ὁποία ὅμως ἔχει καὶ τὰς δυσκολίας της. Διότι ὑπάρχουσι περικοπαι τοῦ Μάρκου παραλειπόμεναι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἄλλων συνοπτικῶν εἴτε ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τούτων. Ἐπὶ πλεόν παρατηροῦνται καὶ διαφοραὶ μεταξύ τοῦ Μάρκου καὶ τῶν ἄλλων δύο, καθὼς καὶ συντμήσεις τῆς ἀφηγήσεως ἐν τισι παρὰ Λουκᾶ καὶ παρὰ Ματθαίῳ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Μᾶρκον. Πιθανώτερον διὰ τοῦτο κατὰ τὴν Stanton (24) καὶ τὸν Lerin (25) εἶναι νὰ δεχθῇ τις, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς συνοπτικοὶ πρὸς τὴν κοινὴν προφορικὴ ἀποστολικὴ παραδόσει καὶ ταῖς ἰδίαις αὐτῶν ἀναμνήσεσιν εἶχον ὑπ' ὄψει καὶ γραπτὴν τινὰ πηγὴν, ἐξ ἧς καὶ οἱ τρεῖς ἦντλησαν. Δεδομένου δὲ ὅτι ὁ Μᾶρκος παραλείπει τοὺς λόγους καὶ τὰς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου, πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ πηγὴ αὕτη ἦ ἔγγραφος, ἐξ ἧς ἦντλησαν καὶ οἱ τρεῖς εὐαγγελισταί, πρέπει νὰ ἐνδιέτριβε κυρίως περὶ τὰς διηγήσεις, οὐχὶ δὲ περὶ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου.

Ἄλλ' ἐκτός της ἐγγράφου ταύτης πηγῆς, τῆς ἐνδιατριβούσης περὶ τὰς διηγήσεις, πρὸς ἐξήγησιν τοῦ κοινοῦ στοιχείου, τοῦ παρὰ τῷ Ματθαίῳ καὶ τῷ Λουκᾶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὰς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἀπαντρωμένου, κατὰ τοὺς εἰσηγητῆς τῆς τελευταίας ταύτης θεωρίας ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον νὰ γίνῃ δεκτῶν ὅτι ὑπῆρξε καὶ ἄλλη ἔγγραφος πηγὴ ἐνδιατρίβουσα εἰς τὰς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου, ἐξ ἧς καὶ ἦντλησαν κατ' ἰδίαν ἑκάτερος τῶν δύο τούτων συνοπτικῶν. Κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Stanton (26) μαθηται οἰκειῶς ἔχοντες πρὸς τὰ κύρια γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου θὰ ἐλάμβανον ἀνάγκης νὰ ἀνατρέχωσι συνεχῶς εἰς τὰ παραγγέλματά του ὡς εἰς ὁδηγὸς καὶ στήριγμα τοῦ βίου των. Εἰδικῶς δ' ἐκεῖνοι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου θὰ ἀνεκαλοῦντο καὶ θὰ ἐπανέλαμβανοντο, οἱ ὅποιοι διέγραφον τὰ γνωρίσματα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἀληθῶν ἀκολούθων τοῦ Χριστοῦ, ἢ οἱ ὅποιοι ἔλυον αὐθεντικῶς ζητήματα τῆς καθημερινῆς συμπεριφορᾶς, ἢ διετύπωνον τὸ πνεῦμα ὅπερ ἔπρεπε νὰ διέπη

τὰς ἀρτισυστάτους καὶ ἰδρυομένας χριστιανικῆς κοινότητος ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλας σχέσεσιν, ἢ καθώριζαν τοὺς κανόνας τοὺς καθοδηγοῦντας τοὺς κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου, ἢ παρεῖχον παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν εἰς τοὺς διωγμούς, ἢ θὰ ὠμίλουν περὶ τῆς συντελείας καὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου καὶ τῆς κρίσεως τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ, ἅτινα τοσούτον σφοδρῶς ἐπόθουν τότε αἱ καρδίαι τῶν πιστευσάντων. Πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τούτων παρουσιάζεται, κατὰ τὸν Stanton, ἐξόχως πιθανόν, ὅτι λόγοι, παραβολαὶ καὶ διάλογοι τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοιούτων θεμάτων θὰ συνηθοίζοντο πρωῒμῳτάτα καὶ θὰ κατηρτίζοντο ὑπὸ τὴν μορφήν εὐρυτερων ἢ μικροτέρων συλλογῶν, προφορικῶς τὸ κατ' ἀρχὰς διαβιβαζομένων, πρὶν ἢ ἀκόμη ἐκτεθῶσι διὰ τῆς γραφῆς (27). Ἐκ τῶν συλλογῶν τούτων προῆλθεν ἐνωρὶς καὶ ἔγγραφος τις πηγὴ, περιέχουσα τὰς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν ἔσημειωσαν ἐν Γερμανίᾳ διὰ τοῦ Q καὶ τὴν ὁποίαν, κυκλοφορήσασαν εἰς μίαν ἢ καὶ πλείστας ἐκδόσεις (Q, Q1, Q2, Q3, Q4 κλπ.), εἶχαν ὑπ' ὄψει ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς, εἴτε τὴν αὐτὴν ἑκδοσὶν ἀμφότεροι, εἴτε διάφορον ὁ εἰς καὶ ἄλλην ὁ ἕτερος.

Αὗται τυγχάνουσιν αἱ κύριαι θεωρίαι, αἱ πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ συνοπτικοῦ προβλήματος προταθεῖσαι, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ E. Mangenot(28) ἀπέδειξαν μόνον τὸ πολὺπλοκὸν τοῦ συνοπτικοῦ προβλήματος καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν δυσκολίαν, ἂν μὴ καὶ τὴν πλήρη ἀδυναμίαν, ὅπως δοθῇ εἰς αὐτὸ τὴ βοήθειά τῶν μέσων, ἅτινα διαθέτει ἡ σημερινὴ ἔρευνα καὶ σπουδὴ, λύσις ἐξ ὁλοκλήρου ἱκανοποιητικὴ καὶ βεβαῖα. Πάντως δέον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι ποῖον ἐκ τῶν εὐαγγελίων συνεγράφη πρότερον καὶ ἐὰν τὸ κατὰ Μᾶρκον εἶναι το καὶ χρονολογικῶς δεύτερον, ἢ πρῶτον, ὡς ὑπεστήριξαν πλείστοι των νεωτέρων, δὲν ἀποτελεῖ ζήτημα δογματικόν, οὐδὲ προβάλλεται ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις οὕτω κατηγορηματικὴ καὶ βεβαῖα, ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται ἡ παραδοχὴ αὐτῆς ἄνευ ἀντιρρήσεως τινός. Ἐπὶ πλέον καὶ ἡ γνώμη, ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ συγγράφοντες εἶχαν ὑπ' ὄψει καὶ ἔγγραφους πηγᾶς, προγενέστερα συγγράμματα, ἅτινα ἐπωφελήθησαν, οὐδαμῶς παρουσιάζεται ἀντιπίπτουσα ἢ μὴ συμβιβαζομένη πρὸς τὴν θεοπνευστίαν τῶν εὐαγγελιστῶν, δεδομένου ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐγγράφων τούτων πηγῶν καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἐκλογή τοῦ αὐθεντικοῦ ὕλικου ἐγένετο ὑπὸ τὴν καθοδηγίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τὴν ἀλάθητός της καθοδηγίας ταύτης, ἡ θεοπνευστία τῶν ἱερῶν συγγραφέων παραμένει ἀλάθητος καὶ ἀκεραία. Ἐξ ἄλλου ὅμως αἱ περὶ ἐγγράφων πηγῶν, ἃς εἶχαν ὑπ' ὄψει οἱ εὐαγγελισταὶ, θεωρίαι παραμένουσιν ἀκόμη ὑποθέσεις ἐξόχως ἀβέβαιαι, πᾶσα δὲ νέα θεωρία, ἣτις προστίθεται εἰς τὰς τοσαύτας ἄλλας προγενεστεράς, ἢ μπορεῖ νὰ παρουσιάζεται ἐκτάκτως εὐφυής, ἀλλὰ δὲν παύει νὰ εἶναι ἀμφισβητήσιμος. Τὸ μόνον καταστάλαγμα ἐκ πασῶν τούτων τῶν θεωριῶν, τὸ ὁποῖον φαίνεται σήμερον ἀποδεκτῶν παρὰ πάσι καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς διετύπωσε πότε σοβαρᾶς ἀντιρρήσεις, εἶναι ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ ἤντησαν ὡς ἀπὸ κυρίας πηγῆς καὶ ἐκ τῆς προφορικῆς παραδόσεως, δι' ἧς τὸ εὐαγγέλιον μετεδίδετο καὶ ἣτις προσέλαβε βαθμηδὸν εἰδὸς τί στερεοτύπου μορφῆς πρὸς τὰς ἱεραποστολικὰς ἀναγκάς

τῆς πρώτης ἐκκλησίας συμμόρφου καὶ προσφυούς. Πάντες ἀποδέχονται, ὅτι τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρώτων εὐαγγελιστῶν - πῆρξεν ἡ πρώτη μορφή τοῦ εὐαγγελίου καὶ ὅτι αὕτη ἐνεφιλοχώρησεν ἐν τῇ συντάξει τῶν εὐαγγελίων. Κατὰ τοῦτο δὲ αἱ κατὰ παράδοσιν αὗται ἀφηγήσεις, αἱ διὰ ζωσῆς τὸ πρῶτον κυκλοφορήσασαι καὶ εἰς τὰ γραπτὰ ἔπειτα εὐαγγέλια καταχωρηθεῖσαι, παρουσιάζονται ὡς ἱστορικῶς αὐθεντικοὶ καὶ κατὰ πάντα ἀξιόπιστοι, διότι δεκάδας ὅλας ἐτῶν πρὸ τῆς συγγραφῆς τῶν εὐαγγελίων, σχεδὸν συγχρόνως πρὸς τὰ εἰς & ἀναφέρονται γεγονότα σχηματισθεῖσαι, προεβλήθησαν ὑπὸ τῶν αὐτοπτῶν καὶ αὐτηκῶν εἰς παραδοχὴν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς πρώτης γενεᾶς, ὁ πρῶτος πυρῆνα τῆς ὁποίας ἀπετελέσθη ἀπὸ ἀνθρώπους συγχρόνους τοῦ Κυρίου, ἐξ ὧν πολλοὶ εἶχον ἴδει καὶ ἀκούσει αὐτὸν (29).

Ταῦτα περὶ τοῦ συνοπτικοῦ προβλήματος γενικῶς. "Ἄς ἐπανέλθωμεν ἤδη εἰδικώτερον εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου.

5. Τὰ κατὰ Παπίαν Λόγια

Ἡ πολύκροτος μαρτυρία, ἣτις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν σχηματισμὸν τοσούτων εἰκασιῶν καὶ ὑποθέσεων περὶ τῶν Λογίων τοῦ Ματθαίου, προερχομένη ἐκ τοῦ μαθητοῦ τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου καὶ ἐπισκόπου Ἱεροπόλεως, ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ματθαῖος μὲν οὖν ἐβραῖδι διαλέκτῳ τὰ λόγια συνεγράψατο (ἢ συνετάξατο), ἐρμήνευσε δ' αὐτὰ ὡς ἦν δυνατὸς (ἢ ὡς ἦν δυνατόν, ἢ ὡς ἡδυνατο) ἕκαστος» (Παρ' Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἰστ. III. 39). Αἱ ἐντὸς παρενθέσεως λέξεις εἶναι διάφοροι γραφαὶ κατὰ τοὺς διαφόρους κώδικας. Ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν δέον νὰ ἐκλάβωμεν τὸν ὅρον λόγια; Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων ἢ διδασκαλιῶν τοῦ Κυρίου; Τοῦτο, ὡς ἤδη εἵπομεν, ὑπεστήριξε πρῶτος ὁ Schleiermacher, εἰσηγηθεὶς τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Ματθαῖος συνέγραψεν οὐχὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὅπερ φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀλλὰ συλλογῶν λόγων καὶ διδασκαλιῶν τοῦ Κυρίου. Εἷς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ ταύτης ἐπεκαλέσθη καὶ τὰ περὶ εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Παπίου μαρτυρούμενα, καθ' & «ὁ Μᾶρκος ἐρμηνευτῆς Πέτρου γενόμενος.... ἀκριβῶς ἔγραψε.... τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ λεχθέντα ἢ πραχθέντα». Ποιεῖται λοιπὸν ὁ Παπίας σαφῆ διάκρισιν μεταξύ των λεχθέντων καὶ τῶν πραχθέντων ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Δὲν ἐλήφθη ἐν τούτοις ὑπ' ὄψει, ὅτι μετὰ δύο ἀκριβῶς γραμμῆς καὶ αὐτὸς Παπίας προσθέτων περὶ τοῦ Πέτρου, ὅτι «πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ σύνταξιν τῶν κυριακῶν ποιούμενος λόγῳ ν» ἐνίους τῶν ὁποίων ἔγραψεν ὁ Μᾶρκος «ὡς ἀπεμνημόνευσε», ἀποσαφεῖ τὴν ἔννοιαν, ὅφ' ἦν ἐχρησιμοποιεῖ τὸν ὅρον λόγια. Διότι προφανῶς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Παπίας κυριακοὺς λόγους, ὧν ὁ Πέτρος πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας καὶ ὧν ἔνια ἔγραψεν ὁ Μᾶρκος, ἐννοεῖ «τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ πραχθέντα ἢ λεχθέντα». "Ἄλλως τὲ καὶ τοῦ Παπίου «συγγράμματα πέντε τὸν ἀριθμὸν φέρεται, ἃ καὶ ἐπιγέγραπται Λογίων κυριακῶν ἐξηγήσεις» (Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἰστ. III, 39, 1). Ταῦτα δέ, ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν παρ' Εὐσεβίῳ περὶ τῶν

ἀποσπασμάτων, δὲν περιελάμβανον μόνον λόγους ἢ διδασκαλίας τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἀφηγήσεις θαυμασιῶν γεγονότων. Ἐντεῦθεν καὶ αὐτὸς ὁ Loisy (Les Évangiles Synoptiques, τόμ. Ι, σέλ. 27) ἀναγνωρίζει ὅτι τὰ λόγια τοῦ Ματθαίου «παραδέχονται ἤδη, ὅτι ἐν τῇ σκέψει τοῦ Παπίου καὶ δὴ τῶν εἰς οὓς ἔγραφεν, ἀφορῶσιν εἰς τὸ πρῶτόν μας εὐαγγέλιον» (Πρβλ. Holtzmann, Einleitung in das N. T. 082. 477. Julicher, Einleitung in das N. T. 1906, σέλ. 259. von Soden, Urchristliche Literaturgeschichte, σέλ. 70).

Ἡ πρόθεσις τοῦ Παπίου γράφοντος ταῦτα περὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ Ματθαίου δὲν ἦτο νὰ καταστήσῃ γνωστὴν τὴν φύσιν τοῦ περιεχομένου ταύτης, γνωστῆς ἄλλως τὲ εἰς τοὺς πρὸς οὓς ὁ Παπίας ἔγραφεν, ἀλλὰ νὰ τονίσῃ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἀρχικὴ γλῶσσα εἰς ἣν ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιόν του ὁ Ματθαῖος ἦτο ἡ ἐβραϊκὴ, ὁμιλεῖ δὲ καὶ περὶ μεταφράσεων ἐλληνικῶν, τὰς ὁποίας ἕκαστος εἰδήμων τῶν δύο γλωσσῶν ἄραμαϊκῆς καὶ ἐλληνικῆς ἐποιεῖτο, κατ' ἄλλους μὲν ἐκ τῶν νεωτέρων πιθανῶς εἰς λειτουργικὰς συνάξεις τῶν Χριστιανῶν προφορικῶς καὶ διὰ ζωσῆς, κατ' ἄλλους δὲ ἐγγράφως, ἐξ ὧν ἔδει νὰ προέλθωσι διάφορα γραπτὰ μεταφραστικὰ δοκίμια τοῦ ἀρχικοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου, τῶν ὁποίων ὅμως οὐδὲν ἵχνος κατελείφθη ἐν τῇ πρώτῃ χριστιανικῇ γενεᾷ.

Ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐκδοχὴ ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Παπίου μαρτυρούμενα Λόγια τοῦ Ματθαίου ἦσαν συλλογὴ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Χριστοῦ, δὲν διήλθεν ἐκ τῆς διανοίας οὐδενὸς τῶν παλαιότερων, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἐπινόησιν τῶν νεωτέρων ἀπὸ τοῦ Schleiermacher καὶ ἐντεῦθεν, δὲν εἶναι ἄμοιρον σημασίας. Ὁ ἐγγύτατά του Παπίου ζήσας Εἰρηναῖος κατ' ἀπόσπασμα συγγραφῆς αὐτοῦ πεσῶθ' ἐν παρ' Εὐσεβίῳ (Ἑκκλ. Ἱστ. Ε, 8) μαρτυρεῖ, ὅτι «ὁ Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν διαλέκτῳ καὶ γραφὴν ἐξήνεγκεν εὐαγγελίου». Κὰν δ' ἔτι ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Εἰρηναίου ἐξαρτᾶται ἀμέσως ἐκ τῆς τοῦ Παπίου καὶ ὅτι ἐκ τοῦ Παπίου ὁ Εἰρηναῖος ἦντλησε τὴν παρεχομένην εἰς ἡμᾶς πληροφορίαν του, καὶ πάλιν τὸ γεγονός ὅτι ὁ κατὰ δύο ἢ τρεῖς το πολὺ δεκαετηρίδας νεώτερός του Παπίου Εἰρηναῖος ἐξέλαβε τὸν ὅρον Λόγια ὡς σημαίνοντα τὸ σημερινὸν εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου, οὐδὲ ὑποπεύθη κὰν τὴν ἔννοιαν ἣν οἱ νεώτεροι ἀπέδωκαν εἰς αὐτόν, ἐνέχει μεγάλην σπουδαιότητα. Διότι, ἐάν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Παπίας, τὰ Λόγια «ἡρμηνεύσεν ἕκαστος ὡς ἦν δυνατός», ἐὰν ταῦτα ἦσαν μόνον συλλογὴ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Χριστοῦ, ἦτο ἀδύνατον ὁ Εἰρηναῖος νὰ μὴ ἐλάμβανε τούτου γνῶσιν.

Καὶ ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ πλείους τῶν παλαιῶν μαρτυριῶν, τῶν βεβαιουσῶν ὅτι ἐβραϊστὶ ἐγράφη τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου (Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἱστ. Γ, 24, εἰς τὸν ὃς ψάλμ. 2, Κυρίλ. Ἱεροσ. Κατήχ. ἰδ 15, Ἐπιφανίου κατὰ αἰρέσ. λ 3, λ6, νὰ 5: Χρυσόστομος "Ὁμιλ. Α εἰς τὸν Ματθ. 8 3, Ἱερώνυμος De viris illustr. καὶ ἀλλαχοῦ, καθὼς καὶ ὁ Αὐγουστίνος) ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Παπίου, αἱ ἀλεξανδριναὶ ὅμως μαρτυρίαι φαίνονται προερχόμεναι ἐκ δευτέρας, ἀνεξαρτήτου ὅλως τῆς τοῦ Παπίου πηγῆς, διότι ὁ Εὐσέβιος (Ἑκκλ. Ἱστ. ε 10) ἱστορῶν

τὰ κατὰ τὴν ἱεραποστολῆς τοῦ Πανταίνου, πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι οὗτος «καὶ εἰς Ἰνδοὺς ἐλθεῖν λέγεται, ἔνθα λόγος εὐρεῖν αὐτὸν προφθάσαν τὴν αὐτοῦ παρουσίαν τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον παρὰ τισιν αὐτόθι τὸν Χριστὸν ἐπεγνωκόσιν... αὐτοῖς τὲ Ἐβραίων γράμμασι τὴν τοῦ Ματθαίου καταλείψαι γραφὴν, ἣν καὶ σῶζεσθαι εἰς τὸν δηλούμενον χρόνον». Καὶ ὁ Ὁριγένης λοιπόν, (παρ' Εὐσεβ. ἐνθ' ἄνωτ. ΣΤ 25), ὅστις φέρεται ὡς ἐν παραδόσει μαθὼν περὶ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων, «ὅτι πρῶτον γέγραπται τὸ κατὰ τὸν... Ματθαῖον ἐκδεδωκότα αὐτὸ τοῖς ἀπὸ Ἰουδαϊσμοῦ πιστεύουσι, γράμμασιν ἑβραϊκοὺς συντεταγμένον», ἐξ ἄλλης παρὰ τὴν τοῦ Παπίου πηγὴν παρουσιάζεται πληροφορούμενος, αὕτη δὲ εἶναι αὐτὸς ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς καὶ διδάσκαλος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σχολῆς Πανταίνος, ὁ σύγχρονός του Εἰρηναίου. Καὶ ἡ ἀνεξάρτητος δ' αὕτη παράδοσις τῆς Ἀλεξανδρείας ὁμιλεῖ οὐχὶ περὶ συλλογῆς λόγων τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ περὶ τοῦ πρώτου εὐαγγελίου ὡς γραφέντος τὸ κατ' ἀρχὰς ἑβραϊστὶ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου.

Ἄλλως τὲ ἡ ὑποτιθεμένη αὕτη συλλογὴ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν οἱ νεώτεροι σημαίνουν διὰ τοῦ Q (Quelle), εἶναι ζήτημα, ἐὰν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συνταχθῇ χωρὶς νὰ ἀναζητηθῇ ἀνὰ πᾶν βῆμα ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς καὶ τὸ πλαίσιον τῶν περιστατικῶν, ὅφ' & ἐλέχθησαν οἱ λόγοι οὗτοι, ἄνευ τοῦ ὁποίου θὰ παρουσιάζοντο πολλαχοῦ οἱ λόγοι οὗτοι ἀστήρικτοι καὶ μετέωροι, ἔνεκα δὲ τούτου καὶ ἀσαφεῖς, οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ ἀκατανόητοι. "Ὅταν, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Κύριος ἐξεσφενδόνισε τὰ καυστικά ἐκεῖνα Οὐαὶ κατὰ τῶν Γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων, τὰ ὅποια οἱ νεώτεροι περιέλαβον εἰς τὴν φ, θὰ ἔπρεπε συγχρόνως καὶ καταγράψας αὐτὰ νὰ ὁμιλήσῃ καὶ περὶ τῶν ἁφορμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων προεκλήθησαν ταῦτα, διότι ἄλλως θὰ παρουσιάζοντο οἱ λόγοι οὗτοι ὡς βιαῖα τίς ἔκρηξις ἀδικαιολόγητος ἐναντίον τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἔθνους.

Οἱ λόγοι οἱ κατὰ τοὺς πειρασμοὺς τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἵτινες περιελήφθησαν εἰς τὴν Q ὑπὸ τῶν νεωτέρων, πῶς θὰ καθίσταντο κατανοητοί, ἐὰν δὲν ἐξετίθεντο καὶ τὰ περιστατικά ὑπὸ τὰ ὅποια ἐλέχθησαν οἱ λόγοι οὗτοι; Ο Harnack ἀντελήφθη τοῦτο καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνασυνταχθεῖσαν ὁ περιέλαβε καὶ ἑπτὰ ἱστορίας. Ἄλλ' ἐὰν τὰ Λόγια περιελάμβανον καὶ ἱστορίας ἑπτὰ, ὁ ὅρος Λόγια πλέον καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς νεωτέρους δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν τῶν διδασκαλιῶν, ἀλλ' ὡς συγγραφὴ περιέχουσα πρὸς τοῖς λόγοις τοῦ Κυρίου καὶ ἀφηγήσεις ἱστορικῶν γεγονότων τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ εὐρέθῃ ὑπὸ τοῦ Harnack ἀναγκαῖον πρὸς ἀποσάφησιν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου νὰ περιλάβῃ ὁ συγγραφεὺς τῶν Λογίων ἱστορικᾶς διηγήσεις ἑπτὰ, διατὶ οὗτος δὲν θὰ περιελάμβανε καὶ ἄλλας, ὑφισταμένας ἤδη ἐν τῇ παραδόσει, ἀναγκαίαις δὲ καὶ χρησίμους πρὸς ἀποσάφησιν τινῶν τουλάχιστον ἐκ τῶν διδασκαλιῶν, αἵτινες ἀποσπῶμεναι ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ των πλαισίου παρουσιάζονται αἰωρούμεναι εἰς ἀτμόσφαιραν ἀοριστίας καὶ ἀσαφείας; (Ἠβρβλ. περὶ τούτου τὴν πλατυτέραν διαπραγμάτευσιν τοῦ Lagrange ἐν τῷ μνήμ. ἔργῳ αὐτοῦ σέλ. CXXXIII καὶ ἐξῆς). Καὶ δὲν ἀποκλείεται μὲν, ὑπομνηστικὰ τινὰ σημειώματα τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, πρὸς

υποβοηθήσιν τῆς μνήμης εἰς εὐκολωτεραν συγκράτησιν αὐτῶν νὰ ἐκυκλοφόρησαν ἐνωρίτατα, ἀλλὰ ταῦτα μᾶλλον ὡς ἀποσπάσματα περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον βραχέα ἢ ἐκτενῆ ἐμφανισθέντα, ζήτημα εἶναι ἂν θὰ προσέλαβον τὸν χαρακτῆρα συστηματικῆς καὶ πλήρους συγγραφῆς περιλαμβανούσης μόνον τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ὡς ἐξεδέχθησαν οἱ νεώτεροι. Ἡ συλλογὴ λοιπὸν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν οἱ νεώτεροι κριτικοὶ ἀνακαλύπτουσιν ὑπὸ τὰ Λόγια τοῦ Παπίου, δὲν ὑπῆρξε πότε ἐν τῇ πραγματικότητι, μόνον δὲ εἰς τὰς ἐπινοίας τῶν νεωτέρων ἔλαβεν ὕπαρξιν τινά, προκειμένου νὰ ἐπιλυθῇ ὑπ' αὐτῶν τὸ ἄλυτον ἀκόμη παραμένουν συνοπτικὸν πρόβλημα.

6. Τὸ ἐλληνικὸν κείμενον τοῦ κατὰ Ματθαῖον

Ὅτι δὲ τὰ λόγια τοῦ Ματθαίου ἦσαν κατ' οὐσίαν τὸ σημερινόν μας εὐαγγέλιον εἰς τὴν ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας δεξιώτατος ὁμολογουμένως μεταφράστης, εὐχερῶς ἀμφοτέρως τὰς γλώσσας χειριζόμενος, μετέφερεν εἰς τὴν ἐλληνικὴν μετὰ λεπτομερειακῶν τινῶν τροποποιήσεων, τὰς ὁποίας τὸ κείμενον τοῦ κατὰ Μᾶρκον εὐαγγελίου ἐνέπνευσεν εἰς αὐτόν, ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο δὲν παρουσιάζει τὴν εἰκόνα τοῦ συμπληήματος, ἀλλὰ παρὰ πάσας τὰς ὁμοιότητας, τὰς ὁποίας ἐν ταῖς διηγήσεσι παρουσιάζει πρὸς τὸν Μᾶρκον, ἐμφανίζεται συγχρόνως καὶ ὡς συγγραφὴ θαυμαστῆς ἐνότητος καὶ ἐπιμελελημένης πλοκῆς, εἰς τρόπον ὥστε μετὰ τινῶν ἐκ τῶν νεωτέρων νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ ἰδέα, ὅτι τὸ σημερινόν μας κατὰ Ματθαῖον δὲν ἀποτελεῖ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἀραμαϊκοῦ, ἀλλ' ἔργον εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἐλληνικὴν συγγραφέν. Δὲν εἶναι ἄλλως τὲ καὶ ἀσήμαντοι αἱ διαφοραί, τὰς ὁποίας τὸ πρῶτον εὐαγγέλιον παρουσιάζει πρὸς τὸ κατὰ Μᾶρκον, οὐ μόνον λόγῳ τοῦ νέου ὕλικου, τὸ ὁποῖον ἐν δαψιλείᾳ περιλαμβάνει, καὶ τὸ ὁποῖον παραλείπεται ὑπὸ τοῦ Μάρκου, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῶν ἀποσιωπήσεων μὲν ὠρισμένων σημείων τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Μάρκου (ὁ Ματθαῖος ἀποσιωπᾷ: τὰ Μάρκου ᾠ 23-28, 35-39, γ 20-21, δ 21-24, 26-29, ἐ 18-20, στ 12-13, 30, ζ 32-36, ἡ 22-26, θ 38-40, ἰβ 41-44, ἰδ 51-52), τῶν ἐπιβραχύσεων δὲ ἢ καὶ διαπλατύνσεων ἄλλων σημείων, μεταβολῆς δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τάξει τῶν γεγονότων, ἰδίᾳ εἷς το ἀπὸ τοῦ τρίτου μέχρι τοῦ ἰγ κεφαλαίου τμήμα, ὅπου ὁ Ματθαῖος διαφόρως ταξιθετεῖ τὰ αὐτὰ γεγονότα, τὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Μάρκου ἱστορούμενα. Ἡ ἐκ τοῦ ἀραμαϊκοῦ ἐν τούτοις προέλευσις τοῦ σημερινοῦ μας Ματθαίου ἐμφαίνεται καὶ ἐκ λέξεων τινῶν ἀραμαϊκῶν, αἵτινες ἔναπεμειναν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, οἷαι αἱ ρακά, (ἐ 22), μαμωνᾶς (σι 24), ὡσαννα (κᾶ 9), κορβανὰς (κζ 6), καὶ αἱ ὁποιαὶ παραμένουσιν ἀνερμήνευτοι καὶ διετηρήθησαν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου κειμένου, καὶ ἐξ ἐβραϊσμῶν, οἵτινες ὅσον καὶ ἂν εἶναι ὀλιγώτεροι τῶν ἐν τῷ Μάρκῳ ἀπαντωμένων, πάντως καθίστανται αἰσθητοὶ εἰς τὸν ἀναγνώστην. Ἐὰν δὲ τὸ ὕφος τοῦ ἐλληνικοῦ κειμένου τοῦ Ματθαίου ἐμφανίζεται ρέον, σαφὲς καὶ μετὰ τύπων καὶ σχηματισμῶν προσιδιαζόντων εἰς τὴν ἐλληνικὴν φράσιν, τοῦτο ἐξηγεῖται πλήρως, ἀρκεῖ νὰ δεχθῇ τις, ὅτι ὁ μεταφράστης ἦτο εἰδήμων ἀμφοτέρων τῶν γλωσσῶν καὶ μετὰ τινὸς ἐλευθερίας ἀπέδωκε τὸ ἀραμαϊκὸν κείμενον εἰς τὴν ἥν μετὰ πολλῆς δεξιότητος καὶ εὐχερείας

ἔχειριζετο ἑλληνικῆς γλῶσσαν. Καὶ παρηγήσεις δὲ τινὲς (ἀφανίζουσιν- ὅπως ἂν φανῶσι (στ 7), κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτοὺς (κὰ 41) κόψονται καὶ ὄψονται (κὸ 30) κλπ.) ἐξηγουνται ἄριστα καὶ ἐπὶ μεταφράσεως ἐξ ἁλλογλωσσου κειμένου, ὡς ἀποδεικνύει ὁ Mangenot (ἐνθ' ἄνωτ. στίχ. 884) παραθέσας ἀντίστοιχα παραδείγματα ἐκ τῆς λατινικῆς μεταφράσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ἀποδίδονται ἐπιτυχῶς παρηγήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου καὶ σχηματίζονται τοιαύται, ἔνθα τὸ ἑλληνικὸν δὲν ἔχει αὐτὰς (κακοὺς κακῶς ἀπολέσει=malos male perdet, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι=orationes orantes, καὶ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα=ercolantes calicem, ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλῳ=molentes in mola. Τὰ τελευταῖα ταῦτα δὲν παρηγοῦνται καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ πρωτοτύπῳ).

Ὁ τρόπος ἐξ ἄλλου τῆς χρήσεως τοῦ κειμένου τῆς Π. Δ. κατὰ τὰς ἐξ αὐτοῦ παραθέσεις δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπιχείρημα οὔτε ὑπὲρ τοῦ ὅτι τὸ μετὰ χειρας εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου εἶναι συγγραφή ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ ἑλληνικῶν γραφεῖσα οὔτε ὑπὲρ τοῦ ὅτι τοῦτο εἶναι μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀραμαϊκοῦ. Οὕτω ἐκ τῶν 45 περίπου παραθέσεων ἐκ τῆς Π. Δ., αἵτινες εὐρηγνται ἐν τῷ πρῶτῳ εὐαγγελίῳ, ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀπαντᾷ εἰς λόγους αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ἔνδεκα δὲ μόνον γίνονται ὑπὸ τοῦ Ματθαίου, ἀναφερομένου εἰς τὸ κείμενον τῆς Π. Δ., ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ γεγονὸς τοῦ βίου τοῦ Κυρίου πραγματοποιεῖ ὠρισμένην τῶν προφητῶν πρόρρησιν. Εἰς τὰς παραθέσεις ταύτας ἀκολουθεῖται ἀλληλοδιαδόχως ἄλλοτε μὲν τὸ ἐβραϊκὸν πρωτότυπον, ἄλλοτε δὲ οἱ Ο'. Οὐδὲν λοιπὸν τὸ ἀσφαλὲς δύναται τὶς ἐντεῦθεν νὰ συναγάγῃ περὶ τῆς ἀρχικῆς γλώσσης τοῦ πρώτου εὐαγγελίου. Συγγραφεὺς καταγωγῆς ἀραμαϊκῆς, ἥδυνατο νὰ χρησιμοποιοῖ τὴν διὰ τοὺς ἑλληνιστὰς Ἰουδαίους γενομένης καὶ ὑπὸ τούτων χρησιμοποιοιμένην μετάφρασιν τῶν ὁ', ὅπως καὶ ἑλληνιστὴς Ἰουδαῖος, γνωρίζων καὶ τὴν μητρικὴν, ἀκούων δ' ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἀπὸ τῆς μικρᾶς τοῦ ἡλικίας τὸ ἐβραϊκὸν πρωτότυπον ἀναγινωσκόμενον, ἥδυνατο νὰ προσφεύγῃ εἰς αὐτό.

Οὕτω οὐδεὶς συντρέχει λόγος ν' ἀπομακρυνθῶμεν τῆς παραδόσεως, μαρτυρούσης ὅτι ὁ Ματθαῖος συνέγραψε τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀραμαϊκὴν, μετεφράσθη δὲ τοῦτο ἔπειτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Ἡ τοιαύτη δ' ἐκδοχὴ ἐξηγεῖ πληρέστατα τόσον τὰς ὁμοιότητας, ὅσον καὶ τὰς ἀνομοιότητας καὶ διαφορὰς, τὰς ὁποίας μετ' ἀλλήλων παρουσιάζουσι τὰ δύο πρῶτα εὐαγγέλια. Δεδομένου ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅτι ὁ Ματθαῖος ἐπὶ μακρὸν παρέμεινεν ἐν Ἱεροσολύμοις συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Πέτρου καὶ τὸ αὐτὸ μετὰ τούτου εὐαγγέλιον κηρύττων εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ εἰς τοὺς προσηλυτιζομένους, οὐδὲν τὸ παράδοξον, ἐὰν τὸ διὰ ζωῆς ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἀποστόλων εὐαγγέλιον ἔλαβε διαμόρφωσιν συγγενῇ καὶ παρομοίαν, περὶ τὰ αὐτὰ διατρίβον γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου καὶ περὶ τὰ αὐτὰ κύρια σημεῖα στρεφόμενον. Τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο διετύπωσεν ἐγγράφως πρῶτος ὁ Ματθαῖος εἰς τὴν ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν, περιλαβῶν εἰς αὐτὸ τὰς ἐν τῇ κατηχήσει χρησιμοποιοιμένας οὐ μόνον ἀφηγήσεις γεγονότων τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ διδασκαλίας αὐτοῦ. “Ὁ Μᾶρκος συγγράψας ἑλληνιστὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Πέτρου καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἀφηγήσεις

γεγονότων περιορισθεῖς, ἐπόμενον ἦτο νὰ συμπίπτῃ ἐν τοῖς πλείστοις πρὸς τὸ ἀραμαϊκὸν πρωτότυπὸν τοῦ Ματθαίου. “Ὁ μεταφράστης ἤδη τοῦ Ματθαίου εὐρῶν ἐν κυκλοφορίᾳ ἑλληνιστὶ βοήθημα συγγενὲς καὶ πολλὰς τὰς ὁμοιότητας παρουσιάζον πρὸς τὸ ὅπερ ἐπεχειρεῖ νὰ μεταφράσῃ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔργον τοῦ Ματθαίου, ἐχρησιμοποίησε τοῦτο ἐλευθέρως μὲν μεταφράζων τὸ ἀραμαϊκὸν πρωτότυπον καὶ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ βοηθήματος ἐξυπηρετούμενος ἐν τῇ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀποδόσει αὐτοῦ (καὶ ἐντεῦθεν αἱ πρὸς τὸ λεκτικὸν τοῦ Μάρκου συγγένειαι), μὴ ἀπομακρυνόμενος ὅμως καὶ ἐκ τοῦ ἀραμαϊκοῦ πρωτοτύπου (ἐντεῦθεν δὲ καὶ αἱ περὶ τὴν διάταξιν τῶν γεγονότων καὶ αἱ ἐξ ἀποσιωπήσεων διαφοραί). Οὕτω τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον εἶναι καὶ προγενέστερόν τοῦ Μάρκου καὶ μεταγενέστερον αὐτοῦ.

7. Γεννᾶται ἤδη τὸ ἐρώτημα

Τίς καὶ μεταφράστης τοῦ ἀραμαϊκοῦ πρωτοτύπου; Ὁ Εὐσέβιος (Ἐρῶτ. πρὸς Μαρίνος II Migne 22, 941) καὶ ὁ Ἱερώνυμος (De viris illustr. 3 Migne P. L. 23, 613) ἀγνοοῦσι τὸ ὄνομά του ἢ τουλάχιστον δὲν ἔχουσι πληροφορίαν τινὰ περὶ τούτου. Μεταγενεστέρως κατ' εἰκασίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπιθάνους προέβαλον τινὲς ὠρισμένα ὀνόματα. Ἰκανὰ χειρόγραφα μικρογραμμάτων κωδίκων μετὰ τοῦ Θεοφυλάκτου (Προλεγόμενα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Migne 123, 145) κατονομάζουσι τὸν ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς *Ἰωάννην, προδῆλως ὅμως τὸ ὕψος τοῦ κατὰ Ματθαῖον εἶναι ὅλως διάφορόν του τοῦ Ἰωάννου. Εἰς ἐποχὴν παλαιότεραν πὺς προεβλήθη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Βαρθολομαίου, κατ' εἰκασίαν βασιθεῖσαν ἐπὶ τῆς πληροφορίας, καθ' ἣν ὁ Πανταῖνος εἶχεν εὖρει χειρόγραφόν του κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου «εἷς τοὺς Ἰνδούς, οἷς Βαρθολομαῖον... κηρύξαι, αὐτοῖς τὲ ἑβραίων γράμμασι τὴν τοῦ Ματθαίου καταλείψαι γραφὴν» (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. V, 10). Κατὰ δὲ τὴν «σύνοψιν ἐπίτομόν της θείας Γραφῆς», τὴν εἰς τὰ ἀμφιβαλλόμενα συγγράμματα τοῦ Μ. Ἀθανασίου καταλεγομένην, «τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἐγράφη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ματθαίου τῇ ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ καὶ ἐξεδόθη ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἡρμηνευθὴ δὲ ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου τὸ κατὰ σάρκα» (Migne 28, 432). Πολὺ μετέπειτα ὁ Bengel καὶ τινὲς ἄλλοι τῶν νεωτέρων κριτικῶν εἰσηγήθησαν τὴν γνώμην, ὅτι αὐτὸς ὁ Ματθαῖος, ἀφοῦ τὸ κατ' ἀρχὰς συνέγραψε τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἀραμαϊστὶ, βραδύτερον ἐξέδωκε τοῦτο καὶ ἑλληνιστί.

8. Τί ἀπέγινε τὸ εἰς τὴν ἀραμαϊκὴν πρωτότυπὸν τοῦ Ματθαίου;

Υποτίθεται, ὅτι ἐφ' ὅσον ἦτο προωρισμένον διὰ τὴν χριστιανικῆς ἐκκλησίας τῆς Παλαιστίνης, ἐξηφανίσθη μετ' αὐτῆς, ἢ διετηρήθη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἡλλοιωμενον παρὰ τοῖς ἰουδαΐζουσιν αἰρετικοῖς Ναζαραίοις καὶ Ἑβωνίταις ὑπὸ τὸν τίτλον «Καθ' Ἑβραίους εὐαγγέλιον». Ἡ τελευταία αὕτη ἐκδοχὴ βασιζέται ἐπὶ πληροφοριῶν σχετικῶς μεταγενεστέρων, ἥτοι τοῦ Ἐπιφανίου (κατὰ Αἰρέσ. 29, 9 καὶ 30, 3, 13), ἰδίᾳ δὲ τοῦ Ἱερωνύμου,

βεβαιούντος ὅτι οὐ μόνον ἀνέγνω αὐτὸς οὗτος τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἀραμαϊστί, ἀλλὰ καὶ μετέφρασεν αὐτὸ εἰς τὴν ἑλληνικὴν. (Υπόμνημα εἰς τὸ Ματθ. ἱ6 13 Migne P. L. 26, 78: «*In euangelio, quo utuntur Nazaraei et Ebionitae, quod nuper in graecum de Hebraeo sermone transtulimus et quod vocatur a plerisque Matthaei authenticum. II 062. xai Adver. Pel.III 2 καὶ De vir. illustr. 2 καὶ 3 κλπ.*). Κατὰ τὸν τέταρτον λοιπὸν αἰῶνα ὑφίστατο τὸ καθ' Ἑβραίους εὐαγγέλιον, θεωρούμενον ὑπὸ πολλῶν ὡς αὐτὸ τὸ κατὰ Ματθαῖον πρωτότυπον. Πρέπει ὅμως νὰ εἶχεν ἀλλοιωθῇ ἐν τῷ μεταξύ ὑπὸ τῶν Ναζαραίων καὶ Ἑβιωνιτῶν, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἐκάλουν αὐτὸ εὐαγγέλιον τῶν Ναζαραίων καὶ Ἑβιωνιτῶν. Μέχρι ποίου σημείου ἡλλοιωθη, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, διότι ἤδη δὲν ἔχομεν αὐτό. Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Ὠριγένης καὶ ὁ Εὐσέβιος, οἵτινες ἐγνώρισαν τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, οὐδὲν λέγουσι περὶ συγγενείας αὐτοῦ πρὸς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον. Ὑπάρχουσι μάλιστα μεταξύ των νεωτέρων καὶ οἱ φρονοῦντες, ὅτι οὐδεμία σχέσις ὑπῆρχε μεταξύ του καθ' Ἑβραίους εὐαγγελίου καὶ τοῦ κατὰ Ματθαῖον πρωτοτύπου, ἡ γνώμη δέ, ὅτι ὑφίστατο συγγένεια ἢ καὶ ταυτότης μεταξύ αὐτῶν, προῆλθε κατ' εἰκασίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πληροφορίας, ὅτι ὁ Ματθαῖος συνέγραψε τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἑβραϊστί. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἑβιωνίται ἦσαν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὶ τῆς Παλαιστίνης, συνεπέραναν, ὅτι αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ εἶχον διατηρήσει αὐτό, ἁλλοιουντες τοῦτο κατὰ τὰ αἰρετικά των φρονήματα.

9. Χρόνος συγγραφῆς

Ὡς πρὸς δὲ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐγράφη τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου τὸ γενικὸν φρόνημα τῶν ἀρχαίων εἶναι, ὅτι τοῦτο προηγεῖται χρονολογικῶς πάντων των εὐαγγελίων (Εἰρην. κατὰ αἰρέσ. III, 1, Κλήμ. Ἀλεξ. παρ' Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἰστ. I, 14, Ὠριγέν. εἰς τὸν Ματθ. τόμ. I Migne 13, 829, Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἰστ. III, 24, Ἐπιφαν. Αἴρ. 51, 5, Ἰέρων. De viris illustr, 3, Αὔγουστ. De consens. Εὐαγγ. I, 2, Ἰωάν. Χρύσ. Εἰς τὸν Ματθαῖον Ὁμιλ. Δ1). Τινὲς δὲ ἐκ τῶν παλαιῶν τούτων συγγραφέων (Εὐσεβ. ἐνθ' ἄν.) προσθέτουν, ὅτι ὁ Ματθαῖος συνέγραψε τὸ εὐαγγέλιόν του, πρὶν ἢ καταλίπη τὴν Παλαιστίνην, τοῦθ' ὅπερ θ' ἀνῆγε τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς περὶ τὸ 42 μ. Χ. Ἀλλ' ὁ Εἰρηναῖος φαίνεται τοποθετῶν τὴν συγγραφῆς τοῦ πρώτου εὐαγγελίου κατὰ δύο δεκαετηρίδας βραδύτερον, ὅταν συγχρονίζῃ αὐτὴν «τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ εὐαγγελιζομένων καὶ θεμελιούντων τὴν ἐκκλησίαν» ἥτοι περὶ τὸ 62-65 μ. Χ.

Ἀλλὰ καὶ οἱ συντηρητικώτεροι ἐκ τῶν ἐκδεχομένων τὰ Λόγια τοῦ Ματθαίου ὡς συλλογὴν μόνον τῶν διδασκαλιῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας, ἔχων πηγὴν καὶ τὸν Μᾶρκον, συνέγραψεν ὁ ἄγνωστός το κατὰ Ματθαῖον, δεύτερον κατὰ χρονολογικῆς σειρᾶς, δὲν τοποθετοῦσι τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς τοῦ κατὰ Ματθαῖον πέραν τοῦ 75 μ. Χ. Κατὰ τὸν Plummer τὰ Λόγια πρέπει νὰ εἶχον συγγραφὴ πολὺ πρὸ τοῦ 65 μ. Χ. Καὶ τὸ κατὰ Μᾶρκον εὐαγγέλιον θεωρεῖ καὶ αὐτὸς συγγραφεὺς, ὅτι συνεγράφη πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἐντεῦθεν δὲ νομίζει, ὅτι ἀμφότερα τὰ εὐαγγέλια συνεγράφησαν πρὸ τοῦ 70 ἢ τὸ πολὺ ὀλίγον τί μετὰ τὸ 70. Εἰς τὸ

70-75 τοποθετούσι τὴν συγγραφὴς τοῦ κατὰ Ματθαῖον καὶ οἱ B. Weiss καὶ A. Harnack, οἵτινες καὶ ἀπεπειράθησαν νὰ ἀνασυντάξωσι τὰ Λόγια. Βασίζονται δ' ἐπὶ τῆς παραβολῆς τῶν γάμων, διατεινόμενοι, ὅτι εἰς τὸ χωρίον Ματθ. κ. 7 ὑποδηλοῦται ἡ πυρπόλησις τῆς Ἱερουσαλὴμ ὡς γεγονὸς ἤδη τετελεσμένον. Πρὸ παντὸς δὲ στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐνόμιζον, ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἤγγιζεν ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου καὶ συνεπῶς ἐν τῷ κέφ. κὸ τοῦ Ματθαίου, ὅπου μέχρι τοῦ στίχου 28 περιγράφονται τὰ σημεῖα, ἅτινα θὰ προηγοῦντο τῆς παρουσίας, ἡ φράσις τοῦ στίχ. 29 «εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων», ὑποδηλοί, ὅτι δὲν εἶχε παρεμπέσει χρόνος πολὺς μεταξύ της καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ εὐαγγελίου. Ἄλλ' ὡς σημειοὶ δ Mangenot (ἐνθ' ἄνωτ. στίχ. 889) ἀκριβῶς αὕτη ἡ λεπτομέρεια προκαλεῖ παρ' ἄλλους κριτικούς τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ ἀφήγησις τοῦ κδ κεφαλαίου, ἄρα δὲ καὶ τὸ ὅλον εὐαγγέλιον, συνεγράφη πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων. Συγγραφεὺς ἐπιζῶν τῆς καταστροφῆς ταύτης καὶ γράφων μετ' αὐτὴν θὰ ἔσημειωνε ζωηρότερον τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ μεταξύ της καταστροφῆς καὶ τῆς ἐπικειμένης ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου, θὰ ἐξεφράζετο δὲ διὰ σαφεστέρων καὶ ἐντονωτέρων φράσεων διὰ τὸ ἀναμενόμενον μέγα γεγονός. "Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, σήμερον ὁ χρόνος τῆς συγγραφῆς τοῦ Ματθαίου δὲν τοποθετεῖται πέραν τοῦ 70 μ. Χ., ὁλαδὴποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ προϋποθέσεις, ἐξ ὧν παράγονται οἱ κριτικοί, οἱ περὶ τὴν διακρίβωσιν τῆς χρονολογίας ταύτης ἐνδιατρίβοντες. "Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς συντηρητικωτέρους, ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ὁ Batiffol ἐν ἔτει 1897 καθώρισεν ὡς χρόνον συγγραφῆς τὸ 65-70, ὁ Godet ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τοῦ (1898) τὸ 60-66, ὁ Zahn ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τοῦ (1900) τὸ 61-66, ὁ A. Schaefer (1898) τὸ 50 ἢ 51, ὁ P. Cornely τὸ μεταξύ των ἐτῶν 40 καὶ 50 διάστημα καὶ ὁ J. Belser (1901) τὸ 41-42.

10. Παραλήπται τοῦ εὐαγγελίου

Ὡς πρὸς δὲ τοὺς παραλήπτας, ἡ τοὺς δι' οὓς προώρισεν ὁ εὐαγγελιστὴς τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ, πρῶτος καὶ Εἰρηναῖος βεβαιοί, ὅτι «τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον πρὸς Ἰουδαίους ἐγράφη» ('Απόσπ. 29 Migne 7, 1244), οἱ Ἰουδαῖοι δὲ οὗτοι εἶναι οἱ ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὶ (Κατὰ Αφρέσ. III 1), περὶ τούτου δὲ οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν ὁ Ὁριγένης, κατὰ τὸν ὁποῖον «τοῖς ἀπὸ Ἰουδαϊσμοῦ πιστεύουσαι» καὶ «τοῖς Ἑβραίοις.... τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύουσαι» προώρισεν ὁ Ματθαῖος τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ (Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἰστ. I 25, Ὁριγέν. Εἰς Ματθ. τόμ. 1 καὶ ἄλλαχου). Συνοψίζων δὲ τὴν τῶν προγενεστέρων του παράδοσιν ὁ Εὐσέβιος (Ἑκκλ. Ἰστ. III, 24) σημειοί, ὅτι «Ματθαῖος μὲν γὰρ πρότερον Ἑβραίοις κηρύξας, ὡς ἤμελλεν ἐφ' ἐτέρους ἰέναι, πατρίῳ γλώττῃ γραφὴ παραδοὺς τὸ κατ' αὐτὸν εὐαγγέλιον τὸ λείπον τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ τούτοις, ἀφ' ὧν ἔστελλετο διὰ τῆς γραφῆς ἀπεπλήρου». Τὰ αὐτὰ περίπου ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Ἱερώνυμος (De vir. illust. 3 καὶ In Matth., prol.) Πρβλ. καὶ Ἰωάν. Χρυσοστόμου "Ὁμιλ. Ἀ εἰς Ματθ. 8 3.

Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἐνδείξεις προστίθενται εἰς τὴν συμφωνίαν ταύτην τῆς παραδόσεως. Πράγματι, ἐὰν ὁ συγγραφεὺς τοῦ πρώτου εὐαγγελίου ἔγραφε τοῦτο διὰ τοὺς ἐθνικοὺς καὶ οὐχὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους, δὲν θὰ ἐχρησιμοποιοί τοσούτον εὐρέως τὸ ἐκ τῆς πληρώσεως τῶν προφητειῶν τῆς Π. Δ. τεκμήριον καὶ δὲν θὰ ἔσπουδαζε ν' ἀποδείξῃ τὸν Ἰησοῦν ὡς τὸν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναμενόμενον Μεσσίαν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Δαυΐδ. Ἐπὶ πλεόν θὰ ἐπεξήγει εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ, ὡς πράττει τοῦτο ὁ Μᾶρκος καὶ ὁ Λουκᾶς, τὰς συνηθείας καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Ἰουδαίων καὶ δὲν θὰ ἐμνημόνευεν ἄνευ ἐξηγήσεως τινὸς τὰς ἰουδαϊκῆς πλύσεις (Ματθ. ἱε 1, 2, πρβλ. Μάρκ. ζ 3, 4), τὴν ἡμέραν τῶν ἀζύμων (Ματθ. κσι 17, πρβλ. Μάρκ. ἰδ 12), οὐδὲ θὰ ἔσπουδαζε νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν ναὸν ὡς τόπον ἅγιον καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ πόλιν ἁγίαν (κδ 15, δ 5, κζ 53). Ἐὰν δὲ ἐξηγοῦνται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέξεις τινὲς ἑβραϊκαὶ ὡς τὸ Ἑμμανουήλ (ἁ 23), Γολγοθᾶ (κς 33), ἥλι ἥλι λιμὰ σαβαχθανὶ (κς 46), τοῦτο δύναται νὰ προέρχεται καὶ ἐκ τοῦ μεταφράστου τοῦ εὐαγγελίου. Ἐφ' ὅσον δὲ περιλαμβάνει καὶ τοὺς κατὰ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων καυστικούς λόγους τοῦ Κυρίου, θεωρεῖ δὲ τοὺς ἀναγνώστας του ὡς πιστοὺς καὶ ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς μεμνημένους, δυναμένους νὰ ἐννοήσωσι τοὺς περὶ αὐτῶν λόγους τούτους, καθίσταται πρόδηλον ἐκ τούτων, ὅτι δὲν ἀπευθύνει τὸ εὐαγγέλιόν του ὁ Μαιθαῖος πρὸς τοὺς ἀπίστους Ἰουδαίους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐξ αὐτῶν πιστεύσαντας, τοὺς λαλοῦντας τὴν ἀραμαϊκὴν καὶ δυναμένους νὰ ἐννοήσωσι τὸ εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην γραφέν εὐαγγέλιον.

11. Ὁ σκοπὸς τῆς συγγραφῆς

Καὶ ὁ σκοπός, εἰς δν ἀπέβλεπεν ὁ Ματθαῖος γράφων τὸ εὐαγγέλιόν του, διευκρινίσθη πλήρως ὑπὸ τῆς παλαιᾶς παραδόσεως. Οὕτως, ὁ μὲν Εἰρηναῖος (ἀπόσπασμα XXIX Migne 7, 1244) ἔσημειωσεν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι «ἐπεθύμουν πάνυ σφόδρα ἐκ σπέρματος Δαβὶδ Χριστόν. Ὁ δὲ Μαιθαῖος καὶ ἔτι μᾶλλον σφοδροτέραν ἔχων τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν παντοίως ἔσπευδε πληροφορίας παρέχειν αὐτοῖς, ὡς εἶη ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ὁ Χριστός· διὸ καὶ ἀπὸ τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἤρξατο». Ὁ δὲ Χρυσόστομος (ἐν Ὁμιλίᾳ II 3 εἰς τὸν Ματθ.) ἐπανέλαβε σχεδὸν τὰ αὐτά, παρατηρήσας, ὅτι «διὰ δὴ τοῦτο ὁ Ματθαῖος, ἅτε Ἑβραίους γράφων, οὐδὲν πλέον ἐζήτησε δεῖξαι ἢ ὅτι ἀπὸ Ἀβραάμ καὶ Δαβὶδ ἦν... οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀνέπαυε τὸν Ἰουδαῖον, ὡς τὸ μαθεῖν αὐτὸν ὅτι τοῦ Ἀβραάμ καὶ Δαβὶδ ἔκγονος ἦν ὁ Χριστός». Ἐντεῦθεν το πρῶτον εὐαγγέλιον, καθάπερ καὶ τὰ λοιπά, δὲν εἶναι πλήρης καὶ λεπτομερὲς βιογραφία τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἐκλέγονται κύρια τινὰ γεγονότα ἐκ τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ συλλογὴ τῆς λόγων του, τὰ ὅποια ταξιθετοῦνται οὕτως, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀπόδειξιν τῆς θέσεως, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Μεσσίας, καὶ προεπηγγελμένος τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ εἰς αὐτὸν πρέπει οὗτοι νὰ πιστεύσωσι καὶ αὐτοῦ τοὺς λόγους καὶ τὴν διδασκαλίαν πρέπει νὰ ἐγκολποθῶσιν. Ἐντεῦθεν καὶ προνοεῖ ὁ Ματθαῖος διὰ παραθέσεων ἐκ τῶν προφητειῶν τῆς Π. Δ. ν' ἀποδείξῃ, ὅτι αὗται ἐπληρώθησαν ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ ὅτι αὐτὸς ἔχει πάντα τα προνόμια τοῦ

βασιλέως, τοῦ νομοθέτου, τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ προφήτου καὶ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, ἅτινα οἱ προφῆται τῆς Π. Δ. ἀπέδωκαν εἰς τὸν Μεσσίαν.

Κατὰ φυσικὴν συνέπειαν, ἐφ' ὅσον ἡ μεγαλυτέρα μερίς τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀντέλεγεν εἰσέτι κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὡς Μεσσίου, ἡ συγγραφὴ τοῦ Ματθαίου προσέλαβεν ἐν τινι βαθμῷ καὶ ἀπολογητικῶν χαρακτῆρα καὶ ὡς ὁ Ζαὴν παρετήρησεν, αὕτη παρουσιάζεται ὡς «ἀπολογία ἱστορική του Ναζωραίου καὶ τῆς κοινωνίας αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ». Καὶ ὅπως προσθέτει ὁ Lagrange (ἐνθ' ἄνωτ. σέλ. XXX), τὸ πρῶτον εὐαγγέλιον εἶναι καὶ ἔκθεσις φωτεινὴ τῆς θρησκευτικῆς ἀντιλήψεως, τὴν ὁποίαν ἐδίδαξεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἣτις ἔχει κέντρον καὶ περιεχόμενον καὶ σκοπὸν τὸν Ἰησοῦν. Τῆς ἐκθέσεως ταύτης τὸ πρῶτον μέρος εἶναι: «Μακάριος ἔστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοὶ» (ἱα 6), διότι «ἡ σοφία ἐδικαιώθη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς» (ἱα 19). Ἡ δὲ τελευταία λέξις τοῦ δευτέρου μέρους εἶναι: «Μαθητεύσατε πάντα τα ἔθνη διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. κη 20).

Ὑπομνήματα καὶ ἐρμηνείας ἐκ τῶν Πατέρων καὶ ἐκκλησ. συγγραφέων εἶχομεν ὑπ' ὄψει πρωτίστως τὰς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ὁμιλίας τοῦ θείου Χρυσοστόμου: εἶτα δὲ τὴν εἰς τὸν Ματθαῖον ἐρμηνεῖαν Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνου κατὰ τὴν ἔκδοσιν Φαρμακίδου: τὰ ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Ὀριγένους σωζόμενα μέρη κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Πρωσσικῆς ἀκαδημίας, τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα τῆς ἐρμηνείας τοῦ Ἀμμωνίου κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Migne" τὰ Σχόλια παλαιὰ εἰς τὸν Ματθαῖον κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Migne (τόμ. 106): τὰ εἰς τὰς Catenas Cramer ἐρμηνευτικὰ σχόλια εὐάριθμα τινὰ ἀποσπάσματα τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὸν Ματθαῖον κατὰ τὴν ἔκδοσιν Migne καὶ τὴν ἐρμηνείας τοῦ Θεοφυλάκτου εἰς τὸν Ματθαῖον. Τὰς ἐκ τῶν ὑπομνημάτων καὶ ἐρμηνειῶν τούτων παραληφθεῖσας παραθέσεις παραθέτομεν ἄνευ παραπομπῶν, διότι ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι συγγράμμασιν ἡ ἐρμηνεία γίνεται ἐν συνεχείᾳ καὶ ἄνευ σοβαρῶν διακοπῶν καὶ συνεπῶς καὶ ἀνατρέχων εἰς αὐτὰ καὶ ἀναζητῶν ἐκεῖ τα σχετικὰ κεφάλαια καὶ στίχους εὐκόλως ἀνευρίσκει τὰ ὑφ' ἡμῶν εἰλημμένα. Ἐὰν δὲ πού παραθέτωμεν ἐρμηνεῖαν τινὰ τῶν μνημονευθέντων οὐχὶ ἐκ τῆς κατὰ συνέχειαν ἐρμηνείας αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ἄλλου τμήματος ἢ συγγράμματος τῶν ἐρμηνειῶν των, παραπέμπομεν ἀνελλιπῶς.

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

(Πατέρες Εκκλησίας & Εκκλησιαστικοί συγγραφείς)

A=Αθανάσιος ο Μέγας

Z=Ζιγαβηνός Ευθύμιος

Aπ=Απολλινάριος

Θφ=Θεοφύλακτος Βουλγαρίας

Aυ=Αυγουστίνος

Ιε=Ιερώνυμος

B=Βασίλειος ο Μέγας

K=Κύριλλος Αλεξανδρείας

Γ=Γρηγόριος Ναζιανζηνός

X=Χρυσόστομος Ιωάννης

Γν=Γρηγόριος Νύσσης

Ω=Ωριγένης

Δ=Δαμασκηνός Ιωάννης

DB=Dict. Of the Bible, Hastings

E=Ευσέβιος Καισαρείας

(Σύγχρονοι Θεολόγοι ερμηνευτές)

The New-Century Bible, St Matthew Edited by G.H. Box on the basis of the earlier edition by Prof W.F. Slater, Edirburgh 1922 (σημειώνεται με το **S**)

M.J. Lagrange. Evangile selon s. Matthieu, Deuxieme edition Paris 1923 (σημειώνεται με το **L.**)

Alf. Plummer. An exegetical commentary on the Gospel according to S. Matthew, London 1911 (σημειώνεται με το **p.**)

W. Allen A critical and exegetical Commentary on the Gospel according to S. Matthew Third edition 1922 (σημειώνεται με το **a**).

A. Commentary critical, expository and practical κ.λ.π by I. Owen, New York 1864 (σημειώνεται με το **o**).

L. Cl. Fillion La sainte Bible commentee VII (σημειώνεται με το **F**).

J.A. Bengel Gnomon of the N.T. Testament translated by I. Bryce. Τόμ. Α (σημειώνεται με το **b**).

C.L. W. Grimm Lexicon Graeco-Latinum in libros N. Lipsiae 1903. (σημειώνεται με το **g**).

N. Δαμαλά Ερμηνεία εις την Κ.Δ. τόμ. Β και Γ. Αθηναι 1892. (σημειώνεται με το **δ**)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α' (1)

Στίχ. 1-17. Η γενεαλογία του Κυρίου Ιησού.

Ματθ.1,1 Βίβλος γενέσεως⁽¹⁾ Ἰησοῦ Χριστοῦ⁽²⁾, υἱοῦ Δαυΐδ⁽³⁾, υἱοῦ Ἀβραάμ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Γενεαλογικός κατάλογος στον οποίο φαίνεται ακριβώς από πού κατάγεται ο Ιησούς Χριστός, ο απόγονος του Δαβίδ, ο οποίος πάλι ήταν απόγονος του Αβραάμ. (Η μετάφραση είναι του Τρεμπέλα στη δημοτική)

«Το Ευαγγέλιο είναι λόγος ο οποίος εύλογα περιέχει αναγγελία αγαθών πραγμάτων και επειδή ωφελεί αυτόν που το ακούει, τον ευφραίνει, εφόσον βέβαια αποδεχτεί αυτό που αναγγέλλει, ή είναι λόγος που περιέχει την παρουσία αγαθών» (Κ).

«Ευαγγέλιο ονομάζεται το παρόν βιβλίο» (Χ), «διότι αναγγέλλει σε εμάς πράγματα που είναι καλά» (Θφ): «διότι ευαγγελίζεται σε όλους, την κατάργηση της κόλασης, τη διάλυση των αμαρτιών, τη δικαιοσύνη, τον αγιασμό, την απολύτρωση, την υιοθεσία, την κληρονομία των ουρανών» (Χ).

(1) Ειπώθηκε πολύ σωστά, ότι η γενεαλογία αυτή αποτελεί ενωτικό σημείο μεταξύ της Π. και της Κ. Διαθήκης (F). Φράση που χρησιμοποιείται από τους Ο' (μετάφραση των 70) στα Γέν. β' 4 και ε' 1 (b). Το Γέν. β' 4 περιλαμβάνει τις αφηγήσεις της δημιουργίας του ανθρώπου, του παραδείσου, της πτώσης, της γέννησης του Κάιν και του Άβελ και των απογόνων του Κάιν μέχρι του Λάμεχ (a). Το Γέν. ε' 1 περιλαμβάνει όχι μόνο την γενεαλογία του Αδάμ μέχρι του Ιάφεθ αναμιγμένη με κάποιες αφηγήσεις, αλλά και την εξιστόρηση της κακίας των ανθρώπων επί των ημερών του Νώε ε' 1 – στ' 8 (p). Θα ερμηνεύσουμε βιβλίο, στο οποίο καταγράφονται οι πρόγονοι κάποιου (g).

Ο τίτλος αυτός αναφέρεται κυρίως σε ό,τι αμέσως ακολουθεί, μέχρι το στίχο 17 αν και, λιγότερο πιθανώς, μπορεί να εφαρμοστεί στο όλο βιβλίο, σκοπός του οποίου είναι να αποδείξει, ότι ο Ιησούς είναι ο Χριστός, ο Υιός του Δαβίδ κλπ. (b).

«Και για ποιό λόγο την αποκαλεί Βίβλο γενέσεως του Ιησού Χριστού; Παρόλο βεβαίως που δεν περιέχει μόνο αυτό, τη γέννηση δηλαδή, αλλά όλη την οικονομία (=το θείο σχέδιο της σωτηρίας). Διότι εδώ υπάρχει η συγκεφαλαίωση όλης της οικονομίας και αποβαίνει σε εμάς η αρχή και η ρίζα όλων των αγαθών... για αυτό ονόμασε το βιβλίο από το πιο σημαντικό από τα κατορθώματα» (Χ).

Από την έννοια της φράσης στα χωρία που αναφέρθηκαν, του Γέν. β' 4 και ε' 1 θα μπορούσε να βγει ως συμπέρασμα, ότι ο τίτλος αποτελεί την επιγραφή ολόκληρου του

περιεχομένου των κεφ. α και β, πιθανότερα όμως αναφέρεται στη γενεαλογία, που ολοκληρώνεται στο στίχο 17 (S).

Ο ευαγγελιστής αναμφίβολα είχε στο νου την Γένεση των Ο' όταν προτιμούσε τον τίτλο αυτόν και πιθανώς από τους Ο' δανείστηκε τη γενεαλογία, αν και θα μπορούσε να έχει βρει ήδη συλλεγμένη αυτήν σε κάποια από τα ιουδαϊκά αρχεία (p).

(2) Η φράση «Ιησού Χριστού» συναντιέται στους συνοπτικούς μόνο εδώ και στα Ματθ. α' 18 ιστ' 21, Μάρκ. α' 1.

«Χριστοί (=χρισμένοι) λέγονταν οι βασιλιάδες και οι ιερείς. Διότι χρίονταν με το άγιο λάδι που ανέβλυζε από το κεράτινο δοχείο που το έβαζαν πάνω στο κεφάλι. Λέγεται λοιπόν ο Κύριος Χριστός ως βασιλιάς και ως ιερέας... και χρίστηκε και αυτός κατεзоχόν με το αληθινό λάδι, το Άγιο Πνεύμα. Διότι ποιός άλλος είχε το Πνεύμα όπως ο Κύριος;» (Θφ).

Η λέξη Χριστός έχασε τη σημασία της ως επίθετο (=χρισμένος, δηλαδή Μεσσίας), την οποία εξέφραζε σε συνδυασμό με το άρθρο (ο Χριστός) και έγινε κύριο όνομα. Δες επίσης και Ιω. α' 17, όπου χρησιμοποιείται με την ίδια έννοια (S). Από ονομασία που δήλωνε το προφητικό αρχιερατικό και βασιλικό αξίωμα του Κυρίου, έγινε κύριο όνομα (o).

«Αυτό το Ιησούς, δεν είναι όνομα ελληνικό, αλλά στην εβραϊκή γλώσσα έτσι λέγεται, Ιησούς· το οποίο σημαίνει, αν το μεταφράσουμε στην ελληνική γλώσσα, Σωτήρας· και Σωτήρας από το ότι έσωσε το λαό του» (X).

Στην Κ.Δ. με το ίδιο όνομα αναφέρεται ο Ιησούς του Ναυή (Εβρ. δ 8) και ο συνεργός του Παύλου ο Ιησούς ο λεγόμενος Ιούστος (Κολ. δ 11) (o).

(3) «Και γιατί δεν είπε γιου του Αβραάμ και στη συνέχεια γιου του Δαβίδ; Τον Δαβίδ τον είχαν όλοι στο στόμα τους, και λόγω της λαμπρότητάς του και λόγω του χρόνου· διότι δεν είχε πεθάνει πριν από τόσα πολλά χρόνια όσο ο Αβραάμ» (X).

«Και κανείς δεν τον αποκαλούσε υιό Αβραάμ, αλλά όλοι υιό Δαβίδ. Έτσι λοιπόν άρχισε από τον πιο γνωστό και ανέβηκε στον παλαιότερο» (Z).

Ο Αβραάμ υπήρξε ο πρώτος, ο Δαβίδ ο τελευταίος από τους ανθρώπους, στους οποίους έγινε η υπόσχεση για τον Μεσσία. Για αυτό ονομάστηκε υιός Δαβίδ, εφόσον ο Δαβίδ υπήρξε και ο άμεσος πρόγονός του (b). Για κάθε Χριστιανό που προερχόταν από τους Ιουδαίους, η μεσσιακή ιδιότητα του Ιησού θα εξαρτιόταν από την καταγωγή του από τον Δαβίδ και είναι γεγονός, ότι τονίζεται ιδιαιτέρως αυτή η καταγωγή στα πρώτα αποστολικά κηρύγματα προς τους Ιουδαίους. Δες Πράξ. β 30, ιβ 23 και Ρωμ. α 3, Β' Τιμ. β 8, Απ. κβ 16 (S).

(4) «Ονόμασε το Χριστό γιο μεν του Δαβίδ, ενώ τον Δαβίδ γιο του Αβραάμ, οδηγώντας τη σκέψη των ακροατών στο να θυμηθούν τις υποσχέσεις. Διότι από παλιά ο Θεός υποσχέθηκε και στον Αβραάμ και στο Δαβίδ ότι θα αναστήσει από το σπέρμα τους το Χριστό. Επειδή οι ακροατές ήταν Ιουδαίοι, γνώριζαν αυτές τις υποσχέσεις» (Ζ).

«Όπως είναι πρόπον λοιπόν, από αυτόν (τον Αβραάμ) γενεαλογεί το Χριστό· διότι ο Χριστός είναι το σπέρμα του Αβραάμ, μέσω του οποίου ευλογηθήκαμε όλοι οι εθνικοί, οι πρώην καταραμένοι» (Θφ). Η καταγωγή του Μεσσία από τον Αβραάμ τονίζεται στη Διαθήκη των 12 Πατριαρχών, Λευϊ 8,15 (α). Ο Μάρκος αρχίζοντας το ευαγγέλιό του ονομάζει τον Ιησού γιο όχι του Δαβίδ αλλά του Θεού, διότι αρχίζει την αφήγησή του από το βάπτισμα του Ιησού από τον Ιωάννη, όπου ο Κύριός μας αποδείχτηκε Υιός του Θεού. Έτσι ο καθένας από τους ευαγγελιστές διακηρύσσει τον σκοπό του έργου του στον τίτλο (b).

«Ο Ματθαίος γράφοντας προς αυτούς που προέρχονταν από την περιτομή (τους Εβραίους), δεν ανέβασε τη γενεαλογία πιο πάνω από τον Αβραάμ... δείχνοντας μόνο ότι αυτός βλάστησε από το σπέρμα του Αβραάμ και του Δαβίδ σύμφωνα με τις υποσχέσεις σε εκείνους· διότι τίποτα δεν ανέπαυε τόσο πολύ τους πιστούς τους προερχομένους από τους Ιουδαίους, όσο το να μάθουν, ότι ο Χριστός ήταν από το σπέρμα του Αβραάμ και του Δαβίδ, μιας και πάντοτε τον προσδοκούσαν ότι από εκεί θα προέλθει· ο Λουκάς όμως, επειδή μέσω του Θεοφίλου μιλούσε γενικά σε όλους τους πιστούς, κάνει πλήρη τη γενεαλογία αρχίζοντας μάλλον από κάτω από το Χριστό και ανεβαίνοντας μέχρι τον Αδάμ» (Ζ)

Ματθ.1,2 Ἀβραάμ ἐγέννησε⁽¹⁾ τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ⁽²⁾, Ἰακώβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν⁽³⁾ καὶ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ,

Μετάφραση: Ο Αβραάμ γέννησε τον Ισαάκ, ο Ισαάκ γέννησε τον Ιακώβ, ο Ιακώβ γέννησε τον Ιούδα και τους αδελφούς του,

(1) «Υπήρχε συνήθεια να γενεαλογούνται οι άνδρες. Διότι ο άνδρας σπέρνει, και αυτός είναι αρχή και ρίζα του παιδιού και κεφαλή της γυναίκας· ενώ η γυναίκα με το να τρέφει και να θάλπει και να συναυξάνει το σπέρμα, έχει δοθεί ως βοηθός στον άνδρα» (Ζ).

Ο Ματθαίος απαριθμώντας τους προγόνους του Κυρίου μας χρησιμοποιεί την κατιούσα (=προς τα κάτω) σειρά (αν και στο στίχο 1 χρησιμοποίησε και την ανιούσα (=προς τα πάνω), και αρχίζει από τον Αβραάμ, αντί για τον Αδάμ, όχι για να αποκλείσει τα έθνη, αφού μέσω του Αβραάμ όλα τα έθνη ευλογήθηκαν (b). Το να είναι κάποιος γιος του Αβραάμ σήμαινε ότι ήταν ένας αληθινός Ιουδαίος και αποτελούσε αφορμή καύχησης. Δες και Ματθ. γ 8 (S). Ολόκληρος ο στίχος 2 προέρχεται από το Α΄ Παραλ. α 34 και β 1 (a).

(2) «Για ποιο λόγο δεν ανέφερε και τον αδελφό του (τον Ησαύ) όταν ήλθε στον Ιακώβ, αλλά αναφέρει τον Ιούδα και τους αδελφούς του; Κάποιοι μὲν λένε λόγω του κακού χαρακτήρα του Ησαύ... εγώ όμως δεν θα το έλεγα αυτό. Διότι αν ήταν αυτό, πώς ύστερα από λίγο ανέφερε τέτοιες (κακής φήμης) γυναίκες; Για ποιό λόγο λοιπόν δεν τον ανέφερε; Διότι δεν είχαν καμία σχέση με τους Ισραηλίτες οι Σαρακηνοί και οι Ισμαηλίτες και οι Άραβες, και όσοι έγιναν από τους προγόνους εκείνων. Για αυτό εκείνους μὲν τους αποσιώπησε, σπεύδει δε να αναφέρει τους προγόνους του Χριστού και του ιουδαϊκού λαού» (Χ).

(3) Από όλους τους γιους του ο πατριάρχης Ιακώβ πεθαίνοντας (Γεν. μθ 10) ξεχώρισε τον Ιούδα ως προορισμένο να πάρει το βασιλικό αξίωμα (S). Ανάμεσα στους 12 γιους του Ιακώβ, ο Ιούδας θα ήταν ο μόνος κληρονόμος της μεσσιανικής υπόσχεσης, από την άποψη ότι από αυτόν κατά το ανθρώπινο θα καταγόταν ο Μεσσίας. Δες Γεν. μθ 10 και Εβρ. ζ 14 και Αποκ. ε 5 (F).

Ματθ.1,3 Ἰούδας δὲ ἐγέννησε⁽¹⁾ τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ⁽²⁾ ἐκ τῆς Θάμαρ⁽³⁾, Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἑσρῶμ⁽⁴⁾, Ἑσρῶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ,

Μετάφραση: ο Ιούδας γέννησε δίδυμα παιδιά, τον Φαρές και τον Ζαρά από την νύφη του τη Θάμαρ, ο Φαρές γέννησε τον Εσρώμ, ο Εσρώμ γέννησε τον Αράμ.

(1) «Ο Ιούδας πήρε την Θάμαρ νύφη για τον πρώτο του γιο τον Ηρ· επειδή αυτός πέθανε χωρίς παιδιά, την πάντρεψε με τον δεύτερο [Αυνάν] και όταν και αυτός ομοίως πέθανε, υποσχέθηκε να την παντρέψει και με τον τρίτο [Σηλώμ]· επειδή φοβήθηκε όμως μήπως και αυτός πεθάνει αμέσως, ανέβαλλε τον γάμο. Η νύφη όμως επειδή επιθυμούσε πάρα πολύ να πάρει σπέρμα από το γένος του Αβραάμ... μεταμφιεσμένη σε πόρνη κάθισε στις πύλες της πόλης με σκεπασμένο το πρόσωπο. Βλέποντας αυτήν ο Ιούδας και αγνοώντας μπήκε στο σπίτι της σαν σε πόρνη και αφού ενώθηκε σαρκικά μαζί της την κατέστησε έγκυο διδύμων τέκνων» (Z).

(2) «Όταν γεννούσε αυτούς, πρόβαλλε το πρώτο από τα παιδιά από τη μήτρα δίνοντας την εντύπωση ότι θα γεννηθεί πρώτος· και η μαία σύντομα έδεσε με κόκκινη κλωστή το χέρι του παιδιού που βγήκε για να γνωρίζεται αυτός που γεννήθηκε πρώτος· αλλά μάζεψε το χέρι το παιδί μέσα... και γεννήθηκε πρώτο το άλλο παιδί και έπειτα εκείνο που άπλωσε το χέρι. Ονομάστηκε λοιπόν αυτός μὲν που πρώτος γεννήθηκε Φαρές, το οποίο σημαίνει διακοπή, διότι διέκοψε τη φυσική σειρά» (Θφ). «Αυτό ήταν συμβολισμός των δύο λαών· κατά τους χρόνους δηλαδή του Αβραάμ εμφανίζεται η εκκλησιαστική πολιτεία, η οποία όμως παρήκμασε στο μεταξύ και παρουσιάστηκε ο ιουδαϊκός λαός και ο Μωσαϊκός νόμος και τότε έχουμε την εμφάνιση ολόκληρου του νέου λαού και των νόμων του» (Χ).

(3) Είναι αξιοσημείωτο ότι τα ονόματα γυναικών, Θάμαρ, Ραχάβ, Ρουθ και της συζύγου του Ουρίου παρεμβάλλονται στη γενεαλογία. Η Ρουθ υπήρξε Μωαβίτισσα και όχι Ιουδαία και οι άλλες τρεις υπήρξαν ένοχες βαρέων αμαρτημάτων. Η παράθεση ονομάτων, τα οποία μπορούσαν να θεωρηθούν ακατάλληλα για να μπουν στη γενεαλογία του Μεσσία έγινε σκόπιμα.

«Διότι για αυτό ήλθε, όχι για να αποφύγει τα δικά μας (κακά), αλλά για να τα εξαφανίσει... και αξίζει να τον θαυμάζουμε... ότι καταδέχτηκε να έχει τέτοιους συγγενείς, χωρίς καθόλου να ντρέπεται τα δικά μας κακά... διδάσκοντας και εμάς με αυτά, να μη σκεπάζουμε το πρόσωπό μας από ντροπή για την κακία των προγόνων μας, αλλά ένα μόνο να επιζητούμε, την αρετή. Διότι ένας τέτοιος άνθρωπος (ενάρετος), και αν ακόμη έχει πρόγονο αλλόφυλη, και αν πόρνη, και αν οτιδήποτε άλλο είναι, σε τίποτα δεν θα μπορέσει να βλαφτεί» (X).

«Η μεν Θάμαρ ήταν με παράνομο γάμο... η δε Ραχάβ ήταν πόρνη, η Ρουθ αλλόφυλη, η Βηρσαβέη η γυναίκα του Ουρίου ήταν μοιχαλίδα... Ο Χριστός ήλθε ως γιατρός, όχι ως κριτής» (Z). Η φράση πάρθηκε από το Α΄ Παραλ. β 4 («και η Θάμαρ η νύφη του γέννησε σε αυτόν τον Φαρές και τον Ζαρά»), το οποίο δείχνει, ότι έβλεπε ο συγγραφέας το Α΄ Παραλ. β 4 (α).

(4) Ο Εσρώμ γεννήθηκε στη Χαναάν, πριν ο Ιακώβ μεταναστεύσει στην Αίγυπτο (Γεν. μστ 12). Από την άλλη ο Ναασσών που αναφέρεται στο στίχο 4 ήταν αρχηγός της φυλής Ιούδα κατά την εποχή της εξόδου του Ισραήλ από την Αίγυπτο (Αριθμ. α 7 και Α΄ Παραλ. β 10). Ο κατάλογος λοιπόν αριθμεί μόνο τρεις γενεές για τα πάνω από 400 έτη, τα οποία διήρκεσε η παραμονή των Ιουδαίων στην Αίγυπτο. Πρέπει λοιπόν να παραλείφθηκαν στο μεταξύ κάποια πρόσωπα στον κατάλογο (F).

Ματθ.1,4 Ἀράμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ, Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών⁽¹⁾, Ναασσών δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών,

Μετάφραση: ο Αράμ γέννησε τον Αμιναδάβ, ο Αμιναδάβ γέννησε τον Ναασσών, ο Ναασσών γέννησε τον Σαλμών,

(1) Σύγχρονος του Μωϋσή. Η σιγή ως προς τον Μωϋσή, που τηρείται σε όλο τον κατάλογο, είναι αξιοσημείωτη (b). Ο κατάλογος περιορίζεται στα ουσιώδη και είναι πιο σύντομος και από αυτόν που βρίσκεται στο Α΄ Παραλ. β΄ 10 (I). Τα ονόματα Ναασσών και Σαλμών τα πήρε από το Α΄ Παραλ. β΄ 10 σύμφωνα με τους Ο΄. Και αυτά και το παραπάνω όνομα Εσρώμ δείχνουν ότι ο συλλογέας του καταλόγου χρησιμοποίησε τύπους των Ο΄ (της μετάφρασης των 70) (a).

Ματθ.1,5 Σαλμών⁽¹⁾ δὲ ἐγέννησε τὸν Βοὺζ⁽²⁾ ἐκ τῆς Ῥαχάβ⁽³⁾, Βοὺζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὡβήδ⁽⁴⁾ ἐκ τῆς Ρούθ⁽⁵⁾, Ὡβήδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί,

Μετάφραση: ο Σαλμών γέννησε τον Βοὺζ από την Ραχάβ την πόρνη, η οποία δέχθηκε στην Ιερικώ τους κατασκόπους του Ιησού του Ναυή και τους φυγάδευσε σώους· ο Βοὺζ γέννησε τον Ὡβήδ από τη Ρούθ, η οποία ως προσήλυτη Μωαβίτισσα καταγόταν από ἔθνος πολύ μισητό στους Εβραίους· ο Ὡβήδ γέννησε τον Ιεσσαί,

(1) Η γέννηση του Βοὺζ από τον Σαλμών συμφωνεί με τους καταλόγους που βρίσκονται στα χωρία Ρουθ δ' 20 και Α' Παραλ. β' 11, αλλά πουθενά αλλού στην Π.Δ. δεν αναφέρεται ότι η πόρνη Ραχάβ ήταν μητέρα του Βοὺζ (S).

«Κάποιοι νομίζουν ότι αυτή είναι εκείνη η Ραάβ η πόρνη, η οποία δέχτηκε τους κατασκόπους του Ιησού του Ναυή. Και διέσωσε αυτούς και διασώθηκε και η ίδια» (Θφ). Από την κυρίευση της Ιερικούς από τον Ιησού μέχρι τη γέννηση του Δαβίδ πέρασαν 350 έτη, περίοδος προφανώς πολύ μεγάλη για τρεις γενεές, όσες αριθμούνται στον κατάλογο του Ματθαίου ότι έζησαν κατά το διάστημα αυτό. Είναι λοιπόν πιθανόν, ότι ο κατάλογος και στο σημείο αυτό αποσιωπά κάποια ονόματα (F).

(2) Αυθεντική γραφή Βόες. Στο Α' Παραλ. β' 11 υπάρχει ο τύπος Βόος ή Βόοζ.

(3) Η Ραχάβ εξαιρείται στα ιουδαϊκά συναξάρια. Δες και Εβρ. ια' 31, Ιακ. β' 25. Υποτίθεται, ότι έγινε προσήλυτη και σύμφωνα με κάποια παράδοση παντρεύτηκε τον Ιησού του Ναυή. Κάποιο χωρίο του Ταλμούδ (T.B. Megilla,14β) αναφέρει: «Οκτώ προφήτες, οι οποίοι συγχρόνως ήταν και ιερείς, κατάγονται από την Ραχάβ» (S).

(4) Αυθεντική γραφή Ιωβήδ.

(5) Άλλος τύπος προσηλύτου (L). Η ειδική σημασία της Ρουθ ήταν, ότι υπήρξε Μωαβίτισσα και ανήκε λοιπόν σε ἔθνος ιδιαιτέρως μισητό στους Εβραίους. Δες Δευτερ. κγ' 3, όπου κάποιος Μωαβίτης αποκλείστηκε από τη συναγωγή μέχρι δεκάτης γενεάς. Δες ομοίως Νεεμ. ιγ 1 (S).

Ματθ.1,6 Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησε τὸν Δαυῖδ τὸν βασιλέα⁽¹⁾. Δαυῖδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν Σολομῶνα⁽²⁾ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου⁽³⁾,

Μετάφραση: ο Ιεσσαί γέννησε τον Δαβίδ τον βασιλιά. Ο Δαβίδ ο βασιλιάς γέννησε τον Σολομῶνα από τη γυναίκα που υπήρξε σύζυγος του Ουρία, για να φαίνεται σαφώς όχι μόνο από τις περιπτώσεις της Θάμαρ και της Ραχάβ, αλλά και από το ολίσθημα αυτό του Δαβίδ, ότι η αμαρτία είχε εισχωρήσει και σ' αυτούς τους προγόνους του Μεσσία.

(1) Ο Δαβίδ ονομάζεται με τρόπο ειδικό «ο βασιλιάς» όχι μόνο διότι είναι ο πρώτος βασιλιάς από αυτούς που αναφέρονται σε αυτήν τη γενεαλογία, αλλά και διότι ο θρόνος του ήταν υπεσχημένος στον Μεσσία. Δες Λουκ. α 32 (b). Το βασιλικό αξίωμα που αποκτήθηκε από τον Δαβίδ και χάθηκε από τους απογόνους του στην αιχμαλωσία, ανακτήθηκε στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού. Με την αναφορά του Δαβίδ οι πρώτες 14 γενεές συμπληρώνονται. Είναι αξιοσημείωτο, ότι εκτός από την προσθήκη των ονομάτων των γυναικών και τη λέξη «τον βασιλέα» τα τελευταία δέκα ονόματα του καταλόγου του Ματθαίου συμφωνούν ακριβώς με τη μικρή γενεαλογία στο χωρίο Ρουθ δ' 18-21. Η αρχική πηγή και για τις δύο είναι πιθανώς το Α' Παραλ. κεφάλαια α-β (S).

(2) Αυθεντική γραφή Σολομώντα. Το δεύτερο τμήμα του καταλόγου αριθμεί τα ονόματα των βασιλέων από τον Σολομώντα μέχρι τον Ιεχονία, ο οποίος έχασε το θρόνο του και οδηγήθηκε στην εξορία. Και για να επιτευχθεί η επιζητούμενη συμμετρία των 14 γενεών αποσιωπούνται τρία ονόματα μετά τον Ασά. Πηγή του καταλόγου αυτού είναι το Α' Παραλ. γ' 5,10-15 σύμφωνα με τους Ο' (S).

(3) «Αναφέρει και τη γυναίκα του Ουρίου, για να υποδηλώσει, ότι δεν πρέπει να ντρεπόμαστε για τους προγόνους μας, αλλά μάλλον να επιδιώκουμε με τη δική μας αρετή να λαμπρύνουμε και εκείνους· και ότι όλοι είναι δεκτοί για το Θεό, ακόμη και αν γεννηθούν από πόρνη, μόνο εάν έχουν αρετή» (Θφ).

Ματθ.1,7 Σολομών δὲ ἐγέννησε τὸν Ῥοβοάμ, Ῥοβοάμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιά, Ἀβιά δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀσά⁽¹⁾,

Μετάφραση: Ο Σολομών γέννησε τον Ροβοάμ, ο Ροβοάμ γέννησε τον Αβιά, ο Αβιά γέννησε τον Ασά,

(1) Στο Α' Παραλ. γ 10-11 αναγράφεται το όνομα Ασά και ο Ιώσηπος ονομάζει αυτόν το βασιλιά Άσανον (a).

Ματθ.1,8 Ἀσά δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωράμ, Ἰωράμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὀζιαν⁽¹⁾,

Μετάφραση: ο Ασά απέκτησε τρισέγγονο τον Ιωσαφάτ, ο Ιωσαφάτ γέννησε τον Ιωράμ, ο Ιωράμ απέκτησε τρισέγγονο τον Οζία,

(1) Στο βιβλίο των Βασιλειών (Δ΄ Βασ. η 25) τον Ιωράμ διαδέχεται ο Οχοζίας, πατέρας του Ιωάς, ο οποίος υπήρξε πατέρας του Αμασίου, ο οποίος γέννησε τον Αζαρία ή Οζία. Ο Ματθαίος λοιπόν αποσιώπησε τρία ονόματα.

«Προσπέρασε τρεις βασιλιάδες λόγω της υπερβολικής τους ασέβειας. Διότι ο Οχοζίας, που ήταν γαμπρός του Αχάβ του βασιλιά του Ισραήλ, μιμήθηκε με ζήλο την ασέβειά του, όπως λέει το βιβλίο των Βασιλειών. Και ο Ιωάς αφού αρχικά ευαρέστησε το Θεό, ύστερα ειδωολάτρησε, ο οποίος και τον Αζαρία τον γιο του Ιωδάε του ιερέα, ο οποίος τον έλεγξε για την ασέβειά του, διέταξε να τον λιθοβολήσουν όπως έχει γραφτεί στο δεύτερο βιβλίο Παραλειπομένων. Και ο Αμασίας, ενώ αρχικά ευαρέστησε το Θεό, όταν κυρίευσε την Ιδουμαία, θυσίασε στα λάφυρα που βρήκε, στα είδωλα της Ιδουμαίας, όπως και για αυτόν έχει γραφτεί στο Β΄ Παραλειπομένων» (X).

Σύμφωνα με τον Ιερώνυμο «εφόσον ο ευαγγελιστής είχε πρόθεση να τοποθετήσει τρεις δεκατετράδες στις διάφορες χρονικές εποχές και ο Ιωράμ είχε αναμιχτεί με το γένος της ασεβούς Ιεζάβελ, εξάλειψε τη μνήμη του μέχρι τρίτης γενεάς». Πράγματι η Αταλία, μητέρα του Οχοζίου, ήταν κόρη της Ιεζάβελ. Την τελευταία όμως αυτήν κάνει μισητή, όχι η εθνική καταγωγή της, αλλά οι διωγμοί της εναντίον των προφητών με σκοπό να καταργήσει τη λατρεία του Ιεχωβά. Είναι αλήθεια, ότι ο Μανασσής συμπεριφέρθηκε πολύ κακά, αλλά μετανόησε. Είναι επίσης δυνατόν η καταδίκη αυτή της εξάλειψης του ονόματος να έγινε από τη συναγωγή, έτσι ώστε τα ονόματα αυτά να μην εμφανίζονται στους γενεαλογικούς πίνακες (L).

Ματθ.1,9 Οζίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωάθαμ, Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχαζ, Ἀχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐζεκίαν,

Μετάφραση: ο Οζίας γέννησε τον ιωάθαμ, ο Ιωάθαμ γέννησε τον Αχαζ, ο Αχαζ γέννησε τον Εζεκία,

Ματθ.1,10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν Μανασσῆ, Μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμὼν, Ἀμὼν⁽¹⁾ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσὶάν,

Μετάφραση: ο Εζεκίας γέννησε τον Μανασσή, ο Μανασσής γέννησε τον Αμών, ο Αμών γέννησε τον Ιωσία,

(1) Ἐτσι συλλαβίζεται το όνομα στην εβραϊκή. Οι Ο΄ παραλλάσσουν ανάμεσα στο Αμών και το Αμώς. Εδώ το Αμώς είναι η αυθεντική γραφή (S).

Ματθ.1,11 Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν⁽¹⁾ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας⁽²⁾ Βαβυλῶνος⁽³⁾.

Μετάφραση: ο Ιωσίας γεννήσε τον Ιωακίμ ἢ Ιεχονία και τους αδελφούς του στα χρόνια εκείνα της αιχμαλωσίας των Ιουδαίων στη Βαβυλώνα.

(1) Το κείμενο όπως έχει εδώ είναι γεμάτο δυσκολίες. Εάν υποθέταμε μαζί με τον Allen ότι το Ιεχονίας είναι παραφθορά του ονόματος Ιωακίμ, η σύγχυση θα εκμηδενιζόταν, οπότε θα είχαμε «Ιωσίας δε ἐγέννησεν τον Ιωακίμ ἢ Ιωακίμ», το οποίο θα ανταποκρινόταν στο Α΄ Παραλ. γ 15. Ο συγγραφέας όμως των Παραλειπομένων είχε ειδικό λόγο να σημειώσει τους αδελφούς του Ιωακίμ, χωρίς να αναφέρει αυτούς ονομαστικά, διότι δύο από αυτούς, ο Ιωανάν και ο Σεδεκίας βασίλευαν τότε, ο τελευταίος μάλιστα ήταν το τελευταίο μέλος της Δαβιτικής καταγωγής το οποίο έφερε το στέμμα. Επιπλέον οι δύο αυτοί δεν αναφέρονται ονομαστικά, διότι δεν αποτελούν κρίκους στη γενεαλογία.

Αλλά και άλλη δυσκολία θα απομακρυνόταν. Τώρα με τη διπλή απαρίθμηση του Ιεχονίου, το επόμενο τμήμα του γενεαλογικού καταλόγου (σ. 11-16) εμφανίζει 13 μόνο ονόματα. Ενώ εάν στο στίχο 11 αντικατασταθεί το όνομα Ιεχονίας με το Ιωακίμ, ώστε ο στίχος 12 να αρχίζει με τον Ιεχονία ως πρώτο στον κατάλογο που ακολουθεί μετά την αιχμαλωσία, τότε θα έχουμε και στο τελευταίο αυτό τμήμα του καταλόγου 14 νέα ονόματα (S). Ο Ιεχονίας άλλωστε ήταν, όπως φαίνεται, μόλις 18 ετών, όταν οδηγήθηκε στην αιχμαλωσία (L).

(2) «Η φράση «κατά την αιχμαλωσία» σημαίνει κοντά στον καιρό της αιχμαλωσίας» (Z). Η λέξη μετοικεσία είναι σπάνια και συναντιέται 10 φορές στους Ο΄ (α). Πιο καλή είναι η λέξη μετοίκηση= μετανάστευση από έναν τόπο σε άλλον· ειδικότερα εκείνη, στην οποία κάποιος από άλλον εξαναγκάζεται, όσον αφορά την αιχμαλωσία στη Βαβυλώνα (g).

«Μετοικεσία λέει την αιχμαλωσία, την οποία ύστερα υπέστησαν όταν όλοι μαζί οδηγήθηκαν στη Βαβυλώνα» (Θφ).

(3) Δηλαδή στη Βαβυλώνα (b). Η αναφορά της αιχμαλωσίας κλείνει φυσικά το τμήμα αυτό του καταλόγου, δηλώνοντας ότι το βασιλικό αξίωμα που αποκτήθηκε από τον Δαβίδ χάθηκε τώρα για τους απογόνους του (S).

Ματθ.1,12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν⁽¹⁾ Βαβυλῶνος Ἰεχονίας⁽²⁾ ἐγέννησε τὸν Σαλαθιήλ, Σαλαθιήλ⁽³⁾ δὲ ἐγέννησε τὸν Ζοροβάβελ⁽⁴⁾,

Μετάφραση: Όταν λοιπόν οι Ιουδαίοι μεταφέρθηκαν ως αιχμάλωτοι στη Βαβυλώνα, ο Ιεχονίας γέννησε εκεί τον Σαλαθιήλ, ο Σαλαθιήλ γέννησε τον Ζοροβάβελ,

(1) Δηλαδή αφού μετανάστευσαν στη Βαβυλώνα (b) και όχι μετά το τέλος της αιχμαλωσίας, διότι είναι βέβαιο, ότι ο Ζοροβάβελ γεννήθηκε ενώ διαρκούσε η αιχμαλωσία στη Βαβυλώνα (F).

(2) Ο Ιεχονίας κρατήθηκε φυλακισμένος για 37 έτη και αποκαταστάθηκε στο βασιλικό του αξίωμα από τον διάδοχο του Ναβουχοδονόσορα. Δες Δ' Βασ. κδ' 8-17 και Ιερ. νβ' 31-34 (L).

(3) Στο Α' Παραλ. γ' 19 κατά το εβραϊκό πρωτότυπο ο Ζοροβάβελ παρουσιάζεται ως γιος του Φαδαΐα, αλλά στους Ο' στο ίδιο χωρίο ο Ζοροβάβελ μαρτυρείται σαν ένας από τους γιους του Σαλαθιήλ. Αυτό αποτελεί άλλη ένδειξη, ότι ο Ματθαίος χρησιμοποιούσε τους Ο' (S). Η διαφορά με το εβραϊκό πρωτότυπο εξηγείται με την πιθανότητα εκδοχή, ότι ο Φαδαΐας πήρε σύζυγο την χήρα του Σαλαθιήλ όταν πέθανε (F).

(4) Τα ονόματα που ακολουθούν μετά τον Ζοροβάβελ προέρχονται από άγνωστη πηγή, ίσως από την οικογένεια του Ιησού (S). Ο Ματθαίος και ο Λουκάς συναντιούνται στις γενεαλογίες τους στα δύο αυτά ονόματα (Ζοροβάβελ και Σαλαθιήλ), και έπειτα και οι δύο παραθέτουν σειρά ονομάτων που δεν αναφέρονται στη Βίβλο. Αλλά ο Λουκάς έχει 18 ονόματα που παρεμβάλλονται μεταξύ Ζοροβάβελ και Ιωσήφ. Είναι άγνωστο σε ποιο σημείο του καταλόγου ο Ματθαίος τον συντομεύει. Σαφές μόνο είναι, ότι ο Ματθαίος δεν υπολογίζει τους απογόνους του Ζοροβάβελ, των οποίων ο κατάλογος παρατίθεται στο Α' Παραλ. γ 21-24 (L).

Ματθ.1,13 Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιακείμ, Ἐλιακείμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀζώρ,

Μετάφραση: και του Ζοροβάβελ απόγονος υπήρξε ο Αβιούδ. Ο Αβιούδ γέννησε τον Ελιακείμ, ο Ελιακείμ γέννησε τον Αζώρ,

Ματθ.1,14 Ἀζώρ δὲ ἐγέννησε τὸν Σαδώκ, Σαδώκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχείμ, Ἀχείμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιούδ,

Μετάφραση: ο Αζώρ γέννησε τον Σαδώκ, ο Σαδώκ γέννησε τον Αχείμ, ο Αχείμ γέννησε τον Ελιούδ,

Ματθ.1,15 Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλεάζαρ, Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν Ματθάν, Ματθάν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ,

Μετάφραση: ο Ελιοὺδ γεννήσε τον Ελεάζαρ, ο Ελεάζαρ γεννήσε τον Ματθάν, ο Ματθάν γεννήσε τον Ιακώβ,

Ματθ.1,16 Ἰακώβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ⁽¹⁾ τὸν ἄνδρα⁽²⁾ Μαρίας⁽³⁾, ἐξ ἧς ἐγεννήθη⁽⁴⁾ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος⁽⁵⁾ Χριστός.

Μετάφραση: κι ο Ιακώβ γεννήσε τον Ιωσήφ τον αρραβωνιαστικό της Μαρίας. Αλλά και η Μαρία καταγόταν απ' το ίδιο γένος από το οποίο καταγόταν κι ο Ιωσήφ. Από τη Μαρία αυτή, η οποία ήταν απόγονος του Δαβίδ και του Αβραάμ, γεννήθηκε ο Ιησούς που επονομάζεται Χριστός.

(1) «Δεν υπήρχε νόμος στους Ιουδαίους να γενεαλογούνται γυναίκες. Για να φυλάξει λοιπόν και τη συνήθεια και να μη φανεί ότι από την αρχή της εξιστόρησης την παραβαίνει και για να μας γνωρίσει και την κόρη, για αυτό το λόγο αφού αποσιώπησε τους προγόνους αυτής (της Μαρίας), γενεαλόγησε τον Ιωσήφ» (Χ).

«Επειδή δηλαδή αποδείχτηκε ότι ο Ιωσήφ ήταν από το γένος εκείνων, είναι προφανές, ότι και η Θεοτόκος από εκεί καταγόταν» (Ζ). «Διότι υπήρχε νόμος που πρόσταζε ότι δεν επιτρέπεται ο γάμος από άλλη φυλή αλλά από την ίδια» (Χ).

«Για αυτό και με το να γενεαλογήσει τον μνηστήρα της Θεομήτορος, με αυτό απέδειξε αυτό που είχε σκοπό. Αφού δηλαδή ο Ιωσήφ αποδείχτηκε ότι ήταν από τη γενιά εκείνων, είναι προφανές ότι από εκεί καταγόταν και η Θεοτόκος» (Ζ).

«Πώς όμως θα μάθουμε, ότι από τον Δαβίδ καταγόταν (η παρθένος); Άκουσε το Θεό να λέει στον Γαβριήλ να μεταβεί «σε Παρθένο μνηστευμένη με άνδρα, του οποίου το όνομα είναι Ιωσήφ, από τον οίκο και τη γενιά του Δαβίδ» (Λουκ. α 27). Τι πιο σαφές θέλεις από αυτό, όταν ακούσεις ότι η Παρθένος ήταν από τον οίκο και τη γενιά του Δαβίδ;» (Χ).

Απέναντι στο νόμο ο Ιησούς ήταν ο κληρονόμος του Ιωσήφ, και για αυτό και δόθηκε η γενεαλογία του Ιωσήφ. Ως κληρονόμος του Ιωσήφ, ο Ιησούς ήταν ο κληρονόμος του Δαβίδ, οπότε καμία ανακολουθία (ασυμφωνία) δεν υπάρχει στο γεγονός ότι τα δύο ευαγγέλια, τα οποία αναφέρουν τη γέννηση από την παρθένο, παραθέτουν τη γενεαλογία του Ιωσήφ. Άλλωστε ήταν τελείως δυνατόν και η Μαρία να καταγόταν από τον Δαβίδ. Κατά τον δεύτερο μάλιστα αιώνα πιστευόταν από όλους ότι η Μαρία καταγόταν από το γένος του Δαβίδ. Δες

Ιουστίνου προς Τρύφωνα 43,45,100, Ειρην.ΙΙΙ,ΧΧΙ,5 Τερτυλλιανού Adv.Jud.9.Ανάληψη Ησαΐου Χ 2, Ευαγγέλιο της γεννήσεως Μαρίας Ι,1 (p).

«Είναι όμως ανάγκη να πούμε και άλλη αιτία περισσότερο μυστηριακή και απόρρητη, για την οποία γενεαλογείται ο Ιωσήφ, ενώ δεν συνέβαλε καθόλου στη γέννηση. Ποιά λοιπόν είναι αυτή; Δεν ήθελε να γνωρίζουν οι Ιουδαίοι κατά το χρόνο της γέννησης, ότι ο Χριστός γεννήθηκε από Παρθένο... Δεν είναι δικός μου αυτός ο λόγος, αλλά των (αποστολικών) Πατέρων μας, των θαυμαστών και σπουδαίων εκείνων ανδρών. Διότι, αφού κάλυψε με πυκνή σκιά πολλά από την αρχή και ονόμαζε τον εαυτό του υιό ανθρώπου και δεν μας αποκάλυψε καθαρά την ισότητά του σε όλα με τον Πατέρα, γιατί θαυμάζεις, επειδή κάλυψε μέχρις ορισμένου σημείου και αυτό, επειδή ήθελε να ρυθμίσει κάτι το σπουδαίο και αξιοθαύμαστο;

Αλλά ποιό είναι, θα πει κάποιος, αυτό το αξιοθαύμαστο; Το να διασωθεί η Παρθένος και να απαλλαχτεί από κάθε ανήθικη υποψία. Διότι, αν αυτό γινόταν γνωστό από την αρχή στους Ιουδαίους, και θα λιθοβολούσαν την Παρθένο... και θα την καταδίκάζαν για μοιχεία... Διότι εάν μετά από τόσα θαύματα, ακόμη τον αποκαλούσαν αυτόν (τον Ιησού) γιό του Ιωσήφ, πώς θα πίστευαν πριν από τα θαύματα ότι γεννήθηκε από Παρθένο;... Διότι θα τους συντάρασσε πολύ αυτούς (τους Ιουδαίους) το παράξενο και πρωτοφανές γεγονός, που όμοιό του ούτε καν είχε ακουστεί ότι έγινε στους προγόνους τους. Διότι αυτός μεν που μια και καλή πείστηκε, ότι είναι Υιός του Θεού, ούτε αυτό θα μπορούσε να το αμφισβητήσει λοιπόν· αυτός όμως που τον θεωρούσε πλάνο και αντίθεο, πώς δεν θα σκανδαλιζόταν περισσότερο από αυτό και δεν θα οδηγούνταν σε αυτήν την υποψία;» (Χ).

Άλλο ζήτημα προβάλλεται από το ότι ο Λουκάς αναφέρει τον Ηλί και όχι τον Ιακώβ ως πατέρα του Ιωσήφ. Η θεωρία, ότι η γενεαλογία του Λουκά είναι της Μαρίας, δεν είναι άξια λόγου. Η θεωρία είναι παλαιότερη του Annius του Viterbo (γύρω στο 1490 μ.Χ.). Δες στο Αποκ. δ 7, στο υπόμνημα που αποδίδεται στον Βικτωρίνο Mign.P.L.v 324 (p).

Η καλύτερη λύση είναι ότι ο Λουκάς παρέχει την πραγματική καταγωγή του Ιωσήφ, ενώ ο Ματθαίος δίνει την βασιλική καταγωγή του Ιωσήφ. Και οι δύο γενεαλογίες είναι του Ιωσήφ, αν και η γενεαλογία της Μαρίας μπορεί να συμπίπτει με αυτήν του Ιωσήφ σε κάποιον παλαιότερο πρόγονο. Σύμφωνα με αυτήν την εκδοχή ο Ηλί υπήρξε ο πραγματικός πατέρας του Ιωσήφ. Ο Ιακώβ, που γράφει ο Ματθαίος, μπορεί να είναι άλλος συγγενής του Ιωσήφ, του οποίου ο Ιωσήφ ήταν σύμφωνα με το νόμο κληρονόμος και μέσω του οποίου ο Ματθαίος αποδείκνυε την βασιλική καταγωγή του Ιωσήφ (S).

(2) Η λέξη λέγεται και για τον μνηστήρα (αρραβωνιαστικό). Δες Αποκ. κα' 2 και αλλού (g).

«Είπε τον Ιωσήφ άνδρα της, επειδή ήταν μνηστήρας της. Και πράγματι στη συνέχεια της εξιστόρησης την ονομάζει και αυτήν γυναίκα του, επειδή ήταν αρραβωνιαστικιά του. Διότι έτσι ήταν συνήθεια να ονομάζονται και πριν τη σαρκική ένωση του γάμου» (Ζ).

«Για να μη νομίσεις, όταν ακούσεις «τον άνδρα Μαρίας» ότι γεννήθηκε σύμφωνα με τον κοινό νόμο της φύσης, πρόσεξε πώς διορθώνει αυτό αμέσως κατόπιν. Άκουσες, λέει, άνδρα, άκουσες μητέρα, άκουσες για το όνομα που δόθηκε στο παιδί· άκουσε λοιπόν και τον τρόπο της γέννησης. «Του Ιησού Χριστού η γέννηση έτσι έγινε...»» (Χ).

Λόγω της επιθυμίας κάποιων, να αποφευχθούν λέξεις, οι οποίες, παρόλο που στην πρόθεση του συγγραφέα εξέφραζαν τη νομική συγγένεια και όχι την πατρότητα, μπορούσαν να παρανοηθούν από τον επιπόλαιο αναγνώστη, δημιουργήθηκαν οι μαρτυρούμενες από κάποιους κώδικες, αλλά όχι αυθεντικές γραφές: «Ο Ιακώβ γέννησε τον Ιωσήφ, με τον οποίο αφού μνηστεύθηκε η παρθένος Μαριάμ γέννησε Ιησούν τον λεγόμενον Χριστόν» και οι σχετικές με αυτήν γραφές (α).

(3) «Με αυτό έδειξε, ότι εξαιτίας εκείνης γενεαλόγησε και αυτόν» (Χ).

(4) Το παθητικό ρήμα εγεννήθη χωρίς κάποια δυσκολία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη γέννηση κάποιου παιδιού σε σχέση με τη μητέρα του (L).

(5) Ο Ματθαίος μιλά στον Ιουδαίο αναγνώστη, ο οποίος πρέπει να πειστεί, ότι ο Ιησούς είναι ο Χριστός με τέτοιες αποδείξεις, όπως είναι η γενεαλογία του. Ότι λοιπόν οι άλλοι ευαγγελιστές παίρνουν ως δεδομένο, αυτός ζητά να το αποδείξει (b). Λεγόμενος= ο οποίος έχει επώνυμο (g).

Ματθ.1,17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυῖδ γενεαὶ δεκατέσσαρες⁽¹⁾, καὶ ἀπὸ Δαυῖδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος⁽²⁾ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες⁽³⁾.

Μετάφραση: Σύμφωνα λοιπόν με τον παραπάνω κατάλογο όλες οι γενιές που έζησαν από τον Αβραάμ μέχρι τον Δαβίδ, όπως αριθμούνται από τους συντάκτες του καταλόγου, είναι γενιές δεκατέσσερις· και οι γενιές από τον Δαβίδ μέχρι την εποχή που οι Ιουδαίοι μεταφέρθηκαν ως αιχμάλωτοι στη Βαβυλώνα είναι γενιές δεκατέσσερις· και οι γενιές που έζησαν από την εποχή που οι Ιουδαίοι μεταφέρθηκαν στη Βαβυλώνα μέχρι τα χρόνια του Χριστού είναι γενιές δεκατέσσερις.

(1) «Σε τρεις ομάδες μοίρασε όλες τις γενιές εύλογα· διότι τρεις πολιτειακές καταστάσεις συνέβησαν σε αυτούς. Από μεν τον Αβραάμ έως τον Δαβίδ μετά τον Μωϋσή και τον Ιησού

του Ναυή ηγεμονεύονταν από τους Κριτές· από τον Δαβίδ μέχρι την αιχμαλωσία της Βαβυλώνας καθοδηγούνταν από βασιλιάδες· από την αιχμαλωσία της Βαβυλώνας μέχρι το Χριστό, κυβερνούνταν από αρχιερείς. Όταν όμως ήλθε ο Χριστός, ο αληθινός κριτής και βασιλιάς και αρχιερέας, σταμάτησαν αυτές οι πολιτειακές καταστάσεις που αναφέρθηκαν» (Ζ).

Θέλει λοιπόν «να δείξει, ότι ούτε με τις μεταβολές της πολιτειακής τους κατάστασης βελτιώθηκαν οι Ιουδαίοι· αλλά παρέμεναν στα ίδια κακά και με το αριστοκρατικό πολίτευμα και με το βασιλικό και με το ολιγαρχικό· και ότι δεν έγιναν περισσότερο ενάρετοι ούτε υπό την ηγεσία μεγάλων αρχηγών ούτε ιερέων ούτε βασιλέων» (Χ).

«Διότι χρειαζόνταν τον αληθινό και κριτή και βασιλιά και ιερέα, ο οποίος είναι ο Χριστός. Διότι όταν τούς τελείωσαν οι άρχοντες, ήλθε ο Χριστός σύμφωνα με την προφητεία του Ιακώβ» (Θφ). Η διαίρεση του καταλόγου σε τρία τμήματα, καθένα από τα οποία περιλαμβάνει 14 ονόματα, αποδεικνύει τον τεχνητό χαρακτήρα της γενεαλογίας (S).

Αλλά τα κύρια σημεία της διαίρεσης είναι αξιοσημείωτα. Στον Δαβίδ (σ. 6) ο οίκος έγινε βασιλικός· στην αιχμαλωσία ο βασιλικός θρόνος χάθηκε (σ.11)· και στον Ιησού, τον λεγόμενο Χριστό, η βασιλεία αποκτήθηκε ξανά (ρ). Η εκλογή του αριθμού 14 μπορεί να εξηγηθεί είτε με το ότι ο αριθμός αυτός αποτελείται από τον ιερό αριθμό 7 διπλασιασμένο, είτε ότι υπαγορεύτηκε από την αριθμητική αξία των τριών εβραϊκών γραμμάτων του ονόματος Δαβίδ (ρ) δηλαδή DWD= 4+6+4, αφού είναι γνωστό ότι τα φωνήεντα δεν αποτελούν μέρος του εβραϊκού αλφαβήτου (S).

(2) «Γιατί όμως δεν ανέφερε και την κάθοδο των Ιουδαίων στην Αίγυπτο, όπως ακριβώς αναφέρει την αιχμαλωσία τους στη Βαβυλώνα; Διότι οι Ιουδαίοι δεν φοβούνταν πλέον τους Αιγυπτίους, έτρεμαν όμως ακόμη τους Βαβυλωνίους· και εκεί μεν στην Αίγυπτο δεν κατέβηκαν εξαιτίας των αμαρτιών τους, ενώ εδώ στη Βαβυλώνα σύρθηκαν από την ασέβειά τους» (Χ).

(3) «Για ποιο λόγο ενώ στην τελευταία ομάδα έβαλε δώδεκα γενιές, είπε ότι είναι δεκατέσσερις; Νομίζω ότι στο σημείο αυτό υπολογίζει ως μία γενιά το χρόνο της αιχμαλωσίας και ως άλλη τον ίδιο το Χριστό, και έτσι τον συνδέει από παντού με εμάς τους ανθρώπους» (Χ). Ο Χριστός εκπροσωπεί την 14η γενεά, και ο Ιεχονίας του σ. 11 είναι διαφορετικό πρόσωπο από αυτόν του σ. 12 (L). Δηλαδή όπως ήδη είπαμε ο Ιεχονίας του σ. 11 είναι στην πραγματικότητα ο Ιωακίμ ή Ιωαχίμ.

Στίχ. 18-25. Η υπερφυσική γέννηση του Κυρίου.

Ματθ.1,18 Τοῦ δὲ⁽¹⁾ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις⁽²⁾ οὕτως⁽³⁾ ἦν. μνηστευθείσης⁽⁴⁾ γὰρ⁽⁵⁾ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν⁽⁶⁾ αὐτοὺς εὐρέθη⁽⁷⁾ ἐν γαστρὶ ἔχουσα⁽⁸⁾ ἐκ Πνεύματος⁽⁹⁾ Ἁγίου⁽¹⁰⁾.

Μετάφραση: *Η γέννηση του Ιησού Χριστού έγινε με τον εξής υπερφυσικό και πρωτοφανή τρόπο: Όταν δηλαδή η μητέρα του Μαρία αρραβωνιάστηκε με τον Ιωσήφ, προτού συγκατοικήσουν ως σύζυγοι, βρέθηκε η Μαρία έγκυος με τη δημιουργική επενέργεια του Αγίου Πνεύματος.*

(1) Η περικοπή αυτή είναι ακριβέστατα η συνέχεια της προηγούμενης (L). Η γενεαλογία που προηγήθηκε προετοίμασε την οδό για αυτά που ακολουθούν. Από μία άποψη ο κατάλογος που προηγήθηκε μπορεί να θεωρηθεί ως περίληψη της ιουδαϊκής ιστορίας. Στον Ιουδαίο αναγνώστη θα εμφανιζόταν όχι ως ένας απλός κατάλογος ονομάτων, αλλά ως σύντομο σκιαγράφημα σειράς γεγονότων από τη θεία πρόνοια. Ο αληθινός κληρονόμος των υποσχέσεων προς τον Αβραάμ και τον Δαβίδ ήταν ο Ιησούς Χριστός, τα περιστατικά της γέννησης του οποίου έρχεται ο ευαγγελιστής να αφηγηθεί. Αυτά προδιαγράφηκαν κατά τρόπο σκιάδη στην ιστορία που προηγήθηκε.

Αλλά η θεία Πρόνοια εργαζόταν ήδη, για να συντελεστούν τα παρόντα γεγονότα, τα οποία οδήγησαν στη γέννηση του Ιησού (S).

«Ούτε δηλαδή ήλθε αμέσως στη γέννηση, αλλά μας υπενθυμίζει πρώτα, πόσες γενιές απείχε από τον Αβραάμ, πόσες από τον Δαβίδ, πόσες από την μετοικεσία Βαβυλώνας, και με αυτά ωθεί τον λεπτολόγο ακροατή να εξετάσει τα χρονικά διαστήματα, δείχνοντας ότι αυτός είναι εκείνος ο Χριστός, που κηρύχτηκε από τους προφήτες» (X).

(2) Πιο αυθεντική γραφή: γένεσις. Το γένεσις εδώ σημαίνει γέννηση όπως στα Γένεσ. λα΄ 13, Ρουθ β΄ 11, Λουκά α΄ 14. Δες και Ηροδότου 1,204 και 6,69. Εφ’ όσον όμως στο στίχο 1 το γένεσις χρησιμοποιήθηκε με διαφορετική έννοια και εφ’ όσον ο όρος γέννησις είναι αυτός που χρησιμοποιείται γενικώς, θα ανέμενε κάποιος τον τελευταίο αυτόν (α). Η λέξη αυτή βρίσκεται εδώ για να δηλώσει και τη συλλήψη (δες «τὸ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν») και τη γέννηση (δες «τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος» β 11) (b).

(3) «Όπως πρόκειται να πει» (Z). «Είδες πως κέντρισε τη σκέψη και το ενδιαφέρον του ακροατή; Επειδή δηλαδή πρόκειται να πει κάτι το πρωτοφανές, υπόσχεται να εκθέσει και τον τρόπο» (X).

(4) Ο Ματθαίος μιλά για τη Μαρία ως μνηστή, ως σύζυγο («ὁ ἀνὴρ αὐτῆς» στίχος 19) και ως γυναίκα («τὴν γυναῖκά σου» στίχος 20) σε πλήρη αρμονία με το γαμικό δίκαιο των

Εβραίων (L). Η μνηστεία κατά τον αρχαίο ιουδαϊκό νόμο ήταν ουσιώδες προκαταρκτικό του γάμου, παρόλο που διακρινόταν από αυτόν. Ο γάμος συνίστατο στο να παραλάβει ο νυμφίος τη νύφη στο σπίτι του.

Η μνηστεία όμως δημιουργούσε σχέση δεσμευτικής υποχρέωσης μεταξύ των μνηστευομένων. Έτσι εάν ο μνηστήρας πέθαινε πριν το γάμο, η μνηστευμένη θεωρούνταν χήρα του. Μετά τη μνηστεία και πριν το γάμο (οι δύο τελετές χωρίζονταν από παλιά με χρονικό διάστημα που μεσολαβούσε), ο άνδρας ήταν ο κατά νόμον σύζυγος (δες Γεν. κθ 21, Δευτ. κβ 23) και ο δεσμός μπορούσε να λυθεί μόνο με κανονικό διαζύγιο, το οποίο υποχρέωνε τον άνδρα να δώσει στη γυναίκα «βιβλίο αποστασίου» και αποζημίωση χρηματική (S).

(5) Είναι επεξηγηματικό. Ο ευαγγελιστής έρχεται να αναπτύξει το «Η γέννηση του Ιησού Χριστού έτσι έγινε» (F).

(6) Ή «πριν ακόμη έλθουν σε σαρκική επαφή» (Z) ή πιο σωστά «πριν να οδηγηθεί αυτή στο σπίτι του γαμπρού» (X), ερμηνεία την οποία δεν αποδέχονται οι X., Z. φρονώντας, ότι η Μαρία «έμενε μέσα στο σπίτι (του Ιωσήφ). Διότι οι παλαιοί είχαν, σχεδόν χωρίς εξαίρεση, τη συνήθεια να μένουν οι μνηστευμένες στο σπίτι του γαμπρού» (X).

Η φράση μπορεί να σημαίνει και τις συζυγικές σχέσεις, αλλά εφ' όσον ο γάμος δεν είχε ακόμη συντελεστεί, ο Ιωσήφ δεν είχε παραλάβει τη μνηστή του στο σπίτι του (L).

(7) «[Το βρέθηκε, το έτυχε], λέγεται συνήθως για τα παράδοξα και αυτά που ανέλπιστα συμβαίνουν και τα απροσδόκητα» (X). «Σε ποιόν όμως βρέθηκε αν όχι στον Ιωσήφ;» (E).

(8) «Αλλά γιατί δεν έμεινε έγκυος πριν από τη μνηστεία; Για να καλυφθεί εκείνο που έγινε και για να απαλλαγεί η Παρθένης από κάθε πονηρή υποψία. Διότι, όταν είναι γνωστό ότι όχι μόνο δεν την κακολόγησε, ούτε την θεώρησε άτιμη, αλλά και την αναγνώριζε ως μνηστή του και την περιποιούνταν μετά τον τοκετό εκείνος ο οποίος ήταν επόμενο να ενδιαφέρεται περισσότερο από όλους τους άλλους για τη συζυγική της πίστη, είναι ευνόητο ότι, εάν δεν είχε απόλυτη πεποίθηση ότι το νεογέννητο προερχόταν από την ενέργεια του αγίου Πνεύματος, δεν θα την ανεχόταν και δεν θα της προσέφερε όλες τις άλλες υπηρεσίες» (X).

«Μετά τη μνηστεία συνέλαβε... και για να γενεαλογηθεί από αυτόν, και για να έχει προστάτη κατά τις εναντίον της κατηγορίες» (K). «Διότι αυτός και στη φυγή στην Αίγυπτο την φρόντισε και την έσωσε» (Θφ).

(9) Επειδή μπαίνει χωρίς άρθρο όπως και στο Λουκά α 35 εισηγήθηκαν οι L και S την ερμηνεία ότι δεν σημαίνει το άγιο Πνεύμα ως πρόσωπο, αλλά η φράση βρίσκεται μάλλον για να δηλώσει τη θεία ενέργεια, που χορηγεί τη ζωή και τη γονιμοποίηση (L). Παρόλ' αυτά η

εκδοχή που έγινε από την καθολική εκκλησία στο σύμβολο της πίστης αναφέρει τη φράση στο τρίτο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος. «Η σύλληψη ήταν παράδοξη, ο τοκετός όμως ήταν φυσικός» (Χ).

(10) Από Πνεύμα σεβαστό, πλήρες μεγαλειότητας και κατεξοχήν απομακρυσμένο από κάθε ακάθαρτο. «Μην προχωρείς λοιπόν περισσότερο, ούτε να ζητάς κάτι περισσότερο από αυτά που ειπώθηκαν, ούτε να λες: και πώς το Πνεύμα το έκανε αυτό από Παρθένο; Διότι αν όταν η φύση εργάζεται είναι αδύνατον να ερμηνεύσουμε τον τρόπο διάπλασης του εμβρύου, πώς όταν το Πνεύμα θαυματοουργεί, θα μπορέσουμε να πούμε αυτά;» (Χ).

Είναι προφανές, ότι οι αφηγήσεις για την από την Παρθένο γέννηση προέρχονται από ιδιωτικές πηγές, η μεν του Ματθαίου από παράδοση του Ιωσήφ, η δε του Λουκά από τη Μαρία.

Εδώ έχουμε τις εντυπώσεις του μνήστορος (Ιωσήφ), τον φόβο του και την αμηχανία του, την ανθρώπινη απόφασή του και την υποταγή του στη θεία αποκάλυψη.

Εκεί, στο Λουκά, έχουμε τις εντυπώσεις της μητέρας, την ταραχή και έκπληξή της, και την υποταγή της στη θεία βουλή. Οι δυο αφηγήσεις είναι εξ ολοκλήρου ανεξάρτητες μεταξύ τους, όπως οι μεγάλες τους διαφορές δείχνουν, διαφορές όμως οι οποίες δεν καταντούν σε αντιφάσεις, αλλά περιορίζονται στις λεπτομέρειες.

Ήδη αυτός ο Ο. Holtzmann (στο βίο του Ιησού σελ. 85) ομολογεί ότι «μεταξύ των δύο αυτών αφηγήσεων, του Ματθαίου και του Λουκά, καμία αντίφαση δεν υπάρχει». Οι διαφορές αυτές αντίθετα επιβεβαιώνουν την γενική αξιοπιστία τους, διότι καμία από τις δύο αυτές δεν είναι δυνατόν να βασίστηκε πάνω στην άλλη.

Οι δύο αφηγήσεις συμφωνούν όχι μόνο στο κύριο γεγονός της γέννησης από Παρθένο, αλλά και στον τρόπο αυτής, ότι δηλαδή έγινε εκ Πνεύματος Αγίου. Και η συμφωνία αυτή δεν είναι δυνατόν να οφείλεται στην επίδραση της Π.Δ. πάνω στους δυο συγγραφείς. Διότι τέτοια επενέργεια Αγίου Πνεύματος πάνω σε παρθένο δεν συναντιέται στην Π.Δ., στην οποία και η ίδια η φράση «εκ Πνεύματος Αγίου» σπάνια βρίσκεται.

Οι δύο αφηγήσεις συμφωνούν και σε τέσσερα άλλα σημεία. Δηλαδή και οι δύο λένε, ότι την ώρα που ανακοινώθηκε στη Μαρία και στον Ιωσήφ η θεία βουλή ήταν αυτοί μνηστευμένοι, ότι το παιδί ονομάστηκε Ιησούς, ότι γεννήθηκε στη Βηθλεέμ της Ιουδαίας και ότι οι γονείς του το έφεραν στη Ναζαρέτ.

Από την άλλη η λεπτότητα και η νηφαλιότητα και των δύο διηγήσεων αποτελούν νέα απόδειξη της ιστορικής πραγματικότητας, η οποία ενσωματώνεται σε αυτές. Οι εθνικοί αναγνώστες θα αισθάνονταν την ανείπωτη διαφορά μεταξύ των αφηγήσεων αυτών, και των

ακαθάρτων μύθων για τη μίξη μεταξύ θνητών και θεών στην ειδωλολατρική μυθολογία. Και αυτά τα χριστιανικά συναξάρια δείχνουν την ίδια χαρακτηριστική αντίθεση.

Τα απόκρυφα ευαγγέλια, όταν κάνουν προσθήκες στα κανονικά ευαγγέλια, δείχνουν, ότι και οι παλαιοί Χριστιανοί δεν μπόρεσαν να παράγουν κάτι παρόμοιο. Οι επινοήσεις τους είναι οικτρές στις απρέπειές τους.

Εάν οι δύο ευαγγελιστές είχαν αναζητήσει υλικό σε συναξάρια εθνικής ή ιουδαϊκής ή χριστιανικής προέλευσης, θα είχαμε κάτι εξόχως διαφορετικό από τις αφηγήσεις, οι οποίες υπήρξαν η χαρά και η έμπνευση της χριστιανοσύνης διαμέσου ατελεύτητων γενεών. Επιπλέον και οι δυο αφηγήσεις είναι έντονα ιουδαϊκές κατά τον τόνο. Και δεν είναι πιθανόν, ότι ο Ιουδαϊσμός, ο οποίος εξόχως τιμούσε τις ευλογίες του γάμου, θα επινοούσε την κάθε μία από τις δύο αυτές (p).

Ματθ.1,19 Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος⁽¹⁾ ὢν⁽²⁾ καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι⁽³⁾, ἐβουλήθη λάθρα⁽⁴⁾ ἀπολῦσαι⁽⁵⁾ αὐτήν.

Μετάφραση: *Κι ο Ιωσήφ ο αρραβωνιαστικός της, όταν αντιλήφθηκε την εγκυμοσύνη, επειδή ήταν ενάρετος και αγαθός και δεν ήθελε να τη διαπομπεύσει για δημόσιο παραδειγματισμό, σκέφθηκε να της δώσει μυστικά διαζύγιο.*

(1) Ευσυνείδητος τηρητής του ιουδαϊκού νόμου (S). Ή διότι ήταν δίκαιος δεν θεωρούσε επιτετραμμένο να κρατήσει ως σύζυγό του γυναίκα, η οποία παρουσιάστηκε ότι παραβίασε τη συζυγική πίστη (b), και για αυτό επιθυμεί «να μείνει χωρίς καμία ευθύνη απέναντι στο νόμο, ο οποίος διέταζε να δίνουν διαζύγιο σε αυτές που κυοφορούσαν από άλλο άνδρα» (Z).

Ή, το δίκαιος πρέπει να εννοηθεί ότι εμπερικλείει και την έννοια του ελέους και της καλοσύνης (S). Ο Ιωσήφ ονομάζεται δίκαιος «και για τις άλλες του αρετές, και για την πραότητα και αγαθότητά του» (Z). «Δηλαδή αγαθός και επιεικής» (X). «Διότι δεν ήθελε να είναι σκληρός, αλλά έδειχνε φιλανθρωπία από πολλή αγαθότητα... ήδη ζώντας υπεράνω των νομικών εντολών» (Θφ). «Λέει τον Ιωσήφ δίκαιο, επειδή δεν είχε ένα μέρος της αρετής... αλλά επειδή ήταν ενάρετος σε όλα και είχε την καθολική αρετή» (X).

(2) Τροπική μετοχή. Πολλοί θεώρησαν αυτήν ως αντιθετική = αν και ήταν δίκαιος, αλλά όμως επειδή δεν ήθελε να την διαπομπεύσει. Αλλά η φράση τότε έπρεπε να είναι: «δίκαιος μεν ὢν, μὴ θέλων δε...» (L).

(3) Αυθεντική γραφή δειγματίσαι. Έχει την ίδια έννοια με το παραδειγματίζω = παράδειγμα ποιούμαι, επιδεικνύω για παραδειγματισμό, εκθέτω κάποιον σε ατιμία (g).

Συναντιέται στην Κ.Δ. μόνο στο Κολ. β' 15. Το παραδειγματίσαι συναντιέται στους Ο' (εβδομήντα μεταφραστές) στο Αριθμ. κε' 4 για πρόσωπα που εκτελέστηκαν με αγχόνη (b).

«Η φράση «να παραδειγματίσει» λεγόταν, όταν ο άνδρας οδηγούσε αυτήν που υποπτευόταν στο συνέδριο και την κατηγορούσε και έτσι φανερά την έδιωχνε από το σπίτι του» (Z) ή και αξίωνε να επιβληθεί σε αυτήν η ποινή του θανάτου που επιβαλλόταν σύμφωνα με το Λευϊτ. κ' 10 στους μοιχούς και τις μοιχαλίδες (o).

(4) Χωρίς κρίση, τελείως ιδιωτικά ή και με έγγραφο διαζυγίου στο οποίο δεν θα μνημονευόταν ο λόγος του χωρισμού (F).

(5) Το διαζύγιο μπορούσε να πραγματοποιηθεί, εφόσον ο σύζυγος προτιμούσε, και κατ' ιδίαν με παρουσία δύο μαρτύρων. Αλλά η υποτιθέμενη από τον Ιωσήφ απιστία της Μαρίας αποτελούσε έγκλημα, για το οποίο δικαιούνταν αυτός να φέρει αυτήν σε δημοσιότητα. Σύμφωνα με τον ιουδαϊκό νόμο η μνηστευμένη, αν συλλαμβανόταν ως άπιστη, υπέκειτο σε λιθοβολισμό (δες Δευτ. κβ 23), αν και ο νόμος αυτός δεν τηρούνταν υποχρεωτικά, αλλά η παροχή διαζυγίου είχε θέσει αυτόν σε αχρηστία. Ο Ιωσήφ ενδιαφερόταν να αποφύγει την δημοσιότητα (S).

«Επομένως όχι μόνο να την τιμωρήσει δεν ήθελε, αλλά ούτε να την διαπομπεύσει. Είδες φιλόσοφο άνδρα που είναι και απαλλαγμένος από το τυραννικότατο πάθος; Διότι ξέρετε πόσο δυνατό πάθος είναι η ζήλεια... Αλλά όμως τόσο ήταν καθαρός από το πάθος, ώστε δεν ήθελε ούτε στα πιο μικρά να λυπήσει την Παρθένο» (X).

Ματθ.1,20 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος⁽¹⁾ ἰδοὺ⁽²⁾ ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ⁽³⁾ ἐφάνη αὐτῷ λέγων· Ἰωσήφ⁽⁴⁾ υἱὸς Δαυΐδ⁽⁵⁾, μὴ φοβηθῆς⁽⁶⁾ παραλαβεῖν⁽⁷⁾ Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου⁽⁸⁾. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν⁽⁹⁾ ἐκ Πνεύματος⁽¹⁰⁾ ἐστὶν Ἁγίου.

Μετάφραση: Ενώ όμως σκεπτόταν αυτά, ιδού, ένας άγγελος του Κυρίου φάνηκε στο όνειρό του και του είπε: Ιωσήφ, απόγονε του Δαβίδ, μη διστάσεις κα μη φοβηθείς να παραλάβεις στο σπίτι σου τη Μαρία τη μνηστή σου. Διότι το παιδί που συνέλαβε μέσα της προέρχεται από τη δημιουργική επενέργεια του Αγίου Πνεύματος.

(1) Την ώρα που οι σκέψεις αυτές πέρασαν από το μυαλό του (S). «Βλέπεις την επιείκεια του άνδρα; Όχι μόνο δεν την τιμώρησε, αλλά δεν το ανακοίνωσε και σε κανέναν, ούτε σε αυτήν που υποπτευόταν, αλλά το σκεφτόταν μόνος του και φρόντιζε να αποκρύψει την κατηγορία ακόμη και από την Παρθένο» (X). «Διότι όταν τα σκέφτηκε αυτά, αλλά δεν τα είπε, εμφανίζεται σε αυτόν ο άγγελος» (Θφ).

(2) Δεν εγκαταλείφθηκε για πολλή ώρα στην αμφιβολία (b). «Όταν απορούσε ο δίκαιος, τότε ήλθε ο άγγελος, διδάσκοντας αυτόν τι να κάνει» (Θφ). Ζωηρός εβραϊσμός ειδικά συχνός στο πρώτο και τρίτο ευαγγέλιο (S). Συναντιέται μόνο και χωρίς άλλο μόριο μαζί του 30 φορές στο Ματθαίο 29 στο Λουκά και 7 στο Μάρκο, ενώ συνδεδεμένο με το και («και ιδού») βρίσκεται 28 φορές στο Ματθαίο και 26 στο Λουκά (a).

(3) Όνειρα αναφέρονται και στο Πράξ. β 17, με παράθεση από την Π.Δ. Αν εξαιρέσουμε αυτό το χωρίο, ο Ματθαίος είναι ο μόνος συγγραφέας της Κ.Δ. που αναφέρει όνειρα δηλαδή ένα της συζύγου του Πιλάτου (κζ 19), άλλο των Μάγων (β 12), άλλο του Ιωσήφ εδώ, ένα δεύτερο σε αυτόν στο κεφ. β' 13, και ένα τρίτο στον ίδιο στο κεφ. β' 19 και ένα άλλο στον ίδιο στο κεφ. β' 22. Ο τρόπος αυτός των θείων ανακοινώσεων ήταν κατάλληλος για τους πρώτους εκείνους χρόνους της Κ.Δ. (b).

(4) Στις οπτασίες εκείνοι, οι οποίοι αξιώνονται αυτών, προσφωνούνται με το ίδιο τους το όνομα, σαν να ήταν ήδη πολύ γνωστοί σε αυτόν που τους μιλά (b).

(5) «Αμέσως του θυμίζει τον Δαβίδ, από όπου επρόκειτο να έλθει ο Χριστός, υπενθυμίζοντάς του με την ονομασία των προγόνων την υπόσχεση που έγινε σε όλο το γένος» (X), «και οδηγώντας τη σκέψη του στο Δαβίδ, από τον οποίο προσδοκούσαν οι Ιουδαίοι ότι θα έλθει ο Χριστός» (Z).

(6) Μην αμφιβάλλεις ή διστάσεις (o). «Τον δείχνει να φοβάται, μήπως δυσареστήσει το Θεό, αν συγκατοικεί με μοιχαλίδα» (X).

(7) Να παραλάβεις στο σπίτι σου. «Να την έχεις μέσα μαζί σου... Να την πάρεις όμως όχι για γάμο αλλά για να την φυλάσσεις» (Z).

(8) «Είπε όμως την γυναίκα σου, πληροφορώντας αυτόν και από αυτό, ότι δεν ήλθε σε σχέση με άνδρα» (Z), «δεν θα την ονόμαζε έτσι αν είχε γίνει ανήθικη» (X). «Λέει λοιπόν το εξής: Εσύ μεν ίσως νομίζεις ότι είναι μοιχαλίδα. Εγώ όμως σου λέω ότι είναι γυναίκα σου. Δηλαδή δεν χάθηκε η αγνότητά της από κάποιον, αλλά είναι γυναίκα σου» (Θφ).

(9) «Το ότι προήλθε από τη σάρκα της Παρθένου, το δήλωσε λέγοντας «διότι αυτό που γεννήθηκε μέσα σε αυτήν» και ο Παύλος λέει «έγινε από γυναίκα» (Γαλάτ. δ 4) αποστομώνοντας αυτούς που λένε, ότι, σαν ακριβώς μέσα από κάποιον σωλήνα πέρασε ο Χριστός. Διότι αν γινόταν αυτό, δεν έχει τίποτα κοινό με εμάς, αλλά είναι κάποια άλλη εκείνη η σάρκα, και όχι από τη δική μας φύση» (X).

(10) «Το να πούμε για ένα πράγμα ότι προέρχεται «από κάτι» σημαίνει ή ότι γεννήθηκε ή ότι δημιουργήθηκε ή ότι προέρχεται κατά τρόπο φυσικό όπως η ενέργεια από αυτόν που ενεργεί. Αυτό λοιπόν που γεννήθηκε μέσα στην Παρθένο, ούτε γεννήθηκε από το άγιο

Πνεύμα, διότι αυτό που γεννήθηκε είναι σάρκα, ούτε προέρχεται κατά τρόπο φυσικό, αφού το πνεύμα είναι ασώματο. Απομένει λοιπόν να προέρχεται από αυτό (το Πνεύμα) ως δημιουργήμα και κτίσμα του» (Ζ).

«Συνέλαβε με πιο θείο τρόπο» (Θφ). «Όχι μόνο δηλαδή είναι απαλλαγμένη από παράνομη μίση, αλλά συνέλαβε και υπερφυσικά» (Χ).

Ματθ.1,21 τέξεται δὲ υἱὸν⁽¹⁾ καὶ καλέσεις⁽²⁾ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν⁽³⁾· αὐτὸς⁽⁴⁾ γὰρ σώσει⁽⁵⁾ τὸν λαὸν αὐτοῦ⁽⁶⁾ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν⁽⁷⁾ αὐτῶν⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Θα γεννήσει γιο, και συ που από το νόμο της Παλαιάς Διαθήκης αναγνωρίζεσαι ως προστάτης και πατέρας του, θα του δώσεις το όνομα "Ιησούς", το οποίο σημαίνει "σωτήρας". Και θα του δώσεις αυτό το όνομα, διότι αυτός θα σώσει από τις αμαρτίες του τον νέο Ισραήλ, ο οποίος θα τον πιστέψει ως σωτήρα και θα γίνει με την πίστη αυτή ο πραγματικός λαός του.

(1) «Δεν είπε θα σου γεννήσει, αλλά απλώς θα γεννήσει, και το άφησε αόριστο. Διότι δεν θα γεννούσε για αυτόν, αλλά για όλη την οικουμένη» (Χ). «Διότι δεν κατέληγε η χάρη μόνο σε αυτόν, αλλά απλωνόταν σε όλους» (Θφ). Η λέξη σοί, η οποία προστίθεται στο Λουκά α 31 προκειμένου για τον Ζαχαρία, δεν εισάγεται εδώ (b).

(2) «Εσύ θα τον ονομάσεις Ιησού, σαν πατέρας σύμφωνα με το νόμο, αν και όχι φυσικός πατέρας του και θα δείξεις όλα τα πατρικά καθήκοντα σχετικά με αυτόν, έστω και αν δεν είναι δικό σου γέννημα» (Ζ).

«Μη νομίσεις λοιπόν, ότι επειδή γεννήθηκε από το άγιο Πνεύμα, δεν έχεις καθήκον να του προσφέρεις τις υπηρεσίες σου ως οικογενειάρχης. Διότι αν και δεν συνέβαλες καθόλου στη γέννηση, αλλά έμεινε ανέπαφη η Παρθένος, όμως, αυτό το οποίο ανήκει στον πατέρα... αυτό σου δίνω, το να δώσεις δηλαδή το όνομα στο νεογέννητο. Διότι εσύ θα του δώσεις το όνομα. Διότι αν και δεν είναι παιδί σου, θα ενεργείς ως πατέρας του» (Χ).

(3) «Επειδή το όνομα Ιησούς σημαίνει Σωτήρας, δείχνει ότι δίκαια θα ονομαστεί έτσι» (Ζ). Ιησούς είναι ο ελληνικός τύπος του εβραϊκού Γιοσουά, το οποίο σημαίνει ο Ιεχωβά είναι σωτήρια.

(4) Η αντωνυμία αυτός στην ονομαστική είναι πάντοτε emphaticή. Εδώ είναι ιδιαιτέρως τέτοια (b).

(5) «Προαναγγέλλει τα αγαθά που μέσω αυτού πρόκειται να συμβούν στην οικουμένη» (Χ).

(6) Δηλαδή τον Ισραήλ και όλους εκείνους, οι οποίοι θα προστεθούν στον Ισραήλ (b). «Ονόμασε λαό του σύμφωνα με την πρόχειρη γνώση τους Ιουδαίους, από τους οποίους ανεβλάστησε, σύμφωνα με την βαθύτερη όμως, όλους αυτούς που θα πιστέψουν σε αυτόν και θα τον εκλέξουν ως βασιλιά τους» (Z)

(7) «Και εδώ φανερώνει το παράδοξο. Διότι δεν ευαγγελίζεται απαλλαγή από πολέμιους αισθητούς, ούτε από βαρβάρους, αλλά κάτι το πολύ σημαντικότερο, απαλλαγή από τις αμαρτίες» (X) «το οποίο κανείς από τους ανθρώπους δεν έκανε ποτέ. Όστε να είναι και από αυτό γνωστό, ότι είναι Θεός αυτός που γεννιέται» (Z). Πράγματι. Σύγκρινε την όλη φράση με αυτήν στο Ψαλμ. ρκθ' 8 «και αυτός (ο Θεός) θα λυτρώσει τον Ισραήλ από όλες τις ανομίες του». Η λύτρωση που συντελείται στην Π.Δ. από τον Ιεχωβά αποδίδεται εδώ στον Ιησού.

(8) Το περιεχόμενο των στίχων 20-21 έχει όλα τα χαρακτηριστικά εβραϊκής ποίησης. Το μέτρο συμπίπτει με αυτό του «Ευλογητός κύριος ο Θεός του Ισραήλ» (Λουκά α 68 και εξής) και είναι πεντάμετρο. Φαίνεται να αποτελεί απόσπασμα εβραϊκού ποιήματος -οι στίχοι του μπορούν να ξαναμεταφραστούν στην εβραϊκή τελείως- και ενδέχεται να προήλθε από τον κύκλο των ποιημάτων σχετικά με τη γέννηση του Χριστού, ο οποίος κύκλος αποτελεί, τόσο ευρέως, στοιχείο στην αφήγηση του Λουκά για την γέννηση (S).

Ματθ.1,22 Τοῦτο⁽¹⁾ δὲ ὅλον⁽²⁾ γέγονεν ἵνα⁽³⁾ πληρωθῇ⁽⁴⁾ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου⁽⁵⁾ λέγοντος⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Με όλο αυτό το θαύμα της υπερφυσικής συλλήψεως της Παρθένου, πραγματοποιήθηκε πλήρως και επαληθεύθηκε εκείνο που είπε ο Κύριος μέσω του προφήτη Ησαΐα, ο οποίος πριν από πολλούς αιώνες είπε:

(1) Ή, λιγότερο πιθανώς: «ο άγγελος λέει και αυτό» (Z). Ή, πιο σωστά, αποτελεί αυτό υπόμνημα του ευαγγελιστού και όχι συνέχεια των λόγων του αγγέλου (L). Ο Ματθαίος παραθέτει ιδιαίτερα συχνά τους προφήτες, για να δείξει τη συμφωνία μεταξύ των προφητειών και των εκβάσεων, στις οποίες εκπληρώθηκαν αυτές. Οι άλλοι ευαγγελιστές μάλλον προϋποθέτουν τη συμφωνία αυτή (b).

(2) «Αυτό το τόσο μεγάλο, εννοώ δηλαδή το να μείνει έγκυος η Παρθένος εκ Πνεύματος Αγίου» (Z).

(3) Το «ἵνα», καθώς και το αντί για αυτό «όπως» που χρησιμοποιείται στα Ματθ. β' 23, η' 17, ιγ' 35 χρησιμοποιούνται στην καθομιλουμένη αντί για το απλό απαρέμφατο (να εκπληρωθεί Γ' Βασ. β 27). Ελάχιστα λοιπόν σημαίνεται έννοια του τελικού αιτίου. Πράγματι δεν θα μπορούσε κάποιος να πει ότι η προφητεία είναι η αιτία του γεγονότος το οποίο

αναγγέλλει, ούτε, συνεπώς, ότι το γεγονός όφειλε να έχει ως σκοπό την εκπλήρωση της προφητείας. Το γεγονός έχει την αιτία του στις βουλές του Θεού.

Μόνο δε σε κάποιες περιπτώσεις άρεσε στο Θεό να προαναγγείλει τις βουλές του είτε προτυπώνοντας αυτές σε άλλα γεγονότα είτε προλέγοντας αυτές άμεσα. Την σχέση λοιπόν αυτή των δύο διαθηκών θέλησε ο Ματθαίος να εξάρει, δείχνοντας ότι οι πραγματικότητες της Κ.Δ. ήταν κατά κάποιο τρόπο το τέρμα και η εκπλήρωση της Π.Δ. Το ίνα λοιπόν πρέπει να το πάρουμε όχι εξ ολοκλήρου εκβατικά (=έτσι ώστε) αλλά πολύ ελαφρά με έννοια τελική (L).

(4) Η φράση ίνα (όπως) πληρωθῇ τὸ ρηθὲν συναντιέται και στα Ματθ. β' 15,23, δ' 14, η' 17, ιβ' 17, ιγ' 35, κα' 4, κστ' 56. Ενώ η φράση τότε πληρώθη το ρηθὲν συναντιέται στα β' 17, κζ' 9 (α).

(5) «Μη νομίσεις ότι τώρα τελευταία θέλησε αυτά ο Θεός, αλλά από παλιά και από την αρχή» (Θφ). «Δεν είπε, για να εκπληρωθεί αυτό που ειπώθηκε από τον Ησαΐα, αλλά αυτό που ειπώθηκε από τον Κύριο. Διότι το μεν στόμα ήταν του Ησαΐα, η προφητεία όμως ερχόταν από τον ουρανό» (Χ). «Φέρνει μαρτυρία που ειπώθηκε μεν από τον προφήτη Ησαΐα, δεν ήταν όμως δική του αλλά του Θεού» (Ζ). «Επομένως είναι αξιόπιστος ο χρησμός» (Θφ).

(6) Οι παραθέσεις που εισάγονται με αυτόν τον τρόπο είναι ως επί το πλείστον ελεύθερες μεταφράσεις από το εβραϊκό πρωτότυπο (α).

Ματθ.1,23 ⁽¹⁾δου⁽²⁾ ἡ παρθένος⁽³⁾ ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι⁽⁴⁾ τὸ ὄνομα⁽⁵⁾ αὐτοῦ Ἑμμανουήλ⁽⁶⁾, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός⁽⁷⁾.

Μετάφραση: *Να, η παρθένας που δεν γνώρισε άνδρα, θα συλλάβει και θα γεννήσει υιό, και όσοι θα πιστεύουν σ' αυτόν θα τον ονομάσουν Εμμανουήλ, όνομα εβραϊκό που σημαίνει "ο Θεός είναι μαζί μας".*

(1) Η παράθεση είναι από το Ησαΐου ζ' 14 σύμφωνα με τους Ο' με τη διαφορά αντί για το «καλέσεις» των Ο', το οποίο δεν θα συμφωνούσε εδώ με τα συμφραζόμενα, μπήκε εδώ το καλέσουσι, και αντί για το λήμψεται, όπως είναι η γραφή του Βατικανού κώδικα σύμφωνα με τους Ο' μπήκε εδώ το ἔξει (α). Όσον αφορά στη σχέση της προφητείας με το γεγονός, πρέπει κατά πρώτον να διαπιστώσουμε, ότι ο Ματθαίος παραδεχόταν την υπερφυσική σύλληψη ως γεγονός και δεν υποβλήθηκε σε αυτόν η ιδέα της υπερφυσικής σύλληψης από το κείμενο του Ησαΐα. Αυτό δέχονται και πολλοί από τους ορθολογιστές (Holtzmann και άλλοι).

Αφού έγινε δεκτό το γεγονός, ο Ματθαίος είδε αυτό να προφητεύεται στα λόγια του Ησαΐα, και πολύ σωστά, διότι ο Ησαΐας μιλούσε ασφαλώς για θείο σωτήρα και ο Μιχαΐας (ε 2-4) υπαινισσόταν την ίδια πίστη. Και οι δύο αναμένουν τη σωτηρία του Ισραήλ από παιδί που προέρχεται από καταγωγή μυστηριώδη και μιλούν από αυτήν την αφορμή για τη μητέρα του παιδιού (L). Η παρθενία της μητέρας του Κυρίου δεν αποδεικνύεται πλήρως από τα λόγια του προφήτη αν τα πάρουμε μεμονωμένα, αλλά η φανέρωση της εκπλήρωσής τους ρίχνει άπλετο φως στην προφητεία και αναπτύσσει την πλήρη σημασία της (b).

(2) Μόριο ειδικά κατάλληλο για την έξαρση κάποιου σημείου (b).

(3) Το εβραϊκό (πρωτότυπο) έχει τη λέξη αλμάχ = νέα γυναίκα, η οποία δεν υπήρξε ακόμη σύζυγος, και όχι τη λέξη μπεθουλάχ = παρθένος από την οποία αποκλείεται κάθε ιδέα γάμου (p). Σε κάθε περίπτωση οι Ο΄ μετέφρασαν ήδη την λέξη με τον όρο παρθένος και το γεγονός ότι μεταγενέστεροι Έλληνες μεταφραστές αντικατέστησαν το παρθένος με το νεάνις (= νεανίδα, νέα), καθώς και το ότι δεν υπάρχουν ίχνη για υπερφυσική γέννηση του Μεσσία στη μεταγενέστερη ιουδαϊκή γραμματεία, οφείλεται σε αντιχριστιανική πολεμική. Δες Ιουστίνου προς Τρύφωνα XLIII, LXVII (a).

«Παραχαράσσουν λοιπόν οι Εβραίοι από σκόπιμη κακία την Γραφή και αντί για το παρθένος βάζουν το νεάνις» (Θφ).

«Αν όμως... προβάλλουν σε εμάς άλλους ερμηνευτές και μας λένε ότι αυτοί δεν είπαν για παρθένα, αλλά για νεάνιδα (νέα κόρη), πρώτα μεν θα πούμε αυτό, ότι είναι δίκαιο να είναι περισσότερο αξιόπιστοι από όλους τους άλλους οι Εβδομήκοντα μεταφραστές (Ο΄). Διότι οι δικοί τους ερμηνευτές μεν ερμήνευσαν μετά την παρουσία του Χριστού, παραμένοντας πιστοί Ιουδαίοι και δίκαια λοιπόν πρέπει να θεωρούνται αναξιόπιστοι, επειδή μίλησαν μάλλον με μίσος και επειδή παραποιούν επίτηδες τις προφητείες. Οι Εβδομήκοντα όμως έγραψαν πριν από εκατό ή και περισσότερα χρόνια από την παρουσία του Χριστού» (X).

«Αν όμως σύμφωνα με αυτούς, νεάνιδα είναι η παντρεμένη, πού είναι το καινούργιο στο να μείνει έγκυος και να γεννήσει η παντρεμένη; Διότι ο προφήτης πρώτα είπε: Ιδού (=Να), θα δώσει ο Κύριος σε σας σημάδι· έπειτα πρόσθεσε: Ιδού η παρθένος θα συλλάβει στην κοιλιά της. Αλλά σημάδι είναι κάτι που είναι πάνω από τη φύση και όχι το φυσικό» (Z).

«Διότι αν δεν επρόκειτο να γεννήσει παρθένος, δεν θα ήταν σημάδι» (Θφ). Έτσι το ευαγγέλιο αυτό αρχίζει με εμφατική διάψευση ευρέως γνωστής ιουδαϊκής συκοφαντίας και τελειώνει με εξίσου εμφατική διάψευση μίας άλλης τέτοιας. Οι Ιουδαίοι έλεγαν ότι ο Ιησούς ο Ναζωραίος ήταν γιος κάποιου άνδρα που αποπλάνησε τη Μαρία. Έλεγαν επίσης, ότι οι μαθητές του έκλεψαν το σώμα του από τον τάφο, για να ισχυριστούν ότι είχε αναστηθεί από τους νεκρούς (p).

(4) Όχι οι γονείς του, αλλά όλοι όσοι επικαλούνται το όνομά του και λένε «μεθ' ἡμῶν (=μαζί μας)» (b). «Θα ονομάσουν, όσοι θα πιστέψουν σε αυτόν» (Z).

(5) «Και όμως, κανείς δεν τον ονόμασε Εμμανουήλ. Ονομαστικά μεν κανείς, στην πραγματικότητα όμως όλοι. Διότι αυτοί που πιστεύουν ότι αυτός που μιλά μαζί τους, αυτός είναι Θεός,... ομολογούν μαζί ότι: Είναι μαζί μας ο Θεός» (Z). «Εδώ δηλαδή δίνει ως όνομα το αποτέλεσμα. Η αγία Γραφή έχει αυτή τη συνήθεια, να δίνει ως όνομα αυτά που θα συμβούν στην πραγματικότητα» (X).

(6) Ορθόδοξα ερμηνευόμενο το όνομα σημαίνει ό,τι και το θεάνθρωπος, ώστε να δηλώνεται η προσωπική ένωση της θείας και ανθρώπινης φύσης στο Χριστό (g). «Δεν είναι ούτε Θεός χωρισμένος από την ανθρώπινη φύση, ούτε άνθρωπος απογυμνομένος από την θεότητα... Η φράση «είναι μαζί μας ο Θεός» δηλώνει και την ανθρώπινη φύση που πάρθηκε από εμάς και για χάρη μας (τον άνθρωπο Χριστό) και κηρύττει και τον Θεό Λόγο που πήρε αυτήν την ανθρώπινη φύση» (K).

Ο Ματθαίος δεν σκέφτηκε να αντικαταστήσει το Ιησούς με το Εμμανουήλ. Τα δύο αυτά ονόματα, το ένα πραγματικό, το άλλο προφητικό, συμπληρώνουν το ένα το άλλο (L).

(7) «Τίποτα άλλο δεν δηλώνει το «θα τον ονομάσουν Εμμανουήλ» παρά ότι θα δουν το Θεό μαζί με τους ανθρώπους. Πάντοτε βεβαίως βρισκόταν μεταξύ των ανθρώπων, ουδέποτε όμως τόσο φανερά» (X) «Δηλαδή (ο Θεός) συναναστρέφεται με εμάς ως άνθρωπος» (Z). Η ένωση της θείας και της ανθρώπινης φύσης στο Χριστό είναι το θεμέλιο της ένωσης του Θεού με τους ανθρώπους, ούτε μπορεί κάποιος να θεωρήσει την τελευταία ξεχωριστά από την πρώτη (b).

Ματθ.1,24 Διεγερθείς⁽¹⁾ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐποίησεν⁽²⁾ ὡς προσέταξεν αὐτῷ⁽³⁾ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβε⁽⁴⁾ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,

Μετάφραση: Όταν λοιπόν ο Ιωσήφ σηκώθηκε απ' τον ύπνο, έκανε όπως τον διέταξε ο άγγελος του Κυρίου. Και παρέλαβε τη μνηστή του στο σπίτι του

(1) Αυθεντική γραφή εγερθείς. Το διεγερθείς προϋποθέτει προϋπάρχουσα κατάσταση ησυχίας όπως εδώ. Είναι εντονότερο από το εγείρω.

(2) Χωρίς αναβολή (b). Δεν λέγεται ξεκάθαρα ότι ο Ιωσήφ εκτέλεσε τη διαταγή κατά την ίδια μέρα. Παρόλ' αυτά οι λέξεις υποδηλώνουν μεγάλη βιασύνη (L).

(3) «Είδες υπακοή και πειθαρχικό χαρακτήρα; Είδες την εκλεκτή και πάντοτε ορθά σκεπτόμενη ψυχή του;» (X)

(4) Παραλαμβάνω γυναίκα = παραλαμβάνει κάποιος την μνηστή στο σπίτι του (g). Η παρθένος δεν ανήκε πλέον στους συγγενείς της, αλλά στον Ιωσήφ, ο οποίος «την κρατά και γίνεται υπηρέτης όλου του θείου σχεδίου» (X).

Ματθ.1,25 καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν⁽¹⁾ αὐτὴν ἕως οὗ⁽²⁾ ἔτεκε τὸν υἱὸν⁽³⁾ αὐτῆς τὸν πρωτότοκον⁽⁴⁾, καὶ ἐκάλεσε⁽⁵⁾ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

Μετάφραση: και δεν ήλθε σε σχέση μαζί της ποτέ, άρα και έως ότου γέννησε τον πρώτο και μονάκριβο υιο της. Και τότε ο Ιωσήφ του έδωσε το όνομα "Ιησούς".

(1) «Γνώση εδώ ονόμασε με πιο εύσημο τρόπο την σαρκική σχέση» (Z). Ερχεται σε αυτόν τον στίχο να δηλώσει σαφώς και καθαρά, ότι η συγκατοίκηση αυτή καμία δεν έφερε μεταβολή στη σχέση της μνηστείας που υπήρχε (δ).

(2) Δεν έπεται από το «έως ότου», ότι την γνώρισε μετά από αυτά. Ο ίδιος ο Loisy ομολόγησε ότι «η σημείωση αυτή... δεν περιέχει θετική άρνηση της μετέπειτα παρθενίας της Μαρίας, διότι η προσοχή του συγγραφέα της, είναι στραμμένη ολόκληρη προς τη γέννηση του Ιησού (L).

«Το «έως» εδώ το έβαλε, όχι για να υποπτευθείς, ότι μετά από αυτά την γνώρισε (σαρκικά), αλλά... πληροφόρησε για μόνο το χρόνο τον μέχρι τη γέννησή του, ενώ το μετά από αυτά, το άφησε σε σένα να το συλλογίζεσαι» (Z) και

«για να μάθεις, ότι πριν τη γέννα ήταν οπωσδήποτε ανέπαφη η Παρθένος. Για ποιο λοιπόν λόγο, θα πει κάποιος, έβαλε το «έως»; Διότι συνηθίζει η Γραφή να το κάνει αυτό πολλές φορές, χωρίς όμως να δίνει στη λέξη αυτή την έννοια ορισμένου χρονικού ορίου. Διότι και στη διήγηση της κιβωτού λέει, Δεν επέστρεψε το κοράκι έως ότου ξεράθηκε η γη (Γένεση η' 7), παρόλο βεβαίως που δεν επέστρεψε ούτε αργότερα. Αλλά και για το Θεό μιλώντας η Γραφή, λέει Από του αιώνος και έως του αιώνος εσύ είσαι (Ψαλμ. πθ 2) χωρίς να θέτει χρονικά όρια στο σημείο αυτό. Και όταν πάλι προφητεύει και λέει: Θα ανατείλει στις ημέρες του δικαιοσύνη και πλήθος ειρήνης, έως ότου ανταναιρεθεί (=εκλείψει) η σελήνη (Ψαλμ. οα 7), δεν περιορίζει χρονικά την ύπαρξη του ωραίου αυτού ουράνιου σώματος» (X).

«Και πάλι: Κάθισε στα δεξιά μου έως ότου βάλω τους εχθρούς σου υποπόδιο των ποδιών σου, παρόλο που και μετά την υποταγή των εχθρών, ομοίως θα κάθεται στα δεξιά του» (Z). Ο Ματθαίος εδώ ενδιαφέρεται για την θαυμαστή γέννηση και όχι για το ζήτημα, εάν η Παρθένος μετά από αυτά έγινε μητέρα τέκνων.

(3) Αυθεντική γραφή χωρίς το άρθρο. Το άρθρο εδώ έχει αναφορική έννοια και αναφέρεται στο σ. 21 = έως ότου γέννησε εκείνον τον υιό (b).

(4) Η λέξη παραλείπεται από πολλούς και αυθεντικούς κώδικες. Οι λέξεις «αὐτῆς τὸν πρωτότοκον» φαίνεται να μπήκαν στο Ματθαίο από το παράλληλο χωρίο του Λουκά (b).

«Πρωτότοκο λέει τώρα όχι τον πρώτο ανάμεσα σε αδέλφια, αλλά αυτόν που είναι και πρώτος και μόνος. Διότι υπάρχει και τέτοιο είδος στις σημασίες του πρωτότοκος. Διότι υπάρχουν σημεία που η Γραφή ονομάζει πρώτο τον μόνο, όπως το Εγώ είμαι Θεός πρώτος και μετά από εμένα δεν υπάρχει άλλος» (Z). Δες για την έννοια αυτή το Εξόδ. ιγ 2.

(5) Αυτό συνδέεται όχι με το γέννησε, αλλά με το παρέλαβε και δεν γνώρισε και ονόμασε. Εκπλήρωσε δηλαδή ο Ιωσήφ όλη την παραγγελία του αγγέλου (δ). Αποδέχτηκε ο Ιωσήφ την κατά νόμον πατρότητα του Ιησού (L). Και ονομάζοντας αυτός το παιδί αναγνώρισε αυτό δημόσια ως μέλος της οικογένειάς του που γεννήθηκε νόμιμα (S).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β' (2)

Στίχ. 1-12. Η προσκύνηση των Μάγων.

Η διήγηση για κανένα λόγο δεν είναι απίθανη από μόνη της και είναι δύσκολο να βρούμε κάποια ικανοποιητική εξήγηση για την αρχή της, με εξαίρεση μόνο αν δεχτούμε αυτήν ως αληθινή. Η εναντίον αυτής ένσταση του Κέλσου, ότι έγινε σύγχυση των μάγων με τους Χαλδαίους (Ωριγένη κατά Κέλσου Ι, 58) είναι πολύ ασθενής και δεν φαίνεται να τέθηκε από τους αντιτιθέμενους στο Χριστιανισμό Ιουδαίους. Οι απόπειρες να εξηγηθεί η αφήγηση αυτή με μυθολογικές αναλογίες υπήρξαν εξόχως ανεπιτυχείς. Τα παραδείγματα που έφεραν είναι περισσότερο αξιοσημείωτα για τις ανομοιοτήτές τους παρά για τις ομοιοτήτές τους (ρ).

Είναι αξιοσημείωτο, ότι ο Ματθαίος, που γράφει ειδικότερα για τους Ιουδαίους, αυτός μας παρουσιάζει τους εθνικούς αυτούς κοντά στη φάτνη, ενώ από την άλλη ο Λουκάς, που γράφει ειδικότερα για τους Έλληνες, μας παρουσιάζει τους ποιμένες στο σπήλαιο. Οι Μάγοι υπήρξαν οι απαρχές των εθνών, οι ποιμένες οι απαρχές του Ιουδαϊσμού (F).

Ματθ.2,1 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας⁽¹⁾ ἐν ἡμέραις Ἡρώδου⁽²⁾ τοῦ βασιλέως⁽³⁾, ἰδοὺ μάγοι⁽⁴⁾ ἀπὸ ἀνατολῶν⁽⁵⁾ παρεγένοντο⁽⁶⁾ εἰς Ἱεροσόλυμα⁽⁷⁾

Μετάφραση: Όταν ο Ιησούς γεννήθηκε στη Βηθλεέμ της Ιουδαίας τις ημέρες το βασιλιά Ηρώδη, ιδού, σοφοί αστρονόμοι από τα μέρη της ανατολής ήλθαν στα Ιεροσόλυμα

(1) Ο ευαγγελιστής καθιστά σαφές, ότι πρόκειται για την Βηθλεέμ Ιούδα (δες Κριτ. ιζ 7, ιθ 1,18, Ρουθ α 1), της πόλης Δαβίδ (Λουκ. β 4), η οποία ήταν και ο τόπος της γέννησής του (Α΄ Βασ. ιστ 4). Υπήρχε και άλλη Βηθλεέμ στη Γαλιλαία, επτά μίλια ΒΔ. της Ναζαρέτ (S). Ιουδαία στο ευαγγέλιο αυτό σημαίνει το νότιο τμήμα της Παλαιστίνης. Καθορίζεται εδώ για έμφαση του γεγονότος, ότι ο Ιησούς ως Μεσσίας γεννήθηκε στο έδαφος της φυλής του Ιούδα (α). Συγχρόνως όμως διακρίνει αυτήν και από την ομώνυμη κωμόπολη που βρίσκεται στη φυλή Ζαβουλών. Δες Ιησού του Ναυή ιθ 15 (F). «Λέει τον τόπο, για να δείξει, ότι εκπληρώθηκε η προφητεία του Μιχαία» (Z).

«Η ονομασία Βηθλεέμ ερμηνεύεται οίκος άρτου» (Θφ). Δόθηκε σε αυτήν η ονομασία αυτή για την ευφορία της χώρας που την περιβάλλει (ο).

(2) Δηλαδή του Ηρώδη του μεγάλου, που ήταν αυτόχθονας της Ασκάλωνας, αλλοδαπός από καταγωγή, και πλησίαζε η αφαίρεση του σκήπτρου του βασιλικού από τον Ιούδα. Ανάμεσα στους γιους του ήταν ο Αρχέλαος, που μνημονεύεται στο σ. 22, οι Ηρώδες Αντίπας

και Φίλιππος, που μνημονεύονται στο κεφάλαιο ιδ του Ματθαίου και κεφάλαιο κγ του Λουκά, και ο Αριστόβουλος, ο πατέρας του Ηρώδου του Αγρίππα, που αναφέρεται στις Πράξεις β (b).

«Αναφέρει τον Ηρώδη, για να μάθεις εσύ ότι εξέλιπαν οι άρχοντες και βασιλιάδες από την φυλή του Ιούδα και αναγκαστικά ήλθε ο Χριστός. Διότι ο Ηρώδης δεν ήταν Ιουδαίος, αλλά Ιδουμαίος» (Θφ).

(3) Ο Ηρώδης έγινε κυβερνήτης της Γαλιλαίας το 47 π.Χ. και δόθηκε σε αυτόν ο τίτλος του βασιλιά της Ιουδαίας από τον Αντώνιο και τον Οκτάβιο το 40 π.Χ. (S).

(4) Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο (I,101) οι μάγοι ήταν αρχικά Μηδική φυλή, η οποία απέβη ιερατική τάξη μεταξύ των Περσών (I,132), όπως οι Χαλδαίοι στη Βαβυλώνα (S). Μετά την κατάκτηση της Βαβυλώνας οι Μάγοι ασχολούνταν με την αστρολογία, και εξ' αιτίας αυτού χρησιμοποιούσαν και μεθόδους ύποπτους, έτσι ώστε η λέξη μάγος, από όπου η λέξη μαγεία, κατέστη σχεδόν συνώνυμη με τη λέξη γόης (=μάγος). Πάντως η πρόθεση του Ματθαίου για κανένα λόγο δεν είναι να υποτιμήσει αυτούς που αναφέρονται εδώ (L).

Η λέξη μάγος είναι ινδογερμανικής προέλευσης. Με την ονομασία αυτή στους Βαβυλώνιους, Μήδους, Πέρσες και άλλους ονομάζονταν οι σοφοί, διδάσκαλοι, ιερείς, γιατροί, αστρολόγοι, μάντιες, ερμηνευτές των ονείρων, έμπειροι των μαγικών τεχνών κλπ. Εδώ ονομάζονται σοφοί αστρολόγοι ανατολίτες, οι οποίοι από την ανατολή αστέρος διαπίστωσαν την πρόσφατη γέννηση του Μεσσία (g). Ότι οι μάγοι υπήρξαν βασιλιάδες συναντιέται για πρώτη φορά στον Τερτυλλιανό σύμφωνα με καθαρά εξηγητικό συνδυασμό με το Ψαλμ. οα 10 («βασιλιάδες Αράβων και Σαβά θα φέρουν δώρα»). Ότι ήταν τρεις, αναμφίβολα σύμφωνα με τον αριθμό των δώρων που έφεραν, συναντιέται στις τοιχογραφίες από τις αρχές του β αιώνα (L).

(5) Η πατρίδα τους αναφέρεται εδώ αόριστα (S). Εφ' όσον η πρόθεση του Ματθαίου δεν ήταν να υποτιμήσει εδώ τους μάγους, ήταν πολύ φυσικό, να θεωρήσουν αυτούς ως ιερείς Πέρσες, σύμφωνα με την τιμητική και επίσημη έννοια της λέξης. Αυτή επίσης είναι η εικονογραφική παράδοση της Ρώμης και ομόφωνη σχεδόν παράδοση των Πατέρων (δες και Κλήμη Αλεξ. Στρωματείς I,15, Ωριγένη Κατά Κέλσου I,58).

Αλλά η εκδοχή αυτή δεν συμβιβάζεται με την έννοια της φράσης στη Βίβλο «από ανατολών» που σημαίνει την χώρα που είναι πέρα από τον Ιορδάνη και τη Νεκρά θάλασσα. Τα δώρα επίσης των μάγων είναι τα κατά παράδοση δώρα της Αραβίας. Ότι επίσης οι μάγοι προέρχονταν από την Αραβία βεβαιώνεται από τον Ιουστίνο δέκα φορές στο διάλογο προς Τρύφωνα (L).

Εάν η ελπίδα να βρεθεί ο Σωτήρας του κόσμου έφερε τον Τιριδάτη και τους μάγους του στη Νεάπολη, όπως αναφέρει ο Σουετώνιος, είναι πολύ πιθανόν και άλλοι μάγοι να ήλθαν στη μητρόπολη της Παλαιστίνης για παρόμοιο σκοπό (α). Αυτός που ενέπνευσε τον Βαλαάμ, να εκφωνήσει μία τόσο αξιοσημείωτη προφητεία για τον Μεσσία μπορούσε αναντίρρητα να διεγείρει και τους μάγους αυτούς, για να μεταβούν για προσκύνηση αυτού του Μεσσία ταυτόχρονα με τη γέννησή του (ο).

«Πρόσεξε λοιπόν, πως από την αρχή ανοίγεται στα έθνη πόρτα πίστης για να ντροπιαστούν οι Ιουδαίοι. Επειδή δηλαδή, αν και άκουγαν τους προφήτες να προαναγγέλλουν την παρουσία του Χριστού, δεν πρόσεχαν πολύ, τα οικονόμησε έτσι ώστε να έλθουν βάρβαροι... και από χώρα μακρινή και να τους διδάξουν» (Ζ).

(6) Ήλθαν, αφού είχε πάρει το όνομα Ιησούς και συνεπώς μετά την περιτομή του (b). Το παραγίνομα συναντιέται και στα Ματθ. γ 1,13 και μία φορά στο Μάρκ. ιδ 43 (α).

(7) Ήταν φυσικό να υποθέσουν, ότι η πρωτεύουσα θα ήταν ο τόπος, όπου θα διακρίβωναν την αλήθεια και νόμιζαν αναμφίβολα ότι ο βασιλιάς γεννήθηκε εκεί (b).

Ματθ.2,2 λέγοντες· ποῦ⁽¹⁾ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁽²⁾ βασιλεὺς⁽³⁾ τῶν Ἰουδαίων⁽⁴⁾; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ⁽⁵⁾ τὸν ἀστέρα⁽⁶⁾ ἐν τῇ ἀνατολῇ⁽⁷⁾ καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι⁽⁸⁾ αὐτῷ.

Μετάφραση: και είπαν: Πού είναι ο βασιλιάς των Ιουδαίων που τώρα τελευταία γεννήθηκε; Διότι είδαμε το αστέρι του να ανατέλλει και να δίνει την είδηση για τη γέννηση του νέου βασιλιά, και ήλθαμε να τον προσκυνήσουμε.

(1) Είναι τόσο βέβαιοι για το γεγονός και το χρόνο, ώστε ρωτάνε μόνο το πού (b).

(2) Βεβαιώνουν, ότι η γέννησή του έλαβε ήδη χώρα και ότι με αυτήν είναι συνδυασμένα τα βασιλικά δικαιώματά του (b).

(3) Για έναν και μόνο λέχθηκε, ότι από τη στιγμή που γεννήθηκε είναι βασιλιάς (b). Δεν έχουν αμφιβολία για το ότι ο βασιλιάς γεννήθηκε. Η συνέχεια όμως του λόγου τους και η επίσημη ερμηνεία του συνεδρίου (σ. 5 και εξής) δείχνουν, ότι δεν περίμεναν να δουν έναν συνηθισμένο μονάρχη, αλλά τον ιδεώδη βασιλιά, αυτόν που από πολύ παλιά αναμενόταν ως σωτήρας (F).

(4) Λένε όχι ο βασιλιάς μας, αλλά των Ιουδαίων, δείχνοντας έτσι, ότι αυτοί δεν ήταν Ιουδαίοι (b).

(5) Δηλαδή τον αστέρα μαζί με τον οποίο οι αστρονομικοί υπολογισμοί τους οδήγησαν αυτούς να συνδυάσουν τη γέννηση του αναμενόμενου μονάρχη (α). Το αστέρι που φανερώνει και ειδικά αναγγέλλει αυτόν (F).

(6) Διάφορες απόπειρες έγιναν, για να ταυτιστεί ο αστέρας της αφήγησης με κάποιο εξαιρετικό ουράνιο φαινόμενο και να καθοριστεί η σύμπτωσή του με αστρονομικό υπολογισμό. Η πιο περίφημη από αυτές είναι αυτή του Κέπλερ (1605), ο οποίος νόμιζε, ότι επρόκειτο για πάρα πολύ κοντινή σύνοδο των πλανητών Δία και Κρόνου και τους αστερισμούς των Ιχθύων –μιας συνόδου σπανιότητας, που σημειώνεται ανά 800 έτη. Αλλά το αστέρι του χωρίου μας αναφέρεται αναμφίβολα σε ένα ιδιαίτερο αστέρι, το οποίο δεν σημείωσε κάποια καταπληκτική εμφάνιση στη φύση. Πράγματι, η άγνοια, την οποία εκδηλώνουν ο Ηρώδης και οι Ιεροσολυμίτες ως προς τη φύση του αστεριού μάλλον υποδηλώνει, ότι η εμφάνισή του δεν προκάλεσε την προσοχή κάποιου άλλου παρά μόνο των αστρολόγων (S).

Ως προς τη φύση του αστεριού διατυπώθηκαν διάφορες γνώμες. Ο Χ. Ζ. και ο Διόδωρος ο Ταρσού θεώρησαν ότι «δεν ήταν ένα από τα πολλά αυτό το αστέρι, ή μάλλον δεν ήταν καν αστέρι, αλλά μία αόρατη δύναμη που μετασχηματίστηκε σε αυτήν τη μορφή» (Χ). Ο Ω. «το αστέρι που φάνηκε στην ανατολή, νομίζουμε ότι είναι καινούργιο και δεν είναι παραπλήσιο με κανένα από τα συνηθισμένα, ούτε με αυτά που είναι στην απλανή περιοχή (που δεν μετακινούνται), ούτε με όσα είναι στις κατώτερες σφαίρες, αλλά έγινε στο είδος τέτοιο, όπως κατά καιρούς γίνονται οι κομήτες ή δοκίδες (=είδος μετεώρου με σχήμα δοκού) ή πωγωνίες (=κομήτης με πώγωνα (γένι))».

Πιο σωστή η εκδοχή που συνδυάζει και τις δύο γνώμες, σύμφωνα με την οποία το αστέρι για το οποίο γίνεται λόγος, ήταν στην αρχή αληθινό αστέρι, όταν δηλαδή φάνηκε ταυτόχρονα με τη γέννηση του Σωτήρα. Όταν όμως βγήκαν από τα Ιεροσόλυμα είδαν πάλι το αστέρι το οποίο είχαν δει στην πατρίδα τους, αλλά όχι πλέον το αληθινό εκείνο, αλλά υπερφυσικό αντίτυπο αυτού, το οποίο τους οδηγούσε στη Βηθλεέμ και τέλος αφού ήλθε στάθηκε επάνω από όπου ήταν το παιδί (δ).

Και ότι το αστέρι που φάνηκε στους μάγους κατά την πορεία τους από Ιεροσόλυμα στη Βηθλεέμ ήταν υπερφυσικό, φαίνεται πρώτον μεν «από την λαμπρότητα. Διότι κανένα αστέρι δεν φαίνεται την ημέρα, λόγω της υπερβολικής ηλιακής λαμπρότητας, αυτό μόνο φαινόταν την ημέρα και δεν μπορούσε ο ήλιος να το κρύψει» και επίσης και «από το ότι βάδιζε το αστέρι πολύ κοντά στη γη. Διότι δεν θα έδειχνε το σπήλαιο, αν βρισκόταν ψηλά παραπλήσια με τα άλλα αστέρια. Αυτό όμως αφού ήλθε σταμάτησε πάνω από όπου ήταν το παιδί» (Ζ).

«Ότι ήταν αγγελική δύναμη το αστέρι είναι φανερό... από το ότι κινούνταν μεν, όταν κινούνταν οι μάγοι, ενώ στεκόταν όταν αναπαύονταν» (Θφ)

(7) Μπορεί να σημαίνει ότι και το προηγούμενο από ανατολών. Δες Αριθ. γ' 38, Ιησού Ναυή ιη' 7, Ιερεμ. λη' 40, Αποκαλ. κα' 13. Αλλά είναι απίθανο ότι οι μάγοι θα έλεγαν στην ανατολή αντί να πουν στη χώρα μας και ότι ο ευαγγελιστής θα χρησιμοποιούσε τον πληθυντικό και τον ενικό σε δύο αλληπάλληλους στίχους με την ίδια έννοια. Είναι δύσκολο να μην υποθέσουμε ότι η λέξη ανατολή εδώ είναι τεχνικός αστρονομικός όρος που σημαίνει την αρχή του ιδιαίτερου φαινομένου, το οποίο εκφράζει εδώ η λέξη αστέρι (a).

Το ανατολή λοιπόν σημαίνει κατά τη στιγμή της ανατολής του. Και πράγματι οι αστρολόγοι απέδιδαν μεγάλη σημασία στο σημείο αυτό. Τα άστρα είχαν το μέγιστο της επίδρασής τους κατά την ανατολή τους. Οι Μάγοι λοιπόν θα είχαν βγάλει συμπεράσματα από τη σύμπτωση της ανατολής του άστρου με τη γέννηση του παιδιού (L).

(8) Λέξη αγαπητή στο Ματθαίο που συναντιέται 13 φορές σε αυτόν, 2 στον Μάρκο και 3 στο Λουκά (a). Οι μάγοι αναγνώριζαν τον Ιησού ως Κύριό τους και σωτήρα τους (b). Διότι «αν δεν ανέμεναν να γίνει δικός τους βασιλιάς, αλλά ενός παράξενου λαού, που κατοικούσε σε μεγάλη απόσταση από την πατρίδα τους, ούτε το έβλεπαν να έχει γίνει ήδη άνδρας, για ποιο λόγο κάνουν τόσο μακρινό ταξίδι και προσφέρουν δώρα, και αυτά ενώ επρόκειτο να τα κάνουν με κινδύνους;» (X)

Ματθ.2,3 Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς⁽¹⁾ ἐταράχθη καὶ πᾶσα Ἱερουσόλυμα⁽²⁾ μετ' αὐτοῦ⁽³⁾,

Μετάφραση: Όταν όμως ο βασιλιάς Ηρώδης άκουσε τα λόγια αυτά που είπαν οι μάγοι, ταραχθηκε, επειδή φοβήθηκε μήπως ο νέος βασιλιάς γίνει αντίζηλός του. Συγχρόνως όμως ταραχθηκαν μαζί μ' αυτόν και οι κάτοικοι όλης της πόλεως της Ιερουσαλήμ, επειδή φοβήθηκαν μήπως η ταραχή του σκληρού Ηρώδη ξεσπάσει πάνω τους.

(1) Ο ευαγγελιστής σκόπιμα μιλά για τον Ηρώδη ως βασιλιά, για να εξηγήσει γιατί ταραχτηκε. Ο θρόνος του ήταν σε κίνδυνο (p). «Ταραχτηκε επειδή φοβήθηκε για την βασιλεία μιας και ήταν από άλλη φυλή (όχι τη βασιλική του Ιούδα)» (Θφ).

Άλλωστε οι Φαρισαίοι, λίγο πιο πριν είχαν προείπει, όπως μαθαίνουμε από τον Ιώσηπο (Αρχ. XVII 3), ότι πλησίαζε η άρση της βασιλείας από τον οίκο του Ηρώδη (b). Ταραχτηκε αν και αυτός ήταν εβδομήντα ετών και συνεπώς δεν είχε λόγο προσωπικό, να φοβηθεί ένα νήπιο, το οποίο μετά από έτη πολλά θα ενηλικιώνόταν (o).

(2) Ἡ βάζει θηκικό γένος κατά τρόπο ασυνήθιστο όπως και στο Τωβίτ ιδ 4. Ἡ, πιο σωστά «όλη η πόλη, που ονομάζεται Ιερουσόλυμα» (Z).

(3) Ταράχτηκε η πόλη, «αν και έπρεπε αυτή να χαίρεται μάλλον, διότι γεννήθηκε σε αυτούς βασιλιάς, τον οποίο οι προφήτες προκατήγγειλαν σωτήρα και λυτρωτή του Ισραήλ» (Ζ). Ο λαός, ο οποίος επί μακρόν είχε συνηθίσει το βασιλιά, ακολουθούσε τον αρχηγό του (b). Ήταν λοιπόν προς το συμφέρον τους να μην έχουν δυναστεία διαφιλονικούμενη (p).

Ταράχτηκε από την προσδοκία μεγάλων επικειμένων κακών, τα οποία τόσο οι φίλοι, όσο και οι εχθροί του Ηρώδη φοβούνταν και ήταν αυτά οι εμφύλιοι πόλεμοι που επρόκειτο να προέλθουν από την εξαγρίωση του Ηρώδη και η διέγερση της θηριώδους εκδίκησής του (δ).

Ματθ.2,4 καὶ συναγαγὼν πάντας⁽¹⁾ τοὺς ἀρχιερεῖς⁽²⁾ καὶ γραμματεῖς⁽³⁾ τοῦ λαοῦ⁽⁴⁾ ἐπυνθάνετο⁽⁵⁾ παρ' αὐτῶν ποῦ⁽⁶⁾ ὁ Χριστὸς⁽⁷⁾ γεννᾶται⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Τότε λοιπόν μάζεψε ο Ηρώδης όλους τους αρχιερείς και τους γραμματεῖς του λαού, που θεωρούνταν γνώστες και διδάσκαλοι του νόμου, και ζητούσε να μάθει απ' αυτούς σε ποιο μέρος σύμφωνα με τις προφητείες θα γεννιόταν ο Χριστός, ο Μεσσίας δηλαδή και βασιλιάς του Ισραήλ.

(1) Όλους όσοι ήταν στα Ιεροσόλυμα τότε (b). Επειδή ήταν Ιδουμαίος από τη γέννησή του ο Ηρώδης και ελάχιστα παρακολουθούσε τις θρησκευτικές ιδέες των υπηκόων του, συγκαλεί τους ειδικούς (F).

(2) Πολλές φορές στον πληθυντικό συναντιέται στα ευαγγέλια, στις Πράξεις και στα συγγράμματα του Ιώσηπου και περιλαμβάνονται έτσι εκτός από εκείνον, ο οποίος κατείχε το αρχιερατικό αξίωμα, που ήταν εν ενεργεία αρχιερέας, και εκείνοι, οι οποίοι προηγουμένως το ίδιο αξίωμα είχαν διαχειριστεί, αλλά σταμάτησαν να το έχουν και οι οποίοι είχαν μεγάλη επιρροή στην κοινωνία, καθώς και εκείνοι από τις οικογένειες των οποίων λαμβάνονταν οι αρχιερείς (g).

Το ισόβιο και κληρονομικό των αρχιερέων καταργήθηκε επί Ηρώδου και των Ρωμαίων και ο αρχιερέας αυθαίρετα επιβαλλόταν και αντικαθίστατο με άλλον, έτσι ώστε συνυπήρχαν και άλλοι πρώην αρχιερείς, που φύλαγαν το όνομα, την εσθήτα και τις τιμές του αρχιερέα (δ).

(3) Ιδιώτες ή διδάσκαλοι ειδικοί στις Γραφές (b). «Γραμματεῖς ήταν οι διδάσκαλοι του λαού» (Θφ). Ο Λουκάς συνήθως ονομάζει αυτούς νομικούς. Ήταν επιφορτισμένοι να ερμηνεύουν τη μωσαϊκή νομοθεσία και εκπλήρωναν συγχρόνως έργα θεολόγων και νομομαθών. Δες Ιησήπου Αρχαιολ. XVII 6,2, XVIII 3,5. Το συνέδριο αποτελούνταν από τους αρχιερείς και γραμματεῖς, στους οποίους προστίθενταν οι πρεσβύτεροι του λαού (F).

(4) Αρχίζει εδώ η καταδικαστική στάση του ευαγγελιστή απέναντι στους επίσημους διδασκάλους του ιουδαϊκού έθνους. Μήνυμα ήλθε κάτω από εξόχως εξαιρετικές και αξιόλογες συνθήκες ότι ο βασιλιάς των Ιουδαίων γεννήθηκε και οι εθνικοί αυτοί αρχηγοί δεν έλαβαν τον κόπο να πληροφορηθούν εάν αυτό ήταν ή δεν ήταν αληθές. Ειδωλολάτρες, οι οποίοι δεν είχαν τίποτα να καθοδηγήσει αυτούς παρά μόνο ημιμάθεια επιστήμης αναμεμιγμένη με δεισιδαιμονία, παρόλ' αυτά όμως γίνονται τόσο φλογεροί από ενθουσιασμό με τα σημάδια, τα οποία ο Θεός με μέσα τόσο ατελή είχε παράσχει σε αυτούς, ώστε αναλαμβάνουν μακρινό ταξίδι και κάνουν επιμελείς έρευνες για να προσκυνήσουν το νέο βασιλιά, ο οποίος στάλθηκε στον κόσμο.

Αντιθέτως η ιουδαϊκή ιεραρχία, που είχε την Πεντάτευχο και τους προφήτες στα χέρια, καμιά φροντίδα δεν λαμβάνει για να διαπιστώσει την εκπλήρωση των προτυπώσεων και προφητειών (ρ).

(5) Το ρήμα πυνθάνομαι μόνο εδώ συναντιέται σε αυτό το ευαγγέλιο (α).

(6) «Δηλαδή σε ποιο μέρος της γης βρίσκεται στις Γραφές, ότι γεννιέται» (Ζ).

(7) «Αλλά όμως οι μάγοι δεν είπαν ότι ζητούν το Χριστό. Πώς λοιπόν ο Ηρώδης ρωτά για το Χριστό; Διότι από παλιά άκουγε ότι πρόκειται να γεννηθεί ο Χριστός βασιλιάς του Ισραήλ» (Ζ).

(8) Ο ενεστώτας συμφωνεί με την γενική προσδοκία της έλευσης του Μεσσία, η οποία επικρατούσε τότε (b). Αναμένει την απάντηση από τις προφητικές γραφές. Ο ενεστώτας άρα εκφράζει το δέον, το πρόπον (δ).

Ματθ.2,5 οί δὲ εἶπον αὐτῷ· ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας⁽¹⁾· οὕτω γὰρ⁽²⁾ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου·

Μετάφραση: Αυτοί του είπαν: Γεννιέται στη Βηθλεέμ της Ιουδαίας, διότι έτσι έχει γραφεί από τον Θεό μέσω του προφήτη Μιχαία:

(1) Αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως η ορθόδοξη απάντηση, την οποία θα έδινε κατά φυσικό λόγο μία επίσημη συνέλευση αρχιερέων και γραμματέων. Υπήρχε όμως και άλλη λαϊκή αντίληψη, σύμφωνα με την οποία ο Μεσσίας, όταν θα εμφανιζόταν, θα ερχόταν αιφνιδίως και η καταγωγή του θα ήταν μυστηριώδης. Δες Ιω. ζ 27. Για την ορθοδοξότερη όμως εκδοχή, η οποία ήταν και επικρατέστερη δες Ιω. ζ 42 και το Ταργκούμ στο Μιχαίου ε 1 (S).

(2) Η αιτιολογία αυτή προβλήθηκε από το συνέδριο. Αλλά ο Ματθαίος επέθηκε σε αυτήν την επιδοκιμασία του (b).

Ματθ.2,6 Καὶ⁽¹⁾ σὺ Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα⁽²⁾, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα⁽³⁾. ἔκ σοῦ γὰρ⁽⁴⁾ ἐξελεύσεται⁽⁵⁾ ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ⁽⁶⁾ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ⁽⁷⁾.

Μετάφραση: *Και συ, Βηθλεέμ, που περιλαμβάνεσαι στη χώρα της φυλῆς του Ιούδα, αν και φαίνεσαι μικρό χωριό, δεν είσαι όμως καθόλου η πιο ασήμαντη πόλη από τις πρωτεύουσες που ξεχωρίζουν στην περιοχή της φυλῆς του Ιούδα. Και δεν είσαι η πιο μικρή, διότι από σένα θα βγει ἄρχοντας, ο οποίος θα ποιμάνει το λαό μου τον Ισραήλ.*

(1) Το χωριό έχει ληφθεί από το Μιχαίου ε' 1 και μεταφράζεται από τους Ο' ως εξής: Καὶ σὺ, Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Ἐφραθά, ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἔκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ. (=Και συ Βηθλεέμ, η ἄλλως λεγομένη και οἶκος εφραθά, μικρά είσαι μεταξύ των πόλεων του Ιούδα. Δεν έχεις ούτε χιλίους κατοίκους. Αλλά από σε θα προέλθῃ εἰς δόξαν ἰδικήν μου ἑνας ἀνὴρ ο οποίος θα γίνῃ ἄρχων του ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ). Ο ευαγγελιστὴς ἀπέδωσε γενικῶς τὴν ἐννοία τῆς προφητείας μεταβάλλοντας το λεκτικὸ τῆς ὥστε να εἶναι πιο κατανοητή.

(2) Οἱ Ο' γράφουν στο Ἰησοῦ Ναυὴ ιε' 59 «Θεκὼ και Εφραθά. Αυτὴ εἶναι ἡ Βηθλεέμ». Απὸ αὐτὸ φαίνεται ὅτι ὅταν ἡ γῆ Χαναάν διαιρέθηκε μεταξύ των φυλῶν του Ἰσραήλ, ἡ Βηθλεέμ δεν υπολογιζόταν μεταξύ των πόλεων. Δες και Ἰω. ζ' 42, ὅπου ἡ Βηθλεέμ ονομάζεται κῶμη (χωριό) (b). Ο ευαγγελιστὴς αντικαθιστὰ ἐδὼ τὴ φράση «οἶκος του Εφραθά», ελάχιστα κατανοητὴ για τους ἀναγνώστες, με το «γῆ Ἰούδα».

(3) «Δηλαδή ως προς του φυλάρχους (Ιούδα). Λέγοντας ὁμως αὐτὸ συμπεριέλαβε και τὴν Ἱερουσαλήμ» (X). Για κατανόηση αὐτοῦ του στίχου (σύμφωνα με τους Ο') πρέπει να σημειωθεί ὅτι κάθε φυλὴ στο Ἰσραήλ διαιροῦνταν σε χιλιάδες ἢ συγγένειες. Και για αὐτὸ ο προφήτης (κατὰ τους Ο') λέει ἐδὼ για τὴ Βηθλεέμ, ὅτι εἶναι μικρὴ, ὥστε να εἶναι ἀνάμεσα στις συγγένειες Ἰούδα, σαν μία ἀπὸ αὐτές και αὐτὴ (δ).

Δες στο Κριτῶν στ 15 τὴ φράση ἡ χιλιάς μου δηλαδή ἡ οἰκογένειά μου. Για αὐτὸ και ο Ματθαῖος ἀφοῦ ἔβαλε το ελάχιστη μνημονεύει ἀντὶ των χιλιάδων τους ἡγεμόνες των χιλιάδων, πάνω ἀπὸ τους ὁποῖους θέτει ἕναν ἡγούμενο, το Χριστὸ (b). «Αν και φαινομενικά είσαι ἀσήμαντη, ἀλλά αν το ἐξετάσει κάποιος βαθύτερα δεν είσαι κάποια ελάχιστη ἀνάμεσα σε ὅλες τις ἡγεμονίες τῆς φυλῆς του Ιούδα. Διότι κάθε φυλὴ εἶχε διαφορετικὲς ἡγεμονίες στις πόλεις τους» (Z).

(4) «Προσθέτει και τὴν αἰτία τῆς δόξας λέγοντας ὅτι ἀπὸ σένα θα βγει. Κανείς ὁμως ἄλλος δεν ἔκανε λαμπρὸ και ἐνδοξο το μέρος ἐκεῖνο παρὰ μόνος αὐτός. Μετὰ λοιπὸν ἀπὸ τὴ γέννα ἐκείνη, ἀπὸ τα πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐρχονται για να δουν τὴ φάτνη και τὸν τόπο τῆς

καλύβας. Διότι το χωριό έγινε ξακουστό όχι μόνο στην Παλαιστίνη αλλά και σε όλη την οικουμένη» (X).

(5) «Δηλαδή θα βλαστήσει» (Z). «Δεν είπε ότι θα μείνει στη Βηθλεέμ, αλλά ότι θα προέλθει. Επομένως και αυτό αποτελούσε προφητεία, ότι μόνο θα γεννηθεί εκεί» (X). «Διότι δεν έμεινε ο Χριστός στη Βηθλεέμ, αλλά βγήκε από αυτήν μετά τη γέννηση και τον περισσότερο χρόνο έμεινε στη Ναζαρέτ» (Θφ). Το έκ σοῦ ἐξελεύσεται σημαίνει σε σένα θα πάρει την αρχή, την ύπαρξή του. Και για αυτό σωστά κατάλαβαν οι Ιουδαίοι ότι αυτό δηλώνει την γέννηση στη Βηθλεέμ (δ).

(6) «Θα ποιμάνει είτε, όχι θα τυραννήσει ή θα καταφάει» (Θφ).

(7) Η όλη φράση παρουσιάζεται να προσαρμόστηκε στο Β' Βασ. ε 2 σύμφωνα με τους Ο': «ο οποίος θα ποιμάνει το λαό μου τον Ισραήλ». «Λέγοντας εδώ τον Ισραήλ, υπαινίχθηκε όσους από τους Ιουδαίους πίστεψαν σε αυτόν. Και αυτό ερμηνεύοντας ο Παύλος έλεγε. «Δεν είναι αυτοί Ισραήλ, όσοι δηλαδή προέρχονται από το Ισραήλ, αλλά όσοι γεννήθηκαν μέσω της πίστης και της υπόσχεσης» (Ρωμ. θ 7).

Αν λοιπόν δεν τους ποίμανε όλους, η αιτία και η κατηγορία είναι δική τους. Διότι έπρεπε αυτοί να προσκυνήσουν μαζί με τους μάγους και να δοξάσουν το Θεό... αυτοί όμως κάνουν το αντίθετο και ταραττώνται και προκαλούν ανησυχία και πλέκουν άπειρες σκευωρίες έπειτα από αυτά» (X)

Ματθ.2,7 Τότε⁽¹⁾ Ἡρώδης λάθρα⁽²⁾ καλέσας τοὺς μάγους ἠκρίβωσε⁽³⁾ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου⁽⁴⁾ ἀστέρος⁽⁵⁾,

Μετάφραση: Τότε ο Ηρώδης, αφού κρυφά κάλεσε τους μάγους, εξακρίβωσε απ' αυτούς το διάστημα του χρόνου από τότε που άρχισε να φαίνεται το άστρο.

(1) Αγαπημένη λέξη του Ματθαίου. Συναντιέται σε αυτόν 90 φορές, 6 στο Μάρκο και 15 στο Λουκά (α).

(2) Αυτό αποδεικνύει δόλια σχέδια εκ μέρους του Ηρώδη (b). «Γιατί τους κάλεσε κρυφά; Διότι υποπτευόταν τους Ιουδαίους... και δεν ήθελε να ακούσουν αυτοί, αυτά που επρόκειτο να ρωτήσει και να παραγγείλει, μη τυχόν αφού καταλάβουν ότι θέλει να του κάνει κακό, τον σώσουν σαν δικό τους βασιλιά» (Z). Να που ο Ηρώδης σε όλη την αφήγηση αυτή παρουσιάζεται όπως γνωρίζουμε αυτόν και από τον Ιώσηπο και από τους υπόλοιπους κλασσικούς συγγραφείς (F).

(3) «Αντί να πει: έμαθε με ακρίβεια» (Ζ). «Διότι νομίζω ότι το αστέρι είχε φανεί πριν από πολύ χρόνο. Επειδή επρόκειτο να ξοδέψουν πολύ χρόνο στην οδοιπορία οι μάγοι» (Χ).

(4) Δηλαδή την περίοδο από τη στιγμή που το αστέρι φάνηκε σε αυτούς για πρώτη φορά ανατέλλοντας (α). Η μετοχή είναι χρόνου παρατατικού = κατά τον οποίο (χρόνο) φαινόταν. «Εξακρίβωσε το χρόνο του αστεριού, όταν φάνηκε σε αυτούς, ώστε από εκεί να αριθμήσει το χρόνο της γέννησης του Χριστού. Διότι ανέμενε, ότι, όταν αυτό φάνηκε, τότε οπωσδήποτε γεννήθηκε και ο Χριστός» (Ζ).

(5) «Πρόσεξε όμως την ανοησία (του Ηρώδη). Αν μεν πίστευε την προφητεία και την θεωρούσε αμετακίνητη, είναι ολοφάνερο ότι επιχειρούσε αδύνατα πράγματα. Αν πάλι δεν πίστευε και δεν περίμενε ότι θα πραγματοποιηθούν τα λεγόμενα, δεν έπρεπε να τρέμει και να φοβάται ούτε για αυτό να σχεδιάζει κακά. Επομένως είτε έτσι είτε αλλιώς ο δόλος ήταν περιττός» (Χ)

Ματθ.2,8 καὶ πέμψας⁽¹⁾ αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ εἶπε· πορευθέντες ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου⁽²⁾, ἐπὰν δὲ εὑρητε, ἀπαγγείλατέ μοι⁽³⁾, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Κι αφού τους οδήγησε να πάνε στη Βηθλεέμ, τους είπε: Πηγαίνετε εκεί και εξετάστε με κάθε ακρίβεια κάθε τι σχετικά με το παιδί. Κι όταν μαζέψετε πληροφορίες, φέρτε μου είδηση, για να έλθω κι εγώ στη Βηθλεέμ να το προσκυνήσω.

(1) Πέμψας = αφού τους οδήγησε ότι στη Βηθλεέμ θα βρουν το ζητούμενο, όχι όμως ότι διέταξε σε αυτούς αυτό (δ).

(2) «Δεν είπε, αφού πάτε μάθετε για τον βασιλιά, αλλά για το παιδί. Διότι δεν ανεχόταν ούτε το όνομα της εξουσίας του να κατονομάσει» (Χ).

(3) Ο Ηρώδης δεν δεχόταν ως απολύτως αληθή την αντίληψη των μάγων, αν και θεωρούσε αυτήν ως δυνατή. Για αυτό δεν πρέπει να απορεί κάποιος, γιατί δεν έσπευσε να μεταβεί μαζί με τους μάγους, για να προσκυνήσει το παιδί (b).

(4) Το αποκορύφωμα της υποκρισίας, για να επιτύχει ασφαλέστερα τα δόλια και φονικά σχέδιά του (F).

Ματθ.2,9 οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν⁽¹⁾· καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ⁽²⁾ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτούς⁽³⁾, ἕως ἐλθὼν ἔστη⁽⁴⁾ ἐπάνω οὗ ἤν⁽⁵⁾ τὸ παιδίον·

Μετάφραση: Αυτοί λοιπόν, αφού άκουσαν τα λόγια του βασιλιά, έφυγαν για τη Βηθλεέμ. Και να, το υπερφυσικό αστέρι που έλαμπε και την ημέρα, το ίδιο αστέρι που είδαν εξαρχής στην ανατολή του, πήγαινε μπροστά απ' αυτούς, μέχρι που ήλθε και στάθηκε πάνω απ' το σπίτι που ήταν το παιδί.

(1) «Οι μάγοι [από τις επιβουλές του Ηρώδη] αυτές, τίποτα δεν αντιλήφθηκαν λόγω της πολλής τους ευλάβειας και φεύγουν χωρίς καμιά υποψία για αυτά, αλλά από τον εαυτό τους έκριναν και τη συμπεριφορά των άλλων» (X). Οι μάγοι πέτυχαν την απάντηση που επιθυμούσαν (b) και τίποτα κακό δεν υποπτεύθηκαν για τις διαθέσεις του Ηρώδη.

(2) Καθ' όλη τη διάρκεια του ταξιδιού τους δεν είχαν δει το αστέρι (b). Ή τουλάχιστον είχε εξαφανιστεί το αστέρι πριν ακόμη αυτοί φθάσουν στην Ιερουσαλήμ (F). «Διότι για αυτό και κρύφτηκε, ώστε αφού χάσουν τον οδηγό τους να βρεθούν στην ανάγκη να ρωτήσουν τους Ιουδαίους και να γίνει έτσι το πράγμα ολοφάνερο σε όλους» (X)

(3) Προπορευόταν μπροστά από αυτούς (δ). «Και όχι απλώς προχωρούσε, αλλά πήγαινε μπροστά από αυτούς και τους έσυρε από το χέρι και τους καθοδηγούσε μέρα μεσημέρι... Και τι χρειαζόταν το αστέρι τούτο, θα ρωτήσει κάποιος, αφού είχε γίνει γνωστό το μέρος; Για να γίνει ορατό και το παιδί. Διότι δεν υπήρχε κανένα σημείο που να το δείχνει, επειδή ούτε το σπίτι ήταν μεγαλοπρεπές ούτε η μητέρα λαμπρή και επίσημη, χρειαζόταν λοιπόν το αστέρι που θα τους σταματούσε στον ορισμένο τόπο. Για αυτό και εμφανίζεται σε αυτούς όταν βγήκαν από τα Ιεροσόλυμα και δεν σταμάτησε προηγουμένως, ώσπου έφθασε στη φάτνη» (X).

(4) Συμπεραίνουμε από εδώ ότι το αστέρι βρισκόταν κάτω από την καθοδήγηση λογικής αιτίας (b). «Όταν έφτασε πάνω από το παιδί, το άστρο σταμάτησε πάλι, γεγονός το οποίο ακριβώς φανέρωνε μία μεγαλύτερη δύναμη από ένα απλό αστέρι, το να κρύβεται μεν τώρα, έπειτα να φαίνεται και μετά την εμφάνιση να σταματά» (X).

(5) Επάνω όπου ήταν, δηλαδή πάνω από το σπίτι (δ). «Αφού ήλθε στάθηκε επάνω στο κεφάλι του και έδειχνε ότι το παιδί που γεννήθηκε ήταν θείο» (X). «Κατέβηκε το αστέρι από το ύψος και αφού πλησίασε πολύ τη γη έδειξε σε αυτούς τον τόπο» (Θφ).

Ματθ.2,10 ιδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν⁽¹⁾ χαρὰν μεγάλην σφόδρα⁽²⁾,

Μετάφραση: Μόλις λοιπόν οι μάγοι είδαν το άστρο, χάρηκαν με πολύ μεγάλη χαρά, διότι είχαν πλέον ασφαλή οδηγό.

(1) «Χάρηκαν επειδή βρήκαν τον αψευδέστατο οδηγό. Διότι πληροφορήθηκαν λοιπόν ότι και αυτό που ζητούσαν θα το βρουν» (Ζ).

(2) Συναντιέται η λέξη 7 φορές στο Ματθαίο και ανά μία φορά στο Μάρκο και το Λουκά (α).

Ματθ.2,11 καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν⁽¹⁾ οἰκίαν⁽²⁾ εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ⁽³⁾, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν⁽⁴⁾ αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς⁽⁵⁾ αὐτῶν προσήνεγκαν⁽⁶⁾ αὐτῷ δῶρα⁽⁷⁾, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν⁽⁸⁾.

Μετάφραση: *Κι όταν ἦλθαν στο σπίτι, εἶδαν το παιδί με τη μητέρα του Μαρία, κι αφού ἔπεσαν στη γη, το προσκύνησαν κι ἀνοίγοντας τα θησαυροφυλάκιά τους του πρόσφεραν δώρα: χρυσάφι, κι απ' τα πολύτιμα ἀρώματα της Αραβίας λιβάνι και σμύρνα.*

(1) Το ἄρθρο μπήκε για να δηλώσει την οικία στην οποία τότε κατὰ συγκυρία ἔμεναν και την οποία ἔκανε γνωστή το ἀστέρι που στάθηκε πάνω της (δ).

(2) Παράδοση παλαιότατη (Ιουστίνου προς Τρύφωνα LXXVIII 5, Πρωτευαγγέλιο Ιακώβου XVIII) μιλά για σπήλαιο, στο οποίο γεννήθηκε ο Χριστός, και ο Ωριγένης στηριζόταν πάνω στην παράδοση αυτή για να αποδείξει την γέννηση στη Βηθλεέμ (Κατὰ Κέλσου Ι, 51). Το σπήλαιο αυτό ἄλλωστε με την φάτνη του Λουκά εναρμονίζεται πλήρως (β 6 και εξής). Μπορεῖ κάποιος να υποθέσει ὅτι μετὰ τη γέννηση του Ιησοῦ, ο Ιωσήφ κατόρθωσε να βρει στέγη ανετότερη ἢ ὅτι ο Ματθαῖος χρησιμοποιεῖ ἐδῶ ὄρο γενικό (L).

«Αφού εὐλογήθηκε αὐτός (ο Ιησοῦς) ἀπὸ τον Συμεών, κατέβηκαν πάλι στη Βηθλεέμ και το βρέφος το εἶχε στην ἀγκαλιά της ἡ μητέρα του, και ἔμειναν προσωρινά σε σπίτι που τους φιλοξενούσε για πολλές ἡμέρες και αφού ἦλθαν οἱ μάγοι στο σπίτι ἀπὸ τη γη της ἀνατολῆς ἐκεῖ ἔφεραν σε αὐτό τα δώρα και ἐγέναν θεατές του αἰωνίου βασιλιά» (Ω).

(3) Φαίνεται ὅτι τη στιγμή που ἦλθαν οἱ μάγοι βρήκαν το παιδί με μόνη τη μητέρα του (δ).

(4) Η προσκύνηση ἐκφράζεται ζωηρά με δύο ρήματα «πεσόντες προσεκύνησαν» (L). «Τι ἦταν αὐτό που τους ἔπεισε να προσκυνήσουν; Διότι οὔτε ἡ Παρθένος ἦταν ἐπίσημη, οὔτε ἡ οικία ἐνδοξη, οὔτε κάτι ἄλλο ἀπὸ ὅσα ἐβλεπαν ἦταν ικανό να προκαλέσει την ἐκπληξη και να προσελκύσει... Τι λοιπόν τους ἔπεισε; Ἦταν και το ἀστρο και ο φωτισμός τον οποίο ο Θεός ἔστειλε στη διάνοιά τους που τους οδηγούσε σιγά σιγά προς την τελειότερη γνώση» (X).

(5) Θησαυρός λέγεται κάθετί πολύτιμο που φυλάσσεται, ὅπως και αὐτό στο οποίο φυλάσσεται, οἱ θήκες των θησαυρῶν (δ). Εδῶ εἶναι το σακούλι ἢ ἄλλο σκεῦος, στο οποίο ἀποτίθενται πράγματα πολύτιμα (g).

(6) Σύμφωνα με τη συνήθεια που είχαν στην ανατολή του να μην έρχονται με άδεια χέρια σε βασιλιά. Δες Γεν. μγ' 10, Α Βασ. ι' 27, Γ' Βασ. ι' 2 (δ). Εφεραν σαν σε βασιλιά, χωρίς να σκανδαλιστούν από την τωρινή φτώχεια του (b). «Κανένα από τα αισθητά δεν ήταν μεγάλο εκεί, αλλά φάτνη και καλύβα και μητέρα φτωχή για να δεις καθαρή την φιλόσοφη διάθεση των μάγων» (X).

(7) «Πρόσφεραν δώρα απαλλαγμένα μεν από την ιουδαϊκή προσήλωση στα υλικά, (για αυτό δεν θυσίασαν πρόβατα και μοσχάρια), αλλά δώρα που ήταν κοντά στην εκκλησιαστική φιλοσοφία» (X)

(8) Όλα τα δώρα αυτά είναι προϊόντα της Αραβίας όχι όμως και αποκλειστικά σε αυτήν παραγόμενα. Για τη χρήση τέτοιων πολυτίμων δώρων δες Ησ. ξ 6, Ψαλμ. οα 10,15 και Ασμα γ 6 (S). Λιβανός είναι το δέντρο και το κόμμι (=κολλώδης ουσία) που εκκρίνεται από αυτό, που θυμιάζεται, το λιβάνι δηλαδή. Σμύρνα είναι το φυτικό άρωμα που κατά τρόπο φυσικό ή με κόψιμο απορρέει από το δέντρο το ονομαζόμενο Βαλσαμόδενδρον μύρρα. Χρησιμοποιούσαν το άρωμα αυτό είτε ως θυμίαμα (Εξόδου λ 23, Ασμα γ 6), είτε ως άρωμα στα ρούχα (Ψαλμ. μδ 9) είτε για άλειψη με μύρα νεκρών (Ιω. ιθ 39), είτε για να αλείφονται με αυτό (Ασμα ε 5, Εσθήρ β 12) είτε για ανάμιξη με κρασί ως ναρκωτικό (Μάρκ. ιε 23) (δ).

Είναι διάφορες οι αλληγορίες των δώρων. Ή «προσφέρουν δώρα, και δώρα όχι σαν σε άνθρωπο, αλλά σαν σε Θεό. Διότι το λιβάνι και η σμύρνα ήταν σύμβολο αυτού» (X). Έτσι ερμηνεύει και ο Τερτυλλιανός. Ή «είναι σύμβολο ο μεν χρυσός της βασιλείας· διότι χρυσάφι προσφέρουν ως φόρο στο βασιλιά οι υπήκοοι. Το λιβάνι είναι σύμβολο της θεότητας· διότι το λιβάνι θυμιαζόταν στο Θεό. Η σμύρνα είναι σύμβολο της νέκρωσης, διότι με αυτήν οι παλαιοί άλειφαν τους νεκρούς, για να μην σαπίζουν, ούτε να μυρίζουν άσχημα» (Z). Έτσι ερμηνεύουν και οι Ειρηναίος, Ωριγένης και Θεοφύλακτος. Ο Δαμαλάς αλλιώς.

Ματθ.2,12 καὶ χρηματισθέντες⁽¹⁾ κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ⁽²⁾ ἀνεχώρησαν⁽³⁾ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Επειδὴ ὁμως ὁ Θεὸς τοὺς ἔδωκε στο ὄνειρό τοὺς τὴν ὁδηγία νὰ μὴ ξαναγυρίσουν στὸν Ἡρώδη, ἀναχώρησαν ἀπὸ ἄλλο δρόμο γιὰ τὴν πατρίδα τοὺς.

(1) Το χρηματίζω έχει και την έννοια στους Διόδωρο και Πλούταρχο του δίνω απάντηση με χρησμό σε αυτούς που ζητούν συμβουλή ή ζητούν κάτι. Για αυτό στον Ιώσηπο σημαίνει προκειμένου για το Θεό = από το Θεό διατάσσω, προτρέπω, διδάσκω. Το παθητικό σημαίνει από το Θεό διατάσσομαι, προτρέπομαι, οδηγούμαι όπως εδώ (g).

«Αφού χρηματίστηκαν δηλαδή δέχτηκαν αποκάλυψη από το Θεό» (Θφ). «Χρηματίστηκαν λέει αντί να πει τους δόθηκε παραγγελία. Προτού μεν δουν το παιδί, τους οδηγούσε αστέρι. Αφού όμως το είδαν, μιλά σε αυτούς πλέον άγγελος επειδή αγιάστηκαν» (Ζ)

(2) «Δες και από εδώ την πίστη τους, πως δεν σκανδαλίστηκαν, αλλά είναι υπάκουοι και ευγνώμονες και δεν ταρασσονται, ούτε συλλογίζονται μέσα τους λέγοντας: Αλλά όμως αν αυτό το παιδί είναι μεγάλο και έχει κάποια δύναμη τι χρειάζεται η φυγή και η μυστική αναχώρηση;» (Χ).

(3) Συναντιέται 10 φορές στο Ματθαίο, και μία στο Μάρκο και πουθενά στο Λουκά (α).

(4) «Στέλνει τους μάγους γρήγορα για να τους κάνει διδασκάλους στην περσική χώρα και για να θεραπεύσει ταυτόχρονα την μανία του τυράννου, για να μάθει ότι επιχειρεί ακατόρθωτα πράγματα, αν βεβαίως ήθελε να καταλάβει» (Χ)

Στίχ. 13-18. Η φυγή στην Αίγυπτο και η σφαγή των νηπίων.

Ματθ.2,13 ⁽¹⁾Αναχωρησάντων⁽²⁾ δὲ αὐτῶν ἰδοὺ⁽²⁾ ἄγγελος Κυρίου φαίνεται⁽³⁾ κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ λέγων· ἐγερθεὶς⁽⁴⁾ παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα⁽⁵⁾ αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον⁽⁶⁾, καὶ ἴσθι ἐκεῖ⁽⁷⁾ ἕως ἂν εἶπω σοι⁽⁸⁾. μέλλει γὰρ Ἡρώδης⁽⁹⁾ ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό⁽¹⁰⁾.

Μετάφραση: Όταν λοιπόν αναχώρησαν οι μάγοι, ιδού ένας άγγελος Κυρίου φάνηκε στον Ἰωσήφ σε όνειρο και του εἶπε: Σήκω, πάρε το παιδί και τη μητέρα του και φύγε στην Αίγυπτο, και μείνε εκεί μέχρι να σου πω. Φύγε, διότι ο Ηρώδης σκοπεύει να ψάξει το παιδί για να το σκοτώσει.

(1) Η φυγή του Ιησού στην Αίγυπτο επιβεβαιώνεται έμμεσα από κάποια παλαιότατη παράδοση και όπως φαίνεται ανεξάρτητη που διασώζεται στο Ταλμούδ (Abodah Zarah 16β,17α), σύμφωνα με την οποία ο Ιησούς έφερε μαγικές δυνάμεις από την Αίγυπτο, με τις οποίες αργότερα τέλεσε πολλά θαύματα. Η παράδοση αυτή που χρονολογείται στα χρόνια του Ελιέξερ Υρκανού (80-120 μ.Χ.) πιθανότατα οφείλει την αρχή της σε διαστροφή προφορικής παράδοσης που ανάγεται στην εξ' Ιουδαίων χριστιανών εκκλησία της Παλαιστίνης. Μεταγενέστερη μορφή αυτής αναφέρεται στον Ωριγένη (κατά Κέλσου Ι,38. Δες Ιουστίνου Απολογία Ι,30) (S).

Η παράδοση αυτή επιβεβαιώνει δύο πράγματα, ότι δηλαδή ο Ιησούς ήλθε στην Αίγυπτο και ότι μετά από αυτά έκανε θαύματα. Η απλότητα της αφήγησης του Ματθαίου αποτελεί

σοβαρή ένδειξη αλήθειας. Θα μπορούσε να αντιταχτεί προς τις επεξεργασμένες λεπτομέρειες των απόκρυφων ευαγγελίων. Δες ψευδο-Ματθαίον XVII-XXV, το αραβικό ευαγγέλιο της παιδικής ηλικίας IX-XXVI, το ευαγγέλιο του Θωμά, λατιν. έκδοση I-III.

(2) Για τη σύνταξη Άναχωρησάντων... ίδου, δες α 20 (α).

(3) Η γενική απόλυτος που προηγήθηκε, το ιδού και ο ιστορικός ενεστώτας φαίνεται, δείχνουν ότι η εμφάνιση του αγγέλου επακολούθησε αμέσως μετά την αναχώρηση των μάγων (L).

(4) Δηλαδή αμέσως και χωρίς κάποια αναβολή.

(5) «Εδώ δεν λέει πλέον τη γυναίκα σου, αλλά την μητέρα του» (X).

(6) Η Αίγυπτος υπήρξε συχνά τόπος καταφυγής απέναντι στην εξουσία στην Ιερουσαλήμ. Δες Γ' Βασ. ια 40 (L). Ήταν η χώρα που γειτόνευε περισσότερο προς νότο με την Ιουδαία. Εκεί και πολλοί από τους Ιουδαίους είχαν καταφύγει αποφεύγοντας την τυραννία του Ηρώδη (F).

«Πρέπει να φύγει και κατά το ανθρώπινο να μετοικήσει. Διότι δεν έπρεπε να θαυματοουργήσει από τότε. Διότι αν από την πρώτη ηλικία έδειχνε θαύματα, δεν θα νομιζόταν ότι είναι άνθρωπος. Για αυτό βεβαίως δεν δημιουργείται αμέσως τέλειος ναός (το σώμα του), αλλά προηγείται η κυοφορία του, το διάστημα των εννέα μηνών, οι ωδίνες, ο τοκετός, ο θηλασμός η πολυχρόνιος ησυχία εν αναμονή της ανδρικής ηλικίας, για να γίνει με όλα αυτά εύκολα δεκτό το μυστήριο της οικονομίας. Διότι εάν μερικοί τόλμησαν να πουν ότι ήταν μύθος το ότι πήρε σάρκα παρόλο ότι έγιναν αυτά και πολλά οικονομήθηκαν, όπως αρμόζει σε ανθρώπους, σκεφτείτε σε ποια μεγάλη ασέβεια θα έπεφταν, εάν τα έπραττε όλα όπως αρμόζει στο Θεό και ανάλογα με τη δύναμή του;» (X).

(7) «Να είσαι εκεί, αντί να πει να κατοικήσεις, να μένεις» (Z), «να είσαι εκεί» (Θφ).

(8) Ετσι η πίστη του Ιωσήφ δοκιμάστηκε. Δεν αποκαλύφθηκαν σε αυτόν τα πάντα με τη μία. Υποχρεώθηκε να περιμένει το χρόνο της επιστροφής, ούτε ο άγγελος είπε κάτι σε αυτόν στο μεταξύ.

«Αφού άκουσε αυτά ο Ιωσήφ δεν σκανδαλίστηκε, ούτε είπε «το πράγμα είναι αίνιγμα. Δεν έλεγες προηγουμένως ότι θα σώσει το λαό του; Και τώρα δεν σώζει ούτε τον εαυτό του, αλλά είναι ανάγκη να φύγουμε, να αποδημήσουμε και να ζήσουμε αλλού πολύ καιρό. Τα πράγματα είναι αντίθετα με τις υποσχέσεις». Αλλά τίποτα από αυτά δεν λέει (διότι ήταν πιστός ο άνδρας), ούτε δείχνει περιέργεια για το χρόνο της επιστροφής, μολοντί ο άγγελος μίλησε αόριστα για αυτόν. Εως ότου σου πω... αλλά υπακούει και πείθεται, υπομένοντας με χαρά όλους τους πειρασμούς» (X).

(9) Ο Ιωσήφ θα γνώριζε αρκετά για την κακότητα του Ηρώδη, διότι πρόσφατα αυτός είχε θανατώσει τους ίδιους του γιους Αλέξανδρο και Αριστόβουλο, επειδή υποπτεύθηκε αυτούς ότι επιβουλευόνταν το θρόνο του. Το οποίο έκανε τον Αύγουστο να πει, ότι είναι προτιμότερο να είναι κάποιος γουρούνι του Ηρώδη παρά γιος του.

(10) «Και άλλο διδασκόμαστε από εδώ... Ποιο είναι λοιπόν αυτό; Ότι εξ αρχής πρέπει να περιμένουμε πειρασμούς και επιβουλές. Βλέπεις λοιπόν ότι αυτό γίνεται αμέσως από τα σπάργανα. Διότι αμέσως μόλις γεννήθηκε και μαίνεται ο τύραννος και γίνεται φυγή και εγκατάσταση σε χώρα εξορίας... έτσι ώστε εσύ ακούγοντας αυτά, όταν καταξιωθείς να διακονήσεις σε κάποιο πνευματικό πράγμα και έπειτα δεις να σε βρίσκουν συμφορές αθεράπευτες και να υπομένεις μύριους κινδύνους, να μην ταραχτείς ούτε να πεις... αλλά να τα υπομείνεις όλα γενναία» (X).

Ματθ.2,14 Ὁ δὲ ἐγερθεὶς⁽¹⁾ παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς⁽²⁾ καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον⁽³⁾,

Μετάφραση: Σηκώθηκε λοιπόν ο Ιωσήφ και μέσα στη νύχτα πήρε το παιδί και τη μητέρα του και αναχώρησε για την Αίγυπτο.

(1) Ο Ιωσήφ σηκώθηκε αμέσως και εκπλήρωσε την ίδια νύχτα του οράματος την παραγγελία του αγγέλου (δ).

(2) Η ευεργεσία της νύχτας είναι μεγάλη σε καιρό διωγμού (b).

(3) Δεν γνωρίζουμε σε ποιο μέρος της Αιγύπτου οδήγησε ο Ιωσήφ το παιδί και την μητέρα του. Το αραβικό ευαγγέλιο για την παιδική ηλικία του Ιησού μαρτυρεί, ότι ο Ιωσήφ κατέφυγε στη Ματαρέα κοντά στο Κάιρο (έκδοση Tischendorf κεφ. 24). Αλλά η παράδοση αυτή εμφανίζεται για πρώτη φορά κατά τον ΙΓ' αιώνα. Κατά την επίσημη παράδοση της κοπτικής εκκλησίας ο τόπος της διαμονής της αγίας οικογένειας τοποθετείται στο μοναστήρι Koskam στη μέση Αίγυπτο (L). Αναμφίβολα ο Ιωσήφ ακολούθησε την οδό την κατά μήκος της Μεσογείου και χρειάστηκε περίπου δέκα ημερών πορεία για να μεταβεί από Βηθλεέμ στα αιγυπτιακά σύνορα (F).

Ματθ.2,15 καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου⁽¹⁾, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου⁽²⁾ λέγοντος· ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου⁽³⁾.

Μετάφραση: *Κι έμεινε εκεί μέχρι που πέθανε ο Ηρώδης· για να επαληθευθεί ακριβώς εκείνο που είπε ο Κύριος μέσω του προφήτη· Από την Αίγυπτο κάλεσα τον υιό μου να επιστρέψει στον τόπο της γεννήσεώς του.*

(1) «Πικρό τέλος είχε ο Ηρώδης και με πυρετό και δυσεντερία και φαγούρα και πρήξιμο ποδιών και σάπισμα των γεννητικών οργάνων, που γεννούσε σκουλήκια και με δύσπνοια και τρέμουλο και σπασμούς των μελών βγήκε η πονηρή ψυχή του» (Ζ). Ο Ιωσήφ διέμεινε στην Αίγυπτο έως το θάνατο του Ηρώδη, που συνέβη το 750 από κτίσεως Ρώμης, δηλαδή το 4 π.Χ. κατά τη συνηθισμένη χρονολογία. Επομένως λίγους μόνο μήνες έμειναν στην Αίγυπτο (δ). Κατά την παράδοση των απόκρυφων ευαγγελίων η διαμονή στη Αίγυπτο διήρκησε για αρκετό χρόνο, που υπολογίζεται διαφορετικά από ένα μέχρι επτά έτη (S). Προφανώς η παράδοση αυτή δεν στηρίζεται σε σοβαρά στοιχεία.

(2) Η παράθεση είναι από το Ωσηέ ια 1 κατά το πρωτότυπο εβραϊκό, ενώ οι Ο' μεταφράζουν εξ Αιγύπτου εκάλεσα τα τέκνα αυτού. Ο Ακύλας όμως μεταφράζει εξ Αιγύπτου εκάλεσα τον υιόν μου (b).

(3) Ο στίχος δεν είναι προφητεία, αλλά έκθεση ιστορικού γεγονότος –της κλήσης του Ισραήλ από την Αίγυπτο στη γη Χαναάν, για να γνωστοποιήσουν εκεί την αληθινή θρησκεία. Αλλά η ιστορία του έθνους συχνά θεωρείται ως τυπική προεικόνιση της ζωής του Μεσσία (p). Όσα κατά τον τύπο προηγήθηκαν σε άλλους, κατά την αλήθεια και εκπλήρωση αναφέρονται στο Χριστό (Ιερωνύμου στον L).

«Αν όμως θα αμφέβαλλαν για την προφητεία οι Ιουδαίοι λέγοντας ότι το «από την Αίγυπτο κάλεσα τον υιό μου» ειπώθηκε για αυτούς, θα μπορούσαμε να πούμε σε αυτούς, ότι και αυτός είναι νόμος προφητείας, το ότι δηλαδή πολλές φορές πολλά λέγονται μεν για άλλους, εκπληρώνονται όμως σε άλλους... Το οποίο βεβαίως θα μπορούσε και εδώ να πει κάποιος. Διότι ποιος θα μπορούσε να ονομαστεί γνησιότερος Υιός Θεού;... Και ο λαός [του Ισραήλ] και ο πατριάρχης όταν κατέβηκαν εκεί [στην Αίγυπτο] και ανέβηκαν από εκεί, εκπλήρωναν τον τύπο αυτής της ανόδου. Διότι και εκείνοι κατέβαιναν αποφεύγοντας τον θάνατο από την πείνα και αυτός (ο Ιησούς) τον θάνατο από επιβουλή. Αλλά εκείνοι μεν αφού κατέβηκαν, απαλλάχτηκαν τότε από την πείνα, ενώ αυτός αφού κατέβηκε, αγίασε όλη τη χώρα με την εκεί παρουσία του» (X).

Η διαμονή του Χριστού στην Αίγυπτο ήταν το προσίμιο του εκχριστιανισμού της χώρας εκείνης. Κατά τους πρώτους αιώνες του Χριστιανισμού η Αιγυπτιακή εκκλησία διακρίθηκε πολύ (b).

Ματθ.2,16 ⁽¹⁾Τότε ⁽²⁾Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ⁽³⁾ ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν ⁽⁴⁾, καὶ ἀποστείλας ⁽⁵⁾ ἀνέειλε πάντας τοὺς παῖδας ⁽⁶⁾ τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις ⁽⁷⁾ αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς ⁽⁸⁾ καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων ⁽⁹⁾.

Μετάφραση: Τότε ο Ἡρώδης, όταν εἶδε ὅτι οἱ μάγοι τον εξαπάτησαν και τον ξεγέλασαν, θύμωσε πολύ. Ἐστειλε λοιπὸν στρατιῶτες, οἱ οποίοι σκότωσαν ὅλα τα παιδιὰ που ἦταν στη Βηθλεὲμ και σ' ὅλα τα περίχωρα και τα σύνορά της, ἀπὸ ηλικία δύο ἐτῶν και κάτω, σύμφωνα με το χρονικὸ διάστημα που εξακρίβωσε ἀπὸ τους μάγους.

(1) Τέτοια σφαγή, σαν αὐτή που περιγράφεται στους στίχους 16-19 δεν αναφέρεται ἀπὸ τον Ἰώσηπο. Τέτοια ὁμως ἐνέργεια ἐκ μέρους του Ἡρώδη εἶναι ἐξ' ολοκλήρου σύμφωνη με ὅ,τι γνωρίζουμε για το χαρακτήρα του, ὅταν κυριευόταν αὐτὸς ἀπὸ κάποια υποψία. Περισσότερες ἀπὸ μία φορές παρέδωσε σε σφαγή, χωρὶς να λυπηθεῖ οὔτε τα μέλη της οικογένειάς του. Δες Ἰωσήπου Ἀρχαιολογία XV1 11,7, XVII 2,4, VI 4,5. Ο ἀριθμὸς των παιδιῶν τα οποία ἔπεσαν θύματα της μανίας του κατὰ την περίπτωση αὐτή ἦταν μικρὸς, συγκρινόμενος με τις χιλιάδες των ἄλλων θυμάτων της θηριωδίας του Ἡρώδη και το γεγονός εὐκόλα μποροῦσε να διαφύγει την προσοχή του ιστορικοῦ.

(2) «Τότε. Πότε; Αφού δηλαδή ἡ οικογένεια του Ἰησοῦ ἐφυγε στην Αἴγυπτο» (Ζ).

(3) Ἐτσι ο Ἡρώδης ἐξέλαβε την ἐσπευσμένη ἀναχώρηση των μάγων: Νόμιζε ὅτι τον ξεγέλασαν (F). «Εἶναι ἄξιο της δύναμης του Θεοῦ ὄχι βεβαίως μόνο το να νικά ολοφάνερα τους ἐχθρούς μόνο, ἀλλά και το να τους εξαπατά με ευκολία. Ἐτσι λοιπὸν εξαπάτησε και τους Αἰγυπτίους προς χάριν των Ἰουδαίων, και ἐνῶ μποροῦσε φανερά να μεταφέρει τον πλοῦτο ἐκείνων στα χέρια των Εβραίων, διατάζει να γίνει αὐτὸ κρυφά και με ἀπάτη» (X). Αὐτὸς που ἐπιχείρησε να εξαπατήσει τους μάγους, ἀποκρύπτοντας ἀπὸ αὐτοὺς τους ἀληθινούς σκοποὺς του ὡς προς το παιδί, με κάθε δικαιοσύνη βρέθηκε εξαπατημένος ἀπὸ αὐτοὺς.

(4) «Δεν ἔπρεπε βεβαίως να θυμώσει, ἀλλά να φοβηθεῖ και να μαζευτεῖ και να καταλάβει ὅτι ἐπιχειρεῖ ἀκατόρθωτα πράγματα. Ἀλλά δεν συγκρατεῖται. Διότι ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀχάριστη και ἀθεράπευτη δεν υποχωρεῖ σε κανένα ἀπὸ τα φάρμακα που δίνει ο Θεός» (X). «Διότι και πρὶν ἀκουσε ἀπὸ μεν τους μάγους ὅτι ἀστέρι μῆνυσε αὐτόν που γεννήθηκε· ἀπὸ δε τους ἀρχιερεῖς και γραμματεῖς, ὅτι προφῆτες για αὐτόν προφῆτευσαν. Αὐτὸς ὁμως περισσότερο παραλογίζεται, για να δειχτεῖ τελείως ἡ πονηρία και ἡ ἀνοησία του» (Ζ).

«Τι ἐγίνε που δεν ἐγίνε καλύτερος; Αὐτὸ ὁμως δεν ἦταν ἐγκλημα ἐκείνου ο οποίος οἰκονόμησε ὅλα αὐτά, ἀλλά ἀποτέλεσμα της δικῆς του υπερβολικῆς μανίας, που δεν υποχωροῦσε σε ἐκείνους οἱ οποίοι μποροῦσαν να τον παρηγορήσουν και να τον ἐλευθερώσουν ἀπὸ την κακία ἀλλά προχωροῦσε περισσότερο, για να δεχτεῖ ἀκόμη βαρύτερη τιμωρία για την ἀνοησία του αὐτή».

(5) Δηλαδή σφαγείς και μάλιστα αιφνίδια (b).

(6) Όχι και τα κορίτσια. Δες Εξόδου α 16 (b).

(7) Δηλαδή στα περίχωρα που ανήκουν στους Βηθλεεμίτες (δ).

(8) Είναι γένους αρσενικού = του παιδιού που έχει δύο έτη, που είναι δυο ετών· όχι λοιπόν ουδέτερο = από διετές διάστημα χρόνου (δ). «Αν όμως ο Ηρώδης σκοτώνει τα παιδιά από δύο ετών και κάτω, μη θαυμάσεις. Διότι υποπτεύθηκε, ότι δεν έγινε αμέσως ορατός ο αστέρας από τους μάγους, αλλά ίσως προηγήθηκε, και για αυτό, λόγω ασφαλείας, αύξησε και τον καιρό, και επεξέτεινε το φόνο μέχρι τα όρια της Βηθλεέμ, για να στενέψει τον κλοιό από παντού στο θήραμα, και με το πλήθος των σκοτωμένων να σκοτώσει μαζί και το Χριστό» (Ζ).

Εάν το αστέρι κατά την ανατολή του φανέρωνε τη σύλληψη του παιδιού, θα ήταν αρκετό να φονεύσει τα παιδιά που είχαν ηλικία ενός έτους. Αλλά ο Ηρώδης ίσως σκέφτηκε ως καλύτερο να βασιστεί στη δυνατότητα, ότι το φαινόμενο συνέπιπτε με τη γέννηση και σε αυτή την περίπτωση το παιδί θα διήγε το δεύτερο έτος της ηλικίας του (α).

(9) Ο χρόνος που καθορίστηκε από τους μάγους ήταν ίσως λίγο παραπάνω από το έτος. Για αυτό ο Ηρώδης όρισε δύο έτη ως το όριο της σφαγής (b).

«Πολλοί πολλά φλυαρούν χάριν των παιδιών αυτών, και χαρακτηρίζουν ως αδικία τα γενόμενα... Αλλά αίτιος αυτής της σφαγής δεν έγινε ο Χριστός, αλλά η ωμότητα του βασιλιά... Αλλά αν εκείνος έπραττε άδικα, για ποιο λόγο ο Θεός επέτρεψε;... Οτιδήποτε άδικο και αν πάθουμε από τον οποιοδήποτε, υπολογίζει ο Θεός την αδικία αυτή ή για διαγραφή αμαρτημάτων ή για να μας δώσει μισθό... Με μια τέτοια προϋπόθεση ποια ζημιά λοιπόν έπαθαν τα παιδιά που φονεύτηκαν και μεταφέρθηκαν αμέσως στο ακύμαντο λιμάνι;» (Χ).

«Αφού λοιπόν τα παιδιά αυτά δεν φονεύτηκαν για διαγραφή δικών τους αμαρτημάτων, είναι ολοφάνερο, ότι έπαθαν με αφορμή να πάρουν στεφάνια και δεν αδικήθηκαν» (Ζ).

Ματθ.2,17 τότε έπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ ⁽¹⁾Ἱερεμίου ⁽²⁾ τοῦ προφήτου λέγοντος ⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε πραγματοποιήθηκε πλήρως εκείνο που προφήτευσε ο προφήτης Ιερεμίας:

(1) Αυθεντική γραφή δια Ιερεμίου.

(2) Η παράθεση γίνεται από το Ιερεμίου λα΄ 15 σύμφωνα με το πρωτότυπο και λη΄ 15 σύμφωνα με τους Ο΄. Φαίνεται να είναι παράθεση από μνήμης από το κείμενο των Ο΄: «φωνή

ἐν Ῥαμᾶ ἠκούσθη» εἶναι φράση των Ο΄. Το «κλαυθμός και οδυρμός πολὺς» εκπροσωπεί την φράση των Ο΄ «θρήνου και κλαυθμοῦ και οδυρμού». Η φράση «Ραχήλ κλαίουσα» αποτελεί παράφραση της φράσης των Ο΄ «Ραχήλ αποκλαιομένη». Τέλος η φράση τὰ τέκνα αὐτῆς ἔχει εισαχθεῖ ἀπὸ το Εβραϊκὸ πρωτότυπο (α).

Στα συμφραζόμενα του χωρίου που παρατίθεται ο προφήτης περιγράφει τη Ραχήλ, την μητέρα του Ιωσήφ και Βενιαμίν να κλαίει ἀπὸ τον τάφο της την εξορία των παιδιῶν της, ὅταν περνοῦσαν αὐτὰ κοντὰ στον τάφο της οδηγούμενα στην αιχμαλωσία (S) της Βαβυλώνας. Ἀλλὰ το κεφάλαιο αὐτὸ του Ιερεμίας εἶναι προφητικὸ σε μεγάλῳ βαθμῷ των χρόνων της Κ.Δ., ἔτσι λοιπὸν το χωρίο αὐτὸ αναφέρεται και στο γεγονός αὐτὸ της ιστορίας της Κ.Δ., ἔστω και ἀν ὁ Ιερεμίας εἶχε στο νου κατὰ τον ἴδιον χρόνο την Βαβυλώνια αιχμαλωσία (b).

Δεν πρόκειται για ἀπλὴ προσαρμογὴ των λόγων του Ιερεμίας σε γεγονός τελείως διαφορετικὸ. Ἐάν ὁ Ιερεμίας μπόρεσε να παρουσιάσει ἀπαρηγόρητη τη Ραχήλ για την ἀναχώρηση των υιῶν της στην εξορία, ἡ εικόνα αὐτὴ βρῖσκει πραγματικὴ και ζωηρότερη ἀκόμη ἐφαρμογὴ προκειμένου να περιγραφεῖ ἡ λύπη των Ἰσραηλίδων μητέρων, των οποίων τα τέκνα παρέδωσε ὁ Ἡρώδης σε σφαγὴ (Condamin στο L).

(3) «Ἐπειδὴ γέμισε με φρίκη τον ἀκροατὴ ὅταν διηγήθηκε αὐτὰ, την σφαγὴ την βίαιη, την ἀδικη, την ὠμότατη, την παράνομη, παρηγορεῖ πάλι αὐτόν, λέγοντας ὅτι δεν ἐγίναν αὐτὰ ἐπειδὴ δεν μπορούσε ὁ Θεὸς να τα ἐμποδίσει, οὔτε ἐπειδὴ τα ἀγνοοῦσε, ἀφοῦ ἀπὸ πρὶν τα γνώριζε και τα εἶχε προαναγγεῖλει με το στόμα του προφήτη» (X).

Ματθ.2,18 Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ⁽¹⁾ ἠκούσθη, θρῆνος⁽²⁾ καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολὺς· Ῥαχήλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι⁽³⁾, ὅτι οὐκ εἰσὶν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Φωνὴ σπαρακτικὴ ἀκούστηκε στο χωριὸ Ραμὰ της φυλῆς Βενιαμίν, θρήνος και κλάματα και οδυρμὸς πολὺς. Ἡ σύζυγος του Ιακώβ Ραχήλ, που ἦταν ἐκεῖ θαμμένη, κλαίει τα παιδιὰ της (με το στόμα των ἀπογόνων της μητέρων που στερήθηκαν τα μικρά τους) και δεν θέλει με κανένα τρόπο να παρηγορηθεῖ, διότι τα ἀθῶα αὐτὰ παιδιὰ δεν ὑπάρχουν πλέον στη ζωὴ.

(1) «Ἡ Ραμὰ ἦταν τόπος της Παλαιστίνης ὑψηλός. Διότι αὐτὸ σημαίνει το ὄνομα, ὑψηλὴ» (Θφ). Σήμερα ὀνομάζεται Ερ-Ραμ, δύο ὥρες βόρεια της Ἱερουσαλὴμ (F). «Τι σχέση ἔχει ὁμως ἡ Ραμὰ με τη Ραχήλ; Ἡ Ραχήλ ἦταν μητέρα του Βενιαμίν, και μετὰ το θάνατό της την ἔθαψαν στον ὑπόδρομο, που ἦταν ἐκεῖ κοντὰ. Ἐπειδὴ λοιπὸν και ὁ τάφος ἦταν κοντὰ και ἡ περιοχὴ ἀνῆκε στον κλῆρο του παιδιοῦ της Βενιαμίν (ἡ Ραμὰ ἀνῆκε στη φυλὴ του Βενιαμίν), ἀποκαλεῖ

δικαίως δικά της τα παιδιά και εξ' αιτίας του αρχηγού της φυλής και από τον τόπο της ταφής» (X).

Οντως η Ραμά βρισκόταν στα βόρεια όρια της φυλής Βενιαμίν και κοντά σε αυτήν λεγόταν ότι τάφηκε η Ραχήλ (Α' Βασ. ι 2). Αλλά στο Γεν. λε' 19 και μη' 7 ο τάφος της Ραχήλ τοποθετείται στην Εφραθά, και στα δύο όμως τα χωρία αυτά έχει προστεθεί μία γλώσσα (=γραφή που παρεμβλήθηκε στο κείμενο) που ταυτίζει την Εφραθά με τη Βηθλεέμ. Φαίνεται λοιπόν ότι ήταν δύο παραδόσεις ως προς τον τόπο της ταφής της Ραχήλ. Ο Ματθαίος γνωρίζοντας καλά την παράδοση που αφορούσε στη Βηθλεέμ, χρησιμοποιεί το χωρίο του Ιερεμία για να αποσαφηνίσει τη διήγησή του (S).

(2) Αυθεντική γραφή χωρίς το «θρήνος και».

(3) «Δεν ήθελε η Βηθλεέμ να παρηγορηθεί» (Z). Φράση που εκφράζει βαθειά θλίψη (b). «Από εδώ φανέρωσε την υπερβολή του πάθους» (Z).

(4) «Διότι δεν υπάρχουν τα παιδιά της, δηλαδή δεν ζουν» (Z)

Στίχ. 19-23. Ο Ιωσήφ, η Μαρία και ο Ιησούς εγκαθίστανται στη Ναζαρέτ.

Ματθ.2,19 ⁽¹⁾Τελευταίαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου ⁽²⁾ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ

Μετάφραση: Όταν λοιπόν πέθανε ο Ηρώδης, ιδού, ένας άγγελος Κυρίου φάνηκε στον Ιωσήφ σε όνειρο στην Αίγυπτο

(1) Ο Ματθαίος δεν αναφέρει κάποια παλαιότερη διαμονή στη Ναζαρέτ, όπου διέμενε η Παρθένος κατά το χρόνο του ευαγγελισμού (Λουκ. α 26, β 4). Πρέπει να υπήρχε κάποιος λόγος, για τον οποίο ο Ιωσήφ κατά την επιστροφή του από την Αίγυπτο προτίμησε ως τόπο διαμονής τη Ναζαρέτ. Και ο λόγος αυτός εξηγείται από το Λουκά. Οι δύο αφηγήσεις, ανεξάρτητες μεταξύ τους, μπορούν να συνδυαστούν και να συμπληρώσουν η μία την άλλη. Από το Λουκά συμπεραίνεται ότι η Ναζαρέτ ήταν η αρχική διαμονή της Μαρίας (όχι του Ιωσήφ). Η άποψη η οποία ενδιαφέρει εδώ το Ματθαίο, είναι η εκπλήρωση της προφητείας που ευθύς αμέσως παρατίθεται (S)..

(2) Σωστά τονίστηκε η αφέλεια και αντικειμενικότητα της αφήγησης του Ματθαίου, ο οποίος, αν και ήδη παρέχεται σε αυτόν ευκαιρία, αποφεύγει να τονίσει, ότι ο θάνατος του

τυράννου επήλθε ως θεία τιμωρία ή τουλάχιστον να υπενθυμίσει τις εκτελέσεις, οι οποίες έκαναν βουτηγμένες στο αίμα και τις τελευταίες ημέρες του (L).

Η τελευταία εντολή του για τον ταυτόχρονα με το θάνατό του φόνο των αξιόλογων ανδρών του ιουδαϊκού έθνους, τους οποίους προσκάλεσε στα Ιεροσόλυμα, ώστε και χωρίς τη θέλησή του να πενθήσει για αυτόν το έθνος, δείχνει ολοφάνερα το βαθμό της θηριωδίας και πώρωσής του (δ), ανεξάρτητα του αν η εντολή του αυτή δεν εκτελέστηκε. Για πλήρη και περιγραφική αφήγηση του οικτρού τέλους του αιμοδιψούς αυτού βασιλιά παραπέμπεται ο αναγνώστης στον Ιώσηπο (Αρχαιολ. XVII 6-8)(ο).

Ματθ.2,20 λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου⁽¹⁾ εἰς γῆν Ἰσραὴλ⁽²⁾· τεθνήκασι⁽³⁾ γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν⁽⁴⁾ τοῦ παιδίου.

Μετάφραση: και του είπε: Σήκω και πάρε το παιδί και τη μητέρα του και πήγαινε με την ησυχία σου στη χώρα των Ισραηλιτών. Διότι έχουν πεθάνει πλέον εκείνοι που ζητούσαν να πάρουν τη ζωή του παιδιού.

(1) «Δεν λέει πλέον φεύγε, αλλά να πορευτείς» (X). «Διότι δεν υπήρχε πλέον φόβος» (Θφ).

(2) «Γη Ισραήλ είπε απλώς την Παλαιστίνη» (Z). Στον Ιωσήφ επιτράπηκε να εκλέξει την πόλη ή την περιφέρεια αλλά όχι και τη χώρα της διαμονής τους, εφ' όσον έπρεπε ο Εμμανουήλ τα έτη της ανθρωπίνης ζωής του να τα περάσει στη δική του χώρα (b).

(3) Η όλη φράση χρησιμοποιείται και από τους Ο΄. Δες Εξόδ. δ 19 («διότι πέθαναν όλοι που ζητούσαν την ψυχή σου»). Ο πληθυντικός εδώ μπορεί να υπονοεί, ότι και κάποιοι άλλοι είχαν γίνει ενήμεροι του σχεδίου του και συνεργοί στην εκτέλεσή του (L). Ο θάνατος του Ηρώδη έθετε τέρμα στις προσπάθειες των αυλικών του να φονεύσουν τον Ιησού (ο). Μπορεί όμως να σημαίνει απλώς, ότι ο Ηρώδης πέθανε και ότι δεν υπάρχουν πλέον άλλοι που μελετούν κακά εναντίον του παιδιού (b).

(4) Ζητώ την ψυχή είναι εβραϊκό ιδίωμα = ζητώ τη ζωή (δ). Αφαιρώ την ψυχή ως ζωτική αρχή ισοδυναμεί με το αφαιρώ τη ζωή (L). Ζητά την ψυχή του παιδιού «να την βγάλει και να την χωρίσει από το σώμα» (Z). «Πού είναι ο Απολλινάριος (αιρετικός του Δ΄ αιώνα μ.Χ.), ο οποίος έλεγε ότι ο Κύριος δεν πήρε ψυχή ανθρώπου; Διότι από εδώ ελέγχεται» (Θφ).

Ματθ.2,21 ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἦλθεν⁽¹⁾ εἰς γῆν Ἰσραὴλ.

Μετάφραση: Σηκώθηκε λοιπόν, πήρε το παιδί και τη μητέρα του και ήλθε στην Παλαιστίνη.

(1) Αυθεντική γραφή εισήλθεν. Ο Ιωσήφ μπήκε, όπως φαίνεται, στα σύνορα της Παλαιστίνης και μαθαίνοντας τα σχετικά με τον Αρχέλαο αναχώρησε μέσω της Περαιάς στη Γαλιλαία (δ).

Ματθ.2,22 ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει⁽¹⁾ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ⁽²⁾ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας,

Μετάφραση: Αλλά όταν άκουσε ότι στην Ιουδαία βασίλευε ο Αρχέλαος στη θέση του πατέρα του Ηρώδη, φοβήθηκε να πάει εκεί. Με εντολή όμως που του έδωσε ο Θεός στο όνειρό του αναχώρησε για τα μέρη της Γαλιλαίας, όπου ηγεμόνας ήταν ο Ηρώδης ο Αντίπας, ο οποίος ήταν λιγότερο σκληρός από τον αδελφό του Αρχέλαο.

(1) Ο Ηρώδης είχε ορίσει τον Αντίπα ως διάδοχό του. Λίγες μέρες όμως πριν το θάνατό του με νέα διαθήκη παραχωρούσε την Ιουδαία, Σαμάρεια (και Ιδουμαία) στον Αρχέλαο μαζί με τον τίτλο του βασιλιά, ενώ την Γαλιλαία και την Περαιά στον Αντίπα με τον τίτλο του τετράρχη (Ιωσήπου Αρχαιολ. XVII 8,1).

Ο Αύγουστος αρνήθηκε τον τίτλο του βασιλιά στον Αρχέλαο, αναγνωρίζοντας αυτόν μόνο ως εθνάρχη. Αλλά ο Αρχέλαος παίρνοντας την εξουσία μετά το θάνατο του πατέρα του επευφημήθηκε από το πλήθος ως βασιλιάς (Αρχαιολ. XVII 8,2), ελπίζοντας ότι θα επικυρωνόταν ο τίτλος αυτός. Το βασιλεύει λοιπόν, το οποίο χρησιμοποιεί εδώ ο Ματθαίος δεν είναι ανακριβές (L).

Ο ανηλεής χαρακτήρας του γιου αυτού του Ηρώδη δείχτηκε αμέσως στη σφαγή, την οποία διέπραξε (Αρχαιολ. XVII 11,4). Τελικά καθαιρέθηκε για την κακή κυβέρνησή του γύρω στο 6 μ.Χ. (S) και εξορίστηκε από τον Αύγουστο στη Βιέννα της Γαλατίας, όπου και πέθανε. Στον τρίτο γιο του Φίλιππο άφησε ο Ηρώδης την Βατανέα, Τραχωνίτιδα και Αυρανίτιδα (δ).

«Αν όμως ο Λουκάς έγραψε ότι ο Πόντιος Πιλάτος ηγεμόνευε στην Ιουδαία, τίποτα το καινούργιο δεν υπάρχει σε αυτό. Διότι ύστερα αφού εξέπεσε ο Αρχέλαος της βασιλείας από κατηγορία, δεν υπήρχε πλέον βασιλιάς, αλλά επίτροπος, δηλαδή ηγεμόνας της Ιουδαίας στάλθηκε από τη Ρώμη από τον Τιβέριο Καίσαρα ο Πιλάτος» (Z).

(2) Η οδηγία αυτή από το όνειρο ενθάρρυνε αυτόν να εγκατασταθεί στα μέρη της Γαλιλαίας, παρόλο που εξουσίαζε σε αυτήν άλλος γιος του Ηρώδη, ο Ηρώδης Αντίπας, λιγότερο όμως ωμός από τον Αρχέλαο.

Ματθ.2,23 καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ⁽¹⁾, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν⁽²⁾ ὅτι Ναζωραῖος⁽³⁾ κληθήσεται⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού ήλθε εκεί, εγκαταστάθηκε στην πόλη που λέγεται Ναζαρέτ. Για να πραγματοποιηθεί έτσι εκείνο που είπαν οι προφῆτες, ότι ο Ιησούς θα ονομασθεί περιφρονητικά από τους εχθρούς του Ναζωραῖος.*

(1) «Ερχεται στη Ναζαρέτ, αποφεύγοντας ταυτόχρονα και τον κίνδυνο, ενώ συγχρόνως εγκαθίσταται στην πατρίδα του, για να έχει περισσότερο θάρρος» (X). Αυθεντική γραφή Ναζαρέθ. Η πόλη γράφεται Ναζαρά, Ναζαρέθ ή Ναζαρέτ (α). Δεν αναφέρεται στην Π.Δ. στον Ιώσηπο και στο Ταλμούδ και αν εξαιρέσουμε την ευαγγελική ιστορία ήταν άσημη και σχεδόν άγνωστη. Δες Ιω. α 46 (S).

«Ο Λουκάς όμως δεν αναφέρει ότι ήλθε εκεί έπειτα από υπόδειξη του αγγέλου αλλά ότι, αφού εκπλήρωσαν όλοι τον απαιτούμενο καθαρμό, επέστρεψαν στη Ναζαρέτ. Τι μπορούμε λοιπόν να πούμε; Ότι ο Λουκάς αναφέρεται στο χρόνο πριν την κάθοδο στην Αίγυπτο» (X).

(2) Πουθενά στους προφῆτες δεν βρίσκεται η παράθεση αυτή. Για αυτό και το χωρίο προξένησε πολλές δυσκολίες στους ερμηνευτές. Και οι μεν Τερτυλλιανός, Ιερώνυμος, Ερασμος και άλλοι από τους νεώτερους μπέρδευαν το Ναζωραῖος με το Ναζιραῖος δηλαδή άγιος, αγιασμένος, που ζει ασκητικά. Δες Αριθμ. στ 1 και εξής. Αυτό όμως όχι μόνο ουδεμία σχέση έχει με την έλευση του Σωτήρα στη Ναζαρέτ, αλλά είναι και τελείως ασυμβίβαστο με τη ζωή του Σωτήρα που ήταν διαφορετική ως προς αυτό από τη ζωή του Προδρόμου (Ματθ. ια 19), κανένα επίσης τέτοιο προφητικό χωρίο δεν υπάρχει που να λέει, ότι Ναζιραῖος κληθήσεται (δ).

Άλλοι συνδέουν την ονομασία με την εβραϊκή λεξη νέζερ= άνθος ή βλαστός, στο μεσσιανικό χωρίο Ησαΐου ια 1, όπου ο Μεσσίας ονομάζεται βλαστός από τη ρίζα Ιεσσαί. Εάν δεχτούμε ότι από τη λέξη αυτή παράγεται κάποιο επίθετο, θα έχουμε τον ελληνικό τύπο Ναζωραῖος=ο Μεσσίας (S).

Ο ευαγγελιστής σύμφωνα με την εκδοχή αυτή παίζει με τις αραμαϊκές και εβραϊκές λέξεις, οι οποίες μοιάζουν με το Ναζωραῖος και σημαίνουν βλαστός, αλλά η εξήγηση αυτή δεν είναι ικανοποιητική. Ο Zahn τονίζει, ότι εδώ δεν υπάρχει μαζί με το «των προφητών» η λέξη «λεγόντων», ενώ ο Ματθαῖος, όταν παραθέτει κάποια προφητική φράση, συνηθίζει πάντοτε

να προσθέτει και αυτή τη λέξη. Δες α' 22, β' 15, 17, γ' 3, δ' 14, η' 17, ιβ' 17, ιγ' 35, κα' 4, κζ' 9, όπως και ιγ' 14, ιε' 7, κβ' 31.

Το συμπέρασμα είναι, ότι το Ναζωραίος κληθήσεται δεν αποτελεί παράθεση από προφητικό βιβλίο, αλλά αποτελεί αιτιολογία των προηγουμένων οπότε το μόριο «ότι», με το οποίο εισάγεται αυτή, δεν είναι ειδικό αλλά αιτιολογικό. Η εκδοχή αυτή εναρμονίζεται πλήρως με την ερμηνεία του Ιερωνύμου, σύμφωνα με την οποία ο ευαγγελιστής αναφέρεται εδώ στα χωρία των προφητών, τα οποία προλέγουν ότι ο Μεσσίας θα περιφρονηθεί (ρ).

Οι Ιουδαίοι με περιφρόνηση προσέβλεπαν στη Ναζαρέτ. Ναζωραίος λοιπόν έγινε λέξη κοινής περιφρόνησης. Ο Ιησούς λόγω της μακράς του διαμονής στη Ναζαρέτ ονομάστηκε Ναζωραίος και εκπληρώθηκαν σε αυτόν όλες οι προφητείες, που αναφέρονται στην περιφρόνηση της οποίας θα τύχαινε ο Μεσσίας. Έγινε όνειδος ανθρώπων και εξουθένημα λαού (ο). Τώρα λοιπόν λέγοντας σε πληθυντικό τους προφήτες, έδειξε, ότι δεν πήρε τα λόγια από τις γραφές, αλλά την έννοια» (Ιερωνύμου στο L).

Τέλος υπάρχει και η ερμηνεία «Ποιος προφήτης είπε αυτό; Μην είσαι περίεργος ούτε να ρωτάς για πολλά. Διότι πολλά από τα προφητικά βιβλία αφανίστηκαν. Και αυτά θα μπορούσε κάποιος να τα δει από την ιστορία των Παραλειπομένων» (X). Η εκδοχή του Zahn και αυτή του X. είναι οι πιο πιθανές.

(3) Ο Κύριος ήταν στο λαό γνωστός ως ο Ναζωραίος (Ματθ. β' 33, κστ' 71, Λουκ. ιη' 37, Ιω. ιη' 5,7, ιθ' 19, Πράξ. 7 φορές) ή ο Ναζαρηνός (στον Μάρκο 4 φορές και στον Λουκά 2). Είναι προφανές ότι τα επίθετα αυτά έχουν την ίδια σημασία με το «ο από Ναζαρέτ» (Ματθ. κα' 11, Ιω. α' 45,46, Πράξ. ι' 38)(α).

(4) Στο δεύτερο αυτό κεφάλαιο έχουμε ομάδα τριών γεγονότων, τα οποία είναι στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους, δηλαδή την επίσκεψη των μάγων (1-12), τη φυγή στην Αίγυπτο (13-18) και την επάνοδο στην Παλαιστίνη (19-23). Στα κεφάλαια που ακολουθούν έχουμε άλλη ομάδα τριών γεγονότων, δηλαδή το κήρυγμα του Ιωάννη (γ 1-12), το βάπτισμα του Μεσσία (13-17) και τον πειρασμό (δ 1-11)(ρ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' (3)

Στίχ. 1-12. Ο Πρόδρομος Ιωάννης στην έρημο.

Ματθ.3,1 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις⁽¹⁾ παραγίνεται⁽²⁾ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής⁽³⁾ κηρύσσων⁽⁴⁾ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας⁽⁵⁾

Μετάφραση: Εκείνες τις ημέρες που ο Ιησούς ιδιώτευε στη Ναζαρέτ, βγήκε ο Ιωάννης ο βαπτιστής στη δημόσια δράση του. Και κήρυττε στην έρημο της Ιουδαίας που εκτείνεται βόρεια από τη Νεκρά Θάλασσα και δυτικά από τον Ιορδάνη ποταμό.

Η προπαρασκευαστική αυτή δράση του Ιωάννη εκτίθεται και στα 4 ευαγγέλια. Αποτελεί μέρος της παλαιότατης χριστιανικής παράδοσης και κάθε ευαγγέλιο έχει λεπτομέρειες, που δεν υπάρχουν στα άλλα, όλα όμως συμφωνούν στα κύρια μέρη.

(1) «Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις» είναι εβραϊκός τρόπος έκφρασης. Δες Εξ. β 11, όπου το «ημέρες εκείνες» αποδίδεται σε ολόκληρη εποχή και είναι ισοδύναμο με το «στον καιρό εκείνο» (δ). Εδώ σημαίνει: «τον καιρό που διέμενε ο Ιησούς στη Ναζαρέτ». Σημαίνεται διάστημα χρόνου, που παρεμβλήθηκε ανάμεσα στα γεγονότα που τελευταία εξιστορήθηκαν και σε αυτά που τώρα αναφέρονται, όχι σύντομο, αλλά όχι και αξιοσημείωτο για κάποιες μεγάλες μεταβολές που συνέβησαν σε αυτό (b).

«Ποιές ημέρες εκείνες; Όχι δηλαδή τότε, όταν ήταν παιδί... αλλά μετά τριάντα χρόνια... Συνηθίζει πάντα η Γραφή αυτόν τον τρόπο έκφρασης να χρησιμοποιεί, όχι μόνο όταν αναφέρει αυτά που συμβαίνουν στον προσεχή χρόνο, αλλά και για αυτά που θα συμβούν πολλά χρόνια αργότερα» (X).= «Στον καιρό εκείνο τον προηγούμενο από την τωρινή γενιά» (Θφ), «στις ημέρες, στις οποίες επρόκειτο να συμβούν αυτά, τα οποία ετοιμάστηκε να διηγηθεί» (Σχ).

(2) Ιστορικός ενεστώτας, σπανιότερος στο Ματθαίο ή το Μάρκο, που αρμόζει όμως εδώ, για να σημειώσει την είσοδο του Ιωάννη στη σκηνή (I). Μέχρι την εποχή εκείνη ο Ιωάννης ζούσε σε αφανή ασκητικό βίο και μακριά από την κοινωνία των ανθρώπων. Αυτό λοιπόν το «παραγίνεται» σημαίνει «έρχεται κοντά στους ανθρώπους» (δ).

(3) Επώνυμο που αποδόθηκε στον Ιωάννη από τους Ιουδαίους εξαιτίας της λειτουργικής πράξης, την οποία τελούσε. Δες Ιωσήπου Αρχ. XVIII 5,2 «Ιωάννου, του επικαλουμένου Βαπτιστού» (δ).

(4) Από τον Μαλαχία για 4 ολόκληρους αιώνες δεν εμφανίστηκε προφήτης. Η καταθλιπτική αυτή σιγή επιτέλους έσπασε και ο Θεός ακόμη μία φορά έστειλε μήνυμα προς

το ιουδαϊκό έθνος, που λεγόταν με τη ζωντανή φωνή κήρυκα που στάλθηκε από αυτόν. Μεγάλη προκάλεσε χαρά η εμφάνιση Προφήτη. Αλλά δεν ήταν ευπρόσδεκτο το μήνυμά του, ότι όχι κάθε απόγονος του Αβραάμ θα είχε το δικαίωμα να μπει στη βασιλεία των ουρανών και ότι πολλοί από τους εθνικούς θα έμπαιναν σε αυτήν και ότι και εκείνοι οι οποίοι δεν υπήρξαν παιδιά του Αβραάμ, θα μπορούσαν να πετύχουν το δικαίωμα της εισόδου.

(5) Έρημος της Ιουδαίας ονομάζεται από τον ευαγγελιστή όχι η έρημος του Ιούδα, που βρισκόταν στη γη της φυλής του Ιούδα (Κριτ. α 16), που εκτεινόταν λίγο νότια της Ιερουσαλήμ και μέχρι τη νοτιοδυτική παραλία της Νεκράς Θάλασσας, αλλά η μεγαλύτερη έρημος που συνόρευε με αυτήν και ήταν προς βόρεια της Νεκράς Θάλασσας και δυτικά του Ιορδάνη. Διότι μόνη η έρημος αυτή μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στα περίχωρα του Ιορδάνη ή βρίσκεται και πέρα του Ιορδάνη (Δες Λουκ. γ 2,3. Ιω. α 28,γ 26)(δ)

Ματθ.3,2 καὶ λέγων· μετανοεῖτε⁽¹⁾· ἤγγικε γὰρ⁽²⁾ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽³⁾.

Μετάφραση: κι έλεγε: Μετανοείτε· αλλάζτε αποφασιστικά σκέψεις και φρονήματα και ζωή, διότι πλησιάζει ο καιρός που ο Μεσσίας θα εγκαθιδρύσει και στη γη τη βασιλεία των ουρανών με την νέα ουράνια ζωή που θα μας φέρει.

(1) «Επειδή η μη καταδίκη των αμαρτιών τους, τούς έκανε να αποσκιρτούν από το Χριστό, ενώ η συναίσθησή τους, τούς οδηγούσε στην αναζήτηση του λυτρωτή και στην επιθυμία της άφεσης, ήλθε ο Ιωάννης για να συντελέσει στο έργο αυτό και να τους πείσει να μετανοήσουν, όχι για να τιμωρηθούν, αλλά για να γίνουν με τη μετάνοια ταπεινότεροι και αφού καταδικάσουν τον εαυτό τους, να σπεύσουν να λάβουν την άφεση... Για αυτό τους έπειθε να ομολογούν και να μετανοούν για τα αμαρτήματα... για να δεχτούν ευκολότερα την μετά από αυτά άφεση» (Χ).

Ό,τι χρειαζόταν, για να εξασφαλίσουν την είσοδο στη βασιλεία των ουρανών, ήταν η μετάνοια, η μεταβολή της καρδιάς, θεμελιώδης επανάσταση στην ηθική σφαίρα και ως σημάδι και σφραγίδα της μεταβολής αυτής απαιτούσε, ώστε όλοι όσοι έρχονταν σε αυτόν εξομολογούμενοι τις αμαρτίες τους, να υποβάλλονται σε βάπτισμα (ρ). Το μετανοώ εδώ σημαίνει μεταβάλλω γνώμη και αντί για τη λογική και το φρόνημα της σάρκας ακολουθώ και υποτάσσομαι στη λογική του πνεύματος (δ).

(2) Δηλαδή η έλευση της βασιλείας θα φέρει ως αποτέλεσμα κρίση σε κάθε αμετανόητο (α).

(3) Βασιλεία ουρανών· φράση που συναντιέται 32 φορές στο Ματθαίο, ενώ ο Λουκάς και ο Μάρκος προτιμούν τη φράση Βασιλεία του Θεού. Κατά πάσα πιθανότητα δεν υπάρχει

διαφορά έννοιας μεταξύ των δύο φράσεων και ο Κύριος χρησιμοποίησε και τις δύο, και μίλησε συχνά για βασιλεία ουρανών σύμφωνα με τη συνήθεια των Ιουδαίων, οι οποίοι απέφευγαν να προφέρουν το όνομα του Θεού. Οι Μάρκος και Λουκάς συχνά μετέβαλαν τη λέξη ουρανών σε Θεού, διότι η τελευταία αυτή ήταν περισσότερο κατανοητή στους εθνικούς. Η βασιλεία αυτή είναι η κυριαρχία του Θεού είτε στην καρδιά του ανθρώπου είτε στην κοινωνία. Υφίσταται ήδη, αλλά η τέλεια και πλήρης πραγματοποίησή της θα συντελεστεί στο αιώνιο μέλλον (ρ).

Οι Ιουδαίοι ανέμεναν ευτυχέστατη βασιλεία, την οποία ο Θεός μέσω του Μεσσία θα εγκαινίαζε με την ανάσταση των νεκρών και με την ανακαίνιση της γης και του ουρανού και κατά την οποία οι Ιουδαίοι θα κυριαρχούσαν για πάντα στα έθνη της γης. Ο Κύριος όμως εννοούσε με τον όρο αυτόν την τέλεια εκείνη τάξη των πραγμάτων, την οποία αυτός θα εισήγαγε και στην οποία από όλους τους λαούς όσοι θα ομολογούσαν πίστη σε αυτόν, σε μία ποίμνη μαζεμένοι και στενά συνδεδεμένοι, θα γίνονταν τελικά μέτοχοι της αιώνιας σωτηρίας. Οπότε η βασιλεία αυτή παρουσιάζεται ότι άρχισε ήδη, διότι τα θεμέλιά της τέθηκαν από το Χριστό, αλλά συχνότερα γίνεται λόγος για αυτήν ως μελλοντική (γ).

Για αυτό και ο Χ. παρατηρεί: «βασιλεία λοιπόν εδώ εννοεί την παρουσία του την πρώτη και την έσχατη». Και «βασιλεία ουρανών λέει τον τρόπο ζωής των αγγέλων, τον οποίο ο Χριστός εντός ολίγου επρόκειτο να νομοθετήσει με τις ευαγγελικές εντολές. Λέγεται επίσης βασιλεία, και η απόλαυση των αγαθών στους ουρανούς» (Ζ). «Διότι όταν, ενώ βαδίζουμε στη γη, ζούμε σαν να είμαστε στον ουρανό χωρίς να έχουμε πάθη, τότε έχουμε βασιλεία ουρανών» (Θφ).

Ματθ.3,3 οὗτος γάρ⁽¹⁾ ἐστὶν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ⁽²⁾ Ἡσαΐου⁽³⁾ τοῦ προφήτου λέγοντος· φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ⁽⁴⁾, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου⁽⁵⁾, εὐθείας ποιεῖτε⁽⁶⁾ τὰς τρίβους αὐτοῦ.

Μετάφραση: Έπρεπε λοιπόν εκείνες τις ημέρες να εμφανισθεί ο Ιωάννης και να ακουσθεί το κήρυγμά του αυτό, διότι αυτός ήταν ο άνθρωπος για τον οποίο προφήτευσε ο προφήτης Ησαΐας, όταν φωτισμένος από το Πνεύμα του Θεού είπε: Φωνή ανθρώπου ο οποίος κράζει στην έρημο και λέει: Ετοιμάστε το δρόμο απ' τον οποίο θα έλθει σ' εσάς ο Κύριος· κάνετε ίσιους και ομαλούς του δρόμους απ' τους οποίους θα περάσει. Ξεριζώστε δηλαδή απ' τις ψυχές σας τις αγκαθιές των αμαρτωλών παθών και ρίξτε μακριά τις πέτρες το εγωισμού και της σκληρότητας. Και καθαρίστε με τη μετάνοια το εσωτερικό σας, για να δεχθεί τον Κύριο.

(1) Ο λόγος για τον οποίο ήταν αναγκαίο ο Ιωάννης να εμφανιστεί αυτόν το χρόνο, όπως περιγράφεται στους σ. 1,2, ήταν ότι έτσι είχε προφητευτεί (b).

(2) Αυθεντική γραφή: διά.

(3) Η παράθεση από το Ησαΐου μ 3, η οποία μπαίνει στο σημείο αυτό από όλους τους συνοπτικούς. Γίνεται σύμφωνα με τους Ο' (μετάφραση της Π.Δ. στα ελληνικά από τους 70 (Ο') μεταφραστές), και αρχικά αναφέρεται από τον προφήτη στην επιστροφή του λαού από την αιχμαλωσία στη Βαβυλώνα (S) καλώντας τους Ιουδαίους στην έρημο της εξορίας σε προετοιμασία για υποδοχή του Κυρίου που έρχεται να απαλλάξει αυτούς από την αιχμαλωσία αυτή· ταυτόχρονα όμως αναφέρεται και στο αντίτυπο του Ησαΐου, τον βαπτιστή Ιωάννη όπως και στους Ιουδαίους που ζουν στην έρημο της αμαρτίας, που καλούνται σε προετοιμασία για την υποδοχή του Σωτήρα (δ).

(4) Όχι στο ναό ή στις συναγωγές. Κάποιοι συντάσσουν το «στην έρημο» ως εξής: Ετοιμάστε στην έρημο κλπ. επειδή ο τόνος στο πρωτότυπο εβραϊκό κείμενο συνηγορεί μάλλον υπέρ αυτής της σύνταξης (b). Εδώ όμως όπως και στους άλλους ευαγγελιστές, ολοφάνερα αποδίδεται στο «βοῶντος» (δ).

«Η φράση είναι ελλειπτική. Διότι εννοείται: φωνή ενός άνδρα που βοά στην έρημο, δηλαδή στην έρημο δίπλα στον Ιορδάνη· ο οποίος βοά τα εξής: Ετοιμάστε... και τα υπόλοιπα» (Z).

(5) Δηλαδή ετοιμάστε το δρόμο που οδηγεί τον Κύριο σε εσάς (δ).

«Δρόμο Κυρίου και μονοπάτια του, ονομάζει τις ψυχές, στις οποίες επρόκειτο να έλθει ο λόγος του ευαγγελίου, τις οποίες ψυχές και προτρέπει να ετοιμαστούν, δηλαδή να καθαρίσουν με το εργαλείο της μετάνοιας, ξεριζώνοντας μεν τα αγκάθια των παθών και ρίχνοντας έξω τις πέτρες της αμαρτίας και έτσι να τις κάνουν ομαλές και ευθείες για να τον υποδεχτούν» (Z).

(6) Κάνετε από στραβά τα μονοπάτια ευθεία, διορθώστε τα μονοπάτια, από τα οποία θα μπορέσει να έλθει σε σας ο Κύριος (δ).

Ματθ.3,4 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης⁽¹⁾ εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ⁽²⁾ ἀπὸ τριχῶν καμήλου⁽³⁾ καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ⁽⁴⁾, ἡ δὲ τροφή αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες⁽⁵⁾ καὶ μέλι ἄγριον⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Αλλά και όλη η ζωή του Ιωάννη και η όλη εμφάνιση του ήταν σύμφωνη με το κήρυγμά του. Διότι αυτός ο Ιωάννης φορούσε ρούχο υφασμένο από τρίχες καμήλας με δερμάτινη ζώνη γύρω απ' τη μέση του. Και η τροφή του ήταν πρόχειρη. Έτρωγε δηλαδή ακρίδες από εκείνες που έφερνε ο άνεμος απ' την Αραβία στην έρημο, και μέλι το οποίο αποθήκευαν άγια μελίσσια μέσα στις σχισμές των βράχων.

(1) Ο Ιωάννης έμοιαζε με τον Ηλία ως προς την τροφή του και ενδυμασία του (Δ' Βασ. α 8).

(2) Εάν η πρόταση αναπτυχθεί, γίνεται: Το ρούχο το οποίο είχε ο Ιωάννης ήταν από τρίχες καμήλας (δ). Αξιοσημείωτη περιγραφή. Και το ένδυμα και η τροφή του Ιωάννη κήρυτταν και ήταν σύμφωνα με τη διδασκαλία και λειτουργία του. Όποια έπρεπε να είναι αυτά για αυτούς που μετανοούν, τέτοια ήταν πάντοτε αυτά και στον κήρυκα της μετάνοιας (b).

«Και με την εμφάνισή του, τούς παρακαλούσε για μετάνοια, διότι είχε πένθιμη στολή» (Ζ). Λέγεται με άρθρο (το ένδυμα) διότι πάντοτε είχε ένα και μόνο ένδυμα του ίδιου σχήματος και της ίδιας ύλης (δ).

(3) Το ένδυμά του ήταν χωρίς αξία και σκληρό και χονδροειδώς υφασμένο (b). «Είχε τρίχινο ρούχο» (Χ). Όχι χιτώνα από δέρμα καμήλας, αλλά χιτώνα μακρό και μέχρι τα πόδια, αμφιμάσχαλο και ανοιχτό στο λαιμό, φτιαγμένο από τρίχες καμήλας (δ).

(4) Καθένας κατανοεί την ανάγκη ζώνης σε ενδυμασία με μακρύ χιτώνα ο οποίος είναι εμπόδιο σε κάθε κίνηση του σώματος. «Και ο Ηλίας επίσης έτσι ήταν ντυμένος, όπως και κάθε άγιος επειδή ήταν συνεχώς απασχολημένοι με εργασία, είτε με οδοιπορίες, είτε κοπίαζαν και ταλαιπωρούνταν με κάτι άλλο από τα αναγκαία» (Χ).

(5) Στο Λευϊτ. ια 22 οι Ο' μεταφράζουν την αντίστοιχη εβραϊκή λέξη με το ακρίδα, έντομο, το οποίο οι Ιουδαίοι επιτρεπόταν να τρώνε (b). Αναριθμητα σμήνη από αυτές μεταφέρει από Αραβία σε Παλαιστίνη ο άνεμος, οπότε, αφού ερημωθούν από αυτές οι αγροί, μεταναστεύουν σε μεσημβρινότερα μέρη, έως ότου αφού ριχτούν στη θάλασσα καταστραφούν. Όπως λοιπόν οι λαοί της Ανατολής συνηθίζουν να τρώνε αυτές είτε φρέσκιες είτε παστές, έτσι και στους Ισραηλίτες και από το νόμο ήταν επιτετραμμένη η χρήση τους ως τροφής (g).

Και σήμερα ακόμη οι φτωχοί των μερών εκείνων τρώνε αυτές είτε βρασμένες στο νερό είτε ψημένες στο φούρνο (F).

Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «Κάποιοι λένε ότι είναι βότανα οι ακρίδες, τα οποία και ονομάζουν μέλαγρα, άλλοι πάλι λένε ότι είναι καρποί με κέλυφος (ή γενικώς καρποί)» (Θφ).

(6) Ή, «αυτό που φτιάχνεται από τις άγριες μέλισσες στις σχισμές των πετρών» (Ζ). Δες Δευτ. λβ 13, Α' Βασ. ιδ 26. Ή, φυτικό μέλι, «το οποίο μαζεύεται από τα δέντρα και οι πολλοί το ονομάζουν μάννα» (Σουϊδας).

«Έπρεπε ο Πρόδρομος εκείνου που επρόκειτο να καταργήσει όλα τα παλαιά, όπως τον πόνο, την κατάρα, τη λύπη, τον ιδρώτα, έπρεπε να διαθέτει και αυτός μερικά σύμβολα της

δωρεάς αυτής και να είναι ανώτερος της παλαιάς εκείνης καταδίκης. Ούτε λοιπόν τη γη όργωσε... ούτε με τον ιδρώτα του προσώπου του έφαγε ψωμί, αλλά ήταν πρόχειρο το τραπέζι του και η ενδυμασία του ευκολότερη από το φαγητό και η κατοικία πιο άκοπη από την ενδυμασία» (Χ).

Ματθ.3,5 Τότε έξεπορεύετο⁽¹⁾ πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα⁽²⁾ καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου⁽³⁾,

Μετάφραση: Τότε έβγαιναν και πήγαιναν κοντά του οι κάτοικοι των Ιεροσολύμων και όλης της Ιουδαίας, καθώς και όλης της χώρας που εκτεινόταν στη δεξιά και την αριστερή όχθη του Ιορδάνη ποταμού.

(1) Ἡ, λέγονται συνεκδοχικά οι χώρες αντί για τους κατοίκους τους (g). Ἡ, οι χώρες προσωποποιούνται και παριστάνονται να έρχονται προς τον Ιωάννη (S).

«Ήταν αληθινά άξιο θαυμασμού να τον βλέπει κάποιος να πραγματοποιεί τέτοια κατορθώματα με ανθρώπινη μορφή... και να αστραποβολά πολλή χάρη από το πρόσωπό του. Στην έκπληξη συντελούσε και η εμφάνιση προφήτη έπειτα από πολύ διάστημα» (Χ).

(2) «Η πόλη, δηλαδή οι Ιεροσολυμίτες, διότι έτσι είπε ο Μάρκος» (Z).

(3) δηλαδή η χώρα, διαμέσου της οποίας έρρεε ο Ιορδάνης αλλά δεν περιλαμβανόταν στην Ιουδαία (ο). Η χώρα δεξιά και αριστερά του Ιορδάνη (δ). Για την τοποθεσία της δες Γεν. ιγ 10-11 (S).

Ματθ.3,6 καὶ έβαπτίζοντο⁽¹⁾ ἐν τῷ Ἰορδάνη ὑπ' αὐτοῦ έξομολογούμενοι⁽²⁾ τὰς άμαρτίας αὐτῶν.

Μετάφραση: Και βαπτίζονταν μέσα στον Ιορδάνη από τον Ιωάννη, ενώ συγχρόνως εξομολογούνταν τις αμαρτίες τους.

(1) «Αν και βαπτίζονταν, όμως το βάπτισμα του Ιωάννη δεν είχε άφεση αμαρτιών, αλλά μόνο μετάνοια κήρυττε ο Ιωάννης και οδηγούσε στο βάπτισμα του Χριστού» (Θφ). Το βάπτισμα του Ιωάννη θα μπορούσε να συγκριθεί όχι τόσο με τις λευϊτικές καθάρσεις ή τις πλύσεις των Εσσαίων, τις οποίες μπορούσε κάποιος επαναλαμβανόμενα να δεχτεί, όσο με το βάπτισμα των προσηλύτων, το οποίο παρεχόταν από κάποιον και δεν μπορούσε να επαναληφθεί. Δεν αποκαθιστούσε απλώς το καθαριζόμενο πρόσωπο στις κανονικές του συνθήκες, αλλά εισήγαγε αυτό σε νέα ζωή.

Η συνήθεια του να δέχονται τους προσηλύτους με βάπτισμα, υπήρχε πριν τον Ιωάννη. Το ιδιαίτερο όμως του βαπτίσματος του Ιωάννου ήταν ότι παρεχόταν στους Ιουδαίους. Με αυτό οι Ιουδαίοι διδάσκονταν, ότι αν και ήταν σπέρμα Αβραάμ, δεν μπορούσαν να μπουν στη βασιλεία των ουρανών, χωρίς πλήρες ηθικό καθαρισμό. Το έργο του Ιωάννη απέβλεπε στο να διεγείρει τις συνειδήσεις και κανείς από τους παλαιότερους προφήτες δεν υπήρξε περισσότερο επιτυχής σε αυτό. Οι προσερχόμενοι σε αυτόν δεν εξομολογούνταν απλώς τις αμαρτίες τους, αλλά και υποβαλλόμενοι σε βάπτισμα εκδήλωναν δημόσια την απόφασή τους να απαρνηθούν αυτές.

(2) Μετοχή χρονική=αφού εξομολογούνταν (δ) ή, την ώρα που εξομολογούνταν, όταν ήταν μέσα στο νερό, το οποίο συμφωνεί και με αυτό που αναφέρεται για τον Κύριο «ανέβηκε αμέσως από το νερό» (σ. 16), επειδή δεν εξομολογήθηκε ως αναμάρτητος.

Ματθ.3,7 ιδών δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων⁽¹⁾ καὶ Σαδδουκαίων⁽²⁾ ἐρχομένους⁽³⁾ ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ⁽⁴⁾ εἶπεν αὐτοῖς· γεννήματα ἐχιδνῶν⁽⁵⁾, τις⁽⁶⁾ ὑπέδειξεν⁽⁷⁾ ὑμῖν⁽⁶⁾ φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς⁽⁸⁾;

Μετάφραση: Όταν όμως ο Ιωάννης είδε πολλούς από τους Φαρισαίους και τους Σαδδουκαίους να έρχονται για να δεχθούν το βάπτισμά του, τους είπε: Απόγονοι των φαρμακερῶν οχιῶν, που έχετε κληρονομική την κακία, αφού και οι πρόγονοί σας ήταν γεμάτοι από το δηλητήριο της πονηριάς και της μοχθηρίας· ποιός σας οδήγησε να φύγετε και να σωθείτε απ' την οργή που πρόκειται σε λίγο να ξεσπάσει;

(1) Η ονομασία προέρχεται από εβραϊκό ρήμα που έχει την ίδια σημασία με το χωρίζω. «Φαρισαίοι είναι οι αποκαλούμενοι ξεχωρισμένοι διότι αποκλείουν και ξεχωρίζουν τους εαυτούς τους από όλους τους άλλους και ως προς την καθαρότητα και ακρίβεια της ζωής και ως προς τα εντάλματα του νόμου» (Σουΐδας).

Της αίρεσης αυτής οι πρώτες αρχές φαίνεται να χρονολογούνται στον αιώνα τον μετά την αποκατάσταση από την αιχμαλωσία. Εκτός από τα βιβλία της Π.Δ. πρόσεχαν πολύ στις προφορικές παραδόσεις, στην τήρηση εξωτερικών τελετών και εξωτερικών ευσεβών ασκήσεων, πλύσεων, νηστειών, προσευχών, ελεημοσυνών, επιζητώντας τον για αυτά έπαινο, φροντίζοντας λιγότερο για την αληθινή ευσέβεια. Κρατώντας σταθερά την πίστη σε αγαθούς και πονηρούς αγγέλους και στην έλευση του Μεσσία, πρέσβευαν την ανάσταση των νεκρών και ότι μέσω του Μεσσία θα επιβάλλονταν ποινές ή αμοιβές σε αυτούς. Εναντίον του Ηρώδη και των Ρωμαίων αγωνίζονταν υπέρ της θεοκρατίας και για αυτό απολάμβαναν μεγάλου κύρους στο λαό. Σύμφωνα με τον Ιώσηπο (Αρχ. 17, 2,4) ο αριθμός τους ανερχόταν σε 6000 (g).

(2) Διακρίνονταν για την ευγένεια της καταγωγής, τον πλούτο τους και την λόγω των αξιωμάτων τους επιρροή, επειδή όμως επιζητούσαν την εύνοια των Ηρωδιανών και των Ρωμαίων ήταν μισητοί στο λαό. Αντίπαλοι των Φαρισαίων απέρριπταν τις παραδόσεις και μόνο το κύρος της Π.Δ. δέχονταν, μη παραδεχόμενοι ανάσταση νεκρών, «και αρνούνται ότι η ψυχή συνεχίζει να ζει κάπου και τις τιμωρίες και τιμές του άδη» (Ιωσ. Ιουδ. πολ. ΙΙ,8,14).

Η ονομασία δεν παράγεται από την εβραϊκή λέξη που σημαίνει τον δίκαιο και αγαθό, αλλά πιθανότερα από το όνομα Σαδώκ (σύμφωνα με τους Ο΄), ο οποίος στα χρόνια του Δαβίδ υπήρξε αρχιερέας και συνέστησε πίστη στον βασιλιά Δαβίδ και τον οίκο του (Β΄ Βασ. Ιε 24,Γ΄ Βασ. α 32), για αυτό και οι απόγονοι αυτού και όλοι όσοι ανήκαν στη μερίδα τους, φαίνεται να ονομάστηκαν Σαδδουκαίοι (g).

(3) «Με άλλη διάθεση έρχονταν οι Φαρισαίοι, με άλλη ο λαός» (X). Οι Φαρισαίοι και Σαδδουκαίοι «δεν έρχονταν με σωστή διάθεση» (Θφ). Περιέργεια για να ακούσουν το επαναστατικό αυτό κήρυγμα, ίσως κάποιος πόθος για να επιτύχουν κάποια λαβή εναντίον του ή να μάθουν πώς πέτυχε τέτοια επιρροή πάνω στο πλήθος, επέδρασαν ίσως πάνω τους.

Ή, και η πίεση που ασκήθηκε πάνω τους από το λαό, ανάγκασε αυτούς να έλθουν. Πάντως είναι σαφές, ότι ο Ιωάννης δεν θεωρεί αυτούς ως αληθινά μετανοημένους. «Ήλθαν μεν και βαπτίστηκαν, δεν έμειναν όμως στην πίστη του κηρύγματος» (Σχ).

(4) Έρχονταν να πάρουν το βάπτισμα που παρεχόταν από αυτόν (ο).

(5) Αυτό ειπώθηκε για αντίθεση με την καύχησή τους για την καταγωγή τους από τον Αβραάμ (b). Έχιδνα είναι λέξη για να δηλώσει την ειδική κακεντρέχεια κάποιου. Η λέξη δεν συναντιέται στους Ο΄ αλλά αντί για αυτήν βρίσκεται η λέξη ασπίδα με την έννοια φιδιού δηλητηριώδους. Επειδή λοιπόν οι Φαρισαίοι έκρυβαν το δηλητήριο κάτω από λόγια γλυκά, ο Ιωάννης θυμήθηκε το Ψαλμ. ιγ 3 («δηλητήριο ασπίδων κάτω από τα χείλη τους»)(L).

Γεννήματα εχιδνών ή «διότι εκείνο το άγριο ερπετό λένε ότι έρχεται στο φως, αφού φονεύσει τη μητέρα του που κοιλοπονεί και τρυπήσει την κοιλιά της. Πράγμα ακριβώς που έκαναν και αυτοί, αφού έγιναν πατροκτόνοι και μητροκτόνοι και με τα ίδια τα χέρια τους φόνευαν τους δασκάλους τους» (X).

Ή, πιο πιθανή ερμηνεία, ονομάζει αυτούς γεννήματα εχιδνών, για να δείξει ότι δεν είναι μόνο πονηροί, αλλά προέρχονται και από πονηρούς, θυμίζοντας σε αυτούς την κακία και μοχθηρία των προγόνων τους που φόνευσαν τους προφήτες (δ).

(6) Και το «τίς» και το «ὕμῃν» είναι emphaticά και ο τόνος είναι αυτός της ειρωνικής έκπληξης (a). Παρά αυτό, ο ακόλουθος στίχος δείχνει, ότι ο βαπτιστής δεν ήταν απελπισμένος για το δυνατό της μετάνοιας και αυτών (S).

(7) Το σύνθετο ρήμα έχει την ίδια έννοια, την οποία και το απλό δείχνω. Επιδοκιμάζει τον ερχομό τους, αλλά υπό κάποιον σοβαρό όρο (b).

(8) Η οργή αυτή επρόκειτο να έλθει σε αυτούς κατά την καταστροφή της Ιερουσαλήμ και την έσχατη κρίση (b).

Ματθ.3,8 ποιήσατε οὖν⁽¹⁾ καρπὸν⁽²⁾ ἄξιον⁽³⁾ τῆς μετανοίας,

Μετάφραση: Για να σωθείτε λοιπόν απ' την οργή αυτή, κάνετε καλά έργα, τα οποία είναι ἄξιος καρπός της αληθινής μετάνοιας. Και δείξτε στο εξής με τις ενάρετες πράξεις σας ότι μετανοήσατε ειλικρινά.

(1) Εάν πράγματι αισθάνεστε την ανάγκη να διαφύγετε τη θεία οργή, ακολουθήστε τη μόνη δυνατή οδό, μετανοείτε και ενεργήστε όπως μπορούν να ενεργούν άνθρωποι που μετανόησαν (a).

(2) Ο ενικός συχνά χρησιμοποιείται με έννοια περιληπτική. Στο κήρυγμα του Ιωάννη είναι δυνατόν να αντιτίθεται στην ακαρπία. Ο πληθυντικός υπονοεί γονιμότητα. Οι άνθρωποι παρουσιάζονται εδώ ως δέντρα και ο καρπός είναι η μετάνοιά τους (b).

(3) «Πώς όμως θα κάνουμε (καρπό ἄξιο της μετάνοιας); Αν κάνουμε τα αντίθετα. Να τι εννοώ· ἄρπαξες τα ξένα; δώσε και τα δικά σου λοιπόν... Έβρισες και χτύπησες; Να ευλογείς λοιπόν αυτούς που σε έβρισαν και να ευεργετείς αυτούς που σε χτυπούν» (X), «διότι δεν αρκεί μόνο το να αποφύγουμε την κακία, αλλά πρέπει να επιδείξουμε και αρετή» (Z). Καρπό ἄξιο της μετάνοιας ονομάζει όλες τις εξωτερικές εκδηλώσεις ειλικρινούς μετάνοιας και ειδικά τα καλά έργα (F).

Ματθ.3,9 καὶ μὴ δόξητε⁽¹⁾ λέγειν ἐν ἑαυτοῖς⁽²⁾, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ⁽³⁾. λέγω γὰρ ὑμῖν⁽⁴⁾ ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων⁽⁵⁾ τούτων⁽⁶⁾ ἐγεῖραι⁽⁷⁾ τέκνα⁽⁸⁾ τῷ Ἀβραάμ.

Μετάφραση: Και μη σας αρέσει να εξαπατάτε τον εαυτό σας και να λέτε μέσα σας, εμείς έχουμε πατέρα τον Αβραάμ. Διότι σας λέω ότι ο Θεός έχει τη δύναμη κι απ' αυτές εδώ τις πέτρες να αναστήσει απογόνους του Αβραάμ.

(1) «Μη νομίζετε, με την έννοια του «μη θελήσετε». Συμβουλεύει λοιπόν να μη λένε στις ψυχές τους, ότι πατέρα έχουμε τον Αβραάμ» (Z). Μη θελήσετε να νομίζετε, ότι επιτρέπεται σε εσάς να πιστεύετε (g).

(2) Να λέτε στους εαυτούς σας=να διανοείτε, να σκέφτεστε (δ).

(3) «Πατέρα έχουμε τον Αβραάμ και αρκεί σε εμάς ως προς την αρετή, το ότι καταγόμαστε από εκείνον» (Ζ).

«Ο Θεός γνωρίζει τη συγγένεια ως προς το ήθος και τους τρόπους, και είναι μάταιο το να καυχιέται μεν κάποιος για προγόνους αγίους και αγαθούς, να εγκαταλείπει όμως και να στέκεται μακριά από την αρετή εκείνων» (Κ).

Η καταγωγή από τον Αβραάμ ήταν πηγή υπερηφάνειας για τον Ιουδαίο (Ιω. η 39). Η ιδέα αυτή μπορεί να αποδειχτεί και από κάποιον λόγο που αποδίδεται στο ραββίνο Akiba: «Και οι πιο φτωχοί στο Ισραήλ είναι ευγενείς, διότι κατάγονται από τον Αβραάμ» (Σ). Μην υποθέσετε ότι μπορείτε να αντικαταστήσετε τη μετάνοια και τα αγαθά έργα με τη δικαιολογία ότι κατάγεστε από τον Αβραάμ. Ο Ιουδαίος δεν θα αποφύγει την μελλοντική οργή λόγω της εθνικότητάς του (α).

(4) «Δεν είπε ότι τίποτα δεν θα μπορέσει να σας ωφελήσει ο πατριάρχης, αλλά κάπως πιο ήρεμα και πιο ευγενικά υπαινίχτηκε αυτό λέγοντας. Διότι μπορεί ο Θεός από τις πέτρες αυτές...» (Χ).

(5) Οι λέξεις λίθοι και τέκνα στην εβραϊκή και αραμαϊκή σχηματίζουν παρήχηση (Σ).

«Μη νομίζετε, λέει, ότι εάν εσείς χαθείτε, θα καταστήσετε άτεκνο τον πατριάρχη. Διότι ο Θεός μπορεί να δώσει σε αυτόν ανθρώπους και από πέτρες και να τους φέρει σε αυτήν τη συγγένεια» (Χ).

Από πέτρες και από οποιαδήποτε άλλη ύλη, όπως δημιούργησε τον Αδάμ από το χώμα (β). «Πέτρες εννοούνται μεν και τα έθνη, από τα οποία πολλοί πίστεψαν, αλλά όμως και έτσι απλώς το λέει αυτό ο Ιωάννης, ότι και από πέτρες μπορεί ο Θεός να κάνει παιδιά στον Αβραάμ» (Θφ). Ο Θεός μπορεί να εκπληρώσει τα σχέδια και τις βουλές του με τρόπο ο οποίος φαίνεται στον άνθρωπο τόσο αδύνατος, όσο αδύνατο φαίνεται να γίνουν από πέτρες ανθρώπινες υπάρξεις (α).

(6) Ίσως ο Ιωάννης, την ώρα που μιλούσε, έδειχνε τις πέτρες (Σ).

(7) Το αραμαϊκό ρήμα εγείρω χρησιμοποιείται είτε για ανέγερση οικοδομήματος είτε για ανάσταση νεκρού. Εδώ η αναφορά λίθων υπονοεί σπίτι, στο οποίο οι λίθοι, οι αληθινοί γιοι του Αβραάμ, μπορούν να χτιστούν (Σ). Ή, εγείρω τέκνα=από την ανυπαρξία φέρνω στην ύπαρξη, δημιουργώ σπέρμα (δ).

«Δεν είπε ότι ανήλθε ήδη, για να μην απογοητευτούν, αλλά ότι μπορεί να αναστήσει. Και δεν είπε ότι μπορεί να κάνει ανθρώπους από πέτρες, αλλά αυτό που ήταν πολύ ανώτερο, δηλαδή να κάνει και συγγενείς και παιδιά του Αβραάμ» (Χ).

(8) «Αφού έβγαλε έξω τη συγγένεια από τη σάρκα, εισάγει τη συγγένεια από την πίστη» (X). «Στην κυριολεξία δηλαδή παιδιά του Αβραάμ είναι αυτοί που μιμούνται τις αρετές του... Διότι είναι ανώτερη η συγγένεια της αρετής από την εξ' αίματος συγγένεια, όσο και η ψυχή είναι τιμιώτερη από το σώμα» (Z).

Ματθ.3,10 ἤδη⁽¹⁾ δὲ καὶ ἡ ἀξίνη⁽²⁾ πρὸς τὴν ῥίζαν⁽³⁾ τῶν δένδρων⁽⁴⁾ κεῖται⁽⁵⁾. πᾶν⁽⁶⁾ οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν⁽⁷⁾ καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται⁽⁸⁾ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

Μετάφραση: Τώρα μάλιστα και το τσεκούρι της θείας κρίσεως βρίσκεται κοντά στη ρίζα των δένδρων, έτοιμο να κόψει σύρριζα κάθε άκαρπο δένδρο. Κάθε δένδρο λοιπόν που δεν κάνει καλό καρπό κόβεται απ' τη ρίζα και ρίχνεται στη φωτιά. Αυτό θα πάθει και κάθε άνθρωπος που δεν έχει καρπό αρετής.

(1) Μπαίνει σε αντίθεση με τη λέξη «τη μελλοντική (στίχ. 7)» που προηγήθηκε.

(2) Ήδη η αξίνα βρίσκεται=Η κρίση ήδη αρχίζει (S). Η αξίνα είναι εδώ σύμβολο της οργής του Θεού (δ). «Αξίνα λέει την κρίση του Χριστού» (Θφ), «με την ονομασία της αξίνας, φανερώνει τη δύναμη του Κυρίου που καταστρέφει την κακία» (Γν). «Φέρνει κοντά τους τα δεινά. Και αυτό το δήλωσε με το να πει: «ήδη» και με το να βάλει την αξίνα στη ρίζα. Τίποτα, λέει, δεν μεσολαβεί πλέον, αλλά είναι ακριβώς δίπλα στη ρίζα» (X).

(3) «Και δεν είπε στα κλαδιά, ούτε στους καρπούς, αλλά στη ρίζα, δείχνοντάς τους, ότι αν αδιαφορήσουν θα υποστούν αθεράπευτα δεινά και ούτε θα έχουν ελπίδα θεραπείας» (X). Όπου η χάρη φανερώνει τον εαυτό της, εκεί και οργή δείχνεται στους αχάριστους (b).

(4) «Δέντρα μεταφορικά ονόμασε τους ανθρώπους, ενώ ρίζα τη ζωή τους· και φωτιά, αυτήν της κόλασης» (Z).

(5) «Φοβίζοντας συγχρόνως και ενθαρρύνοντας, δεν είπε ότι η αξίνα άγγιξε τη ρίζα, αλλά ότι είναι έτοιμη και σχεδόν σε επαφή με τη ρίζα και δεν δείχνει καμία ένδειξη αναβολής. Εν τούτοις, μολονότι έφερε την αξίνα τόσο κοντά, εσάς κάνει κύριους της τομής. Διότι αν μεταβληθείτε και γίνετε καλύτεροι, θα φύγει αυτή η αξίνα χωρίς να κάνει τίποτα· αν όμως επιμένετε στα ίδια, θα κόψει το δέντρο σύρριζα» (X).

(6) «Όταν λέει «κάθε»,στερεί πάλι τους Ιουδαίους από την πρωτοκαθεδρία της καταγωγής. Και αν είσαι απόγονος του ίδιου του Αβραάμ, λέει, και αν μπορείς να αριθμήσεις άπειρους πατριάρχες ως προγόνους σου, θα υποστείς διπλή τιμωρία αν μείνεις άκαρπος» (X).

(7) «Δεν είπε: (δέντρο) που δεν έκανε, αλλά που δεν κάνει. Διότι πρέπει πάντα να καρποφορούμε» (Θφ).

(8) Χρησιμοποιείται ενεστώτας για δήλωση, ότι αυτό θα γίνει χωρίς αναβολή (b) και ότι επίκειται η πραγματοποίησή του (F).

Ματθ.3,11 ἐγὼ⁽¹⁾ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς⁽²⁾ ἐν ὕδατι⁽³⁾ εἰς μετάνοιαν⁽⁴⁾. ὁ δὲ ὀπίσω μου⁽⁵⁾ ἐρχόμενος⁽⁶⁾ ἰσχυρότερός⁽⁷⁾ μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι⁽⁸⁾. αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει⁽⁹⁾ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί⁽¹⁰⁾.

Μετάφραση: Και είναι και δυνατό και εύκολο να καρποφορήσετε την αρετή. Διότι εγώ βέβαια σας βαπτίζω με νερό, για να εισέλθετε σε κατάσταση μετάνοιας. Εκείνος όμως που έρχεται ύστερα από μένα είναι δυνατότερος από μένα λόγω του αξιώματός του και της θείας του φύσεως. Μπροστά του εγώ δεν είμαι άξιος ούτε σαν τελευταίος δούλος να κρατήσω τα υποδήματά του. Αυτός λοιπόν θα σας βαπτίσει με Άγιον Πνεύμα και με την καθαρτική φωτιά της θείας χάριτος.

(1) «Και πώς θα μπορέσουμε, θα πει κάποιος, να κάνουμε καρπό, αφού επίκειται το κόψιμο και ο χρόνος είναι τόσο στενός...; Μπορείς, λέει. Διότι δεν είναι τέτοιος αυτός ο καρπός, όπως των δέντρων, που χρειάζεται χρόνο πολύ... αλλά αρκεί να θελήσεις και το δέντρο αμέσως βλάστησε. Διότι σε αυτήν την καρποφορία συντελεί τα μέγιστα, όχι μόνο η φύση της ρίζας αλλά και η τέχνη του γεωργού. Διότι για αυτό βεβαίως... πρόσθεσε στη συνέχεια, δείχνοντας την ευκολία της καρποφορίας· Εγώ μεν... αυτός όμως που έρχεται πίσω μου... αυτός θα σας βαπτίσει με Πνεύμα Άγιο... Όπως ακριβώς είναι εύκολο να βαπτιστεί κάποιος, έτσι είναι εύκολα να μεταβληθείτε και να γίνετε καλύτεροι» (Χ).

(2) Στο Μάρκο (α 7) και το Λουκά (γ 15) τα λόγια αυτά δεν απευθύνονται στους θρησκευτικούς αρχηγούς, αλλά στα πλήθη (S).

(3) Η δοτική του οργάνου («ύδατι»), την οποία χρησιμοποιεί ο Λουκάς (γ 16), αρκούσε χωρίς την πρόθεση «εν». Αλλά η πρόθεση «εν», άρμοζε πριν τη λέξη «Πνεύματι» (όπως προηγείται και στο Λουκά), για να μη μεταβληθεί το Άγιο Πνεύμα σε απλό όργανο. Μαζί με την πρόθεση «εν», εισάγεται μία λεπτή διαφορά στην έννοια· Εν Πνεύματι=με τη δύναμη του Πνεύματος. Για να γίνει ο παραλληλισμός πληρέστερος ο Ματθαίος βάζει την πρόθεση και πριν τη λέξη «ύδατι» (L).

(4) Με σκοπό να μετανοήσετε. Δηλαδή το βάπτισμα δήλωνε, ότι οι υποβαλλόμενοι σε αυτό μετανούσαν για τις αμαρτίες τους και επιθυμούσαν να καθαριστούν από αυτές. Ήταν σύμβολο παρούσας και μέλλουσας κατάστασης σε μετάνοια (α).

«Αφού όρισε την απόσταση αυτού και εκείνου... κατασκευάζει το επιχείρημα συγκρίνοντας τα δεδομένα καθενός από τους δύο. Διότι δεν είπε αμέσως ότι δεν είμαι άξιος να λύσω το κορδόνι των υποδυμάτων του, αλλά αφού πρώτα ανέφερε τη μικρή αξία του δικού του βαπτίσματος και αφού έδειξε ότι δεν έχει τίποτα παραπάνω από το να τους οδηγήσει στη μετάνοια... τότε αναφέρει και το δικό του [του Ιησού], που είναι γεμάτο με ανείπωτη δωρεά» (X).

(5) «Πίσω από αυτόν ερχόταν ο Χριστός, διότι ήταν και ύστερα από αυτόν όσον αφορά τη γέννηση, έξι μόνο μήνες, αλλά και όσον αφορά τη φανέρωση. Διότι εμφανίστηκε πρώτα ο Πρόδρομος και έπειτα ο Χριστός» (Θφ). Έπρεπε ο Ιωάννης να γεννηθεί λίγο πριν το Μεσσία (b) «μπροστά από τον οποίο αυτός ετοίμαζε το δρόμο του» (Z).

(6) Ο ερχόμενος, δηλαδή ο Μεσσίας. (Δες Ματθ. ια 3). Περιγράφεται με αόριστη γλώσσα, που ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των καιρών (S).

(7) «Τον ονόμασε δυνατότερο, διότι είναι ενωμένος με τη θεότητα» (Z).

(8) Με την όλη φράση «παρουσιάζει την υπερβολική υπεροχή αυτού ο οποίος κηρύττεται. Διότι, λέει, δεν μπορώ να καταταχτώ ούτε στους έσχατους δούλους του. Διότι αυτή η υπηρεσία έχει ανατεθεί στους τελευταίους δούλους» (Z). Το να κουβαλά τα παπούτσια και να μεταφέρει αυτά, ήταν έργο ταπεινότερο από το να λύνει τα κορδόνια τους, διότι το τελευταίο αυτό μπορούσε να γίνει και ως εκδήλωση φιλοξενίας ή ευγενικής φιλοφρόνησης. Ενώ το να μεταφέρει αυτά, ήταν έργο δούλου (L).

«Οι υπόλοιποι ευαγγελιστές είπαν «να λύσω το κορδόνι των υποδημάτων του», οπότε είναι φανερό, ότι και τα δύο τα είπε ο Ιωάννης, άλλοτε μεν αυτό, άλλοτε δε εκείνο» (Z).

(9) «Και με την ίδια τη μεταφορική χρήση της λέξης [θα βαπτίσει], κάνει φανερό τον πλούτο της χάρης· διότι δεν είπε, θα σας δώσει Πνεύμα Άγιο, αλλά θα σας βαπτίσει με Πνεύμα Άγιο» (X). «Θα σας κατακλύσει άφθονα με τις χάριτες του Πνεύματος» (Θφ).

(10) «Με το να συμπληρώσει: «και με φωτιά», φανερώνει πάλι την ορμητική και ασυγκράτητη δύναμη της χάρης» (X). «Διότι πράγματι πετάει πάνω σε κάθε βαπτιζόμενο το Άγιο Πνεύμα και όχι μόνο αγιάζει, αλλά και σαν φωτιά αόρατα εξαφανίζει τη βρωμιά της ψυχής του» (Z).

Ματθ.3,12 ⁽¹⁾ οὗ ⁽²⁾ τὸ πτύον ⁽³⁾ ἐν τῇ χειρὶ ⁽⁴⁾ αὐτοῦ ⁽²⁾ καὶ διακαθαριεῖ ⁽⁵⁾ τὴν ἄλωνα ⁽⁶⁾ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην ⁽⁷⁾, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἄσβεστῳ ⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Κρατάει στο χέρι το φτυάρι που λιχνίζει και ξεχωρίζει το σιτάρι από το άχυρο. Η δίκαιη κρίση του δηλαδή είναι έτοιμη να λειτουργήσει, και θα καθαρίσει τελείως το αλώνι του, δηλαδή τον κόσμο ολόκληρο. Και θα μαζέψει το σιτάρι του στην αποθήκη, δηλαδή τους ενάρετους ανθρώπους στην ουράνια βασιλεία, ενώ το άχυρο, δηλαδή τους αμετανόητους, θα τους κατακάψει με φωτιά που δεν σβήνει ποτέ.

(1) Εξακολουθεί στο σ. αυτόν η μεταφορά (S). Ο Μεσσίας θα κάνει διαχωρισμό μεταξύ μετανοημένων και αμετανόητων. Και τους μεν πρώτους θα βαπτίσει με Πνεύμα Άγιο και θα μαζέψει αυτούς σαν στάρι σε αποθήκη, δηλαδή στη βασιλεία του. Τους δευτέρους θα αποκλείσει από τη βασιλεία του και θα ρίξει αυτούς στη φωτιά, για να καούν σαν άλλο άχυρο (a).

(2) «οὐ... αὐτοῦ» είναι εβραϊκός τρόπος σύνταξης (b).

(3) Πτύον εδώ είναι το ξύλινο λικμηστικό φτιάρι (κοινώς δικριάνι), με το οποίο το στάρι και το άχυρο υψώνονται στον αέρα, όπου από το φύσημα του ανέμου διαχωρίζονται (S). Μεταφορικά σημαίνει ή «τη δίκαιη κρίση του, η οποία, αυτούς μεν που πηγαίνουν πέρα δώθε από κάθε άνεμο της αμαρτίας, σαν αχυρένιους θα τους παραδώσει στην άσβεστη φωτιά της κόλασης, αυτούς όμως που έχουν βάρος αρετής, τους μαζεύει στην αποθήκη των ουράνιων σκηνών» (Z), ή πτύον (φτιάρι) είναι το ευαγγέλιο (b), το κήρυγμα του Σωτήρα, το οποίο άμεσο αποτέλεσμα επρόκειτο να έχει το να χωρίσει σε δύο στρατόπεδα τους ανθρώπους, σε πιστούς και απίστους, σε στάρι και άχυρο (δ).

(4) «Είπε «στο χέρι του» διότι είναι εύκολο και έτοιμο στο να ξεχωρίσει» (Z).

(5) Η πρόθεση δια=εντελώς (δ).

(6) «Αλώνι ονομάζει την πολυπληθή εκκλησία της οικουμένης, στην οποία μαζεύονται όλοι όσοι καλλιεργήθηκαν από τη δεσποτική φροντίδα» (Z). Ή, πιο σωστά, όλος ο κόσμος τον οποίο ο Σωτήρας ήλθε να φωτίσει και να σώσει (δ).

(7) Αποθήκη είναι η βασιλεία των ουρανών, η άνω Ιερουσαλήμ (δ).

(8) Το οποίο δεν σβήνει. «Λέγοντας φωτιά άσβηστη, δείχνει ότι η τιμωρία θα είναι αθάνατη» (X).

Στίχ. 13-17. Η Βάπτιση του Ιησού στον Ιορδάνη.

Ματθ.3,13 Τότε⁽¹⁾ παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ⁽²⁾ βαπτισθῆναι⁽³⁾ ὑπ' αὐτοῦ.

Μετάφραση: Τότε ήλθε ο Ιησούς απ' τη Γαλιλαία στον Ιορδάνη ποταμό προς τον Ιωάννη για να βαπτισθεί απ' αυτόν.

(1) Με έννοια πολύ αόριστη όπως στο στίχο 5 (L).= Την ώρα που ο Βαπτιστής κήρυττε και βάπτιζε (p).

(2) Το «του» μαζί με απαρέμφατο δηλώνει τον σκοπό (a).

(3) βαπτισθῆναι «έρχεται ο Δεσπότης μαζί με τους δούλους, ο δικαστής μαζί με τους υπόδικους, για να βαπτιστεί... Διότι αυτός που καταδέχτηκε να κυοφορηθεί σε παρθενικά σπλάχνα επί τόσο χρόνο και να γεννηθεί από αυτά μαζί με τη δική μας ανθρώπινη φύση, να ραπιστεί, να σταυρωθεί, να πάθει όλα όσα έπαθε. Γιατί θαυμάζεις λοιπόν, επειδή καταδέχτηκε και να βαπτιστεί και να έλθει μαζί με τους άλλους προς τον δούλο του; Το εκπληκτικό ήταν εκείνο, να θελήσει να γίνει άνθρωπος, ενώ είναι Θεός. Τα άλλα όλα ακολουθούν κατά λογική ακολουθία» (X).

Αν και είναι αναμάρτητος και δεν έχει ανάγκη το βάπτισμα που συμβολίζει την προσωπική διόρθωση και κάθαρση, όμως εφ' όσον πήρε τη φύση μας και έγινε αμαρτία για μας, συγκατέβη να τηρήσει όλες τις τελετές και τους τύπους, που επιβάλλονταν από το νόμο σε εκείνους τους οποίους ήλθε να σώσει (o).

Ματθ.3,14 ὁ δὲ Ἰωάννης⁽¹⁾ διεκώλυν⁽²⁾ αὐτὸν λέγων· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι⁽³⁾, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Ο Ιωάννης όμως τον εμποδίζε επίμονα κι έλεγε: Εγώ έχω ανάγκη να βαπτισθῶ από σένα τον αναμάρτητο, και συ έρχεσαι σε μένα για να δεχθεις το βάπτισμα;

(1) Αυθεντική γραφή «ο δε διεκώλυν». Ο Ιωάννης δεν βάπτιζε κανέναν, χωρίς προηγουμένως να συζητήσει μαζί του, και η συζήτηση αυτή στρεφόταν γύρω από την εξομολόγηση αυτού που βαπτιζόταν, η οποία ήταν δείγμα μετάνοιας. Αλλά η συζήτηση με τον συγγενή του από τη Ναζαρέτ έπεισε τον Ιωάννη, ότι βρισκόταν μπροστά σε έναν αναμάρτητο, ο οποίος για αυτό ήταν ηθικά ασύγκριτα πιο ανώτερος από αυτόν (p).

Ο Βαπτιστής άλλωστε, ο οποίος περίμενε τον Μεσσία κάθε μέρα προσηλώνοντας εξεταστικά τα βλέμματά του σε όλους όσους πλησίαζαν να βαπτιστούν, αμέσως μόλις είδε τον Σωτήρα προαισθάνθηκε με τη βοήθεια του Αγίου Πνεύματος ότι αυτός ήταν εκείνος που του προανήγγειλε ο Θεός (δ). «Κατάλαβε ποιός ήταν με τη βοήθεια του θείου Πνεύματος που κατοικούσε μέσα του» (Z).

(2) Η λέξη αυτή λέγεται μοναδική φορά στην Καινή Διαθήκη. Η πρόθεση «δια» επιτείνει την έννοια= ζυγιά τον εμπόδιζε (δ).

(3) «Εγώ ο υπεύθυνος για αμαρτίες από (σένα) τον αναμάρτητο, εγώ που βαπτίζω με απλό νερό από σένα που βαπτίζεις με Πνεύμα άγιο και φωτιά» (Ζ). «Επειδή δηλαδή καταγόταν από τον Αδάμ (ο Πρόδρομος) και αυτός κουβαλούσε τη μόλυνση από την παρακοή. Ο Χριστός όμως αφού σαρκώθηκε, τους καθάρισε όλους» (Θφ).

(4) Δηλαδή ζητώντας να βαπτιστείς (b). «Δεν είπε: Και συ βαπτίζεσαι από εμένα; Διότι και αυτό φοβήθηκε να το πει. Αλλά τι είπε; Και συ έρχεσαι σε μένα;» (Χ). Οι στίχοι 14-15 είναι χαρακτηριστικοί στον Ματθαίο και μπαίνουν στη διήγηση για να εξηγήσουν πώς ο Ιησούς, ο οποίος ήταν αναμάρτητος, ήταν δυνατόν να έλθει στον Ιωάννη για να βαπτιστεί. Η ερώτηση μπορεί να αποδοθεί διαφορετικά ως εξής: Πώς είναι δυνατόν αυτός που συλλήφθηκε από το Άγιο Πνεύμα και είναι προορισμένος ως Μεσσίας να βαπτίζει με Πνεύμα άγιο και φωτιά, να έχει ανάγκη να βαπτιστεί; Η απάντηση δίνεται στο στίχο 15 (S).

Ματθ.3,15 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· ἄφες⁽¹⁾ ἄρτι⁽²⁾· οὕτω⁽³⁾ γὰρ πρέπον⁽⁴⁾ ἐστὶν ἡμῖν⁽⁵⁾ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην⁽⁶⁾· τότε ἀφήσιν⁽⁷⁾ αὐτόν·

Μετάφραση: Ο Κύριος όμως του αποκρίθηκε: Άφησε τώρα τις αντιρρήσεις και μη φέρνεις δυσκολία να βαπτισθώ. Διότι μ' αυτόν τον τρόπο, με τον οποίο ταπεινώνομαι, πρέπει να εκπληρώσω κάθε εντολή του Θεού, ο οποίος σου ανέθεσε ως καθήκον να βαπτίζεις. Τότε ο Ιωάννης τον άφησε να βαπτισθεί.

(1) «Υποχώρησε για την ώρα, χωρίς να προβάλλεις για άρνηση τα σχετικά με την αναμαρτησία και τη θεότητα μου. Διότι τώρα δεν είναι καιρός για αυτά, αλλά από συγκατάβαση βαπτίζομαι από εσένα» (Ζ). Το «άφησε» είναι ελλειπτικό του «να βαπτιστώ» και σημαίνει μη με εμποδίζεις να βαπτιστώ (δ).

(2) «Δεν είπε απλώς «άφησε», αλλά πρόσθεσε το «τώρα». Διότι αυτό δεν θα διαρκέσει για πάντα, λέει, αλλά θα με δεις στην κατάσταση που επιθυμείς. Τώρα όμως να δεχτείς αυτό» (Χ).

(3) = Με αυτόν τον τρόπο, τον οποίο εσύ θαυμάζεις της άκρας ταπείνωσης και κένωσης (δ).

(4) Ό,τι δεν φαινόταν πρέπον στον Ιωάννη, στην πραγματικότητα ήταν τέτοιο, γιατί ήταν δίκαιο (b).

(5) «Έτσι αρμόζει σε μένα, να εκπληρώσω κάθε εντολή του Θεού» (Ζ). Το «σε μας» εδώ για τον εαυτό του μόνο το λέει ο Σωτήρας (δ).

(6) «Έπειτα δείχνει πώς είναι αυτό πρόπον. Πώς λοιπόν είναι πρόπον; Διότι εκπληρώνουμε όλο το νόμο» (Χ).

«Διότι δικαιοσύνη τώρα λέει την εντολή του Θεού. Όλες τις εντολές, λέει, τις εκπλήρωσα, όσες ο νόμος διατάζει και αυτή μόνη έμεινε, η εντολή για να βαπτιστώ... Και ήταν εντολή Θεού και το βάπτισμα του Ιωάννη. Διότι είπε αυτός (ο Ιωάννης), ότι «αυτός που με έστειλε να βαπτίζω... και τα υπόλοιπα» (Ζ).

Ήταν του Θεού θέλημα ο Ισραήλ να βαπτιστεί και να μπει στη βασιλεία των ουρανών. Και ο Υιός του Θεού λοιπόν, ο οποίος δεν είχε την αξίωση να εξαιρεθεί από το φόρο για το Ναό (Ματθ. ιζ 25,26), δεν ζητά να εξαιρεθεί και σε αυτήν την περίπτωση. Στο τέλος της δημόσιας δράσης του, επρόκειτο να βαπτιστεί το βάπτισμα του παθήματος (Λουκά. ιβ 50, Μάρκος. ι 38) και να βαστάσει τις αμαρτίες των άλλων ως αναμάρτητο θύμα πάνω στο ξύλο (Α Πέτρου. β 24). Δεν έπρεπε λοιπόν στην αρχή της δημόσιας δράσης του να εκφράσει τη συμπάθειά του προς εκείνους, οι οποίοι στέναζαν κάτω από την αμαρτία, αν και αυτός δεν είχε κάποια αμαρτία, με το να υποβληθεί, όπως εκείνοι, στο βάπτισμα του Ιωάννου;

(7) Ανταποκρίνεται στο «άφησε» που είναι στην αρχή του στίχου (b). «Αμέσως υπάκουσε» (Χ). Το αφήσιν είναι ιστορικός ενεστώτας, όπως φαίνεται από το «τότε».

Ματθ.3,16 καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς⁽¹⁾ ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ⁽²⁾ ἀνέωχθησαν⁽³⁾ αὐτῷ⁽⁴⁾ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ⁽⁵⁾ περιστέρην⁽⁶⁾ καὶ ἐρχόμενον ἐπ’ αὐτόν⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Κι όταν βαπτίσθηκε ο Ιησούς, επειδή ως αναμάρτητος δεν είχε τίποτε να εξομολογηθεί, ανέβηκε αμέσως απ' το νερό του Ιορδάνη και δεν έμεινε σ' αυτό, όπως οι άλλοι που την ώρα του βαπτίσματός τους εξομολογούνταν τις αμαρτίες τους. Και ξαφνικά άνοιξαν γι' αυτόν οι ουρανοί, και είδε το Πνεῦμα του Θεού να κατεβαίνει με εξωτερική μορφή που έμοιαζε με περιστέρι, και να έρχεται πάνω του.

(1) Αναμφίβολα κάποιοι παρέτειναν το βάπτισμα, για να εξομολογηθούν κατά τη διάρκεια του τις αμαρτίες τους (Ι). «Ο Χριστός όμως επειδή δεν είχε αμαρτία, δεν άργησε μέσα στο νερό» (Ζ).

(2) Κάτι νέο και μεγάλο συνέβη (b).

(3) Ο Μάρκος με πιο ζωηρό τρόπο χρησιμοποιεί το ρήμα «σχιζομένους» (S). Ο Ματθαίος και ο Λουκάς χρησιμοποιούν το ανοίγω, λέξη πολύ φυσική στην περίπτωση αυτή. Δες Ιωάννου. α 52, Πράξεις. ι 11, Αποκάλυψη. ιθ 11 (L). Το άνοιγμα των ουρανών δεν πρέπει να θεωρηθεί με υλική και πραγματική σημασία, αλλά με πνευματική υπερφυσικού ανοίγματος του εσωτερικού καλύμματος το οποίο αποκλείει τη θέαση των πνευματικών πραγμάτων, όπως ο υλικός εξωτερικός ουρανός, το στερέωμα, φαίνεται να μας εμποδίζει από τη θέαση των πιο πέρα από αυτόν (δ).

(4) Η λέξη δεν μαρτυρείται από όλους τους κώδικες. Αναφέρεται προφανώς στο Σωτήρα (δ). Ο Ιησούς είδε τους ουρανούς ανοιγμένους, όχι όμως αναγκαστικά και οι άλλοι (S). Αλλά όταν το Πνεύμα κατέβαινε σαν περιστέρι, πήρε αυτό μορφή αισθητή, ορατή και στους άλλους (L). Έτσι ο Ιωάννης το είδε (το Πνεύμα).

(5) «Το Πνεύμα δεν πήρε τη φύση περιστεριού. Για αυτό και ο ευαγγελιστής δεν είπε «με τη φύση περιστεριού» αλλά «με τη μορφή περιστεριού». Ούτε έπειτα από το γεγονός αυτό εμφανίστηκε με αυτήν τη μορφή, αλλά μόνο τότε» (X). Η μορφή η εξωτερική, το σωματικό είδος, το οποίο το Άγιο Πνεύμα διάλεξε, για να εμφανιστεί κατά τη βάπτιση, ήταν ό μ ο ι ο με αυτό του περιστεριού. Διότι αυτό δηλώνει ο ομοιωματικός σύνδεσμος ωσεί (δ).

(6) «Είναι ήμερο το ζώο και καθαρό. Επειδή λοιπόν και το Πνεύμα είναι πραότητας πνεύμα, για αυτό φαίνεται με αυτή τη μορφή» (X).

«Το ζώο αυτό αγαπά τους ανθρώπους από τη φύση του και είναι ανεξίκακο. Διότι όταν του στερήσουν τα μικρά του (πουλάκια) το υπομένει και πλησιάζει με τον ίδιο τρόπο αυτούς που του τα στέρησαν. Και είναι πάρα πολύ καθαρό» (Z).

Και ο Μεσσίας είναι πράος και ταπεινός στην καρδιά (Ματθαίου. ια 29,κα 5) και την πραότητα συνιστά στους διακόνους του (Ματθαίος. ι 16) και για τους πράους επιφυλάσσει ως κληρονομία τη γη (Ματθ. ε 5) (p). Ή το πολύ κοντινό παράλληλο με την εδώ χρήση των ευαγγελίων του είδους του περιστεριού βρίσκεται στον Φίλωνα, ο οποίος δέχεται το περιστέρι ως σύμβολο της θείας σοφίας. Είναι επίσης πιθανόν ότι ο συνδυασμός του περιστεριού με τη θεία Σοφία ήταν οικείος στη γενιά του Φίλωνα (S).

Αξιόλογη και η αλληγορία «ταυτόχρονα, αυτού του περιστεριού ήταν τύπος εκείνο που ευαγγελίστηκε στο Νώε το τέλος του κατακλυσμού. Διότι όπως ακριβώς τότε έγινε κατακλυσμός από νερό, έτσι και τώρα από την αμαρτία. Και όπως ακριβώς εκείνο το περιστέρι ευαγγελίστηκε την κατάπαυση εκείνου του κατακλυσμού, έτσι και αυτό (το Πνεύμα) του τωρινού» (Z). Ο αναμάρτητος Υιός του ανθρώπου είναι ο τόπος, όπου το περιστέρι μπορεί να βρει ανάπαυση (Γένεση η 9) και να μείνει σε αυτόν (Ησαΐα μβ 1).

(7) ἐπ’ αὐτόν «Επειδὴ δηλαδή ἡ φωνὴ που ἔλεγε «αὐτὸς εἶναι ὁ γιὸς μου ὁ ἀγαπητός» φαινόταν στο πλῆθος ὅτι περισσότερο ἀρμοζε στον Ἰωάννη καὶ ἐπειδὴ καθένας ἀπὸ τοὺς ἀκροατὲς σχημάτισε τὴν ἰδέα ὅτι γιὰ τὸν βαπτιστὴ μάλλον παρά γιὰ τὸν βαπτιζόμενο... ἦλθε τὸ Πνεῦμα... ἐλκύοντας τὴ φωνὴ πάνω ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ καὶ ἔκανε φανερό σε ὅλους ὅτι τὸ «αὐτός» δὲν εἶχε λεχθεῖ γιὰ τὸν Ἰωάννη που βάπτιζε ἀλλὰ γιὰ τὸν Ἰησοῦ που βαπτιζόταν» (X).

Τὸ «ερχόμενο» ἀποτελεῖ νέα ἐνδειξη ὅτι ἡ ἐμφάνιση ἦταν αἰσθητὴ (L). Δὲν πρέπει γιὰ κανένα λόγο νὰ θεωρήσουμε, ὅτι αὐτὸς συλλήφθηκε ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα στεροῦνταν τὸ Πνεῦμα μέχρι τὴ βάπτισή του. Οὔτε ὅτι τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος, που δόθηκε με τὸ βάπτισμα, ἐπέφερε κάποια μεταβολὴ στὴ φύση του. Γιὰ αὐτὸν τὸ Πνεῦμα σημείωσε τὴν ἀρχὴ τῆς δημόσιας δράσης του ὡς Μεσσία, ὡς χρισμένου βασιλιά (p).

Ἡ θεία χάρις, που υπήρχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στο Σωτῆρα ὡς ἄνθρωπο, μετέδιδε σε αὐτὸν εσωτερικὰ τὰ πλούσια δῶρα τοῦ Πνεύματος ἀνάλογα με τὴν δύναμη που κάθε φορὰ χωροῦσε ἡ ἀνθρώπινη φύση (Λουκά. β 40). Ἡ κάθοδος λοιπὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος πάνω σε αὐτὸν δὲν ἦταν μετάδοση ξένης δωρεάς ἀπὸ τὰ ἔξω, ὅπως αὐτὴ που δόθηκε στοὺς ἀποστόλους κατὰ τὴν Πεντηκοστή, ἀλλὰ φανέρωση στὸν Ἰωάννη καὶ στο λαὸ τῆς συντελεσμένης ἤδη εσωτερικῆς χρήσης καὶ ἐξωτερικῆς χρήσις, δηλαδή ἀνάδειξη αὐτοῦ ὡς Μεσσία καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου (δ).

Ματθ.3,17 καὶ ἰδοὺ⁽¹⁾ φωνὴ⁽²⁾ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα· οὗτός⁽³⁾ ἐστὶν ὁ υἱὸς μου⁽⁴⁾ ὁ ἀγαπητός⁽⁵⁾, ἐν ᾧ εὐδόκησα⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Καὶ τότε ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ ἀπ’ τοὺς οὐρανοὺς που ἔλεγε: Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπημένος, στὸν ὁποῖο εὐαρεστήθηκα. Τὸν γέννησα προαιωνίως καὶ εἶναι ὡς Θεὸς ὁ μονακριβὸς μου Υἱός, καὶ ὡς ἄνθρωπος ὁ ἀπολύτως ἀναμάρτητος. Πάντοτε ἔκανε τὸ ἀρεστὸ ἐνώπιόν μου.

(1) Επαναλαμβάνει τὸ δεικτικὸ ἐπίρρημα, γιὰ νὰ ἐλκύσει τὴν προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη στὸ δεύτερο γεγονός τῆς ἀνακήρυξης (δ).

(2) Ἐγινε ἢ ἀκούστηκε (δ).

(3) Στὸν Μάρκο φαίνεται ὅτι ἡ φωνὴ ἀκούστηκε ἀπὸ μόνο τὸν Ἰησοῦ («Εσύ εἶσαι ὁ υἱὸς μου...»). Ὁ Ματθαῖος μεταβάλλει τὸ Εσύ εἶσαι σε Αὐτὸς εἶναι, γιὰ νὰ κάνει φανερό, ὅτι ἡ διακήρυξη υπήρξε δημόσια (α), καὶ ἀκούστηκε καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, «ὥστε σε ἐκείνους περισσότερο, οἱ ὁποῖοι ἀκούγαν, νὰ δειχθεῖ ὅτι ἦταν υἱὸς τοῦ Θεοῦ... Δὲν δηλωνόταν λοιπὸν στὸ Χριστὸ ὅτι γινώριζε, ἀλλὰ γιὰ ἐκείνους που παρόντες ἀκούγαν, ἐγινε αὐτὴ ἡ φωνὴ» (Αυγουστίνος De cons.ev.II 14).

(4) Το όλο χωρίο παρουσιάζεται να συμφωνεί με το Ησαΐου μβ 1 όπως παρατίθεται από τον Ματθαίο (ιβ 18-21): Να, το παιδί μου, το οποίο διάλεξα. Ο αγαπητός μου, στον οποίο ευαρεστήθηκε η ψυχή μου. Θα βάλω το Πνεύμα μου πάνω του (α).

(5) αγαπητός Ο «αγαπητός» δεν είναι προσδιορισμός του «ο υιός μου» αλλά ανεξάρτητος τίτλος = ο αγαπημένος = ο Μεσσίας (α).

(6) εὐδόκησα «Στον οποίο αναπαύομαι, στον οποίο αρέσκομαι» (Θφ). Στον οποίο ευαρεστήθηκα. Και δείχνει εδώ την ευαρέσκεια, την οποία από την αρχή προ των αιώνων έχει ο Πατέρας στην απαράλλακτη του εικόνα. Και για αυτό μπαίνει ο αόριστος χρόνος για να δηλώσει το από την αρχή, το πριν τους αιώνες (δ). Άλλη ερμηνεία λιγότερο πιθανή: «ευδοκία είναι η. αγαθή θέληση Και αγαθή θέληση ήταν, το να σωθούν οι άνθρωποι. Τώρα είπε, ότι αυτός είναι, αυτός για τον οποίο θέλησα τα αγαθά, δηλαδή από τον οποίο θα έλθει η σωτηρία των ανθρώπων» (Ζ). «Ευαρεστήθηκε δηλαδή ο Θεός και Πατέρας να αναμορφώσει τα πάντα και τα ξαναφέρει στην κατάσταση που ήταν από την αρχή» (Κ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ' (4)

Στίχ. 1-11. Οι τρεις πειρασμοί του Ιησού.

Ματθ.4,1 Τότε⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη⁽²⁾ εἰς τὴν ἔρημον⁽³⁾ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος⁽⁴⁾ πειρασθῆναι⁽⁵⁾ ὑπὸ τοῦ διαβόλου⁽⁶⁾,

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς από εσωτερική παρακίνηση του Αγίου Πνεύματος οδηγήθηκε στην ἔρημο, για να αντιμετωπίσει πειρασμούς του διαβόλου και να αγωνισθεί νικηφόρα εναντίον του.

Σύμφωνα με κοινή πείρα της ανθρωπότητας, οι καιροί κατά τους οποίους εκδηλώνονται ειδικά πνευματικά χαρίσματα ή ανώτερες εξάρσεις, συνοδεύονται από περιστάσεις ιδιαιτέρων δοκιμασιών και πειρασμών. Ο Μεσσίας δεν θα αποτελούσε εξαίρεση. Αμέσως μόλις χρίστηκε από το Πνεύμα για το έργο του, αντιμετώπισε σκληρή σύγκρουση με την μεγάλη προσωπική δύναμη του κακού. Σε αυτήν επιχείρησε ο διάβολος να ανατρέψει τον Μεσσία στην ίδια την αρχή του δημόσιου σταδίου του ως Σωτήρα του κόσμου, όπως και η αγωνία της Γεθσημανή απέβλεπε στο να ανατρέψει αυτόν στο τέλος του.

Ο πειρασμός, στον οποίο ο Υιός του ανθρώπου θριάμβευσε, είναι το αντίστοιχο του πειρασμού, κατά τον οποίο ο πρώτος άνθρωπος έπεσε. Ως απόγονος και αντιπρόσωπος του πεσμένου ανθρωπίνου γένους, ο Μεσσίας έχει ως αποστολή του να νικήσει στη σφαίρα, όπου οι αντιπροσωπευόμενοι από αυτόν ηττήθηκαν. Και ο αγώνας δεν επιδέχεται αναβολή. Η πρώτη πηγή πληροφοριών για τους πειρασμούς αυτούς πρέπει να υπήρξε ο ίδιος ο Κύριος, όπως και αυτοί οι πλέον αυστηροί κριτικοί δέχονται. Οι μαθητές του δεν φαίνεται πιθανόν ότι διανοήθηκαν, ότι ο Κύριος ήταν δυνατόν να πειραστεί από τον διάβολο. Αλλά και αν διανοούνταν αυτό, θα φαντάζονταν τελείως διαφορετικούς πειρασμούς για αυτόν, όπως τα διάφορα συναξάρια των αγίων δείχνουν.

Και όπως ο Sanday παρατηρεί, τον καιρό που η ιστορία του πειρασμού λέχθηκε και γράφτηκε για πρώτη φορά, κανείς δεν κατείχε τον βαθμό εκείνο της βαθιάς γνώσης για τη φύση και την αποστολή του Κυρίου, η οποία θα τον έκανε ικανό να επινοήσει την αφήγηση σχετικά με τον πειρασμό. Από τα λόγια της αφήγησης αυτής φανερώνεται με σαφήνεια, ότι οι πειρασμοί ήταν τελείως εξωτερικοί και δεν ήταν αποτέλεσμα κάποιας προηγούμενης αμαρτίας, όπως συμβαίνει με πολλούς από τους δικούς μας πειρασμούς. Επίσης, ότι ο σατανάς δεν είναι απλώς κάποια γενική ονομασία για δήλωση απρόσωπων πονηρών παρωθήσεων.

Η επιστήμη δεν έχει σοβαρές ενστάσεις, για να αντιταχθεί στην ύπαρξη προσωπικών δυνάμεων του κακού. Ο συγγραφέας της προς Εβραίους επιστολής επιμένει σε τρία σημεία ως προς τους πειρασμούς του Κυρίου (β 18,δ 15). 1. Οι πειρασμοί υπήρξαν πραγματικοί. 2. Ο Ιησούς υπήρξε απολύτως νικητής και 3. Ένας από τους λόγους, για τους οποίους υποβλήθηκε σε αυτούς, υπήρξε, για να καταστούμε βέβαιοι για τη συμπάθειά του στους πειρασμούς μας. Πράγματι, αντιστεκόμενος πάντοτε μέχρι τέλους στους πειρασμούς του, γνώρισε, όσο κανείς άλλος, πόσο σκληρή μπορεί να είναι η πίεση του πειρασμού. Σε μία μόνο περίπτωση είναι ξένος με τη δική μας πείρα, στο ότι δηλαδή δεν υπέκυψε ποτέ στον πειρασμό και δεν αισθάνθηκε ποτέ την ντροπή ή τις τύψεις του αμαρτωλού.

(1) «Τότε. Πότε; Μετά την κάθοδο του Πνεύματος (στη Βάπτιση), μετά τη φωνή που ήλθε από ψηλά» (X).

(2) Ανάγω= οδηγώ σε τόπο υψηλότερο. Εδώ δηλαδή, από την όχθη του Ιορδάνη που βρισκόταν χαμηλότερα, στην έρημο (g).

(3) Κάποιο πιο ερημικό μέρος από την έρημο που αναφέρεται στο κεφ. γ 1 (b).

«Δες πού, αφού τον πήρε το Πνεύμα, τον οδήγησε· όχι σε πόλη και αγορά, αλλά στην έρημο. Επειδή δηλαδή ήθελε να προσελκύσει τον διάβολο, όχι μόνο με την πείνα αλλά και με τον τόπο, τού δίνει αφορμή. Διότι τότε κατεχοχόν επιτίθεται ο διάβολος, όταν μας δει απομονωμένους και περιορισμένους στον εαυτό μας» (X).

(4) Δηλαδή του Αγίου (b). «Εννοώντας ότι το Πνεύμα τον παρακινούσε στον αγώνα εναντίον του διαβόλου» (Σχ). Η δύναμη που τον ωθούσε στην έρημο ήταν το Άγιο Πνεύμα (S).

(5) Το «να πειραστεί» δεν εκφράζει την πρόθεση του Ιησού, αλλά την πρόθεση του Πνεύματος (S). Όχι από αλαζονεία ή για επίδειξη της δύναμής του εναντίον κάθε πειρασμού, έριξε τον εαυτό του στη δοκιμασία αυτή, αλλά οδηγήθηκε από το Πνεύμα, ώστε μέσω της πείρας να γίνει συμπαθής και πιστός αρχιερέας, έτσι ώστε επειδή ο ίδιος υπέφερε και δοκιμάστηκε, μπορεί τώρα να βοηθήσει αυτούς που δοκιμάζονται (Εβρ. 2,18) (ο). Ο πειρασμός αυτός είναι μία περίληψη όλων των πειρασμών, τους οποίους ο διάβολος έφερε σε αυτόν από την αρχή (b).

(6) «Διάβολος λέγεται διότι διέβαλε (=συκοφάντησε) το Θεό στον Αδάμ. Διότι είπε σε αυτόν, ότι ο Θεός μάς φθονεί. Και τώρα όμως συκοφαντεί την αρετή σε εμάς» (Θφ).

Ματθ.4,2 καὶ νηστεύσας⁽¹⁾ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁽²⁾ καὶ νύκτας⁽³⁾ τεσσαράκοντα ὕστερον⁽⁴⁾ ἐπείνασε⁽⁵⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού νήστεψε σαράντα ημέρες και νύχτες συνεχώς, χωρίς να φάει τίποτε την περίοδο αυτή, ὕστερα πείνασε.*

(1) «Νήστευσε για να μας διδάξει πρώτα, ότι η νηστεία είναι μεγάλο οχύρωμα σε αυτούς που αγωνίζονται εναντίον του δαίμονα» (Ζ).

(2) «Και ο Μωϋσής και ο Ηλίας στο παρελθόν μπόρεσαν να φτάσουν σε αυτήν τη διάρκεια της νηστείας, ενισχυόμενοι από τη δύναμη του Θεού» (Χ). Αλλά οι συνθήκες στις οποίες νήστευσε ο Μωϋσής ήταν συνθήκες δόξας· ενώ του Χριστού ήταν συνθήκες ταπείνωσης και αυτό είναι το πιο αξιοθαύμαστο (b).

«Δεν ξεπέρασε όμως ο Χριστός το μήκος των ημερών της νηστείας που νήστεψε ο Μωϋσής και ο Ηλίας, για να δώσει χώρο στον πειραστή να του επιτεθεί ως άνθρωπο» (Σευήρος).

«Διότι αν νήστευε περισσότερες ημέρες, θα δινόταν η εντύπωση ότι η σάρκωση είναι φανταστική (και όχι πραγματική)» (Θφ).

(3) «Νομίζω ότι αυτό το πρόσθεσε λόγω των νηστειών των Εβραίων, οι οποίοι νηστεύουν τις ημέρες και τρώνε τις νύχτες» (Ζ).

(4) Το «ὕστερον» αποκλείει το αίσθημα της πείνας από τις 40 ημέρες τις οποίες νήστεψε (δ).

(5) «Πείνασε για να δείξει την αληθινή ενανθρώπηση» (Επιφάνιος) και «για να δώσει μέσω της πείνας αφορμή στο διάβολο να τον πλησιάσει και να του επιτεθεί και έτσι να τον ρίξει και να τον νικήσει» (Θφ). Με τροφή πειράστηκε ο πρώτος Αδάμ και έπεσε, με τροφή πειράζεται και ο νέος Αδάμ (F).

Ματθ.4,3 ⁽¹⁾καὶ προσελθὼν⁽²⁾ αὐτῷ ὁ πειράζων⁽³⁾ εἶπεν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ⁽⁴⁾, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι⁽⁵⁾ ἄρτοι γένωνται⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Τότε λοιπόν, τον πλησίασε ο διάβολος, αυτός που έχει ως έργο του να πειράζει και να σπρώχνει τον άνθρωπο στη αμαρτία, και του είπε: Εάν είσαι υιός του Θεού, όπως μαρτύρησε η φωνή που ακούστηκε στον Ιορδάνη ποταμό, δείξε το με θαύμα. Πες οι πέτρες αυτές να γίνουν ἄρτοι.*

(1) Οι σ. 3-10 δεν υπάρχουν στο Μάρκο. Ο Λουκάς έχει μία παράλληλη αφήγηση, αλλά οι πειρασμοί αριθμούνται με διαφορετική σειρά και οι φράσεις που περιγράφουν αυτούς είναι

διαφορετικές. Οι δύο ευαγγελιστές άντλησαν, φαίνεται, από ανεξάρτητες γραπτές ή προφορικές πηγές (α).

(2) Με αισθητή μορφή δηλαδή. Ο πειραστής καραδοκούσε τη στιγμή (b).

(3) Όπως και στο Α΄ Θεσ. γ 5 (L). Κατά γράμμα σημαίνει αυτός που έχει τη συνήθεια να αποπλανά προς την αμαρτία (ο).

(4) Η φράση «αν είσαι γιος του Θεού» αποδεικνύει, ότι ο δαίμονας γνώριζε μέχρι κάποιου σημείου τη σχέση του Ιησού με το Θεό, και θέλει να πληροφορηθεί για αυτήν περισσότερο (F). «Επειδή δηλαδή είχε ακούσει τη φωνή που ερχόταν από τον ουρανό και έλεγε: «Αυτός είναι ο Υιός μου ο αγαπητός», άκουσε επίσης και τον Ιωάννη να μαρτυρεί τόσα πολλά για αυτόν, έπειτα τον είδε να πεινάει, βρισκόταν λοιπόν σε αμηχανία και ούτε ότι ήταν απλός άνθρωπος μπορούσε να πιστέψει εξαιτίας αυτών που ειπώθηκαν για αυτόν, ούτε πάλι να παραδεχτεί μπορούσε ότι ήταν Υιός του Θεού, επειδή τον έβλεπε να πεινάει. Για αυτό όντας σε αμηχανία, λέει λόγια αμφιβολίας» (X).

«Συνεχώς προσθέτει εδώ σε κάθε έναν από τους λόγους του το «Αν είσαι Υιός του Θεού», δηλαδή αν είναι αληθινή η φωνή που σε ονόμασε Υιό, γιατί δεν επιβεβαιώνεις αυτήν, με το να κάνεις αυτά που σου λέω;» (A).

«Δεν είπε, Επειδή πεινάς, αλλά «αν είσαι Υιός του Θεού», νομίζοντας ότι θα τον ξεγελούσε με τα εγκώμια» (X).

«Διότι νόμιζε ότι θα τον προκαλέσει με το λόγο αυτόν, και σαν να κοροϊδεύτηκε (ο Χριστός) ότι δεν είναι υιός του Θεού και αγνοώντας το δόλο, θα μεταβάλλει τις πέτρες σε ψωμιά δείχνοντας ότι έχει δύναμη Θεού» (Z).

Ο σατανάς ζητά από τον υιό του Θεού να επαρκέσει στις ανάγκες του με την υπερφυσική του δύναμη. Δεν ήταν αυτό παρά το πρώτο βήμα. Γιατί στη συνέχεια να υποβληθεί σε ανάγκες σκληρότερες, από όσο ήταν η προμήθεια τροφών, δηλαδή να δεχτεί τους κόπους των οδοιποριών, να υπομείνει την κακοτροπιά των Γραμματέων και κάθετί που στενοχωρεί και βασανίζει τον συνηθισμένο άνθρωπο; Με αυτό το πρίσμα γιατί στο τέλος να πιει και το ποτήρι του θανάτου; (L).

Η άρνηση του Χριστού να καταφύγει σε θαύμα για να αποτρέψει τον από την πείνα κίνδυνο έχει το παράλληλό της στην αποφυγή του να ζητήσει υπερφυσική βοήθεια για να αποτρέψει το θάνατο πάνω στο Σταυρό. Δεν θέλησε να μεταβάλλει τις πέτρες σε ψωμιά, όπως δεν θέλησε να παρατάξει λεγεώνες αγγέλων (Ματθ. κστ 53), διότι σε καμία από τις περιπτώσεις αυτές το θέλημα του Πατέρα δεν επέτρεπε αυτό (ρ).

Έξυπνη και η ερμηνεία: «Και τι αμάρτημα ήταν το να κάνει τις πέτρες ψωμιά; Άκου λοιπόν, ότι το να ακούει κάποιος τον διάβολο σε κάτι, είναι αμάρτημα. Και από την άλλη δες· δεν είπε, για να γίνει η πέτρα αυτή ψωμί, αλλά οι πέτρες, θέλοντας να ρίξει το Χριστό στο περιττό. Διότι σε αυτόν που πεινά, ένας άρτος οπωσδήποτε αρκεί» (ΘΦ).

(5) Αυτοί που ήταν κάτω στη γη μπροστά στα μάτια τους, τους οποίους δείχνει με το δάχτυλό του ο διάβολος (δ).

(6) Η αφήγηση για τους πειρασμούς έχει σοβαρό στήριγμα πάνω στην αξιοπιστία των θαυμάτων. Αποτελεί ισχυρή επιβεβαίωση των θαυμάτων που αποδίδονται στον Ιησού. Και αυτό, διότι, όπως είδαμε, η πηγή της αφήγησης είναι ο ίδιος ο Κύριος. Είναι όμως απίστευτο να αφηγηθεί κάποιος μία τέτοια ιστορία για τον εαυτό του σε πρόσωπα, τα οποία γνώριζαν ότι ουδέποτε έκανε κάποιο θαύμα. Το ίδιο απίστευτο είναι, ότι θα επινοούσε κάποιος μία τέτοια ιστορία για πρόσωπο, για το οποίο ουδέποτε έγινε γνωστό ότι επιτέλεσε θαύματα (ρ).

Ματθ.4,4 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· γέγραπται⁽¹⁾, οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος⁽²⁾, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ⁽³⁾.

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως του αποκρίθηκε: Είναι γραμμένο στο Δευτερονόμιο ότι ο άνθρωπος δεν θα διατηρηθεί στη ζωή μόνο με τον άρτο, αλλά με κάθε προσταγή που θα εξέλθει από το στόμα του Θεού. Όταν το πει ο Θεός, και χωρίς τροφή ακόμη θα ζήσει ο άνθρωπος.

(1) Η παράθεση από το Δευτ. η 3 σύμφωνα με τους Ο' (=μετάφραση των 70). Στο Δευτερονόμιο περιγράφεται, πώς οι Ισραηλίτες στις πορείες τους διαμέσου της ερήμου έμαθαν, ότι οι φυσικές τροφές δεν αρκούν πάντοτε για διατήρηση της ζωής. Οδηγήθηκαν έτσι στο να ζουν σε εξάρτηση από τον δημιουργικό λόγο του Θεού. Ο Χριστός επαναλαμβάνει την αρχή αυτή ότι ισχύει και για τον εαυτό του. Θα εμπιστευτεί το θέλημα του Θεού για τις βιοτικές του ανάγκες. Ο Θεός, εάν είναι θέλημά του, μπορεί να προμηθεύσει σε αυτόν τροφή (α).

Η όλη απάντηση του Κυρίου έχει την εξής έννοια: Η τροφή δεν θα διατηρήσει τον άνθρωπο ζωντανό, εάν δεν πει και ο Θεός να ζήσει αυτός. Εάν όμως ο Θεός πει να ζήσει ο άνθρωπος, θα ζήσει είτε έχει είτε δεν έχει τροφή (ρ).

«Και διδάσκει, ότι δεν πρέπει να απομακρυνόμαστε από το Θεό, ακόμη και αν δοκιμαζόμαστε από πείνα» (Θεόδωρος Ηρακλ.).

(2) Δεν απαντά στον πειραστή σχετικά με την ονομασία Υιός του Θεού, αλλά μιλά σαν ένας από τους πολλούς, τους υποχρεωμένους να τηρούν το λόγο του Θεού (b).

(3) «Διότι πράγματι, κάθε λόγος που βγαίνει από το στόμα του Θεού σε αυτόν που πεινάει, σαν άλλη τροφή συγκρατεί τη ζωή του και του αρκεί» (Ζ).

«Διότι και οι Εβραίοι τράφηκαν με το μάννα, που δεν ήταν άρτος, αλλά μέσω του λόγου του Θεού εκπλήρωνε κάθε ανάγκη των Εβραίων» (Θφ). «Μπορεί ο Θεός και με λόγο να θρέψει αυτόν που πεινά» (Χ).

Ματθ.4,5 Τότε⁽¹⁾ παραλαμβάνει⁽²⁾ αυτόν ο διάβολος εις τὴν ἁγίαν πόλιν⁽³⁾, καὶ ἴστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁽⁴⁾ τοῦ ἱεροῦ

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως του αποκρίθηκε: Είναι γραμμένο στο Δευτερονόμιο ότι ο άνθρωπος δεν θα διατηρηθεί στη ζωή μόνο με τον άρτο, αλλά με κάθε προσταγή που θα εξέλθει από το στόμα του Θεού. Όταν το πει ο Θεός, και χωρίς τροφή ακόμη θα ζήσει ο άνθρωπος.

(1) =Μετά την αποτυχία του στον πρώτο πειρασμό (δ). Ο Λουκάς αναφέρεται κλιμακωτά στους τόπους και μιλά διαδοχικά για την έρημο, το όρος, το ναό. Αυτό μεταβάλλει τη σειρά όχι μόνο χωρίς βλάβη αλλά και ωφέλιμα, διότι αυτό αποτελεί απόδειξη ότι ο ένας ευαγγελιστής δεν αντιγράφει τον άλλον. Επιπλέον ίσως ο πειραστής επιτέθηκε στον Κύριο και με κάτι από τον τρίτο πειρασμό πριν ακόμη υποβάλλει αυτόν στον δεύτερο και εμφανίστηκε με ποικίλλες μεταμορφώσεις (b).

(2) «Αντί να πει: αφού τον πήρε τον οδηγεί. Διότι άφησε τον εχθρό να τον οδηγεί όπου θέλει και να τον πολεμά όπως θέλει, έτσι ώστε αφού από παντού ηττηθεί, μόνος του να δραπετεύσει» (Ζ).

Υπερφυσική δύναμη παραχωρήθηκε στον πειραστή μέχρι τη στιγμή κατά την οποία ο Κύριος λέει σε αυτόν το Ύπαγε του στίχου 10. Δεν πρέπει να θαυμάσει κάποιος, λέει ο Γρηγόριος, ότι ο Χριστός επιτρέπει στον εαυτό του να μεταφερθεί από τον διάβολο, αφού παρέδωσε τον εαυτό του να σταυρωθεί από τα όργανα του διαβόλου (b).

(3) «Αγία πόλη λέει την Ιερουσαλήμ, διότι ήταν αφιερωμένη στο Θεό και για αυτό ήταν σεβάσμια, ή επειδή είχε τον άγιο ναό» (Ζ). Έτσι και ο Ιώσηπος ονομάζει αυτήν ιερὰ πόλις (Αρχ. IV,4,4) και ο Φίλων: η ιεροπόλις (De leg. 36). Και οι Ό'μετέφρασαν η αγία πόλις (Ησ. μη 2,νβ 1,ξστ 20 κλπ) (L).

(4) Άλλοι θεωρούν ότι είναι το αέτωμα των αγίων (του ναού), άλλοι ότι είναι το αέτωμα της στοάς του Σολομώντα, άλλοι το αέτωμα της βασιλικής πύλης για την οποία μετέπειτα ο Ιώσηπος (Αρχ. XV,11,5) λέει ότι είχε τέτοιο ύψος «ώστε αν κάποιος κοίταζε από τη σκεπή της, συνδυάζοντας τα δύο ύψη, ζαλιζόταν και η όρασή του δεν μπορούσε να διακρίνει το τέλος τέτοιου αμέτρητου βάθους» (g).

Ματθ.4,6 καὶ λέγει αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ⁽¹⁾, βάλε σεαυτὸν κάτω⁽²⁾· γέγραπται⁽³⁾ γὰρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ⁽⁴⁾, καὶ ἐπὶ χειρῶν⁽⁵⁾ ἄροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον⁽⁶⁾ τὸν πόδα σου.

Μετάφραση: και του λέει: Εάν είσαι υιός του Θεού, ρίξε τον εαυτό σου κάτω, για να αποδειχθεί φανερά σ' όλους η αγάπη και η προστασία του ουράνιου Πατέρα σου. Διότι έχει γραφεί στους Ψαλμούς ότι ο Θεός θα δώσει για σένα εντολή στους αγγέλους του κι αυτοί θα σε σηκώσουν στα χέρια τους, για να μην χτυπήσεις το πόδι σου σε πέτρα και σου συμβεί η παραμικρή βλάβη.

(1) «Για να τον προκαλέσει πάλι, ξανά βάζει στην αρχή το «αν είσαι Υιός του Θεού», για να δώσει την εντύπωση ότι πάλι ζητά και αυτό το θαύμα, για απόδειξη του ότι είναι αυτός υιός του Θεού» (Z).

Ο σατανάς ακόμη μία φορά υποβάλλει την αμφιβολία ως προς το ότι ο Χριστός είναι υιός του Θεού, από όπου φαίνεται, ότι ο δεύτερος αυτός πειρασμός είναι εν μέρει επανάληψη του πρώτου. Δεν συνδέεται όμως μόνο με τον πρώτο πειρασμό ο δεύτερος αυτός, αλλά προετοιμάζει το δρόμο και για τον τρίτο. Όπως ο τρίτος, έτσι και ο δεύτερος αποτελεί υποβολή για εύκολη επιτυχία του Χριστού στο έργο του.

Τέτοιο θαυμαστό υπερφυσικό γεγονός, όπως το να πέσει κάποιος από το πτερύγιο και να μείνει αβλαβής, θα έπειθε τους αρχιερείς και το λαό, ότι αυτός που διασώθηκε έτσι είναι ο Μεσσίας, και έτσι το μεγαλύτερο μέρος του έργου του θα εκπληρωνόταν. Βεβαίως το κείμενο δεν αναφέρει, ότι υπήρχαν και θεατές τότε. Αλλά για ποιό λόγο οδηγεί αυτόν ο σατανάς στο πτερύγιο του ναού, αν όχι και για τους θαμώνες των αυλών του;

Γκρεμοί υπήρχαν και στην έρημο και ένας από αυτούς θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τον δεύτερο πειρασμό.

Αλλά σε κάθε περίπτωση υπάρχουν οι εξής διαφορές μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου πειρασμού. Στον πρώτο ο Ιησούς καλούνταν να σώσει τον εαυτό του με θαύμα από κίνδυνο που ήδη υπήρχε λόγω της πείνας. Ενώ στον δεύτερο καλούνταν να δημιουργήσει στον εαυτό του κίνδυνο και να αναμείνει, ώστε ο Θεός να τον ελευθερώσει από αυτόν (p).

(2) «Νόμιζε ότι εύκολα θα πειστεί, αν όχι για κάτι άλλο, αλλά τουλάχιστον για αυτούς που επρόκειτο να τον δουν να θαυματουργεί έτσι· διότι ήταν πολλοί τότε κάτω παρόντες» (Ζ).

(3) «Επειδή (ο Κύριος) του μίλησε από τις Γραφές, και αυτός φέρνει μαρτυρία του προφήτη» (Χ). Η παράθεση από το Ψαλμ, 90,11-12 σύμφωνα με τους Ο'.

«Πάει να τον παρασύρει και από τη γραφή (Ψαλμούς) του Δαβίδ, για να φανεί ότι και αυτός πείθει από την Γραφή κατά τρόπο αξιόπιστο» (Ζ). Στον ψαλμό γίνεται λόγος για την αποτελεσματική συνδρομή και βοήθεια που χορηγείται στους ευσεβείς από το Θεό (δ). Όχι λοιπόν αποκλειστικά «για τον Κύριο λέχθηκε αυτό» (Χ).

Αλλά ο σατανάς πρέπει συχνά στο παρελθόν να αισθάνθηκε τη δύναμη αυτού του λόγου από την προστασία, την οποία οι άγγελοι παρείχαν εναντίον του στους αγίους (b). Σε απάντηση στον πρώτο πειρασμό ο Κύριος διακήρυξε την εμπιστοσύνη του στο Θεό. Ο Θεός δεν θα τον άφηνε να πεθάνει από την πείνα. Ο σατανάς τώρα υποβάλλει σε αυτόν να δείξει την εμπιστοσύνη του στο Θεό με ακόμη ισχυρότερο τρόπο (p).

(4) Παραλείπεται εδώ η φράση «για να σε διαφυλάξουν σε όλους τους δρόμους σου». Η απάτη του σατανά συνίσταται μάλλον στην κακή εφαρμογή των ψαλμικών ρητών, παρά στην αποσιώπησή τους (b).

(5) Δηλαδή θα σε φυλάξουν με μεγάλη προσοχή (b).

(6) Σε κάποια πέτρα από εκείνες, από τις οποίες χτίστηκε ο ναός. Ο πειραστής εφαρμόζει τον ψαλμό κατά τρόπο ειδικό (b).

Ματθ.4,7 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς⁽¹⁾· πάλιν⁽²⁾ γέγραπται⁽³⁾, οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Ο Ιησούς τότε του είπε: Ναι· αλλά έχει γραφεί πάλι: Δεν θα εκθέσεις σε κίνδυνο τον εαυτό σου, για να δοκιμάσεις και να βεβαιωθείς έμπρακτα εάν θα σε προστατεύσει ο Κύριος και Θεός σου.

(1) Ο Κύριος «αυτήν την κουβέντα μεν δεν την έλεγξε εκείνη την ώρα, παρόλο που ο σατανάς χρησιμοποίησε το ρητό με τρόπο υβριστικό και τελείως αντίθετο. Διότι κανείς δεν ζητά αυτά από τον Υιό του Θεού, αλλά είναι έργο του διαβόλου και των δαιμόνων το να ρίχνει κάποιος τον εαυτό του κάτω· ενώ του Θεού έργο είναι και αυτούς που έχουν πέσει να τους ανορθώνει. Διότι αν έπρεπε να δείξει τη δύναμή του, έπρεπε να τη δείξει όχι με το να ρίξει κάτω τον εαυτό του άσκοπα και να τον γκρεμίσει, αλλά με το να σώζει άλλους...

Αλλά ο Χριστός, μολονότι ειπώθηκαν αυτά, δεν αποκαλύπτει ακόμη τον εαυτό του, αλλά μιλά μέχρι τότε σε αυτόν ως άνθρωπος· διότι το να πει «δεν θα ζήσει μόνο με ψωμί ο άνθρωπος» και το «δεν θα δοκιμάσεις τον Κύριο το Θεό σου» δεν είναι πράξη κάποιου που αποκαλύπτει ξεκάθαρα τον εαυτό του, αλλά που τον παρουσιάζει σαν έναν από τους πολλούς» (X).

(2) Πρέπει να συνδεθεί με το γέγραπται=από την άλλη (δ). Το «πάλι» αυτό λέγεται με κάποια ειρωνεία (L). Η Γραφή πρέπει να ερμηνεύεται και να συμβιβάζεται με τη Γραφή (b).

(3) Η παράθεση από το Δευτερ. στ 16 σύμφωνα με τους Ο' όπου γίνεται λόγος για πειρασμό του Θεού στον γογγυσμό του λαού από απιστία, όταν τελείωσε το νερό στη Ραφιδείν (δ).

(4) «Δοκιμάζει το Θεό αυτός που, χωρίς να υπάρχει καμία ανάγκη, ρίχνει τον εαυτό του σε ολοφάνερο κίνδυνο έχοντας θάρρος στο Θεό» (Z).

Ο Κύριος απαντά, ότι το να βάζει κάποιος το Θεό σε δοκιμασία δεν δηλώνει εμπιστοσύνη σε αυτόν. Θα αντιμετωπίσει και τον κίνδυνο του θανάτου, όταν ο Θεός θελήσει αυτό, όχι όμως και πιο πριν.

Ματθ.4,8 Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος⁽¹⁾ ὑψηλὸν λίαν καὶ δείκνυσιν αὐτῷ⁽²⁾ πάσας τὰς βασιλείας⁽³⁾ τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν⁽⁴⁾ αὐτῶν

Μετάφραση: Πάλι πήρε ο διάβολος τον Ιησού και τον μετέφερε σ' ένα πολύ ψηλό βουνό, και του έδειξε πανοραμικά όλα τα βασίλεια το τότε κόσμου, και τα πλούτη και τη μεγαλοπρέπεια των πόλεών τους και το πλήθος των κατοίκων τους και όλη τη δόξα τους.

(1) «Ήταν περιττό να γραφτεί και το όνομα του βουνού. Διότι ποιά ωφέλεια θα προερχόταν από αυτό;» (Z).

(2) Δείχνει ή, λιγότερο πιθανή εκδοχή, «με το δάχτυλο τα μέρη της οικουμένης, στα οποία βρίσκονταν τα βασίλεια του κόσμου, λέγοντας· σε αυτό μεν το μέρος βρίσκεται το βασίλειο των Ρωμαίων, ενώ σε αυτό των Περσών, σε εκείνο πάλι των Ασσυρίων και τα άλλα ομοίως· και ότι αυτό μεν το βασίλειο έχει δόξα για αυτά τα είδη πραγμάτων, ενώ το άλλο για αυτά και το άλλο για άλλα και γενικά τα λέει όλα με λεπτομέρειες» (Z).

Ή, πιο σωστή ερμηνεία, «κατά τρόπο αισθητό έδειξε σε αυτόν στο βουνό όλα τα βασίλεια, τοποθετώντας τα με τη φαντασία μπροστά στα μάτια του» (Θφ) και ξετυλίγοντας από το ψηλό εκείνο μέρος πανόραμα μαγευτικό όλων των βασιλείων, που περιλάμβανε ό,τι ελκυστικό είχαν αυτά (δ).

«Κάποιοι λένε ότι ο διάβολος έδειξε στο Χριστό όλα τα βασίλεια του κόσμου και τη δόξα τους, όχι αισθητά και τοπικά, αλλά μέσα στη διάνοιά του εικονικά. Και το ισχυρίστηκαν αυτό διότι ο διάβολος τα έδειξε αυτά στιγμιαία (Λουκ. δ 5)» (Ζ).

(3) Βασιλεία=χώρα που είναι στην εξουσία βασιλιά (g). Όλα ανεξαιρέτως τα κράτη του τότε κόσμου (δ).

(4) Δηλαδή τα πλούτη τους, τις αφθονίες, το πλήθος και τη μεγαλοπρέπεια των πόλεων, το πλήθος των κατοίκων (g).

Ματθ.4,9 καὶ λέγει αὐτῷ· ταῦτα πάντα σοι δώσω⁽¹⁾, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς⁽²⁾ μοι.

Μετάφραση: Και του είπε: Ως άρχοντας και κυρίαρχος του κόσμου αυτού θα σου δώσω όλα αυτά που βλέπεις, εάν πέσεις στη γη και με προσκυνήσεις, αναγνωρίζοντας ότι είμαι κύριός σου.

(1) Ο παρών κόσμος βρίσκεται υπό την κυριαρχία του σατανά. Δες Ιω. ιδ 30,ιστ 11,Β΄Κορ. δ 4, Εφεσ. στ 12,Α΄Ιω. ε 19. Έργο του Μεσσία ήταν να καταργήσει την οργανωμένη κυριαρχία του σατανά και να αποκαταστήσει στον κόσμο την πνευματική κυριαρχία του Θεού (S).

Ότι είναι Υιός του Θεού και ο αναμενόμενος Μεσσίας, δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση στον τρίτο πειρασμό. Αλλά ο Μεσσίας επρόκειτο να καταργήσει τα έργα του σατανά και να αποβεί τελικά βασιλιάς του Ισραήλ και ολόκληρου του κόσμου. Για αυτό όμως απαιτούνταν μακρός και επίμοχθος αγώνας, ο οποίος θα συνεπαγόταν πολλά παθήματα στο Μεσσία και στους ακολούθους του. Γιατί λοιπόν ο Μεσσίας να μην έχει σύμμαχο αντί για εχθρό τον διάβολο; Τότε η κυριαρχία πάνω στον Ισραήλ και σε όλα τα έθνη θα μπορούσε γρήγορα να επιτευχθεί, χωρίς πόνους και θυσίες.

Με άλλα λόγια υποβλήθηκε στον Κύριο από το σατανά, με φυσικά και υπερφυσικά μέσα χαρακτήρα ανιέρου και βέβηλου να αναδείξει τον εαυτό του μεγαλύτερο από τον Σολομώντα, πιο υπέροχο από αυτόν και στα πλούτη και στην έκταση του κράτους (p).

Αλλά ο Υιός είναι ο κληρονόμος όλων, και οποιαδήποτε εξουσία και αν είχε ο σατανάς, λόγω της απομάκρυνσης του ανθρώπου από το Θεό, ο Χριστός, ισχυρότερος εκείνου, έλαβε την εξουσία αυτήν από αυτόν όχι με συμφωνία αλλά με νίκη και κατάκτηση (b).

(2) Με την έννοια της λατρείας προς ανθρώπους πολύ ανώτερους στο αξίωμα (g). Η προσκύνηση αυτή, που είναι σημάδι σύμφωνα με το Ματθ. β 2 τιμής που απονέμεται στο Θεό, και στους ανατολικούς λαούς και στους βασιλιάδες, προϋποθέτει αναγνώριση του προσκυνουμένου ως κυρίου που μπορεί να κανονίσει όπως θέλει τα σχετικά με αυτόν που

τον προσκυνά. Ο διάβολος λοιπόν επιδίωκε να αποσπάσει τον Σωτήρα από το Θεό και να τον προσηλώσει στον εαυτό του (δ).

Ματθ.4,10 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὕπαγε⁽¹⁾ ὀπίσω μου, σατανᾶ⁽²⁾· γέγραπται⁽³⁾ γάρ⁽⁴⁾, Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις⁽⁵⁾ καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Τότε του είπε ο Ιησούς: Φύγε από μπροστά μου, σατανά· διότι έχει γραφεί: Μόνο τον Κύριο και Θεό σου θα προσκυνήσεις, και αυτόν μόνο θα λατρεύσεις.

(1) Υπάρχει και η γραφή: ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανά= φύγε από μπροστά μου και πήγαινε πίσω μου, να μη σε βλέπω (δ).

«Φύγε, σατανά, δηλαδή, αναχώρησε εχθρέ μου. Ο Λουκάς έγραψε: Ὑπαγε ὀπίσω μου σατανά, το οποίο σημαίνει, αφανίσου. Διότι αυτός που πάει πίσω από κάποιον, δεν φαίνεται σε αυτόν» (Ζ).

«Επειδή δηλαδή η αμαρτία στρεφόταν προς τον Πατέρα πλέον, με το να λέει ότι είναι δικά του όλα όσα ανήκουν στον Πατέρα και προσπαθούσε να δείξει τον εαυτό του Θεό, σαν να ήταν δημιουργός του παντός, τότε τον μάλωσε, αλλά ούτε και τότε με σφοδρότητα, αλλά απλώς είπε Ὑπαγε ὀπίσω μου σατανά· το οποίο ήταν διαταγή μάλλον παρά μάλωμα» (Χ).

(2) Ονοματίζοντάς τον, τραβούσε τη μάσκα και αποκάλυπτε αυτόν (Λ). Προσπάθησες να ανακαλύψεις ποιος είμαι και σου λέω, ποιος είσαι εσύ. Αποκαλεί τον πειραστή σατανά, την ώρα που αυτός επιθυμούσε να εμφανιστεί σε αυτόν φιλάγαθος (b).

(3) Η παράθεση από το Δευτερ. στ 13 σύμφωνα με τους Ο΄, οι οποίοι σε αυτό μόνο διαφέρουν από το εβραϊκό πρωτότυπο, ότι δηλαδή γράφουν «προσκυνήσεις» αντί για το «θα φοβηθείς» του εβραϊκού κειμένου και προσθέτουν το «μόνο» (δ).

(4) Το γαρ δηλώνει, γιατί ο σατανάς ήθελε να φύγει.

(5) «Η πράξη της προσκύνησης είναι σαν μία πύλη και ένας δρόμος της λατρείας με έργα, και σηματοδοτεί την αρχή της δουλείας προς το Θεό» (Κ).

(6) Προλαβαίνει εδώ την μετέπειτα διακήρυξή του, ότι είναι αδύνατον να υπηρετεί κάποιος δύο κυρίους (Ματθ. στ 24). Ο νομιμόφρων δούλος του Θεού δεν μπορεί να έλθει σε συμβιβασμό με τον εχθρό του Θεού (ρ).

Ματθ.4,11 Τότε αφήσιν⁽¹⁾ αὐτὸν ὁ διάβολος, καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι⁽²⁾ προσῆλθον καὶ διηκόνουν⁽³⁾ αὐτῷ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Τότε τον ἄφησε ανενόχλητο ὁ διάβολος. Καὶ ἰδοὺ, ἄγγελοι ἦλθαν κοντά στον Ἰησοῦ καὶ τον υπηρετοῦσαν προσφέροντας σ' αὐτὸν τις διακονίες καὶ υπηρεσίες τους.

(1) Ἡ φράση «τον αφήνει» σημαίνει κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸ «απομακρύνθηκε ἀπὸ αὐτόν» που γράφει ὁ Λουκάς= ἄφησε αὐτόν μόνο καὶ ἔπαυσε γιὰ κάποιο καιρὸ νὰ τον ενοχλεῖ. Ὁ Λουκάς λέει σὲ μας ὅτι ὁ σατανὰς ἀπομακρύνθηκε ἄχρι καιροῦ (=προσωρινά). Ὁ πονηρὸς ἠττήθηκε, ἀλλὰ δὲν ἐξοντώθηκε, καὶ ἡ δύναμη τοῦ σκότους πρόκειται νὰ ἐπιτεθεῖ σφοδρότερα καὶ βιαιότερα ἐναντίον τοῦ νέου Ἀδάμ γιὰ νὰ πετύχει τὴν τελικὴ νίκη (p).

(2) Οἱ ὁποῖοι πιθανῶς υπῆρξαν μάρτυρες τοῦ αγώνα. Δες Α' Κορ. δ 9, Α' Τιμ. γ 16 (b). Το θαῦμα, τὸ ὁποῖο ὁ Μεσσίας ἀρνήθηκε νὰ ἐπιτελέσει χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ Θεοῦ, συντελεῖται τώρα με αὐτὴν τὴν ἄδεια (p).

(3) Ἀναμφίβολα κάνοντας ὅ,τι τότε ἦταν ἀναγκαῖο, δηλαδὴ φέρνοντας τροφὴ (b) ἢ παρέχοντας σὲ αὐτόν ἐνίσχυση που ἔκανε περιττὴ τὴν τροφὴ. Ἡ διακονία αὐτὴ τῶν ἀγγέλων ἀποτελεῖ κάποια πρόγευση καὶ ἀπαρχὴ τῆς δόξας, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ εἶναι δική του μετέπειτα (p).

(4) Ἡ σκέψη τῶν ευαγγελιστῶν εἶναι ὅτι ὁ ἐδῶ αγώνας μεταξὺ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ σατανὰ ἦταν πραγματικὸς καὶ αἰσθητὸς. Δὲν θὰ μπορούσε κάποιος νὰ ἀρνηθεῖ αὐτό, χωρὶς νὰ ἀποδυναμώσει τὶς λέξεις που χρησιμοποιοῦνται στὴν ἀφήγηση. Οἱ πειρασμοὶ λοιπὸν γιὰ νὰ εἶναι πραγματικοί, ἔπρεπε νὰ προσβάλλουν συγχρόνως καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὴ φαντασία καὶ τὴν κρίση τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ ευαγγελιστὲς δηλώνουν, ὅτι πρόκειται γιὰ πραγματικότητα συγκεκριμένη καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀγωνίστηκε με τὸν σατανά, ὁ ὁποῖος ἐμφανίστηκε σὲ αὐτόν πιθανῶς με μορφὴ ἀνθρώπινη, ἀφοῦ συζήτησε μαζί του (L).

Στίχ. 12-17. Ὁ Κύριος ἀρχίζει τὸ σωτήριο ἔργο του στὴ Γαλιλαία.

Ματθ.4,12 Ἀκούσας⁽¹⁾ δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη⁽²⁾, ἀνεχώρησεν⁽³⁾ εἰς τὴν Γαλιλαίαν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Ὅταν ἀκούσε ὁ Ἰησοῦς ὅτι ὁ Ἰωάννης παραδόθηκε στὴ φυλακὴ ἀπ' τὸν βασιλιὰ Ἀντίπα, ἀναχώρησε καὶ πῆγε στὴ Γαλιλαία.

(1) Σύμφωνα με την αρχή που τονίστηκε στους πειρασμούς, ο Κύριος δεν κάνει θαύματα όπου τα συνηθισμένα μέσα αρκούν. Όχι με υπερφυσική γνώση, αλλά με συνηθισμένο μέσο πληροφορίας μαθαίνει το διωγμό του Βαπτιστή.

(2) Δηλαδή στη φυλακή (b).

(3) «Για ποιό λόγο αναχωρεί; Πάλι για να μας διδάξει να μην ορμούμε στους πειρασμούς, αλλά να υποχωρούμε και να παραμερίζουμε σε αυτούς. Διότι δεν είναι άξιο κατηγορίας το να μη ρίχνει κάποιος τον εαυτό του σε κίνδυνο, αλλά το να μην αντισταθεί με γενναιότητα, όταν πέσει σε αυτόν» (X).

Και βασίλευε μεν και εκεί ο Αντίπας, αλλά ήταν λιγότερο πιθανό να ενοχληθεί από αυτόν στα μέρη της Γαλιλαίας παρά στη χώρα όπου βάπτιζε ο Ιωάννης (p). Ο Αντίπας φοβόταν έκρηξη επαναστατικού κινήματος στην ανατολική όχθη του Ιορδάνη και ο Ιησούς δεν ήθελε να βρεθεί αναμιγμένος σε αυτό (L).

(4) Ο Μάρκος παρέχει ως χρονολογία της αναχώρησης του Κυρίου στη Γαλιλαία τη σύλληψη του Ιωάννη, ενώ ο Ματθαίος θεωρεί αυτήν ως αιτία της αναχώρησης. Η πιθανή έννοια είναι, ότι εφόσον η δράση του Βαπτιστή τερματίστηκε, υπήρχε ακόμη περισσότερο επείγων λόγος, ο Μεσσίας να αρχίσει το κήρυγμά του. Ως καταλληλότερο κέντρο λοιπόν διάλεξε τη δυτική όχθη της λίμνης, όπου ο πληθυσμός ήταν πυκνός και μικτός.

Ματθ.4,13 καὶ⁽¹⁾ καταλιπὼν τὴν Ναζαρέτ⁽²⁾ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναοὺμ⁽³⁾ τὴν παραθαλασσίαν⁽⁴⁾ ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλεὶμ⁽⁵⁾,

Μετάφραση: *Κι αφού άφησε τη Ναζαρέτ, πήγε και κατοίκησε στην Καπερναούμ, η οποία ήταν κτισμένη κοντά στη λίμνη της Γαλιλαίας, στα σύνορα των φυλών Ζαβουλών και Νεφθαλείμ.*

(1) Ο Ματθαίος ακόμη μία φορά δείχνει ότι δεν ενδιαφέρεται για τη χρονολογία. Έτσι δεν μας λέει μετά από πόσο χρόνο από τη γέννηση σημειώθηκε η προσκύνηση των μάγων, ούτε για πόσο διήρκεσε η παραμονή στην Αίγυπτο, ούτε μετά από πόσο χρόνο από την επιστροφή στην Παλαιστίνη σημειώθηκε η εμφάνιση του Βαπτιστή και το βάπτισμα του Μεσσία. Και εδώ δεν καθορίζεται το χρονικό διάστημα που παρεμβλήθηκε ανάμεσα στους πειρασμούς και την έναρξη του κηρύγματος του Μεσσία.

(2) Για έναν από τους λόγους για τους οποίους άφησε τη Ναζαρέτ δες και Λουκ. δ 16-30.

(3) Αυθεντική γραφή Καφαρναοὺμ=Καφάρ οίκος Ναούμ ή παρακλήσεως. Ο Ιώσηπος αναφέρει αυτήν ονομάζοντάς την χωριό Κεφαρνώμην (Βίος παράγρ. 72), αναφέρει επίσης

και πηγή Καφαρναούμ, από την οποία και πήρε το όνομα το χωριό (Ιουδ. Πολ. ΙΙΙ 16,8). Βρισκόταν στο βορειοδυτικό μέρος της λίμνης Γεννησαρέτ πάνω στον εμπορικό δρόμο μεταξύ της Δαμασκού και της Μεσογείου. Τώρα που έχει ερειπωθεί τελείως αυτή, φιλονικείται και η θέση της από τους νεώτερους περιηγητές (δ). Πιθανώς πρέπει να ταυτιστεί με το σημερινό Khan Minyeh ή το Tell Hum. Και το μεν δεύτερο βρίσκεται στη Β.Δ. ακτή της θάλασσας της Γαλιλαίας, ενώ το πρώτο 2,5 μίλια Ν.Δ. αυτής (S).

(4) Η πόλη ήταν παραθαλάσσια και λέγεται αυτό, για να προετοιμαστεί η ακόλουθη προφητική παράθεση, πάντως όμως ο χαρακτηρισμός είναι εξ' ολοκλήρου αληθινός, διότι οι βάρκες φτάνουν μέχρι τα ερείπιά της, δεδομένου άλλωστε ότι η λίμνη σύμφωνα με τον όρο που χρησιμοποιούσαν οι Εβραίοι θεωρούνταν και ως θάλασσα (L).

(5) Η Καπερναούμ βρισκόταν μάλλον στο έδαφος Νεφθαλείμ και η περιφέρεια Ζαβουλών αναφέρεται εδώ λόγω της ακόλουθης προφητείας. Η πρόθεση όμως του Ματθαίου δεν ήταν τόσο να καθορίσει γεωγραφικά την πόλη, όσο να τονίσει αυτήν ως κέντρο δράσης του Σωτήρα. Άλλωστε κατά την εποχή αυτή τα όρια των φυλών ήταν με κακό τρόπο καθορισμένα (L).

Ματθ.4,14 ἵνα πληρωθῇ⁽¹⁾ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος⁽²⁾.

Μετάφραση: Ἐτσι επαληθεύθηκε και πραγματοποιήθηκε εκείνο που εἶπε ο Θεός μέσω του προφήτου Ησαΐα:

(1) Δες α 22.

(2) Η παράθεση από το Ησ. θ 1-2 που ανήκει στο βιβλίο του Εμμανουήλ, το κατεχοχήν μεσσιανικό, στο οποίο ο Ματθαίος επέστησε ήδη την προσοχή (α 22)(L). Η παράθεση δεν συμφωνεί ούτε με το εβραϊκό πρωτότυπο ούτε με τους Ο', φαίνεται όμως να πάρθηκε από κάποια ελληνική μετάφραση.

Ο Ησαΐας έχει στο νου την ερήμωση της Παλαιστίνης από τους Ασσυρίους και έχει οπτασία για την απελευθέρωση από τους καταστροφείς από έναν άρχοντα από τον οίκο Δαβίδ. Επακολουθεί λοιπόν αμέσως η μεγάλη προφητεία: Παιδί γεννήθηκε σε εμάς, κλπ. Ο Ματθαίος εννοεί πνευματική ερήμωση (θ 36) και πνευματικό λυτρωτή (α 21)(p).

Ματθ.4,15 ⁽¹⁾ γῆ⁽²⁾ Ζαβουλών καὶ γῆ⁽²⁾ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης⁽³⁾, πέραν τοῦ Ἰορδάνου⁽⁴⁾, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν⁽⁵⁾,

Μετάφραση: Η χώρα της φυλής Ζαβουλών και η χώρα της φυλής Νεφθαλείμ, που εκτείνονται κοντά στη θάλασσα και πέρα από τον Ιορδάνη ποταμό, στα ανατολικά του, η Γαλιλαία, στην οποία κατοικούν πολλοί εθνικοί.

(1) Σύμφωνα με τους Ο': Χώρα Ζαβουλών, η γη Νεφθαλείμ, και οι υπόλοιποι που κατοικούν την παραλία, και πέρα από τον Ιορδάνη Γαλιλαία των εθνών. Σύμφωνα με το εβραϊκό πρωτότυπο (μετάφραση Condamin): Στο παρελθόν ταπείνωσε τη γη Ζαβουλών και τη γη Νεφθαλείμ. Στο μέλλον θα δοξάσει την οδό της θάλασσας, την άλλη όχθη του Ιορδάνη, την περιφέρεια των εθνών (L).

(2) Και οι δύο λέξεις είναι ονομαστικής πτώσης και όχι κλητικής, διότι είναι υποκείμενα του «είδε φως μέγα» (δ).

(3) Ή, δρόμος που οδηγεί προς τη θάλασσα (g), αλλά η εκδοχή αυτή θα απαιτούσε ονομαστική στο κείμενο (οδός θαλάσσης)(L). Ή, είναι αιτιατικοφανές επίρρημα που ισοδυναμεί με την πρόθεση προς ή παρά=δίπλα στη θάλασσα, παραθαλάσσια. Καθαρός εβραϊκός τρόπος γραφής συνηθισμένος στους Ο' (Γ' Βασ. η 48, Β' Παραλ. στ 38)(δ). Στην ίδια σημασία καταλήγει και η ερμηνεία: «λέει «οδόν θαλάσσης» με την έννοια: αυτή που βρίσκεται προς την οδό της θάλασσας» (Θφ).

(4) Το μέρος που βρίσκεται ανατολικά του Ιορδάνη πάνω και κάτω από τη θάλασσα της Γαλιλαίας και ανήκε μετά από αυτά στην Περαιά (δ).

(5) Κατά λέξη σημαίνει κύκλος ή έκταση των εθνών, και ονομάστηκε έτσι διότι σε αυτήν κατοικούσαν πολλοί εθνικοί και αλλόφυλοι (δες Α' Μακ. ε 15, Γαλιλαία αλλοφύλων). Το όνομα λοιπόν αυτό, κύκλος ή έκταση, έγινε και κύριο όνομα της χώρας αυτής (Ιησ. Ν. κ 7, Γ' Βασ. θ 11, Δ' Βασ. ιε 29)(δ).

Ματθ.4,16 ὁ λαὸς ὁ καθήμενος⁽¹⁾ ἐν σκότει⁽²⁾ εἶδε φῶς μέγα⁽³⁾ καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου⁽⁴⁾ φῶς ἀνέτειλεν⁽⁵⁾ αὐτοῖς.

Μετάφραση: ο λαός που κάθεται καθηλωμένος κι ακίνητος στο πνευματικό σκοτάδι της ειδωλολατρικής πλάνης και της ασεβείας είδε μεγάλο πνευματικό φῶς, τον Χριστό· κι έλαμψε φως από τον ουρανό σ' εκείνους που κάθονται στη χώρα που σκιάζεται από το πυκνότατο σκοτάδι της αμαρτίας και του θανάτου.

(1) Είναι χειρότερο να κάθεται κάποιος κρατημένος στο σκοτάδι, παρά να περπατά σε αυτό (b). «Δεν βάδιζαν καν στο σκοτάδι, αλλά κάθονταν μέσα στο σκοτάδι. Αυτό ήταν σημάδι

ότι δεν ήλπιζαν αυτοί ότι θα απαλλαχθούν. Και επειδή δεν γνώριζαν πού πρέπει να κατευθυνθούν, έτσι καθώς τους είχε κυριεύσει το σκοτάδι, είχαν καθίσει» (X).

(2) «Σκοτάδι εδώ δεν ονομάζει το αισθητό, αλλά την πλάνη και την ασέβεια» (X).

(3) «Για να μάθεις ότι δεν λέει ούτε φως ούτε σκοτάδι αισθητό, μιλώντας για μεν το φως, δεν το ονόμασε απλώς φως, αλλά φως μέγα, το οποίο αλλου το λέει αληθινό· και το σκοτάδι εξηγώντας, τό ονόμασε σκιά θανάτου» (X). «Φως μέγα ονόμασε το Χριστό... Διότι πράγματι, αυτός τους έβγαλε από την πλάνη, λάμποντας σε αυτούς σαν άλλο φως» (Z).

(4) Γραμματικό σχήμα «ἐν διὰ δυοῖν (=το σχήμα κατά το οποίο μια έννοια εκφράζεται με δύο λέξεις που συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά με τους συνδέσμους καὶ ἢ τὲ - καί, ενώ έπρεπε η μία να προσδιορίζει την άλλη)»(b)- σε χώρα σκιάς θανάτου. Σκιά θανάτου είναι η πυκνότατη σκιά που περικυκλώνει το θάνατο, το πυκνότατο σκοτάδι της αμαρτίας, το οποίο όταν διαλυθεί και εξαφανιστεί, ο θάνατος χάνεται και καταστρέφεται μαζί και αυτός (δ).

(5) «Δείχνει ότι δεν βρήκαν το φως επειδή αυτοί το ζήτησαν, αλλά ο Θεός εμφανίστηκε σε αυτούς από ψηλά. Το ίδιο το φως ανέτειλε και έλαμψε· δεν έτρεξαν αυτοί πρώτοι προς το φως» (X), «αλλά εκείνο φάνηκε σαν να τους καταδίωξε» (Θφ).

Ματθ.4,17 Ἀπὸ τότε⁽¹⁾ ἤρξατο⁽²⁾ ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετανοεῖτε⁽³⁾· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Από τότε άρχισε ο Ιησούς να κηρύττει συστηματικά και να λέει: Μετανοείτε, διότι πλησίασαν οι ημέρες που ο Μεσσίας θα εγκαθιδρύσει και στη γη τη βασιλεία των ουρανών με τη νέα, πνευματική, άγια και ουράνια ζωή, η οποία θα μεταδίδεται μέσα στην Εκκλησία του.

(1) «Από τότε· πότε; Από τότε που μπήκε στο δεσμοτήριο ο Ιωάννης» (X). Σπάνια φράση του Ματθαίου που συναντιέται και στα ιστ 21 και κστ 16 (S).

(2) Δεν αποκλείει αυτό προηγούμενη εργασία του Κυρίου στη Γαλιλαία, αλλά μόνο δηλώνει την εποχή κατά την οποία δημόσια και συστηματικά άρχισε τη διδασκαλία και τα θαύματα (δ). Για όσο δρούσε ο Ιωάννης, ο Κύριος δεν κήρυττε συστηματικά, ούτε εκδήλωσε πλήρως τη θαυματουργική του δύναμη «για να μην δημιουργηθεί με αυτόν τον τρόπο διχασμός στο πλήθος» (X).

(3) «Αρχίζει και ο Χριστός» από το κήρυγμα του Ιωάννη, «για να δείξει, ότι ο Ιωάννης ήταν η αρχή του» (Z). «Αρχίζοντας το κήρυγμα, αυτό που κήρυττε εκείνος (ο Ιωάννης), αυτό δίδασκε και αυτός και το κήρυγμά του δεν περιείχε τίποτα ακόμη για τον εαυτό του» (X).

(4) Η ελπίδα για επίγεια βασιλεία απορρίπτεται και όλοι καλούνται προς τα ουράνια (b).

Στίχ. 18-25. Οι πρώτοι μαθητές.

Ματθ.4,18 ⁽¹⁾Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας⁽²⁾ εἶδε δύο ἀδελφούς, Σίμωνα⁽³⁾ τὸν λεγόμενον⁽⁴⁾ Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ⁽⁵⁾ ἀλιεῖς⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Κι ενώ περπατούσε κοντά στη θάλασσα της Γαλιλαίας, είδε δυο αδελφούς, τον Σίμωνα, τον οποίο κατόπιν ονόμασε Πέτρο, και τον Ανδρέα τον αδελφό του, οι οποίοι έριχναν δίχτυα στη θάλασσα, διότι ήταν ψαράδες.*

(1) Στο τμήμα αυτό ο Ματθαίος ακολουθεί το Μάρκο με κάποιες ελαφρές μεταβολές στην αφήγηση. Ο Λουκάς (ε 1-11) παρέχει διαφορετική αφήγηση της κλήσης του Σίμωνα, του Ιακώβου και του Ιωάννη, χωρίς να αναφέρει τον Ανδρέα, εξιστορώντας τη θαυμαστή αλιεία που προηγήθηκε της κλήσης (S).

Ουδμία όμως ουσιώδης διαφορά υπάρχει στις αφηγήσεις των ευαγγελιστών. Ο Λουκάς αφηγείται πλήρως τα περιστατικά, κατά τη διάρκεια των οποίων οποία έγινε η κλήση, ενώ οι Ματθαίος και Μάρκος περιορίζουν την αφήγησή τους στην ίδια την κλήση (ο).

(2) Είναι η θάλασσα της Τιβεριάδος που αναφέρει ο τέταρτος ευαγγελιστής, η οποία ονομάζεται έτσι από την πόλη που βρίσκεται στις όχθες της, και ονομάζεται επίσης και λίμνη της Γεννησαρέτ, πάλι από την ομώνυμη χώρα που είναι δίπλα της. Σύμφωνα με τον Ιώσηπο είχε η λίμνη μήκος 140 σταδίων και πλάτος 40, ενώ σύμφωνα με τον Robinson μήκος 3 μιλίων και πλάτος 1,5, ενώ το νερό της είναι γλυκύτατο και πόσιμο και έχει πάρα πολλά ψάρια. Βρίσκεται επίσης 500 πόδια κάτω από την επιφάνεια της Μεσογείου (δ).

(3) Ελληνικό όνομα που υποκατέστησε το εβραϊκό Συμεών (α).

(4) Ἦ παρατατικός=ο οποίος λεγόταν Πέτρος, αφού ο Κύριος του απένειμε ήδη το όνομα Πέτρος σύμφωνα με το Ιω. α 43. Ἦ, ενεστώτας= ο οποίος λέγεται, χαρακτηρίζει δηλαδή το όνομα Πέτρος ως το κοινό και γνωστό σε όλους την εποχή που έγραφε ο ευαγγελιστής (δ).

(5) Ο λόγος για τον οποίο έριχναν δίχτυ στη θάλασσα, ήταν, ότι αυτή ήταν η τέχνη τους, διότι ήταν ψαράδες. Επομένως έκαναν αυτό όχι για διασκέδαση αλλά για πορισμό των προς το ζην (δ).

(6) Υπάρχει και η γραφή: ἀλιεῖς (χωρίς το γαρ), η οποία μαρτυρείται μόνο από τους κώδικες Σιναΐτ. Αλεξανδρ. και Εφραίμ του Σύρου.

Ματθ.4,19 καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε⁽¹⁾ ὀπίσω μου⁽²⁾ καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων⁽³⁾.

Μετάφραση: Και τους λέει: Ακολουθήστε με, και θα σας κάνω ικανούς να ψαρεύετε αντί για ψάρια ανθρώπους. Αυτούς θα ελκύετε στη βασιλεία των ουρανών με τα πνευματικά δίκτυα του κηρύγματος.

(1) Παρακελευστικό επίρρημα από το δεύρ' ἴτε=ελάτε εδώ, το οποίο μπαίνει είτε απλά είτε με προστακτική ή υποτακτική (δ).

(2) Χωρίς κάποια άλλη εξήγηση δίνει προσταγή μάλλον παρά πρόσκληση.

«Παρόλο που ο Ιωάννης λέει ότι διαφορετικά κλήθηκαν· από όπου γίνεται φανερό ότι αυτή ήταν δεύτερη πρόσκληση· πράγμα που μπορεί κανείς να το διαπιστώσει από πολλά. Διότι εκεί μεν λέει, ότι ήλθαν σε αυτόν προτού ο Ιωάννης κλειστεί στη φυλακή, ενώ εδώ, αφού κλείστηκε σε αυτήν. Και εκεί μεν ο Ανδρέας καλεί τον Πέτρο, ενώ εδώ και τους δύο ο Ιησούς. Και ο Ιωάννης μεν λέει, ότι όταν είδε ο Ιησούς τον Σίμωνα να έρχεται, λέει... εσύ θα ονομαστείς Κηφάς, το οποίο ερμηνεύεται Πέτρος. Ο Ματθαίος όμως λέει ότι ήδη είχε ονομαστεί με αυτό το όνομα. Και από τον τόπο επίσης, όπου προσκλήθηκαν, και από πολλά άλλα θα μπορούσε κανείς να διαπιστώσει αυτό και από το ότι εύκολα υπάκουσαν και από το ότι όλα τα άφησαν. Διότι ήταν ήδη προετοιμασμένοι καλά» (Χ).

«Από αυτά είναι φανερό, ότι αυτή ήταν η δεύτερη πρόσκληση. Διότι αφού τον ακολούθησαν, πριν να παραδοθεί ο Ιωάννης, γύρισαν πάλι στην πατρίδα τους και εργάζονταν την προηγούμενη τέχνη τους, επειδή είδαν ότι ο μεν Ιωάννης παραδόθηκε, ο δε Ιησούς αναχώρησε. Ο Χριστός λοιπόν, αφού υποχώρησε σε αυτούς την πρώτη φορά, έρχεται πάλι να τους κάνει δικούς του και προστάζει να τον ακολουθήσουν» (Ζ).

(3) «Προστάζει... ώστε, αντί για τα δίκτυα που είχαν, αφού πάρουν από αυτόν το λογικό δίχτυ και αφού το ρίξουν στη θάλασσα της ζωής, να πιάσουν τους ανθρώπους αντί για τα ψάρια» (Ζ). Για τη μεταφορά δες Ιερεμία ιστ 16. Λίγο τότε κατάλαβαν την έννοια της φράσης. Στα μετέπειτα χρόνια, την ώρα που κήρυτταν το ευαγγέλιο αναμφίβολα θα θυμήθηκαν αυτήν και θα εκτίμησαν τη σημασία της και τη δύναμή της (ο).

Ματθ.4,20 οἱ δὲ εὐθέως⁽¹⁾ ἀφέντες τὰ δίκτυα⁽²⁾ ἠκολούθησαν⁽³⁾ αὐτῷ.

Μετάφραση: Κι αυτοί αμέσως άφησαν τα δίκτυα τους και τον ακολούθησαν.

(1) Ο Ματθαίος ενδιαφέρεται να τονίσει την προθυμία, την οποία και τα δύο ζευγάρια των αδελφών έδειξαν για την πρόσκληση (ρ). Για αυτό επαναλαμβάνει και πιο κάτω το «ευθέως» βάζοντάς το στην αρχή με έμφαση. Αποδίδεται λοιπόν το ευθέως και στο «άφησαν» και στο «ακολούθησαν» (δ).

«Πρόσεξε και την πίστη και την υπακοή τους. Διότι αν και ήταν στη μέση της δουλειάς, (και γνωρίζετε πόσο αχόρταγο είναι το ψάρεμα), όταν τον άκουσαν να προστάζει, δεν ανέβालαν, δεν άφησαν για αργότερα, δεν είπαν· να επιστρέψουμε στο σπίτι και να συνηνοηθούμε με τους δικούς μας, αλλά αφού όλα τα άφησαν, τον ακολουθούσαν» (Χ).

(2) Η προθυμία των Αδρέα και Πέτρου τονίζεται περισσότερο από αυτήν των υιών Ζεβεδαίου, διότι δεν φαίνεται να είχαν κάποιον άλλον, στον οποίο να αφήσουν τα δίχτυα και το πλοίο, τα οποία αποτελούσαν την όλη περιουσία τους.

(3) «Διότι με τα λόγια που οι ίδιοι ψαρεύτηκαν, πίστεψαν ότι με αυτά θα μπορούσαν να ψαρέψουν και άλλους» (Χ).

Ματθ.4,21 Καὶ προβὰς⁽¹⁾ ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν⁽²⁾ καταρτίζοντας⁽³⁾ τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Κι αφού προχώρησε πιο πέρα από εκεί, είδε άλλους δύο αδελφούς, τον Ιάκωβο, τον γιο του Ζεβεδαίου, και τον Ιωάννη τον αδελφό του, να ετοιμάζουν τα δίχτυα τους μέσα στο πλοίο μαζί με τον πατέρα τους Ζεβεδαίο. Και τους κάλεσε.

(1) =Αφού προχώρησε από τον τόπο εκείνο, όπου είδε τον Σίμωνα και τον Ανδρέα (δ). Αφού βοήθησαν τους συναδέλφους στο ίδιο επάγγελμα, για να ανασύρουν τα δίχτυα σύμφωνα με τη θαυμαστή αλιεία που αφηγείται ο Λουκάς, φαίνεται ότι ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης γύρισαν στο μέρος όπου βρισκόταν το πλοίο τους και επιδόθηκαν στη διόρθωση των δικτύων τους (ο).

(2) Ήταν νέοι λοιπόν· ο πατέρας τους Ζεβεδαίος ήταν ακόμα σε ακμή και οι δυο τους γονείς ζούσαν (b).

(3) «Τους βρήκε να ράβουν τα δίχτυα τους» (Χ). Το ρήμα καταρτίζω (από το άρτιος)=κάνω κάτι τέλειο και κατάλληλο για χρήση, βάζω ολοκληρωτικά σε τάξη, ή διορθώνω, ετοιμάζω (δ).

(4) Στο πρώτο ζευγάρι υποσχέθηκε «θα σας κάνω ψαράδες ανθρώπων». «Στον Ιάκωβο και τον Ιωάννη δεν λέει τίποτα τέτοιο. Διότι η υπακοή των πρώτων, άνοιξε λοιπόν το δρόμο και σε αυτούς» (Χ).

Ματθ.4,22 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν⁽¹⁾ ἠκολούθησαν αὐτῷ⁽²⁾.

Μετάφραση: *Κι αυτοὶ ἀμέσως ἀφησαν τὸ πλοῖο καὶ τὸν πατέρα τους καὶ τὸν ἀκολούθησαν.*

(1) «Δες καὶ αὐτῶν τὴν πίστη, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας δὲν υπολόγισαν καὶ τὸν πατέρα τους» (Ζ). Πάντως ὅμως ἡ περιουσία τους δὲν εγκαταλείφθηκε ἔρημη, ὅπως ἀπὸ τὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἀνδρέα.

(2) Ἡ θέση τὴν ὁποία ὁ Ματθαῖος δίνει στὴν κλήση τῶν 4 μαθητῶν, δείχνει, ὅτι νέο στάδιο ἄρχισε στὴ δημόσια δράση τοῦ Μεσσία. Περιβάλλεται ὁ Μεσσίας ὅχι ἀπλῶς ὅπως ὁ Ἰωάννης ἀπὸ πλήθος ἀκροατῶν που τυχαία φτιάχτηκε καὶ διαρκῶς μεταβαλλόταν, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκλεκτὸ καὶ μόνιμο ἀριθμὸ ἀκολουθῶν. Μαζί με τοὺς μαθητὲς αὐτοὺς περιόδευσε τὴ Γαλιλαία διδάσκοντας στὶς συναγωγές καὶ θεραπεύοντας τοὺς ἀσθενεῖς. Αὐτὸ αποτελοῦσε μέρος τῆς ἐκπαίδευσής τους γιὰ νὰ ἀναλάβουν καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸ ἔργο τοῦ (ρ).

Ματθ.4,23 Καὶ περιῆγεν⁽¹⁾ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς⁽²⁾ αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον⁽³⁾ τῆς βασιλείας⁽⁴⁾ καὶ θεραπεύων⁽⁵⁾ πᾶσαν⁽⁶⁾ νόσον⁽⁷⁾ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁽⁷⁾ ἐν τῷ λαῷ⁽⁸⁾.

Μετάφραση: *Καὶ περιόδευε ὁ Ἰησοῦς ὅλη τὴ Γαλιλαία διδάσκοντας στὶς συναγωγές τους, ὅπου κάθε Σάββατο μαζεύονταν οἱ Εβραῖοι γιὰ νὰ ἀκούσουν τὴν ἀνάγνωση τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ νὰ προσευχηθοῦν. Καὶ κήρυττε ἐκεῖ τὸ χαρμόσυνο ἀγγελμα ὅτι πλησίαζε ὁ χρόνος τῆς πνευματικῆς βασιλείας, που θὰ ἔφερνε στοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀπολύτρωση καὶ τὴ χαρά. Καὶ θεράπευε κάθε εἶδους ἀσθένεια καὶ ἀδιαθεσία στο λαό.*

Ὁ ευαγγελιστὴς παρέχει ἐδῶ μία εἰσαγωγικὴ περίληψη τῆς δημόσιας δράσης τοῦ Κυρίου στὴ Γαλιλαία, γιὰ τὴν ὁποία πιο κάτω πρόκειται νὰ μιλήσει λεπτομερέστερα. Λέει ἐπίσης ὅτι, ἀνόμοια με τὸν Πρόδρομο, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε ὁ λαὸς νὰ ἔλθει πρὸς αὐτὸν στὴν ἔρημο, ὁ Μεσσίας ἀναζητοῦσε τὸ λαὸ καὶ περιόδευσε ολόκληρὴ τὴ Γαλιλαία διδάσκοντας στὶς συναγωγές τους (ρ). Εἶναι τὸ τμήμα αὐτὸ ἓνα εἶδος προλόγου που ἀποσκοπεῖ νὰ εἰσάγει τὸν ἀναγνώστη σὲ ὅσα πρόκειται ὁ ευαγγελιστὴς νὰ ἀφηγηθεῖ (L).

(1) «Με τὴν ἐννοία τοῦ περιόδευε» (Ζ).

(2) «Γιὰ νὰ ἐλκύσει περισσότερους» (Ζ). «Διδάσκει ὁ Χριστὸς φανερά καὶ με θάρρος, γιὰ νὰ πιστέψουν, ὅτι αὐτὰ που διδάσκει, δὲν εἶναι ἀντίθετα με τὸ νόμο» (Α).

(3) =Την καλή είδηση, ότι η βασιλεία είναι κοντά. Η λέξη ευαγγέλιο κατά τους κλασικούς συγγραφείς σημαίνει την αμοιβή που δίνεται σε αυτόν που φέρνει χαρμόσυνη αγγελία. Στους μεταγενέστερους σημαίνει, όπως και εδώ, την ίδια τη χαρμόσυνη αγγελία. Το ίδιο και στους Λουκιανό και Πλούταρχο (a).

(4) Ο Κύριος κήρυττε το ίδιο μήνυμα, όπως και ο βαπτιστής. Αλλά είναι πιθανόν, ότι, ενώ ο Ιωάννης έδινε έμφαση στην επερχόμενη κρίση και οργή, ο Ιησούς επέμενε περισσότερο στην επικείμενη απολύτρωση και χαρά.

(5) «Επειδή επρόκειτο να εισάγει έναν υψηλό τρόπο ζωής και να πει σε αυτούς αυτά που ποτέ δεν άκουσαν, βεβαιώνει τα λεγόμενα με την παρουσίαση των θαυμάτων. Επειδή δηλαδή η κηρυττόμενη βασιλεία δεν φαινόταν, από αυτά που φαίνονταν, κάνει φανερή την αόρατη» (X). Και ως προς τους 4 μαθητές που ήδη τον ακολουθούσαν, το πλήθος των θεραπειών θα είχε ευεργετική επίδραση. «Όταν λοιπόν τους ψάρεψε, τότε αρχίζει να θαυματοουργεί, ενώ ήταν αυτοί παρόντες, και με αυτά που κάνει επιβεβαιώνει αυτά που είπε ο Ιωάννης για αυτόν» (X).

(6) Κανείς ασθενής ή νεκρός, τον οποίο ο Ιησούς συνάντησε, δεν παρέμεινε ασθενής ή νεκρός (b).

(7) «Νόσος μεν είναι η χρόνια μεταβολή της υγείας του σώματος· ενώ μαλακία είναι είναι η αρχή της αποχαύνωσης του σώματος, που είναι προάγγελος της νόσου» (Z). «Μαλακία είναι η πρόσκαιρη ανωμαλία του σώματος» (Θφ). Η λέξη μαλακία συναντιέται μόνο στο Ματθαίο από τους συγγραφείς της Κ.Δ. (a).

(8) Που υπήρχαν στο λαό της Γαλιλαίας (δ). Στο λαό δηλαδή του Ισραήλ. Η θεραπεία εθνικών ήταν σχετικά σπάνια. Δες Ματθ. η 5-13, ιε 21-28 (S).

Ματθ.4,24 καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή⁽¹⁾ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν⁽²⁾, καὶ προσήνεγκαν⁽³⁾ αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας⁽⁴⁾ ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις⁽⁵⁾ συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους⁽⁶⁾ καὶ σεληνιαζομένους⁽⁷⁾ καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Διαδόθηκε λοιπόν η φήμη του σ' όλη τη Συρία. Κι έφεραν μπροστά του όλους όσους υπέφεραν από διάφορες αρρώστιες και κατέχονταν από βασανιστικές ασθένειες, δαιμονισμένους και σεληνιασμένους και παραλύτους, και τους θεράπευε.

(1) «Ακοή και ήχο (Λουκ. δ 37) λένε τη φήμη του» (Z) οι ευαγγελιστές. Απῆλθεν ἡ ἀκοή αὐτοῦ, είναι εβραϊκός τρόπος έκφρασης=διαδόθηκε η φήμη του (δ).

(2) Συρία εδώ ίσως σημαίνει όχι τη Ρωμαϊκή επαρχία, η οποία περιλάμβανε και την Παλαιστίνη, αλλά την έκταση την βόρεια και βορειοανατολικά της Παλαιστίνης και η οποία, μη περιλαμβάνοντας τη Φοινίκη, θεωρούνταν γενικώς ως η αληθινή Συρία (S).

(3) Και αυτοί που κατοικούσαν στη Συρία έπραξαν έτσι (b).

(4) Το αντίθετο του: αυτοί που ήταν καλά στο σώμα, υγιείς· επομένως=τους αρρώστους (δ). Τα θαύματα του Ιησού συντελούνταν για το καλό των ανθρώπων (b).

(5) Βάσανος=νόσος που συνοδεύεται από οδυνηρούς πόνους (b), «οι οδύνες από τις νόσους» (Z).

(6) Ονομάζονται έτσι αυτοί που πάσχουν από ψυχικές ασθένειες, οι οποίες είναι αποτέλεσμα τελείως άγνωστης ψυχικής αιτίας και οργανικής αλλοίωσης του εγκεφάλου και στις οποίες, χωρίς να αποκλείονται και φυσικά αίτια αυτών των νόσων, αποκτά ο σατανάς κυριαρχία στο σώμα του ασθενή και σπρώχνει τη φύση σε αμέτρητα άτοπα και ανήθικες και βρωμερές και κακές πράξεις καταχρώμενος την εξασθενημένη και επισκιασμένη του αρρώστου συνείδηση (δ). Ότι όμως οι ασθένειες αυτές δεν ήταν απλώς φυσικές, αλλά η θεραπεία τους απαιτούσε την εκδίωξη των δαιμονίων, είναι τόσο φανερό, ώστε μόλις είναι ανάγκη να ζητά κάποιος απόδειξη για αυτό.

Τι είδους ασθένεια είναι αυτή, κατά την οποία ο άρρωστος κράζει: Τι σχέση υπάρχει ανάμεσα σε μας και σε σένα Ιησού Υιέ του Θεού; Ήλθες πριν από την ώρα να μας βασανίσεις; (Ματθ. η 29); Ποιός άκουσε ποτέ για ασθένεια, στην οποία ζητείται η άδεια να μπουν τα πνεύματα στα γουρούνια και να έρχεται ως συνέπεια ο πνιγμός τους στη λίμνη; (ο).

(7) Δηλαδή επιληπτικούς. Συναντιέται η λέξη και στο Ματθ. ιζ 15. Μεταγενέστερη και σπάνια λέξη (a). Ονομάζονταν έτσι και ονομάζονται και σήμερα ακόμη οι επιληπτικοί λόγω της παρατήρησης ότι σε πολλούς από τους αρρώστους η προσβολή έρχεται κατά την αλλαγή της σελήνης (δ). Η νεώτερη ιατρική δεν δέχεται την επίδραση της σελήνης σε καμία ασθένεια (L).

(8) Ο Harnack και ο καθηγητής Gardner παραδέχονται ότι θαυμαστές θεραπείες είναι στενά συνυφασμένες με την ευαγγελική αφήγηση, ώστε να μην είναι δυνατόν να αποσπαστούν από αυτήν. Γιατί οι Φαρισαίοι θα κατηγορούσαν αυτόν, ότι με τον άρχοντα των δαιμονίων βγάζει τα δαιμόνια και ο Αντίπας θα εξέφερε τη γνώμη, ότι ο Βαπτιστής αναστήθηκε, και ο Κέλσος θα διακήρυττε, ότι έφερε μεθόδους μαγείας από την Αίγυπτο, εάν δεν είχε επιτελέσει ο Ιησούς θαυμαστά έργα; Πολλοί κριτικοί στις ημέρες μας περιορίζουν τα θαύματα αυτά του Ιησού σε έργα θεραπείας, και μάλιστα σε θεραπείες, τις οποίες και οι

γιατροί θα μπορούσαν σήμερα να συντελέσουν με ψυχικές μεθόδους και μάλιστα με την υποβολή.

Γεννιούνται όμως τα ερωτήματα: Οι αφηγήσεις των ευαγγελίων για θεραπείες παρέχουν κάποια ένδειξη, ότι και ο Ιησούς είχε συνείδηση, ότι η δύναμή του για επιτέλεση θαυμαστών έργων ήταν περιορισμένη μόνο σε κάποιο είδος θεραπειών; Οι μαθητές του σημείωσαν κάποιον τέτοιο περιορισμό; Οι ίδιοι οι εχθροί του χλεύασαν αυτόν ποτέ προβάλλοντας το γεγονός, ότι ενώ ο Μωϋσής και οι προφήτες ενήργησαν κάθε είδους θαύματα, αυτός δεν μπορούσε να συντελέσει παρά μόνο ορισμένες θεραπείες;

Εάν πάλι δεχτούμε προς στιγμήν, ότι οι θεραπείες του Κυρίου γίνονταν με μέσα της λεγόμενης ηθικής θεραπευτικής και ότι περιορίζονταν σε μόνους τους αρρώστους νευρικών νόσων, θα ακολουθούσε ως προς τη φήμη του εντελώς αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που μαρτυρούν οι ευαγγελιστές. Διότι ως συνέπεια των πρώτων του επιτυχιών θα ερχόταν σε αυτόν πλήθος ασθενών, πολλοί από τους οποίους δεν θα μπορούσαν να θεραπευτούν με φυσικές μεθόδους ή με υποβολή ή με ηθική θεραπευτική. Αυτοί θα διώχνονταν αθεράπευτοι και συνεπώς η φήμη του Ιησού αμέσως θα αμαυρωνόταν (ρ).

«Διότι τους έφερναν από μακριά (τους ασθενείς), και δεν θα τους είχαν φέρει, αν δεν είχαν απόλυτα πείσει τους εαυτούς τους σχετικά με αυτόν» (X).

Ματθ.4,25 καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι⁽¹⁾ πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως⁽²⁾ καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε τον ακολούθησαν πολλά πλήθη λαού από τη Γαλιλαία και από τις δέκα ελληνικές πόλεις που είχαν κτισθεί κυρίως στην ανατολική όχθη του Ιορδάνη, καθώς επίσης και από τα Ιεροσόλυμα και την Ιουδαία και τη χώρα που εκτείνεται πέρα από τον Ιορδάνη ποταμό.

(1) Ο πληθυντικός χρησιμοποιείται λόγω των διαφόρων τόπων, από όπου έρχονταν (b). Πυκνοί όμιλοι από διάφορα μέρη.

(2) Όνομα που αποδόθηκε σε ομοσπονδία ελληνικών πόλεων, αρχικά ίσως 10 στον αριθμό, αλλά αργότερα προστέθηκαν και άλλες, οι οποίες απελευθερώθηκαν από τον ιουδαϊκό έλεγχο από τον Πομπήιο. Βρίσκονταν αυτές οι περισσότερες ανατολικά του Ιορδάνη, όπως τα Γάδαρα και τα Γέρασα, μία και στη δυτική όχθη του, δηλαδή η Σκυθόπολη (S). Σε αυτές συγκαταλέγονταν και οι πόλεις Ίππος και Πέλλη (δ). Η Σαμάρεια δεν αναφέρεται σε αυτήν την αρίθμηση (b).

(3) Δηλαδή από την χώρα την πέρα του Ιορδάνη (b), αυτήν που ονομαζόταν αλλιώς Περαία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε' (5)

Η επί του Όρους ομιλία.

Στίχ. 1-12. Οι μακαρισμοί.

Ματθ.5,1 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους⁽¹⁾ ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος⁽²⁾, καὶ καθίσαντος⁽³⁾ αὐτοῦ προσήλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ⁽⁴⁾ αὐτοῦ,

Μετάφραση: Ὄταν ο Κύριος εἶδε τους ὄχλους, ἀνέβηκε στο βουνό που βρίσκεται δίπλα στη λίμνη, κι ἀφού κάθισε ἐκεῖ, ἦλθαν κοντά του οἱ μαθητές του.

(1) Ο τελευταῖος σ. του προηγούμενου κεφαλαίου ἀποτελεῖ τὸ τέλος μεν τῆς περίληψης τῆς δημόσιας δράσης του Κυρίου στη Γαλιλαία καὶ εἰσαγωγή στην επακολουθοῦσα ἐπὶ τοῦ ὄρους ομιλία. Μία συνέπεια τῆς δράσης του Κυρίου ἦταν, ὅτι ὄχλοι πολλοὶ ἀκολούθησαν αὐτόν ἀπὸ διάφορα μέρη. Οἱ ὄχλοι αὐτοὶ ἀποτελοῦσαν ευρὺ ἀκροατήριον γιὰ διδασκαλία. Γιὰ αὐτὸ ὁ ευαγγελιστὴς παρέχει πλούσιον δείγμα τοῦ ποῖα ἦταν ἡ διδασκαλία αὐτῆ (ρ).

(2) «Ἀνέβηκε στο ὄρος το κοντινὸ» (Ζ). Δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄρος. Ὅπως καὶ στο ἰδ 23 καὶ ἐν 29 σημαίνει κάποιο ὑψωμα δίπλα στη λίμνη τῆς Γαλιλαίας. Ἡ συρροή ἦταν τέτοια ὥστε ἡ ἀκτὴ τῆς λίμνης δὲν ἦταν πλέον κατάλληλος τόπος, γιὰ νὰ γίνη ἡ διδασκαλία, καὶ ὁ Κύριος ἀνέβηκε σὲ κάποιο οροπέδιον ἀπὸ αὐτὰ που υψώνονταν πάνω ἀπὸ τὴ λίμνη. Εἶναι δυνατόν νὰ ἦταν αὐτὸς τόπος, στον ὁποῖο ὁ Κύριος συχνὰ ἀνέβηκε κατόπιν μαζί με τοὺς μαθητές του, γιὰ αὐτὸ καὶ αὐτοὶ μιλοῦν γιὰ αὐτὸ ὡς τὸ ὄρος. Δες καὶ Μάρκ. γ 13,στ 46,Λουκ. στ 12,Ιω. στ 3,15.

(3) Δείγμα οικειότητος (L), ἀλλὰ αὐτὴ ἦταν καὶ ἡ συνηθισμένη στάση προκειμένου νὰ ἐκφωνηθεῖ μακρὸς λόγος. Δες Ματθ. ιγ 2,κδ 3,κστ 55 καὶ Λουκ. δ 20 (S).

(4) Μαθητὲς ἐδῶ δὲν εἶναι μόνο οἱ 4 που κλήθηκαν (δ 18-22), οὔτε μπορεῖ νὰ γίνη ἀκόμη λόγος γιὰ τοὺς 12, ἀλλὰ ἡ λέξη ἔχει γενικότερη ἐννοία (L) δηλώνοντας αὐτοὺς που ἀκολούθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς περιουσίας αὐτῆς, γιὰ νὰ διδασκτοῦν ἀπὸ αὐτόν (δ).

«Εἶδες τὴν πρόοδο τῆς ἀρετῆς τοὺς καὶ πόσο βελτιώθηκαν ὅλοι μαζί; Διότι οἱ μεν πολλοὶ ἐβλεπαν τὰ θαύματα, αὐτοὶ ὅμως ἐπιθυμοῦσαν ἐπὶ πλέον νὰ ἀκούσουν κάτι τὸ μεγάλο καὶ υψηλὸ» (X).

Ὁ Ματθαῖος ἀποσιωπᾷ κάθε ἐνδειξη γιὰ τὸ χρόνο, κατὰ τὸν ὁποῖο ἐκφωνήθηκε ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ομιλία. Ἀλλὰ εἶναι προφανὲς ἐσφαλμένο νὰ πει κάποιος, ὅτι τοποθετεῖ τὴν ομιλίαν στὴν ἀρχὴ τῆς δημόσιας δράσης τοῦ Κυρίου. Σχετικὰ με αὐτὸ υπάρχουν δύο ἀποδείξεις.

Πρώτον οι όχλοι, οι οποίοι δεν ήταν δυνατόν να μαζευτούν πριν ακόμη ο Κύριος δράσει για κάποιο χρόνο και πριν ακόμη η φήμη του διαδοθεί σε όλη την Συρία, Περαιά, Ιουδαία κλπ. Δεύτερον η διδασκαλία στην επί του όρους ομιλία δεν είναι κάποια στοιχειώδης, αλλά αφορά σε μαθητές προοδευμένους ήδη οι οποίοι έτυχαν προηγουμένως αρκετής διδασκαλίας (ρ)

Ματθ.5,2 καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα⁽¹⁾ αὐτοῦ ἐδίδασκεν⁽²⁾ αὐτοὺς λέγων⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε λοιπὸν ἄρχισε νὰ του μιλά καὶ νὰ τους διδάσκει λέγοντας:

(1) Η έκφραση «ανοίγω το στόμα» βρίσκεται και στους εθνικούς (μη Ιουδαίους) συγγραφείς, όπως και στην Π.Δ. (Ιώβ γ 1, Ψαλμ. οζ 2, Δαν. ι 16 κλπ) και δηλώνει το άνοιγμα του στόματος για να μιλήσει κάποιος, το οποίο είναι η εξωτερική ένδειξη της απόφασης, την οποία έχει κάποιος για να μιλήσει· ώστε καταντά εδώ στην σημασία: αποφάσισα νὰ σὰς μιλήσω καὶ επικαλούμαι τὴν προσοχή σας (δ).

(2) Ο ευαγγελιστής θεωρεί τη διδασκαλία όχι λιγότερο σπουδαία από τις θεραπείες. Για αυτό και στην περίληψη που προηγήθηκε, αναφέρει πρώτα τη διδασκαλία. Και εδώ λοιπὸν πρώτα παρέχει λεπτομέρειες για αυτήν καὶ ἔπειτα μιλά λεπτομερώς για τα θαύματα. «Διότι δεν θεράπευε σώματα μόνο, ἀλλὰ διόρθωνε καὶ ψυχές» (Χ).

Και εδώ «μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴν θεραπεία τῶν σωμάτων», τὴν ὁποία ἀνέφερε στο προηγούμενο κεφάλαιο «στὴν θεραπεία τῶν ψυχῶν. Διότι πάντοτε ἔτσι ἔκανε, μεταβαίνοντας ἀπὸ ἐκείνην σε αὐτήν, καὶ πάλι ἀπὸ αὐτὴν σε ἐκείνην καὶ παρείχε ποικίλη τὴν ωφέλεια» (Ζ).

(3) Δεν αποτελεί μεγάλης σπουδαιότητας ζήτημα νὰ καθορίσουμε, εἴαν ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκάς παρέχουν σε μὰς διαφορετικὲς ἐκθέσεις μίας καὶ τῆς ἰδίας ομιλίας, ὅπως εἶναι ἡ γνώμη που υποστηρίζεται ἀπὸ πολλούς· ἡ ἐκθέτουν δύο ὅμοιες μὲν, ἀλλὰ διαφορετικὲς ομιλίες, που ἀπευθύνθηκαν σε δύο διαφορετικὰ ἀκροατήρια σε δύο διαφορετικὲς περιστάσεις, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ βᾶσιμη ἀποψη, που υποστηρίζεται ἀκόμη.

Τὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι ομιλία, σαν αὐτὴ που ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ματθαῖο καὶ τὸν Λουκά, δὲν χωρά οὔτε για μὴ στιγμὴ κάποια ἀμφιβολία, ὅτι ἐκφωνήθηκε ἀπὸ τὸν Κύριο. Τὸ περιεχόμενό τῆς υπερβαίνει τελείως τὴν δύναμη οποιουδήποτε ευαγγελιστή, νὰ ἐπινοήσῃ αὐτήν. Εἶναι ἐπίσης ἐξ' ὁλοκλήρου δυνατόν ὁ Κύριος νὰ περιέλαβε σε κάποιο λόγο του ὅ,τι εἶχε πει σε ἄλλη ἐιδικὴ περίπτωση ἢ καὶ νὰ ἐπανέλαβε σε ἐιδικὴ περίπτωση ὅ,τι εἶχε πει σε λόγο του παλαιότερο (ρ).

Ματθ.5,3 ⁽¹⁾μακάριοι⁽²⁾ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι⁽³⁾, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν⁽⁴⁾ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Μακάριοι και τρισευτυχισμένοι είναι εκείνοι που συναισθάνονται ταπεινά την πνευματική τους φτώχεια και την εξάρτηση ολόκληρου του εαυτού τους από τον Θεό, διότι είναι δική τους η βασιλεία των ουρανών.

(1) Σημειώθηκαν διάφορες γνώμες ως προς τον ακριβή αριθμό των μακαρισμών. Έχουν αριθμηθεί διαφορετικά από διαφόρους, ως 7 ή 8 ή 9 ή 10 στον αριθμό. Στον Λουκά δεν προκύπτει τέτοιο ζήτημα, διότι έχουμε εκεί 4 μακαρισμούς και 4 ουαί. Όλοι οι υπομνηματιστές συμφωνούν, ότι στους σ. 3-9 έχουμε 7 μακαρισμούς, που παρουσιάζουν περιληπτικά το ιδανικό χριστιανικού χαρακτήρα. Μετά από αυτό επακολουθεί διακήρυξη, ότι οι δεδιωγμένοι επειδή κατέχουν αυτόν τον χαρακτήρα, είναι μακάριοι. Και είναι πιθανόν, ότι αποτελεί αυτή ξεχωριστό μακαρισμό. Είναι πολύ μακάριο το να κατέχει κάποιος τον ιδανικό χαρακτήρα. Αλλά είναι μακαριότερο το να διωχτεί κάποιος για τον χαρακτήρα του αυτόν. Ότι όμως αυτός αποτελεί όγδοο μακαρισμό, επειβεβαιώνεται και από το γεγονός, ότι περιλαμβάνεται αυτός στους 4 του Λουκά.

Ως προς τον στίχο 11 «μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι...», επαναλαμβάνεται μεν σε αυτόν η λέξη μακάριοι, αλλά αυτά που ακολουθούν αποτελούν εφαρμογή του προηγούμενου μακαρισμού στους παρόντες μαθητές. Ομοίως δεν πρέπει να θεωρηθεί ως ξεχωριστός μακαρισμός το Χαίρετε και αγαλλιάσθε..., εφ' όσον άλλωστε στον σ. αυτόν δεν χρησιμοποιείται η λέξη μακάριοι, και ο όλος σ. αποτελεί συμπλήρωμα του προηγούμενου σ.. Πάντως οι 8 μακαρισμοί δεν περιγράφουν 8 διαφορετικές κλάσεις ανθρώπων, αλλά 8 διαφορετικά στοιχεία υπεροχής, τα οποία πρέπει να συνδυάζονται σε ένα και το ίδιο άτομο (ρ).

(2) Από το μάκος, μάκαρ=μακρός, το οποίο ηλώνει τον μεγάλο και πολύ. Το μεγάλος, όταν λεγόταν ιδίως για θεούς, δήλωνε τον ισχυρό, ο οποίος έχει κατά τρόπο φυσικό όλα τα αγαθά δικά του. Οπότε το μάκαρ κατέληξε ίσο με το ευδαίμων, ευτυχής, το οποίο οι αρχαιότατοι ποιητές πρώτα και κύρια το απέδωσαν στους θεούς τους (δ).

«Μακαριότητα είναι... μία περίληψη όλων εκείνων που έννοοῦμε σχετικά με τὸ ἀγαθό. Ἀπ' αὐτὴ δὲν λείπει τίποτε ἀπ' ὅσα ἔχουν σχέση με τὴν ἀγαθὴ ἐπιθυμία... Ἀληθινὰ δὲ μακαριστὴ ὕπαρξις εἶναι τὸ Θεῖο... Μακαριότητα εἶναι ἐκείνη ἡ καθαρὴ ζωὴ, τὸ ἀνεκδιήγητο καὶ ἀκατάληπτο ἀγαθό, τὸ ἀνέκφραστο κάλλος, αὐτὸ πὺ εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιο ὄλο χάρη καὶ σοφία καὶ δύναμη, τὸ ἀληθινὸ φῶς, ἡ πηγὴ κάθε ἀγαθότητος, ἡ ἀνώτερη ἐξουσία ὅλων, τὸ μόνον ποθητό, αὐτὸ πὺ πάντα εἶναι τὸ ἴδιο, ἡ παντοτινὴ ἀγαλλίασις, ἡ αἰώνια εὐφροσύνη,

για την οποία θα μπορούσε κανείς να πεϊ πολλά, κι όμως να μην ἔχει πεϊ τίποτε τὸ ἰσάξιο» (Γν).

(3) «Δεν εἶπε οἱ φτωχοὶ στα χρήματα, ἀλλὰ οἱ φτωχοὶ στο πνεῦμα. Διότι δεν εἶναι μακαριστὸς αὐτὸς που εἶναι ταπεινὸς ἐξ' αἰτίας κάποιας περιστάσης· διότι τίποτα δεν εἶναι ἄξιο μακαρισμοῦ ἀπὸ αὐτὰ που δεν τα ἐπέλεξε ἐλεύθερα κάποιος. Διότι κάθε ἀρετὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ την ἐλεύθερη βούληση» (Ζ).

Φτωχὸς στο πνεῦμα εἶναι ἢ, λιγότερο πιθανή ἐρμηνεία, «οἱ ταπεινοὶ καὶ συντετριμμένοι στη διάνοια. Διότι πνεῦμα ἐδῶ, ονόμασε την ψυχὴ καὶ την ἐλεύθερη βούληση» (Χ)·

Ἦ, πιο σωστά, φτωχοὶ στο πνεῦμα σημαίνει τον χαρακτήρα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι αἰσθάνονται τις μεγάλες τους ἀνάγκες καὶ την ἀπὸ το Θεὸ ἐξάρτησή τους, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μόνος ἰκανὸς να ἐκπληρώσει ὅ,τι αὐτοὶ ζητοῦν (ρ).

Ἡ φράση «στο πνεῦμα» χρησιμοποιεῖται, για να καταστήσει πνευματικὴ την ἐννοια του φτωχὸς καὶ να δώσει ἐμφαση μᾶλλον στη θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ παρά στην κοινωνικὴ κατάσταση αὐτῶν που αναφέρονται ἐδῶ. Το πνεῦμα τους εἶναι φτωχὸ διότι αἰσθάνονται την ἀνάγκη της ἀπὸ το Θεὸ βοήθειας. Στην ἐσωτερικότερη πνευματικὴ τους ζωὴ αἰσθάνονται, ὅτι ἔχουν ἀνάγκη το Θεοῦ (α). Φτωχὸς καὶ εὐσεβὴς ταυτίζονται στο Ψαλτήρι (S).

Δες καὶ Ησ. ξα 1. Φτωχοὶ σύμφωνα με τους Ψαλμούς, δεν εἶναι οἱ στερούμενοι χρημάτων, ἀλλὰ οἱ εὐσεβεῖς που αἰσθάνονται τον εαυτὸ τους να καταπιέζεται στον κόσμον αὐτόν, οἱ ὁποῖοι συναισθανόμενοι την ἀδυναμία τους ἀναμένουν το παν ἀπὸ το Θεὸ (L).

Ἔτσι ἢ ἀλλιῶς «φτωχὸ ἐδῶ ονόμασε τον ταπεινὸ... Διότι ὁ ταπεινὸφρων πάντοτε φοβάται το Θεό» (Ζ), «ἐννοεῖ αὐτοὺς που διδάχτηκαν την ἐπαινετὴ ταπεινοφροσύνη καὶ ἀνέλαβαν την πτωχεῖα στο φρόνημα, σύμφωνα με την ἐξομοίωση με αὐτόν (το Χριστό), που πτώχευσε για ἐμᾶς» (Β). «Την ἐκούσια (=θεληματικὴ) ταπεινοφροσύνη ονομάζει ὁ Λόγος» (Γν), αὐτοὺς που συναισθάνονται την πνευματικὴ τους φτώχεια καὶ γύμνωση καὶ για αὐτὸ ἀναζητοῦν καὶ πρόθυμα τρέχουν πρὸς τον ἱατρὸ Σωτήρα (δ).

(4) Ἐνῶ στους ἄλλους μακαρισμοὺς ὅλα τα ρήματα εἶναι σε χρόνο μέλλοντα, στον πρῶτο το ρῆμα εἶναι σε ἐνεστώτα, διότι ἡ βασιλεία, στην ὁποία θα μπου οἱ φτωχοὶ, υφίσταται ἤδη για αὐτοὺς (L).

(5) Ἡ φράση ἔχει ἐδῶ την ευρύτατη ἐννοιά της· δηλαδή, τις ευλογίες καὶ τα προνόμια της βασιλείας αὐτῆς πάνω στη γῆ καὶ την αἰώνια μακαριότητα στη μέλλουσα ζωὴ (ο).

Ματθ.5,4 ⁽¹⁾ μακάριοι οἱ πενθοῦντες ⁽²⁾, ὅτι αὐτοὶ παρακλήθηςονται ⁽³⁾.

Μετάφραση: Μακάριοι είναι εκείνοι που πενθούν για τις αμαρτίες τους και για το κακό που επικρατεί στον κόσμο, διότι αυτοί θα παρηγορηθούν από τον Θεό.

(1) Σε κάποιους απο τους κώδικες προηγείται ο τρίτος μακαρισμός και ακολουθεί ως τρίτος ο δεύτερος. Η μεταβολή φαίνεται να προήλθε από τη σχέση του πρώτου και του τρίτου μακαρισμού σύμφωνα με τον Γρηγόριο Νύσσης «διότι φαίνεται ότι ακολουθεί το ένα το άλλο» δηλαδή η πραότητα την ταπεινοφροσύνη (δ).

(2) Παράδοξο= «Επειδή όλοι θεωρούσαν μακάριους μεν αυτούς που βρίσκονται στη χαρά, ενώ άθλιους όσους είναι στη θλίψη, κόβει από τη ρίζα της αυτή την αντίληψη, υποδεικνύοντας το αντίθετο» (Ζ).

«Μακάριοι αυτοί που πενθούν, παρόλο βεβαίως που όλοι τους ελεεινολογούν» (Χ).

Ο,τιδήποτε εμποδίζει την πραγματοποίηση της Βασιλείας και συγκρούεται με την πλήρη κυριαρχία του Θεού στη γη, πρέπει να είναι αιτία πένθους σε καθέναν που επιθυμεί να είναι πολίτης νομιμόφρων αυτής της Βασιλείας (ρ). Έτσι λοιπόν συνδέονται ο πρώτος και ο δεύτερος μακαρισμός.

Ειδικότερα «πενθούντες λέει όχι αυτούς που απλώς πενθούν, αλλά αυτούς που πενθούν για τα αμαρτήματα» (Ζ), «διότι το άλλο εμποδίζεται και πάρα πολύ, το να θρηνούμε δηλαδή για κάτι από τα βιοτικά. Το οποίο ακριβώς λοιπόν και ο Παύλος δήλωνε λέγοντας, ότι «η μεν του κόσμου λύπη έχει ως αποτέλεσμα το θάνατο, ενώ η κατά Θεόν λύπη έχει ως αποτέλεσμα μετάνοια, η οποία οδηγεί σε σωτηρία και για την οποία δεν μετανιώνει αυτός που την έχει (Β Κορ. ζ 10)». Αυτούς λοιπόν, που πενθούν για τα αμαρτήματά τους, μακαρίζει εδώ και δεν ανέφερε απλώς αυτούς που λυπούνται, αλλά αυτούς που λυπούνται πάρα πολύ. Για αυτό ακριβώς δεν είπε, Αυτοί που λυπούνται, αλλά που πενθούν» (Χ).

«Είπε επίσης «που πενθούν», δηλαδή παντοτινά και όχι μία φορά» (Θφ).

«Και πώς ο Παύλος πάλι είπε «Χαίρετε εν Κυρίω πάντοτε;»... Έχει (το πένθος) αυτό συμμετοχή τη χαρά. Διότι όπως ακριβώς όταν πέσει σφοδρή βροχή συνηθίζεται μετά να γίνεται ηρεμία, έτσι και όταν πέσουν δάκρυα, δημιουργείται γαλήνη και χαρά στην ψυχή» (Ζ).

(3) «Πού θα παρηγορηθούν; Και εδώ και εκεί» (Χ).

«Εδώ μεν, με την ελπίδα της λύτρωσής τους» (Ζ), αλλά και με εσωτερική παρηγοριά από τον Παράκλητο, «ενώ εκεί, όχι μόνο με την άφεση αυτών, αλλά και με τη μακαριότητα» (Ζ).«Επομένως αν θέλεις να παρηγορείσαι, να πενθείς. Και μη νομίσεις ότι είναι αίνιγμα το

λεγόμενο. Διότι όταν ο Θεός παρηγορεί, ακόμη και αν πέσουν πάνω σου βροχή τα λυπηρά, θα είσαι ανώτερος από όλα» (X)

Ματθ.5,5 μακάριοι οί πραεῖς(1), ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι(2) τὴν γῆν(3).

Μετάφραση: Μακάριοι είναι οι πράοι, που συγκρατούν το θυμό τους και δεν παραφέρονται ποτέ· διότι αυτοί θα κληρονομήσουν από τον Θεό τη γη της επαγγελίας και θα απολαύσουν τα αγαθά της ουράνιας κληρονομιάς απ' αυτή τη ζωή.

(1) Αυτοί που φέρονται με επιείκεια και ημερότητα προς τους πλησίον και ανέχονται με υπομονή τις ύβρεις και προσβολές των πλησίων, οι ήσυχoi, οι υπομονητικοί (δ). «Αυτοί που έχουν συγκρατημένα τα ήθη τους και είναι απαλλαγμένοι από κάθε πάθος, αυτοί ονομάζονται πράοι επειδή δεν έχουν καμία ταραχή να κατοικεί μέσα στις ψυχές τους» (B).

«Ο μακαρισμός επιβάλλει τη μετριοφροσύνη και την πραότητα, όχι την πλήρη απάθεια... Μακάριοι, λοιπόν, όσοι δεν είναι ευερέθιστοι από τα εμπαθή σκιρτήματα της ψυχής, αλλά είναι ήρεμοι με τη λογική. Σ' αυτούς ο λογισμός, σαν άλλο χαλινάρι, ανακόπτει τις ορμές και δεν αφήνει την ψυχή να εκτρέπεται προς την αταξία» (Γν).

Το πράοι δηλώνει γλυκύτητα· είναι η στάση των πτωχών στο πνεύμα απέναντι στους άλλους· είναι αυτοί αγαθοί, επιεικείς, εύκολοι (L).

«Πράοι λέγονται όχι αυτοί που δεν οργίζονται καθόλου· διότι αυτοί είναι αναίσθητοι· αλλά αυτοί που έχουν μεν θυμό, αλλά τον συγκρατούν και οργίζονται όταν πρέπει, όπως είπε και ο Δαβίδ, οργίζεσθε και μη αμαρτάνετε» (Θφ).

(2) «Επειδή νομίζεται ο πράος ότι χάνει όλα τα δικά του, το αντίθετο υπόσχεται, λέγοντας ότι αυτός μεν είναι που με ασφάλεια κατέχει τα αγαθά του, αυτός δηλαδή που δεν είναι θρασύς ούτε αλαζόνας· ενώ ο τέτοιος [ο θρασύς και αλαζών] θα χάσει πολλές φορές και όσα κληρονόμησε από τον πατέρα του και την ίδια την ψυχή του» (X).

Οι πράοι παρουσιάζονται παντού να υποχωρούν στην φορτικότητα των κατοίκων της γης· και όμως αυτοί θα πετύχουν την κατάκτηση της γης, όχι με το δικό τους χέρι, αλλά μέσω κληρονομιάς, με τη βοήθεια του Πατέρα. Δες Αποκ. ε 10 (b).

(3) «Ποιά γη; Κάποιοι μιλούν για νοητή (=πνευματική) γη. Αλλά δεν είναι αυτό· διότι πουθενά δεν βρίσκουμε στη Γραφή γη νοητή. Αλλά... ορίζει αισθητό έπαθλο... και ανέμιξε τα αισθητά με τα πνευματικά... Εξάλλου και επειδή στην Παλαιά Διαθήκη συνεχώς ο προφήτης έλεγε «οι πράοι θα κληρονομήσουν τη γη» (Ψαλμ. λστ 11), πλέκει τον λόγο με συγγενικές με αυτές λέξεις... Τα λέει όμως αυτά, όχι σταματώντας τις αμοιβές μέχρι τα παρόντα, αλλά

παρέχοντας μαζί με αυτά (τα παρόντα) και εκείνα (τα μέλλοντα). Διότι και αν πει κάτι πνευματικό, δεν αφαιρεί τα της παρούσας ζωής· και αν πάλι υπόσχεται κάτι από τα της παρούσας ζωής, δεν σταματά την υπόσχεση μέχρι σε αυτήν τη ζωή» (Χ).

Σε όλους αυτούς τους μακαρισμούς οι ουράνιες ευλογίες συνυπονοούν αμοιβαία και τις επίγειες (β). Ο Ψαλμωδός (λστ 11) λέγοντας «οι πράοι θα κληρονομήσουν τη γη» εννοεί τη γη του Ισραήλ, αλλά στο λόγο του Ιησού η γη αποτελεί σύμβολο (L). Οπότε είναι σοβαρή και η εκδοχή, κατά την οποία γη εδώ είναι εκείνη, της οποίας την κληρονομία ο Θεός υποσχέθηκε στους πατέρες (Γεν. ιβ 7, ιγ 15 κλπ.)· και η υπόσχεση όμως αυτή, όπως και ο ίδιος ο Αβραάμ κατάλαβε αυτήν (Εβρ. ια 9,10) δεν αναφερόταν στην Παλαιστίνη, η οποία ήταν τύπος και αρραβώνας της αληθινής, αλλά στην επουράνια Ιερουσαλήμ, την καινούργια γη, στην οποία και μόνη αναφέρεται και η εδώ φράση του Σωτήρα (δ).

«Εμείς όμως κληρονομούμε την άνω (=ουράνια) πόλη, την επουράνια Ιερουσαλήμ, την εκκλησία των πρωτοτόκων και αυτή λέει ο Σωτήρας ότι είναι η γη, την οποία υποσχέθηκε στους πράους» (Κ).

«Διότι εκείνη η γη, η επουράνια Ιερουσαλήμ, δεν γίνεται λάφυρο αυτών που μάχονται, αλλά προβάλλεται ως κληρονομία μακρόθυμων και πράων ανδρών» (Β).

Ματθ.5,6 μακάριοι⁽¹⁾ οί πεινῶντες καὶ διψῶντες⁽²⁾ τὴν δικαιοσύνην⁽³⁾, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Μακάριοι είναι εκείνοι που με σφοδρό εσωτερικό πόθο σαν πεινασμένοι και διψασμένοι επιθυμούν τη δικαιοσύνη και την τελειότητα, διότι αυτοί θα χορτάσουν, καθώς θα ικανοποιηθούν πλήρως οι πόθοι τους.

(1) Ο τέταρτος μακαρισμός είναι πολύ λιγότερο παράδοξος στη μορφή από τους τρεις πρώτους (ρ).

(2) «Πρόσεξε με πόση υπερβολή αναφέρει αυτό. Διότι δεν είπε Μακάριοι αυτοί που προσηλώνονται στη δικαιοσύνη, αλλά μακάριοι αυτοί που πεινούν και διψούν τη δικαιοσύνη, έτσι ώστε να την εξασκούμε όχι έτσι απλά, αλλά με κάθε επιθυμία» (Χ).

Είναι αξιοσημείωτο ότι μακαρίζεται η πείνα και η δίψα της δικαιοσύνης και όχι η κατοχή της. Το να πιστεύει κάποιος, ότι κατέκτησε τη δικαιοσύνη, όπως και ο Φαρισαίος της παραβολής, είναι απαίσιο. Αλλά και το να γνωρίζει κάποιος ότι στερείται αυτής, δεν είναι αρκετό. Πρέπει να αισθάνεται, ότι δεν έχει αυτήν και να κατέχεται από σφοδρή και επίμονη

επιθυμία να την αποκτήσει, για να είναι μακάριος από τον Κύριο. Διότι όταν έχει τέτοια επιθυμία, τότε ασφαλώς θα καταβάλλει κάθε προσπάθεια για επίτευξή της (ρ).

(3) «Ποιά δικαιοσύνη; Ή την αρετή συνολικά (γενικά), ή αυτήν με τη στενότερη έννοια, που είναι αντίθετη από την πλεονεξία» (Χ). Η πρώτη εκδοχή πιθανότερη.

Δικαιοσύνη εδώ δεν είναι ούτε η δικαιοσύνη του Θεού, της οποίας τον θρίαμβο θα εύχονταν οι μακαριζόμενοι, ούτε η δικαιοσύνη την οποία θα ήταν αυτοί διατεθειμένοι να αποδίδουν στους άλλους, αλλά η τελειότητα την οποία ο Θεός δίνει σε όλους εκείνους, οι οποίοι επιθυμούν αυτοί με όλη τους την ψυχή (L).

Αξιόλογη όμως και η εκδοχή σύμφωνα με την οποία δικαιοσύνη= το να απονέμει κανείς στον καθένα ό,τι ανήκει σε αυτόν. Αυτοί λοιπόν που πεινούν και διψούν τη δικαιοσύνη είναι όσοι σε καμιά περίπτωση δεν ανέχονται την καταπάτηση και παραβίαση του δικαίου, αλλά εξεγείρονται εναντίον κάθε αδικίας χωρίς να φοβούνται κανέναν προκειμένου να υποστηρίξουν με έργα το δίκαιο (δ).

(4) Από δικαιοσύνη. Δες Ρωμ. ιδ 17. Αυτή ήταν και η τροφή του Ιησού (Ιω. δ 34 δεσ και Ματθ. γ 15)(b). Ο χορτασμός αναφέρεται στο μέλλον. Διότι ο πόθος της δικαιοσύνης και τελειότητας είναι πόθος του Θεού και η πείνα λοιπόν και δίψα της δικαιοσύνης θα χορταστεί με την κατοχή του Θεού (L). Σύμφωνα με την δεύτερη εκδοχή, θα χορτάσουν δικαιοσύνη, διότι θα δουν τέτοια άκρα δικαιοσύνη να απονέμεται στον καθένα στη βασιλεία του Θεού, ώστε το ζωηρότατο μέσα τους αίσθημα του δικαίου θα ικανοποιηθεί πληρέστατα (δ).

Ματθ.5,7 μακάριοι οί ἐλεήμονες⁽¹⁾, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται⁽²⁾.

Μετάφραση: Μακάριοι είναι οι ευσπλαχνικοί και επιεικείς, που συμπονούν τους συνανθρώπους τους στη δυστυχία τους, διότι αυτοί θα ελεηθούν από τον Θεό την ημέρα της κρίσεως.

(1) «Εδώ μου φαίνεται ότι εννοεί όχι μόνο αυτούς που ελεούν με χρήματα, αλλά και με πράγματα. Διότι είναι ποικίλος ο τρόπος της ελεημοσύνης και πλατιά αυτή η εντολή» (Χ).

Η λέξη ελεήμων συχνά αποδίδεται στην Π.Δ. στο Θεό, συνδυασμένη μάλιστα με τη λέξη οικτίρμων, ιδιαίτερα στους ψαλμούς (πε 15,ρβ 8,ρι 4,ρια 4,ριδ 5,ρμδ 8). Στην Κ.Δ. βρίσκεται μόνο εδώ και στο Εβρ. β 17, όπου αναφέρεται στο Χριστό που έγινε ελεήμων και πιστός αρχιερέας. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο μακαρισμός για την ελεημοσύνη ακολουθεί τον μακαρισμό για τη δικαιοσύνη. Οσοδήποτε μεγάλος και αν είναι ο ζήλος μας για τη δικαιοσύνη, δεν πρέπει να στερείται του στοιχείου του ελέους.

Εάν η δικαιοσύνη είναι ιδίωμα του Θεού, επίσης ιδίωμά του είναι και το έλεος. Και εκείνοι, οι οποίοι έχουν θέσει ενώπιόν τους τη θεία εξοχότητα ως ιδανικό, προς το οποίο τείνουν με διακαή πόθο, δεν πρέπει να λησμονούν, ότι ο Θεός είναι συγχρόνως δίκαιος και ελεήμων. Ο ψαλμωδός περιγράφοντας τον τέλειο άνθρωπο αποδίδει σε αυτόν ακριβώς τον συνδυασμό του ελέους και της δικαιοσύνης (Ψαλμ. ρια 5). Περιορίζουμε όμως το έλεος πολύ, όταν θεωρήσουμε αυτό ως συνώνυμο της συγχώρησης των πταισμάτων των άλλων σε μας (ρ).

Ο άνθρωπος έχει ανάγκη του θείου ελέους. Οφείλει λοιπόν να συγχωρεί και γενικώς να δείχνει συμπάθεια στις δυστυχίες και τα δεινά των άλλων. Δες Παροιμ. ιζ 5 («αυτός που σπλαγγνίζεται, θα ελεηθεί») και Ιακ. β 13 και προ παντός τον αγαθό Σαμαρείτη (Ι).

(2) Θα τύχουν ελέους την ημέρα της κρίσης (S) ιδιαίτερα, αλλά και εδώ.

«Φαίνεται μεν σαν ίση ανταμοιβή, αλλά είναι πολύ μεγαλύτερη από το κατόρθωμα. Διότι αυτοί μεν ελεούν ως άνθρωποι, ελεούνται όμως από το Θεό των όλων. Δεν είναι όμως ίσο το ανθρώπινο έλεος και το θείο, αλλά όση είναι η απόσταση μεταξύ πονηρίας και αγαθότητας, τόσο διαφέρει αυτό από εκείνο» (Χ).

Ματθ.5,8 μακάριοι οί καθαροί τῇ καρδίᾳ**(1)**, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται**(2)**.

Μετάφραση: Μακάριοι είναι εκείνοι που έχουν την καρδιά τους καθαρή από κάθε μολυσμό αμαρτίας, διότι αυτοί θα δουν τον Θεό.

(1) «Καθαρούς εδώ ονομάζει ή εκείνους που έχουν την συνολική αρετή και η συνείδησή τους δεν τους ελέγχει για κανένα πονηρό ή αυτούς που ζουν με αγνότητα» (Χ),

«αυτοί που με την ένωσή τους με το Θεό που γίνεται μέσω του Υιού με το Πνεύμα, έφυγαν από κάθε αγάπη για τη σάρκα, και απομάκρυναν τελείως την κοσμική ηδονή, και κατά κάποιο τρόπο αρνήθηκαν τη ίδια τους τη ζωή και την αφιέρωσαν μόνο στο να θέλουν το Πνεύμα και έζησαν για το Χριστό καθαρά και ολοτελώς» (Κ).

Υπάρχει και εδώ ο κίνδυνος να περιορίσουμε την έννοια του έκτου μακαρισμού. Συχνά θεωρήθηκε απλώς και πνευματικό αντίστοιχο και διεύρυνση της εβδόμης εντολής. Η καθαρότητα της καρδιάς με τη στενή αυτή έννοια αποτελεί αναμφιβόλως μέρος της έννοιας αυτού του μακαρισμού, αλλά δεν είναι και το σύνολό του. Ο «άνθρωπος που είναι αθώς στα χέρια και καθαρός στην καρδιά, ο οποίος δεν πήρε στα μάτια την ψυχή του και δεν ορκίστηκε με δόλο στον πλησίον του» (Ψαλμ. κγ 4) είναι ο χαρακτήρας που εννοείται εδώ.

Αυτός είναι αθώς από κάθε κακό, όχι μόνο στα έργα, αλλά και στην πρόθεση. Το μάτι του είναι απλό (Ματθ. στ 22) και δεν εισχωρεί σε αυτόν κάποια επιθυμία να προσβάλλει το Θεό

ή τον πλησίον. Καθαρότητα διάνοιας και ειλικρίνεια προθέσεων είναι τα χαρακτηριστικά του (p). Καθαροί στην καρδιά είναι εκείνοι, τους οποίους δεν τύπτει η συνείδηση για κανένα αμάρτημα (Ιε).

(2) «Αυτός που καθάρισε τελείως την καρδιά του από κάθε εμπαθή διάθεση, μέσα στη δική του ομορφιά βλέπει την εικόνα της θείας φύσης. Διότι είναι ικανή η καθαρότητα της ψυχής να καθρεπτίζει τον Θεό μέσα από τον εαυτό της» (Α).

«Διότι όπως ακριβώς ο καθρέπτης, εάν είναι καθαρός, τότε δέχεται τις αντανakλάσεις, έτσι και η καθαρή ψυχή δέχεται την όψη του Θεού» (Θφ).

«Θα δουν όμως το Θεό, όσο είναι δυνατόν στην ανθρώπινη φύση» (Ζ). «Διότι η θεότητα είναι καθαρότητα και απάθεια και αποξένωση από κάθε κακό... Όταν λοιπόν η σκέψη μέσα σου είναι ανόθευτη από κάθε κακία, ελεύθερη από πάθη και χωρισμένη από κάθε μπουλυσμό, είσαι μακάριος, επειδή είσαι καθαρός και με την οξύτητα της όρασης βλέπεις το αθέατο για τους ακάθαρτους. Και επειδή έχει αφαιρεθεί από τα μάτια της ψυχής η υλική λάσπη, μέσα στον καθαρό ουρανό της καρδιάς βλέπεις καθαρά το μακάριο θέαμα» (Γν).

Σαφής γνώση του Θεού θα ακολουθήσει και τώρα σε αυτήν τη ζωή, αλλά θα ολοκληρωθεί στη μέλλουσα ζωή. Δες Α΄Ιω. γ 2,3,6 (b).

Ματθ.5,9 μακάριοι οί ειρηνοποιοί⁽¹⁾, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ⁽²⁾ κληθήσονται⁽³⁾.

Μετάφραση: Μακάριοι είναι εκείνοι που έχουν μέσα τους την ειρήνη που προέρχεται από τον αγιασμό της ψυχής και τη μεταδίδουν και στους άλλους, ειρηνεύοντάς τους και με τους συνανθρώπους τους και με τον Θεό· διότι αυτοί θα αναγνωρισθούν και θα ανακηρυχθούν στον ουράνιο κόσμο υιοί του Θεού.

(1) «Εδώ σκοπό έχει όχι μόνο να εξαφανίσει τις μεταξύ τους έριδες και τα μίσση, αλλά επιδιώκει και κάτι περισσότερο, να συμφιλιώνουν και τους άλλους που φιλονεικούν» (Χ).

Για να ειρηνεύει όμως κάποιος τους άλλους, πρέπει προηγουμένως να «έχει ειρηνεύσει το θέλημα της σάρκας του με το θέλημα της ψυχής του και να έχει υποτάξει το χειρότερο στο καλύτερο» (Ζ).

«Ειρηνοποιός είναι αυτός που δίνει την ειρήνη σε άλλον· δεν θα μπορούσε όμως κάποιος να δώσει σε άλλον, αυτό που δεν έχει ο ίδιος» (Γν).

Ως προς τη σχέση του έκτου και έβδομου μακαρισμού είναι αξιοσημείωτο, ότι έχουμε την ουσία τους σε στενή σύνδεση, αλλά με αντίστροφη σειρά στο Εβρ. ιβ 14. «Να επιδιώκετε την

ειρήνη με όλους και τον αγιασμό, χωρίς τον οποίο κανείς δεν θα δει τον Κύριο». Η σειρά στον μακαρισμό είναι πιο φυσική. Ο αγιασμός έρχεται πρώτος για δύο λόγους. Δεν μπορεί κάποιος δηλαδή να είναι ειρηνοποιός, εάν ο βίος του δεν είναι από πριν καθαρός και τα ελατήριά του αγνά. Επιπλέον ο αγιασμός δεν πρέπει να θυσιάζεται, ακόμη και όταν πρόκειται να επιτευχθεί η ειρήνη (ρ).

(2) «Διότι αυτό έγινε έργο και του Μονογενούς (Υιού), το να ενώσει δηλαδή αυτά που ήταν χωρισμένα και να συμφιλιώσει αυτά που είχαν πόλεμο μεταξύ τους» (Χ).

«Ειρηνοποιοί είναι οι μιμητές της θείας φιλανθρωπίας, αυτοί που δείχνουν στο δικό τους βίο το ιδιαίτερο γνώρισμα της θεϊκής ενέργειας» (Γν).

Ο Μεσσίας είναι ο άρχοντας της ειρήνης και το βασίλειο, το οποίο ήλθε να ιδρύσει είναι βασίλειο ειρήνης. Ο ειδικός αυτός τίτλος «υιοί Θεού» δείχνει ένα από τα μέσα, με τα οποία οι ειρηνοποιοί οφείλουν να ενεργούν· να προσπαθούν δηλαδή να ειρηνεύσουν το καθένα από τα αντιμαχόμενα μέρη προς τον Θεό, πριν αποπειραθούν να ειρηνεύσουν αυτά μεταξύ τους (ρ).

Ο μακαρισμός αυτός αντιτίθεται και στην περί Μεσσίαυ αντίληψη των Ιουδαίων, που φρονούσαν ότι με σειρά επιτυχών πολέμων θα οδηγούνταν από αυτόν στη νίκη και την κυριαρχία (ο).

(3) Θα είναι υιοί Θεού όνομα και πράγμα (b). Θα ονομαστούν όχι από τον κόσμο, αλλά από τον ίδιο το Θεό και από τον Μονογενή Του. Ο Μεσσίας θα δώσει σε αυτούς «εξουσία να γίνουν παιδιά του Θεού» (Ιω. α 12) και ο Πατέρας θα αναγνωρίσει αυτούς ως τέτοιους, διότι προσπάθησαν να κάνουν τα χωρισμένα μέλη της οικογένειάς του ενωμένα μεταξύ τους (ρ).

«Για να μη νομίσουν όμως ότι παντού η ειρήνη είναι καλό, πρόσθεσε: Μακάριοι οι δεδιωγμένοι, και τα υπόλοιπα» (Χ).

Ματθ.5,10 μακάριοι οί δεδιωγμένοι⁽¹⁾ ἕνεκεν δικαιοσύνης⁽²⁾, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽³⁾.

Μετάφραση: Μακάριοι είναι εκείνοι που διώχθηκαν εξαιτίας της αρετής και της χριστιανικής τους τελειότητας, διότι είναι δική τους η βασιλεία των ουρανών.

(1) Οι επτά πρώτοι μακαρισμοί εκθέτουν τα κύρια χαρακτηριστικά του ιδεώδους χριστιανικού χαρακτήρα και αυτά τα χαρακτηριστικά διαγράφουν σε ευρείες γραμμές τη συμπεριφορά του Χριστιανού απέναντι στο Θεό και τους ανθρώπους. Ο όγδοος μακαρισμός αφορά στη συμπεριφορά των ανθρώπων προς τον Χριστιανό. Η συμπεριφορά και στάση

αυτή θα είναι στάση εχθρότητας. Ο αληθινός Χριστιανός είναι βέβαιο, ότι θα διωχτεί και θα επιδειχτεί σε αυτόν ψυχρότητα, περιφρόνηση και χλεύη, εάν όχι και κακομεταχείριση (ρ).

(2) «Δηλαδή λόγω της αρετής, της προστασίας τους για τους άλλους, της ευσέβειας» (Χ).
«Δικαιοσύνη λοιπόν τώρα ονόμασε κάθε αρετή συνολικά» (Ζ).

(3) Οι οκτώ μακαρισμοί παρουσιάζονται να αποτελούν πλήρη παράγραφο που αρχίζει και τελειώνει με την ίδια υπόσχεση «ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Είναι σαφές, ότι η τελευταία αυτή φράση, εμπεριέχει μέσα της όλες τις ευλογίες, τις οποίες υπόσχονται οι 6 ενδιάμεσοι μακαρισμοί (α).

«Εσύ όμως, ακόμη και αν δεν ακούς ότι σε καθέναν από τους μακαρισμούς δίνεται η βασιλεία, μη λυπάσαι· διότι αν και ονομάζει με διαφορετικό τρόπο τις αμοιβές, όμως όλους τους βάζει στη βασιλεία» (Χ).

«Διότι αν και φαίνεται ότι είναι διαφορετικές οι αναφερόμενες αμοιβές λόγω της διαφοράς των ονομασιών, αλλά όμως όλες υπαινίσσονται τη βασιλεία των ουρανών. Διότι όλοι όσοι αξιωθούν αυτών των αμοιβών, θα απολαύσουν και τη βασιλεία των ουρανών» (Ζ).

«Μη νομίζεις λοιπόν ότι το έπαθλο είναι μόνο των φτωχών στο πνεύμα, αλλά και αυτών που πεινούν τη δικαιοσύνη και των πράων και όλων των άλλων γενικώς. Διότι για αυτό χρησιμοποίησε για όλους την λέξη μακάριοι» (Χ).

Ματθ.5,11 μακάριοί ἐστε⁽¹⁾ ὅταν ὀνειδίσωσιν⁽²⁾ ὑμᾶς καὶ διώξωσι⁽³⁾ καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν⁽⁴⁾ ῥῆμα⁽⁵⁾ καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι⁽⁶⁾ ἕνεκεν ἐμοῦ⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Μακάριοι είστε εσείς οι μαθητές μου, όταν σας χλευάσουν οι άνθρωποι και σας καταδιώξουν και εξαιτίας μου πουν κάθε είδους ψεύτικες κακολογίες και κατηγορίες εναντίον σας.

(1) Εδώ ο Κύριος εφαρμόζει τον όγδοο μακαρισμό στους μαθητές εξηγώντας τον πληρέστερα (ρ). Θα είστε εσείς οι μαθητές που είστε γύρω μου (δ).

(2) Με λόγο (b).

(3) Με πράξη (b).

(4) «Δηλαδή είτε αγύρτες, είτε πλάνους, είτε διαφθορείς και οτιδήποτε άλλο σας ονομάσουν» (Χ).

(5) Αυθεντική γραφή χωρίς αυτήν την λέξη.

(6) «Για να μη νομίσεις, ότι είναι μακάριο απλώς το να δεχεται επίθεση κάποιος με πονηρά λόγια, πρόσθεσε δύο όρους, το να είναι ψευδή τα λεγόμενα και το να λέγονται αυτά εξ' αιτίας του Χριστού. Διότι αν δεν είναι έτσι αυτά, μάλλον είναι άθλιος αυτός που ακούει κακά λόγια» (Ζ), «επειδή σκανδαλίζει πολλούς» (Θφ).

(7) Είναι ισοδύναμο με το ένεκεν δικαιοσύνης του όγδοου μακαρισμού (ρ).

«Τι πιο καινοτόμο θα μπορούσε να υπάρξει από αυτές τις εντολές, όταν αυτά που για τους άλλους είναι αποφευκτέα, αυτά λέει ότι είναι ποθητά, το να πτωχεύει κάποιος, εννοώ, και να πενθεί και να διώκεται και να ακούει κακά;» (Χ).

«Αυτός όμως που έθεσε ως δόγματα πράγματα και φορτικά και αντίθετα στη μέχρι τότε συνήθεια των ανθρώπων, όμως και έπεισε και πείθει σχεδόν όλη την οικουμένη» (Ζ).

Ματθ.5,12 χαίρετε⁽¹⁾ καὶ ἀγαλλιᾶσθε⁽²⁾, ὅτι⁽³⁾ ὁ μισθὸς ὑμῶν⁽⁴⁾ πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς⁽⁵⁾. οὕτω⁽⁶⁾ γὰρ ἐδίωξαν⁽⁷⁾ τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Να χαίρεστε και να εκδηλώνετε ζωηρά τη χαρά σας, διότι θα είναι μεγάλη η ανταμοιβή σας στους ουρανούς. Έτσι εξάλλου καταδίωξαν και τους προφήτες που έστειλε ο Θεός πριν από σας.

(1) Τα ρήματα είναι χωρίς σύνδεση για μεγαλύτερη έμφαση (δ). Η χαρά δεν είναι μόνο συναίσθημα αλλά και καθήκον του Χριστιανού. Δες Φιλip. δ 4. Και στις αντιξοότητες είναι η χαρά ο ύψιστος βαθμός και το ισχυρό νεύρο της υπομονής (b).

(2) Το αγαλλιᾶω είναι ρήμα της ελληνιστικής από το αγάλλομαι, που συναντιέται συχνά στους Ο' (μετάφραση των 70)=σκιρτώ, χαίρομαι πολύ (g). Στους Ο' λέγεται αντί για ένα από τα πολυάριθμα εβραϊκά ρήματα, τα οποία εκφράζουν τις εξωτερικές εκδηλώσεις της χαράς (L). Υπερβολικά να χαίρεστε, ώστε και οι άλλοι να αντιλαμβάνονται τη χαρά σας (b).

(3) Πρέπει να χαίρεστε λόγω της ανταμοιβής, την οποία θα λάβετε (b).

(4) Η αμοιβή την οποία για τους διωγμούς αυτούς επιφυλάσσει σε σας ο Θεός (δ).

(5) Δεν αποτελεί ένδειξη τοπογραφική, αλλά καθιερωμένο τρόπο έκφρασης της μακαριότητας κοντά στο Θεό (L).

(6) «Πώς έτσι; Κοροϊδεύοντας δηλαδή και διώκοντας και λέγοντας κάθε πονηρό λόγο εναντίον τους ψευδόμενοι εξ' αιτίας του Θεού» (Ζ).

(7) «Αφού είπε ότι ο μισθός σας θα είναι πολύς, πρόσθεσε και άλλη παρηγοριά λέγοντας, Έτσι καταδίωξαν τους προφήτες τους πριν από εσάς... Μη δηλαδή νομίσετε, λέει, ότι πάσχετε αυτά διότι λέτε και νομοθετείτε κάποια αντίθετα πράγματα... Διότι οι επιβουλές και οι κίνδυνοι δεν οφείλονται στην πονηρία των λεγομένων, αλλά στην κακία των ακροατών... Και μαρτυρεί αυτό όλος ο προηγούμενος χρόνος. Διότι και τους προφήτες άλλους μεν τους λιθοβολούσαν, άλλους δε τους καταδίωκαν και τους προξενούσαν μύρια άλλα κακά, όχι βεβαίως επειδή τους κατηγορούσαν για παρανομία και αντίθεο φρόνημα» (X).

(8) «Όταν όμως λέει τους προφήτες τους πριν από εσάς, δείχνει ότι και αυτοί έγιναν ήδη προφήτες» (X). «Έτσι εξισώνοντας αυτούς με τους προφήτες, ανόρθωσε το φρόνημά τους» (Z).

Στίχ. 13-16. Οι Χριστιανοί αλάτι και φως.

Ματθ.5,13 ⁽¹⁾Υμεῖς ἐστε τὸ ἅλας ⁽²⁾ τῆς γῆς ⁽³⁾. ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ ⁽⁴⁾, ἐν τίνι ἁλισθήσεται ⁽⁵⁾; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ⁽⁶⁾ ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω ⁽⁷⁾ καὶ ⁽⁸⁾ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ⁽⁹⁾.

Μετάφραση: Εσείς οι μαθητές μου είστε το πνευματικό αλάτι των ανθρώπων της γης, επειδή έχετε προορισμό να προλαβαίνετε την ηθική σαπίλα. Αλλ' εάν το αλάτι χάσει τη δύναμή του, με τί θα αλατισθεί, ώστε να αποκτήσει πάλι τη δύναμη που έχασε; Δεν χρησιμεύει πλέον σε τίποτε, παρά να πεταχθεί έξω στους δρόμους και να καταπατεῖται από τους ανθρώπους. Εάν λοιπόν κι εσείς χάσετε την ηθική σας δύναμη, δεν θα γίνετε μόνο άχρηστοι, αλλά και θα περιφρονηθείτε από τους ανθρώπους.

(1) Οι 4 στίχοι που ακολουθούν εδώ μπορούν να συνδεθούν ή με τα προηγούμενα, ως συνέχεια των προσόντων, τα οποία πρέπει να έχουν, όσοι θέλουν να μπουν στη βασιλεία των ουρανών, ή με τα επόμενα ως εισαγωγή στα καθήκοντα, τα οποία έχουν αυτοί. Η πρώτη σύνδεση είναι η καλύτερη = Μεγάλη αληθινά είναι η μακαριότητά σας, εάν διωχτείτε για το όνομά μου, αλλά μεγάλη είναι και η ευθύνη σας. Μπορείτε να γίνετε πρόξενοι μεγάλης ωφέλειας στους άλλους, αλλά μπορείτε να αποβείτε και αίτιοι μεγάλης ζημιάς σε αυτούς.

«Αναλαμβάνετε μεγάλα πράγματα» για αυτό «θα χρειαστείτε και μεγαλύτερη προσοχή... Διότι δεν πρέπει να σας φοβίζει το ότι θα ακούτε κακά, αλλά η υποκριτική συμμόρφωσή σας με τις απόψεις των άλλων· διότι τότε θα χάσετε τη δύναμή σας και θα καταπατηθείτε... Αν επειδή φοβηθείτε την κακολογία, προδώσετε τον ζήλο που πρέπει να έχετε, θα πάθετε πολύ χειρότερα και θα σας κακολογούν και θα σας περιφρονούν όλοι» (X).

(2) Υπάρχει και η γραφή «άλα» σύμφωνα με το γάλα.

«Θα είστε το αλάτι των ανθρώπων, παίρνοντας από εμένα δύναμη λογική ώστε να τους συμμαζεύετε και να τους δένετε σφιχτά... και να τους απαλλάσσετε από τη δυσωδία των αμαρτημάτων» (Ζ).

«Διότι το αλάτι έχει αυτήν την ιδιότητα, να προξενεί πόνο και λύπη στους αποχαυνωμένους» (Χ) «με τη διδασκαλία και τους ελέγχους» (Θφ). Σύμφωνα με την εκδοχή αυτή η ιδέα που εκφράζεται εδώ σχετίζεται με τη χρήση του αλατιού ως προφυλακτικού από τη σήψη. Οι μαθητές είναι στον κόσμο το στοιχείο, το οποίο τον διατηρεί σε υγεία (α) προλαβαίνοντας σε αυτόν την ηθική σήψη.

«Με το να πει δηλαδή: Εσείς είστε το αλάτι της γης, έδειξε... ότι όλη η ανθρώπινη φύση έπαθε σήψη από τα αμαρτήματα... και το να απαλλαχτούν μεν από τη σήψη των αμαρτημάτων, είναι κατόρθωμα του Χριστού· η αποφυγή όμως της επανόδου στην κατάσταση εκείνη, ήταν έργο της φροντίδας και του επίπονου αγώνα εκείνων» (Χ).

Άλλη εκδοχή. Το αλάτι διατηρεί, αλλά προ παντός νοστιμίζει. Κάνει τα εδέσματα ευχάριστα και έτσι ευνοεί τη θρέψη. Έτσι οι μαθητές είναι για την ανθρωπότητα ό,τι και το αλάτι για τις τροφές, το άρτυμα δηλαδή που κάνει αυτά εύγεστα και νόστιμα· δηλαδή οι μαθητές είναι η αρχή της ηθικής ζωής, η οποία μέλλει να εξυψώσει την ανθρωπότητα στην τελειότητα, στην οποία ευαρεστείται ο Θεός (Λ).

Άλλη εκδοχή που συνδυάζει και τις δύο: Το αλάτι κάνει εύγεστες τις τροφές και προφυλάσσει αυτές από τη σήψη. Κάνει την τροφή νοστιμότερη και υγιεινότερη. Ο μαθητής, του οποίου η ζωή συμμορφώθηκε με τους μακαρισμούς, θα κάνει το ευαγγέλιο πιο ευπρόσδεκτο και ωφέλιμο. Αλλά ο ιδιοτελής και αποστάτης γίνεται κάτι περισσότερο από άχρηστος. Πολλές ουσίες, όταν σαπίσουν είναι χρήσιμες ως λίπασμα. Το αλάτι που έχασε τη δύναμή του ούτε ως λίπασμα χρησιμεύει (ρ).

Άλλη εκδοχή: Αλάτι της γης= εκείνα τα είδη των αλατούχων υλών, τα οποία ριχνόμενα στη γη ως λίπασμα κάνουν αυτήν γόνιμη και όχι το μαγειρικό αλάτι, το οποίο ριχνόμενο στη γη στερεί αυτήν από την γονιμοποιό της δύναμη (g).

Πιο σωστή η πρώτη ή η τρίτη εκδοχή.

(3) «Γη εδώ ονόμασε τους ανθρώπους» (Ζ). Κατ' επέκτασιν αυτό που περιέχει αντί για το περιεχόμενο. «Διότι δεν θα είναι, λέει, διδάσκαλοι της Παλαιστίνης, αλλά όλης της γης» (Χ).

(4) Μωραίνεται κάποιος = γίνεται μωρός, ανόητος, άχρηστος με πνευματική σημασία· με υλική σημασία = στέρηση της ιδιαίτερης δύναμης που έχει το κάθε πράγμα· και εδώ σημαίνει, όταν το αλάτι χάσει τη συτυπική του δύναμη. Μωραίνεται το αλάτι;

‘Η, κάνει αυτήν την υπόθεση ο Σωτήρας όχι ως πραγματική, αλλά ως δυνατή χάριν της συνέπειας· διότι καμία άλλη ουσία δεν υπάρχει που να σύφει το αλάτι· εάν λοιπόν αυτό χάσει την δύναμή του, χάθηκε αυτή για πάντα (δ).

‘Η, το αλάτι μπορεί να μολυνθεί και αναμιχτεί με ακάθαρτες και άλλες ξένες ουσίες ώστε να γίνει άχρηστο (α). Πράγματι, είδαν κάποιοι μεγάλες ποσότητες αλατιού που κατά γράμμα πετάχτηκαν στο δρόμο και καταπατούνταν από τους ανθρώπους και τα κτήνη (Thomson, Land and Book σ. 381). Εάν το αλάτι μαζευτεί αμέσως μόλις κρυσταλλοποιηθεί με την εξάτμιση του νερού, είναι καλό και χρήσιμο, αλλά εάν εγκαταλειφθεί εκτεθειμένο στον ήλιο για πολύ, χάνει τη δύναμή του και γίνεται άγευστο (ο).

(5) Πώς θα αποκατασταθεί σε αυτό η δύναμή του να αλατίζει; (g).

«Δηλαδή, εάν εσείς αποχαυνωθείτε ή χάσετε την ωφέλιμη ποιότητά σας, με ποιό άλλο αλάτι θα αλατιστείτε, δηλαδή θα καρυκευθείτε;» (Z).

«Διότι οι μεν άλλοι μύριες φορές αν πέσουν, μπορούν να τύχουν συγγνώμης, ο διδάσκαλος όμως, εάν πάθει αυτό, έχει στερηθεί κάθε απολογίας» (X).

(6) «Σε τίποτα πλέον δε χρησιμεύει» (Z). Ισχύω σε κάτι= είμαι ωφέλιμος σε κάτι (g)· καμία δύναμη δεν έχει (δ).

(7) Μακριά από κάθε οικιακή χρήση (b)· έξω από το σπίτι (δ).

(8) Και κατά συνέπεια (b).

(9) «Το οποίο σημαίνει να καταφρονείται από τους ανθρώπους» (Z).

Ματθ.5,14 Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς⁽¹⁾ τοῦ κόσμου⁽²⁾. οὐ δύναται πόλις⁽³⁾ κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Εσείς είστε το φως του κόσμου, διότι έχετε προορισμό με το φωτεινό σας παράδειγμα και με τα λόγια σας που μεταδίδουν το φως της αλήθειας να φωτίζετε τους ανθρώπους που βρίσκονται στο σκοτάδι της αμαρτίας και της πλάνης. Μια πόλη που βρίσκεται πάνω σε βουνό δεν είναι δυνατόν να κρυφτεί. Έτσι και η δική σας ζωή θα γίνεται αντιληπτή απ' όλους.

(1) «Έπειτα τους φέρνει σε άλλο υψηλότερο παράδειγμα. Εσείς είστε το φως του κόσμου... Πρώτα αλάτι και τότε φως» (X).

«Φως των ανθρώπων, ώστε να φωτίζετε τα μάτια των ψυχών τους και με το φως της διδασκαλίας και το φως της γνώσεως, να τους καθοδηγείτε στο σωστό δρόμο της ευσέβειας. Δύο λοιπόν υπηρεσίες ανέλαβαν, το να αλατίζουν και το να φωτίζουν. Διότι πρέπει πρώτα κάποιος να απαλλαχτεί από τη σαπίλα και έπειτα να συνετιστεί» (Ζ).

Φως όμως του κόσμου με την κύρια και απόλυτη σημασία είναι ο Σωτήρας (Ιω. η 12) ενώ με σχετική σημασία οι μαθητές (Εφεσ. γ 9), καθώς και όλοι οι πιστοί (Εφεσ. ε 8, Φιλip. β 15)(δ). Είναι ηθικά φώτα, διότι μεταδίδουν στους ανθρώπους την ηθική αλήθεια όπως αυτή φανερώθηκε στο Λόγο του Θεού (ο).

«Διότι εγώ μεν άναψα το φως, το να μένει όμως αναμμένο ας γίνει έργο της δικής σας φροντίδας» (Χ), «έτσι ώστε και στους άλλους να λάμπει η λαμπρότητα της δικής σας ζωής» (Θφ).

(2) «Πάλι λέει του κόσμου, όχι ενός έθνους, ούτε είκοσι πόλεων, αλλά όλης της οικουμένης» (Χ). Εάν ο Χριστιανός οφείλει να ζει στον κόσμο για να σώζει αυτόν από την ηθική σήψη και κατάρπτωση, πρέπει επίσης να ζει και πάνω από τον κόσμο και σε απόσταση από τον κόσμο σαν φως σε υψηλό τόπο που φωτίζει μακριά και ευρέως. Με τη ζωή του θα δείξει ποια είναι η αληθινή ζωή. Ο άνθρωπος του οποίου ο χαρακτήρας αντικατοπτρίζει τους μακαρισμούς, δεν μπορεί να μην ασκήσει εξυγιαντική και φωτιστική επιρροή (ρ).

(3) Τρίτη μεταφορά, η οποία όμως δεν είναι παράλληλη με τις άλλες δύο, διότι δεν προβάλλει κάποιο καθήκον, αλλά εκθέτει γεγονός. Είναι καθήκον των μαθητών να είναι αλάτι και φως· αλλά δεν μπορούν να αποφύγουν το να είναι σαν πόλη που βρίσκεται πάνω σε όρος (ρ).

«Με αυτά τα λόγια πάλι τους οδηγεί σε ακρίβεια (τελειότητα) ζωής, διδάσκοντάς τους να έχουν την αγωνία ότι θα τους βλέπουν όλοι... Διότι μη δείτε αυτό, λεεει, ότι καθόμαστε εδώ τώρα και είμαστε σε μια μικρή γωνιά· διότι τόσο ολοφάνεροι θα είστε σε όλους σαν πόλη που βρίσκεται πάνω στην κορυφή του βουνού» (Χ).

(4) Δες και το Λόγιον του Ιησού (Πάπυρος Οξυρύγχου 7) «πόλη που έχει οικοδομηθεί σε κορυφή όρους υψηλού και είναι στηριγμένη, ούτε να πέσει μπορεί ούτε να κρυφτεί». Η εικόνα έρχεται κατά τρόπο φυσικό στη σκέψη σε χώρα όπου τα χωριά βρίσκονται συνήθως σε υψηλές κορυφές. Αυτό ισχύει περισσότερο για την Ιουδαία παρά για τη Γαλιλαία (L). Ίσως από τη θέση, από την οποία εκφωνούσε την επί τους όρους ομιλία ο Κύριος, υπήρχε απέναντι κάποια κωμόπολη, που βρισκόταν μπροστά στη θέα και των ακροατών του (ο).

«Θα είστε περίβλεπτοι, επομένως προσέχετε πώς να ζείτε άμεμπτα για να μην σκανδαλίζετε και άλλους» (Θφ).

Ματθ.5,15 οὐδὲ καίουσιν λύχνον⁽¹⁾ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον⁽²⁾, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν⁽³⁾, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Ούτε οι ἄνθρωποι ἀνάβουν λυχνάρι για να το βάλουν κάτω ἀπ' τον κάδο με τον ὁποῖο μετρούν τα σιτάρι. Αλλά το τοποθετοῦν πάνω στο λυχνοστάτη κι ἔτσι φωτίζει με τη λάμψη του ὅλους ὅσους εἶναι μέσα στο σπίτι.

(1) Τεκμήριο ἀπὸ το ἰσχυρότερο: Εἴαν οι ἄνθρωποι δεν βάζουν ποτέ το λυχνάρι κάτω ἀπὸ τον κάδο, πολὺ περισσότερο τα ἠθικὰ φῶτα που εἶναι προορισμένα να φωτίζουν ὄχι ἓνα σπίτι ἀλλὰ τον κόσμον ολόκληρο, δεν ἐπιτρέπεται να κρύβονται (ο). Λύχνος εἶναι τὸ πήλινο ἢ γυάλινο αγγεῖο που ἔχει μέσα του λάδι καὶ φτιλί (δ), τὸ ὁποῖο ὅταν ἀνάβει φωτίζεται τὸ σπίτι.

(2) Ρωμαϊκὸ μέτρο των υλικῶν, τὸ ἓνα ἕκτο του ἐλληνικοῦ μεδύμνου (δ).

(3) Εἶναι νεώτερη ἐλληνικὴ λέξη ἀντὶ για τὴν παλαιότερη λυχνίον= ο λυχνοστάτης (g).

(4) «Οὔτε ἐγὼ ἀφοῦ ἀναψα σε σὰς φῶς θεογνωσίας, θέλω εσεῖς να κρύβεστε· ἀλλὰ να, σὰς βάζω στο λυχνοστάτη, ἐννοῶ δηλαδὴ πάνω στον υψηλὸ τόπο τὴ διδασκαλίας, ὥστε να φωτίζετε ὅλους ὅσους εἶναι στὴν οἰκουμένη» (Z).

Κανόνας γενικὸς: τὸ λυχνάρι ἔχει λόγον υπάρξεως τὸ να φωτίζει· αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ προορισμὸς των μαθητῶν, ἐκτός καὶ ἀν παραλείπουν τὸ καθήκον τους καὶ παύουν να εἶναι λυχνάρι, ὁπότε τὸ φῶς τους δεν ὠφελεῖ κανέναν (L).

Ματθ.5,16 οὕτω⁽¹⁾ λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν⁽²⁾ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων⁽³⁾, ὅπως⁽⁴⁾ ἴδωσιν ὑμῶν⁽⁵⁾ τὰ καλὰ ἔργα⁽⁶⁾ καὶ δοξάσωσι⁽⁷⁾ τὸν πατέρα⁽⁸⁾ ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς⁽⁹⁾.

Μετάφραση: Ἐτσι σαν λυχνάρι που εἶναι σωστά τοποθετημένο ἀς λάμψει τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς σὰς μπροστὰ στους ἀνθρώπους για να δουν τα καλὰ σὰς ἔργα καὶ να δοξάσουν για τα ἐνάρετα καὶ ἅγια παιδιὰ του τον Πατέρα σὰς, ὁ ὁποῖος εἶναι βέβαια παρὼν παντοῦ, ἀλλὰ κυρίως φανερῶνει τὴν παρουσία του στους οὐρανοὺς.

(1) Ὅπως σε πολλὰ ἄλλα χωρία του Ματθαίου (γ 15,ε 12,στ 30,ζ 12,17 κλπ.) τὸ «οὕτως» ἀναφέρεται μᾶλλον στα προηγούμενα παρά στα ἐπόμενα. Ἡ ἐννοια εἶναι: Ὅπως ἓνα καλὰ τοποθετημένο λυχνάρι φωτίζει ὅλους στο σπίτι, ἔτσι ἀς λάμψει... (p).

(2) «Ἡ καθαρὸτητα του βίου καὶ του λόγου σὰς». «Ὅταν θα ἐργάζεστε τα καλὰ, ἀς λάμψει τὸ ἀπὸ αὐτὰ φῶς σὰς» (Z). Ἀναμφίβολα στὴν ἀκόλουθη φράση «τα καλὰ σὰς ἔργα»

περιλαμβάνεται και το κήρυγμα (Ιω. ι 32) αλλά ο βίος μάλλον παρά τα λόγια που κηρύττονται τονίζεται τώρα από το Χριστό (ρ).

«Δεν θα μπορέσουν οι κατηγορίες να συστιάσουν τη λάμψη σας, εάν εσείς ζείτε με ακρίβεια, και έτσι, σαν να πρόκειται να επιστρέψετε όλη την οικουμένη... Να είναι πολλή η αρετή και πλούσια η φωτιά... διότι όταν είναι τόση η αρετή, είναι αδύνατον να κρυφτεί, έστω και αν μύριες φορές προσπαθεί να την κρύψει αυτός που την ασκεί. Η ζωή σας να είναι αδιάβλητη και μην τους δίνετε καμία αφορμή να σας κακολογούν και... κανείς δεν θα μπορέσει να σας επισκιάσει. Και καλά είτε το φως. Διότι τίποτα δεν κάνει τόσο επίσημο τον άνθρωπο όσο η άσκηση της αρετής, έστω και αν μύριες φορές θέλει αυτός να κρύβεται» (Χ).

(3) Το φως πρέπει να λάμπει μπροστά στους ανθρώπους, το οποίο δεν είναι το ίδιο με το «θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις (να φαίνεστε στους ανθρώπους)» (ρ). «Να λάμπει μπροστά στους ανθρώπους όχι λόγω ανθρωπαρέσκειας» (Ζ).

«Τι λοιπόν; Μας διατάζεις να ζούμε για επίδειξη και για να αποκτούμε τιμές; Μακριά από μας! Δεν εννοώ αυτό. Διότι δεν είπα· Προσπαθείστε να κάνετε γνωστά τα κατορθώματά σας, ούτε είπα· Δείξτε αυτά, αλλά ας λάμπει το φως σας» (Χ).

(4) Ο τόνος του μορίου αυτού δεν αναφέρεται τόσο στο να δουν, όσο στο να δοξάσουν (b).

(5) Όχι εσάς, αλλά τα έργα σας. Το φως, όχι το λυχνάρι (b).

(6) «Τα έργα τα με πράξεις και λόγους» (Ζ). Η ζωή η χριστιανική είναι συχνά για τον κόσμο η καλύτερη απόδειξη υπέρ της χριστιανικής διδασκαλίας (L).

(7) Το να πράττουμε για τη δόξα του Πατέρα, ως χορηγού κάθε αγαθού, είναι το τελειότερο ελατήριο (L).

(8) «Δηλαδή τον Θεό, του οποίου γίνατε γιοι μέσω της πίστης» (Ζ). «Δεν είπε τον Θεό, αλλά τον Πατέρα, διότι ήθελε να ρίξει από τώρα τα σπέρματα της υψηλής καταγωγής που επρόκειτο να τους δοθεί» (Χ).

(9) Δείχνει ο προσδιορισμός αυτός τον τρόπο, στον οποίο ο Θεός με εξαίρετο τρόπο θεωρείται παρών, διότι εκεί εκπληρώνεται το θέλημά του το άγιο. Επειδή λοιπόν εκεί ο Πατέρας μένει, εκεί οφείλουν να έχουν στραμμένα τα μάτια και τα παιδιά (δ).

Το γενικό αντικείμενο του τμήματος αυτού είναι ότι το χριστιανικό ιδεώδες είναι αμέτρητα υψηλότερο από το αντίστοιχο ιουδαϊκό. Αποκλείει κάθε βαθμό αμαρτήματος, ακόμη και στη σκέψη και το συναίσθημα, ενώ το παλαιό ιδεώδες απέκλειε μόνο τις πράξεις και από αυτές εκείνες μόνο, οι οποίες απαγορεύονταν από το νόμο. Η αλήθεια αυτή αποδεικνύεται σε

σχέση με το φόνο (21-26), τη μοιχεία (27-30), το διαζύγιο (31-32), τον όρκο (33-37), την εκδίκηση (38-42), την προς τους άλλους αγάπη (43-47)(ρ).

Στίχ. 17-48. Ο Κύριος τελειοποιεί και συμπληρώνει τον Μωσαϊκό νόμο.

Ματθ.5,17 Μὴ νομίσητε⁽¹⁾ ὅτι ἦλθον⁽²⁾ καταλῦσαι⁽³⁾ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας⁽⁴⁾· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι⁽⁵⁾, ἀλλὰ πληρῶσαι⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Μὴ νομίζετε ὅτι ἦλθα νὰ καταργήσω καὶ ν' ακυρώσω τὸν ηθικὸ νόμο τοῦ Μωυσῆ ἢ τὴν ηθικὴ διδασκαλία τῶν προφητῶν. Δὲν ἦλθα νὰ τὰ καταργήσω αὐτά, ἀλλὰ νὰ τα συμπληρώσω καὶ νὰ σας τὰ παραδώσω τέλεια.

(1) «Για ποῖό λόγο εἶπε αὐτό; Ὅχι ἄσκοπα, οὔτε μάταια, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ νομοθετήσῃ ἀνώτερα ἀπὸ τὰ παλαιὰ παραγγέλματα... καὶ νὰ χαράξῃ δρόμο ἐνὸς θεοῦ καὶ οὐράνιου τρόπου ζωῆς, γιὰ νὰ μὴν ταραξῇ τὸ καινούργιο τὶς ψυχές τῶν ακροατῶν... χρησιμοποιεῖ αὐτὴν τὴν προδιόρθωση. Διότι ἀν καὶ δὲν ἐκπλήρωναν οἱ Ἰουδαῖοι τὸ νόμο, ἀλλὰ ὁμως... ἤθελαν τὰ γράμματα νὰ μένουν ἀκίνητα καὶ κανεῖς νὰ μὴν προσθέτῃ παραπάνω σὲ αὐτά, ἢ μάλλον ὅταν προστίθενταν ἀνέχονταν τοὺς ἀρχόντες, ἀλλὰ οἱ προσθέσεις δὲν γίνονταν πρὸς τὸ καλῦτερο, ἀλλὰ πρὸς τὸ χειρότερο» (Χ).

Αξιόλογη καὶ ἡ ἐκδοχή: Ἡ ἐκφραση αὐτὴ υπονοεῖ, ὅτι ὁ Κύριος ἀντιλήφθηκε, ὅτι υπήρχε κίνδυνος νὰ θεωρήσουν γιὰ αὐτόν, ὅτι καταργεῖ τὸ νόμο καὶ ἴσως μερικοὶ εἶχαν ἤδη πει αὐτό, (τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ ὅρου ὁμιλία δὲν ἐκφωνήθηκε στὴν ἀρχὴ τῆς δημόσιας δράσης τοῦ Κυρίου). Οἱ Φαρισαῖοι ἀσφαλῶς θὰ ἔλεγαν αὐτό. Διότι ὁ Κύριος παραθεωροῦσε τὴν προφορικὴ παράδοση, τὴν ὁποία ἐκεῖνοι θεωροῦσαν ισόκυρη με τὸ νόμο.

Επίσης ἐρμῆνευε τὸ νόμο κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ καὶ ὄχι κατὰ τὸ νεκρὸ γράμμα ὅπως ἐκεῖνοι. Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ὁμως, μιλοῦσε σαν κάποιος ποὺ ἔχει κύρος καὶ ἐξουσία, ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ νόμο. Ἀλλὰ ὁ Κύριος δὲν ἦταν ἓνας φανατικὸς ἐπαναστάτης, ἀλλὰ θεῖος ἀνορθωτὴς καὶ μεταρρυθμιστὴς (ρ).

(2) Υπονοεῖ ευθύς ἐξ' ἀρχῆς ὅτι αὐτός ἐστὶν ὁ ἐρχόμενος, ὁ Μεσσίας (ρ). Ὁ Κύριός μας λοιπὸν υπήρχε πρὶν ἀκόμη ἔλθῃ στὴ γῆ (b).

(3) =Ἀθετῶ, ακυρώνω, κηρύττω ὅτι δὲν ἰσχύει πλέον (δ).

(4) Τὸν ηθικὸ νόμο, ποὺ δόθηκε στὸν Μωϋσῆ καὶ τὴν ηθικὴ διδασκαλία τῶν προφητῶν (δ).

(5) «Δεν το 'πε μία φορά, ότι δεν καταργώ το νόμο, αλλά και δεύτερη φορά πάλι το ανέφερε και πρόσθεσε και άλλο πιο σπουδαίο· διότι αφού είπε, μη νομίζετε ότι ήλθα να καταργήσω το νόμο, πρόσθεσε, δεν ήλθα να καταργήσω αλλά να συμπληρώσω» (X). Η αρνητική και η θετική μορφή της βεβαίωσης προσδίδει έμφαση στη διακήρυξη (ο).

(6) «Αλλά πώς συμπλήρωσε το νόμο και τους προφήτες, ας το δούμε. Τους προφήτες μεν τους συμπλήρωσε, εκπληρώνοντας με πράξεις όλα όσα προφήτευσαν για αυτόν... ενώ τον νόμο τον συμπλήρωσε με ένα μεν τρόπο, με το να μην παραβεί τίποτα το νόμιμο... και με άλλο τρόπο, με το να προσθέσει σε αυτόν αυτά που του έλειπαν· το οποίο και περισσότερο αρμόζει να εννοήσουμε εδώ. Διότι ενώ ο νόμος εμπόδιζε τα τέλη των αμαρτημάτων, ο Χριστός εμπόδισε και τις αρχές.

Διότι ο φόνος μεν είναι καρπός αμαρτίας, ρίζα όμως αυτής είναι η οργή· και αν κάποιος δεν κόψει τη ρίζα, κάποτε θα καρποφορήσει. Αποδείχτηκε λοιπόν, ότι ήταν ελλιπής η εντολή του να μη φονεύουν· συμπλήρωσε λοιπόν αυτήν ο Χριστός διατάζοντας να μην οργίζονται. Αυτό λοιπόν προχωρώντας θα το βρεις και στις άλλες εντολές» (Z).

«Όσα δηλαδή ο νόμος σκιαγράφησε, αυτά ο Κύριος κατά τρόπο τέλειο τα ζωγράφησε. Όπως ακριβώς και ο ζωγράφος δεν καταργεί το σκιαγράφημα, αλλά μάλλον το συμπληρώνει» (Θφ). «Όπως ακριβώς δηλαδή στα σκιαγραφήματα (σκίτσα) που έχουν προσχεδιαστεί στους πίνακες, όταν έρθει η ώρα να μπουν τα κάθε είδους χρώματα, (αυτά τα χρώματα) καθόλου δεν καταστρέφουν τα σκίτσα, αλλά μάλλον τα μετατρέπουν να φαίνονται πιο λαμπρά, κατά τον ίδιο αυτόν τρόπο, λέμε ότι δεν ανατράπηκαν οι σκιές (σκιαγραφήματα) του νόμου, αλλά μάλλον συμπληρώθηκαν κατά τρόπο προοδευτικό που οδήγησε στην αλήθεια» (K).

«Αυτό όμως δεν εξουδετερώνει μόνο την αναίδεια των Ιουδαίων, αλλά ράβει και τα στόματα των αιρετικών εκείνων που λένε ότι η Παλαιά Διαθήκη είναι από τον διάβολο» (X).

Ματθ.5,18 ἀμὴν⁽¹⁾ γὰρ λέγω ὑμῖν⁽²⁾, ἕως ἂν παρέλθῃ⁽³⁾ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ⁽⁴⁾, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία⁽⁵⁾ οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου⁽⁶⁾ ἕως ἂν πάντα γένηται⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Διότι αληθινά σας λέω και με κάθε επισημότητα σας διαβεβαιώνω ότι όσο παραμένει και δεν καταστρέφεται ο ουρανός και η γη, ούτε ένα γιώτα ή ένα κόμμα, ούτε δηλαδή η πιο μικρή από τις εντολές δεν θα παραπέσει από το Νόμο και δεν θα χάσει το κύρος της, μέχρι να επαληθευτούν και να εκπληρωθούν όλα όσα διατάζει ο Νόμος· και θα εκπληρωθούν με τα γεγονότα της ζωής μου όσα λέχθηκαν προφητικώς, αλλά και με τη ζωή των γνήσιων μαθητών μου, οι οποίοι θα τηρούν αυτά με ακρίβεια.

(1) «Το αμήν είναι επίρρημα βεβαιωτικό που λέγεται αντί για το «αληθινά»»(Ζ). Χαρακτηριστικός τρόπος ομιλίας, ιδιαίτερος του Χριστού, που διατηρήθηκε πιστά από τη χριστιανική παράδοση. Εισάγει έκφραση με ειδική έμφαση και σοβαρότητα (S).

Ισοδυναμεί με το επίσημα σας βεβαιώνω (ο). Ο Ιησούς μόνος χρησιμοποιούσε τη λέξη αυτή στην αρχή των προσφωνήσεών του. Κανείς από τους αποστόλους δεν έπραξε έτσι. Στην Κ.Δ. δεν είναι, για να μιλήσουμε με ακρίβεια, όρκος, όπως μερικές φορές στους Ιουδαίους. Διότι είναι συνώνυμο με το ναι και αληθινά. Δες Λουκ. ια 51,κα 3,Ματθ. κγ 36 και Μάρκ. ιβ 43.

Πάντως όμως αποτελεί εντονότατη διαβεβαίωση που αποκλειστικά αρμόζει σε εκείνον, ο οποίος από μόνος του και από την δική του αλήθεια διαβεβαιώνει και λόγω του αξιώματος αυτού που μιλά ισοδυναμεί με όρκο, ιδιαίτερα όταν λέγεται δύο φορές, δηλαδή Αμήν αμήν (b). Εδώ για πρώτη φορά συναντιέται στον Ματθαίο, βρίσκεται όμως σε αυτόν 30 φορές, 13 στον Μάρκο και 6 στον Λουκά (p).

(2) Η φράση λέγω υμιν, που συχνά χρησιμοποιείται από τον Κύριο και είναι χαρακτηριστική σε αυτόν εγκλείει ύψιστο κύρος και δηλώνει συχνά αλήθεια που διακηρύσσεται από αυτόν, η οποία ούτε από την Π.Δ. ούτε από κάποια άλλη πηγή μπορεί σαφώς να αποδειχτεί, αλλά για πρώτη φορά λέγεται από αυτόν από τους απόκρυφους θησαυρούς της σοφίας και γνώσης έτσι ώστε η συμφωνία των ακροατών να μπορεί να βασιστεί σε μόνη τη διαβεβαίωσή του. Οι προφήτες αρκούσαν να λένε: λέει ο Κύριος, οι απόστολοι, έχει γραφτεί, αλλά ο Χριστός σε πρώτο πρόσωπο, εγώ σας λέω (b).

(3) Το ρήμα παρέλθω αφήνει ακαθόριστο τον τρόπο του τέλους του κόσμου (b). «Η έννοια των επόμενων λόγων είναι η εξής, ότι έως ότου ο κόσμος παραμένει· διότι αυτό δηλώνει το έως ότου παρέλθει ο ουρανός και η γη, δεν θα παρέλθει απραγματοποίητο ούτε το πιο ασήμαντο παράγγελμα του νόμου» (Ζ).

(4) Ο ουρανός και η γη, το όλο σύστημα της φύσης (b).

(5) «Με το γιώτα και το κόμμα δήλωσε και το πιο ασήμαντο» (Ζ). Ιώτα είναι το γιώδ το μικρότατο και στοιχειοδέστατο γράμμα του εβραϊκού αλφαβήτου. Αλλά και οι Έλληνες γράφουν από κάτω το ιώτα ή και παραλείπουν το υπογεγραμμένο ιώτα εντελώς (b). Η κεραία είναι ένα σημάδι, σαν απόστροφος, το οποίο έβαζαν οι Εβραίοι πάνω σε κάποια γράμματα για διάκριση από άλλα όμοια. Και στην ελληνική γλώσσα κεραία σημαίνει τόνος (δ). Και τα δύο μοιάζουν με το ελληνικό κόμμα ή την ψιλή.

(6) Κανένα από τα γράμματα του νόμου δεν θα καταργηθεί πριν το έργο του Θεού φθάσει στο τέρμα του (L).

(7) Έως ότου το σύνολο του θείου σχεδίου εκπληρωθεί (ρ).

Ή, έως ότου όλα τα σχετικά με το νόμο πραγματοποιηθούν (α). Εκπληρώθηκαν και θα εκπληρωθούν από τον Ιησού Χριστό, όχι μόνο σε αυτόν αλλά και στους Χριστιανούς (b). Θα επληρωθούν, θα ικανοποιηθούν είτε με την εκπλήρωση από τον Σωτήρα και τους γνήσιους μαθητές του, είτε με την τιμωρία των παραβατών (δ).

Ματθ.5,19 ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ⁽¹⁾ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων⁽²⁾ τῶν ἐλαχίστων⁽³⁾ καὶ διδάξῃ⁽⁴⁾ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος⁽⁵⁾ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν⁽⁶⁾· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ⁽⁷⁾, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Μετάφραση: Αφού λοιπόν οι εντολές έχουν κύρος και ισχύ ακατάλυτη, οποιοσδήποτε παραβεί μία κι από εκείνες ακόμη τις εντολές μου που φαίνονται πολύ μικρές και διδάξει έτσι τους ανθρώπους, να τις θεωρούν δηλαδή μικρές κι ασήμαντες, θα κηρυχθεί ἐλάχιστος και τελευταίος στη βασιλεία των ουρανών. Εκείνος όμως που θα εφαρμόσει όλες ανεξαιρέτως τις εντολές και θα διδάξει και τους άλλους να τις τηρούν, αυτός θα ανακηρυχθεί μέγας στη βασιλεία των ουρανών. Κι αυτές λοιπόν τις εντολές που οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι παραμερίζουν με τις ανθρώπινες παραδόσεις τους, πρέπει να τις προσέχετε και να τις εφαρμόζετε.

(1) Η αντίθετη λέξη είναι το ποιήση, το οποίο λέγεται μετά από λίγο στον σ. αυτόν (b).

(2) «Δεν το είπε για τους παλαιούς νόμους, αλλά για αυτούς που ο ίδιος επρόκειτο να νομοθετήσει» (X).

(3) Αυτοί δεν αντιτίθενται συστηματικά προς το νόμο, αλλά παραγνwrίζουν τη σπουδαιότητα των μικρότερων παραγγελμάτων (L). Τηρώντας τις μεγάλες εντολές νίκησαν το κακό στην εξωτερική του εμφάνιση ως πράξη πονηρή, δεν νίκησαν όμως την κακία και την αμαρτία και στην εσωτερική της εμφάνιση ως κακό πάθος και επιθυμία (δ).

(4) Δεν πρόκειται λοιπόν για αθέτηση από αδυναμία ή επειδή παρασύρθηκε, αλλά για πλήρη παραγνώριση.

(5) Όπως μεταχειριζόμαστε το λόγο του Θεού, έτσι και ο Θεός θα μας μεταχειριστεί (b). Το ἐλάχιστος ή σημαίνει «τελευταίος όλων, πάρα πολύ κακός, αυτός που έχει απορριφθεί, το οποίο σημαίνει ότι θα μπει στην κόλαση» (Z).

«Το είπε αυτό κατά τρόπο άνετο» (Σχ.π). Ή, δεν θα διωχτεί από τη βασιλεία, αλλά η θέση του σε αυτήν θα είναι λιγότερο ένδοξη (ρ)· θα αξιωθεί της τελευταίας βαθμίδας της μακαριότητας (δ). Έτσι ερμηνεύουν και ο L, και ο a.

(6) Η οποία θα ακολουθήσει μετά τη μέλλουσα κρίση.

(7) «Πρόσεξε πώς είπε, ότι πρέπει πρώτα να πράττει και μετά να διδάσκει και όχι μόνο να πράττει, αλλά και να διδάσκει» (Ζ).

«Διότι πώς θα οδηγήσω άλλον σε δρόμο, που εγώ δεν περπάτησα;» (Θφ).

«Διότι δεν πρέπει να είμαστε χρήσιμοι μόνο στους εαυτούς μας, αλλά και στους άλλους. Διότι δεν είναι ίσος ο μισθός για αυτόν που κατορθώνει κάτι για τον εαυτό του και για αυτόν που προσθέτει και άλλον μαζί του. Όπως ακριβώς δηλαδή το να διδάσκει χωρίς να πράττει καταδικάζει τον διδάσκοντα, «διότι εσύ που διδάσκεις, λέει, άλλον, τον εαυτό σου δεν τον διδάσκεις;», έτσι και το να πράττει μεν, αλλά να μην καθοδηγεί και άλλους ελαττώνει τον μισθό» (Χ).

Ματθ.5,20 λέγω γάρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ⁽¹⁾ ἡ δικαιοσύνη⁽²⁾ ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων⁽³⁾, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Μετάφραση: Διότι σας λέω ότι εάν η αρετή σας δεν υπερτερήσει και δεν ξεπεράσει κατά πολύ την εξωτερική αρετή των γραμματέων και Φαρισαίων, δεν θα εισέλθετε στη βασιλεία των ουρανών.

(1) Η δικαιοσύνη μας ουδέποτε μπορεί να περισσεύσει, ξεπερνώντας τις απαιτήσεις του νόμου. Αλλά οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι νόμιζαν, ότι η δικαιοσύνη τους περίσσευε από τα παραγγέλματα του νόμου. Είμαστε υποχρεωμένοι να ξεπεράσουμε τη δικαιοσύνη τους (b). Το περισσεύω εδώ είναι αμετάβατο= να περισσεύει, ξεπερνώντας ένα γνωστό όριο, εδώ εννοεί αυτό των γραμματέων και Φαρισαίων (δ).

«Ποιό ήταν το παραπάνω που περισσεύει; Το να μην οργιστεί κάποιος, το να μη δει γυναίκα ακόλαστα» (Χ).

(2) «Εδώ δικαιοσύνη λέει την αρετή συνολικά» (Χ).

(3) Δηλαδή περισσότερο από αυτήν των γραμματέων και Φαρισαίων (b).

‘Η, «δεν είπε απλώς αυτών που παραβαίνουν, αλλά αυτών που κατορθώνουν· διότι αν δεν κατόρθωναν, δεν θα έλεγε ότι έχουν δικαιοσύνη, ούτε θα σύγκρινε τη αρετή που δεν υπάρχει με αυτήν που υπάρχει» (Χ).

Αλλά «εκείνοι μεν τα τέλη των αμαρτημάτων φυλάσσουν· εσείς όμως και τις αρχές οφείλετε να φυλάσσετε» (Ζ).

Ή, οι Φαρισαίοι ήταν διδάσκαλοι της ακριβούς τήρησης ελαχίστων (L). Παρέβλεπαν τα βαρύτερα του νόμου, δίνοντας το ένα δέκατο και από τον δυόσμο ακόμη και από το άνηθο (Ματθ. κγ 23). Βρίσκονταν σε πλάνη παραγνωρίζοντας και παρερμηνεύοντας την αληθινή φύση της δικαιοσύνης. Αυτή όμως ήταν πλάνη απαίσια, που απέκλειε από τη βασιλεία (ρ). Τηρούσαν την τελετουργική και τη νομική, αλλά όχι και την ηθική δικαιοσύνη. Οι Φαρισαίοι επέμεναν στις παραδόσεις, ενώ οι γραμματείς ήταν προσκολλημένοι στο γράμμα του νόμου (b).

Η δεύτερη ερμηνεία πιο σοβαρή.

Ματθ.5,21 ⁽¹⁾Ηκούσατε⁽²⁾ ὅτι ἐρρέθη⁽³⁾ τοῖς ἀρχαίοις⁽⁴⁾, οὐ φονεύσεις⁽⁵⁾· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Ἐχετε ἀκούσει ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Νόμου στὶς συναγωγές ὅτι εἶπε ὁ Θεὸς στοὺς προγόνους μας: Δεν θὰ σκοτώσεις. Κι ὅτι ἐκεῖνος που θὰ σκοτώσῃ θὰ εἶναι ἔνοχος σε τέτοιο βαθμό, ὥστε νὰ παραπεμφθεῖ σε δίκη στο τοπικὸ επταμελὲς δικαστήριον που ονομάζεται "κρίση".

(1) «Αφού απείλησε λοιπόν αυτούς που παραβαίνουν και υποσχόμενος μεγάλα έπαθλα σε αυτούς που κατορθώνουν και αφού έδειξε ότι δίκαια απαιτεί από εμάς περισσότερο από τα παλαιά μέτρα, αρχίζει τη νομοθεσία λοιπόν όχι κατά τρόπο απόλυτο αλλά με σύγκριση με τις παλαιές εντολές, θέλοντας να αποδείξει δύο πράγματα, ότι και δεν μάχεται τα προηγούμενα (την Π.Δ.) αλλά αντιθέτως νομοθετεί συμφωνώντας και πάρα πολύ με αυτά και ότι σωστά και σε πολύ κατάλληλο χρόνο προσθέτει τα δεύτερα σε εκείνα» (X).

(2) Ακούσατε ότι ειπώθηκε (σ. 21,27,33,38,43) όχι ξέρετε ότι γράφτηκε. Ο Χριστός απευθύνεται σε αγράμματα πλήθη, πολλοί από τους οποίους δεν μπορούσαν ούτε να διαβάσουν ούτε να γράψουν. Συνεπώς η γνώση τους για το νόμο προερχόταν από την δημόσια διδασκαλία στις συναγωγές, όπου το γράμμα του νόμου διαβαζόταν πιστά, αλλά το πνεύμα του ή έλειπε ή συσκοτιζόταν.

(3) Απρόσωπη μορφή λόγου, στην οποία μεγαλοπρεπώς αντιτίθεται το «εγώ όμως σας λέω» (b).

(4) «Ειπώθηκε από τον νομοθέτη προς τους αρχαίους Εβραίους» (Z). «Δείχνει, ότι έγινε παλαιός ο νόμος» (Θφ).

(5) Παρατίθεται από το Εξοδ. κ 15, Δευτερ. ε 17, ενώ τα λόγια που ακολουθούν δεν είναι άμεση παράθεση, αλλά περίληψη της διδασκαλίας του νόμου. Δες Εξόδ. κα 12 (a).

«Είναι πολύ καλό που δεν αλλάζει τη σειρά των εντολών, αλλά άρχισε από την πρώτη, από την οποία και ο νόμος άρχισε. Διότι και αυτό δείχνει τη συμφωνία (με την Π.Δ.)» (Χ).

(6) Σημαίνει και κριτήριο δικαστών, όπως εδώ· αποτελούνταν από 7 άνδρες ανά τις πόλεις της Παλαιστίνης και αντιτίθεται η λέξη κρίση με τη λέξη συνέδριο, το οποίο είχε την έδρα του στα Ιεροσόλυμα (g).

Ματθ.5,22 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν⁽¹⁾ ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος⁽²⁾ τῷ ἀδελφῷ⁽³⁾ αὐτοῦ εἰκῇ⁽⁴⁾ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει⁽⁵⁾· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά⁽⁶⁾, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρὲ⁽⁷⁾, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Εγώ όμως σας λέω ότι καθέννας που οργίζεται εναντίον του αδελφού του χωρίς σοβαρό πνευματικό λόγο, διαπράττει έγκλημα ανάλογο μ' εκείνο το οποίο δικαζόταν άλλοτε από το τοπικό επταμελές δικαστήριο, την "κρίση". Κι εκείνος που θα πει περιφρονητικά στον αδελφό του "ανόητε", είναι ένοχος βαρύτερου εγκλήματος, σαν εκείνα που δικάζουν από το ανώτατο δικαστήριο των Ιουδαίων, το Συνέδριο. Κι εκείνος που με μίσος και κακία θα πει στον αδελφό του "ηλίθιε", θα είναι ένοχος εγκλήματος που πρέπει να τιμωρηθεί με τη γέεννα του πυρός που βρίσκεται στον Άδη.

(1) «Είδες εξουσία απόλυτη; Διότι ποιος από τους προφήτες μίλησε ποτέ έτσι; Ποιος από τους δίκαιους; Ποιος από τους πατριάρχες; Κανείς, αλλά λένε, αυτά λέει ο Κύριος. Αλλά δεν μιλά έτσι ο Υιός. Διότι εκείνοι ανακοίνωναν τα λόγια του Δεσπότη, ενώ αυτός τα λόγια του Πατέρα» (Χ). «Εγώ λέω· δείχνοντας το εξουσιαστικό της θεότητας» (Θφ).

(2) Ο Χριστός δεν καταρρίπτει την παλαιά εντολή αλλά με τη δική του εξουσία προσθέτει ό,τι είναι εξίσου υποχρεωτικό με αυτήν και πρέπει να θεωρείται ότι εμπεριέχεται στο πνεύμα αυτής. «Ρίζα του φόνου είναι ο θυμός. Αυτός λοιπόν που κόβει τη ρίζα, πολύ περισσότερο θα καταστρέψει και τα κλαδιά· ή μάλλον δεν θα τα αφήσει ούτε καν να ξεφυτρώσουν από την αρχή. Δεν νομοθετούσε επομένως αυτά για να καταργήσει το νόμο, αλλά για να τον φυλάξει περισσότερο» (Χ).

(3) Η ονομασία αυτή δείχνει το απρεπές και το άτοπο του θυμού (b). Αδελφός σύμφωνα με την επικρατούσα στους Ιουδαίους εκδοχή ήταν ο Ισραηλίτης. Αλλά στο σ. 47 ο Κύριος αν και χρησιμοποιεί τη λέξη όπως οι Ιουδαίοι, προσβλέπει σε ευρύτερο ορίζοντα. Ο σ. 47 λοιπόν οδήγησε τους Χριστιανούς να θεωρούν αδελφούς όλους τους ανθρώπους (L).

(4) Παραλείπεται η λέξη στον βατικανό και σιναϊτικό κώδικα και σε λίγα άλλα χειρόγραφα. Εϊκῇ= παράλογα, χωρίς δίκαιη αιτία (g).

«Προσθέτοντας όμως το «εϊκῆ» δεν απέκλεισε τελείως την οργή, αλλά μόνο την άκαιρη απομάκρυνε, διότι η σε κατάλληλο χρόνο (οργή) είναι ωφέλιμη. Και οργή σε κατάλληλο χρόνο είναι αυτή που γίνεται εναντίον αυτών που ζουν αντίθετα με τις εντολές του Θεού, όταν δηλαδή όχι για εκδίκηση δική μας, αλλά για ωφέλεια αυτών που ζουν με κακό τρόπο, από αγάπη και φιλαδελφία οργιζόμαστε, με την αρμόζουσα ευπρέπεια. Διότι όργιζεσθε, λέει ο Ψαλμός, και μην αμαρτάνετε, δηλαδή να μην φταίτε με το να οργίζεστε, χρησιμοποιώντας με κακό τρόπο την οργή» (Ζ).

«Αλλά οι πολλοί κάνουν το αντίθετο, και γίνονται θηρία κάθε φορά που τυχόν αδικούνται, ενώ παραμένουν χαλαροί και μαλθακοί όταν βλέπουν να ενοχλείται άλλος» (Χ).

(5) Ο σ. αυτός δεν δείχνει τρεις βαθμούς τιμωρίας πρόσκαιρης ή που επιβάλλεται από ανθρώπους· διότι ούτε η δικαιοδοσία του επαρχιακού δικαστηρίου και του συνεδρίου εκτεινόταν και στην τιμωρία της οργής ούτε η γέενα, (κοιλάδα κοντά στα Ιεροσόλυμα), ήταν τόπος στον οποίο εκτελούνταν οι ποινές. Η κρίση λοιπόν και το συνέδριο καθορίζονται ως αρμόδια για την οργή και τον λόγο Ρακά, για να δηλωθεί, ότι αυτά αποτελούν τον πρώτο και δεύτερο βαθμό του φόνου και ότι επιφυλάσσεται για αυτά ο πρώτος και ο δεύτερος βαθμός της τιμωρίας στον Άδη· η γέενα όμως του πυρός επιφυλάσσεται για τον τρίτο βαθμό του φόνου, δηλαδή την ύβρη Μωρέ (b).

Η οργή, εφόσον περιορίζεται στο εσωτερικό του ανθρώπου ξεφεύγει από τη δικαιοδοσία κάθε επίγειου δικαστηρίου. Πρέπει λοιπόν η κρίση για την οποία γίνεται εδώ λόγος, να είναι πνευματικό δικαστήριο, όπου ο Θεός θα φανερώσει κάθε μυστικό της καρδιάς (ο). Ο Ιησούς μεταχειρίζεται τους δικαστικούς αυτούς όρους για να σημάνει τιμωρία όλο και πιο αυστηρή στη θεία τάξη. Εκείνος, ο οποίος οργίζεται είναι ήδη ένοχος στην πνευματική τάξη εγκλήματος εξίσου βαριού όπως εκείνο το οποίο θα δίκασε το τοπικό δικαστήριο της κρίσεως επιβάλλοντας σε αυτό θάνατο κλπ (L).

Εφόσον ο φονιάς ήταν ένοχος στη κρίση, της ποινής που επιβάλλεται στον φονιά, ένοχος κηρύσσεται από τον Σωτήρα και ο οργιζόμενος, ως ένοχος και αυτός στην κρίση.

(6) Λέξη αραμαϊκή= κενός, δηλαδή άνθρωπος κενός, ανόητος. Αυτή τη λέξη χρησιμοποιούσαν οι Ιουδαίοι στα χρόνια του Χριστού για να περιφρονηθούν κάποιον (g). Αλλά η ακόλουθη ύβρη μωρέ δεν είναι βέβαιο, ότι αποτελεί βαρύτερη ύβρη του ρακά (p).

Για αυτό προβλήθηκε η εκδοχή, κατά την οποία από το «όποιος όμως πει... ρακά», αρχίζει δεύτερη αντίθεση.= Επιπλέον ειπώθηκε στους αρχαίους, όποιος πει στον αδελφό του ρακά θα είναι ένοχος στο συνέδριο. Εγώ όμως σας λέω ότι οποιος πει μωρέ θα είναι ένοχος στη γέενα του πυρός (S). Εναντίον αυτής της εκδοχής αντιτίθεται ότι στο στίχο έχουμε κλίμακα

ποινών, κρίση, συνέδριο, γέενα. Επιπλέον είναι αμφίβολο, εάν το συνέδριο θεωρούσε την ύβρη ρακά ως αξιόποινη (ρ).

Πιο σωστή λοιπόν η εκδοχή: «Είναι μέτριος υβριστικός τοπικός λόγος» (Β).

«Αυτή η λέξη ρακά, δεν είναι σπουδαία ύβρις, αλλά μάλλον δείχνει περιφρόνηση και έλλειψη εκτίμησης εκ μέρους εκείνου που τη λέει» (Χ).

«Κάποιοι λένε ότι το ρακά στη συριακή γλώσσα σημαίνει κατάπτυστος» (Θφ).

(7) Εδώ δεν υβρίζεται πλέον από περιφρόνηση ο αδύνατος στο νου, αλλά ο νοήμων αδελφός από μίσος και κακία χαρακτηρίζεται μωρός, βλάκας (δ).

Ή, μωρός= ασεβής, διότι ο ασεβής περιφρονεί και παραμελεί αυτά που οδηγούν στη σωτηρία (g). «Αν όμως ο πιστός αδελφός είναι ανόητος, είναι ανόητη και η πίστη του» (Ζ).

(8) Λέξη που σχηματίστηκε κατά το εβραϊκό γκε-χιννόμ= κοιλάδα του Χιννόμ (F) ή Εννόμ σύμφωνα με τους Ο΄. Ονομαζόταν έτσι μια κοιλάδα νοτιοανατολικά της Ιερουσαλήμ, η οποία ονομάστηκε και κοιλάδα θρήνου, από το θρήνο των μικρών παιδιών, τα οποία ως θυσία ρίχνονταν στους βραχίονες του ειδώλου του Μολόχ, το οποίο προηγουμένως θερμαινόταν έως ότου γινόταν πυρακτωμένο.

Τον τόπο αυτόν ο Ιωσίας τον κήρυξε βέβηλο και μολυσμένο (Δ Βασ. κγ 10) και έριχναν σε αυτόν όχι μόνο όλα τα ακάθαρτα, αλλά και τα πτώματα των ζώων, όπως και τους άταφους που υποβλήθηκαν στην εσχάτη των ποινών εκεί τους έριχναν. Και επειδή για καταστροφή των πτωμάτων, για να μη μολύνεται ο αέρας από τη σήψη του, διαρκώς εκεί χρησιμοποιούνταν φωτιές, συνέβη ώστε ο τόπος αυτός, να ονομαστεί γέενα του πυρός, και έπειτα το όνομα του τόπου αυτού μεταφέρθηκε και στον τόπο εκείνο του άδη, όπου οι ασεβείς πρόκειται να κολαστούν (g).

Ματθ.5,23 ⁽¹⁾Εάν οὔν⁽²⁾ προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου⁽³⁾ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον⁽⁴⁾ κἀκεῖ μνησθῇς⁽⁵⁾ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ⁽⁶⁾,

Μετάφραση: Κάθε προσβολή λοιπόν εναντίον των αδελφών μας είναι αξιόποινη. Γι' αυτό, εάν προσφέρεις το δώρο σου στο θυσιαστήριο κι εκεί θυμηθείς ότι ο αδελφός σου έχει κάτι εναντίον σου για κάποια αδικία που του έκανες,

(1) Στους σ. 23,24 έχουμε την πρώτη εφαρμογή των προηγουμένων, ενώ στους σ. 25,26 την δεύτερη εφαρμογή τους (α).

«Όλα όσα είπε παραπάνω και όσα λέει τώρα και όσα θα πει μετά από αυτό, είναι για την αγάπη, την οποία κατεξοχήν θεωρεί πολύ σπουδαία... Για αυτό και αποκόβοντας πρώτα τα νεύρα της διαμάχης, απομάκρυνε αυτά που καταστρέφουν την αγάπη» (Ζ).

«Ας διακοπεί, λέει, η δική μου λατρεία, για να παραμένει η δική σου αγάπη· διότι και αυτό είναι θυσία, η συμφιλίωση με τον αδελφό» (Χ).

(2) Επειδή κάθε εναντίον του αδελφού προσβολή είναι άτοπη και αξιοτιμώρητη, για αυτό, εάν προσφέρεις το δώρο σου κλπ.

(3) Η έννοια είναι, ότι οτιδήποτε και αν πράττετε, έστω και αν επιχειρείτε το καλύτερο και αγιότερο και αναγκαιότερο έργο, αφήστε οτιδήποτε μέχρις ότου συμφιλιωθείτε (b).

(4) Το θυσιαστήριο των ολοκαυτωμάτων που βρισκόταν στην εσωτερική αυλή του ναού (F). Ο λαϊκός Ισραηλίτης δεν μπορούσε να βάλει το δώρο του πάνω στο θυσιαστήριο, αλλά μόνο να προσφέρει αυτό στους λευϊτες ή στους ιερείς. Αλλά αυτός που προσφέρει είναι ήδη κοντά στο θυσιαστήριο (L).

Έφερνε αυτό στην εσωτερική αυλή του ναού, αλλά στην αυλή αυτή μπορούσε να μπει μετά την εκπλήρωση ορισμένων διατυπώσεων, δηλαδή πλύσεων και αλλαγής ενδυμάτων (S).

«Δεν είπε, μετά αφού το προσφέρεις ή πριν ακόμη το προσφέρεις, αλλά ενώ το δώρο είναι μπροστά στο θυσιαστήριο και έχει αρχίσει η θυσία... στέλνει να συμφιλιωθεί με τον αδελφό... θέλοντας να δείξει ότι πολύ τιμά την αγάπη και αυτήν θεωρεί ότι είναι η μέγιστη θυσία... και για να κάνει την συμφιλίωση ανάγκη απαραίτητη» (Χ).

(5) Στην διαξαγωγή κάποιας ιερής τελετής η ανάμνηση διαπραχθέντος αδικήματος προκαλείται φυσικότερα παρά στο θόρυβο των ανθρωπίνων υποθέσεων (b).

(6) Έχει κάτι εναντίον σου, δηλαδή κάποια δίκαιη και εύλογη κατηγορία και μομφή (δ).

«Ο λόγος λέγεται χωρίς να γίνεται καθορισμός και προς αυτόν που αδίκησε και προς αυτόν που έπαθε κακά. Και αν μεν έπαθες κακώς, συγχώρεσε σε αυτόν την αδικία και συμφιλίωσου· εάν όμως αδίκησες, θεράπευσε την αδικία και μην παραλείψεις τίποτα από όσα οδηγούν στη συμφιλίωση» (Ζ). «Φρόντισε να συμφιλιωθεί αυτός μαζί σου» (Θφ).

Ματθ.5,24 ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου⁽¹⁾, καὶ ὕπαγε πρῶτον⁽²⁾ διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου⁽³⁾, καὶ τότε ἔλθων⁽⁴⁾ πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.

Μετάφραση: άφησε εκεί το δώρο σου μπροστά στο θυσιαστήριο και πήγαινε πρώτα και συμφιλίωσου με τον αδελφό σου, και τότε, αφού συνδιαλλαγείς, έλα και πρόσφερε το δώρο σου, διότι μόνο τότε αυτό θα γίνει δεκτό από τον Θεό.

(1) «Τα είπε όλα με πολλή έμφαση για να τον φοβίσει και να τον κινητοποιήσει. Διότι αφού είπε, άφησε το δώρο σου, δεν σταμάτησε σε αυτό, αλλά πρόσθεσε, μπροστά στο θυσιαστήριο, προκαλώντας του φρίκη (ρίγος) και από τον τόπο ακόμη» (X).

(2) Μπήκε αντιθετικά με το ακόλουθο «τότε έλα» (b).

(3) Για να μπορέσεις να συμφιλιωθείς με το Θεό (b).

(4) Δεν λέει ξαναέλα, διότι η πρώτη έλευση ήταν μάταιη και δεν υπολογίζεται (b).

Ματθ.5,25 ⁽¹⁾ἴσθι εὐνοῶν ⁽²⁾τῷ ἀντιδίκῳ ⁽³⁾σου ταχύ ⁽⁴⁾ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ ⁽⁵⁾μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε παραδῶ ὁ ἀντίδικός τῷ κριτῇ καὶ ὁ κριτής σε παραδῶ τῷ ὑπηρέτῃ ⁽⁶⁾, καὶ εἰς φυλακὴν βληθῇς ⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Να είσαι συμβιβαστικός και να έχεις συμφιλιωτικές διαθέσεις απέναντι στο δανειστή με τον οποίο βρίσκεσαι σε δίκη. Και δείξε τις διαθέσεις σου αυτές γρήγορα, για όσο διάστημα βρίσκεσαι μαζί του στο δρόμο που οδηγεί στο δικαστήριο. Πρόλαβε, μην τυχόν σε παραδώσει ο αντιδίκος στο δικαστή, κι ο δικαστής σε καταδικάσει και σε παραδώσει στον εκτελεστή των ποινών και σε ρίξει στη φυλακή.

(1) Ο Σωτήρας εκθέτει το λόγο και δείχνει την αναγκαιότητα της συμφιλίωσης με τον αδικημένο αδελφό με εικόνα έξυπνη παρμένη από την καθημερινή ζωή (δ). Το θέμα είναι το ίδιο όπως και στους σ. 23-24. Και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για τη συμφιλίωση, αλλά στην πρώτη περίπτωση η συμφιλίωση παρουσιάζεται να επιβάλλεται από την αγάπη, ενώ στη δεύτερη ως λόγος της συμφιλίωσης προβάλλεται η αποφυγή βαριάς δυστυχίας. Η σύγκριση υπονοείται= Όπως σπεύδει κάποιος να συμβιβαστεί με κάποιον δανειστή, έτσι συμφέρει και να συμφιλιώνεται κάποιος (L).

Ο συνεκτικός κρίκος μεταξύ των δύο περιπτώσεων είναι το «ταχύ». Η έχθρα είναι μισητή στο Θεό. Βάλτε λοιπόν τέλος σε αυτήν χωρίς αναβολή (p).

(2) Ευνοώ=Επιθυμώ καλά για κάποιον, είμαι ευνοϊκά διατεθειμένος (g). «Να καταδέχεσαι μάλλον να αδικείσαι· αυτό σημαίνει το να ευνοείς» (Σχ.π).

(3) Ο αντίπαλος σε δίκη και δικαστήριο (g). Εδώ εννοείται ο δανειστής με τον οποίο ήλθε κάποιος σε διαμάχη.

(4) «Δες και εδώ πώς τον πιέζει... πρόσθεσε «γρήγορα» και δεν αρκέστηκε σε αυτό, αλλά και αυτής της ταχύτητας ζήτησε αύξηση λέγοντας, έως ότου είσαι στο δρόμο μαζί του, και με τα λόγια αυτά τον παροτρύνει και του ζητά να βιαστεί πάρα πολύ» (X).

(5) «Το δρόμο που φέρνει προς τον δικαστή» (Z).

«Πριν ακόμη φτάσεις στην πόρτα του δικαστηρίου, προτού να σταθείς μπροστά από την έδρα του δικαστή και να βρεθείς πλέον κάτω από την εξουσία του δικαστή» (X).

(6) Λέγεται στην Κ.Δ. και για τους συνοδούς και ακολούθους των αρχόντων ή για τους εκτελεστές των ποινών όπως εδώ (g). Στον κλητήρα που επιβάλλει τις τιμωρίες (δ).

(7) «Μπορείς τότε να συμφιλιωθείς έστω και πληρώνοντας χρήματα... Διότι είναι καλύτερο να ζημιωθείς παρά να δικαστείς. Διότι αν ζημιωθείς για την αγάπη κερδίζεις τρία κάλλιστα πράγματα, το να μην μπεις στη φυλακή, το να μη ζημιωθείς σε έσχατο βαθμό και το να συμφιλιωθείς με τον εχθρό· αν όμως δικαστείς θα υποστείς τρία αντίθετα κακά, το να μπεις στη φυλακή, το να ξεπληρώσεις και το τελευταίο δίλεπτο και το ότι ούτε έτσι θα συμφιλιωθείς» (Z). Αυτή είναι η γενική έννοια της παραβολής στους σ. 25-26.

Ματθ.5,26 ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν⁽¹⁾ ἕως οὗ ἀποδῶς⁽²⁾ τὸν ἔσχατον κοδράντην⁽³⁾.

Μετάφραση: Αληθινά σου λέω ότι δεν θα βγεις απ' τη φυλακή μέχρι να εξοφλήσεις και το τελευταίο δίλεπτο. Πόσο φοβερό λοιπόν είναι να εμφανισθείς μπροστά στον υπέρτατο Κριτή ασυμφιλίωτος με τους αδελφούς σου που αδικήσες!

(1) «Είναι κάποιοι που ερμηνεύουν τα λόγια με τρόπο αναγωγικό (=ότι αναφέρεται συμβολικά στη μέλλουσα ζωή), το οποίο ο Χρυσόστομος εδώ δεν το δέχτηκε» (Z).

«Αυτός που ευνοεί τον αντίδικο πολύ περισσότερο θα ωφελήσει τον εαυτό του, αφού θα απαλλαχτεί από δικαστήρια και δεσμοκτήρια και την εκεί ταλαιπωρία» (X).

Οι σ. 25-26 αποτελούν σαφώς προειδοποίηση κατά του κινδύνου του να εμφανιστούμε ενώπιον του Θεού κατά την ημέρα της κρίσης χωρίς να έχουμε συμφιλιωθεί (α).

(2) Το χωρίο πρέπει να ερμηνευτεί μεταφορικά αλλά οι μεταφορές δεν πρέπει να συμπίεζονται (ρ). Η φράση δείχνει, ότι πρόκειται για χρέος, το οποίο δεν εξοφλήθηκε (S), ενώ τίποτα δε λέγεται για το αν είναι ή δεν είναι δυνατή η πληρωμή του στη φυλακή (ρ).

(3) «Κοδράντης είναι δύο λεπτά» (Θφ), το ένα τέταρτο του ασσαρίου, ρωμαϊκό νόμισμα.

Ματθ.5,27 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις⁽¹⁾, οὐ μοιχεύσεις⁽²⁾.

Μετάφραση: Ἐχετε ἀκούσει ὅτι εἶπε ὁ Θεός στους προγόνους μας: Δεν θα μοιχεύσεις. Καὶ οἱ γραμματεῖς περιορίζουν τὴν ἐντολὴ αὐτὴ μόνο στο ἀμάρτημα με παντρεμένη γυναῖκα.

(1) Αὐθεντικὴ γραφὴ χωρὶς το τοῖς ἀρχαίοις.

(2) «Καὶ στο νόμο, μετὰ του ου φονεύσεις βρῖσκεται το ου μοιχεύσεις. Αφού λοιπόν ολοκλήρωσε τὴν προηγούμενη ἐντολὴ προχωρᾷ καὶ στὴν ἐπόμενη ἀπὸ ἐκείνην καὶ ἀφού ρύθμισε το θυμό, μετριάζει καὶ τὴν ἐπιθυμία» (Ζ).

Δες Εξόδ. κ 13, Δευτερ. ε 17. Παρόλο που ὁ Κύριος δεν προσθέτει μαζί με τὴν ἐντολὴ καὶ κάποια περίληψη τῆς ἐρμηνείας που δινόταν ἀπὸ τους γραμματεῖς, υπονοεῖται αὐτή. Διότι οἱ γραμματεῖς ἐρμήνευαν αὐτὴν ὅτι ἀναφερόταν μόνο στὴ μοιχεία με παντρεμένη γυναῖκα (S).

Ματθ.5,28 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων⁽¹⁾ γυναῖκα⁽²⁾ πρὸς τὸν ἐπιθυμῆσαι⁽³⁾ αὐτὴν ἤδη⁽⁴⁾ ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ⁽⁵⁾ αὐτοῦ⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Ἀλλὰ ἐγὼ σας λέω ὅτι καθένας που βλέπει οποιαδήποτε γυναῖκα ἔχοντας πονηρὴ ἐπιθυμία νὰ ἀμαρτήσῃ μαζί της, ἤδη με τὴν ἐμπαθὴ αὐτὴ ματιὰ του τὴν μοίχευσε μέσα στὴν καρδιά του καὶ ἀμάρτησε με τὴν πρόθεση καὶ τὴ διάθεσή του.

(1) «Δεν εἶπε ὅτι τιμωρεῖται μόνο ὁ μοιχός, ἀλλὰ αὐτό που ἔκανε στὴν περίπτωση του φονιά, αὐτό κάνει καὶ ἐδὼ τιμωρώντας καὶ το ἀκόλαστο κοίταγμα, γιὰ νὰ μάθεις που βρῖσκεται ἡ ἀνωτερότητα σε σχέση με τους γραμματεῖς» (Χ).

(2) «Γυναῖκα λέει τώρα καὶ τὴν παντρεμένη με ἄνδρα καὶ τὴ χωρισμένη καὶ τὴν παρθένα» (Ζ).

(3) «Ὅπως ἀκριβῶς στὴν προηγούμενη ἐντολὴ προσθέτωντας το «χωρὶς λόγο» διαχώρισε τὴν σε κατάλληλο καιρὸ ὀργὴ ἀπὸ τὴν ἀκαίρη, ἐτσι λοιπόν καὶ στὴν παρούσα ἐντολὴ, προσθέτοντας τὴ φράση «γιὰ νὰ τὴν ἐπιθυμήσῃ» διαχώρισε το χωρὶς πάθος κοίταγμα ἀπὸ το ἐμπαθές. Διότι δεν εἶπε αὐτός που βλέπει ἀπλῶς, ἀλλὰ αὐτός που βλέπει γιὰ νὰ ἐπιθυμήσῃ, δηλαδή αὐτός που βλέπει περίεργα, αὐτός που βλέπει με ἐμπάθεια ὥστε νὰ ἐπιθυμήσῃ συνουσία (σεξουαλικὴ ἔνωση)... Ἡ, αὐτός που βλέπει με αὐτὸν τὸν σκοπὸ, γιὰ νὰ ἐπιθυμήσῃ δηλαδή... Ἐνῶ αὐτός που βλέπει περνώντας ἀπλῶς ἢ γιὰ κάποια ἄλλη ἀνάγκη, εἶναι ἀνένοχος» (Ζ).

«Δεν θα επιθυμήσεις, ανάβοντας το πάθος με περίεργο και πονηρό βλέμμα» (Γ).

Αυτός που βλέπει για να επιθυμήσει· δηλαδή «αυτός που κάνει έργο του το να περιεργάζεται τα λαμπρά σώματα και να κυνηγά τα όμορφα πρόσωπα και να τρέφει με τα θεάματα αυτά την ψυχή του και να καρφώνει τα βλέμματά του στα ωραία πρόσωπα... Διότι αυτός που προσπαθεί να βλέπει τα όμορφα πρόσωπα, αυτός κατεξοχήν ανάβει το καμίνι του πάθους και κάνει αιχμάλωτη την ψυχή και γρήγορα έρχεται και στην πράξη... Και απαγορεύει και το ακόλαστο βλέμμα και πριν την πράξη... Διότι αυτός που άναψε μία φορά τη φλόγα, ακόμη και όταν απουσιάζει η γυναίκα που είδε, πλάθει συνεχώς με τη φαντασία του είδωλα αισχρών πραγμάτων και από αυτά προχωρεί πολλές φορές και στην πράξη» (Χ).

«Αυτός αυτομόλησε (=πήγε με το μέρος, συμμάχησε) προς την επιθυμία και πρόδωσε τον εαυτό του στο πάθος, και αν δεν άγγιξε τη γυναίκα με το σώμα, το κανε όμως με την προαίρεση» (Ζ).

«Διότι αν και δεν την άγγιξες με το χέρι, αλλά την ψηλάφισες με τα μάτια» (Χ).

«Μοιχεύει με γυναίκα μέσα στην καρδιά εκείνος, που συμφώνησε με την πράξη, αλλά τον εμπόδισε αυτόν ή ο τόπος ή ο χρόνος ή ο φόβος των ρωμαϊκών νόμων. Ότι όμως πολλοί που δεν διέπραξαν την ασέβεια τιμωρήθηκαν ως μοιχοί εύκολα μπορούν οι πάντες να το πληροφορηθούν από τον Ολοφέρνη (=στρατηγός του Ναβουχοδονόσορα (4ος αιώνας π.Χ. που επιθύμησε την Ιουδίθ και αποκεφαλίστηκε από αυτήν. Η ιστορία περιγράφεται στο βιβλίο της Π.Δ. Ιουδίθ)... Ομοίως και οι δύο πρεσβύτεροι που είπαν στη Σωσάννα, να! σε επιθυμούμε, παρόλο που δεν έπραξαν αυτό, τιμωρήθηκαν ως μοιχοί» (Α).

«Δεν είναι ένοχος αυτός που επιθύμησε κατά τύχη, αλλά αυτός που από πονηρία προσέκλυσε το πάθος. Διότι το να δημιουργηθεί μεν μέσα μας κάποτε μία τέτοια ορμή αυτό το προκαλεί πολλές φορές και χωρίς να το θέλουμε η ασθένεια που έχει αναμιχτεί με τη φύση μας· το να μην παρασυρθεί όμως κάποιος σαν σε χείμαρρο από την ορμή του πάθους, αλλά κατά τρόπο ανδρείο να αντισταθεί σε αυτή τη διάθεση και να διώξει το πάθος με τους λογισμούς, αυτό είναι έργο της αρετής» (Γν).

«Δεν απαγορεύει απλώς την επιθυμία, αλλά την επιθυμία που δημιουργείται από το βλέμμα... Διότι δεν είπε απλώς όποιος επιθυμήσει. Διότι είναι δυνατόν και σε βουνό να κάθεται κάποιος και να επιθυμεί, αλλά είπε, όποιος βλέπει για να επιθυμήσει, δηλαδή αυτός που μαζεύει μέσα του την επιθυμία» (Χ).

(4) Με αυτήν ακριβώς την ενέργεια (b).

(5) «Αυτός ήδη γέμισε την καρδιά του με το πάθος και επομένως με την προαίρεσή του μοίχευσε» (Ζ).

«Διότι οι μεν πράξεις του σώματος από πολλά διακόπτονται, αυτός όμως που αμαρτάνει με την πρόθεση, μαζί με την ταχύτητα των σκέψεων έχει ολοκληρωμένη και την αμαρτία» (B)

(6) «Πρέπει να ξέρουμε ότι αυτού του είδους οι εντολές, αν και φαίνονται ότι απευθύνονται σε άνδρες, αλλά βεβαίως αφορούν και τις γυναίκες» (Z).

«Διότι παντού βάζει κοινούς τους νόμους» (X). «Και η γυναίκα που καλλωπίζεται με σκοπό να παρακινήσει τις επιθυμίες των ακολάστων σε αυτήν, ήδη έχει μοιχευτεί μέσα στην καρδιά της» (B).

«Και εάν καλλωπίζονται για να αρέσουν σε κάποιους, έστω και αν δεν αρέσουν, όμως εκείνες κέρασαν το φαρμάκι, έστω και αν δεν πίνει κανείς» (ΘΦ).

Ματθ.5,29 εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς⁽¹⁾ σκανδαλίζει⁽²⁾ σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ⁽³⁾· συμφέρει⁽⁴⁾ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται⁽⁵⁾ ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμα σου⁽⁶⁾ βληθῇ εἰς γέενναν.

Μετάφραση: *Κι αν κάποιο πρόσωπο που είναι χρήσιμο, φιλικό και αγαπητό σε σένα σαν το δεξί σου μάτι σου γίνεται αφορμή εμπαθούς επιθυμίας και αμαρτίας, χωρίσου οριστικά απ' αυτό και πέταξέ το μακριά από σένα· όπως θα έκανες και με το μάτι σου, εάν κινδύνευε να πάθει και να βλαθεί απ' αυτό όλο το σώμα σου. Διότι σε συμφέρει να χαθεί ένα από τα μέλη σου και να μη ριχθεί όλο το σώμα σου στη φωτιά της κολάσεως. Σε συμφέρει να στερηθείς τη φιλία και τη χρησιμότητα του προσώπου αυτού και να μη ριχθείς μαζί μ' εκείνο στη φωτιά της κολάσεως.*

(1) Το δεξί, κυρίως στην περίπτωση του χεριού είναι κατεξοχήν χρήσιμο και πολύτιμο. Για αυτό και μνημονεύεται και για το μάτι και για το πόδι. Δες Ζαχ. ια 17, Εξόδ. κθ 20 (b). «Είναι από τη φύση του καλύτερο το δεξί από το αριστερό και ξεχωριστό» (Αριστοτ. Περί πορείας των ζώων 4).

«Δεν μιλά για τα μέλη του σώματος· διότι είναι αθώα τα μέλη του σώματος· διότι από την ψυχή οδηγούνται και κινούνται όπου αυτή διατάξει· αλλά οφθαλμό δεξιό ονομάζει κατά κάποιο τρόπο τον δεξιό φίλο που τον αγαπούμε σαν το δεξί μας μάτι· ενώ χέρι δεξί ονομάζει τον δεξιό υπηρέτη που είναι χρήσιμος όπως το δεξί χέρι, και είτε άνδρες είναι είτε γυναίκες» (Z).

«Διότι αν μιλούσε για μέλη σωματικά, δεν θα έλεγε για ένα μάτι, ούτε για το δεξί μόνο, αλλά και για τα δύο. Διότι αυτός που σκανδαλίζεται από το δεξί είναι προφανές ότι το ίδιο θα πάθει και από το αριστερό. Για ποιο λόγο λοιπόν είπε το δεξί μάτι και πρόσθεσε και το

χέρι; Για να μάθεις ότι δεν μιλά για μέλη σωματικά αλλά για αυτούς που έχουν σχέση μαζί μας. Αν δηλαδή, λέει, αγαπάς κάποιον τόσο πολύ ώστε να τον βάζεις στην ίδια μοίρα με το δεξί μάτι ή νομίζεις για κάποιον ότι είναι τόσο χρήσιμος, ώστε να τον βάζεις στην τάξη του χεριού, και αυτός βλάπτει την ψυχή σου, απόκοψέ τους και αυτούς» (Χ).

Αξιοσημείωτη και η επόμενη ερμηνεία: «Καθώς βαδίζουμε τον δρόμο που είναι χωρίς πλάνη και παρέχει ζωή, ας κόψουμε το μάτι που σκανδαλίζει όχι το αισθητό αλλά το νοητό. Για παράδειγμα, εάν ο επίσκοπος ή ο πρεσβύτερος, που είναι οφθαλμοί της εκκλησίας, ζουν με κακό τρόπο και σκανδαλίζουν το λαό, πρέπει να τους διώχνουμε. Διότι συμφέρει καλύτερα να μαζευόμαστε χωρίς αυτούς σε οίκο προσευχής, παρά μαζί με αυτούς να μπορούμε σαν μαζί με τον Άννα και τον Καϊάφα στη γέενα του πυρός» (Α).

(2) «Σε σκανδαλίζουν ώστε να σου προκαλούν εμπάθεια» (Ζ). Το ρήμα προέρχεται από τη λέξη σκάνδαλον και σκανδάληθρον, που δηλώνουν το κυρτωμένο ξύλο της παγίδας, πάνω στο οποίο μπαίνει το δόλωμα, όπως επίσης σημαίνει και την ίδια την παγίδα και την πτώση και σύλληψη σε αυτήν... και κάθε εμπόδιο. Στην αλεξανδρινή μόνο γλώσσα και σε αυτήν της Κ.Δ. σημαίνει δίνω αφορμή για πτώση και σύλληψη στην παγίδα της αμαρτίας (δ).

«Με το σκανδαλίζει εννοεί το να ερεθίζει για αμαρτία» (Σχ.π).

(3) «Και πρόσεξε την έμφαση. Διότι δεν είπε απομακρύνσου, αλλά φανερώνοντας τον έντονο χωρισμό, λέει «βγάλε και πέταξέ το μακριά σου»» (Χ), «ώστε μη τυχόν με το να είναι κοντά σου, σου γίνει πάλι οικείος» (Ζ).

(4) «Επειδή διέταξε με απότομο τρόπο, δείχνει και το κέρδος που προέρχεται και από τα δύο, και από τα καλά και από τα κακά» (Χ).

(5) «Διότι αν αυτός που σε βλάπτει με τη φιλία μένει αθεράπευτος, με το να αποκοπεί έτσι και εσένα σε απαλάσσει από την ζημιά και ο ίδιος θα απαλλαχτεί από μεγαλύτερες κατηγορίες, αφού δεν θα τον βαρύνει μαζί με τα δικά του κακά και η ευθύνη της δικής σου απώλειας» (Χ).

(6) «Αν σου δινόταν η δυνατότητα να διαλέξεις και ήταν ανάγκη ή έχοντας το μάτι σου να ριχτεί μέσα σε ένα χαντάκι και να χαθείς ή να το βγάλεις και να σώσεις το υπόλοιπο σώμα σου, δεν θα δεχόσουν άραγε το δεύτερο;» (Χ).

Η έννοια της όλης μεταφοράς= Το κακό από τον χωρισμό πάρα πολύ αγαπητού και χρήσιμου προσώπου είναι μικρότερο, το κακό όμως από τη συμβίωση μαζί του μέσα σε αμαρτία, είναι αιώνιο και ανεπανόρθωτο. Για αυτό πρέπει να προτιμούμε το πρώτο (δ).

Ματθ.5,30 καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον⁽¹⁾ αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.

Μετάφραση: *Κι αν κάποιο πρόσωπο που σου είναι χρήσιμο σαν το δεξί σου χέρι σε σκανδαλίζει, κόψε τελείως αυτό το χέρι σου και πέταξέ το μακριά από σένα. Διότι σε συμφέρει να χάσεις ένα από τα μέλη σου και να στερηθείς τις υπηρεσίες του φίλου σου που είναι χρησιμότετος, παρά να ριχθείς μαζί μ' εκείνον στη φωτιά της κολάσεως.*

(1) «Και δεν είπε κόψε, αλλά κόψε τελείως, φανερώνοντας τον πλήρη διαχωρισμό» (Z).

Ματθ.5,31 Ἐρρέθη δε⁽¹⁾ ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ⁽²⁾, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον⁽³⁾.

Μετάφραση: *Ἐχει δοθεῖ ἀκόμη ἡ ἐντολή: Εκείνος που θα χωρίσει και θα διώξει τη γυναίκα του, ας της δώσει έγγραφο διαζυγίου.*

(1) Αξιοσημείωτη ἡ ἀλλαγὴ τῆς φράσης (S).

(2) Ἡ φράση που ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ «ερρέθη δε», ἀποτελεῖ πιθανῶς περίληψη τῆς ἐπικρατοῦσας στους γραμματεῖς ἐρμηνείας, που βασιζόταν στὸ Δευτερ. κδ 1-3. Ἡ διάταξη τοῦ Δευτερονομίου δὲν ἐγκαθιδρύει διαζύγιο, ἀλλὰ διαπραγματεύεται τὰ σχετικὰ με αὐτό, σύμφωνα με τὴν ἰσχύουσα ἤδη συνήθεια καὶ προβαίνει σὲ καθορισμοὺς που τείνουν νὰ περιορίσουν καὶ νὰ ἀποκλείσουν τὴν κατὰχρησή του (S).

«Υπῆρχε νόμος παλαιός, αὐτός που μισοῦσε τὴ γυναίκα του γιὰ ὁποιαδήποτε αἰτία, νὰ μὴν ἐμποδίζεται νὰ τὴν διώχνει καὶ νὰ βάζει στὸ σπίτι ἄλλη ἀντὶ γιὰ αὐτὴν» (X).

Στὸ Δευτερονόμιο ὡς λόγος διαζυγίου ἀναφέρεται «εάν ἡ γυναίκα τοῦ δὲν τοῦ ἀρέσει, ἐπειδὴ βρῆκε σὲ αὐτὴν ἄσχημο πρᾶγμα». Επαφίontan λοιπόν στὴν ἐκτίμηση τοῦ ἀνδρὰ νὰ ορίσει τὸ ἄσχημο. Ἀπὸ αὐτό, διάφορες ἐκδοχὲς ἐπικράτησαν στους ραββίνους ὡς πρὸς τὸ λόγο τοῦ διαζυγίου.

Ἔτσι ἡ μὲν σχολὴ τοῦ Σαμμαΐ, με αὐστηρότερη ἐκδοχὴ ὡς μόνον λόγο διαζυγίου δεχόταν τὴν πορνεία, ἐνῶ ἡ σχολὴ τοῦ Χιλλέλ ὡς λόγο διαζυγίου δεχόταν καὶ τὸ ὅτι ἡ σύζυγος χαλοῦσε τὸ γεῦμα· τέλος ὁ ραββῖνος Ἀκιβὰ θεωροῦσε ὅτι ἐπιτρέπεται ὁ χωρισμός καὶ στὴν περίπτωση που ἄλλη ὠραιότερη γυναίκα ἀρεσε σὲ αὐτόν περισσότερο (L).

(3) «Τὸ ὁποῖο σημαίνει ἐγγράφο ἀπολύσεως» (Z)· «ἐγγράφο χωρισμοῦ» (X). Τὸ ἀποστάσιο αὐτό ἐκδιδόταν γιὰ τὸ συμφέρον τῆς γυναίκας καὶ γιὰ πρόληψη συγχύσεων καὶ ἐγκλημάτων.

«Έτσι ώστε μετά από αυτό, αν αυτή παντρευτεί με άλλον άνδρα να μην μπορέσει ο πρώτος να την πάρει πάλι σαν δική του γυναίκα» (Ζ).

«Διότι αν δεν διέταζε αυτό ο νόμος, αλλά επιτρεπόταν να διώξει αυτήν και να φέρει άλλη, έπειτα να φέρει πίσω την προηγούμενη, θα γινόταν πολλή σύγχυση, αφού συνεχώς όλοι θα έπαιρναν ο ένας τη γυναίκα του άλλου... Για αυτό δεν επινόησε μικρή βοήθεια το έγγραφο του χωρισμού. Έγιναν όμως αυτά και για άλλη πολύ μεγαλύτερη κακία. Διότι αν υποχρέωνε κάποιον να κρατά στο σπίτι γυναίκα που την μισούσε, θα την έσφαζε αυτός που τη μισούσε» (Χ)·

«Διότι ήταν πολύ δύσκολοι στη συμφιλίωση οι Ιουδαίοι όχι μόνο προς τις συζύγους, αλλά και προς τα παιδιά» (Ζ). Επιπλέον αν δεν είχε η γυναίκα το έγγραφο χωρισμού κανείς δεν θα τολμούσε να την παντρευτεί φοβούμενος αντεκδίκηση από τον πρώην σύζυγο (Λ).

Ματθ.5,32 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ⁽¹⁾ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου⁽²⁾ πορνείας⁽³⁾, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι, καὶ ὃς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ⁽⁴⁾, μοιχᾶται⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Εγώ όμως σας λέω ότι εκείνος που θα διώξει τη γυναίκα του χωρίς να υπάρχει αιτία μοιχείας, συντελεί στο να γίνει αυτή μοιχαλίδα, εάν συζευχθεί με άλλον. Κι εκείνος που θα νυμφευθεί διαζευγμένη γυναίκα γίνεται μοιχός.

(1) «Αυτός που διώχνει τη γυναίκα του και αν ακόμη δεν πάρει άλλη, αυτή η ίδια η πράξη του τον κατέστησε υπεύθυνο εγκλήματος, αφού έκανε εκείνην μοιχαλίδα» (Χ), αφού ενώ ζει ο άνδρας της παίρνει αυτή άλλον (δ).

(2) Το παρεκτός έχει τη σημασία του, παρά μόνο για... (δ). Και η λέξη «λόγου» με την έννοια της αιτίας= παρά μόνο για πορνεία. «Χωρίς την αιτία της πορνείας» (Ζ).

(3) «Πορνεία εδώ ονόμασε την μοιχεία» (Ζ). Η λέξη ερμηνεύτηκε διαφορετικά, από άλλους μεν ότι σημαίνει την προ του γάμου αμαρτία ή πορνεία, από άλλους δε ότι δηλώνει την μετά το γάμο μοιχεία. Η δεύτερη εκδοχή είναι αυτή που υποστηρίζεται ευρύτερα (S).

Η πράξη των εκκλησιών στη Δύση σε αυτήν την περίπτωση, διαμορφώθηκε σύμφωνα με τη γνώμη του Αυγουστίνου, κατά την οποία «μόνο λόγω μοιχείας επιτρέπεται κάποιος να χωρίζει την μοιχαλίδα σύζυγο, αλλά εφόσον αυτή ζει δεν επιτρέπεται αυτός να πάρει άλλη. Αυτό βρίσκεται με ασάφεια στον Ματθαίο, εκτίθεται όμως από τους άλλους, όπως διαβάζουμε στο Μάρκο και τον Λουκά».

Υπέρ αυτής της εκδοχής τάσσεται σαφώς και ο Τερτυλλιανός (Adv. Marc. IV,34). Επηρεαζόμενος ίσως από την πράξη αυτή της Δυτικής εκκλησίας και ο Βάκων την φράση

«παρεκτός λόγου πορνείας» την χαρακτήρισε με βεβαιότητα ως γλώσσα (φράση) που μπήκε κατόπιν στο κείμενο. Αλλά η φράση μαρτυρείται από όλους ανεξαιρέτως τους κώδικες. Για αυτό, πολλοί από τους νεώτερους ερμηνευτές, ιδιαίτερα διαμαρτυρόμενοι, αναγνωρίζουν μεν το αυθεντικό της φράσης αλλά ισχυρίζονται ότι «είναι τελείως απίθανο ο Χριστός να δίδαξε αυτό. Η αληθινή διδασκαλία του Χριστού βρίσκεται στους Μάρκο και Λουκά, κατά τους οποίους ο Κύριος κήρυξε αδιάλυτο το δεσμό του γάμου» (p).

«Η χριστιανική όμως εκκλησία με την εξουσία της να δένει και να λύνει (Ματθ. ιστ 19,ιη 18), πολύ νωρίς έκανε την εξαίρεση ανταποκρινόμενη σε επείγουσα ηθική ανάγκη» (Mc Neile). Δεν θα μπορούσαμε όμως να αποδεχτούμε τις παραπάνω επινοήσεις χωρίς να προσβάλουμε το δόγμα της θεοπνευστίας, και από την άλλη επίσης θα ήταν ελάχιστα σύμφωνο με την επιστήμη της κριτικής των κειμένων να απορρίπτουμε φράση επειδή δήθεν παρεμβλήθηκε, η οποία μαρτυρείται ισχυρότατα (L).

Την σοβαρότητα της τελευταίας αυτής παρατηρήσεως καταλαβαίνει κάποιος, να λάβει υπ' όψιν ότι προέρχεται από καθολικό, ο οποίος αρνείται το στήριγμα το οποίο οι αναφερόμενες επινοήσεις παρέχουν στην πράξη της εκκλησίας του.

(4) «Αυτός που παντρεύεται χωρισμένη, με το να πάρει την ξένη έγινε πάλι μοιχός. Διότι μη μου πεις αυτό, ότι δηλαδή την έδωξε εκείνος· διότι ακόμη και αν διώχτηκε παραμένει να είναι γυναίκα αυτού που την έδωξε» (X).

«Νομοθετώντας όμως αυτά έκανε σώφρονα και τη γυναίκα. Διότι ακούγοντας ότι αν χωρίσει κανείς δεν θα την παντρευτεί, θα αγαπήσει τον άνδρα της και θα τον φροντίσει. Έτσι με το να καταστήσει ενόχους μοιχείας και αυτόν που παράλογα έδωξε τη γυναίκα του και αυτόν που παντρεύεται την χωρισμένη από άλλον, έδεσε πιο σφιχτά την ειρήνη των συζύγων και αύξησε περισσότερο το να μη μοιχεύουν» (Z).

Ματθ.5,33 Πάλιν ήκούσατε ότι έρρέθη τοῖς ἀρχαίοις⁽¹⁾, οὐκ ἐπιορκήσεις⁽²⁾, ἀποδώσεις⁽³⁾ δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Επίσης ακούσατε την εντολή που δόθηκε στους προγόνους μας: Δεν θα αθετήσεις τον όρκο σου, αλλά θα τηρήσεις τις ένορκες υποσχέσεις και μαρτυρίες σου ως χρέος ιερό που οφείλεις να εξοφλήσεις στον Κύριο.

(1) «Για ποιό λόγο δεν ήλθε αμέσως στην κλοπή, αλλά στην ψευδομαρτυρία, προσπερνώντας εκείνην την εντολή; Διότι αυτός μεν που κλέβει κάποτε συμβαίνει και να ορκίζεται, αυτός όμως που δεν ξέρει ούτε να ορκίζεται ούτε να ψεύδεται, πολύ περισσότερο

δεν θα προτιμήσει να κλέψει. Επομένως μέσω αυτής, ανέτρεψε και εκείνη την αμαρτία· διότι το ψεύδος προέρχεται από την κλεψιά» (Χ).

Από την άλλη η τέταρτη αυτή διευκρίνιση για τους όρκους μοιάζει περισσότερο με το χωρίο περί διαζυγίου παρά με τα χωρία για το φόνο και τη μοιχεία. Στις περιπτώσεις του φόνου και της μοιχείας ο Κύριος ερμηνεύει το νόμο και δείχνει πόσο αυτός είναι ευρύτερος από όσο οι ραββίνοι υπέθεταν. Στις περιπτώσεις όμως του διαζυγίου και των όρκων ο Χριστός αντιτίθεται προς την ιουδαϊκή παράδοση.

(2) Το τμήμα του σ. που ακολουθεί αποτελεί πιθανώς περίληψη της επικρατούσας ερμηνείας των γραμματέων χωρίων της Βίβλου όπως τα Εξόδ. κ 7, Λευϊτ. ιθ 12, Αριθμ. λ 3, Δευτερ. κγ 22-24. Επιορκία σημαίνει αθέτηση του όρκου. Και ο ιουδαϊκός νόμος απέβλεπε στο να προασπίσει την ιερότητα του όρκου εναντίον της συχνά μάταιης και αδιάκριτης χρήσης του, η οποία επικρατούσε στους Ιουδαίους (5). Για το ουκ επιορκήσεις δεσ Λευϊτ. ιθ 12.

(3) Σαν κάτι που οφείλεται (δ).

(4) Για το αποδώσεις... τους όρκους σου δεσ Δευτερ. κγ 21, Ψαλμ. μθ 14, Αριθμ λ 3 (α). «Δηλαδή όταν ορκίζεσαι, να λες αλήθεια» (Θφ).

Ματθ.5,34 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν⁽¹⁾ μὴ ὁμόσαι ὅλως⁽²⁾· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ⁽³⁾, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Εγώ όμως σας λέω να μην ορκισθείτε καθόλου. Μην ορκισθείτε ούτε στον ουρανό, διότι ο ουρανός είναι θρόνος του Θεού·

(1) Οι Ιουδαίοι νόμιζαν, ότι μόνο όρκοι πρέπει να τηρούνται και ότι δεν ήταν δεσμευτικές όλες οι μορφές του όρκου. Ο Χριστός λέει ότι τέτοιες διακρίσεις είναι παράνομες και ότι όλοι οι όρκοι είναι δεσμευτικοί. Επιπλέον ορίζει ότι δεν πρέπει να γίνονται όρκοι, διότι πρέπει να είναι αρκετός ο λόγος του ανθρώπου. Οι όρκοι μπήκαν σε χρήση, διότι συχνά οι άνθρωποι ψεύδονται. Αλλά είναι πλάνη να νομίζει κάποιος ότι το ψεύδος δεν είναι αμαρτία παρά μόνο όταν συνοδεύεται και από όρκο. Οι Ιουδαίοι προχωρούσαν και πέρα από αυτό νομίζοντας, ότι και η ψευδορκία δεν ήταν αμαρτία εκτός εάν ο όρκος δινόταν υπό ειδική μορφή. Δες Ματθ. κγ 16-22.

(2) Θεωρήθηκε από επίσημους εξηγητές (Ειρηναίο, Ωριγένη, Χρυσόστομο, Ιερώνυμο και μεταγενέστερους ερμηνευτές) ότι με την εντολή του αυτή ο Κύριος απαγορεύει κάθε όρκο στους Χριστιανούς. Αλλά ο Παύλος δεν είναι δυνατόν να θεώρησε τους όρκους ως αμαρτία

(Δες Α Θεσ. ε 27), και αληθεύει αυτό και για άλλους συγγραφείς της Κ.Δ. (δες Εβρ. στ 13,17,Αποκ. ι 6)(S). Στη βασιλεία των ουρανών κυριαρχεί το κράτος του Θεού και όλοι λένε την αλήθεια.

Οι όρκοι λοιπόν θα αποτελούσαν ανόητη βεβήλωση.

Στον κόσμο αυτόν, εφόσον το ψεύδος εξακολουθεί να χρησιμοποιείται τόσο συχνά, γίνεται μερικές φορές αναγκαία και η χρήση του όρκου, και για αυτό και επιτρέπεται αυτή. Ο Θεός ο ίδιος είχε κατά καιρούς αναγνωρίσει την ανάγκη αυτή (Λουκ. α 73,Πράξ. β 30,Εβρ. γ 11,18,δ 3,στ 13-18,ζ 20,21) και έτσι έπραξε και ο Ιησούς, όταν απάντησε στον όρκο που επιβλήθηκε από τον αρχιερέα (Ματθ. κστ 63). Επιπλέον προσέδιδε συχνά μεγαλύτερη δύναμη στα λόγια του με το «αμην αμην λέγω υμιν» και ο Ωριγένης σημειώνει, ότι το αμην του Χριστού ήταν όρκος (ρ).

Ο Χριστιανός οφείλει να θεωρεί τον όρκο ως την σπανιότατη και δικαιολογημένη εξαίρεση του αρχικού και αιώνιου κανόνα, και δικαιολογημένη τότε μόνο, όταν υπάρχει πνευματική ανάγκη της πεποίθησης των αδελφών σε κάποια αλήθεια σωτήρια. Η χρήση όμως του όρκου για σαρκικό σκοπό είναι αξιοκατάκριτη (δ).

«Παντού ο Κύριος ακολουθεί τον ίδιο σκοπό προλαβαίνοντας τα αποτελέσματα και κόβοντας την πονηρία από την πρώτη της αρχή. Όπως δηλαδή ο μεν παλαιός νόμος έλεγε ου μοιχεύσεις, ενώ ο Κύριος λέει ούτε να επιθυμήσεις... έτσι λοιπόν και εδώ, ο μεν νόμος αρκείται στην πιστή τήρηση των όρκων, αυτός όμως διακόπτει την αφορμή της καταπάτησης των όρκων. Διότι αυτός μεν που τηρεί τους όρκους ίσως κάποτε και να σφάλλει χωρίς να το θέλει, αυτός όμως που δεν ορκίζεται έχει ξεφύγει από τον κίνδυνο της επιορκίας (μη τήρησης των όρκων)» (B).

(3) «Για να μη νομίσουν, ότι εμπόδισε μόνο το να ορκίζονται κατά του Θεού, εννοώ δηλαδή τη φράση «μα το Θεό», προσθέτει λοιπόν και τα άλλα είδη των όρκων, με τα οποία οι Ιουδαίοι τότε ορκίζονταν. Διότι αυτός που ορκίζεται σε αυτά, ορκίζεται πάλι στο Θεό που γεμίζει αυτά και δεσπόζει σε αυτά» (Z).

(4) «Εσύ όμως πρόσεξε, σε παρακαλώ, πώς τονίζει την αξία των στοιχείων· όχι από την ιδιαίτερη φύση του καθενός, αλλά από τη σχέση τους με το Θεό, σχέση που λέγεται με συγκατάβαση. Επειδή δηλαδή ήταν πολλή η τυραννία της ειδωλολατρείας, για να μη νομιστεί ότι τα στοιχεία είναι τίμια από τον εαυτό τους, ανέφερε αυτήν την αιτία, που μετέβαινε πάλι προς τη δόξα του Θεού. Διότι δεν είπε· «Επειδή είναι καλός και μεγάλος ο ουρανός», ούτε «επειδή είναι χρήσιμη η γη» αλλά «επειδή ο μεν είναι θρόνος του Θεού, ενώ η γη υποπόδιό του» ωθώντας αυτούς από παντού προς τον Δεσπότη» (X).

Ματθ.5,35 μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ⁽¹⁾· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως⁽²⁾·

Μετάφραση: μην ορκισθεῖτε οὔτε στη γη, διότι πάνω στη γη σαν σε σκαμνὶ ἀκουμπούν τα πόδια του Θεοῦ· μην ορκισθεῖτε οὔτε στην Ἱερουσαλήμ, διότι ἐξαιτίας του ναοῦ του Θεοῦ που εἶναι ἐκεῖ κτισμένος, εἶναι πόλη του μεγάλου βασιλέως Θεοῦ.

(1) «Εἶναι προφητικός ο λόγος, ο ουρανός εἶναι θρόνος μου, ἐνῶ ἡ γη υποπόδιο των ποδιῶν μου (Ἠσ. ξστ 1) που δηλώνει ὅτι ο Θεός γεμίζει τα πάντα. Διότι λέει, δεν γεμίζω ἐγὼ τον ουρανὸ καὶ τὴ γη;» (Ἰερεμ. κγ 24)(Ζ).

(2) «Εἶναι του Δαβίδ ἡ φράση, ἡ πόλη του βασιλιά του μεγάλου (Ψαλμ. μζ 3)» (Ζ). Τα Ἱεροσόλυμα ονομάζονται ἐτσι λόγω του ναοῦ του κτισμένου σε αὐτά, στα οποία ἔχει τὴν ἐδρά του ο μέγας βασιλιάς των Ἰσραηλιτῶν δηλαδή ο Ἰεχωβά (g).

Οι Ἰουδαῖοι ἠθικολόγοι μερικὲς φορές δίδασκαν ὅτι μόνο οὖς ὅρκοι, στους οποίους ἀναφερόταν τὸ ὄνομα του Θεοῦ ἢ κάποιο μέρος αὐτοῦ, ἦταν δεσμευτικοί· οὖς ὅρκοι ὁμῶς τους οποίους ἐδῶ ο Χριστὸς παίρνει ὡς παράδειγμα δεν ἀναφέρουν τὸ ὄνομα του Θεοῦ. Αὐτοὶ λοιπὸν, ἐξ' αἰτίας αὐτοῦ, ἦταν ἐκεῖνοι, τους οποίους πολλοὶ Ἰουδαῖοι χρησιμοποιοῦσαν καὶ τους ἀθετοῦσαν χωρὶς κάποια τύψη. Αὐτοὺς τους ὅρκους που γίνονταν με ἐπιπολαιότητα, ἀκόμη καὶ σε περιπτώσεις κατὰ τις οποίες δεν ἐπρόκειτο γιὰ ψευδορκία, ο Χριστὸς ἀπαγορεύει ἀπολύτως (p).

Ματθ.5,36 μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου⁽¹⁾ ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα⁽²⁾ λευκὴν ἢ μέλαιναν⁽³⁾ ποιῆσαι.

Μετάφραση: Μην ορκισθεῖς οὔτε στο κεφάλι σου, διότι τὸ δημιούργησε ο Θεός, καὶ συ δεν μπορεῖς νὰ μεταβάλεις οὔτε τὸ χρῶμα μιᾶς τρίχας πραγματικὰ καὶ ουσιαστικὰ, οὔτε μιὰ μαύρη τρίχα νὰ τὴν κάνεις λευκὴ ἢ μιὰ λευκὴ νὰ τὴν ἀλλάξεις σε μαύρη.

(1) «Νὰ μην ορκιστεῖς οὔτε τον πιο ἀσήμαντο καὶ γιὰ αὐτὸ καὶ πολὺ εὐκόλο ὅρκο, ἐννοῶ δηλαδή τον ὅρκο στο ἴδιο σου τὸ κεφάλι» (Ζ). Βαρύτερη λοιπὸν εἶναι ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ που ορκίζεται στὴ ζωὴ του ἢ στὴν ψυχὴ του (b).

(2) «Καὶ ἐδῶ πάλι δεν ἀπομακρύνει τον ὅρκο ἀπὸ τὸ κεφάλι, ἐπειδὴ θαυμάζει τον ἄνθρωπο (διότι τότε θα λατρευόταν καὶ ο ἄνθρωπος), ἀλλὰ ἀναφέρει τὴν δόξα στο Θεὸ καὶ δείχνει ὅτι οὔτε του εαυτοῦ σου δεν εἶσαι κύριος καὶ ἐπομένως οὔτε των ὀρκων κατὰ του κεφαλιού σου... Διότι ἀν καὶ εἶναι δικό σου τὸ κεφάλι, ἡ κτίση του ἀνήκει σε ἄλλον καὶ τόσο

πολύ απέχεις από το να είσαι κύριός του, αφού ούτε το τελευταίο από όλα δεν μπορείς να του κάνεις» (X).

(3) «Δεν είπε, δεν μπορείς να αφαιρέσεις μία τρίχα, αλλά ούτε να αλλάξεις το χρώμα της» (X). Σύμφωνα με αυτά θα ερμηνεύσουμε όχι: δεν μπορείς να φτιάξεις μία λευκή τρίχα ή μία μαύρη τρίχα, αλλά: δεν μπορείς να κάνεις μία τρίχα μαύρη από λευκή ή λευκή από μαύρη (δ): δεν μπορείς να μεταβάλλεις το χρώμα μιας τρίχας.

Ματθ.5,37 ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναι ναι, οὐ οὐ⁽¹⁾· τὸ δὲ περισσὸν⁽²⁾ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ⁽³⁾ ἐστίν.

Μετάφραση: *Κι ο λόγος σας ας είναι ναι, όταν πράγματι είναι ναι, και όχι, όταν πράγματι είναι όχι. Κάθε τι πέρα από αυτά είναι από τον πονηρό, τον πρώτο επινοητή και πατέρα του ψεύδους.*

(1) «Ας είναι ο λόγος σας ο βεβαιωτικός, όταν μεν συμφωνείτε, ναι, όταν πάλι αρνείστε, όχι· και αυτές τις λέξεις μόνο να χρησιμοποιείτε για βεβαίωση αντί για όρκους και τίποτα παραπάνω από το ναι και το όχι» (Z).

«Όταν διαβεβαιώνεις για τέτοια πράγματα να συμφωνείς και για όσα δεν ισχύουν, ακόμη και αν όλοι οι άνθρωποι σε παρακαλούν, να μην πειστείς ποτέ μαζί τους να δώσεις διαβεβαίωση αντίθετη με την φύση της αλήθειας» (B).

Υπάρχει μια λεπτή διαφορά ανάμεσα στη φράση του Ματθαίου και αυτήν του Ιακώβου αν και στην ουσία η έννοια είναι η ίδια. Θα ερμηνεύσουμε εδώ, ας είναι ο λόγος σας ναι, το οποίο να ανταποκρίνεται και στο ναι του νου σας, και όχι που να ανταποκρίνεται και στο εσωτερικό σας όχι (δ).

(2) «Το παραπάνω και αυτό που πλεονάζει, το οποίο είναι ο όρκος» (X)= Ό,τι είναι περισσότερο από την απλή άρνηση και αποδοχή, η ένορκη δηλαδή βεβαίωση (δ).

(3) Η λέξη εδώ είναι γένους ουδετέρου και σημαίνει το πονηρό αφηρημένα (b). Δεν φαίνεται πράγματι εδώ με την λέξη πονηρό να σημαίνεται ο διάβολος (Ιω. η 44), αλλά η πονηρή κατάσταση του κόσμου (L).

Σοβαρή όμως και η ερμηνεία= από τον διάβολο, τον πατέρα του ψεύδους, το οποίο είναι αιτία και αφορμή της δημιουργίας του όρκου (δ). «Και αν ο όρκος είναι από τον διάβολο, πώς ο παλαιός νόμος τον επέτρεψε;» (Z).

«Διότι αυτά που λέγονταν τότε ανταποκρίνονταν στην ασθένεια αυτών που δέχονταν τους νόμους» (Χ). «Διότι και ο θηλασμός στα μεν παιδιά αρμόζει, αλλά για τους άνδρες είναι ντροπή» (Θφ).

Ματθ.5,38 Ἑκούσατε ὅτι ἐρρέθη⁽¹⁾, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ⁽²⁾ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος⁽³⁾.

Μετάφραση: Ακούσατε ὅτι ἔχει λεχθεῖ: Εκείνος που πλήγωσε και τραυμάτισε κάποιον πρέπει να δώσει ένα μάτι του για το μάτι που έβλαψε, και ένα δόντι του για το δόντι που έσπασε ή πέταξε έξω με το χτύπημά του.

(1) Η πέμπτη περίπτωση της υπεροχής του χριστιανικού ιδεώδους έχει παρθεί από το νόμο της ταυτοπάθειας, ο οποίος επιβεβαιώθηκε στο Εξόδ. κα 23-25, Λευϊτ. κδ 20, Δευτερ. ιθ 18-21. Εξίσου όμως το πνεύμα της εκδίκησης απαγορευόταν και στην Π.Δ. (Λευϊτ. ιθ 18, Παροιμ. κ 22, κδ 29), όπου η εκδίκηση επιφύλασσόταν στο Θεό (Δευτερ. λβ 35, Ψαλμ. 93 1). Αλλά οι Ιουδαίοι συχνότατα θυμούνταν το γράμμα του νόμου και λίγο σκέφτονταν τους περιορισμούς που επέβαλλε ο νόμος (ρ).

Αναμφίβολα η εντολή αυτή της ταυτοπάθειας, σύμφωνα με τον αρχικό σκοπό της, ήταν όπως και ο νόμος που αφορούσε στο διαζύγιο περιοριστική μάλλον παρά για να επιτρέψει (S). Η πρώτη κίνηση αυτού που υβρίστηκε ή αδικήθηκε είναι να ανταποδώσει πολύ περισσότερα. Η εντολή λοιπόν αυτή περιορίζει την εκδίκηση στην ταυτοπάθεια (=παθαίνω τα ίδια). Και ενώ μας φαίνεται σκληρή, στις αρχές συντελούσε σε καταπράυνση, διότι αυτός που επιτέθηκε άδικα μπορούσε να τύχει χειρότερης μεταχείρισης από όσο το θύμα του (L).

Επιπλέον «είναι κατεξοχήν φιλόανθρωπος αυτός ο νόμος· διότι αυτό το διέταξε, ώστε εξαιτίας του φόβου ότι θα πάθουν τα ίδια, να μη βγάζουν τα μάτια και τα δόντια ο ένας του άλλου οι τότε άνθρωποι, δείχνοντας πολύ μεγάλη λύσσα στο να πληγώνουν ο ένας τον άλλον» (Z).

(2) Θα συμπληρώσουμε με το ρήμα «δώσει», το οποίο υπάρχει στους Ο' (δ).

(3) Εάν ο καθένας οφείλει να θυσιάζει το δίκιο του, η εξουσία όμως δεν έχει το δικαίωμα να παραμελεί κάθετί που συντελεί στη διατήρηση της τάξης και αυτό απαιτεί την τιμωρία αυτών που κάνουν αδικίες (L).

Δεν πρέπει να υποθέσουμε ότι ο Κύριος καταδίκασε τους νόμους οι οποίοι είναι αναγκαίοι για τη διατήρηση της κοινωνίας. Καταδίκασε ο Κύριος όχι την ποινική καταδίωξη των ενόχων αρπαγής και βίας, αλλά το πνεύμα της εκδίκησης. Ο νόμος της βασιλείας των ουρανών δεν

είναι φιλαυτία, αλλά αγάπη. Συνεπώς όταν οδηγούν στο δικαστήριο τους παραβάτες για να τιμωρηθούν, εκείνοι οι οποίοι αδικήθηκαν από αυτούς, δεν πρέπει να κυριεύονται από αίσθημα εκδίκησης, αλλά οφείλουν να εκπληρώνουν θλιβερό καθήκον και όχι να ικανοποιούν κάποιο αίσθημα οργής.

Ματθ.5,39 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ⁽¹⁾· ἀλλ' ὅστις⁽²⁾ σε ραπίσει⁽³⁾ ἐπὶ τὴν δεξιάν⁽⁴⁾ σιαγὸνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Εγώ όμως σας λέω να μην προβάλετε αντίσταση στον Πονηρό, που χρησιμοποιεί, όργανό του εκείνον που σας βλάπτει. Αλλά όποιος σε ραπίσει στο σαγόνι σου από το δεξιό μέρος, στρέψε σ' αυτόν και το άλλο μέρος, για να το ραπίσει κι αυτό.

(1) «Πονηρό εδώ κάποιιο μεν λένε αυτόν που χτύπησε, ενώ ο Χρυσόστομος είπε τον διάβολο» (Ζ). Εναντίον της εκδοχής ότι πονηρός εδώ είναι ο διάβολος, προβλήθηκε ότι οφείλουμε να αντιστεκόμαστε εναντίον του διαβόλου σύμφωνα με το Ιακ. δ 7 (Λ).

Αλλά στην ένσταση αυτή δίνεται η απάντηση: «Τι λοιπόν; Δεν πρέπει να αντιστεκόμαστε στον πονηρό; Πρέπει μεν, αλλά όχι με αυτόν τον τρόπο» (Χ)· «όχι με το να επιτίθεσαι στον αδελφό· διότι αυτή την αντίσταση την εμπόδισε· αλλά με το να μακροθυμείς και να υπομένεις. Διότι ο θυμός δεν σβήνει με το θυμό, όπως ούτε η φωτιά με τη φωτιά» (Ζ).

Σοβαρή και η ερμηνεία, κατά την οποία το «τῷ πονηρῷ» είναι γένους ουδετέρου= το πονηρό και αμαρτωλό στοιχείο στη ζωή που γίνεται πράξη από κάποιο άτομο (α). Παντως εάν πάρουμε αυτό ως αρσενικό θα σήμαινε τον σατανά μάλλον παρά τον πονηρό άνθρωπο (ρ). Αντιστέκεται λοιπόν κάποιος στον πονηρό, όταν ανταποδίδει βρισιά στη βρισιά (b).

(2) Η παρούσα πρόταση και οι ακόλουθες σχηματίζουν αντικλίμακα (από τα ισχυρότερα στα ασθενέστερα)= Πράξεις βιαιότητας (39 β), νομικές διαδικασίες (40), επίσημες αξιώσεις (41), απλές αιτήσεις (42)(S).

«Ο Χριστός και για αυτά νομοθέτησε αρχίζοντας μεν από το βαρύτερο και καταλήγοντας στο ελαφρότερο. Διότι βαρύτερο μεν από τα άλλα... είναι η ύβρις εναντίον του σαγονιού επειδή είναι πολύ ντροπιαστική· έπειτα έρχεται η αφαίρεση του χιτώνα και ελαφρότερο από αυτά είναι η αγγαρεία» (Ζ).

Ο Κύριος παρέχει εδώ 5 παραδείγματα. Όλα είναι μεταφορικά. Δεν παρέχουν κανόνες για το πώς να ενεργήσουμε, αλλά δείχνουν, ποια πρέπει να είναι η εσωτερική διάθεση. Για αυτό δεν πρέπει να θεωρήσουμε αυτούς ως κανόνες, οι οποίοι πρέπει να τηρούνται κ α τ ά γ ρ ά μ μ α (ρ).

(3) «Όπως ακριβώς όταν λέει ότι αυτός που αποκαλεί τον αδελφό του ανόητο θα είναι ένοχος στη γέεννα, δεν το λέει μόνο για αυτήν την λέξη, αλλά και για κάθε κοροϊδία, έτσι λοιπόν και εδώ, δεν νομοθετεί αν μας ραπίζουν να το υποφέρουμε με γενναιότητα, αλλά και οτιδήποτε τυχόν πάσχουμε, να μην αναστατωνόμαστε. Για αυτό και εκεί επέλεξε την χειρότερη βρισιά, και εδώ το πιο ατιμωτικό θεωρούμενο χτύπημα, το χτύπημα στο σαγόνι, που είναι και το πιο υβριστικό» (X).

(4) Ή, το δεξί σαγόνι αναφέρεται ως πιο ευγενές μέλος, παρόλο που πιο φυσικό είναι να χτυπηθεί από το δεξί χέρι αυτού που χτυπά το αριστερό μάγουλο αυτού που χτυπιέται (L).

Ή, εννοείται εδώ το δεξί χέρι που χτυπά με το εξωτερικό χέρι το δεξί μάγουλο και έπειτα το αριστερό μάγουλο με την παλάμη (δ). Και οι δύο εκδοχές σοβαρές.

(5) «Διατάζει όχι μόνο να μην αμυνόμαστε, αλλά και περισσότερο να παραδίδουμε τον εαυτό μας σε αυτόν που χτυπά και να τον συγκρατούμε με την ανεξικακία και μεγαλοψυχία μας» (Z). Πρέπει αυτός που χαστουκίζεται να είναι διατεθειμένος να υπομείνει και άλλες ύβρεις, χωρίς να εκδικηθεί (L).

Καθόλου όμως αποκλείει και τη χρήση του λόγου προς αυτόν που φέρεται έτσι άτοπα, αλλά μάλιστα προϋποθέτει ότι αυτή ακολουθεί μαζί με την μη αντίσταση και εξηγεί τους λόγους και τα αίτια της υποχώρησης, ότι δηλαδή αυτή δεν γίνεται από φόβο, αλλά από αγάπη. Για αυτό και ο Σωτήρας τον δούλο του αρχιερέα που τον χαστούκισε από τυφλό ζήλο, αμέσως τον νουθέτησε (δ).

Ματθ.5,40 καὶ⁽¹⁾ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι⁽²⁾ καὶ τὸν χιτῶνά⁽³⁾ σου λαβεῖν, ἅφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον⁽³⁾.

Μετάφραση: Και σ' εκείνον που θέλει να κάνει δίκη μαζί σου και να σου πάρει το πουκάμισο, άφησέ του και το πανωφόρι σου.

(1) «Θέλει να δείχνουμε αυτήν την ανεξικακία όχι μόνο στα χτυπήματα, αλλά και στα χρήματα. Για αυτό πάλι αναφέρει την ίδια υπερβολή. Διότι όπως ακριβώς εκεί διατάζει να νικάμε με το να πάσχουμε, έτσι και εδώ με το να αφαιρούμαστε περισσότερα από όσα περίμενε αυτός που απαιτεί» (X).

(2) «Δηλαδή εάν κάποιος σε σέρνει σε δικαστήριο και σου δημιουργεί ζητήματα» (X).

(3) «Ιμάτιο λέγεται αυτό που εμείς λέμε πανωφόρι, ενώ χιτώνας είναι το εσωτερικό» (Z).

«Αυτό που εμείς λέμε πουκάμισο» (Θφ). Κατά τον δικό μας τρόπο ομιλίας ο χιτώνας ή το πουκάμισο είναι το τελευταίο, από το οποίο θα σκεφτόταν κάποιος να γδύσει κάποιον και να αφαιρέσει από αυτόν. Αλλά για τον φτωχό αγρότη της Παλαιστίνης ο χιτώνας ήταν λιγότερο απαραίτητος από το ιμάτιο, το οποίο μπορούσε και μόνο να φορά, χωρίς να φαίνεται ότι ήταν γυμνός» (L).

Το ιμάτιο ήταν πολυτιμότερο από τον χιτώνα (b), διότι χρησίμευε και ως σκέπασμα τη νύχτα και ως πανωφόρι που κάλυπτε το σώμα την ημέρα. Για αυτό και ο παλαιός νόμος δεν επέτρεπε στον δανειστή να έχει αυτό παρά μόνο την ημέρα. Δες Εξόδ. κβ 26, Δευτερ. κδ 13 (δ). Το τελευταίο αυτό προσδίδει πολύ μεγαλύτερη έμφαση στην προτροπή αυτή του Σωτήρα (ο). Ακόμη και το ιμάτιο, για το οποίο σε προστατεύει ο νόμος, δώσε το.

Ματθ.5,41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει⁽¹⁾ μίλιον⁽²⁾ ἔν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο⁽³⁾.

Μετάφραση: *Κι εκείνον που θέλει να σε αγγαρεύσει για να τον συνοδεύσεις ένα μίλι, πήγαινε μαζί του δύο μίλια.*

(1) Το αγγαρεύω βγαίνει από το άγγαρος, η οποία είναι περσική λέξη που δηλώνει τους από τον Κύρο εγκαταστημένους ταχυδρόμους, οι οποίοι μετέβαιναν από την πρωτεύουσα στις επαρχίες και το αντίστροφο για εκτέλεση εντολών του βασιλιά και του κράτους· αυτοί λοιπόν είχαν το δικαίωμα να παίρνουν και με τη βία στους σταθμούς στους οποίους κατέλυαν, κάθετί που ήταν αναγκαίο σε αυτούς για την οδοιπορία αυτή, όπως ζώα, οδηγούς κλπ. Αγγαρεύω λοιπόν= αναγκάζω κάποιον με τη βία σε οποιαδήποτε εργασία ή υπηρεσία. Δες και Ματθ. κζ 32 (δ).

(2) Πρόκειται για το λατινικό μίλι που ισούσαν με 8 στάδια ή 1478 μέτρα (L) ή γύρω στις 1600 γιάρδες (S).

(3) «Το να σε αγγαρεύσει σημαίνει το εξής, να σε σύρει άδικα και χωρίς κανένα λόγο και να σε κακοποιεί. Αλλά να είσαι έτοιμος και για αυτό, ώστε να πάθεις και περισσότερα από όσα εκείνος θέλει να κάνει» (X).

Ματθ.5,42 τῷ αἰτοῦντί σε⁽¹⁾ δίδου⁽²⁾ καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι⁽³⁾ μὴ ἀποστραφῆς.

Μετάφραση: *Σ' εκείνον που σου ζητά ελεημοσύνη δίνε, αλλά πάντοτε με διάκριση που θα την διαπνέει η ειλικρινής αγάπη. Και μην περιφρονήσεις εκείνον που σου ζητά δανεικά χωρίς τόκο.*

(1) «Προστάζει να μην ξεχωρίζουμε τον άξιο από τον ανάξιο. Διότι από τη στιγμή που ζητά, έχει ανάγκη, όποιος και αν είναι. Επειδή και ο Θεός όλα τα απαραίτητα για τη ζωή σε όλους τους ανθρώπους ομοίως τα πρόσφερε, και σε αγαθούς και σε πονηρούς και σε πιστούς και σε απίστους» (Ζ).

«Ο λόγος μάς προσκαλεί στην κοινωνικότητα και φιλαλληλία και στη φυσική οικειότητα. Διότι ο άνθρωπος είναι πολιτικό (=κοινωνικό) ζώο και συναναστρέφεται με άλλους. Στην κοινή όμως πολιτεία και στην μεταξύ μας συναναστροφή είναι αναγκαίο το να προσφέρουμε εύκολα για επανόρθωση αυτού που έχει ανάγκη» (Β).

Όπως ο Αυγουστίνος απέδειξε, δεν μας παραγγέλλει να δίνουμε ό,τι μας ζητείται, αλλά σε καθέναν ο οποίος μάς ζητά. Μπορούμε να δώσουμε κάποιο σωτήριο λόγο ή να προσευχηθούμε για αυτόν. Ο Χριστός δεν συμφώνησε όταν του ζητήθηκε να παρέμβει στο μοίρασμα κληρονομιάς, αλλά προέβη σε σωτήριο έλεγχο και απειλή (Λουκ. ιβ 13-15).

(2) Αυθεντική γραφή «δος» που συμφωνεί με το ακόλουθο «μη αποστραφείς». Για τη φράση «σε αυτόν που σου ζητά δίνε» δεξ Σοφ. Σειρ. δ 4,5 και κθ 2 («Μη απωθείς άνθρωπο, που θλίβεται και ο οποίος σε παρακαλεί. Και μη αποστρέψεις το πρόσωπόν σου από πτωχό άνθρωπο. Μη απρστρέψεις τα μάτια σου από άνθρωπον, που ευρίσκεται εις ανάγκην, και μη δίδης εις κανένα αφορμήν, να σε καταρασθή»).

(3) «Τώρα διέταξε να δανείζουμε χωρίς τόκο» (Ζ).

«Αλλού όμως (Λουκ. στ 34) προχωράει το πράγμα ακόμη περισσότερο λέγοντας να δίνουμε σε εκείνους από τους οποίους δεν προσδοκούμε να πάρουμε πίσω» (Χ)

Ματθ.5,43 Ἑκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις⁽¹⁾ τὸν πλησίον σου⁽²⁾ καὶ μισήσεις⁽³⁾ τὸν ἐχθρόν σου.

Μετάφραση: Ακούσατε ότι έχει δοθεί η εντολή: Να αγαπάς τον πλησίον σου και να μισείς τον εχθρό σου.

(1) «Δες πώς έβαλε τελευταίο το αποκορύφωμα των αγαθών. Διότι για αυτό διδάσκει όχι μόνο να δεχόμαστε τα ραπίσματα αλλά να παρέχουμε και το δεξί σαγόνι, επίσης όχι μόνο να δίνουμε μαζί με τον χιτώνα και το ιμάτιο, αλλά και να ακολουθούμε δύο μίλια όποιον μας αγγαρεύει για ένα, για να δεχτούμε το πολύ περισσότερο από αυτά με όλη την ευκολία» (Χ).

(2) Η φράση αγαπήσεις τον πλησίον σου βρίσκεται στο Λευϊτ. ιθ 18, όπου πλησίον σημαίνει τον ομοεθνή Ισραηλίτη. Η όλη φράση αγαπήσεις τον πλησίον σου και μισήσεις τον

εχθρόν σου σαφώς αναφέρεται σε κάποια επικρατούσα ερμηνεία των γραμματέων. Οι λέξεις «και μισήσεις τον εχθρόν σου» δεν συναντιούνται έτσι ξεκάθαρα στο νόμο (S).

Το πνεύμα όμως των λέξεων αυτών μπορεί να βγει από άλλες διατάξεις της Π.Δ. Έτσι το Λευϊτ. ιθ 18 μπορεί εύκολα να θεωρηθεί ότι υπονοεί, ότι η εκδίκηση των αλλοεθνών ήταν επιτρεπόμενη. Ομοίως και τα Δευτερ. κγ 3, κε 19, Β Έσδρ. θ 1,12, τα αναφερόμενα στη συμπεριφορά απέναντι στους Αμμωνίτες, Μωαβίτες, Αμαληκίτες, θα ενθάρρυναν την αντίληψη αυτή. Ο αυστηρός χωρισμός μεταξύ του Ισραήλ και όλων των ειδωλολατρικών εθνών, ο οποίος καθίστατο αναγκαίος για αποφυγή του μολυσμού της ειδωλολατρικής ανηθικότητας, επόμενο ήταν να επιβεβαιώσει την πίστη, ότι ο νομιμόφρων δούλος του Ιεχωβά ήταν υποχρεωμένος να μισεί όλους όσους ήταν εχθροί και του Θεού και δικοί του.

Και εύκολα μπορούσε να οδηγηθεί στο φρόνημα, ότι οι δικοί του εχθροί ήταν και του Θεού εχθροί. Παρά ταύτα και αυτοί οι Ιουδαίοι μερικές φορές ξεπέρασαν το αίσθημα αυτό του μίσους προς τους εχθρούς. Δες Ιώβ λα 29, Παροιμ. ιζ 5, κδ 29, Ψαλμ. ζ 4-5, λδ 12-14. Το ζώο του εχθρού επιβαλλόταν να τύχει βοήθειας (Εξόδ. κγ 4,5) και υπήρξαν αυτοί που δίδαξαν, ότι, εάν κάποιος εχθρός και κάποιος φίλος βρίσκονταν σε ανάγκη, ο εχθρός έπρεπε να βοηθηθεί πρώτος, για να νικηθεί το κακό συναίσθημα.

Ο Κύριος διηύρυνε την έννοια του πλησίον. Και έτσι δεν ορίζει νέα εντολή σε αντίθεση με την παλαιά, αλλά το εμφανιζόμενο ως νέο παράγγελμα στην πραγματικότητα περιεχόταν στο παλαιό, αν κάποιος το κατανοούσε σωστά. Το «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν» καλύπτει τα πάντα, όταν η έννοια του πλησίον ερμηνευτεί σωστά. Διότι ένας άνθρωπος δεν παύει να είναι πλησίον ή αδελφός, επειδή έχει δυσμενείς διαθέσεις προς εμάς.

(3) Έχει βεβαίως έννοια προστακτικής, αλλά ως παράλληλο του αγαπήσεις, πρέπει όμως να εννοήσουμε αυτό με την έννοια του επιτρέπεται να μισείς. Κανείς συνετός νομοθέτης ή ηθικολόγος δεν είναι δυνατόν να παραγγείλει το μίσος ως εντολή (L).

Ματθ.5,44 Έγώ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς⁽¹⁾ ὑμῶν, εὐλογεῖτε⁽²⁾ τοὺς καταρωμένους⁽³⁾ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε⁽²⁾ τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε⁽⁴⁾ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων⁽⁵⁾ ὑμᾶς καὶ διωκόντων⁽⁴⁾ ὑμᾶς.

Μετάφραση: Εγώ όμως σας λέω να αγαπάτε τους εχθρούς σας, να εύχεσθε στο Θεό το καλό γι' αυτούς που σας καταριούνται, να ευεργετείτε εκείνους που σας μισούν και να προσεύχεσθε για χάρη εκείνων που σας μεταχειρίζονται υβριστικά και περιφρονητικά και σας καταδιώκουν άδικα, ακόμη κι όταν ο διωγμός τους αυτός σας γίνεται για τις θρησκευτικές σας πεποιθήσεις.

(1) Το εχθρούς μπορούμε να το πάρουμε ότι περιλαμβάνει όλες τις κατηγορίες αυτών που έχουν κακή διάθεση, δηλαδή τον ιδιωτικό, τον εθνικό, τον θρησκευτικό εχθρό (S).

(2) Το μεν «αγαπώ» αναφέρεται στην εσωτερική αγαθή διάθεση προς τους εχθρούς, ενώ το να ευλογούν αυτούς που τους καταριούνται λέγεται για να εύχονται στο Θεό αγαθά υπέρ αυτών, ενώ το καλώς ποιείτε λέγεται για να δείχνουν με καλά έργα αυτή τη διάθεση (δ). Αγαπάτε, ευλογείτε, καλώς ποιείτε, προσεύχεσθε. Τέσσερις προτάσεις, οι οποίες πρέπει να διαβαστούν με χιαστό σχήμα, αν και η τρίτη περιλαμβάνεται σχεδόν στην πρώτη ενώ η δεύτερη στην τέταρτη (b).

Η φράση «εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς» όπως καὶ ἡ «τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς» δεν μαρτυρούνται ἀπὸ τὸν σιναϊτικὸ κώδικα, τὸν βατικανὸ καὶ κάποιους μικρογράμματος, καὶ γιὰ αὐτὸ θεωρήθηκαν ὅτι μπήκαν ἐδῶ ἀπὸ τὸ παράλληλο χωρίο τοῦ Λουκά.

(3) Καταριέμαι=επικαλούμαι κακά για κάποιον (g).

(4) Διώκοντες, δηλαδή θρησκευτικοί διώκτες (S). Όταν οι εχθροί είναι διώκτες, το οποίο αναμφίβολα πρέπει να εννοηθεί για θρησκευτικό διωγμό (δες ε 10-12), εύκολα μπορεί κάποιος να νομίσει, ότι είναι επιτρεπόμενο να τους μισεί ως εχθρούς του Θεού, αφού το θέλημα του Θεού υπερασπίζεται ο διωκόμενος.

Και βεβαίως οφείλει κάποιος να εύχεται να παύσουν να διώκουν την αλήθεια, δεν δικαιολογείται όμως να εμφιλοχωρεί κάποιο προσωπικό μίσος, αλλά εφόσον ο διωκόμενος έχει συνείδηση ότι βρίσκεται σε φιλία με το Θεό, να δέεται για χάρη τους. Το παράγγελμα αυτό είναι τόσο σπουδαίο και πρέπει να το παίρνουμε τόσο ακριβώς κατά γράμμα, όσο ο Κύριος έδωσε για αυτό το παράδειγμα (Λουκ. κγ 34), μιμούμενος από τον Στέφανο (Πράξ. ζ 60) (L)

(5) Επηρεάζω= υβρίζω, προπηλακίζω, συκοφαντώ (g). Να προσεύχεστε για τέτοια πρόσωπα· και με τις προσευχές σας φέρτε ευλογίες για εκείνους, οι οποίοι αφαιρούν από σας τις ευλογίες (b).

Ματθ.5,45 ὅπως γένησθε υἱοὶ⁽¹⁾ τοῦ πατρὸς ὑμῶν⁽²⁾ τοῦ ἐν οὐρανοῖς⁽³⁾, ὅτι⁽⁴⁾ τὸν ἥλιον⁽⁵⁾ αὐτοῦ⁽⁶⁾ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς⁽⁷⁾ καὶ βρέχει⁽⁵⁾ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.

Μετάφραση: Για να μοιάσετε έτσι και να γίνετε παιδιά του Πατέρα σας που είναι στους ουρανούς. Διότι κι αυτός τον ήλιο, που είναι δικός του, τον ανατέλλει χωρίς διακρίσεις σε πονηρούς και καλούς, και βρέχει τη βροχή του σε δικαίους και αδίκους.

(1) «Επειδή ήταν μεγάλη η εντολή και απαιτούσε γενναία ψυχή και πολύ ζήλο, βάζει και μισθό τέτοιο, όσο για κανένα από τα προηγούμενα. Διότι εδώ δεν ανέφερε τη γη, όπως στους πράους, ούτε την παρηγοριά και το έλεος, όπως στους πενθούντες και ελεήμονες, ούτε τη βασιλεία των ουρανών, αλλά αυτό που ήταν πιο φρικτό από όλα αυτά, το να γίνουν όμοιοι με το Θεό, στο βαθμό βεβαίως που είναι λογικό να γίνουν οι άνθρωποι» (X).

(2) «Ο Θεός είναι πατέρας μεν των ανθρώπων, επειδή τους έπλασε... αλλά επίσης και επειδή φροντίζει και προνοεί για αυτούς· διότι είναι ιδιαίτερο γνώρισμα του πατέρα το να φροντίζει και να προνοεί για το παιδί του· υιοί του Θεού γίνονται αυτοί που εξομοιώνονται με αυτόν μέσω της αρετής, όσο είναι δυνατόν σε άνθρωπο· διότι είναι γνώρισμα του γιου να εξομοιώνεται με τον πατέρα του. Για να γίνετε, λέει, υιοί του Θεού όχι ως προς τη φύση, αλλά μέσω της ομοίωσης, με το να αγαπάτε τους εχθρούς σας» (Z).

Η αγάπη είναι η ουσία του Θεού· η αγάπη που επεκτείνεται προς τους εχθρούς, κάνει περισσότερο από κάθετί άλλο αυτόν που αγαπά όμοιο με το Θεό· και αφού ο γιος είναι η εικόνα του πατέρα, κάνει η αγάπη αυτή τον άνθρωπο γιο του Θεού (L).

(3) «Διασκορπίζει πολύ παντού το όνομα των ουρανών, υψώνοντας το φρόνημά τους και από τον τόπο» (X).

(4) «Έπειτα αναφέροντας την ομοιότητα λέει, ότι ανατέλλει τον ήλιο του σε πονηρούς και αγαθούς και βρέχει σε δικαίους και αδίκους. Διότι αυτός, λέει, όχι μόνο δεν μισεί, αλλά και ευργετεί αυτούς που υβρίζουν. Παρόλο που αυτό που γίνεται δεν είναι καθόλου ίσο, όχι μόνο λόγω της υπερβολής της ευεργεσίας αλλά και λόγω της υπεροχής της αξίας. Διότι εσύ μεν καταφρονείς από τον ομόδουλό σου, ενώ εκείνος (ο Θεός) από τον δούλο και αυτόν που ευεργετήθηκε μύριες φορές· και εσύ μεν του χαρίζεις μόνο λόγια, προσευχόμενος για αυτόν, ενώ αυτός πράγματα πολύ μεγάλα και θαυμαστά, ανάβοντας τον ήλιο και δίνοντας τις ετήσιες βροχές» (X).

(5) «Με τον ήλιο και τη βροχή δήλωσε όλα τα απαραίτητα για τη ζωή. Διότι από αυτά τα δύο όλα τα προερχόμενα από τη γη γεννιούνται και τρέφονται και αυξάνονται και τελειοποιούνται» (Z).

(6) Αυτός και δημιούργησε και κυβερνά τον ήλιο και έχει αυτόν αποκλειστικά στη δική του δύναμη (b).

(7) Πονηρούς και αγαθούς-δικαίους και αδίκους, χιαστό σχήμα.

Ματθ.5,46 ἐὰν γὰρ⁽¹⁾ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας⁽²⁾ ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε⁽³⁾; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι⁽⁴⁾ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι;

Μετάφραση: Διότι ἐὰν ἀγαπήσετε μόνο εκείνους που σας αγαπούν, ποιὰ ανταμοιβὴ ἔχετε να πάρετε ἀπὸ τὸν Θεό; Δεν κάνουν το ἴδιο καὶ οἱ τελῶνες;

(1) «Οδηγεῖ σε αὐτὸ ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ παράδειγμα τὸ σχετικὸ με τὸ Θεό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίθετο=Αν μεν λοιπὸν κάνεις αὐτά, στέκεσαι με τὸ μέρος τοῦ Θεοῦ, ἀν ὁμως ἐγκαταλείπεις αὐτά, με τοὺς τελῶνες» (X).

(2) «Δεν εἶναι ἀρετὴ τὸ να ἀγαπᾷς αὐτὸν που σε ἀγαπᾷ, ἀλλὰ φυσικὴ συνέπεια. Διότι καὶ οἱ τελῶνες κάνουν αὐτὸ, στοὺς ὁποίους δεν ὑπάρχει οὔτε ἵχνος ἀρετῆς» (Z).

(3) Ἡ φράση «ἔχουν μισθό» λέγεται γιὰ ἐκείνους, στοὺς ὁποίους βραβεῖο ἐπιφυλάσσεται ἀπὸ τὸ Θεό· τοὺς ὁποίους ἀναμένει θεῖα ἀμοιβή (g). Ποιὰ ανταμοιβὴ ἔχετε ἀπὸ τὸ Θεό; (δ).

(4) «Τελῶνες εἶναι οἱ φορολόγοι... Αὐτὰ τὰ επαγγέλματα κατηγοροῦνταν πάρα πολὺ, ὡς ἀδίκαια καὶ πλεονεκτικὰ καὶ ἀσυμπαθῆ» (Z). Οἱ εἰσπράκτορες τῶν φόρων, ὄχι οἱ ἀξιωματοῦχοι οἱ ἀποκαλούμενοι στοὺς Ρωμαίους publicani (S).

Στὴν υπηρεσίᾳ τῶν ἀξιωματούχων αὐτῶν βρίσκονταν οἱ εἰσπράκτορες τῶν φόρων, οἱ ὁποῖοι γιὰ τὴ φιλαργυρία, τὴν σκληρότητα, τὴν δολιότητα περιφρονούνταν ὄχι μόνο στοὺς Ἰουδαίους ἀλλὰ καὶ στα ἄλλα ἔθνη. Ἐτσι ὁ Ἀρτεμίδωρος (1,23. 4,57) τοποθετεῖ αὐτοὺς μαζί με τοὺς «κάπηλους καὶ αὐτοὺς που ζοῦν με ἀναίδεια καὶ τοὺς ληστές καὶ με ἀνθρώπους που ἐκλεβαν στὸ ζῦγι καὶ ἐξαπατούσαν στοὺς λογαριασμούς», ἐνῶ στὸν Λουκιανὸ (νεκυομ. 11) ἀναφέρονται μαζί στὴ σειρά «μοιχοί, πορνοβοσκοί (=μαστρωποί, προαγωγοί, κάτοχοι πορνείου) καὶ τελῶνες καὶ κόλακες». Στὸς συνοπτικοὺς εὐαγγελιστὲς συχνὰ ἡ ὀνομασία τελῶνες συνδέεται με τὸ ἀμαρτωλοί (Ματθ. θ 10, Μάρκ. β 15, Λουκ. ε 30, ζ 34, ιε 1) καὶ με τὴ λέξη πόρνες (Ματθ. κα 31). Δες καὶ τὴ φράση ὅπως ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελῶνης (Ματθ. ιη 17)(g).

Ματθ.5,47 καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε⁽¹⁾ τοὺς ἀδελφούς⁽²⁾ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν⁽³⁾ ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι⁽⁴⁾ οὕτω ποιοῦσιν;

Μετάφραση: Κι ἀν χαιρετάτε μόνο τοὺς φίλους σας Ἰουδαίους, τι σπουδαῖο κάνετε; Δεν κάνουν ἔτσι καὶ οἱ τελῶνες;

(1) Ἐνδειξὴ ψυχρότητας εἶναι καὶ ἡ ἀποφυγὴ τοῦ χαιρετισμοῦ. Τὸ να χαιρετᾷ λοιπὸν κάποιος κάποιον ἐχθρό, καὶ μάλιστα με τὶς τρυφερὲς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνατολικοῦ χαιρετισμοῦ, ἰσοδυναμεῖ με τὸ να συγχωρεῖ αὐτὸν ἀπὸ καρδιάς (L). Ἀσπασμό λοιπὸν

ονομάζει εδώ τον κατά τη συνάντηση χαιρετισμό, που δείχνει την αμοιβαία των συναντωμένων αγάπη και φιλική διάθεση (δ).

(2) Αδελφοί εδώ σε αντίθεση με τους εθνικούς ονομάζονται οι ομοεθνείς και ομογενείς, οι Ιουδαίοι όπως και στην Π.Δ. Δες Λευϊτ. κε 35, Αριθμ. κζ 3, Δευτερ. ιε 2,3 (δ)

(3) Τέτοιο, όπως αρμόζει στους υιούς του Θεού (b). Παραπανω, εξαιρετικό, εξέχον (g).

(4) Αυθεντική γραφή εθνικοί. Οι εθνικοί αναφέρονται διότι περιφρονούνταν και αυτοί από τους Ιουδαίους ως αμαρτωλοί και μολυσμένοι (δ). Και οι ίδιοι οι εθνικοί χαιρετούν εγκάρδια τους αδελφούς τους, δηλαδή αυτούς που ανήκουν στον ίδιο εθνικό ή θρησκευτικό όμιλο (L).

Ματθ.5,48 ⁽¹⁾Εσεσθε⁽²⁾ οὗν ὑμεῖς⁽³⁾ τέλειοι⁽⁴⁾, ὥσπερ ὁ πατήρ ὑμῶν⁽⁵⁾ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Πρέπει λοιπόν να γίνεται τέλειοι με την αγάπη προς όλους, όπως είναι τέλειος και ο ουράνιος Πατέρας σας, ο οποίος είναι αγάπη.

(1) Ο σ. αυτός μπορεί να θεωρηθεί ή ως συμπέρασμα του όλου τμήματος της επι του όρους ομιλίας, που αφορά στη νέα τελειότητα, δηλαδή των σ. 17-47 (L).=Τηρώντας το νόμο όπως συμπλήρωσα αυτόν, ας γίνεστε τέλειοι

ή, τα συμφραζόμενα φαίνεται να δείχνουν, ότι σημαίνεται εδώ ειδικά η τελειότητα στην αγάπη. Το να αποδίδει κάποιος κακό αντί καλού είναι διαβολικό· το να αποδίδει καλό αντί καλού είναι ανθρώπινο· το να αποδίδει καλό αντί κακού είναι θείο. Το να αγαπάμε όπως ο Θεός αγαπά είναι ηθική τελειότητα και προς την τελειότητα αυτή λέει σε μας ο Χριστός να αποβλέπουμε (p).

Η δεύτερη εκδοχή πιο σωστή.

(2) Μέλλοντας χρόνος με σημασία προστακτική όπως και στις εντολές (ου φονεύσεις, ου μοιχεύσεις...). Εδώ όμως ο μέλλοντας εκφράζει την σχετικά με τους μαθητές προσδοκία του Σωτήρα = να είστε, όπως προσδοκώ και αναμένω από εσάς (δ).

(3) Εσείς σε τιμητική αντίθεση με εκείνους (b).

(4) Το τέλειος εδώ έχει βαθύτερη έννοια από εκείνη την οποία η ίδια λέξη έχει στην Π.Δ. Εκεί σημαίνει βίο δίκαιο, ελεύθερο από ηθικό ολίσθημα και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον δίκαιο άνδρα όπως ήταν ο Νώε (Γεν. στ 9) ή ο Ιώβ (Ιώβ α 1)(S). Εδώ τα συμφραζόμενα καθορίζουν την έννοια της λέξης ως τελειότητα στην αγάπη, η οποία ζητά το καλό για όλους τους ανθρώπους (a).

«Αυτοί μεν που αγαπούν όσους τους αγαπούν, είναι ατελείς στην αγάπη· αυτοί όμως που αγαπούν τους εχθρούς, αυτοί είναι τέλειοι» (Ζ). Αλλά οι στην αγάπη τέλειοι, είναι τέλειοι και σε κάθε αρετή, αφού «η αγάπη είναι πλήρωμα του νόμου».

(5) Η ομοιότητα αυτή του ανθρώπου με το Θεό πρέπει να θεωρείται με σχετική πάντοτε έννοια. «Διότι και εμείς, αν και δεν μπορούμε να γίνουμε όμοιοι με το Θεό κατά την ουσία του, όμως αν βελτιωνόμαστε με την αρετή, μιμούμαστε το Θεό... Το ότι όλα όσα γεννήθηκαν είναι τρεπτά (=μεταβάλλονται), κανείς δεν θα το αρνιόταν, αφού οι μεν άγγελοι έκαναν παράβαση, ο δε Αδάμ παράκουσε και όλοι χρειάζονται τη χάρη του Θεού. Ένα πλάσμα όμως τρεπτό δεν θα μπορούσε να είναι όμοιο με τον άτρεπτο Θεό, όπως ακριβώς ούτε το κτίσμα με τον κτίστη» (Α).

«Και πώς θα μπορούσε να γίνει η μακαριότητα που βλέπουμε στο Θεό να επεκταθεί και στην ανθρώπινη ταπεινότητα... και να μοιάσει ο γήινος με τον ουράνιο, αφού αυτή η φυσική διαφορά δείχνει ότι είναι αδύνατη η μίμηση;... Αλλά είναι σαφής ο λόγος για αυτό. Ότι δηλαδή, το ευαγγέλιο δεν διατάζει να συγκρίνουμε τη θεία με την ανθρώπινη φύση, αλλά να μιμηθούμε στη ζωή τις αγαθές ενέργειες του Θεού όσο είναι δυνατόν. Το να αποξενωθούμε από κάθε κακία, όσο είναι δυνατόν, και να είμαστε καθαροί από τους μολυσμούς της με έργα και λόγια και με τη διάννοια, αυτό είναι πραγματική μίμηση της θείας τελειότητας» (Γν).

(6) Ο Θεός είναι τέλειος, διότι παρέχει τις εύνοιές του εξίσου σε όλους (α), είναι τέλειος διότι είναι αγάπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ' (6)

Συνέχεια της επί του Όρους ομιλίας του Κυρίου.

Στίχ. 1-8. Η ελεημοσύνη και η προσευχή.

Ματθ.6,1 ⁽¹⁾ Προσέχετε ⁽²⁾ τὴν ἐλεημοσύνην ⁽³⁾ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θαυθῆναι ⁽⁴⁾ αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε ⁽⁵⁾, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Προσέχετε να μην κάνετε την ελεημοσύνη σας μπροστά στους ανθρώπους, για να σας δουν και να σας θαυμάσουν. Διαφορετικά δεν έχετε ανταμοιβή κοντά στον Πατέρα σας που βρίσκεται στους ουρανούς.

(1) Ο πρώτος σ. είναι εισαγωγή στην τριάδα που ακολουθεί (ελεημοσύνη, προσευχή, νηστεία) και δεν πρέπει να περιοριστεί σε μόνη την ελεημοσύνη, για την οποία γίνεται λόγος στους σ. 2-4 (ρ). Αρχή γενική που διακηρύσσεται εδώ είναι η: Η άσκηση της αρετής δεν πρέπει να είναι πράξη επίδειξης (F).

«Εξορίζει το πάθος το πιο τυραννικό από όλα, την λύσσα και την μανία που γίνεται για την κενή δόξα σε αυτούς που κατορθώνουν κάτι. Διότι από την αρχή μεν δεν μίλησε για αυτό... Διότι δεν γεννιέται αυτόματα αυτή η ασθένεια, αλλά όταν κατορθώσουμε πολλά από τα προστάγματα. Έπρεπε λοιπόν πρώτα να φυτεύσει την αρετή, και τότε να ξεριζώσει το πάθος που επηρεάζει τον καρπό της. Και δεσ από πού αρχίζει· από τη νηστεία και την προσευχή και την ελεημοσύνη. Διότι σε αυτά κατεξοχήν τα κατορθώματα συνηθίζει να εισέρχεται» (X).

(2) Το «προσέχετε», μπαίνοντας μπροστά δείχνει, πόσο μεγάλος είναι ο κίνδυνος. Τα ελατήρια και για τις καλύτερές μας πράξεις μπορούν να νοθευτούν και η σκέψη του να θαυματούμε από τους ανθρώπους είναι συχνότατη.

«Και πρόσεξε πώς άρχισε, μιλά σαν να πρόκειται για κάποιο θηρίο που δύσκολα γίνεται αντιληπτό και είναι φοβερό στο να εξαπατήσει όποιον δεν βρίσκεται σε άκρα εγρήγορση... Διότι το θηρίο τρυπώνει κρυφά και σκορπίζει χωρίς θόρυβο τα πάντα και χωρίς να το καταλάβουμε όλα όσα έχουμε μέσα στο σπίτι τα πετά έξω» (X).

(3) Αυθεντική και πιο σωστή γραφή: την δικαιοσύνην, η οποία αποτελεί το όλο, του οποίου τρεις διαιρέσεις ακολουθούν αμέσως, δηλαδή η ελεημοσύνη, ως καθήκον ειδικό προς τον πλησίον, η προσευχή ως καθήκον ειδικό προς τον Θεό, και η νηστεία που κατέχει την ίδια θέση αναφορικά με τον εαυτό μας. Οι τρεις αυτές σχέσεις, με το Θεό, με τον πλησίον και με τον εαυτό μας απαριθμούνται συχνά στις Γραφές (b).

Η δικαιοσύνη μας πρέπει να περισσεύει από αυτήν των γραμματέων και Φαρισαίων με την έννοια που εξηγήθηκε στο ε 21-48. Αλλά πρέπει επίσης να διαφέρει και στο είδος από αυτήν των γραμματέων και Φαρισαίων με την αποφυγή της επίδειξης. Η γραφή ελεημοσύνη, οφείλεται στο ότι οι αντίστοιχες εβραϊκές και αραμαϊκές λέξεις απέκτησαν και την έννοια της ελεημοσύνης οπότε το κάνω δικαιοσύνη σύμφωνα με τον εβραϊκό τρόπο ομιλίας μπορεί να σημαίνει και κάνω ελεημοσύνη, εφόσον τα συμφραζόμενα ζητούν μια τέτοια έννοια (α).

Υπάρχει και η γραφή δόσιν. Ο Zahn εισηγείται, ότι οι 3 γραφές είναι διαφορετικές προφορικές μεταφράσεις της ίδιας αραμαϊκής λέξης (ρ).

(4) «Αφού είτε να μην κάνουν μπροστά στους ανθρώπους, πρόσθεσε, για να σας δουν» (X), «εννοώντας με αυτό· Προσέχτε, να μην κάνετε αυτήν για αυτόν το λόγο μπροστά στους ανθρώπους, για να σας δουν. Διότι αν δεν κάνετε αυτήν για αυτόν τον λόγο, τίποτα δεν εμποδίζει και μπροστά τους να την κάνετε. Διότι ο σκοπός της εξετάζεται, όχι ο τρόπος. Διότι είναι δυνατόν και μπροστά στους ανθρώπους να κάνει κάποιος και να μην το κάνει για επίδειξη, όταν κάποιος δηλαδή το κάνει μόνο λόγω της συμπάθειας για τον άλλον» (Z)·

«και είναι επίσης δυνατόν πάλι να μην το κάνει μπροστά στους ανθρώπους, και να το κάνει για να τον δουν. Για αυτό όχι απλώς την πράξη, αλλά τη διάθεση και τιμωρεί και στεφανώνει... Διότι θέλει να διαπλάσει την ψυχή και να την απαλλάξει από κάθε νόσημα» (X).

(5) Αν όμως δεν κάνετε αυτό προσέχτε (δ). Ειδάλλως.

(6) «Πάλι εξυψώνει το φρόνημά τους, θυμίζοντάς τους τον Πατέρα και τον ουρανό, για να μην τους ελέγξει μόνο με τη ζημιά [δεν έχετε μισθό], αλλά να τους κάνει να ντραπούν και με τη μνήμη αυτού που τους γέννησε» (X)· «κάνοντάς τους να ντραπούν διότι ενώ έχουν πατέρα ουράνιο, φρονούν γήινα και συγχρόνως παρακινώντας τους στο να ζουν αντάξια τέτοιου πατέρα» (Z).

Ματθ.6,2 Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς⁽¹⁾ ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ⁽²⁾ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις⁽³⁾, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμήν⁽⁴⁾ λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι⁽⁵⁾ τὸν μισθὸν αὐτῶν.

Μετάφραση: Ὅταν λοιπόν κάνεις ελεημοσύνη, μην το διαφημίσεις σαν να σαλπίζεις με σάλπιγγα μπροστά σου, όπως κάνουν οι υποκριτές στις συναγωγές και στους δρόμους, για να δοξαστούν από τους ανθρώπους. Αληθινά σας λέω ότι πήραν ολοκληρωτικά την αμοιβή τους· κι αυτή είναι ο έπαινος που επεδίωξαν και πήραν απ' τους ανθρώπους.

(1) «Όχι ότι είχαν σάλπιγγες εκείνοι, αλλά το λέει θέλοντας να δείξει την πολλή τους μανία με την μεταφορά αυτή, διακωμωδώντας και διαπομπεύοντας αυτούς με αυτήν» (X).

«Μη σαλπίσεις λέει, αντί να πει μην δημοσιεύσεις ώστε να γίνεις γνωστός στους ανθρώπους. Διότι αυτοί που σαλπίζουν, σαλπίζουν για να ακουστούν από το πλήθος» (Z). Το σαλπίζω λοιπόν λέγεται μεταφορικά (p)=κάνω θόρυβο για να ελκύσω την προσοχή (F).

(2) «Όπως ακριβώς παραπάνω ανέφερε τελώνες και εθνικούς, ντροπιάζοντας με την ποιότητα των προσώπων αυτούς που έπρεπε να τους μιμηθούν, έτσι και εδώ αναφέρει τους υποκριτές... και σωστά είπε υποκριτές· διότι το μεν προσωπίο ήταν ελεημοσύνη, η διάνοιά τους όμως είχε ωμότητα και απανθρωπιά. Διότι δεν ελεούν για τους πλησίον, αλλά για να απολαύσουν αυτοί δόξα· το οποίο ήταν δείγμα έσχατης ωμότητας, ενώ ο άλλος πεθαίνει από την πείνα, αυτοί να ζητούν δόξα και να μη σταματούν τη συμφορά» (X).

«Υποκριτές είναι αυτοί που άλλο μεν είναι, άλλο όμως φαίνονται· και αυτοί λοιπόν φαίνονται μεν ελεήμονες, είναι όμως άλλοι» (Θφ).

Ο Κύριος έχει υπ' όψη τους Φαρισαίους, οι οποίοι αξίωναν ότι ήταν και θεωρούνταν κοινώς υποδείγματα για καθέναν που επιθυμούσε να είναι ακριβής τηρητής του νόμου. Και δεν αναφέρει μεν αυτούς ονομαστικά, αλλά από το κεφ. κγ γίνεται φανερό, ότι αυτοί υπονοούνται και εδώ. Αλλά και χωρίς το κεφ. αυτό, δεν χωρά αμφιβολία, ότι για τους Φαρισαίους πρόκειται. Δες Ματθ. ιε 7, κβ 18 (p).

(3) Ρύμη είναι επέκταση δρόμου σε πόλη που είναι περιφραγμένη και από τις δύο πλευρές με οικοδομήματα (g). Στο Λουκ. ιδ 21 μπαίνει σε αντίθεση με τις πλατείες. Εδώ όμως φαίνεται να σημαίνει μάλλον πλατιούς δρόμους (o).

(4) Ο Κύριος γνωρίζει τα μυστικά των θείων βουλών (b).

(5) Η πρόθεση «από» στο ρήμα απέχουσι δηλώνει το τελείως, ολοτελώς (δ). Παίρνουν πλήρως την αμοιβή τους και ο Θεός δεν οφείλει σε αυτούς τίποτα (p). «Με το να επαινούνται δηλαδή, πήραν το παν από τους ανθρώπους» (Θφ).

Ματθ.6,3 σοῦ δὲ ποιοῦντος⁽¹⁾ ἐλεημοσύνην μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου⁽²⁾,

Μετάφραση: Εσύ όμως όταν κάνεις ελεημοσύνη, ας μη μάθει το αριστερό σου χέρι τι κάνει το δεξί σου,

(1) «Αφού είπε πώς δεν πρέπει να κάνουν, δείχνει πάλι πώς πρέπει να κάνουν» (X).

(2) «Πάλι εδώ δεν υπαινίσσεται χέρια, αλλά το είπε αυτό υπερβολικά. Αν είναι δυνατόν, λέει, να αγνοήσεις τον εαυτό σου, φρόντισέ το αυτό με κάθε τρόπο, ακόμη και αν είναι δυνατόν να κρυφτούν τα χέρια που διακονούν» (Χ).

Συνήθως την ελεημοσύνη τη δίνουμε με το δεξί. Χρησιμοποιεί λοιπόν ο Σωτήρας πολύ έξυπνη εικόνα, κατά την οποία μόνο το απαραίτητο της ελεημοσύνης όργανο, όπως είναι το δεξί χέρι, οφείλει να ξέρει μαζί μας ό,τι πράξαμε· ούτε το ίδιο το άλλο χέρι ας μην ξέρει τι κάνει το δεξί (δ). «Αυτός που κάνει κρυφά το καλό και δεν δημοσιεύει αυτό, αλλά ζητά να διαφύγει την προσοχή και του ίδιου του ευεργετουμένου, αυτός είναι για τον οποίο λέει ο Κύριος, να μη γνωρίζει το αριστερό σου τι κάνει το δεξί σου» (Σευήρου).

Σοβαρή και η ερμηνεία: «Με το αριστερό χέρι υπαινίχτηκε αυτούς που μας είναι πολύ κοντινοί και οικείοι. Διότι τίποτα δεν είναι πιο κοντινό και οικείο σε σένα από το χέρι σου. Ούτε αυτοί, λέει, να γνωρίζουν την ελεημοσύνη του δεξιού σου χεριού» (Ζ).

Αξιοσημείωτη και η: «το αριστερό χέρι γνωρίζει το δεξιό και καθήκον έργο, όταν μολύνεται από φιλοδοξία» (Ω).

Ματθ.6,4 ὅπως ἦ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου⁽¹⁾ ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ⁽²⁾.

Μετάφραση: για να μείνει η ελεημοσύνη σου κρυφή. Κι ο Πατέρας σου που βλέπει αυτό που κάνεις κρυφά, θα σου δώσει την ανταμοιβή φανερά.

(1) «Ετοιμάζει σε αυτόν μεγάλο και σεμνό θέατρο και δίνει σε αυτόν άφθονα ό,τι ακριβώς επιθυμεί. Διότι, τι θες, λέει. Δες θες να έχεις κάποιους θεατές των πράξεων; Ορίστε λοιπόν, έχεις όχι αγγέλους και αρχαγγέλους αλλά το Θεό των όλων... Αν είναι ανάγκη να κάνεις επίδειξη, πρέπει να επιδεικνύσαι στον Πατέρα προ πάντων· και μάλιστα πολύ περισσότερο όταν κύριος και του στεφανώματος και της τιμωρίας είναι ο Πατέρας» (Χ).

(2) «Αν όμως επιθυμείς να έχεις και ανθρώπους θεατές, ούτε αυτής της επιθυμίας σε αποστερεί, αλλά στον κατάλληλο καιρό, αλλά και σου παρέχει αυτό και με μεγαλύτερη υπερβολή. Διότι τώρα μεν αν κάνεις επίδειξη, θα μπορέσεις να επιδειχτείς μόνο σε δέκα και είκοσι ή και εκατό ανθρώπους· αν όμως επιδιώκεις να κρυφτείς τώρα, τότε ο ίδιος ο Θεός θα σε ανακηρύξει, όταν θα είναι παρούσα όλη η οικουμένη... Και τώρα μεν θα σε κατηγορήσουν οι θεατές ως κενόδοξο· όταν όμως σε δουν να στεφανώνεσαι, όχι μόνο δεν θα κατηγορήσουν, αλλά και θα θαυμάσουν όλοι» (Χ).

Ματθ.6,5 Καὶ ὅταν προσεύχη⁽¹⁾, οὐκ ἔση⁽²⁾ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί⁽³⁾, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς⁽⁴⁾ καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν⁽⁵⁾ ἐστῶτες⁽⁶⁾ προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν⁽⁷⁾.

Μετάφραση: *Κι ὅταν προσεύχεσαι, δεν πρέπει να εἶσαι ὅπως οἱ υποκριτές. Διότι τοὺς ἀρέσει να στέκονται ὀρθιοὶ στὶς συναγωγές καὶ στὶς γωνίες τῶν πλατειῶν καὶ να προσεύχονται, γιὰ να τοὺς βλέπουν οἱ ἀνθρώποι. Αληθινὰ σας λέω ὅτι ἐτσι παίρνουν ἐδῶ στὴ γῆ ολόκληρο τὸ μισθὸ τοὺς.*

(1) Αυθεντική γραφή: ὅταν προσεύχησθε οὐκ ἐσεσθε ὡς οἱ...

(2) Ο μέλλοντας ἐδῶ ὅπως καὶ στο ε 48= δεν πρέπει να εἶσαι τέτοιος (δ).

(3) «Πάλι καὶ αὐτοὺς τοὺς ὀνομάζει υποκριτές καὶ πολὺ λογικά· διότι προσποιούνται ὅτι προσεύχονται στο Θεό ἀλλὰ κοιτάζουν γύρω τοὺς ἀνθρώπους καὶ δεν στέκονται ὅπως οἱ ἱερεῖς ἀλλὰ ὅπως ἀνθρώποι καταγέλαστοι. Διότι αὐτὸς ποὺ πρόκειται να ἱκετέψει, ἀφ’ οὗ τοὺς ἀφήσει ὅλους, πρὸς ἐκεῖνον μόνο βλέπει, αὐτὸν ποὺ εἶναι κύριος να δώσει τὸ αἶτημα» (X).

(4) Στὰ χρόνια τοῦ Κυρίου δεν υπήρχε ἐξ’ ἐπαγγέλματος ἀρχηγὸς στὴν προσευχή στὶς προσευχές στὶς τελετές τῶν συναγωγῶν, ἀλλὰ τὸ καθήκον αὐτὸ ἀναλαμβάνονταν ἀπὸ κάποιον μέλος τῆς συναγωγῆς, ὁ ὁποῖος στεκόταν μπροστὰ στο κιβώριο (=κουβούκλιο) ποὺ περιείχε τὰ εἰλητάρια (παπύρους) τοῦ νόμου (S). Οἱ Φαρισαῖοι λοιπὸν ἐπεδίωκαν να προΐστανται στὴν προσευχή στὶς συναγωγές.

(5) Πλατεία με τὴν ἴδια ἐννοία ὅπως καὶ σε μας, ὁπότε ἡ φράση στὶς γωνίες τῶν πλατειῶν= στα ἄκρα τῶν πλατειῶν, γιὰ να μὴν ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὰ ἀχθοφόρα ζῶα ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὴ μέση τοὺς (L).

Ἡ, πλατεία ἐννοεῖται ἡ οδός, ὁπότε γωνίες τῶν πλατειῶν, ἐκεῖ ὅπου οἱ δρόμοι συναντιοῦνται (b), τὰ σταυροδρόμια. Καὶ οἱ δύο ἐκδοχές σοβαρές.

Δεν εἶναι ἀνάγκη να υποθέσουμε, ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἐβγαίνουν στὶς οδοὺς γιὰ να προσευχηθοῦν, ἀλλὰ ὅτι, ὅταν σε ὥρα προσευχῆς βρίσκονταν σε κάποια πλατεία, ἐπιδεικτικὰ ἐκδήλωναν τὴν ἀφοσίωσή τοὺς (p). Οἱ Μωαμεθανοὶ διατήρησαν στο σημεῖο αὐτό, ὅπως καὶ σε ἄλλα, τὴν παλαιὰ παράδοση τῆς Ανατολῆς. Ὅταν σημαίνει ὥρα προσευχῆς, ὁ μουσουλμάνος, ἐφόσον βρίσκεται ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ, ζητᾷ χαλί καὶ παίρνει τὴ στάση τῆς προσευχῆς στραμμένος πρὸς τὴν Μέκκα (L).

(6) Μάλλον με τὴν ἐννοία τοῦ δικοῦ μας ποζάρω. Δηλώνει τὴν ἐπιτηδευμένη στάση, ποὺ ἀποσκοπεῖ στο να γίνουν ορατοὶ (L).

(7) «Δεν είπε, ότι δεν θα πάρουν μισθό αυτοί, αλλά ότι παίρνουν, δηλαδή ότι θα πάρουν μεν, από αυτούς όμως που επιθυμούν αυτοί... Εφόσον ζητούν την από τους ανθρώπους αμοιβή, δεν θα ήταν δίκαιοι να πάρουν από το Θεό, για τον οποίο δεν έκαναν τίποτα» (X).

Ματθ.6,6 σὺ δὲ ὅταν προσεύχη⁽¹⁾, εἴσελθε εἰς τὸν ταμιεῖόν⁽²⁾ σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ⁽³⁾, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει⁽⁴⁾ σοι ἐν τῷ φανερῷ.

Μετάφραση: Εσύ όμως, αντίθετα, όταν πρόκειται να προσευχηθείς, μπες μέσα στο ιδιαίτερο δωμάτιό σου, κι αφού κλείσεις την πόρτα σου, κάνε την προσευχή σου στον Πατέρα σου που είναι αόρατος και κρυμμένος. Κι ο Πατέρας σου που βλέπει στα κρυφά, θα σου ανταποδώσει την αμοιβή στα φανερά.

(1) «Όταν έχεις κατά νου να προσευχηθείς (δ) «Ομοίως και εδώ, αφού είπε πώς δεν πρέπει να κάνουμε, λέει και πώς πρέπει να κάνουμε» (Z).

(2) Δηλώνει στους αρχαίους η λέξη την αποθήκη, το κελλάρι της οικίας και έπειτα το θησαυροφυλάκιο· στους Ο΄ και την Κ.Δ. δηλώνει το εσωτερικότερο δωμάτιο του σπιτιού, το ιδιαίτερο δωμάτιο του ύπνου (δ).

«Τι λοιπόν; Σε εκκλησία δεν πρέπει να προσευχόμαστε; Και πάρα πολύ βέβαια, αλλά με τέτοια διάθεση... Διότι και αν ακόμη μπεις στο δωμάτιο και κλείσεις την πόρτα, αλλά το κάνεις αυτό για επίδειξη, τίποτα δεν σε ωφελούν οι πόρτες... Επομένως, και αν ακόμη κλείσεις τις πόρτες, αυτό θέλει να κατορθώσεις πριν το κλείσιμο των πορτών, το να κλείσεις δηλαδή και τις πόρτες του νου. Διότι παντού μεν είναι καλό να απαλλαχτεί κάποιος από την κενοδοξία, κατεξοχήν όμως στην προσευχή» (X).

Ο Κύριος δεν καταδικάζει εδώ τη δημόσια λατρεία, αλλά τις ιδιωτικές προσευχές, στις οποίες χωρίς ανάγκη δίνεται δημοσιότητα με σκοπό να επιτευχθεί φήμη για ειδική αγιότητα.

(3) Ο Θεός και είναι και βλέπει στα κρυφά (b). «Λέει στον Πατέρα σου στα κρυφά, αντί να πει στον αόρατο» (Z).

«Επειδή λοιπόν αυτός είναι αόρατος, τέτοια θέλει να είναι και η προσευχή σου» (X).

(4) «Δεν είπε θα σου χαρίσει, αλλά θα αποδώσει. Διότι έκανε τον εαυτό του χρεώστη σε εσένα και με αυτό σου έκανε μεγάλη τιμή» (X). Εδώ η έμφαση δεν είναι στο άκουσμα της προσευχής, αλλά στην αμοιβή για την αποφυγή της επίδειξης (α).

Ματθ.6,7 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε⁽¹⁾ ὥσπερ οἱ ἔθνηκοί⁽²⁾· δοκοῦσι⁽³⁾ γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ⁽⁴⁾ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.

Μετάφραση: *Κι ὅταν προσεύχεσθε, μὴ ζητάτε αιτήματα ἀνόητα με μηχανικὴ καὶ δεισιδαίμονα ἐπανάληψη λέξεων, που ο νοῦς σας δὲν τις παρακολουθεῖ ἢ δὲν τις κατανοεῖ, ὅπως κάνουν οἱ εἰδωλολάτρες. Διότι αὐτοὶ φαντάζονται ὅτι ἡ ἀνόητη πολυλογία τοὺς θὰ ἐπιδράσει μαγικά καὶ θὰ εἰσακουσθοῦν οἱ προσευχῆς τοὺς.*

(1) Βαττολογέω καὶ σύμφωνα με αὐθεντικὴ γραφὴ: βατταλογέω α) τραυλίζω, καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ που τραυλίζουν συνηθίζουν νὰ ἐπαναλαμβάνουν τοὺς ἴδιους φθόγγους, σημαίνει β) μιλώντας ἐπαναλαμβάνω τὰ ἴδια, λέω πολλὰ καὶ μάταια λόγια, φλυαρῶ, πολυλογῶ. Για αὐτὸ καὶ ἐδῶ ἐξηγείται με τὴ λέξη πολυλογία. Τὸ ρῆμα αὐτὸ ἄλλοι μὲν τὸ ἐτυμολογοῦν ἀπὸ τὸν Βάττο, βασιλιά τῆς Κυρήνης, ὁ ὁποῖος λέγεται ὅτι ἦταν τραυλὸς (Ηροδότ. 4,155), ἄλλοι ἀπὸ κάποιον Βάττο συγγραφέα μακρῶν καὶ πολυλόγων ποιημάτων.

Αλλὰ ἐὰν συγκρίνει κάποιος αὐτὸ με τὸ βατταρίζω, τὸ ὁποῖο ἔχει τὴν ἴδια ἐννοία, καὶ με τὸ βάρβαρος, θὰ βρεῖ πολὺ πιθανότερο, ὅτι ἡ λέξη εἶναι τοῦ γένους τῶν ονοματοποιημένων (g), δηλαδὴ ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ βατ, ἤχο αὐτῶν που ψελλίζουν καὶ τραυλίζουν (δ). Ἡ σιναιτικὴ συριακὴ μετάφραση ἀποδίδει τὴ λέξη «μὴ λέτε μπαττάλάθά» δηλαδὴ ἀνωφελεῖ, ἀνόητα (a).

Μὴ βαττολογήσετε λοιπὸν σημαίνει ἢ μὴ φλυαρήσετε «βαττολογία ἐδῶ λέει τὴ φλυαρία, ὅπως ὅταν ζητάμε ἀπὸ τὸ Θεὸ αὐτὰ που δὲν ταιριάζουν, δυναστείες καὶ δόξες καὶ τὸ νὰ νικάμε τοὺς ἐχθροὺς καὶ περιουσίες χρημάτων» (X) «καὶ τὰ παρόμοια ὅσα οὔτε τὴν ψυχὴ ὠφελοῦν, οὔτε γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ σώματος εἶναι ἀναγκαῖα» (Z).

Ἡ, ἐδῶ κυρίως καταδικάζεται ἡ ιδέα ὅτι ὁ Θεὸς γιὰ νὰ εἰσακούσῃ τις προσευχῆς μας, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνοχληθεῖ καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἐνοχληθεῖ καὶ ὅτι οἱ αιτήσεις, ἐὰν ἐπαναληφθοῦν πολλὰς φορές, εἶναι πιθανότερο νὰ εἰσακουστοῦν παρά ἐὰν ἀπευθυνθοῦν μόνο μία φορὰ. Δες τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴ σύντομη προσευχὴ τοῦ Ηλίου (Γ' Βασ. ιη 36,37) καὶ σὲ αὐτὴν τῶν ψευδοπροφητῶν τοῦ Βάαλ, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὸ πρῶν μέχρι τὸ μεσημέρι ἐπαναλάμβαναν στερεότυπα: Ω Βάαλ ἀκουσέ μας. Δὲν πρέπει νὰ νομίζουμε, ὅτι οἱ προσευχῆς εἶναι μαγικὲς ἐπωδοὶ καὶ ὅτι μπορεῖ νὰ ἐπιδράσουν στὸ Θεὸ σαν κάποια μαγεία που τὸν ἐξαναγκάζει νὰ πράξῃ ὅ,τι δὲν θέλει νὰ πράξῃ.

Ὁ Κύριος δὲν καταδικάζει ἐδῶ κάθε ἐπανάληψη στὴν προσευχὴ, διότι καὶ ὁ ἴδιος χρησιμοποίησε τὰ ἴδια λόγια πάλι καὶ πάλι στὴ Γεθσημανή (Ματθ, κστ 44, Μάρκ. ιδ 39), ἀλλὰ τὴν δεισιδαίμονικὴ καὶ βέβηλη ἐπανάληψη. Επαναλαμβάνουμε τις ἱκεσίες μας, ὄχι γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουμε τὴν προσοχὴ τοῦ Θεοῦ, σαν νὰ εἶναι δυνατόν νὰ μας χορηγήσῃ στὴν τρίτῃ ἐπανάληψη ὅ,τι ἀρνήθηκε νὰ μας παράσχῃ στὴν πρώτη, ἀλλὰ μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ συγκεντρώσουμε τὴν προσοχὴ μας. Ὁ Θεὸς εἶναι πάντοτε ἐτοιμὸς νὰ ἀκούσῃ τις ἀνάγκες τῶν

παιδιών του, αλλά τα παιδιά του δεν προσέχουν πάντοτε σε ό,τι λένε, όταν αναφέρουν τις ανάγκες τους μπροστά του (ρ).

Αξιόλογη η ερμηνεία που συνδυάζει και τις δύο =βαπτολογώ σημαίνει φλυαρώ για ασήμαντα και γελοία πράγματα και επαναλαμβάνω τα ίδια (δ).

(2) «Εδώ γελοιοποιεί τους εθνικούς, κάνοντας σε κάθε περίπτωση τον ακροατή να ντραπεί από την μηδαμινότητα των προσώπων» (X). Και οι δικοί τους συγγραφείς, τούς κατηγορούσαν διότι κούραζαν τους θεούς τους (F).

(3) «Νομίζουν μεν, αλλά όχι σωστά» (Z).

(4) Οι εθνικοί «όχι μόνο ζητούν πράγματα αταίριαστα, αλλά κάνοντας και μακρές αιτήσεις για αυτά, νομίζουν ότι πείθουν με το να μακρολογούν» (Z). Ο Αυγουστίνος λέει, ότι η παραγγελία του Κυρίου μας καταφέρεται εναντίον του να λέμε πολλά, όχι εναντίον του να προσευχόμαστε πολύ (ο).

Ματθ.6,8 μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν⁽¹⁾.

Μετάφραση: Μη γίνετε λοιπόν ίδιοι μ' αυτούς. Διότι ο Πατέρας σας γνωρίζει εκείνα που έχετε ανάγκη, προτού εσείς να του τα ζητήσετε.

(1) «Και αν ξέρει αυτά που χρειαζόμαστε, για ποιο λόγο πρέπει να προσευχόμαστε; Όχι για να διδάξεις αλλά για να τον λυγίσεις, για να γίνεις οικείος του με τη συνέχεια της προσευχής, για να ταπεινωθείς, για να θυμηθείς τα αμαρτήματά σου» (X).

«Έτσι ώστε αφού απομακρυνθούμε από τα βιοτικά να ωφεληθούμε μιλώντας σε αυτόν» (Θφ). «Η προσευχή γαληνεύει και καθαρίζει την καρδιά και κάνει αυτήν ικανότερη να δεχτεί τα θεία δώρα. Ο Θεός είναι πάντοτε έτοιμος να δώσει σε μας το φως του, αλλά δεν είμαστε και εμείς πάντοτε έτοιμοι να το δεχτούμε» (Αυγ. De Serm. Dom II,III 14).

Με την προσευχή ανοίγουμε τους αγωγούς, μέσω των οποίων ευλογίες, οι οποίες είναι πάντοτε έτοιμες, μπορούν να ξεχυθούν (ρ). Η προσευχή είναι αναγκαία για τον άνθρωπο, όχι για το Θεό. Ο Θεός δεν παρέχει αναγκαστικά τις δωρεές του στα παιδιά του που δεν θέλουν. Εάν τα παιδιά του επιθυμούν αυτά, θα τα ζητήσουν με προσευχή (S)

Στίχ. 9-13. Η Κυριακή προσευχή.

Ματθ.6,9 οὕτως⁽¹⁾ οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς⁽²⁾. Πάτερ⁽³⁾ ἡμῶν⁽⁴⁾ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς⁽⁵⁾. ἁγιασθήτω⁽⁶⁾ τὸ ὄνομά σου⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Εσείς λοιπόν, αντίθετα με τους ειδωλολάτρες, πρέπει να προσεύχεσθε με τον εξής τρόπο: Πατέρα μας που είσαι παντού, αλλά κυρίως δείχνεις την παρουσία σου στους ουρανούς, ας αναγνωρισθεί η αγιότητά σου, ώστε να δοξασθεί και να λατρευθεί άξια το όνομά σου.

(1) Κατά τον τρόπο αυτόν, όχι με τις λέξεις αυτές (α). Ο Κύριος παρέχει εδώ περίληψη όλων των προσευχών, η οποία δεν θέτει σε αχρηστία κάθε άλλη προσευχή, που καλύπτει όμως όλες τις επίγειες και πνευματικές ανάγκες του ανθρώπου και εκφράζει όλους τους ουράνιους πόθους της φιλόθεης ψυχής. Παρέχει επίσης υπόδειγμα και πρότυπο για όλες τις προσευχές, που δείχνει τι είδους προσευχές και με ποιο πνεύμα πρέπει να γίνονται. Η έμφαση στο τμήμα αυτό του σ. πέφτει στο ούτως (έτσι) και στο υμεις (εσείς)= Εσείς τα παιδιά του αληθινού Θεού πρέπει να προσεύχετε έτσι (ρ).

(2) Ο Λουκάς (ια 1-4) παραθέτει αυτήν με άλλα περιστατικά και με συντομευμένη μορφή, πιθανώς διότι ο θεϊός Διδάσκαλος επανέλαβε αυτήν δύο φορές (F). Στην προσευχή αυτή ο Μεσσίας αποδίδει σε ανθρώπινη γλώσσα τους ανέκφραστους στεναγμούς, με τους οποίους το Πνεύμα προσεύχεται για χάρη μας. Και αν ήταν αλήθεια, ότι για το καθένα από τα αιτήματα της προσευχής μπορούν να βρεθούν παράλληλα στις ιουδαϊκές προσευχές, η προσευχή ως σύνολο θα παρέμενε και πάλι απaráμιλλη. Αλλά αυτό δεν είναι αλήθεια. Πραγματικών παράλληλων του «Γεννηθήτω το θέλημά σου» και του «τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον» αναζητείται ακόμη η εύρεση.

Κάποια επίσης από τα παράλληλα, τα οποία παρουσιάστηκαν για τα άλλα αιτήματα είναι ίσως νεώτερα της Προσευχής και είναι δυνατόν να πάρθηκαν από αυτήν. Θα ήταν παρόλ' αυτά εκπληκτικό, εάν όλα τα αιτήματα της Κυριακής προσευχής ήταν νέα και εάν στις προσευχές, οι οποίες χρησιμοποιούνταν από το λαό του Θεού, δεν υπήρχε τίποτα το οποίο ο Υιός του Θεού να μην μπορεί να χρησιμοποιήσει και για την οικοδομή της εκκλησίας του. Η Κυριακή προσευχή είναι ο καρπός της θρησκευτικής πείρας της ανθρωπότητας, η οποία υψώθηκε στο μεσουράνημά της στην πείρα του Υιού του ανθρώπου. Τέτοια λοιπόν προσευχή επόμενο είναι να περιέχει καινούργια και παλαιά.

Ως προς τον αριθμό των αιτημάτων της δεν επιτεύχθηκε συμφωνία, όπως και προκειμένου για τον αριθμό των μακαρισμών. Άλλοι μεν καθορίζουν αυτά σε 5, άλλοι σε 6 και άλλοι σε 7. Ο 7 είναι ελκυστικός αριθμός και επιτυγχάνεται με τον υπολογισμό του αιτήματος «καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν», «ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ» ως δύο αιτημάτων.

Τα 6 αιτήματα μειώνονται σε 5, εάν θεωρηθεί το αίτημα «αγιασθήτω το όνομά σου» ως έκφραση ύμνου μάλλον παρά ως αίτημα, σύμφωνα με τον ύμνο Ευλογητός ο Θεός του Ισραήλ. Αλλά η Κυριακή προσευχή άριστα θεωρείται ότι συνίσταται από δύο ίσα μέρη, το καθένα από τα οποία περιλαμβάνει 3 αιτήματα. Και όπως στις 10 εντολές το πρώτο μέρος αναφέρεται στο Θεό και το δεύτερο στον άνθρωπο, έτσι και στην Κυριακή προσευχή με τα πρώτα 3 αιτήματα ζητούμε τη δόξα του ουράνιου Πατέρα μας, ενώ με τα 3 τελευταία ζητούμε τα ωφέλιμα για μας και τους πλησίον μας.

Σε κάθε μία από τις δύο αυτές τριάδες υπάρχει πρόοδος. Στην πρώτη, ο αγιασμός του θείου ονόματος οδηγεί στην έλευση της βασιλείας του Θεού και αυτή πάλι οδηγεί στην τέλεια εκπλήρωση του θείου θελήματος. Στη δεύτερη τριάδα η επίτευξη των αγαθών ακολουθείται από την απομάκρυνση του κακού, του περασμένου, του τωρινού και του μελλοντικού. Η θαυμάσια αυτή αναλογία και ανάπτυξη δεν μπορεί να είναι τυχαία· και σε οποιαδήποτε έκταση και αν χρησιμοποιήθηκε παλαιό υλικό στην προσευχή, συντέθηκε αυτή στο πνεύμα εκείνου, ο οποίος είπε: «Να, κάνω τα πάντα καινούργια» (Αποκ. κα 5)(ρ).

(3) Στην Π.Δ. ο Θεός είναι Πατέρας του ιουδαϊκού έθνους (Δευτ. λβ 6, Ησ. ξγ 16, Ιερεμ. γ 4, 19, λα 9, Μαλαχ. α 6, β 10). Στα Δευτεροκανονικά βιβλία της Π.Δ. (Σοφ. Σολ. β 16, ιδ 3, Σοφ. Σειρ. κγ 1, 4, να 10, Τωβ. ιγ 4) ονομάζεται και Πατέρας επί μέρους ατόμων. Είναι γεννήματά του, που δημιουργήθηκαν κατ' εικόνα του και αντικείμενα της στοργικής φροντίδας του. Αλλά η Κ.Δ. προχωρεί πολύ πέρα από αυτό, σε πατρότητα δηλαδή η οποία δεν έγινε ακόμη καθολική, διότι μόνο «όσοι δέχτηκαν αυτόν έδωσε σε αυτούς εξουσία να γίνουν παιδιά του Θεού, όσοι πίστεψαν στο όνομά του» (Ιω. α 12).

«Λέγοντας «Πατέρα» δείχνει σε σένα ποίων αγαθών αξιώθηκες με το να γίνεις υιός Θεού» (Θφ). «Διότι αυτός που είπε Πατέρα το Θεό, με αυτήν τη μία ονομασία, ομολόγησε και άφεση αμαρτημάτων... και δικαιοσύνη και αγιασμό και απολύτρωση και υιοθεσία και κληρονομία και αδελφότητα με τον Μονογενή και του Πνεύματος τη χορηγία» (Χ).

Από αυτό γεννιέται και η υποχρέωση, «ώστε να ζούμε αντάξια ενός τέτοιου πατέρα· διότι αυτός που ζει κακά μεν, αλλά ονομάζει το Θεό πατέρα του, ψεύδεται εναντίον και του Θεού και του εαυτού του» (Ζ).

(4) «Διδάσκει επίσης να κάνουμε την προσευχή και κοινή χάριν των αδελφών. Διότι δεν λέει ο Πατέρας μου... αλλά ο Πατέρας μας, αναπέμποντας τις προσευχές χάριν του κοινού σώματος και να μην αποβλέπει πουθενά στο δικό του συμφέρον, αλλά παντού στο του πλησίον. Από αυτό επίσης και την έχθρα καταστρέφει και την απελπισία ελαττώνει και τον φθόνο ξεριζώνει και την... αγάπη εισάγει και την ανωμαλία των ανθρωπίνων πραγμάτων εξορίζει... Διότι χάρισε σε όλους μία ευγενική καταγωγή, θεωρώντας άξιο να ονομαστεί

ομοίως Πατέρας όλων» (Χ). Ανήκουμε σε μεγάλη οικογένεια και δεν πρέπει να είμαστε ιδιοτελείς στις προσευχές μας.

(5) «Όταν λέει στους ουρανούς, δεν το λέει για να περικλείσει εκεί τον Θεό, αλλά για να απομακρύνει από τη γη τον προσευχόμενο και να τον κάνει να προσηλωθεί στους υψηλούς τόπους και στις άνω κατοικίες» (Χ).

«Με το να πει στους ουρανούς, σου έδειξε την πατρίδα σου και το σπίτι το πατρικό» (Θφ), «για να καταφρονούμε τα γήινα, σπεύδοντας να ανεβούμε με τη σκάλα των αρετών εκεί, όπου είναι ο πατέρας μας... και ο Θεός λέγεται μεν ότι είναι παντού, κατεξοχήν όμως σε τόπους άξιους, διότι αυτοί οι τόποι είναι περισσότερο δεκτικοί αυτού. Για αυτό λοιπόν λέμε ότι είναι στον ουρανό ο Θεός· διότι είναι καθαρότατος ο τόπος εκείνος, και διότι σε αυτόν βρίσκονται οι άυλες δυνάμεις (άγγελοι) και τα πλήθη των αγίων, στους οποίους επαναπαύεται» (Ζ).

Αντιτίθεται και με την περί Θεού ιδέα των εθνικών, σύμφωνα με την οποία οι θεοί είχαν την κατοικία τους σε κορυφές γήινων βουνών, όπως ο Όλυμπος. Τη φράση πρέπει να την πάρουμε και ότι συμβολίζει την απανταχού παρουσία του Θεού και την υπερβατικότητα του πάνω από το χώρο και τον τόπο (ο).

(6) Αγιάζω=κάνω άγιο, καθιστώ ή κηρύττω ιερό ή άγιο, καθιερώνω. Σημαίνει λοιπόν εδώ, κάνω αξιοσέβαστο ή αναγνωρίζω, με ευσέβεια λατρεύω (g).

«Το αγιασθήτω αυτό σημαίνει να δοξαστεί. Διότι την μεν δική του δόξα την έχει ολοκληρωμένη και αναλλοίωτη πάντα. Προστάζει όμως τον προσευχόμενο να θεωρεί άξιο να δοξάζεται ο Θεός και από τη δική μας ζωή... Καταξίωσέ μας, λέει, να ζούμε τόσο καθαρά, ώστε μέσω ημών να σε δοξάζουν όλοι» (Χ).

«Αυτό να κάνουμε βασικό αίτημα της προσευχής, το να μην βλασφημείται δηλαδή με τη δική μου ζωή το όνομα του Θεού, αλλά να δοξάζεται και να αγιάζεται. Μέσα από μένα λοιπόν, λέει, να αγιαστεί το όνομα της δικής σου κυριαρχίας που επικαλέστηκα» (Γν).

«Ας δοξαστεί με τη δική μας ζωή, έτσι ώστε όλοι, βλέποντάς μας, να σε δοξάσουν» (Σχ.π). Η εφαρμογή όμως περιορίζει την έννοια να είναι πιο στενή. Μάλλον με ευρύτερη έννοια πρέπει να το πάρουμε ως εξής: Κάνε (το όνομά σου) γνωστό ως άγιο και δώσε ώστε να σεβαστούμε και εμείς αυτό ως άγιο. Παρακαλάμε, ώστε ο Θεός να αποκαλύψει όλο και πιο πολύ την αγιότητα του χαρακτήρα του σε μας και να μας κάνει ικανούς να αναγνωρίσουμε την αγιότητά του και να αποδώσουμε σε αυτήν ευλαβή λατρεία και συνειδητή και ταπεινή μίμηση (ρ).

(7) Το όνομα του Θεού είναι ακριβώς εκείνος ο τρόπος όρασης, με τον οποίο το απρόσιτο ον φανερώνεται σε μας και με τον οποίο, μάς επιτρέπει να έλθουμε σε σχέσεις μαζί του (L). Το όνομά του εκπροσωπεί τη φύση του, τον χαρακτήρα του, το είναι του, όσο μπορούν αυτά να γίνουν γνωστά (p).

Ματθ.6,10 ἐλθέτω⁽¹⁾ ἡ βασιλεία σου⁽²⁾· γενηθήτω⁽¹⁾ τὸ θέλημά σου⁽³⁾, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Ας έλθει η βασιλεία σου με την ελεύθερη και πρόθυμη υποταγή όλων των ανθρώπων σε σένα, ώστε με την υπακοή τους στα προστάγματά σου να γίνουν αυτοί πραγματικοί υπήκοοί σου και ολοκληρωτικά αφοσιωμένοι σε σένα. Ας γίνει το θέλημά σου και στη γη από τους ανθρώπους, όπως γίνεται αυτό και στον ουρανό από τους αγγέλους και τους αγίους.*

(1) «Μη μας παραξενεύει το ότι λέγονται τα λόγια αυτά σαν να προστάζουν... λόγω της συνήθειας της Γραφής που έτσι πάντα σχηματίζει τις ευχές. Το γενηθήτω δηλαδή το θέλημά σου το λέει αντί για το· είθε (=μακάρι) να γίνει. Και ελθέτω η βασιλεία σου αντί για το· είθε να έλθει» (B),

(2) Ή, λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «βασιλεία εδώ λέει τη δευτέρα του παρουσία επειδή θα γίνει αυτή με πολλή δόξα» (Z).

Ή, η αιώνια βασιλεία του Θεού, η μέλλουσα μακαριότατη ζωή, η οποία προκαλεί την υψίστη ευχή των πιστών που ποθούν να σωθούν από την πονηρία του παρόντος βίου σε ζωή άπειρα μακάρια (δ). «Αυτή η λέξη πάλι φανερώνει παιδί με ευγνωμοσύνη, το να μην προσηλώνεται δηλαδή στα βλεπόμενα, ούτε να θεωρεί τα παρόντα σαν κάτι μεγάλο, αλλά να σπεύδει προς τον Πατέρα και να επιθυμεί τα μελλοντικά» (X).

Ή, πιο σωστή ερμηνεία, και οι τρεις ευχές που εκφράζονται στα τρία πρώτα αιτήματα, έχουν χαρακτήρα εσχατολογικό, αλλά δεν αποκλείει αυτός κάποιο ενδιάμεσο χρόνο, προετοιμασία πριν τη συντέλεια (L). Η βασιλεία του Θεού ιδρύθηκε από τον Κύριο και από τότε αναπτύσσεται και εξαπλώνεται. Το αίτημα αυτό ζητά ώστε η πρόοδος της να επισπευτεί με την αύξηση της γνώσης των εντολών του Θεού και της υπακοής σε αυτές. Ζητά ώστε οι αρχές της κυβέρνησης του Θεού να νικήσουν τις αρχές του κόσμου και του πονηρού, κυριαρχώντας πάνω στις καρδιές των ατόμων και των κοινωνιών (p).

«Ας έλθει σε μας η βασιλεία σου, δηλαδή είθε να βασιλευτούμε από εσένα και όχι από το διάβολο, και είθε εσύ να μας πείσεις και υποτάξεις στα δικά σου προστάγματα και όχι εκείνος» (Z).

«Ας μη με κατεξουσιάζει ο εχθρός και ούτε να με σύρει αιχμάλωτο με την αμαρτία· αλλά ας έλθει σε μένα η βασιλεία σου, για να φύγει από εμένα... Να διαλυθεί η εχθρική παράταξη... να σταματήσει ο πόλεμος της σάρκας κατά του πνεύματος· να μην είναι το σώμα ορμητήριο του εχθρού της ψυχής· ας κάνει την εμφάνισή της σε μένα η βασιλική δύναμη, το αγελικό χέρι» (Γν).

(3) «Ας γίνει το θέλημά σου και πάνω στη γη από τους ανθρώπους, όπως γίνεται στον ουρανό από τους αγγέλους, για τους οποίους είπε ο Δαβίδ· «είναι λειτουργοί του, οι οποίοι κάνουν το θέλημά του» (Ψαλμ 102,21)· και θέλημα Θεού είναι οι εντολές του» (Ζ).

Ευχόμαστε «όχι ο Θεός να κάνει ό,τι θέλει, αλλά εμείς να μπορέσουμε να κάνουμε ό,τι ο Θεός θέλει... παρακαλούμε και ζητούμε, να γίνεται σε μας το θέλημα του Θεού» (Κυπριανός).

«Με τη δική σου δύναμη ας κατορθώσω αυτό το αγαθό θέλημα· ομοίως και τη δικαιοσύνη, την ευσέβεια, την αποξένωση από τα πάθη» (Γν).

Πρέπει να γνωρίσουμε το χαρακτήρα του Θεού προτού γνωρίσουμε τι θέλει. Για αυτό το αίτημα αγιασθήτω το όνομά σου προηγείται από το γενηθήτω το θέλημά σου. Δεν μπορούμε να ευχόμαστε, να γίνει το θέλημα κάποιου, όταν αγνοούμε, ποιο είναι το θέλημα αυτό. Η θέληση του Θεού δεν είναι η μόνη στο σύμπαν. Ο Θεός δημιούργησε και άλλες θελήσεις και άφησε αυτές ελεύθερες ακόμη και να αποστατούν από αυτόν. Το όνομα του Θεού δεν θα αγιαστεί γενικώς, ούτε η βασιλεία του θα έλθει πλήρως, εάν οι θελήσεις όλες δεν ενωθούν μαζί του σε ολοκληρωτική συμπάθεια (ρ).

(4) «Και πάλι πρόσταξε καθένας από μας που προσευχόμαστε να λαμβάνει πρόνοια για την οικουμένη. Διότι δεν είπε, ας γίνει το θέλημά σου σε μένα ή σε μας, αλλά παντού στη γη, ώστε να καταργηθεί η πλάνη και να φυτευτεί η αλήθεια και να διωχτεί κάθε κακία και να επανέλθει η αρετή και να μην διαφέρει ως προς αυτήν καθόλου ο ουρανός από τη γη» (Χ).

«Όπως ακριβώς γίνεται το θέλημά σου στους θρόνους και τις αρχές και τις εξουσίες και τις κυριότητες (αγγελικά τάγματα) και σε όλες τις υπερκόσμιες δυνάμεις, χωρίς πουθενά η κακία να εμποδίζει την ενέργεια του αγαθού, έτσι και σε μας το αγαθό ας γίνει τέλειο, έτσι ώστε αφού απομακρυνθεί κάθε κακία, να ευοδώνεται εξ ολοκλήρου το θέλημά σου στις ψυχές μας» (Γν).

Οι λόγοι «ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» μπορούν να αναφερθούν στο καθένα από τα τρία πρώτα αιτήματα, όπως αγιασθήτω το όνομά σου ως εν ουρανῳ και επί της γης, ελθέτω η βασιλεία σου ως εν ουρανῳ και επί της γης και γενηθήτω το θέλημά σου ως εν ουρανῳ και επί της γης (Catechismus Romanus). Αυτή η σύνδεση αποδίδει εξαιρετική έννοια (ρ).

Ματθ.6,11 ⁽¹⁾ τὸν ἄρτον ⁽²⁾ ἡμῶν ⁽³⁾ τὸν ἐπιούσιον ⁽⁴⁾ δὸς ἡμῖν ⁽⁵⁾ σήμερον·

Μετάφραση: Δώσ' μας σήμερα τον καθημερινό μας ἄρτο που είναι αναγκαίος για τη συντήρηση της ουσίας και υπάρξεώς μας.

(1) «Γνωρίζοντας ότι η μεν αγγελική φύση δεν χρειάζεται τροφή, η ανθρώπινη όμως χρειάζεται αυτήν, διέταξε να ζητάμε το αναγκαίο της φύσης» (Ζ).

«Και τις μεν εντολές ομοίως διατάζει να εκτελούνται και από εμάς, όπως ακριβώς και οι ἄγγελοι εκπληρώνουν αυτά· συγκαταβαίνει όμως και στην ασθένεια της φύσης μας. Διότι, λέει, απαιτώ τόση ακρίβεια ζωής, όχι όμως απάθεια, διότι δεν το επιτρέπει αυτό η τυραννία της φύσης· διότι χρειάζεται την αναγκαία τροφή» (Χ).

«Διότι δεν ζητά από το Θεό ο ἄγγελος στις προσευχές τη χορήγηση του ἄρτου, επειδή έχει τη φύση του ελεύθερη από τέτοιες ανάγκες» (Γν).

(2) «Πρόσεξε πώς και στα σωματικά υπάρχει πολύ το πνευματικό. Διότι διέταξε να κάνουμε την προσευχή όχι για χρήματα, ούτε για απόλαυση, ούτε για πολυτέλεια ρούχων, ούτε για τίποτα άλλο από τα παρόμοια, αλλά μόνο για ψωμί» (Χ).

Η λέξη ἄρτος λέγεται γενικά για να δηλώσει κάθε αναγκαίο για τη συντήρηση της ζωής μας. «Τον ἄρτο δώσε, όχι απόλαυση ούτε πλούτο, ούτε τα στολισμένα με ἄνθη φορέματα, ούτε χρυσαφικά στολίδια... ούτε ιδιοκτησία χωραφιών... όχι κοπάδια από ἄλογα και βόδια... αλλά τον ἄρτο» (Γν).

(3) «Ἄρτο «μας», είπε, αντί να πει αυτόν που γίνεται για μας» (Ζ).

(4) «Η λέξη επιούσιος δεν αναφέρεται από κανέναν από τους Ἕλληνες ούτε από τους σοφούς, ούτε συνηθίζεται να χρησιμοποιείται από τους απλούς ανθρώπους, αλλά φαίνεται ότι φτιάχτηκε (ως λέξη) από τους ευαγγελιστές» (Ω). Από πού παράγεται η λέξη;

Ἡ, «επιούσιον ονόμασε τον κατάλληλο για την ο υ σ ί α και ὑπαρξη και σύσταση του σώματος» (Ζ). Ἐτσι ερμηνεύουν και οι Ω, Ιε., Θφ και Γν και πολλοί από τους νεώτερους. Ἐτσι η ετυμολογία της λέξης είναι από το επί και ουσία=τον ἄρτο που παίρνουμε για την ὑπαρξη, για τη ζωή μας, δηλαδή τον απαραίτητο για την ὑπαρξη και ζωή μας (δ). Σπανίως όμως και μάλιστα μόνο στο φιλοσοφικό λόγο η λέξη ουσία έχει την ίδια σημασία με τη λέξη ὑπαρξη και ως επί το πλείστον σημαίνει ή την φύση ή τα πλούτη, τα οικεία πράγματα (g).

Ἡ, επιούσιον σημαίνει «αυτόν που δίνεται για την αυριανή ημέρα» (Σχ.π) από το επιούσα (ημέρα) δεδομένου, ότι η επιούσα ημέρα δεν σημαίνει αναγκαστικά την επομένη ημέρα(=το υπόλοιπο της ημέρας που ακολουθεί), αλλά αυτήν που έρχεται, την ημέρα που ανατέλλει (δες Πλάτ.Κρίτων 44α, Αριστοφ. Εκκλησ. 105 και Λυσ. Κατά Ερατοσθ. 17 όπου επιούσα νυξ=η

νύχτα που ήλθε). Αρκεί λοιπόν να υποθέσουμε ότι η προσευχή απευθύνεται το πρωί για το διάστημα της ημέρας που ακολουθεί (L).

Και εάν όμως το επιούσα=η αυριανή, καμία ασυμφωνία δεν επέρχεται με το Ματθ. στ 34 («μη λοιπόν μεριμνήσετε για την αύριο»), ενώ άριστα ανταποκρίνονται μεταξύ τους το επιούσιον και σήμερον, διότι με το αίτημα εκείνη η διάθεση της ψυχής δηλώνεται, η οποία ευλαβικά αρκείται στην τροφή που αρκεί από τη μία στη άλλη ημέρα και όταν ζητά από το Θεό τα αναγκαία δεν ξεπερνά το μέτρο που θεραπεύει την εσχάτη ανάγκη του άμεσου μέλλοντος (g).

Σχετικό και το χωρίο Εξόδου ιστ 4, όπου προκειμένου για το μάννα ορίζεται ώστε ο λαός να μαζεύει μόνο αυτό που αρκεί για τη συντήρηση μίας ημέρας (S). Αλλά και η πληροφορία του Ιερωνύμου, ότι στο ευαγγέλιο το καθ' Εβραίους χρησιμοποιείται η λέξη μαχάρ= για την επιούσα ημέρα, επιβεβαιώνει την παραπάνω εκδοχή (p). Σύμφωνη με αυτήν και η ερμηνεία «τον επιούσιον δηλαδή τον άρτο της μίας ημέρας» (X).

(5) Το «Δώσε μου» θα αποτελούσε προσευχή, η οποία εύκολα θα μπορούσε να καταλήξει σε ιδιοτέλεια· το δώσε μας, όταν αισθάνεται κάποιος αυτό αποτελεί εγγύηση κατά της φιλαυτίας. «Είναι δημόσια και κοινή σε μας η προσευχή και όταν παρακαλούμε, παρακαλούμε όχι για έναν, αλλά για όλο το λαό, επειδή όλος ο λαός είμαστε ένα» (Κυπριανός De Dom. Orat. 7)

Ματθ.6,12 καὶ⁽¹⁾ ἄφες ἡμῖν⁽²⁾ τὰ ὀφειλήματα⁽³⁾ ἡμῶν, ὡς⁽⁴⁾ καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν⁽⁵⁾ τοῖς ὀφειλέταις⁽⁶⁾ ἡμῶν·

Μετάφραση: Και συγχώρησέ μας τα χρέη των αναρίθμητων αμαρτιών μας, όπως κι εμεῖς συγχωρούμε εκείνους που μας χρωστούν επειδή μας αδίκησαν.

(1) Τα αιτήματα που απομένουν αναφέρονται στην αρχή, πρόοδο και τελείωση της πνευματικής μας ζωής σε αυτόν τον κόσμο· και αυτοί που απευθύνουν αυτά ομολογούν όχι μόνο την ανάγκη τους, αλλά και την ενοχή τους, τον κίνδυνό τους και τις δυσκολίες τους (b).

(2) «Επειδή ξέρει καλά το πόσο εύκολα γλιστρά η φύση μας στην αμαρτία και προγνωρίζοντας, ότι και μετά το λουτρό της αναγέννησης (βάπτισμα) θα αμαρτήσουμε, διατάζει να παρακαλούμε για τα αμαρτήματα, τα οποία ονόμασε οφειλήματα» (Z).

«Ότι αυτή η προσευχή ταιριάζει σε πιστούς, και οι νόμοι της εκκλησίας το διδάσκουν και το προοίμιο της προσευχής· διότι όποιος δεν έχει μνηθεί στα μυστήρια δεν θα μπορούσε να

αποκαλέσει το Θεό Πατέρα. Αν λοιπόν η προσευχή αρμόζει σε πιστούς... είναι φανερό ότι ούτε μετά το λουτρό (βάπτισμα) δεν αχρηστεύεται το κέρδος της μετανοίας» (X).

(3) «Διότι είναι οφειλή και το αμάρτημα, διότι και αυτό κάνει υπεύθυνο τον άνθρωπο, όπως ακριβώς και το χρέος» (Z). Στα Ταργούμ η αραμαϊκή λέξη χομπά=χρέος, χρησιμοποιείται συχνά για δήλωση της αμαρτίας (S). Όλες οι παραβάσεις του καθήκοντος είναι χρέη προς το Θεό (p)· το οφείλημα δηλώνει την στον Θεό οφειλόμενη ικανοποίηση για την παράβαση οποιασδήποτε εντολής του (δ).

(4) Το «ως» δείχνει σύγκριση, αλλά όχι και ακριβή αναλογία (L). «Δεν είναι ίσο αυτό με εκείνο· διότι εσύ μεν έχοντας ανάγκη συγχωρείς, ενώ ο Θεός μη έχοντας ανάγκη κανενός· εσύ συγχωρείς τον ομόδουλο, ενώ ο Θεός τον δούλο· εσύ όντας υπεύθυνος για αμέτρητα κακά, ενώ ο Θεός όντας αναμάρτητος» (X).

(5) Αυθεντική γραφή αφήκαμεν. Παρουσιάζει την άφεση ως τετελεσμένο γεγονός. Η γραφή αφίεμεν δηλώνει αυτό που γίνεται πάντοτε, τον κανόνα τον οποίο στην πράξη πάντοτε τηρούμε (δ).

(6) «Διδάσκει και εμάς να συγχωρούμε αυτούς που αμαρτάνουν σε μας, διότι αυτούς ονόμασε οφειλέτες» (Z). Συγχωρώ και τα οφειλήματα αυτού=συγχωρώ την ποινή για τα αμαρτήματα ή παρέχω συγγνώμη των αμαρτημάτων (g).

«Αυτό που κατεξοχήν πρέπει να παρατηρήσουμε, είναι το εξής, ότι σε καθένα από τα λεγόμενα [στην Κυριακή προσευχή] αφού ανέφερε ολόκληρη την αρετή, και σε αυτήν περιέλαβε και το να μη μνησικακούμε... δεν αρκέστηκε σε αυτά, αλλά θέλοντας να δείξει πόσο πολύ φροντίζει για αυτό το πράγμα, το βάζει και ιδιαιτέρως, και μετά την προσευχή δεν αναφέρει καμμία άλλη εντολή παρά μόνο αυτήν, λέγοντας το εξής, εάν συγχωρέσετε στους ανθρώπους τα παραπτώματά τους, θα τα συγχωρέσει και σε σας ο πατέρας σας ο ουράνιος» (X).

Ματθ.6,13 καὶ μὴ εἰσενέγκῃς⁽¹⁾ ἡμᾶς εἰς πειρασμόν⁽²⁾, ἀλλὰ ρῦσαι⁽³⁾ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ⁽⁴⁾. ὅτι⁽⁵⁾ σοῦ⁽⁶⁾ ἐστὶν ἡ βασιλεία⁽⁷⁾ καὶ ἡ δύναμις⁽⁸⁾ καὶ ἡ δόξα⁽⁹⁾ εἰς τοὺς αἰῶνας⁽¹⁰⁾. ἀμήν.

Μετάφραση: Και μην επιτρέψεις να πέσουμε σε πειρασμό, αλλά γλύτωσε μας από τον Πονηρό που μας πολεμά. Τα ζητούμε όλα αυτά από σένα, διότι δική σου είναι η βασιλεία και η δύναμη και η δόξα στους ατελεύτητους αιώνες. Αμήν.

(1) Η κατά γράμμα μετάφραση του αραμαϊκού πρωτοτύπου είναι πιθανώς «και μη ποιήσεις ημάς εισελθείν», όπου το ποιήσεις έχει την έννοια του επιτρέψεις· μην επιτρέψεις να μπούμε· δεξ Ματθ. κστ 41, Μάρκ. ιδ 38, Λουκ. κβ 40,46. Ο Θεός δεν πειράζει τον άνθρωπο στο κακό (Ιακ. α 13), αλλά η πρόνοιά του επιτρέπει δοκιμασίες σε όλους (Εβρ. δ 15)(S).

Η ζωή είναι γεμάτη δοκιμασίες, από τις οποίες όχι όλες είναι πειρασμοί που ωθούν να πράξουμε ό,τι ο Θεός απαγορεύει. Όλες οι δοκιμασίες όμως είναι ευκαιρίες να πράξουμε το κακό, διότι μπορούμε να αντιμετωπίσουμε αυτές με πνεύμα αποστασίας. Παρόλ' αυτά κάθε είδος δοκιμασίας πρέπει να γίνεται δεκτό ως αναγκαίο μέσο για ενδυνάμωση των χαρακτήρων μας, διότι δεν μπορεί να υπάρξει αρετή χωρίς πειρασμούς προς το κακό (p).

«Παραχωρεί λοιπόν (ο Θεός) πολλές φορές να μας έρθουν οι πειρασμοί ή για κάθαρση των αμαρτιών μας ή για φανέρωσης της ψυχικής μας ανδρείας, όπως δίδαξε η ιστορία του Ιώβ» (Z).

(2) «Και ο πειρασμός είναι δύο ειδών, ο μεν έχει ηδονή, ο άλλος οδύνη· και ο μεν πρώτος είναι εκούσιος και γεννά τα πάθη, ενώ ο άλλος ακούσιος και εξοντώνει τα πάθη. Τον μεν εκούσιο λοιπόν πρέπει να τον αποφεύγουμε· τον δε ακούσιο να τον απευχόμαστε μεν λόγω της ασθένειάς μας, όταν όμως έλθει να τον υπομένουμε γενναία, σαν καθαρτήριο» (Μάξιμος). Πειρασμός δεν είναι μόνο «κάθε αγώνας που γίνεται από επίδραση του δαίμονα, που έρχεται σε μας με οποιονδήποτε τρόπο, με τον οποίο δοκιμάζεται η ανδρεία της ψυχής μας» (Z), αλλά η λέξη περιλαμβάνει και τις δοκιμασίες με την έννοια που χρησιμοποιείται αυτή στα Ιακ. α 2 και Λουκ. κβ 28. Δες και Α' Πέτρ. δ 12.

Επειδή όμως η έκβαση κάθε δοκιμασίας είναι αμφίβολη, για αυτό είναι φυσικό να δειλιάζει κάποιος μπροστά σε αυτήν, έστω και αν γνωρίζει ότι από αυτήν μπορεί να προέλθει ως αγαθό αποτέλεσμα η στήριξη στην πίστη και αρετή. Μακάριοι βεβαίως είναι όσοι υπομένουν τις δοκιμασίες (Ματθ. ε 10), αλλά και ο Κύριος ο ίδιος αναγνώρισε ότι η σάρκα είναι ασθενής (Ματθ. κστ 41)(S).

«Εδώ μάς διδάσκει με σαφήνεια την ασημαντότητά μας και περιορίζει την έπαρσή μας, διδάσκοντας να αποφεύγουμε τους αγώνες και να μην ορμούμε σε αυτούς... Διότι αν μεν συρθούμε σε αυτούς πρέπει να σταθούμε γενναία, αν όμως δεν καλούμαστε σε αυτούς, να ησυχάζουμε και να αναμένουμε τον καιρό των αγώνων, για να δείξουμε και την έλλειψη κenoδοξίας και τη γενναιότητα» (X).

«Διατάζει λοιπόν να προσευχόμαστε μεν να μην μπούμε σε πειρασμό, αυτός όμως που φροντίζει τις ψυχές μας, άλλοτε μεν παραχωρεί, άλλοτε πάλι εμποδίζει, και τα δύο για το συμφέρον. Για αυτό, αν δεν έρχονται μεν οι πειρασμοί, πρέπει να τους αποφεύγουμε, όταν

όμως έρχονται πρέπει να μαστε ανδρείοι, για να δείξουμε και τη μετριοφροσύνη μας και τη γενναιότητά μας» (Ζ).

(3) Το ρήμα ρύομαι μπορεί να σημαίνει και το διαφυλάσσω, αλλά συνήθως έχει μάλλον την έννοια του απελευθερώνω από κίνδυνο πολύ απειλητικό, αν όχι και από κακό, το οποίο προσέβαλλε ήδη το θύμα του (Ι).

(4) «Πονηρό εδώ αποκαλεί τον διάβολο, ορίζοντάς μας να έχουμε με αυτόν ανειρήνευτο πόλεμο και δείχνοντας ότι δεν είναι τέτοιος (πονηρός) από τη φύση του. Διότι η πονηρία δεν είναι συστατικό της φύσης αλλά αποτέλεσμα της προαίρεσης. Κατεχοχήν λοιπόν έτσι ονομάζεται εκείνος λόγω της υπερβολικής κακίας και επειδή έχει ανειρήνευτο πόλεμο με μας, παρόλο που δεν τον έχουμε αδικήσει σε τίποτα. Για αυτό δεν είπε· Σώσε μας από τους πονηρούς, αλλά από τον πονηρό, διδάσκοντάς μας να μην δυσαρεστούμαστε καθόλου με τους πλησίον μας για ό,τι κακό μας κάνουν, αλλά από αυτούς να μεταφέρουμε σε εκείνον την έχθρα, επειδή αυτός είναι αίτιος όλων των κακών» (Χ).

«Διότι δεν μας αδικούν εκείνοι, αλλά ο πονηρός» (ΘΦ).

Το πονηρού είναι αρσενικό ή ουδέτερο; Στην ελληνική μπορούμε να το πάρουμε είτε ως αρσενικό είτε ως ουδέτερο. Έτσι με έννοια ουδετέρου συναντιέται στα Λουκ. στ 45, Ρωμ. ιβ 9· σημαίνει όμως από την άλλη και το σατανά στα Ματθ. ιγ 19,38, Α Ιω. β 13,14, γ 12, ε 18. Εδώ το «α λ λ ά» ρυσαι..., υπονοεί, ότι το πονηρού είναι αρσενικό. Εάν γενικώς σημαινόταν το πονηρό, θα ανέμενε κάποιος αντί για το αλλά το «και». Οι γνώμες των Ελλήνων Πατέρων, οι οποίες για τέτοιο ζήτημα έχουν μεγάλη βαρύτητα, και των παλαιότερων λατίνων Πατέρων καθώς και οι μαρτυρίες των διαφόρων λειτουργιών, ευνοούν ισχυρά, ότι το πονηρού είναι αρσενικό (ρ).

(5) Η δοξολογία δεν υπάρχει στις κώδικες σιναϊτικό, βατικανό, τον κώδικα του Βέζα και τον κώδικα Ζ που χρονολογείται από τον Ε΄ αιώνα, καθώς και σε κάποιους από τους μικρογράμματος, ενώ σε κάποια αντίγραφα βρίσκεται το σχόλιο «το ότι σου εστί κλπ. δεν βρίσκεται σε κάποια (αντίγραφα) μέχρι το αμήν». Ομοίως δεν αναφέρουν αυτήν οι Ωριγένης, Κύριλλος Ιεροσολύμων, Γρηγόριος Νύσσης και κάποιοι άλλοι, ενώ ο Ζιγαβηνός στον θριαμβευτικό κατά Μασσαλιανών αναθεματισμό 7 λέει «το επιφώνημα που προστέθηκε στο τέλος από τους θείους φωστήρες και καθηγητές της εκκλησίας για δόξα της ομοούσιας Τριάδας, το ότι σου εστί κλπ., ούτε να το ακούσουν δεν ανέχονται (οι Μασσαλιανοί)»· από τους λατίνους δεν αναφέρουν αυτήν οι Τερτυλλιανός, Κυπριανός, Ιερώνυμος, Αυγουστίνος.

Από αυτά γεννήθηκαν εύλογες υπόνοιες, ότι είναι λειτουργική προσθήκη που έγινε από αρχαιοτάτων χρόνων και για αυτό υπάρχει και σε αυτήν την συριακή μετάφραση (δ). Επίσης είναι αξιοσημείωτο, ότι στη Διδαχή (VIII) βρίσκεται η δοξολογία με την εξής μορφή· Ότι σου

εστίν η δύναμις και η δόξα εις τους αιώνας, οπότε αποσιωπείται η λέξη βασιλεία, ίσως διότι στο δεύτερο αίτημα ζητείται να έλθει η βασιλεία και συνεπώς θεωρήθηκε περιττή η αναφορά της ξανά.

Ο Klein τονίζει το γεγονός, ότι θα ήταν αντίθετο με το αίσθημα και τις ιδέες των Ιουδαίων να τελειώσει η προσευχή με τη λέξη «του πονηρού». Εφόσον λοιπόν η όλη προσευχή έχει συνταχθεί κατά το αναγνωρισμένο ιουδαϊκό σχήμα (πρώτον ύμνος του Θεού, έπειτα αιτήματα, που ακολουθούνται από δοξολογία), είναι φυσικό να υποθέσουμε ότι εξαρχής υπήρχε η πρόθεση να επακολουθεί της προσευχής και δοξολογία. Εφόσον λοιπόν η δοξολογία αυτή είναι δανεισμένη από το Α΄ Παραλ. κθ 11 ο Klein φρονεί, ότι η δοξολογία μπορεί να ανάγεται στον ίδιο τον Κύριο (S).

(6) «Εννοείται να εκπληρωθούν αυτά που προσευχηθήκαμε, διότι εσύ είσαι βασιλιάς μας και δυνατός σε όλα και δοξασμένος πάντοτε» (Z). «Αφού μας προκάλεσε αγωνία με την ανάμνηση του εχθρού και αφού έκοψε από τη ρίζα της όλη τη ραθυμία μας, πάλι δίνει θάρρος και ανυψώνει τα φρονήματα, θυμίζοντας τον βασιλιά, του οποίου είμαστε υπήκοοι και δείχνοντας ότι αυτός είναι δυνατότερος από όλους» (X).

(7) «Επομένως, αν είναι δική του η βασιλεία, κανείς δεν πρέπει να φοβάται, επειδή κανείς δεν υπάρχει που να του αντιστέκεται και να μοιράζεται την εξουσία μαζί του» (X).

(8) «Επομένως και αν άπειρες φορές είσαι αδύνατος, θα είχες δικίο να έχεις θάρρος, έχοντας τέτοιο βασιλιά, που μπορεί εύκολα να κατορθώνει τα πάντα ακόμη και διαμέσου σου» (X).

(9) «Αλλά μπορεί να σε κάνει και ένδοξο και λαμπρό. Διότι όπως η δύναμή του είναι πολλή, έτσι και η δόξα του ανείπωτη» (X).

(10) «Πάντοτε. Διότι αυτό δηλώνει η φράση εις τους αιώνας» (Z). Έως ότου θα υπάρχουν χρόνοι, όπου ο πληθυντικός σημαίνει τις επι μέρους εποχές, από τις οποίες συνίσταται η αιωνιότητα (g).

Στίχ. 14-15. Πως θα συγχωρηθούμε.

Ματθ.6,14 Ἐὰν γὰρ⁽¹⁾ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα⁽²⁾ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος⁽³⁾.

Μετάφραση: Πρέπει λοιπόν, όταν ζητάμε τη συγχώρηση των αμαρτιών σας, να συγχωρείτε κι εσείς τους άλλους. Διότι εάν συγχωρήσετε τα αμαρτήματα που σας έκαναν οι άνθρωποι, και ο Πατέρας σας ο ουράνιος θα συγχωρήσει και τα δικά σας αμαρτήματα.

(1) Αναφέρεται στο σ. 12. Δες πόση σημασία έχει το να συγχωρεί κάποιος τον πλησίον. Από όλα τα αιτήματα, μόνο ένα, το πέμπτο, έχει ορισμένο όρο «όπως και εμείς»· ο λόγος αυτού λοιπόν μπήκε στον παρόντα σ. (b).

«Θέλοντας να δείξει, ότι περισσότερο από όλα αποστρέφεται τη μνησικακία και τη μισεί και περισσότερο από όλα αποδέχεται την αρετή την αντίθετη στην κακία αυτή, και μετά την προσευχή, πάλι θύμισε αυτό το κατόρθωμα, οδηγώντας τον ακροατή την υπακοή αυτής της εντολής και από την τιμωρία που περιμένει και από την καθορισμένη τιμή» (X).

(2) Από το ρήμα παραπίπτω, βγαίνω από τον ίδιο δρόμο, πλανιέμαι· δηλώνει κάθε πλάνη, σφάλμα ή αμαρτία (δ).

(3) «Για αυτό ανέφερε πάλι τους ουρανούς και τον Πατέρα, ώστε και με αυτό να παρακινήσει τον ακροατή, αν πρόκειται με τέτοιο πατέρα να γίνει σαν θηρίο και παρά την κλήση του στον ουρανό να έχει φρόνημα γήινο και βιοτικό» (X).

«Και δες, σε παρακαλώ, υπερβολή φιλανθρωπίας! Εμάς κάνει κύριους της άφεσης των αμαρτημάτων μας» (Z).

Ματθ.6,15 ἐὰν δὲ μὴ⁽¹⁾ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν⁽²⁾, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει⁽³⁾ τὰ παραπτώματα⁽⁴⁾ ὑμῶν.

Μετάφραση: *Εάν όμως δεν συγχωρήσετε τους ανθρώπους που αμαρτήσαν απέναντί σας, ούτε ο Πατέρας σας θα συγχωρήσει τις δικές σας αμαρτίες προς αυτόν.*

(1) Η αρνητική αυτή πρόταση καταδεικνύει την απόλυτη ισχύ της συνθήκης αυτής του Θεού (δ).

(2) Αυθεντική γραφή χωρίς το «τα παραπτώματα αυτών». Τα αντίγραφα, τα οποία αποσιωπούν τις λέξεις αυτές, με μεγαλοπρέπεια υπονοούν, ότι οι εναντίον μας αμαρτίες των ανθρώπων, εάν συγκριθούν με τις εναντίον του Θεού αμαρτίες μας, εκμηδενίζονται (b).

(3) «Τίποτα δεν μισεί τόσο ο πράος Θεός, όσο την ωμότητα» (Θφ).

(4) Παραπτώματα εδώ είναι οι απέναντι στο Θεό αμαρτίες μας (L).

Στίχ. 16-18. Η θεάρεστη νηστεία.

Ματθ.6,16 Ὅταν⁽¹⁾ δὲ νηστεύητε⁽²⁾, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ⁽³⁾ σκυθρωποὶ⁽⁴⁾. ἀφανίζουσι⁽⁵⁾ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις⁽⁶⁾ νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.

Μετάφραση: *Κι ὅταν νηστεύετε, μὴ γίνεστε σκυθρωποὶ καὶ περίλυποι σαν τοὺς υποκριτές. Διότι αὐτοὶ αλλοιώνουν τὰ πρόσωπά τοὺς καὶ παίρνουν τὴν ὄψη καὶ τὴν ἐκφραση ἀνθρώπου καταβεβλημένου ἀπὸ τὶς στερήσεις, γιὰ νὰ φανοῦν στοὺς ἀνθρώπους ὅτι νηστεύουν. Αληθινὰ σας λέω ὅτι πήραν ολοκληρωτικὰ τὴν ἀμοιβή τοὺς ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων.*

(1) Το τρίτο παράδειγμα τῆς ἀντίθεσης μεταξύ τῆς φαρισαϊκῆς πράξης καὶ τοῦ χριστιανικοῦ ιδεώδους ἀναφέρεται στὴ νηστεία. Ὅπως λοιπὸν καὶ στὶς ἄλλες δύο ἡ ἐπεξηγηματικὴ περίπτωση εἰσάγεται με τὸ «ὅταν» καὶ ὄχι με τὸ «εάν», ἔτσι καὶ σὲ αὐτὴν τὴν τρίτην (ρ). Παρεμβλήθηκε στὸ μεταξύ ἡ Κυριακὴ προσευχή. Συνεπῶς ὅσα λέγονται ἀπὸ τὸν σ. αὐτὸν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς συνέχεια τοῦ σ. 6. Ἡ νηστεία ἀκολουθεῖ τὴν προσευχή, διότι στοὺς Ἰουδαίους ἡ νηστεία χρησιμοποιοῦνταν ὡς μέσο, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ προσευχή ἀποτελεσματικότερη (L).

(2) Καὶ ἡ νηστεία λοιπὸν ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ ἐμὰς καὶ δὲν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ τελετουργικοῦ νόμου (b). Δὲν δημιουργεῖται ἀντίφαση οὔτε πραγματικὴ δυσκολία ἀπὸ τὸ γεγονὸς, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν οἱ μαθητὲς δὲν νήστευαν (Ματθ. θ 14, Μάρκ. β 18). Ὁ Κύριός μας γινώριζε, ὅτι θὰ νήστευαν μετὰ τὸ θάνατό του καὶ παρέχει ἐδῶ κανόνες, σύμφωνα με τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ γίνῃ ἡ νηστεία. Επιπλέον τὸ ἀκροατήριον ἤδη εἶναι μικτό καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτὸ ἦταν γνήσιοι Ἰουδαῖοι κατὰ τὴ θρησκευτικὴν ζωὴν καὶ γιὰ αὐτὸ εἶχαν ἀνάγκη διδασκαλίας γιὰ τὸν καθημερινὸν τοὺς βίον.

(3) «Υποκριτὴς λοιπὸν εἶναι αὐτὸς ποὺ παίρνει τὴ μορφή ἄλλου, ὅπως γιὰ παράδειγμα εἰς κάποιον ἐνῶ εἶναι φτωχός, βάλῃ τὸ προσωπεῖον τοῦ ἀρχοντα» (X).

Οἱ Φαρισαῖοι ἔκαναν ἐπίδειξιν νηστείας δύο φορές τὴν εβδομάδα, Δευτέρα καὶ Πέμπτη, ἐκτὸς τῶν ἐτήσιων νηστειῶν, τῶν υποχρεωτικῶν σὲ ὅλους. Ἐτσι ἐξηγεῖται στὴν παραβολὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου ἡ καύχησις τοῦ τελευταίου. Ὁ Κύριος δὲν κατακρίνει πονηρὰ τοὺς Φαρισαίους, διότι νήστευαν, ἀλλὰ διότι νήστευαν γιὰ ἐπίδειξιν (ρ).

(4) Σκυθρωπὸς λέγεται ὁ σκυθρός στὴν ὥπα (=ὄψη), ὁ δύσθυμος, ὁ περίλυπος, ὁ στυγνός στὴν ὄψη (δ). Στὴν Κ.Δ. συναντιέται μόνον ἐδῶ καὶ στὸ Λουκ. κδ 17. Στους Ὅστα Γεν. μ 7, Σοφ. Σειρ. κε 23 καὶ Δαν. α 10 (a).

«Όταν νηστεύετε μην προσποιείστε την σκυθρωπότητα, όπως αυτοί που προσπαθούν να είναι ωχροί για να αρέσουν στους ανθρώπους» (Ζ). Μην έχετε την όψη κουρασμένη όπως αυτοί που υποφέρουν από πείνα και το ύφος το συντετριμμένο αυτών που μετανοούν (Λ).

(5) «Δηλαδή χαλούν, καταστρέφουν» (Χ), «τη φυσική μορφή με την επίπλαστη ωχρότητα» (Ζ). Αφανίζουν με την παραμέληση του καθημερινού ευτρεπισμού του προσώπου με το πλύσιμό του και το άλειμμα των τριχών του κεφαλιού. Εκλεκτό οξύμωρο αφανίζουν-φανούν (b).

(6) Μετέβαλλαν τη φυσική έκφραση του προσώπου τους προς το χειρότερο, ώστε όλοι όσοι τους γνωρίζουν να ρωτούν για την αιτία και να τους δίνουν αφορμή ανακοίνωσης του λόγου της μεταβολής και στη συνέχεια της καύχησης (δ).

Ματθ.6,17 σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι⁽¹⁾,

Μετάφραση: Εσύ όμως όταν νηστεύεις, άλειψε το κεφάλι σου και νίψε το πρόσωπό σου, ώστε να φαίνεσαι χαρούμενος,

(1) «Όπως ακριβώς όταν έλεγε να μην ξέρει το αριστερό σου τι κάνει το δεξί σου, δεν μιλούσε για χέρια, αλλά για το ότι πρέπει με ακρίβεια όλα να τα κρύβουμε... έτσι και εδώ, διατάζοντας να αλείφονται, δεν νομοθέτησε να αλειφόμαστε όλοι» (Χ)·

«διότι ούτε αυτός ο ίδιος δεν έκανε αυτό όταν νήστεψε σαράντα ημέρες· αλλά με αυτά κάτι άλλο συμβουλεύει, εννοώ δηλαδή, το να συγκαλύπτουμε την στυγνότητα της νηστείας με το να φαινόμαστε λαμπεροί και χαρούμενοι» (Ζ).

«Αλλά επειδή οι παλαιοί συνήθιζαν να αλείφονται συνεχώς, όταν ευφραίνονταν και χαίρονταν... είπε να αλειφόμαστε, όχι για να κάνουμε οπωσδήποτε αυτό, αλλά έτσι ώστε να φροντίζουμε με κάθε τρόπο και πολλή προσοχή να κρύβουμε το πράγμα αυτό» (Χ). Άλειμμα-νίψιμο όπως έκαναν όταν επρόκειτο να μεταβούν σε κάποιο χαρμόσυνο συμπόσιο (F).

Ματθ.6,18 ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις⁽¹⁾ νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ⁽²⁾, καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

Μετάφραση: και να μη φανείς στους ανθρώπους ότι νηστεύεις. Αλλά η νηστεία σου να φανεί μόνο στον Πατέρα σου, που είναι βέβαια αόρατος, αλλά βρίσκεται παρών και στα πιο απόκρυφα μέρη. Κι ο Πατέρας σου που βλέπει στα κρυφά, θα σου αποδώσει την αμοιβή σου στα φανερά.

(1) Δεν συνιστά την απόλυτη μυστικότητα στη νηστεία. Διότι μπορεί να υπάρξουν, όπως και υπάρχουν δημόσιες και κοινές νηστείες. Τα μέλη άλλωστε μιας οικογένειας δεν είναι δυνατόν να αγνοούν τι κάνει ο συγγενής που μένει μαζί τους. Η παραγγελία λοιπόν του Κυρίου αναφέρεται κυρίως στα εσωτερικά ελατήρια (ο).

(2) Λέγεται ο Θεός ο εν τω κρυπτῷ, διότι υπάρχει και βλέπει και εκεί όπου άλλου το μάτι αδυνατεί να εισδύσει (δ). Είναι αόρατος και παρών και σε αυτά τα πιο απόκρυφα μέρη. Αυθεντική γραφή τω εν τω κρυφαίῳ... και ο βλέπων εν τω κρυφαίῳ. Αποτελεί ποικιλία του ύφους του μεταφραστή. Θα ήταν δύσκολο να βρούμε την αντίστοιχη αραμαϊκή λέξη (L). Πάντως και σε αυτήν τη γραφή θα υπονοήσουμε εξωτερικά τη λέξη τόπω (=εν τω κρυφαίῳ τόπω).

Στίχ. 19-21. Επίγειοι και ουράνιοι θησαυροί.

Ματθ.6,19 ⁽¹⁾Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυρούς⁽²⁾ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς⁽³⁾ καὶ βρῶσις⁽⁴⁾ ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται⁽⁵⁾ διαρύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Μην μαζεύετε για τον εαυτό σας θησαυρούς πάνω στη γη, όπου ο σκόρος και η φθορά της σαπίλας ή της σκουριάς αφανίζουν τα αποθηκευμένα είδη του πλούτου κι όπου οι κλέφτες τρυπούν τους τοίχους των θησαυροφυλακίων και τα κλέβουν.

Διάφορες συνδέσεις με τα παραπάνω προτάθηκαν.

Ή, «αφού έβγαλε από την ψυχή το νόσημα της κενοδοξίας, εισάγει στην κατάλληλη ώρα τον λόγο για την ακτημοσύνη. Διότι τίποτα δεν προετοιμάζει τόσο τον άνθρωπο στην αγάπη των χρημάτων, όσο ο έρωτας της κενοδοξίας. Για τη δόξα οι άνθρωποι εφευρίσκουν τα κοπάδια των δούλων, το πλήθος των ευνούχων, τα χρυσοστόλιστα άλογα και τα αργυρά τραπέζια και τα άλλα που είναι περισσότερο καταγέλαστα, όχι για να εκπληρώσουν κάποια ανάγκη, ούτε για να απολαύσουν ευχαρίστηση, αλλά για να επιδειχτούν στους πολλούς» (X).

Ή, ο Χριστός έκανε προσεκτικούς τους ακροατές του εναντίον της φαρισαϊκής υποκρισίας. Εφιστά τώρα την προσοχή τους σε άλλο ελάττωμα, το οποίο ήταν κοινό στους Φαρισαίους, τη φιλαργυρία (Λουκ. ιστ 14). Οι Φαρισαίοι ήταν συνήθως πλούσιοι και πρέσβευαν ότι τα πλούτη τους, ήταν αμοιβή του ζήλου τον οποίο έδειχναν στην τήρηση του νόμου. Και ο Χριστός δείχνοντας, ότι η δικαιοσύνη τους δεν ήταν αληθινή δικαιοσύνη, έρχεται τώρα να δείξει, ότι τα πλούτη τους δεν είναι αληθινά πλούτη (p).

Ή, δεν είναι αναγκαίο να αναζητήσουμε κάποια σύνδεση. Αφού ο Κύριος παρουσίασε το χριστιανικό ιδανικό ως τελειοποίηση του νόμου, ο οποίος στο εξής θα είναι ανεπαρκής,

εκθέτει τώρα κάποια από τα μεγάλα αξιώματα της χριστιανικής ζωής. Η απόσπαση από τα πρόσκαιρα αγαθά για τον Θεό αποτελεί τη βάση της χριστιανικής ζωής. Η απόσπαση αυτή συνιστάται με δύο συμβουλές υπό μορφή αρνητική: Μη θησαυρίζετε (σ. 19-21). Μη μεριμνάτε (σ. 25 και εξής). Κάθε μία από αυτές διασαφηνίζεται με παραδείγματα (L). Η τελευταία εκδοχή πιο σοβαρή.

(1) Η πρώτη περικοπή που εκτείνεται από τον σ. αυτόν μέχρι τον σ. 34 δεν έχει κάποιο παράλληλο στον Λουκά στην ομιλία του Κυρίου σε τόπο πεδινό, που αναφέρεται από αυτόν. Το παράλληλο υλικό βρίσκεται στο Λουκά σε 4 διαφορετικά μέρη (Λουκ. ιβ 33,34, ια 34-36, ιστ 13, ιβ 22-31)(p).

(2) Εδώ εννοούνται τα πράγματα, τα οποία φυλάσσονται στο θησαυρό (δες Ματθ. β 11), τα μαζεμένα πλούτη (g).

(3) «Το σκουλήκι των χρημάτων που γεννιέται σε πολλούς» (Z). Το ζωΰφιο, που τρώει και καταστρέφει τα ρούχα (g)· κοινώς ο σκόρος, η αιτία της καταστροφής που έρχεται από έξω (δ).

(4) Η λέξη βρώσις σημαίνει αλλού τρώω κάποια τροφή και πιθανώς εδώ σημαίνει την φθορά (από μύγες και άλλα σκουλήκια) των αποθηκευμένων αγροτικών προϊόντων (S).

‘Η, «βρώσις είναι η σήψη και η διαφθορά που γίνεται εσωτερικά» (Z)· η εσωτερική της καταστροφής αιτία, όπου δηλαδή από μόνα τους τρώγονται, σαπίζουν και καταστρέφονται τα προς τροφήν κυρίως αναγκαία, είτε από σκουλήκια και ζωΰφια που γεννιούνται σε αυτά, είτε από ζυμώσεις (δ).

Ο όλος σ. παρέχει ζωηρή εικόνα της στους κατοίκους της Ανατολής μεθόδου συσσώρευσης πλούτου σε είδη (ρούχα, προϊόντα)(S). Ο πλούτος αυτός θησαυρίζεται στο σπίτι, το οποίο έχει τοίχους από πλίνθους όχι ψημένους, από απλό πηλό, οι οποίοι μπορούν να τρυπηθούν με σκάψιμο από τους κλέφτες (p).

(5) «Τι λοιπόν; Το χρυσάφι το αφανίζει ο σκόρος; Αν όχι ο σκόρος, αλλά οι κλέφτες» (X). «Ο σκόρος μεν και η σαπίλα αφανίζουν τροφές και ρούχα, ενώ οι κλέφτες το χρυσάφι και το ασήμι» (Θφ).

«Τι λοιπόν; Όλους τους έκλεψαν; Και αν όχι όλους, αλλά τους περισσότερους» (X). «Και αν όμως δεν κλέβονται όλοι, αλλά όμως αυτό από μόνο του, το να προσηλώνεσαι στη φροντίδα του πλούτου, πώς δεν είναι άθλιο;» (Θφ).

(6) «Εξ αρχής δείχνει του εδώ θησαυρού την βλάβη και του εκεί την ωφέλεια και από τον τόπο και από τους καταστροφείς του» (X).

Ματθ.6,20 θησαυρίζετε δὲ⁽¹⁾ ὑμῖν θησαυρούς ἐν οὐρανῷ⁽²⁾, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν·

Μετάφραση: Μαζεύετε για τον εαυτό σας θησαυρούς στον ουρανό, όπου ούτε ο σκόρος ούτε η σαπίλα και η σκουριά αφανίζουν τους αποθηκευμένους θησαυρούς σας κι όπου οι κλέφτες δεν τρυπούν τους τοίχους των θησαυροφυλακίων σας ούτε κλέβουν.

(1) «Και άλλη προσθέτει σκέψη. Και πρώτον από αυτά που κατεχοχήν φοβόντουσαν, από αυτά τους προτρέπει. Διότι τι φοβάσαι, λέει; Μήπως ξοδευτούν τα χρήματά σου όταν δώσεις ελεημοσύνη; Δώσε λοιπόν ελεημοσύνη, και τότε δεν θα ξοδευτούν» (Χ).

«Αυτά λοιπόν που μοιράζονται στους φτωχούς θησαυρίζονται στον ουρανό... με το να αποταμιεύονται εκεί οι ανταποδώσεις τους και οι αμοιβές, οι οποίες με το να μαζεύονται και να θησαυρίζονται, φυλάγονται με ασφάλεια» (Ζ).

(2) Για εκείνους λέγεται ότι έχουν θησαυρό στον ουρανό, για τους οποίους ο Θεός αποφάσισε αιώνια σωτηρία. Δες Ματθ. ιθ 21, Μαρκ. ι 21, Λουκ. ιη 22 (g). Πρόκειται για τις πνευματικές αμοιβές, που επιφυλάσσονται στους ουρανούς στους αληθινά ευσεβείς (ο). Οι Ιουδαίοι γνώριζαν καλά ότι: «Αυτός που πράττει τη δικαιοσύνη θησαυρίζει ζωή για τον εαυτό του από τον Κύριο» (Ψαλμοί Σολομώντα θ 9)(L).

Ματθ.6,21 ⁽¹⁾ ὅπου γάρ ⁽²⁾ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν ⁽³⁾, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδιά ⁽⁴⁾ ὑμῶν.

Μετάφραση: Πρέπει λοιπόν να θησαυρίζετε θησαυρούς στον ουρανό, για να είναι και η καρδιά σας προσκολλημένη στο Θεό και στα ουράνια. Διότι εκεί όπου είναι ο θησαυρός σας, εκεί θα είναι και η καρδιά σας.

(1) «Προσθέτει και άλλη σκέψη, πείθοντας και από αυτήν κατεχοχήν» (Ζ).

(2) Αναφέρεται στην ιδέα που υπονοείται, ότι η καρδιά πρέπει να είναι προσκολλημένη στο Θεό (L). Ή, πρέπει να θησαυρίζετε στον ουρανό διότι... (δ).

(3) Αυθεντική γραφή: ο θησαυρός σου, εκεί... και η καρδιά σου.

(4) Καρδιά=η έδρα και το κέντρο της πνευματικής ζωής, η διάνοια, η ψυχή, ως πηγή και έδρα των σκέψεων, των επιθυμιών, των πόθων, των ορέξεων, των θελήσεων, των βουλών, των σπουδασμάτων (g).

Ειδικότερα «καρδιά εδώ ονόμασε το νου... Και δεν είναι αυτό μικρή βλάβη της ψυχής, το να προσηλώνεται ο νους της εκεί, μεριμνώντας ολοκληρωτικά για τη φύλαξη του θησαυρού και το να είναι υποδουλωμένος πλήρως σε αυτήν την τυραννία» (Ζ).

«Διότι και αν τίποτα από αυτά [που απειλούν την υπόσταση του επίγειου πλούτου] δεν γίνει, δεν θα υποστείς μικρή βλάβη, με το να είσαι προσηλωμένος στα κάτω, και να γίνεις δούλος από ελεύθερος, και να χάσεις τα ουράνια, και τίποτα από τα υψηλά να μην μπορείς να καταλάβεις, αλλά να τα βλέπεις όλα σαν χρήματα και τόκους και δανείσματα και κέρδη και ανελεύθερες συναλλαγές... Διότι αυτός θα είναι χειρότερος από κάθε ανδράποδο, και θα αποκτήσει για τον εαυτό του τη χειρότερη τυραννία και το σημαντικότερο από όλα, πρόδωσε την ευγένεια του ανθρώπου και την ελευθερία» (Χ).

Στίχ. 22-24. Ο οφθαλμός της ψυχής. Οι δυο κύριοι.

Ματθ.6,22 ⁽¹⁾Ο λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός⁽²⁾. ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἄπλοῦς⁽³⁾ ᾤ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν⁽⁴⁾ ἔσται·

Μετάφραση: Και δεν είναι μικρή συμφορά να κολλήσει ο νους και η καρδιά σας στα γήινα και μάταια. Για να το καταλάβετε αυτό, σας φέρνω μια εικόνα: Το λυχνάρι που δίνει φως στο σώμα είναι το μάτι· και το λυχνάρι που φωτίζει την ψυχή είναι ο νους. Εάν λοιπόν το μάτι σου είναι υγιές, όλο το σώμα σου θα είναι γεμάτο φως, σαν να ήταν ολόκληρο το σώμα σου μάτι. Έτσι θα φωτίζεται και η ψυχή σου, εάν ο νους σου και η καρδιά σου δεν έχουν τυφλωθεί απ' τη φιλαργυρία και την προσκόλληση στα μάταια.

(1) Η σύνδεση με τα παραπάνω: «Αφού είπε για την αγενή δουλεία του νου, ο οποίος είναι μάτι της ψυχής, θέλει να δείξει πιο φανερά, ότι αυτή η δουλεία του νου είναι καταστροφή της ψυχής. Και παίρνει παράδειγμα το μάτι του σώματος και από αυτό δίνει να καταλάβουμε τα σχετικά με εκείνον (το νου)» (Ζ).

«Αν δηλαδή δεν ξέρεις, λέει, τι τέλος πάντων είναι βλάβη του νου, κατανόησέ το αυτό από τα σωματικά· διότι αυτό ακριβώς που είναι το μάτι για το σώμα, αυτό είναι ο νους για την ψυχή... Διότι όπως ακριβώς αν τυφλωθούν τα μάτια, χάνεται το μεγαλύτερο ποσοστό της ενεργητικότητας των άλλων μελών, αφού σβήστηκε για αυτά το φως, έτσι και όταν καταστραφεί ο νους σου, η ζωή σου θα γεμίσει από μύρια δεινά. Όπως ακριβώς λοιπόν στο σώμα αυτό προσέχουμε, ώστε να έχουμε τα μάτια μας υγιή, έτσι και στην ψυχή το νου» (Χ).

Το νόημα των σ. 22,23α= «Εάν μεν το μάτι σου είναι υγιές, όλο το σώμα σου θα είναι φωτισμένο, αφού θα φωτίζεται από τον δικό του φωταγωγό· εάν όμως το μάτι σου είναι άρρωστο, όλο το σώμα σου θα είναι σκοτεινό, αφού δεν θα φωτίζεται από αυτό. Έτσι λοιπόν

και το μάτι της ψυχής, ο νους, αν δουλεύει στη φροντίδα του θαμμένου θησαυρού, θα είναι άρρωστο, διότι είναι αρρώστια αυτή η φροντίδα και επομένως έχει σκοτιστεί η ψυχή» (Ζ).

(2) Το μάτι θεωρείται ως το όργανο, μέσω του οποίου φως μπαίνει μέσα στο σώμα και υπονοείται ότι αυτό αληθεύει και πνευματικά· το μάτι της ψυχής φωτίζει το εσωτερικό της. Δες και Φίλωνος (Περί κοσμοποιΐας 53), «αυτό ακριβώς που είναι ο νους για την ψυχή, αυτό είναι το μάτι για το σώμα» (S).

«Αυτό λοιπόν λέει, ότι εάν προσηλώσεις το νου σου στη φροντίδα των χρημάτων, έσβησες το λυχνάρι, έκανες σκοτεινή την ψυχή σου» (ΘΦ).

(3) Επειδή ο λόγος εδώ δεν είναι για τον αισθητό, αλλά για τον εσωτερικό οφθαλμό, το νου, για αυτό ο Σωτήρας μας μιλώντας για την ποιότητα αυτού, μεταχειρίζεται τα επίθετα απλός και πονηρός, τα οποία λέγονται με καθαρά ηθική σημασία (δ). Η μεταφορά του ματιού με ηθική έννοια ήταν συνηθισμένη στους Ιουδαίους, όπου ο αγαθός οφθαλμός σήμαινε γενναία ψυχή, ενώ ο πονηρός ψυχή γεμάτη πλεονεξία και φθόνο (Δευτ. ιε 9, Παροιμ. κζ 20). Ο τρόπος να φυλά κάποιος το μάτι υγιές είναι γενναιόδωρη ελεημοσύνη (Τωβ. δ 7)(ρ).

Εδώ θα αναμέναμε να λέει αγαθός οφθαλμός σε αντίθεση με το ακόλουθο πονηρός. Αλλά προτιμήθηκε η λέξη απλός για να υποδηλωθεί η έννοια της γενναιοδωρίας στη χρήση του πλούτου για ελεημοσύνη. Δες Παροιμ. ια 25 «ψυχή εύλογουμένη πᾶσα ἀπλῆ», όπου το απλή σύμφωνα με τον προηγούμενο στίχο φαίνεται να σημαίνει γενναιόδωρη· και Ιακ. α 5, όπου το απλά=γενναιόδωρα και Β΄ Κορ. η 2, θ 11, Ρωμ. ιβ 8 όπου απλότητα= γενναιοδωρία (α).

(4) Λάμποντας από το φως (g)· γεμάτο φως, σαν να ήταν ολόκληρο το σώμα μάτι (b).

Ματθ.6,23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς⁽¹⁾ ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν⁽²⁾ ἔσται⁽³⁾. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ⁽⁴⁾ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον⁽⁵⁾;

Μετάφραση: Εάν όμως το μάτι σου είναι βλαμμένο και τυφλωμένο, όλο το σώμα σου θα είναι βυθισμένο στο σκοτάδι. Εάν λοιπόν εκείνο που σου δόθηκε για να σου μεταδίδει φως γίνει σκοτάδι, σε πόσο σκοτάδι θα βυθισθείς; Κάτι ανάλογο θα συμβεί, εάν και ο νους σκοτισθεί από την προσκόλληση στον πλούτο. Σε πόσο ηθικό σκοτάδι θα βυθισθεί τότε η ψυχή σου!

(1) Εάν είναι σε κατάσταση ασθενείας, ώστε να μην παρέχει πιστή εικόνα των εξωτερικών πραγμάτων (ο).

(2) Καλυμμένο από σκοτάδι (g).

(3) Η μεταφορική έννοια του ημισιχίου: Εάν το μάτι σου είναι πονηρό δηλαδή εάν είσαι φιλάργυρος και πλεονέκτης, φυλάγοντας τον πλούτο σου για τον εαυτό σου, τότε πνευματικό φως δεν μπορεί να διεισδύσει σε σένα (α).

«Αν αφού καταστρέψεις το νου σου, που έχει τη δύναμη να θεραπεύει τα πάθη, με το να καθίσεις δίπλα στο θησαυρό σου, όχι μόνο δεν ωφελήθηκες σε τίποτα αλλά προκαλείς μέγιστη ζημιά και έβλαψες όλη την ψυχή» (X).

(4) Εάν εκείνο το οποίο από τη φύση είναι προορισμένο να παρέχει σε σένα φως, σκοτιστεί, το υπόλοιπο σώμα, το οποίο από τη φύση του είναι σκοτεινό, σε ποιο σκοτάδι δεν θα βυθιστεί (ρ).

(5) Πόσο σκοτάδι σε όλο το σώμα (L). Η μεταφορική έννοια: «Εάν ο νους, που δόθηκε για να φωτίζει και να οδηγεί την ψυχή, είναι σκοτάδι, δηλαδή έχει σκοτιστεί πλέον» (Z), πόσο σκοτάδι υπάρχει σε σένα!

«Διότι όπως ακριβώς σε κόρη ματιού καθαρή, έρχεται ως υγρό βλαβερό ο έρωτας των χρημάτων και δημιουργεί πυκνό νέφος», «υπομένουν αυτοί διπλό σκοτάδι και από τη διαστροφή του νου τυφλωμένοι και από την απατηλή θολούρα των φροντίδων τυλιγμένοι. Για αυτό ούτε να διακρίνουν εύκολα δεν μπορούν» (X).

«Το σκοτάδι των παθών τότε πόσο θα είναι που θα σκοτίζει την ψυχή, αφού θα σκοτιστεί το φως που ανατέλλει σε αυτήν;» (Z). Το ηθικό σκοτάδι πρέπει να φοβούμαστε τόσο περισσότερο από τη φυσική τύφλωση, όσο ο νους ή η ψυχή έχει μεγαλύτερη αξία από το σώμα (ο).

Ματθ.6,24 ⁽¹⁾Οὐδείς δύναται δυσὶ κυρίοις ⁽²⁾δουλεύειν ⁽³⁾· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται ⁽⁴⁾ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει ⁽⁵⁾. οὐ δύνασθε Θεῷ ⁽⁶⁾ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ ⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Μην απατάτε τον εαυτό σας με την ιδέα ότι είναι δυνατόν να θησαυρίζετε κανείς και στη γη και ταυτόχρονα να είναι προσκολλημένος και στο Θεό. Κανείς δεν μπορεί να είναι συγχρόνως δούλος σε δύο κυρίους. Διότι ή θα μισήσει τον ένα και θα αγαπήσει τον άλλο, ή θα προσκολληθεί στον ένα και θα περιφρονήσει τον άλλο. Δεν μπορείτε να είστε συγχρόνως δούλοι και του Θεού και του μαμωνά, δηλαδή του πλούτου. Ή θα μισήσετε τον πλούτο για να αγαπήσετε τον Θεό, ή θα προσκολληθείτε στον πλούτο και θα περιφρονήσετε τότε τον Θεό.

(1) Η σύνδεση με τα παραπάνω: Δεν μπορείτε να θησαυρίσετε θησαυρούς και στη γη και στον ουρανό (S).

Ή, ο Σωτήρας προσθέτει και δεύτερο λόγο, για τον οποίο δεν πρέπει να έχουμε το νου προσηλωμένο στα γήινα· ο υποδουλωμένος σε αυτά απομακρύνεται τελείως από το Θεό (δ). «Η φιλοχρηματία και από τη δουλεία του Θεού μάς βγάζει και στον πλούτο μας υποδουλώνει» (Z).

(2) «Αρχικά λέει δύο κυρίους γενικά και ανώνυμα, για να κερδίσει τη σύμφωνη ομολογία των ακροατών όσον αφορά την αλήθεια αυτού που ειπώθηκε· έπειτα τους αναφέρει και ονομαστικά» (Z).

Δύο κυρίους «λέγοντας εδώ, εννοεί δύο που παραγγέλλουν τα αντίθετα πράγματα· διότι αν δεν συνέβαινε αυτό, δεν θα ήταν και δύο· διότι «ήταν μία, λέει, η καρδιά και η ψυχή του πλήθους αυτών που πίστεψαν (Πράξ. 4,32)» και μολονότι ήταν διαιρεμένοι σε πολλά σωματα, αλλά όμως η ομόνοια έκανε τους πολλούς ένα» (X).

(3) Μάλλον με την έννοια του να είναι δούλος· ένας δούλος δεν είναι δυνατόν να αποτελεί ιδιοκτησία δύο κατόχων (S). «Πώς είναι δυνατόν ενώ είναι δούλος δύο αντίθετων κυρίων να τα έχει καλά και με τους δύο;» (Γν).

(4) Αντέχομαι τινός= σταθερά προσκολλιέμαι σε κάποιον, φροντίζοντάς τον (g).

(5) Ή τον ένα θα μισήσει και τον άλλο θα τον αγαπήσει, ή θα προσκολληθεί στον έναν και θα καταφρονήσει τον άλλον. Φαίνεται εκ πρώτης όψεως ότι λέει το ίδιο. Η μεταφορά όμως δικαιολογεί πλήρως τη χρήση των δύο διαζευκτικών προτάσεων. Ή θα μισήσει τον πλούτο, οπότε θα αγαπήσει το Θεό, ή θα κρατήσει στερεά τον πλούτο προσκολλώμενος σε αυτόν, οπότε θα καταφρονήσει το Θεό.

(6) «Να, δήλωσε και ονομαστικά τους δύο κυρίους που ανέφερε» (Z).

(7) «Μαμωνά λέει τον πλούτο, όχι τον διάβολο όπως λένε οι πολλοί» (Σχ.π). Λέξη συροχαλδαϊκή που συναντιέται στα Ταργουμίμ (ερμηνευτικά κείμενα των Εβραίων), αντί για λέξη εβραϊκή, την οποία οι Ο΄ μεταφράζουν πλούτος ή αργύριο. Σύμφωνα με τον Αυγουστίνο η λέξη υπήρχε και στη φοινικική γλώσσα δηλώνοντας το κέρδος (δ).

Προσωποποιείται εδώ ως ανταγωνιστής του Θεού και η πείρα δείχνει, ότι όποιος έκανε τον εαυτό του δούλο του, δεν μπορεί να δουλεύει σε κάποιον άλλον· πολύ περισσότερο δεν μπορεί να αφοσιωθεί στη δουλεία εκείνου, ο οποίος αξιώνει αποκλειστική δουλεία. Προσκόλληση στη δουλεία του χρήματος είναι «η πλεονεξία η οποία είναι ειδωλολατρεία» (Κολ. γ 5)(ρ).

«Ονόμασε εδώ τον μαμωνά κύριο, όχι επειδή εκ φύσεως είναι κύριος, αλλά εξαιτίας της ταλαιπωρίας αυτών που υποτάσσονται σε αυτόν. Έτσι και την κοιλιά την αποκαλεί Θεό, όχι από το αξίωμα της κυρίας, αλλά από την αθλιότητα αυτών που δουλεύουν σε αυτήν» (X).

«Τι λοιπόν; Ο Αβραάμ δεν ήταν πλούσιος; Ο Ιώβ και οι παρόμοιοι με αυτούς;» (Z).

«Μην μου πεις, σε παρακαλώ, τους πλούσιους, αλλά αυτούς που ήταν δούλοι στον πλούτο» (X). Αυτοί όμως «ήταν μεν πλούσιοι, αλλά δεν ήταν δούλοι του πλούτου, αλλά αυτοί κυριεύαν αυτόν και ξόδευαν αυτόν σε όσους είχαν ανάγκη» (Z).

Στίχ. 25-34. Ο Θεός προνοεί για τις ανάγκες μας.

Ματθ.6,25 Διὰ τοῦτο⁽¹⁾ λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ⁽²⁾ ὑμῶν τί φάγητε⁽³⁾ καὶ τί πίητε⁽⁴⁾, μηδὲ τῷ σώματι⁽⁵⁾ ὑμῶν τί ἐνδύσῃσθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον⁽⁶⁾ ἐστὶ τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος⁽⁷⁾;

Μετάφραση: *Η καρδιά σας λοιπόν πρέπει να ανήκει αποκλειστικά στο Θεό. Γι' αυτό σας λέω, κόψτε τη ρίζα της πλεονεξίας· και μη φροντίζετε με αγωνία και στενοχώρια για τη ζωή σας τί θα φάτε και τί θα πιείτε, ούτε για το σώμα σας τί ένδυμα θα φορέσετε. Δεν αξίζει η ζωή περισσότερο από την τροφή, και το σώμα πιο πολύ από το ένδυμα; Ο Θεός λοιπόν που σας έδωσε αυτά τα ανώτερα, θα σας δώσει και τα κατώτερα, την τροφή δηλαδή και το ένδυμα.*

(1) «Για αυτό. Ποιό; Επειδή τα χρήματα σάς απομακρύνουν από το Θεό» (Θφ)· επειδή η δουλεία του πλούτου είναι ασυμβίβαστη με αυτήν του Θεού, για αυτό αποκόψτε τη ρίζα της πλεονεξίας και της φιλαργυρίας δηλαδή τη μέριμνα για το πώς θα ζήσετε (δ).

(2) «Μη μεριμνάτε για την ψυχή σας» (Z). Προσεχές αντικείμενο του μεριμνώ που συντάσσεται με δοτική και αιτιατική αντικειμένου (δ).

(3) «Όχι επειδή η ψυχή χρειάζεται τροφή· διότι είναι ασώματη· αλλά μίλησε κατά την κοινή συνήθεια. Διότι αν και δεν έχει ανάγκη τροφής, αλλά όμως δεν θα μπορούσε να μένει στο σώμα, παρά μόνο εάν τρέφεται αυτό» (X). Η μέριμνα γίνεται για την ψυχή ως αιτία της ζωής, αλλά η τροφή και το ποτό συντηρούν τη ζωή (δ).

(4) Αυτό εύκολα αποσιωπήθηκε από τους αντιγραφείς ή εύκολα υπονοήθηκε από εμάς. Ο σ. 31 ζητά την ξεκάθαρη αναφορά του ρήματος πίνω περισσότερο από τον παρόντα στίχο, διότι σε αυτόν αυτοί που μεριμνούν εισάγονται ότι μιλούν οι ίδιοι, ενώ στον παρόντα στίχο ο Κύριός μας μιλά αυτοπροσώπως (b).

(5) «Δεν είπε απλώς, μη μεριμνήσετε τι θα φάτε και τι θα ντυθείτε, αλλά «για το σώμα» και «για την ψυχή», επειδή από αυτά επρόκειτο να φέρει τις αποδείξεις, οδηγώντας το λόγο με βάση τη σύγκριση» (X).

(6) Λαμβάνεται εδώ η ποσότητα αντί για την ποιότητα (δ). «Περισσότερο λέει το μεγαλύτερο» (Z).

(7) «Αυτός λοιπόν που έδωσε το μεγαλύτερο πώς δεν θα δώσει το μικρότερο; Αυτός που έπλασε την τρεφομένη σάρκα πώς δεν θα δώσει την τροφή;» (X).

Ματθ.6,26 ⁽¹⁾ἐμβλέψατε⁽²⁾ εἰς τὰ πετεινὰ⁽³⁾ τοῦ οὐρανοῦ⁽⁴⁾, ὅτι οὐ σπείρουσιν⁽⁵⁾ οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας⁽⁶⁾ καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν⁽⁷⁾ ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον⁽⁸⁾ διαφέρετε αὐτῶν;

Μετάφραση: Κοιτάξτε τα πουλιά που πετούν στον αέρα και δείτε ότι αυτά δεν σπέρνουν ούτε θερίζουν ούτε μαζεύουν τροφές σε αποθήκες για το χειμώνα ή τον καιρό της στερήσεως. Κι όμως ο επουράνιος Πατέρας σας τα τρέφει. Εσείς δεν αξίζετε πολύ περισσότερα από αυτά;

(1) «Για να μην πει κάποιος ότι, και πώς αραγε θα ζήσουμε αν δεν μεριμνούμε για τα αναγκαία, δίνει την λύση σε αυτήν την αντίθεση από το παράδειγμα των πουλιών, τα οποία ενώ δεν μεριμνούν, τα τρέφει ο Θεός» (Z).

Φέρνει παράδειγμα τα πουλιά του ουρανού και τα κρίνα του αγρού, για τα οποία ο άνθρωπος δε φροντίζει καθόλου, συχνά μάλιστα και καταδιώκει ή καταστρέφει αυτά, όπως για παράδειγμα τα κοράκια που αναφέρονται στο Λουκ. ιβ 24 (b).

(2) =Παρατηρήστε με προσοχή· επιστήστε την προσοχή σας.

(3) «Για να μην λέει κάποιος ότι ωφελούμε όταν μεριμνούμε, τους αποτρέπει και από το ανώτερο και από το κατώτερο· από μεν το ανώτερο, από την ψυχή και το σώμα· από δε το κατώτερο, από τα πτηνά» (X).

«Αν και μπορούσε να φέρει το παράδειγμα από ανθρώπους και να πει τον Ηλία και τον Ιωάννη και τους όμοιους με αυτούς, όσοι τίποτα τέτοιο δεν μερίμνησαν· αυτό μεν δεν το έκανε, από τα πτηνά όμως μᾶλλον αποστόμωσε την αντίθεση που αναφέραμε, θίγοντάς τους ώστε να ντραπούν περισσότερο και αφαιρώντας από τη μέση κάθε πρόφαση» (Z)

«και εδώ μιμείται παλαιό νόμο. Διότι και η Π.Δ. και προς την μέλισσα παραπέμπει και προς το μυρμήγκι και προς το τρυγόνι και προς το χελιδόνι» (X).

(4) Δηλώνει το μέρος στο οποίο ζουν= αυτά που πετούν στον αέρα, στην ατμόσφαιρα (b).

(5) «Δεν είπε, δείτε ότι πετούν τα πουλιά, το οποίο ήταν αδύνατον για τον άνθρωπο, αλλά είπε ότι τρέφονται χωρίς μέριμνα, το οποίο και από εμάς, εάν θέλουμε, είναι εύκολο να κατορθωθεί... Και δεν είπε ότι ούτε εκμεταλλεύονται κάτι, ούτε εμπορεύονται, διότι κάτι τέτοιο θα ήταν εντελώς απαράδεκτο» (X).

(6) Τα πτηνά δεν είναι σκνηρά αλλά ελεύθερα από μέριμνα (S). Ο Κύριος δεν αποτρέπει από την προνοητικότητα αλλά από τη μέριμνα, η οποία περισπά και βασανίζει (p).

«Τι λοιπόν; Δεν πρέπει να σπέρνουμε; Θα πει κάποιος. Δεν είπε ότι δεν πρέπει να σπέρνουμε, αλλά ότι δεν πρέπει να μεριμνούμε· ούτε ότι δεν πρέπει να εργαζόμαστε, αλλά ότι δεν πρέπει να είναι κάποιος μικρόψυχος και να σχολείται με όλη τη δύναμή του με τις φροντίδες» (X), λοιπόν, «αυτό λέει, όχι να μην σπέρνουμε, αλλά να μην είμαστε μικρόψυχοι» (Σχ.π).

(7) Λέει ο Πατέρας σας, όχι Πατέρας τους (b). Λέει με έμφαση ο πατέρας σας, για να δείξει ότι εξαιτίας της στενής αυτής σχέσης, είναι αδύνατον να τους εγκαταλείψει (δ).

«Τρέφει αυτά ο Θεός, βάζοντας μέσα τους φυσική γνώση ώστε να συλλέγουν τροφές» (Θφ).

(8) «Δεν είστε εσείς πολύ ανώτεροι από τα πουλιά; Και εάν τα κατώτερα τα τρέφει ο Θεός, πολύ περισσότερο τους ανώτερους» (Z). Στον σ. αυτόν το επιχείρημα είναι από το ασθενέστερο στο ισχυρότερο· στον σ. 25 από το ισχυρότερο στο ασθενέστερο (b).

Ματθ.6,27 ⁽¹⁾τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν ⁽²⁾δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν ⁽³⁾αὐτοῦ πῆχυν ἕνα ⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Και για να καταλάβετε πόσο ανόητη και ανίσχυρη είναι αυτή η μέριμνα, σας ρωτώ: Ποιός από σας, οσοδήποτε κι αν φροντίσει, μπορεί να προσθέσει στο ανάστημά του έναν πήχη; Κανένας. Τί κατορθώνετε λοιπόν με τη μέριμνά σας;

(1) Στο σ. αυτό «σιωπώντας για την ψυχή, μιας και αυτή δεν αυξάνεται, μίλησε μόνο για το σώμα, από αυτό δηλώνοντας και εκείνο, ότι δεν το αυξάνει αυτό η τροφή, αλλά η πρόνοια του Θεού» (X).

(2) Η χρήση του μεριμνώ παίρνει στο σ. αυτόν ιδιαίτερο χρωματισμό. Το ρήμα αυτό δεν σημαίνει μόνο ανησυχώ, αλλά και σκέφτομαι, εμβαθύνω, υπολογίζω με φροντίδα (L).

(3) Ή, ηλικία εδώ λέγεται με τη συνηθισμένη όπως και σε μας έννοια (όπως και στο Ιω. θ 21,23. Εβρ. ια 11) και όχι για να δηλώσει το ανάστημα (όπως στο Λουκ. ιθ 3)(p). Υπάρχει και

στους εθνικούς συγγραφείς στη φράση «πήχυιον επί χρόνον» παράδειγμα χρήσης της λέξης πήχυς για δήλωση σύντομου χρονικού διαστήματος (L).

Ή, πιο σωστά, ηλικία=το ανάστημα. Ο παραλληλισμός των σ. υπονοεί, ότι ο παρών σ. ανταποκρίνεται στον σ. 25β, όπως και ο σ. 26 ανταποκρίνεται στο σ. 25α. Πρέπει λοιπόν να αναφέρεται στο ένδυμα του σώματος και συνεπώς εδώ με το ηλικία σημαίνεται το ανάστημα (S).

(4) Αυτοί που αποδέχονται την εκδοχή ηλικία=όχι το ανάστημα, αναζητούν από τα συμφραζόμενα το ακόλουθο έρεισμα υπέρ αυτής της εκδοχής: Κανείς δεν σκέφτεται να προσθέσει στο ανάστημά του έναν πήχυ, αν και κάποιος επιχειρούν να προσθέσουν κάποια εκατοστά. Πολλοί όμως φροντίζουν να προσθέσουν όσο γίνεται μεγαλύτερο μήκος στη ζωή τους (p).

Όσοι αποδέχονται την εκδοχή ηλικία=ανάστημα, απαντούν: Η υπερβολή (πήχυν ένα) σκόπιμα μπήκε από τον Σωτήρα για να δείξει το μέγεθος της ανοησίας αυτών που μεριμνούν. Διότι ο καθένας προς τον οποίο θα γίνει η ερώτηση, θα φωνάξει: πήχυ; Αλλά ούτε ένα δάκτυλο δεν μπορεί! (δ). «Αυτό λοιπόν λέει, ότι και αν ακόμη μεριμνάς, τίποτα δεν κάνεις αν δεν θέλει ο Θεός. Γιατί λοιπόν κατά τρόπο περιττό ταλαιπωρείς τον εαυτό σου» (Θφ).

Ματθ.6,28 καὶ περὶ ἐνδύματος⁽¹⁾ τί μεριμνᾶτε; Καταμάθετε⁽²⁾ τὰ κρῖνα⁽³⁾ τοῦ ἀγροῦ⁽⁴⁾ πῶς αὐξάνει⁽⁵⁾· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Αλλά και για το ένδυμα γιατί κυριεύεσθε από ανήσυχη και αγωνιώδη φροντίδα; Παρατηρήστε τα αγριολούλουδα, που φυτρώνουν μόνα τους στον αγρό, με ποιο τρόπο αυξάνουν. Δεν κοπιάζουν ούτε γνέθουν.

(1) «Αφού είπε για την αναγκαία τροφή και αφού έδειξε ότι ούτε για αυτήν δεν πρέπει να μεριμνούμε, προχωρά λοιπόν στο ελαφρότερο· διότι δεν είναι τόσο αναγκαίο το ένδυμα, όσο η τροφή» (X).

(2) Καταμάθετε=η κατανόηση όπως βγαίνει από την παρατήρηση· παρατηρήστε και καταλάβετε (δ).

(3) «Κρίνα τώρα ονόμασε τα άνθη» (Z). Κρίνα του αγρού είναι τα άγρια άνθη γενικώς (S). Του αγρού, αυτά που φυτρώνουν από μόνα τους στον αγρό (δ). «Δεν μας ελέγχει μόνο από τα χωρίς λογική πτηνά, αλλά και από τα κρίνα που μαραίνονται» (Θφ).

(4) «Για ποιο λόγο λοιπόν δεν χρησιμοποιεί και εδώ το ίδιο παράδειγμα με το παράδειγμα των ορνίθων, ούτε μας αναφέρει το παγώνι και τον κύκνο; Επειδή θέλει και από τις δύο

μεριές να δείξει την υπερβολή, και από την ασημαντότητα αυτών που μετέχουν σε αυτού του είδους την ευπρέπεια, και από τη φιλοτιμία του καλλωπισμού που δόθηκε στα κρίνα. Για αυτό... (πιο κάτω)· δεν ονομάζει πλέον αυτά κρίνα, αλλά χορτάρι αγρού. Και ούτε σε αυτήν την ονομασία αρκείται, αλλά πάλι προσθέτει και άλλη ευτέλεια, λέγοντας· Που σήμερα υπάρχει. Και δεν είπε αύριο δεν υπάρχει, αλλά το πολύ πάλι κατώτερο, ότι δηλαδή ρίχνεται στο φούρνο» (Χ).

(5) Με ποιο τρόπο αυξάνουν και πως από το βλαστό βγαίνει ωραιότατο άνθος, το οποίο ο Σωτήρας χαρακτηρίζει σαν το ένδυμα του φυτού (δ). Αυθεντική γραφή αυξάνουσι... κοπιώσιν... νήθουσιν.

(6) «Όπως ακριβώς όταν είπε ότι δεν σπέρνουν, δεν κατάργησε τον σπόρο, αλλά την φροντίδα, έτσι και όταν είπε· δεν κοπιάζουν ούτε γνέθουν, δεν αφαίρεσε την εργασία, αλλά την μέριμνα» (Χ).

Ματθ.6,29 λέγω δὲ⁽¹⁾ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν⁽²⁾ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ⁽³⁾ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς⁽⁴⁾ ἔν⁽⁵⁾ τούτων⁽⁶⁾.

Μετάφραση: κι όμως σας λέω ότι ούτε ο σοφός σε επινοήσεις Σολομών, με όλη την ξακουσμένη βασιλική του μεγαλοπρέπεια και τη λαμπρή και ένδοξη περιβολή και εμφάνισή του, δεν ντύθηκε με ένδυμα τόσο ωραίο και θαυμάσιο, όπως περιβάλλεται ένα από τα αγριολούλουδα αυτά.

(1) Το «δε» είναι αντιθετικός σύνδεσμος= Και όμως, αν και αυτά καθόλου δεν κοπιάζουν (δ).

(2) «Ανέφερε τον Σολομώντα επειδή αγαπούσε την ομορφιά και ήταν σοφός στο να επινοεί καλλωπισμούς» (Ζ).

(3) Ἡ, δοξα=η ένδοξη βασιλεία· «σε όλη τη διάρκεια της βασιλείας του. Διότι δεν μπορεί κανείς να πει ότι κάποτε μεν ντυνόταν με παρόμοια, όχι όμως και στη συνέχεια, αλλά, λέει, ότι δεν καλλωπίστηκε με αυτόν τον τρόπο ούτε μία ημέρα· διότι αυτό δήλωσε λέγοντας, «σε όλη τη δόξα του»» (Χ).

Ἡ, η δόξα λέγεται για τη βασιλική μεγαλοπρέπεια, το λαμπρό ένδυμα κλπ. (g). Και οι δύο εκδοχές σοβαρές.

(4) Το «ως» αναφέρεται στη θαυμάσια καλλονή του σχήματος και των χρωμάτων που παρατηρείται και στα πιο μικρά άνθη του αγρού (δ).

(5) Ένα οποιοδήποτε, όχι δηλαδή ένα ολόκληρο στεφάνι από άνθη (b).

(6) Η αντωνυμία χρησιμοποιείται σαν να δείχνει (b).

Ματθ.6,30 Εἰ δὲ τὸν χόρτον⁽¹⁾ τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα⁽²⁾ καὶ αὔριον⁽³⁾ εἰς κλίβανον⁽⁴⁾ βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως⁽⁵⁾ ἀμφιέννυσιν⁽⁶⁾, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς⁽⁷⁾, ὀλιγόπιστοι⁽⁸⁾;

Μετάφραση: *Κι αν ο Θεός ντύνει με τόση μεγαλοπρέπεια τα αγριόχορτα, που φυτρώνουν μόνα τους στον αγρό και δεν έχουν προορισμό να ζήσουν αιώνια, όπως εσείς, αλλά σήμερα υπάρχουν και αύριο ρίχνονται στο φούρνο ως καύσιμη ύλη, δεν θα φροντίσει πολύ περισσότερο για σας και δεν θα σας δώσει ένδυμα, ολιγόπιστοι;*

(1) Χορτάρι του αγρού είναι το γένος, στο οποίο ανήκουν τα κρίνα ως είδος· χορτάρι του αγρού είναι το άθροισμα όλων των αυτοφυών και άγριων φυτών (δ).

(2) Το οποίο δηλαδή διαρκεί για σύντομο χρόνο (b).

(3) Μετά από σύντομο χρονικό διάστημα που παρεμβλήθηκε (b).

«Πρόσεξε ότι αυξάνοντας την ευτέλεια των κρίνων προχωρώντας τα ονόμασε χορτάρι· και ακόμη περισσότερο λέγοντας, που σήμερα υπάρχει και αύριο ρίχνεται στο φούρνο, τα οποία και τα δύο λέχθηκαν για να αυξήσουν την ευτέλεια» (Ζ).

(4) «Κλίβανος είναι ο φούρνος των ψωμιών» (Ζ). Δεν λέγεται ότι το χορτάρι ρίχνεται στη φωτιά όπως στο Ιω. ιε 6 (δες Α΄ Κορ. γ 12) αλλά στο φούρνο. Όχι λοιπόν απλώς και μόνο για να καεί, αλλά και για κάποια χρησιμότητα (b).

(5) «Ομοίως για να τονίσει πιο πολύ την ωραιότητα του κάλλους τους, δεν είπε απλώς, ότι τα ντύνει, αλλά ότι έτσι τα ντύνει. Διότι το «έτσι» εδώ δηλώνει αύξηση της ωραιότητας» (Ζ).

(6) Το αμφιέννυμι είναι τύπος παλαιότερος, που αντικαταστάθηκε στην κοινή με το αμφιάζω ή αμφιέζω (L). «Και εδώ μιλώντας για την πρόνοιά του και δείχνοντας πώς και στα μικρά είναι αριστοτέχνης, λέει ότι το χορτάρι του αγρού το ντύνει» (Χ).

(7) «Και αυτό έχει πολλή έμφαση, διότι το «εσάς» τίποτα άλλο δεν υπαινίσσεται, παρά το πολυτίμητο και πάρα πολύ αξιόλογο του γένους μας· σαν να έλεγε, εσάς, στους οποίους έδωσε ψυχή, στους οποίους διέπλασε σώμα, για τους οποίους έφτιαξε όλα τα βλεπόμενα, για τους οποίους έστειλε προφήτες και έδωσε νόμο και έκανε τόσα αμέτρητα καλά, για τους οποίους έδωσε τον μονογενή υιό του» (Χ).

«Διότι εάν ο Θεός εκείνα τόσο πολύ τα καλλώπισε, παρόλο που δεν υπήρχε καμία ανάγκη, πόσο μάλλον θα ικανοποιήσει την ανάγκη των δικών σας ρούχων;» (Θφ).

(8) «Τους μαλώνει με αυτό. Αφού δηλαδή απέδειξε αυτό που ήθελε, τώρα τους μαλώνει ονομάζοντάς τους ολιγόπιστους, επειδή δεν πιστεύουν αδίστακτα, ότι θα τους φροντίσει ο Θεός, και για αυτό μεριμνούν» (Ζ).

«Εδώ χρησιμοποιεί την επιείκεια, κατηγορώντας τους όχι για απιστία αλλά για ολιγοπιστία» (Χ).

Ματθ.6,31 μὴ οὖν⁽¹⁾ μεριμνήσητε⁽²⁾ λέγοντες, τί φάγωμεν ἢ τί πῖωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα;

Μετάφραση: Μην καταληφθείτε λοιπόν ποτέ από αγωνιώδη φροντίδα λέγοντας: τί θα φάμε, ή τί θα πιούμε, ή με ποιό ένδυμα θα ντυθούμε;

(1) Βγάζει το γενικό συμπέρασμα των δύο παραδειγμάτων, τα οποία προηγουμένως ανέφερε (δ).

(2) Ο χρόνος μέλλοντας δηλώνει την φροντίδα που μία φορά γεννιέται μέσα μας για ορισμένο πράγμα (δ). «Επαναλαμβάνει πάλι το λόγο του να μην μεριμνούμε, επειδή η μέριμνα είναι βίαιο πράγμα και δύσκολα απαλλάσσεται κανείς από αυτήν» (Ζ).

Ματθ.6,32 πάντα γὰρ ταῦτα⁽¹⁾ τὰ ἔθνη⁽²⁾ ἐπιζητεῖ⁽³⁾· οἶδε γὰρ⁽⁴⁾ ὁ πατήρ⁽⁵⁾ ὑμῶν⁽⁶⁾ ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε⁽⁷⁾ τούτων ἀπάντων.

Μετάφραση: Διότι οι εθνικοί και ειδωλολάτρες, οι οποίοι αγνοούν εντελώς τα ουράνια αγαθά που έχουν ασυγκρίτως ανώτερη αξία, ζητούν όλα αυτά τα μάταια και φθαρτά ως τα μόνα σοβαρά και απαραίτητα. Εσείς όμως μην ανησυχείτε γι' αυτά, διότι ο ουράνιος Πατέρας σας γνωρίζει ότι έχετε ανάγκη απ' όλα αυτά και συνεπώς θα σας τα δώσει.

(1) Όλα αυτά και τίποτα άλλο (b). «Ουδέποτε αισθάνθηκα πόσο αληθινά είναι τα λόγια αυτά του Ιησού έως ότου διάβασα τους βεδικούς ύμνους, το ευχολόγιο και υμνολόγιο των Ινδών Αρίων... Πάρα πολλοί ύμνοι, ειδικά εκείνοι προς τον Ίντρα, περιέχουν προσευχές μόνο για υλικά αγαθά: για αγελάδες, άλογα, πράσινες βοσκές, καλές συγκομιδές» (Bruce).

(2) Δηλαδή ο εθνικός κόσμος. Κατά την διάκρισή του από τον ιουδαϊκό (S). «Αναφέρει τους εθνικούς, ελέγχοντάς μας και δείχνοντας ότι απαιτεί από εμάς αναγκαία οφειλή... Ποιου πράγματος θα ήμασταν άξιοι... παραμένοντας στην ευτέλεια των εθνικών και μιμούμενοι την μικροψυχία τους;» (Χ).

(3) Με επιμονή, έντονα ζητούν (δ). «Τα έθνη επιζητούν αυτά, που όλος ο κόπος τους είναι για την παρούσα ζωή, οι οποίοι δεν νοιάζονται καθόλου για τα μέλλοντα, ούτε έχουν ιδέα για τα ουράνια πράγματα» (X), και οι οποίοι εθνικοί δεν έχουν συνείδηση, όπως οι μαθητές του Χριστού, ότι έχουν στον ουρανό πατέρα που φροντίζει για τις ανάγκες τους (F).

(4) Το γαρ εξηγεί γιατί δεν πρέπει να ανησυχούμε μεριμνώντας και η φράση για τους εθνικούς είναι ένα είδος παρένθεσης (L). Ή, πρώτος λόγος για τον οποίο δεν πρέπει να μεριμνούμε λέγοντας, τι θα φάμε, είναι ότι τα έθνη επιζητούν αυτά· δεύτερος λόγος είναι ότι ο πατέρας μας ξέρει...

(5) «Δεν είπε· ξέρει ο Θεός, αλλά ξέρει ο Πατέρας, ώστε να τους οδηγήσει σε μεγαλύτερη ελπίδα. Διότι αν είναι πατέρας και πατέρας τέτοιος, δεν θα μπορέσει να παραβλέψει τους γιους αν βρίσκονται σε έσχατα κακά· από τη στιγμή βεβαίως που ούτε άνθρωποι, που είναι πατέρες, δεν το ανέχονται αυτό» (X). Επιχείρημα από την παγγνωσία (ξέρει), την αγαθότητα (ο Πατέρας) και την παντοδυναμία (ουράνιος) του Θεού (b).

(6) Δικός σας, των οποίων είναι Πατέρας σε εξαιρετικό βαθμό σε σχέση με τους εθνικούς (b).

(7) «Αυτό που λέει σημαίνει το εξής· μήπως δηλαδή αυτά είναι ασήμαντα για να τα περιφρονήσεις; Και όμως ούτε τα σήμαντα περιφρόνησε, όπως δηλαδή στην περίπτωση του χόρτου· στην παρούσα περίπτωση μάλιστα είναι και αναγκαία» (X).

«Διότι δεν είναι περιττό το να τρώει κάποιος και να πίνει και να ντύνεται, ώστε να τα παραβλέψει· αλλά είναι χρήσιμα στο σώμα και αναγκαία στη φύση του. Επομένως, αυτό που νομίζεις ότι είναι αίτιο για σένα ώστε να μεριμνάς, αυτό περισσότερο είναι αίτιο του να μη μεριμνάς. Επειδή δηλαδή είναι αναγκαία αυτά, για αυτό κατεσχόνην πρέπει να χουμε θάρρος. Διότι ποιος πατέρας θα ανεχτεί να μη χορηγήσει στα παιδιά ούτε τα αναγκαία;» (Z).

Ματθ.6,33 ζητείτε δὲ πρῶτον⁽¹⁾ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ⁽²⁾ καὶ τὴν δικαιοσύνην⁽³⁾ αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται⁽⁴⁾ ὑμῖν.

Μετάφραση: Να ζητάτε πρώτα απ' όλα και πάνω απ' όλα τα πνευματικά αγαθά της βασιλείας του Θεού και την απόκτηση των αρετών που ο Θεός σας ζητά ως όρο για να σας χαρίσει τα αγαθά αυτά. Και τότε αυτά τα επίγεια θα σας δοθούν μαζί μ' εκείνα.

(1) «Αντί να πει: κυρίως και κατ' εξοχήν» (Z). Εκείνος, ο οποίος ζητά αυτό πρώτο, γρήγορα θα ζητήσει αυτό και μόνο (b).

(2) Αυθεντική γραφή: την βασιλείαν και την δικαιοσύνην αυτού. Υπάρχει και άλλη διατύπωση των λόγων αυτών του Κυρίου στον Κλήμη Αλεξανδρέα και στον Ωριγένη: «Ζητάτε τα μεγάλα και τα μικρά θα σας προστεθούν· ζητάτε τα επουράνια και τα επίγεια θα σας προστεθούν» (Ω περί ευχής II και XIV).

(3) Όχι τη θεία εκδίκηση και ανταπόδοση, την οποία η βασιλεία θα φέρει, όπως ερμηνεύει ο S σύμφωνα με τον McNeile, αλλά «την κατόρθωση της δικαιοσύνης, δηλαδή της συνολικής αρετής» (Z), την τελειότερη δικαιοσύνη, την οποία ήλθε να διδάξει ο Ιησούς (L), την αγαθότητα, την οποία ζητά ο Θεός (g).

(4) Προστίθιμι= προσθέτω σε εκείνο, το οποίο ήδη έχει κάποιος (g). Θα δοθούν τα σωματικά αιτήματα, ως παράρτημα και προσθήκη των πνευματικών (δ). «Δεν είπε, θα σας δοθεί, αλλά θα προστεθεί, για να μάθεις ότι τίποτα από αυτά που δίνονται κατά το παρόν δεν είναι μεγαλύτερο από το μέγεθος των μελλοντικών» (X).

Ματθ.6,34 Μὴ οὖν⁽¹⁾ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον⁽²⁾· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει⁽³⁾ τὰ ἐαυτῆς⁽⁴⁾· ἄρκετόν⁽⁵⁾ τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία⁽⁶⁾ αὐτῆς.

Μετάφραση: Μην κυριευθεῖτε λοιπόν από ανήσυχη φροντίδα για όσα ενδέχεται να παρουσιασθούν αύριο. Διότι η αυριανή ημέρα θα φροντίσει για όλα όσα θα σας συμβούν τότε. Αρκεί για την κάθε ημέρα η δική της σκοτούρα και ταλαιπωρία.

(1) Ο σ. παρουσιάζεται με το οὖν (=λοιπόν) ως το συμπέρασμα της όλης διδασκαλίας σχετικά με το να μη μας περισπούν περισσότερο από όσο πρέπει οι βιοτικές μέριμνες και βάζει σε μας το όριο της αναγκαίας μέριμνας (δ).

(2) Για την επομένη ημέρα, δηλαδή για πράγματα, τα οποία κατά την επομένη ημέρα θα παρουσιαστούν (g).

«Πρόσταξε να ζητάμε τον άρτο, αλλά πρόσθεσε «τον επιούσιο», και σε αυτό πάλι πρόσθεσε το «σήμερα»· αυτό λοιπόν κάνει και εδώ. Διότι δεν είπε· Μη μεριμνήσετε, αλλά μη μεριμνήσετε για την αυριανή και έτσι και την ελευθερία μάς παρέχει και την ψυχή μας προσηλώνει στα πλέον αναγκαία» (X).

(3) Προσωποποιείται η ημέρα. Δες Ψαλμ. ιη 3 (b). «Όταν βεβαίως λέει, ότι η αυριανή θα μεριμνήσει για τον εαυτό της, δεν τα λέει αυτά εννοώντας ότι η ημέρα θα μεριμνήσει... αλλά θέλοντας να δώσει περισσότερη έμφαση στο λόγο, προσωποποιεί τον καιρό, μιλώντας σε αυτούς σύμφωνα με τη συνήθεια των πολλών» (X).

(4) Αυθεντική γραφή: μεριμνήσει εαυτής. Το μεριμνώ παρόλ' αυτά συντάσσεται με αιτιατική. (Δες Α' Κορ. ζ 32 κλπ. και στους κλασσικούς). Μεριμνήσει εαυτής= θα φροντίσει για τον εαυτό της. Μεριμνήσει το εαυτής= «δηλαδή για αυτά που σε αυτήν την ημέρα χρειάζεται ο άνθρωπος» (Ζ). Κάθε ημέρα έχει τις δικές της απαραίτητες φροντίδες, τις οποίες δεν μπορούμε να αποφύγουμε (δ).

(5) Ο Θεός πράγματι κατανέμει τις αντιξοότητες και ευτυχίες μας δια μέσου όλων των περιόδων της ζωής μας κατά θαυμαστό τρόπο έτσι ώστε να αναμειγνύονται μεταξύ τους (b).

(6) «Κακία εδώ ονομάζει... την ταλαιπωρία και τον πόνο και τις συμφορές... Διότι τίποτα δεν πονά τόσο την ψυχή, όσο η μέριμνα και η φροντίδα» (Χ). «Δεν εννοεί πονηρία της ημέρας, αλλά τον πόνο και τη φροντίδα μας» (Σχ.π).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ' (7)

Συνέχεια της επί του Όρους ομιλίας του Κυρίου.

Στίχ. 1-6. Δεν πρέπει να κατακρίνουμε.

Ματθ.7,1 Μὴ κρίνετε⁽¹⁾, ἵνα μὴ κριθῆτε⁽²⁾.

Μετάφραση: Μην κατακρίνετε με ασυμπάθεια, για να μην κατακριθείτε από τον Θεό.

Η σύνδεση με τα παραπάνω: Είναι δυνατόν εδώ πάλι ο Χριστός, όπως ίσως στο στ 19-34, να διάλεξε ελάττωμα που επικρατούσε μεταξύ των Φαρισαίων, οι οποίοι κήρυτταν τους εαυτούς του δικαίους. Αυτό λοιπόν αποτελεί έναν από τους κρίκους της συνδέσεως. Αλλά όπως παραπάνω, έτσι και στην προκειμένη περίπτωση, η καταδίκη που εκφέρεται εναντίον του ελαττώματος αυτού δεν περιορίζεται σε κάποια ιδιαίτερη τάξη μόνο. Η αγάπη του χρήματος είναι επικίνδυνη σε όλους και όχι μόνο στους Φαρισαίους.

Έτσι και το να κατακρίνουμε τον πλησίον. «Νομίζω ότι υπονοεί εδώ και τους Ιουδαίους, οι οποίοι ήταν πικροί κατήγοροι των πλησίων τους για μικρά και μηδαμινά παραπτώματα, ενώ οι ίδιοι έκαναν χωρίς καμία συναίσθηση μεγάλα αμαρτήματα· για αυτό το πράγμα ψέγοντας αυτούς προς το τέλος, έλεγε... Σεις που στραγγίζετε το κουνούπι και καταπίνετε την καμήλα (Ματθ. κγ 24). Πλην όμως ορίζει και κοινό νόμο σχετικά με αυτά» (X).

(1) «Κρίση εδώ να εννοήσεις την κατάκριση. Διότι ερμηνεύοντας ο Λουκάς αυτή τη φράση, είπε· Μην καταδικάζετε, και δεν θα καταδικαστείτε» (Ζ). Μην κρίνετε χωρίς γνώση, αγάπη ή ανάγκη. Ο σκύλος όμως πρέπει να λογαριάζεται ως σκύλος και ο χοίρος ως χοίρος. Δες σ. 6 (b).

«Τι λοιπόν; Αν πορνεύει, λέει κάποιος, να μην πω ότι είναι κακό η πορνεία, ούτε να διορθώσω αυτόν που κάνει ασέλγεια; Διόρθωσέ τον μεν, αλλά όχι σαν αντίπαλος ούτε σαν εχθρός που απαιτεί εκδίκηση, αλλά σαν γιατρός, παρασκευάζοντας φάρμακα. Διότι δεν είπε· Μην σταματήσεις αυτόν που αμαρτάνει, αλλά μην κρίνεις, δηλαδή μη γίνεις πικρός δικαστής» (X). «Δεν λέει τώρα για αυτήν την κατάκριση, την φιλάγαθη και διορθωτική» (Ζ).

«Δεν εμποδίζει το να ελέγχουμε, αλλά το να κατακρίνουμε. Διότι ο μεν έλεγχος είναι για ωφέλεια, ενώ η κατάκριση για χλευασμό και περιφρόνηση» (Θφ). Η απαγόρευση εκτείνεται όχι μόνο στην ψευδή ή άδικη κρίση, αλλά και στην φιλοκατήγορη κρίση. Δες Ιακ. δ 12 (S). Αναφέρεται στη δυσμενή γνώμη και κρίση, που προέρχεται από εγωισμό και υπερηφάνεια και κατά συνέπεια είναι ανεπιεικής, άδικη και άσπλαχνη (δ).

(2) Από το Θεό όπως δείχνει η αμέσως επομένη πρόταση, η οποία μόνο για το Θεό αληθεύει (δ).

Ματθ.7,2 ἐν⁽¹⁾ ᾧ γὰρ⁽²⁾ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε⁽³⁾, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ⁽⁴⁾ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Διότι με την ίδια αυστηρή και ασυμπαθή κρίση με την οποία κατακρίνετε, θα κατακριθείτε. Και με το ίδιο μέτρο με το οποίο εξετάζετε και καταδικάζετε τις πράξεις του άλλου, θα μετρήσει ο Θεός και τη δική σας πολιτεία και συμπεριφορά.

(1) Το ότι μπαίνει μπροστά η πρόθεση «ἐν» πριν το ᾧ είναι χαρακτηριστικό της σημιτικής διαλέκτου, το οποίο αποφεύγει ο Λουκάς στο παράλληλο χωρίο (L).

(2) Με το «γάρ» εκφέρεται ο λόγος για τον οποίο θα κατακριθούν αυτοί που κατακρίνουν (δ).

(3) Η έννοια του ημισιχίου:

«Με την ίδια καταδίκη που καταδικάζεις τον αδελφό, με αυτήν θα κριθείς και εσύ· δηλαδή, αν πολυεξετάζεις και κατακρίνεις το λεπτό του σφάλμα, και τα δικά σου λεπτά θα πολυξεταστούν και θα κατακριθούν τον καιρό της φοβερής κρίσεως» (Z).

(4) Αυτό το ρητό φαίνεται να αποτελεί ιουδαϊκή παροιμία. Η ιδέα του μέτρου εφαρμόζεται και με ευνοϊκή και με δυσμενή έννοια. Με ευνοϊκή έννοια βρίσκεται στα Λουκ. στ 38, Μάρκ. δ 24. Με δυσμενή εδώ. Η αρχή «μέτρον αντί μέτρου» είναι αρχή της θείας πρόνοιας και κρίσης και δεν πρέπει να συγχέεται με την αρχή της ταυτοπάθειας, η οποία αποτελεί αρχή της ανθρωπίνης δικαιοσύνης (S).

(5) Η έννοια του δευτέρου ημισιχίου: «Με το ίδιο μέτρο ακριβείας που μετράς τη ζωή του, ότι δηλαδή τόσο όφειλε να προσέχει, με αυτό θα μετρηθεί και σε σένα η δική σου ζωή... Όση ακρίβεια απαιτείς από αυτόν, τόση θα απαιτηθεί και από εσένα από το Θεό» (Z).

Ματθ.7,3 τί δὲ⁽¹⁾ βλέπεις τὸ κάρφος⁽²⁾ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν⁽³⁾ οὐ κατανοεῖς;

Μετάφραση: Γιατί λοιπόν βλέπεις το σκουπιδάκι που είναι στο μάτι του αδελφού σου, ενώ το δοκάρι που είναι στο μάτι σου δεν το αισθάνεσαι και δεν το καταλαβαίνεις; Γιατί το μικρό σφάλμα του αδελφού σου το βλέπεις, ενώ μένεις αναίσθητος μπροστά στο δικό σου βαρύτατο σφάλμα;

(1) Αφού ο Κύριος διακήρυξε αρχή γενική με τρόπο αφηρημένο, έρχεται τώρα και συγκεκριμένα να εκθέσει τον τρόπο, με τον οποίο γίνονται τα πράγματα. Κατά φυσικό λόγο ο νους των ακροατών οδηγούνταν στους Φαρισαίους, οι οποίοι ήταν τόσο απαιτητικοί για τις μικροπαρεκτροπές του λαού, και τόσο τυφλοί για τα δικά τους ελαττώματα (L).

(2) «Λεπτή κεραία ξύλου, ξύλο λεπτό και ξηρό» (Ησύχιος). «Με τη λέξη κάρφος έδειξε το ελάχιστο αμάρτημα» (Z). Πάλι χρησιμοποιείται ο ιουδαϊκός παροιμιακός λόγος (S).

(3) «Με το δοκάρι φανέρωσε το μέγιστο αμάρτημα. Διότι είναι ξύλο μακρόστενο το δοκάρι» (Z). Η έννοια του όλου στίχου. «Γιατί το μεν στην ψυχή του αδελφού σου ελαφρότατο σφάλμα το βλέπεις καθαρά, ενώ το βαρύτατο στη δική σου δεν το βλέπεις; Διότι ο καθένας τα δικά του μάλλον ξέρει παρά τα του άλλου, και τα μεγαλύτερα βλέπει μάλλον παρά τα μικρότερα» (Z). Το δοκάρι μπήκε εδώ σύμφωνα με λαϊκή υπερβολή για να φανεί η διαφορά μεταξύ των δύο σφαλμάτων, την οποία πολύ εκφραστικά απεικονίζει (δ).

Ματθ.7,4 ἢ πῶς⁽¹⁾ ἔρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου⁽²⁾, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου⁽³⁾, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Ἢ πῶς θα πεις στον αδελφό σου, ἀφησέ με να σου βγάλω το σκουπιδάκι απ' το μάτι σου· ἐπίτρεψέ μου να διορθώσω το μικρό σφάλμα σου. Και να, στο μάτι σου εἶναι το δοκάρι. Την ἴδια δηλαδή στιγμή εσύ εἶσαι ἑνοχος σε βαρύτατο παράπτωμα.

(1) Δηλαδή πῶς αρμόζει σε σένα να πράξεις έτσι; (b). «Πῶς θα επιχειρήσεις να θεραπεύσεις αυτόν, ενώ εσύ ο ίδιος κατεχοχὴν χρειάζεσαι θεραπεία;» (Z).

(2) Η φιλοκατήγορη διάθεση αποτελεί παραβίαση του νόμου της αγάπης. Δηλώνει, ὅτι προσέχουμε πολύ τα σφάλματα των άλλων, ενώ πρέπει να προσέχουμε τα δικά μας σφάλματα και επιπλέον ὅτι δεν ἔχουμε την πρέπουσα εκτίμηση των σφαλμάτων μας. Εάν γνωρίζαμε πόσο αξιοκατάκριτοι εἴμαστε εμεῖς, δεν θα ἤμασταν ἑτοιμοὶ να μεμφθούμε τους άλλους (p).

(3) Δηλαδή ἐπίτρεψέ μου να παρατηρήσω και να διορθώσω το σφάλμα σου (δ), το οποίο εἶναι μικρό σαν κάρφος.

(4) Και να, εσύ ἔχεις ἀνάγκη μεγαλύτερης θεραπείας (δ), μιας και ἔχεις δοκάρι, δηλαδή σφάλμα τεράστιο στη ψυχή σου.

Ματθ.7,5 ὑποκριτά⁽¹⁾, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν⁽²⁾ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις⁽³⁾ ἔκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Υποκριτή, που προσποιεῖσαι ὅτι ἀπὸ ζήλο για την ἀρετὴ κι ἀπὸ ἀγάπη θέλεις να διορθώσεις τους ἄλλους! Ἀν πράγματι το κάνεις ἀπὸ ζήλο, βγάλε πρῶτα το δοκάρι ἀπ' το μάτι σου, και τότε θα δεις καθαρά για να βγάλεις και το σκουπιδάκι ἀπ' το μάτι του ἀδελφοῦ σου.

(1) «Εδῶ θέλει να δείξει την πολλή του οργή, την οποία ἔχει προς αὐτοὺς που πράττουν τέτοια. Διότι βεβαίως, κάθε φορά που θέλει να δείξει ὅτι το ἀμάρτημα εἶναι μεγάλο και ὅτι θα εἶναι για αὐτὸ μεγάλη ἡ τιμωρία και ἡ οργή, ἀρχίζει ἀπὸ ὕβρη» (X).

«Ονόμασε τον τέτοιο ἄνθρωπο υποκριτή... διότι με την πρόφαση μεν της διόρθωσης πολυεξετάζει το ξένο σφάλμα, ἀλλὰ κάνει αὐτὸ με σκοπὸ την κατάκριση» (Z).

«Διότι αὐτοῦ του εἶδους ἡ κρίση, δε γίνεται ἀπὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ ἀπὸ μισανθρωπία· και προβάλλει μεν το προσωπεῖο της φιλανθρωπίας, ἀλλὰ εκπληρώνει ἔργο ἐσχάτης πονηρίας... Διότι βεβαίως τον εαυτὸ του ἀγαπᾷ κανεῖς περισσότερο παρά τον πλησίον. Επομένως αν το κάνεις αὐτὸ ἀπὸ ἐνδιαφέρον, για τον εαυτὸ σου ἐνδιαφέρουσ πρῶτα... Ἀν ὅμως ἀδιαφορεῖς για τον εαυτὸ σου, εἶναι ολοφάνερο ὅτι και τον ἀδελφὸ σου δεν τον κρίνεις ἀπὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλεις να τον ἐξευτελίσεις» (X).

(2) =Διόρθωσε πρῶτα τα σφάλματά σου (ο). «Βλέπεις ὅτι δεν ἀπαγορεύει το να κρίνει κανεῖς, ἀλλὰ προστάζει πρῶτα να βγάζει το δοκάρι ἀπὸ το μάτι, και τότε να διορθώνει τα των ἄλλων; Διότι βεβαίως κανεῖς γνωρίζει καλύτερα τα δικά του παρά των ἄλλων και τα μεγαλύτερα περισσότερο βλέπει παρά τα μικρότερα» (X).

(3) Ἀμέσως και καθαρά θα δεις. Ὅρος ἀπαραίτητος της υγιούς και δίκαιης ἐκτίμησης της ἠθικῆς κατάστασης του πλησίον εἶναι ἡ δική μας ἀγαθότητα (δ). Ὅποιος διόρθωσε πρῶτα τον εαυτὸ του και ζητᾷ ἀκολούθως να διορθώσει τους ἄλλους, δεν εἶναι διεστραμμένος κριτῆς (b). Ο κακὸς οὐδέποτε μπορεῖ να εἶναι δίκαιος κριτῆς του πλησίον· ἐπειδὴ τυφλώνεται ἀπὸ τα δικά του ἀμαρτήματα δεν μπορεῖ να διαγνώσει την ἀληθινὴ ἔλλειψη του ἀδελφοῦ (δ).

«Δείχνει λοιπόν ο Κύριος, ὅτι δεν μπορεῖ να δει καλὰ το ἀμάρτημα του ἀδελφοῦ αὐτὸς που κάνει μεγάλα ἀμαρτήματα· διότι αὐτὸς που ἔχει δοκάρι στο μάτι, πὼς θα μπορούσε να δει ἄλλον που βλάπτεται μέτρια;» (Θφ).

(4) «Αὐτὸ λοιπόν που πρόσταξε με αὐτὰ που εἰπώθηκαν, εἶναι το ἐξῆς· αὐτὸς που εἶναι υπεύθυνος για μύρια κακά, να μην εἶναι πικρὸς δικαστῆς των σφαλμάτων των ἄλλων, και μάλιστα ὅταν αὐτὰ εἶναι μικρά· δεν καταργεῖ τον ἐλεγχο οὔτε τη διόρθωση, ἀλλὰ ἀπαγορεύει το να ἀδιαφορεῖ κανεῖς για τα δικά του (ἀμαρτήματα) και να διαλαλεῖ τα ξένα» (X).

Ματθ.7,6 Μὴ δώτε τὸ ἅγιον⁽¹⁾ τοῖς κυσὶ⁽²⁾ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας⁽¹⁾ ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων⁽²⁾, μήποτε καταπατήσωσιν⁽³⁾ αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ῥήξωσιν⁽³⁾ ὑμᾶς⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Ἡ συμπάθεια ὁμῶς καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς κατακρίσεως τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τῶν κακιῶν τοῦ ἄλλου δὲν πρέπει νὰ φθάνει μέχρι τὴν ἀδιακρίσια. Υπάρχει καὶ περίπτωση πού πρέπει μὲ πολλή προσοχή νὰ ἐξετάζετε τὸν χαρακτήρα τοῦ ἄλλου. Προσέχετε νὰ μὴ δώσετε τὸ ἅγιο μυστήριον τῆς πίστεως σὲ ἀνθρώπους πού σαν σκυλιά ζοῦν ζωὴ ἀσεβὴ καὶ ἀναίσχυντη· οὔτε νὰ ρίξετε τὰ πολυτίμα μαργαριτάρια τῆς χριστιανικῆς πίστεως μπροστὰ σὲ ἀνθρώπους πού σαν χοῖροι ζοῦν στὸ βόρβορον τῶν παθῶν. Υπάρχει μεγάλος κίνδυνος μήπως τὰ καταπατήσουν μὲ τὰ πόδια τοὺς καὶ στραφοῦν νὰ σὰς κατασπαράξουν ἢ νὰ σὰς θλάψουν μὲ ὁποιονδήποτε τρόπο.*

Σύνδεση μὲ τὰ παραπάνω: Δὲν πρέπει κάποιος νὰ επικρίνει τὰ ἐλατῶματα τῶν ἄλλων οὔτε νὰ μέμφεται αὐτοὺς, ὅταν μάλιστα εἶναι ἐνοχος. Δὲν πρέπει ὁμῶς, ὅταν πρόκειται νὰ ἐνεργήσει ὡς μαθητὴς, καὶ νὰ πλανιέται σὲ προφανεῖς περιπτώσεις γιὰ τὶς διαθέσεις τοῦ ἄλλου (L).

(1) «Ἅγιο καὶ μαργαριτάρια ὀνόμασε τὸ μυστήριον τῆς πίστεως μας· ἅγιο μὲν ἐπειδὴ εἶναι θεῖο καὶ μαργαριτάρια γιὰ τὰ θεῖα δόγματα πού υπάρχουν σὲ αὐτό» (Ζ). Βάζω τὰ μαργαριτάρια μπροστὰ στὰ γουρουνία, εἶναι γνωμικὸ τοῦ ὁποίου ἡ ἐννοια ἐδῶ εἶναι: τὰ ἀγιότατα καὶ ἐξοχότατα παραγγέλματα τοῦ ευαγγελίου νὰ τὰ παρέχει κάποιος ἀναγκαστικὰ σὲ ἀνίερους καὶ διεφθαρμένους ἀνθρώπους καὶ ἔτσι νὰ τὰ βεβηλώνει (g).

Ὁ στίχος μπορεῖ νὰ προσαρμοστεῖ σὲ πάρα πολλές ἐφαρμογές (a). Ἡ λειτουργικὴ ἐκφώνηση, τὰ ἅγια τοῖς ἀγίοις, ἴσως ἀπὸ τὸ χωρίο αὐτό νὰ προήλθε. Ἢδη στὴ Διδαχὴ (κεφ. θ) τὸ χωρίο παρατίθεται σὲ σχέση μὲ τοὺς ἀβάπτιστους, ὥστε νὰ μὴ παρέχεται σὲ αὐτοὺς ἡ θ. ευχαριστία (S).

(2) «Μὲ τὴ λέξη σκυλιά υπαινίχτηκε ἐδῶ, αὐτοὺς πού ζοῦν μέσα σὲ ἀθεράπευτη ἀσέβεια καὶ δὲν ἔχουν ἐλπίδα μεταβολῆς πρὸς τὸ καλύτερο καὶ μὲ τὴ λέξη γουρουνία αὐτοὺς πού ζοῦν πάντοτε μὲ ἀκόλαστη ζωὴ» (X).

«Μὴ βάλουμε τὰ μαργαριτάρια μας... μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους πού οἱ τρόποι τοὺς εἶναι σαν τῶν χοίρων» (A).

Ἡ, σκυλιά καὶ γουρουνία συμβολίζουν τοὺς ἀλλοεθνεῖς καὶ ἐθνικοὺς. Γιὰ τὰ σκυλιά δεξ Φίλιπ. γ 2, Ἀποκ. κβ 15 (a). Ἡ πρώτη ἐκδοχὴ πιο σοβαρὴ.

(3) Τα σκυλιά και τα γουρούνια είναι ζώα ακάθαρτα, κατεχοχήν στους Σημίτες, και ευερέθιστα. Εάν ρίξουμε σε αυτά κάποιο πράγμα, το οποίο εκ πρώτης όψεως θα φαινόταν φαγώσιμο, σπεύδουν προς αυτό· αλλά όταν διαψευστεί η ελπίδα τους, ποδοπατούν αυτό, απομακρύνονται από αυτό με περιφρόνηση και επιτίθενται εναντίον εκείνου που τα εξαπάτησε (L).

«Διότι ούτε το γουρούνι ξέρει τι είναι μαργαριτάρι, όπως ακριβώς ούτε οι ασεβείς, ποια είναι τα άγια» (X).

Δεν πρόκειται για σχήμα χιαστό, σύμφωνα με το οποίο το μεν καταπατήσουν θα αναφερόταν στα γουρούνια, ενώ το κατασπαράξουν στα σκυλιά. Ρήσσω-ρήγνυμι= θα σχίσουν με τα δόντια, θα βλάψουν όπως μπορούν (δ).

(4) Η έννοια του στίχου. «Προστάζει να μην παραδίδουμε σε τέτοιους ανθρώπους το μυστήριο των δογμάτων της πίστης» (Z).

«Διότι τα άγια εμπαίζονται από εκείνους, επειδή δεν γνωρίζουν ποια είναι η αξία τους· και εκείνοι γίνονται περισσότερο αλαζόνες και οπλίζουν εναντίον μας· διότι αυτό σημαίνει το «μήπως τα καταπατήσουν και αφού στραφούν ξεσχίσουν και εσάς»» (X).

«Επειδή δηλαδή δεν μπορούν να καταλάβουν με τρόπο που να αρμόζει στο Θεό τα θεία δόγματα, χρησιμοποιούν αυτά με εμπάθεια· και από αυτό οπλίζουν και διακωμωδούν μεν αυτά, πέφτουν δε πάνω μας με ορμή» (Z).

«Μη δώσετε τα άγια στα σκυλιά... μήπως καταπατήσουν αυτά με τα πόδια τους, τους ανόητους λογισμούς και αφού στραφούν, σάς κατασπαράξουν, δημιουργώντας σχίσματα και αιρέσεις» (A).

Στίχ. 7-11. Τα αποτελέσματα της προσευχής.

Ματθ.7,7 Αἰτεῖτε⁽¹⁾, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε⁽²⁾, καὶ εὕρησете, κρούετε⁽²⁾, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν⁽³⁾.

Μετάφραση: Όσον όμως αφορά στις δικές σας ελλείψεις και ελαττώματα, να ζητάτε από τον Θεό, και θα σας δοθεί αυτό που ζητάτε, αρκεί να μην είναι παράλογο ή βλαβερό σε σας. Να γυρεύετε να βρείτε αυτό που ζητάτε, και θα το βρείτε, εφόσον σας είναι ωφέλιμο. Να χτυπάτε την πόρτα της θείας προστασίας, και θα σας ανοιχθεί.

Η σύνδεση με τα παραπάνω: Αφού δίδαξε ο Σωτήρας την επιείκεια προς τις ελλείψεις των άλλων, έρχεται τώρα να συστήσει την προσοχή στον εαυτό μας και την επίμονη επίκληση της

βοήθειας της θείας χάρης, ώστε να συμπληρώσει αυτή τις δικές μας ελλείψεις. Του Χριστιανού γνώρισμα είναι το να μην περιεργάζεται τις ελλείψεις των πλησίον του, αλλά τις δικές του και να ζητά από το Θεό βοήθεια και πνευματικά αγαθά και δωρεές, με τα οποία αυτές διορθώνονται (δ).

«Επειδή... διέταξε τους μαθητές να διορθώνουν και άλλους και να διακρίνουν τους πονηρούς και τους όχι τέτοιους, τα σκυλιά και τα όχι σκυλιά, αλλά είναι πολύ αυτό που είναι κρυμμένο από τους ανθρώπους... στη συνέχεια προσθέτει και το αποκορύφωμα της ευκολίας... την συμμαχία που προέρχεται από τις επίμονες προσευχές» (Χ).

(1) Αιτείτε, ζητείτε, κρούετε, προστακτική σε ενεστώτα.= «Δείχνει δηλαδή εδώ πώς θα κατορθωθούν αυτά και ότι αυτό θα γίνει με την προσευχή την συνεχή. Διότι είπε «να ζητάτε», εννοώντας πάντοτε, διότι δεν είπε, «ζητείστε» μία φορά» (Θφ).

Δεν πρέπει να παύουμε να προσευχόμαστε και όταν ακόμη δεν δίνεται απάντηση στις προσευχές μας. Τα τρία ρήματα προσδίδουν έμφαση στο παράγγελμα (ρ).

«Αυτά τα πρόσθεσε για να βεβαιώσει την υπόσχεση, έτσι ώστε, αν δεν πάρεις αμέσως, να μην απομακρυνθείς αλλά να επιμένεις... Διότι στην περίπτωση μεν των ανθρώπων, εάν επιμένεις να ενοχλείς με τις παρακλήσεις, τους εξοργίζεις· στην περίπτωση του Θεού όμως, περισσότερο πικραίνεις αυτόν, εάν δεν το κάνεις αυτό. Διότι δοκιμάζει την καρτερία σου και την ένταση, και σε θέλει να ζητάς με επιμονή μαζί και θερμότητα, και οπωσδήποτε θα δώσει» (Ζ).

Ζητάτε δωρεές για ικανοποίηση των αναγκών σας (b). Το αιτώ λέγεται για πνευματικά αγαθά και δωρεές, οι οποίες εξαρτώνται τελείως από τη θεία θέληση και τις οποίες δέχεται παθητικά ο άνθρωπος χωρίς καμία δική του συνεργασία (δ).

(2) Υποδηλώνουν και τα δύο ρήματα (ζητείτε, κρούετε) και προσπάθεια προσωπική εκ μέρους του ανθρώπου που ζητά και κρούει (L). Το ζητάω λέγεται για πνευματικά αγαθά που αποκτιούνται με την ενέργεια του Θεού και τη συνεργασία του ανθρώπου (δ). Ζητάτε τα κρυμμένα, τα οποία χάσατε, και θα βρείτε επιστρέφοντας από την πλάνη σας. Χτυπάτε όσοι είστε εκτός, για να γίνετε δεκτοί μέσα (b).

«Να χτυπάτε (λέει, σε ενεστώτα διαρκείας), για να δείξει ότι και αν ακόμη δεν ανοίξει αμέσως την πόρτα, πρέπει να παραμένετε στη θέση σας» (Χ).

(3) «Εάν επιμένουμε λέγοντας: δεν φεύγουμε, έως ότου πάρουμε, θα πάρουμε σίγουρα. Προφανώς βέβαια, εάν ζητάμε τέτοια που και σε αυτόν από τον οποίο ζητάμε να αρμόζουν, και σε εμάς που ζητάμε να συμφέρουν» (Σχ).

Ματθ.7,8 πᾶς γὰρ⁽¹⁾ ὁ αἰτῶν λαμβάνει⁽²⁾ καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.

Μετάφραση: Διότι καθένας που ζητά από τον Θεό, παίρνει. Και όποιος γυρεύει, βρίσκει. Και σ' όποιον χτυπά την πόρτα της θείας προστασίας, θα του ανοιχθεί αυτή.

(1) Προσθέτει ως την αιτία της αναπόφευκτης εκπλήρωσης των αιτήσεών τους, τον κανόνα της χορηγίας των αγαθών από το Θεό προς όλους που ζητούν εξαιτίας της αγαθότητός του. Θα πάρετε αυτό που ζητάτε διότι ο Θεός ως πατέρας αγαθός δεν κάνει καμία εξαίρεση ούτε προτίμηση και κανένα από τα τέκνα του δεν στερεί από τα αγαθά του και από τις δωρεές του (δ).

(2) «Αυτός δηλαδή που ενώ ζήτησε δεν πήρε, ή ανάξια ζήτησε, ή δεν επέμεινε, ή χλιαρά ζήτησε. Διότι πρέπει να συνδυαστούν και τα τρία» (Ζ).

«Αν επιμένεις να ζητάς, και αν ακόμη δεν πάρεις αμέσως, οπωσδήποτε θα πάρεις. Διότι για αυτό έχει κλείσει η πόρτα, για να σε προτρέψει στο να χτυπάς· για αυτό δεν σου δίνει αμέσως, για να ζητήσεις. Να επιμένεις λοιπόν να κάνεις αυτά και θα λάβεις οπωσδήποτε» (Χ).

Ματθ.7,9 ἢ⁽¹⁾ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος⁽²⁾, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ⁽³⁾ λίθον⁽⁴⁾ ἐπιδώσει αὐτῷ;

Μετάφραση: Και για να πεισθείτε σ' αυτό σας ρωτώ: Ποιός άνθρωπος από σας, εάν του ζητήσει ο γιος του ψωμί, είναι δυνατόν να του δώσει πέτρα αντί για ψωμί;

Ματθ.7,10 καὶ ἐὰν ἰχθὺν⁽⁵⁾ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν⁽⁶⁾ ἐπιδώσει αὐτῷ;

Μετάφραση: Και εάν του ζητήσει ψάρι, μήπως θα του δώσει φίδι αντί για ψάρι;

(1) Το ή διατηρεί εδώ όλη τη διαζευκτική του δύναμη= Ή, ποιος από σας φέρεται διαφορετικά προς το γιο του; (δ).

Ή, μήπως συμβαίνει διαφορετικά; Επιχείρημα από την ανθρώπινη πραγματικότητα (ο). «Αναφέρει πάλι σκέψη ανθρώπινου πράγματος και από παράδειγμα οδηγεί τον ακροατή να έχει θάρρος για αυτά που είπε» (Ζ).

(2) Λέγεται για την αντίθεση με το Θεό που αναφέρεται παρακάτω (δ). Σοβαρή και η ερμηνεία: Δηλαδή ένας, ο οποίος δεν στερείται ανθρωπισμού (b).

(3) Το «μη» περιπτεύει, αλλά προστέθηκε, για να αποδώσει στο ρήμα που ακολουθεί τον χαρακτήρα του αδύνατου. Η απάντηση στο «μη» είναι αναγκαστικά αρνητική= μήπως θα δώσει; Όχι βεβαίως (δ).

(4) Πέτρα, η οποία είναι άχρηστη για τροφή και μοιάζει εξωτερικά με ψωμί (b).

«Επομένως, αν δεν πάρεις, δεν παίρνεις, διότι ζητάς πέτρα· διότι αν και είσαι γιος, δεν αρκεί αυτό για να πάρεις, αλλά και αυτό ακριβώς είναι εκείνο που σε εμποδίζει να πάρεις, το ότι δηλαδή ζητάς, αν και είσαι γιος, αυτά που δεν σε συμφέρουν... Διότι και εσείς, και αν ακόμη είστε πατέρες, περιμένετε να σας ζητήσουν οι γιοι σας, και αν ζητήσουν από σας κάτι ασύμφορο, δεν τους το δίνετε, όπως ακριβώς λοιπόν εάν είναι συμφέρον, συμφωνείτε και το δίνετε» (X).

(5) Ένα παιδί μπορεί ευκολότερα να κάνει χωρίς ψάρι παρά χωρίς ψωμί. Και όμως πετυχαίνει και ψάρι, όταν το ζητήσει (b).

(6) Το φίδι, που είναι βλαβερό, μοιάζει με ψάρι (b). Ο πατέρας όχι μόνο κάτι ανώφελο (πέτρα) δεν δίνει, αλλά και πολύ περισσότερο ούτε βλαβερό, όπως το φίδι (δ). Ψωμί και ψάρι ήταν τα κύρια είδη τροφής στη Γαλιλαία (S).

Ματθ.7,11 εἰ οὖν⁽¹⁾ ὑμεῖς⁽²⁾, πονηροὶ⁽³⁾ ὄντες, οἴδατε⁽⁴⁾ δόματα ἀγαθὰ⁽⁵⁾ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς⁽⁶⁾ δώσει ἀγαθὰ⁽⁷⁾ τοῖς αἰτουῦσιν⁽⁸⁾ αὐτόν;

Μετάφραση: Εάν λοιπόν εσείς, ενώ είστε ατελείς και διεφθαρμένοι από το προπατορικό αμάρτημα, γνωρίζετε να δίνετε στα παιδιά σας ωφέλιμα πράγματα, πόσο περισσότερο ο ουράνιος Πατέρας σας, που είναι γεμάτος αγαθότητα, θα δώσει καλά και ωφέλιμα σ' εκείνους που του ζητούν;

(1) Ο στίχος αυτός περιέχει το συμπέρασμα των δύο προηγούμενων (δ).

(2) Ο Χριστός δίκαια εξαιρεί τον εαυτό του και κανέναν άλλον (b). Ο ήρεμος, αλλά και εμφαντικός τρόπος, με τον οποίο ο Χριστός χωρίζει τον εαυτό του από τους ακροατές του στην ειδική αυτή περίπτωση, προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση (p).

(3) «Τους ονόμασε πονηρούς, όχι κατηγορώντας την ανθρώπινη φύση, αλλά για αντιδιαστολή με την αγαθότητα του Θεού· διότι η ανθρώπινη αγαθότητα σε σχέση με τη θεία, μοιάζει με κακία, και τόσο μεγάλη είναι η διαφορά σε αυτά τα δύο, όση του ανθρώπου με το Θεό» (Z).

Πονηροί· λαμπρή μαρτυρία για το δόγμα της προπατορικής αμαρτίας (b). Όλοι οι άνθρωποι όχι μόνο είναι ετερόφωτοι και έχουν ασθενές φως σε σύγκριση με το αρχικό και λαμπρότατο φως της θείας φύσης, αλλά έχουν και το σκιερό τους μέρος, διότι εξαιτίας του προπατορικού αμαρτήματος είναι εξαχρειωμένη εικόνα του Θεού (δ).

(4) Το οίδατε αναφέρεται στο αγαθά δόματα (δ). Ξέρετε να κάνετε διάκριση μεταξύ πέτρας και ψωμιού κλπ (b).

(5) Αβλαβή και ωφέλιμα (b). Δεν δίνετε πάντοτε ό,τι ζητιέται από εσάς, διότι συχνά τα παιδιά ζητούν και όχι καλά για αυτά, αλλά δίνετε ό,τι είναι αγαθό (ρ).

(6) Στον οποίο δεν υπάρχει κάποια πονηρία (b).

(7) Αγαθά λέει τα καλά, χρήσιμα και ωφέλιμα για αυτόν που ζητά για προκοπή πνευματική και σωτηρία (δ).

(8) Δηλαδή στα παιδιά του· διότι όπου αρχίζει αληθινή προσευχή, εκεί υπάρχει θεία υϊότητα (b).

Στίχ. 12-14. Ο χρυσός κανόνας. Οι δυο δρόμοι.

Ματθ.7,12 Πάντα οὖν⁽¹⁾ ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι⁽²⁾, οὕτω⁽³⁾ καὶ ὑμεῖς ποιῆτε αὐτοῖς⁽⁴⁾. οὗτος⁽⁵⁾ γάρ ἐστιν ὁ νόμος⁽⁶⁾ καὶ οἱ προφῆται⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Και για να συγκεφαλαιώσω λοιπόν όλα όσα προηγουμένως σας είπα, σας προσθέτω: Όλα όσα θέλετε να σας κάνουν οι άνθρωποι, τα ίδια να κάνετε και σεις σ' αυτούς. Διότι αυτός είναι ουσιαστικά και συνοπτικά ο νόμος και οι προφῆτες, το να αγαπάτε δηλαδή τον διπλανό σας σαν τον εαυτό σας.

Η σύνδεση με τα παραπάνω: Αφού ασχολήθηκε ο Σωτήρας από το ε 17 με την εξέταση και συμπλήρωση σπουδαίων ηθικών διατάξεων και εντολών του νόμου, προβαίνει τώρα στο τέλος αυτής της ομιλίας στην ανακεφαλαίωση του καθενός θέματος και στο συμπέρασμα για το γενικό χαρακτήρα και την ουσία του νόμου (δ). Στο χρυσό κανόνα η επί του όρους ομιλία φθάνει στο κατακόρυφό της· αποτελεί αυτός το επιστέγασμα της όλης ομιλίας (ρ). Όσα ακολουθούν από το στίχο 13 και εξής αποτελούν τον επίλογο της ομιλίας.

(1) Το συμπέρασμα για ό,τι ειπώθηκε από την αρχή του κεφαλαίου. Συμπεραίνει και συγχρόνως επανέρχεται στο κεφ. ε 17 (b).

(2) «Δεν είπε, όσα θες να γίνουν σε σένα από το Θεό, αυτά να κάνεις στον πλησίον, για να μη λες· Και πώς είναι δυνατόν αυτό; Εκείνος είναι Θεός, ενώ εγώ άνθρωπος· αλλά όσα θες

να γίνουν σε σένα από τον σύνδουλό σου, αυτά και εσύ να δείξεις στον πλησίον. Τι πιο ελαφρύ υπάρχει από αυτό; Τι πιο δίκαιο;» (X).

(3) Τα ίδια πράγματα με τον ίδιο τρόπο (b).

(4) «Έτσι να κάνετε αυτά σε αυτούς, όπως θέλετε εκείνους να κάνουν αυτά σε σας, το οποίο είναι το ίδιο με το «να αγαπάς τον πλησίον όπως τον εαυτό σου»» (Z).

«Από αυτό είναι ολοφάνερο, ότι η αρετή είναι συνδεδεμένη με τη φύση μας και από μόνοι μας γνωρίζουμε όλοι τα πρέπει και δεν είναι δυνατόν ποτέ να επικαλεστούμε άγνοια» (X).

«Διότι πράγματι, ο νόμος του Θεού και οι προφήτες εκείνα λένε, τα οποία λέει και ο φυσικός νόμος» (Θφ). Η αρνητική μορφή του παραγγέλματος, αυτό που εσύ μισείς στον άλλο μην το κάνεις (Τωβίτ δ 15) φαίνεται να ήταν συνηθισμένη μεταξύ των ραββίνων. Βρίσκεται και στον Ισοκράτη, τον Φίλωνα και τους Στωικούς (p).

Αλλά η θετική μορφή οφείλεται στον Ιησού. Στη μορφή αυτή, ως καρποφόρο θετικό αξίωμα, απαλλαγμένο από περιορισμούς, είναι προφανώς απείρως ανώτερο από την παλαιά αρνητική μορφή.

(5) Οι τελικοί λόγοι, διότι αυτός είναι ο νόμος και οι προφήτες, ανασκοπούν στο ε 17. Μακριά από το να καταργήσει το νόμο και τους προφήτες, ο Χριστός κηρύττει διδασκαλία που συνοψίζει όλη τη διδασκαλία τους που αναφέρεται στα καθήκοντα του ανθρώπου προς τον άνθρωπο. Ό,τι επιθυμούμε από τον πλησίον μας είναι η αγάπη, αληθινή, σταθερή, διακριτική αγάπη (p).

(6) Όχι όλος ο νόμος, διότι η ανακεφαλαίωση αυτή αναφέρεται στο μισό κυριότατο του νόμου, την προς τον πλησίον αγάπη, ο όλος όμως νόμος περιλαμβάνει και τις δύο εντολές δηλαδή και την προς τον Θεόν αγάπη (δ). «Ο νόμος λέει· θα αγαπήσεις τον πλησίον σου όπως τον εαυτό σου» (Z).

(7) «Οι προφήτες πάλι πολλά συμβούλεψαν τους Ιουδαίους για την φιλαδελφία» (Z).

Ματθ.7,13 Εισέλθετε⁽¹⁾ διὰ τῆς στενῆς πύλης⁽²⁾· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη⁽³⁾ καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδός⁽⁴⁾ ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι⁽⁵⁾ δι' αὐτῆς⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Μην αποθαρρυνθείτε από τις δυσκολίες που στην αρχή θα σας παρουσιάσει η εφαρμογή του χρυσού αυτού νόμου και κανόνα. Προσπαθήστε να μπείτε στο δρόμο της αρετής από τη στενή πύλη, απαρνούμενοι την αμαρτωλή ζωή σας. Χρειάζεται όμως γι' αυτό επίπονη προσπάθεια. Διότι είναι πλατιά η θύρα και ευρύχωρος ο δρόμος που αποπλανά και

παρασύρει στην αιώνια απώλεια της κολάσεως· και πολλοί είναι εκείνοι που εισέρχονται α' αυτήν, καθώς με ευκολία μεγάλη και χωρίς τον παραμικρό αγώνα μπαίνει κανείς εδώ. Ο δρόμος της αμαρτίας είναι ευρύχωρος.

Ο επίλογος της επί του όρους ομιλίας περιλαμβάνει τρία ζεύγη αντιθέσεων, δηλαδή την πλατεία οδό και τη στενή, το αγαθό δέντρο και το σαπρό, την οικοδομή που θεμελιώθηκε στην πέτρα και αυτήν που στηρίχτηκε στην άμμο. Μπορούμε να συνδέσουμε την υποχρέωση που αναφέρεται από τον σ. 13 να μπούμε από τη στενή πύλη, με τον χρυσό κανόνα του σ. 12 με τη σκέψη, ότι η εφαρμογή του κανόνα αυτού είναι πράγματι δύσκολη. Επιπλέον η οδός για την οποία γίνεται εδώ λόγος είναι αυτή που οδηγεί στη βασιλεία, οπότε έτσι επανερχόμαστε στην και στον επίλογο ίδια ιδέα, με την οποία άρχισε ο Κύριος την επί του όρους ομιλία (ε 3). Η οδός στη βασιλεία των ουρανών είναι η δικαιοσύνη, η οποία περιγράφεται στους μακαρισμούς. Μπορούμε άλλωστε αυτά που λέγονται στους στίχους 13-14 να τα μετατρέψουμε και σε μακαρισμό: Μακάριοι αυτοί που ζητούν την στενή οδό της δικαιοσύνης, διότι αυτοί θα βρουν τη βασιλεία των ουρανών (ρ).

(1) Κάντε αντικείμενο των σταθερών και έντονων προσπαθειών σας το να μπίτε πράγματι. Αυτό προϋποθέτει, ότι επιχειρούν να βαδίζουν στη στενή οδό. Αξιοσημείωτη η αντιθετική σχέση μεταξύ του εισέλθετε και του εισερχόμενοι στο τέλος του στίχου (b).

(2) Η πύλη μπήκε πριν την οδό· η πύλη λοιπόν στο στίχο αυτό σημαίνει εκείνο, με το οποίο αρχίζει κάποιος κατά κάποιο τρόπο να ζητά τη σωτηρία της ψυχής του (b). Η βασιλεία των ουρανών συμβολίζεται με ακρόπολη, στην οποία όχι χωρίς δυσκολία μπαίνει κάποιος (F). Η στενή πύλη είναι το σύμβολο της δυσκολίας της εισόδου στην πνευματική κοινωνία του Σωτήρα για τους σαρκικούς ανθρώπους· πρώτη και μεγάλη δυσχέρεια για τον σωματικό άνθρωπο είναι η απόφαση να μπει στη χριστιανική πνευματική κοινωνία· στενή πύλη λέγεται το σύνολο των συνθηκών της μετάνοιας, της απάρνησης του κόσμου και των επιθυμιών του κόσμου, οι οποίες αποτελούν την πρώτη και απαραίτητη συνθήκη της προσέλευσης στο Χριστό (δ).

«Στενή (ονομάζει την πύλη) διότι προετοιμάζει αυτούς που μπαίνουν στο να πονούν και να ιδρώνουν και να θλίβονται, μέχρις ότου περάσουν από αυτήν, και επειδή δεν χωράει τους παχείς από τις αμαρτίες, λόγω της λεπτότητας που έχει η ακρίβειά της, μέχρις ότου αποβάλλουν το πάχος της αμαρτίας» (Z).

(3) Ο σιναϊτικός κώδικας και κάποιοι μικρογράμματοι όπως και οι Κλήμης Αλεξανδρεύς, Ωριγένης, Ευσέβιος και Ιππόλυτος, παραλείπουν τη λέξη, γράφοντας: πλατεία και ευρύχωρος η οδός. Παρόλο που η γραφή αυτή δεν μαρτυρείται επαρκώς, είναι από την άποψη της έννοιας άριστη.= Για την απώλεια δεν υπάρχει ανάγκη πύλης, αλλά ο πλατύς δρόμος οδηγεί

στην απώλεια. Παρόλ' αυτά η λέξη αυτή έπρεπε αναπόφευκτα να προστεθεί εδώ, για να συμπληρωθεί η εικόνα σύμφωνα με τον στίχο 14 και σύμφωνα με την ανάμνηση της πύλης του Άδη (Σοφ. Σολ. ιστ 13, Ησ. λη 10) (L). Η πλατειά πύλη και η ευρύχωρη οδός είναι έμβλημα της εύκολης ζωής του κόσμου, η οποία δεν απαιτεί κάποια προσπάθεια (F).

(4) Η εικόνα εδώ των δύο οδών βασίζεται στην Π.Δ. (δες Ιερεμ. κα 8, Δευτ. λ 19). Η έννοια των δύο οδών (της ζωής και του θανάτου) που βασίζεται στο Δευτ. λ 19 άσκησε σημαντική επίδραση και στην εξωκανονική ιουδαϊκή γραμματεία και ίσως, όπως κάποιοι από τους επιστήμονες υποθέτουν, αναμίχθηκε και σε κάποια ιουδαϊκή κατήχηση για τους προσηγύτους, πάνω στην οποία βασίστηκε και το πρώτο μέρος της Διδαχής (των Αποστόλων) όπως και κάποια άλλη από την παλαιά χριστιανική γραμματεία (S).

Οι δύο αυτοί δρόμοι πρέπει να εννοηθούν με έννοια σημιτική για διδασκαλία πρακτική (Πράξ. θ 2), όπως οι δύο δρόμοι της Διδαχής (κεφ. α-στ) και της επιστολής του Βαρνάβα (κεφ. ιη-κ). Είναι η εκλογή μεταξύ της ζωής και του θανάτου (Δευτερ. λ 19) με την τήρηση ή μη των εντολών του Θεού (L).

«Πύλη και δρόμο ονόμασε τη φιληδονία. Πύλη μεν και οδό διότι οδηγεί στην κόλαση· διότι αυτή ονομάζει εδώ απώλεια· την λείει επίσης πλατειά και ευρύχωρη διότι δεν προξενεί κανένα κόπο σε αυτούς που μπαίνουν από αυτήν» (Z).

(5) Δεν υπάρχει ανάγκη να αναζητήσουν και να βρουν αυτήν, διότι αυτόματα πέφτουν στην καταστροφή (b).

(6) Δηλαδή την οδό (b).

Ματθ.7,14 ότι⁽¹⁾ στενή ή πύλη καὶ τεθλιμμένη⁽²⁾ ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν⁽³⁾, καὶ ὀλίγοι⁽⁴⁾ εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες⁽⁵⁾ αὐτήν⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Πόσο στενή όμως είναι η θύρα και γεμάτος δυσκολίες, κινδύνους και πιέσεις ο δρόμος που φέρνει στην αιώνια ζωή! Διότι πρέπει κανείς να αντισταθεί και να αντιδράσει όχι μόνο στις κακές παρακινήσεις των ανθρώπων, αλλά και στις κακές συνήθειες και κλίσεις του εαυτού του. Γι' αυτό λίγοι είναι εκείνοι που βρίσκουν το δρόμο αυτό.

(1) Στα αντιοχειανά και βυζαντινά και κάποια άλλα χειρόγραφα, υπάρχει η γραφή, τι στενή...!, που αποτελεί ένα είδος θλιβερής αναφώνησης που είναι πιο εκφραστική από το «ότι», το οποίο είναι το λογικό παράλληλο του «ότι» στο στίχο 13 (L).

«Το «τι» το λέει αντί να πει «πολύ»» (Ζ). «Το «τι» είναι θαυμαστικό. Θαυμάζω δηλαδή, πω πω, πόσο είναι στενή!» (ΘΦ). Η γραφή «ότι» κάνει τον στίχο 14 αιτιολογία της φράσης «πολλοί οι εισερχόμενοι» του στίχου 13.

(2) Συμπιεσμένη, σφιγμένη σαν στόμιο μεταξύ δύο βράχων ή μεταξύ βράχου και γκρεμού (Ι). «Η λέξη τεθλιμμένη δίνει έμφαση στη στενότητα, διότι η οδός είναι τόσο πολύ στενή, ώστε να θλίβεται, δηλαδή να έχει στενότητα χώρου και από τα δύο μέρη ο οδοιπόρος, διότι κάθε παρέκκλιση είτε προς τα δεξιά είτε προς τα αριστερά είναι επικίνδυνη, όπως συμβαίνει πάνω σε γέφυρα, όπου ο ποταμός που ρέει από κάτω υποδέχεται αυτόν που παρεκκλίνει από κάθε πλευρά» (Β).

«Δεν είναι μικρή παρηγοριά και το ότι ονόμασε αυτήν πύλη και οδό. Διότι και από τα δύο είμαστε περαστικοί και δεν είναι μόνιμα» (Ζ).

«Είναι οδός και πύλη· όπως ακριβώς λοιπόν και η άλλη, έστω και αν είναι πλατειά, έστω και αν είναι ευρύχωρη, και αυτή είναι οδός και πύλη. Από αυτά όμως τίποτα δεν είναι μόνιμο, αλλά όλα παρέρχονται, και τα λυπηρά και τα καλά της ζωής» (Χ).

(3) Την αιώνια ζωή, τη ζωή η οποία είναι πράγματι ζωή (ρ). «Το ότι καταλήγουν σε αίσιο τέλος (διότι καταλήγουν στη ζωή) είναι ικανό να παρηγορήσει αυτούς που αγωνίζονται. Επομένως και το πρόσκαιρο των κόπων και το παντοτινό των στεφάνων... θα μπορούσε να αποτελέσει μέγιστη παρηγοριά για τους κόπους» (Χ).

(4) «Εκεί μεν είναι πολλοί διότι είναι ευχάριστα και χωρίς κόπο· εδώ όμως λίγοι, λόγω της πικρίας και του μόχθου» (Ζ).

«Αλλά δεν πρέπει να προσέχουμε τους πολλούς, ούτε από αυτό να θορυβούμαστε, αλλά να μιμούμαστε τους λίγους και αφού εξοπλίζουμε τους εαυτούς μας από παντού, έτσι να βαδίζουμε αυτήν την οδό» (Χ).

(5) Αντί για το εισερχόμενοι του προηγούμενου στίχου, σκόπιμα μπήκε το ευρίσκοντες, το οποίο δείχνει ότι η είσοδος από τη θύρα της ζωής προϋποθέτει αναζήτηση και έρευνα για να την βρει κανείς (δ).

(6) Δηλαδή την οδό (b)

Στίχ. 15-20. Προσοχή από τους ψευδοπροφήτες.

Ματθ.7,15 Προσέχετε⁽¹⁾ δὲ⁽²⁾ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν⁽³⁾, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων⁽⁴⁾, ἔσωθεν δὲ εἰσὶ λύκοι⁽⁵⁾ ἄρπαγες⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Εάν λοιπόν θέλετε να βρείτε το δρόμο αυτό της αιώνιας σωτηρίας, προσέχετε να μην παρασυρθείτε από κακούς οδηγούς. Προσέχετε απ' τους ψευδοπροφήτες, που έρχονται σε σας με την εξωτερική μορφή της αθωότητας και της ημερότητας του προβάτου, ενώ από μέσα τους είναι άγριοι και αισχροκερδείς, σαν λύκοι που αρπάζουν.

Η σύνδεση με τα παραπάνω: Η δυσκολία να βρει κάποιος την ευθεία οδό, κατά τρόπο φυσικό φέρνει στο μέσο και την έννοια των οδηγών, οι οποίοι θα έδειχναν αυτήν (ο). Εάν πρέπει να βρούμε την ευθεία οδό, ας προσέχουμε από τους αναξιόπιστους οδηγούς (ρ).

«Αφού είπε για την οδό προσθέτει και για αυτούς που επιβουλεύονται στο δρόμο, για να είμαστε προσεκτικότεροι και πιο ξάγρυπνοι» (Ζ).

«Επειδή δηλαδή είπε, ότι «λίγοι είναι αυτοί που τη βρίσκουν», τους ξεχωρίζει πάλι από αυτούς που δεν την βρίσκουν μεν, αλλά όμως υποκρίνονται, προτρέποντας να μην προσέχουν μόνο αυτούς που φορούν τα προσωπεία, αλλά αυτούς που βαδίζουν αυτήν πραγματικά» (Χ).

(1) «Να, μαζί με τους σκύλους και τα γουρούνια υπάρχει και άλλο είδος ενέδρας και σκευωρίας πολύ πιο φοβερό από εκείνο. Διότι εκείνοι μεν είναι αναγνωρισμένοι και φανεροί, ενώ αυτοί είναι κεκαλυμμένοι. Για αυτό και πρόσταξε εκείνους μεν να τους αποφεύγουμε, αυτούς δε να τους εξετάζουμε με προσοχή και ακρίβεια, διότι δεν είναι δυνατόν αυτούς να τους διαπιστώσουμε από την πρώτη επίθεσή· για αυτό και έλεγε· «Προσέχετε», για να μας κάνει πιο προσεκτικούς στην αναγνώρισή τους» (Χ).

«Και ας προσέξουμε την ημερότητα του φιλόανθρωπου δεσπότη μας. Διότι δεν είπε, τιμωρήστε τους, αλλά μη βλαφτείτε από αυτούς· μην πέσετε σε αυτούς αφύλακτοι» (Σχ).

(2) Ενώ προσπαθείτε να μπειτε, προσέχετε από εκείνους, οι οποίοι κλείνουν την οδό από εσάς (b).

(3) Των οποίων η διδασκαλία είναι διαφορετική από αυτήν των αληθινών προφητών (b). Χριστιανοί ψευδοπροφήτες δεν εμφανίστηκαν παρά μετά το θάνατο του Κυρίου. Δες Α΄ Ιω. δ 1. Η Διδαχή (κεφ. ια) γράφει πολλά για την τάξη των προφητών και μιλά και για ψευδοπροφήτες. Ιουδαίους ψευδοπροφήτες υπαινίσσονται τα Πράξ. ιγ 6 και Β΄ Πέτρ. β 1. Αυτοί λοιπόν οι Ιουδαίοι ψευδοπροφήτες θα θεωρούνταν φυσικά ως πρωτότυπα και των Χριστιανών ψευδοπροφητών που θα ακολουθούσαν (S).

Με τη λέξη αυτή χαρακτήρισε άριστα ο Κύριος τους Φαρισαίους, αφού άλλωστε κατηγορήσε αυτούς για την υποκρισία και την αρπακτικότητα τους (Ματθ. κγ 25) (L).

«Ψευδοπροφήτες εδώ υπαινίσσεται... αυτούς που έχουν μεν βίο διεφθαρμένο, αλλά φορούν προσωπίο αρετής» (Σχ).

(4) Δηλαδή με τέτοιο ένδυμα το οποίο θα φορούσαν, εάν ήταν πρόβατα (b). Παίρνουν την εξωτερική μορφή και το σχήμα του προβάτου, την απλότητα και ημερότητα του ζώου αυτού (δ).

(5) Οι λύκοι για δήλωση των εχθρών του ποιμνίου του Θεού αναφέρονται μεταφορικά στην Π.Δ. (Ιεζ. κβ 27, Σοφον. γ 3. Δες και Ιω. ι 12 και Πράξ. κ 29).

«Αυτό που λέει σημαίνει το εξής· δεν έχουν τίποτα το ήμερο ούτε το γλυκύ· διότι το πρόβατο φτάνει μέχρι το δέρμα· για αυτό και είναι εύκολη η αναγνώριση» (Χ).

(6) Ονομάζονται άρπαγες διότι με απληστία επιζητούν κέρδος και επιρροή (ρ). Σκοπός του έργου τους είναι η αρπαγή και η αισχροκέρδια και η απώλεια όσο περισσότερων προβάτων· διότι ο λύκος πνίγει τα πρόβατα όχι μόνο για να φάει, αλλά και για να χορτάσει την αιμοβόρο του και αρπαχτική διάθεση (δ).

Ματθ.7,16 ἀπὸ τῶν καρπῶν⁽¹⁾ αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε⁽²⁾ αὐτούς. Μήτι⁽³⁾ συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν⁽⁴⁾ σταφυλὴν ἢ ἀπὸ τριβόλων⁽⁴⁾ σῦκα;

Μετάφραση: Από τη διαγωγή τους και τα έργα τους, που σαν καρπό παράγουν, θα τους μάθετε καλά. Μήπως μαζεύουν από τα αγκάθια σταφύλια ή από τους αγκαθωτούς θάμνους σύκα;

(1) Ο καρπός συνίσταται σε κάθετί που ο διδάσκαλος βγάζει από την καρδιά του στη γλώσσα του και στη διαγωγή του, σαν κάτι που χύνεται από την εσωτερική του ύπαρξη, όπως το γάλα, το οποίο η μητέρα δίνει από το στήθος της (b).

«Αν και νομίζουν (οι ψευδοπροφήτες) ότι διαφεύγουν την προσοχή, αλλά όμως εύκολα θα ελεγχθούν. Διότι είναι τέτοια η οδός την οποία πρόσταξα να βαδίζουν οι μαθητές μου, επίπονη και δυσπρόσιτη, ώστε να μην μπορούν οι υποκριτές να βαδίζουν σε αυτήν» (Ζ).

«Διότι αν και προφασίζονται ότι επιδεικνύουν σωστή ζωή, αλλά γρήγορα θα αλλάξουν μη θέλοντας να βαδίζουν την επίπονη οδό» (Σχ).

(2) Γνωρίζω με ακρίβεια, με σαφήνεια (g).

(3) «Το «μήτι» λέγεται αντί για το «άραγε» ερωτηματικά» (Ζ). Και εδώ, όπως συνήθως, δείχνει την πεποίθηση, την οποία έχει για το αντίθετο από αυτό που ρωτά (δ).

(4) «Είδος αγκαθιού είναι και η τρίβολος» (Ζ). Αναφέρει δύο από τους χειρότερους θάμνους και δύο από τους άριστους καρπούς, για να καταδείξει το αδύνατο δημιουργίας καλού καρπού από κακή φύση (δ). Για το αγκάθι και τα τροβόλια να λέγονται μαζί δεξ Γεν. γ 18, Ωσηέ ι 8. Για τον όλο στίχο δεξ Ιακ. γ 12 (S).

Ματθ.7,17 οὕτω⁽¹⁾ πᾶν δένδρον⁽²⁾ ἀγαθὸν⁽³⁾ καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν⁽⁴⁾ δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ.

Μετάφραση: Ὅπως λοιπὸν δεν μαζεύουν ἀπὸ τα ἀγκάθια σταφύλια ἢ ἀπὸ τα τριβόλια σῦκα, ἔτσι κάθε δένδρο χρήσιμο, που ἔχει καλοὺς χυμούς, παράγει καλοὺς καρποὺς· ἐνὼ το ἀχρηστο δένδρο παράγει ἀχρηστους καρποὺς ἢ και βλαβεροὺς.

(1) Βγάζει ἀπὸ τη μερική περίπτωση γενικό συμπέρασμα (L). Η πρόταση αὐτή ἀναφέρεται στην ἀρνητική ἀπάντηση που ἐννοεῖται ἀπὸ την ἐρώτηση. Δεν συλλέγουν ἀπὸ ἀγκάθια σταφύλι κλπ. Ὅπως δηλαδή ἀληθεύει το μεν, ἔτσι ἀληθεύει και το δε (δ).

(2) Το παράδειγμα ἀπὸ το ἀγαθὸ και ἀχρηστο δέντρο βρίσκεται και στο Ιακ. γ 11,12, ὅπου ἔχουμε πιθανῶς ηχώ της διδασκαλίας του Χριστοῦ ὅπως μνημόνευσε αὐτήν ο ἀδελφός του Κυρίου. Και ο ἴδιος ο Χριστὸς φαίνεται, ὅτι ὄχι μία φορά χρησιμοποίησε το παράδειγμα αὐτό (Ματθ. ιβ 33).

(3) Κάθε δέντρο που ἔχει καλή φύση και καλοὺς χυμούς (δ).

(4) «Σαπρὸ λέγεται ὄχι μόνο το σαπισμένο ἀλλὰ και το ἀχρηστο» (Ζ), ἀκατάλληλο για χρήση, ἀνωφελές (g) «κάθετί που δεν ἐκπληρώνει την ἀνάγκη του, το λέμε σαπρὸ» (Χ στην Ομιλ. 4 στην Α Τιμ.).

Ματθ.7,18 ⁽¹⁾οὐ δύναται⁽²⁾ δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν⁽³⁾.

Μετάφραση: Δεν εἶναι δυνατόν ἓνα χρήσιμο δένδρο να βγάλει καρποὺς βλαβεροὺς, οὔτε ἓνα δένδρο που ἔχει χυμούς κακοὺς να βγάλει καρποὺς καλοὺς. Ἐτσι και ο ἀγαθὸς ἄνθρωπος θα παράγει ἐνάρετες πράξεις. Ἐνὼ ο πονηρὸς και υποκριτὴς θα δείξει την πονηριά του στη διαγωγή του και θα γίνει ευδιάκριτος ἀπὸ τους ἄλλους.

(1) Αξιοσημεῖωτη η χαρακτηριστική σημετική μέθοδος του τρόπου παρουσίας, πρώτα θετικά (στο σ. 17) και ἔπειτα ἀρνητικά (στο σ. 18)(S).

(2) Όχι μόνο είναι γενικός κανόνας, αλλά και δεν μπορεί να γίνει αλλιώς (L). Κανόνας που δεν επιδέχεται εξαίρεση. «Πρόσεξε ότι δεν είπε ότι δεν θα μπορέσει, αλλά ότι όσο είναι σαπρό, δεν γεννά καλά» (Θφ).

(3) «Ο Χριστός δεν λέει αυτό, ότι δηλαδή ο πονηρός είναι αδύνατον να μεταβληθεί, ή ο αγαθός δεν μπορεί να αλλάξει, αλλά όσο χρόνο θα συζεί με την πονηρία, δεν θα μπορέσει να παράγει καλό καρπό· διότι είναι μεν δυνατόν, ενώ είναι πονηρός να μεταβληθεί και να γίνει ενάρετος, παραμένοντας όμως στην πονηρία δεν θα παράγει καρπό καλό. Τι λοιπόν; Ο Δαβίδ δεν παρήγαγε καρπό πονηρό αν και ήταν αγαθός; Όχι παραμένοντας αγαθός, αλλά όταν μεταβλήθηκε· διότι εάν διαρκώς παρέμενε αγαθός, δεν θα ήταν δυνατόν να παράγει τέτοιο καρπό· διότι δεν θα τολμούσε να διαπράξει αυτά που διέπραξε, εάν παρέμενε στη συνήθεια της αρετής» (Χ).

Ματθ.7,19 πᾶν⁽¹⁾ δένδρον⁽²⁾ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται⁽³⁾.

Μετάφραση: Κάθε δένδρο που δεν παράγει χρήσιμο καρπό, κόβεται και ρίχνεται στη φωτιά. Αυτό θα πάθουν και οι υποκριτές.

(1) Επαναλαμβάνονται εδώ ακριβώς τα λόγια του Ματθ. γ 2, που περιλαμβάνονται εκεί στο κήρυγμα του Βαπτιστή. «Θύμισε και τα λόγια του Ιωάννη... Διότι και εκείνος τα ίδια έλεγε, αναφέροντας προς αυτούς αξίνα και δέντρο που κόβεται και φωτιά άσβηση» (Σχ).

(2) Η αλληγορία συνεχίζεται (b).

(3) «Επειδή δεν είπε μεν να τους τιμωρούν (τους ψευδοπροφήτες), αλλά μόνο να φυλάγονται από αυτούς, για να ενθαρρύνει εκείνους που βλάπτονταν από αυτούς και για να εκφοβίσει και να μεταβάλλει και αυτούς, τους προέβαλε την εκ μέρους του τιμωρία» (Χ). Απειλεί τους ψευδοπροφήτες με την τιμωρία που τους αναμένει, παρεκβαίνοντας ελαφρά από τη σειρά του λόγου.

Ματθ.7,20 ἄρα⁽¹⁾ γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν⁽²⁾ ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

Μετάφραση: Και δεν είναι δύσκολο να τους διακρίνετε. Διότι από όσα είπαμε βγαίνει το συμπέρασμα ότι θα τους γνωρίσετε καλά, με ασφάλεια και βεβαιότητα, από τα έργα που σαν καρπούς θα έχουν.

(1) «Αυτό το «άρα» είναι αποδεικτικό, αντί να πει «οπωσδήποτε». Διότι αφού ανέφερε σειρά παραδειγμάτων και απέδειξε ότι θα αναγνωρίσουν αυτούς, προσθέτει ότι οπωσδήποτε, όπως αποδείχτηκε, θα τους καταλάβετε από τις κακές πράξεις τους» (Ζ).

(2) Οι ψευδοπροφήτες παρά τα εξωτερικά προσχήματα ευσεβείας, νηστείας, προσευχής, ελεημοσύνης και ίσως και παρά τις διαμαρτυρίες τους για την ορθότητα της πίστης τους, θα αποκαλυφθούν, εάν όχι πάντοτε από τα κακά τους ήθη, τουλάχιστον όμως από τον κακό χαρακτήρα των προσπαθειών τους (L).

Στίχ. 21-29. Να εφαρμόζουμε τις εντολές του Θεού.

Ματθ.7,21 Οὐ πᾶς⁽¹⁾ ὁ λέγων⁽²⁾ μοι Κύριε⁽³⁾ Κύριε⁽⁴⁾, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν⁽⁵⁾, ἀλλ' ὁ ποιῶν⁽⁶⁾ τὸ θέλημα⁽⁷⁾ τοῦ πατρὸς μου⁽⁸⁾ τοῦ ἐν οὐρανοῖς⁽⁹⁾.

Μετάφραση: Προσέχετε ἀκόμη μήπως παραπλανηθεῖτε κι ἀπ' τον εαυτό σας. Πρέπει να ξέρετε ότι στη βασιλεία των ουρανῶν δεν θα εἰσέλθει ὅποιος μου λέει με ἐπίμονη ἐπίκληση της θεότητός μου, Κύριε, Κύριε, ἀλλὰ θα εἰσέλθει σ' αὐτὴν ἐκεῖνος που εφαρμόζει το θέλημα του Πατρὸς μου που εἶναι στους ουρανοὺς.

Η σύνδεση με τα παραπάνω: Οφείλουμε να προσέχουμε όχι μόνο ἀπὸ την ἀποπλάνηση που προέρχεται ἀπὸ ἄλλους (ἀπὸ τους ψευδοπροφήτες), ἀλλὰ πολύ περισσότερο πρέπει να προφυλαγώμαστε ἀπὸ την ἀποπλάνηση που προέρχεται ἀπὸ ἐμᾶς τους ἰδίους· ψεύτικες ομολογίες μπορεῖ να εἶναι χειρότερες ἀπὸ τους ψευδοπροφήτες. «Διότι δεν θα μπει στην ἀπόλαυση των ουρανίων ἀγαθῶν καθένας που πιστεύει σε μένα, ἀν δεν κάνει ὅσα λέω» (Ζ).

(1) Ὁχι κάθε ἓνας κλπ (b). Το «ὄχι καθένας» δεν ἔχει την ἴδια σημασία με το κανένας ὅπως στο Ματθ. κδ 22, διότι ἡ ἀρνηση δεν ἀναφέρεται στο ρῆμα, ἀλλὰ στο καθένας, το οποίο περιορίζει (L).

(2) Μπαίνει σε ἀντίθεση με το ἀκόλουθο «ο ποιων». Δες Α' Κορ. θ 27, ιγ 1,2 (b).

(3) Ο Ιησὺς ἀναγνώριζε, ὅτι ἡ θεία αὐτὴ ὀνομασία οφειλόταν σε αὐτόν (b). Κάποιες φορές χρησιμοποιήθηκε ὁ τίτλος αὐτός ως φιλοφρονητικὴ μορφή προσφώνησης πρὸς τον Ιησὺ· ἀλλὰ ἐδῶ ὁ τίτλος ἔχει την ἐννοια αὐτοῦ που ἔχει ὅλη την ἐξουσία ἀπὸ το Θεό στην ἐσχατὴ ἡμέρα. Δες τον ἐπόμενο σ. (S).

(4) Επαναλαμβάνεται δύο φορές το Κύριε, για ἐνδειξη του ἐπίμονου και ἐντονου της ἐπίκλησης και ἐπομένως του μεγάλου βαθμοῦ της μέσω του νου παραδοχῆς και ἀναγνώρισης του Σωτῆρα ως Θεοῦ (δ). Εἶναι δυνατόν να εξαπατούμε τους εαυτοὺς μας ὅσον

αφορά στην ειλικρίνεια των εκφράσεών μας αφοσιώσεως προς το Χριστό. Μπορεί να είναι αυτές συχνές, ακόμη μάλιστα και θερμές, και όμως να μην έχουν αξία.

(5) «Διότι δεν αρκεί μόνο η πίστη για τη σωτηρία, αν δεν συνυπάρχει και ζωή άξια της πίστης... Το να ονομάζει όμως κάποιος αυτόν Κύριο, είναι δείγμα μόνο πίστης» (Ζ).

(6) Υπάρχει αντίθεση ανάμεσα σε αυτό το «ποιῶν» και το «εργαζόμενοι» του σ. 23 (b).

(7) Το οποίο κηρύττω (b). «Εδώ νομίζω ότι κατηγορεί ιδίως τους Ιουδαίους, οι οποίοι στήριζαν το παν στα δόγματα, και δεν νοιάζονταν καθόλου για τον τρόπο ζωής τους... αλλά δεν έχεις καμμία πλέον ωφέλεια από αυτό, όταν δεν έχεις να επιδείξεις και τον τρόπο της ζωής και τα έργα» (Χ).

(8) «Και πώς δεν είπε, αλλά αυτός που εκτελεί το θέλημα το δικό μου; Διότι τιμά τον Πατέρα και διότι δεν είναι άλλο το θέλημα του πατέρα από αυτό του υιού» (Ζ). Θέλει λοιπόν με αυτό να δείξει ότι σκοπός της έλευσής του στον κόσμο δεν ήταν η δική του δόξα, αλλά η του Πατέρα που δοξάζεται με την εκπλήρωση του θελήματός του (δ).

(9) Κανείς λοιπόν που εναντιώνεται στο θέλημα του Θεού δεν θα μπει στους ουρανούς (b).

Ματθ.7,22 πολλοί⁽¹⁾ έροῦσί μοι⁽²⁾ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ⁽³⁾· Κύριε Κύριε, οὐ τῷ σῶ⁽⁴⁾ ὀνόματι⁽⁵⁾ προεφητεύσαμεν⁽⁶⁾, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δυνάμεις⁽⁷⁾ πολλὰς ἐποιήσαμεν⁽⁸⁾;

Μετάφραση: Πολλοί θα μου πουν εκείνη την ημέρα της κρίσεως: Κύριε, Κύριε, στο όνομά σου δεν προφητεύσαμε, πιστεύοντας ότι είσαι ο Μεσσίας και Υιός του Θεού; και πιστεύοντας σε σένα δεν βγάλαμε δαιμόνια; Και πιστεύοντας σε σένα δεν κάναμε πολλά θαύματα; Και τώρα λοιπόν δεν θα μπορούμε στη βασιλεία σου;

(1) «Λέει ακόμη πιο παράδοξο πράγμα, ότι δηλαδή ούτε αυτοί που κάνουν υπερφυσικά έργα και θαύματα δεν θα αξιωθούν αυτής της βασιλείας, εάν έχουν ανάξιο βίο. Διότι να και αυτοί, αν και έκαναν πολλά τέτοια, όμως θα διωχτούν, διότι δεν φρόντισαν τον τρόπο ζωής τους. Πολλοί, λέει, που ξεπέφτουν θα μου πουν αυτά και αυτά» (Ζ).

(2) «Βλέπεις πώς εισάγει κατά τρόπο απαρατήρητο τον εαυτό του, επειδή υποδεικνύει τον εαυτό του ότι είναι κριτής; Διότι το ότι μεν θα τιμωρηθούν αυτοί που αμαρτάνουν, το φανέρωσε στα προηγούμενα· ποιος όμως είναι αυτός που τιμωρεί, το αποκαλύπτει λοιπόν εδώ. Και δεν είπε φανερά, ότι εγώ είμαι, αλλά είπε πολλοί θα μου πουν, δηλώνοντας και πάλι το ίδιο πράγμα» (Χ).

(3) «Ημέρα εκείνη είπε αυτήν της κρίσεως, επειδή όλοι την γνωρίζουν και την προσδοκούν» (Ζ). Τεχνική εσχατολογική έκφραση που προήλθε από την προφητική γραμματεία της Π.Δ. Δες Μαλαχ. γ 17-18 (S). Η μεγάλη εκείνη ημέρα, με την οποία συγκρινόμενες όλες οι προηγούμενες ημέρες είναι μηδέν (b).

(4) Η έμφαση και ο τόνος πέφτουν στη λέξη αυτή και στις τρεις φράσεις. Στο δικό σου (όνομα), δηλαδή αυτό του Κυρίου (b).

(5) Η τριπλή επανάληψη της φράσης «τῷ σῷ ὀνόματι», η οποία μπαίνει μπροστά σε κάθε μία από τις 3 προτάσεις, δείχνει, ότι μπορούσαν αυτοί να βεβαιώσουν, ότι εξωτερικά απέδωσαν σεβασμό στον Ιησού ως Μεσσία (ρ). Η δοτική θα μπορούσε να εκληφθεί ως δοτική του οργάνου, το οποίο θα άρμοζε προκειμένου για εξορκισμούς και θαύματα που γίνονται με την επίκληση του θείου ονόματος. Αλλά πώς θα μπορούσε κάποιος να προφητεύσει διαμέσου του ονόματος του Θεού; Πρέπει λοιπόν να δεχτούμε, ότι εδώ το πρώτο ρήμα προφητεύσαμε δίνει τον τόνο και στο υπόλοιπο του στίχου και συνεπώς η έννοια της φράσης στο όνομά σου, είναι: λαμβάνοντας την ιδιότητα των απεσταλμένων του Ιησού (L).

Ή, εάν πάρουμε τη δοτική ως οργανική σημαίνει: μέσω της πίστης στο όνομά σου, με την θεωρητική παραδοχή σου ως Θεού (δ). Οι εκφράσεις της αφοσίωσης στο Χριστό μπορεί να υπήρξαν τόσο θερμές ώστε να επηρέασαν και τους άλλους στο αγαθό, να εκδίωξαν δαιμόνια και να παρήγαγαν θαυμαστά αποτελέσματα. Αλλά όλα αυτά μπορούν να είναι άχρηστα, διότι δεν έγιναν στο πνεύμα εκείνης της αγάπης, χωρίς την οποία κάθε ομολογία, που γίνεται και με τη γλώσσα ακόμη των αγγέλων δεν είναι καλύτερη από το χαλκό που βγάζει ήχο (Α΄ Κορ. ιγ 1) (ρ).

(6) Διακηρύξαμε με σαφήνεια τα μυστήρια της βασιλείας σου. Πρόσθεσε επίσης: Συγγράψαμε υπομνήματα και ερμηνευτικές παρατηρήσεις σε βιβλία και χωρία της Π. και της Κ.Δ., κηρύξαμε λαμπρούς λόγους κλπ. (b). Το να προφητεύει κάποιος δεν σημαίνει απλώς το να προλέγει τα μέλλοντα, αλλά και το να ερμηνεύει παλαιές προφητείες και το να κηρύττει τη διδασκαλία της Βασιλείας. Ο Παύλος στο Α΄ Κορ. ιδ 1,3, εκφράζει την επιθυμία, αν είναι δυνατόν, όλοι οι πιστοί να προφήτευαν (S).

(7) «Δυνάμεις ονόμασε τα υπερφυσικά έργα και τα θαύματα» (Ζ).

(8) Η έννοια της ερώτησης είναι: Κύριε, δεν ήμασταν σε στενότητα με σένα σχέση, αφού γίναμε και φορείς και όργανα της δύναμής σου; Γιατί λοιπόν μας αποβάλλεις και μας καταδικάζεις; (δ). «Αλλά εκείνοι μεν θαυμάζουν διότι αν και έκαναν τέτοια θαύματα τιμωρήθηκαν. Εσύ όμως μη θαυμάζεις· διότι η χάρη προέρχεται ολόκληρη από τη δωρεά αυτού που τη δίνει. Εκείνοι όμως δεν πρόσφεραν τίποτα από τους εαυτούς τους· για αυτό

και δίκαια τιμωρούνται, επειδή αποδείχτηκαν αχάριστοι και αναίσθητοι προς αυτόν που τους τίμησε έτσι, ώστε αν και ήταν ανάξιοι, να τους δώσει τη χάρη» (X).

Ματθ.7,23 καὶ τότε ὁμολογήσω⁽¹⁾ αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε⁽²⁾ ἔγνων⁽³⁾ ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε⁽⁴⁾ ἀπ' ἐμοῦ⁽⁵⁾ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Και τότε θα διακηρύξω ξεκάθαρα σ' αυτούς ότι ποτέ δεν σας αναγνώρισα ως δικούς μου. Φύγετε μακριά μου εσείς που εργαζόσασταν την ανομία, διότι τα χαρίσματά μου τα χρησιμοποιήσατε όχι για τη δική μου δόξα, αλλά σύμφωνα με τα δικά σας θελήματα και τους εγωιστικούς σας σκοπούς.

(1) Ομολογώ εδώ=φανερὰ διακηρύσσω, μιλώ ελεύθερα (g)· θα διακηρύξω καθαρά· η λέξη ίσως εκλέχτηκε, διότι πρόκειται για τη στιγμή κατά την οποία ο Ιησούς αναγνωρίζει και διακηρύσσει τους δικούς του σύμφωνα με το Ματθ. ι 32 (L). Μεγάλη εξουσία εκδηλώνεται με τον λόγο αυτόν· δεσ σ. 29 (b).

(2) «Το ουδέποτε σας αναγνώρισα, το λέει εννοώντας ούτε τότε όταν θαυματοουργούσατε» (Θφ). «Λέει δεν σας ξέρω από πού είστε, όχι διότι είπαν ψέμματα, αλλά διότι τη χάρη του Θεού την χρησιμοποίησαν για τα δικά τους θελήματα» (B).

(3) Το «σας γνώρισα» εδώ δεν δηλώνει: γνώρισα τι και ποιοι είστε, αλλά δεν αναγνώρισα εσάς ως μαθητές μου (δ).

«Τώρα μεν νομίζουν ότι είναι φίλοι μου, τότε όμως θα γνωρίσουν, ότι δεν τους έδωσα τη χάρη επειδή ήταν φίλοι... Διότι βέβαια και ο Βαλαάμ ήταν άσχετος και με την πίστη και με τον ενάρετο βίο· αλλ' όμως ενήργησε σε αυτόν η χάρις για να ευεργετήσει άλλους... Επειδή λοιπόν τότε το κήρυγμα βρισκόταν στην αρχή του και ήταν ανάγκη να κάνει μεγάλη επίδειξη της δύναμής του, πολλοί και από τους ανάξιους έπαιρναν δώρα· αλλά όμως από τα θαύματα αυτά τίποτα δεν κέρδισαν εκείνοι, αλλά και περισσότερο τιμωρούνται» (X).

«Το να πάρει χάρισμα Θεού ή κάποια δωρεά και ο ανάξιος, δεν είναι καθόλου παράδοξο. Διότι ο Θεός στον καιρό της αγαθότητάς του και της μακροθυμίας του ανατέλλει τον ήλιο του σε πονηρούς και αγαθούς. Πολλές φορές λοιπόν δίνεται το χάρισμα και για ωφέλεια ή εκείνου του ίδιου που υποδέχεται το χάρισμα, μήπως τυχόν και συγκινηθεί από την αγαθότητα του Θεού και προτραπεί να ενδιαφερθεί ώστε να ευαρεστήσει το Θεό, ή και για ωφέλεια άλλων» (B).

(4) Ο Σωτήρας χρησιμοποίησε το ρητό του Ψαλμ. στ 9, το οποίο ο μεταφραστής του ευαγγελίου ελεύθερα μεταφράζει, χρησιμοποιώντας αντί για το απόστητε των Ο', το αποχωρείτε (δ).

(5) Ακόμη μία φορά πρέπει να σημειώσουμε με ποια βασιλική βεβαιότητα μιλά ο Ιησούς για την εξουσία του ως του υπέρτατου Κριτή της ανθρωπότητας και υπονοεί ότι η αποπομπή από την παρουσία του αποτελεί τιμωρία έσχατης βαρύτητας.

(6) Είναι αξιοσημείωτο και το τι καταδικάζει εδώ ως ανομία. Όχι πράξεις απάτης ή βίας, ή φιληδονίας, αλλά τις θρησκευτικές ομολογίες εκείνων οι οποίοι γνωρίζουν και δεν εκτελούν· οι οποίοι μπορούν να δουν, ίσως επίσης και να αισθανθούν την ωραιότητα της διδασκαλίας και του χαρακτήρα του, και μπορούν να εμπνεύσουν στους άλλους αγάπη για αυτά, την οποία όμως αυτοί δεν έχουν.

Ματθ.7,24 Πᾶς οὖν⁽¹⁾ ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους⁽²⁾ καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω⁽³⁾ αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Θα αναγνωρίσω ως δικούς μου μόνο εκείνους που θα έχουν καλά και ενάρετα έργα. Καθένας λοιπόν που ακούει τους λόγους μου αυτούς και τους εφαρμόζει, θα τον θεωρήσω ὅμοιο μ' ένα συνετό άνθρωπο, που έκτισε το σπίτι του πάνω στην πέτρα, στο στερεό δηλαδή και αδιάσειστο θεμέλιο της διδασκαλίας μου και του παραδείγματός μου.

(1) Επειδή από μόνα τα έργα κανονίζεται η σχέση του καθενός με το Θεό (δ), λοιπόν...

(2) Δηλαδή τα λόγια της ομιλίας που προηγήθηκε (S). Αυτό υπαινίσσεται, ότι η επί του ὅρους ομιλία, αποτελεί ένα ενιαίο σύνολο και δεν απαρτίστηκε από αποσπάσματα που εκφωνήθηκαν σε διάφορες περιστάσεις και συγκεντρώθηκαν σε ένα σώμα από τον ευαγγελιστή (ο). Η ασφάλεια ή η κατάρρευση καθενός που άκουσε τα μόλις προ ολίγου λεχθέντα, εξαρτάται από την τήρηση ή μη αυτών. Η αξίωση είναι τρομερή και λέγεται, όπως και πριν, με τέτοια ήρεμη πεποίθηση σαν από διδάσκαλο ο οποίος ούτε κάποια σκιά αμφιβολίας δεν έχει για το κύρος του ή για την ύψιστη σπουδαιότητα για τους ακροατές του του μηνύματος το οποίο φέρνει (ρ).

(3) Αυθεντική γραφή: ομοιωθήσεται. Ομοιώσω= θα διακηρύξω αυτόν ὅμοιο (δ). Θα τον παρομοιάσω. Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «Το να γίνει μεν κάποιος συνετός δεν γίνεται χωρίς τη βοήθεια και έμπνευση του Θεού. Για αυτό λέει· θα τον παρομοιάσω με άνδρα συνετό, αντί να πει θα συμβάλλω και θα βοηθήσω στο να μην πέσουν ούτε να καταστραφούν αυτά που χτίστηκαν από αυτόν. Όσον αφορά τον ανόητο όμως δεν θα τον παρομοιάσω πλέον εγώ,

αλλά θα μοιάσει, εννοώντας κατά κάποιο τρόπο ότι ο ίδιος θα είναι αίτιος για τον εαυτό του για τη θρασύτητα και την τιμωρία» (Φώτιος).

(4) «Πέτρα ονομάζει την ασφάλεια της διδασκαλίας του· διότι τα προστάγματά του είναι ισχυρότερα από την πέτρα και τοποθετούν τον άνθρωπο ψηλότερα από όλα τα ανθρώπινα κύματα· διότι αυτός που φυλάσσει αυτά με ακρίβεια, όχι μόνο θα διασωθεί από τους ανθρώπους που θέλουν να τον βλάψουν, αλλά και από αυτούς τους δαίμονες που τον επιβουλεύονται» (Χ).

Η μεταφορά της οικοδομής είναι ειδικά πετυχημένη. Ο άνθρωπος δεν στήνει κάποια σκηνή για λίγες ώρες ή για λίγες μέρες, με την πιθανότητα να μπορέσει να μετακινήσει αυτήν σε περίπτωση κινδύνου, αλλά χτίζει σπίτι, για να μένει σε αυτό μόνιμα με την βεβαιότητα, ότι μπορεί κάποτε να παρουσιαστεί κίνδυνος. Ο καθένας από εμάς χτίζει τον χαρακτήρα του, και ο χαρακτήρας αυτός είναι το μόνο το οποίο παίρνει κάποιος μαζί του στον άλλο κόσμο. Και η εκλογή, την οποία πρόκειται να κάνει, είναι όχι ανάμεσα στο να χτίσει ή να μην χτίσει, διότι πρέπει να χτίσει κάτι, αλλά ανάμεσα στο να χτίσει καλά ή να χτίσει κακά. Η μόνη όμως οδός του να χτίσει καλά, είναι να χτίσει πάνω στην πέτρα της διδασκαλίας και του παραδείγματος του Χριστού.

Ματθ.7,25 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ⁽¹⁾ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁽²⁾ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι⁽³⁾ καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε⁽⁴⁾· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν⁽⁵⁾.

Ματθ.7,25 Ἐτσι, όταν ήρθε η βροχή και πλημμύρισαν τα ποτάμια και φύσηξαν οι άνεμοι και έπεσαν ορμητικά πάνω σ' εκείνο το σπίτι, δεν γκρεμίστηκε, γιατί είχε θεμελιωθεί πάνω στο βράχο.

(1) Πάνω στη στέγη του σπιτιού (b).

(2) Στη βάση του σπιτιού (b).

(3) Στις πλευρές του πνευματικού μας οικοδομήματος (b). «Βροχή εδώ και ποταμούς και ανέμους ονόμασε μεταφορικά τις ανθρώπινες συμφορές και δυστυχίες, όπως τις συκοφαντίες, τις επιβουλές, τα πένθη, τους θανάτους, τις απώλειες των συγγενών, τους επηρεασμούς από τους ξένους και όλα τα κακά που θα μπορούσε να πει κάποιος στη ζωή» (Χ).

(4) «Και δες, σε παρακαλώ, αμέσως τους αποστόλους, πάνω στους οποίους ξεχύθηκαν πολλές μεν επιβουλές και ξέσπασαν μύριες κακοκαιρίες συμφορών, αλλά δεν μπόρεσαν να

ανατρέψουν τον πύργο της ψυχής τους, αλλά ενώ τα σώματά τους καταστρέφονταν, στο φρόνημα έμεναν απόρθητοι και αήττητοι» (Ζ).

(5) «Δηλαδή να στηρίζεται στην πίστη του Χριστού, ώστε να μένει ασάλευτος στις βροχές και τους ανέμους και τα χτυπήματα των ποταμών. Διότι την σταθερότητα στους πειρασμούς και σε αυτούς που προέρχονται από τους ανθρώπους και σε αυτούς που στέλνονται από επάνω, μάς την έδειξε ο Κύριος με αυτούς τους λόγους της παραβολής» (Β).

Ματθ.7,26 καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται⁽¹⁾ ἀνδρὶ μωρῷ⁽²⁾, ὅστις ὠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον⁽³⁾.

Μετάφραση: Αντιθέτως, όποιος ακούει τους λόγους μου αυτούς και δεν τους εφαρμόζει, θα θεωρηθεί όμοιος μ' έναν ανόητο άνθρωπο, που έκτισε το σπίτι του όχι πάνω σε στερεό θεμέλιο, αλλά πάνω στην άμμο.

(1) «Δεν είπε, θα τον παρομοιώσω εγώ, αλλά θα γίνει όμοιος από μόνος του» (ΘΦ).

(2) «Σωστά τον ονόμασε ανόητο· διότι τι θα μπορούσε να γίνει πιο ανόητο από κάποιον που χτίζει σπίτι στην άμμο, και υπομένει μεν τον κόπο, αλλά στερείται τον καρπό και την ανάπαυση;» (Χ).

(3) Η οποία συχνά φαίνεται όμοια με βράχο, αλλά δεν έχει την ίδια στερεότητα (b).

«Αυτό λοιπόν θέλει τώρα να πει, ότι δηλαδή καθένας που έμαθε τις εντολές μου και δεν έχτισε πάνω σε αυτές σαν σε σταθερό θεμέλιο τις πράξεις του, δηλαδή δεν ζει όπως αυτές προτρέπουν, αλλά βαδίζει άλλο δρόμο, είναι ανόητος διότι κουράζεται μάταια· διότι σε καιρό δυσκολίας γίνεται ευάλωτος σε κάθε είδους πειρασμούς» (Ζ).

Ματθ.7,27 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι⁽¹⁾ καὶ προσέκοψαν⁽²⁾ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε, καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλῃ⁽³⁾.

Μετάφραση: Και κατέβηκε η βροχή, και ήλθαν τα ποτάμια που σχηματίζονται απ' τη βροχή, και φύσηξαν οι άνεμοι και χτύπησαν το σπίτι εκείνο, κι αυτό έπεσε. Και ήταν η πτώση του ολοκληρωτική και πλήρης.

(1) Είναι σπάνιο ο άνεμος να ανατρέψει κάποιο σπίτι. Αλλά εκτός του ότι ο άνεμος είναι πολλές φορές ασυναγώνιστος συνοδός μεγάλων βροχών, γίνεται μερικές φορές αρκετά βίαιος, ώστε να ρίχνει στέγες, ακόμη και τοίχους από τούβλα όχι ψημένα, όπως συνέβη στην Ιερικώ το 1912 (L).

(2) Αντί για το ρήμα προσέπεσον του σ. 25. Η μόνη διαφορά, για την οποία είναι ακριβέστερο εδώ το προσκόπτω, είναι ότι παριστάνει τις χριστιανικές αυτές ιδέες ως πρόσκομμα, ως εμπόδιο στους πειρασμούς, και για αυτό ζητούν αυτοί με κάθε τρόπο την απομάκρυνσή τους από τη μέση (δ).

(3) Ήταν πράγματι μεγάλη διότι ήταν ολοκληρωτική (b). Το μεγάλη δεν σημαίνει ότι και το οικοδόμημα ήταν μεγάλο, αλλά ότι ολόκληρο το οικοδόμημα κατέπεσε ώστε η κατάρρευση υπήρξε πλήρης.

Επιπλέον «πέφτει προκαλώντας πολλή συμφορά. Διότι ο κίνδυνος δεν είναι για τυχαία πράγματα, αλλά για την ψυχή, για την πτώση από τους ουρανούς και τα αθάνατα εκείνα αγαθά» (X).

«Διότι δεν έπεσε από τη δόξα, ούτε από τον πλούτο και κάποια τέτοια άλλη ανθρώπινη ευημερία, αλλά από την πίστη στο Χριστό» (Z).

«Με τη φράση «και ήταν η πτώση της μεγάλης», τελειώνει τα καλά αυτά παραγγέλματα με το κατάλληλο τέλος και πείθει τους πάρα πολύ απίστευτους να αποφεύγουν την κακία επί τη βάση των παρόντων πραγμάτων» (X), Βλέπουμε από το παρόν παράδειγμα, ότι δεν είναι αναγκαίο για κάθε λόγο να καταλήγει σε παρηγορητικό ύφος (b).

Ματθ.7,28 Καὶ ἐγένετο⁽¹⁾ ὅτε συνετέλεσεν⁽²⁾ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο⁽³⁾ οἱ ὄχλοι⁽⁴⁾ ἐπὶ τῇ διδαχῇ⁽⁵⁾ αὐτοῦ·

Μετάφραση: *Κι όταν ο Ιησούς τελείωσε τους λόγους του αυτούς, τα πλήθη για πολλή ώρα έμεναν εκστατικά και έκπληκτα από τη διδασκαλία του.*

(1) Εβραϊκός τρόπος έκφρασης. «Συνηθίζουν οι Εβραίοι στις αρχές πολλές φορές των διηγήσεων να βάζουν απλώς το «εγένετο»» (Z).

(2) Αυθεντική γραφή: ετέλεσε. Συντέλεσε=τελείωσε ολοκληρωτικά, έφερε στο τέλος, ολοκλήρωσε (g).

(3) «Επειδή ήταν ελεύθεροι από φθόνο και πονηρία» (Z). Ο παρατατικός δηλώνει την διάρκεια του συναισθήματος (δ).

(4) «Όχι κάποιοι από τους άρχοντες, ούτε από τους γραμματείς, αλλά όσοι ήταν απαλλαγμένοι από κακία και είχαν αμερόληπτη γνώμη» (X).

(5) Ο θαυμασμός του όχλου αιτία είχε πρώτον τη διδασκαλία του (δ).

Ματθ.7,29 ἦν γὰρ⁽¹⁾ διδάσκων⁽²⁾ αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων⁽³⁾, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Διότι τους δίδασκε πάντοτε με εξουσία και κύρος, ως νομοθέτης και κριτής και αυθεντικός γνώστης της αλήθειας, και όχι σαν τους γραμματεῖς, οι οποίοι για να επιβεβαιώσουν τα ὅσα ἔλεγαν αναφέρονταν στο νόμο και τις παραδόσεις των παλαιότερων.

(1) «Ἐπειτα λέει και την αιτία της ἐκπληξης» (Ζ). Γιατί η διδαχή του τούς ἐξέπληττε; Διότι...

(2) ἦν διδάσκων= εξακολουθούσε να διδάσκει, διαρκῶς και για πολύ δίδασκε αὐτούς με εξουσία (δ).

(3) «Ἐκπλήσσονταν κυρίως ἀπὸ την εξουσία του· διότι δεν ἔλεγε ὅσα ἔλεγε, αναφερόμενος σε ἄλλον, ὅπως ο προφήτης Μωϋσῆς, ἀλλὰ παντοῦ παρουσιαζόταν ὅτι αὐτός εἶχε το κύρος ἀπὸ μόνος του· διότι ὅταν νομοθετούσε, συνεχῶς πρόσθετε, ἐγὼ ὁμως σας λέω. Και υπενθυμίζοντας ἐκείνη την ἡμέρα, τον εαυτό του παρουσίαζε ως δικαστή και για τις τιμωρίες και για τις τιμές.

Αν και ἦταν φυσικό να θορυβηθοῦν ἀπὸ αὐτό· διότι αν τον λιθοβολούσαν οι γραμματεῖς και κυριεύονταν ἀπὸ μανία βλέποντάς τον να παρουσιάζει την εξουσία του με τα ἔργα, πῶς δεν ἦταν φυσικό να σκανδαλίζονται αὐτοὶ τώρα που φανέρωνε αὐτήν μόνο με τα λόγια του, και μάλιστα ὅταν ἔλεγε αὐτά στην ἀρχή της ἀποστολῆς του και προτοῦ αὐτοὶ να λάβουν πείρα της δύνாமῆς του; Ἀλλὰ ὁμως δεν ἔπαθαν τίποτα ἀπὸ αὐτά. Διότι ὅταν η ψυχὴ και η διάνοια ἔχουν ἀγαθὴ διάθεση, εὐκόλα πιστεύουν στα λόγια της αλήθειας» (Χ).

(4) Στους οποίους ο λαὸς ἦταν συνηθισμένος και οι οποίοι δεν εἶχαν καμία εξουσία (b). «Οι γραμματεῖς αὐτά που δίδασκαν τα ἀνέφεραν στο νόμο και στους προφῆτες· δηλαδή ὅτι ο νόμος προστάζει το τάδε και οι προφῆτες λένε τα τάδε» (Ζ)· ἢ, αναφέρονταν σε κάποια παράδοση ἢ σε λόγο φημισμένο κάποιου διδασκάλου (p). Αυθεντικὴ γραφή: οι γραμματεῖς αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η' (8)

Στίχ. 1-4. Ο Κύριος θεραπεύει τον λεπρό.

Ματθ.8,1 Καταβάντι⁽¹⁾ δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους ἠκολούθησαν⁽²⁾ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί.

Μετάφραση: Όταν κατέβηκε ο Ιησούς από το βουνό, τον ακολούθησαν πολλά πλήθη λαού.

«Εσύ όμως πρόσεξε, σε παρακαλώ, τη σύνεση του Δεσπότη, πώς ποικίλλει την ωφέλεια αυτών που ήταν παρόντες, μεταβαίνοντας από τα θαύματα στους λόγους, και πάλι από τη διδασκαλία των λόγων στα θαύματα. Διότι πράγματι, πριν ανέβει στο βουνό θεράπευσε πολλούς, προετοιμάζοντας το δρόμο για όσα θα έλεγε· και μετά την ολοκλήρωσης της μακράς αυτής διδασκαλίας, πάλι έρχεται σε θαύματα, επιβεβαιώνοντας τα λεγόμενα με αυτά που γίνονταν. Επειδή δηλαδή δίδασκε σαν κάποιος που έχει εξουσία, για να μην νομιστεί ότι αυτός ο τρόπος διδασκαλίας είναι κομπασμός και αυθάδεια, κάνει και στα έργα του το ίδιο πράγμα· θεραπεύει δηλαδή ως έχοντας εξουσία ο ίδιος, για να μη θορυβούνται πλέον βλέποντάς τον να διδάσκει έτσι, αφού κατά τον ίδιο τρόπο ενεργούσε και τα θαύματα» (X).

Αφού έδωσε ο ευαγγελιστής δείγμα της διδασκαλίας του Ιησού, μακράς έκτασης, προβαίνει τώρα να εκθέσει στα κεφ. η και θ τη θαυματουργική δράση του μεγάλου Διδασκάλου. Τα δύο κεφάλαια αναφέρουν 9 [ή 10] θαύματα, τα οποία είναι λίγα σε σχέση με τα αναφερόμενα στο ευαγγέλιο αυτό (S). Στο τμήμα αυτό τα θαύματα κατέχουν την πρώτη θέση. Δεν αποτελεί όμως αυτό συλλογή θαυμάτων, διότι συνυφαίνονται σε αυτό και λόγια του Κυρίου σχετικά με τις διαθέσεις, τις οποίες πρέπει να έχουν οι μαθητές του (η 18-23) καθώς και τα σχετικά με την κλήση του Ματθαίου (θ 9-13), αλλά και το περί της νηστείας των μαθητών ζήτημα (θ 14-17).

Τα θαύματα εμφανίζονται εδώ ως εκδηλώσεις της δύναμης του Ιησού και της αγαθότητάς του στη δράση του ως Μεσσία. Και ο ευαγγελιστής θέλησε να δείξει την υπέρτατη δύναμη του Ιησού πάνω σε ασθένειες, όπως ο πυρετός ή οι δερματικές ασθένειες που κατατάσσονται κάτω από το όνομα της λέπρας· σε ασθένειες οδυνηρές ή χρόνιες όπως η παράλυση και η αιμορραγία, σε ασθένειες εκ γενετής όπως η τύφλωση, την υπέρτατή του δύναμη πάνω στους ανέμους και τη θάλασσα, πάνω στους δαίμονες, πάνω στο θάνατο, πάνω στην αμαρτία (L).

Δεν μπορούμε να χωρίσουμε στον Ιησού τη θαυμαστή ζωή ή τη θαυμαστή διδασκαλία από τα θαυμαστά έργα. Εμπλέκονται και διεισδύουν και προϋποθέτουν το ένα το άλλο και αποτελούν με τον αδιάσπαστο συνδυασμό τους ενιαία, αρμονική εικόνα (Illingworth, Divine Immanence σελ. 90).

Σε αυτούς που πιστεύουν ότι ο Ιησούς Χριστός ήταν ό,τι αξίωνε ότι είναι, δηλαδή σε αυτούς που πιστεύουν στην ενανθρώπιση, δεν υπάρχει κάποια δυσκολία όσον αφορά τα θαύματα. Είναι αυτά τα φυσικά έργα υπερφυσικής Προσωπικότητας. Εάν ο Ιησούς δεν υπήρξε υπερφυσικός, τότε προκύπτουν δυσκολίες. Αλλά στην περίπτωση αυτή σχίζουμε τελείως την Καινή Διαθήκη και η ιστορία της χριστιανικής εκκλησίας γίνεται ανεξήγητη (p).

(1) Υπάρχει και η γραφή καταβάντος. Μετά την επί του όρους ομιλία ο Κύριος κατεβαίνει από το όρος, για να συνεχίσει την ανά τη Γαλιλαία περιοδεία του. Την ώρα που πορευόταν προς Καπερναούμ, όπως φαίνεται από το σ. 5, ακολούθησαν αυτόν όχλοι πολλοί (δ).

Η κατάβαση έγινε από κάποιο μονοπάτι, και κατά τη διάρκεια της κατάβασης παρουσιάστηκε σε αυτόν ο λεπρός. Τα πλήθη ακολουθούσαν τον Ιησού από κάποια απόσταση και δεν συνωστίζονταν γύρω από το διδάσκαλο, όπως σε κάποιες άλλες περιπτώσεις. Οπότε και η εντολή του Κυρίου που δόθηκε στο λεπρό «Πρόσεξε να μην πεις σε κανέναν», δεν είναι σε κάποιο βαθμό ακατανόητη, όπως θα παρουσιαζόταν εάν η θεραπεία γινόταν μπροστά στο πλήθος που ακολουθούσε το Χριστό (L).

(2) Το σύνολο αυτού του στίχου τοποθετήθηκε από το Ματθαίο, για να συνδεθούν τα ακόλουθα με τα προηγούμενα. Οι όχλοι που αναφέρονται σε αυτόν είναι αυτοί που αναφέρονται και στο δ 25 (S). Αφού παρεμβλήθηκε η επί του όρους ομιλία, ο Ματθαίος πιάνει πάλι την αφήγηση γεγονότων που αναφέρονται και από το Μάρκο, αποσιωπά όμως τη θεραπεία του δαιμονισμένου στη συναγωγή της Καπερναούμ (Μάρκ. α 23-28, Λουκ. δ 33-36) και βάζει πρώτη τη θεραπεία του λεπρού, την οποία ο Μάρκος τοποθετεί μετέπειτα χωρίς να αναφέρει πού έγινε αυτή. Η προσκύνηση του λεπρού και η εξαιρετική δύναμη της πίστης του ίσως φάνηκαν στο Ματθαίο ότι αρμόζουν περισσότερο για την πρώτη λεπτομερή αφήγηση ενός από τα θαύματα του Χριστού.

Επιπλέον η εντολή του Κυρίου προς το λεπρό, να δείξει τον εαυτό του στο ιερέα και να προσφέρει το δώρο του, το οποίο πρόσταξε ο Μωϋσής, αποτελεί παράδειγμα, ότι ο Κύριος δεν ήλθε για να καταργήσει, αλλά για να συμπληρώσει το νόμο (Ματθ. ε 17). Αλλά και στην περίληψη για τα θαύματα του Χριστού, την οποία ο Ματθαίος αναφέρει στο δ 24 ως εισαγωγή στην εξιστόρηση για τη δημόσια δράση του, κανένας λόγος δε γίνεται για θεραπεία λεπρών (p). Πάντως έχουμε εδώ περίπτωση που φανερώνει, ότι ο Ματθαίος δεν εξαρτάται από την αφήγηση του Μάρκου.

Ματθ.8,2 Καὶ ἰδοὺ λεπρὸς⁽¹⁾ ἔλθων προσεκύνει⁽²⁾ αὐτῷ λέγων· Κύριε, ἐὰν θέλῃς⁽³⁾, δύνασαι⁽⁴⁾ με καθαρῶσαι⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Και να, ένας λεπρός ήλθε και τον προσκυνούσε γονατιστός λέγοντας: Κύριε, εάν θέλεις, έχεις τη δύναμη να με καθαρίσεις από τις πληγές και τα εξανθήματα της ακάθαρτης αρρώστιας μου.

(1) Λεπρός λέγεται αυτός που πάσχει από λέπρα, τη φοβερή δηλαδή δερματική νόσο, της οποίας πρόδρομοι στην αρχή μεν είναι μικρές κηλίδες στο δέρμα, που βαθμιαία μεγεθύνονται και καταντούν σε σαρκώματα, δηλαδή κίτρινα εξογκώματα στο κεφάλι, στο στήθος, στην κάτω κοιλιά και στα άκρα· το δέρμα γύρω από αυτά τα εξογκώματα είναι λευκό. Υπάρχουν 4 διαφορετικά είδη λέπρας, από τα οποία 2, τα συνηθέστερα στην Παλαιστίνη ήταν η λευκή και η ελεφαντίαση. Η πρώτη από αυτές ως επί το πλείστον είναι θανατηφόρος και μόνο σπάνια θεραπεύεται (δ).

Υπήρχε ακόμη εκτός από τη λευκή η οξεία λέπρα, που χώριζε τις αρθρώσεις και τα μέλη και ακρωτηρίαζε το σώμα κατά τον πιο φρικτό τρόπο. Υπήρχε και η μέλαινα(=σκούρα) λέπρα και η ερυθρή(=κόκκινη). Η νόσος θεωρούνταν κληρονομική μέχρι τρίτης και κάποιες φορές και τέταρτης γενιάς (ο).

(2) «Δεν πλησιάζει με απλό τρόπο, αλλά με πολλή θερμότητα» (Χ). «Ο μεν Ματθαίος είπε απλώς ότι προσκυνούσε, ενώ ο Μάρκος είπε πιο ξεκάθαρα ότι ήταν γονατισμένος και ο Λουκάς παρομοίως είπε, ότι, αφού έπεσε με το πρόσωπο κάτω, τον παρακάλεσε» (Ζ).

Το «προσκυνώ» είναι αγαπημένη λέξη του Ματθαίου, ο οποίος για πρώτη φορά χρησιμοποιεί αυτήν στην προσκύνηση των μάγων. Ενώ σπανίως χρησιμοποιείται από τους Μάρκο και Λουκά, είναι συνηθισμένη στον Ιωάννη, ο οποίος σχεδόν πάντοτε χρησιμοποιεί αυτήν για τη λατρεία θείου προσώπου. Εκφράζει ωραία τη στάση, η οποία αρμόζει σε καθέναν που πλησιάζει το Μεσσία για τις ευλογίες της θεραπευτικής του δύναμης (ρ).

(3) Πλησιάζει «με γνήσια πίστη και με την αρμόζουσα σχετικά με το Χριστό γνώμη· διότι δεν είπε, εάν ζητήσεις από το Θεό, ούτε, εάν προσευχηθείς, ούτε είπε Κύριε, καθάρισέ με, αλλά το παν το αφήνει στη διάθεση αυτού και τον κάνει κύριο της θεραπείας και αναγνωρίζει ότι όλη η εξουσία ανήκει σε αυτόν» (Χ).

Ο λεπρός δεν αμφιβάλλει για τη δύναμη του Κυρίου, αλλά ταπεινά εξαρτά τη θεραπεία από μόνη τη θέλησή του. Η πίστη φωνάζει, εάν θέλεις, όχι εάν μπορείς (b). Το εάν θέλεις μπορεί να εκληφθεί ότι σημαίνει, ότι ο λεπρός είχε λιγότερη πίστη στην αγαθότητα του Χριστού. Αλλά μάλλον σημαίνει ότι ο λεπρός θεωρούσε τον εαυτό του ανάξιο τέτοιας δωρεάς.

(4) Η λέπρα θεωρούνταν αθεράπευτη με ανθρώπινα μέσα. Και εάν ο λεπρός δεν είχε ποτέ ακούσει, ότι ο Ιησούς θεράπευσε και κάποιον λεπρό, το «μπορείς να με καθαρίσεις» φανερώνει αξιοθαύμαστη πίστη στη δύναμη του Χριστού (ρ).

(5) Η γλώσσα που χρησιμοποιείται (να καθαρίσεις και όχι να θεραπεύσεις) για τη λέπρα στην Κ.Δ. αντικατοπτρίζει την ιουδαϊκή αντίληψη για τη λέπρα ότι είναι ακάθαρτη και μολύνει αυτόν που την αγγίζει. Δες Ματθ. ι 8,ια 5 (S).

Ματθ.8,3 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖραν ἥψατο⁽¹⁾ αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς λέγων· θέλω, καθαρίσθῃ⁽²⁾. καὶ εὐθέως⁽³⁾ ἑκαθαρίσθῃ αὐτοῦ ἡ λέπρα.

Μετάφραση: *Ο Ιησούς τότε άπλωσε το χέρι του και τον άγγιξε λέγοντας: Θέλω. Καθαρίσου. Και αμέσως καθαρίσθηκε η λέπρα του, και έγινε τελείως υγιής.*

(1) Το να αγγίζει κάποιος λεπρό αποτελούσε παραβίαση του νόμου σχετικά με τα ακάθαρτα (S). «Για ποιο λόγο λοιπόν, καθαρίζοντας αυτόν με το θέλημά του και το λόγο του, πρόσθεσε και το άγγιγμα με το χέρι του; Εγώ νομίζω όχι για τίποτα άλλο, αλλά για να δείξει και με αυτό, ότι δεν βρίσκεται κάτω από την εξουσία του νόμου, αλλά πάνω από αυτόν, και ότι για τον καθαρό πλέον δεν υπάρχει τίποτα ακάθατο. Για αυτό βέβαια και ο Ελισσαίος μεν δεν έβλεπε τον Νεεμάν, αλλά και όταν τον είδε να σκανδαλίζεται, επειδή δεν βγήκε για προϋπάντησή του και ούτε τον άγγιξε, τηρώντας την ακρίβεια του νόμου, παραμένει στο σπίτι του (Δ΄ Βασ. ε).

Ο Δεσπότης όμως δείχνοντας ότι δεν θεραπεύει ως δούλος αλλά ως Κύριος, επί πλέον τον αγγίζει· διότι το χέρι του δεν έγινε ακάθατο από τη λέπρα, αλλά το σώμα το λεπρό έγινε καθαρό από το άγιο χέρι του. Διότι δεν ήλθε, βεβαίως, για να θεραπεύσει μόνο σώματα, αλλά για να οδηγήσει και την ψυχή στην αναζήτηση της αλήθειας... Έτσι λοιπόν και εδώ, διδάσκοντας ότι πρέπει να φροντίζουμε την ψυχή... και τη λέπρα της ψυχής μόνη να φοβόμαστε, η οποία είναι η αμαρτία, (διότι το να είναι κάποιος λεπρός, τίποτα δεν τον εμποδίζει στην αρετή), για αυτό πρώτος αυτός αγγίζει τον λεπρό» (X).

Ίσως το άγγιγμα αυτό να ήταν αναγκαίο και για τα εκατομμύρια, τα οποία επρόκειτο να διαβάσουν αυτόν τον καθαρισμό. Κανένας η θ ι κ ό ς μολυσμός δεν μπορεί να είναι τόσο μεγάλος, ώστε να κάνει το Χριστό να οπισθοχωρήσει από την επαφή κάποιου αμαρτωλού που έρχεται προς αυτόν με πόθο, για να ελευθερωθεί από την πληγή του και με την πίστη, ότι έχει τη δύναμη να ελευθερώσει αυτόν. Τα θαύματα του Χριστού είναι συγχρόνως και παραβολές. Μέρος του σκοπού για τον οποίο έγιναν είναι και να διδαχτούμε με αυτά, και έχουν και κάποια έννοια κύρια για εμάς. Μερικές λοιπόν από τις λεπτομέρειές τους

διαλέχτηκαν, όχι διότι ήταν αναγκαίες για τα υπερφυσικά αυτά έργα, αλλά λόγω της πνευματικής τους σημασίας (ρ).

(2) «Θέλοντας να επιβεβαιώσει μεν και του λεπρού τη γνώμη... αλλά και να δείξει και... την εξουσία του... είπε, θέλω, καθαρίσου. Εδώ λοιπόν, το μεν θέλω είναι απόδειξη φιλανθρωπίας, ενώ το καθαρίσου είναι απόδειξη δύναμης» (Ζ). Το θέλω υπονοεί υπέρτατη εξουσία (b).

(3) Και οι τρεις συνοπτικοί αναφέρουν το «αμέσως», διότι η αιφνίδια θεραπεία τέτοιας νόσου αποτελούσε ένα από τα καταπληκτικά χαρακτηριστικά του θαύματος (ρ). Οι κακοήθεις μορφές της λέπρας καμία θεραπεία δεν επιδέχονταν. Οι ηπιότερες μορφές της, όταν προλαμβάνονταν από τα πρώτα συμπτώματα της νόσου, θα δέχονταν σπανίως κάποια θεραπεία. Η σε μία στιγμή θεραπεία τόσο φοβερής νόσου που εισχώρησε και σε βάθος δεν μπορούσε να αποδοθεί σε ανθρώπινη ενέργεια (ο).

Ματθ.8,4 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὄρα μηδενὶ εἴπῃς⁽¹⁾, ἀλλὰ ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ⁽²⁾ καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον⁽³⁾ ὃ προσέταξε Μωσῆς⁽⁴⁾ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς του λέει: Πρόσεξε να μην πεις σε κανένα το θαύμα της θεραπείας σου, αλλά πήγαινε και δείξε τον εαυτό σου στον ιερέα και πρόσφερε το δώρο που έχει καθορίσει ο Μωυσής. Για να χρησιμεύσει η εξέτασή σου από τον ιερέα και η προσφορά του δώρου σου ως μαρτυρία και απόδειξη στον ιερέα και στους Ιουδαίους ότι και εσύ θεραπεύτηκες τελείως και εγώ δεν ήλθα να καταργήσω τον νόμο.

(1) «Τον διατάσσει να μην το πει σε κανέναν, διδάσκοντας έτσι την αποφυγή της υπερηφάνειας και της φιλοδοξίας· μολονότι, βεβαίως, γνώριζε, ότι δεν θα υπακούσει ο λεπρός, αλλά θα διακηρύξει τον ευεργέτη. Αλλά όμως κάνει αυτό που εξαρτιόταν από αυτόν» (Χ). «Παράγγειλε σε αυτόν να μη μιλήσει, και αποφεύγοντας ο ίδιος τον έπαινο από τους ανθρώπους και διδάσκοντας αυτούς που ευεργετούν να μισούν την αγάπη στις τιμές» (Ζ).

Ή, και για να προλάβει τη δημιουργία κάποιου λαϊκού μεσσιανικού κινήματος που θα βασιζόταν σε παρανόηση των αληθινών αξιώσεων του Ιησού (S).

(2) «Πρόσταξε να δείξει τον εαυτό του στο ιερέα και να προσφέρει το δώρο, πάλι εκπληρώνοντας εδώ το νόμο... Διότι υπήρχε παλαιός νόμος, εάν καθαριζόταν ο λεπρός να μην εμπιστεύεται στον εαυτό του την εξέταση του καθαρισμού, αλλά να παρουσιάζεται στον ιερέα, και να παρέχει στα μάτια εκείνου την απόδειξη και να εγκρίνεται η είσοδός του στους καθαρούς με την απόφαση αυτού. Διότι εάν δεν έλεγε ο ιερέας ότι έχει καθαριστεί ο λεπρός,

έμενε ακόμη μαζί με τους ακάθαρτους έξω από το χώρο των καθαρών (την κατασκήνωση των Εβραίων)» (Χ).

Προστάζει αυτόν να ενεργήσει κατά τις οδηγίες του νόμου. Δες Λευϊτ. ιδ 2. Όταν ο τελετουργικός νόμος δεν συγκρουόταν με υψηλότερες αρχές, ο Κύριος τηρούσε αυτόν ως νομιμόφρων μέλος της φυλής του (S).

(3) Για το οποίο γίνεται λόγος στο Λευϊτ. ιδ 10 και το οποίο ήταν δύο αμνοί και πρόβατο για τους πλούσιους, όπως και σιμιγδάλι και λάδι, ή ένας αμνός με ένα ζευγάρι τρυγόνων ή μικρών περιστεριών και μικρότερο ποσό σιμιγδαλιού και λαδιού για τους φτωχούς (δ).

(4) «Πώς λοιπόν είπε: αυτό που πρόσταξε ο Μωϋσής; Διότι ο Θεός πρόσταξε αυτό. Διότι νομοθέτης λέγεται και ο Μωϋσής, αφού έγραψε όσα ο Θεός νομοθέτησε» (Z).

«Δεν είπε «αυτό που διατάσσω εγώ», αλλά ακόμη παραπέμπει στο νόμο, κλείνοντας από παντού τα στόματά τους. Για να μη λένε δηλαδή, ότι άρπαξε τη δόξα των ιερέων, την μεν πράξη την έκανε αυτός, την εξέταση όμως την άφησε στους ιερείς και κατέστησε αυτούς κριτές των δικών του θαυμάτων» (Χ).

(5) Η απόδοσή του είναι στο «δείξε» και «πρόσφερε»= για να χρησιμεύσει το δείξιμο και η προσφορά για απόδειξη (δ). Υπάρχει αυτό και στους 3 συνοπτικούς.

Ή, «για να είναι έλεγχος, απόδειξη και κατηγορία για αυτούς εάν δείξουν αχαριστία. Επειδή δηλαδή έλεγαν, ότι τον διώκουμε ως πλάνο και απατεώνα, ως αντίθεο και παράνομο, εσύ θα μαρτυρήσεις, λέει, για εμένα εκείνο τον καιρό, ότι εγώ δεν ήμουν παράνομος. Διότι αφού σε θεράπευσα σε παραπέμπω στο νόμο και για να σε εξετάσουν οι ιερείς, πράγμα που σημαίνει ότι τιμούσε το νόμο» (Χ).

Ή, για μαρτυρία και απόδειξη στους ίδιους τους Ιουδαίους, στον όχλο που τον ακολουθούσε, ο οποίος εξαρτούσε την ελεύθερη επικοινωνία με τον λεπρό από την από τον ιερέα ανακήρυξη του καθαρισμού του (δ). Για απόδειξη της θαυμαστής θεραπείας του λεπρού (ο).

Στίχ. 5-13. Ο Κύριος θεραπεύει τον δούλο του εκατόνταρχου.

Ματθ.8,5 ⁽¹⁾Είσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοὺμ⁽²⁾ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος⁽³⁾ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων·

Μετάφραση: Κι όταν ο Ιησούς μπήκε στην Καπερναούμ, ήλθε κοντά του ένας εκατόνταρχος, ο οποίος τον παρακαλούσε και του έλεγε:

(1) Το γεγονός του εκατόνταρχου βρίσκεται στο Ματθαίο και το Λουκά στην ίδια θέση, δηλαδή όταν ο Σωτήρας μπήκε στην Καπερναούμ μετά την επί του όρους ομιλία. Παρουσιάζεται όμως διαφορετικά από τον καθένα από τους δύο. Στο Ματθαίο ο Ιησούς συζητά άμεσα με τον εκατόνταρχο· στο Λουκά ο εκατόνταρχος δεν εμφανίζεται αυτοπροσώπως στον Ιησού αλλά μέσω φίλων του που τον αντιπροσωπεύουν.

Ο συμβιβασμός των αφηγήσεων έγινε από τον Αυγουστίνο (De cons. evang. II 20) ως εξής: «Επομένως όχι παράλογα ο Ματθαίος για να κατανοηθεί από τους πολλούς η μέσω άλλων προσέλευση του εκατόνταρχου, προτίμησε να πει συντομότερα, ότι ο εκατόνταρχος πλησίασε προς αυτόν» (L).

Ή, σύμφωνα με τον Χ, η ακόλουθη ερμηνεία: «επειδή ο μεν Ματθαίος λέει ότι ήλθε ο εκατόνταρχος προς τον Χριστό, ενώ ο Λουκάς λέει ότι έστειλε σε αυτόν μερικούς προεστούς των Ιουδαίων και έπειτα φίλους, πρέπει να καταλάβουμε ότι έγινε και αυτό και εκείνο. Δηλαδή πρώτα μεν έστειλε τους προεστούς, παρακαλώντας τον να έλθει, έπειτα, όταν έμαθε ότι έρχεται και κρίνοντας τον εαυτό του ανάξιο να τον υποδεχτεί, έστειλε με τη σειρά τους τούς φίλους του, εμποδίζοντάς τον και μηνύοντάς του, όσα λέει ο Λουκάς· έπειτα όταν ο παραλυτικός βασανιζόταν πιο έντονα από τους πόνους... έτρεξε και αυτός πίσω από τους φίλους του...

Όταν λοιπόν οι φίλοι ανάγγειλαν όσα τους παρήγγειλε και ο Χριστός είτε όσα ο Λουκάς έγραψε, πρόφθασε αμέσως ο εκατόνταρχος και πριν συναντήσει τους φίλους του, αφού είδε το Χριστό και ζεστάθηκε η καρδιά του, τον ικέτευσε από την αρχή πάλι... Είναι λοιπόν φανερό ότι, τα μέχρι να έλθει ο εκατόνταρχος τα είπε ο Λουκάς, ενώ τα από εκεί και μετά τα δίδαξε ο Ματθαίος» (Ζ). Η αφήγηση στο Ιω. δ 46-54 αναφέρεται πιθανώς σε άλλο διαφορετικό γεγονός (ρ).

(2) «Ο μεν λεπρός πλησίασε όταν κατέβηκε ο Χριστός από το όρος, ενώ αυτός ο εκατόνταρχος, όταν μπήκε στην Καπερναούμ» (Χ).

(3) Οι λέξεις εκατόνταρχος και εκατοντάρχης συναντιούνται και οι δύο στους ελληνιστές (α). Σημειώθηκε, ότι οι εκατόνταρχοι που αναφέρονται στην Κ.Δ. (Ματθ. κζ 54, Πράξ. ι 22, κβ 26, κγ 17, 23, 24, κδ 23, κζ 43) έχουν όλοι καλό χαρακτήρα. Η ρωμαϊκή οργάνωση ήταν ένα από τα κύρια όργανα ευταξίας στον κόσμο και εκπροσωπούνταν από διακεκριμένα άτομα, όπως και ο εκατόνταρχος αυτός, ο οποίος είχε χτίσει τη συναγωγή στην Καπερναούμ σύμφωνα με το Λουκ. ζ 5 (ρ).

Ματθ.8,6 Κύριε⁽¹⁾, ὁ παῖς⁽²⁾ μου βέβληται⁽³⁾ ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός⁽⁴⁾, δεινῶς βασανιζόμενος⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Κύριε, ὁ δούλος μου εἶναι κατάκοιτος καὶ παράλυτος στο σπίτι καὶ βασανίζεται ἀπὸ τρομεροὺς πόνους.

(1) Λόγος ευγενείας (L).

(2) Μπορεῖ νὰ σημαίνει καὶ τὸν γιο, σὲ μικρὴ ἡλικία καὶ τὸν δούλο σὲ οποιαδήποτε ἡλικία. Παρόλο που ὑπάρχει καὶ παιδικὴ παράλυση, παρόλ' αὐτὰ ἡ νόσος αὐτὴ προσβάλλει αὐτοὺς που ἔχουν κάποια ἡλικία. Τὸ «παῖς» λοιπὸν βρίσκεται με τὴν ἐννοία τοῦ δούλου, ὅπως μας πληροφορεῖ καὶ ὁ Λουκάς, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη δούλος (L). Πρόκειται, φαίνεται, γιὰ δούλο ἐξαιρετικὰ πιστὸ καὶ ικανό, γιὰ αὐτὸ καὶ ὁ κύριός του δείχνει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν υγεία του (ο).

(3) «Με τὴν ἐννοία τοῦ ἔχει ριχτεῖ» (Z). Ἐρριπταί, ἔχει πέσει στο κρεβάτι κατάκοιτος, μὴ μπορῶντας νὰ σηκωθεῖ ἀπὸ αὐτὸ (δ). Τὸ «βέβληται» γιὰ ἀσθενεῖς δεξ καὶ Ματθ. ἡ 14,θ 2, Μάρκ. ζ 30, Λουκ. ιστ 20. Καὶ στοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς τὸ ρῆμα βάλλω χρησιμοποιεῖται καὶ με τὴν ἐννοία τοῦ ξαπλώνω (L).

(4) «Κάποιοι λένε ὅτι γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ εἶπε καὶ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία δὲν ἔφερε αὐτὸν μαζί του. Διότι δὲν ἦταν δυνατόν νὰ τὸν φέρει σηκωτό, τὴ στιγμὴ που ἦταν παράλυτος καὶ βασανιζόταν καὶ βρισκόταν στο τέλος τῆς ζωῆς του· διότι τὸ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ πεθάνει μᾶς το λέει ὁ Λουκάς, με τὴ φράση «καὶ ἐπρόκειτο νὰ πεθάνει»» (Λουκ. ζ 2)(X).

(5) Φαίνεται ὅτι ἡ νόσος εἶχε καὶ ρευματικὸ ἢ ἀρθριτικὸ χαρακτήρα καὶ γιὰ αὐτὸ εἶχε δριμεῖς πόνους (δ). «Αφοῦ εἶπε, ὁ δούλος μου εἶναι κατάκοιτος, δὲν πρόσθεσε στὴ συνέχεια το, «πες», φοβούμενος μήπως εἶναι ἀνάξιος νὰ τύχει τῆς δωρεάς, ἀλλὰ ἀνάγγειλε μόνο τὴ συμφορὰ» (X).

Ματθ.8,7 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς⁽¹⁾· ἐγὼ ἐλθὼν⁽²⁾ θεραπεύσω αὐτόν.

Μετάφραση: Ὁ Ἰησοῦς τότε τοῦ λέει: Θα ἐλθῶ ἐγὼ στο σπίτι σου καὶ θα τὸν θεραπεύσω.

(1) Οἱ Wellhausen, Zahn καὶ κάποιοι ἄλλοι, τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἰησοῦ μεταβάλλουν σὲ ἐρώτησιν βάζοντας ἐρωτηματικὸ στο τέλος τῆς. =Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐλθῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ τὸν θεραπεύσω; Ἡ ἐρώτησις θα ἔκανε πιο φυσικὴ τὴν ἀπάντησιν τοῦ ἐκατόνταρχου. Ἀλλὰ μιὰ τέτοια ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ θα ἦταν ἐλάχιστα φυσικὴ. Στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα ἄλλωστε δὲν

λείπουν φράσεις για να εκδηλωθεί αμφιβολία, εάν επρόκειτο και εδώ μία τέτοια να εκδηλωθεί. Η πρόταση λοιπόν είναι μάλλον βεβαιωτική και όχι ερωτηματική (L). Πάντως λίγο ενδιαφέρει, εάν πάρουμε την πρόταση ως ερωτηματική ή βεβαιωτική. Σε κάθε μία από τις δύο περιπτώσεις το κύριο σημείο είναι ότι ο Χριστός εκδηλώνει διάθεση να μπει στο σπίτι αλλοεθνούς (a).

(2) «Αυτό που δεν έκανε πουθενά αλλού προηγουμένως, το κάνει εδώ. Διότι πάντοτε ακολουθούσε την παράκληση αυτών που τον ικέτευαν, εδώ όμως και προχωρεί βιαστικά και δεν υποσχεται μόνο να τον θεραπεύσει, αλλά και να πάει στο σπίτι. Και το κάνει αυτό για να μάθουμε την αρετή του εκατόνταρχου» (X).

«Θέλησε να αποκαλυφθεί η πολλή του πίστη και σε αυτούς που τον ακολουθούσαν» (Z). «Διότι αν δεν υποσχόταν αυτό, αλλά έλεγε, Πήγαινε, να γίνει καλά ο δούλος σου, τίποτα από αυτά δεν θα γνωρίζαμε» (X).

Ματθ.8,8 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἐκατόνταρχος ἔφη· Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς⁽¹⁾ ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην⁽²⁾ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ⁽³⁾, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου.

Μετάφραση: Και ο εκατόνταρχος του αποκρίθηκε: Κύριε, δεν είμαι άξιος να εισέλθεις κάτω από τη στέγη του σπιτιού μου. Αλλά πες αυτό που θέλεις μόνο μ' έναν απλό λόγο, και θα γιατρευθεί ο δούλος μου.

(1) «Δεν είμαι άξιος» (Z). «Είπε τον εαυτό του πάρα πολύ ανάξιο, όχι μόνο για την ευεργεσία, αλλά και για να δεχτεί στο σπίτι τον Κύριο» (X). Με αυτό ο εκατόνταρχος δείχνει συναίσθηση της αμαρτωλούς του κατάστασης σε σχέση με την αγιότητα και καθαρότητα του Κυρίου (δ).

(2) Παρόλο που αυτή δεν θα ήταν ασήμαντη. Δες Λουκ. ζ 5. Υπήρχαν άλλοι, των οποίων η ευλάβεια δεν εμπόδιζε αυτούς από το να δουν και να αγγίξουν τον Κύριο. Δες Ματθ. θ 18,20. Το ίδιο εσωτερικό συναίσθημα μπορεί να εκδηλώνεται εξωτερικά με διάφορους τρόπους, οι οποίοι όλοι είναι καλοί (b).

(3) Υπάρχει και η γραφή ειπέ λόγον=πες μία λέξη. Αυθεντική γραφή ειπέ λόγω= «Πες με λόγο απλό αυτό που θες και αμέσως ο λόγος θα γίνει έργο» (Z). Δήλωσε τη θεία σου απόφαση με λόγο (δ). «Δες και αυτόν, ότι όπως ακριβώς ο λεπρός, έχει την αρμόζουσα ιδέα για αυτόν· διότι ούτε αυτός είπε, Παρακάλεσε, ούτε είπε προσευχήσου και ικέτευσε, αλλά διάταξε μόνο» (X). «Βλέπεις μέγεθος πίστης;» (Z).

Ματθ.8,9 καὶ γὰρ ἐγὼ⁽¹⁾ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν⁽²⁾, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας⁽³⁾, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου, ποιήσον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.

Μετάφραση: Διότι κι ἐγὼ ἄνθρωπος εἶμαι κάτω ἀπὸ ἐξουσία καὶ παίρνω διαταγές ἀπὸ ανωτέρους, ἀλλὰ κι ἔχω στις διαταγές μου στρατιώτες· καὶ λέω σ' ἓνα στρατιώτη: πῆγαινε· καὶ πηγαίνει. Καὶ σ' ἄλλον λέω, ἔλα, κι ἔρχεται. Καὶ στο δούλο μου λέω, κάνε αὐτό, καὶ το ἐκτελεῖ. Πόσο μάλλον θα ἐκτελεσθεῖ ὁ δικός σου λόγος. Διότι ἐσύ δεν εἶσαι κάτω ἀπὸ τις διαταγές κανενός, ἀλλὰ ἔχεις ἐξουσία πάνω σε ὅλες τις ἀόρατες δυνάμεις!

(1) «Απὸ το δικό του παράδειγμα στηρίζει το ὅτι καὶ με λόγο μόνο μπορεῖ» (Ζ). Γνωρίζει ἐξ' ἰδίας πείρας, τι μπορεῖ νὰ συντελέσει καὶ χωρὶς προσωπικὴ παρουσία ἑνὸς λόγος ἀπὸ πρόσωπο που ἔχει ἐξουσία. Ὁ Χριστὸς ἔχει ἐξουσία πάνω στις ἀόρατες δυνάμεις καὶ ἀρκεῖ νὰ πεῖ ἓναν λόγο γιὰ νὰ θεραπευτεῖ ὁ δούλος που πάσχει (ρ).

«Ἦταν πολὺ σπουδαῖο, ἓνας ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους νὰ φθάσει σὲ τόσο υψηλὴ ἔννοια γιὰ το Χριστό. Διότι φαντάστηκε, κατὰ τὴ δική μου τουλάχιστον γνώμη, τις ουράνιες στρατιές· ἢ, ὅτι σὲ αὐτὸν ἔτσι υποτάσσονται τὰ πάθη καὶ ὁ θάνατος καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅπως οἱ στρατιῶτες σὲ αὐτόν» (Χ).

(2) «Δηλαδή ἐσύ εἶσαι Θεός, ἐγὼ ἄνθρωπος· ἐγὼ εἶμαι κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία ἄλλων, ἐνῶ ἐσύ δεν εἶσαι κάτω ἀπὸ ἐξουσία ἄλλων. Ἀν λοιπὸν ἐγὼ, ἐνῶ εἶμαι ἄνθρωπος καὶ κάτω ἀπὸ ἐξουσία, μπορῶ τόσα πολλὰ, πολὺ περισσότερο ἐσύ που εἶσαι καὶ Θεός καὶ ὄχι κάτω ἀπὸ ἐξουσία» (Χ).

(3) «Εάν δηλαδή ἐγὼ, που εἶμαι ἰσότημος με αὐτοὺς που διατάζω καὶ που βρίσκομαι κάτω ἀπὸ ἐξουσία, ὅμως λόγω τῆς μικρῆς αὐτῆς υπεροχῆς τῆς ἐξουσίας μπορῶ τόσο σπουδαῖα πράγματα νὰ πράξω, καὶ δεν φέρνει κανεὶς ἀντίρρηση, ἀλλὰ αὐτὰ που διατάσσω, αὐτὰ γίνονται, καὶ ἀν ἀκόμη εἶναι διαφόρου εἶδους τὰ παραγγέλματα· διότι λέω σὲ αὐτόν· Πῆγαινε καὶ πηγαίνει, καὶ στον ἄλλο, Ἐλα καὶ ἔρχεται, πολὺ περισσότερο ἐσύ θα μπορέσεις» (Χ).

Ματθ.8,10 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασε⁽¹⁾ καὶ εἶπε⁽²⁾ τοῖς ἀκολουθοῦσιν⁽³⁾· ἀμὴν λέγω⁽⁴⁾ ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ⁽⁵⁾ τοσαύτην πίστιν⁽⁶⁾ εὑρὼν.

Μετάφραση: Ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἀκουσε τὰ λόγια τοῦ αὐτά, θαύμασε καὶ εἶπε σ' ἐκείνους που τὸν ἀκολουθοῦσαν: Ἀληθινὰ σὰς λέω, τόσο μεγάλη πίστη δεν βρῆκε οὔτε ἀνάμεσα στους Ἰσραηλίτες, οἱ οποίοι εἶναι ὁ ἐκλεκτός λαὸς τοῦ Θεοῦ.

(1) «Θαύμασε διότι ενώ δεν ήταν Ισραηλίτης ούτε γνώριζε τις σχετικά με αυτόν γραφές των Ιουδαίων, πίστεψε εύκολα» (Z). Ως άνθρωπος ο Κύριος μπορούσε να δοκιμάσει και το συναίσθημα του θαυμασμού (F).

(2) «Και όχι μόνο θαύμασε αλλά και διακήρυξε την πίστη του» (Z).

(3) «Και τους άλλους τους προσκαλεί στον ίδιο ζήλο» (X).

(4) «Αμήν λέγω, που σημαίνει αληθινά και με βεβαιότητα λέω» (Z).

(5) Δηλαδή στο λαό του Ισραήλ. Τον εκεκτο λαό του Θεού (ο). Ούτε ο εκατόνταρχος ούτε η Χαναναία υπήρξαν από το Ισραήλ. Αλλά σε σχέση με την τελευταία ο Κύριός μας φαίνεται να παρέχει υψηλότερη μαρτυρία, διότι ήλθε αυτή από την περιοχή των εθνών, ενώ ο εκατόνταρχος διέμενε μεταξύ των Ισραηλιτών (b).

Και εδώ και στο ιε 28 (προκειμένου περί της Χαναναίας) τονίζεται η πίστη των εθνικών. Σε τέτοια ύψη πίστης μόνο οι εθνικοί υψώθηκαν. Στις περιπτώσεις του εκατόνταρχου και της Χαναναίας η πίστη έφτασε στο ύψιστο σημείο της με την πεποίθηση, ότι η θεραπεία μπορεί να γίνει και από απόσταση (S).

(6) Η πίστη εδώ είναι πεποίθηση, ότι ο Χριστός μπορούσε, εάν ήθελε, να θεραπεύσει με απλό λόγο (α). Ο εκατόνταρχος πιστεύει στη δραστικότητα και μόνου του λόγου του Ιησού (L).

Ματθ.8,11 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοί⁽¹⁾ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν⁽²⁾ ἔξουσιν⁽³⁾ καὶ ἀνακλιθήσονται⁽⁴⁾ μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ⁽⁵⁾ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν⁽⁶⁾,

Μετάφραση: Σας διαβεβαιώνω λοιπόν ότι πολλοί σαν τον εκατόνταρχο θα έλθουν από ανατολή και δύση, απ' όλα τα μέρη του κόσμου, και θα καθίσουν μαζί με τον Αβραάμ, τον Ισαάκ και τον Ιακώβ στο ευφρόσυνο δείπνο της βασιλείας των ουρανών.

(1) «Πολλοί τέτοιοι, που προέρχονται δηλαδή από τα έθνη» (Z), οι οποίοι ενώ δεν είναι Ιουδαίοι, θα είναι όμοιοι με τον εκατόνταρχο (b).

(2) Για τη φρασεολογία δες Ψαλμ. ρστ 3 δηλαδή από όλα τα μέρη του κόσμου (S), από τελείως αντίθετα σημεία του ορίζοντα και μέρη του κόσμου, ώστε καταντά στην έννοια του «από παντού» (δ). «Δεν είπε ότι πολλοί εθνικοί θα παρακαθίσουν, για να μην πληγώσει τους Ιουδαίους, αλλά συγκαλυμμένα είπε από ανατολή και δύση» (Θφ).

(3) «Θα έρθουν σε εμένα μέσω της πίστης» (Z). Προφητεία: θα έλθουν πνευματικά (b) και μέσω της πίστης.

(4) «Με την έννοια του «θα αναπαυτούν»» (Ζ). Οι Ιουδαίοι είχαν υιοθετήσει την ελληνική και ρωμαϊκή συνήθεια, να παίρνουν το φαγητό τους ξαπλωμένοι σε ανάκλιντρα (F). Θα παρακαθίσουν στο μεσσιανικό δείπνο. Η χαρά της μελλοντικής βασιλείας συχνά συμβολίζεται με την εικόνα του δείπνου. Δες Ματθ. κβ 1-14, κστ 29, Λουκ. ιδ 15, κβ 30, Αποκ. ιθ 9. Ο Ιησούς μεταχειρίζεται τη γλώσσα αυτή συμβολικά (S).

Σε αυτό το ιουδαϊκό-χριστιανικό ευαγγέλιο υπάρχουν σαφείς ενδείξεις, ότι τα έθνη θα γίνουν δεκτά στη βασιλεία, και μία από τις ενδείξεις αυτές έχουμε και εδώ. Οι λέξεις προέρχονται εν μέρει από το Ησ. με 6 και μθ 12. Δες και νθ 19, Ιερεμ. γ 18, Μαλαχ. α 11. Ότι προλέγεται σε αυτά είναι το τελείως αντίθετο των ιουδαϊκών προσδοκιών. Οι Ιουδαίοι προσδοκούσαν, ότι τα έθνη θα ντροπιάζονταν στη θέα των Ιουδαίων μέσα σε δόξα. Εδώ προφητεύεται, ότι τα έθνη θα παρακαθίσουν μαζί με τους πατριάρχες, την ώρα που Ιουδαίοι θα αποκλειστούν (p).

(5) «Τον Αβραάμ» και τους υπόλοιπους πατριάρχες «έφερε στη μέση, για να ελέγξει κατεξοχήν τους Ιουδαίους, αφού κάνει τους εθνικούς παιδιά του Αβραάμ» (Ζ).

(6) Στη βασιλεία, δηλαδή στη ζωή αυτή και σε εκείνην, η οποία πρόκειται να έλθει (b).

Ματθ.8,12 οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας⁽¹⁾ ἐκβληθήσονται⁽²⁾ εἰς τὸ σκότος⁽³⁾ τὸ ἐξώτερον⁽⁴⁾· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁽⁵⁾ καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Ενώ εκείνοι που κατάγονται από τον Αβραάμ και σύμφωνα με τις επαγγελίες και υποσχέσεις του Θεού είναι κληρονόμοι της βασιλείας, θα ριχθούν έξω απ' αυτήν, στο σκοτάδι που είναι τελείως απομακρυσμένο από τη βασιλεία του Θεού. Εκεί θα κλαίνε και θα τρίβουν τα δόντια τους.

(1) «Ονόμασε βασιλεία μεν την αιώνια ανάπαυση, ενώ γιους της... τους Ιουδαίους επειδή προσδοκούσαν αυτό μιας και ήταν σπέρμα του Αβραάμ» (Ζ).

«Γιους της βασιλείας ονομάζει, αυτούς στους οποίους η βασιλεία ήταν ετοιμασμένη... μέσω της επαγγελίας και της υπόσχεσης» (X). «Διότι λέει ότι γιος μου πρωτότοκος είναι ο Ισραήλ» (Θφ).

Η αντίθεση που υπονοείται είναι μεταξύ Ιουδαίων και εθνικών· αλλά όπως χρησιμοποιούνται από τον Ιησού οι λέξεις δεν εφαρμόζονται αναγκαστικά σε όλους τους Ιουδαίους αλλά μόνο σε εκείνους, οι οποίοι είχαν πεποίθηση στην προνομιακή τους θέση ως εκλεγμένης φυλής, χωρίς να επιδεικνύουν και τα ηθικά εκείνα προσόντα, τα οποία ήταν απαραίτητα για την είσοδο στη βασιλεία. Δες και Ματθ. γ 9, ε 3, 10, ζ 21 (S).

(2) «Με την έννοια του θα αποκλειστούν» (Ζ). Από τους αγγέλους δηλαδή σύμφωνα με το Ματθ. ιγ 49 (δ). «Αυτοί που νομίζουν, λέει, ότι είναι γιοι της βασιλείας, θα εκδιωχτούν λόγω της απιστίας τους» (Ζ).

(3) Οτιδήποτε είναι χωρίς τη βασιλεία του Θεού είναι σκότος εξώτερο. Διότι η βασιλεία του Θεού είναι φως και βασιλεία φωτός. Το σκοτάδι εκείνο θα καλύψει όχι μόνο το μάτι, αλλά και το νου με παχύτατο σκοτασμό (b). Η εικόνα είναι παρμένη από αίθουσα φαγητού στην οποία υπάρχει φωτοπλημμύρα, έξω από την οποία επικρατεί σκοτάδι, στο οποίο θα απορριφθούν γιοι της βασιλείας για τους οποίους το δείπνο είχε ετοιμαστεί (ο).

(4) Συγκριτικός βαθμός της λέξης έξω. Οι Ο' μεταφράζουν με αυτό τη λέξη που είναι στο εβραϊκό, το υπερθετικό= εξώτατον, έσχατο (Εξοδ. κστ 4) και με αυτή την έννοια βρίσκεται και εδώ= το σκοτάδι αυτό είναι το πιο απομακρυσμένο από τη βασιλεία του Θεού, η οποία είναι το φως, δηλαδή είναι το σκοτάδι το βαθύτατο (δ). Ο άπιστος έχει ήδη μέσα του εσωτερικό σκοτάδι και επιτυγχάνει λοιπόν ως διαμονή που του αρμόζει το εξώτερο σκοτάδι (b). Έσχατο σκοτάδι εννοείται εδώ η παντελής έλλειψη του φωτός της θείας χάρης, η οποία κάνει τον βίο αυτών που είναι στην κόλαση αβίωτο (δ). Η φράση σκότος εξώτερον συναντιέται μόνο στον Ματθαίο. Δες και κβ 13, κε 30 (α).

(5) Κλάμα και τρίζιμο των δοντιών. Η επωδός αυτή είναι χαρακτηριστική του Ματθαίου. Συναντιέται και στα ιγ 42,50, κβ 13, κδ 51, κε 30, και μία φορά και στο Λουκά ιγ 28 (α). Κλαυθμός είναι η συνεχής έκφραση λύπης και οδύνης (δ).

(6) Τρίζιμο των δοντιών. Με τη φράση αυτή δηλώνεται η έσχατη λύπη και η υπέρτατη απελπισία των καταδικασμένων σε αιώνια κόλαση (g). Θα τρίζουν τα δόντια από ανυπομονησία και πικρότατη τύψη και αγανάκτηση εναντίον τους (b) και από πεισματικό και κακεντρεχές αίσθημα εναντίον των άλλων, των οποίων τη σωτηρία θα ζηλεύουν (Steudel).

Ματθ.8,13 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ· ὕπαγε⁽¹⁾, καὶ ὡς ἐπίστευσας⁽²⁾ γεννηθήτω σοι⁽³⁾. καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Και είπε ο Ιησούς στον εκατόνταρχο: Πήγαινε στο σπίτι σου κι ας γίνει σε σένα όπως το πίστεψες (ότι δηλαδή μόνο με το λόγο μου και από μακριά μπορώ να θεραπεύσω το δούλο σου). Και πράγματι εκείνη τη στιγμή θεραπεύθηκε ο δούλος του.

(1) Στο σπίτι σου δηλαδή (δ).

(2) «Πίστεψες ότι μπορώ και χωρίς να έλθω στο σπίτι σου να θεραπεύσω τον άρρωστο» (Ζ). Όπως πίστεψες, ότι δηλαδή εγώ με λόγο μόνο μπορώ να θεραπεύσω τον δούλο σου (δ).

(3) Δοτική χαριστική=για χάρη σου. «Εσύ όμως μην προσέξεις αυτό μόνο, το ότι δηλαδή αυτός πίστεψε και εκείνος θεραπεύτηκε» (X).

(4) «Αλλά θαύμασε και την ταχύτητα. Διότι και αυτό δηλώνοντας ο ευαγγελιστής έλεγε, και θεραπεύτηκε ο δούλος κατά τη στιγμή εκείνη. Όπως ακριβώς λοιπόν και στον λεπρό είπε, ότι αμέσως καθαρίστηκε. Διότι όχι μόνο η θεραπεία, αλλά και το ότι αυτή έγινε κατά τρόπο παράδοξο και εν ριπή οφθαλμού, φανέρωνε τη δύναμή του» (X).

Το «ώρα» δεν δηλώνει την ώρα της ημέρας, αλλά τη στιγμή του χρόνου, κατά την οποία ο Σωτήρας πρόφερε τις λέξεις αυτές. Δες και Δανιήλ γ 6 «αυτήν την ώρα (=στιγμή) θα μπει στο καμίνι της φωτιάς» (δ).

Στίχ. 14-17. Ο Κύριος θεραπεύει την πεθερά του Πέτρου και άλλους ασθενείς.

Ματθ.8,14 Καὶ ἐλθὼν⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς⁽²⁾ εἰς τὴν οἰκίαν⁽³⁾ Πέτρου εἶδε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην⁽⁴⁾ καὶ πυρέσσουσαν·

Μετάφραση: *Κι όταν ήλθε ο Ιησούς στο σπίτι του Πέτρου, είδε την πεθερά του κατάκοιτη και άρρωστη με πυρετό πολύ.*

(1) «Ο Μάρκος και ο Λουκάς είπαν και από πού ήλθε εκεί, ότι δηλαδή ήλθε από τη συναγωγή των Ιουδαίων, στην οποία δίδασκε, ενώ ήταν Σάββατο. Πρόσθεσε επίσης ο Μάρκος ότι ήλθε μαζί με τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη. Είναι λογικό ο Πέτρος όταν έμαθε αυτό, να έτρεξε πρώτος. Και ο Μάρκος μεν και ο Λουκάς λένε, ότι τον παρακάλεσαν οι μαθητές για την κατάκοιτη, ο Ματθαίος όμως και αυτό το αποσιώπησε. Δεν είναι όμως αυτό διαφωνία, αλλά εκείνοι μεν το κάνουν για ακρίβεια, ενώ αυτός για συντομία» (Z).

«Αλλά για ποιό λόγο μπήκε στο σπίτι του Πέτρου; Εγώ νομίζω, για να φάει. Αυτό λοιπόν το δήλωσε λέγοντας ότι «σηκώθηκε και τον υπηρετούσε» (X).

(2) «Και βέβαια δεν τον οδηγεί ο ίδιος ο Πέτρος στο σπίτι, αλλά ο ίδιος ο Ιησούς οικειοθελώς μπήκε μετά από τα λόγια του εκατόνταρχου «δεν είμαι άξιος να μπεις στο σπίτι μου», δείχνοντας έτσι την εύνοιά του προς τον μαθητή του» (X).

(3) «Σκέψου τι λογής ήταν τα σπίτια αυτών των ψαράδων· αλλά όμως δεν απαξίωνε (ο Κύριος) να μπαίνει στις φτωχικές αυτές καλύβες τους για να σε διδάξει με όλα αυτά να καταπατάς την ανθρώπινη αλαζονεία» (X). Ο Πέτρος καταγόταν από Βηθσαϊδά (Ιω. α 45). Είχε

λοιπόν ή νοικιάσει ή και αγοράσει σπίτι στην Καπερναούμ, όπου και το εμπόριο των ψαριών διεξαγόταν πιο εύκολα (F).

(4) Στο κρεβάτι. Δες σ. 6

Ματθ.8,15 καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς⁽¹⁾ αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς⁽²⁾ καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει⁽³⁾ αὐτῷ.

Μετάφραση: Τότε ἄγγιξε το χέρι της κι αμέσως ἔφυγε ο πυρετός, και σηκώθηκε τελείως υγιής και τον υπηρετούσε, αφού δεν αισθανόταν ούτε την παραμικρή εξάντληση.

(1) «Άλλοτε μεν θεραπεύει μόνο με λόγια, άλλοτε πάλι απλώνει και το χέρι, άλλοτε επίσης κάνει και τα δύο, κάνοντας ορατή τη θεραπεία... Διότι επειδή η ασθένεια ήταν ασήμαντη με τον τρόπο της θεραπείας φανέρωνε τη δύναμή του» (X).

(2) «Αγγίζοντας το σώμα δεν έσβησε μόνο τον πυρετό, αλλά και της χάρισε τελείως την υγεία της... πράγμα το οποίο δεν θα μπορούσε να κάνει η ιατρική τέχνη» (X).

(3) «Γνωρίζετε ότι και μετά την απαλλαγή από τους πυρετούς χρειάζεται πολύς χρόνος πάλι στους ασθενείς, ώστε να επανέλθουν στην προηγούμενη υγεία τους» (X).

Αλλά εδώ η θεραπευμένη «σηκώθηκε και αμέσως τον υπηρετούσε» (Z)· «το οποίο ήταν απόδειξη και της δύναμης του Χριστού και της διάθεσης της γυναίκας, την οποία έδειχνε για το Χριστό» (X). Επιτελούσε τα καθήκοντα της οικοδέσποινας για χαρούμενη απόδειξη της πλήρους αποκατάστασης της υγείας της (b).

(4) Ο Μάρκος και ο Λουκάς αναφέρουν ότι οι μαθητές παρακάλεσαν τον Κύριο για τη θεραπεία αυτή. Για αυτό προσθέτει ο Χ. «Και κάτι άλλο μαζί με αυτά θα μπορούσαμε από εδώ να διαπιστώσουμε, ότι δηλαδή και με την πίστη άλλων χαρίζει ο Χριστός την διόρθωση σε άλλους. Διότι και εδώ άλλοι τον παρακάλεσαν, όπως και στην περίπτωση του δούλου του εκατόνταρχου. Χαρίζει όμως, όταν δεν απιστεί αυτός που πρόκειται να θεραπευτεί, αλλά ή λόγω ασθένειας δεν μπορεί να πάει προς αυτόν ή λόγω άγνοιας δεν φαντάζεται τίποτα το πνευματικά ανώτερο σχετικά με το Χριστό ή επειδή βρίσκεται σε ανώριμη ηλικία» (X).

Ματθ.8,16 Ὁψίας⁽¹⁾ δὲ γενομένης⁽²⁾ προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ⁽³⁾ καὶ πάντας⁽⁴⁾ τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν⁽⁵⁾,

Μετάφραση: Κι όταν ήλθε το απόγευμα, έφεραν στον Κύριο πολλούς δαιμονισμένους. Και έδιωξε τα πονηρά πνεύματα απ' αυτούς μ' ένα και μόνο προστακτικό λόγο. Και θεράπευσε όλους όσους έπασχαν από άλλα νοσήματα.

(1) «Οψία» ονόμασε το τέλος της ημέρας. Για αυτό και ο Μάρκος και ο Λουκάς πρόσθεσαν ότι, όταν έδουε ο ήλιος, δηλώνοντας πιο ξεκάθαρα τον καιρό» (Ζ). Απόγευμα της ημέρας εκείνης, κατά την οποία τόσα λέχθηκαν και έγιναν (b). Όπως κάνει φανερό η αφήγηση του Μάρκου, ήταν ημέρα Σαββάτου.

«Διότι ο μεν όχλος που ήταν από τον απλό λαό, αφού περίμενε τη δύση του ηλίου, λόγω του ότι πρόσεχαν να τηρήσουν το Σάββατο (το οποίο τέλειωνε με τη δύση του ηλίου), τότε έφερε τους αρρώστους. Οι μαθητές όμως, και πριν τη δύση του ηλίου τον παρακάλεσαν να θεραπεύσει αυτήν που είχε πυρετό, διότι και σε προηγούμενες περιπτώσεις τον είδαν να θεραπεύει σε ημέρα Σαββάτου χωρίς να εξετάζει τον καιρό» (Ζ).

(2) «Είδες λοιπόν ότι αύξανε συνεχώς η πίστη του πλήθους; Διότι δεν ανέχονταν να φύγουν ούτε και όταν η ώρα ήταν τόσο περασμένη, ούτε νόμιζαν ότι είναι άκαιρο να φέρνουν τους αρρώστους τους το απόγευμα» (Χ).

(3) Μόνο με λόγο. Υπενθυμίζει αυτό που λέχθηκε από τον εκατόνταρχο στον Ιησού στο η 8. Ο Ιησούς δεν χρησιμοποιεί εξορκισμούς. Είναι αρκετή η διαταγή του (L).

(4) Χωρίς εξαίρεση. Για κάποιους ανθρώπους ειπώθηκε, ότι έχουν θεραπευτική δύναμη για περιπτώσεις κάποιων ειδικών ασθενειών (b). Αλλά ο Κύριος θεράπευσε κάθε είδους νόσους.

(5) «Εσύ όμως πρόσεξε, σε παρακαλώ, πόσο μεγάλο πλήθος θεραπευμένων προσπερνούν οι ευαγγελιστές, οι οποίοι δεν λένε ούτε διηγούνται για τον καθένα ξεχωριστά, αλλά με μία λέξη παρατρέχουν απερίγραπτο πέλαγος θαυμάτων» (Χ).

Ματθ.8,17 ὅπως πληρωθῇ⁽¹⁾ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος⁽²⁾· αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν⁽³⁾.

Μετάφραση: Έτσι εκπληρώθηκε και πραγματοποιήθηκε πλήρως εκείνο που ειπώθηκε από το Πνεύμα του Θεού μέσω του προφήτου Ησαΐα, ο οποίος είπε: Αυτός πήρε τις ασθένειές μας και βάσταξε επάνω του τις αρρώστιες μας, τιμωρήθηκε ως αντιπρόσωπός μας για τις αμαρτίες μας. Κι έτσι δεν θεράπευσε μόνο τις ψυχές μας, αλλά έλαβε την εξουσία να θεραπεύει και τις σωματικές μας ασθένειες.

(1) Ο σκοπός του Ματθαίου εμφανίζεται εδώ με σαφήνεια. Το απόγευμα της ημέρας κατά την οποία ο Κύριος εκφώνησε την επί του όρους ομιλία, ήταν επίκαιρο να δειχτεί, ότι πράγματι ο Ιησούς είχε εκπληρώσει τις προφητείες (Ματθ. ε 17), όπως και στην περίπτωση του λεπρού προέτρεψε σε σεβασμό του νόμου (L).

(2) Η παράθεση από το Ησαΐου νγ 4 σύμφωνα με το εβραϊκό κείμενο, διότι οι Ο' μεταφράζουν διαφορετικά («οὗτος τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, (=αυτός κουβαλά τις αμαρτίες μας και για χάρη μας νιώθει τις οδύνες του πόνου) και λιγότερο ταιριαστά σε σχέση με τον σκοπό, για τον οποίο γίνεται εδώ η παράθεση (ρ).

(3) «Δεν είπε «έλυσε (=κατάργησε)» αλλά «πήρε και βάσταξε», πράγμα που νομίζω ότι λέχθηκε από τον προφήτη μάλλον για τις αμαρτίες... Πώς λοιπόν εδώ το είπε αυτό ο ευαγγελιστής για τις αρρώστιες;... Για να δηλώσει ότι οι περισσότερες από τις αρρώστιες προέρχονται από ψυχικά αμαρτήματα. Διότι εάν το σπουδαιότερο, ο ίδιος ο θάνατος, έχει τη ρίζα του και την αιτία του στην αμαρτία, πολύ περισσότερο τα περισσότερα από τα νοσήματα· αφού και το ότι πάσχουμε από εκεί προέρχεται» (Χ).

Ο Σωτήρας μας ανάλαβε ως αντιπρόσωπός μας μπροστά στο Θεό πατέρα όλη την ευθύνη των αμαρτιών δεχόμενος την ποινή τους, την οδύνη και τιμωρία μέσω του σταυρικού θανάτου· και για αυτό πήρε την εξουσία για να απομακρύνει και θεραπεύσει και το ηθικό και το φυσικό κακό, το οποίο είναι αποτέλεσμα του ηθικού. Επομένως η θεραπεία των ασθενειών προϋποθέτει την αποδοχή της πληρωμής της ευθύνης τους και για αυτό το ρητό του Ησαΐα που αναφέρεται στο ηθικό και το φυσικό κακό, μπήκε σωστά εδώ για τη θεραπεία των σωματικών ασθενειών (δ). Σώμα και ψυχή μαζί αποτελούν τον άνθρωπο· και μία είναι η αρχή που καταστρέφει και τα δύο, την ψυχή και το σώμα· μία και η ίδια βοήθεια δόθηκε και στα δύο από τον μεγάλο Ιατρό, όπως η περίπτωση κάθε φορά απαιτούσε (b).

Στίχ. 18-22. Ο Ιησούς ζητά αυταπάρνηση.

Ματθ.8,18 ⁽¹⁾ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν ⁽²⁾ἐκέλευσεν ⁽³⁾ἀπελθεῖν ⁽⁴⁾εἰς τὸ πέραν ⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Όταν ο Ιησούς είδε πολλά πλήθη λαού να συναθροίζονται τριγύρω του, διέταξε τους μαθητές να ετοιμάσουν το πλοίο για να αναχωρήσουν μαζί του στην απέναντι παραλιακή χώρα της Περαιάς.

(1) Μετά τα τρία θαύματα θεραπείας (σ. 2-15) ο Ματθαίος αναφέρει τρία άλλα θαύματα δύναμης (σ. 23-34, θ 1-8) πάνω στις φυσικές δυνάμεις το ένα, πάνω στα πονηρά πνεύματα το άλλο και πάνω στην αμαρτία και τις συνέπειές της το τρίτο. Αλλά πριν από αυτό έχουμε

τις προειδοποιήσεις του Κυρίου σε δύο, οι οποίοι εκδήλωσαν επιθυμία να τον ακολουθήσουν ως μαθητές του (ρ).

(2) «Όπως ακριβώς στο βουνό δεν παρέμεναν μόνο όταν κήρυττε, αλλά τον ακολουθούσαν και όταν σιώπησε, έτσι και εδώ δεν έμειναν κοντά του όσο ενεργούσε θαύματα μόνο, αλλά και όταν σταμάτησε να θεραπεύει πάλι τον ακολουθούσαν και αποκόμιζαν μεγάλη ωφέλεια και μόνο που έβλεπαν το πρόσωπό του» (X).

(3) «Διέταξε αυτό τους μαθητές» (Z). «Πρόσεξε όμως ότι δεν τους διώχνει τελείως, διότι για να μην τους λυπήσει δεν είπε «αναχωρήστε», αλλά έδωσε εντολή να πάνε στην αντίπερα όχθη» (X).

(4) «Δεν έδωσε εντολή να πάνε στην αντίπερα όχθη παρά μόνο όταν θεράπευσε τους ασθενείς» (X). Έτσι ο Ιησούς ζήτησε ανάπαυση και έδωσε στα πλήθη του λαού καιρό να φέρουν καρπό από τη διδασκαλία του και θέρμανε το ενδιαφέρον τους για αυτόν για το μέλλον (b). «Και έκανε αυτό και για να μας μάθει να είμαστε μετριοφρονες, και για να μετριάσει τον ιουδαϊκό φθόνο και για να μας διδάξει να μην κάνουμε τίποτα για επίδειξη» (X).

(5) Είναι η λέξη αυτή πρώτη και φυσική έκφραση αυτών που κατοικούσαν στην όχθη, η οποία λέξη στον Ιώσηπο έγινε Περαιά (L).

Ματθ.8,19 Καὶ προσελθὼν εἷς⁽¹⁾ γραμματεὺς⁽²⁾ εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε⁽³⁾, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Τότε τον πλησίασε κάποιος γραμματεὺς και του εἶπε: Διδάσκαλε, θα σε ακολουθήσω σε ὅποιο μέρος κι αν πηγαίνεις.

(1) Το «εἷς (=ένας)» αντί για το «τις (=κάποιος)» συναντιέται και στους Έλληνες συγγραφείς από τον Πολύβιο. Αποτελεί και σημιτική χρήση. Και στη μεν αραμαϊκή μπαίνει πριν το ουσιαστικό, ενώ στην εβραϊκή μετά από αυτό (a).

(2) Ο γραμματέας αυτός ήταν ήδη μαθητής, αφού ο συνομιλητής του Κυρίου στο σ. 21 χαρακτηρίζεται ως «έτερος (=άλλος) από τους μαθητές» (L). Ο γραμματέας αυτός εκδηλώνει τη θερμότητα και τον ενθουσιασμό αυτού που έγινε πρόσφατα μαθητής. Ο Ματθαίος αναγνωρίζει με επιδοκιμασία, ότι υπήρξαν γραμματεῖς, οι οποίοι έγιναν μαθητές. Δες ιγ 52 (S).

(3) Βάζει τον εαυτό του στη θέση του μαθητή (S).

(4) Σε όλες γενικά τις οδοιπορίες σου ως πιστός και αναπόσπαστος οπαδός και μαθητής σου (δ). Ο γραμματέας αυτός: 'Η, δείχνει ζήλο χωρίς μέτρο και άκαιρο= «Είδες πόση η αλαζονεία του; Επειδή δηλαδή απαξιούσε να συμπεριληφθεί στο πλήθος, θέλοντας να αποδείξει ότι αυτός βρίσκεται πάνω από τους άλλους, τον πλησιάζει με αυτές τις διαθέσεις. Διότι τέτοια είναι τα ιουδαϊκά ήθη, γεμάτα από άκαιρο θάρρος» (Ζ).

Με εύκολη αυτοπεποίθηση υπόσχεται στο Χριστό να ακολουθήσει αυτόν, χωρίς να σκεφτεί καλά ποιες βαριές υποχρεώσεις συνεπαγόταν μια τέτοια υπόσχεση.

'Η, «επειδή ήταν φιλάργυρος» (Ζ) και «βλέποντας τα πολλά θαύματα και πολλούς να σέρνονται κυριολεκτικά από πίσω του, ήλπισε να αποκτήσει χρήματα από αυτά τα θαύματα, για αυτό και έσπευδε να ακολουθήσει» (Χ). Και οι δύο εκδοχές σοβαρές.

Ματθ.8,20 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς⁽¹⁾· αἱ ἀλώπεκες φωλεοῦς⁽²⁾ ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις⁽³⁾, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου⁽⁴⁾ οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει⁽⁵⁾.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς είπε: Οι αλεπούδες έχουν τρύπες που τις χρησιμοποιούν ως φωλιές, και τα πουλιά του ουρανού έχουν μέρη για να κουρνιάζουν, ενώ ο υιός του ανθρώπου (δηλαδή εγώ που γεννήθηκα από την Παρθένο και είμαι ο κατεξοχήν άνθρωπος γνωστός από τις υποσχέσεις του Θεού στον Αδάμ, και ως Μεσσίας πρόκειται να έλθω πάλι Κριτής ένδοξος πάνω στις νεφέλες του ουρανού) δεν έχει ούτε που να ακουμπήσει το κεφάλι του. Μην περιμένεις λοιπόν κι εσύ να έχεις σωματικές ανέσεις και αναπαύσεις, αλλά πάρε τις αποφάσεις σου γνωρίζοντας από πριν ότι η ζωή των ακολούθων μου είναι γεμάτη από στερήσεις και θυσίες, όπως η δική μου.*

(1) «Δεν τον μάλωσε ο Δεσπότης για το άκαιρο θάρρος του, για να μας διδάξει και αυτούς να ανεχόμαστε. Για αυτό δεν ελέγχει φανερά αυτούς που σκέφτονται πονηρά, αλλά δίνει απάντηση στον αληθινό σκοπό τους, αφήνοντας αυτούς μόνους τους να κάνουν τον έλεγχο, και έτσι τους ωφελεί με διπλό τρόπο, και με το ότι φανερώνει ότι γνωρίζει τις ενδόμυχες σκέψεις τους, και με το ότι μετά από αυτόν τον έλεγχο, τούς αφήνει να διαφύγουν την προσοχή των άλλων, και τους δίνει πάλι τη δυνατότητα, εάν θέλουν, να επανορθώσουν τους εαυτούς τους. Πράγμα, βέβαια, που κάνει και σε αυτόν» (Χ).

Ευγενικά υπενθυμίζει σε αυτόν, τι σημαίνει το να αποβεί κάποιος ακόλουθος του υιού του ανθρώπου. Ο γραμματέας αυτός, ο οποίος είχε συνηθίσει σε ζωή άνετη, ήταν άραγε προετοιμασμένος για τέτοια ζωή, όπως η δική του, η οποία άρχισε από φάτνη, η οποία δεν ήταν δική του, και θα κατέληγε σε τάφο, ο οποίος ανήκε σε άλλον και τον δανείστηκε; (ρ).

Η απάντηση που δόθηκε από τον Κύριο «δεν ήταν για να τον απομακρύνει αλλά για να ελέγξει μεν την πονηρή σκέψη του, να του δώσει δε την ευκαιρία, αν ήθελε, να τον ακολουθήσει αλλά με αυτήν την προσδοκία» (X).

(2) Το φωλεός που είναι συγγενικό με το γωλεός από το γαύλος (=κοίλο αγγείο), σημαίνει τρύπα ή σπηλιά στην οποία τα ζώα μπαίνουν και κοιμούνται (δ).

(3) Κατασκήνωση=η παραμονή και κατοικία σε σκηνές και γενικότερα το μέρος στο οποίο κάποιος κοιμάται και αναπαύεται, και με αυτήν την έννοια είναι και εδώ (δ). Η έννοια της όλης απάντησης: «Είμαι πιο φτωχός και από τις αλεπούδες και από τα πουλιά» (Z).

(4) Η ονομασία δηλώνει συγκαλυμμένα τι ο Χριστός κατείχε ήδη και ποιος επρόκειτο στο μέλλον να εμφανιστεί. «Ονομάζει τον εαυτό του υιό ανθρώπου, βεβαιώνοντας ότι αληθινά σαρκώθηκε και όχι φανταστικά. Άνθρωπο λοιπόν τώρα ονομάζει τη μητέρα του, διότι άνθρωπος λέγεται όχι ο άνδρας μόνο, αλλά και η γυναίκα» (Z).

Και στην Π.Δ. βρίσκονται οι εκφράσεις υιός ανθρώπου και υιός του ανθρώπου και σημαίνουν πάντα άνθρωπο· πάντα κάποιον που έχει γεννηθεί από γυναίκα. Ο Κύριος όμως πάντοτε με άρθρο χρησιμοποιεί αυτήν την έκφραση, το οποίο γραμματικά οφείλει να εξηγηθεί: ο γνωστός εκείνος υιός του γνωστού ανθρώπου, δηλαδή του Αδάμ. Ο γνωστός από την πρώτη προφητεία του Θεού προς τους πρωτοπλάστους (Γεν. γ 15), το σπέρμα της γυναίκας, ο κατ' εξοχήν απόγονος του γνωστού ανθρώπου, δηλαδή του προπάτορά μας Αδάμ (δ).

Αλλά ήδη ο Δανιήλ μιλά για αυτόν που έρχεται πάνω στα σύννεφα και είναι όμοιος με υιό ανθρώπου, ο οποίος πήρε κυριαρχία και βασιλεία καθολική και αιώνια (ζ 13,14), ενώ διάφορα χωρία από το απόκρυφο βιβλίο του Ενώχ (μστ, να 4,νγ 6,ρε 2), τα οποία πιθανώς χρονολογούνται σε προχριστιανική εποχή, δείχνουν ότι η φράση χρησιμοποιούνταν για να δηλώσει κάποιον θείο Μεσσία. Η ονομασία ήταν καθαρά ιουδαϊκή (οι Χριστιανοί θα ονόμαζαν το Μεσσία Λόγο και Θεό), προχριστιανική, όχι όμως και σε όλους τους Ιουδαίους συνηθισμένη και γνωστή, αλλά αναφερόταν στο Μεσσία. Ο Κύριος, ο οποίος στην αρχή της δημόσιας δράσης του απέφευγε συστηματικά να αποκαλέσει τον εαυτό του Μεσσία χρησιμοποίησε την ονομασία αυτή για τον εαυτό του.

Η αποκάλυψη, ότι αυτός ήταν ο Μεσσίας, έγινε βαθμιαία. Μέχρι τη στιγμή που έθεσε το ερώτημα, τι λένε οι άνθρωποι ότι είμαι (Ματθ. ιστ 13-16) δεν είχε αποκαλύψει τον εαυτό του ως Μεσσία. Και τότε όμως απαγόρευσε η αποκάλυψη αυτή να γίνει γνωστή και δημόσια (Ματθ. ιστ 20,Μάρκ. η 30, Λουκ. θ 21, Ματθ. ιζ 9, Μάρκ. θ 9). Η ονομασία αυτή ήταν όμοια με τις παραβολές του. Ικανή δηλαδή να καλύπτει τη θεία αλήθεια από τους ανάξιους, την ώρα που αποκάλυπτε ολοένα περισσότερα σε εκείνους, των οποίων οι καρδιές ήταν

προετοιμασμένες να δεχτούν αυτά. Επέμενε η ονομασία αυτή στο ότι η ανθρώπινη φύση του ήταν πραγματική και η θέση του μοναδική ως μέλους της ανθρώπινης φυλής. Υπαινισσόταν την υπερφυσική του γέννηση. Και εναρμονιζόταν με τις μεσσιανικές του αξιώσεις, αν όχι και υπονοούσε αυτές (ρ).

Ο Χριστός ήταν υπερφυσικός Μεσσίας. Θα ερχόταν ως υιός του ανθρώπου (Ματθ. ι 23) με τη δόξα του Πατέρα του (ιστ 27) πάνω στα σύννεφα του ουρανού (κδ 30) και θα έστελνε τους αγγέλους του για να μαζέψουν τους εκλεκτούς (κδ 31) και θα καθόταν πάνω σε θρόνο δόξας του (ιθ 28, κε 31), για να ανταποδώσει στον καθένα κατά τα έργα του (ιστ 27), και για αυτό όλα τα έθνη θα μαζευτούν μπροστά του (κε 32) (α).

Έτσι η ονομασία ο Υιός του ανθρώπου, όταν συνδεόταν με την μελλοντική δόξα της δεύτερης έλευσης του Μεσσία, αποκάλυπτε ό,τι ήταν συγκαλυμμένο σε σχέση με το τωρινό αξίωμα και την αιώνια προϋπαρξη εκείνου, στον οποίο η ανθρώπινη φύση βρήκε την ύψιστη και πληρέστατη έκφρασή της. Έτσι η ονομασία ο Υιός του ανθρώπου κατάντησε να δηλώνει το σημείο συνάντησης μεταξύ εκείνου το οποίο ήταν τελείως ανθρώπινο και εκείνου, το οποίο ήταν τελείως θείο (ρ).

(5) Δεν έχει μέρος και τόπο δικό του να ξαπλώσει και να αναπαυτεί (δ).

«Δεν έχω κατοικία, ούτε τόσο όσο να ξαπλώσω το κεφάλι μου. Τέτοιοι όμως θέλω να είναι και οι ακόλουθοί μου... Λέγοντας όμως αυτό δεν τον εμπόδισε να τον ακολουθήσει, αλλά δίδαξε» (Ζ) ποιος πρέπει να είναι αυτός που ακολουθεί. Ο Κύριος ζούσε ζωή ιεραποστόλου που βρισκόταν σε κίνηση και δεν ήταν ποτέ βέβαιος για το που θα διέμενε (F).

Ματθ.8,21 "Ετερος δὲ τῶν μαθητῶν⁽¹⁾ αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, ἐπίτρεψόν⁽²⁾ μοι πρῶτον⁽³⁾ ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Κι ένας άλλος από τους μαθητές του του είπε: Κύριε, δώσ' μου την άδεια πρώτα να φύγω, να πάω να θάψω τον πατέρα μου, και μετά θα σε ακολουθήσω παντού.

(1) «Ποιος ήταν αυτός ο μαθητής, δεν το δήλωσε ο ευαγγελιστής. Όποιος όμως και να ήταν, είχε πολύ αγαθές διαθέσεις» (Ζ).

(2) Είχε πολύ καλό χαρακτήρα. «Διότι πρόσεξε ότι, αν και η υπόθεση φαινόταν ότι είναι δίκαιη και αναγκαία, όμως ρωτάει σχετικά με αυτό, μη θέλοντας να πάει από μόνος του» (Ζ).

«Είδες τη διαφορά; Πώς ο μεν λέει με θρασύτητα «θα σε ακολουθήσω όπου πας», ενώ αυτός μολονότι ζητούσε δίκαιο πράγμα, λέει, επίτρεψέ μου;» (Χ).

(3) «Το «πρώτα» το είπε, φανερώνοντας ότι έπειτα θα ακολουθήσει παντού» (Ζ).

(4) Αυτό ήταν θρησκευτικό καθήκον, ευσεβής υποχρέωση πολύ επιβεβλημένη. Δες Τωβ. δ 3,στ 13. Στη Μίσχνα (Berak III,1) το επείγον αυτού του καθήκοντος αναγνωρίζεται ως τέτοιο, ώστε αυτός που το επιτελούσε εξουσιοδοτούνταν να αναβάλλει την επιτέλεση των πιο υποχρεωτικών θρησκευτικών καθηκόντων (S).

Ματθ.8,22 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἀκολούθει μοι⁽¹⁾, καὶ ἅφες τοὺς νεκροὺς⁽²⁾ θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς⁽³⁾.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς, προβλέποντας ότι η επιστροφή του μαθητή στο σπίτι του θα τον έριχνε σε σοβαρές κληρονομικές φροντίδες και διαμάχες που θα ψύχραιναν το ζήλο του, του είπε: Ακολουθα με, κι άφησε τους συγγενείς σου, οι οποίοι, ενώ φαίνονται ζωντανοί, λόγω της απιστίας τους είναι πνευματικώς νεκροί, να θάψουν τους νεκρούς που είναι δικοί τους, διότι κι αυτοί πέθαναν μέσα στην απιστία.*

(1) «Για ποιο λόγο δεν το επέτρεψε; Διότι και υπήρχαν αυτοί που θα εκτελούσαν αυτό και δεν επρόκειτο να μένει άταφος, και αυτός δεν έπρεπε να απομακρυνθεί από τα πλέον αναγκαία... Άρα, λοιπόν, δεν ήταν αυτό δείγμα μέγιστης αχαριστίας, θα πει κάποιος, το να μην παραβρεθεί στην ταφή του πατέρα του; Αν μεν το έκανε από τεμπελιά, θα ήταν αχαριστία· αν όμως για να μην διακόψει έργο πιο αναγκαίο, το να πάει θα ήταν οπωσδήποτε μέγιστη αχαριστία.

Διότι ο Ιησούς τον εμπόδισε, όχι για να μας προστάξει να περιφρονούμε την τιμή στους γονείς, αλλά για να δείξει ότι δεν πρέπει να είναι για εμάς τίποτα πιο αναγκαίο από τα ουράνια πράγματα, και ότι πρέπει να επιζητούμε αυτά με ολόκληρο το ζήλο μας και να μην αναβάλλουμε ούτε κατ' ελάχιστον, και αν ακόμη αυτά που μας ελκύουν είναι πάρα πολύ απαραίτητα και κατεπείγοντα» (Χ).

«Διότι πρέπει μεν και τους γονείς να τιμούμε, αλλά τον Θεό να τον προτιμούμε» (Θφ).

Ο Χριστός γνώριζε τον μαθητή καλύτερα από όσο αυτός ο ίδιος τον εαυτό του. Μπορούμε να πιστέψουμε, ότι ο Κύριος είδε στο βάθος της λογικής αυτής αίτησης επιθυμία να διαφύγει ο μαθητής από καθήκοντα, τα οποία ήταν εξόχως επιβεβλημένα και τα οποία δεν τραβούσαν το ενδιαφέρον του όσο η κηδεία του πατέρα· και ότι είδε επίσης, ότι η επάνοδος του μαθητή στο σπίτι του θα απέβαινε καταστρεπτική σε αυτόν (ρ).

«Διότι μετά την ταφή έπρεπε, βεβαίως, να εξετάζουν και τη διαθήκη και να μοιράσουν την κληρονομιά αυτού που πέθανε και όλα τα άλλα που ακολουθούν σε αυτά. Και έτσι καθώς θα

δεχόταν τα χτυπήματα των κυμάτων που θα διαδέχονταν το ένα το άλλο, θα τον απομάκρυναν πάρα πολύ μακριά από το λιμάνι της αλήθειας. Για αυτό τον προσελκύει και τον προσηλώνει στον εαυτό του» (X).

(2) «Δηλαδή άφησέ τον σε αυτούς που έχουν νεκρωθεί στην πίστη» (Z), τους πνευματικά νεκρούς, οι οποίοι ουδέποτε αισθάνθηκαν την υψηλότερη ζωή (p), την κλήση για να ακολουθήσουν το Χριστό και οι οποίοι ήταν νεκροί όσον αφορά σε αυτόν (a).

(3) Στους νεκρούς που τους ταιριάζουν και ταιριάζουν σε αυτούς, διότι και αυτοί χωρίς πίστη και ελπίδα ανάστασης πέθαναν και για αυτό στους όμοιούς τους άπιστους ανήκει να τους θάβουν, θρηνώντας και οδυρόμενοι σαρκικά, διότι δεν θα δουν πλέον ο ένας τον άλλον (δ). «Λέγοντας «τους δικούς τους νεκρούς», δείχνει ότι αυτός δεν ήταν δικός του νεκρός. Διότι, όπως εγώ τουλάχιστον νομίζω, αυτός που πέθανε ήταν από τους απίστευτους» (X).

Αλλά ίσως ο κύριος σκοπός αυτού του λόγου είναι να υπενθυμίσει στο μαθητή, τι υψηλές αξιώσεις έχει από αυτόν η ιδιότητα του μαθητή, την οποία αυτός διάλεξε. Όπως ο αρχιερέας (Λευϊτ. κα 11) και οι Ναζιραίοι (Αριθμ. στ 6,7) η ζωή του ήταν αφιερωμένη και δεν επιτρεπόταν να κάνει τον εαυτό του ακάθαρτο λόγω του πατέρα του ή της μητέρας του. Αυτός που αγαπά πατέρα ή μητέρα πάνω από εμένα δεν μου είναι άξιος (Ματθ. ι 37) (p).

Και στην Π.Δ. απαγορευόταν στον αρχιερέα να έλθει σε επαφή και με το νεκρό του πατέρα και τη μητέρα του, για να μη μianθεί, αλλά και στον Ναζιραίο παρομοίως (δ).

Είναι όμως δυνατόν το «άσε τους νεκρούς να θάψουν τους νεκρούς τους» να ήταν παροιμία που σήμαινε, κόψε εντελώς τον εαυτό σου από το παρελθόν, όταν υποθέσεις παρόντος ενδιαφέροντος σε καλούν να δώσεις ολόκληρη την προσοχή σου (a) ή πιο σωστά, απόκοψε τον εαυτό σου από το νεκρό παρελθόν και δώσε όλη την ενεργητικότητά σου στη νέα ζωή, την οποία άρχισες ήδη (S).

Στίχ. 23-27. Τρικυμία και γαλήνευση της θάλασσας.

Ματθ.8,23 Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον⁽¹⁾ ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ⁽²⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Κι όταν ο Κύριος μπήκε στο πλοίο, τον ακολούθησαν οι μαθητές του.

Η δεύτερη τριάδα των θαυμάτων, που εξιστορείται από το σ. αυτό, αποτελείται από θαύματα δύναμης πάνω στις φυσικές, υπερφυσικές και πνευματικές δυνάμεις, δηλαδή πάνω στην τρικυμία, τους δαίμονες και την αμαρτία.

Ή, μπορούμε να πούμε ότι με αυτά ο Χριστός φέρνει ειρήνη πάνω στη φύση, σε αυτούς που ταλαιπωρούνται από πονηρά πνεύματα και πάνω στην ταραγμένη συνείδηση. Η τριάδα αρχίζει με την κατασίγαση της τρικυμίας στη λίμνη και τα πρώτα δύο θαύματα έχουν την ίδια σειρά και στους τρεις συνοπτικούς (p).

(1) Με άρθρο=το πλοίο το οποίο ο Σωτήρας διάλεξε από τα αλιευτικά πλοιάρια στην παραλία που ανήκαν στους μαθητές του (δ).

(2) Όχι μόνο οι 12, τους οποίους δεν είχε χωρίσει ακόμη σε ιδιαίτερο όμιλο, αλλά ο ευρύτερος κύκλος (δ). Ο Ιησούς είχε κινητή σχολή και στη σχολή εκείνη οι μαθητές του διδάσκονταν πολύ βαθύτερα παρά εάν παρέμεναν κάτω από τη στέγη κάποιου σχολείου μακριά από κάθε αγωνία και πειρασμό (b).

«Πήρε τους μαθητές όχι μάταια ούτε άσκοπα, αλλά για να τους κάνει θεατές του θαύματος που επρόκειτο να γίνει. Διότι όπως ακριβώς κάποιος άριστος δάσκαλος, τους προετοίμαζε στο να παραμένουν ατάραχοι μπροστά στους κινδύνους» (X).

Ματθ.8,24 ⁽¹⁾καὶ ἰδοὺ σεισμὸς⁽²⁾ μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ⁽³⁾, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι⁽⁴⁾ ὑπὸ τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Και ξαφνικά ξέσπασε μια φοβερή τρικυμία στη θάλασσα που σήκωνε τόσο μεγάλα κύματα, ώστε το πλοίο να σκεπάζεται από αυτά. Αυτός όμως κοιμόταν.

(1) Ο Ματθαίος στην περιγραφή του θαύματος απομακρύνεται πολύ περισσότερο από τον Λουκά από την περιγραφή του Μάρκου. Η αφήγησή του είναι καθαρότερα θαυμάσιο θέμα χωρίς τη ζωή την οποία προσδίδουν οι λεπτομέρειες. Οι διαφορές τις οποίες παρουσιάζει με τον Μάρκο υποδηλώνουν διήγηση πρωτότυπη μάλλον παρά περίληψη της αφήγησης του Μάρκου (L).

(2) «Αυτός μεν είπε σεισμό, ενώ ο Μάρκος και ο Λουκάς «λαίλαπα ανέμου»· το ίδιο είναι όμως. Διότι η τρικυμία ονομάστηκε και σεισμός και λαίλαπα διότι ταρακουνά και συστρέφει και αναμοχλεύει τα νερά» (Z).

Η λέξη λέγεται κυρίως για τον κλονισμό του στερεού εδάφους· οι Αλεξανδρινοί όμως μεταφράζουν με αυτό εβραϊκή λέξη (Ιερεμ. κγ 19, Ναούμ α 3), η οποία αλλού (Ιωνά α 4) μεταφράζεται με το τρικυμία (δ).

(3) «Ο μεν Ματθαίος και ο Μάρκος λένε ότι το πλοίο κλυδωνίστηκε στη θάλασσα, ενώ ο Λουκάς στη λίμνη. Και δεν λένε αντίθετα πράγματα· διότι την Τιβεριάδα ονομάζουν έτσι και αυτοί και εκείνος, η οποία ως προς τη φύση της είναι λίμνη, ενώ ως προς τη θέση της

θάλασσα λόγω του μεγέθους. Για αυτό και άλλοτε μεν την ονομάζουν λίμνη και άλλοτε θάλασσα» (Ζ).

Η θέση της λίμνης αυτής με τους υψηλούς λόφους και από τις δύο μεριές εξέθετε αυτήν σε αιφνίδιες και βίαιες πνοές ανέμων (ο).

(4) Με την έννοια του καλύπτω, αποκρύβω. Τα κύματα ήταν υψηλότερα από το πλοίο, το οποίο απειλούσαν να καταποντίσουν. Από την ακτή θα το θεωρούσαν χαμένο (Λ).

(5) Κοιμόταν κουρασμένος από τους ποικίλους κόπους της ημέρας. Κανένα φόβο δεν δοκίμαζε ο Ιησούς (β). Ο ύπνος του σημειώνεται εδώ σε προφανή αντίθεση με τον σάλο και τον πανικό των μαθητών από την τρικυμία. Η πραγματικότητα της ανθρώπινης φύσης του παρουσιάζεται στην κούρασή του και στον εξαιτίας της ύπνο του (ρ). Πόσο μεγάλος πρέπει να ήταν ο κόπος του και η φυσική εξάντλησή του (ο).

Ματθ.8,25 καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες· Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα⁽¹⁾.

Μετάφραση: Τότε ἦλθαν κοντά του οἱ μαθητές του καὶ τον ξύπνησαν λέγοντας: Κύριε, σῶσε μας· χανόμεσθε.

(1) Τα λόγια αυτά δείχνουν τον έσχατο φόβο και την απελπισία, την οποία τους δημιούργησε η τρικυμία (δ).

«Για αυτό το λόγο κοιμάται· διότι αν αυτό γινόταν ενώ ήταν ξύπνιος ή δεν θα φοβόντουσαν ή δεν θα τον παρακαλούσαν ή δεν θα νόμιζαν ότι μπορεί αυτός να κάνει κάτι τέτοιο. Για αυτό κοιμάται, για να εκδηλώσουν τη δειλία τους και να τους παρουσιάσει κατά τρόπο πιο έντονο τα όσα συνέβησαν» (Χ).

Ήλθαν όχι οι ναυτικοί, αλλά οι μαθητές, η κραυγή όμως «χανόμεσθε», που μαρτυρείται από όλους τους συνοπτικούς, δείχνει, ότι δεν είχαν την ακλόνητη πεποίθηση και εμπιστοσύνη εκείνη, η οποία θα τους έκανε διστακτικούς στο να ξυπνήσουν το Διδάσκαλο (Λ). Το «χανόμεσθε» έδειχνε, ότι λίγη εμπιστοσύνη είχαν στην παρουσία του (ρ). «Το φόβο τον δημιουργεί όχι το μέγεθος των πειρασμών, αλλά η ασθένεια της διάνοιας» (Σχ.π).

Ματθ.8,26 καὶ λέγει αὐτοῖς· τί δειλοὶ⁽¹⁾ ἐστε, ὀλιγόπιστοι⁽¹⁾; τότε ἐγερθεῖς⁽²⁾ ἐπετίμησε⁽³⁾ τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι ο Κύριος τους λέει: Γιατί είστε δειλοί, ολιγόπιστοι; Τότε, αφού σηκώθηκε όρθιος, διέταξε με αυστηρότητα τους ανέμους και τη θάλασσα, κι αμέσως έγινε γαλήνη μεγάλη.*

(1) Το μεν δειλοί δείχνει τον μεγάλο και υπερβολικό φόβο, από τον οποίο χωρίς να πρέπει κυριεύτηκαν, ενώ το ολιγόπιστοι τον λόγο αυτού του φόβου, ότι δηλαδή λίγη πίστη και πεποίθηση είχαν στο Σωτήρα, ότι μπορεί και κατά τη διάρκεια του ύπνου να μην τους αφήσει να καταποντιστούν (δ).

«Πρώτα διαλύει τη δειλία της ψυχής τους, δείχνοντας ότι τον φόβο συνηθίζει να τον προκαλεί η ασθένεια της ψυχής· τους κατηγόρησε όμως και για ολιγοπιστία διότι είχαν ατελή πίστη σε αυτόν. Διότι ήλπιζαν από τη μία ότι μπορεί μεν να τους σώσει, αλλά ξύπνιος, όχι όμως και ενώ κοιμόταν· για αυτό και τον ξυπνούν» (Ζ).

«Με το ότι είπαν μεν, Κύριε, σώσε μας, φανερώνουν πίστη, αλλά το «χανόμαστε» δεν είναι δείγμα πίστης. Διότι αφού εκείνος έπλεε μαζί τους, δεν έπρεπε να φοβούνται» (Θφ).

Η ερωτηματική απάντηση του Κυρίου ή κάνει την επιτίμηση προς τους μαθητές περισσότερο emphatic ή εκφράζει έκπληξη, οπότε αποτελεί αντίστοιχη έκπληξη με αυτήν στο στιχ. 10. Εκεί θαύμασε ο Κύριος την πίστη εθνικού στρατιώτου, εδώ θαυμάζει για την ολιγοπιστία των μαθητών του, οι οποίοι όφειλαν να έχουν γνωρίσει, ότι εφ' όσον ήταν μαζί του βρισκότουσαν σε ασφάλεια κάτω από την προστασία του (ρ).

(2) Όχι με την έννοια του ξύπνησε, διότι ο Κύριος ήδη μίλησε, αλλά με την έννοια του σηκώθηκε όρθιος (L). Παίρνοντας τη στάση αυτού που δίνει παράγγελμα (F). «Αφού σταμάτησε πρώτα τη φουρτούνα της ψυχής τους, τότε σταματά και τη φουρτούνα της θάλασσας» (Θφ).

(3) Διέταξε αυστηρά (Ματθ. ιβ 16) ως δημιουργός των ανέμων και της θάλασσας, προσωποποιώντας τα στοιχεία αυτά (δ). Πιθανώς ο σατανάς κυριαρχούσε στην τρικυμία αυτή (b). Έχουμε όμως και στην Π.Δ. παρόμοια φράση. «Επιτίμησε την ερυθρά θάλασσα» (Ψαλμ. ρε 9)(δ).

(4) Αντιτίθεται με το προηγούμενο «έγινε σεισμός μέγας στη θάλασσα» (F).

«Όπως ακριβώς κατά φυσικό τρόπο διατάζει ο κύριος την υπηρέτριά του και ο δημιουργός τα δημιουργήματά του, έτσι και αυτός κατέπαυσε αυτήν και την χαλιναγώγησε μόνο με το λόγο και την προσταγή του· και αμέσως κατέπαυσε η όλη θαλασσοταραχή και δεν έμεινε ούτε καν ίχνος της τρικυμίας. Διότι αυτό δήλωσε ο ευαγγελιστής λέγοντας, και έγινε γαλήνη μεγάλη» (X). Απότομο σταμάτημα του ανέμου είναι δυνατό, αλλά αυτό δεν φέρνει με τη μία και τη γαλήνη της θάλασσας. Δες Ψαλμ. πη 10, ρστ 29 (ρ).

Ματθ.8,27 οἱ δὲ ἄνθρωποι⁽¹⁾ ἐθαύμασαν λέγοντες· ποταπός⁽²⁾ ἔστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;

Μετάφραση: *Και οι άνθρωποι που είδαν και άκουσαν το θαύμα θαύμασαν λέγοντας: Τί άνθρωπος είναι αυτός; Είναι πολύ μεγαλύτερος απ' ό,τι τον θεωρούσαμε έως τώρα, διότι και οι άνεμοι και η θάλασσα υποτάσσονται σ' αυτόν.*

(1) Οι άλλοι δύο συνοπτικοί υποδηλώνουν, ότι οι μαθητές εκδήλωσαν αυτήν την έκπληξη. Ήταν αντίθετο με την πείρα τους στη λίμνη, το ότι ακολούθησε μεγάλη γαλήνη αμέσως μετά το απότομο σταμάτημα του ανέμου και αναγνώρισαν την παρουσία υπερφυσικής δύναμης, η οποία ήταν τελείως πρωτοφανής σε αυτούς (p).

Οι άνθρωποι για τους οποίους μιλά ο Ματθαίος δεν μπορεί να είναι οι μαθητές (L). Ήταν αυτοί που έτυχε να είναι στο πλοίο, είτε δηλαδή άνθρωποι του πλοίου είτε και επιβάτες, που δεν είχαν γνωρίσει ακόμη τη δύναμη του Σωτήρα, όπως οι μαθητές (δ), οι οποίοι είχαν τέτοια πείρα από προηγούμενες θαυματουργίες του Κυρίου.

«Ο Ματθαίος ανθρώπους εδώ λέει τους όχλους, όπως αναφέρει ο Χρυσόστομος. Διότι ήταν λογικό και αυτοί μαθαίνοντας το θαύμα από τους μαθητές, ομοίως να θαυμάσουν» (Z).

(2) «Με απορία έλεγαν, τι είδους άνθρωπος είναι αυτός;» (Z). Η λέξη αυτή λέγεται αντί για την παλαιότερη λέξη «ποδαπός» δηλαδή από ποιο δάπεδο, από ποια χώρα. Και για πρόσωπο σημαίνει ποιος, ποιας ποιότητας; (g).

«Έπεφταν σε αμηχανία λέγοντας, τι άνθρωπος είναι αυτός; Διότι ο μεν ύπνος και η εξωτερική του όψη έδειχναν ότι ήταν άνθρωπος, η θάλασσα όμως και η γαλήνη αποδεικνυαν ότι είναι Θεός» (X). «Δηλαδή αυτό μεν που φαινόταν φανέρωνε άνθρωπο, αλλά τα έργα Θεό» (Θφ).

Στιχ. 28-34. Θεραπεία δυο δαιμονισμένων.

Ματθ.8,28 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν⁽¹⁾ ὑπήντησαν αὐτῷ δύο⁽²⁾ δαιμονιζόμενοι⁽³⁾ ἐκ τῶν μνημείων⁽⁴⁾ ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ⁽⁵⁾ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν⁽⁶⁾ τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης.

Μετάφραση: *Κι όταν ο Κύριος ήλθε στην απέναντι όχθη, στη χώρα των Γεργεσηνών, τον συνάντησαν δύο δαιμονισμένοι που έβγαιναν από τα μνήματα που υπήρχαν εκεί, στα οποία*

ευχαριστιούνται να κατοικούν. Ήταν και οι δύο επιθετικοί και πολύ επικίνδυνοι? τόσο, ώστε να μην μπορεί κανείς να περάσει απ' το δρόμο εκείνο.

Στο δεύτερο θαύμα της δεύτερης τριάδας ο Μεσσίας, ο οποίος εκδήλωσε πριν λίγο την εξουσία του στις φυσικές δυνάμεις, φανερώνει τώρα αυτήν πάνω στις υπερφυσικές δυνάμεις του αόρατου κόσμου (ρ).

(1) Γαδαρηνών είναι η καλύτερη γραφή στον Ματθαίο, ενώ Γερασηνών στον Μάρκο και το Λουκά (S). Και στον Μάρκο και στον Λουκά το θαύμα ιστορείται ότι έγινε στα Γέρασα, ονομασία πιθανώς τόπου κοντά στη λίμνη, ο οποίος ονομάζεται ακόμη Γέρσα ή Κέρσα (ρ). Η ονομασία Γαδαρηνών η οποία αποτελεί γραφή βέβαιη στον Ματθαίο δεν αποδεικνύει, ότι η πόλη που βρισκόταν κοντύτερα στον τόπο του θαύματος ήταν τα Γάδαρα, διότι η πόλη αυτή δεν κατονομάζεται στην αφήγηση του Ματθαίου. Ο Κύριος αποβιβάστηκε σε περιοχή, η οποία μπορούσε να εξαρτάται από τα Γάδαρα, ως πόλης σπουδαιότερης. Η δυσκολία λοιπόν δεν έγκειται στο κείμενο του Ματθαίου διότι αυτός μιλά για χ ώ ρ α των Γαδαρηνών, αλλά στο κείμενο του Μάρκου ο οποίος έγραψε Γέρασα. Αλλά ο Μάρκος ή διάλεξε όνομα πολύ γνωστό και από τους αρχαίους ή θέλησε να σημάνει κάποιο μικρό μέρος κοντά στη λίμνη (L).

Και πράγματι ο Sanday (Sacred Sites σ. 27) σημειώνει ότι «μόνο το μέρος που γειτονεύει με την Κέρσα ή Γέρσα ικανοποιεί τις συνθήκες του θαύματος. Διότι όχι μόνο υπάρχουν κοντά εκεί τάφοι, αλλά και μόνο εκεί υψώνεται κάποιος απότομος βράχος, από τον οποίο πέφτει κάποιος στη λίμνη». Η γραφή λοιπόν Γερασηνών που συναντιέται στους άλλους δύο συνοπτικούς δηλώνει τους κατοίκους παραλιακού χωριού στη χώρα των Γαδαρηνών, και κάλλιστα γνώριζαν τα μέρη αυτά οι ευαγγελιστές και προ πάντων ο Ματθαίος, ο οποίος περιόδευσε αυτά μαζί με το Σωτήρα (δ).

Η γραφή Γεργεσηνών προήλθε από διόρθωση του Ωριγένη και επικράτησε χάρις στο κύρος του. Σύμφωνα με τον Ωριγένη «το γεγονός σχετικά με τους χοίρους που γκρεμίστηκαν από τα δαιμόνια γράφτηκε ότι έγινε στη χώρα των Γερασηνών. Αλλά τα Γέρασα είναι πόλη της Αραβίας που δεν έχει κοντά ούτε θάλασσα ούτε λίμνη· και δεν θα έλεγαν οι ευαγγελιστές ένα τόσο προφανές ψεύδος που και εύκολα θα μπορούσε να ελεγχθεί, άνδρες που γνώριζαν πολύ καλά τα σχετικά με την Ιουδαία. Επειδή όμως σε λίγα αντίγραφα βρήκαμε τη γραφή «στη χώρα των Γαδαρηνών» και σχετικά με αυτό πρέπει να πούμε. Δηλαδή τα Γάδαρα είναι μεν πόλη της Ιουδαίας, γύρω από την οποία υπάρχουν τα διάσημα θερμά (λουτρά ή νερά), αλλά σε αυτήν δεν υπάρχει καθόλου λίμνη ή θάλασσα που να είναι δίπλα σε γκρεμούς, αλλά η πόλη είναι τα Γέργεσα, από την οποία προέρχονται οι Γεργεσαίοι, πόλη αρχαία δίπλα στη λίμνη που τώρα ονομάζεται Τιβεριάδα, στην οποία υπάρχει γκρεμός δίπλα στη λίμνη, από όπου δείχνουν οι κάτοικοι ότι έπεσαν τα γουρούνια από τους δαίμονες».

Αλλά η γραφή Γερασηνών προφανώς δεν αναφέρεται στα Γέρασα της Αραβίας, αλλά σε χωριό με το ίδιο όνομα δίπλα στη λίμνη Γεννησαρέτ, το οποίο πιθανώς στα χρόνια του Ωριγένη άλλαξε όνομα και ονομαζόταν Γέργεσα. Επειδή ήταν μικρό χωριό κανείς λόγος δεν έγινε για αυτό και ούτε Γέρασα ούτε Γέργεσα αναφέρονται στην Αγία Γραφή ή στον Ιώσηπο ή σε κάποιον άλλο μη Ιουδαίο συγγραφέα (δ).

(2) «Εάν όμως αυτοί που μελετούν το Λουκά λένε ότι ένας ήταν ο δαιμονισμένος, ενώ ο Ματθαίος λέει δύο, ούτε αυτό φανερώνει κάποια διαφωνία. Διότι εάν μεν έλεγαν, ότι ένας μόνο ήταν και δεν υπήρχε άλλος, τότε θα φαίνονταν ότι διαφωνούν με τον Ματθαίο. Αν όμως ο μεν είπε για τον έναν και ο άλλος για τους δύο, αυτό δεν λέχθηκε με σκοπό τη διαφωνία, αλλά λόγω του διαφορετικού τρόπου διηγήσεως. Και εγώ τουλάχιστον νομίζω ότι ο Λουκάς διάλεξε και μίλησε για τον πιο φοβερό από τους δύο» (Χ).

Αυτός που ήταν στη χειρότερη κατάσταση, εκδήλωσε πόθο μετά τη θεραπεία του να αποβεί μαθητής του Ιησού (F). Ο Ματθαίος είχε υπ' όψη δύο δαιμονισμένους, από τους οποίους ο ένας ίσως δεν ήταν παρά ο συνοδός ο λιγότερο επικίνδυνος από τον διαβόητο δαιμονισμένο, ο οποίος περιγραφόταν μόνος στην κατήχηση του Πέτρου που διασώθηκε από τον Μάρκο. Έτσι δέχτηκαν το πράγμα οι Αυγουστίνος, Zahn, Schanz κλπ (L).

(3) Το δύσκολο ζήτημα της κατοχής από δαιμόνια δεν μπορεί κάποιος να το προσπεράσει ως μία κενή δεισιδαιμονία. Όχι μόνο οι ευαγγελιστές, περιλαμβανομένου και του Λουκά του αγαπητού ιατρού, κάνουν διάκριση με σαφήνεια μεταξύ δαιμονοληψίας και ασθένειας, αλλά σύμφωνα με τις πυκνές μαρτυρίες τους και ο ίδιος ο Χριστός. Δεν είναι απλώς ανακριβές, αλλά είναι πλάνη να πει κάποιος, ότι οι αφηγήσεις των ευαγγελιστών περί δαιμονιζομένων έχουν χρωματιστεί σύμφωνα με τις ιδέες που επικρατούσαν στην εποχή τους.

Ο Χριστός δεν μεταχειρίζεται την δαιμονοληψία ούτε ως ασθένεια ούτε ως αμαρτία. Ουδέποτε εμφανίζεται να κατηγορεί τους δαιμονιζομένους ή να θεωρεί ότι οι ίδιοι προκάλεσαν στους εαυτούς τους αυτήν τη θλίψη. Έπασχαν αυτοί πολύ και με τη συμπάθειά του τούς ελευθέρωνε από τα δεινά τους, βγάζοντας από αυτούς τα δαιμόνια. Διέτασσε τα πονηρά πνεύματα να βγουν. Εάν όμως δεν υπήρχαν πράγματι πονηρά πνεύματα σε αυτούς που έτσι θεραπεύονταν, τότε πρέπει να δεχτούμε ή ότι ο Κύριος δεν το ήξερε ή ότι δεν έβγαλε πονηρά πνεύματα. Οποιοδήποτε όμως από τα δύο αυτά δεχτεί κάποιος, εμπλέκεται σε βαρύτατη δυσκολία (p).

(4) Επειδή μισούσαν τους ανθρώπους και τους θεωρούσαν εχθρούς τους, έμεναν στους τάφους των νεκρών.

«Αλλά γιατί όμως διέμεναν μέσα στα μνήματα οι δαιμονισμένοι; Επειδή ήθελαν να σπείρουν μέσα στους ανθρώπους την ολέθρια αντίληψη ότι οι ψυχές αυτών που πεθαίνουν

γίνονται δαίμονες· εύχομαι όμως αυτό το πράγμα ούτε καν να φτάσετε και απλώς να το σκεφτείτε. Τι θα μπορούσες να πεις λοιπόν, θα πει κάποιος, όταν πολλοί από τους μάγους αρπάζουν παιδιά και τα φονεύουν, ώστε να έχουν στο μέλλον την ψυχή τους ως βοηθό τους στις μαγικές τους πράξεις; Και από πού γίνεται αυτό φανερό; Το ότι βεβαίως σφάζουν τα παιδιά το λένε πολλοί, πες μου όμως από πού πληροφορήθηκες το ότι οι ψυχές των σφαγμένων βοηθούν τους μάγους στις μαγικές τους ενέργειες. Αυτοί, λέει, που έχουν τα δαιμόνια μέσα τους φωνάζουν, ότι «εγώ είμαι η ψυχή του τάδε».

Αλλά και αυτό είναι κάποιο κατασκεύασμα και απάτη διαβολική. Διότι δεν είναι η ψυχή του πεθαμένου αυτή που φωνάζει, αλλά ο δαίμονας που υποκρίνεται αυτά, ώστε να εξαπατήσει αυτούς που τον ακούνε... Όλα αυτά είναι λόγια μεθυσμένων γριών και αποσκοπούν στο να εκφοβίζουν τα παιδιά. Διότι δεν είναι δυνατόν η ψυχή που αποχωρίστηκε από το σώμα να περιφέρεται πλέον εδώ στη γη. «Διότι οι ψυχές των δικαίων βρίσκονται στο χέρι του Θεού»... Αλλά και οι ψυχές των αμαρτωλών φεύγουν αμέσως από εδώ. Και αυτό γίνεται φανερό από την παραβολή του Λαζάρου και του πλουσίου» (X).

(5) Το χαλεπός λέγεται σπανιότερα για πρόσωπα παρά για πράγματα (L). Δηλαδή πολύ επικίνδυνοι· το χαλεπός που συγγενεύει με το χαλέπτω, πιέζω, βλάπτω, δηλώνει εδώ τον άγριο, τον κακό και βλαβερό άνθρωπο, τον επικίνδυνο επειδή κακοποιεί και φονεύει (δ).

(6) Με την έννοια του μπορώ (g).

Ματθ.8,29 καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν⁽¹⁾ λέγοντες· τί ἡμῖν καὶ σοί⁽²⁾, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ Θεοῦ⁽³⁾; ἦλθες ὧδε⁽⁴⁾ πρὸ καιροῦ⁽⁵⁾ βασανίσαι⁽⁶⁾ ἡμᾶς;

Μετάφραση: Και ξαφνικά απ' το φόβο τους κραύγασαν δυνατά και είπαν: Ποιά σχέση υπάρχει ανάμεσα σε μας και σε σένα, Ιησού, υιέ του Θεού; Ἦλθες εδώ πρόωρα, πριν από τον καιρό της παγκόσμιας κρίσεως, για να μας βασανίσεις;

(1) «Όταν τους χτύπησε η ίδια η θεϊκή ακτίνα, αμέσως τον αναγνώρισαν· και επειδή δεν άντεχαν τη δύναμη του χτυπήματος που τους έκαιγε αόρατα, έκραξαν λέγοντας» (Z). Οι δαίμονες δηλαδή που ήταν μέσα τους άφησαν από το φόβο τους κραυγή, δηλαδή φωνή μεγάλη (δ). Τα ακόλουθα λόγια είναι λόγια των δαιμόνων που μιλούν με τα φωνητικά όργανα των δαιμονισμένων (ο).

(2) Ἦ, λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «Τι σχέση έχει η δική μας δύναμη με τη δική σου; Διότι εσύ μεν είσαι φωτιά που δεν αντέχεται, ενώ εμείς χορτάρι που εύκολα καίγεται» (Z).

Ή, πιο σωστά, τι κοινό υπάρχει σε μας και σε σένα; Τίποτα δηλαδή δεν υπάρχει που να μας συνδέει, διότι εσύ μεν είσαι γιος του Θεού, ενώ εμείς εχθροί του Θεού, τους οποίους άφησε ελεύθερους στον κόσμο μέχρι την κρίση της μεγάλης ημέρας (δ).

Ομολογούν την απελπισία τους και την τρομερή προσδοκία τους και συγχρόνως φαίνεται να προσθέτουν· επιθυμούμε να μην έχουμε κάποια σχέση με σένα, αλλά με τους ανθρώπους που υπόκεινται στην αμαρτία (b).

(3) Οι άνθρωποι ζητώντας βοήθεια απευθύνονταν προς αυτόν με εμπιστοσύνη ως Υιό Δαβίδ· οι δαίμονες με τρόπο ως Υιό του Θεού (b).

«Διότι πράγματι μαστιγώνονταν αόρατα και ταραζόνταν περισσότερο από τη θάλασσα, διότι υφίσταντο τα κεντρίσματα και καίγονταν και έπασχαν με τρόπο αθεράπευτο και μόνο από την παρουσία του» (X).

Αυτό είναι απόδειξη του ότι οι ασθενείς αυτοί δεν ήταν απλοί παράφρονες, αλλά κατέχονταν πράγματι από δαιμόνια. Πώς ήταν δυνατόν παράφρονες να έχουν τέτοια γνώση για τον αληθινό χαρακτήρα του Χριστού; Θα ήταν παράδοξο η παραφροσύνη να δίνει σε αυτούς που κατέχονταν από αυτήν τέτοια διάκριση και διορατικότητα, ώστε να διακρίνουν αυτοί σχετικά με τον Ιησού ευθύς αμέσως, ό,τι οι υγιείς δεν μπορούσαν να αντιληφθούν (ο).

(4) Ή, εδώ «δηλαδή στη γη» (Z) ή, πιο σωστά, εδώ, σε αυτό το μέρος. Οι δαίμονες αξίωναν κάποιο δικαίωμα στον τόπο εκείνο και ειδικά πάνω στους χοίρους που βρίσκονταν στον τόπο εκείνο (b).

(5) Επιρρηματική έκφραση που ισοδυναμεί με το «πρώρα» (δ).

«Τον κατηγορούσαν ότι ήλθε όχι στον κατάλληλο καιρό, και αυτό το κάνουν με διάθεση τυραννική και κατηγορώντας με κακία το χρόνο του ερχομού του Χριστού στη γη. Αλλά το «πριν τον καιρό» το λένε, διότι δεν βασανίστηκαν καθόλου σε κάποιον άλλο χρόνο, αλλά έναν χρόνο προσδοκούσαν, αυτόν της δεύτερης έλευσης, κατά τον οποίο επρόκειτο χωρίς ενδοιασμούς να υπομείνουν τα αναμενόμενα» (K).

«Επειδή τους βρήκε να τυραννούν και να καταστρέφουν με κάθε τρόπο το πλάσμα του, να αρνηθούν μεν την αμαρτία δεν μπορούν, αλλά προβάλλουν κάποια δικαιολογία, ότι δεν οφείλουν τώρα να τιμωρηθούν, αλλά στον καιρό της παγκόσμιας κρίσης» (Z).

(6) Ένα από τα έργα του Μεσσία ήταν να ανατρέψει το Σατανά και να καταργήσει τα έργα του σκότους. Δες Μάρκ. α 24,34, γ 11,12,15 κλπ. Εδώ οι δαιμονισμένοι, φωνάζοντας ως όργανα των δαιμόνων που είναι μέσα τους, αναγνωρίζουν το Μεσσία και σκέφτονται ότι η τιμωρία τους άρχισε ήδη (S).

«Θεωρούν ως βάσανο το να μην τους επιτραπεί να κάνουν κακό στους ανθρώπους» (Θφ). Είναι βάσανο για τον διάβολο να είναι έξω από τα σώματα των ανθρώπων και των ζώων, τα οποία ένθερμα επιθυμεί να κυριεύει, έτσι ώστε, έστω και πρόσκαιρα, να σβήνει κάπως η φωτιά η οποία πάντοτε κατακαίει αυτόν (b).

Ματθ.8,30 ἦν⁽¹⁾ δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων⁽²⁾ πολλῶν βοσκομένη.

Μετάφραση: Στο μεταξύ υπήρχε μακριά απ' αυτούς ένα κοπάδι με πολλούς χοίρους, που έβοσκαν εκεί.

(1) Δεν πρέπει να ενώσουμε το ἦν με το βοσκομένη και να εξηγήσουμε αυτό, βοσκούσε· διότι η κύρια έννοια εδώ είναι η ύπαρξη τέτοιας αγέλης, την οποία το υπαρκτικό ρήμα ἦν φανερώνει· η λέξη βοσκομένη λοιπόν εξηγεί τον λόγο της εκεί διαμονής (δ).

(2) Τα ζώα αυτά, ακάθαρτα για τους Ιουδαίους (Δευτερ. ιδ 8, δεσ και Ησ. ξε 4) καθώς και για τους Αιγυπτίους και Άραβες, τρώγονταν όμως από τους εθνικούς (Σ). Οι κάτοχοι των γουρουνιών ήταν είτε εθνικοί που διέμεναν μεταξύ των Ιουδαίων, είτε Ιουδαίοι που ήταν άπληστοι για το κέρδος από αυτά (b).

Ματθ.8,31 οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν⁽¹⁾ αὐτὸν λέγοντες· εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς⁽²⁾, ἐπίτρεψον⁽³⁾ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Οι δαίμονες τότε άρχισαν να τον παρακαλούν λέγοντας: Εάν πρόκειται να μας βγάλεις έξω από εδώ, δώσ' μας την άδεια να φύγουμε και να μπούμε μέσα στο κοπάδι των χοίρων.

(1) Είναι άλλο το να ζητά κάποιος με τον συνηθισμένο τρόπο, με τον οποίο οι φυσικοί άνθρωποι και οι δαίμονες μπόρεσαν να πετύχουν κάτι, και άλλο το να ζητά κάποιος με πίστη. Και ο σατανάς ο ίδιος επιτυγχάνει κάποτε το αίτημα, όπως μαθαίνουμε από το πρώτο κεφ. του Ιώβ (b).

(2) Αντιλήφθηκαν ήδη, ότι πρόκειται να αλλάξουν διαμονή (b).

(3) Αυθεντική γραφή «ἀποστείλον ἡμᾶς (=στείλε μας) εἰς τὴν ἀγέλην». «Μη μπορώντας πλέον να βλάπτουν τους ανθρώπους, στράφηκαν στα [χρήματα και κτήματα] των ανθρώπων για να φανερωθεί η μανία που έχουν εναντίον μας» (Ζ). «Ούτε στα γουρουνία δεν τολμούν να μπουν, εάν αυτός δεν θα το επέτρεπε» (Χ).

(4) Ζήτησαν αυτό όχι διότι επιθυμούσαν να κατοικήσουν στους χοίρους, που δεν έχουν καμία ηθική ευθύνη και ελευθερία, αλλά για να ζημιώσουν τους ανθρώπους και για να αποφύγουν το να διωχτούν από τον Σωτήρα στον Άδη (Λουκ. η 31) και να παραμείνουν στο μέρος εκείνο για πόλεμο πάλι εναντίον των ανθρώπων (Μάρκ. ε 10)(δ).

Δεν υπάρχει κάποια σοβαρή δυσκολία ως προς την επίδραση των πονηρών πνευμάτων πάνω σε ζώα. Γνωρίζουμε πάρα πολύ λίγα σε σχέση με την επίδραση του νου πάνω στην ύλη (γεγονός για το οποίο καμία αμφιβολία δεν χωράει) ώστε να μην μπορούμε να βεβαιώσουμε, ότι πνεύματα δεν θα μπορούσαν να επιδράσουν πάνω σε δημιουργήματα που δεν έχουν πνευματική φύση (p).

Ματθ.8,32 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑπάγετε⁽¹⁾. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων· καὶ ἰδοὺ ὥρμησε⁽²⁾ πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁽³⁾ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι επειδή αυτοί που έτρεφαν τους χοίρους το έκαναν αυτό παραβαίνοντας τον Μωσαϊκό νόμο, που απαγόρευε ως ακάθαρτο το χοιρινό κρέας, ο Κύριος τιμωρώντας την παρανομία τους αυτή είπε στους δαίμονες: Πηγαίνετε. Κι αυτοί βγήκαν απ' τους ανθρώπους και πήγαν στους χοίρους. Και ξαφνικά όλο το κοπάδι των χοίρων όρμησε με μανία από το επάνω μέρος του γκρεμού προς τα κάτω, στη θάλασσα, και πνίγηκαν στα νερά της λίμνης.*

(1) «Αυτό ακριβώς που ζήτησαν οι δαίμονες, το έκανε ο Χριστός, επιτρέποντάς τους να πάνε στην αγέλη των χοίρων... όχι υπακούοντας σε εκείνους, αλλά επειδή ήθελε με αυτήν την ενέργεια να μας διδάξει πολλά» (X).

Πράγματι· ο Κύριός μας έκανε ένα θαύμα, με το οποίο έφερε τιμωρία σε ένα δέντρο, δηλαδή στη συκιά· και άλλο θαύμα στους χοίρους. Αυτά αποτελούσαν δείγμα της μελλοντικής τιμωρίας. Τα άλλα θαύματά του ήταν γεμάτα χάρη· αλλά και σε αυτά τα δύο θαύματα της τιμωρίας προκλήθηκε ευεργεσία, όπως για παράδειγμα στην τωρινή περίπτωση ο δρόμος έγινε ασφαλής, η περιοχή ελευθερώθηκε από πνεύματα κακοποιά, οι δαιμονισμένοι ελευθερώθηκαν, μεγάλο πλήθος ζώων, τα οποία ήταν απαγορευμένο να τρώγονται καταστράφηκαν, και τα οποία λόγω του ότι τρέφονταν κατά παράβαση του νόμου ήταν ευάλωτα στο να κυριευτούν από τους δαίμονες. Και οι Γεργεσηνοί ήταν ένοχοι και ήταν άξιοι να χάσουν την αγέλη (b).

Έπειτα «επέτρεψε να πάνε στην αγέλη των χοίρων έτσι ώστε και αυτοί που κατοικούσαν σε εκείνα τα χωριά να μάθουν τη δύναμή του... Διότι το μέγεθος της ζημιάς διέδιδε τη φήμη του γεγονότος και το συμβάν κατακυρίευε τη σκέψη τους» (X). Η περίπτωση δείχνει

αδιαμφισβήτητα τα θεία δικαιώματα και την εξουσία του Ιησού (b). Εκείνος ο οποίος είχε τη δύναμη να ενεργήσει έτσι, είχε ομοίως και το δικαίωμα και την εξουσία να προβεί στην ενέργεια αυτή (F). Ως δημιουργός του κόσμου και μόνος αληθινός ιδιοκτήτης μπορεί να ρυθμίζει και τα των ανθρώπων, όπως θέλει, και κανείς δεν δικαιούται να χρησιμοποιήσει ως προς τον δημιουργό τον πήχη του κοινού δικαίου που ισχύει μόνο μεταξύ των ανθρώπων (δ).

Οι ορθολογιστές που θεωρούν τον Ιησού ως απλό άνθρωπο είναι ασυνεπείς, όταν κατηγορούν αυτόν για την καταστροφή των χοίρων. Εάν ήταν ένας απλός άνθρωπος, πώς θα μπορούσε να προΐδει, ότι θα επακολουθούσε ο πνιγμός των χοίρων; Εάν όμως δεν προείδε αυτόν, δεν είναι και υπεύθυνος για την επελθούσα καταστροφή (ρ).

(2) Η αγέλη με το που μπήκαν τα δαιμόνια κυριεύτηκε από τέτοιο φόβο ή μανία ώστε ανέβηκε στο γκρεμό και γκρεμίστηκε ολόκληρη στη θάλασσα (δ).

(3) Από το πάνω μέρος του γκρεμού στο κάτω, όπου ήταν η θάλασσα (δ).

(4) Φαίνεται από εδώ ότι το κυριευμένο από δαίμονα ζώο δεν μπορεί να ζήσει για πολύ. Το ότι άνθρωποι κυριευμένοι από δαιμόνια δεν χάνονται αμέσως, αποτελεί ειδικό έλεος του Θεού (b). «Αυτοί που δεν λυπήθηκαν τους χοίρους αλλά μέσα σε μια στιγμή τους γκρέμισαν όλους, πολύ περισσότερο θα τα έκαναν αυτά στους ανθρώπους που είχαν υπό την εξουσία τους και τους οδηγούσαν στις ερήμους και πάλι τους μετέφεραν από εκεί, εάν δεν ήταν πολλή η φροντίδα του Θεού ακόμα και μέσα σε αυτήν την κατάσταση της τυραννίας τους, ώστε να βάζει χαλινάρι και να συγκρατεί την περαιτέρω ορμή τους... Αλλά για ποιο λόγο φόνευσαν τους χοίρους οι δαίμονες; Παντού προσπαθούν με μεγάλη επιθυμία να βάζουν τους ανθρώπους σε λύπη και παντού χαίρονται με την καταστροφή...

Εάν όμως κάποιος θα ήθελε να τα πάρει αυτά με τρόπο αλληγορικό, τίποτα δεν τον εμποδίζει. Διότι η μεν ιστορία είναι αυτή. Πρέπει όμως να ξέρουμε με σαφήνεια, ότι οι άνθρωποι που είναι πνευματικά όμοιοι με τους χοίρους προσβάλλονται εύκολα από τις ενέργειες των δαιμόνων. Και όσο είναι άνθρωποι αυτοί που υφίστανται αυτά μπορούν πολλές φορές και να υπερισχύσουν των δαιμόνων, αν όμως μεταβληθούν εξ' ολοκλήρου σε χοίρους, δεν δαιμονίζονται μόνο, αλλά και γκρεμίζονται τελείως» (X).

«Πέφτουν με ορμή πάνω στους χοίρους, δηλαδή πάνω σε αυτούς τους ανθρώπους που χωρίς λογική κυλιούνται στον βούρκο των ηδονών, και τους γκρεμίζουν ώστε να χαθούν» (Z).

Ματθ.8,33 οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον⁽¹⁾, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα⁽²⁾ καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε εκείνοι που έβοσκαν τους χοίρους έφυγαν, κι αφού πήγαν στην πόλη, ανήγγειλαν όλα όσα έγιναν, και ιδιαιτέρως το τι συνέβη με τους δαιμονισμένους.

(1) Οι δαίμονες δεν μπορούσαν να κυριεύσουν αυτούς (b).

(2) «Ανάγγειλαν τα πάντα, δηλαδή αυτά που ειπώθηκαν και από τους δαίμονες και από τον Χριστό και τα σχετικά με την καταστροφή των χοίρων» (Z).

(3) Υπάγεται και αυτό στο «όλα», αλλά αναφέρει αυτό ιδιαιτέρως, διότι κατ' εξοχήν για αυτό, ως το πιο καταπληκτικό από όλα, μίλησαν. Τα των δαιμονιζομένων= «Τα σχετικά με τη μεταβολή και την καλή τους συμπεριφορά» (Z).

Ματθ.8,34 καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις⁽¹⁾ ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ, καὶ ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν⁽²⁾.

Μετάφραση: Και τότε ὅλοι οι κάτοικοι της πόλεως βγήκαν για να συναντήσουν τον Ιησού· κι όταν τον είδαν, τον παρακάλεσαν να φύγει από τα σύνορά τους, από φόβο μήπως πάθουν και μεγαλύτερα κακά.

(1) Λέγεται συνεκδοχικά (=Συνεκδοχή είναι το εκφραστικό-λογοτεχνικό σχήμα κατά το οποίο ένας ὅρος αντικαθίσταται από έναν ἄλλο, με τον οποίο βρίσκεται σε σχέση γενικού προς ειδικό ή αντίστροφα. Η πιο συνηθισμένη μορφή συνεκδοχής είναι η χρήση του μέρους αντί για το ὅλο (pars pro toto) ή του ενός αντί για τους πολλούς. Συνεκδοχή ὁμως είναι και το αντίστροφο) «με την ἔννοια του ὅλοι οι πολῖτες» (Z).

(2) Ο λαός της χώρας, ὄχι μόνο οι κάτοχοι των χοίρων, παρακάλεσαν τον Ιησού να αναχωρήσει από τα ὁριά τους «Το εἶπαν αὐτό οι Γεργεσηνοὶ ἐπειδὴ ἦταν ἀναίσθητοι και υπερβολικά ἀπίστοι» (Ω). «Επειδὴ δεν εἶχαν πόθο για το ἀγαθό, ἀλλὰ ἐδείχναν ἀμέλεια και τεμπελιά στο να κατακτήσουν το μεγάλο ἀγαθό» (Απολλ.).

Παρόλο που βεβαίως εἶναι πιθανό, ὅτι η ζημιά ἀπὸ τον πνιγμό των γουρουινῶν συντέλεσε κάπως για την παράκληση αὐτή, ὁμως ο φόβος τον οποίο δοκίμαζαν ἀπὸ τόσο δυνατό θαυματοποιό παρακίνησε κυρίως αὐτούς. Ο Μάρκος (ε 15) ξεκάθαρα ἀναφέρει ὅτι «φοβήθηκαν» και ο Λουκάς (η 37) λέει ὅτι «ἦταν κυριευμένοι ἀπὸ μεγάλο φόβο». Ο φόβος στην παρουσία του υπερφυσικού εἶναι κοινός στους ἀνθρώπους. Και ἀπέχθεια κατὰ την παρουσία μεγάλης αγιότητας εἶναι ιδιαιτέρως φυσική σε ἐκείνους, οι οποίοι αισθάνονται, ὅτι η ζωή τους δεν βρίσκεται σε ἀρμονία με το Θεό (ρ).

Οι κάτοικοι λοιπόν της πόλης ἀντὶ να συναισθανθοῦν, ὅτι για τις ἀμαρτίες τους τιμωρήθηκαν, και να μετανοήσουν και να πιστέψουν στο Σωτήρα, ἦλθαν φοβισμένοι, για να

παρακαλέσουν αυτόν, να μεταβεί σε άλλο μέρος από τα όριά τους... Με αυτό όμως φανέρωσαν, ότι ήταν όχι μόνο αμαρτωλοί, αλλά και πωρωμένοι στην κακία τους (δ). Το αίτημα αυτό των κατοίκων αποτελεί εγγύηση για την αξιοπιστία της αφήγησης. Η επινόηση θα παρουσίαζε τους κατοίκους να προσπαθούν να κρατήσουν τον Ιησού στην πόλη τους, για να κάνει και άλλες θαυμάσιες θεραπείες, όπως συνέβαινε αυτό στη Γαλιλαία και Ιουδαία, όπου θεωρούνταν όχι σαν κάποιος επικίνδυνος μάγος, αλλά σαν μέγας προφήτης (ρ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ' (9)

Στίχ. 1-8. Η θεραπεία του παραλύτου της Καπερναούμ.

Ματθ.9,1 Καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον διεπέρασε⁽¹⁾ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν⁽²⁾.

Μετάφραση: Και αφού μπήκε σ' ένα πλοίο, πέρασε στην απέναντι όχθη της λίμνης, και ήλθε στη δική του πόλη, την Καπερναούμ.

(1) Τη λίμνη (g), εφόσον έτσι τον είχαν παρακαλέσει οι Γεργεσηνοί. Ο Κύριος δεν μετέδιδε αναγκαστικά τις ευλογίες του σε όσους δεν ήθελαν (b).

(2) «Δική του πόλη λέει εδώ την Καπερναούμ. Διότι στη μεν Βηθλεέμ γεννήθηκε, στη Ναζαρέτ μεγάλωσε και στην Καπερναούμ διέμενε συνεχώς» (X). Η Καπερναούμ είναι τώρα το κύριο κέντρο της δράσης του.

Ματθ.9,2 Καὶ ἰδοὺ⁽¹⁾ προσέφερον⁽²⁾ αὐτῷ παραλυτικὸν⁽³⁾ ἐπὶ κλίνης βεβλημένον⁽⁴⁾· καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν⁽⁵⁾ αὐτῶν⁽⁶⁾ εἶπε τῷ παραλυτικῷ· θάρσει⁽⁷⁾, τέκνον⁽⁸⁾· ἀφέωνταί⁽⁹⁾ σοι αἱ ἁμαρτίαι⁽¹⁰⁾ σου.

Μετάφραση: Τότε του έφεραν έναν παράλυτο, που τον είχαν βάλει πάνω σ' ένα κρεβάτι. Και καθώς ο Ιησούς είδε την πίστη που είχε και ο παράλυτος κι εκείνοι που τον μετέφεραν, είπε στον παράλυτο, ο οποίος ανησυχούσε και φοβόταν μήπως οι αμαρτίες του γίνουν εμπόδιο στη θεραπεία του: Έχε θάρρος, παιδί μου? έχουν συγχωρηθεί οι αμαρτίες σου.

(1) «Το «ιδού» συνεχώς το αναφέρει η εβραϊκή γλώσσα ως ιδίωμα, όπως και πολλά άλλα» (Z). Είναι η λέξη το συνηθισμένο στον Ματθαίο διεγερτικό της προσοχής των αναγνωστών (δ).

(2) Γιατί χρησιμοποιείται παρατατικός; Ίσως είχαν δει τον Ιησού να γυρίζει με το πλοiάριο και όταν μπήκε στην πόλη έφεραν προς αυτόν τον ασθενή (L).

(3) «Είναι διαφορετικός αυτός από αυτόν που αναφέρεται στον Ιωάννη. Διότι ο μεν του Ιωάννη ήταν κατάκοιτος στην κολυμβήθρα, ενώ αυτός στην Καπερναούμ, και ο μεν είχε τριάντα οχτώ χρόνια, ενώ για αυτόν εδώ τίποτα τέτοιο δεν λέγεται· και εκείνος μεν ήταν έρημος από ανθρώπους που θα τον βοηθούσαν, ενώ αυτός είχε αυτούς που τον φρόντιζαν, οι οποίοι και τον έφεραν βαστάζοντάς τον... Και εκείνον μεν τον θεράπευσε το Σάββατο, ενώ αυτόν όχι Σάββατο, διότι αν ήταν έτσι θα κατηγορούσαν και αυτό οι Ιουδαίοι» (X).

(4) Αποσιωπά ο Ματθαίος τις λεπτομέρειες. Δεν μιλά ούτε για το σπίτι ούτε για το πλήθος ούτε για ηρωικές προσπάθειες να μεταφερθεί ο παραλυτικός (L).

(5) «Διότι όπως είπαν ο Μάρκος (β 4) και ο Λουκάς (ε 19) επειδή δεν μπορούσαν να μπουν λόγω του πλήθους των συγκεντρωμένων, ανέβηκαν στη στέγη του σπιτιού... και αφού έκαναν τρύπα στη στέγη κατέβασαν από αυτήν το κρεβάτι... τα οποία όλα ήταν δείγμα μεγάλης πίστης, η οποία πίστη έπεισε αυτούς... να κάνουν και να πάθουν τα πάντα προκειμένου να τον φέρουν να τον δει ο Σωτήρας, πιστεύοντας ότι αμέσως θα τύχει της θεραπείας» (Z).

(6) «Πίστη τους εννοεί όχι μόνο αυτών που κατέβασαν αλλά και αυτού που κατεβάστηκε. Διότι δεν θα ανεχόταν να κατεβαστεί αν δεν πίστευε ότι θα θεραπευτεί» (Z).

«Παρόλ' αυτά πολλές φορές θαυματοουργεί για την πίστη αυτών που φέρνουν τους ασθενείς» (ΘΦ).

(7) Μόνο στην αφήγηση του Ματθαίου συναντιέται αυτή η ενθαρρυντική προτροπή. Ο Ματθαίος αναφέρει το «έχε θάρρος» που χρησιμοποιείται από τον Κύριο και σε άλλες δύο περιπτώσεις (θ 22,ιδ 27): ο Μάρκος το λέει αυτό μία φορά για το Χριστό (στ 50), ο Ιωάννης μία φορά (ιστ 33) και ο Λουκάς μία στο Πράξ. κγ 11. Όσες φορές χρησιμοποιείται από το Χριστό ακολουθείται αμέσως από πράξη ή βεβαίωση ικανή να ενθαρρύνει εκείνους προς τους οποίους απευθύνεται (ρ).

Έχε θάρρος, ούτε οι αμαρτίες σου ούτε η ασθένειά σου θα υπερσχύσουν σε σένα (b). Ο Ιησούς διέγνωσε στην ψυχή του παραλυτικού κάποιο συναίσθημα αγωνίας: Μήπως οι αμαρτίες μου παρεμποδίζουν την θεραπεία; Εάν ο θαυματοουργός τις γνώριζε, θα ήθελε να με θεραπεύσει; (L).

(8) «Τον ονομάζει παιδί του ή επειδή είναι πλάσμα του Θεού ή επειδή πίστεψε» (ΘΦ).

(9) Είναι δωρικός τύπος σύμφωνα με τον Σουΐδα, του τρίτου πληθυντικού προσώπου του παρακειμένου αντί για το «αφείνται» του αττικού τύπου (δ).

(10) «Φανερώνει τη δύναμή του με κάθε εξουσία συγχωρώντας τα αμαρτήματα και δείχνοντας με όλα αυτά, ότι έχει την ίδια τιμή με αυτόν που τον γέννησε... και στην αρχή θεράπευσε αυτό που δεν ήταν ορατό, την ψυχή, συγχωρώντας τα αμαρτήματα» (X), «διδάσκοντας ταυτόχρονα, ότι τα περισσότερα από τα νοσήματα δημιουργούνται από αμαρτίες, και πρέπει πρώτα να θεραπευτεί το αίτιο» (Z).

Και δεν είναι μεν αυτό κανόνας, διότι ούτε όλοι οι ασθενείς πάσχουν από προσωπικές αμαρτίες (Ιω. θ 2) ούτε πάλι όλοι όσοι αμαρτάνουν προσωπικά πέφτουν εξαιτίας αυτού σε ασθένεια (Ιωβ κα 9,Ψαλμ. οβ 5). Είναι όμως γενικός κανόνας, ότι το φυσικό κακό είναι

συνέπεια του πρώτου ηθικού κακού και δόθηκε για τιμωρία και διόρθωση από τη μία (Λευϊτ. κστ 16, Δευτερ. κη 22,27) και για δοκιμασία από την άλλη (Β' Κορ. ιβ 7,9)(δ).

Ματθ.9,3 καὶ ἰδοὺ τινες τῶν γραμματέων⁽¹⁾ εἶπον ἐν ἑαυτοῖς⁽²⁾· οὗτος βλασφημεῖ⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε όμως μερικοί από τους γραμματεῖς εἶπαν μέσα τους: Αυτὸς βλασφημεῖ, διότι σφετερίζεται δικαίωμα που μόνον ο Θεὸς ἔχει.

(1) Αυτοὶ εἶναι ντόπιοι γραμματεῖς, που ενισχύθηκαν ὁμως, ὅπως ο Λουκάς λέει, ἀπὸ Φαρισαίους και ἀπεσταλμένους ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ (ρ).

(2) «Μέσα τους σκέφτονταν. Επειδὴ δηλαδὴ φοβούνταν τὸ πλήθος δὲν τολμούσαν νὰ βγάλουν τὴ γνώμη τους στο προσκήνιο» (Χ).

(3) Ἀπὸ τὸ ρῆμα βλάζω (=μωραίνω (=κάνω ἀνόητο) σύμφωνα με τὸν Ἡσύχιο) και τὸ φήμη=αφανίζω, καταστρέφω τὴ φήμη, λοιδορώ, βρίζω. Για τὸ Θεό=εκφράζομαι υβριστικά για τὸ Θεό (δ).

«Ο Μάρκος εἶπε πιο φανερά «γιατί αὐτὸς λέει τέτοιες βλασφημίες; Ποιος μπορεῖ νὰ συγχωρεῖ ἀμαρτίες παρὰ μόνον ο Θεός;». Σκανδαλίζονταν ὁμως ἀπὸ φθόνο και πονηρία. Διότι πολλές φορές τὸν εἶδαν με τρόπο ἐξουσιαστικό και ἀσθένειες νὰ φυγαδεύει και δαίμονες νὰ διώχνει, και τοὺς ἀνέμους και τὴ θάλασσα νὰ μαλώνει και ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ κάνει πάνω ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες δυνάμεις· ἀλλὰ αὐτοὶ ἐνῶ υπερασπίζονταν τὰ δικά τους πάθη, νόμιζαν ὅτι υπερασπίζονται τὸ Θεό» (Ζ).

Ματθ.9,4 καὶ ἰδὼν⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις⁽²⁾ αὐτῶν εἶπεν⁽³⁾· ἵνα τι⁽⁴⁾ ὑμεῖς⁽⁵⁾ ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ⁽⁶⁾ ἐν ταῖς καρδίαις⁽⁷⁾ ὑμῶν;

Μετάφραση: Ο Ἰησοῦς τὴν ἴδια στιγμή εἶδε στα βάθη τῆς καρδιάς τους τὶς σκέψεις τους και εἶπε: Γιατί κάνετε μέσα στις καρδιές σας σκέψεις πονηρές και κακοπροαίρετες;

(1) Ὑπάρχει και ἡ γραφὴ εἰδῶς, τὸ ὁποῖο ἀνταποκρίνεται στο ἐσωτερικό των διαλογισμῶν των γραμματέων (L). Τὸ «ἰδὼν» δηλώνει, ὅτι ἐκεῖνη τὴ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποία αὐτοὶ σκέφτηκαν εἶδε, δηλαδὴ ἔμαθε τὶς σκέψεις τους (δ).

(2) Ἐνθύμιση=ἐνθύμημα, διανόημα, λογισμός (δ).

«Εδὼ δείχνει και ἄλλο ἀναντίρρητο σημάδι τῆς θεότητάς του και τῆς ἰσότητος πρὸς τὸν πατέρα, τὸ ὅτι γνωρίζει δηλαδὴ τοὺς λογισμοὺς των καρδιῶν, τὸ ὁποῖο ὁμοίως ἦταν

γνώρισμα μόνου του Θεού. Διότι έχει γραφτεί. Εσύ μόνος από όλους γνωρίζεις τις καρδιές (Β' Παραλ. στ 30) και πάλι· ο Θεός ερευνά τις καρδιές και τους νεφρούς» (Ψαλμ. ζ 10)(Ζ).

(3) «Για να δούμε τι λέει αυτός. Άραγε μήπως αναίρεσε αυτήν τη σκέψη τους; Παρόλο βεβαίως, που αν δεν ήταν ίσος (με τον Πατέρα) έπρεπε να πει· Γιατί μου αποδίδετε μία αντίληψη που δεν μου ταιριάζει; Είμαι πολύ μακριά εγώ από αυτήν τη δύναμη (του Πατέρα μου). Τώρα όμως τίποτα από αυτά δεν είπε, αλλά όλως αντιθέτως το επιβεβαίωσε και το επικύρωσε και με τα λόγια του και με την επιτέλεση του θαύματος» (Χ).

(4) Μπαίνει έτσι επειδή λείπει το γένηται= για να γίνει τί: δηλαδή γιατί, γιατί; (δ).

(5) Σε αντίθεση με το πλήθος.

(6) Πράγματα που φανερώνουν πονηρή και κακή γνώμη και διάθεση (δ).

(7) Η καρδιά δηλώνει την έδρα της προσωπικότητας του ανθρώπου, το νου, τη διάνοια (δ).

Ματθ.9,5 τι⁽¹⁾ γάρ έστιν εύκοπώτερον⁽²⁾, είπειν, άφένωνταί σου αί άμαρτίαι, ή είπειν, έγχειρε καί περιπάτει⁽³⁾;

Μετάφραση: Και είναι πράγματι οι σκέψεις σας αυτές κακόγνωμες και κακοπροαίρετες, διότι, τί είναι εύκολότερο: να πει κανείς· είναι συγχωρημένες οι αμαρτίες σου, ή να πει, σήκω όρθιος και περπάτα; Εσείς θεωρείτε δυσκολότερο αυτό το τελευταίο.

(1) «Αυτό που λέει σημαίνει το εξής: Τι θεωρείτε εσείς εύκολότερο, το να θεραπεύσω σώμα παράλυτο ή να συγχωρήσω αμαρτήματα της ψυχής; Είναι ολοφάνερο ότι θεωρείτε πιο εύκολο να θεραπεύσω το σώμα. Διότι όσο η ψυχή είναι ανώτερη από το σώμα, τόσο ανώτερο είναι το να συγχωρεθούν τα αμαρτήματα αυτού· αλλά επειδή το μεν ένα δεν φαίνεται, ενώ το άλλο φαίνεται, προσθέτω το κατώτερο μεν, που είναι όμως φανερότερο, ώστε από αυτό να αποδειχτεί και το ανώτερο και αφανές» (Χ).

«Ποιο είναι πιο εύκολο στην πράξη; Ποιο από τα δύο, το να πω αυτό ή να πω το άλλο; Και τα δύο πάντως για τα οποία ρώτησε ήταν, για το Θεό μεν δυνατά, ενώ για τον άνθρωπο αδύνατα» (Ζ).

Από μόνα τους και τα δύο ήταν σημάδια θείας εξουσίας, και η δύναμη που απομακρύνει και τα δύο, είναι μία. Σύμφωνα με την ανθρώπινη όμως κρίση ήταν εύκολότερο το να πει: Σου συγχωρούνται οι αμαρτίες (b). Είναι εύκολότερο να πει κάποιος: Συγχωρούνται οι αμαρτίες, διότι κανείς δεν μπορεί να αποδείξει ότι αυτές δεν συγχωρέθηκαν. Αλλά η αξίωση της θεραπείας με έναν μόνο λόγο μπορεί να αποδειχτεί αληθινή ή ψευδής αμέσως (p).

Παρόλο λοιπόν που η θεραπεία της ψυχής είναι πιο δύσκολη από αυτήν του σώματος, όμως επειδή η τελευταία αυτή ήταν εύκολα ελέγξιμη, παρουσιαζόταν σε εκείνους δυσκολότερη.

«Λέει τα εξής... Εγώ από τη σωματική θεραπεία θα αποδείξω και την ψυχική και με το κατώτερο μεν, αλλά φαινομενικά δυσκολότερο, θα βεβαιώσω και την άφεση των αμαρτιών, η οποία είναι μεγάλη μεν, αλλά φαίνεται σε σας ευκολότερη επειδή δεν φαίνεται» (Θφ).

(2) Εύκοπος είναι μεταγενέστερη και ασυνήθιστη λέξη που συναντιέται στο Σοφ. Σειράχ κβ 15, Α΄ Μακ. γ 18 και η λέξη ευκοπία στο Β΄ Μακ. β 25 (α)=το πράγμα που απαιτεί λίγο κόπο για να κατορθωθεί (δ).

(3) Η απόδειξη ότι είχε δύναμη να θεραπεύει με έναν και μόνο λόγο αποτελούσε εγγύηση ότι είχε και την εξουσία να συγχωρεί αμαρτίες (ρ).

Ματθ.9,6 ἵνα δὲ⁽¹⁾ εἰδῆτε⁽²⁾ ὅτι ἐξουσίαν ἔχει⁽³⁾ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου⁽⁴⁾ ἐπὶ τῆς γῆς⁽⁵⁾ ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε⁽⁶⁾ λέγει τῷ παραλυτικῷ· ἐγερθεὶς ἄρῃ σου τὴν κλίνην⁽⁷⁾ καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.

Μετάφραση: Για να μάθετε λοιπόν τώρα ότι ο υιός του ανθρώπου, ο Μεσσίας, ο εκπρόσωπος της ανθρωπότητας και ένδοξος Κριτής της κατά τη δευτέρα παρουσία του, έχει εξουσία να συγχωρεί στη γη τις αμαρτίες των ανθρώπων, τότε λέει στον παράλυτο: Σήκω ὀρθιος και πάρε στους ώμους σου το κρεβάτι σου και πήγαινε στο σπίτι σου.

(1) Ο σύνδεσμος «δε» είναι μεταβατικός αντί για το συλλογιστικό «οὖν (=λοιπόν)» (δ).

(2) Για να ξέρετε από τώρα (δ).

(3) «Βλέπεις πόσο απείχε από το να μη θέλει να νομίζεται ίσος με τον Πατέρα; Διότι δεν είπε, ότι χρειάζεται άλλον ο Υιός του ανθρώπου ή ότι έδωσε σε αυτόν εξουσία, αλλά είπε ότι έχει εξουσία» (Χ).

(4) Και εδώ είναι ο τίτλος ο οποίος εν μέρει συγκαλύπτει και εν μέρει αποκαλύπτει την αξίωση του Ιησού ότι είναι ο Μεσσίας (ρ).

(5) Ἡ «με την έννοια του: στη ζωή του πάνω στη γη» (Ζ). Ἡ, πιο σωστά, πάνω στους ζωντανούς που ζουν στη γη, και ορίζει το μέρος, το αντικείμενο, πάνω στο οποίο έχει αυτήν την εξουσία (δ). Η γη ήταν το θέατρο των έργων του Χριστού από την αρχή (β).

(6) Η φράση «τότε λέγει τω παραλυτικῷ», παρεμβλήθηκε από τον ευαγγελιστή για να δηλώσει την μεταβολή του προσώπου προς το οποίο μιλά ο Κύριος (δ).

(7) «Της μεν συγχώρησης των αμαρτημάτων ως απόδειξη παρέχει τη θεραπεία του σώματος, ενώ της θεραπείας του σώματος, το ότι κουβάλησε το κρεβάτι, ώστε να μη νομιστεί ότι ήταν φαντασία αυτό που έγινε» (X).

Ματθ.9,7 καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ⁽¹⁾.

Μετάφραση: Και πραγματικά εκείνος σηκώθηκε και πήγε στο σπίτι του.

(1) Ο λόγος έγινε πράξη αμέσως. «Αφού λοιπόν τον σήκωσε τον στέλνει στο σπίτι, πάλι δείχνοντας εδώ... ότι δεν ήταν φανταστικό αυτό που συνέβη· διότι τους μάρτυρες της αρρώστιας [δηλαδή τους συγγενείς του παραλύτου] αυτούς κάνει μάρτυρες και της υγείας» (X).

Ματθ.9,8 ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν⁽¹⁾ καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην⁽²⁾ τοῖς ἀνθρώποις⁽³⁾.

Μετάφραση: Όταν λοιπόν τα πλήθη του λαού είδαν αυτό που έγινε, θαύμασαν και δόξασαν τον Θεό, ο οποίος έδωσε διαμέσου του Χριστού στους ανθρώπους τέτοια εξουσία, να συγχωρούνται δηλαδή οι αμαρτίες, και συγχρόνως να γιατρεύονται μ' ένα λόγο αθεράπευτες ασθένειες του σώματος.

(1) Αυθεντική γραφή εφοβήθησαν, συναίσθημα που προκλήθηκε σε αυτούς κυρίως από την εξουσία του να συγχωρεί αμαρτίες.

(2) Εξουσία του να θεραπεύει και να σώζει (b). Εξουσία να θεραπεύει όχι μόνο τα σώματα αλλά και τις ψυχές (δ).

(3) Ή, στους ανθρώπους που ζούσαν τότε, για ωφέλεια δηλαδή αυτών (δ) οπότε είναι δοτική χαριστική.

Ή, είναι αντικείμενο της μετοχής «δόντα». «Τον θεωρούσαν ότι είναι άνθρωπος, που είχε εξουσία υπεράνθρωπη» (Z). «Αναγνωρίζουν ως θεϊκό το πράγμα αλλά βλέπουν ότι είναι άνθρωπος αυτός που το έκανε· για αυτό το θαυμάζουν ως δωρεά του Θεού και όχι ως δική του δύναμη» (Θ.Μψ). Και χαίρονταν διότι ντυμένος με αυτήν την εξουσία ήταν ένας από την ανθρωπίνη φυλή (b).

Και ο Χριστός ήταν άνθρωπος. Εάν λοιπόν είχε την εξουσία να συγχωρεί αμαρτίες, τότε η εξουσία αυτή μπορεί να λεχθεί ότι είχε δοθεί στην ανθρωπότητα που αντιπροσωπευόταν από αυτόν (a). Και ο μεν λαός έτσι πίστευε. Ως προς την ιουδαϊκή ιεραρχία δεν αναφέρεται

ποιο αποτέλεσμα είχε το θαύμα, αλλά συμπεραίνουμε από την εχθρότητα προς τον Ιησού που δείχνεται συνεχώς σε ακόλουθες περιπτώσεις, ότι ντροπιάστηκαν μάλλον παρά πείστηκαν (ρ).

Στίχ. 9-13. Η κλήση του Ματθαίου.

Ματθ.9,9 ⁽¹⁾Καὶ παράγων⁽²⁾ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον⁽³⁾, Ματθαῖον⁽⁴⁾ λεγόμενον⁽⁵⁾, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολουθεῖ μοι⁽⁶⁾. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Το ότι θεράπευε ο Κύριος και ψυχές το έδειξε και πάλι ύστερα από λίγο. Σαν έφυγε δηλαδή από εκεί και διάβαινε κοντά στη λίμνη, είδε ο Ιησούς έναν άνθρωπο που καθόταν στην τράπεζα εισπράξεως των φόρων, ο οποίος τώρα ονομάζεται Ματθαίος. Και στον τελώνη αυτόν λέει ο Ιησούς. Ακολουθα με. κι εκείνος σηκώθηκε και τον ακολούθησε.

(1) Η σύνδεση με τα προηγούμενα: «Για αυτό ήλθε ο Κύριος, όχι για να θεραπεύσει σώματα μόνο, αλλά για να γιατρέψει και την κακία της ψυχής. Πράγμα το οποίο έκανε και στον παραλυτικό. Και αφού έδειξε σαφώς ότι μπορεί να συγχωρεί αμαρτίες, τότε έρχεται σε αυτόν (τον Ματθαίο), για να μην θορυβούνται βλέποντας έναν τελώνη να συμπεριλαμβάνεται στον όμιλο των μαθητών· διότι αυτός που είναι κύριος του να συγχωρεί όλες τις αμαρτίες, τι θαυμάζεις αν και αυτόν τον κάνει απόστολο;» (Χ).

Ή, στο γεύμα που ακολούθησε μετά την κλήση του Ματθαίου, σημειώνεται η δεύτερη σύγκρουση του Ιησού με την ιουδαϊκή ιεραρχία. Αυτή λοιπόν είναι ο συνδεδεικός κρίκος μεταξύ της θεραπείας του παραλυτικού και της κλήσης του Ματθαίου. Ο Ιησούς ακόμη μία φορά ήλθε σε σύγκρουση με τους Φαρισαίους και τους γραμματείς (ρ).

(2) Με αμετάβατη διάθεση=πέρασε κοντά, διέβαινε κοντά στη θάλασσα, όπως φαίνεται από το παράλληλο χωρίο Μάρκ. β 13 (δ). Μπορεί όμως να σημαίνει περνούσε απομακρυνόμενος, όπως φαίνεται από τη λέξη «από εκεί» που ακολουθεί (L).

(3) Ο τόπος, στον οποίο ο τελώνης καθόταν για είσπραξη των φόρων (g). «Το επίσημο μέρος αυτού που εισέπραττε τους φόρους» (Z). Όχι το σπίτι, στο οποίο ο τελώνης μένει εκπληρώνοντας τα καθήκοντά του, διότι τότε άρμοζε να πει «εν τω τελωνείω», αλλά όπως δείχνει η πρόθεση «επί», η έδρα πάνω στην οποία καθόταν ο τελώνης (δ).

Η μεγάλη οδός, η οποία οδηγούσε από τη Δαμασκό στη Μεσόγειο, περνούσε από το βόρειο άκρο της λίμνης και μέσω αυτής περνούσαν τα εμπορεύματα από την περιοχή που

βρισκόταν στη δικαιοδοσία του Φιλίππου σε αυτήν του Αντίπα. Σε αυτό το μέρος υπήρχε σταθμός για τη συλλογή των φόρων (S).

«Δεν κρύβει... ότι καθόταν στο τελώνιο, για να δείξει τη δύναμη και την αγαθότητα αυτού που τον κάλεσε, διότι τον τράβηξε μέσα από τα ίδια τα κακά, χωρίς να έχει απομακρυνθεί πρώτα από την πονηρή αυτή εκμετάλλευση, αλλά ενώ είχε επάγγελμα που ήταν γεμάτο αναισχυντία και θρασύτητα... και αρπαγή φαινομενικά νόμιμη» (Σχ).

(4) Ο Μάρκος ονομάζει αυτόν Λευΐν τον (υιό) του Αλφαίου και ο Λουκάς Λευΐν. Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι ο Ματθαίος μας δίνει να καταλάβουμε, ότι ο Λευΐς ο τελώνης και ο Ματθαίος ο τελώνης είναι ένα και το αυτό πρόσωπο (p). Η ταύτιση όμως αυτή δεν έγινε από όλους δεκτή, διότι τόσο ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς (Στρωμ. IV 9,73) όσο και ο Ωριγένης (Κατά Κέλσου I,62) διακρίνουν ως δύο διαφορετικά πρόσωπα.

Αν γίνει δεκτό ότι είναι το ίδιο πρόσωπο, το μεν Λευΐ ήταν το αρχικό όνομα, ενώ το Ματθαίος το όνομα που αποκτήθηκε έπειτα. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο Μάρκος όπως ακριβώς μιλά μέχρι το γ 16 για τον Σίμωνα και έπειτα για τον Πέτρο, έτσι στο β 14 μιλά για Λευΐ και έπειτα για Ματθαίο. Ίσως το όνομα Ματθαίος να λήφθηκε ως όνομά του ως ενός από τους δώδεκα και χρησίμευε ως σημάδι μεταβολής στην κλήση του (S). Το να έχει ένα και το αυτό πρόσωπο δύο ονόματα ήταν συνηθισμένο. Έτσι ο Σίμων ονομαζόταν και Κηφάς, ο Θωμάς ονομαζόταν και Δίδυμος και ο Βαρθολομαίος ονομαζόταν και Ναθαναήλ (p). Είναι δυνατόν ο Ματθαίος να μην αρεσκόταν πλέον στο όνομα Λευΐ, το οποίο ως τελώνης είχε (b).

Και ονομάζει τον εαυτό του με το όνομα Ματθαίος (=Θεόδωρος), με το οποίο έγινε γνωστός ως απόστολος μεταξύ των Χριστιανών (δ).

Και «ο μεν Μάρκος και ο Λουκάς, από σεβασμό για τον συμμαθητή τους προσπέρασαν το φανερό του όνομα και τον ονόμασαν Λευΐ· διότι ονομαζόταν και έτσι· αυτός όμως ομολογεί φανερά τον εαυτό του ως τον τελώνη, διότι ούτε ο Χριστός ντράπηκε για αυτόν» (Z), «και για να δείξει στους αναγνώστες, ότι κανείς δεν πρέπει να απελπίζεται για τη σωτηρία του» (Iε).

Ο Ματθαίος μάζευε τους φόρους πιθανώς για τον Ηρώδη Αντίπα, μέγα μέρος των εισοδημάτων του οποίου προερχόταν από την πηγή αυτή των φόρων (p).

(5) Πρέπει να εξηγηθεί: ο οποίος λέγεται, δηλαδή ο οποίος είναι ο απόστολος που ύστερα από αυτά έγινε γνωστός με το όνομα αυτό (δ).

(6) Όχι μόνο ο Κύριος γνώριζε το χαρακτήρα του Ματθαίου, για να απευθύνει σε αυτόν αυτήν την πρόσκληση, αλλά και ο Ματθαίος φαίνεται, ότι είχε ήδη κάποια γνώση για τη διδασκαλία του Χριστού (p).

«Για ποιο λόγο δεν κάλεσε τον Ματθαίο μαζί με τον Πέτρο και τους άλλους; Επειδή ακριβώς γνωρίζοντας τις καρδιές και έχοντας γνώση των απορρήτων της διάνοιας του καθενός, τότε έκανε αυτό, όταν ήξερε καλά ότι θα έλθει» (Σχ).

«Θαύμασε την τέλεια υπακοή αυτού που καλέστηκε, πώς δηλαδή δεν το σκέφτηκε, πως δεν ανακοίνωσε για αυτό σε φίλους, πώς δεν ρύθμισε τα σχετικά με το σπίτι και την περιουσία, αλλά αμέσως αφού σηκώθηκε ακολούθησε, αφήνοντας μεν όλο τον κόσμο, και φέρνοντας μόνο το φρόνημα έτοιμο ως προς τις διαταγές αυτού που τον κάλεσε, με τον τρόπο που έκαναν και οι προσκαλεσμένοι» (Ζ) προηγουμένως ψαράδες.

Από κάποια άποψη η ανταπόκριση του Ματθαίου στην πρόσκληση του Χριστού αποτελούσε μεγαλύτερη πράξη πίστης από αυτήν των 4 πρώτων μαθητών. Οι ψαράδες μπορούσαν πάντοτε να επιστρέψουν στο αλιευτικό τους επάγγελμα. Δεν έκαψαν τα πλοία τους όταν ακολούθησαν το Χριστό. Για τον Ματθαίο όμως τέτοια επάνοδος αποκλείοταν. Η θέση που άδειασε από αυτόν γέμισε αμέσως, και ένας πρώην τελώνης δύσκολα θα έβρισκε άλλο επάγγελμα. Ο Ματθαίος λοιπόν διακινδύνευσε τα πάντα ακολουθώντας το Χριστό.

Ματθ.9,10 Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁽¹⁾ ἐν τῇ οἰκίᾳ⁽²⁾, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι⁽³⁾ καὶ ἁμαρτωλοὶ⁽⁴⁾ ἐλθόντες συνανέκειντο⁽⁵⁾ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Κι όταν αυτός κάθισε στην τράπεζα κι έτρωγε στο σπίτι του Ματθαίου, πολλοί τελώνες και αμαρτωλοί ήλθαν και κάθονταν μαζί με τον Ιησού και τους μαθητές του.*

(1) =Γυρμένου στον αριστερό αγκώνα, όπως κάθονταν όταν έτρωγαν. Οι αττικοί συγγραφείς χρησιμοποιούσαν με αυτήν την έννοια το κατακεισθαι= είμαι γυρμένος στο ανάκλιτρο, το οποίο χρησιμοποιείται στα παράλληλα χωρία του Λουκά και του Μάρκου. Το ανακείσθαι χρησιμοποιείται από τους μεταγενέστερους (δ).

(2) Πιθανότατα σπίτι είναι αυτό του Ματθαίου. «Επειδή χάρηκε ο Ματθαίος με την υποδοχή του Χριστού, κάλεσε τους τελώνες» (Θφ).

«Βλέποντας ο Χριστός την ειλικρινέστατη υπακοή του και προθυμία, πηγαίνει στο σπίτι του, και για να τον τιμήσει και για να έχει πιο στενή σχέση μαζί του και για να του μεταδώσει θάρρος, αλλά και για να προσφέρει κάποια διόρθωση σε όσους ήταν εκεί· ο ίδιος ο Ματθαίος λοιπόν αφού έτυχε τέτοιου αγαθού, ξεσηκώνεται με φιλοτιμία και όπως λέει ο Λουκάς έκανε μεγάλη υποδοχή σε αυτόν στο σπίτι του» (Ζ).

Ο Ματθαίος την κλήση του τη θεώρησε υπόθεση μεγάλης χαράς. Κάνει λοιπόν μεγάλο τραπέζι και προσκαλεί πολλούς από τους παλαιούς του συναδέλφους με την ελπίδα ίσως ότι και άλλοι τελώνες θα οδηγούνταν στο να ακολουθήσουν τον Ιησού.

(3) Αυτοί που εισέπρατταν τους φόρους, οι οποίοι ονομάζονται στην Κ.Δ. τελώνες είχαν επάγγελμα, το οποίο με πολλή δυσαρέσκεια αντιμετωπιζόταν από τους ευσεβείς Ιουδαίους. Οι απαιτήσεις του επαγγέλματός τους έκαναν πρακτικά αδύνατη την τήρηση του σαββάτου (Έλληνες έμποροι διέσχιζαν τα σύνορα κατά το Σάββατο και συνεπώς οι τελώνες όφειλαν να βρίσκονται εκεί κατά την ημέρα αυτή). Έτσι όμως ήταν σε διαρκή επαφή με τον εθνικό κόσμο. Κανένας ευσεβής Ιουδαίος δεν θα διάλεγε τέτοιο επάγγελμα (S).

Αυτά ανεξάρτητα από τις αδικίες στις οποίες, όπως ήδη είπαμε, παρασύρονταν με την απληστία τους οι τελώνες.

(4) «Τελώνες και αμαρτωλούς ή λέει τους ίδιους για να τους διασύρει· διότι κατηγορούνταν ως άδικοι και πλεονέκτες και άρπαγες και ασυμπαθείς και αναιδείς· ή υπήρχαν και κάποιοι άλλοι, που ίσως είχαν άλλα επαγγέλματα, αλλά ήταν μπλεγμένοι στα ίδια πάθη. Διότι το όμοιο χαίρεται με το όμοιό του» (Z).

Με τη λέξη αμαρτωλοί αναμφίβολα σημαίνονται άνθρωποι, οι οποίοι με υποψία παρακολουθούνταν από τους ορθόδοξους Ιουδαίους είτε λόγω του ανήθικου βίου τους είτε διότι, όπως οι τελώνες, ασκούσαν επάγγελμα, το οποίο με δυσαρέσκεια πολλή επικρινόταν από αυτούς (a).

(5) Κάθισαν στο τραπέζι μαζί με τον Σωτήρα και τους μαθητές. Ο παρατατικός μπήκε για να δηλώσει το σύγχρονο με την επόμενη φράση «είπαν οι Φαρισαίοι» (=όταν δηλαδή κάθισαν μαζί, οι Φαρισαίοι είπαν)(δ).

Ματθ.9,11 καὶ ἰδόντες⁽¹⁾ οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει⁽²⁾ ὁ διδάσκαλος ὑμῶν⁽³⁾;

Μετάφραση: Όταν το είδαν αυτό οι Φαρισαίοι, είπαν στους μαθητές του: Γιατί ο Διδάσκαλός σας τρώει μαζί με τους τελώνες και τους αμαρτωλούς;

(1) Δεν είναι ανάγκη να υποθέσουμε ότι οι Φαρισαίοι ήταν καλεσμένοι στο γεύμα. Απλώς έμαθαν το γεγονός, ότι ο Ιησούς έτρωγε μαζί με τους απόβλητους (a).

(2) Ο λαοφιλής διδάσκαλος όχι μόνο αναμιγνυόταν με τις χειρότερες κοινωνικές τάξεις, αλλά και έτρωγε και έπινε μαζί τους (p). Πώς έβλεπαν αυτήν την πράξη οι ορθόδοξοι Ιουδαίοι, μπορεί κάποιος να το συμπεράνει από τα Πράξ. ια 3 και Γαλ. β 11. Για να είναι ασφαλείς στην

τήρηση του νόμου, που αναφερόταν στην τροφή (να απέχουν από τα ειδωλόθута, από τις απαγορευμένες τροφές και το αίμα) οι αυστηροί Ιουδαίοι δεν έτρωγαν μαζί με εθνικούς (S). Δες και Ψαλμ. ρα 5 («Με υπερήφανο μάτι και άπληστη καρδιά, με αυτόν δεν έτρωγα μαζί»).

(3) Δεν τολμούν απευθείας να ελέγξουν τον Σωτήρα (δ). Οι Φαρισαίοι ενεργούσαν με λοξό τρόπο με πανουργία ή τουλάχιστον άνανδρα· στους μαθητές λένε, γιατί ο Διδάσκαλος ενεργεί έτσι; Στον Διδάσκαλο λένε, γιατί οι μαθητές ενεργούν έτσι; Δες ιβ 2, ιε 2, Μάρκ. β 16, 18 (b). «Εδώ συκοφαντούν αυτόν σε αυτούς (τους μαθητές)· όλα αυτά ακριβώς ήταν ενέργειες ανθρώπων κακούργων, οι οποίοι ήθελαν να απομακρύνουν από τον διδάσκαλο την ομάδα των μαθητών» (X).

Ματθ.9,12 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας⁽¹⁾ εἶπεν αὐτοῖς· οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ⁽²⁾, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς, μόλις άκουσε τα λόγια αυτά, τους είπε: Δεν έχουν ανάγκη από γιατρό οι υγιείς, αλλά εκείνοι που δεν είναι καλά στην υγεία τους και είναι άρρωστοι.

(1) Ο Ιησούς ακούει την επίκρισή τους και αμέσως παίρνει τους μαθητές του υπό την προστασία του απαντώντας για τον εαυτό του.

(2) Είναι ο γιατρός των ψυχών και ήλθε στον κόσμο, ήλθε από τον Πατέρα να θεραπεύσει τους αμαρτωλούς (ρ). Ο γιατρός όμως «αν δεν ανεχτεί την σαπίλα των πληγών των ασθενών, δεν τους απαλλάσσει από την ασθένειά τους» (X).

Η απαγόρευση του να συναναστρέφονται με τους ασεβείς και αμαρτωλούς (Ψαλμ. α 1, Παροιμ. α 14,15) έγινε για τους ασθενείς στην πίστη και όσους γλιστρούν εύκολα στην αμαρτία, έτσι ώστε να μην διαφθαρούν από αυτήν την συναναστροφή, όχι όμως και για τους προφήτες και διδασκάλους οι οποίοι όντας στερεοί στην πίστη πλησιάζουν αυτούς για διόρθωση και πνευματική τους ωφέλεια. Ο Σωτήρας παρουσιάζει εδώ την άλλη ηθική αρχή της μη εγκατάλειψης των αμαρτωλών από αυτούς που έχουν τα μέσα της διόρθωσης και θεραπείας τους (δ).

Ο Χριστός δεν εκφέρει κρίση για την ιδέα των Φαρισαίων ότι αυτοί ήταν υγιείς ψυχικά. Αν γινόταν δεκτό προς στιγμήν, ότι αυτοί ήταν υγιείς, δεν είχαν λοιπόν αυτοί ανάγκη γιατρού. Δεν έπρεπε όμως να παραπονιούνται διότι βοηθούσε τους αρρώστους και οι οποίοι όπως και οι ίδιοι οι Φαρισαίοι δέχονταν, είχαν ανάγκη μεγάλης ιατρικής βοήθειας (ρ).

(3) «Δες πώς τους γύρισε ανάποδα αυτό που είπαν· διότι εκείνοι μεν θεωρούσαν έγκλημα την συναναστροφή του με αυτούς, αυτός όμως λέει το αντίθετο, ότι το να μην τους

συναναστρέφεται είναι ανάξιο του εαυτού του και της φιλανθρωπίας του» (X), «και έδειξε ότι αυτό που έκανε δεν ήταν μόνο άμεμπτο, αλλά και επαινετό» (Z).

Ματθ.9,13 πορευθέντες⁽¹⁾ δὲ μάθετε⁽²⁾ τί ἐστίν⁽³⁾ ἔλεον⁽⁴⁾ θέλω καὶ οὐ θυσίαν⁽⁵⁾. οὐ γὰρ⁽⁶⁾ ἤλθον⁽⁷⁾ καλέσαι δικαίους⁽⁸⁾, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν⁽⁹⁾.

Μετάφραση: Πηγαίνετε λοιπόν να μάθετε τί σημαίνει εκείνο που είπε ο προφήτης Ωσηέ: Θέλω έλεος και συμπάθεια, κι όχι εξωτερική θυσία που δεν εμψυχώνεται από εσωτερική αγαθή διάθεση και ευσπλαχνία. Εγώ ξέρω τι κάνω. Διότι δεν ήλθα από τον ουρανό για να καλέσω εκείνους που νομίζουν ότι είναι δίκαιοι, αλλά για να καλέσω τους αμαρτωλούς, να μετανοήσουν και να σωθούν.

(1) Ή, στη συναγωγή, όπου μπορείτε να πάτε να δείτε το κείμενο του Ωσηέ (b)· στη συναγωγή όπου φυλάσσεται και διαβάζεται ο νόμος και όπου μπορείτε ερευνώντας αυτόν να μάθετε αυτό, το οποίο σας λέω.

Ή, πιο πιθανή ερμηνεία, όπως το συνηθίζουμε και εμείς, το «πηγαίνετε» είναι σύμβολο ενέργειας και κίνησης πνευματικής, εργαστείτε δηλαδή νοερά, εξετάστε και συλλογιστείτε (δ). Πρόκειται για τρόπο έκφρασης σημιτικό (L) συνηθισμένου στους ραββίνους στα παλαιά μισδραχίμ (S).

(2) «Αυτό το έλεγε κατηγορώντας τους για την άγνοια των Γραφών που είχαν» (X). «Πηγαίνετε λέει να μάθετε· δηλαδή, επειδή μέχρι τώρα δεν μάθατε, έστω και από τώρα πηγαίνετε και μάθετε» (Θφ).

(3) Ποια έννοια έχει (δ). «Τους πείθει από γραφή προφητική» (Z). Η παράθεση από το Ωσηέ στ 6 σύμφωνα με το εβραϊκό κείμενο διότι η μετάφραση των Ο΄ γράφει «ή θυσίαν» (L).

(4) Οι Ο΄ συνηθέστερα χρησιμοποιούν το ουδέτερο το έλεος, όπως στο Ωσηέ στ 4. Μερικές φορές όμως χρησιμοποιούν και το αρσενικό (ο έλεος) όπως οι αρχαίοι Έλληνες (Ησ. ξ 10, Ψαλμ. ρ 1, Α΄ Μακ. β 57, γ 44 και ειδικά στους μικρούς προφήτες Ιω. β 9, Μιχ. στ 8, Ζαχ. ζ 9, Ωσηέ ιβ 6). Έτσι ο έλεος συναντιέται στο παρόν χωρίο, στα Ματθ. ιβ 7, κγ 23, Εβρ. δ 16. Αλλά και το έλεος συναντιέται συχνά στον Λουκά, τον Παύλο, τον Ιάκωβο, τον Ιωάννη και τον Ιούδα. Είναι πράξη ελέους το να τρώει κάποιος με τους αμαρτωλούς για πνευματική τους ωφέλεια (b).

«Και εγώ ελεώντας αυτούς που είναι άρρωστοι από τις αμαρτίες, έρχομαι σε αυτούς ως γιατρός και τους συναναστρέφομαι και τους θεραπεύω με κάθε τρόπο» (Z). «Δεν είναι

εμποδισμένο έργο το να διορθώνει κάποιος τους αμαρτωλούς, αλλά είναι και νομοθετημένο» (Σχ).

(5) Το θυσία πιθανώς χρησιμοποιήθηκε με ευρεία έννοια, για να περιλάβει οποιαδήποτε συμμόρφωση με τις τυπικές διατάξεις του νόμου, και ειδικότερα εδώ την αποφυγή επαφής με τους αμαρτωλούς (S)· την εξωτερική δικαιοσύνη του να τηρεί τον εαυτό του χωρισμένο από τους αμαρτωλούς (p).

«Δεν είπε Έλεον θέλω και θυσίαν, αλλά έλεον θέλω και ου θυσία, δηλαδή το μεν ένα το ενέκρινε, ενώ το άλλο το απέρριψε, και απέδειξε ότι όχι μόνο δεν είναι απαγορευμένο αυτό για το οποίο κατηγορούνταν, αλλά και διδάσκεται από το νόμο και μάλιστα είναι ανώτερο από τη θυσία. Παρουσιάζει δηλαδή και την Παλαιά Διαθήκη ότι συμφωνεί με αυτά που λέει και περιλαμβάνει αυτά σε νόμο» (Χ).

(6) Εσείς μεν φροντίστε να μάθετε την έννοια του προφητικού λόγου· εγώ όμως την καταλαβαίνω και την εξασκώ· διότι δεν ήλθα... (δ).

(7) Δες και ε 17. Υπονοεί την θεία αποστολή (α). Δεν ήλθα από τον ουρανό (b).

(8) «Όπως είστε εσείς που δικαιώνετε τον εαυτό σας» (Z). «Τα είπε αυτά με ειρωνεία προς αυτούς» (X). Η λέξη υπονοεί την δικαιοσύνη που επιτυγχάνεται με την υπακοή στο νόμο. Μόνο όταν οι δίκαιοι αυτοί, όπως στην περίπτωση του Παύλου, θα αισθάνονταν την ανεπάρκεια της δικαιοσύνης τους και θα έπαυαν να επιδιώκουν να στήσουν τη δική τους δικαιοσύνη, που επιτυγχανόταν με τις γραμμές της ορθόδοξης ιουδαϊκή διδασκαλίας, όπως αυτοί νόμιζαν, μόνο τότε μπορούσαν να εκτιμήσουν την από το Χριστό κλήση σε μετάνοια και να αισθανθούν την ανάγκη της μέσω του Χριστού σωτηρίας. Δες Γαλ. β 17 (βρεθήκαμε και οι ίδιοι αμαρτωλοί)(a).

(9) Το «εις μετάνοιαν» αποσιωπάται από τους κώδικες σιναϊτικό και βατικανό και άλλους. Υπάρχει όμως στο Λουκ. ε 32. «Δεν ήλθα ώστε να παραμείνετε αμαρτωλοί, αλλά για να μεταβληθείτε και να γίνετε καλύτεροι» (X).

Στίχ. 14-17. Ερώτηση σχετικά με τη νηστεία.

Ματθ.9,14 Τότε⁽¹⁾ προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου⁽²⁾ λέγοντες⁽³⁾· διατί⁽⁴⁾ ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ⁽⁵⁾, οἱ δὲ μαθηταὶ⁽⁶⁾ σου οὐ νηστεύουσιν;

Μετάφραση: Τότε τον πλησίασαν οι μαθητές του Ιωάννη και του είπαν: Γιατί εμείς και οι Φαρισαῖοι νηστεύουμε πολύ, ενώ οι μαθητές σου δεν νηστεύουν;

(1) Κατά τη διάρκεια του φαγητού (b). Η ερώτηση προκλήθηκε με αφορμή το γεύμα στο σπίτι του Ματθαίου, το οποίο μπορεί να συνέπεσε με μία από τις δύο ημέρες της εβδομάδας, κατά τις οποίες οι Φαρισαίοι και οι μαθητές του Ιωάννου νήστευαν.

(2) «Ο μεν Λουκάς λέει ότι οι Φαρισαίοι είπαν· ενώ αυτός ότι οι μαθητές του Ιωάννη· είναι λογικό όμως ότι και οι δύο είπαν αυτά. Διότι αφού κυριεύτηκαν από απορία (οι Φαρισαίοι), όπως ήταν εύλογο, παίρνουν με το μέρος τους και τους μαθητές του Ιωάννη, πράγμα που έκαναν και ύστερα με τους Ηρωδιανούς» (X). «Πρώτα μεν εκείνοι είπαν αυτό, έπειτα έσπρωξαν και τους μαθητές του Βαπτιστή, διότι και αυτοί ζήλευαν το Χριστό» (Z).

(3) «Αυτό που λένε σημαίνει το εξής· ως υποθέσουμε, λένε, ότι εσύ τα κάνεις αυτά ως γιατρός· γιατί οι μαθητές σου όμως αφήνοντας τη νηστεία ασχολούνται με τέτοιου είδους τραπέζια;» (X). «Γιατί δεν διατάξεις τους μαθητές σου να νηστεύουν και να μην απολαμβάνουν;» (Z).

(4) Το γιατί αναφέρεται κυρίως στη δεύτερη πρόταση της ερώτησης. Αυτοί που ρωτούσαν γνώριζαν γιατί νήστευαν και όλος ο τόνος της ερώτησης πέφτει στο δεύτερο μέρος=Γιατί οι μαθητές σου δεν νηστεύουν την ώρα που εμείς νηστεύουμε; Ο τρόπος της έκφρασης είναι σημιτικός (L).

(5) Νηστεύουμε πολύ, λένε· διότι συνεχώς νήστευαν σε ορισμένες ημέρες της εβδομάδας, όπως και οι Φαρισαίοι. Δες Λουκ. ιη 12 (δ). Ο λόγος λοιπόν γίνεται για προαιρετικές νηστείες.

(6) «Επειδή αποστομώθηκαν από τον Σωτήρα (οι Φαρισαίοι) μετέφεραν την κατηγορία στους μαθητές, και αφού πλησίασαν κατηγορούσαν αυτούς» (Z).

Ματθ.9,15 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς⁽¹⁾· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος⁽²⁾ πενθεῖν⁽³⁾ ἐφ' ὅσον⁽⁴⁾ χρόνον μετ' αὐτῶν ἐστὶν ὁ νυμφίος⁽⁵⁾; ἔλεूसονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος⁽⁶⁾, καὶ τότε νηστεύσουσιν⁽⁷⁾.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους είπε: Μήπως είναι δυνατόν οι φίλοι του γαμπρού οι καλεσμένοι στο γάμο του να πενθούν και να νηστεύουν για όσο διάστημα είναι μαζί τους ο γαμπρός και συνεχίζει η εορταστική ατμόσφαιρα του γάμου; Έτσι και οι μαθητές μου, για όσο διάστημα εγώ ο Νυμφίος της Εκκλησίας είμαι μαζί τους δεν είναι δυνατόν να πενθούν. Θα έλθουν όμως ημέρες που θα πάρουν από κοντά τους τον Νυμφίο, και τότε θα νηστεύουν και θα πενθήσουν και θα κακοπαθήσουν.*

(1) «Πρόσεξε την επιείκεια του Χριστού, πώς δεν τους έλεγξε ως αλαζόνες, αλλά με παραβολή απολογήθηκε σε αυτούς με γλυκύτητα» (Z).

(2) «Γιους του νυμφώνα ονομάζει τους γνωστούς του γάμου» (Ζ), «τους αποστόλους» (Θφ), αυτούς που συνοδεύουν το νυμφίο (b). Νυμφώνας είναι το δωμάτιο με το κρεβάτι του νυμφίου, ο νυφικός θάλαμος (Ιωήλ β 16, Τωβ. στ 17), ενώ υιοί του νυμφώνα σύμφωνα με τον εβραϊκό τρόπο έκφρασης είναι οι φίλοι του νυμφίου και οι παράνυμφοι, αυτοί που τον βοηθούν και συνοδεύουν τη νύφη από το πατρικό της σπίτι σε αυτό του νυμφίου (δ).

«Προηγουμένως μεν ονόμασε τον εαυτό του γιατρό, ενώ εδώ νυμφίο, αποκαλύπτοντάς μας τα απόρρητα μυστήρια με τα ονόματα αυτά» (Χ). Ταυτίζει τον εαυτό του με τον θείο Νυμφίο της Π.Δ. (Ησ. ξβ 5, Ωσηέ β 21), που είναι ήδη παρών μαζί με τους μαθητές του και αποτελεί τη γαμήλια ομάδα. «Ονομάζει τον εαυτό του νυμφίο διότι παντρεύει με τον εαυτό του τη νέα συναγωγή» (Θφ).

Είναι ο νυμφίος, που ήλθε να παραλάβει τη νύφη του εκκλησία στη μυστική μαζί του κοινωνία, αφού αγιάσει και καθαρίσει αυτήν (δ).

(3) Δεν αλλάζει το θέμα της συζήτησης, διότι η νηστεία των Σημιτών, είχε τον χαρακτήρα πένθους (L). Δες Α Βασ. α 7, κ 34, Β' Βασ. α 12, ιβ 16, Γ' Βασ. κβ 27, Δαν. ι 2,3 κλπ.

(4) Το «όσο» μπήκε αναγκαστικά, για να υποδηλώσει, ότι στους Ιουδαίους οι γαμήλιες διασκεδάσεις διαρκούσαν για κάποιες μέρες (α).

(5) «Αυτά τα είπε υπενθυμίζοντας σε αυτούς τα λόγια του Ιωάννου που είπε, ότι αυτός που έχει τη νύφη είναι νυμφίος· και ο φίλος του νυμφίου χαίρεται με τη φωνή του νυμφίου (Ιω. γ 29)(Ζ). Η παραβολή λοιπόν του Νυμφίου θα ήταν κατανοητή ειδικά στους μαθητές του Ιωάννη, αφού αυτός είχε χρησιμοποιήσει αυτήν σε σχέση με το Χριστό και τον Πρόδρομό του.

«Η έννοια των ρητών είναι η εξής: ότι ήλθα να παντρευτώ και να συνδέσω με τον εαυτό μου μέσω της πίστης, την Εκκλησία των πιστών· αυτός όμως ο καιρός του γάμου δεν είναι καιρός πένθους, αλλά χαράς. Και επομένως δεν μπορούν να νηστεύουν οι οικείοι του γάμου» (Ζ).

(6) «Προϋπαινίσσεται τον λόγο σχετικά με το πάθος» (Χ) και «υπαινίχθηκε, ότι θα φονευτεί» (Ζ). Εάν ο Βαπτιστής ήταν ήδη στη φυλακή, το γεγονός αυτό θα έκανε τη νηστεία των μαθητών του τελείως φυσική συνέπεια (S).

(7) «Μετά από αυτό θα νηστεύουν πολύ και θα κακοπαθήσουν» (Ζ). Σοβαρή η παρατήρηση σύμφωνα με την οποία το θα νηστεύουν δεν αναφέρεται μόνο στη νηστεία για τις ημέρες του πάθους και της ταφής του, αλλά σε ολόκληρο τον μετά από αυτά βίο των μαθητών, ως προφητεία για τις κακοπάθειες και τις θλίψεις που τους αναμένουν (δ).

Ματθ.9,16 οὐδείς⁽¹⁾ δὲ ἐπιβάλλει⁽²⁾ ἐπίβλημα⁽³⁾ ῥάκους⁽⁴⁾ ἀγνάφου⁽⁵⁾ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ⁽⁶⁾. αἶρει γὰρ⁽⁷⁾ τὸ πλήρωμα⁽⁸⁾ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου⁽⁹⁾, καὶ χεῖρον σχίσμα⁽¹⁰⁾ γίνεται⁽¹¹⁾.

Μετάφραση: *Κανείς δεν πρέπει να βάζει πάνω σε παλιό ρούχο μπάλωμα από κομμάτι καινούργιου υφάσματος, το οποίο ως αμεταχείριστο είναι σκληρό. Διότι το καινούργιο αυτό κομμάτι, που μπήκε ως συμπλήρωμα, μαζεύει και αποκτά από το παλιό ρούχο το μέρος πάνω στο οποίο είναι οι ραφές, και το σχίσιμο γίνεται χειρότερο. Έτσι και η νέα μου διδασκαλία δεν είναι ωφέλιμο να προσκολληθεί πάνω σε εξωτερικούς τύπους που πάλιωσαν πλέον και είναι φθαρμένοι. Διότι και οι εξωτερικοί τύποι θα αχρηστευθούν επιζήμια, και η διδασκαλία μου θα νοθευθεί.*

(1) «Πάλι από τα καθημερινά παραδείγματα κατασκευάζει το λόγο» (Χ). Ίσως η παραβολή της γαμήλιας χαράς έδωσε αφορμή για τις παραβολές που τώρα ακολουθούν σχετικά με την επιδιόρθωση του παλαιού ρούχου και του κρασιού (ρ).

(2) Αυτό που γίνεται συνήθως αναφέρεται ως απόδειξη αυτού που πρέπει να γίνει=κανείς δεν πρέπει να βάζει (δ).

(3) Επίρραμα (=μπάλωμα)· ό,τι ράβεται πάνω σε ρούχο για συγκράτηση του σχισίματος σε αυτό (g).

(4) Από το ρήσσω=σχίζω, τεμάχιο οποιουδήποτε υφάσματος (δ).

(5) «Δηλαδή καινούργιου» (Ζ). Από το α και γνάπτω=λειαινώ, λέγεται για το μαλλί που έχει λειανθεί. Άγναφο ή άγναμπτον είναι αυτό που δεν έχει λειανθεί και επομένως το σκληρό (δ).

(6) Η έννοια της όλης πρότασης: «Κανείς που φτιάχνει παλιό χαλασμένο ρούχο, δεν ράβει από πάνω κομμάτι υφάσματος αγνάφου δηλαδή καινούργιου, πάνω σε μέρος παλιό» (Ζ).

(7) «Έπειτα λέει και την αιτία» (Ζ).

(8) Το συμπλήρωμα· εκείνο με το οποίο συμπληρώνεται το σχίσιμο (g). Το επίβλημα και μπάλωμα, με το οποίο συμπληρώνεται το σχίσιμο παλαιού ρούχου.

(9) Παίρνει από το ρούχο= «Σχίζει περισσότερο από το ρούχο που είναι χαλασμένο» (Ζ). Το νέο ύφασμα λόγω του βάρους και της συστολής έχει την ιδιότητα να αποσπά και το μέρος εκείνο, πάνω στο οποίο ράφτηκε και έτσι γίνεται μεγαλύτερη από πριν η τρύπα του ρούχου (δ).

(10) Σχίσιμο (g).

(11) Η έννοια της παραβολής:

Ή, λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «Δεν έγιναν ακόμη ισχυροί οι μαθητές, αλλά χρειάζονται ακόμη πολλή συγκατάβαση» (X). «Επομένως λοιπόν ούτε και εγώ τώρα, θεραπεύοντας την αδυναμία των μαθητών, βάζω πάνω σε αυτήν δυνατά πράγματα και βάρος νηστείας, για να μην καταστραφεί περισσότερο, μη μπορώντας να βαστάξει αυτό που τοποθετήθηκε πάνω της» (Z). Ή, πιο σωστά. Το παλαιό ρούχο ήταν η διδασκαλία των Φαρισαίων, το νέο η διδασκαλία του Χριστού (b).

Εξηγεί λοιπόν εδώ ο Κύριος, γιατί δεν ενσωματώνει τη διδασκαλία του στο παλαιό και φθαρμένο θρησκευτικό σύστημα των Φαρισαίων· γιατί με άλλα λόγια δεν ενισχύει το σύστημα των θρησκευτικών τύπων, όπως διδάσκονταν αυτοί από τους ορθόδοξους Ιουδαίους. Και τονίζει κυρίως τα ολέθρια αποτελέσματα τα οποία η διδασκαλία του μπορούσε να παραγάγει πάνω στον Ιουδαϊσμό (a).

Σε παλαιωμένους και γερασμένους εξωτερικούς τύπους, σκιές και σύμβολα των πνευματικών πραγμάτων, όπως ήταν οι τελετουργικές διατάξεις του νόμου, δεν μπορούν να κολλήσουν οι εσωτερικές και πνευματικές ηθικές διατάξεις της χριστιανικής πίστης (δ).

Ματθ.9,17 ⁽¹⁾ οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον⁽²⁾ εἰς ἀσκοὺς⁽³⁾ παλαιούς⁽⁴⁾· εἰ δὲ μήγε⁽⁵⁾, ῥήγνυνται⁽⁶⁾ οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται⁽⁷⁾· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς βάλλουσι καινοὺς, καὶ ἀμφότεροι⁽⁸⁾ συντηροῦνται⁽⁹⁾.

Μετάφραση: Ούτε βάζουν μούστο σε παλιούς ασκούς που δεν αντέχουν στη βράση του μούστου. Διαφορετικά σπάζουν οι ασκοί και το κρασί χύνεται έξω, και οι ασκοί θα χαθούν και θα γίνουν άχρηστοι. Αλλά βάζουν μούστο σε καινούργιους ασκούς, που αντέχουν, κι έτσι και τα δύο, και οι ασκοί δηλαδή και ο μούστος, διατηρούνται. Έτσι και τώρα οι Φαρισαίοι κι όσοι τους ακολουθούν είναι παλιοί ασκοί, που δεν μπορούν να βαστάσουν τη νέα μου διδασκαλία, την οποία θα παραλάβουν οι μαθητές μου, που μοιάζουν με τα νέα ενδύματα και τους νέους ασκούς.

(1) «Αναφέρει και άλλη παραβολή» (Z). «Είδες που τα παραδείγματα που φέρνει μοιάζουν με αυτά της Παλαιάς Διαθήκης; Το ρούχο, τους ασκούς; Διότι και ο Ιερεμίας ονομάζει τον λαό περίζωμα (=ζώνη), και επίσης αναφέρει ασκούς και κρασί. Επειδή δηλαδή η συζήτηση ήταν για την γαστριμαργία και το τραπέζι, από την περιοχή αυτών παίρνει και τα παραδείγματα» (X).

(2) Κρασί νέο ονομάζει αυτό που δεν πέρασε ακόμη το στάδιο της βράσης, τον μούστο· τα αγγεία που περιέχουν αυτόν οφείλουν να αντέχουν, διότι η βράση μπορεί να σχίσει τα παλιά και φθαρμένα (δ).

(3) Ασκούς ονομάζει αυτούς που και σήμερα συνηθίζουμε να έχουμε από κατοικίσιο δέρμα για να μπαίνει μέσα ο μούστος (δ).

(4) Οι οποίοι από τη χρήση έχουν κάπως φθαρεί και δεν αντέχουν στη βράση (δ).

(5) Αν θα έκαναν αυτό (δ).

(6) «Μη μπορώντας να αντέξουν τη δύναμη του νέου κρασιού» (Ζ). «Σε αυτούς που δεν έχουν ακόμη μέσω του Πνεύματος αναγεννηθεί για μία καινούργια ζωή και γνώση μαζί, δεν ταιριάζουν τα νέα διδάγματα των ευαγγελικών κηρυγμάτων και δεν μπορούν κατά κάποιο τρόπο να χωρέσουν τα μυστήρια για την Αγία Τριάδα» (Κ).

(7) Αυθεντική γραφή απόλλονται. Έτσι ώστε δεν μπορούν ούτε το νέο κρασί να κρατήσουν ούτε κάποιο άλλο κρασί στη συνέχεια (b).

(8) «Το κρασί δηλαδή και το ασκί, το μεν κρασί που βαστάζεται, το δε ασκί που βαστάει» (Ζ).

(9) Η έννοια της παραβολής:

‘Η, λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «Κρασί νέο ονομάζει την αυστηρότητα και την ορμητικότητα των εντολών· κρασί μεν διότι ευφραίνει τις ψυχές των τελείων και νέο διότι είναι ασυνήθιστο στους αγύμναστους. Και πάλι ασκούς παλαιούς ονομάζει τους μαθητές· ασκούς μεν διότι χωράνε μέσα τους την διδασκαλία, αλλά παλαιούς διότι είναι ασθενείς» (Ζ).

‘Η, πιο σωστά. Οι παλαιοί ασκοί είναι οι Φαρισαίοι, οι νέοι, οι μαθητές· νέο κρασί το ευαγγέλιο (b). «Ασκοί παλαιοί είναι αυτοί που έχουν την ποιότητα του τρόπου ζωής του μωσαϊκού νόμου, ενώ νέο κρασί είναι η χάρη του Χριστού» (Ω).

«Οι Φαρισαίοι, μοιάζοντας με ένδυμα σχισμένο ή με ασκούς παλαιούς, δεν μπορούν να δεχτούν τη νέα διδασκαλία» (Κ).

Ο στίχος αυτός αναφέρεται στην ίδια ιδέα του προηγούμενου, αλλά από νέα οπτική. Το να ενσωματώσει κάποιος τον Χριστιανισμό στον Ιουδαϊσμό, ενώ θα αύξανε τα σχίσματα του τελευταίου, θα ήταν καταστρεπτικό και για τον Χριστιανισμό, ο οποίος περιοριζόμενος στους τύπους του Ιουδαϊσμού, θα έσχιζε αυτούς και θα διαλυόταν σαν κρασί που χύνεται στο έδαφος (a).

Θα είναι ολέθριο να εξαναγκάσει κάποιος το σύνολο ενός συστήματος νέου και αυξανόμενου σε παλαιές μορφές και τύπους ενός παλαιού. Το νέο σύστημα πρέπει να βρει την ιδιαίτερή του έκφραση σε νέες μορφές και τύπους· και χρειάζεται νέες και δροσερές φύσεις, όχι προσκολλημένες σε παραδόσεις που περιορίζουν, αλλά ελεύθερες να δεχτούν νέες ιδέες και νέες μεθόδους (p).

Στίχ. 18-26. Η ανάσταση της κόρης του Ιαείρου και η θεραπεία της αιμορροούσης.

Ματθ.9,18 ⁽¹⁾ Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος ⁽²⁾ αὐτοῖς ἰδοὺ ἄρχων ⁽³⁾ εἷς ⁽⁴⁾ προσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν ⁽⁵⁾. ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ⁽⁶⁾ ἐπ’ αὐτὴν καὶ ζήσεται ⁽⁷⁾.

Μετάφραση: *Κι ενώ τους ἔλεγε αὐτά ο Ἰησοῦς, τὴν ὥρα ἐκείνη κάποιος ἄρχοντας τῆς συναγωγῆς τὸν πλησίασε καὶ τὸν προσκύνησε λέγοντας ὅτι ἡ κόρη μου πρὶν ἀπὸ λίγο πέθανε. Ἐλα ὁμῶς καὶ βάλε τὸ χέρι σου πάνω τῆς καὶ θὰ ζήσει.*

(1) Ο Ματθαῖος ἐπανέρχεται τώρα στὴν παρουσίαση παραδειγμάτων ἀπὸ τὰ θαύματα που ἐγίναν ἀπὸ τὸν Μεσσία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παρουσιάζει τρίτη τριάδα (18-33), εἴαν τὴν ἀφήγηση που ἀναφέρεται στὴν κόρη τοῦ Ἰαείρου καὶ τὴν αιμορροούσα τὴν ἀρῶμε σαν μία. Εἶναι δυνατόν, ἀντὶ γιὰ 3 τριάδες ὁ Ματθαῖος νὰ εἶχε σχέδιο νὰ σχηματίσει σύνολο ἀπὸ 10 θαύματα. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι λιγότερο πιθανό. Οἱ ἄλλες δύο τριάδες ἔχουν σαφῶς σημειωθεῖ (p).

Τὰ δύο γεγονότα ἔχουν συνενωθεῖ σε ὅλους τοὺς συνοπτικούς με τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπου ἡ θεραπεία τῆς αιμορροούσας ἐξιστορεῖται ὡς ἐπεισόδιο που παρεμβλήθηκε. Τὸ σημεῖο αὐτὸ ἔπρεπε νὰ εἶναι πολὺ καθορισμένο στὴν παράδοση. Υπάρχει συμφωνία μετὰξὺ τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Μάρκου καὶ με τὸν Λουκά σχετικά με τὸν τόπο, ὅπου ἐγίναν τὰ θαύματα κατὰ τὴν ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν Περαιά. Μόνο ἀντὶ νὰ βάλει αὐτὸ κατὰ τὴν ἀποβίβαση, ὅπως ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκάς, ὁ Ματθαῖος τοποθετεῖ αὐτὸ μετὰ τὴν ἴαση τοῦ παραλυτικοῦ, τὴν κλήση τοῦ Ματθαίου καὶ τὴν περὶ νηστείας συζήτησι. Συνέδεσε μάλιστα στενὰ τὴν παρέμβαση τοῦ Ἰαείρου με τὴν ἀπάντησι τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὴ νηστεία με τὴ φράσι «ἐνῶ αὐτὸς ἔλεγε αὐτά» (L).

Ὡς πρὸς τὴ διαφορὰ αὐτὴ πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ’ ὄψιν, ἐφόσον δὲν εἶχαν ὅλοι οἱ ευαγγελιστὲς τὴν πρόθεσι νὰ ἐκθέσουν τὰ γεγονότα με τὴ σειρά που χρονολογικά αὐτὰ συνέβησαν, δὲν μπορεῖ νὰ προκύψει ζήτημα που νὰ συγκρούεται με τὴ θεοπνευστία. Ἡ θεοπνευστία ἐκτείνεται στα ὅρια τῶν προθέσεων τοῦ θεόπνευστου συγγραφέα.

(2) Η φράση αποτελεί τρόπο μετάβασης συνηθισμένο στον Ματθαίο. Δες ιβ 46, ιζ 5, κστ 47 (L).

(3) Λέξη πιο γενική από αυτήν του Μάρκου «ένας από τους αρχισυναγώγους». Ο τελευταίος αυτός τίτλος δήλωνε τον προϊστάμενο της λατρείας στις συναγωγές (δες Λουκ. ιγ 14, Πράξ. ιγ 15, κλπ). Η λέξη άρχοντας, παρόλο που μερικές φορές χρησιμοποιούνται και για τους αρχισυναγώγους, σήμαινε περισσότερο κάποιο εξέχον θρησκευτικό πρόσωπο (όπως κάποιος Φαρισαίος αρχηγός ή αρχιερέας) ή σπουδαίο μέλος της κοινότητας, όχι όμως αναγκαστικά θρησκευτικό αρχηγό (S).

(4) Το εἷς=κάποιος. Δες η 19. Είναι παράδοξο, ότι ο Ματθαίος αποσιωπά το όνομα του άρχοντα (ρ). Ολοφάνερα στην αφήγησή του ο Ματθαίος παρουσιάζει ανεξαρτησία από την αφήγηση του Μάρκου μέχρι σημείου ώστε ο Allen, ο οποίος υποστηρίζει την άμεση εξάρτηση του Ματθαίου από τον Μάρκο, να υποθέτει εδώ, ότι ο Ματθαίος αφηγείται εδώ τα γεγονότα από μνήμης.

(5) «Ο μὲν Μάρκος λέει ότι αυτό είπε, ότι δηλαδή η κόρη μου είναι στα τελευταία της (Μάρκ. ε 23), ενώ ο Λουκάς ότι, και αυτή πέθαινε (Λουκ. η 42). Επομένως το «πριν από λίγο πέθανε» (Z) του Ματθαίου εξηγείται: 'Η, ο Ιάειρος «το είπε αυτό εικάζοντας· διότι θεώρησε, ότι μέχρι τότε οπωσδήποτε θα είχε πεθάνει» (Z)· ο κίνδυνος δηλαδή τον οποίο διέτρεχε η κόρη του ήταν έσχατος μέχρι σημείου ώστε ο Ιάειρος συμπερασματικά να πει, ότι: «από τον χρόνο της οδουπορίας» (X) θα πέθανε αυτό.

Ή, ο άρχοντας βλέποντας την κόρη του να είναι στα τελευταία της, έτρεξε προς τον Σωτήρα και ανέφερε σε αυτόν αυτό που αναφέρουν οι Μάρκος και Λουκάς, ότι η κόρη του πέθαινε· αμέσως όμως μετά από λίγο, ενώ ήταν ακόμη ο άρχοντας στο σπίτι με τον Σωτήρα, τού αναγγέλθηκε από κάποιον από τους δικούς του ο θάνατος της κόρης και τότε απευθύνοντας πάλι το λόγο προς τον Σωτήρα, είπε και αυτά που λέει ο Ματθαίος «ότι η κόρη μου πριν λίγο πέθανε» (δ). Και οι δύο εκδοχές σοβαρές.

(6) Το να βάλει κάποιος το χέρι πάνω σε κάποιον, ήταν και στην Π.Δ. σύμβολο γενικά της μεταδόσεως θείας ευλογίας και χάρης (Γεν. μη 14, Αριθμ. κζ 18, ιεζ. α 3 κλπ)· εδώ ο άρχοντας έλαβε αφορμή να ζητήσει αυτό λόγω των δύο προηγούμενων θαυμάτων του Σωτήρα στην ίδια πόλη, τη θεραπεία δηλαδή του λεπρού και της πεθεράς του Πέτρου, τις οποίες ενήργησε με το να απλώσει το χέρι και να αγγίξει (δ).

(7) Δεν λέει θα αναστηθεί, αλλά θα ζήσει· «το οποίο ήταν σημάδι ότι ο Ιάειρος άφησε την κόρη του ενόσω ανέπνεε ακόμη» (X).

Ματθ.9,19 καὶ ἐγερθεῖς⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ⁽²⁾ καὶ οἱ μαθηταί⁽³⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς, αφού σηκώθηκε από την τράπεζα, τον ακολούθησε: το ίδιο και οι μαθητές του.*

(1) Αφού σηκώθηκε από το τραπέζι (δ).

(2) Ακολούθησε τον άρχοντα, ώστε να κάνει σε αυτόν σύμφωνα με την πίστη του (δ).

(3) «Και ο μεν Μάρκος λέει, ότι πήρε τους τρεις μαθητές, και ο Λουκάς· ενώ αυτός απλώς λέει τους μαθητές» (Χ).

Ματθ.9,20 Καὶ ἰδοὺ γυνή⁽¹⁾, αἰμορροοῦσα⁽²⁾ δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὀπισθεν⁽³⁾ ἤψατο τοῦ κράσπεδου⁽⁴⁾ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Και να λοιπόν μια γυναίκα που έπασχε δώδεκα χρόνια από αιμορραγία, πλησίασε από πίσω του κρυφά, επειδή ντρεπόταν και δεν ήθελε να γίνει φανερή η αρρώστια της, κι άγγιξε την άκρη του εξωτερικού ενδύματός του.*

(1) Ο Ευσέβιος (Εκκλ. Ιστορ. VII 18) διηγείται, ότι το άγαλμα της γυναίκας αυτής και του Κυρίου που την θεραπεύει υπήρχε ακόμη στα χρόνια του (b).

(2) Πάσχοντας από αιμορραγία.

(3) «Για ποιο λόγο δεν τον πλησίασε με θάρρος; Ντρεπόταν για την ασθένειά της νομίζοντας ότι είναι ακάθαρτη... διότι θεωρούνταν από το νόμο μεγάλη ακαθαρσία αυτή η ασθένεια. Για αυτό αποφεύγει την προσοχή και κρύβεται· διότι ούτε και αυτή βεβαίως είχε ακόμη την πρόπευσα και ολοκληρωμένη γνώμη σχετικά με τον Κύριο· διαφορετικά δεν θα νόμιζε ότι δεν θα γινόταν αντιληπτή» (Χ).

(4) «Κράσπεδο είναι το άκρο του ρούχου, το οποίο περιτυλιγμένο στα πόδια ακουμπά στη γη κατά το βάδισμα» (Ζ). Κράσπεδο από το κροσσός ή κέρας και πέδον, ή μάλλον από το κρηπῖς, ονομάζεται το κάτω άκρο οποιουδήποτε πράγματος (ρούχου, γιαλού, βουνού, στρατοπέδου κλπ.)· στους Ο' μεταφράζεται έτσι εβραϊκή λέξη που σημαίνει κροσσός, θύσανος (φούντα)(Αριθμ. ιε 38,39)· είχαν οι Ιουδαίοι τέτοιες φούντες ή κροσσούς από κλωστή υακίνθου σύμφωνα με την εντολή του Θεού, για να θυμούνται τις εντολές του Θεού και να εκπληρώνουν αυτές (δ). Ο Κύριός μας τηρούσε και την εντολή αυτή του νόμου (b).(Δες Αρ. ιε 38,Δευτ. κβ 12).

Ματθ.9,21 ἔλεγε γὰρ⁽¹⁾ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον⁽²⁾ ᾗψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι⁽³⁾.

Μετάφραση: Και το έκανε αυτό διότι έλεγε μέσα της, και μόνο ν' αγγίξω το ένδυμά του θα γίνω υγιής.

(1) Ο λόγος για τον οποίο άγγιξε το κράσπεδο (δ).

(2) «Είχε πολλή πίστη» (Ζ). «Διότι ούτε αμφέβαλλε, ούτε είπε μέσα της· άραγε θα απαλλαχτώ από την ασθένεια; Μήπως δεν θα απαλλαχτώ; Αλλά έχοντας θάρρος για την υγεία της, έτσι πλησίασε» (Χ).

(3) Το σώζω εδώ με την έννοια του κάνω υγιή, αποκαθιστώ την υγεία σε κάποιον, σώζω αυτόν που πάσχει άσχημα, για να μην πεθάνει από τη νόσο (g).

Ματθ.9,22 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς⁽¹⁾ καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπε⁽²⁾· θάρσει⁽³⁾, θύγατερ⁽⁴⁾· ἡ πίστις⁽⁵⁾ σου σέσωκέ σε⁽⁶⁾. καὶ ἐσώθη⁽⁷⁾ ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Ο Ιησούς τότε στράφηκε προς τα πίσω, και καθώς την είδε, είπε: Έχε θάρρος, κόρη μου, η πίστη και η πεποίθηση που είχες ότι θα θεραπευόσουν εάν άγγιζες το ένδυμά μου, σε έχει θεραπεύσει. Και η γυναίκα αυτή έγινε τελείως υγιής από την ώρα εκείνη.

(1) «Επειδή αγαπά τη συντομία ο Ματθαίος, προσπέρασε τα ενδιαμέσα και ανήγγειλε μόνο το θαύμα· ενώ ο Λουκάς όλα τα εξιστόρησε για ακρίβεια» (Ζ).

(2) «Δεν την άφησε να περάσει απαρατήρητη, αλλά τη φέρνει στη μέση και την κάνει φανερή για πολλούς λόγους... Πρώτον διαλύει το φόβο της γυναίκας, για να μη ζει με αγωνία πιεζόμενη από τη συνείδησή της, σαν, κατά κάποιο τρόπο, να είχε κλέψει τη δωρεά. Δεύτερον την διορθώνει, επειδή νόμιζε ότι θα διέφευγε της προσοχής του. Τρίτον φανερώνει σε όλους την πίστη της, ώστε και οι άλλοι να την μιμηθούν· και επίσης από το θαύμα του ότι σταμάτησε τις πηγές του αίματος παρέχει όχι μικρότερο θαύμα, το να δείξει δηλαδή ότι ξέρει τα πάντα» (Χ). «Δείχνει επίσης ότι κανείς από αυτούς που έχουν αρρώστια χωρίς τη θέλησή τους, δεν είναι ακάθαρτος για το Θεό. Για αυτό και ο Κύριος προσκαλεί εκείνην που έπασχε από αιμορραγία, για να μεταβάλλει τον τυπικό νόμο και να του προσδώσει πνευματικό νόημα» (Κ).

(3) Μόνο στον Ματθαίο υπάρχει το «θάρσει». Μη φοβάσαι πλέον τίποτα ως ακάθαρτη (δ). Ή, «της λέει να έχει θάρρος, διότι φοβήθηκε ότι έκλεψε την δωρεά» (Θφ). Η δεύτερη αυτή ερμηνεία πιο σοβαρή.

(4) Η στοργική προσφώνηση συναντιέται σε όλους τους συνοπτικούς. Δεν λέει κανένα θεραπευτικό λόγο, διότι γνωρίζει, ότι αυτή έχει ήδη θεραπευτεί (p). «Την ονομάζει κόρη του, ως πιστή» (Θφ).

(5) Πίστη εδώ εννοείται η πεποίθηση στη θεραπευτική δύναμη του Χριστού (a). Με αυτό δείχνει ο Κύριος, ότι γνωρίζει την ύπαρξη και την έκταση της πίστης της γυναίκας, και επαινεί και επιδοκιμάζει την πίστη αυτή (b).

(6) Επικυρώνει την δωρεά και παραγγέλλει να γίνει αυτή μόνιμη, και κατά την ίδια ώρα υπονοεί, ότι εάν άλλοι έμειναν αβοήθητοι, μόνη αιτία είναι η απιστία τους (b).

(7) «Με την έννοια του: έγινε υγιής. Ο Λουκάς είπε ιάθηκε» (Ζ).

(8) Όχι από τη στιγμή που είπε ο Χριστός σε αυτήν το «έχε θάρρος κόρη μου», αλλά από τη στιγμή που άγγιξε το κράσπεδο, όπως εξιστόρησαν ο Μάρκος και ο Λουκάς» (Ζ). Η φράση από την ώρα εκείνη δεν ισοδυναμεί με το: την ώρα εκείνη, αλλά=από την ώρα εκείνη και μετά, όπου εννοείται από μόνο του το «και ύστερα» (δ).

Ματθ.9,23 Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς⁽¹⁾ καὶ τὸν ὄχλον⁽²⁾ θορυβούμενον⁽³⁾, λέγει αὐτοῖς·

Μετάφραση: Όταν έπειτα ήλθε ο Ιησούς στο σπίτι του άρχοντα και είδε εκείνους που έπαιζαν με τον αυλό θλιβερά μοιρολόγια και το πλήθος των συγγενών και γνωστών να δημιουργούν με το θρήνο τους ταραχή, τους λέει:

(1) «Ήταν συνήθεια σε τέτοιου είδους συμφορές να φέρνουν αυλητές, που προκαλούσαν θρήνο» (Ζ). Μόνος ο Ματθαίος από όλους τους συνοπτικούς αναφέρει τους επαγγελματίες αυλητές, μολονότι αποσιωπά την αναγγελία του θανάτου της κόρης και το προνόμιο που παραχωρήθηκε στον Πέτρο, τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη (L).

Ως Ιουδαίος ο Ματθαίος γνωρίζει, ότι τέτοιοι έπρεπε να είναι εκεί, διότι και οι φτωχότεροι Ιουδαίοι έπαιρναν τουλάχιστον δύο αυλητές για να κλάψουν το θάνατο της συζύγου (δες Ιωσήπου Ιουδ. Πολιτ. ΙΙΙ,ΙΧ,5). Η συνήθεια ήταν πολύ διαδεδομένη. Η συμμετοχή αυλητών στις ρωμαϊκές κηδείες συνηθιζόταν τόσο πολύ ώστε ο δέκατος νόμος των 12 πινάκων περιόριζε τον αριθμό αυτών σε δέκα (p). Οι αυλητές αυτοί προκαλούσαν με το θρηνητικό μέλος τους την λύπη και τα δάκρυα αυτών που έρχονταν και παρακολουθούσαν (δ).

(2) Των συγγενών και γνωρίμων (δ).

(3) Να συγκινείται με δάκρυα (δ).

Ματθ.9,24 ἀναχωρεῖτε⁽¹⁾· οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει⁽²⁾, καὶ κατεγέλων αὐτοῦ⁽³⁾·

Μετάφραση: Φύγετε ἀπὸ ἐδῶ, διότι τὸ κοριτσάκι δεν πέθανε ἀλλὰ κοιμάται. Κι ἐκεῖνοι τὸν περιγελοῦσαν, διότι ἦταν βέβαιοι ὅτι τὸ κοριτσάκι ἦταν πεθαμένο.

(1) Δηλαδή δεν χρειάζεστε ἐδῶ. Ὁ Κύριος προχωρεῖ χωρὶς δισταγμὸ γιὰ νὰ συντελέσει τὸ θαῦμα. Δες ἰδ 19 (b). Διώχνει αὐτοὺς διότι με τὸ θόρυβο καὶ τὴν ἀταξία γίνονταν ἐμπόδιο στὴν ἐπιτέλεση τοῦ θαύματος (δ).

(2) «Ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὴ θάλασσα μαλώνει τοὺς μαθητὲς πρῶτα, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ βγάζει τὸν θόρυβο ἀπὸ τὴ διάνοια τῶν παρόντων, δείχνοντας ταυτόχρονα ὅτι εἶναι εὐκόλο σὲ αὐτὸν νὰ ἀναστήσει τοὺς νεκροὺς καὶ διδάσκοντας μαζί νὰ μὴ φοβόμαστε τὸ θάνατο· διότι αὐτὸς δεν εἶναι θάνατος, ἀλλὰ ἔχει μεταβληθεῖ πλέον σὲ ὕπνο» (X).

«Δείχνει ὅτι δεν εἶναι φοβερός ὁ θάνατος ἀπὸ ἐδῶ καὶ μπρος» (Σχ.π.). Ὁ Ἰησοῦς εἶπε αὐτὸ πρὶν ἀκόμη μπεῖ ἐκεῖ ὅπου κείτονταν ἡ νεκρή. Οἱ νεκροὶ ὅλοι ζοῦν γιὰ τὸ Θεό. Δες Λουκ. κ 38. Καὶ τὸ κορίτσι, λόγῳ τῆς ἀνάστασής του, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ γρήγορα, με ἀσφάλεια καὶ εὐκόλα, δεν ἔπρεπε νὰ συμπεριληφθεῖ μεταξύ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀναστηθοῦν μετὰ ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ μεταξύ αὐτῶν που κοιμούνται (b).

(3) Ὁ Λουκάς ὁ ἀγαπητὸς ἱατρός προσθέτει, ὅτι αὐτοὶ που ἀκούσαν αὐτὸ γινώριζαν, ὅτι τὸ κορίτσι πέθανε (p). Ἡ ἀσθένεια τῆς κοπέλας διήρκεσε κάποιο χρόνο. Καὶ γιὰ αὐτὸ ὅλοι εἶχαν σχηματίσει τὴν πεποίθηση, ὅτι πέθανε.

Γιὰ αὐτὸ καὶ γελοῦσαν εἰς βάρος του (S), «ἐπειδὴ ἔλεγε ὅτι κοιμάται ἡ πεθαμένη. Ἦθελε ὅμως καὶ αὐτὸς νὰ τὸν περιγελάσουν, ἔτσι ὥστε καὶ οἱ αὐλητὲς καὶ ὁ περίεργος καὶ τὰ παρόμοια νὰ εἶναι σαφὴς ἀπόδειξη τοῦ ὅτι πέθανε τὸ κορίτσι καὶ νὰ μὴν μπορεῖ κανεὶς ὕστερα νὰ λέει ὅτι δεν πέθανε» (Z).

Ματθ.9,25 ὅτε δὲ ἐξεβλήθη⁽¹⁾ ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν⁽²⁾ ἐκράτησε τῆς χειρὸς⁽³⁾ αὐτῆς, καὶ ἡγέρθη⁽⁴⁾ τὸ κοράσιον.

Μετάφραση: Κι ὅταν τὸ πλῆθος βγήκε ἐξω, μπήκε στὸ δωμάτιο τῆς νεκρῆς, ἐπίασε τὸ χέρι της, καὶ τὸ κοριτσάκι ἀναστήθηκε.

(1) Ο Κύριος με το «αναχωρείτε» παράγγειλε να βγουν αυτοί που θρηνούσαν από το δωμάτιο της κόρης, και έπειτα ο οικοδεσπότης εκτελώντας την παραγγελία έβγαλε αυτούς ήπια από το δωμάτιο (δ).

(2) Στο δωμάτιο όπου ήταν ξαπλωμένη η νεκρή.

(3) «Πιάνει το χέρι της, πληροφορώντας τους θεατές, ώστε να προετοιμάσει με την όψη την πίστη της ανάστασης» (X).

(4) «Θαυματουργεί όχι φέρνοντας άλλη ψυχή, αλλά γυρνώντας πίσω αυτήν την ίδια που βγήκε, και την σηκώνει σαν ακριβώς από ύπνο» (X). Ο Ιησούς ανέστησε νεκρούς από το κρεβάτι, από το φέρετρο, από τον τάφο. Τέτοια παραδείγματα δες στα Λουκ. ζ 14, Ιω. ια 44. Θα ήταν αδιάκριτο, να σχηματίζει κάποιος θεωρίες για την κατάσταση των ψυχών, οι οποίες πρόσκαιρα χωρίστηκαν από τα σώματα (b).

Ματθ.9,26 καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη⁽¹⁾ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην⁽²⁾.

Μετάφραση: Και η φήμη του θαύματος διαδόθηκε σ' όλη τη χώρα εκείνη.

(1) Δηλαδή ο λόγος για αυτό το μεγάλο θαύμα (δ).

(2) Την χώρα, στην οποία βρισκόταν η Καπερναούμ, δηλαδή την Γαλιλαία και τα γύρω από τη θάλασσα της Τιβεριάδας (δ). Το ίδιο επαναλαμβάνει ο ευαγγελιστής μετά το αμέσως επόμενο θαύμα (σ. 31), και σχετική παρατήρηση σημειώνει και μετά το τρίτο θαύμα (σ.33)(ρ).

Στιχ. 27-31. Η θεραπεία των δυο τυφλών.

Ματθ.9,27 ⁽¹⁾Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν⁽²⁾ τῷ Ἰησοῦ ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ⁽³⁾ κράζοντες⁽⁴⁾ καὶ λέγοντες· ἔλεησον ἡμᾶς⁽⁵⁾, υἱὲ Δαυῖδ⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Κι ενώ έφευγε από εκεί ο Ιησούς, τον ακολούθησαν δύο τυφλοί, οι οποίοι φώναζαν δυνατά κι έλεγαν: Σπλαχνίσου μας και θεράπευσέ μας, ένδοξε απόγονε του Δαβίδ.

(1) Υποτέθηκε από κάποιους ότι και η αφήγηση αυτή σχηματίστηκε από υλικό που πάρθηκε από το κατά Μάρκον. Ο Μάρκος δύο φορές μιλά για τη θεραπεία ε ν ό ς τυφλού και στις δύο περιπτώσεις (η 22,ι 46). Ο Ματθαίος δύο φορές αναφέρει θεραπείες δύο τυφλών, εδώ και στο κεφ. κ 30. Η παρούσα αφήγηση σχηματίστηκε από επηρεασμό από το Μάρκ. η 22; Ο Zahn απορρίπτει αυτήν την εκδοχή και τις όμοιες με αυτήν ως ανόητες και δεν

αμφιβάλλει ότι η αφήγηση αυτή του Ματθαίου είναι ανεξάρτητη και τελείως δοαφορετική από κάθε άλλη αφήγηση του Μάρκου (ρ).

Εδώ ο Ματθαίος παρεμβάλλει δύο θαύματα, τα οποία εμφανίζουν τη δύναμη του Χριστού να αναζωογονήσει φυσικές αισθήσεις χαλασμένες που δεν λειτουργούν (α) όπου δίνεται πίσω η όραση μεν σε δύο τυφλούς, ενώ η ακοή σε κουφό δαιμονισμένο.

(2) =Προχωρώντας από εκεί, δηλαδή από το σπίτι του αρχισυναγώγου (δ).

(3) «Αφού έμαθαν για όσα θαυματουργούσε και αφού πίστεψαν ότι αυτός είναι ο προσδοκώμενος Χριστός, έρχονται και ακολουθούν κρίζοντας» (Ζ). «Δεν είναι όμως αυτό μικρή κατηγορία για τους Ιουδαίους, όταν δηλαδή αυτοί μεν (οι τυφλοί) παρόλο που τα μάτια τους ήταν κατεστραμμένα, μόνο από την ακοή δέχονται την πίστη, ενώ εκείνοι (οι Ιουδαίοι) αν και έβλεπαν τα θαύματα και είχαν ως μάρτυρα των όσων συνέβαιναν τα ίδια τους τα μάτια, κάνουν όλα τα αντίθετα» (Χ).

(4) «Πρόσεξε λοιπόν και την προθυμία τους και από την κραυγή και από την παράκλησή τους· διότι δεν τον πλησίασαν απλώς και μόνο, αλλά φωνάζοντας δυνατά, και δεν πρόβαλλαν τίποτα άλλο παρά μόνο να τους ελεήσει» (Χ).

(5) Εκφραστική αίτηση που περιέχει ομολογία αθλιότητας και ικεσία για παροχή μεγάλωδωρου ελέους (b). «Ελέησε, δηλαδή θεράπευσε» (Ζ). Σπλαχνίσου και θεράπευσε την τύφλωσή μας (δ).

(6) Δηλαδή Χριστέ (b). Ο τίτλος είναι μεσσιανικός. Εκφράζει την ιδέα εθνικού Μεσσία των Ιουδαίων (S). Η επίκληση του Ιησού ως υιού του Δαβίδ δείχνει, ότι η ιδέα ότι αυτός είναι ο Μεσσίας ολοένα δυνάμωνε. Για πρώτη φορά τώρα απευθύνονται προς τον Ιησού ως Υιό του Δαβίδ. Δες και ιβ 23,ιε 22,κ 30,31,κα 9,15.

Ματθ.9,28 ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν⁽¹⁾ προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πιστεύετε⁽²⁾ ὅτι δύνάμει⁽³⁾ τοῦτο⁽⁴⁾ ποιῆσαι· λέγουσιν αὐτῷ· ναί, Κύριε⁽⁵⁾.

Μετάφραση: *Κι όταν ἐφθάσε στο σπίτι, ἤλθαν κοντά του οἱ τυφλοί, καὶ ὁ Ἰησοῦς τους λέει: Πιστεύετε ὅτι ἔχω τὴ δύναμη νὰ κάνω αὐτό που μου ζητάτε; Κι ἐκεῖνοι του ἀπαντοῦν: Ναι, Κύριε.*

(1) Στο σπίτι του Ματθαίου ὅπως καὶ στο σ. 10, ὄχι βεβαίως στο δικό του, διότι ὁ Σωτήρας δὲν εἶχε τέτοιο (δ). Ἡ, «εἶναι λογικό ὅτι το σπίτι στο οποίο διανυκτέρευσε ἦταν κάποιου πιστοῦ» (Ζ). Οἱ τυφλοὶ ἐπέμεναν νὰ ικετεύουν (b).

«Για ποιο λόγο τέλος πάντων τους κάνει να ακολουθούν ενώ εκείνοι φωνάζουν; Με σκοπό πάλι να μας διδάξει ότι πρέπει να αποφεύγουμε τη δόξα από τους πολλούς. Επειδή δηλαδή ήταν κοντά το σπίτι, οδηγεί αυτούς εκεί, για να τους θεραπεύσει κατ' ιδίαν. Και αυτό είναι φανερό από το ότι τους έδωσε εντολή να μην το πουν σε κανέναν» (X).

Ο Χριστός περιμένει μέχρις ότου απαλλαχτεί από την δημοσιότητα (p), «για να μη δώσει την εντύπωση στους φιλοκατήγορους ότι ορμούσε στις θαυματουργίες ως φιλόδοξος» (Z).

(2) Αντί να ρωτήσει: Τι θέλετε να σας κάνω, ο Ιησούς θέλει να πετύχει θετική εκδήλωση της πίστης τους (L).

«Διότι ήξερε μεν ότι πιστεύουν ότι μπορεί· διότι διαφορετικά πώς θα τον παρακαλούσαν ακολουθώντας; Ρωτά όμως για να φανερωθεί και αυτών η πίστη και να ελκυστούν μέσω αυτών και άλλοι. Διότι τα θαύματα δεν τα έκανε μόνο για αυτούς που θεραπεύονταν, αλλά και κατ' εξοχήν για όσους έβλεπαν και άκουγαν» (Z).

(3) «Δεν είπε, ότι πιστεύετε ότι μπορώ να παρακαλέσω τον Πατέρα μου, ότι μπορώ να προσευχηθώ, αλλά ότι εγώ μπορώ να κάνω αυτό» (X).

(4) «Δηλαδή αυτό που ζητάτε» (Z).

(5) Με το «Κύριε» αναγνωρίζουν αυτόν ως τον Μεσσία, που έχει μέσα του θεία δύναμη. Δες η 2 (δ).

Ματθ.9,29 τότε ἤψατο⁽¹⁾ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων· κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν⁽²⁾ γενηθήτω⁽³⁾ ὑμῖν.

Μετάφραση: Τότε άγγιξε με τα δάκτυλά του τα μάτια τους και τους είπε: Ας γίνει αυτό που ζητάτε σύμφωνα με την πίστη σας.

(1) Άγγιξε. Δες η 15 για το χέρι, κ 34 για τα μάτια, Μάρκ. ζ 33 για την γλώσσα (a).

(2) «Αποδίδει την θεραπεία στην πίστη τους» (Z).

«Διότι δεν είπε, ας ανοίξουν τα μάτια σας, αλλά σύμφωνα με την πίστη σας ας γίνει· πράγμα που λέει σε πολλούς από εκείνους που τον πλησίασαν, σπεύδοντας να καταστήσει γνωστή την πίστη της ψυχής τους πριν από τη θεραπεία των σωμάτων τους, ώστε και εκείνους να κάνει περισσότερο ευδόκιμους και άλλους να κάνει περισσότερο σπουδαίους» (X).

(3) Ας γίνει, ας συμβεί (δ).

Ματθ.9,30 καὶ ἀνέώχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήσατο⁽¹⁾ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων· ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω⁽²⁾.

Μετάφραση: *Κι ἀνοίξαν τα μάτια τους. Καὶ ὁ Ἰησοῦς με αὐστηρότητα τοὺς πρόσταξε λέγοντας: Προσέχετε, κανεῖς μὴ μάθει τὸ θαῦμα ποὺ σὰς ἔκανα.*

(1) Αὐθεντικὴ γραφὴ ἐνεβριμήθη. «Δεν διατάζει ἀπλῶς καὶ μόνο, ἀλλὰ με πολλή σφοδρότητα» (X). «Τοὺς κοίταξε αὐστηρά καὶ συνοφρυώθηκε (σούφρωσε τὰ φρύδια) καὶ τοὺς κούνησε ἀπειλητικὰ τὸ κεφάλι» (Z). Ἀπὸ τὸ ἐν καὶ βριμάσμαι (ἀπὸ τὸ βρίμη)=συγκινούμαι ἀπὸ ὀργή (g). Τὸ ῥήμα χρησιμοποιεῖται γιὰ ἄλογα ποὺ φυσοῦν με τὰ ρουθούνια τοὺς (Αἰσχύλ. Θηβ. 461), γιὰ ἀνθρώπους ὀργισμένους ἢ λυπημένους (Λουκιανὸς Νεκρολ. 20). Βρίσκεται δύο φορές στὸν Μάρκο (α 43,ιδ 5) καὶ στὸν Ματθαῖο μόνο ἐδῶ. Καὶ με διαφορετικὴ ἔννοια δύο φορές στὸν Ἰωάννη (ια 33,38). Ἐδῶ ὅπως στὸ Μάρκ. α 43 σημαίνει δίνω ἐντολὴ με ἔμφαση (a).

(2) Κανεῖς νὰ μὴ μάθει αὐτὸ ποὺ ἐγίνε σε ἐσάς· λόγος τῆς ἀπαγόρευσης αὐτῆς ἦταν ἡ ἀποφυγὴ κάθε ἐπίδειξης (δ).

«Ἀν ὅμως ἀλλοῦ φαίνεται νὰ λέει· Πήγαινε καὶ νὰ διηγείσαι τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ (Λουκ. η 39), δὲν εἶναι ἐκεῖνο ἀντίθετο με αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ σύμφωνο. Διότι διδάσκει ἐμεῖς μὲν οἱ ἴδιοι νὰ μὴ λέμε τίποτα γιὰ τὸν εαυτὸ μας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ μας ἐγκωμιάζουν νὰ τοὺς ἐμποδίζουμε· ἀν ὅμως ἡ δόξα ἀναφέρεται στὸ Θεό, ὅχι μόνο νὰ μὴν τὸ ἐμποδίζουμε, ἀλλὰ καὶ προστάζει νὰ τὸ κάνουμε αὐτό» (X).

Ματθ.9,31 οἱ δὲ ἐξεληθόντες διεφήμισαν⁽¹⁾ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Μετάφραση: *Αὐτοὶ ὅμως, ὅταν βγῆκαν ἀπὸ τὸ σπίτι, διέδωσαν τὴ φήμῃ τοῦ Ἰησοῦ ὡς Μεσσία καὶ θαυματουργοῦ σ' ὅλη τὴ χώρα ἐκείνῃ.*

(1) Διαφήμισαν αὐτὸν ὡς θαυματουργό καὶ ὡς υἱό τοῦ Δαβὶδ (L). Διαφήμισαν=διέσπειραν τὴ φήμῃ τοῦ. Συναντιέται στὸ Μάρκ. α 45 καὶ στὸ Ματθ. κη 15 (a). Τὸ αἶσθημα τῆς ευγνωμοσύνης ὑπερίσχυσε τοῦ καθήκοντος τῆς πρὸς τὸν Σωτῆρα υπακοῆς· ἄλλωστε καὶ καταλάβαιναν τὴν ἐντολὴ αὐτὴ ποὺ δόθηκε ἀπὸ μετριοφροσύνη, ὅτι δὲν τοὺς δέσμευε καὶ γιὰ αὐτὸ γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ ευαγγελίου ἐσπευσαν νὰ διαφημίσουν (δ).

Στιχ. 32-34. Η θεραπεία του κωφαλάλου.

Ματθ.9,32 ⁽¹⁾ Αὐτῶν⁽²⁾ δὲ ἐξερχομένων ἰδοὺ προσήνεγκαν⁽³⁾ αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν⁽⁴⁾ δαιμονιζόμενον⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Και καθώς οι δύο αυτοί έβγαιναν από το σπίτι, ιδού, έφεραν προς τον Ιησὺ έναν άνθρωπο που ήταν κυριευμένος από δαιμόνιο και ήταν κουφός και άλαλος.

(1) Μετά την ανάσταση της κόρης του Ιαείρου και την θεραπεία των τυφλών έχουμε ως τρίτο θαύμα της τρίτης τριάδας την θεραπεία του δαιμονισμένου κωφού. Κύριως η επιστροφή της ακοής και της λαλιάς και όχι τόσο η εκδίωξη του δαιμονίου –διότι εκδίωξης δαιμονίων έδωσε ήδη παράδειγμα ο ευαγγελιστής- είναι το ειδικό χαρακτηριστικό του θαύματος αυτού.

Υπάρχουν όμως και άλλοι λόγοι, για να μπει το θαύμα αυτό εδώ. Και μάλιστα: α) το θαύμα αυτό αύξησε ακόμη πιο πολύ τη φήμη του Μεσσία και υποβοήθησε στο να διευρυνθεί το πεδίο της δράσης του με την αποστολή σε περιοδεία κηρύγματος των Δώδεκα. β) Σημείωσε νέο στάδιο στην ολοένα αυξανόμενη εχθρότητα των Φαρισαίων. Φθάνουν αυτοί μέχρι το σημείο να πουν, ότι με τον άρχοντα των δαιμονίων βγάζει τα δαιμόνια (ρ).

(2) Των τυφλών που ξαναείδαν.

(3) «Αυτό που έπασχε δεν ήταν φυσικό αλλά ήταν η κακία του δαίμονα· για αυτό και χρειαζόταν άλλους να τον οδηγήσουν στο Χριστό. Διότι δεν μπορούσε να παρακαλέσει από μόνος του, αφού ήταν άφωνος, ούτε άλλους να ικετεύσει αφού ο δαίμονας του είχε δέσει τη γλώσσα και μαζί με τη γλώσσα και την ψυχή του δέσμευσε. Για αυτό δεν απαιτεί πίστη από αυτόν, αλλά αμέσως διορθώνει το νόσημα» (X).

(4) «Κωφό λέει εδώ τον άλαλο. Διότι λέγεται κωφός όχι μόνο αυτός που δεν ακούει, αλλά και αυτός που δεν μιλά» (Z). Δες Λουκ. α 22. Πιθανώς ο ασθενής είχε χάσει και την ακοή.

(5) «Δεν ήταν από τη φύση μουγγός, αλλά ο δαίμονας έδεσε τη γλώσσα του» (Z).

Ματθ.9,33 καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός⁽¹⁾, καὶ ἐθαύμασαν⁽²⁾ οἱ ὄχλοι λέγοντες ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως⁽³⁾ ἐν τῷ Ἰσραήλ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Και μόλις ο Χριστός έδωξε το δαιμόνιο αυτό, ο κουφός μίλησε. Και τα πλήθη του λαοῦ θαύμασαν κι έλεγαν: Ποτέ δεν φάνηκαν τέτοια θαύματα στο έθνος του Ισραήλ· ούτε όταν οι προφήτες και οι υπόλοιποι άγιοι άνδρες θαυματουργούσαν ανάμεσά του.

(1) «Ο Σωτήρας έβγαλε αμέσως τον δαίμονα και όταν εκδιώχτηκε, λύθηκαν μεν τα δεσμά, και συνήλθε και μίλησε ο άνθρωπος» (Ζ). Ο Σωτήρας μαζί με την εκδίωξη του δαιμονίου επανέφερε και την υγιή κατάσταση του εγκεφάλου και των φωνητικών οργάνων (ακόμη και της ακοής), και για αυτό ταυτόχρονα με το διώξιμο του δαίμονα μίλησε ο κωφός (δ).

(2) Η ταυτόχρονη θεραπεία και από τον δαίμονα και από την κώφωση, που συντελέστηκε με τέτοια εξουσία και έτσι ραγδαία, προκάλεσαν το θαυμασμό του όχλου.

(3) «Με την έννοια ότι ποτέ δεν φάνηκαν τέτοια παράδοξα» (Ζ).

(4) Στο έθνος δηλαδή, στο οποία τόσα πολλά παράδοξα φάνηκαν (b).

«Τον έβάζαν πιο ψηλά από όλους τους θαυματουργούς που φάνηκαν από αιώνες· διότι θεράπευε κάθε νόσημα και ταχύτατα και με εξουσία· και άλλοτε μεν με λόγια, άλλοτε δε με άγγιγμα, άλλοτε πάλι και με άγγιγμα και με λόγια, και για να μιλήσουμε απλά, όπως ήθελε, δείχνοντας με όλα την παντοδυναμία του» (Ζ).

Ματθ.9,34 ⁽¹⁾οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων⁽²⁾ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια⁽³⁾.

Μετάφραση: Οι Φαρισαῖοι όμως έλεγαν: Με τη βοήθεια και τη συνεργασία του αρχηγού των δαιμόνων βγάζει τα δαιμόνια από τους δαιμονισμένους.

(1) Ο στίχος αυτός μπαίνει από τον Hort εντός [] και αποσιωπάται από τους κώδικες Dak, την συριακή μετάφραση του Σινά, τον Ιλάριο και τον Τατιανό. Μαρτυρείται όμως από όλους τους άλλους κώδικες. Επιπλέον το χωρίο αυτό είναι κατά πάντα όμοιο με το Λουκ. ια 14 και εξής, όπου αμέσως μετά τη θεραπεία του κωφού εμφανίζονται κάποιοι να λένε ότι με τον Βεελζεβούλ τον άρχοντα των δαιμονίων βγάζει τα δαιμόνια (L).

(2) Με τη βοήθεια του άρχοντα των δαιμονίων τον οποίο οι ίδιοι Φαρισαῖοι παρακάτω (Ματθ. ιβ 24) ονομάζουν Βεελζεβούλ (δ). Οι Φαρισαῖοι δεν μπορούσαν να αρνηθούν το μέγεθος των θαυμάτων του Κυρίου· για αυτό αποδίδουν αυτά σε μεγάλο παράγοντα, αν και πονηρό (b).

(3) «Δεν ντρέπονταν να φλυαρούν πράγματα που εύκολα ελέγχονταν. Διότι αυτός που έχει φίλο τον άρχοντα των δαιμονίων, κάνει πράγματα φιλικά σε εκείνον· αγαπητό όμως στο δαίμονα είναι το να βλάπτει πάντα τους ανθρώπους, το να διδάσκει κάθε αμαρτία, το να απομακρύνει όλους από το Θεό· ο Χριστός όμως έκανε τα αντίθετα από αυτά, ευεργετώντας πάντα τους ανθρώπους, διδάσκοντας κάθε αρετή, φέρνοντας όλους στο Θεό» (Ζ).

Και «δεν έβγαλε μόνο δαιμόνια, αλλά και λεπρούς καθάρισε, και νεκρούς ανέστησε, και θάλασσα χαλιναγώγησε, και αμαρτήματα εξαφάνιζε, και βασιλεία κήρυττε και στον Πατέρα έφερνε· πράγματα τα οποία ο δαίμονας ούτε θα μπορούσε ποτέ να προτιμήσει ούτε θα ήταν δυνατόν ποτέ να πραγματοποιήσει. Ο δαίμονας όταν υβρίζεται δεν ευεργετεί, αφού μάλιστα και όταν δεν υβρίζεται βλάπτει αυτούς που πιστεύουν σε αυτόν και τον τιμούν. Ο Χριστός όμως κάνει το αντίθετο» (Χ).

Στιχ. 35-38. Ανάγκη ποιμένων και διδασκάλων.

Ματθ.9,35 Καὶ⁽¹⁾ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας⁽²⁾ καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ⁽³⁾.

Μετάφραση: Και περιόδευε ο Ιησούς όλες τις πόλεις και τα χωριά, διδάσκοντας στις συναγωγές του και κηρύττοντας το χαρμόσυνο κήρυγμα της βασιλείας του Θεού και θεραπεύοντας κάθε ασθένεια και αδιαθεσία στο λαό.

Αφού ο ευαγγελιστής τελείωσε τα παραδείγματα από τη διδασκαλία του Χριστού (κεφ. ε-ζ) και από τα θαύματά του (κεφ. η-θ 34), έχει την πρόθεση τώρα να δείξει, πώς η δημόσια αυτή δράση του Κυρίου διευρύνθηκε με την αποστολή των δώδεκα αποστόλων. Η φήμη του Ιησού διαδόθηκε σε όλη τη χώρα του Ισραήλ (θ 26-31) και παντού οι άνθρωποι επιθυμούσαν να τον δουν. Στέλνει λοιπόν τους 12, για να επεκτείνουν το έργο του (α).

(1) Πριν δώσει σε μας παραδείγματα από τη διδασκαλία και από τις θαυματουργικές θεραπείες του Μεσσία, παρουσίασε στα προηγούμενα ο ευαγγελιστής περίληψη του έργου του ως συνόλου (δ 23-25). Εδώ δίνει και πάλι σε μας μία παρόμοια περίληψη (σ. 35). Και αναφέρει δεύτερη περιοδεία του Σωτήρα στη Γαλιλαία, στην οποία δίδασκε το λαό και θεράπευε τους αρρώστους του (δ).

(2) Εννοείται του Θεού (b).

(3) Αυθεντική γραφή χωρίς αυτό=Κάθε νόσο και κάθε ασθένεια, εννοείται όλων, όσων έφεραν σε αυτόν (b). «Ο παρών ευαγγελιστής τα είπε αυτά και στην αρχή του τετάρτου κεφαλαίου και ερμηνεύτηκαν σε εκείνο» (Ζ).

Ματθ.9,36 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη⁽¹⁾ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι⁽²⁾ καὶ ἐρρίμμενοι⁽³⁾ ὡς⁽⁴⁾ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Κι όταν είδε τα πλήθη του λαού, αισθάνθηκε συμπάθεια και πόνο γι' αυτούς, διότι ήταν αποκαμωμένοι πνευματικώς και παραμελημένοι, σαν πρόβατα που δεν έχουν ποιμένα να τα προφυλάξει και να τα οδηγήσει στα βοσκοτόπια.

(1) Συναντιέται 4 φορές στον Ματθαίο, 4 στον Μάρκο, 3 στον Λουκά και στους Ο' σπάνια (α). Εκτός από τις παραβολές (Ματθ. ιη 27, Λουκ. ι 33, ιε 20) χρησιμοποιείται πάντοτε για μόνο το Χριστό (ρ). Ετυμολογείται η λέξη από το σπλάγχνα, που είναι έδρα των τρυφερών αισθημάτων, και σημαίνει δείχνω, έχω συμπάθεια, οίκτο, έλεος για κάποιον (δ). Η διάθεση του Ιησού ήταν κατ' εξοχήν καρποφόρα σε έργα ελέους (b).

(2) Αυθεντική γραφή εσकुλμένοι. Το σκύλλω στον Αισχύλο και στην Ανθολογία με την έννοια του γδέρνω ή ξεσχίζω. Στην Κ.Δ. με την έννοια του ενοχλώ ή όπως συνήθως λέμε φορτώνομαι κάποιον (Μάρκ. ε 35, Λουκ. ζ 6, η 49). Χρησιμοποιούμενο εδώ για τον απλό λαό, περιγράφει τις θρησκευτικές τους συνθήκες. Ο λαός είχε κακουχηθεί, ενοχληθεί, μπερδευτεί από εκείνους οι οποίοι τον είχαν διδάξει· εμποδιζόμενος από το να μπει στη βασιλεία των ουρανών (Ματθ. κγ 13) είχε επιφορτιστεί με δυσβάστακτα φορτία, τα οποία οι Φαρισαίοι επέβαλλαν σε αυτόν (κγ 4)(α).

Αποδίδει η λέξη εσकुλμένοι έννοια πολύ ταιριαστή, που σημαίνει ταλαιπωρημένοι, βασανισμένοι, σε άθλια πνευματική κατάσταση, εξαιτίας της έλλειψης διδασκαλίας αληθινής. Η γραφή εκλελυμένοι σημαίνει τελείως κουρασμένοι, αποκαμωμένοι εννοείται εδώ πνευματικά (δ).

(3) Σημαίνει ανθρώπους πεσμένους κάτω και ξαπλωμένους στο έδαφος είτε λόγω μέθης είτε λόγω θανάσιμων τραυμάτων (α). Εδώ σημαίνει τους απεριμμένους, κοινώς παραπεταμένους, δηλαδή παραμελημένους, στερημένους από κάθε φροντίδα και περιποίηση πνευματική, διδασκαλία και οδηγία (δ)· εγκαταλελειμμένους, καταβεβλημένους από τον κόπο.

Τα πρόβατα χωρίς ποιμένα απειλούνται από κινδύνους, από τους οποίους προσπαθούν να διαφύγουν με τη φυγή, τρέχοντας τα μεν κατόπιν των άλλων, για να συνενωθούν· ή αναζητούν τόπους βοσκής, τους οποίους δεν μπορούν να βρουν, έως ότου πέφτουν κουρασμένα. Με έλλειψη πνευματικών αρχηγών ζηλωτών και αφιλοκερδών, αληθινών ποιμένων, οι Ισραηλίτες εξαντλούνταν από απόπειρες όπως αυτή του Ιούδα του Γαλιλαίου, που κατέληγαν σε αποθάρρυνση (L). Τα πρόβατα «είναι παραπεταμένα, δηλαδή κουρασμένα διότι δεν υπάρχει αυτός που θα τα φροντίσει» (Z). Και όμως μία τέτοια άθλια κατάσταση αποτελούσε το προοίμιο βοήθειας που πλησίαζε (b).

(4) Αυθεντική γραφή Ωσει.

(5) Παρομοίωση που συναντιέται και στην Π.Δ. Δηλαδή αυτοί που έχουν διάθεση να δεχτούν το ευαγγέλιο και να σωθούν είναι πολλοί, αλλά οι πνευματικοί εργάτες που θα υπηρετήσουν στο πνευματικό αυτό έργο είναι λίγοι. Δες Αριθμ. κζ 17,Γ' Βασ. κβ 17,Ιεζ. λδ 5 (α).

«Αυτή είναι η κατηγορία για τους άρχοντες των Ιουδαίων, ότι δηλαδή, αν και ήταν ποιμένες, έδειχναν τα γνωρίσματα των λύκων· διότι όχι μόνο δεν διόρθωναν το πλήθος, αλλά και κατέστρεφαν την προκοπή τους. Εκείνοι δηλαδή θαύμαζαν και έλεγαν ότι ουδέποτε φάνηκε κάτι τέτοιο στο Ισραήλ και αυτοί έλεγαν τα αντίθετα, ότι με τον άρχοντα των δαιμονίων βγάζει τα δαιμόνια» (Χ).

Ματθ.9,37 τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ⁽¹⁾· ὁ μὲν θερισμὸς⁽²⁾ πολὺς⁽³⁾, οἱ δὲ ἐργάται⁽⁴⁾ ὀλίγοι⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Τότε λέει στους μαθητές του: Τα μεν στάχυα που είναι ώριμα για θερισμό είναι πολλά, ενώ οι εργάτες που θα τα θερίσουν είναι λίγοι. Πολλοί είναι οι ευδιάθετοι να δεχθούν το ευαγγέλιο και να σωθούν, λίγοι όμως είναι οι πνευματικοί εργάτες που θα υπηρετήσουν στο πνευματικό αυτό έργο.

(1) Ο λόγος που ακολουθεί είναι παροιμία και ο θερισμός χρησιμοποιήθηκε με μεταφορική έννοια στην προχριστιανική γραμματεία. Στα αποκαλυπτικά χωρία της Π.Δ. (Ιωήλ δ 13, δες Ησ. ιζ 5-11) όπως και στις ιουδαϊκές αποκαλύψεις ο θερισμός είναι συνώνυμος με την κρίση (δες και Ματθ. ιγ 30,39 «ο θερισμός είναι η συντέλεια του αιώνος»): αλλά στο παρόν χωρίο η εικόνα εφαρμόζεται διαφορετικά, με την ευκαιρία δηλαδή που παρέχεται στον θεριστή, μετά από κόπους που προηγήθηκαν, να μαζέψει καλή σοδειά (S).

Θερισμός στην Κ.Δ. διότι στην Π.Δ. ήταν ο καιρός της σποράς. Δες Ιω. δ 35,36. Και πάλι ο παρών καιρός είναι η εποχή της σποράς και η συντέλεια του κόσμου ο θερισμός (b).

(2) Δεν σημαίνει εδώ την πράξη του θερισμού όπως στο Ματθ. ιγ 30, Μάρκ. δ 29, αλλά τα στάχυα του σιταριού τα ώριμα για θερισμό (Αποκ. ιδ 15)(L).

«Θερισμό ονομάζει τώρα αυτούς που πρόκειται να πιστέψουν, διότι είναι έτοιμοι για συγκομιδή... Και είπε θερισμό δείχνοντας την ευκολία αυτής της υπηρεσίας, διότι ο μεγαλύτερος κόπος προηγήθηκε και συντελέστηκε από τους προφήτες, οι οποίοι, σαν κάποια σπέρματα πίστης έριξαν από πριν στους Ιουδαίους τα σχετικά με το Χριστό» (Z).

(3) Ο συγκινητικός πόθος του λαού, που ήταν γεμάτος με την προσδοκία του ερχόμενου Μεσσία, τον έκανε κατά τρόπο ειδικό επιδεκτικό να δεχτεί το ευαγγέλιο της Βασιλείας, αρκεί να βρίσκονταν αρκετοί κήρυκες (S).

(4) Κατάλληλα πρόσωπα, στα οποία θα ανετίθετο το έργο (b). Τέτοια λοιπόν «λέει τους μαθητές του, τους οποίους ήθελε να στείλει για να κάνουν την συγκομιδή αυτών των στάχυων» (Z).

(5) «Λέγοντας τώρα θερισμό και εργάτες, υπενθύμισε σε αυτούς και τα λόγια του Βαπτιστή» (Z). Δες Ματθ. γ 12.

Ματθ.9,38 δεήθητε⁽¹⁾ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ⁽²⁾ ὅπως ἐκβάλῃ⁽³⁾ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

Μετάφραση: Παρακαλέστε λοιπόν τον Θεό, που είναι ο κύριος και ιδιοκτήτης της σποράς που είναι ώριμη και κατάλληλη για θερισμό, να βγάλει και να αποστείλει εργάτες στο θερισμό του.

(1) Δες πόσο μεγάλη αξία έχουν οι προσευχές. Ο ίδιος ο Κύριος του θερισμού επιθυμεί και ο ίδιος να παρακινηθεί από προσευχές (b). «Παρακαλέστε, είτε, όχι διότι είχε ανάγκη να τον παρακαλέσουν... αλλά για να διδάξει τους μαθητές, να ικετεύουν το Θεό για αυτούς που βρίσκονται στην πλάνη» (Z).

(2) Ή, «κύριο του θερισμού λέει τον εαυτό του διότι για αυτόν φυλάγεται αυτός ο θερισμός και προς αυτόν πρόκειται να γίνει η συγκομιδή και επειδή έχει εξουσία να κάνει τον θερισμό» (Z), «και έμμεσα φανερώνει ότι αυτός είναι που έχει το κύρος... ότι αυτός είναι ο γεωργός, αυτός ο Κύριος του θερισμού, αυτός ο δεσπότης των προφητών» (X).

Ή, πιο σωστά, ο Θεός, ο Κύριος του Ισραήλ (L), ο ιδιοκτήτης του αλωνιού (εκκλησίας) και του σιταριού (των πιστών), και συγκύριος είναι και ο γιος του (δ).

(3) Το εκβάλλω εδώ έχει την έννοια του στέλνω με αποστολή, μοναδική περίπτωση στην Κ.Δ. (L).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' (10)

Στιχ. 1-4. Οι δώδεκα μαθητές.

Ματθ.10,1 ⁽¹⁾Καὶ ⁽²⁾προσκαλεσάμενος⁽³⁾ τοὺς δώδεκα⁽⁴⁾ μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν⁽⁵⁾ αὐτοῖς ἐξουσίαν⁽⁶⁾ πνευμάτων ἀκαθάρτων⁽⁷⁾ ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ⁽⁸⁾ καὶ θεραπεύειν⁽⁹⁾ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁽¹⁰⁾.

Μετάφραση: Και αφού προσκάλεσε ο Ιησούς τους δώδεκα μαθητές του, τους έδωσε εξουσία και δύναμη πάνω στα ακάθαρτα πνεύματα, ώστε να τα βγάζουν από τους ανθρώπους και να θεραπεύουν κάθε είδους ασθένεια και κακοδιαθεσία.

(1) Οι οπαδοί των δύο πηγών κριτικοί υποστηρίζουν, ότι η περικοπή αυτή του Ματθαίου συντάχθηκε με βάση τον Μάρκο. Από την άλλη είναι σαφές ότι ο Ματθαίος δεν εξαρτάται από τον Μάρκο ούτε ως προς την στον κατάλογο σειρά των ονομάτων των αποστόλων ούτε ως προς το χρόνο και τόπο αυτής της πρώτης αποστολής τους (L).

(2) Αυτό σαφώς συνδέεται με το τέλος του ενάτου κεφαλαίου (b).

(3) Ο Σωτήρας σε διάφορους καιρούς είχε καλέσει αυτούς τους 12. Δες Ιω. α 41 και εξής, Ματθ. δ 18-22, θ 9, για την κλήση των επτά· για την εποχή και τον τρόπο της κλήσης των υπόλοιπων 5 τίποτα δεν αναφέρουν οι ευαγγελιστές· αλλά γενικά μόνο αναφέρει ο Λουκάς ότι διάλεξε αυτούς πριν την επί του όρους ομιλία (Λουκ. στ 13)· αλλά ο Λουκάς έχει την επί του όρους ομιλία σε τελείως διαφορετική από τον Ματθαίο σειρά, μετά την κλήση του Ματθαίου (λουκ. ε 27). Το μόνο βέβαιο είναι ότι κατά την δεύτερη αυτή περιοδεία στη Γαλιλαία είχε ήδη καλέσει όλους τους 12. Εδώ λοιπόν προσκάλεσε αυτούς για να τους στείλει στο κήρυγμα. Πρόκειται λοιπόν όχι για την κλήση στο αποστολικό αξίωμα η οποία είχε γίνει προηγουμένως, αλλά για την ιδιαίτερη πρόσκληση για μετάδοση οδηγιών στους ήδη καλεσμένους αποστόλους (δ).

Είχε έλθει ο καιρός να σταλθούν στο έργο από τον Διδάσκαλο, έτσι ώστε να δημιουργηθούν περισσότερα από ένα κέντρα κηρύγματος. Τώρα έγιναν 7 κεντρα, δηλαδή, αυτός και τα 6 ζευγάρια των αποστόλων. Ο Ματθαίος αποσιωπά ότι στάλθηκαν ανά δύο, αλλά στον κατάλογο αριθμεί αυτούς κατά ζεύγη. Ο στενός αυτός κύκλος των μαθητών είχε ήδη λάβει κάποια εκπαίδευση από αυτόν, και κάποιοι από αυτούς είχαν μαθητεύσει πριν και στον Βαπτιστή. «Πρόσεξε, σε παρακαλώ, και τον κατάλληλο χρόνο της αποστολής· διότι δεν τους έστειλε από την αρχή, αλλά όταν είχαν απολαύσει αρκετά να τον ακολουθούν, και είδαν και νεκρό να ανασταίνεται, και θάλασσα να μαλώνεται, και δαίμονες που διώχτηκαν, και παράλυτο που θεραπεύτηκε, και αμαρτήματα που συγχωρέθηκαν, και λεπρό που

καθαρίστηκε και αφού έλαβαν αρκετή πείρα της δύναμής του και με έργα και με λόγια, τότε τους στέλνει» (Χ).

(4) Από το Ματθ. ιθ 28 γίνεται σαφές, ότι ο αριθμός ήταν συμβολικός και ανταποκρινόταν στις 12 φυλές, από τις οποίες κατά τρόπο ιδανικό αποτελούνταν ακόμη το έθνος (S).

«Διαλέγει δώδεκα μαθητές σύμφωνα με τον αριθμό των δώδεκα φυλών» (Θφ).

Είναι αξιοσημείωτο ότι πολύ λίγα γνωρίζουμε και για το μετέπειτα έργο των ανδρών αυτών, οι οποίοι διακρίθηκαν με το μεγάλο όνομα του αποστόλου. Γνωρίζουμε όχι πάρα πολλά για τον Πέτρο, τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη, πολύ λίγα για έναν ή δύο από τους άλλους. Αλλά για τους υπόλοιπους μόνο ονόματα γνωρίζουμε. Και όμως μέγα έργο πρέπει να συντελέστηκε από αυτούς, όπως φαίνεται από την ταχύτητα, με την οποία ο ρωμαϊκός κόσμος επέστρεψε, αποτέλεσμα το οποίο προϋποθέτει εξαντλητικότερους κόπους στην αποστολική και στην αμέσως μετά από αυτήν εποχή.

Αλλά στην Κ.Δ. δοξάζεται το έργο και όχι οι εργάτες. Το ευαγγέλιο είναι το παν, ενώ δευτερεύουσας σημασίας αυτοί που το κήρυξαν. Η ιστορία λίγα λέει σε μας για τα κατορθώματα των αποστόλων. Είναι περισσότερο από αρκετό να γνωρίζουμε, ότι στην επουράνια πόλη το τείχος έχει «δώδεκα θεμέλια και πάνω σε αυτά δώδεκα ονόματα των δώδεκα αποστόλων του αρνίου»(Αποκ. κα 14).

(5) «Πώς αφού ήταν λίγοι οι μαθητές δεν πρόσθεσε και άλλους; Πρόσθεσε σε αυτούς αλλά όχι σε αριθμό, αλλά σε δύναμη. Διότι έδωσε σε αυτούς, λέει, εξουσία» (Ζ).

(6) Ο Χριστός δεν είχε μόνο τη δύναμη να εργάζεται θαύματα αλλά μπορούσε να μεταδώσει αυτήν και σε άλλους (ο). Μεγάλη η εξουσία αυτού που δίνει εξουσία (b). Αυτό ήταν άνευ προηγουμένου στην ιουδαϊκή ιστορία. Ούτε ο Μωϋσής ούτε ο Ηλίας έδωσαν δύναμη θαυματουργική στους μαθητές τους. Στον Ηλία επιτράπηκε να μεταβιβάσει τις δυνάμεις του στον Ελισσαίο, αλλά μόνο όταν απομακρύνθηκε οριστικά από τη γη.

(7) Είναι αντικείμενο του «έδωσε εξουσία» το οποίο συντάσσεται ή με απλό απαρέμφατο ή και απλώς με γενική. Έτσι και εδώ, εξουσίαν πνευμάτων ακαθάρτων= δύναμη και εξουσία, ώστε να περιορίζουν αυτά. Η διαφορετική γραφή κατά πνευμάτων= εναντίον, για βλάβη και εκδίωξή τους (δ).

(8) «Πώς λοιπόν έβγαζαν τα πνεύματα; Από την δική του προσταγή, από την εξουσία» (Χ)· «με το όνομα του Χριστού» (Ζ).

(9) Αυτό προφανώς αποδίδεται στη λέξη εξουσία ως δεύτερο αντικείμενο=εξουσία πνευμάτων ακαθάρτων (ώστε να βγάζουν αυτά) και εξουσία να θεραπεύουν... (δ).

(10) «Τους δίνει τη δύναμη να θαυματουργούν, έτσι ώστε προκαλώντας την κατάπληξη με τα θαύματα, να έχουν υπάκουους τους ακροατές και στη διδασκαλία» (Θφ).

Ματθ.10,2 Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων⁽¹⁾ τὰ ὀνόματά⁽²⁾ εἰσι ταῦτα· πρῶτος⁽³⁾ Σίμων⁽⁴⁾ ὁ λεγόμενος⁽⁵⁾ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας⁽⁶⁾ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰάκωβος⁽⁷⁾ ὁ τοῦ Ζεβεδαίου⁽⁸⁾ καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,

Μετάφραση: Τα ονόματα των δώδεκα αποστόλων είναι τα εξής: Πρώτος αριθμείται ο Σίμων, τον οποίο ο Ιησούς και οι μαθητές του ονόμαζαν Πέτρο, και ο Ανδρέας ο αδελφός του, ο Ιάκωβος ο γιος του Ζεβεδαίου και ο Ιωάννης ο αδελφός του,

(1) Το μόνο χωρίο όπου ο Ματθαίος χρησιμοποιεί τη λέξη απόστολος. Πριν όμως δώσει τα ονόματα των Δώδεκα, λέει πώς ο Μεσσίας εφοδίασε αυτούς: Έδωσε σε αυτούς εξουσία... (ρ). Ο Σωτήρας αφού στάλθηκε από τον Πατέρα στον κόσμο (Ιω. ε 36) έστειλε και εκείνος τους 12 μαθητές προς τους ανθρώπους (Ιω. ιζ 18, κ 21) για να επιστρέψουν αυτούς σε αυτόν. Για αυτό πήραν το όνομα απόστολοι, το οποίο δηλώνει τον απεσταλμένο. Ο ίδιος επίσης ο Σωτήρας κάλεσε ύστερα από αυτά και τον Παύλο, στον οποίο έδωσε ειδική εντολή της επιστροφής των εθνών (Πραξ. κστ 17).

Αυτοί λοιπόν είναι οι κυρίως απόστολοι, ενώ από τους υπόλοιπους μαθητές μόνος ο Βαρνάβας (Πράξ. ιδ 4 και 14) καταχρηστικά ονομάζεται απόστολος, εξαιτίας της από το Άγιο Πνεύμα αποστολής στο κήρυγμα (Πράξ. ιγ 2), ενώ ήταν κυρίως ευαγγελιστής, όπως οι Ο΄ (70 απόστολοι) (δ).

(2) «Επειδή ανέφερε σε εμάς δύο ζευγάρια αποστόλων, του Πέτρου δηλαδή και του Ιωάννη, και μετά από αυτά έδειξε ότι κλήθηκε ο Ματθαίος, αλλά για την κλήση και τα ονόματα των άλλων αποστόλων, δεν μας είπε τίποτα, εδώ αναγκαστικά αναφέρει τον κατάλογο και τον αριθμό τους και κάνει φανερά τα ονόματα» (Χ), «και για να γνωρίζουμε αυτούς και για να τους διακρίνουμε από τους ψευδαποστόλους. Διότι εμφανίστηκαν πολλοί ψευδαπόστολοι» (Ζ).

(3) Εννοεί, πρέπει να αριθμηθεί (δ). Η λέξη είναι απροσδόκητη σε κατάλογο όπως αυτός που ακολουθεί. Μπορεί μόνο να σημαίνει, ότι ο Πέτρος ήταν ο περισσότερο εξέχων μεταξύ των μελών του αποστολικού κύκλου (α). Η λέξη δηλώνει την υπεροχή του Πέτρου (ρ).

«Πρώτος από όλους και κορυφαίος ο αγράμματος και απλός άνθρωπος του λαού» (Χ).

Πρώτος εξαιτίας της έξοχης και διακεκριμένης θέσης, την οποία μετά την ανάληψη με την εργασία του ιδίως από την πεντηκοστή κατέλαβε στους αποστόλους· διότι πρωτεία σε

κανέναν από τους αποστόλους δεν απένειμε ο Σωτήρας· αλλά μόνο με τους ακούραστους αποστολικούς του μόχθους κατέλαβε ο Πέτρος όπως και ο Παύλος, εξαιρετική ανάμεσά τους θέση... διότι μόνο τα προσωπικά πρωτεία εργασίας και καρπών και στους αποστόλους και στους διαδόχους τους αναγνωρίζονται στην εκκλησία (δ).

Η σειρά που ακολουθεί στον κατάλογό του ο Ματθαίος συμφωνεί κατεξοχήν με αυτήν του Λουκά, ενώ του Μάρκου με αυτήν των Πράξεων (S). Ο Ματθαίος στον κατάλογό του μερικές φορές μεταβάλλει την σειρά του Μάρκου (γ 16-19). Στον όμιλο των 4 πρώτων βάζει τους αδελφούς κατά ζευγάρια, αντί να βάλει τον Ανδρέα τέταρτο, όπως ο Μάρκος. Στον δεύτερο όμιλο από 4 ο Ματθαίος βάζει τον εαυτό του μετά τον Θωμά και όχι πριν από αυτόν όπως στον κατάλογο του Μάρκου (ρ).

«Ο μεν Μάρκος λοιπόν, τούς βάζει σύμφωνα με την αξία τους, (διότι μετά τους δύο κορυφαίους τότε αριθμεί τον Ανδρέα), ενώ αυτός δεν κάνει έτσι, αλλά αδιαφορώντας για την αξία, αναφέρει πριν από τον εαυτό του και τον Θωμά που ήταν κατά πολύ κατώτερός του» (X).

Παρόλ' αυτά στους τρεις καταλόγους των συνοπτικών και στον κατάλογο των Πράξεων ο Πέτρος κατέχει πάντοτε την πρώτη θέση και ο Ιούδας την τελευταία· και στους 4 αυτούς καταλόγους βρίσκουμε 3 ομίλους που περιέχουν τα ίδια ονόματα, αδιάφορο αν η σειρά των ονομάτων είναι διαφορετική· παντού ο Πέτρος, ο Φίλιππος και ο Ιάκωβος ο μικρός μπαίνουν μπροστά στους ομίλους αυτούς (F).

(4) Εξελληνισμένος τύπος του εβραϊκού Συμεών (S).

(5) Ο οποίος ονομαζόταν από τους μαθητές και ακόλουθους του Σωτήρα Πέτρος, διότι έτσι τον ονόμασε ο Σωτήρας (Ιω. α 43) και με αυτό πλέον το όνομα έγινε γνωστός στην εκκλησία (δ).

(6) Σε καθέναν από τους πρώτους δύο ομίλους, που αποτελούνται από 4 ονόματα, υπάρχει ανά ένα ελληνικό όνομα, Ανδρέας το ένα, Φίλιππος το άλλο (ρ). Είναι ενδιαφέρον να θυμηθούμε, ότι η Βηθσαϊδά, από την οποία κατάγονταν ο Πέτρος και ο Ανδρέας και ο Φίλιππος (Ιω. α 44) ήταν ελληνιστική πόλη (S).

(7) Έβγαλε τον Ιάκωβο πρώτο διότι ήταν πιο μεγάλος στην ηλικία από τον Ιωάννη. Διότι στην αρετή ο Ιωάννης διέφερε» (Z).

(8) Έτσι διακρίνει αυτόν από τον Ιάκωβο το γιο του Αλφαίου (b).

Ματθ.10,3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος⁽¹⁾, Θωμᾶς⁽²⁾ καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης⁽³⁾, Ἰάκωβος⁽⁴⁾ ὁ τοῦ Ἀλφαίου⁽⁵⁾ καὶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος⁽⁶⁾,

Μετάφραση: *ο Φίλιππος και ο Βαρθολομαῖος, ο Θωμάς και ο Ματθαῖος που διετέλεσε τελώνης, ο Ἰάκωβος ο γιος του Αλφαίου και ο Λεββαῖος που ονομάστηκε κατόπιν Θαδδαῖος,*

(1) Γενικῶς ταυτίζεται με τον Ναθαναήλ. Δες Ιω. α 46 (S). Και ἐδῶ και στο Ιω. α 44 αναφέρεται μαζί με τον Φίλιππο, διότι κλήθηκαν αμέσως μετά τα πρώτα 2 ζευγάρια. Ξεκάθαρα χαρακτηρίζεται στο Ιω. κα 2 ως ἓνας ἀπὸ τους 12 αὐτὸς ο Ναθαναήλ. Εἶναι ἐπίσης ο μόνος στους συνοπτικούς ο οποίος χαρακτηρίζεται ὄχι με το κύριο, ἀλλὰ με το πατρωνυμικό του ὄνομα=γιος Θαλεμά (δηλαδή του γενναίου) ἢ, ὅπως οἱ Ο΄ μεταφράζουν, του Θολμί, ἢ σύμφωνα με τον Ἰώσηπο του Θολομαίου. Ἦταν λοιπόν, ὅπως φαίνεται, το πατρωνυμικό αὐτὸ ὄνομα το συνηθέστερο και γνωστότερο και για αὐτὸ οἱ τρεῖς συνοπτικοὶ με αὐτὸ χαρακτηρίζουν αὐτόν (δ).

(2) «Οἱ μὲν Μάρκος και Λουκάς τον Ματθαῖο τον ἔβαλαν πρὶν το Θωμά διότι ἐγένε μαθητὴς πρὶν ἀπὸ αὐτόν. Ο Ματθαῖος ὁμῶς τώρα μετριοφρονώντας υποβίβασε τον εαυτὸ του» (Ζ).

(3) Ταπεινὴ ὁμολογία του ευαγγελιστὴ για τον εαυτὸ του. Δεν ονομάζει τον Πέτρο, τον Ανδρέα και τους υπόλοιπους ψαράδες· ονομάζει ὁμῶς τον εαυτὸ του τελώνη (b). «Ονόμασε τον εαυτὸ του τελώνη για να ταπεινώσει τον εαυτὸ του» (Ζ).

(4) Οἱ 4 ἀπόστολοι που ονομάζονται μετὰ το Ματθαῖο εἶχαν κληθεὶ πρόσφατα, κατὰ την τελευταία περιοδεία του Σωτῆρα στη Γαλιλαία (Ματθ. θ 35 και ἐξῆς). Στη σειρά της ἀπαρίθμησής τους ο Μάρκος ἀκολουθεῖ τον Ματθαῖο· μόνος ο Λουκάς ἔβαλε πρὶν τον Σίμωνα τον Ζηλωτὴ ἀπὸ τον Ἰούδα του Ἰακώβου, πιθανῶς για να φέρει τους δύο συνονόματους (Ἰούδας) τελευταίους (δ).

(5) «Διότι ἦταν, ὅπως προανέφερα, και ο Ἰάκωβος του Ζεβεδαίου» (Χ). Ο Ἰάκωβος ο γιος του Αλφαίου ἢ Κλωπά (Ιω. ιθ 25). Δεν εἶναι ο ἴδιος με τον ἀδελφόθεο. Οὔτε ο Αλφαῖος ταυτίζεται με τον πατέρα του Λευΐ ἢ Ματθαίου (Μάρκ. β 14), διότι τότε, ἐάν ο Ἰάκωβος και ο Ματθαῖος ἦταν ἀδελφοὶ θα ἐμπαινε στον κατάλογο μαζί το τρίτο αὐτὸ ζευγάρι των ἀδελφῶν (δ).

(6) Σύμφωνα με τους κώδικες σιναϊτικὸ και βατικανόν: ο του Αλφαίου και Θαδδαῖος. Παραλείπουν το: Λεββαῖος ο ἐπικληθεὶς. Ο Θαδδαῖος που εἶναι στους καταλόγους του Ματθαίου και του Μάρκου μπορεῖ ἀσφαλῶς να ταυτιστεῖ με τον Ἰούδα (υιὸ) Ἰακώβου που εἶναι στον κατάλογο του Λουκά (στο ευαγγέλιο και στις Πράξεις), και τον «Ἰούδα ὁχι τον Ἰσκαριώτη» που αναφέρει ο Ἰωάννης. Ἡ ἀρχὴ του ὀνόματιος Θαδδαῖος, ὅπως και του Λεββαῖος ἀποτελεῖ ἄλυτο πρόβλημα (ρ).

Πάντως το μεν Λεββαίος δηλώνει τον θαρραλέο, τον εύψυχο, και φαίνεται ότι ήταν το πρώτο του επώνυμο πριν κληθεί μαθητής, και έπειτα ονομάστηκε Θαδδαίος όχι από την εβραϊκή λέξη που σημαίνει τον μαστό αλλά από τη λέξη που σημαίνει εξομολόγηση, διότι πιθανώς εξομολογήθηκε τις αμαρτίες του, όταν ήλθε στον Σωτήρα (δ).

Ματθ.10,4 Σίμων ὁ Κανανίτης⁽¹⁾ καὶ Ἰούδας⁽²⁾ ὁ Ἰσκαριώτης⁽³⁾ ὁ καὶ παραδούς⁽⁴⁾ αὐτόν.

Μετάφραση: ο Σίμων ο Κανανίτης, δηλαδή ο ζηλωτής, και ο Ιούδας ο Ισκαριώτης, ο οποίος και τον παρέδωσε στους εχθρούς του για να τον θανατώσουν.

(1) Υπάρχει και η γραφή Καναναίος. Ο Λουκάς αντί του Κανανίτης έχει ο ζηλωτής, λέξη που σημαίνει την έννοια της εβραϊκής λέξης Κανανίτης. Εάν όμως το ζηλωτής σημαίνει, ότι ο Σίμων υπήρξε μέλος της φανατικής μερίδας των ζηλωτών, είναι αμφίβολο. Πιθανώς αποτελεί περιγραφική λέξη, που αναφέρεται σε κάποιο γνώρισμα του χαρακτήρα του και αποδόθηκε σε αυτόν από τον Ιησού ή τους μαθητές (S).

Πάντως το όνομα Κανανίτης ή Καναναίος δεν έχει έννοια τοπική, που σημαίνει αυτόν που κατάγεται από την πόλη Κανά (διότι τότε άρμοζε Καναναίος ή Κανίτης) ή από τη Χαναάν (οπότε θα ονομάζονταν Χαναναίος και δεν θα μπορούσε να συγκαταλεχθεί στους αποστόλους αφού θα ήταν Συροφοίνιξ και όχι Ιουδαίος)(δ).

(2) «Έρχεται στον προδότη και όχι σαν κάποιος εχθρός και αντίπαλος, αλλά σαν κάποιος που γράφει ιστορία, έτσι διηγήθηκε. Δεν είπε ο μιαρός (=βρωμερός) και μιαρώτατος, αλλά τον ονόμασε από την πόλη» (X).

(3) Ότι το Ισκαριώτης σημαίνει άνθρωπος από την πόλη Κεριώθ είναι πιθανό, αλλά όχι βέβαιο. Και η τοποθεσία της Κεριώθ είναι αβέβαιη (p). Η δήλωση ανθρώπου από το μέρος της καταγωγής του (δες Ιω. α 44,κα 2) είναι συνηθισμένη στους ραββίνους. Η πλειονότητα των επιστημόνων προσκλίνει προς την εκδοχή, ότι πρόκειται για την Κεριώθ-Εζρών ή Ασώρ, για την οποία γίνεται λόγος στο Ιησ. Ναυή ιε 25 (S). Η Κεριώθ σύμφωνα με αυτά ήταν πόλη στη φυλή του Ιούδα, και φαίνεται, ότι ο Ιούδας καταγόταν από εκεί και μετακόμισε στη Γαλιλαία (δ).

(4) Ο μεν αόριστος παραδούς εδώ δηλώνει αυτό που έγινε μία φορά· ενώ ο ενεστώτας παραδιδούς, το οποίο συνήθως χρησιμοποιεί ο Ματθαίος (κστ 25,46,48) δηλώνει τον προδότη όπου η λέξη λαμβάνεται αντί για ουσιαστικό (δ). «Ο και παραδούς αυτόν». Καταπληκτικό γεγονός, το οποίο αναφέρεται πάλι και πάλι, και αφήνεται να μιλήσει από μόνο του, χωρίς κάποιο σχόλιο· ότι δηλαδή ένας, τον οποίο ο Χριστός διάλεξε απόστολό του –ένας από τους 12- παρέδωσε αυτόν στους εχθρούς του.

Δεν χωρά αμφιβολία, ότι ο Κύριος διέκρινε στον Ιούδα τα αναγκαία προσόντα για το αξίωμα του αποστόλου. Είναι προφανές επίσης ότι ο Ιούδας ανταποκρίθηκε στην πρόσκληση του Χριστού και ακολούθησε αυτόν με επίγνωση του τι επέβαλλε σε αυτόν η κλήση αυτή. Η προδοσία του Ιούδα είναι απόδειξη, ότι κανένα αξίωμα στην εκκλησία, οσοδήποτε υψηλό, παρέχει ασφάλεια· ολέθρια πτώση είναι δυνατή και για αυτούς που βρίσκοντα πάρα πολύ κοντά στο Χριστό.

Στιχ. 5-31. Το έργο και η εξουσία των δώδεκα μαθητών.

Ματθ.10,5 Τούτους⁽¹⁾ τούς δώδεκα απέστειλεν ὁ Ἰησοῦς παραγγείλας αὐτοῖς λέγων⁽²⁾· εἰς ὁδὸν ἐθνῶν⁽³⁾ μὴ ἀπέλθῃτε καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν⁽⁴⁾ μὴ εἰσέλθῃτε⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Αυτούς τους δώδεκα μαθητές τους απέστειλε και τους έδωσε τις εξής παραγγελίες: Μην πάτε σε δρόμο που θα σας οδηγήσει σε χώρα που κατοικούν ειδωλολάτρες, και μη μπείτε σε πόλη που ανήκει σε Σαμαρείτες.

(1) «Αυτούς· ποιους; Τους ψαράδες, τους απλούς ανθρώπους του λαού, τους τελώνες» (Θφ).

(2) Οι εντολές που δίνονται στους 12 παρουσιάζονται πολύ μακρότερες στον Ματθαίο από ότι στον Μάρκο και τον Λουκά, και μεγάλο μέρος τους ταυτίζεται με τις οδηγίες που σύμφωνα με τον Λουκά δόθηκαν στους 70 αποστόλους. Κάποια τμήματα είναι κατάλληλα για την πρώτη αυτή αποστολή, άλλα όμως αναφέρονται σαφώς στην μετά την Ανάληψη περίοδο (ρ).

Παρόλο που η περιοδεία αυτή είναι πολύ περιορισμένη σε σύγκριση με αυτές που έγιναν από τους αποστόλους μετά τον θάνατο του Κυρίου, οι δοσμένες για αυτήν οδηγίες και παραγγελίες ήταν τέτοιες, ώστε να χρησιμεύσουν σε αυτούς σε όλη τη ζωή τους και να τους μείνουν αλησμόνητες (ο).

(3) Σε δρόμο ο οποίος οδηγεί προς τα έθνη. Αναφέρεται στους πολυπληθείς εθνικούς κατοίκους της Παλαιστίνης (α). Η φράση σημαίνει: Μη βγείτε από το ιουδαϊκό έδαφος σε χώρες ελληνιστικές (S). Δεν ήλθε ακόμη ο καιρός, ώστε οι θησαυροί του ευαγγελίου να ξεχυθούν και στα έθνη (ο).

(4) Οι απόστολοι ήταν κάποιες φορές αναγκασμένοι να περνούν από τους δρόμους των Σαμαρειτών κατά τις οδοιπορίες τους, δεν υπήρχε όμως ανάγκη και να μπαίνουν ή να παραμένουν στις πόλεις τους (b). Είναι αξιοσημείωτο, ότι οι Σαμαρείτες διακρίνονται προσεχτικά από τους εθνικούς και από την άποψη αυτή ο τόνος των λόγων αντιτίθεται με την αδιάλλακτη εχθρότητα των φανατικών Ιουδαίων, οι οποίοι κατά τα ταξίδια τους τα

μεταξύ της Γαλιλαίας και Ιουδαίας, προτιμούσαν να περάσουν μέσω της ελληνιστικής χώρας που ήταν πέρα από τον Ιορδάνη και κατοικούνταν από εθνικούς, για να μην περάσουν από το έδαφος των Σαμαρειτών (S).

Οι Σαμαρείτες ήταν λαός μιγάδας από Εβραίους και εθνικούς μετά την καταστροφή των βασιλείων των 10 φυλών. Δες Δ' Βασ. ιζ 24. Από το τέλος της αιχμαλωσίας βρίσκονταν αυτοί σε διαρκή αγώνα με τους Ιουδαίους. Μίσος αδιάλλακτο, φυλετικό και θρησκευτικό χώριζε τις δύο φυλές και αυτού την απήχηση συναντούμε σε πολλά σημεία της Κ.Δ. (F).

Ήταν απόγονοι εκείνων των εθνικών αποίκων τους οποίους ο βασιλιάς των Ασσυρίων Σαλαμανασάρ (Δ' Βασ. ιζ 24) απέστειλε στη Σαμάρεια μετά την από αυτήν αιχμαλωσία και εκτόπιση των Ισραηλιτών. Οι άποικοι αυτοί αναμίχτηκαν με κάποιους Ισραηλίτες και έτσι προήλθαν οι Σαμαρείτες (ο).

(5) «Φρόντισα πρώτα αυτούς να διορθώσω (τους Ιουδαίους), και απομακρύνοντας από όλους τους άλλους, σάς στέλνω διδασκάλους και γιατρούς σε αυτούς. Και όχι μόνο σας απαγορεύω να κηρύξετε προς άλλους πριν από αυτούς, αλλά ούτε σας επιτρέπω να πλησιάσετε οδό που οδηγεί προς αυτούς και ούτε να μπείτε σε κάποια πόλη αυτών» (X).

Η απαγόρευση του να μεταβούν στα έθνη ή τους Σαμαρείτες ήταν προσωρινή και ίσως περιορισμένη, μόνο για την πρώτη αποστολική περιοδεία των 12. Οι Ιουδαίοι είχαν πρώτοι δικαιώματα να τύχουν του ευαγγελισμού, αλλά και οι 12 δεν ήταν ακόμη καταρτισμένοι παρά μόνο για τους Ιουδαίους.

Όταν όμως οι απόστολοι απέκτησαν πείρα στο στενότερο αυτό πεδίο και οι Ιουδαίοι απαρνήθηκαν τα προνόμιά τους, τότε οι απόστολοι στράφηκαν προς τα έθνη και έγιναν διδασκαλοί όλου του κόσμου. Ο Χριστός τόσο με τον λόγο του, όσο και με το παράδειγμά του έδειξε, ότι οι Σαμαρείτες (Ιω. δ 4-42, Λουκ. θ 52) και τα έθνη (Ματθ. ιε 28) δεν θα αποκλείονταν για πάντα.

Ματθ.10,6 πορεύεσθε δὲ μᾶλλον⁽¹⁾ πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα⁽²⁾ οἴκου Ἰσραὴλ⁽³⁾.

Μετάφραση: Πηγαίνετε καλύτερα στα χαμένα πρόβατα που κατάγονται από το γένος του Ισραήλ.

(1) Με το μάλλον δείχνει ο Σωτήρας ότι δεν είναι απολύτως επίμεμπτο το άλλο (να πάνε σε δρόμο εθνών και να μπουν σε πόλη Σαμαρειτών), αλλά ότι είναι πιο σκόπιμο τώρα να πορευτούν προς τα πρόβατα τα χαμένα του Ισραήλ. Επομένως το μάλλον=καλύτερο, ως σκοπιμότερο (δ), για να μην έχουν ποτέ βάσιμη δικαιολογία οι Ιουδαίοι λέγοντας, ότι ο ίδιος

ο Κύριος απέρριψε αυτούς, επειδή έστειλε τους αποστόλους προς τα έθνη και τους Σαμαρείτες (Ιε).

(2) «Ονόμασε αυτούς πρόβατα χαμένα, πολύ λογικά· πρόβατα μεν, διότι από παλιά ποιμαίνονταν από το Θεό· Διότι λέει ο Ψαλμός, Εσύ που ποιμαίνεις τον Ισραήλ, πρόσεξέ μας (Ψαλμ. οθ 1), χαμένα όμως, επειδή είναι αυτοί κουρασμένοι και παραμελημένοι, όπως ειπώθηκε» (Ζ).

Πρόβατα χαμένα ονομάζει τους Ισραηλίτες σύμφωνα με το Ιερεμ. κζ 6 («πρόβατα χαμένα έγινε ο λαός μου» δεσ και Ψαλμ. ρη 176, Ησ. νη 6 κλπ), διότι κατά κανόνα ήταν σε τέτοια ηθική κατάσταση, ώστε ο Θεός, που ποιμαίνει τον Ισραήλ, δεν ήξερε που βρίσκονται, μιας και απαξιούσε να γνωρίσει τους δρόμους τους αφού απομακρύνθηκαν από αυτόν (δ). Πρόβατα τα οποία πνευματικά είναι νεκρά (L), πλανημένα μακριά από την πνευματική λατρεία του Θεού και παραδομένα στην τήρηση μάταιων εξωτερικών τύπων (ο).

(3) «Από τον οίκο (=γενιά) του Ισραήλ ονόμασε αυτούς επειδή ήταν Ισραηλίτες» (Ζ). Φράση της Π.Δ. που σπάνια συναντιέται στην Κ.Δ. Δες Ματθ. ιε 24, Πράξ. β 36, ζ 42, Εβρ. η 8, 10 (L)=του γένους του Ισραήλ, απόγονοι της οικογένειας Ισραήλ (g).

Ματθ.10,7 πορευόμενοι⁽¹⁾ δὲ κηρύσσετε λέγοντες⁽²⁾ ὅτι ἤγγικεν⁽³⁾ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι εκεί που πηγαίνετε, να κηρύττετε λέγοντας ότι πλησίασε η έλευση και εγκαθίδρυση της βασιλείας των ουρανών στη γη. Σε λίγο ιδρύεται η Εκκλησία, στην οποία με το κήρυγμα του ευαγγελίου και τη χάρη των μυστηρίων θα μεταδίδεται στους πιστούς η θεία ζωή της επουράνιας βασιλείας.*

(1) Ανταποκρίνεται στο πορεύεσθε του σ. 6 (b). Εκεί που θα πηγαίνετε. Ή, καθώς πηγαίνετε. Και αυτό αποτελεί άλλη ένδειξη για την προσωρινότητα του χαρακτήρα των οδηγιών αυτών. Οι απόστολοι τώρα πρόκειται να είναι περιοδευτές κήρυκες, κινούμενοι από τόπο σε τόπο. Δεν πρόκειται να επιχειρήσουν προς το παρόν κάποια μόνιμη οργάνωση. Τα πρόβατα είναι όλα διασκορπισμένα και το πρώτο πράγμα, το οποίο πρέπει να γίνει είναι να αφυπνιστεί μέσα τους ο πόθος απόκτησης ποιμένα και ποιμένης. Ο Μεσσίας και η βασιλεία του είναι έτοιμα, όταν και τα πρόβατα αυτά ετοιμαστούν.

(2) Το κύριο θέμα του Ιωάννη (Ματθ. γ 2) και του ίδιου του Ιησού (Ματθ. δ 17)(L).

(3) «Δηλαδή είναι κοντά σας, εάν θέλετε να την αποκτήσετε» (Ζ).

(4) Προαναγγέλλεται η προσεχής σύσταση της εκκλησίας για εγκαινιασμό ζωής σύμφωνα με τον ουράνιο τύπο (δ).

Ματθ.10,8 άσθενοῦντας θεραπεύετε⁽¹⁾, λεπρούς καθαρίζετε⁽²⁾, νεκρούς ἐγείρετε⁽³⁾, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε⁽⁴⁾, δωρεὰν δότε⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Και για να επιβεβαιώνεται το κήρυγμά σας, σας δίνω εξουσία και δύναμη να θεραπεύετε ασθενείς, να καθαρίζετε λεπρούς, να ανασταίνετε νεκρούς, να βγάζετε δαιμόνια. Τη χάρη αυτή της θαυματουργίας τη λάβατε δωρεάν, δωρεάν δώστε την και σεις, χωρίς να παίρνετε χρήματα.

(1) «Έδωσε σε αυτούς χάρη θεραπειών, ώστε αυτοί που δεν θα πείθονταν από το κήρυγμα, θα πείθονταν από τα θαύματα» (Ζ). Και «κάνοντας αυτούς αξιόπιστους, λέει· Να θεραπεύετε τους ασθενείς...» (Χ).

(2) Διακρίνονται εδώ και στο ια 5 οι λεπροί από τους υπόλοιπους ασθενείς ως ιδιαίτερη τάξη που ζούσε έξω από την κοινωνία των ανθρώπων (δ).

(3) Η εξουσία να ανασταίνουν νεκρούς είναι καταπληκτική. Καμία τέτοια εξουσία δεν αναφέρεται από τον Μάρκο ή τον Λουκά και οι λέξεις αυτές αποσιωπούνται και εδώ από πολλούς κώδικες. Αλλά οι κώδικες αυτοί είναι πολύ μεταγενέστεροι, ενώ οι παλαιότεροι αναφέρουν αυτές και για αυτό δεν μπορούν να απορριφθούν ως παρείσακτες.

Πιθανότερο είναι, ότι αποσιωπήθηκαν από τους μεταγενέστερους αντιγραφείς, επειδή κανένα παράδειγμα ανάστασης νεκρού από τους μαθητές κατά την περίοδο αυτή δεν αναφέρεται στα ευαγγέλια και οι άλλοι δύο συνοπτικοί δεν μιλούν εδώ για τέτοια εξουσιοδότηση, και για αυτό θεωρήθηκε από τους αντιγραφείς ως μεταγενέστερη προσθήκη. Αλλά ο ευαγγελιστής εδώ θέλησε να δείξει, ότι ο Μεσσίας παραχώρησε στους αποστόλους του πλήρες το μέτρο της ευεργετικής δύναμης, την οποία αυτός ο ίδιος ασκούσε (ρ).

(4) «Δωρεάν πήρατε από εμένα την χάρη αυτή των θεραπειών, χωρίς καθόλου οι ίδιοι να κοπιάσετε» (Ζ). «Για να μην υπερηφανευτούν από τα θαύματα που θα γίνονταν, λέει, δωρεάν την πήρατε. Δηλαδή δεν τα πήρατε αυτά ως μισθό ούτε επειδή κοπιάσατε, διότι είναι δική μου η χάρη» (Θεοδ. Μοναχ.).

(5) «Δωρεάν δώστε αυτά στους ανθρώπους, χωρίς να ζητάτε από αυτούς τίποτα βιοτικό» (Ζ). Εάν οι απόστολοι δέχονταν αμοιβή για τα θαύματα, το αποτέλεσμα από αυτά θα εξασθενούσε (Λ). Η παραγγελία αυτή δεν συγκρούεται με αυτήν στο σ. 10 «είναι άξιος ο εργάτης του μισθού του». Το να δέχονται τροφή από εκείνους χάριν των οποίων μοχθούσαν,

επιτρεπόταν και ήταν καθήκον εκείνων, για τους οποίους μοχθούσαν οι απόστολοι, να παρέχουν τα προς το ζην αναγκαία σε αυτούς. Αλλά το να μεταβάλλουν σε υπόθεση εμπορίου τις θαυματουργικές τους δυνάμεις δεν επιτρεπόταν για κανένα λόγο (ρ).

Οι απόστολοι αρνούνταν να καρπωθούν επίγεια οφέλη από τη διακονία τους (Β Κορ. ια 7. Δες Α΄ Κορ. θ 18, Β΄ Κορ. ιβ 13-18, Α΄ Θεσ. β 9, Πράξ. κ 33-35). Η Διδαχή (XI-XIII) εφιστά ομοίως την προσοχή για την παράβαση της παραπάνω αρχής (S).

Ματθ.10,9 μὴ κτήσησθε⁽¹⁾ χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν⁽²⁾ εἰς τὰς ζώνας⁽¹⁾ ὑμῶν,

Μετάφραση: Μην αποκτήσετε και μη φυλάγετε στις ζώνες σας χρυσά νομίσματα, ούτε αργυρά, ούτε χάλκινα.

(1) Μην κτήσησθε... στις ζώνες σας=μην αποκτήσετε και βάλετε μέσα στις ζώνες σας (δ). «Διότι συνήθιζαν οι οδοιπόροι να κουβαλάνε βαλάντια (πουγγιά) κρεμασμένα στις ζώνες, μέσα στα οποία είχαν τα χρήματα» (Z).

Ή, μάλλον εννοεί τη ζώνη, η οποία επειδή ήταν κοίλη χρησίμευε για να μπαίνουν σε αυτήν νομίσματα (g). Οι οδοιπόροι συνήθως φύλαγαν τα χρήματά τους στις ζώνες, φορώντας σαν ζώνη αυτό που στα τουρκικά λέγεται κεμέρ (δ). «Δεν είτε πάντως μην πάρετε μαζί σας χρυσό, αλλά μην έχετε ως κτήμα σας» (Σχ).

(2) Χρυσός, άργυρος, χαλκός, λέγονται και τα νομίσματα από χρυσό, άργυρο, χαλκό (δ). Τα νομίσματα του Ηρώδη ήταν κατασκευασμένα κυρίως από χαλκό. Τα αργυρά και χρυσά νομίσματα, κοπής ρωμαϊκής ή ελληνικής, ήταν σπάνια. Προτρέπει εδώ να μην προβαίνουν σε κάποια προμήθεια για το περαιτέρω ταξίδι τους. Να πηγαίνετε, λέει, στους αδελφούς σας που μένουν σε γειτονικές χώρες και ο καλύτερος τρόπος του να κατακτήσετε τις καρδιές τους και την εμπιστοσύνη τους είναι το να επαφίεστε εξ' ολοκλήρου στην φιλοξενία τους (S).

«Νομοθετεί λοιπόν στους μαθητές τέλεια ακτημοσύνη. Πρώτα μεν διότι τους θέλει να είναι όχι μόνο υπεράνω υποψίας (χρηματισμού), αλλά και θαυμαστούς· διότι τίποτα δεν κάνει τόσο θαυμαστούς, όσο βίος απέριττος και ολιγαρκής· κατόπιν τους απαλλάσσει από κάθε φροντίδα, που συνηθίζει πολλές φορές να εμποδίζει· έπειτα θέλει να δείξει ότι η δική του δύναμη είναι αρκετή σε αυτούς για τα πάντα. Για αυτό και ύστερα έλεγε ότι, όταν σας έστειλα χωρίς βαλάντιο και σακούλι, μήπως στερηθήκατε κάτι;» (Z).

Ματθ.10,10 μὴ πῆραν⁽¹⁾ εἰς ὁδὸν⁽²⁾ μηδὲ δύο χιτῶνας⁽³⁾ μηδὲ ὑποδήματα μηδὲ ῥάβδον⁽⁴⁾. ἄξιος⁽⁵⁾ γάρ ἐστιν ὁ ἐργάτης⁽⁶⁾ τῆς τροφῆς⁽⁷⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Ούτε να αποκτήσετε σάκο για να βάζετε σ' αυτόν ψωμί για το δρόμο που θα κάνετε. Ούτε δύο πουκάμισα να αποκτήσετε, ούτε υποδήματα εκτός από τα πέδιλα που θα φοράτε, αλλά ούτε και ραβδί. Αυτά σας είναι περιττά. Διότι είστε εργάτες που εργάζεσθε για την πνευματική ωφέλεια των ανθρώπων, και κάθε εργάτης δικαιούται να δέχεται την τροφή του από εκείνους για τους οποίους μοχθεί.

(1) «Πήρα λέει το σακκούλι, που χρησιμοποιούσαν στο δρόμο βάζοντας μέσα ψωμί» (Ζ). Το δισάκκι, στο οποίο έμπαινε ψωμί και άλλα αναγκαία για τροφή και ενδυμασία (δ). Σύμφωνα με τον Deissmann πρόκειται όχι για σακκούλι ψωμιού, αλλά για σακκούλι συλλογής για επαιτεία, οπότε η έννοια θα ήταν: Μη ζητιανεύετε όπως οι εθνικοί ιερείς, οι οποίοι έκαναν εκδρομές για επαιτεία (S). Η έννοια όμως αυτή αποκλείεται από το ακόλουθο «για το δρόμο».

(2) Το εις οδόν σημαίνει για το δρόμο, την οδοιπορία (δ).

(3) Άλλον δηλαδή εκτός από εκείνον τον οποίο φοράτε (δ).

(4) «Αξίζει να αναζητήσουμε πώς ο μεν Ματθαίος και ο Λουκάς λένε ότι διατάχτηκαν αυτοί να μην έχουν ούτε υποδήματα ούτε ραβδί, ενώ ο Μάρκος λέει ότι επιτράπηκαν αυτά μόνα σε αυτούς;» (Ζ).

Ή, οι διαφορές αυτές οι ελαφρές δεν πρέπει να μας ανησυχούν, διότι η γενική έννοια και στους τρεις συνοπτικούς είναι η ίδια: μην προβαίνετε σε επίπονες προετοιμασίες, αλλά πηγαίνετε όπως είστε. Δεν πρέπει να μοιάζετε με πρόσωπα που ταξιδεύουν για αναψυχή ή για εμπόριο, αλλά πηγαίνετε με κάθε απλότητα (ρ).

Σύμφωνα με την παρατήρηση του Αυγουστίνου (de Cons. Evang II 2,3) για να εξηγήσουμε τις λεπτές αυτές διαφορές πρέπει να λάβουμε υπ' όψη μάλλον το πνεύμα και την πρόθεση αυτού που μιλά παρά τις διάφορες μορφές, με τις οποίες μας διασώθηκαν τα λόγια του (F).

Ή, το κείμενο του Μάρκου παρουσιάζει την αρχική μορφή της εντολής, αλλά αργότερα η αυστηρότητα αυξήθηκε (S).

Ή, «αρχικά μεν έτσι διέταξε (ο Κύριος), όπως είπαν ο Ματθαίος και ο Λουκάς. Ύστερα όμως επέτρεψε σε αυτούς να φορούν μόνο σανδάλια και να έχουν ραβδί, και για να προφυλάσσουν τα πόδια τους και για να στηρίζουν το σώμα τους, δείχνοντας συγκατάβαση στην ασθένειά τους λόγω της ταλαιπωρίας από την οδοιπορία, όπως ο Μάρκος έγραψε» (Ζ).

Από τις τρεις ερμηνείες η πρώτη πιο σοβαρή.

(5) «Για να μην πουν όμως: Από πού λοιπόν θα τραφούμε, αν δεν κουβαλάμε τίποτα, λέει, διότι είναι άξιος ο εργάτης της τροφής του» (Ζ), «κάνοντας φανερό ότι έπρεπε αυτοί να

τρέφονται από τους μαθητές, έτσι ώστε ούτε αυτοί να υπερηφανεύονται εις βάρος των μαθητών τους, με την πρόφαση ότι όλα τα παρείχαν σε αυτούς χωρίς τίποτα να παίρνουν από αυτούς, ούτε εκείνοι πάλι να απομακρυνθούν εξαιτίας της περιφρόνησης εκ μέρους των αποστόλων» (Χ).

(6) Παροιμιακός λόγος που ενσωματώνει την δίκαιη αρχή, ότι κάθε υπηρεσία δικαιούται αμοιβής, από εκείνον στον οποίον προσφέρεται (ο). «Άξιος όμως όχι απλώς ο καθένας, αλλά ο εργάτης της τροφής του» (Β).

«Δείχνει ότι αυτό το πράγμα είναι οφειλή αποκαλώντας και αυτούς εργάτες και ονομάζοντας αυτό που δίνεται μισθό. Μη δηλαδή νομίσετε, λέει, ότι επειδή η εργασία σας γίνεται με λόγια ότι είναι μικρή η ευεργεσία που προσφέρετε· διότι αυτό το πράγμα έχει κόπους πολλούς· και ό,τι τυχόν δώσουν οι διδασκόμενοι, δεν το δίνουν κάνοντάς σας χάρη, αλλά αποδίδοντας αμοιβή» (Χ).

(7) Η λέξη αυτή περιλαμβάνει όλα όσα απαριθμούνται στους σ. 9,10 (β). «Της τροφής όμως είπε, όχι της απόλαυσης» (Θφ). Δεν επιτρεπόταν να πάρουν παραπάνω ρούχα ή τροφές, αλλά δικαιούνταν να αναμένουν τα προς συντήρησή τους αναγκαία από αυτούς που εξυπηρετούνταν από αυτούς στα πνευματικά (ο).

Ματθ.10,11 ⁽¹⁾εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε ⁽²⁾ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ⁽³⁾ ἐστὶ, κάκει ⁽⁴⁾ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε ⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Σε όποια λουιπόν πόλη ή χωριό πάτε, εξετάστε ποιος από τους κατοίκους της έχει καλή υπόληψη και είναι άξιος να σας φιλοξενήσει. Και μείνετε μόνο στο δικό του το σπίτι, μέχρι να αναχωρήσετε απ' την πόλη εκείνη.

(1) Το «άξιος ο εργάτης της τροφής του» ετοιμάζει την μετάβαση στα λεγόμενα στο σ. 11, όπου αναφέρεται, ποια πρέπει να είναι η στάση των αποστόλων σε αυτούς που τους φιλοξενούν (L).

«Επειδή είπα, λέει, άξιος ο εργάτης της τροφής του, δεν σας άνοιξα τις πόρτες όλων, αλλά και εδώ διατάζω να δείξετε πολλή ακρίβεια. Διότι αυτό θα σας ωφελήσει και για να αποκτήσετε καλή φήμη και για να βρίσκετε την τροφή σας» (Χ).

«Το να αναζητούν τους άξιους σε κάθε πόλη, σημαίνει το να μην περιδιαβαίνουν τις πόρτες όλων» (Σχ).

(2) Ρωτώντας άλλους και με πνευματική εξέταση (b).

(3) «Ζητά να είναι ένας ο άξιος να τους υποδεχτεί, δηλαδή ο πιο σεμνός, ο πιο θεοσεβούμενος» (Ζ), «για να μην ντροπιάζεται το αξίωμα του κηρύγματος από την αναξιότητα αυτού που υποδέχεται» (Ιε) «και για να μην τους κατηγορούν επειδή αναμίχτηκαν με ανάξιους» (Θφ). Άξιος να γίνει φιλοξενητής σας (b).

(4) Στο σπίτι του ανθρώπου αυτού (b).

(5) Έως ότου αναχωρήσετε από την πόλη (b), «ώστε, με το να αλλάζουν σπίτια, να μην λυπούν αυτόν που τους υποδέχτηκε και να μην δίνουν την εντύπωση ότι είναι λαίμαργοι» (Ζ), «για να μην κατηγορούνται ως λαίμαργοι και φανούν ότι υβρίζουν αυτούς που πρώτοι τους υποδέχτηκαν» (Θφ) και να μην εμφανίζονται ότι επιζητούν ανετότερο σπίτι (S), ή να παρέχουν την εντύπωση ανθρώπων ασταθών, ελαφρών που επιζητούν την καλοπέρασή τους (F).

Ματθ.10,12 εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν⁽¹⁾ ἀσπάσασθε⁽²⁾ αὐτήν⁽³⁾ λέγοντες· εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.

Μετάφραση: *Κι όταν μπαίνετε στο σπίτι του ανθρώπου που σας τον σύστησαν ως άξιο, δώστε του χαιρετισμό και ευχή λέγοντας: Ας έλθει ειρήνη στο σπίτι αυτό.*

(1) Στο σπίτι αυτού που σας σύστησαν ως άξιο (δ).

(2) Το ασπάζομαι όπως και στο Ματθ. ε 47 σημαίνει χαιρετίζω. Χαιρετίστε αυτό «λέγοντας ειρήνη σε αυτό το σπίτι» όπως προσθέτουν ο σιναϊτικός και κάποιοι άλλοι κώδικες. Αυτός ήταν ο συνηθισμένος στους Ιουδαίους χαιρετισμός. Ότι και εδώ αυτόν τον χαιρετισμό εννοεί, φαίνεται από τον επόμενο στίχο («ας έλθει η ειρήνη σας...»)(δ).

Ο Κύριός μας αποδέχτηκε τους ήδη χρησιμοποιούμενους χαιρετισμούς και τις εθιμοτυπίες, δίνοντας σε αυτούς υψηλότερη έννοια (b). Ο χαιρετισμός αυτός δείχνει το σκοπό της εισόδου των αποστόλων, ώστε με το κήρυγμα του ευαγγελίου να φέρουν την ειρήνη στο σπίτι με την συμφιλίωση με το Θεό (δ).

(3) Ο χαιρετισμός αυτός θα γινόταν ασχέτως του αν το σπίτι αποδεικνυόταν στη συνέχεια ανάξιο, θα έμενε όμως χωρίς αποτέλεσμα, εάν ο ιδιοκτήτης αποδείκνυε τον εαυτό του ανάξιο (S).

Ματθ.10,13 ἐὰν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἀξία⁽¹⁾, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν⁽²⁾ ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾗ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω⁽³⁾.

Μετάφραση: Κι αν οι κάτοικοι του σπιτιού αυτού αποδεχθούν άξιοι του ευαγγελίου, εφόσον το δεχθούν με πίστη, ας έλθει στο σπίτι τους η ειρήνη που τους ευχηθήκατε. Εάν όμως δεν είναι άξιοι, η ειρήνη σας ας επιστρέψει σε σας, κι ας αυξηθεί έτσι η ειρήνη που έχετε.

(1) Το άξιος του σ. 11 πρέπει να το θεωρήσουμε ότι σημαίνει την συνηθισμένη καλή υπόληψη, το δεύτερο όμως αυτό ότι δηλώνει και τη διάθεση του να δεχθούν οι ένοικοι το ευαγγέλιο (L). Σπίτι άξιο του ευαγγελίου με τη μετάνοια και την πίστη που δείχνει (δ).

(2) Η ειρήνη, της οποίας εσείς υπήρξατε αγγελιοφόροι (b)· «η ειρήνη που δόθηκε από εσάς» (Z). Η λέξη ειρήνη υπονοεί εδώ ευτυχία, ευδαιμονία, κάθε είδος αγαθού (ο). Ελθέτω (ας έλθει). Η αρχαία ευλογία, όπως και η κατάρα θεωρούνταν ότι κατέχει κάποιο είδος αντικειμενικής ύπαρξης από μόνη της, αμέσως μόλις απαγγελόταν, και η δύναμή της ποίκιλλε ανάλογα με τον βαθμό της προσωπικής σοβαρότητας αυτού που μιλούσε. Έτσι εξηγείται και η γλώσσα που χρησιμοποιείται εδώ (ας έλθει, ας επιστρέψει). Δες Ησ. με 23,νε 11,Ζαχ. ε 3 (S). «Μάθε λοιπόν από εδώ, ότι κατεзоχήν τα έργα μας μάς ευλογούν» (Θφ).

(3) «Δηλαδή ας μην ενεργήσει τίποτα, αλλά αφού πάρετε αυτήν μαζί σας, βγείτε» (Z).

Ας επιστρέψει σε σας η ειρήνη με την πληροφορία ότι εκτελέσατε ένα καθήκον, όπως και με άυξηση της ηρεμίας και πνευματικής δύναμης. Ό,τι μία φορά βγήκε από τον πλούτο του Θεού, δεν βγήκε μάταια, αλλά ασφαλώς βρίσκει κάποιον για να φτάσει μέχρις αυτόν. Αυτό είναι παρηγοριά για τους λειτουργούς, οι οποίοι φαίνονται στους εαυτούς τους ότι δεν παράγουν κάποια ωφέλεια. Ο Κύριος λέει σε αυτούς έτσι: Το περιφρόνησαν αυτό· ας το έχετε εσείς οι ίδιοι (b).

Ματθ.10,14 καὶ ὃς⁽¹⁾ ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι⁽²⁾ ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν⁽³⁾ τῶν ποδῶν ὑμῶν.

Μετάφραση: Κι όποιος δεν σας δεχθεί και δεν ακούσει τους λόγους σας, καθώς θα βγαίνετε ἔξω από το σπίτι του ή από την πόλη εκείνη που δεν σας δέχθηκε, τινάξτε καλά τη σκόνη που πήραν τα πόδια σας από τον τόπο εκείνο, ώστε τίποτε απ' αυτούς να μη μείνει πάνω σας· αλλά και για να δείξετε με τον τρόπο αυτό ότι δεν έχετε πλέον καμία σχέση μαζί τους.

(1) Οικοδεσπότης ή άρχοντας πόλης (b).

(2) Ανακόλουθος ο λόγος· αντί να πει «βγείτε από το σπίτι του και τινάξτε» μετέβαλε την σύνταξη και ως κύριο ρήμα έβαλε το «εκτινάξτε», οπότε η κανονική έκφραση θα ήταν «και αν δεν σας δεχτούν, ούτε ακούσουν τα λόγια σας, βγαίνοντας τινάξτε» (δ).

(3) «Δήλωνε αυτό το τινάγμα, ότι όχι μόνο δεν πήραν τίποτα από εκεί, αλλά και την σκόνη από εκεί την τινάζουν από τα πόδια τους, σαν να είναι είναι και αυτή βέβηλη για αυτούς» (Ζ).

«Η φράση τινάξτε τη σκόνη από τα πόδια σας σημαίνει το εξής: ή το λέει για να δείξει ότι τίποτα δεν πήραν από αυτούς ή για να γίνει ως φανερή μαρτυρία σε αυτούς της μακράς οδοιπορίας, την οποία βάδισαν για αυτούς» (Σχ), «και δεν τους ωφέλησαν» (Θφ).

Η πράξη αυτή είναι συμβολική (δες Πράξ. ιγ 51) και εκφράζει πλήρη χωρισμό των μερών. Τον ανάξιο οικοδεσπότη πρέπει να τον μεταχειριστούν ως εθνικό (S).

Ματθ.10,15 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον⁽¹⁾ ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρας⁽²⁾ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως⁽³⁾ ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Αληθινά σας λέω, την ημέρα της κρίσεως θα είναι περισσότερο επιεικής η τιμωρία για εκείνους που έζησαν στη χώρα των Σοδόμων και των Γομμόρων, παρά για την πόλη εκείνη που δεν δέχθηκε τους απεσταλμένους μου.

(1) Θα είναι πιο ανεκτή η τύχη (g). Θα είναι επιεικέστερη δηλαδή η κρίση του Θεού για την γη Σοδόμων και Γομόρρων (δ). Θα υπάρχει λοιπόν διαβάθμιση και στην τιμωρία των αμαρτωλών στο μέλλον. Θα είναι πιο επιεικής «διότι τα Σόδομα και τα Γόμορρα ούτε θαύματα είδαν, όπως αυτοί αναρίθμητα, ούτε προς τη γη τους στάλθηκαν μαθητές από τον Σωτήρα» (Ζ).

(2) «Η θεόσταλη τιμωρία αυτών φαινόταν σε όλους ως η πιο φοβερή από κάθε άλλη, διότι η περιοχή εκείνη μέχρι και τώρα φαίνεται καμμένη και διακηρύττει τη συμφορά που έπαθε» (Ζ). Τα Σόδομα για πολύ καιρό προβλήθηκαν ως τυπικό παράδειγμα εκδίκησης της θείας κρίσης και στην Π.Δ. (Ησ. α 9) και στην Κ.Δ. (Ματθ. ια 23,24,Λουκ. ιζ 29,Ρωμ. θ 29,Ιούδα 7)(S).

(3) Σημαίνεται η μελλοντική ημέρα της Κρίσεως (S). Με αυτό «δήλώσε, ότι και στη μέλλουσα ζωή οι Σοδομίτες και Γομορρίτες θα τιμωρηθούν. Και από εδώ είναι φανερό ότι κάποιες αμαρτίες τιμωρούνται και εδώ και εκεί» (Ζ).

(4) Στους κατοίκους της πόλης εκείνης, οι οποίοι απέρριψαν το ευαγγέλιο (ο). Είναι λοιπόν χειρότερο το να μην πιστεύει κάποιος στο ευαγγέλιο παρά το να μιμείται τους ανθρώπους

των Σοδόμων (b). Η απιστία είναι μεγαλύτερη από κάθε κακία, διότι εμποδίζει τη μετάνοια και άφεση των αμαρτιών, στις οποίες όλοι οι άνθρωποι υπόκεινται (δ).

Ματθ.10,16 ἰδοὺ⁽¹⁾ ἐγὼ⁽²⁾ ἀποστέλλω⁽³⁾ ὑμᾶς ὡς πρόβατα⁽⁴⁾ ἐν μέσῳ⁽⁵⁾ λύκων⁽⁶⁾· γίνεσθε οὖν⁽⁷⁾ φρόνιμοι⁽⁸⁾ ὡς οἱ ὄφεις⁽⁹⁾ καὶ ἀκέραιοι⁽¹⁰⁾ ὡς αἱ περιστέραί⁽¹¹⁾.

Μετάφραση: *Να λοιπόν, εγώ ο Κύριός σας σας αποστέλλω για να είστε σαν πρόβατα ήμερα ανάμεσα σε αιμοβόρους λύκους, με τους οποίους μοιάζουν οι εχθροί του ευαγγελίου, οι οποίοι είναι κυριευμένοι από τα άγρια πάθη της σάρκας. Αφού λοιπόν τόσο δεινὴ θα εἶναι ἡ θέση σας, φροντίστε να είστε φρόνιμοι σαν τα φίδια, ὥστε να μην εκθέτετε τον εαυτό σας σε ανωφελεῖς και ἀνόητους κινδύνους, και ἀκακοὶ κι ἀπλοὶ σαν τα περιστέρια.*

(1) Χρησιμοποιείται συχνά για δήλωση πράγματος παρόντος (b).

(2) «Εγώ που μπορώ τα πάντα» (Ζ). Εγώ ο Κύριός σας· μη διστάζετε (b). «Εγώ ο ισχυρός και δυνατός, το οποίο αρκεί για παρηγοριά, αρκεί στο να θαρρείτε και να μην φοβάστε τίποτα από ὅσα ἔρχονται ἐναντίον σας» (Ισ.Πηλ.) «Επομένως ἔχετε θάρρος. Διότι θα είστε ἀνίκητοι» (Θφ).

(3) «Αφού τους ενθάρρυνε με ὅσα παρήγγειλε και τους ἔκανε σταθεροὺς και αδαμάντινους, τώρα λοιπόν προλέγει και αὐτά που θα τους συμβούν, ὄχι μόνο τα ὕστερα από λίγο, ἀλλά και τα ὕστερα από πολύ καιρό... ἔτσι ὥστε ἔχοντας ἀκούσει από πρὶν ὅτι θα κακοπαθήσουν, πιο εὐκόλα τότε να τα υπομείνουν» (Ζ).

(4) «Δηλαδή πράους και χαλαροὺς» (Κ). «Φανερώνει την ημερότητά τους την ὁποία πρέπει να ἔχουν ὅταν διδάσκουν» (Σχ.π).

(5) «Ὁχι απλῶς προς λύκους, ἀλλὰ ἀνάμεσα σε λύκους» (Χ). «Ὅπως ὁμως εἶναι ἀδύνατον ἓνα πρόβατο ἀνάμεσα σε λύκους να μην πάσχει, ἔτσι και εσεῖς ἀνάμεσα στους Ιουδαίους» (Θφ). Το εν μέσω λύκων πρέπει να συνδεθεῖ ὄχι με το ἀποστέλλω ἀλλά με την ἀπό ἔξω ἐννοουμένη μετοχή ὄντας ἢ ἐσομένους ως πρόβατα εν μέσω λύκων (δ).

(6) Η εικόνα αὐτή χαρακτηρίζει ἀπό το περισσότερο το σύνολο αὐτῶν προς τους ὁποίους ἐπρόκειτο να κηρύξουν οι ἀπόστολοι· διότι ο λύκος σε ἀντίθεση με το πρόβατο, εἶναι ο σαρκικός και ψυχικός ἄνθρωπος, που δεσπόζεται ἀπό τα ἄγρια ἐγωιστικά πάθη της σάρκας και ζητά να αρπάξει και να κατασπαράξει για κορεσμό τους· ἐνῶ το πρόβατο εἶναι ο πνευματικός ἄνθρωπος, ο πρᾶος και ἡρεμος που δεν βλάπτει κανέναν (δ).

«Να δείχνετε την ημερότητα των προβάτων και αὐτά αν και πρόκειται να πάτε σε λύκους... Διότι ἔτσι κατ' ἐξοχήν θα δείξω τη δύναμή μου, ὅταν πρόβατα νικούν λύκους και ἐνῶ εἶναι

ανάμεσα σε λύκους και δέχονται αναρίθμητα δαγκώματα, όχι μόνο δεν αφανίζονται, αλλά και τους λύκους μεταβάλλουν (και ακριβώς αυτή η μεταστροφή της γνώμης τους και η μεταβολή της διάνοιάς τους είναι πολύ πιο θαυμαστή και σπουδαία από το να τους φονεύσουν) και αυτά, την ώρα που είναι μόνο δώδεκα, ενώ η οικουμένη είναι γεμάτη από λύκους» (Χ).

«Πώς θα γίνει αυτό; Η δική μου δύναμη θα κάνει το παν, αλλά και η δική σας πραότητα θα καταπραΰνει στο μεγαλύτερο βαθμό το άγριο και φονικό των απίστων. Διότι η θρασύτητα δεν συνηθίζει να μαλακώνει με τη θρασύτητα αλλά με την επιείκεια» (Ζ).

«Διότι αν γίνουμε λύκοι, χάνουμε· διότι απομακρύνεται από εμάς η βοήθεια του Ποιμένα· διότι δεν ποιμαίνει λύκους, αλλά πρόβατα και σε αφήνει και αναχωρεί» (Χ).

(7) Επειδή λοιπόν η θέση σας είναι πολύ σοβαρή, να γίνεστε, βαθμιαία να γίνεστε τέλειοι (δ).

(8) «Για να μη νομίσεις δηλαδή, ακούγοντας ότι είναι πρόβατα, ότι ο Χριστιανός πρέπει να είναι ηλίθιος, λέει ότι πρέπει να είναι και συνετός, και να ξέρει πώς πρέπει να συμπεριφέρεται ανάμεσα σε πολλούς εχθρούς» (Θφ).

(9) «Είναι συνετό το φίδι· διότι όταν το χτυπάνε, το μεν άλλο σώμα το αφήνει, αλλά φυλάει μόνο το κεφάλι, γνωρίζοντας ότι μόνο σε αυτό θα είναι καίρια η πληγή» (Ζ).

«Εκείνος με σύνεση κάνει το πονηρό, εμείς με σύνεση ας κάνουμε το αγαθό» (Κλήμεντος). Το φίδι στην Π.Δ. (Γεν. γ 1) ανακηρύσσεται το πιο συνετό από τα ζώα, διότι από ένστικτο κάνει ό,τι υπαγορεύει ο νους στον άνθρωπο· η φρόνησή του εδώ αναφέρεται στην σοφία που εκδηλώνεται στους κινδύνους, με την οποία εφευρίσκει τα κατάλληλα κάθε φορά της προφύλαξης μέσα (δ). Η φρόνηση των αποστόλων.

Ή, λιγότερο πιθανή ερμηνεία, «όπως το φίδι αφήνει τα πάντα, και ακόμα και αν πρέπει να κατακοπεί το σώμα του, δεν προβάλλει μεγάλη αντίσταση για αυτό, προκειμένου να διατηρήσει το κεφάλι του, έτσι και εσύ, λέει, εκτός από την πίστη όλα να τα θυσιάζεις, ακόμη και τα χρήματα, ακόμη και το σώμα, ακόμη και αν χρειάζεται και τη ζωή σου να θυσιάσεις. Διότι εκείνο είναι η κεφαλή και η ρίζα, και αν εκείνη διατηρηθεί, ακόμα και αν όλα τα χάσεις, όλα θα τα αποκτήσεις ξανά με μεγαλύτερη λαμπρότητα» (Χ).

Ή, πιο σωστά, να μιμείστε το φίδι, το οποίο ενώ διώκεται από όλους προφυλάγεται με σύνεση, χωρίς ποτέ να εκθέτει τον εαυτό του σε κίνδυνο. Έτσι και εσείς μην εκθέτετε τους εαυτούς σας σε κινδύνους, αλλά και να μεταχειρίζεστε όλα τα μέσα για αποσόβηση αυτών, προφυλάσσοντας τους εαυτούς σας, για να εκπληρώσετε το σκοπό της αποστολής σας. Και

αυτού του είδους της σοφίας πρότυπο ήταν ο Κύριος, που πολλές φορές κρύφτηκε από τους Ιουδαίους, διότι δεν είχε έλθει ακόμη η ώρα τους (δ).

Υπάρχει πολύ έργο για επιτέλεση και για αυτό είναι πολύτιμη η ζωή κάθε ιεραποστόλου. Όταν διώκονται σε κάποια σφαίρα του έργου, πρέπει να ζητούν άλλη. Μερικές φορές συμβαίνει ώστε να απαιτείται μεγαλύτερος ηρωισμός για αποφυγή του κινδύνου παρά για παραμονή και αντιμετώπισή του. Το να μείνει κάποιος και να αντιμετωπίσει ανωφελή κίνδυνο, μόνο και μόνο για να μην κατηγορηθεί για δειλία, αποτελεί μία από τις λεπτότερες μορφές της δειλίας· και η επιθυμία του να θεωρηθεί κάποιος ως ανδρείος, δεν είναι υψηλό ελατήριο για γενναία πράξη. Του μάρτυρα το στεφάνι δεν αποκτιέται παρά μόνο εάν κάποιος νόμιμα αγωνιστεί (ρ).

(10) Από το α και κεράννυμι, ο αμιγής, ο καθαρός όπως το κρασί και τα μέταλλα. Για ψυχές, όπως εδώ, ο άπειρος δόλου, στον οποίο κανένα κακό δεν αναμίχτηκε, ο αθώς, ο απλός (g). Σύμφωνα με τον μεγάλο ετυμολόγο, με έννοια ηθική δηλώνει «αυτόν που δεν έχει αναμιχτεί με κακά, αλλά είναι απλός και όχι σύνθετος». Δες και Ευριπ. Ορεστ. 922 όπου το ακέραιος μπαίνει παράλληλα με το «αυτός που ασκεί ακατηγόρητη ζωή».

(11) Το περιστέρι στην Π.Δ. ήταν σύμβολο της καθαρότητας και αθωότητας (Άσμα α 15,δ 1,ε 12,Ψαλμ. νστ 1 σύμφωνα με το εβραϊκό πρωτότυπο). Προτρέπονται οι απόστολοι, ώστε μόνο στη φρόνηση να μιμούνται τα φίδια, όχι όμως και στην κακία, αλλά να μιμούνται το αθώο και άκακο περιστέρι και να μην σκέφτονται, ούτε να λένε, ούτε να κάνουν το κακό (δ).

«Επειδή ακριβώς τα περιστέρια, όταν τους αφαιρέσουν τα παιδιά, δεν μνησικακούν σε αυτούς που τα πήραν, αλλά και δέχονται αυτούς πάλι, ακόμη και αν πολλές φορές τα πάρουν, διατάζει να μιμούνται την ακακία αυτών, με το να μη μνησικακούν σε αυτούς που τους αδικούν, αλλά και να δέχονται αυτούς και να τους αγαπούν. Και πρόσεξε σοφία!» (Ζ).

«Διότι δεν παράγγειλε να είναι κανείς απλός και αφελής, ούτε μόνο συνετός, αλλά ανέμειξε αυτά τα δύο, ώστε να γίνουν αυτά αρετή. Την μεν σύνεση του φιδιού την πήρε για να μη δεχόμαστε πλήγματα σε καίρια σημεία, ενώ το άδολο και άκακο του περιστεριού για να μην προβάλλουμε αντίσταση σε αυτούς που μας αδικούν ούτε να τιμωρούμε αυτούς που μας επιβουλεύονται. Διότι βέβαια σε τίποτα δεν ωφελεί η φρόνηση, αν δεν συνυπάρχει με αυτήν και το άκακο του περιστεριού» (Χ). Η συνετή απλότητα αποτελεί ιδανικό που δύσκολα κατορθώνεται (F).

Ματθ.10,17 ⁽¹⁾Προσέχετε⁽²⁾ δὲ⁽³⁾ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια⁽⁴⁾ καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς⁽⁵⁾ αὐτῶν μαστιγώσουσιν⁽⁶⁾ ὑμᾶς·

Μετάφραση: Να λοιπόν, εγώ ο Κύριός σας σας αποστέλλω για να είστε σαν πρόβατα ήμερα ανάμεσα σε αιμοβόρους λύκους, με τους οποίους μοιάζουν οι εχθροί του ευαγγελίου, οι οποίοι είναι κυριευμένοι από τα άγρια πάθη της σάρκας. Αφού λοιπόν τόσο δεινή θα είναι η θέση σας, φροντίστε να είστε φρόνιμοι σαν τα φίδια, ώστε να μην εκθέτετε τον εαυτό σας σε ανωφελείς και ανόητους κινδύνους, και άκακοι κι απλοί σαν τα περιστέρια.

Η περικοπή αυτή δεν έχει ανάλογη στον Μάρκο και το Λουκά. Πράγματι οι προβλέψεις περί διωγμών, και μάλιστα από εθνικούς, υπερβαίνουν τον ορίζοντα της πρώτης αυτής αποστολής. Ο Ματθαίος φίλος των μακρών συνθετικών λόγων συνέθεσε έτσι τον λόγο του Κυρίου, συμπεριλαμβάνοντας ίσως και τμήματα, τα οποία ειπώθηκαν αργότερα από τον Κύριο (L).

Δεν αποκλείεται όμως να «τα είπε αυτά σε αυτούς και πάλι, όταν πλησίαζε το σταυρικό πάθος, όταν τον ρώτησαν οι μαθητές για τη συντέλεια του κόσμου» (Z), όπως αναφέρεται στους άλλους δύο συνοπτικούς.

(1) «Προαναγγέλλει σε αυτούς τους μελλοντικούς πειρασμούς, παρακινώντας τους στους αγώνες» (Z). Αφού είπε, ότι πρέπει να είναι συνετοί και ακέραιοι αναφέρει τώρα σε ποια σχέση οφείλουν να είναι με τους ανθρώπους, τους ως επί το πλείστον σαρκικούς και γήινους (δ).

(2) «Προσέχετε από τους ανθρώπους, με την έννοια του φυλάγεστε από τους ανθρώπους, δηλαδή να προσδοκάτε δεινά από αυτούς» (Z). Η φράση «γίνεσθε φρόνιμοι» εξηγείται τώρα (b). Η προσοχή λοιπόν αυτή και φύλαξη απαιτεί, να μην δίνουν όσο περνά από το χέρι τους την ελάχιστη αφορμή για καταδίωξη είτε μαχόμενοι και φερόμενοι απότομα είτε απ' ευθείας προσβάλλοντας τις λανθασμένες τους δοξασίες, αλλά να συμπεριφέρονται με επιείκεια και χωρίς μάχες (δ).

(3) Σύνδεσμος μεταβατικός και όχι αντιθετικός.

(4) Αναφέρει πρώτα τους διωγμούς από τους Ιουδαίους. Συνέδρια, τα κατά τόπους τέτοια. Το μέγα συνέδριο στα Ιεροσόλυμα, ενώ στις άλλες πόλεις επταμελή αντίστοιχα, που έχουν δύο από τα μέλη τους Λευίτες (Ιωσηφ. Ιουδ. Αρχ. 4,8,14) ή σύμφωνα με το Ταλμούδ αποτελούνταν από 23 μέλη (δ).

(5) Μετά την κρίση από τα συνέδρια η ποινή που τους κατηγορήθηκε θα εκτελεστεί στις συναγωγές τους (δ). Στα συνέδρια συγκεντρώνονται οι άρχοντες, στις συναγωγές ο λαός. Θα θεωρούν την ενέργεια τόσο άγια, ώστε μπορεί αυτή να εκτελείται και στις ίδιες τις συναγωγές (b).

(6) Η δικαιοδοσία των κατά τόπους συνεδρίων ήταν να επιβάλλουν την ποινή της μαστίγωσης (σαράντα παρά μία μαστιγώσεις), όπως αναφέρει ο παρών στίχος (δ). Σκληρά πράγματα προλέγονται, τα οποία παρόλ' αυτά δέχτηκαν και υπέμειναν οι απόστολοι (b).

«Δεν είπε, να ανταποδίδετε και εσείς τα χτυπήματα και να αντιστέκεστε σε αυτούς που θέλουν να σας κάνουν κακό, αλλά τους είπε μόνο ότι θα πάθουν τα χειρότερα κακά. Πω-πω!... Πόση είναι η φιλοσοφία αυτών που τα ακούνε! Διότι αξίζει πάρα πολύ να θαυμάζει κανείς, πώς αυτοί που τα άκουγαν δεν αποσκίρτησαν από κοντά του, άνθρωποι τρομερά δειλοί και που ουδέποτε είχαν απομακρυνθεί από τη λίμνη εκείνη στην οποία ψάρευαν» (X).

Ματθ.10,18 καὶ⁽¹⁾ ἐπὶ ἡγεμόνας⁽²⁾ δὲ⁽³⁾ καὶ βασιλεῖς⁽⁴⁾ ἀχθήσεσθε⁽⁵⁾ ἕνεκεν ἑμοῦ⁽⁶⁾ εἰς μαρτύριον⁽⁷⁾ αὐτοῖς⁽⁸⁾ καὶ τοῖς ἔθνεσιν⁽⁹⁾.

Μετάφραση: *Ακόμη θα σας σύρουν μπροστά σε ηγεμόνες και σε βασιλείς ως κατηγορούμενους για μένα, για να δώσετε μαρτυρία για το πρόσωπό μου που να την ακούσουν και αυτοί και οι εθνικοί, ώστε να μην προφασίζονται ύστερα ότι δεν άκουσαν το κήρυγμά σας.*

(1) Και=Επιπλέον επίσης (ο). «Αφού είπε αυτά που θα υποστούν από τους Ιουδαίους, λέει λοιπόν και αυτά που θα πάθουν και από τα άλλα έθνη» (Z).

«Διότι με όλα αυτά τους προανήγγειλε όχι μόνο για την Παλαιστίνη και τα κακά σε αυτήν, αλλά τους αποκάλυψε και τους πολέμους εναντίον τους ολόκληρης της οικουμένης λέγοντας: Θα οδηγηθείτε σε βασιλιάδες και ηγεμόνες, δείχνοντας ότι μετά από αυτά επρόκειτο να στείλει αυτούς κήρυκες και στα έθνη» (X).

(2) Ο άρχοντας ο απεσταλμένος από τον Καίσαρα, ο οποίος εξ' ονόματός του και με την εξουσία του διοικούσε κάποια επαρχία. Στην Κ.Δ. είναι ο επίτροπος του Καίσαρα, που διοικούσε την Ιουδαία μαζί με τον ανθύπατο της Συρίας. Έτσι ονομάζονται στους συνοπτικούς και στις Πράξεις ο Πιλάτος, ο Φήλιξ και ο Φήστος (g).

(3) Χρησιμοποιείται εδώ με έμφαση για να σημάνει περαιτέρω βήμα σε σχέση με αυτό που αναγγέλθηκε πριν (b).

(4) Βασιλιάδες εδώ μπορεί να εννοούνται οι καταγόμενοι από τον Ηρώδη, δηλαδή Ηρώδης ο Αντίπας (Ματθ. ιδ 9), Ηρώδης ο Αγρίππας Α' (Πράξ. ιβ 1) Ηρώδης ο Αγρίππας Β' (Πράξ. κε 13)(S). Ή, όπως φαίνεται από το ακόλουθο «στα έθνη», ξένοι βασιλιάδες (L).

(5) Οι απόστολοι δεν θα έρχονταν από δική τους πρωτοβουλία στους ηγεμόνες, αλλά θα οδηγούνταν (b).

(6) Διότι δηλαδή είστε ακόλουθοί μου και κήρυκες του λόγου μου (ο). «Δεν είναι μικρή παρηγοριά αυτό, το ότι πάσχουν αυτά για το Χριστό» (X).

(7) Η δίκη των μαθητών θα έδινε σε αυτούς την ευκαιρία να δώσουν μαρτυρία, και στους ξένους άρχοντες να ακούσουν το κήρυγμά τους (S). Επομένως η φράση «εις μαρτύριον» καταλήγει να σημαίνει «για έλεγχο, για να μην μπορούν να λένε ύστερα, ότι δεν άκουσαν το κήρυγμα. Διότι τόσο πολύ θα ακούσουν, ώστε και τους κήρυκες να τους υποβάλλουν σε αμέτρητα κακά» (Z).

(8) Δηλαδή στους Ιουδαίους, σε αντίθεση από τους εθνικούς, οι οποίοι αναφέρονται ευθύς αμέσως (b).

(9) Το κεφάλαιο αυτό λοιπόν αφορά σε υποθέσεις μάλλον απομακρυσμένες, και αναφέρεται στην αποστολική διακονία την μετά την ανάληψη του Κυρίου (b).

Ματθ.10,19 όταν δὲ παραδώσωσιν⁽¹⁾ ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε⁽²⁾ πῶς ἢ τι⁽³⁾ λαλήσετε· δοθήσεται⁽⁴⁾ γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ⁽⁵⁾ τί λαλήσετε.

Μετάφραση: Όταν λοιπόν σας παραδώσουν για να προσαχθείτε σε δικαστήρια ή σε βασιλείς, μη ζαλιστείτε από αγωνιώδη φροντίδα για το πώς θα μιλήσετε ή τι θα πείτε. Διότι εκείνη την ώρα της απολογίας σας θα σας δώσει ο Θεός φωτισμό τι να πείτε.

(1) Υπάρχει και η γραφή παραδιδώσι= ο ενεστώτας εκφράζει την ταυτόχρονη με τη σύλληψη φροντίδα σχετικά με την απολογία. Ο αόριστος ή ο μέλλοντας (=γραφή παραδώσουσιν ή παραδώσωσι) εκφράζει την μετά τη σύλληψη φροντίδα (δ).

(2) Μην κυριευτείτε από αγωνιώδεις σκέψεις, όπως συμβαίνει στον κατηγορούμενο, που περιμένει να προσαχθεί μπροστά στους δικαστές του (F). Μόνη σας φροντίδα ας είναι να είστε αμέριμνοι (b). «Για να μην πουν ότι, και πώς άνθρωποι του λαού και αγράμματοι θα μπορέσουμε να πείσουμε ρήτορες και φιλοσόφους; Θεραπεύει από πριν και αυτήν τους την απορία λέγοντας: Μη μεριμνήσετε, πώς ή τι θα πείτε» (Z) «και τους προστάζει να έχουν θάρρος για την απολογία» (X).

(3) Ούτε για τον τρόπο, με τον οποίο θα μιλήσετε, ούτε για το τι θα πείτε (L). Ούτε εάν θα μιλήσετε συμβουλευτικά ή ελεγκτικά ή ειρηνικά, ούτε για το περιεχόμενο και την ύλη και τα γενικότερα επιχειρήματα του λόγου σας (δ). Το πώς αναφέρεται στη μορφή, το τι στο περιεχόμενο και τις ιδέες (F).

(4) Από το Θεό Πατέρα (Ιω. ιστ 13) και εμένα (Λουκ. κα 15) μέσω του Αγίου Πνεύματος. (δες τον επόμενο σ.). Ο Τριαδικός Θεός θα σας κάνει με το Άγιο Πνεύμα θεόπνευστους (δ).

(5) Την ώρα της παράδοσης και της προσαγωγής σας στους βασιλιάδες.

Ματθ.10,20 οὐ γάρ⁽¹⁾ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες⁽²⁾, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα⁽³⁾ τοῦ πατρὸς ὑμῶν⁽⁴⁾ τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν⁽⁵⁾.

Ματθ.10,20 γιατί δε θα είστε εσείς που θα μιλάτε, αλλά το Πνεῦμα του Πατέρα σας που θα μιλάει μέσα σας.

(1) Επεξηγείται και αιτιολογείται το «θα σας δοθεί». Θα σας δοθεί τι θα πείτε, διότι όταν μιλάτε ως κήρυκες του ευαγγελίου κατά την εκπλήρωση της αποστολικής διακονίας που σας ανατέθηκε, δεν είστε εσείς που μιλάτε, αλλά το Πνεῦμα του Πατέρα σας (δ).

(2) Δεν αναφέρεται στη φυσική λειτουργία της ομιλίας, αλλά στα αισθήματα και τα νοήματα και τα επιχειρήματα που εκφράζονται με την ομιλία και τα οποία το Πνεῦμα το Άγιο θα ενέπνεε σε αυτούς (ο).

(3) Ο Μάρκος γράφει το Άγιο Πνεῦμα. Έτσι και ο Λουκάς στο ιβ 12. Ο Ματθαίος ουδέποτε χρησιμοποιεί τη φράση Άγιο Πνεῦμα (S).

(4) Είναι αξιοσημείωτο ότι ο Κύριος μιλώντας προς τους μαθητές του ουδέποτε λέει ο Πατέρας μας, αλλά ή ο Πατέρας μου ή ο Πατέρας σας. Δεν αφήνει δηλαδή ποτέ να υπονοηθεί, ότι ο Θεός είναι με την ίδια έννοια Πατέρας του και Πατέρας μας (ο). Το Πνεῦμα του Θεού, του οποίου γίνετε κατά χάριν παιδιά μέσω της πίστης σε μένα (δ). Να έχετε λοιπόν παιδική εμπιστοσύνη προς αυτόν (F).

(5) Σαν μέσα από όργανα (b)=μέσα από εσάς. Υπάρχει μέσα σας το Πνεῦμα και μιλά μέσα από εσάς σαν από ενσυνείδητα όργανά του. «Τους ανεβάζει στο αξίωμα των Προφητών» (X). «Η μεν ομολογία λοιπόν θα είναι δική σας, αλλά η σοφή απολογία θα είναι του Θεού» (ΘΦ).

Ματθ.10,21 Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν⁽¹⁾ εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον⁽¹⁾, καὶ ἐπαναστήσονται⁽²⁾ τέκνα ἐπὶ γονεῖς⁽³⁾ καὶ θανατώσουσιν⁽⁴⁾ αὐτούς·

Μετάφραση: Και δεν θα είναι μόνον οι ξένοι εναντίον σας, αλλά και οι άνθρωποι του σπιτιού σας. Θα παραδώσει σε θάνατο ο άπιστος αδελφός τον αδελφό του που πίστεψε στο ευαγγέλιο, κι ο άπιστος πατέρας το παιδί του που πίστεψε, και θα επαναστατήσουν τα άπιστα παιδιά εναντίον των πιστών γονέων τους για να τους θανατώσουν.

(1) «Αυτοί που δεν πίστεψαν, αυτούς που πίστεψαν» (Z). Οι κατεξοχήν κοντινοί ευκολότατα διχάζονται (b).

(2) Επανάσταση είναι η εξέγερση εναντίον της πατρικής εξουσίας (δ).

(3) «Και αυτοί ομοίως. Και με αυτούς τους πιο αγαπημένους, υποδήλωσε και τις άλλες συγγένειες και στενές σχέσεις» (Ζ).

(4) Με σκληρό θάνατο, και με την ενέργεια των αρχόντων (b). «Όταν είπε τη δύναμη που θα τους δοθεί («Το Πνεύμα του πατέρα σας το οποίο μιλά μέσα από εσάς»), τότε πρόσθεσε και τα δεινά, τους φόνους και τις σφαγές» (Χ).

Ματθ.10,22 ⁽¹⁾καὶ ἔσεσθε μισούμενοι⁽²⁾ ὑπὸ πάντων⁽³⁾ διὰ τὸ ὄνομά μου⁽⁴⁾· ὁ δὲ ὑπομείνας⁽⁵⁾ εἰς τέλος⁽⁶⁾, οὗτος σωθήσεται⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Και θα σας μισούν διαρκώς όλοι για χάρη μου. Εκείνος όμως που θα δείξει υπομονή μέχρι τέλους στις δοκιμασίες αυτές, αυτός θα σωθεί.

(1) Μετά τους άρχοντες και τους συγγενείς θα έχουν διώκτες και τον όχλο (δ).

(2) Η περίφραση έσεσθε μισούμενοι δηλώνει τη διαρκή σχέση του μίσους αυτών προς τους μαθητές (δ).

(3) «Αντί να πει «από τους περισσότερους». Διότι πολλοί τους αγάπησαν. Είναι και αυτό ένα ιδίωμα της γραφής, να λέει δηλαδή όλους και τους πολλούς» (Ζ). Σύμφωνα με λαϊκή υπερβολή ονομάζει όλους τους πάρα πολλούς (δ).

(4) Το όνομα σύμφωνα με ιδίωμα σημιτικό (στην Π.Δ. και στη ραββινική γραμματεία) συχνά βρίσκεται αντί για το πρόσωπο. Το δια το όνομά μου λοιπόν= για μένα. Δες Ματθ. ιθ 29,Πράξ. θ 16,ιε 26 κλπ. (S). «Έβαλε μέσα τους πολλή παρηγοριά και προθυμία» (Ζ).

(5) «Υπάρχει ανάγκη όχι μόνο της δικής του βοήθειας, αλλά και της δικής τους καρτερίας, ώστε τα κατορθώματα να μην είναι μόνο δικά του, αλλά και δικά τους» (Ζ).

(6) Ή, μέχρι το τέρμα, το οποίο έχει οριστεί σε αυτά τα δεινά (g)· μέχρι τέλους των διωγμών (S). Ή, όποιος υπομείνει μέχρι τέλους της ζωής του, θα σωθεί (δ). «Επειδή δηλαδή συνηθίζουν οι πολλοί στην αρχή μεν να είναι ενθουσιώδεις, μετά όμως από αυτά να χαλαρώνουν, για αυτό λέει, ότι το τέλος ζητώ. Διότι ποιο είναι το όφελος σπερμάτων που στην αρχή μεν ανθίζουν, αλλά ύστερα από λίγο μαραίνονται. Για αυτό απαιτεί από αυτούς διαρκή την υπομονή» (Χ).

(7) Απολαμβάνοντας τη μεσσιανική σωτηρία (S) στη βασιλεία των ουρανών. Θα πάρει το στεφάνι της ζωής, όπως λέει ο θείος Ιάκωβος (α 12)(F).

Ματθ.10,23 ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ⁽¹⁾, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην⁽²⁾· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσῃτε⁽³⁾ τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ ἕως ἂν ἔλθῃ⁽⁴⁾ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Μετάφραση: Ὅταν σας διώκουν σε μια πόλη, να φεύγετε και να πηγαίνετε στην άλλη, για να συνεχίσετε εκεί το ἔργο σας. Και μη σας περάσει ἀπὸ το νου ὅτι μπορεῖ να μη σας απομείνουν πλέον πόλεις ὅπου θα καταφεύγετε, ὅταν θα σας διώχνουν. Διότι ἀληθινὰ σας λέω, δεν θα προφθάσετε να περιέλθετε ὅλες τις πόλεις του Ἰσραὴλ, ἕως ὅτου ἐπέλθῃ ἡ δίκαιη κρίση του υἱοῦ του ἀνθρώπου, που θα τιμωρήσῃ τους διώκτες σας.

(1) Σε αὐτὴν τὴν πόλη, δηλαδή σε οποιαδήποτε πόλη τύχει να βρίσκεστε (ο).

(2) «Προστάζει να φεύγουν ὄχι ἐπειδὴ εἶναι δειλοί, ἀλλὰ ἐπειδὴ διώκονται. Ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐρμηνεύοντας αὐτὸ λέει, ὅτι το κάνουν διότι λυποῦνται τους διώκτες και τους πιο αδύναμους· και δεν λέει να φεύγουν μακριά, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πόλη σε ἐκείνην, για να μην παραλείψουν κάποια στην οποία δεν θα πάνε» (Ζ). Μετά τὴ φράση φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην, ὁ Ὠριγένης, ἡ συριακὴ μετάφραση τοῦ Σινά, ὁ κώδικας τοῦ Βέζα και κάποιοι ἄλλοι προσθέτουν «και ἀν ἀπὸ αὐτὴν σας διώχνουν, φεύγετε στην ἄλλη».

(3) Δεν θα ολοκληρώσετε τὴν φυγὴ, τὴν οδὸ ἀνά τις πόλεις. Λέγεται με τὴν ἴδια ἐννοία που λέει ὁ Πολύβιος «διανύω τους τόπους ἢ τα ἔλη» (g). Δεν θα διανύσετε τις πόλεις. Δεν θα ἐξαντλήσετε τους τόπους τῆς καταφυγῆς (L). «Δεν θα προλάβετε να περιοδεύσετε τὴν Παλαιστίνη» (X). «Προτοῦ να περάσουν ἀπὸ ὅλες τις πόλεις των Ἰουδαίων, προτοῦ να περιοδεύσουν ὅλη τὴν Παλαιστίνη» (Ζ).

(4) Ἡ, σημαίνει τὴ συνάντησή του με τους ἀποστόλους μετὰ τὴν περιοδεία ἐκείνη. Ἔτσι ἐρμηνεύουν οἱ Χ. Ζ. δ. (Αὐτὸ «τότε και το ἔκανε, ὅπως ὑποσχέθηκε» (Ζ). «Διότι ἀρκοῦσε για παρηγοριά τους μόνο το να τον δουν» (X).

Ἡ, πιο σωστά, ἐφόσον στους στίχους 22,23 προλέγει «αὐτὰ που θα συμβοῦν μετὰ το σταυρὸ και τὴν ἀνάσταση και τὴν ἀνάληψη» (X), ἡ ἐννοία τοῦ ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐσχατολογική. Ἀλλὰ ἡ ἔλευση αὐτὴ δεν εἶναι ἀναγκαστικά ἡ παρουσία, ἡ οποία θα συμπέσει με τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου. Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐρχεται, ὅταν ἀσκεῖ κάποια μεγάλη κρίση τέτοια, ὅπως ἡ καταστροφὴ των Ἱεροσολύμων (L).

«Παρουσία λέει ὄχι τὴ λαμπρὴ και ἐνδοξη, τὴ γενικὴ συντέλεια, ἀλλὰ τὴν ἐπίσκεψη σε διάφορους καιροὺς, μέσω τῆς ὁποίας γινόμενος ορατός, θα δώσει τὴ βοήθειά του» (Ω).

«Δεν λέει τὴ δεύτερη ἔλευσή του, ἀλλὰ τὴν παρηγοριά των ψυχῶν που θα γίνεται σε διάφορους καιροὺς» (Θεοδ. Ἡρακλ.). Αναφέρεται σε κάποια ἐιδικὴ φανέρωση τῆς υπέρτατης

δικαιοσύνης του και από το θάνατο του Κυρίου δεν υπήρξε άλλη πιο πασιφανής από εκείνη, η οποία κατέληξε στην καταστροφή των Ιεροσολύμων (F) και η οποία είναι κάποιος τύπος της τελικής του έλευσης, κατά την οποία θα τιμωρήσει τους εχθρούς του (ο).

Και σύμφωνα με τον Schanz: Η έλευση του Υιού του ανθρώπου αρχίζει από την ανάστασή του και τελειώνει κατά τη Δευτέρα παρουσία του.

Ματθ.10,24 Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον⁽¹⁾ οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον⁽²⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Και μην παραξενεύεστε από τους διωγμούς αυτούς. Κάθε μαθητής, για όσο διάστημα εξακολουθεί να είναι μαθητής, δεν είναι ποτέ ανώτερος από το δάσκαλό του· ούτε κανείς δούλος είναι ανώτερος από τον κύριό του.*

Τα λόγια του Κυρίου σε αυτούς τους σ. εφαρμόστηκαν κυρίως κατά τη δράση τους μετά το θάνατο του Χριστού. Τότε το κρυμμένο μυστήριο επρόκειτο να αποκαλυφθεί και τότε οι απόστολοι θα απειλούνταν με θάνατο, εάν επέμεναν να ομολογούν το Χριστό. Για αυτό συμπεράναν κάποιοι, ότι τα λόγια αυτά δεν λέχθηκαν κατά την πρώτη αυτή αποστολή των μαθητών, αλλά αργότερα, και η αυθεντικότητά τους μαρτυρείται και από το Λουκά και το Μάρκο. Ο Ματθαίος συγκέντρωσε αυτά εδώ σε ένα, διότι ήταν φίλος των μεγάλων συνθέσεων, κατά τις οποίες γύρω από το κύριο θέμα συναρμολόζονταν και άλλα λόγια του Σωτήρα, που λέχθηκαν σε διάφορες περιστάσεις (L).

Είναι πιθανό παρόλ' αυτά, τα λόγια στους σ. 24,25 να εκφωνήθηκαν επανειλημμένα σε διάφορους χρόνους και με διαφορετική έννοια. Εδώ η έννοια είναι ότι οι μαθητές δεν πρέπει να αναμείνουν για τους εαυτούς τους μεταχείριση καλύτερη από αυτήν του διδασκάλου τους. Παρόμοια είναι και η έννοια των λόγων στο Ιω. ιε 20 που λέχθηκαν σε διαφορετική περίπτωση. Στο Λουκ. στ 40 η έννοια φαίνεται να είναι ότι οι μαθητές δεν είναι πιθανόν να βρίσκονται πλησιέστερα προς την αλήθεια από όσο οι δάσκαλοί τους. Στα Λουκ. κβ 27 και Ιω. ιγ 16 η έννοια είναι ότι οι μαθητές δεν πρέπει να βάζουν τους εαυτούς τους πάνω από το δάσκαλό τους.

Είναι δύσκολο να δεχτεί κάποιος, ότι οι διάφορες αυτές εφαρμογές έγιναν, εάν τα λόγια αυτά ειπώθηκαν μόνο μία φορά. Και η υπόθεση ότι τα λόγια αυτά λέχθηκαν επανειλημμένα, καμία δυσκολία δεν παρουσιάζει. Αντιθέτως παρουσιάζεται πολύ πιθανόν, ότι λόγια τόσο ωφέλιμα και τόσο κατάλληλα για ποικίλες εφαρμογές, θα ήταν συνηθισμένα στον Κύριο (ρ). Η έννοια της όλης περικοπής είναι περίπου τέτοια: Οι απόστολοι θα είναι εκτεθειμένοι σε συκοφαντίες όπως ο διδάσκαλός τους.

Αλλά οι συκοφαντίες αυτές δεν πρέπει να τους εμποδίσουν από του να αποκαλύπτουν τη διδασκαλία, η οποία κατ' ιδίαν θα τους παραδοθεί. Τότε οι αντίπαλοι θα καταφύγουν στις απειλές του θανάτου. Αλλά ούτε και αυτό πρέπει να εμποδίσει τους αποστόλους από του να ομολογούν τον Ιησού. Η Θεία Πρόνοια επαγρυπνεί πάνω τους και ο θάνατός τους δεν είναι αδιάφορος στο Θεό, διότι και οι τρίχες τους ακόμη είναι μετρημένες (L).

(1) «Όσο χρόνο εξακολουθεί να είναι μαθητής και δούλος, δεν είναι ανώτερος ως προς τη φύση αυτής της τιμής» (X): «ούτε μαθητής ανώτερος του δασκάλου του, ούτε δούλος ανώτερος του κυρίου του... Διότι είναι ελάττωση και το να διδάσκεται κάποιος και το να είναι δούλος, και ως προς αυτό οπωσδήποτε είναι κατώτεροι. Επομένως λοιπόν ούτε εσείς είστε πάνω από εμένα, το διδάσκαλό σας και κύριο» (Z).

(2) Λαϊκή φράση ή παροιμία. Και στο Βαβυλωνιακό Ταλμούδ (Berak 58β) παρόμοιες λέξεις παρατίθενται με μορφή παροιμίας: Είναι αρκετό στον δούλο, εάν είναι όπως ο κύριός του (S).

Ματθ.10,25 ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται⁽¹⁾ ὡς ὁ διδάσκαλος⁽²⁾ αὐτοῦ, καὶ τῷ δούλῳ⁽³⁾ ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην⁽⁴⁾ Βεελζεβοῦλ⁽⁵⁾ ἐκάλεσαν⁽⁶⁾, πόσω μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς⁽⁷⁾ αὐτοῦ;

Μετάφραση: Είναι αρκετό στο μαθητή να έχει την ίδια μεταχείριση που έχει και ο κύριός του. Άλλωστε κι εμένα, που είμαι ο διδάσκαλος και κύριός σας, δεν με καταδιώκουν; Εάν εμένα, που είμαι νοικοκύρης στον οίκο του Θεού, με απεκάλεσαν Βεελζεβούλ, δηλαδή άρχοντα των δαιμονίων, πόσο μάλλον θα αποκαλέσουν έτσι κι εσάς, που είστε οι οικιακοί μου, οι δικοί μου άνθρωποι;

(1) Εβραϊκός τρόπος έκφρασης=να έχει την ίδια τύχη, να τύχει της ίδιας και όχι χειρότερης υποδοχής από τον διδάσκαλό του (δ).

«Αρκεί σε σας τους μαθητές για παρηγοριά, το να βλασφημείστε όπως εγώ ο διδάσκαλός σας, και είναι σπουδαίο για σας το να εξισωθείτε με μένα και σε αυτά τα πράγματα» (Z). Η έννοια εδώ εφαρμόζεται καλά στα προηγούμενα («Και θα είστε μισητοί»). Οι μαθητές θα μισούνται από όλους χάριν του Χριστού και δεν πρέπει να εκπλήσσονται για αυτό. Πρέπει μάλλον να καυχούνται γι αυτό, διότι και ο ίδιος ο Χριστός έτυχε τέτοιας μεταχείρισης (ρ).

(2) Ο Επιφάνιος αναφέρει, ότι οι Εβιωνίτες (ιουδαιοχριστιανική αίρεση του 2ου αιώνα μ.Χ.) χρησιμοποιούσαν το λόγο «είναι αρκετό στο μαθητή να γίνει όπως ο δάσκαλός του» για να υποστηρίξουν την περιτομή. Αυτό δείχνει, ότι ο λόγος αυτός υπήρχε και στο ευαγγέλιο τους (S).

(3) «Πρέπει να συνδέσουμε και με το ρητό αυτό πάλι το· Είναι αρκετό να γίνει» (Z). Υπάρχει και η γραφή «τω δούλω» που δεν μαρτυρείται αρκετά. Η ονομαστική (ο δούλος) προέρχεται από κακή μετάφραση στο ελληνικό (L).

(4) Ο Ιησούς ήταν πράγματι ο οικοδεσπότης και ανέθρεψε μεγάλη οικογένεια μαθητών, παρέχοντας το τελειότατο παράδειγμα υπηρέτη του σπιτιού. Είναι επίσης δεσπότης της οικογένειας της όλης εκκλησίας (b).

(5) Οι κώδικες σιναϊτικός και βατικανός γράφουν Βεελζεβούλ, η βουλγάτα και οι συριακές μεταφράσεις γράφουν Βεελζεβούβ. Βεελζεβούλ είναι η πιο μαρτυρημένη γραφή.=Βάαλ-ζεβούλ, το οποίο πιθανώς σημαίνει ο κύριος της κατοικίας δηλαδή σύμφωνα με τους Ιουδαίους των χρόνων της Κ.Δ. ο κύριος του καταχθονίου κόσμου (S). Το όνομα του μισητού αυτού θεού των εθνικών (Βάαλ) χρησιμοποιούσαν οι Ιουδαίοι για δήλωση του άρχοντα των πονηρών πνευμάτων, επειδή φρονούσαν ότι οι θεοί των εθνών είναι δαιμόνια· και άρχοντάς τους ήταν ο Βάαλ που πιστευόταν από τα έθνη που ήταν γύρω τους ως ο πατέρας των ανδρών και των θεών (δ).

Το Βεελζεβούβ μπορεί να προέρχεται από κακοφωνία αντί για το Βεελζεβούλ (S). Ο Ιερώνυμος παρόλ' αυτά ερμήνευσε αυτό, κύριος των μυγών, θεωρώντας αυτό ότι σημαίνει το θεό Ακκαρών τον Βααλμυιάν (Δ' Βασ. α 2)(δ), θεότητα των Φιλισταίων που ονομάστηκε έτσι, διότι θεωρούνταν ότι προστατεύει τους λάτρεις της εναντίον των μυγών, που ήταν τρομερή μάστιγα των μερών εκείνων (F).

Πάντως το Βεελζεβούλ ή Βεελζεβούβ χρησιμοποιείται προφανώς εδώ ως λέξη της χειρότερης μορφής, αλλά πώς κατέληξε στην έννοια αυτή και ποια είναι η αληθινή παραγωγή της λέξης παραμένουν προβλήματα ακόμη άλυτα (p).

(6) Αυθεντική γραφή επεκάλεσαν. «Αναφέρει και το ίδιο το είδος της ύβρεως, ότι δηλαδή τον ονόμασαν Βεελζεβούλ» (X). «Αλλά και αν ξεκάθαρα δεν έχει γραφτεί ότι οι Ιουδαίοι ονόμασαν το Χριστό Βεελζεβούλ, αλλά είναι εύλογο και αυτό να βλασφήμησαν εναντίον του» (Z).

(7) «Και δεν λέει, πόσο μάλλον τους δούλους, αλλά τους οικιακούς του, φανερώνοντας την μεγάλη συγγένειά του με αυτούς. Και σε άλλο σημείο πάλι έλεγε, δεν σας ονομάζω πια δούλους· εσείς είστε φίλοι μου» (Ιω. ιε 15)(X). Επιχείρημα από το ισχυρότερο (o).

Ματθ.10,26 μή οὖν⁽¹⁾ φοβηθῆτε⁽²⁾ αὐτούς⁽³⁾· οὐδὲν γάρ⁽⁴⁾ ἐστὶ κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Κι αφού γνωρίζετε ήδη από πριν ότι όπως καταδίωξαν και συκοφάντησαν εμένα έτσι θα καταδίωξουν και θα συκοφαντήσουν κι εσάς, λοιπόν μην τους φοβηθείτε. Όποια συκοφαντία κι αν πουν εναντίον σας, γρήγορα θα καταπέσει. Διότι δεν υπάρχει τίποτε σκεπασμένο που να μην ξεσκεπαστεί, και τίποτε κρυφό που να μη γίνει γνωστό. Και το ευαγγέλιο λοιπόν, εάν τώρα είναι γνωστό σε λίγους, ενώ στους πολλούς είναι άγνωστο και σκεπασμένο, θα γίνει γνωστό με το κήρυγμά σας και θα φανερωθεί η αλήθεια του. Και τότε θα καταπέσουν και οι συκοφαντίες που θα πουν εναντίον σας και εναντίον του κηρύγματός σας.

(1) Το οὖν (=λοιπόν) αναφέρεται στα προηγούμενα. Ο φόβος προέρχεται από αβεβαιότητα. Μη φοβάστε λοιπόν, διότι είναι βέβαιο, ότι θα σας διώξουν, όπως διώκουν εμένα. Σας προειδοποιώ για αυτό και είστε προετοιμασμένοι (ρ). Φοβάται κάποιος το άγνωστο και απροσδόκητο, όχι όμως το γνωστό και αναμενόμενο. Πιο κυριολεκτικός θα ήταν εδώ ο σύνδεσμος «αλλά»· και ο οὖν όμως εκφέρει συλλογιστικά την πρόταση αυτή (δ).

(2) Το μη φοβηθείτε επαναλαμβάνεται 3 φορές (στους σ. 26,28,31). Ο Λουκάς έχει παρόμοιους λόγους (ιβ 2-9). Ακόμη μία φορά έχουμε λόγο, τον οποίο ο Χριστός φαίνεται να είπε περισσότερες από μία φορές και με διάφορες εφαρμογές. Ίσως ήταν και πριν σε χρήση ως παροιμία. Δες Μάρκ. δ 22, Λουκ. η 17, ιβ 2.

Στο Μάρκο φαίνεται, ότι αναφέρονται τα λόγια αυτά στη διδασκαλία με παραβολές· το ευαγγέλιο είναι κατ' αρχάς μυστήριο, αλλά αυτό θα γίνει γνωστό σε όλο τον κόσμο. Με την ίδια έννοια ίσως και στο Λουκ. η 17. Στο Λουκ. ιβ 2 η έννοια είναι ότι η υποκρισία είναι ανόητη όσο και κακή, διότι η αλήθεια είναι βέβαιο ότι θα γίνει γνωστή. Εδώ η εφαρμογή των λόγων φαίνεται να είναι: οι Απόστολοι πρέπει να διδάσκουν δημόσια ό,τι κατ' ιδίαν ο Χριστός διδάσκει αυτούς, διότι όπως και κάθε άλλο μυστήριο, είναι βέβαιο ότι και το ευαγγέλιο θα αποκαλυφθεί (ρ).

(3) «Όταν σας κοροϊδεύουν και σας διακωμωδούν» (Ζ).

(4) Φέρνει και δεύτερο λόγο για να μη φοβούνται (δ).

(5) «Φαίνεται μεν ότι είναι γενικός ο λόγος, αλλά είναι ειδικός» (Ζ). Πώς αυτό που γενικά αληθεύει εφαρμόζεται εδώ;

Ή, «για την αρετή λέει των αποστόλων, ότι είναι αδύνατον να κρυφτεί αυτή. Διότι αν και τώρα έχει καλυφθεί και για αυτό σας κοροϊδεύουν, αλλά θα αποκαλυφθεί στον κατάλληλο χρόνο και τότε θα τιμηθείτε από όλους» (Ζ), «και όλοι θα σας ονομάσουν σωτήρες και ευεργέτες της οικουμένης· διότι ο χρόνος αποκαλύπτει όλα τα κρυφά» (Χ).

Ή, πιο σωστά, προφανώς λέγεται για το ευαγγέλιο, του οποίου η εσωτερική αξία είναι αδύνατον να μείνει για πολύ κρυμμένη, όπως και κάθε άλλου μυστηρίου στον κόσμο (δ), και κατά φυσική συνέπεια τότε θα γίνει εμφανής και η αγνότητα των προθέσεων των κηρύκων του ευαγγελίου (F). Η αλήθεια είναι ισχυρή και τελικά θα υπερισχύσει (ο).

Ματθ.10,27 ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ⁽¹⁾, εἶπατε ἐν τῷ φωτί⁽²⁾, καὶ ὃ εἰς τὸ οὐρ⁽³⁾ ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Εκείνο που σας λέω τώρα ιδιαιτέρως, πέστε το δημόσια. Κι εκείνο που ακούτε τώρα μυστικά στο αυτί, κηρύξτε το από τις ταράτσες, για να το ακούσουν όλοι.

(1) «Με τη φράση «στο σκοτάδι» ονόμασε το κατ' ιδίαν» (Z).

(2) «Δημόσια» (Z). «Παρόλο βεβαίως που δεν ήταν σκοτάδι, όταν έλεγε αυτά... αλλά χρησιμοποιεί το λόγο με υπερβολή. Επειδή δηλαδή συζητούσε με αυτούς μόνους και σε μικρή γωνία της Παλαιστίνης, για αυτό είπε, στο σκοτάδι και στο αυτί, για να διακρίνει τον τρόπο εκείνης της συνομιλίας του από τη μελλοντική παρρησία τους, την οποία επρόκειτο να τους δώσει» (X).

(3) ««Στο αυτί» δηλαδή «όταν ήσασταν μόνοι»» (Z). Η λέξη στον ενικό σημαίνει εμπιστευτική ανακοίνωση πολύ μυστική (L)=που ψιθυρίζεται στο αυτί (S). Ακούω κάτι που ανακοινώνεται με λόγο γνωστό, ενώ αποκλείονται οι άλλοι από τον κύκλο αυτού που αποτελεί τη συναναστροφή (g).

(4) «Με τη φράση στις ταράτσες (εννοεί) το σε όλους» (Z). «Στις ταράτσες λέει εννοώντας σε όλη την οικουμένη» (Σχ.π.). Δώματα είναι τα κοινώς λεγόμενα ηλιακά ή ηλιακωτά (δ), από τα οποία γίνονται δημόσιες ανακοινώσεις (S).

Η έννοια του όλου σ. Σας δίνω τη διδασκαλία μου κατ' ιδίαν και αφανώς. Αλλά επιθυμώ να γίνετε οι παράγοντες οι οποίοι θα κάνετε αυτήν παντού δημόσια. Η ιδέα που εκφράζεται στο παράλληλο χωρίο του Λουκά (ιβ 3) είναι μάλλον η επόμενη: Η υποκρισία είναι ουσιαστικά ανόητη και μάταιη, αφού κάθε κρυμμένο στο τέλος αποκαλύπτεται και τα μυστικά σας λόγια μία ημέρα θα γίνουν δημόσια (α).

Ματθ.10,28 καὶ μὴ φοβηθῆτε⁽¹⁾ ἀπὸ⁽²⁾ τῶν ἀποκτεννόντων⁽³⁾ τὸ σῶμα⁽⁴⁾, τὴν δὲ ψυχὴν⁽⁵⁾ μὴ δυναμένων⁽⁶⁾ ἀποκτεῖναι⁽⁷⁾. φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον⁽⁸⁾ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι⁽⁹⁾ ἐν γεέννῃ⁽¹⁰⁾.

Μετάφραση: Κι επειδή εκείνοι που θα κηρύττουν το ευαγγέλιο θα καταδιώκονται από τους απίστους, μη φοβηθείτε εκείνους που θανατώνουν το σώμα, αλλά δεν έχουν τη δύναμη να θανατώσουν την ψυχή. Φοβηθείτε όμως ασυγκρίτως περισσότερο τον Θεό, ο οποίος έχει τη δύναμη να ρίξει στην κόλαση και στην αιώνια δυστυχία του Άδη και την ψυχή και το σώμα.

(1) Η σύνδεση έχει ως εξής: Εκείνον ο οποίος δημόσια κηρύττει κρυμμένες αλήθειες, αυτόν ο κόσμος θα καταδιώξει. Αλλά ο φοβούμενος το Θεό κανέναν άλλον δεν πρέπει να φοβάται παρά μόνο αυτόν. Αυτός που δεν φοβάται το Θεό, φοβάται όλα τα άλλα εκτός από το Θεό (b). Στο έργο σας να διακηρύξετε δημόσια τη διδασκαλία μου, θα αντιμετωπίσετε διωγμό. Μη φοβάστε το φυσικό θάνατο, αλλά την οργή του Θεού (a).

(2) Η πρόθεση δεν επαναλαμβάνεται και πιο κάτω. Το φοβάμαι κάποιον είναι εντονότερο από το φοβάμαι από κάποιον (b). Το φοβάμαι όταν πρόκειται για ανθρώπους, συντάσσεται με την πρόθεση «από», που υποδηλώνει και την απομάκρυνση. Δεν χρησιμοποιεί όμως την ίδια σύνταξη με το «από» όταν πρόκειται για το Θεό. Έτσι και στους Ο' ουδέποτε το φοβούμαι με την πρόθεση «από», όταν πρόκειται για το Θεό. Ο φόβος του Θεού πρέπει να οδηγεί τον άνθρωπο στο Θεό, ενώ ο φόβος των ανθρώπων υπονοεί φυγή από αυτούς (L).

(3) Αλεξανδρινός τύπος του ενεστώτα (δ).

«Τους πείθει να περιφρονούν όχι μόνο τη φροντίδα και τις κακολογίες, όχι μόνο τους κινδύνους και τις επιβουλές, αλλά και αυτόν το θάνατο που θεωρείται από όλους ότι είναι φοβερός, και όχι απλώς το θάνατο αλλά και το βίαιο θάνατο. Και δεν είπε ότι θα θανατωθείτε, αλλά και αυτό το υπαινίχθηκε με όλη τη μεγαλοπρέπεια που αρμόζει σε αυτόν, λέγοντας «μη φοβηθείτε από αυτούς που θανατώνουν το σώμα...αλλά φοβηθείτε μάλλον αυτόν που μπορεί να ρίξει στη γέεννα και την ψυχή και το σώμα», πράγμα που το κάνει πάντοτε, στρέφοντας το λόγο στην αντίθετη κατεύθυνση» (X).

(4) «Μη φοβάστε αυτούς που σκοτώνουν το σώμα, ούτε για αυτό να αφήσετε το να κυρύττετε, αλλά φοβηθείτε αυτόν που σας έστειλε σε αυτήν την διακονία και κάντε αυτό που διαταχτήκατε» (Z).

(5) Η λέξη έχει διάφορες σημασίες στην Κ.Δ.. Σημαίνει α) τη ζωτική αρχή, την κοινή στους ανθρώπους και τα ζώα και η οποία μπορεί να φονευτεί (Μάρκ. γ 4), β) Την έδρα της σκέψης και των συναισθημάτων, γ) Κάτι πιο υψηλό από τις παραπάνω ιδέες και το οποίο αποτελεί το πραγματικό εγώ. Έτσι λέγεται εδώ και στο ιστ 26. Δες και Λουκ. θ 25 (S). Σημαίνει εδώ την ψυχή ως ουσία που διαφέρει από το σώμα και δεν διαλύεται από το θάνατο (g).

(6) «Και αν ακόμη βέβαια πρόκειται να σας φονεύσουν, δεν θα μπορέσουν όμως να καταστρέψουν το καλύτερο μέρος σας (την ψυχή), έστω και αν μεταχειριστούν αμέτρητα

μέσα. Για αυτό δεν είπε «που δεν φονεύουν την ψυχή», αλλά «που δεν μπορούν να την φονεύσουν». Εάν δηλαδή το θελήσουν, δεν θα το πετύχουν» (X). Φονεύω την ψυχή=φέρνω σε αυτήν τον αιώνιο θάνατο (ο).

(7) «Δεν υπόσχεται σε αυτούς απαλλαγή από το θάνατο, αλλά αφήνει να πεθάνουν... και τους κάνει ανώτερους από τους κινδύνους και με σύντομο λόγο εμπεδώνει μέσα τους το δόγμα για την αθανασία της ψυχής» (X). Οι πιο σκληροί διώκτες φονεύουν το σώμα· αλλά η ψυχή επιζεί του σώματος κατακτώντας αιώνιες αμοιβές (F).

(8) Όχι το σατανά, αλλά το Θεό. Πουθενά δεν παραγγελλόμαστε να φοβόμαστε το σατανά. «Το Θεό να φοβάστε, να αντιστέκεστε στο διάβολο» διδάσκει η Γραφή. Ο σατανάς προσπαθεί να μας ρίξει στη γέεννα, αλλά καμία εξουσία δεν έχει να μας κάνει να χαθούμε εκεί. Ο φόβος του Θεού και όχι ο φόβος του διαβόλου δίνει δύναμη στο μαθητή να υπερνικήσει το φόβο των ανθρώπων (p). «Με φόβο διώξτε το φόβο, με το φόβο του Θεού το φόβο των ανθρώπων, και με το μεγαλύτερο το μικρότερο» (Z).

(9) Φοβηθείτε εκείνον, ο οποίος μπορεί να καταδικάσει και ψυχή και σώμα σε καταστροφή στη γέεννα (p). Δεν λέει να φονεύσει διότι η ψυχή είναι αθάνατη (b), αλλά να απολέσει δηλαδή να ρίξει στον Άδη («να βάλει στη γέεννα» Λουκ. ιβ 5)(S), να την κάνει δυστυχή και άθλια (L).

(10) Δες Ματθ. ε 22,29. Δύο αλήθειες διακηρύσσονται με την τελευταία φράση: ότι δηλαδή η ψυχή και το σώμα θα ενωθούν πάλι στη μελλοντική ζωή και ότι η γέεννα, για την οποία μιλά εδώ, πρέπει να είναι στον αόρατο κόσμο, αφού στην πρόσκαιρη γέεννα μόνο το σώμα μπορεί να ριχτεί (ο).

Ματθ.10,29 οὐχὶ⁽¹⁾ δύο στρουθία⁽²⁾ ἄσσαρίου⁽³⁾ πωλεῖται⁽⁴⁾; καὶ⁽⁵⁾ ἓν⁽⁶⁾ ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν⁽⁷⁾ ἄνευ τοῦ πατρὸς⁽⁸⁾ ὑμῶν⁽⁹⁾.

Μετάφραση: *Κι αν ακόμη σας θανατώσουν, μη νομίζετε ότι ο Θεός σας εγκατέλειψε και γι' αυτό θανατώνεσθε. Όχι. δυο σπουργίτια δεν πωλούνται στην τιμή των δέκα λεπτών; Κι όμως ένα απ' αυτά δεν θα πέσει νεκρό στη γη χωρίς να το επιτρέψει ο Πατέρας σας.*

(1) «Για να μη νομίσουν ότι όταν φονεύονται και σφάζονται το παθαίνουν αυτό επειδή τους εγκαταλείπει ο Θεός, πάλι εισάγει το λόγο σχετικά με την πρόνοια του Θεού» (X). Βεβαιώνεται εδώ η απόλυτη πρόνοια του Θεού. Ο θάνατος του πιο ασήμαντου από τα δημιουργήματα δεν περνά απαρατήρητος από τον Πατέρα σας (S).

(2) Στο Λουκ. ιβ 6 γίνεται λόγος για 5 στρουθία που πωλούνται για δύο ασσάρια, όπου έτσι παρουσιάζεται ακόμη πιο ασήμαντη η αξία του σπουργιτιού.

(3) Το ένα δέκατο της δραχμής (g). Ρωμαϊκό νόμισμα (As) του οποίου η αξία ήταν το 1/16 του δηναρίου δηλαδή κάτι λιγότερο από τη μισή αγγλική χρυσή πέννα (a). «Δεν είναι τόσο χαμηλής αξίας τα σπουργίτια ώστε να πωλούνται δύο στην τιμή του ενός ασσαρίου;» (Z).

(4) Πωλούνται για φαγητό, τρώγονται αυτά και σήμερα στις χώρες της Μεσογείου (S).

(5) Εναντιωματικός σύνδεσμος= «Και όμως» (Z).

(6) «Ούτε ένα από αυτά» (Z).

(7) Δεν θα πέσει στο εδαφος για να πεθάνει (b). Για τον τύπο της έκφρασης δεσ Αμώς γ 5 («είναι δυνατόν να πέσει πουλί στη γη χωρίς την ιξόβεργα»)(S). Υπάρχει και η γραφή «δεν θα πέσει σε παγίδα» στον Ωριγένη και τον Χρυσόστομο= «ούτε εκείνα θα συλληθφούν» (X)· «ούτε ένα από αυτά πιάνεται ως θήραμα» (Z).

(8) Χωρίς το θέλημα του Πατέρα σας. Αυτή είναι η γραφή που συναντιέται στους Ειρηναίο, Τερτυλλιανό, Νοουατινό, Κυπριανό, Ιλάριο, Αυγουστίνο, Κασσιόδωρο και στις μεταφράσεις Ιταλική, Κοπτική, Αραβική, Γοτθική και Περσική (b). Με αυτήν ερμηνεύεται και συμπληρώνεται η φράση. Χωρίς τον Πατέρα σας= «χωρίς το Θεό όχι με την έννοια του ότι συνεργεί, αλλά ότι παραχωρεί» (Z). «Διότι δεν λέει αυτό, ότι με τη δική του ενέργεια πέφτουν σε παγίδα, διότι αυτό είναι ανάξιο του Θεού, αλλά ότι τίποτα από αυτά που γίνονται δεν διαφεύγει της προσοχής του» (X).

(9) Όχι του Πατέρα τους (b), αλλά του δικού σας Πατέρα.

Ματθ.10,30 ὑμῶν⁽¹⁾ δὲ καὶ αἱ τρίχες⁽²⁾ τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι⁽³⁾ εἰσὶ.

Μετάφραση: Κι όσο για σας, μάθετε ότι ο Θεός έχει μετρημένες ακόμη και τις τρίχες του κεφαλιού σας όλες, τη στιγμή που εσείς για μια απ' αυτές δείχνετε μικρή ή καμία φροντίδα, και αγνοείτε τον αριθμό τους. Ο Θεός δηλαδή γνωρίζει κι αυτά ακόμη τα ελάχιστα που σας συμβαίνουν, στα οποία εσείς δίνετε μικρή σημασία.

(1) «Εσείς όμως τόσο πολύ είστε πολύτιμοι, ώστε και όλες σας οι τρίχες να είναι μετρημένες από το Θεό» (Z).

(2) Η έμφαση είναι μάλλον στο τρίχες παρά στο «σας» (a). Οι τρίχες, για τις οποίες και εσείς οι ίδιοι λίγο φροντίζετε. Ποιος φροντίζει για τρίχες που βγήκαν από τη χτένα; Λαϊκή παροιμία που αναφέρεται σε πολύ μικρό πράγμα (b). Και το μικρότατο τμήμα του σώματός

σας δεν θα πέσει χωρίς το θέλημα του Θεού (α). «Πόσες είναι οι τρίχες του κεφαλιού; Μία από αυτές δεν είναι ξεχασμένη. Βλέπεις το θείο μάτι, ότι τίποτα ούτε από τα πιο μικρά δεν διαφεύγει της προσοχής του;» (Β).

(3) «Αυτό βεβαίως το έλεγε, όχι επειδή ο Θεός μετρά τις τρίχες, αλλά για να φανερώσει την ακριβή γνώση και την πολλή πρόνοια για αυτούς» (Χ). «Είστε πάρα πολύ γνωστοί σε αυτόν και ξέρει με λεπτομέρεια όλα τα σχετικά με σας, λόγω της πολύ στενής σχέσης που έχει μαζί σας» (Ζ). Αφού και οι τρίχες σας είναι μετρημένες γιατί λοιπόν να φοβάστε για τα σπουδαιότερα μέρη του σώματός σας και ειδικά για την ψυχή σας την ασυγκρίτως πολυτιμότερη από τον ζωικό κόσμο; (ο).

Ματθ.10,31 μὴ οὖν⁽¹⁾ φοβηθῆτε⁽²⁾· πολλῶν⁽³⁾ στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Αφού λοιπόν ο Θεός τόσο πολύ ενδιαφέρεται για σας και τόσο πολύ παρακολουθεί όσα συμβαίνουν, μη φοβηθείτε ποτέ. Εσείς διαφέρετε και είστε ασυγκρίτως ανώτεροι από πολλά σπουργίτια.

(1) «Εάν από τα τόσο ασήμαντα σπουργίτια ούτε ένα δεν πιάνεται ως θήραμα χωρίς αυτόν... πολύ περισσότερο εσείς οι πολύτιμοι δεν θα πεθάνετε, χωρίς να το επιτρέψει αυτός. Και επομένως δεν πρέπει να φοβάστε» (Ζ). «Αν λοιπόν δεν αγνοεί τίποτα από αυτά που συμβαίνουν και σας αγαπά πιο γνήσια και από πατέρα και τόσο σας αγαπά ώστε και τις τρίχες να έχει μετρημένες, δεν πρέπει να φοβάστε» (Χ).

(2) Αυθεντική γραφή φοβείσθε. Είναι και καταλληλότερη, διότι αναφέρεται στους εκάστοτε κινδύνους (δ).

(3) Αντιτίθεται στο «ένα» του σ. 29.

(4) Ως πνευματικά και λογικά όντα και εικόνα του Θεού (δ). Οτιδήποτε λοιπόν και να σας συμβεί, ακόμη και αυτός ο θάνατος, δεν είναι έξω από τη θεία Πρόνοια (S).

Στιχ. 32-42. Να ομολογούμε την πίστη μας στο Χριστό.

Ματθ.10,32 Πᾶς οὖν⁽¹⁾ ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ⁽²⁾ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων⁽³⁾, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ⁽⁴⁾ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου⁽⁵⁾ τοῦ ἐν οὐρανοῖς⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Μη λογαριάζετε λοιπόν τους διωγμούς και τους κινδύνους, αλλά να λογαριάζετε τις μεγάλες αμοιβές που σας περιμένουν. Καθένας που θα με ομολογήσει ως

Σωτήρα του και Θεό του μπροστά στους ανθρώπους που καταδιώκουν την πίστη μου, θα τον ομολογήσω κι εγώ ως δικό μου πιστό μπροστά στον Πατέρα μου που είναι στους ουρανούς.

(1) Οι σ. 32-33 συνοψίζουν τη γενική σκέψη της καρτερίας στο διωγμό, ο οποίος είναι το θέμα των σ. 17-31 (S). «Αφού έβγαλε το φόβο και την αγωνία που ταρακουνούσε την ψυχή τους, και με τα επόμενα λόγια δίνει θάρρος πάλι, βγάζοντας με φόβο το φόβο... αλλά και με την ελπίδα μεγάλων επάθλων και με πολλή εξουσία απειλεί» (X). Η αντίθεση που ακολουθεί στους σ. 32,33 είναι ανάμεσα στο κριτήριο των ανθρώπων διωκτών και στο κριτήριο του Θεού (p).

(2) Θα ομολογήσει εν εμοι= σημαίνει ή «δείχνει ότι αυτός που ομολογεί, ομολογεί όχι με τη δική του δύναμη, αλλά βοηθούμενος από την ουράνια χάρη, ενώ για αυτόν που αρνείται δεν είπε «εν εμοί», αλλά «εμέ» (=εμένα)· δηλαδή αφού έμεινε έρημος από την δωρεά του Θεού, έτσι αρνείται» (X)· σύμφωνα λοιπόν με αυτήν την εκδοχή το εν εμοι= βοηθούμενος από εμένα.

Ή, «το εν εμοί λέγεται αντί για το εμοί (=εμένα)· και το έν αὐτῷ λέγεται αντί για το αὐτῷ (=αυτόν)» (Z).

Ή, πιο σωστά, σύμφωνα με συριακό ιδιωματοισμό= όταν γίνεται δίκη για κάποιον, δίνω ομολογία (g)· όταν εγερθεί ζήτημα σχετικά με μένα (b)· δηλαδή ομολογώ κάποιον κύριό μου (g). «Καθένας που θα μαρτυρήσει τη θεότητά μου μπροστά στους ανθρώπους... ο οποίος θα με ανακηρύξει Θεό» (Z).

(3) Μιλά ειδικά για διώκτες ανθρώπους (b) και αντιτίθεται στην ομολογία με απλό λόγο και χωρίς να υπάρχει κάποια αντίδραση (o).

(4) Θα ομολογήσω αυτόν λάτρη δικό μου (g) «θα τον ανακηρύξω αυτόν και εγώ πιστό» (Z).

(5) Έχεις το πλεονέκτημα, λέει, επειδή πρώτος με ομολόγησες εδώ; Θα φανώ, λέει, και εγώ απέναντί σου με μεγαλύτερο πλεονέκτημα, με το να σου δώσω μεγαλύτερα και ανείπωτα μεγαλύτερα· διότι θα σε ομολογήσω εκεί» (X).

(6) Αντιτίθεται με την ομολογία στη γη και τον εκεί διωγμό. Και «άνοιξε τους ουρανούς σε αυτόν και έβαλε μπροστά του το φοβερό εκείνο δικαστήριο και το πλήθος των αγγέλων έδειξε σε αυτόν, καθώς και την απονομή των στεφάνων μπροστά σε αυτούς» (X).

Αναφέρονται αυτά στον καιρό της δευτέρας παρουσίας, όταν ο Σωτήρας μπροστά στο Θεό Πατέρα και τους αγίους αγγέλους θα κρίνει τον κόσμο και θα αναγνωρίσει τους δικούς του και θα αρνηθεί τους άπιστους και άνομους (Ματθ. ζ 23, κε 34,41)(δ).

Ματθ.10,33 ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃταί με⁽¹⁾ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ⁽²⁾ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μετάφραση: Εκείνος όμως που θα με αρνηθεῖ ως Θεάνθρωπο Σωτήρα μπροστά στους ανθρώπους, αὐτόν θα τον αρνηθῶ κι ἐγώ και δεν θα τον αναγνωρίσω ως δικό μου μπροστά στον Πατέρα μου που εἶναι στους ουρανοὺς.

(1) Ἡ ἀρνήση ἐδῶ σημαίνει το να απορρίπτει κάποιος και να μη δέχεται τον Ἰησοῦ ως το Μεσσία και Λυτρωτή και γενικῶς το να αρνεῖται υπακοή και αποδοχή των ἐντολῶν του ευαγγελίου (ο).

(2) Ἡ σειρά αὐτή των λέξεων εκφράζει ακριβέστατα το νόμο της με τα ἴσα τιμωρίας ἢ ταυτοπαθείας *jus talionis* (b).

Ματθ.10,34 ⁽¹⁾Μὴ νομίσητε⁽²⁾ ὅτι ἦλθον βαλεῖν⁽³⁾ εἰρήνην⁽⁴⁾ ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Μὴ νομίσετε ὅτι ἦλθα στη γη να φέρω μια τέτοια εἰρήνη, ὅπως την φαντάζονται αὐτοὶ που περιμένουν τον Μεσσία ως ἐπίγειο βασιλιά και κατακτητή. Ὅχι, δεν ἦλθα να φέρω εἰρήνη, ἀλλὰ μαχαίρι και διαίρεση και διχασμὸ (γι' αὐτὰ ὁμως δεν εἶναι υπεύθυνο το ευαγγέλιό μου ἀλλὰ ἡ κακία των ἀνθρώπων).

(1) Ἡ προφητεία στο σ. 21, ὅτι στην ἐξαψη του θρησκευτικοῦ μίσους οι πολὺ κοντινοὶ συγγενεῖς θα καταδιώξουν τους συγγενεῖς τους, διασαφηνίζεται με ἄλλα λόγια του Κυρίου που αναφέρονται στις οξείες διαφωνίες, τις οποίες το Ευαγγέλιο θα προκαλέσει στην κοινωνία (p). Στα προηγούμενα ο Ἰησοῦς προεῖπε στους αποστόλους του διωγμούς και θλίψεις. Τώρα κάνει γνωστή την αἰτία, για την οποία οι ἄνθρωποι θα μεταχειριστοῦν αὐτοὺς ἐτσι. Ἡ νέα θρησκεία λόγω της φύσης της θα προκαλέσει μίση βίαια (F).

(2) Ἡ φράση ὅπως και στο ε 17 υπονοεῖ ὅτι ἦταν πιθανὸ κάποιοι να νομίσουν αὐτό. Πράγματι γενικὴ προσδοκία των Ἰουδαίων ἦταν, ὅτι ο Μεσσίας θα εγκαθίδρυε βασιλεία εἰρήνης (p).

(3) Ἡ, να ἐπιβάλλω εἰρήνη=ἀλλὰ ἡ εἰρήνη δεν ἐπιβάλλεται με τη βία. Μόνον ἀπροκάλυπτη ἐχθρότητα εἶναι δυνατόν να εγκαθιδρυθεῖ με τη βία. Ἡ εἰρήνη μπορεῖ να ἔλθει μόνον με θεληματική και ἐκούσια συγκατάθεση (p).

Ἡ, πιο σωστά, το ρῆμα αὐτό πιθανῶς χρησιμοποιήθηκε μαζί με το εἰρήνη διότι ἐκλέχθηκε ἐξυπνα λόγω του μαχαιριοῦ που ακολουθεῖ (L). Θα ἐρμηνεύσουμε λοιπόν: ξαφνικά και πέρα ἀπὸ κάθε προσδοκία φέρνω μαχαίρι στη γη και δεν βάζω εἰρήνη σε αὐτήν (g).

(4) Σιαλώμ=ειρήνη ήταν μία από τις ονομασίες του Μεσσία σύμφωνα με το Ησ. θ 6 και άλλα χωρία, τα οποία παρουσίαζαν το Μεσσία βασιλιά ειρηνικό (Ζαχ. θ 10, Ψαλμ. σα 7 κλπ). Και ο ίδιος ο Ιησούς ήλθε για να δώσει την ειρήνη (Λουκ. β 14), και ήταν για τους πρώτους Χριστιανούς ο παράγοντας της ειρήνης και η ίδια η ειρήνη (Εφεσ. β 14). Και παρόλ' αυτά λέει εδώ, ότι δεν ήλθε να δώσει ειρήνη. Αυτό αποδεικνύει άριστα με ποιο σεβασμό τα λόγια του Κυρίου διασώθηκαν, χωρίς να καταβάλλεται υπερβολική φροντίδα να τα εναρμονίσουν μεταξύ τους. Ο Ιησούς δημιούργησε την ειρήνη των ανθρώπων με το Θεό, αλλά μεταξύ των ανθρώπων ο λόγος του ήταν μαχαίρι (L).

Ήλθε στον κόσμο ως άρχοντας της ειρήνης, θα εγκαθίδρυε όμως αυτήν πάνω στα ερείπια των ανθρώπινων παθών, αυτά όμως δεν καταστρέφονται, χωρίς να αντιτάξουν ζωηρή αντίσταση (F). Υπεύθυνος για το διχασμό και την διαίρεση αυτή είναι η κακία των ανθρώπων και όχι το ευαγγέλιο (ο).

(5) «Τι είναι λοιπόν το μαχαίρι; Η τομή του λόγου, που διαιρεί το χειρότερο από το καλύτερο και διχοτομεί τον πιστό και τον άπιστο» (Γ). Μαχαίρι λοιπόν είναι το ευαγγέλιο, και εφόσον οι θελήσεις των ανθρώπων αντιτίθενται σε αυτό, δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη (ρ). Ή, μαχαίρι=βίαιος διχασμός, που ονομάζεται στο Λουκ. ιβ 51 διαμερισμός, που προέρχεται από τη διχόνοια των οικογενειών που αναφέρεται στο σ. 35 (b).

«Δεν είπε πόλεμο, αλλά αυτό που ήταν χειρότερο από αυτό, δηλαδή μαχαίρι» (X).

Το μαχαίρι, πολεμικό όπλο, λέγεται εδώ αντί για τον πόλεμο, δηλαδή αντί για τους αγώνες και τους διαχωρισμούς, με τους οποίους η ειρήνη χάνεται (g). Δεν πρέπει παρόλ' αυτά να λησμονείται ότι μερικές φορές η μόνη οδός για την ειρήνη είναι ο πόλεμος (ρ). «Διότι δεν είναι παντού η ομόνοια καλό. Και στον πύργο εκείνο (της Βαβέλ) την κακή ειρήνη η καλή διαφωνία την σταμάτησε και έφερε την ειρήνη» (X).

Εδώ λοιπόν «έπρεπε πρώτα να αποκοπεί το αθεράπευτο, και έπειτα το υπόλοιπο να ειρηνεύσει και με τον εαυτό του και με το Θεό» (Z).

«Διότι αυτό κατεξοχήν είναι ειρήνη, όταν το άρρωστο κόβεται, όταν αυτό που επαναστατεί χωρίζεται... Αυτό το πράγμα λοιπόν δεν οφείλεται στην πρόθεση αυτού (του Χριστού), αλλά ο πόλεμος προέρχεται από τη γνώμη εκείνων· διότι αυτός μεν ήθελε όλοι να ομνοούν στο λόγο της ευσέβειας· επειδή όμως εκείνοι στασίαζαν, γίνεται πόλεμος» (X).

Ματθ.10,35 ἦλθον γὰρ⁽¹⁾ διχάσαι⁽²⁾ ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς⁽³⁾ αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς⁽³⁾ αὐτῆς καὶ νύμφην⁽⁴⁾ κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Διότι ήλθα να χωρίσω τον πιστό και ευθύ άνθρωπο από τον άπιστο και δειστραμμένο πατέρα του, και την κόρη από την μητέρα της, και τη νύφη από την πεθερά της.

(1) Εξηγεί το «ήλθα να βάλω μαχαίρι» (δ). «Αφού τους παρουσίασε το είδος του πολέμου, δείχνει ότι ο πόλεμος αυτός είναι πολύ χειρότερος από τον εμφύλιο... Διότι όχι μόνο φίλοι, ούτε πολίτες μόνο, αλλά και συγγενείς θα βρεθούν αντιμέτωποι ο ένας εναντίον του άλλου και η φύση θα σχιστεί η ίδια με τον εαυτό της» (X).

Δες το χωρίο του Μιχαίου ζ 6: «Διότι ο γιος ατιμάζει τον πατέρα, η κόρη θα επαναστατήσει εναντίον της μητέρας της, η νύφη εναντίον της πεθεράς της, και εχθροί κάθε άνδρα θα είναι αυτοί που βρίσκονται στο σπίτι του».

(2) Διαιρώ σε δύο. Εδώ μεταφορικά οδηγώ κάποιον σε διάσταση εναντίον άλλου (g). Προϋποτίθεται, ότι αυτοί μέχρι τότε βρίσκονταν σε συμφωνία και ενότητα. Ο διχασμός όμως επήλθε με την επιστροφή του ενός από αυτούς στο ευαγγέλιο (ο).

(3) «Με αυτούς τους πολύ αγαπητούς υποδήλωσε κάθε συγγένεια. Πολύ σωστά λοιπόν είπε άνθρωπο, δηλαδή ο γιος να διχαστεί εναντίον του πατέρα του και η κόρη εναντίον της μητέρας της· διότι είναι πιο αγαπητοί ο γιος μεν στον πατέρα και η κόρη στη μητέρα, λόγω της ομοιότητας της φύσης» (Z).

(4) «Διότι οι νύφες παρείχαν στις πεθερές πολύ σεβασμό και τιμή και φροντίδα. Με τη νύφη όμως δήλωσε και το γαμπρό που διχάζεται εναντίον του πεθερού» (Z).

(5) «Πιο πριν μεν (στο σ. 21) έκανε απλή απαρίθμηση λέγοντας, ότι θα παραδώσει αδελφός αδελφό σε θάνατο και πατέρας το παιδί του. Εδώ όμως απαρίθμησε με άλλο τρόπο πιο φυσικό και πιο σχετικό» (Z).

Ματθ.10,36 καὶ ⁽¹⁾ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ ⁽²⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Και εχθροί του πιστού ανθρώπου θα είναι οι άνθρωποι του σπιτιού του που δεν θα δεχθούν το ευαγγέλιό μου, το οποίο φέρνει την αληθινή και ουράνια ειρήνη.

(1) «Αυτό το ρητό είναι του προφήτη και ειπώθηκε παλιά εναντίον των Ιουδαίων, όταν διχάστηκαν μεταξύ τους. Ο Χριστός όμως στην κατάλληλη ευκαιρία το προσάρμοσε αυτό στην παρούσα περίπτωση, δηλώνοντας ότι όλοι οι συγγενείς αυτού που πρόκειται να πιστέψει, θα γίνουν εχθροί του» (Z). Συμπληρώνεται η παράθεση από τον Μιχαία.

(2) Οι συγγενείς του, οι υπηρέτες του και οι οικιακοί φίλοι του (b)· οι άνθρωποι του σπιτιού του· αυτός που βρίσκεται πλησιέστερα στον πιστό επειδή έχει στενότερη σχέση, πρώτος θα γίνει εχθρός και θα τον διώξει (δ).

Ματθ.10,37· Ὁ φιλῶν⁽¹⁾ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ⁽²⁾ οὐκ ἔστι μου ἄξιος⁽³⁾· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα⁽⁴⁾ ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Εκείνος που αγαπά τον πατέρα του ή την μητέρα του περισσότερο από μένα, και με αρνείται για να μη χωρισθεί από τους γονείς του, δεν αξίζει για μένα. Κι εκείνος που αγαπά το γιο του ή την κόρη του περισσότερο από μένα, δεν είναι άξιος να λέγεται μαθητής μου.

(1) Η διαφορά μεταξύ φιλέω και αγαπώ είναι η διαφορά αγάπης φυσικής από την αγάπη της εκτίμησης. Η διάκριση αυτή τηρείται στον Δίωνα τον Κάσσιο 44,48 «εφιλήσατε αυτόν ως πατέρα και αγαπήσατε ως ευεργέτη». Παρόλο όμως που η διάκριση αυτή δεν τηρείται πάντοτε στη χρήση των δύο αυτών ρημάτων, παρόλ' αυτά το φιλέω αρμόζει κυρίως για τη βαθειά στοργή, που προέρχεται από ένστικτο, των γονέων και των παιδιών. Το φιλέω δεν χρησιμοποιείται για το Θεό ούτε στους Ο' ούτε στην Κ.Δ., αλλά μόνο για τη θεία σοφία στο Παροιμ. η 17 και Σοφ. Σολομ. η 2 (Mc Neile).

(2) Κάθε αληθινός μαθητής του Χριστού αισθάνεται ακατανίκητη στοργή για τον Διδάσκαλο, μεγαλύτερη από αυτή του γιου προς τον πατέρα του (McNeile). «Επειδή ήλθα για να φέρω μεγάλα αγαθά, μεγάλη απαιτώ και την υπακοή και τη διάθεση» (X).

(3) Δεν είναι άξιος μαθητής του Σωτήρα (δ)· δεν βρίσκεται στο επίπεδο, το οποίο απαιτούν οι σχέσεις με το Σωτήρα (L). «Διότι όταν μεν έχουν ευσέβεια οι γονείς, είναι καλό να τους αγαπάμε· είναι όμως πάντοτε κακό το να τους αγαπάμε πάνω από το Θεό» (Z).

(4) Σκάλα που ανεβαίνει: Προτιμάει το Χριστό πάνω από τους γονείς, πάνω από τα παιδιά, πάνω από τον εαυτό (b). Η φυσική στοργή των γονέων προς τα τέκνα είναι εντονότερη από τη φυσική στοργή των τέκνων προς τους γονείς.

(5) «Είδες αξίωμα διδασκάλου; Είδες πώς αποδεικνύει τον εαυτό του γνήσιο Υιό αυτού που τον γέννησε, αφού προστάζει όλα να τα αφήνουμε κάτω και να προτιμάμε τη δική του αγάπη;» (X).

Ένας διδάσκαλος μπορεί να φτάσει μέχρι του να πει: Θυσιάστε στην αλήθεια την αγάπη των στενών συγγενών σας. Τίποτα όμως δεν του δίνει το δικαίωμα να προσθέσει: Αγαπήστε

με περισσότερο από εκείνους (L). Να η διαφορά μεταξύ του Κυρίου και των υπόλοιπων ανθρώπων διδασκάλων!

Ματθ.10,38 ⁽¹⁾καὶ ὃς οὐ λαμβάνει⁽²⁾ τὸν σταυρὸν⁽³⁾ αὐτοῦ⁽⁴⁾ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου⁽⁵⁾, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.

Μετάφραση: *Κι εκείνος που δεν παίρνει την απόφαση να υποστεί σταυρικό θάνατο και δεν ακολουθεί πίσω μου με την απόφαση αυτή, δεν μιμείται δηλαδή σε όλα το παράδειγμά μου, δεν αξίζει για μένα.*

(1) Το νόημα του όλου στίχου: «Διότι τι μου λες τους γονεείς, λέει, και αδελφούς και αδελφές και γυναίκα; Διότι τίποτα δεν είναι πιο αγαπητό σε μας από την ψυχή μας· αλλά» «ακόμα και αν την ψυχή (=τη ζωή) σου προτιμήσεις από την αγάπη μου, στέκεσαι μακριά από τους μαθητές μου» (X). Αυτά εδώ τα λόγια επαναλαμβάνονται από τον Ματθ. στο ιστ 24,25. Δες και Μάρκ. η 34,35 και Λουκ. θ 23,24. Τα λεγόμενα στο Λουκ. ιδ 27 φαίνονται διαφορετικά και από τα δύο αυτά. Έτσι έχουμε τρεις διαφορετικές εκδόσεις αυτού του ρητού, το οποίο είναι δυνατόν να ειπώθηκε από τον Κύριο περισσότερες από μία φορές. Ένας τέτοιος λόγος επίσης θα εντυπωνόταν στη μνήμη των ακροατών και για αυτό έγινε δυνατόν να διασωθεί με τις διάφορες μορφές του (p).

(2) Δηλαδή αυτοπροαίρετα (b).

(3) Αυτό σημαίνει το να είναι έτοιμοι για θάνατο» (Σχ.π.). «Δεν είπε απλώς ότι πρέπει να παραταχτούν σε θάνατο, αλλά και σε θάνατο βίαιο· και όχι μόνο βίαιο, αλλά και ταπεινωτικό» (X).

Μέχρι τη στιγμή αυτή ο Κύριος δεν είχε ακόμη μιλήσει για το πάθος του. Δεν υπαινίσσεται λοιπόν συγκεκριμένα το πάθος του, αλλά χρησιμοποιεί γνωστή εικόνα από την ποινή του σταυρικού θανάτου (L). Ήταν συνήθεια στους Ρωμαίους να αναγκάζεται ο κατάδικος, να μεταφέρει το σταυρό του στον τόπο της εκτέλεσης. Εδώ υπάρχει και η έννοια ότι ο καθένας από τους ακόλουθους του Χριστού θα υποχρεωθεί να βαστάξει και βαρύ φορτίο, από το οποίο πολλοί κάμφθηκαν. Δάκρυα, κακομεταχειρίσεις, απειλές, διώξιμο από την οικογένεια, διωγμοί ακόμη μέχρι θανάτου, υπήρξαν συχνά η αναπόφευκτη συνέπεια του να ακολουθεί κάποιος το Χριστό (o).

Λιγότερο πιθανή η ερμηνεία: «Σταυρό λέει τον θάνατο όσον αφορά τα βιοτικά... Διότι πρέπει αυτός που πρόκειται να ακολουθεί το Χριστό, να νεκρωθεί προς τις κοσμικές ηδονές, όπως εκείνος» (Z). Σωστή ερμηνεία από μόνη της, αλλά δεν συμφωνεί με τα συμφραζόμενα, στα οποία γίνεται λόγος για διωγμούς.

(4) Ο καθένας έχει το δικό του σταυρό, τον οποίο κανείς άλλος δεν μπορεί να σηκώσει αντί για αυτόν (ρ).

(5) «Ακολουθεί πίσω του, καθένας που βαδίζει στα ίχνη της ζωής του» (Ζ). Δες Α΄ Πέτρ. β 21.

Ματθ.10,39 ⁽¹⁾ὁ εὐρών⁽²⁾ τὴν ψυχὴν⁽³⁾ αὐτοῦ ἀπολέσει⁽⁴⁾ αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας⁽⁵⁾ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἑμοῦ⁽⁶⁾ εὐρήσει⁽⁷⁾ αὐτήν⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Εκείνος που σε καιρό διωγμών θα αποφύγει το μαρτύριο και θα διασώσει τη σωματική ζωή του, θα χάσει την υψηλότερη, την ευτυχισμένη αιώνια ζωή, την οποία κερδίζει κανείς με το μαρτύριο. Κι εκείνος που θα χάσει τη ζωή του για την πίστη του σε μένα, θα κερδίσει την υψηλότερη και ευτυχισμένη αιώνια ζωή.

(1) Το να αρνηθεί κάποιος να σηκώσει το σταυρό του, δεν εξασφαλίζει αυτόν από τη θλίψη και τα δεινά (ρ).

(2) Αυτός που στον κίνδυνο ζήτησε να σώσει και έτσι βρήκε (δ). «Αντί να πει αυτός που την κέρδισε σε καιρό μαρτυρίου και δεν την έχασε με το να φονευτεί» (Ζ).

(3) Η ψυχή θεωρείται εδώ ως αιτία και αρχή της φυσικής ζωής, αλλά και κάποιας άλλης ζωής, η οποία είναι η αληθινή ζωή (L). Άλλοτε λοιπόν σημαίνει την εδώ φυσική ζωή, άλλοτε πάλι την πνευματική και αιώνια ζωή του μέλλοντος (F).

(4) Θα χάσει την υψηλότερη ζωή της ψυχής, στην οποία θα έμπαινε με το μαρτύριο (α). «Θα χάσει αυτήν στον μελλοντικό αιώνα, δηλαδή θα την βάλει στην κόλαση, επειδή πρόδωσε την πίστη» (Ζ).

(5) «Αυτός που οι άπιστοι του την αφαίρεσαν για μένα» (Ζ).

(6) «Αυτός που πεθαίνει όχι όπως ο ληστής ή πνίγοντας τον εαυτό του, αλλά για χάρη του Χριστού» (Θφ). Πολλοί χάνουν την ψυχή τους χάριν του κόσμου (b). Για εμένα= για χάρη της πίστης στη διδασκαλία μου (b) και της ομολογίας του ονόματός μου. Και εδώ έχουμε αξίωση η οποία θα ήταν τερατώδης, εάν αυτός που την προβάλλει δεν είχε τη συνείδηση ότι είναι Θεός. Και οι βαρυσήμαντοι αυτοί λόγοι λέγονται χωρίς να υποδηλώνεται κάπως, ότι αυτός που τους ξεστόμισε είχε έστω και κάποια σκιά αμφιβολίας για την αλήθειά τους και για το ότι οι ακροατές δεν θα δέχονταν αμέσως αυτούς (ρ).

(7) Θα βρει αυτήν στην ευτυχία και χαρά των ουρανών (ο). «Γιατί δεν θέλεις να περιφρονήσεις την ψυχή σου; Επειδή την αγαπάς; Επομένως για αυτό περιφρόνησέ την, και

τότε θα την ωφελήσεις τα μέγιστα και θα ενεργήσεις όπως ακριβώς ενεργεί αυτός που αγαπά» (X).

(8) Τα συμφραζόμενα εδώ δείχνουν ότι η αρχική έννοια του χωρίου είναι ότι ο ομολογητής, ο οποίος θα υποστεί θάνατο, είναι πολύ ευτυχέστερος από τον αποστάτη, ο οποίος διαφεύγει αυτόν. Αλλά οι λόγοι αυτοί του Κυρίου έχουν και πολλές άλλες εφαρμογές. Γενικώς εκείνοι, των οποίων μόνος σκοπός είναι να κερδίσουν την υλική ευδαιμονία, χάνουν τη μόνη ζωή, η οποία αξίζει να λέγεται ζωή. Και αυτοί που θυσιάζουν την υλική ευδαιμονία στην υπηρεσία του Χριστού, εξασφαλίζουν στους εαυτούς τους την υψηλότερη αυτή ζωή (p).

«Επειδή οι εντολές ήταν βαριές αφού τους προέτρεψε να έλθουν σε σύγκρουση με γονείς και παιδιά και τη φυσική τάξη και τους συγγενείς και την οικουμένη και με την ίδια την ψυχή τους, αναφέρει και την ωφέλεια που είναι μέγιστη. Διότι αυτά, λέει, όχι μόνο δεν θα σας βλάψουν, αλλά και θα σας ωφελήσουν τα μέγιστα, ενώ τα αντίθετα θα σας βλάψουν» (X).

Ματθ.10,40 ⁽¹⁾Ο δεχόμενος⁽²⁾ ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται⁽³⁾, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά⁽⁴⁾ με.

Μετάφραση: Και οι μεγάλες αυτές αμοιβές δεν είναι μόνο για σας που θα κηρύττετε το ευαγγέλιο. Αλλά κι εκείνος που σας υποδέχεται για φιλοξενία ως διακόνους του ευαγγελίου μου, υποδέχεται όχι εσάς αλλά εμένα. Κι εκείνος που υποδέχεται εμένα, υποδέχεται τον ίδιο τον Θεό Πατέρα, που με απέστειλε στον κόσμο.

(1) «Αναφέρει και άλλο μισθό, δείχνοντας ότι φροντίζει περισσότερο για αυτούς που φιλοξενούν, παρά για του φιλοξενούμενους» (X). Τα λόγια αυτά αναφέρονται σε αυτούς που δέχονται το ευαγγέλιο και όχι σε αυτούς που αντιτίθενται σε αυτό (p).

(2) Ο Ιησούς προβάλλει τώρα αξιώσεις και για την αποστολή του παρουσιάζοντας την αρχή της ως εξόχως θεία. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται εδώ μπορεί να συγκριθεί με αυτήν του δ ευαγγελίου. Δες Ιω. ιβ 44,48, ιγ 20, κ 21 (S). Το να δέχεται κάποιος έναν απόστολο δεν σημαίνει μόνο να παρέχει φιλοξενία, αλλά και ότι αποδέχεται τη διδασκαλία του (L).

(3) Αυτοί που δέχονται τους αποστόλους και τη διδασκαλία τους, δέχονται το Χριστό, διότι τη διδασκαλία του Χριστού οι απόστολοι μεταβιβάζουν (a).

(4) Δέχεται το Θεό, ο οποίος τον έστειλε. Η ιδέα της αποστολής του Χριστού από το Θεό κρύβεται ήδη στο «ήλθα», το οποίο λέει για τον εαυτό του ο Χριστός στο Ματθ. ε 17 και θ 13 (a). «Τι θα μπορούσε να γίνει ίσο με το να υποδεχτεί κάποιος τον Πατέρα και τον Υιό;» (X).

«Ποιος δεν θα τους φιλοξενούσε με μεγάλη χαρά, αφού θα επρόκειτο μέσω αυτών (των αποστόλων) να υποδεχτεί τον υιό και μέσω του υιού τον πατέρα;» (Ζ).

Ματθ.10,41 ὁ δεχόμενος⁽¹⁾ προφήτην⁽²⁾ εἰς ὄνομα⁽³⁾ προφήτου μισθὸν προφήτου⁽⁴⁾ λήψεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον⁽⁵⁾ εἰς ὄνομα δικαίου⁽⁶⁾ μισθὸν δικαίου λήψεται⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Εκείνος που υποδέχεται και υποστηρίζει και βοηθά έναν προφήτη, επειδή είναι προφήτης, θα πάρει την ίδια ανταμοιβή που θα πάρει κι ο προφήτης. Κι εκείνος που υποδέχεται τον δίκαιο, επειδή είναι δίκαιος, θα πάρει την ίδια ανταμοιβή που θα πάρει κι ο δίκαιος.

(1) Αυτός που δέχεται τη διδασκαλία του προφήτη (α) και με συμπάθεια, προσευχή και ελεημοσύνη υποστηρίζει και βοηθά κάποιο προφήτη (ρ).

(2) Προφήτης εδώ=ο διδάσκαλος που αναδείχτηκε από το Θεό και ερμηνευτής του θείου θελήματος (ο). Και προφήτης μεν είναι αυτός που μιλά, ενώ δίκαιος αυτός που πράττει στο όνομα του Θεού (b).

(3) Λόγω των προφητικών του ιδιοτήτων (α). «Για το γεγονός ότι ονομάζεται και είναι αυτός προφήτης» (Ζ). «Εάν τον δεχτεί όχι για βιοτική προστασία ή για κάτι άλλο από τα πρόσκαιρα, αλλά επειδή είναι ή προφήτης ή δίκαιος» (Χ).

(4) Ή, μισθό «τον οποίο είναι φυσικό να πάρει αυτός που δέχτηκε προφήτη ή δίκαιο» (Χ)· μισθό που ανήκει σε αυτούς που υποδέχονται προφήτη ή δίκαιο. Ή, πιο σωστά, «μισθό, τον οποίο εκείνος (ο προφήτης ή δίκαιος) πρόκειται να λάβει» (Χ)· θα πάρουν τον ίδιο μισθό, τον οποίο και ο προφήτης ή δίκαιος (α).

(5) Αυτοί που στην πράξη εφαρμόζουν τη δικαιοσύνη, την οποία ο Κύριος δίδαξε, Ματθ. στ 1-18, δεξ και ε 20 (α). Περιλαμβάνονται στην ονομασία αυτή οι πιστοί Χριστιανοί, που δεν ανήκουν στην τάξη των προφητών (S). «Λέγοντας για προφήτη και για δίκαιο, έδειξε, ότι οι μαθητές θα γίνουν και προφήτες και δίκαιοι» (Ζ).

(6) «Για αυτό πρόσθεσε, στο όνομα μαθητή και προφήτη και δικαίου, για να μάθεις, ότι καθορίζει τον μισθό όχι από την αξία του φιλοξενουμένου, αλλά και από τη διάθεση αυτού που φιλοξενεί» (Χ).

(7) Ο Χριστός δεν παραβλέπει τις υπηρεσίες που γίνονται και στον πιο ταπεινό από τους ακολούθους του (ο).

Ματθ.10,42 καὶ ὃς ἂν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν⁽¹⁾ τούτων ποτήριον ψυχροῦ⁽²⁾ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ⁽³⁾.

Μετάφραση: Εκείνος επίσης που θα προσφέρει σ' έναν από τους μαθητές μου, αυτούς που ο κόσμος θεωρεί μικρούς και άσημους, έστω κι ένα μόνο ποτήρι κρύο νερό που πρόχειρα θα το πάρει από την πηγή και δεν θα κάνει τον κόπο να το βράσει, και θα προσφέρει την ελάχιστη αυτή ή παρόμοια εξυπηρέτηση σ' αυτόν επειδή είναι μαθητής μου, αληθινά σας λέω, δεν θα χάσει στη μέλλουσα ζωή την ανταμοιβή που του ανήκει.

(1) Ἡ, «μικρούς ονόμασε τους μαθητές» (Ζ), τους οποίους έδειχνε με το χέρι του (τούτων) και τους οποίους ονομάζει έτσι βλέποντας τη θέση τους στον κόσμο, αφού είναι τα μωρά (ανόητα) του κόσμου σε αντίθεση με αυτούς που φαίνονται ότι είναι μεγάλοι και σοφοί (δ).

Ἡ, μικρούς ονόμασε την ευρεία τάξη των απλών πιστών, οι οποίοι ούτε προφήτες ούτε εξόχως δίκαιοι ήταν, αλλά αποτελούσαν τους μικρούς στην εκκλησία (S). Η πρώτη εκδοχή πιο σοβαρή, διότι τα συμφραζόμενα παρουσιάζουν τους μικρούς αυτούς να χρησιμοποιούνται σε ιεραποστολή (L).

(2) Το οποίο δεν απαιτεί κάποια δαπάνη και μπορεί να γίνει και στο δρόμο (b). «Για να μην προβάλλει κάποιος ότι είναι φτωχός» (Θφ). Το ποτήρι κρύο νερό είναι έμβλημα της πιο μικρής εξυπηρέτησης (F). «Κανείς λοιπόν ας μην προφασίζεται αδυναμία στο ζήλο για τα καλά έργα· διότι τίποτα αδύνατο δεν προστάζει ο Θεός. Τι είναι πιο εύκολο από αυτήν την εντολή; Και ο μισθός του εύκολου αυτού έργου είναι ουράνιος» (Γν).

(3) Η ανταμοιβή εδώ δεν είναι ανταμοιβή μαθητή, αλλά η ανταμοιβή που είναι άξια της πράξης (L).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ' (11)

Ματθ.11,1 ⁽¹⁾Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁽²⁾ ὁ Ἰησοῦς διατάσσων⁽³⁾ τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ μετέβη ἐκεῖθεν⁽⁴⁾ τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν⁽⁵⁾ ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Κι ὅταν ὁ Ἰησοῦς τελείωσε νὰ δίνει ἐντολές καὶ οδηγίες στους δώδεκα μαθητές του, κι ἐκεῖνοι ἐφυγαν γιὰ τὴν περιοδεία τους, ἀνεχώρησε κι αὐτὸς ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν κατ' ἰδίαν διδασκαλία του στα σπίτια καὶ τὸ δημόσιο κήρυγμά του στὶς συναγωγές καὶ τὰ υπόλοιπα δημόσια κέντρα τῶν ἰουδαϊκῶν πόλεων.*

(1) Ὁ στίχος αὐτὸς οὔτε τὸ συμπέρασμα τῶν προηγουμένων ἀποτελεῖ, οὔτε τὴν ἀφετηρία τῶν ἀκόλουθων. Ἀποτελεῖ στίχο μετὰβασης. Ἀρχίζει με τὴ φράση ἡ ὁποία τελειώνει τὶς μακρές διδασκαλίες τοῦ Κυρίου, ὅπως στὰ Ματθ. ζ 28, ιγ 53, ιθ 1, κατ 1, καὶ σημειώνει ἀλλαγὴ τύπου, ἀλλὰ πολὺ ἀόριστα. Θὰ μπορούσε κάποιος νὰ πει, ὅτι ὁ Κύριος ἀφ' ὅπου ἔστειλε τοὺς ἀποστόλους του, ἐπιδόθηκε καὶ αὐτὸς στὸ ἔργο. Γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ τῶν μαθητῶν δὲν γίνεται πλέον λόγος στὸν Ματθαῖο, σαν ὁ ευαγγελιστὴς νὰ κυριεύτηκε ἀπὸ τὸ αἶσθημα, ὅτι ἡ φάλαγγα αὐτὴ τοῦ Κυρίου ἀνοίγε ἤδη στὸ κήρυγμα ὀρίζοντες ἀπεριόριστους. Θὰ ξαναβρούμε τοὺς μαθητές στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐπομένου κεφαλαίου (L).

(2) Καὶ ἐγένετο ὅτε. Εβραϊκὴ φράση=Καὶ ὅταν ὁλοκλήρωσε, τελείωσε (δ).

(3) «Ἀντὶ νὰ πει: νὰ δίνει παραγγελίες, ἐντολές» (Z).

(4) «Ἀφ' ὅπου ἔστειλε αὐτοὺς, ἀπομακρύνθηκε λοιπὸν ὁ ἴδιος, δίνοντας σὲ αὐτοὺς χώρο καὶ ευκαιρία νὰ κάνουν ὅσα πρόσταξε» (X). «Διότι ἀν αὐτὸς θεράπευε με τὸ νὰ εἶναι παρὼν, δὲν θὰ ἔρχονταν κάποιοι στους μαθητές» (Θφ). Δὲν ἔπαυσε παρὸλ' αὐτὰ ὁ Κύριος νὰ κοπιᾷ καὶ νὰ κηρύττει κατὰ τὸ χρόνο αὐτὸ τῆς ἀπουσίας τῶν ἀποστόλων (ο).

(5) Ἡ διδασκαλία γινόταν ἀναμφίβολα στα σπίτια, ἐνῶ τὸ κήρυγμα στὶς συναγωγές καὶ τὰ δημόσια μέρη (L).

(6) «Δηλαδή τῶν ἰουδαίων» (Z).

Στιχ. 2-15. Το μεγαλείο του Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ματθ.11,2 Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ⁽¹⁾ τὰ ἔργα⁽²⁾ τοῦ Χριστοῦ⁽³⁾, πέμψας δύο⁽⁴⁾ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ

Μετάφραση: *Ὁ Ἰωάννης στὸ μετὰξυ, ὅταν ἀκούσε μέσα ἀπὸ τὴ φυλακὴ τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ, ἔστειλε δύο ἀπὸ τοὺς δικούς του μαθητές.*

(1) Στη φυλακή του, στο φρούριο Μαχαιρούς, κοντά στο βορειοανατολικό άκρο της Νεκράς θάλασσας, ο Ιωάννης άκουσε για τα έργα του Μεσσία. Ο Ηρώδης Αντίπας είχε φυλακίσει αυτόν εν μέρει μεν για πολιτικούς λόγους, λόγω της εξέγερσης την οποία το κήρυγμά του προκαλούσε στο λαό, εν μέρει δε λόγω του μίσους, το οποίο η Ηρωδιάδα έτρεφε εναντίον του. Όταν όμως ο Ηρώδης εξασφάλισε τον εαυτό του, δεν κακομεταχειριζόταν τον Ιωάννη. Κάποιες φορές συνομιλούσε μαζί του και επέτρεπε στους μαθητές του να τον επισκέπτονται. Ήταν λοιπόν εύκολο στον Ιωάννη να ακούσει για τη δράση και τα έργα του Ιησού (ρ).

(2) Κυρίως για τα θαύματα που τελούσε ο Χριστός, με τα οποία διέγειρε την πίστη την οποία έπρεπε να έχουν προς αυτόν οι άνθρωποι και ετοιμάζε την σωτηρία τους (g).

(3) =Του Μεσσία. Εκφράζει τη γνώση του Ματθαίου για τον Ιησού που αποκτήθηκε κάτω από το φως των μετέπειτα γεγονότων (S). Με γλώσσα χριστιανική, την οποία συνήθως αποφεύγουν στις διηγήσεις τους οι ευαγγελιστές (L). Δες Ματθ.α 16.

(4) Αυθεντική γραφή «δια των μαθητών». Πιθανόν να προήλθε και από παραφθορά του δύο σε διο και έπειτα σε διά. Ενδέχεται όμως και η γραφή διά να αντικαταστάθηκε από τη γραφή δύο σύμφωνα με το Λουκ. ζ 19. Η γραφή διά παρουσιάζει τους μαθητές του Ιωάννη ως όχι πρωτεύοντα πρόσωπα στη σκηνή και το ερώτημα που τίθεται στον Κύριο εμφανίζεται περισσότερο ότι τίθεται από τον ίδιο τον Ιωάννη.

Ματθ.11,3 εἶπεν αὐτῷ· σὺ ⁽¹⁾ εἶ ὁ ἐρχόμενος ⁽²⁾ ἢ ἕτερον ⁽³⁾ προσδοκῶμεν ⁽⁴⁾;

Μετάφραση: και του είπε: Εσύ είσαι ο Μεσσίας, που ασφαλώς από ώρα σε ώρα πρόκειται να έλθει στον κόσμο, ή πρέπει να περιμένουμε άλλον; Κι έκανε την ερώτηση αυτή ο Ιωάννης για να στηριχθούν με την απάντησή του οι κλονισμένοι μαθητές του στην πίστη προς τον Χριστό.

(1) Με ισχυρή έμφαση σε αντίθεση με τον άλλον υποτιθέμενο ερχόμενο, τον οποίο θα έπρεπε να περιμένουν.

(2) Ο ερχόμενος είναι ο Μεσσίας (Μαρκ. ια 9,Λουκ. ιγ 35,ιθ 38,Εβρ. ι 37,Δαν. ζ 13). «Δηλαδή αυτός που αναμένεται στις Γραφές ότι θα έλθει με σώμα» (Θφ). Ο ενεστώτας εκφράζει το βέβαιο, το αναμφισβήτητο αυτής της έλευσης (δ). Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «Εσύ είσαι αυτός που πρόκειται να έλθει, δηλαδή στον Άδη» (Χ)· «θα έλθεις» δηλαδή «στον κάτω κόσμο, όπου ετοιμαζόταν να πάει ο Ιωάννης» (Ω).

(3) Αναγνωρίζεται ως βέβαιο γεγονός, ότι θα ερχόταν κάποιος (b).

(4) Υποτακτική έγκλιση=η ανάγκη να αναμένουμε άλλο Μεσσία (δ). «Χρειάζεται πολλή έρευνα αυτό που είπε· Εσύ είσαι που έρχεσαι ή άλλον να προσδοκούμε; Διότι αυτός που των αναγνώρισε πριν τα θαύματα, αυτός που έμαθε από το Πνεύμα, αυτός που άκουσε από τον Πατέρα, αυτός που τον διακήρυξε σε όλους, τώρα στέλνει μαθητές για να μάθει αν είναι αυτός ή όχι;» (X). Κλονίστηκε λοιπόν η πίστη του Ιωάννου προς το Χριστό; Ο Ωριγένης πρώτος και σύμφωνα με αυτόν οι Χ., Αυ., Ιε., Θφ., Ζ., και πολλοί από τους νεώτερους εξηγούν:

«Επειδή γνώριζε (ο Ιωάννης) ότι οι μαθητές του ζήλευαν το Χριστό... αφού ενώ πολλές φορές τους συμβούλευσε δεν τους έπεισε, μιας και επρόκειτο να πεθάνει, αφού διάλεξε δύο από τους πιο συνετούς, στέλνει αυτούς προς το Χριστό, με την πρόφαση μεν να ρωτήσουν αν αυτός είναι ο ερχόμενος, στην πραγματικότητα όμως για να δουν τα θαύματα που κάνει και να πειστούν. Διότι ήξερε ότι η απόδειξη από τα γεγονότα είναι πιο αξιόπιστη και ανύποπτη» (Ζ).

Επομένως σύμφωνα με την εκδοχή αυτή έστειλε ο Ιωάννης τους μαθητές στον Ιησού, διότι «επιθυμούσε να στηρίξει αυτούς στην πίστη προς τον Ιησού και να παραχωρήσει αυτούς σε αυτόν» (b)· φροντίζει ώστε οι μαθητές του, όταν αυτός πεθάνει, να μη μείνουν αποκομμένοι από το Χριστό. Ο ίδιος (ο Ιωάννης) βεβαίως φρόντιζε και από την αρχή να οδηγήσει σε αυτόν όλους τους μαθητές του. Επειδή όμως δεν έπειθε, πεθαίνοντας δείχνει μεγαλύτερη προθυμία» (X) έτσι ώστε να μην «προστεθούν σε άλλο διδάσκαλο μετά το θάνατό του» (Κ).

Λιγότερο πιθανή η ερμηνεία που προτάθηκε από τον Τερτυλλιανό (Marcion IV 18), σύμφωνα με την οποία ο Ιωάννης βλέποντας τον εαυτό του εγκαταλελειμμένο στα χέρια του τυράννου και τον Σωτήρα να ασχολείται με άλλα, έπαθε κάτι ανθρωπινό και κλονίστηκε στιγμιαία στην πεποίθησή του για αυτόν ως Μεσσία. Για αυτό και έστειλε και ζήτησε από αυτόν εξηγήσεις για το αν αυτός είναι πράγματι ο Μεσσίας. Ο Πρόδρομος ολιγοψύχησε προς στιγμήν, όπως ο Μωϋσής, ο Ηλίας και άλλοι από τους αγίους άνδρες, για να μάθουμε την ασθένεια της φύσης μας και να καταλάβουμε, ότι μόνη η χάρη του Θεού και δύναμη ανυψώνει τον άνθρωπο στην τελειότητα της πίστης, αγάπης και ελπίδας (δ).

Αρκετά σοβαρή και αξιόλογη μία ενδιαμέση ερμηνεία που έχει ως εξής: Ο Ιωάννης είχε λάβει τέτοιες πειστικές αποδείξεις για το ότι ο Ιησούς ήταν ο Μεσσίας, ώστε δεν ήταν δυνατόν να αμφιβάλλει τώρα. Διότι εάν αμφέβαλλε, γιατί τότε να στείλει στον Ιησού για να πληροφορηθεί από αυτόν; Ένας ψεύτικος Μεσσίας θα ήταν απατεώνας και αναξιόπιστος.

Πιθανότερο είναι ότι η υπομονή του Ιωάννη κλονίστηκε και όχι η πίστη του. Επιθυμούσε να προχωρήσει ο Ιησούς πιο δημόσια και αποφασιστικά ως Μεσσίας. Είναι σαν να έλεγε ο Ιωάννης στον Ιησού: Εάν τέτοια έργα επιτελείς, φανέρωσε τον εαυτό σου στον κόσμο. Το να

πράττει τα έργα του Μεσσία από τη μία και να μην αξιώνει τη θέση και το αξίωμα του Μεσσία από την άλλη, φαινόταν στον Ιωάννη ως μάταιη ασυνέπεια (p).

Ματθ.11,4 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννη ὃ ἀκούετε καὶ βλέπετε⁽¹⁾.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους αποκρίθηκε: Πηγαίνετε και διηγηθείτε στον Ιωάννη εκείνα που ακούτε και βλέπετε.*

(1) «Τους αφήνει να μάθουν από τα γεγονότα» (X). «Διότι αμέσως την ίδια εκείνη ώρα έκανε πολλά θαύματα, όπως λέει ο Λουκάς» (Z). «Διότι εάν μεν έλεγε, ότι εγώ είμαι... θα νόμιζαν, ακόμη και αν δεν το έλεγαν, αυτό που έλεγαν προς αυτόν οι Ιουδαίοι· Εσύ μαρτυρείς για τον εαυτό σου (Ιω. η 13). Για αυτό ο ίδιος μεν δεν λέει αυτό, αλλά τους αφήνει να τα μάθουν όλα από τα θαύματα, καθιστώντας τη διδασκαλία του υπεράνω υποψίας και πιο σαφή» (X).

Πού συνίσταται η δύναμη του επιχειρήματος; Κατά την αντίληψη των τότε συγχρόνων - εάν κρίνουμε από τα απόκρυφα και από τα μεταγενέστερα ραββινικά συγγράμματα- το χάρισμα της θαυματουργίας από μόνο του δεν θεωρούνταν ως χαρακτηριστικό του Μεσσία. Αλλά ο Ιησούς βάζοντας σε σειρά τα θαύματά του σύμφωνα με τις λέξεις, τις οποίες χρησιμοποιούσαν οι μεσσιανικές προφητείες, καλεί τον Ιωάννη και τους ακολούθους του να μελετήσουν αυτά και να κρίνουν (L).

Ο Σωτήρας απαντά δείχνοντας ότι το έργο του είναι η εκπλήρωση των χριστολογικών προφητειών της Π.Δ. και ιδίως των μεσσιανικών χωρίων του Ησαΐου (δ). Ο Ιησούς με την απάντησή του αυτή φαίνεται, ότι απέβλεπε στο να ρίξει στη διάνοια του Βαπτιστή το σπέρμα διαφορετικής αντίληψης για τη δράση του Μεσσία. Ο Ιησούς ουδέποτε θεωρούσε τον εαυτό του Μεσσία σύμφωνα με την κοινή ιουδαϊκή αντίληψη (S).

Ματθ.11,5 ⁽¹⁾τυφλοί ἀναβλέπουσι⁽²⁾ καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι⁽³⁾, λεπροὶ καθαρίζονται⁽⁴⁾ καὶ κωφοὶ ἀκούουσι⁽⁵⁾, νεκροὶ ἐγείρονται⁽⁶⁾ καὶ πτωχοὶ⁽⁷⁾ εὐαγγελίζονται⁽⁸⁾.

Μετάφραση: *Ό,τι προφήτευσε ο Ησαΐας για τη δράση του Μεσσία πραγματοποιείται τώρα με ακρίβεια. Τυφλοί δηλαδή αποκτούν ξανά το φως τους και κουτσοί περπατούν ελεύθερα, λεπροὶ καθαρίζονται από τη λέπρα και κουφοὶ ακοῦν, νεκροὶ ανασταίνονται και περιφρονημένοι φτωχοὶ και ἄσημοι ακοῦν το χαροποιό ἄγγελμα της ουράνιας βασιλείας, η οποία θα τους φέρει την ευτυχία και τη δόξα.*

(1) Και το μέρος αυτό της απάντησης πρέπει να το πάρουμε κατά γράμμα, και έχουν μπει σε σειρά τα απαριθμούμενα έργα σε τρία ζεύγη. Αξιοσημείωτο, ότι όλα αυτά είναι έργα ευσπλαχνίας, και κανένα από αυτά έργο απλής δύναμης και επίδειξης, τέτοια σαν αυτά που οι Ιουδαίοι ανέμεναν ο Μεσσίας να δώσει ως θαύματα.

Ομοίως αξιοσημείωτο είναι, ότι ο ευαγγελισμός των φτωχών συνδέεται με την ανάσταση νεκρών ως η ισχυρότερη απόδειξη από όλες. Ο ευαγγελισμός των φτωχών ήταν σαφώς έργο του Μεσσία (Ησ. ξα 1), όπως ο ίδιος ο Κύριος διακήρυξε στη Ναζαρέτ (Λουκ. δ 18-21). Ήταν κάτι καινούργιο οι φτωχοί, οι οποίοι συνήθως παραμελούνταν και περιφρονούνταν ως άνευ αξίας και αμαθείς, να καλούνται στη βασιλεία.

(2) Δες Ησ. ξα 1 («να κηρύξω στους τυφλούς ότι θα ξαναδούν») και λε 5 («τότε θα ανοιχτούν μάτια τυφλών»).

(3) Δες Ησ. λε 6 («τότε θα πηδάει σαν ελάφι ο κουτσός»).

(4) Χωρίς να αναφέρεται στον προφήτη το πρόσθεσε ο Σωτήρας, για να συμπεριλάβει με τους υπόλοιπους και την πολύ δύσκολη αυτή τάξη, την αφορισμένη από την κοινωνία των ανθρώπων (δ).

(5) Δες Ησ. λε 5 («και αυτιά κουφών θα ακούσουν»).

(6) Δες Ησ. κστ 19, Ιεζ. λζ 1, Δαν. ιβ 2. Συγχρόνως σχεδόν με την πρεσβεία αυτή του Ιωάννη έγινε η ανάσταση του γιου της χήρας της Ναϊν. Δες Λουκ. ζ 11 (F).

(7) Ή, με πνευματική έννοια οι άθλιοι, οι δυστυχείς, διότι ζούσαν μέσα στις αμαρτίες και ήταν στερημένοι από τη θεία χάρη που πλούτιζε τους πιστούς (δ).

Ή, πιο σωστά, όπως παραπάνω και ο ρ.: οι στερημένοι πλούτου, εξουσίας, δόξας και τιμών' οι ταπεινοί και άσημοι και καταθλιβομένοι (g). Όλοι αδιακρίτως και όχι μόνο οι απόστολοι όπως ερμηνεύουν οι Z και b, διότι όλοι θεωρήθηκαν άξιοι της προσοχής και της φροντίδας και της κλήσης του Σωτήρα.

(8) Παθητικής φωνής.

Ματθ.11,6 ⁽¹⁾καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ⁽²⁾ ἐν ἐμοί⁽³⁾.

Μετάφραση: Κι ευτυχισμένος είναι εκείνος που δεν θα πέσει πνευματικά και δεν θα σκληρυνθεί παίρνοντας ως αφορμή το εξωτερικό φαινόμενο της ταπεινώσεως, στην οποία υποβλήθηκα για να σώσω τον άνθρωπο.

(1) «Τους έλεγξε κρυφά· επειδή δηλαδή σκανδαλίζονταν με αυτόν, τους αποκαλύπτει το πάθος τους και αφήνει αυτήν την αποκάλυψη μόνο στη συνείδησή τους, χωρίς να υπάρχει κανείς άλλος μάρτυρας αυτού του ελέγχου, παρά μόνο εκείνοι που γνώριζαν αυτά, και έτσι και με αυτόν τον τρόπο, τούς προσείλκυε περισσότερο κοντά του» (X) «δείχνοντας στους μαθητές του Ιωάννη, ότι δεν του είναι κρυφά αυτά που σκέφτονται» (Θφ).

(2) Με μέση διάθεση=ο οποίος δεν θα δώσει στον εαυτό του αφορμή για πτώση· το «με μένα»= για μένα, εξαιτίας μου με εβραϊκό τρόπο έκφρασης (δ). Σκανδαλίζομαι με κάποιον=νομίζω, ότι έχω λόγο να αποδοκιμάσω άλλον και ο οποίος λόγος με εμποδίζει να αναγνωρίσω το κύρος του (g).

(3) Η έννοια της φράσης=εκείνος, του οποίου η συμπεριφορά του Ιησού δεν θα μειώσει ή δεν θα εξαλείψει την πίστη (F). Οι ταπεινές συνθήκες, με τις οποίες εμφανίστηκε ο Ιησούς ήταν τόσο αντίθετες με τις προσδοκίες των Ιουδαίων για τον Μεσσία, ώστε γινόταν ο Ιησούς πέτρα σκανδάλου σε πολλούς (ο).

Ο χαρακτήρας του Μεσσία είναι αυτό ακριβώς, ότι με αυτόν πολλοί θα σκανδαλίζονται (b). Το να παραγνωρίζεται κάποιος ακόμη και από τους αγαπητούς του, είναι το πικρό ποτήρι και ο σταυρός της ζωής. Αυτό έμελλε να θλίψει συχνότατα την καρδιά του Υιού του ανθρώπου. Και ο ίδιος ο Θεός, και προπαντός αυτός, είναι ο μεγάλος παραγνωριζόμενος, ο υπέρτατα ακατανόητος (Amiel).

Ματθ.11,7 Τούτων δὲ πορευομένων⁽¹⁾ ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις⁽²⁾ περὶ Ἰωάννου· τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι⁽³⁾; Κάλαμον⁽⁴⁾ ὑπὸ ἀνέμου⁽⁵⁾ σαλευόμενον⁽⁶⁾;

Μετάφραση: Μόλις αυτοί αναχώρησαν, άρχισε ο Ιησούς να λέει στα πλήθη του λαού για τον Ιωάννη: Τί βγήκατε να δείτε στην έρημο την εποχή που κήρυττε εκεί ο Ιωάννης; Μήπως βγήκατε να δείτε κανένα άνθρωπο άστατο, σαν το καλάμι που σαλεύεται από κάθε φύσημα του αέρα; Όχι βέβαια.

(1) Αφού αναχώρησαν αυτοί. Διαφορετικά ήταν δυνατόν οι μαθητές του Ιωάννη να κυριεύονταν από κομπασμό. Ο κόσμος επαινεί όταν είναι μπροστά ο άλλος, ενώ υβρίζει όταν είναι απών. Η θεία αλήθεια πράττει το αντίθετο (b). «Γιατί δεν μιλά για τον Ιωάννη όταν είναι παρόντες αυτοί; Για να μη δώσει την εντύπωση ότι κολακεύει» (Z).

(2) «Ο πολύς όχλος από την ερώτηση των μαθητών του Ιωάννη, θα υποπτευόταν πολλά άτοπα... Και ήταν φυσικό να σκέφτονται μέσα τους και να λένε· αυτός που έδωσε τόσες μαρτυρίες, μεταπείστηκε τώρα και αμφιβάλλει αν είναι αυτός ή άλλος ο ερχόμενος;...

Διορθώνοντας λοιπον το λαό... φέρνει τη λύση για τους λογισμούς που τους θορυβούσαν στη διάνοια» (X).

Η μαρτυρία η οποία από τέτοια χείλη δόθηκε για τον Ιωάννη, είναι μοναδική και θα μπορούσε μάλιστα να ονομαστεί ο επικήδειος του Βαπτιστή, διότι όχι πολύ ύστερα η Ηρωδιάδα πέτυχε το θάνατό του (p).

(3) «Γιατί, αφήνοντας τις πόλεις και τα σπίτια, μαζευθήκατε όλοι στην έρημο;» (X). Βγήκατε να δείτε κάποιον οικτρό και εύκολο άνθρωπο;... Δεν δείχνει αυτό ο ζήλος εκείνος και το ότι όλοι έτρεξαν στην έρημο. Διότι δεν θα ξεχυνόταν τότε στην έρημο τόσος λαός και τόσες πόλεις με τέτοια προθυμία, παρά μόνο αν προσδοκούσατε να δείτε κάποιον μεγάλο και θαυμαστό και πιο σταθερό από την πέτρα» (X).

(4) Οι όχθες του Ιορδάνη είχαν πλήθος από αυτά. Θα επιθυμούσαν εκείνοι ο Ιωάννης να είναι τέτοιος στη συμπεριφορά, όπως αρέσκονταν να είναι αυτοί. Ζητούσαν άνθρωπο υποχωρητικό, έτοιμο να υποχωρεί στις επιθυμίες τους (b). Αλλά ίσως αναφέρεται και στις τωρινές σκέψεις του πλήθους για τον Ιωάννη. Ο Ιωάννης είχε αναγνωρίσει τον Ιησού ως τον Χριστό. Τώρα το μήνυμά του τον εμφάνιζε στους επιπόλαιους ότι ταλαντεύεται τάχα και αμφιβάλλει για το αν δεν αναμενόταν και κάποιος ισχυρότερος (a).

(5) Τον άνεμο της εύνοιας και των επαίνων, όταν υπέθεταν οι όχλοι ότι αυτός ήταν ο Μεσσίας, ή του διωγμού (b), όταν ο Ηρώδης φυλάκιζε αυτόν.

(6) «Δεν βγήκατε βεβαίως να δείτε καλάμι που κουνιέται από τον άνεμο» (X) «δηλαδή ελαφρό και ασταθή άνθρωπο και ευμετάβλητο στη γνώμη σαν το καλάμι» (Z).

«Διότι οι εύκολοι και αυτοί που παρασύρονται εύκολα και που τώρα μεν λένε αυτά, ύστερα δε εκείνα και δεν παραμένουν στεθεροί σε τίποτα, αυτοί κατεχοχήν μοιάζουν με καλάμι» (X), «αλλά βγήκατε σαν σε κάποιο μεγάλο και σταθερό άνθρωπο» (Θφ). Με αυτήν τους την έννοια, οι λέξεις καλάμι που κουνιέται από τον άνεμο, αποκλείουν κάθε αμφιβολία για την ακλόνητη πίστη του Ιωάννη στο μεσσιανικό αξίωμα του Ιησού (ο).

Ματθ.11,8 αλλά τί ἐξήλθετε ἰδεῖν⁽¹⁾; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις⁽²⁾ ἡμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων⁽³⁾ εἰσὶν.

Μετάφραση: Αλλά τί βγήκατε να δείτε; Κανένα άνθρωπο ντυμένο με απαλά φορέματα, μαλθακό και όχι σκληραγωγημένο; Αυτοί που φορούν τα μαλακά, νάτοι, μέσα στα ανάκτορα των βασιλιάδων μένουν ως αυλικοί τους.

(1) Η έννοια του στίχου: Δεν βγήκατε στην έρημο για να δείτε κάποιον που θέλει την κοσμική τρυφή (α). Η ερώτηση μαζί με τον αντιθετικό σύνδεσμο (αλλά)= Εάν αρνείστε ότι βγήκατε να δείτε καλάμι που κουνιέται από τον άνεμο, τι βγήκατε να δείτε; (ο).

(2) Η ενδυμασία είναι σύμβολο και δείγμα του βίου του ανθρώπου. Επομένως η φράση με μαλακά ρούχα=μαλθακό και λάτρη της καλοπέρασης (δ). Βγήκατε να δείτε άνθρωπο «της απόλαυσης, έστι ώστε και με αυτό να δίνει την εντύπωση ότι είναι χαύνος και ευμετάβλητος; Ή μάλλον αντιθέτως, άνθρωπο σκληραγωγημένο όπως διαβεβαίωναν και η στολή του και η τροφή του;» (Ζ).

(3) «Διότι αν ήθελε να φοράει μαλακά, δεν θα κατοικούσε στην έρημο, ούτε στο δεσποτήριο, αλλά στα βασιλεία. Διότι μπορούσε, αν σιωπούσε μόνο, να απολαύσει άπειρη τιμή· Διότι αν και ενώ τον έλεγξε και ενώ ήταν δεμένος τόσο πολύ τον σεβόταν ο Ηρώδης, πολύ περισσότερο αν σιωπούσε, θα τον κολάκευε» (Χ).

Ματθ.11,9 αλλά τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην⁽¹⁾; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον⁽²⁾ προφήτου.

Μετάφραση: *Αλλά τί βγήκατε να δείτε; Προφήτη; Ναι, σας πληροφορώ, και περισσότερο από προφήτη· διότι αυτός αξιώθηκε να δει τον προφητευόμενο Μεσσία, και επιπλέον προφητεύθηκε και η δική του δράση και αποστολή.*

(1) Για πολύ καιρό δεν είχαν οι Ιουδαίοι προφύτες (b). Και τα πλήθη βεβαίως βγήκαν στην έρημο, διότι πίστευαν, ότι ο Θεός ακόμη μια φορά έστειλε προφήτη στο λαό του (ρ). Σχηματίζεται κλιμακωτό· πρώτα καλάμι, δεύτερον άνθρωπο, εδώ προφήτη και τον μεγαλύτερο από τους προφύτες (ο).

(2) Προφανώς είναι γένους ουδετέρου, όπως και το «τι» που προαναφέρθηκε· δηλαδή όταν βγήκατε, είδατε κάτι περισσότερο (b). Ήλθατε να δείτε πνευματικό ηγέτη. Και ό,τι είδατε ξεπέρασε την προσδοκία σας. Είδατε προφήτη και προφήτη όχι συνηθισμένο (α). Με το να προσθέσει την προφητεία του Μαλαχία «δείχνει» ο Κύριος «και ως προς τι είναι ανώτερος» ο Ιωάννης από τους υπόλοιπους προφύτες.

«Ως προς τι λοιπόν ήταν ανώτερος; Διότι ήταν πολύ κοντά σε εκείνον που επρόκειτο να έλθει... Διότι όπως ακριβώς στους βασιλιάδες, αυτοί που βαδίζουν κοντά στην βασιλική άμαξα, αυτοί είναι λαμπρότεροι από τους άλλους, έτσι λοιπόν και ο Ιωάννης φαίνεται να βαδίζει κοντά στην παρουσία του Κυρίου» (Χ), «αφού είδε με τα μάτια του αυτόν τον οποίο προφήτευε, τον οποίο οι πριν από αυτόν τον είδαν αινιγματικά, και όχι μόνο τον είδε, αλλά και τον βάπτισε» (Ζ).

Για αυτό και οι προφητείες και διακηρύξεις του Ιωάννη για τον ερχόμενο είναι σαφέστερες και υψηλότερες από αυτές των προηγούμενων προφητών και η αποστολή του ανώτερη από την αποστολή εκείνων (ο).

Ματθ.11,10 οὗτος γάρ⁽¹⁾ ἐστὶ περὶ οὗ γέγραπται⁽²⁾· ἰδοὺ ἐγὼ⁽³⁾ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν⁽⁴⁾ μου πρὸ προσώπου σου⁽⁵⁾, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν⁽⁶⁾ σου ἔμπροσθέν σου⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Διότι αυτός είναι εκείνος για τον οποίο έχει γραφεί από τον προφήτη Μαλαχία: *Ιδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἀγγελιοφόρο μου λίγο πριν ἀπὸ σένα, ὁ ὁποῖος θα προετοιμάσει τὸ δρόμο σου μπροστὰ ἀπὸ σένα, καὶ θα προετοιμάσει τις ψυχές νὰ σε δεχθούν.*

(1) Αιτιολογεί τη φράση «περισσότερο ἀπὸ προφήτη». Γιατί περισσότερο ἀπὸ προφήτη; Διότι...

(2) Εφαρμόζει στὸν Ιωάννη τὴν προφητεία τοῦ Μαλαχ. γ 1, ἡ ὁποία γενικῶς θεωροῦνταν ὡς μεσσιανική (ρ). «Αφού πρώτα τοποθέτησε τὴ μαρτυρία τῶν Ιουδαίων ὁ Κύριος, τότε ἐφαρμόζει καὶ τὴ μαρτυρία τῶν προφητῶν· ἢ μάλλον μετὰ τὴν ιουδαϊκὴ μαρτυρία, ἀναφέρει τὸ βίο τοῦ ἀνδρα... καὶ τοὺς ἀποστομώνει ἀπὸ παντοῦ» (Ω).

Σύμφωνα με τοὺς Ο' ἡ προφητεία εἶχε ὡς εξής: *Ιδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου καὶ ἐπιβλέψεται ὁδὸν πρὸ προσώπου μου. Οἱ 3 συνοπτικοὶ συμφωνοῦν μεταξύ τοὺς γράφοντας διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς Ο': α) ἀποστέλλω ἀντὶ γιὰ τὸ ἐξαποστέλλω, β) πρὸ προσώπου σου προστίθεται ἀμέσως μετὰ τὸν ἄγγελόν μου, γ) ἀντὶ γιὰ τὸ «καὶ» μπαίνει τὸ «ὅς» δ) ἀντὶ γιὰ τὸ ἐπιβλέψεται τὸ κατασκευάσει ε) καὶ ἀντὶ γιὰ τὸ πρὸ προσώπου μου μπαίνει τὸ ἔμπροσθέν σου. Αὐτὰ φαίνεται ὅτι ἡ παράθεση κυκλοφοροῦσε μεταξύ τῶν χριστιανικῶν κύκλων με μορφή ελαφρὰ διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὴν τῶν Ο' (α).*

(3) «Λέγεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ Θεὸ πρὸς τὸν Υἱὸ καὶ Θεό» (Ζ).

(4) Ὁ Ιωάννης στάλθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ ὡς ἄγγελος μετὰ τὸν ὁποῖο ἦλθε ὁ Ἄγγελος τῆς Διαθήκης (b), ἄγγελος τῆς μεγάλης βουλῆς. «Ὁ Θεὸς ὀνόμασε τὸν Ιωάννη ἄγγελο τοῦ ἐπειδὴ ἀνάγγειλε στὸ λαὸ αὐτὰ που εἰπώθηκαν σχετικὰ με τὸ Χριστό» (Ζ).

(5) Αμέσως πρὶν ἀπὸ ἐσένα (b). «Με τὴν ἐννοία τοῦ: μπροστὰ σου θα ὁδεύει πρὶν ἀπὸ σένα... ὁ ὁποῖος καὶ μπροστὰ ἀπὸ ἐσένα θα ετοιμάσει τὸ δρόμο σου» (Ζ). Ἡ διαφορὰ καὶ ὑπεροχὴ τοῦ Ιωάννη σὲ σχέση με τοὺς ἄλλους εἶναι ὅτι ἐκείνους μεν προηγουμένως στοὺς ἐστεῖλε μόνους, ὡς δούλους καὶ υπηρέτες· αὐτὸν ὅμως τὸν φύλαξε τελευταῖο ὡς ἀρχιυπηρέτη, προπορευόμενο ἀμέσως μπροστὰ ἀπὸ τὸ Βασιλιά (δ).

(6) Κατασκευάζω το δρόμο=αφαιρώ τα εμπόδια από το δρόμο και τον κάνω ευθύ (g). «Δρόμος του Χριστού είναι οι ψυχές των ανθρώπων, πάνω στις οποίες επρόκειτο να πορευτεί ο λόγος» (Ζ). «Κατασκεύασε το δρόμο του Χριστού με το να δίνει μαρτυρία για αυτόν και με το να βαπτίζει για μετάνοια. Διότι μετά τη μετάνοια είναι η άφεση αμαρτιών, την οποία άφεση δίνει ο Χριστός» (Θφ).

(7) Ούτε το εβραϊκό κείμενο ούτε οι Ο' γράφουν προσώπου σου, αλλά προσώπου μου (p). Η έλευση του Πατέρα και του Υιού ταυτίζονται, και έτσι και η γλώσσα που εφαρμόζεται σε αυτούς. Είναι ένα από τα ισχυρότερα επιχειρήματα υπέρ της θεότητας του Χριστού, το ότι αυτά που λέγονται στην Κ.Δ. για το Χριστό, αποδίδονται στην Π.Δ. αποκλειστικά στο Θεό (b).

Ματθ.11,11 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγγήγερται⁽¹⁾ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν⁽²⁾ μείζων⁽³⁾ Ἰωάννου⁽⁴⁾ τοῦ βαπτιστοῦ⁽⁵⁾· ὁ δὲ μικρότερος⁽⁶⁾ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν⁽⁷⁾ μείζων⁽⁸⁾ αὐτοῦ ἐστίν.

Μετάφραση: Αληθινά σας λέω, δεν έχει αναφανεί μεταξύ των ανθρώπων που γεννήθηκαν μέχρι τώρα από γυναίκες άλλος μεγαλύτερος ως προς την αξία από τον Ιωάννη τον Βαπτιστή. Πρέπει όμως να ξέρετε κι αυτό: ότι ο τελευταίος και περισσότερο ταπεινός κι άσημος στη βασιλεία των ουρανών, η οποία θεμελιώνεται από μένα στη γη (δηλαδή το τελευταίο μέλος της Εκκλησίας μου), είναι από την άποψη των θείων χαρισμάτων και της σωτηριώδους γνώσεως, τα οποία απολαμβάνει μέσα στην Εκκλησία, μεγαλύτερος από τον Ιωάννη, ο οποίος δεν απόλαυσε τις δωρεές και τα χαρίσματά της Καινής Διαθήκης.

(1) Δηλώνει όπως και στο Ματθ. γ 9: έχει δημιουργηθεί, πήρε ύπαρξη από το Θεό (δ). Ή, κανείς άλλος δεν εμφανίστηκε μεγαλύτερος στη σκηνή της ιστορίας (S). Ήλθε δημόσια, εμφανίστηκε (g). «Δεν έχει εμφανιστεί. Είναι παρελθοντικού χρόνου, όχι μελλοντικού· για να μην υποπτευθεί κάποιος από τους αποστόλους τους μετέπειτα ότι οι προηγούμενοι προφήτες είναι ανώτεροι από τον Ιωάννη» (Σχ.π). «Το «εμφανίστηκε» το είπε διότι η αξία του είναι μεγάλη και υψωμένη όπως σε έναν ένδοξο βασιλιά ή σε ένα φυτό που αυξάνεται καλά» (Κ).

(2) «Δεν έχει γεννηθεί ανάμεσα στους ανθρώπους που γεννήθηκαν από γυναίκες» (Ζ). Σεμνή περίφραση για όλο το γένος των ανθρώπων. Δες Ιωβ ιδ 1,ιε 14,κε 4 (p). Έχει την ίδια σημασία με το: μεταξύ των θνητών ανθρώπων (α). «Λέγοντας όμως γυναικών εξαίρεσε τον εαυτό του. Διότι ο ίδιος ο Χριστός ήταν γεννημένος από παρθένα, όχι από γυναίκα, που ήλθε δηλαδή σε γάμο» (Θφ).

(3) «Δεν γέννησε γυναίκα ανώτερο από αυτόν» (Χ), ακόμα και αν συγκριθεί με τον Ενώχ, τον Μωϋσή και τον Ηλία (b).

(4) Του Ιωάννη η αποστολή και το αξίωμα ήταν υψηλότερα από το αξίωμα και την αποστολή οποιουδήποτε από τους προκατόχους του. Δεν προφήτευσε απλώς για τον Μεσσία, αλλά υπήρξε ο κήρυκός του και τον έδειξε, όταν ήλθε (p).

(5) Είχε ήδη διακριθεί με το επώνυμο αυτό λόγω του καινούργιου και μεγάλου της υπηρεσίας, την οποία πρόσφερε στο Μεσσία· δεν διακρίθηκε κατόπιν για να μην συγχέεται με τον απόστολο Ιωάννη (b).

(6) Το συγκριτικό έναρθρο έχει την έννοια του υπερθετικού (b). Ποιος είναι αυτός;

Ή, λέει αυτό ο Κύριος για τον εαυτό του= ο «μικρότερος όσον αφορά την ηλικία και την άποψη των πολλών» (X). «Λέει τον εαυτό του μικρότερο, διότι έτσι νόμιζαν οι Ιουδαίοι. Διότι θεωρούσαν τον Ιωάννη ανώτερο από αυτόν, επειδή από βρέφος ήταν στην έρημο... ενώ το Χριστό επειδή ζούσε όπως και οι άλλοι, τον υποβίβαζαν» (Z). Σύμφωνα με την εκδοχή αυτή η ακόλουθη φράση «στη βασιλεία των ουρανών» θα συνδεθεί στενά με τα επόμενα, έτσι ώστε η έννοια του ημισιχίου θα είναι: «Ο μικρότερος, αυτός που θεωρείται κατώτερος από αυτόν, είναι ανώτερός του διότι βασιλεύει στους ουρανούς» (Z).

Ή, πιο σωστά: Ο ελάχιστος σε εκείνην τη βασιλεία θα είναι περισσότερο προνομιούχος από όσο ο κήρυκός της Ιωάννης (α). Ο Ιωάννης δεν γνώριζε ακόμη όλα εκείνα, τα οποία τώρα και αυτοί οι κατηχούμενοι γνωρίζουν από το σύμβολο της πίστης (b).

«Λέει ανώτερο από τον Ιωάννη τον πιστό, που ξαναγεννήθηκε με το λουτρό (βάπτισμα)· αυτήν την κατάσταση ονομάζει βασιλεία των ουρανών διότι είναι η βασιλεία που δίνεται στους πιστούς, της οποίας δεν είχε τύχει ακόμη ο βαπτιστής. Αυτός λοιπόν που μόνο βαπτίστηκε, έστω και αν δεν έχει ακόμη ενάρετο βίο, είναι πάνω από τον Ιωάννη» (K).

Ο Ιωάννης δεν ήταν μέσα στη βασιλεία, την οποία προανήγγειλε. Στη βασιλεία λοιπόν αυτή τα πιο ταπεινά μέλη είναι υψηλότερα από εκείνους οι οποίοι δεν είναι μέλη. Όσον αφορά τα πνευματικά προνόμια και τη γνώση οι Χριστιανοί είναι υπεράνω του Ιωάννη. Ο Ιωάννης ήταν ο φίλος του Νυμφίου· οι Χριστιανοί είναι η νύφη του.

(7) Η βασιλεία αυτή όπως φαίνεται από τον επόμενο στίχο, παρουσιάζεται ότι είναι παρούσα και έχει αρχίσει, διότι τέθηκαν τα θεμέλιά της από το Χριστό και οι δωρεές της ξεχύνονται σε αυτούς που πιστεύουν στο Χριστό (g). Ονομάζεται λοιπόν έτσι η βασιλεία του Θεού την οποία ο Χριστός ήλθε να θεμελιώσει με το αίμα του και πάνω στη γη, δηλαδή η εκκλησία του (δ). «Βασιλεία ουρανών ονομάζει τα πνευματικά· η πίστη στο Χριστό μέσω του βαπτίσματος είναι η βασιλεία του Θεού, η οποία άρχισε από το κήρυγμα του Ιωάννη που υπέδειξε το Χριστό» (Σχ).

(8) Ο άνθρωπος ο πιο μικρός από όλους όσον αφορά την πίστη και τα χαρίσματα στην εκκλησία του Χριστού είναι μεγαλύτερος από τον Πρόδρομο, όπως ο ναύτης στο θωρηκτό είναι μεγαλύτερος από όλους τους ναυάρχους των αρχαίων ιστιοφόρων (δ).

«Ο μικρότερος στη βασιλεία των ουρανών λέει ότι είναι μεγαλύτερος και από αυτόν τον Ιωάννη, δηλαδή και αυτός που πρόσφατα βαπτίστηκε και δεν έχει ακόμη κάποια εξαιρετική αρετή, σε αυτό μόνο είναι μεγαλύτερος, στο ότι ο μακάριος βαπτιστής ήταν ακόμη μεν γεννημένος από γυναίκα, ενώ αυτός γεννήθηκε από το Θεό και έγινε κοινωνός της θείας φύσης» (Κ).

Ματθ.11,12 ⁽¹⁾από δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ⁽²⁾ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται ⁽³⁾, καὶ βιάσται ⁽⁴⁾ ἀρπάζουσιν ⁽⁵⁾ αὐτήν.

Μετάφραση: *Νέοι χρόνοι ήλθαν τώρα. Άλλη η εποχή πριν από τον Ιωάννη και άλλη η σημερινή εποχή. Από την εποχή που άρχισε το κήρυγμά του ο Ιωάννης έως τώρα η βασιλεία των ουρανών, την οποία δεν μπορούσε κανείς να αποκτήσει, κερδίζεται με τη βία, κι εκείνοι που μεταχειρίζονται σπουδή και βία πάνω στον εαυτό τους την αρπάζουν γρήγορα, πριν τους φύγει, και την κρατούν σφιχτά.*

(1) Διάφορες προτάθηκαν ερμηνείες του στίχου. Πιο φυσική η των Χ. Ζ. δ. Σύμφωνα με αυτήν, η βασιλεία των ουρανών «βίαια αρπάζεται από τους ανθρώπους, με το να βιάζουν τους εαυτούς τους και να νικούν την ανάγκη των οποιωνδήποτε παθών ή και την τυραννία της απιστίας» (Ζ). «Όλοι εκείνοι που πλησιάζουν με ζήλο» (Χ), οι βιαστές την αρπάζουν.

Λιγότερο πιθανές ερμηνείες: Αφ' ότου ο ευαγγελιστής εγκαινίασε την αποστολή του, τα παλαιά εμπόδια, τα οποία υψώνονταν γύρω από τη Βασιλεία, καταρρίφθηκαν. Ο Ιωάννης αποκήρυξε την κατά σάρκα καταγωγή από τον Αβραάμ ότι δεν έχει πραγματική αξία. Συνεπώς από τότε η είσοδος στην βασιλεία παραβιάστηκε, ώστε να μπαίνουν σε αυτήν και άνθρωποι τους οποίους η παλαιά ιουδαϊκή ορθοδοξία απέκλειε. Κυριεύεται αυτή με έφοδο από ενθουσιώδη λαό, όπως αυτός των τελωνών και πορνών (S).

Ή, η βασιλεία των ουρανών από τις μέρες του Ιωάννη μέχρι τώρα τυγχάνει βίαιης μεταχείρισης και άνθρωποι βίαιοι κακομεταχειρίζονται αυτήν δηλαδή διώκουν τους αντιπροσώπους της (Dalman).

(2) Οι ημέρες του Ιωάννη κλείνουν την εποχή της Π.Δ. και εγκαινιάζουν την της Κ.Δ.: διότι το κήρυγμα της μετανοίας και το βάπτισμά του παρέπεμπε τους ανθρώπους στο Χριστό, ο οποίος είναι αυτός που ήλθε να εγκαινιάσει τη βασιλεία του Θεού στη γη (δ).

(3) Με τη βία κερδίζεται (δ), με θερμότητα ζήλο και με κάθε ένταση των δυνάμεων επιζητείται η κληρονομία της βασιλείας των ουρανών (g).

(4) Αυτοί που με κάθε προθυμία και ένταση επιθυμούν και επιζητούν την κληρονομία της βασιλείας (g). «Αυτός που στο πνεύμα του βράζει, που είναι σφριγηλός στις πράξεις της ευσέβειας και βρίσκεται στην ακμή όλων των δυνάμεών του για έργα αγαθά», αυτόν «το ευαγγέλιο τον ονομάζει βιαστή» (B). Δεν υπάρχει εδώ μομφή σαν να επρόκειτο για εχθρική βία (b).

(5) =Με επιθυμία και ζήλο διεκδικούν για τους εαυτούς τους (g), ώστε συλλαμβάνοντας αυτήν με συντονισμένη δύναμη και καταρρίπτοντας όλα τα εμπόδια, να μπορούν να πετύχουν τις ευλογίες που προσφέρονται σε αυτούς (b).

Ματθ.11,13 πάντες γάρ⁽¹⁾ οἱ προφῆται⁽²⁾ καὶ ὁ νόμος⁽³⁾ ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Ναι· άρχισε άλλη εποχή από τις ημέρες του Ιωάννη. Διότι όλοι οι προφῆτες και ο νόμος προφήτευσαν μέχρι τον Ιωάννη, τώρα όμως οι προφητείες αυτές αρχίζουν να πραγματοποιούνται.*

(1) Η λογική σχέση του σ. με τους προηγούμενους: Οι προφῆτες και ο νόμος έδειχναν προς τη νέα εποχή, η οποία άρχισε μαζί με τον Ιωάννη, δηλαδή τον εγκαινιασμό της Μεσσιανικής εποχής. Ο Ιωάννης έκλεισε μία εποχή και άνοιξε άλλη. Από μία άποψη ανήκει στην παλαιά τάξη, από άλλη άποψη στέκεται στο κατώφλι της νέας (S).

Ο Σωτήρας εξηγεί εδώ το λόγο του χαρακτηρισμού των ημερών του Ιωάννη ως αρχής της νέας εποχής της εργασίας για την είσοδο στη βασιλεία του Θεού (δ). Ήδη εκπληρώθηκε ό,τι προφητεύτηκε μέχρι τα χρόνια του Ιωάννη (b).

«Εγώ είμαι ο ερχόμενος. Διότι όλοι οι προφῆτες έχουν εκπληρωθεί. Δεν θα εκπληρώνονταν όμως, εάν δεν ερχόμουν εγώ. Μην περιμένετε λοιπόν τίποτα παραπέρα» (Θφ).

(2) Βάζει πρώτους τους προφῆτες, διότι οι προφητείες σε αυτούς είναι σαφέστερες και λεπτομερέστερες των πιο γενικών και τυπικών του νόμου (δ).

(3) «Νόμο λέει την παλαιά νομοθεσία. Διότι και σε αυτήν πολλά προειπώθηκαν σχετικά με το Χριστό και κυρίως στους νόμους για τις θυσίες, οι οποίοι προτύπωναν και προμήνυαν αυτόν που επρόκειτο να θυσιαστεί για χάρη του κόσμου» (Ζ).

(4) «Μέχρι τον Ιωάννη αυτές ήταν προφητείες· όταν ήρθε αυτός όμως δεν έμειναν πλέον προφητείες, αλλά έγιναν πραγματικότητα. Διότι και αυτός ο ίδιος είδε την εκπλήρωση αυτών» (Ζ). Οι ημέρες του Ιωάννη είναι ημέρες, στις οποίες αρχίζει η εκπλήρωση όλων των υποσχέσεων του Θεού στην Π.Δ., και των νεώτερων στους προφήτες και των παλαιότερων στο νόμο (δ).

Ματθ.11,14 καὶ εἰ θέλετε⁽¹⁾ δέξασθαι⁽²⁾, αὐτός ἐστιν Ἡλίας⁽³⁾ ὁ μέλλων ἔρχεσθαι⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι αν έχετε καλή διάθεση να το παραδεχθείτε, αυτός είναι ο Ηλίας που σύμφωνα με την προφητεία του Μαλαχία έμελλε να έλθει πριν από την έλευση του Μεσσία. Τόσο μεγάλη, τόσο ένδοξη είναι η νέα αυτή εποχή.*

(1) Υποδηλώνει μεγάλη απροθυμία. Παρόλο τον ενθουσιασμό τους να εμφανιστεί κάποιος νέος προφήτης, δεν εκτίμησαν τον Ιωάννη (Μάρκ. θ 13). Η αυστηρή προτροπή του για μετάνοια και για διαγωγή άξια της μετανοίας δεν άρεσε σε πολλούς (ρ). «Και σωστά είπε. Αν θέλετε να το δεχτείτε, δείχνοντας το αβίαστο· διότι δεν σας εξαναγκάζω, λέει» (Χ). Πρόκειται για κρυμμένο νόημα της Γραφής (L).

Δεν είναι σαφής η προφητεία, ώστε με ευκρίνεια να βγαίνει συμπέρασμα ότι αναφέρεται ξεκάθαρα στον Ιωάννη. «Αλλά εάν εξετάζετε τα γεγονότα με καλή διάθεση» (Χ), θα δεχτείτε, ότι αυτός είναι ο Ηλίας ο οποίος πρόκειται να έλθει. Το «αν θέλετε να δεχτείτε» λοιπόν.=όχι αν θέλετε να πιστέψετε στην αποστολή του Ιωάννη, αλλά εάν θέλετε να καταλάβετε, να παραδεχτείτε ό,τι σας πω. Σαν κατά κάποιο τρόπο ο Κύριος να ζητά την άδεια για την συμβολική παρομοίωση, την οποία πρόκειται να κάνει (F).

(2) Αλλά αν δέχονταν τον Ιωάννη ως τον Ηλία, αυτό θα συνεπαγόταν και την αναγνώριση στον Ιωάννη της εξουσίας να διακηρύττει τις ανεπιθύμητες σε αυτούς αλήθειες (ρ).

(3) «Υπάρχει προφητεία του Μαλαχίου (δ 4-5) που λέει, θα αποστείλω σε εσάς τον Ηλία τον Θεσβίτη, ο οποίος θα αποκαταστήσει την καρδιά του πατέρα προς το γιο» (Ζ). Δεν ήξεραν όμως οι Ιουδαίοι, ότι η προφητεία αυτή εκπληρώθηκε στον Βαπτιστή (δ) ο οποίος ήλθε με το πνεύμα και τη δύναμη του Ηλιού (Λουκ. α 17). Αυτός είναι ο Ηλίας «ο οποίος εκτελεί την ίδια υπηρεσία με αυτόν» διότι «προηγούμενος της πρώτης μου παρουσίας θα επιστρέψει σε εμένα τις καρδιές των Ιουδαίων που πρόκειται να πιστέψουν» (Ζ).

(4) Η φράση «ο οποίος πρόκειται να έλθει» σημαίνει: αυτός που πρόκειται να έλθει σύμφωνα με την προφητική προαναγγελία του Μαλαχίου σε σύγκριση με την εποχή που αυτή γράφτηκε (δ). Η Γραφή είχε προαναγγείλει, ότι ο Ηλίας θα ερχόταν πριν τα χρόνια του Μεσσία (Μαλ. δ 4. Δες και Σοφ. Σειραχ μη 10 και εξής), και επικρατούσε και μία τέτοια ιδέα

στους σύγχρονους Ιουδαίους. Αλλά το όνομα Ηλίας δεν έπρεπε να το πάρει κάποιος κατά γράμμα.

Η αποστολή του προδρόμου και προετοιμαστή του έργου του Μεσσία εκπληρώθηκε από τον Ιωάννη (L), ο οποίος έτσι ήταν ο πράγματι προαναγγελμένος όμοιος με τον Ηλία προφήτη. Ο Olshausen παίρνοντας κατά γράμμα την προφητεία του Μαλαχίου φρονεί, ότι μία μερική τουλάχιστον εκπλήρωσή της έγινε στη Μεταμόρφωση όταν εμφανίστηκε μαζί με τον Μωϋσή και ο Ηλίας, αλλά η τέλεια επαλήθευσή της θα γίνει στο μέλλον (ο).

Ματθ.11,15 ⁽¹⁾ὁ ἔχων ὦτα⁽²⁾ ἀκούειν ἀκουέτω⁽³⁾.

Μετάφραση: Εκείνος που έχει πνευματικά αυτιά για να ακούει με ενδιαφέρον και κατανόηση αυτά που λέω, ας ακούει και ας κατανοεί ότι ο Μεσσίας ήλθε.

(1) «Δείχνοντας ότι χρειάζεται σύνεση, πρόσθεσε, όποιος έχει αυτιά για να ακούει, ας ακούει» (X). Αποτελεί αυτό απειλητική προειδοποίηση για όσους αμελούν να εξακριβώσουν την εκπλήρωση της προφητείας.

(2) «Εννοεί τώρα αυτιά πνευματικά· διότι αυτιά αισθητά είχαν όλοι οι ακροατές. Λέει λοιπόν, ότι, αυτός που έχει αυτιά για να καταλαβαίνει, ας καταλάβει αυτό που ειπώθηκε, δηλαδή το πώς ο Ιωάννης είναι Ηλίας» (Z). «Το «αυτός που έχει αυτιά» με την έννοια, αυτός που έχει λογική διάνοια ας καταλάβει, ακούγοντας με τα αυτιά της διάνοιας» (Σεβήρου).

(3) Η σημασία η μεγάλη της κατανόησης της προφητείας σχετικά με τον Ιωάννη ως Ηλία βρισκόταν στο ότι, αυτός «που απέδειξε ότι ο Ιωάννης είναι Ηλίας, απέδειξε μαζί με αυτό, ότι ήλθε ο Χριστός» (Z).

Στιχ. 16-24. Ο Κύριος προλέγει την τιμωρία των πόλεων της Γαλιλαίας, διότι δεν πίστεψαν.

Ματθ.11,16 Τίνι δὲ ὁμοιώσω⁽¹⁾ τὴν γενεὰν⁽²⁾ ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδίσις⁽³⁾ καθημένοις ἐν ἀγοραῖς⁽⁴⁾, ἃ προσφωνοῦντα τοῖς ἐταίροις⁽⁵⁾ αὐτῶν λέγουσιν·

Μετάφραση: Αλλά με ποιόν να παρομοιάσω τη διεστραμμένη αυτή γενιά, η οποία δεν έχει αυτιά για ν' ακούει; Μοιάζει με παιδιά ανόητα και οκνηρά, που κάθονται στις αγορές και φωνάζουν δυνατά στους φίλους τους και λένε:

(1) «Λέει ομοιώσω, αντί για το παρομοιώσω» (Ζ). Με ποια παραβολή να κάνω ολοφάνερη την πώρωση αυτής της γενιάς; (δ).

(2) Ο Ιησούς χρησιμοποιεί συνήθως τη λέξη με ταπεινωτική έννοια. Ανάλογες είναι και οι φράσεις στην Π.Δ. γενιά πονηρή και διεστραμμένη (Δευτ. λβ 5, Ψαλμ. 94,10). Ο Ιησούς απευθύνει τη λέξη στους ακροατές του ως αντιπροσώπους της τότε ζωντανής γενιάς (S).

(3) «Παρομοίασε τους Ιουδαίους με παιδιά λόγω της ανοησίας τους» (Ζ)· με ομάδα ανόητων παιδιών, τα οποία δεν έχουν καμία πνευματική τάση και δαπανούν τον πολύτιμο χρόνο τους στην απόλαυση του σαρκικού βίου (δ).

(4) «Αγορά είναι τόπος δημόσιος, στον οποίο συρρέουν τα πλήθη από παντού για εμπόριο» (Ζ). Μεγάλη πόλη έχει συνήθως πολλές αγορές (b). Στα παλαιά χρόνια οι αγορές ήταν όχι μόνο τόποι διαξαγωγής εμπορίου αλλά και κέντρα διασκεδάσεων για τους νέους (ο).

(5) «Δηλαδή στους φίλους» (Ζ). Οι φίλοι αυτοί εκπροσωπούν τον Κύριο «και τον Βαπτιστή Ιωάννη, στους οποίους φώναζαν, δηλαδή με τους οποίους συνομιλούσαν οι Ιουδαίοι» (Ζ). Έτσι ερμηνεύει και ο ρ. Το προσφωνώ μπορούμε να το πάρουμε και με την έννοια του φωνάζω ονομαστικά (ο).

Ματθ.11,17 ⁽¹⁾ηϋλήσαμεν⁽²⁾ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν⁽³⁾ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Σας παίξαμε χαρούμενα τραγούδια με τον αυλό, και δεν χορέψατε· σας μοιρολογήσαμε και σας είπαμε τραγούδια θλιβερά, και δεν χτυπήσατε τα στήθια σας και το κεφάλι σας κλαίγοντας απαρηγόρητα.

(1) Οι λόγοι σε αυτόν τον σ. είναι των φίλων ή των παιδιών που τους μιλούν; Σύμφωνα με αυτούς που δέχονται αυτούς ως λόγους αυτών που προσφωνούν, δηλαδή της γενιάς των Ιουδαίων, η έννοια έχει ως εξής: Ο Βαπτιστής έρχεται με την αυστηρότητά του και ζητούν από αυτόν τα παιδιά που κάθονται στην αγορά να παίξει πανηγυρικά και χαρμόσινα. Ο Ιησούς έρχεται συμμετέχοντας στην κοινωνική χαρά και αξιώνουν από αυτόν να παίξει θλιβερά και επικίνδυνα (ρ).

Οι ανόητοι άνθρωποι της γενιάς εκείνης έλεγαν στον Βαπτιστή και τον Σωτήρα: Και τι φταίμε εμείς; Σας παίξαμε με τον αυλό και δεν χορέψατε, δηλαδή προσπαθήσαμε να

κάνουμε τον Βαπτιστή πιο χαρούμενο και κοσμικό, για να αποδεχτούμε τη διδασκαλία του και δεν θέλησε να συμμορφωθεί· και επιχειρήσαμε επίσης να κάνουμε τον Ιησού αυστηρότερο και ασκητικότερο, και δεν θέλησε να συμμορφωθεί. Επομένως είναι δικό τους σφάλμα, αν δεν πιστέψαμε (δ). Σύμφωνα με την άλλη εκδοχή αυτοί που μιλούν είναι ο Κύριος και ο Ιωάννης με την επόμενη έννοια:

«Εγώ και ο Ιωάννης ήλθαμε βαδίζοντας ο καθένας από τους δυο μας αντίθετο δρόμο και κάναμε το ίδιο πράγμα, όπως λόγου χάριν όταν μερικοί κυνηγοί κυνηγούν ένα ζώο που δύσκολα συλλαμβάνεται, επειδή πρόκειται από δύο δρόμους να πέσει στις παγίδες, αφού ο καθένας αναλάβει από έναν δρόμο τρέχει εναντίον του ζώου βρισκόμενος απέναντι από τον άλλον, ώστε να πέσει αυτό οπωσδήποτε σε μία από τις δύο παγίδες... Σας παίξαμε με τον αυλο και δεν χορέψατε, δηλαδή σας παρουσίασα τον όχι αυστηρό τρόπο ζωής και δεν πιστέψατε· και θρηνήσαμε και δεν κλάψατε, δηλαδή ο Ιωάννης έζησε με τρόπο σκληρό και δύσκολο και δεν τον προσέξατε» (Χ).

«Σας δείξαμε τρόπο ζωής ευκολοπλησίαστο και δεν σας άρεσε· και δυσκολοπλησίαστο, και πάλι δεν σας άρεσε. Διότι το παίξιμο με αυλούς είναι ευκολοπλησίαστο, ενώ ο θρήνος δυσκολοπλησίαστο» (Ζ).

Ή, και με διαφορετικό τρόπο: «Σας παραδώσαμε μαθήματα για τη χαρά και την βασιλεία των ουρανών και δεν τα δεχτήκατε με χαρά. Και πάλι σας απειλήσαμε τα σκυθρωπά και την κόλαση και δεν μετανόησατε για τις αμαρτίες σας» (Ω). «Και δεν λέει ότι εκείνος (ο Ιωάννης) έζησε με αυτόν τον τρόπο και εγώ με άλλον, αλλά επειδή και οι δύο είχαν την ίδια γνώμη, παρόλο που οι εκδηλώσεις τους ήταν διαφορετικές, για αυτό λέει ότι οι πράξεις τους ήταν κοινές· Διότι και το ότι ο Κύριος ακολούθησε τον αντίθετο δρόμο, αυτό συνέβη εξαιτίας της μεγάλης τους συμφωνίας και απέβλεπε σε έναν σκοπό» (Χ).

Και οι δύο ερμηνείες σοβαρές. Σύμφωνα με τον Wellhausen η προσφώνηση αυτή αποτελεί μέρος παιχνιδιού, στο οποίο οι φίλοι και τα παιδιά στην αγορά χωρισμένα σε δύο χορούς αντιφωνικούς τραγουδούν ρυθμικούς στίχους, όπου ο ένας χορός αρχίζει τον πρώτο στίχο και ο άλλος απαντά με τον δεύτερο. Λεπτομέρειες του παιχνιδιού δεν δίνονται άλλες, αλλά ο Κύριος από αυτό παίρνει μόνο τους δύο στίχους. Εάν γίνει δεκτή η εκδοχή αυτή, τότε απλώς με τους στίχους αυτούς παρουσιάζεται με αρκετή ειρωνεία η επιπολαιότητα των Ιουδαίων στις κρίσεις τους για τον Κύριο και τον Πρόδρομο, που με παιδαριώδη ελαφρότητα αντιμετώπισαν τόσο κρίσιμα για τη σωτηρία τους γεγονότα (S).

Η ερμηνεία σύμφωνα με την τελευταία αυτή εκδοχή θα ήταν κατά λέξη ως εξής: Σας προκαλέσαμε σε χαρμόσυνο παιχνίδι και αυλήσαμε σαν να επρόκειτο για γάμους και άλλα

πανηγύρια και όμως δεν συμμετείχατε στο παιχνίδι μας. Παίξαμε πένθιμη σκηνή, σαν να επρόκειτο για κάποια κηδεία και όμως και πάλι δεν ενδιαφερθήκατε (ο).

(2) Ο αυλός είναι μουσικό όργανο σε χρήση στους αρχαίους λαούς τόσο για διέγερση χαράς, όσο και λύπης. Εδώ αναφέρεται ως όργανο χαράς, όπως καθορίζεται από το «χορέψατε» που ακολουθεί.

(3) Το θρηνώ εδώ λέγεται για να δηλώσει αυτούς που τραγουδούν επικήδεια άσματα, των θρηνωδών (g) αυτών που μοιρολογούν.

(4) Χτυπώ το στήθος και το κεφάλι με θρήνο (g).

Ματθ.11,18 ἦλθε γὰρ⁽¹⁾ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων⁽²⁾, καὶ λέγουσι· δαιμόνιον ἔχει⁽³⁾.

Μετάφραση: Οι άνθρωποι της γενιάς αυτής είναι δύστροποι και δεν μπορεί κανείς να τους βρει πουθενά. Διότι ἦλθε ο Ιωάννης, ο οποίος ούτε ἔτρωγε ούτε ἔπινε όπως οι άλλοι άνθρωποι, αλλά ζούσε ασκητικά, και είπαν γι' αυτόν: Είναι ακοινώνητος και μελαγχολικός και ἔχει μέσα του δαιμόνιο.

(1) Αρχίζει την εφαρμογή της εικόνας του προηγούμενου στίχου. Ο Ιωάννης επειδή ήταν ασκητικός και αυστηρός μετά από όλες τις μουσικές με αυλούς των εύθυμων Ιουδαίων, δεν ήξερε να χορέψει, δηλαδή να μεταβάλλει τον αυστηρό βίο του. Από αυτό προήλθε και η δυσμενής κρίση των Ιουδαίων αυτών ότι ἔχει δαιμόνιο (δ).

(2) Όπως οι υπόλοιποι άνθρωποι, που δεν απέχουν από τίποτα και δεν ἔχουν μέτρο στο φαγητό και στο ποτό. ἔτρωγε μόνο ακρίδες και μέλι άγριο. Ως προς το «ἔπινε» πρέπει να μνημονεύσουμε την προς τον Ζαχαρία προφητεία του αγγέλου για τον Ιωάννη, ότι «κρασί και άλλα δυνατά ποτά δεν θα πιει» (Λουκ. α 15).

(3) «Για τον Ιωάννη που δεν ἔτρωγε και δεν ἔπινε κρασί ἔλεγαν ότι ἔχει δαιμόνιο» (Ζ). Σύμφωνα με τη διδασκαλία των Ιουδαίων για τα δαιμόνια, πονηρά και ακάθαρτα πνεύματα περιπλανιόντουσαν σε ξερούς και ἔρημους τόπους ανήσυχα (δες και Ματθ. ιβ 43). Η αποχώρηση λοιπόν του Ιωάννη στην ἔρημο φαινόταν στους διεστραμμένους από τους Ιουδαίους ως αποτέλεσμα δαιμονικής επήρειας (ο).

Ματθ.11,19 ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων⁽¹⁾, καὶ λέγουσιν· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης⁽²⁾, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν⁽³⁾. καὶ ἐδικαιώθη⁽⁴⁾ ἡ σοφία⁽⁵⁾ ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς⁽⁶⁾!

Μετάφραση: Ἦλθε ο υἱός του ἀνθρώπου, που τρώει και πίνει ως εγκρατής αλλά κοινωνικός ἄνθρωπος, και λένε: Να ἓνας ἄνθρωπος φαγάς και οἰνοπότης, φίλος των τελωνῶν και των αμαρτωλῶν. Κι ἔτσι θαυμάστηκε ἡ θεία σοφία ἐπειδὴ εἶναι δίκαιη και ἐργάστηκε σοφά για τὴ σωτηρία των ἀνθρώπων ὄχι ἀπὸ ὅλους, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἀλλὰ μόνο ἀπ' τους ἀνθρώπους που εἶναι πραγματικά συνετοί κι ἔχουν πνεῦμα σοφίας.

(1) Ο Σωτῆρας χωρὶς καμία διάκριση ἔτρωγε και ἔπινε τις συνηθισμένες τροφές και ποτά των ἀνθρώπων κάθε ἠθικῆς κατάστασης, με τους οποίους συναναστρεφόταν, για να τους κάνει δικούς του και να τους χειραγωγῇ σὴν ἀληθινὴ δικαιοσύνη (δ).

«Ἡ διατροφή του Χριστοῦ ἦταν ευκολοπλησίαστη και ομαλή. Δηλαδή τι ἔκανε; Ἐτρωγε ψωμί και ἔπινε κρασί» (Ζ). Δηλαδή ζούσε ὅπως και οἱ υπόλοιποι ἄνθρωποι, μὴ ασκώντας αυστηρὴ δίαιτα (ο).

(2) Φαγάς, ἀρεσκόμενος στο να τρώει, και οἰνοπότης. Αλλά ο χαρακτηρισμός αὐτός των Φαρισαίων καθόλου δεν ἀληθεύει. Ο Σωτῆρας οὐδέποτε ξεπερνοῦσε τὸ μέτρο τῆς λιτότητας και ἐγκράτειας, ἀλλὰ συγκρινόμενος με τὸν ἀσκητικότετο Πρόδρομο θεωροῦνταν τέτοιος σύμφωνα με τὴν φιλοκατήγορη υπερβολή των Φαρισαίων (δ). «Αλλά ο Κύριος δεν παραμέλησε οὔτε τὸ σκληρὸ τρόπο διαβίωσης, ὅταν ἔμεινε σὴν ἔρημο μαζί με τα θηρία και νήστευσε σαράντα ἡμέρες» (Ζ).

(3) «Ἐπειδὴ ἤξερε ο Κύριος ὅτι εἶναι ἀδύναμοι οἱ ἄνθρωποι, ἔκανε συγκατάβαση, για να τους κερδίσει περισσότερο με αὐτὸν τὸν τρόπο. Για αὐτὸ και πήγαινε στα τραπέζια κάνοντας υποχώρηση και σε ὅσους τὸν κατηγοροῦσαν ἀπολογούνταν, λέγοντας τὴν αἰτία· Δεν ἦλθα να καλέσω τους δίκαιους ἀλλὰ τους αμαρτωλούς σε μετάνοια» (Ζ). Ἡ συναναστροφή του Ἰησοῦ με τους τελῶνες και αμαρτωλούς θεωροῦνταν ἀπὸ τους ἀπίστους ἀπὸ τους Ἰουδαίους ως ἐγκλημα πιο βαρὺ ἀπὸ τὸ να εἶναι φαγάς και οἰνοπότης (ο).

(4) «Με τὴν ἔννοια του ὅτι λογαριάστηκε ως δίκαιη, δηλαδή θαυμάστηκε... διότι ἔπραξε κάθετί που ἔπρεπε και χρησιμοποίησε κάθε τρόπο για σωτηρία των ἀνθρώπων» (Ζ). Ἡ σοφία, ἡ οποία εἶχε φανεί, ὅτι ἀπέτυχε σὴς μεθόδους τῆς, ὅσον ἀφορὰ τους σύγχρονους του Χριστοῦ Ἰουδαίους, που κατέκριναν τὸν Βαπτιστὴ και τὸν υἱὸ του ἀνθρώπου, δικαιώθηκε και ἐπιδοκιμάστηκε και ἀποδείχτηκε πράγματι σοφὴ στο σχέδιο τῆς ἐνέργειάς τῆς, τόσο ἀπὸ ἐκείνους ἀπὸ τους συγχρόνους, οἱ οποίοι ἀνταποκρίθηκαν σὴν διδασκαλία του Βαπτιστὴ και του Κυρίου, ὅσο και σὴν ἱστορία τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας (α).

(5) Ἡ θεία σοφία, ἀπὸ τὴν οποία στάλθηκαν ο Πρόδρομος και ο Μεσσίας (ρ). «Ἡ σοφία του Θεοῦ, που σχεδίασε να βαδίσουν ο Ἰωάννης και ο Χριστὸς ἀντίθετους δρόμους ζωῆς για τὴν ἴδια ωφέλεια των ἀνθρώπων» (Ζ).

(6) Παιδιά της σοφίας, σύμφωνα με τον εβραϊκό τρόπο ομιλίας είναι οι μέτοχοι αυτής της σοφίας, αυτοί που έχουν πνεύμα σοφίας (δ): «οι συνετοί» (Ζ). «Παιδιά της σοφίας ονομάζει αυτούς που έχουν μορφωθεί με τη θεογνωσία» (Β).

Η γενιά η σύγχρονη του Κυρίου ως σύνολο ή στο μεγαλύτερο μέρος της δεν ωφελήθηκε από το κήρυγμα του Προδρόμου ή του Υιού του ανθρώπου. Υπήρξαν όμως και εξαιρέσεις ανάμεσά τους και αυτοί είναι οι γιοι της σοφίας. Αυτοί άκουσαν πρόθυμα το κήρυγμα και ανταποκρίθηκαν σε αυτό. Έτσι λοιπόν δικαίωσαν τις μεθόδους και τους απεσταλμένους της Θείας Σοφίας (α), αφού αναγνώρισαν ότι και ο Πρόδρομος και ο Μεσσίας στάλθηκαν από τη Θεία Σοφία και με Θεία Σοφία και οι δύο εφάρμοσαν διαφορετικούς τρόπους ζωής και δράσης. Ο ασκητισμός του Ιωάννη και η ζωή του Ιησού στην κοινωνία υπήρξαν το ίδιο ορθά στις διαφορετικές περιπτώσεις. Υπάρχει και αυθεντική γραφή «από των έργων αυτής»=και στις δύο περιπτώσεις, και του Προδρόμου και του Μεσσία, η μέθοδος της ενέργειας δικαιώθηκε από τα αποτελέσματά της (ρ).

Τα έργα της, η οικονομία της σωτηρίας, την οποία σχεδίασε, μαρτυρούν για αυτήν, όσο και αν επαναστατούν με άθλια αντίθεση οι αντίπαλοι (Λ). «Αν και δεν πιστέψατε εσείς, όμως δεν μπορείτε λοιπόν να με κατηγορείτε... Διότι ο Θεός... εκπληρώνει όλα όσα εξαρτώνται από αυτόν, ώστε σε αυτούς που θέλουν να είναι αναισχύνοι να μην αφήνει ούτε καν σκιά αχάριστης αμφιβολίας» (Χ).

Ματθ.11,20 Τότε ἤρξατο⁽¹⁾ ὀνειδίζειν⁽²⁾ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο⁽³⁾ αἱ πλεῖσται⁽⁴⁾ δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν·

Μετάφραση: Τότε ἄρχισε ο Ιησούς να μέμφεται και να κατηγορεί τις πόλεις στις οποίες είχαν γίνει τα περισσότερα θαύματά του, διότι δεν μετανόησαν.

Οι λόγοι αυτοί του Κυρίου εναντίον των παραλιμνίων πόλεων λέχθηκαν πιθανότατα όταν η αποστολή των 12 στη Γαλιλαία βρισκόταν στο τέλος της. Εδώ έχουν τοποθετηθεί καλά ως προς τα συμφραζόμενα. Διότι αν έγινε λόγος για βιαστές, οι οποίοι μπαίνουν στη βασιλεία των ουρανών, η λέξη βιαστές δείχνει μάλλον μικρό αριθμό, και συνεπώς ολόκληρη η σύγχρονη τότε γενιά γινόταν άξια ελέγχου (Λ). Η απιστία, την οποία έδειξαν προς τον Ιωάννη και τον Κύριο, για την οποία μίλησε αμέσως παραπάνω, παρουσιάζει επίκαιρο τον ταλανισμό που ακολουθεί (Σ).

(1) Εισαγωγική φράση. Δες Ματθ. δ 17.

(2) Εδώ «με την έννοια του ελεεινολογώ» (Ζ), μαλώνω, κατηγορώ. Αυτού του είδους ο έλεγχος είναι έλεγχος δριμύς για διόρθωση και όχι ύβρη για περιφρόνηση (δ). «Τότε λοιπόν

ελέγχει τις πόλεις, όταν δικαιώθηκε η σοφία, όταν απέδειξε ότι όλα είχαν εκπληρωθεί. Επειδή δηλαδή δεν τους έπεισε, στη συνέχεια τους ταλανίζει (=ελεεινολογεί), το οποίο είναι πιο έντονο από το να φοβίσει» (Χ). «Αφού πρώτα έδειξε ότι έκανε όλα όσα έπρεπε και έμειναν αμετανόητοι, τότε λοιπόν ελέγχει» (ΘΦ).

(3) Με έννοια υπερσυντέλικου= είχαν γίνει (L).

(4) Το μεγαλύτερο μέρος των θαυμάτων ή τα πολυάριθμα θαύματά του· τίποτα παρόλ' αυτά δεν αναφέρεται στα ευαγγέλια για τη Χοραζίν. Και από αυτό φαίνεται, ότι η στα ευαγγέλια εξιστόρηση των θαυμάτων του Χριστού δεν περιλαμβάνει όλα ή τα περισσότερα από τα θαύματά του (S).

Ματθ.11,21 οὐαί⁽¹⁾ σοι, Χοραζίν⁽²⁾, οὐαί σοι, Βηθσαϊδά⁽³⁾· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι⁽⁴⁾ ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ⁽⁵⁾ καὶ σποδῷ⁽⁶⁾ καθήμεναι μετενόησαν.

Μετάφραση: Αλίμονο σου, Χοραζίν, αλίμονό σου, Βηθσαϊδά· διότι αν στην Τύρο και τη Σιδώνα, που ήταν ειδωλολατρικές πόλεις φημισμένες για την κακία τους, είχαν γίνει τα μεγάλα θαύματα που έγιναν σε σας, από καιρό οι κάτοικοί τους θα είχαν μετανοήσει. Και θα εξωτερίκευαν τη συντριβή για τις αμαρτίες τους φορώντας σάκο για ένδυμα και ρίχνοντας στάχτη πάνω στα κεφάλια τους.

(1) Επιφώνημα λύπης και αγανάκτησης=δυστυχία και βέβαιη τιμωρία και όλεθρος πνευματικός (δ). «Διότι πράγματι παρουσίασε σε αυτούς και την με λόγια διδασκαλία και την θαυματουργία με τα θαύματα. Επειδή όμως παρέμειναν στην απιστία τους, τούς ελέγχει λοιπόν» (Χ).

(2) Δεν γνωρίζουμε κάτι για τη Χοραζίν, εκτός από το ό,τι λέγεται εδώ και στο παράλληλο χωρίο του Λουκά. Ο ακριβής τύπος του ονόματος και η παραγωγή του είναι αβέβαια (ρ). Σύμφωνα με τον Ιερώνυμο (in Onom.) απείχε 2 μίλια ρωμαϊκά από την Καπερναούμ, στα ερείπια του σημερινού Tell Hum ή πιθανότερο στα ερείπια της Kerazeh που απέχει περίπου μία ώρα από το Tell Hum (g).

(3) Ονομασία που μεταφράζεται τόπος κυνηγιού ή αλιείας. Δύο κωμοπόλεις είχαν το όνομα αυτό· η μία βρισκόταν στη δυτική όχθη της λίμνης Γεννησαρέτ και η άλλη στην κάτω Γαυλωνίτιδα, στην ανατολική όχθη της Γεννησαρέτ, όχι μακριά από το σημείο, στο οποίο ο Ιορδάνης εξέβαλλε στη λίμνη και η οποία εις τιμην της κόρης του Αυγούστου Ιουλίας είχε ονομαστεί Ιουλιάς (g).

Πιο πιθανή η πρώτη εκδοχή αν και ο S. προτιμά τη δεύτερη.

«Για να μάθεις ότι δεν ήταν αυτοί τέτοιοι από τη φύση τους, αναφέρει το όνομα της πόλης, από την οποία προήλθαν πέντε απόστολοι· διότι και ο Φίλιππος και τα δύο εκείνα ζευγάρια των κορυφαίων μαθητών (Πέτρος-Ανδρέας, Ιάκωβος-Ιωάννης) κατάγονταν από εκεί» (X).

(4) Αναφέρει τις δύο αυτές εθνικές πόλεις, «επειδή ήταν διαβόητες για την ειδωλολατρεία τους» (Z), τις οποίες συχνά οι προφήτες της Π.Δ. είχαν κατακρίνει. Δες Ησ. κγ (S), και οι οποίες ήταν διαβόητες για τρυφή και ασωτεία, για τα οποία και τιμωρήθηκαν· διότι και ο Ναβουχοδονόσορ πολιορκήσε και κυρίευσε την Τύρο και ο Σαλμανάσαρ την Σιδώνα (Ιωσήφ. Ιουδ. Αρχ. 9,14,2) και ο Αλέξανδρος πάλι την Τύρο (Διοδ. Σικελ. 17,40. Ιωσήφ. ο.π. 11,8,3)(δ).

(5) Τρίχινο χοντρό σκούρο και μονοκόμματο ρούχο, χωρίς σχισμές και πτυχές, το οποίο έδεναν με σχοιχιά στη μέση (Ησ. γ 24). «Ρούχο πένθιμο» (Ιώσηπος). «Ο σάκκος ήταν σύμβολο μετάνοιας και το να πασπαλίζουν το κεφάλι με στάχτη και σκόνη το βλέπουμε σε αυτούς που πενθούν» (Θφ). Για αυτά ως σύμβολα λύπης δες Ιωνά γ 6, Δαν. θ 3, Ησ. νη 5 (α).

(6) Με σάκκο και στάχτη κάθομαι=κάθομαι ντυμένος σάκκο και καλυμμένος με στάχτη. Δες Ιωνά γ 6, Ιερεμ. στ 26, Εσθ. δ 1,3. Α Μακ. γ 47)(g).

Ματθ.11,22 πλην⁽¹⁾ λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον⁽²⁾ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν.

Μετάφραση: Σας φαίνεται υπερβολικό αυτό. Αλλά σας λέω ότι την ημέρα της κρίσεως οι κάτοικοι της Τύρου και Σιδώνας θα υποστούν ελαφρότερη τιμωρία από σας.

(1) Εκφέρει εναντιωματικά το συμπέρασμα της σύγκρισης των πόλεων αυτών της Γαλιλαίας=Σας εκπλήσσει αυτού του είδους η σύγκριση. Αλλά σας λέω... (δ).

(2) Ανεκτότερη θα είναι η τύχη τους (g), μικρότερη η τιμωρία τους. Διότι ήταν λιγότερο αμετανόητοι και θα είχαν μετανοήσει, αλλά και επιπλέον ήδη τιμωρήθηκαν και στην παρούσα ζωή (b).

Ματθ.11,23 καὶ σὺ Καπερναούμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα⁽¹⁾, ἕως ᾧδου⁽²⁾ καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις⁽³⁾ ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν⁽⁴⁾ ἂν μέχρι τῆς σήμερον.

Μετάφραση: Και συ, Καπερναούμ, που έγινες κατοικία του ενανθρωπήσαντος Κυρίου και γι' αυτό υψώθηκες δοξασμένη μέχρι τον ουρανό, θα κατεβείς ντροπιασμένη μέχρι τον Άδη.

Διότι εάν είχαν γίνει στα Σόδομα τα μεγάλα θαύματα που έγιναν σε σένα, δεν θα καταστρέφονταν, αλλά οι κάτοικοί τους θα μετανοούσαν, και τα Σόδομα θα έμεναν μέχρι τη σημερινή ημέρα.

(1) «Η Καπερναούμ έγινε ένδοξη επειδή κατοίκησε σε αυτήν ο Χριστός και επιτέλεσε εκεί πολλά από τα θαύματά του» (Ζ). Υψώθηκε μέχρι τον ουρανό, διότι ο Κύριος από τον ουρανό ήλθε και διέμεινε εκεί και έτσι έφερε εκεί τον ουρανό (b).

«Επειδή πολλά θαύματα έκανε ο Χριστός στην Καπερναούμ φάνηκε ότι υψώθηκε μέχρι τον ουρανό, η οποία λόγω της απιστίας αφού έπεσε με πτώση εξάίσια έφθασε μέχρι τον άδη» (Θεόδωρος Ηρακλείας).

(2) Ουρανός και Άδης (όχι γέεννα) συμβολίζουν το ύψος της δόξας και το βάθος της ντροπής. Δες Ησ. ιδ 13-15 (p). «Εσύ που μέχρι τον ουρανό υψώθηκες στη δόξα, μέχρι τον άδη θα κατέβεις στην ατιμία» (Ζ). «Διότι αν και είχε τέτοιο κάτοικο, τίποτα δεν ωφελήθηκε από αυτόν» (Θφ).

(3) Η Καπερναούμ ευλογήθηκε πολύ περισσότερο από τη Χοραζίν και τη Βηθσαϊδά, λόγω όμως της αμαρτίας της έγινε αθλιότερη. Για αυτό συγκρίνεται με τα Σόδομα και όχι με την Τύρο και Σιδώνα (b).

«Και τα Σόδομα όμως δεν τα προσθέτει σε αυτούς χωρίς λόγο, αλλά για να αυξήσει την κατηγορία· διότι πράγματι είναι πάρα πολύ μεγάλη η απόδειξη της κακίας τους, όταν αποδεικνύονται ότι είναι χειρότεροι όχι μόνο από τους συγχρόνους τους, αλλά και από τους πονηρούς όλων των εποχών» (Χ).

Η αμαρτία των κατοίκων αυτών των πόλεων που κάποτε ανθούσαν δεν ήταν αγριότητα ή σαρκολατρεία, αλλά αδιαφορία. Δεν έχουμε κάποια ένδειξη, ότι αντιτίθονταν στο Χριστό ή ότι κορόιδευαν και ειρωνεύονταν αυτόν. Το έργο του όμως δεν προκαλούσε την πρόπουσα εντύπωση σε αυτούς. Ίσως έδειχναν κάποιο ασθενές ενδιαφέρον για τα θαύματά του και τη διδασκαλία του· αλλά η ευεργετική του δράση ουδέποτε έθιξε βαθύτερα τις καρδιές τους και η διδασκαλία του δεν επέφερε κάποια μεταβολή στη ζωή τους.

(4) Και δεν θα ήταν κατεστραμμένες (b).

Ματθ.11,24 πλην λέγω⁽¹⁾ ὑμῖν⁽²⁾ ὅτι γῆ⁽³⁾ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Κι αυτό θα φανεί παράδοξο στους κατοίκους σου. Σας διαβεβαιώνω όμως ότι θα είναι περισσότερο υποφερτή η τιμωρία στους κατοίκους της χώρας των Σοδόμων την ημέρα της κρίσεως παρά σε σένα.

(1) Η βεβαιότητα με την οποία ο Ιησούς εκφέρει την κρίση του συνυπονοεί ότι αυτή ταυτίζεται με τη θεία κρίση.

(2) «Αυτό ειπώθηκε προς τους πολίτες εκείων των πόλεων» (Ζ).

(3) Αυτούς που κατοίκησαν στη γη Σοδόμων (δ). «Αν όμως κάποιος θα έλεγε και γιατί δεν έγιναν θαύματα στα Σόδομα; Θα πούμε ότι ο Χριστός σχεδίασε το κατάλληλο πράγμα για κάθε καιρό· τώρα σαρκώθηκε ο Λόγος και έκανε τα θαύματα, αλλ' όμως από κάθε γενιά θα ζητηθούν οι ευθύνες κατά αναλογία» (Θεόδωρος Ηρακλείας).

(4) «Το «σε σένα» ειπώθηκε προς την πόλη» (Ζ).

Στιχ. 25-27. Οι θείες αλήθειες φανερώνονται στους ταπεινούς.

Ματθ.11,25 ⁽¹⁾Εν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ⁽²⁾ἀποκριθεὶς ⁽³⁾ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἐξομολογοῦμαι ⁽⁴⁾σοι, πάτερ ⁽⁵⁾, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ⁽⁶⁾, ὅτι ἀπέκρυψας ⁽⁷⁾ ταῦτα ⁽⁸⁾ ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν ⁽⁹⁾, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις ⁽¹⁰⁾.

Μετάφραση: Εκείνο τον καιρό πήρε το λόγο ο Ιησούς και είπε: Σε ευχαριστώ, Πατέρα μου, ως κύριο και εξουσιαστή και κυβερνήτη πάνσοφο και δίκαιο του ουρανού και της γης. Σε ευχαριστώ, διότι ενεργώντας πάνσοφα και δίκαια απέκρυψες τις μυστηριώδεις και ουράνιες αυτές αλήθειες από ανθρώπους που νομίζουν ότι είναι σοφοί και συνετοί, και φανέρωσες τα σωτηριώδη αυτά μυστήρια σε απλούς, αθώους και ταπεινούς. Και εξαρτάται λοιπόν τώρα η γνώση της σωτηριώδους αλήθειας όχι από εξυπνάδα διανοητική, που λίγοι μόνο την έχουν, αλλά από την ταπεινή διάθεση, που όλοι όσοι θέλουν μπορούν να την αποκτήσουν.

Αποτελεί η περικοπή ένα από τα πολυτιμότερα μαργαριτάρια του Ματθαίου. Αυτός ο μικρός λόγος διαιρείται σε 3 μέρη: 1) Ευχαριστίες του Ιησού προς τον Πατέρα (σ. 25-28). 2) Κεντρικό σημείο σχετικά με τη γνώση του Υιού και του Πατέρα (σ. 27). 3) Πρόσκληση προς τις ψυχές (σ. 28-30)(L).

(1) Από το Λουκά οι λόγοι αυτοί του Κυρίου τοποθετούνται μετά την επιστροφή των εβδομήντα από την περιοδεία τους, όταν ο Κύριος με αγαλλίαση ευχαρίστησε τον Πατέρα του για την προτίμηση που έδειξε προς τους νηπίους (ρ).

(2) Στον καιρό, κατά τον οποίο μίλησε έτσι εναντίον των απίστων Γαλιλαίων (δ).

(3) =Αφού πήρε το λόγο (δ). Εβραϊκός τρόπος έκφρασης (F). Δεν υπονοεί, ότι τα ακόλουθα λόγια αποτελούν απάντηση σε ερώτηση που προβλήθηκε. «Δεν προηγήθηκε δηλαδή ερώτηση» (Z).

(4) «Το εξομολογούμαι εδώ σημαίνει ευχαριστώ» (Z). Κατά γράμμα σημαίνει αναγνωρίζω ξεκάθαρα προς τιμήν σου (Γεν. κθ 35, Β΄Βασ. κβ 50, Ψαλμ. κθ 5 και ειδικά Σοφ. Σειρ. να 1,11)(p).

(5) Συχνά τον Κύριο του ουρανού και της γης ονομάζει ο Ιησούς Πατέρα του, μερικές φορές και Θεό του, ουδέποτε όμως Κύριό του, αλλά Κύριο του ουρανού και της γης (b).

(6) Δες για τη φράση Τωβ. ζ 17 και Ιουδείθ θ 12 (S). Ονομάζει τον Πατέρα του Κύριο του ουρανού και της γης επειδή έχει την εξουσία και το κράτος σε όλο τον κόσμο (δ) και ως κυβερνήτη του κόσμου (g). «Λέει τον Θεό ότι είναι Πατέρας μεν του εαυτού του, αλλά των κτισμάτων τον ονομάζει Κύριο» (A).

(7) «Τι λοιπόν; Χαίρεται για την απώλεια των ανθρώπων και για το ότι εκείνοι δεν έμαθαν αυτά; Καθόλου. Αλλά αυτή είναι η άριστη οδός της σωτηρίας, το να μην εξαναγκάζει εκείνους που περιφρονούν και δεν θέλουν να δεχτούν τα λεγόμενα, ώστε, επειδή με το να προσκληθούν δεν έγιναν καλύτεροι, αλλά τα αμέλησαν και τα περιφρόνησαν, με το να διωχτούν να επιθυμήσουν αυτά» (X).

Ή, ευχαριστεί τον Πατέρα του διότι τα διανοητικά προσόντα και η δύναμη της διάνοιας δεν είναι αναγκαία, για να γνωρίσει κάποιος το έργο της θείας σοφίας (p).

«Απέκρυσε τα μυστήρια ο Θεός από αυτούς που νομίζουν ότι είναι σοφοί, όχι επειδή τους φθονεί ή επειδή είναι αυτός ο αίτιος της αγνωσίας τους, αλλά γιατί δεν είναι άξιοι από αυτό ακριβώς, το ότι δηλαδή νομίζουν ότι είναι σοφοί· διότι αυτός που θεωρεί τον εαυτό του σοφό και εμπιστεύεται τη δική του γνώση δεν προσκαλεί το Θεό. Και επομένως ο Θεός αφού δεν προσκαλείται ούτε βοηθά αυτόν ούτε του αποκαλύπτει. Άλλωστε ο Θεός μάλλον από φιλανθρωπία δεν αποκαλύπτει στους πολλούς τα μυστήρια, για να μην τιμωρηθούν περισσότερο, με το να τα απορρίψουν με περιφρόνηση αφού πρώτα τα γνώρισαν» (Θφ).

(8) «Τα μυστήρια της πίστης» (Z)· την σημασία και την έννοια των θαυμάτων που έγιναν στις πόλεις της Γαλιλαίας (S)· αυτά, τα οποία αναφέρονται στον Πατέρα και τον Υιό και στη βασιλεία των ουρανών (b). Τα μυστήρια της απολύτρωσης μέσω του Χριστού (F).

(9) Τους σύμφωνα με την ιδέα τους σοφούς και συνετούς (ο).

«Σοφούς εδώ λέει τους γραμματείς και τους Φαρισαίους... Λέγοντας όμως σοφούς δεν εννοεί την αληθινή και αξιέπαινη σοφία, αλλά αυτήν την οποία νόμιζαν ότι έχουν από δική τους ικανότητα» (Χ). Είναι συνώνυμα το σοφός και συνετός· αλλά το μεν συνετός δηλώνει απλώς αυτόν που κρίνει ορθά για οποιοδήποτε πράγμα, ενώ το σοφός αυτόν που βρίσκει και τα πρακτικά μέσα για επίτευξη του σκοπού (δ).

(10) «Δεν είπε ανόητους, αλλά νήπιους· απλούς, εννοεί, αφελείς» (Χ).

Δεν θέλει να πει ότι η δύναμη του νου και η διανοητική ικανότητα είναι εμπόδιο για την αποδοχή του Ευαγγελίου, αλλά ότι απαιτείται παιδική απλότητα. Τα προσόντα που απαιτούνται για αποδοχή του ευαγγελίου δεν είναι διανοητικά, αλλά ηθικά. Η καρδιά και όχι το κεφάλι είναι το σπίτι του ευαγγελίου και όρος για αποδοχή του είναι η ταπείνωση του πνεύματος και όχι η ευστροφία. Δεν αποκλείονται από την βασιλεία όλοι οι εύστροφοι, μολονότι κάποιοι οι ίδιοι αποκλείουν τον εαυτό τους από αυτήν· διότι όχι ο νους, αλλά η υπερηφάνεια των διανοουμένων αποκλείει από τη βασιλεία.

Αλλά ούτε και όλοι οι απλοί και αφελείς και χωρίς ιδιαίτερη μόρφωση γίνονται δεκτοί στη βασιλεία. Διότι όχι η βλακεία αλλά η ταπείνωση των απλών στην καρδιά εισάγει στη βασιλεία. Οι ψυχολογικοί νόμοι, τους οποίους ο Θεός καθόρισε, παρουσιάζουν τα διαφορετικά αποτελέσματα, τα οποία προέρχονται από την πνευματική υπερηφάνεια και από την πνευματική ταπείνωση, και για αυτό ο Ιησούς ευχαριστεί.

Ματθ.11,26 ναι⁽¹⁾, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία⁽²⁾ ἔμπροσθέν σου⁽³⁾.

Μετάφραση: *Ναι· σε ευχαριστώ, Πατέρα μου, διότι έτσι άρεσε σε σένα, και τέτοια υπήρξε η αγαθή και δίκαιη θέλησή σου.*

(1) «Ναι, σε ευχαριστώ, πατέρα μου» (Ζ).

(2) «Δηλαδή αρέσκεια» (Ζ), ευαρέστηση (δ).

(3) «Δηλαδή, έτσι σου άρεσε» (Χ). «Δηλώνει εδώ τη φιλανθρωπία του Πατέρα, επειδή δεν αποκάλυψε στους νήπιους διότι κάποιος άλλος τον παρακάλεσε, αλλά έτσι άρεσε σε αυτόν από την αρχή» (Θφ). «Έτσι ευδόκησες να κρυφτούν μεν αυτά από αυτούς που τα απέρριψαν ως ανάξια, και να αποκαλυφθούν σε αυτούς που τα αποδέχτηκαν ως άξια» (Ζ).

Ματθ.11,27 ⁽¹⁾ Πάντα ⁽²⁾ μοι παρεδόθη ⁽³⁾ ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ ⁽⁴⁾ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει ⁽⁵⁾ τὸν υἱὸν ⁽⁶⁾ εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ⁽⁷⁾ ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱὸς ⁽⁸⁾ καὶ ὃ ἔαν βούληται ⁽⁹⁾ ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι ⁽¹⁰⁾.

Μετάφραση: Ὅλα παραδόθηκαν σε μένα ἀπὸ τον Πατέρα μου, και ἔλαβα και ως ἄνθρωπος κάθε εξουσία και δύναμη. Κι επειδή ἔχω ως Λόγος την ἴδια ουσία με τον Πατέρα μου και εἰμαι ἄπειρος ὅπως Εκείνος, κανεὶς ἄλλος δεν γνωρίζει τελείως τον Υἱό και ποια εἶναι η φύση και οι βουλές του Υιού, παρὰ μόνον ο Πατέρας. Ο ἄπειρος μόνο ἀπὸ τον ἄπειρο μπορεῖ πλήρως και τελείως να γνωσθεῖ. Ἀλλά και τον Πατέρα κανεὶς ἄλλος δεν γνωρίζει στο βάθος και την ουσία του παρὰ μόνον ο Υἱός, περιορισμένα ὁμως τον γνωρίζει κι εκείνος στον οποίο ο Υἱός θα θελήσει να τον ἀποκαλύψει.

(1) «Για να μη νομίσεις ὅτι ευχαριστεῖ με αὐτόν τον τρόπο, επειδή ο ἴδιος στερεῖται αὐτῆς της δυνάμης και δεν μπορεῖ να κατορθώσει αὐτό, για αὐτό λέει: ὅλα...» (X).

(2) Τα κτίσματα και δημιουργήματα. Δες Ματθ. κη 18(δ). «Ὅλα τα του Πατέρα δηλαδή. Διότι και αλλοῦ λέει· ὅλα ὅσα ἔχει ο Πατέρας, εἶναι δικά μου (Ιω. στ 15). Ἀν ὁμως ὅλα παραδόθηκαν σε αὐτόν, ἀρα εἶναι κύριος ὅλων· αν ὁμως εἶναι κύριος ὅλων, ἀρα εἶναι ἴσος με τον Πατέρα» (Ζ). «Ὅλα μου παραδόθηκαν και εἶναι μία η εξουσία η δική μου και εκείνου» (Θφ).

Μετά την ἀνάστασή του πιο ξεκάθαρα εἶπε: μου δόθηκε κάθε εξουσία στον ουρανὸ και στη γη (Ματθ. κη 18)· ἀλλά στο παρόν χωρίο η ἴδια ἀλήθεια υπονοεῖται. Δες σ. 25. Ὅλα παραδόθηκαν σε αὐτόν. Και η εξουσία να ἀποκαλύπτει αὐτά. Ὅλα παραδόθηκαν σε αὐτόν, ἀρα λοιπὸν και ὅλοι οι ἄνθρωποι. Δες Ιω. ιγ 3, ιζ 2, Α΄ Κορ. ιε 25,27 (b).

(3) Ο ἀόριστος χρησιμοποιεῖται ἐδῶ ὅπως και στο Ματθ. γ 17 το ευδόκησα και στο κη 18 το ἐδόθη. Η ιδέα που συνυπονοεῖται εἶναι ιδέα προαιώνιας πράξης και προϋποθέτει την προϋπαρξη του Μεσσία. Η ἴδια ιδέα υπονοεῖται πιθανῶς και στο «ἦλθον» του Ματθ. ε 17 και ι 34 και στο «με ἔστειλε» του Ματθ. ι 40 (a).

Ο ἀόριστος μπορεῖ να ἐννοηθεῖ ὅτι λέγεται ἐδῶ για τον Χριστό ως Θεάνθρωπο, στον οποίο ἔδωσε ο Πατέρας στέλλοντας στον κόσμον (Ιω. ιγ 3, ιζ 2) την υπόσχεση, ὅτι θα υποτάξει σε αὐτόν τα πάντα (Α΄ Κορ. ιε 27, Εβρ. β 8)(δ). Ο Πατέρας δεν φύλαξε κάτι για τον εαυτό του, το οποίο να μην ἔδωσε στον Υἱό (b).

Ὡς προς τη θεία του φύση ἐπίσης «να ἐννοήσεις το «παραδόθηκε» ὅπως ἀρμόζει σε Θεό· ὅχι δηλαδή ὅτι μη ἔχοντας αὐτά πριν, τα πήρε ὕστερα· διότι τίποτα δεν εἶναι προηγούμενο χρονικά ἀπὸ αὐτόν, οὔτε ο ἴδιος ο πατέρας, ἀλλά ταυτόχρονα πατέρας και ταυτόχρονα υἱός, και ταυτόχρονα κύριοι ὅλων· ἀλλά συνηθίζει σε πολλά σημεῖα να τα λέει αὐτά ἀπὸ

συγκατάβαση, τιμώντας τον πατέρα» (Ζ). «Τίποτα λοιπόν ανθρωπινό να μην υποπτευθείς. Για να μη νομίσεις δηλαδή ότι πρόκειται για δύο αγέννητους Θεούς, για αυτό βάζει αυτή τη λέξη» (Χ).

«Ακούγοντας το «παραδόθηκε» να μη νομίζεις ότι παραδόθηκαν σαν σε δούλο και κατώτερο, αλλά σαν σε υιό. Διότι δεσ τι λέει· Όλα μου παραδόθηκαν όχι από τον δεσπότη, αλλά από τον πατέρα μου» (Θφ).

«Το «μου δόθηκε» και το «πήρα» και το «μου παραδόθηκε», για αυτό τα είπε, μόνο και μόνο δηλαδή για να δείξει, ότι δεν είναι αυτός ο Πατέρας, αλλά είναι ο Λόγος του Πατέρα και ο άναρχος υιός, ο οποίος, λόγω μεν της ομοιότητας με τον Πατέρα του, έχει προαιωνίως, αυτά που έχει από αυτόν, και λόγω του ότι είναι Υιός από την άλλη, έχει από τον Πατέρα (και όχι από μόνος του) αυτά που έχει προαιωνίως... Διότι αν όλα παραδόθηκαν σε αυτόν, πρώτον μεν είναι διαφορετικός αυτός από τα πάντα, τα οποία πήρε· έπειτα εφόσον είναι κληρονόμος όλων, μόνος ο Υιός είναι, και μάλιστα ίδιος στην ουσία του Πατέρα. Διότι αν ήταν και αυτός ένας από όλους, δεν θα ήταν ο ίδιος κληρονόμος όλων, αλλά και ο καθένας θα έπαιρνε, όπως θα ήθελε και θα έδινε ο Πατέρας. Τώρα όμως επειδή όλα τα παίρνει αυτός, είναι διαφορετικός όλων και μόνος γνήσιος Υιός του Πατέρα» (Α).

Εάν η περίπτωση, κατά την οποία ο Ιησούς είπε τα λόγια αυτού του στίχου, είναι αυτή που αναφέρεται από το Λουκά, κατά την επιστροφή τω εβδομήντα από την περιοδεία τους, η βεβαίωση των μαθητών αυτών, ότι τα δαιμόνια υποτάσσονται σε μας στο όνομά σου, έδωσε στον Κύριο την κατάλληλη αφορμή στο να πει αυτά. «Δες πότε λέει αυτά· όταν μέσα από τα έργα πήραν την απόδειξη της δύναμής του, βλέποντας όχι μόνο αυτόν να θαυματοουργεί, αλλά και να μπορούν να κάνουν τόσα πολλά στο όνομά του» (Χ).

(4) «Έπειτα λέει και κάτι ανώτερο από αυτό... Επειδή δηλαδή είπε· Όλα μου παραδόθηκαν από τον πατέρα μου, προσθέτει· Και που είναι το θαυμαστό, λέει, αν είμαι Δεσπότης όλων, τη στιγμή βεβαίως που έχω και κάτι ανώτερο, το να γνωρίζω δηλαδή τον Πατέρα και το να έχω την ίδια ουσία; Διότι και αυτό φανερώνει, με τρόπο κρυφό, με το ότι αυτός μόνο τον γνωρίζει με τέτοιο τρόπο» (Χ).

(5) Η «επί» αυξάνει την έννοια του γνωρίζω=τελείως γνωρίζω (δ).

«Επίγνωση δεν εννοεί την απλή, αλλά αυτήν που αφορά τη φύση τους. Διότι το ότι είναι μεν υιός και πατέρας, το γνωρίζουμε όλοι όσοι πιστεύουμε· ποιος όμως είναι όσον αφορά στη φύση του ο υιός και ποιος ο πατέρας, κανείς δεν το γνωρίζει... Το είπε αυτό ο Χριστός διδάσκοντας φανερώτερα την ισότητα με τον πατέρα. Διότι αν μόνοι από όλους έχουν ίση την γνώση για τη σχέση μεταξύ τους, άρα είναι ίσοι» (Ζ).

(6) Οι τίτλοι ο υιός, ο πατήρ χρησιμοποιούνται με απόλυτη έννοια, όπως συχνά στο δ' ευαγγέλιο. Δες Μάρκ. ιγ 32, Ματθ. κδ 36. Η απόλυτη αυτή χρήση του τίτλου ο υιός για τον Ιησού συνυπονοεί μοναδική και άμεση σχέση με τον Πατέρα, του πιο στενού είδους. Εφόσον όμως τα λόγια αυτά μαρτυρούνται και από τους άλλους συνοπτικούς (από τον Λουκά οι παρόντες λόγοι και στο Μάρκ. ιγ 32 η με απόλυτη έννοια χρήση του τίτλου), δεν θα ήταν δυνατόν να υπάρξει ισχυρότερη απόδειξη, σε συνδυασμό και με τις μαρτυρίες στο δ' ευαγγέλιο, για το ότι ο Κύριος ο ίδιος μίλησε έτσι για τον εαυτό του, ως τον Υιό με απόλυτη έννοια (S).

(7) «Δεν λέει αυτό, ότι δηλαδή όλοι τον αγνόησαν, αλλά ότι τη γνώση που έχει ο ίδιος για αυτόν, δεν την έχει κανείς άλλος» (X).

(8) Το Πνεύμα το Άγιο δεν αναφέρεται εδώ, διότι το έργο του δεν ήταν ακόμη τόσο καλά γνωστό στους ανθρώπους (b). «Διότι πράγματι έπρεπε πρώτα να φανερωθεί στις ψυχές των μαθητών η γνώση για τον υιό, και έπειτα να αποκαλυφθούν σε αυτούς τα σχετικά με το άγιο Πνεύμα» (Z).

(9) «Όχι σε όποιον διατάζεται, ούτε σε όποιον προστάζεται» (X), αλλά σε όποιον θέλει. Σε ποιους όμως θέλει να αποκαλύψει, φαίνεται με σαφήνεια από τον ακόλουθο στίχο (b).

(10) «Πρόσεξε ότι παραπάνω είπε, ότι ο Πατέρας αποκάλυψε τα μυστήρια στους νήπιους· ενώ εδώ ότι ο Υιός αποκαλύπτει τον Πατέρα. Βλέπεις λοιπόν ότι είναι μία η δύναμη του Πατέρα και του Υιού, αφού βεβαίως και ο Πατέρας αποκαλύπτει και ο Υιός» (Θφ).

Οι λόγοι του Ιησού σε αυτόν το σ. συνυπονοούν συνείδηση μοναδικής σχέσης με το Θεό και η σχέση αυτή, όπως φαίνεται από τα συμφραζόμενα, συνίστατο από τη μία μεν στο ότι όλα παραδόθηκαν σε αυτόν από τον πατέρα, από την άλλη δε στην προϋπαρξη μαζί με το Θεό (a).

Στιχ. 28-30. Ο Κύριος προσκαλεί σε μετάνοια.

Ματθ.11,28 ⁽¹⁾Δεϋτε⁽²⁾ πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι⁽³⁾, κἀγὼ ἀναπαύσω⁽⁴⁾ ὑμᾶς.

Μετάφραση: Θέλει όμως ο Υιός να καταστήσει γνωστό τον Πατέρα του σε όλους όσους έχουν ειλικρινή πόθο να δεχθούν τη γνώση αυτή. Και γι' αυτό σας προσκαλεί: Ελάτε σε μένα όλοι όσοι είστε κουρασμένοι και φορτωμένοι από το βάρος της αμαρτίας και των θλίψεων, κι από το φόρτωμα των φαρισαϊκών παραδόσεων, με τις οποίες ο θεόπνευστος νόμος μεταβλήθηκε σε φορτίο δυσβάστακτο. Ελάτε σε μένα, κι εγώ θα σας ξεκουράσω.

(1) Η σχέση με τα παραπάνω: Αν και ο Υιός μόνος γνωρίζει τον Πατέρα, όμως θέλει να κάνει μέτοχους της γνώσης του, αυτούς που την αξίζουν. Καλεί λοιπόν αυτούς που έχουν ανάγκη καθοδηγίας να έλθουν προς αυτόν και να διδαχτούν.

(2) Προστακτικό επίρρημα= ελάτε (δ).

(3) Ή, «κουρασμένους λέει αυτούς που έχουν το βάρος των αμαρτημάτων στην ψυχή» (Θεόδωρος Ηρακλείας): «διότι είναι κούραση και μέγιστο φορτίο η αμαρτία» (Ω). «Όσοι κοπιάζουν με το να εργάζονται την αμαρτία και είναι φορτωμένοι με το βάρος της... Διότι έχει η αμαρτία κόπο μεν πριν ολοκληρωθεί και βάρος μετά από αυτό» (Ζ).

«Ελάτε όχι για να απαιτήσω ευθύνες, αλλά για να συγχωρήσω αμαρτήματα. Ελάτε, όχι επειδή χρειάζομαι τη δόξα σας, αλλά επειδή ενδιαφέρομαι για τη σωτηρία σας» (Χ).

Ή, κουρασμένοι και φορτωμένοι από το βάρος των Φαρισαϊκών παρατηρήσεων (Λ). Οι φορτωμένοι από τον φαρισαϊκό ζυγό του νόμου (Σ).

Ή, το κουρασμένοι υπονοεί κόπο, το φορτωμένοι καρτερία. Το πρώτο αναφέρεται στην επίμονη έρευνα για την αλήθεια και για την ανάπαυση ταραγμένης συνείδησης: το δεύτερο στο βαρύ φορτίο των παρατηρήσεων, το οποίο δεν δίνει ανάπαυση και ίσως και στις λύπες της ζωής, οι οποίες, όταν δεν υπάρχει η από την αληθινή πίστη παρηγοριά, γίνονται τόσο καταθλιπτικές (ρ). Η τελευταία συνδυάζει και τις δύο άλλες.

(4) «Δηλαδή να ελευθερώσω από αυτόν τον κόπο και από αυτό το βάρος» (Ζ). «Δεν είπε, θα σώσω μόνο, αλλά και αυτό που ήταν πολύ περισσότερο, ότι θα σας προσφέρω απόλυτη ασφάλεια» (Χ). Εξηγείται αυτό από τον επόμενο στίχο (b).

Ματθ.11,29 ⁽¹⁾ἄρατε τὸν ζυγόν⁽²⁾ μου⁽³⁾ ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε⁽⁴⁾ ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτός⁽⁵⁾ εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ⁽⁶⁾, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς⁽⁷⁾ ὑμῶν⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Πάρτε επάνω σας το ζυγό της υποταγής σε μένα και τη διδασκαλία μου, και μάθετε από μένα ότι είμαι πρῶτος και ταπεινός στο φρόνημα και την εσωτερική διάθεση, και θα βρείτε ανάπαυση και ειρήνη στις ψυχές σας.

(1) Στους φορτωμένους με ανώφελα φορτία, λέει: Πάρτε το ζυγό μου πάνω σας (ρ). Η φαρισαϊκή διαπραγμάτευση του νόμου έκανε αυτόν φορτίο βαρύ. Δες Ματθ. κγ 4. Του Χριστού η διδασκαλία ήταν ελαφρύ φορτίο και εύκολος ζυγός. Η φαρισαϊκή αντίληψη της θρησκείας έκανε τους Φαρισαίους να περιφρονούν τον αμόρφωτο και χυδαίο όχλο. Ο Χριστός καλούσε προς τον εαυτό του τον απλό αυτό λαό, που στέναζε κάτω από το φορτίο της θρησκείας, όπως διδασκόταν αυτή από τους Φαρισαίους (α).

(2) «Ζυγό ονόμασε τις ευαγγελικές εντολές του, διότι τοποθετούνται σαν ζυγός σε αυτούς που μπαίνουν κάτω από αυτές και συνδέουν αυτούς, καί μεταξύ τους καί με το Χριστό που οδηγεί» (Ζ).

«Ζυγό λέει την εργασία των εντολών. Ας ακούσουμε αυτόν που προστάζει, ας γίνουμε υποζύγιο του Χριστού, φορώντας στους εαυτούς μας τους ζυγούς της αγάπης» (Γν).

Με τη χρησιμοποίηση της μεταφοράς του ζυγού ο Κύριος μεταχειρίζεται πιθανώς τρόπο έκφρασης, ο οποίος είχε γίνει παροιμιακός. Ο ζυγός ήταν γνωστή ιουδαϊκή μεταφορά που εξέφραζε πειθαρχία ή υποχρέωση, ειδικά αναφορικά με τη συμμόρφωση με το νόμο (ρ).

Η εκδοχή του ζυγού του νόμου ήταν πολύ γνωστή στους Ιουδαίους. (δες Ιερεμ. ε 5, Σοφ. Σειρ. μ 1 και εξής) όπως και η ανάπαυση που δίνεται από το Θεό. Δες Ησ. ιδ 3, Β' Βασ. ζ 11, Σοφ. Σολ. δ 7, Σοφ. Σειρ. κβ 13. Το νέο εδώ είναι ότι ο ζυγός είναι ο ζυγός του Ιησού, νομοθέτη, ο οποίος πρόσφερε στους φτωχούς και θλιμμένους την τελειότητα του νόμου (L).

(3) Σηκώνω το ζυγό του Χριστού πάνω μου σημαίνει υποβάλλω τον εαυτό μου στην πειθαρχία και υπακοή του Χριστού (b).

(4) Μάθετε από εμένα ότι. Αξιοσημείωτη και η εκδοχή: Γίνετε μαθητές μου, πάρτε μαθήματα από εμένα, διότι... (F).

(5) Οι Φαρισαίοι περιφρορούν τους αμόρφωτους και απλούς και φορτώνουν αυτούς με τα βαριά και δυσβάστακτα φορτία των δικών τους διδασκαλιών για το νόμο. Όλοι αυτοί οι φορτωμένοι ας γίνουν μαθητές διδασκάλου με συμπάθεια, όχι άγριου και αλαζόνα (a). Δεν είμαι οργίλος οδηγός αλλά πράος (δ).

(6) «Δεν είπε ταπεινός μόνο, αλλά ταπεινός στην καρδιά, δηλαδή ταπεινός στην ψυχή, στην προαίρεση» (Ζ)· το «στην καρδιά» υποδηλώνει ότι αγαπά την ταπείνωση και από την καρδιά του την κάνει δική του (L).

(7) Το αποτέλεσμα του σηκώματος του ζυγού του Κυρίου θα είναι η ειρήνη της ψυχής με το Θεό, με τον πλησίον και με τον εαυτό της (L).

(8) Οι σ. 28 και 29 παρουσιάζουν ομοιότητες λεκτικές ολοφάνερες με το Σοφ. Σειρ. να 23,26,27. Σημειώνουμε αυτές, αλλά δεν πρέπει να λησμονούμε το πνεύμα του ευαγγελίου. Ενώ δηλαδή στη Σοφία Σειράχ καλείται ο αναγνώστης να σπουδάσει την Σοφία στη σχολή, όπου διδάσκεται ο νόμος και να πάρει πάνω του το ζυγό του νόμου, ο Ιησούς απευθύνεται προς τους κουρασμένους από το βάρος του νόμου και τους καλεί να πάρουν από αυτόν διδασκαλία που τους αναπαύει και ζυγό γλυκό.

Εάν λοιπόν ο Κύριος χρησιμοποίησε κάποιες αναμνήσεις του από το βιβλίο του Σειράχ, έπραξε αυτό, για να προσδώσει σε αυτές νέα έννοια. Δεν είναι πλέον ο ραββίνος που επαναλαμβάνει το μάθημα, το οποίο έμαθε, αλλά ο Υιός που αποκαλύπτει στις καλοπροαίρετες ψυχές τη νέα διδασκαλία, με την οποία θα πετύχουν την ανάπαυσή τους (L).

Ματθ.11,30 ὁ γὰρ⁽¹⁾ ζυγός⁽²⁾ μου χρηστὸς⁽³⁾ καὶ τὸ φορτίον⁽²⁾ μου ἐλαφρόν⁽⁴⁾ ἐστίν.

Μετάφραση: Διότι ο ζυγός της υπακοής σε μένα και τη διδασκαλία μου είναι απαλός και ωφέλιμος σ' αυτόν που τον σηκώνει· και το φορτίο των υποχρεώσεων και καθηκόντων που θέτω εγώ πάνω στους πιστούς μου είναι ελαφρύ.

(1) Προσθέτει το λόγο, για τον οποίο θα βρουν ανάπαυση (δ).

(2) «Τον ζυγό τον ονόμασε και φορτίο επειδή βαραίνει για κάποιο διάστημα τους αγύμναστους» (Z).

(3) Ἡπιος, γλυκός, αντιτίθεται στο τραχύς, σκληρός (g). «Δεν πληγώνει τον αυχένα, αλλά δοξάζει. Διότι ο ζυγός δεν δένεται γύρω από τον τράχηλο, επειδή αυτόν που τον σύρει τον θέλει αυτεξούσιο» (B). Ἡ, χρηστός=χρήσιμος, ωφέλιμος, σωτήριος και όχι όπως ο του διαβόλου επιβλαβής και ολέθριος. Η πρώτη εκδοχή πιο σωστή.

(4) «Είναι ελαφρύς ο αγώνας χάριν της ευσέβειας, διότι έχει μέγιστη βοήθεια» (Ω). «Πρόσεξε πως και ζυγό είπε και μαλακό τον ονόμασε, και φορτίο ανέφερε και ελαφρό το αποκάλεσε· έτσι ώστε, ούτε ως εύκολα να τα περιφρονήσεις, ούτε ως επίπονα να τα αποφύγεις» (Z).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ' (12)

Στιχ. 1-13. Πως αγιάζεται η ημέρα του Θεού.

Ματθ.12,1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ⁽¹⁾ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασι⁽²⁾ διὰ τῶν σπορίμων⁽³⁾. οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν⁽⁴⁾, καὶ ἤρξαντο τίλλειν⁽⁵⁾ στάχυας καὶ ἐσθίειν⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Εκείνο τον καιρό βάδιζε ο Ιησούς την ημέρα του Σαββάτου μέσα από σπαρμένα χωράφια. Και οι μαθητές του πείνασαν και άρχισαν να μαδούν στάχυα και να τρώνε.

Στο ΙΒ' κεφάλαιο ο ευαγγελιστής εξακολουθεί τα παραδείγματά του για τις παρανοήσεις και την εχθρότητα, στις οποίες η δημόσια δράση του Μεσσία ήταν εκτεθειμένη. Έχουμε εδώ 3 παραδείγματα του φαρισαϊκού ανταγωνισμού, που εκδηλώνεται ολοένα με μεγαλύτερη σφοδρότητα και κορυφώνεται με την κατηγορία εναντίον του Ιησού, ότι εργάζεται στην παράταξη του Βεελζεβούλ. Τα δύο πρώτα παραδείγματα αναφέρονται στη στάση του Χριστού απέναντι στο Σάββατο.

(1) Συναντιέται η φράση στο Ματθαίο 3 φορές, εδώ, στο ια 25 και στο ιδ 1, ουδέποτε όμως στο Μάρκο και το Λουκά (α). Μάλλον αποτελεί συνδυαστικό κρίκο με τα παραπάνω. Πάντως χρόνος πρέπει να υπήρξαν οι αρχές της άνοιξης, τις εβδομάδες που ακολουθούσαν το Πάσχα, όταν το σιτάρι ωρίμαζε (S).

(2) Η λέξη μεταπλάστηκε αντι για το σαββάτοις (g). Ή ο τύπος γίνεται από άχρηστη ονομαστική το σάββας του σάββατος (δ). «Αντί να πει σε ημέρα σαββάτων, δηλαδή το Σάββατο» (Z).

(3) Δηλαδή χωραφιών, των σπαρμένων, αυτά που γενικώς λέμε σπαρτά (δ).

(4) Ο Μάρκος στο παράλληλο χωρίο (β 33) μιλά μόνο για την πράξη, ο Ματθαίος δηλώνει και την αιτία (L), και μόνος αυτός προσθέτει αυτήν τη λεπτομέρεια (S). Πείνασαν, «διότι λίγο φρόντιζαν για το σώμα, αφού το παν το αφιέρωναν στην ακρόαση και στο να είναι δίπλα στο Σωτήρα» (Z).

Το να μαδούν στάχυα για χορτασμό της πείνας τους, δείχνει ότι η πείνα τους είχε φτάσει σε έσχατο σημείο. Από τέτοιου είδους επεισόδια παίρνουμε κάποια ιδέα για τις στερήσεις του Θείου μας Λυτρωτή. Είναι αξιοσημείωτο, ότι δεν λέγεται και για τον Κύριο ότι καταπράυνε την πείνα του μαδώντας και αυτός στάχυα (ο).

(5) =Ανασπώ, αυτό που γενικά λέμε μαδάω κάτι προσκολλημένο σε άλλο σώμα όπως λ.χ. τριχές, γένι κλπ (δ). «Και ξερίζωναν τα στάχυα για να μπορούν να προχωρούν μπροστά και

έτρωγαν τα ξεριζωμένα, τρίβοντας αυτά με τα χέρια τους όπως ο Λουκάς είπε, δηλαδή τα έτριβαν» (Ζ).

Ο Κύριος προπορευόταν μπροστά από τους μαθητές, οι οποίοι μαδούσαν στάχια και έτρωγαν. Αυτό επιτρεπόταν από το νόμο (Δευτερ. κγ 25) και οι Φαρισαίοι για αυτό δεν κατηγορούν τους μαθητές για κλοπή. Αλλά το να μαδά και να τρίβει κάποιος στάχια θεωρούνταν από τους Γραμματείς ως ένα είδος θερισμού, αλωνίσματος και λικνίσματος, συνεπώς ως εργασία που απαγορευόταν το Σάββατο (ρ). Το να θερίζει κάποιος είναι ένα από τα 39 είδη εργασίας που απαγορευόταν το Σάββατο και ο Lightfoot παραθέτει τον Μαιμωνίδη που λέει: «Το να μαδάει κάποιος στάχια είναι είδος θερισμού» (α).

(6) «Πρέπει όμως να θαυμάζουμε και των μαθητών την υπομονή, που δεν νοιάζονταν καθόλου για τα σωματικά, αλλά θεωρούσαν πάρεργο το τραπέζι της σάρκας και μάχονταν με συνεχή πείνα και ούτε έτσι δεν απομακρύνονταν» (Ω).

Ματθ.12,2 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ· ἰδοὺ⁽¹⁾ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν⁽²⁾ ὃ οὐκ ἔξεστι⁽³⁾ ποιεῖν ἐν σαββάτῳ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Οι Φαρισαίοι όμως, όταν το είδαν αυτό, του είπαν: Κοίτα, οι μαθητές σου κάνουν αυτό που δεν επιτρέπεται να το κάνει κανείς την ημέρα του Σαββάτου.

(1) Θέλουν να πουν: Ο διδάσκαλος είναι υπεύθυνος για ό,τι παρόντος του πράττουν οι μαθητές (b). Εφιστούν με αυτό την προσοχή του Σωτήρα (δ).

(2) «Κατηγόρησαν το μάδημα ως εργασία, όχι το ότι έτρωγαν» (Ζ).

(3) Δεν θέτουν το ζήτημα με αμφιβολία αλλά κατηγορούν ξεκάθαρα. Για αυτό και μαλώνονται αυστηρά στους σ. 3,5,7 (b).

(4) Το περί του σαββάτου θέμα απασχολεί μεγάλο μέρος της ευαγγελικής ιστορίας (b).

Ματθ.12,3 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· οὐκ ἀνέγνωτε⁽²⁾ τί ἐποίησε Δαυῖδ⁽³⁾ ὅτε ἐπείνασεν αὐτός καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Κι ο Ιησούς τους είπε: Δεν διαβάσατε τί έκανε ο Δαβίδ, όταν πείνασε κι αυτός κι εκείνοι που ήταν μαζί του;

(1) Η επιχειρηματολογία του Κυρίου αποτελείται από 4 αδιάσειστα τεκμήρια (F). Στο πρώτο με το παράδειγμα που προβάλλει αποδεικνύει ότι κάθε κανόνας έχει και τις εξαιρέσεις

του. Όπως ο Δαβίδ και οι ακόλουθοί του τότε βρέθηκαν στην ανάγκη να ζητήσουν τροφή, έτσι και τώρα ο Υιός Δαβίδ και οι μαθητές του βρέθηκαν στην ίδια ανάγκη (p).

(2) Είχαν διαβάσει το γράμμα χωρίς να καταλάβουν το πνεύμα. Ο Κύριος ελέγχει την πλάνη με το κύρος της Π.Δ.(b).

(3) «Τον Δαβίδ φέρνει ως παράδειγμα... Διότι ήταν όντως πολλή η δόξα του προφήτη» (X). Του Δαβίδ η συμπεριφορά εδώ δεν θεωρούνταν επιλήψιμη (b).

(4) Η ιστορία αυτή περιέχεται στο Α΄ Βασ. κα. Οτιδήποτε και αν λεχθεί, βέβαιο είναι ότι ο συγγραφέας της Α΄ Βασ. δεν αρνείται ότι τον Δαβίδ συνόδευσαν και άλλοι (F).

Ματθ.12,4 πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον⁽¹⁾ τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁽²⁾ ἔφαγεν, οὐς οὐκ ἔξδον⁽³⁾ ἦν αὐτῷ⁽⁴⁾ φαγεῖν οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνοις τοῖς ἱερεῦσι⁽⁵⁾;

Μετάφραση: Πῶς δηλαδή μπήκε στον οἶκο του Θεοῦ κι ἔφαγε τους ἄρτους που ἦταν θαλμένοι πάνω στην τράπεζα της σκηνῆς ως θυσία προς τον Θεό, ἐνῶ δεν επιτρεπόταν να τους φάει οὔτε αὐτός οὔτε ἐκεῖνοι που ἦταν μαζί του, παρά μόνον οι ἱερεῖς; Κι ὅμως, ἐπειδὴ ἡ ἀνάγκη το επέβαλλε, οι αφιερωμένοι στο Θεό ἄρτοι χρησιμοποιήθηκαν για τη διατροφή των ἀνθρώπων που δεν ἦταν ἱερεῖς· και ο Θεός δεν ὀργίσθηκε γι' αὐτό.

(1) Δηλαδή στη σκηνή του μαρτυρίου, διότι ἐκείνη την εποχή... ἡ μεν κιβωτός της διαθήκης ἦταν στην Καριαθιαρίμ στον οἶκο του Αμιναδάβ (Α΄ Βασ. ζ 1 και Β΄ Βασ. στ 3) ἐνῶ ἡ σκηνή του μαρτυρίου ἦταν στη Νομβά ὅπου ἦταν και ο ἀρχιερέας, στον ὁποῖο μπήκε ο Δαβίδ (δ).

(2) Οι Ο΄ μεταφράζουν την ἀντίστοιχη ἐβραϊκὴ λέξη με το ἄρτοι προθέσεως. Δες Α΄ Βασ. κα 6 ἢ ἄρτοι ἐνώπιοι (Εξ. κε 29) ἢ οι ἄρτοι οι προκείμενοι (Εξοδ. λθ 18) ἢ ἄρτοι του προσώπου (Α΄ Βασ. κα 7)(α), διότι τοποθετοῦνταν ἐνώπιον του Θεοῦ, ὅπως ἓνα βασιλικὸ τραπέζι ἀπλώνεται στην παρουσία ἐπίγειου βασιλιά (ο). Ονομάζονταν λοιπόν ἐτσι οι 12 σεμιδαλένιοι ἄρτοι (κατὰ τον ἀριθμὸ των 12 φυλῶν), οι ὁποῖοι κατὰ διαταγή του Θεοῦ ὠφείλαν να τοποθετοῦνται σε 2 σειρές πάνω στο τραπέζι της σκηνῆς του μαρτυρίου ως θυσία στο Θεό, και ἀλλάζαν κάθε Σάββατο (δ).

(3) «Με την ἐννοια ὅτι δεν επιτρεπόταν ἀπὸ το νόμο» (Ζ).

(4) «Μη δηλαδή μου λες ὅτι ἦταν προφήτης ο Δαβίδ, διότι οὔτε ἐτσι επιτρεπόταν, ἀλλὰ των ἱερέων ἦταν το προνόμιο... Διότι και αν μύριες φορές ἦταν προφήτης, ἀλλὰ δεν ἦταν ἱερέας. Και αν ὅμως ἐκεῖνος ἦταν προφήτης, ἀλλὰ δεν ἦταν και ὅσοι ἦταν μαζί του· διότι και σε ἐκείνους ἔδωσε» (X).

(5) «Και τι σχέση έχει αυτό με το ζητούμενο; Θα πει κάποιος· διότι δεν έκανε την παράβαση ο Δαβίδ το Σάββατο... (ο Χριστός) αφήνοντας το Σάββατο φέρνει άλλο παράδειγμα ανώτερο του σαββάτου. Διότι δεν είναι ίσο το να παραβεί κάποιος μία ημέρα και το να αγγίξει το ιερό εκείνο τραπέζι, το οποίο δεν επιτρεπόταν σε κανέναν· διότι το μεν Σάββατο πολλές φορές παραβιάστηκε... και στην περιτομή και σε άλλα πολλά έργα· αυτό το ίδιο πράγμα μπορείς να το διαπιστώσεις και στην Ιεριχώ· αυτό όμως μόνο τότε έγινε» (Χ).

Το να μαδά κάποιος στάχυα δεν ήταν από μόνο του παράβαση. Δες Δευτερ. κγ 25. Κατατάχτηκε όμως στην κατηγορία του απαγορευμένου έργου για το Σάββατο από την παράδοση των Γραμματέων. Εναντίον της παράδοσης αυτής ο Χριστός επικαλείται την Γραφή. Σύμφωνα με αυτήν ο Δαβίδ έφαγε τους άρτους της πρόθεσης. Αυτό ήταν πράξη απαγορευμένη από το νόμο. Αλλά επιβλήθηκε από την ανάγκη. Κατά τον ίδιο τρόπο και η πράξη των μαθητών τώρα ήταν επιτρεπόμενη λόγω της ανάγκης τους (α).

Ματθ.12,5 ἢ οὐκ ἀνέγνωτε⁽¹⁾ ἐν τῷ νόμῳ⁽²⁾ ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ⁽³⁾ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι⁽⁴⁾, καὶ ἀναίτιοί⁽⁵⁾ εἰσι;

Μετάφραση: Ἡ - για να σας φέρω κι άλλη απόδειξη - δεν διαβάσατε στο νόμο ότι κάθε Σάββατο οι ιερείς μέσα στο ιερό καταλύουν την αργία του Σαββάτου με την εργασία που κάνουν κόβοντας ξύλα, ανάθοντας φωτιά, σφάζοντας και τεμαχίζοντας ζώα, προκειμένου να προσφερθούν οι θυσίες; Κι όμως για τις εργασίες τους αυτές είναι ακατηγόρητοι.

(1) «Συνεχώς λέει σε αυτούς το «δεν διαβάσατε;» ελέγχοντάς τους για μάταιο κόπο αφού δεν καταλαβαίνουν αυτά που διαβάζουν» (Ζ). Το δεύτερο επιχείρημα είναι από το παράδειγμα των ιερέων (F). «Στην αρχή έφερε ως παράδειγμα τον Δαβίδ, καταπαύοντας με το αξίωμα του προσώπου την ανόητη εξέγερσή τους. Αφού όμως τους αποστόμωσε... τότε προσθέτει και την κυριότερη κατάργηση του σαββάτου. Ποια ήταν αυτή; Δεν ξέρετε ότι στο ιερό οι ιερείς βεβηλώνουν το Σάββατο και είναι ακατηγόρητοι; Διότι εκεί μεν, λέει, (στην περίπτωση του Δαβίδ) η περίπτωση προκάλεσε την παραβίαση, εδώ και χωρίς περίπτωση (ανάγκη) γίνεται η κατάργηση» (Χ).

(2) Δες Αριθμ. κη 9,10. Η αντικατάσταση των άρτων της προθέσεως το Σάββατο και οι θυσίες τις οποίες κανόνιζε ο νόμος για το Σάββατο απαιτούσαν εργασία. Σύμφωνα με την αρχή λοιπόν των Φαρισαίων, που δεν αναγνώριζαν καμία εξαίρεση, ήταν βεβήλωση (δ). Επιτρεπόταν «στους ιερείς να θυσιάζουν το Σάββατο και λόγω της θυσίας να κόβουν ξύλα και να ανάβουν φωτιά και να διαμοιράζουν τα κρέατα και άλλα τέτοια να κάνουν» (Ζ).

(3) «Δες με πόσα αποδεικνύει αυτό. Πρώτον από το πρόσωπο· διότι λέει ότι οι ιερείς έπειτα από το ναό· διότι στο ναό γινόταν αυτό» (Ζ). Η πράξη της βεβήλωσης γίνεται μέσα στο ίδιο το ιερό.

(4) «Ούτε δηλαδή είπε, καταργούν, αλλά το πολύ βαρύτερο, βεβηλώνουν» (Χ). Συνήθως το ρήμα εκφράζει κάποιο είδος ιεροσυλίας και με αυτήν την έννοια η Βίβλος χρησιμοποιεί τη λέξη (Ησ. νστ 2,6. Σοφον. γ 4 κλπ). Ήταν όμως δυνατόν και νόμιμο πράγμα ιερό, αφιερωμένο στο Θεό να επιστρέψει σε κοινή χρήση. Από αυτό το αντίστοιχο εβραϊκό του βεβηλώνω σημαίνει στους ραββίνους χρήση κοινή που νόμιμα επιτράπηκε για πράγμα ιερό. Με αυτήν την έννοια χρησιμοποιείται και εδώ η λέξη από τον Κύριο (Λ).

(5) Σημαίνει: «όχι μόνο δεν τιμωρούνται, αλλά και απαλλάσσονται κατηγορίας» (Χ). Αθώοι, ακατηγόρητοι (Ησύχιος).

Ματθ.12,6 λέγω⁽¹⁾ δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ⁽²⁾ μεῖζόν ἐστὶν ὧδε⁽³⁾.

Μετάφραση: Σας λέω όμως ότι εδώ έχουμε κάτι ανώτερο από το ναό, διότι οι μαθητές μου, τους οποίους κατηγορείτε, έμειναν νηστικοί για να υπηρετούν εμένα που είμαι ανώτερος από το ναό.

(1) Εκφράζει μέγα κύρος και εξουσία (b).

(2) Στο οποίο οι ιερείς λειτουργούν (b).

(3) «Διότι είναι παρών εδώ ο ίδιος ο δεσπότης του ιεροῦ· η αλήθεια, όχι ο τύπος» (Χ). Δεν λέει. Είμαι μεγαλύτερος. Ο Ιησούς ήταν ταπεινός στην καρδιά (b). Το ανώτερο από το ιερό είναι ο Υιός του ανθρώπου=ο Μεσσίας. Εάν το ιερό δεν υποτασσόταν στους κανόνες περί σαββάτου, πόσο μάλλον ο Μεσσίας; (a). Εδώ ο Σωτήρας με το «παραπάνω από το ιερό» σαφώς κηρύττει τη θεία του φύση· διότι από το ναό του Θεού ανώτερος είναι μόνος ο Θεός (δ).

«Εάν το ιερό αποδεικνυόταν πάνω από την εντολή, άρα ο Χριστός ήταν πάνω από το νόμο» (Ω). Μολοντί χρησιμοποιείται εδώ ουδέτερο, ο Κύριος θέλησε να σημάνει το δικό του πρόσωπο πιο έντονα, και πράγματι το ουδέτερο λέει πολύ περισσότερα από το αρσενικό. Δες Ματθ. α 20 και Λουκ. α 35 (F). Παραπάνω από την άποψη της σπουδαιότητας των υπηρεσιών που οφείλονται σε αυτόν (ο).

Ματθ.12,7 εἰ δὲ ἐγνώκετε⁽¹⁾ τί ἐστὶν ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν⁽²⁾, οὐκ ἂν κατεδικάσατε⁽³⁾ τοὺς ἀναιτίους⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Αν όμως είχατε κατανοήσει τι σημαίνει θέλω ευσπλαχνική διάθεση και συμπάθεια και όχι θυσία στην οποία απουσιάζει η πραγματική αφοσίωση και η ειλικρινής αγάπη, δεν θα καταδικάζατε τους μαθητές μου, που είναι αθώοι και ελεύθεροι από κάθε κατηγορία.

(1) Το τρίτο επιχείρημα είναι από το παράγγελμα της αγάπης (F). Εάν είχε ανοιχτεί ο νους σας, ώστε να κατανοείτε το αληθινό πνεύμα του νόμου (δ).

(2) Η παράθεση από το Ωσηέ στ 6. «Ο Θεός προτίμησε το έλεος από τη θυσία... Εάν όμως λόγω θυσίας καταργείται το Σάββατο, πολύ περισσότερο για το έλεος. Διότι είναι ανώτερη από τη θυσία η ελεημοσύνη σύμφωνα με τη δηλωμένη θεία απόφαση» (Ζ). Και η ίδια η Π.Δ. έβαζε την αγάπη πάνω από τη θυσία (Ι). «Δεν έχω ανάγκη, λέει, τις θυσίες, αλλά τις δέχομαι συγκαταβαίνοντας στη γνώμη της δικής σας αδυναμίας, αλλά απαιτώ αυτά τα δύο, την εύνοια προς εμένα και την φιλανθρωπία στον πλησίον» (Θεοδώρου).

(3) Αλόγιστα, γρήγορα, σκληρά (b).

(4) «Θα σπλαγχνιζόσασταν αυτούς που πείναγαν τόσο πολύ ώστε να τρώνε ακατέργαστο στάρι και δεν θα κατηγορούσατε αυτούς που είναι αθώοι, και αν όχι για κάτι άλλο, αλλά τουλάχιστον για την πείνα» (Ζ). Η ανάγκη της συντήρησης των αδελφών στη ζωή είναι ανώτερη από την ανάγκη της τήρησης του σαββάτου (δ). Για αυτό αυτοί που από τέτοια ανάγκη παραβίασαν το Σάββατο είναι αναίτιοι.

Ματθ.12,8 κύριος γάρ⁽¹⁾ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου⁽²⁾ καὶ τοῦ σαββάτου⁽³⁾.

Μετάφραση: Και πράγματι είναι αθώοι και ακατηγόρητοι οι μαθητές μου, διότι ο Υιός του ανθρώπου είναι ελεύθερος και από την τήρηση της αργίας του Σαββάτου. Το Σάββατο είναι θεσμός παιδαγωγικός και ισχύει μέχρι να φθάσει ο άνθρωπος σε πνευματική τελειότητα. Κι εγώ που είμαι ο κατεξοχήν αντιπρόσωπος της ανθρωπότητας και ο τέλειος άνθρωπος, έχω εξουσία να τροποποιήσω ακόμη και το θεσμό του Σαββάτου. Ό,τι λοιπόν έκαναν οι μαθητές μου το έκαναν με τη σιωπηρή συγκατάθεσή μου.

(1) Τέταρτο επιχείρημα: η εξουσία του υιού του ανθρώπου πάνω στο Σάββατο (F). Αιτιολογεί ή το «εδώ είναι παραπάνω από το ιερό»= ο Μεσσίας είναι μεγαλύτερος παρά ο ναός, διότι είναι κύριος του σαββάτου, δηλαδή είναι ίσος με το Θεό, ο οποίος όρισε το σάββατο (a) ή αιτιολογεί το αναίτιοι= οι μαθητές ήταν αναίτιοι και αθώοι στα μάτια του

διδασκάλου τους, διότι ο υιός του ανθρώπου είναι ο κύριος του σαββάτου (L). «Αφού είμαι παρών εγώ ο κύριος και ανέχομαι, μάταια εσείς καταδικάζετε τους δικούς μου» (Z).

(2) «Σε σχέση με το παράλληλο χωρίο του Μάρκου (β 27) «το Σάββατο έγινε για τον άνθρωπο και όχι ο άνθρωπος για το Σάββατο. Επομένως ο υιός του ανθρώπου είναι κύριος και του σαββάτου»= το Σάββατο έγινε για τον άνθρωπο. Συνεπώς υποτάσσεται στον ιδανικό άνθρωπο, ο οποίος αντιπροσωπεύει το γένος ολόκληρο και έχει εξουσία να καθορίζει τον τρόπο, με τον οποίο η εντολή του σαββάτου μπορεί να τηρείται καλύτερα για ωφέλεια του ανθρώπου (p).

(3) «Πάλι φανερώνει εμμέσως τη θεότητά του. Διότι άλλοτε μεν την κρύβει, λόγω της αμβλυωπίας των μεμψίμοιρων, άλλοτε πάλι την φανερώνει πιο ανοιχτά για την πιο καθαρή όραση των επιεικέστερων. Διότι είναι κύριος, λέει, του σαββάτου αυτός που έγινε άνθρωπος, ο δημιουργός και νομοθέτης του» (Z).

«Αν είναι κύριος του σαββάτου ο υιός του ανθρώπου και βασιλιάς, επιτρέπεται στον βασιλιά άλλοτε μεν να νομοθετεί για το Σάββατο, άλλοτε δε και να σταματά το Σάββατο μαζί με τις θυσίες και τα ολοκαυτώματα και την υπόλοιπη λειτουργία του ιερού νομοθετώντας καινούργια διαθήκη» (Ω).

Ο Χριστός παρόλ αυτά δεν διεκδικεί εξουσία να καταργήσει την εντολή του σαββάτου. Το Σάββατο ήταν εντολή του Θεού για το καλό του Ισραήλ και της ανθρωπότητας. Αλλά οι σύμφωνα με την παράδοση των γραμματέων μέθοδοι της τήρησης του σαββάτου ήταν ανθρώπινες επινοήσεις, και αυτές έπρεπε να παραμερίζονται ανάλογα τις περιστάσεις. Συνδυάζοντας το Σάββατο μαζί με το έλεος και τις εκδηλώσεις της αγάπης ο Χριστός εκπλήρωνε τον θεμελιώδη σκοπό του σαββάτου. Οι Φαρισαίοι μετέβαλλαν το Σάββατο σε θεσμό τόσο κουραστικό και φορτικό ώστε ο θεός του χαρακτήρας λησμονήθηκε. Η καλύτερη αποκατάσταση θα γινόταν εδώ, εάν δειχνόταν, ότι το Σάββατο ήταν ευλογία και όχι επαχθές φορτίο (p).

Ματθ.12,9 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν⁽¹⁾ εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν⁽²⁾.

Μέταφραση: *Κι αφού έφυγε από εκεί όπου έγινε η συζήτηση αυτή, ήλθε στη συναγωγή τους.*

Ο Ματθαίος αφηγείται το επεισόδιο αυτό με πλήρη ανεξαρτησία από την αφήγηση του Μάρκου. Η ανεξαρτησία μάλιστα αυτή παρουσιάζεται τόσο φανερότερη, όσο και ο Λουκάς αντιλήφθηκε το επεισόδιο όπως ο Μάρκος (L).

«Και οι μεν άλλοι ευαγγελιστές λένε, ότι έστησε τον άνθρωπο στη μέση και τους ρώτησε αν επιτρέπεται τα σάββατα να κάνει κάποιος καλές πράξεις... και λένε ότι αυτός ρώτησε. Ενώ αυτός (ο Ματθαίος), λέει ότι ρωτήθηκε. Φυσικό ήταν να συνέβησαν και τα δύο· διότι επειδή ήταν βρωμεροί και γνώριζαν ότι οπωσδήποτε θα προβεί στη θεραπεία, έσπευσαν να προκαταλάβουν τον Ιησού με την ερώτησή τους, ελπίζοντας ότι με αυτήν θα εμποδίσουν τη θεραπεία» (Χ).

(1) «Ο Λουκάς είπε πιο ξεκάθαρα ότι «συνέβη και κάποιο άλλο Σάββατο μπήκε αυτός στη συναγωγή»»(Ζ). Ο Ματθαίος αναφέρει την ίδια ημέρα της διάβασης μέσω των σπαρτών ως την ημέρα της θεραπείας αυτού που είχε ξερό το χέρι... Ο Ματθαίος δεν φροντίζει τόσο πολύ το χρόνο και τον τόπο των ιστορουμένων λόγων και έργων, όσο την ακρίβεια της ουσίας και του περιεχομένου της διήγησης. Και για αυτό και η διόρθωση του Λουκά μπορεί να είναι ακριβής και καθόλου δεν παραβλάπτεται με αυτήν το κύρος του Ματθαίου (δ).

«Διότι σε πολλά σημεία φαίνονται να διαφωνούν οι ευαγγελιστές. Αυτό λοιπόν από μόνο του είναι μέγιστο δείγμα της αλήθειας. Διότι αν σε όλα συμφωνούσαν με ακρίβεια και στον καιρό και στον τόπο και μέχρι τα ίδια τα λόγια, κανείς από τους εχθρούς δεν θα πίστευε ότι χωρίς συνάντηση και συμφωνία ανθρώπινη έγραψαν όσα έγραφαν... Αν μίλησαν διαφορετικά για το χρόνο και τον τόπο, αυτό δεν βλάπτει καθόλου την αλήθεια των λόγων τους... Διότι στα κεφαλαιώδη θέματα, που συγκρατούν τη ζωή μας και συνθέτουν το κήρυγμα, πουθενά δεν βρίσκεται κανένας από αυτούς να διαφωνεί ούτε ελάχιστα» (Χ. α'ομιλία Ματθ.).

(2) Των Ιουδαίων στους οποίους ανήκαν οι συναγωγές (δ). Δες Ματθ. δ 23 και ια 1 («στις πόλεις τους»).

Ματθ.12,10 καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν ἐκεῖ τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν⁽¹⁾· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες· εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασι θεραπεύειν⁽²⁾; ἵνα κατηγορήσωσιν⁽³⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Και ἰδοὺ, ἦταν ἐκεῖ κάποιος ἄνθρωπος που εἶχε ξερὸ και ἀκίνητο τὸ χέρι του. Και τον ρώτησαν: *Επιτρέπεται ἀπὸ τὸ νόμο νὰ ἐνεργεῖ κανεὶς θεραπείες τὸ Σάββατο; Και τον ρώτησαν ὄχι γιὰ νὰ διδαχθοῦν, ἀλλὰ γιὰ νὰ τον κατηγορήσουν γιὰ τὴν ἀπάντησιν που θὰ ἔδινε.*

(1) Του οποίου το χέρι εἶχε χάσει κάθε αἴσθησιν και κίνηση και ἔμενε ἀκίνητο και νεκρό, λόγω πλημμελοῦς κυκλοφορίας του αἵματος που προήλθε εἴτε ἀπὸ ἀποπληξία εἴτε ἀπὸ ἀτροφία (δ). Το ξερὸ χέρι ἦταν ἀτύχημα μεγάλο γιὰ τον πάσχοντα ὁ οποίος ἔτσι ἦταν καταδικασμένος στο νὰ ζητιανεύει (F).

(2) Ευθεία και όχι πλάγια ερώτηση... Επειδή από τους νομοδιδάσκαλους άλλοι μεν νόμιζαν ότι μόνο τις απειλητικές για θάνατο ασθένειες μπορούσε κάποιος να θεραπεύσει το Σάββατο, άλλοι δε και την παρηγοριά των ασθενών το Σάββατο την νόμιζαν απαγορευμένη, οι Φαρισαίοι έρχονται να εκφράσουν με το απορηματικό «ει», την απορία και αμφιβολία, την οποία δήθεν είχαν στο ζήτημα της θεραπείας το Σάββατο (δ).

(3) «Ρωτούσαν όχι για να μάθουν, αλλά για να κατηγορήσουν. Και μολονότι ήταν αρκετή η πράξη, αν ήθελαν να τον κατηγορήσουν, παρά ταύτα ήθελαν να έχουν αφορμή και από τα λόγια του, ώστε να έχουν άφθονα επιχειρήματα εναντίον του» (Χ).

Ματθ.12,11 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἔξει πρόβατον ἓν⁽²⁾, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον⁽³⁾, οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερῇ⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως τους είπε: Ποιός άνθρωπος από σας θα βρεθεί που θα έχει ένα πρόβατο, και αν τους πέσει αυτό μέσα σε λάκκο την ημέρα του Σαββάτου δεν θα το πιάσει και δεν θα το σηκώσει;

(1) «Πρόσεξε πως βγάζει συμπεράσματα για αυτούς με το παράδειγμα αυτό και δείχνει ότι είναι φιλοχρήματοι μάλλον παρά φιλόανθρωποι, και τα ζώα μεν τα λυπούνται, αλλά τους ανθρώπους δεν τους ελεούν» (Ζ). Τεκμήριο κατ' άνθρωπον (ad hominem)(F).

(2) Πιο πιθανή ερμηνεία: «αφού είναι ένα, η απώλειά του δεν είναι μεγάλη» (b). Λιγότερο πιθανή: ένα και επειδή είναι μόνο, είναι πιο αγαπητό (δ). Η έννοια δεν είναι, ότι είχε ένα μόνο πρόβατο, αλλά ένα από τα πολλά της ποιμένης έπεσε σε λάκκο (ο).

(3) Από το βόθρος, βάθος=σε λάκκο (δ).

(4) Η υπονοούμενη απάντηση: Δεν θα υπάρξει κανείς που δεν θα κρατήσει και θα σηκώσει (δ). Ζώο, το οποίο έπεσε σε λάκκο ή βρίσκεται σε κίνδυνο ή είναι θύμα οποιουδήποτε ατυχήματος, μπορεί να τύχει βοήθειας ημέρα σαββάτου ή γιορτής κατά τον ραββινικό νόμο υπο κάποιους όρους. Η γενικώς αναγνωρισμένη αρχή ήταν, ότι ήταν αντίθετο με το νόμο να αφήνει κάποιος αβοήθητο ζώο, ώστε αυτό να εξακολουθεί να πάσχει (S).

Ματθ.12,12 πόσω οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου⁽¹⁾; ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασιν⁽²⁾ καλῶς ποιεῖν⁽³⁾.

Μετάφραση: Πόσο λοιπόν διαφέρει ο άνθρωπος από το πρόβατο; Αναμφίβολα ο άνθρωπος είναι ασυγκρίτως ανώτερος από το πρόβατο. Συνεπώς την ημέρα του Σαββάτου επιτρέπεται να κάνει κανείς το καλό και σε ζώα, αλλά πολύ περισσότερο σε ανθρώπους.

(1) Πιο σωστή είναι η στίξη με τελεία. «Αφού συνομολόγησαν αυτοί με τη σιωπή τους... μιλά αξιωματικά, ότι είναι πολύ τιμιότερος ο άνθρωπος από το πρόβατο» (Ζ).

(2) Για αγαθοεργία δεν πρέπει κάποιος να αργοπορεί ή να αναβάλλει (b).

(3) Να ευεργετεί, να πράττει το καλό είτε σε άνθρωπο είτε σε πρόβατο, πολύ μάλιστα περισσότερο σε άνθρωπο παρά σε πρόβατο. Δεν πρέπει κατά το Σάββατο να εργαζόμαστε τα συνηθισμένα για υλικά οφέλη έργα. Πρέπει όμως να ενεργούμε τα όσα ο καιρός και ο τόπος φέρνουν μπροστά μας για το καλό του πλησίον και των ζωντανών πλασμάτων και ειδικά για δόξα του Θεού (b).

Ματθ.12,13 τότε⁽¹⁾ λέγει⁽²⁾ τῷ ἀνθρώπῳ· ἔκτεινόν σου τὴν χεῖρα· καὶ ἐξέτεινε⁽³⁾, καὶ ἀποκατεστάθη⁽⁴⁾ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.

Μετάφραση: Τότε λέει στον άνθρωπο: Ἀπλώσε το χέρι σου. Κι εκείνος, ενώ από την ασθένειά του δυσκολευόταν να το κάνει αυτό, όμως φανερώνοντας την πίστη του κατέβαλε προσπάθεια και το άπλωσε· και επανήλθε το χέρι του στην προηγούμενη κατάσταση, υγιές σαν το άλλο.

(1) Όταν δηλαδή έδειξε με παράδειγμα ότι επιτρέπεται το Σάββατο να ευεργετούμε, τότε έρχεται να εφαρμόσει αυτήν την αρχή θεραπεύοντας τον άνθρωπο (δ).

(2) Κανένα εξωτερικό έργο δεν ενήργησε ο Κύριος, αλλά απλώς διέταξε και έτσι οι εχθροί του δεν είχαν νόμιμη βάση για να τον κατηγορήσουν ότι παραβίασε το Σάββατο (ο).

(3) «Με προσταγή θεράπευσε το χέρι καὶ προκαλώντας τους κατάπληξη καὶ δείχνοντας ότι είναι Θεός» (Ζ).

(4) Επανήλθε στην προηγούμενη υγιή κατάσταση (g).

Στιχ. 14-21. Προφητείες που εκπληρώθηκαν στον Ιησού.

Ματθ.12,14 ἐξελθόντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι⁽¹⁾ συμβούλιον ἔλαβον⁽²⁾ κατ' αὐτοῦ, ὅπως⁽³⁾ αὐτὸν ἀπολέσωσιν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού βγήκαν από τη συναγωγή οι Φαρισαίοι, έκαναν σύσκεψη εναντίον του για να αποφασίσουν με ποιόν τρόπο θα τον θανατώσουν.*

(1) «Ο μεν άνθρωπος θεραπευόταν, ενώ εκείνοι με την υγεία τη δική του έγιναν χειρότεροι» (Χ). Δεν μπορούσαν να αναιρέσουν τα λόγια του. Φρονούν όμως, ότι καθένας που διδάσκει το να παραθεωρούνται οι παραδόσεις τους είναι επικίνδυνος αιρετικός. Και για αυτό αποφασίζουν να τον θανατώσουν.

(2) Η φράση συμβούλιο λαμβάνειν είναι χαρακτηριστική του Ματθαίου (ιβ 14, κβ 15, κζ 1, 7, κη 12). Δεν συναντιέται αλλού στην Κ.Δ. ούτε στους Ο΄. Και στην ελληνική γραμματεία η λέξη συμβούλιο είναι σπάνια. Η φράση σημαίνει καταλήγω σε απόφαση μάλλον παρά συζητώ εάν ναι ή όχι. «Έκαναν συμβούλιο μεταξύ τους. Ο Μάρκος όμως λέει ότι μαζί με τους Ηρωδιανούς το αποφάσισαν αυτό» (Ζ). «Συσκέπτονται για να τον φονεύσουν» (Χ).

(3) Και με την έννοια του: με ποιο τρόπο (g).

(4) «Χωρίς να τους αδικήσει σε τίποτα, επιχειρούσαν να τον φονεύσουν» (Χ).

Ματθ.12,15 Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς⁽¹⁾ ἀνεχώρησεν⁽²⁾ ἐκεῖθεν⁽³⁾· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας⁽⁴⁾,

Μετάφραση: *Ο Ιησούς όμως έμαθε τα σχέδιά τους και αναχώρησε από εκεί. Και τον ακολούθησαν πολλά πλήθη λαού, κι αυτός θεράπευσε όλους όσους ήταν ασθενείς.*

(1) Χαρακτηριστική λέξη του Ματθαίου, μπορούμε να την πάρουμε ότι λέγεται και για φυσική γνώση (L).

(2) «Διότι δεν είχε έρθει ακόμη η ώρα του θανάτου του και έπρεπε πολλοί ακόμα να θεραπευτούν και να απολαύσουν τη διδασκαλία του» (Ζ).

(3) Έφυγε από την επικίνδυνη περιοχή και εξακολούθησε το ευεργετικό του έργο αλλού. «Διότι πρέπει να αναχωρούμε από τους πονηρούς και να μη ρίχνουμε ριψοκίνδυνα τους εαυτούς μας στις μανίες τους» (Ζ). «Διότι το ριψοκίνδυνο δεν είναι θεάρεστο» (Θφ).

(4) Δηλαδή με συντομία του λόγου που εννοείται από τη σειρά του λόγου, τους ασθενείς στον όχλο, τους αρρώστους τους (δ).

Ματθ.12,16 καὶ ἐπετίμησεν⁽¹⁾ αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερόν ποιήσωσιν αὐτόν,

Μετάφραση: Και τους έδωσε έντονη προσταγή να μην τον διαφημίσουν ότι κάνει τόσο και τέτοια θαύματα·

(1) Θεράπευε, αλλά δεν ήθελε τα θαύματα, τα οποία από αγαθότητα ενεργούσε, να γίνουν για αυτόν ένα είδος διαφήμισης (L). «Πρόσεξε λοιπόν πώς και τους αρρώστους φροντίζει και το φθόνο των Ιουδαίων καταπραΰνει, παραγγέλοντας, να μην κάνουν φανερό ότι θεραπεύει· διότι αν το άκουγαν αυτό επρόκειτο να εξαγριωθούν περισσότερο» (Z). Το επιτιμώ εδώ με την έννοια του προτρέπω έντονα (g). «Με την έννοια του παράγγειλε και εξασφάλισε» (Z).

Ματθ.12,17 ὅπως πληρωθῇ⁽¹⁾ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁽²⁾ τοῦ προφήτου λέγοντος·

Μετάφραση: για να πραγματοποιηθεί και επαληθευθεί εκείνο που είχε προφητεύσει ο Ησαΐας λέγοντας:

(1) «Εισάγει τον προφήτη ο ευαγγελιστής, που προαναγγέλλει αυτού του είδους τη μακροθυμία και ανεξικακία του» (Z) και «υμνεί την πραότητα και την ανείπωτη δύναμή του και ανοίγει μεγάλη και ισχυρή θύρα στα έθνη» (X).

(2) Η παράθεση από το Ησ. μβ 1-4, όπου ο δούλος του Ιεχωβά παρουσιάζεται ως ειδικό αντικείμενο της θείας αγάπης και ως χρισμένος μαζί με το Πνεύμα, για να κρίνει τα έθνη (p). Γίνεται η παράθεση όχι σύμφωνα με τους Ο΄, αλλά με μετάφραση ελεύθερη από το εβραϊκό πρωτότυπο (δ).

Ματθ.12,18 ἰδοὺ ὁ παῖς μου⁽¹⁾, ὃν ἠρέτισα⁽²⁾, ὁ ἀγαπητός μου⁽³⁾, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου⁽⁴⁾· θήσω⁽⁵⁾ τὸ πνεῦμά μου ἐπ’ αὐτόν, καὶ κρίσιν⁽⁶⁾ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ·

Μετάφραση: Να ο απεσταλμένος μου, τον οποίο διάλεξα, ο αγαπητός μου και μονάκριβός μου, στον οποίο ευαρεστήθηκε η ψυχή μου. Θα θέσω το Πνεύμα μου επάνω του και θα αναγγείλει στα έθνη νέο τέλειο νόμο.

(1) «Εκπροσωπώντας τον πατέρα λέει αυτά» (Z). Σημαίνει και δούλος. Εδώ και στα Πράξ. γ 13,26, δ 27,30 λέγεται για τον Ιησού ως Μεσσία=ο ευσεβής και στο Θεό αρεστός άνδρας, του οποίου τα έργα χρησιμοποιεί ο Θεός για εκπλήρωση των αποφάσεών του (g) Λέγεται για τον Μεσσία ως τον κατ’ εξοχήν απεσταλμένο, για να φανερώσει το θέλημα και να τελειώσει το έργο του Θεού (δ).

(2) Λέξη ιωνική ισοδύναμη με τη δόκιμη αιρέω και αιρέσομαι= εκλέγω κάποιον (δ). Ξεχωρίζω ως εκλεγμένο (b). Εδώ πιθανώς υπονοεί την προαιώνια ενέργεια του Θεού, με την οποία εκλέχτηκε ο Μεσσίας (a).

(3) «Ως μονογενής» (Ζ). Σημαίνει σχεδόν υιός μονογενής και προσδίδει έτσι στην προηγούμενη λέξη «παις» την έννοια της λέξης υιός (L). Έχει όμως μέσα του και την έννοια της εκλογής. Για αυτό οι Ο' μετάφρασαν: ο εκλεκτός μου.

(4) «Το «στον οποίο ευδόκησε η ψυχή μου» με την έννοια του: «στον οποίο ευδόκησα εγώ»» (Ζ). Δες γ 17 (εν ω ευδόκησα). Μόνο εδώ και στο Β' Πέτρ. α 17 το ρήμα ευδοκώ μαζί με την πρόθεση εις και αιτιατική (δ). Η πρόθεση εις σημαίνει την συνεχή κλίση και ροπή της διάνοιας του Πατέρα προς τον αγαπημένο Υιό (b).

(5) Τη φράση θήσω κλπ «την είπε για τον υιό που έγινε άνθρωπος, σαν για άνθρωπο που πρόκοβε με την επιφοίτηση του παναγίου Πνεύματος» (Ζ). Ο μέλλοντας= πρόκειται να βάλω σε αυτόν το Άγιο Πνεύμα, όταν θα τον στείλω στον κόσμο (L). Αυτό εκπληρώθηκε και στο βάπτισμα του Ιησού (Ματθ. γ 16) και όπως ο ευαγγελιστής Ιωάννης (γ 34) βεβαίωσε «δεν δίνει με μέτρο (ο Θεός) το Πνεύμα (σε αυτόν)». Ως Θεός ο θείος μας Λυτρωτής δεν είχε ανάγκη να λάβει Πνεύμα Άγιο, αλλά ως Λόγος που ενανθρώπησε παίρνοντας τη φύση μας, έπαιρνε Πνεύμα άγιο, που τον έκανε ικανό στο μεσσιακό του έργο (o).

(6) Η λέξη στο εβραϊκό πρωτότυπο χρησιμοποιείται με ευρεία έννοια, σχεδόν με την έννοια της λέξης θρησκεία (S). «Κρίση λέει τον ευαγγελικό νόμο, τον οποίο κήρυξε στα έθνη μέσω των αποστόλων» (Ζ).

Ματθ.12,19 οὐκ ἐρίσει⁽¹⁾ οὐδὲ κραυγᾶσει⁽²⁾, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις⁽³⁾ τὴν φωνὴν αὐτοῦ.

Μετάφραση: Δεν θα φιλονικήσει ούτε θα βγάλει παράφορες κραυγές ούτε θα ακούσει κανείς τη φωνή του στις δημόσιες πλατείες, όπως συμβαίνει με τους δημαγωγούς, που ξεσηκώνουν το λαό σε θορυβώδη συλλαλητήρια για ιδιοτελείς σκοπούς.

(1) «Φανερώνει την πραότητα του» (Σχ). «Επειδή ήταν μακρόθυμος και πραότατος δεν μάλωνε με αυτούς που διαφωνούσαν μαζί του» (Ζ). Ο Σωτήρας απαντούσε στους Φαρισαίους, αλλά δεν προκαλούσε αυτός τις αντιλογίες (L). Δεν θα φιλονικήσει για τον χαρακτήρα της διδασκαλίας του με αυτούς που αντιφρονούν (δ).

(2) Ούτε θα βγάλει φωνή δυνατή και οργισμένη (δ). «Διότι είναι ήσυχα και χωρίς κανένα θόρυβο τα έργα της αληθινής θεότητας» (Κ). Δεν θα εμφανιστεί ως πολεμιστής ή δημαγωγός, αγωνιζόμενος να κυριαρχήσει με τη βία ή τον δόλο (ο).

(3) «Ούτε δίδασκε στις αγορές όπως αυτοί που κυνηγούν τη δόξα των ανθρώπων, αλλά στο ιερό και στις συναγωγές των Ιουδαίων και στις ερημίες και στα όρη και τους γιαλούς» (Ζ).

Ματθ.12,20 κάλαμον συντετριμμένον⁽¹⁾ οὐ κατεάξει⁽²⁾ καὶ λίνον τυφόμενον⁽³⁾ οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῆκος τὴν κρίσιν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Δεν θα συντρίψει ψυχές που μοιάζουν με τσακισμένο καλάμι, και δεν θα σβήσκει καρδιές στις οποίες ο θεός φωτισμός κοντεύει να σβήσκει, ώστε να μοιάζουν αυτές με φυτίλι που καπνίζει, μέχρι να κάνει νικητή το νόμο του Θεού, ώστε αυτός να επικρατήσει στις καρδιές όλων.

(1) «Όχι απλώς καλάμι, αλλά καλάμι που έχει ήδη συντριφτεί» (Χ).

(2) Οι Ο' μεταφράζουν «ου συντρίψει».

(3) Λίνος εδώ είναι το ελλύχνιο (g), η θρυαλλίδα, το φυτίλι (δ), το βουτηγμένο στο λάδι της λυχνίας και το οποίο όταν το λάδι εξαντληθεί, πάει να σβήσκει και για αυτό καπνίζει (L) όπως μετέφρασαν την αντίστοιχη εβραϊκή λέξη οι Ο' («καπνιζόμενον»). «Φυτίλι που καπνίζει και είναι κοντά στο να σβήσκει» (Θεόδωρος Ηρακλείας). Το συντετριμμένο καλάμι και το σβησμένο φυτίλι συμβολίζουν τους ηθικά ασθενείς και αδύνατους (S). «Καλάμι συντετριμμένο είναι η ψυχή που συντρίφτηκε από τις αμαρτίες» (Ω). Είναι οι καρδιές οι τραυματισμένες, τις οποίες ένα ακόμη πλήγμα θα αποτελείωνε· είναι ψυχές, τις οποίες το φως εγκαταλείπει και τις οποίες δεν πρέπει να προσβάλει (L).

Ο Ιερώνυμος το μεν καλάμι συντετριμμένο το αναφέρει στους Ιουδαίους, το σβησμένο φυτίλι στους εθνικούς ερμηνεύοντας: το φυτίλι που καπνίζει του λαού που μαζεύτηκε από τα έθνη, το οποίο, αφού έσβησε σε αυτό η φωτιά του φυσικού νόμου, μπλέχτηκε στις πλάνες χειρότερου καπνού, βλαβερού στα μάτια, και σε πυκνό σκοτάδι. Αυτό δεν το έσβησε, αλλά τελείως αντίθετα, από τον σπινθήρα, τον τόσο μικρό και σχεδόν σβησμένο, άναψε μεγάλες φλόγες, ώστε ολόκληρος ο κόσμος άναψε με τη φωτιά του Κυρίου μας.

Οι Χ., Ζ. το φυτίλι που καπνίζει το ερμηνεύουν: «παρουσιάζει το θυμό τους που ανάβει και την δύναμη του Κυρίου που είναι ικανή να καταργήσει το θυμό τους και να τον σβήσκει με κάθε ευκολία», «αλλά δεν θα τον σβήσκει», και από αυτό «δείχνεται η πολλή επιείκειά του». Η πρώτη ερμηνεία πιο επιτυχής.

(4) Ἡ, ἕως ὅτου μετατραπεί σε νίκη ἡ κρίση, ἡ οποία βγήκε ἐναντίον του ἀπὸ τον Ἰσραήλ. Κατὰ τὴ στιγμὴ αὐτὴ τὰ ἔθνη θὰ στραφοῦν πρὸς αὐτόν. Μέχρι τότε θὰ ξαγρυπνᾷ πάνω στον Ἰσραήλ που εἶναι ἤδη συντετριμμένος καὶ προσεγγίζει στὴν καταστροφή. Ὁ Ματθαῖος εἶχε πιθανῶς υπ’ ὄψη τὴ νίκη τῆς ἀνάστασης (L).

Ἡ, ἕως ὅτου κάνει τὴν κρίση, δηλαδὴ τὸ δίκαιο, τὸ νόμο του Θεοῦ νικητὴ στὶς καρδιές καὶ ἐκείνων ἀκόμη οἱ οποίοι εἶναι καλὰμι τσακισμένο καὶ φυτίλι σβησμένο (δ).

«Ἔως ὅτου εκπληρώσει τὸν σκοπὸ του σχεδίου τῆς σωτηρίας· αὐτὸ σημαίνει ὅτι θὰ φέρει εἰς πέρας τὴν κρίση, μετὰ ἀπὸ τὴν οποία τὰ ἔθνη πίστεψαν σε αὐτόν» (Θεόδωρος Ἡρακλείας). Ἡ, «ἕως ὅτου εκπληρώσει τὴν δικαιοσύνην του, ἕως ὅτου δείξει τὰ δικαιώματά του, τὰ οποία καταδικάζουν τοὺς Ἰουδαίους» (Z). Ἡ δεύτερη ἐρμηνεῖα πιο σοβαρὴ.

Ματθ.12,21 ⁽¹⁾ καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσι ⁽²⁾.

Μετάφραση: Καὶ στο ὄνομα του ὡς Μεσσία καὶ Σωτήρα οἱ ἐθνικοὶ θὰ στηρίξουν τὶς ἐλπίδες τῆς σωτηρίας τους.

(1) Εἰδὼ ἡ παράθεσις συμφωνεῖ με τοὺς Ο΄. Το ἐβραϊκόν, ἀλλὰ καὶ οἱ Ο΄ ἔχουν ἀντί γιὰ 2 στίχους «ἕως ἀν ἐκβάλῃ.. ἔθνη ἐλπιουσι», 4 στίχους. Ἀλλὰ οἱ στίχοι που ἀποσιωποῦνται ἐδὼ ἐπαναλαμβάνουν ἀπλῶς τὴν ἴδια ἰδέα που ἐκφράζεται καὶ στο στίχο 18 (S).

(2) Σε αὐτόν θὰ στηρίξουν τὶς ἐλπίδες τους τὰ ἔθνη (ρ), οἱ ἐθνικοὶ οἱ οποίοι ἀπὸ αὐτόν, μέσω τῆς πίστεως, θὰ ἐξαρτήσουν τὴ σωτηρία τους (δ).

Στιχ. 22-30. Ἡ θεραπεία τοῦ τυφλοῦ καὶ τοῦ κουφοῦ. Ὁ Κύριος θαυματουργεῖ με τὴ θεϊκὴ τοῦ δύναμη.

Ματθ.12,22 Τότε ⁽¹⁾ προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός ⁽²⁾, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν ⁽³⁾ καὶ βλέπειν·

Μετάφραση: Τότε τοῦ ἔφεραν ἓνα δαιμονισμένο, που ἦταν συγχρόνως τυφλὸς καὶ κουφός. Καὶ τὸν θεράπευσε, ὥστε ὁ τυφλὸς καὶ κουφὸς νὰ μιλάει καὶ νὰ βλέπει.

(1) «Τὸ «τότε» ἄλλοτε μὲν σημαίνει συνέχεια καὶ σειρά των πραγμάτων, ὅπως καὶ τὸ «τον καιρὸ ἐκεῖνο»· ἄλλοτε ὅμως καὶ οἱ δύο φράσεις δηλώνουν μόνο τὸ χρόνο, στον οποίο ἐγιναν αὐτὰ που πρόκειται νὰ εἰπωθοῦν» (Z).

(2) Άνθρωπος που είχε μανιακό δαιμόνιο, ο οποίος ήταν τυφλός και κουφός (δ). «Η πονηρία αυτού του δαιμονίου έφραξε και τις δύο εισόδους του ανθρώπου αυτού, από τις οποίες επρόκειτο να πιστέψει, και την όψη και την ακοή, αλλά όμως την κάθε μία από τις δύο ο Χριστός την άνοιξε» (Σχ).

(3) Φαίνεται ότι έτσι δηλώνεται η σειρά του θαύματος (b). Πρώτα μίλησε και έπειτα είδε. Σχηματίζεται και χιαστό σχήμα.

Ματθ.12,23 καὶ ἐξίσταντο⁽¹⁾ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον· μήτι⁽²⁾ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς Δαυῖδ⁽³⁾;

Μετάφραση: Κι όλα τα πλήθη του λαού εκπλήσσονταν κι ἔλεγον: Μήπως εἶναι αὐτός ο αναμενόμενος απόγονος του Δαβίδ, ο Μεσσίας;

(1) Κατά λέξη ήταν εκτός εαυτού εξαιτίας του θαυμασμού τους (F).

(2) Το «μήτι» δείχνει ότι αυτοί που μιλούν, οι οποίοι πριν ήταν πεισμένοι ότι δεν είναι αὐτός ο Μεσσίας, άρχισαν τώρα να κλονίζονται και να θεωρούν πιθανό ὅ,τι προηγουμένως νόμιζαν αδύνατο. Δηλώνει λοιπόν αμφιβολία, η οποία επιθυμεί να ακούσει και τη γνώμη των άλλων για καλύτερη πειστικότητα (δ).

(3) «Διότι άκουγαν τους προφήτες που ανάγγελλαν ότι από το σπέρμα του Δαβίδ θα ἔλθει ο Χριστός» (Z).

Ματθ.12,24 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον⁽¹⁾· οὗτος⁽²⁾ οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰμὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ⁽³⁾, ἄρχοντι τῶν δαιμονίων⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Ὅμως οἱ Φαρισαῖοι, ὅταν ἀκουσαν τι ἔλεγε ο λαός, φθόνησαν τη δόξα του Χριστοῦ, και για να εξουδετερώσουν την εντύπωση που προκαλούσαν τα θαύματά του, εἶπαν: Αὐτός δεν βγάζει τα δαιμόνια παρά μόνο με τη βοήθεια και τη δύναμη του Βεελζεβούλ, που εἶναι ο ἄρχοντας των δαιμονίων.

(1) Η κατηγορία την οποία οι Φαρισαῖοι επιρρίπτουν εναντίον του Κυρίου εἶναι μεγάλου ενδιαφέροντος και σοβαρότητας. Μαρτυρεῖται αὐτή τόσο από τον Ιωάννη (ζ 20 και η 48, 52), ὅσο και από τους 3 συνοπτικούς. Συνεπώς ἔχει υπέρ της ὅλα τα τεκμήρια της αυθεντίας και της ιστορικότητας. Το ενδιαφέρον για εμὰς εἶναι, ὅτι αποδεικνύει αὐτή, ὅτι στα ἔργα του Χριστοῦ υπήρχε κάτι το ἑκτακτο, για το οποίο ζητιόταν κάποια ἐξήγηση.

Εάν ο Χριστός επιτελούσε έργα δύναμης, τα οποία θα ήταν δυνατόν να αγνοηθούν, ή ήταν αυτά ασήμαντα ώστε να αρνηθεί κάποιος αυτά, οι εχθροί του δεν θα κατέφευγαν στην παράλογη αυτή κατηγορία και υπόθεση. Η κατηγορία αυτή πρέπει να συνδυαστεί και με την μεταγενέστερη ιουδαϊκή παράδοση, σύμφωνα με την οποία ο Ιησούς στην Αίγυπτο διδάχθηκε τη μαγεία από τους Αιγύπτιους μάγους και έφερε από εκεί τέχνες μαγικές και μέσα μαγείας. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις έχουμε απόδειξη που παρέχεται αθέλητα, για το ότι ο Χριστός ενήργησε θαύματα (p).

Οι εχθροί μη μπορώντας να αμφισβητήσουν το πραγματικό του θαύματος προσπαθούν να εξουδετερώσουν την πάνω στο πλήθος συνέπειά του και να βγάλουν συμπέρασμα αρνητικό για τον Ιησού (F).

(2) Περιφρονητικός τρόπος έκφρασης (b).

(3) Ονομάζουν έτσι τον Σατανά (b). Δες ι 25. «Ζηλεύοντας τη δόξα του από το μεγάλο τους φθόνο, δεν δίσταζαν να αποδώσουν στον Βεελζεβούλ τα έργα της θείας φύσης» (Z).

(4) Στην ιουδαϊκή λαογραφία ο άρχοντας των δαιμονίων έχει διάφορα ονόματα: Ασμοδαίος (Τωβιτ γ 17), Μαστέμα (Ιωβιλαία), Αζαζέλ (Ενώχ) και Σαμαέλ (S).

Ματθ.12,25 εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις⁽¹⁾ αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς⁽²⁾· πᾶσα βασιλεία⁽³⁾ μερισθεῖσα καθ' ἑαυτὴν⁽⁴⁾ ἐρημοῦται⁽⁵⁾, καὶ πᾶσα πόλις⁽⁶⁾ ἢ οἰκία⁽⁷⁾ μερισθεῖσα καθ' ἑαυτὴν οὐ σταθήσεται.

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως, επειδή κατάλαβε τις απόκρυφες σκέψεις τους, τους είπε: Κάθε βασίλειο που χωρίστηκε σε αντιμαχόμενες παρατάξεις, ώστε με εμφύλιο πόλεμο να στραφεί εναντίον του εαυτού του, καταλήγει σε τέλεια ερήμωση. Και κάθε πόλη ή οικία που διαιρέθηκε εναντίον του εαυτού της δεν θα σταθεί, αλλά θα πέσει και θα εξαφανισθεί.

(1) «Διότι μέσα τους έλεγαν αυτό... αυτός όμως έφερε στη δημοσιότητα το μυστικό του νου τους (Z)· «και με αυτό φανέρωνε τη θεότητά του, με το να βγάζει στη φόρα δηλαδή τα απόρρητά τους» (Z).

(2) «Απολογείται με την αρμόζουσα σε αυτόν επιείκεια, διδάσκοντάς μας να είμαστε πράοι με τους εχθρούς» (X). «Από αυτά που συμβαίνουν γενικώς κατασκευάζει τον έλεγχο και παίρνει τρία παραδείγματα και γνωστά και πανθομολογούμενα» (Z) δηλαδή την βασιλεία, την πόλη, το σπίτι (S). Στους σ. 25-26 χρησιμοποιεί επιχείρημα με την εις άτοπον απαγωγή (F).

(3) Εδώ σημαίνει χώρα που βρίσκεται κάτω από εξουσία βασιλιά (g), το βασίλειο.

(4) Χωρίστηκε σε κόμματα εχθρικά μεταξύ τους (F). «Δεν καταστρέφουν τόσο οι εξωτερικοί πόλεμοι όσο οι εμφύλιοι. Διότι τι είναι δυνατότερο στη γη από τη βασιλεία; Τίποτα. Αλλά όμως καταστρέφεται αν υπάρχουν στάσεις» (X).

(5) Δηλώνει τη θλιβερή πραγματικότητα στην Ανατολή, όπου οι χώρες λεηλατούνται και καταστρέφονται εξ' ολοκλήρου, και οι κάτοικοί τους εκτοπίζονται σε αιχμαλωσία (L).

(6) Εάν η βασιλεία ερημώνεται «τι να πεις για την πόλη» (X), η οποία είναι ασθενέστερη της βασιλείας;

(7) Ο Wellhausen αποδεικνύει, ότι οικία στο αραμαϊκό σημαίνει πολιτική περιφέρεια ή περιοχή (a). Δεν υπάρχει παρόλ' αυτά λόγος να πάρουμε εδώ τη λέξη οικία με την έννοια αυτή ή με την σημασία ομίλου οικογενειών, αλλά βρίσκεται η λέξη με τη συνηθισμένη της έννοια (L).

Ματθ.12,26 καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει⁽¹⁾, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη⁽²⁾· πῶς οὖν σταθήσεται⁽³⁾ ἡ βασιλεία⁽⁴⁾ αὐτοῦ;

Μετάφραση: *Κι αν ο σατανάς, ο άρχοντας των δαιμονίων, βγάζει με τη βία τον σατανά, διαιρέθηκε εναντίον του εαυτού του. Πώς λοιπόν θα σταθεί και δεν θα πέσει η βασιλεία του;*

(1) Η έννοια της φράσης: «Αν λοιπόν εγώ έχοντας δαιμόνιο, με εκείνο βγάζω τους δαίμονες» (X). Ή, πιο σωστά, «εάν ο σατανάς, ο άρχοντας των δαιμονίων, διώκει βίαια τον απλό σατανά» (Z): εάν ο άρχοντας των δαιμονίων βγάζει ο ίδιος τον εαυτό του στο πρόσωπο των πονηρών πνευμάτων που βρίσκονται υπό τις διαταγές του (L).

(2) «Αυτό είναι επανάσταση και διαμάχη μεταξύ δαιμόνων και στέκονται αντιμέτωποι μεταξύ τους» (X). «Διαιρέθηκε εναντίον του εαυτού του» (Z). Διαχώρισε τον εαυτό του από τον εαυτό του (δ).

(3) «Αν όμως διαιρέθηκε, έγινε ασθενέστερος και χάθηκε» (X).

(4) Λέγεται, ότι ο σατανάς έχει βασίλειο, ουδέποτε όμως ονομάζεται βασιλιάς, διότι είναι σφετεριστής (b). Με τα λόγια αυτά ο Κύριος δεν αρνείται, ότι το βασίλειο του σατανά από μόνο του είναι απεριόριστη αντίφαση και διαίρεση, αλλά μόνο βεβαιώνει, ότι απέναντι στο βασίλειο της αγαθότητας και δικαιοσύνης το βασίλειο του σατανά σχηματίζει ενιαίο μέτωπο και συμφωνεί (ο).

Ματθ.12,27 καὶ εἰ⁽¹⁾ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν⁽²⁾ ἐν τίνι ἐκβαλοῦσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ⁽³⁾ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι αν εγώ με τη σύμπραξη του Βεελζεβούλ βγάζω τα δαιμόνια, οι μαθητές και τα πνευματικά σας τέκνα που εξορκίζουν δαιμόνια, με ποιανού τη δύναμη τα βγάζουν; Γι' αυτό εκείνοι τους οποίους δεν κατηγορείτε, αλλά αφήνετε ελεύθερα να εξορκίζουν, θα είναι δικαστές, οι οποίοι θα καταδικάσουν την υποκρισία και το φθόνο σας.*

(1) Τα ει-ει δε, στους στίχους 27,28 αποτελούν δίλημμα (b). «Μετά την πρώτη εξουδετέρωση της κατηγορίας, έρχεται σε δεύτερη σαφέστερη» (Z). Ο Σωτήρας μεταβαίνει από το πρώτο επιχείρημα σε άλλο επιχείρημα (δ). Χρησιμοποιεί επιχείρημα κατ' άνθρωπον (argumentum ad hominem)(S).

(2) Ἡ «γιους τους ονόμασε τους αποστόλους επειδή στους Ιουδαίους οι Φαρισαῖοι είχαν τη θέση πατέρων, από τους οποίους κατάγονταν οι απόστολοι» (Z).

«Αυτό που λέει σημαίνει το εξής· Οι απόστολοι με τη δύναμη ποιού βγάζουν; Διότι πράγματι και αυτοί έβγαζαν δαιμόνια ήδη με την εξουσία που πήραν από αυτόν και καθόλου δεν τους κατηγορούσαν οι Φαρισαῖοι. Επομένως δεν κατηγορούσαν τις πράξεις, αλλά μόνο το πρόσωπο του Χριστού» (X).

Ἡ, πιο σωστά, γιους σας εννοεί τους μαθητές των Φαρισαίων, διότι οι μεγάλοι ραββίνοι ονόμαζαν μερικές φορές τους μαθητές τους γιους τους. Δες Σοφ. Σειρ. ζ 3, Παροιμ. α 8. Υπήρχαν επίσης Ιουδαῖοι εξορκιστές, τους οποίους οι Φαρισαῖοι δεν κατηγορούσαν ότι με σατανική δύναμη βγάζουν τα δαιμόνια. Δες Πράξ. ιθ 13 και Ιωσήπου Αρχ. 8,2,15 για παραδείγματα ιουδαϊκών εξορκισμών και Τωβίτ η 1-3. Ο Κύριος δεν μιλά εδώ για το αν οι εξορκιστές αυτοί ενεργούσαν επιτυχώς ή με μεθόδους ορθές. Απλώς ορμάται από το γεγονός ότι οι εξορκιστές αυτοί ενεργούσαν ανενόχλητα. Ἐτσι λοιπόν αποδεικνύει στους Φαρισαίους, που ποτέ δεν κατηγορήσαν εκείνους, ότι τώρα κατηγορώντας αυτόν ενεργούσαν με προκατάληψη και αδικία (p).

Ἐπρεπε οι Φαρισαῖοι ή να κατηγορούν μαζί με τον Ιησού και εκείνους, ή να δείξουν πού συνίστατο η διαφορά μεταξύ των εξορκιστών των δικών τους και του Ιησού. Οι Ιουδαῖοι εξορκιστές ενεργούσαν με ομοιόμορφο τύπο που πήρε και καθορισμένη μορφή, και χρησιμοποιούσαν και βότανα και μαγικές λέξεις, με αποτελέσματα όμως ασήμαντα. Ο Ιησούς στο διώξιμο των δαιμονίων παρουσιαζόταν πρωτότυπος και η ενέργειά του εξόχως αποτελεσματική (Bruce). Γιατί λοιπόν τον κατηγορούν; Γιολ σας σημαίνει άνθρωποι από τη φυλή σας και τη θρησκεία σας δηλαδή Ιουδαῖοι (a).

(3) Με έμφαση (b).

(4) «Επειδή λοιπόν και αυτοι βγάζουν δαιμόνια και δεν κατηγορούνται από εσάς, για αυτό... θα σας καταδικάσουν... για αυτήν την βλασφημία, ότι λόγω φθόνου κατηγορείτε μόνο εμένα, αφήνοντας εκείνους» (Ζ). Θα σας ελέγξουν και κατακρίνουν για υποκρισία διότι την ώρα που κατηγορείτε εμένα ότι χρησιμοποιώ διαβολικές τέχνες, εσείς οι ίδιοι μέσω των μαθητών σας ενεργείτε εξορκισμούς (α).

Ματθ.12,28 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ⁽¹⁾ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁽²⁾ ἐφ' ὑμᾶς⁽³⁾ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Εάν όμως εγώ βγάζω τα δαιμόνια με τη δύναμη του Πνεύματος του Θεού, τότε αποδεικνύεται από το υπερφυσικό αυτό γεγονός ότι κατέφθασε επάνω σας η βασιλεία του Θεού.

(1) «Ο Λουκάς είπε με το δάχτυλο του Θεού, δηλαδή με το χέρι και χέρι Θεού λέμε τη δύναμή του» (Ζ). «Αν με θεία δύναμη εγώ βγάζω τα δαιμόνια» (Θφ). Τρίτος συλλογισμός που απορρέει από το θείο χαρακτήρα των θεραπειών (F).

(2) Η εκδίωξη του σατανά μαζί με αυτά που ανήκουν σε αυτόν είναι σημάδι και εχέγγυο της έλευσης της βασιλείας του Θεού (b). Εμφανίζεται η βασιλεία του Θεού ότι έφθασε ήδη. Διότι όπου ήταν ο Μεσσίας, εκεί έπρεπε να είναι από κάποια άποψη και η βασιλεία του Θεού (a), η οποία είχε επιφυλαχθεί στον Μεσσία (b).

(3) «Δεν είπε απλώς έφθασε η βασιλεία του Θεού, αλλά σε σας, σαν να έλεγε έφτασαν σε σας τα αγαθά· γιατί λοιπόν δείχνετε αηδία για τα δικά σας καλά; Γιατί πολεμάτε την ίδια σας τη σωτηρία;» (Χ).

(4) Βασιλεία του Θεού «λέει τη δική του, την οποία προανήγγειλαν οι προφήτες ότι μέσω του Χριστού θα έρθει σε αυτούς» (Ζ). «Μιλά για την πρώτη του παρουσία» (Σχ). «Έφθασε σε εσάς η δική μου παρουσία» (Θφ). Ήλθα εγώ ο Μεσσίας, που ιδρύω τη βασιλεία του Θεού στη γη (F).

Ματθ.12,29 ἢ⁽¹⁾ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ⁽²⁾ καὶ τὰ σκεύη⁽³⁾ αὐτοῦ ἀρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δῆσῃ τὸν ἰσχυρόν⁽⁴⁾; καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ή - αν δεν σας πείθει η απόδειξη αυτή - σας ερωτώ: Πώς μπορεί κάποιος να μπει στο σπίτι του δυνατού διαβόλου και να αρπάξει τους δαιμονισμένους, που δεν κατέχει σαν άψυχα σκεύη, εάν δεν κατανικήσει και δεν δέσει πρωτύτερα τον ισχυρό; Και τότε θα

διαρπάσει το σπίτι του. Η δύναμη του διαβόλου λοιπόν όχι μόνο δεν έχει καμία σχέση μ' εμένα, αλλά αντίθετα κατανικήθηκε και εκμηδενίστηκε από τη δύναμή μου.

(1) Τέταρτος συλλογισμός, σ. 29: Η αληθινή κατάσταση των πραγμάτων (F). Διαζευκτικός σύνδεσμος που προσθέτει νεά ιδέα (δ). Η έννοια του σ.: Μακριά από το να ενεργεί με τις διαταγές του Βεελζεβούλ, ο Χριστός μπήκε στο έδαφός του και με την εκδίωξη των δαιμονίων από τους κατεχόμενους από αυτά, λαφυραγώγησε τα αγαθά του. Αυτό προϋποθέτει νίκη που προηγήθηκε εναντίον του (α).

Ο λόγος πιθανώς ήταν παροϊμιακός. Στο Ησ. μθ 24-26 ρωτά ο Χαλδαίος: «Μήπως θα πάρει κάποιος από γίγαντα λάφυρα;» και ο Ιεχωβά αποκρίνεται: «εάν κάποιος αιχμαλωτεύσει γίγαντα, θα πάρει λάφυρα». Και στους Ψαλμούς του Σολομώντα (ε 4) επαναλαμβάνεται: «Δεν θα πάρει λάφυρα άνθρωπος από άνδρα δυνατό» (ρ).

(2) «Ονομάζει ισχυρό των άρχοντα των δαιμονίων, όχι επειδή είναι από τη φύση του τέτοιος, μη γένοιτο! Αλλά δηλώνει την παλιά τυραννία του, που συνέβη από τη δική μας ραθυμία» (X). Ισχυρό αποκαλεί το διάβολο σχετικά, διότι η εξουσία και το κράτος του εκτείνεται όσο και η αμαρτία και κυριεύει μόνο στους αμαρτωλούς (δ).

(3) «Σκεύη των δαιμονίων λένε ότι είναι οι δαιμονισμένοι, τους οποίους ο Χριστός άρπαξε από αυτούς, δένοντας τις δυνάμεις τους» (Z). Αυτούς (ταους δαιμονισμένους) ως άψυχα και αδέσποτα σκεύη μεταχειρίζεται και σπρώχνει (ο διάβολος) σε αμέτρητα άτοπα (δ).

(4) «Όπως ακριβώς δεν μπορεί κάποιος να μπει στο σπίτι του δυνατού και να αρπάξει τα σκεύη του, που φυλάγονται από αυτόν, αν δεν δέσει πρώτα τον δυνατό, έτσι ούτε αυτός θα άρπαζε τα δαιμόνια, δηλαδή θα τα διασκόρπιζε, αν πρώτα δεν έδενε τον άρχοντά τους που ενισχύει αυτά» (Z). «Τόσο πολύ απέχω από το να χρησιμοποιώ τον διάβολο ως σύμμαχο, ώστε και τον πολεμώ και τον δεσμεύω και απόδειξη αυτού είναι ότι αρπάζω τα σκεύη του» (X).

(5) «Δεν είπε θα αρπάξει, αλλά θα διαρπάξει, δηλώνοντας αυτό που γίνεται με εξουσία» (X).

Ματθ.12,30 ⁽¹⁾ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστὶ ⁽²⁾, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει ⁽³⁾.

Μετάφραση: Συμβιβασμούς με την παράταξη του διαβόλου δεν δέχομαι. Εκείνος που δεν μαζεύει μαζί μ' εμένα τα πνευματικά πρόβατά μου, αυτός σαν λύκος τα σκορπίζει.

(1) Η έννοια του σ.: Στον πόλεμο αυτό κατά του ισχυρού σατανά είναι μόνο δύο παρατάξεις· με το Χριστό ή εναντίον του· να μαζεύει μαζί του ή να σκορπίζει μαζί με το

σατανά (a). Αρνούμενοι οι Φαρισαίοι να πάρουν μέρος στο έργο του Χριστού, ο οποίος εργαζόταν για διάδοση της κυριαρχίας του Θεού, συντάσσονταν με τις δυνάμεις του εχθρού. Όχι ο Ιησούς, αλλά αυτοί συμμαχούσαν με το σατανά (p).

(2) Δεν χωρά ουδετερότητα στη βασιλεία του Θεού. Η δράση, την οποία έχει φυσική ο άνθρωπος, εκδηλώνεται είτε στο καλό είτε στο κακό, ειδικά στην περίπτωση εκείνων, οι οποίοι ακούνε το λόγο του Θεού (b). Δεν υπάρχει κάτι μέσο ή τρίτο· διότι ή φίλος θα είναι κάποιος με το Χριστό, εάν είναι πιστός· ή πολέμιος, εάν είναι άπιστος (δ).

(3) Το μαζεύω και σκορπίζω πιθανώς αναφέρεται σε ποίμνιο ή σε ακόλουθους. Δες Ιω. ι 12 (p). «Αυτός που δεν μαζεύει μαζί με αυτόν (το Χριστό) για πίστη... σκορπίζει, αυτούς που ο Χριστός μαζεύει» (Z). Το ρητό αυτό λέγεται για αγέλη ή ποίμνιο, με το οποίο συγκρίνεται η κοινωνία των λάτρων του Χριστού (g).

Στιχ. 31-32. Η βλασφημία κατά του Αγίου Πνεύματος.

Ματθ.12,31 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν⁽¹⁾, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία⁽²⁾ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος βλασφημία⁽³⁾ οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις·

Μετάφραση: *Κι επειδή εσείς σκορπίζετε μαζί με τον σατανά, γι' αυτό σας λέω: Κάθε αμαρτία και βλασφημία θα συγχωρηθεί στους ανθρώπους, εφόσον μετανοήσουν. Το να αποδίδει όμως κανείς τις ολοφάνερες ενέργειες του Αγίου Πνεύματος στο πονηρό πνεύμα, και από πώρωση εσωτερική να συκοφαντεί τα έργα του Αγίου Πνεύματος κι έτσι να το βλασφημεί, αποτελεί αμαρτία που δεν θα συγχωρηθεί στους ανθρώπους.*

(1) Επειδή οι Φαρισαίοι προσχώρησαν στην παράταξη του σατανά, ο Χριστός κάνει σε αυτούς σοβαρή προειδοποίηση (p).

(2) Το πλέον μισητό είδος αμαρτίας. Αυτός που υβρίζει την μεγαλειότητα επίγειου βασιλιά με απρεπή γλώσσα τιμωρείται πολύ αυστηρότερα από εκείνον, ο οποίος υπεξαίρεσε πολλές χιλιάδες χρυσών νομισμάτων (b). Η λέξη βλασφημία χρησιμοποιείται στους Ο' για ασεβή ύβρη κατά του Θεού (S).

(3) Κατηγορώντας οι Φαρισαίοι τον Ιησού, ότι βρισκόταν στην παράταξη του σατανά, όταν ενεργούσε με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος, βλασφημούσαν κατά του Αγίου Πνεύματος, σκληρύνοντας τις καρδιές τους, για να μη δεχτούν την επίδραση του Πνεύματος. Αυτό ήταν ασυγχώρητη αμαρτία (p). Το να ταυτίζει κάποιος την πηγή του αγαθού με την προσωποποίηση του κακού προϋποθέτει ηθική ασθένεια, για την οποία και η ίδια η ενανθρώπιση του Λόγου δεν παρέχει φάρμακο (Swete).

Η βλασημία κατά του Αγίου Πνεύματος συνίσταται λοιπόν στο να απορρίπτει κάποιος πεισματικά και θεληματικά αλήθεια που μαρτυρείται με αποκάλυψη που είναι ολοφάνερη και δεν υπόκειται σε αμφιβολία και να αντιστέκεται με πείσμα στην ολοφάνερη ενέργεια του Αγίου Πνεύματος (F). Παρουσιαζόταν το μέγιστο και το πιο θεληματικό πείσμα, από ό,τι μπορούσε κάποιος να φανταστεί, όταν οι Φαρισαίοι και οι γύρω από αυτούς, μάρτυρες αυτόπτες των πιο καταπληκτικών και ευεργετικών θαυμάτων, που γίνονταν για επιβεβαίωση της αγιότερης και ευεργετικότερης διδασκαλίας, αντιτάσσονταν και στα δύο αυτά και συκοφαντούσαν αυτά (ο). Κατηγορώντας εμένα ως πράκτορα και συνεργό του σατανά σκληρύνετε τους εαυτούς σας μέχρι σημείου ώστε να καταφέρεστε εναντίον της αποκαλύψεως του Πνεύματος του Θεού, που εργάζεται μέσα σε μένα. Διαπράττετε λοιπόν ασυγχώρητη αμαρτία (α).

Εκδηλώνετε έχθρα προς την πηγή της πνευματικής ζωής και τον χορηγό της μετάνοιας και πίστης. Όπου όμως υπάρχει τέτοια έχθρα είναι αδύνατη η μετάνοια. Και για αυτό η βλασφημία αυτή μένει ασυγχώρητη, διότι προέρχεται από πώρωση στην κακία και κεκαυτηριασμένη συνείδηση (δ).

Ματθ.12,32 καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου⁽¹⁾, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου⁽²⁾, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν⁽³⁾ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι⁽³⁾.

Μετάφραση: Κι εκείνος που θα πει λόγο εναντίον του ενανθρωπήσαντος Υιού του Θεού, σκανδαλισμένος από το ασθενές φαινόμενο της ανθρώπινης φύσεώς του, θα συγχωρηθεί, διότι ενδέχεται να μετανοήσει. Εκείνος όμως που θα πει βλάσφημο λόγο εναντίον του Αγίου Πνεύματος και, επειδή έχει συνειδητή κακία και πώρωση, αποδώσει τις φανερές ενέργειες του Αγίου Πνεύματος στον Βεελζεβούλ, αυτός πλέον σκληρύνθηκε και δεν είναι δυνατόν να μετανοήσει. Γι' αυτό και δεν θα συγχωρηθεί ούτε στην παρούσα ζωή ούτε στη μέλλουσα· αλλά θα τιμωρηθεί κι εδώ και εκεί.

(1) «Όποιος μεν αμαρτήσει κατά της ανθρώπινης φύσης μου, λέει, δηλαδή, όποιος πει βλάσφημο λόγο εναντίον της, σκανδαλιζόμενος, επειδή ως άνθρωπος τρώω και πίνω και κοιμάμαι και κουράζομαι και τα άλλα, όσα είναι χαρακτηριστικά της ανθρώπινης φύσης... αυτός θα συγχωρηθεί οπωσδήποτε, διότι δεν ήταν κακός με τη θέλησή του, αλλά λόγω άγνοιας βλασφήμησε εναντίον της αλήθειας» (Ζ).

«Εάν κάποιος πει λόγο εναντιον του υιού του ανθρώπου, σκανδαλιζόμενος από την ανθρώπινη φύση μου... επειδή είμαι γιος μαραγκού και έχω αδελφούς τον Ιάκωβο και τον Ιωσήφ και τον Ιούδα και είμαι άνθρωπος που τρώω και πίνω, μία τέτοια γνώμη και

βλασφημία, παρόλο που δεν είναι απαλλαγμένη από την ενοχή για έλλειψη γνώσης, μπορεί όμως να συγχωρεθεί λόγω της ταπείνωσης του σώματος» (Ιε).

Ο τίτλος Υιός του ανθρώπου δηλώνει το Χριστό που στην επίγεια ζωή του υπηρετεί στις φυσικές και πνευματικές ανάγκες της ανθρώπινης φύσης. Στη δράση του αυτή πολλά μπορούσαν να παρερμηνευτούν. Σημειώθηκαν πράγματι πολλές παρανοήσεις των λόγων και του έργου του. Όλες αυτές υπήρξαν αξιοθρήνητες και για κανένα λόγο αθώες και ανένοχες. Ήταν όμως συγχωρίσιμες. Οι άνθρωποι μπορούσαν να μετανοήσουν για αμέριμνη ραθυμία, την οποία επέδειξαν για το έργο του και για την από παρανοήσεις αντίδρασή τους προς αυτό, και τότε θα συγχωρούνταν (ρ).

(2) «Όποιος ενώ φανερά κατανοεί τα έργα του Θεού, τη στιγμή που δεν μπορεί να αρνηθεί την αρετή τους, κεντριζόμενος από φθόνο συκοφαντεί... και τα έργα του Πνεύματος του Αγίου λέει ότι είναι έργα του Βεελζεβούλ, δεν θα συγχωρεθεί» (Ιε).

«Αυτός που βλέπει τις ενέργειές μου που πρόκειται σε Θεό, τις οποίες μόνο ο Θεός μπορεί να κάνει και αποδίδει αυτές στον Βεελζεβούλ... και έτσι βλασφημεί εναντίον του Πνεύματος του Αγίου... αυτός επειδή ολοφάνερα έδειξε θεληματική κακία και εν γνώσει του καθύβρισε το Θεό... δεν θα συγχωρεθεί» (Ζ).

«Διότι και αν ακόμα εμένα λέτε ότι με αγνοείτε, δεν αγνοείτε όμως και αυτό, ότι δηλαδή το να βγάζει κάποιος δαίμονες και να κάνει θεραπείες είναι έργο του Αγίου Πνεύματος. Δεν υβρίζετε άρα μόνο εμένα, αλλά και το Πνεύμα το Άγιο. Για αυτό λοιπόν θα είναι ασυγχώρητη σε σας η βλασφημία» (Χ).

(3) Ή, όπως συμπέρανε ο ιερός Αυγουστίνος, ότι υπάρχουν αμαρτίες, οι οποίες συγχωρούνται και στη μέλλουσα ζωή... και τέτοιες είναι όχι οι από τέλεια πώρωση και απιστία, αλλά αυτές που διαπράττονται από ανθρώπους που φύλαξαν μεν μέσα τους το σπέρμα της πίστης και των χριστιανικών αρετών, παρεκτράπηκαν όμως από ασθένεια της θέλησης και επίδραση του πονηρού σε αμαρτήματα και κακές συνήθειες, τα οποία δεν πρόφθασαν να νικήσουν τελείως στη ζωή αυτή (δ).

Ή, η φράση «ούτε στην τωρινή ζωή ούτε στη μέλλουσα» είναι emphatic περίφραση με την έννοια του ουδέποτε. Είναι ίσως διαπλάτυνση της φράσης του Μάρκου «ουκ... εις τον αιώνα» (ρ).

Ή, λέγεται διότι «από τους ανθρώπους άλλοι μεν και εδώ τιμωρούνται και εκεί· άλλοι εδώ μόνο· άλλοι πάλι εκεί μόνο· και άλλοι ούτε εδώ ούτε εκεί» (Χ).= Αυτοί θα τιμωρηθούν και στη ζωή την παρούσα και στη μέλλουσα. Οι δύο τελευταίες ερμηνείες πιο σοβαρές.

Στιχ. 33-37. Οι πράξεις και οι λόγοι πηγάζουν από την καρδιά. Όσοι δεν πιστέψουν θα καταδικασθούν.

Ματθ.12,33 ⁽¹⁾Ἡ ποιήσατε ⁽²⁾τὸ δένδρον⁽³⁾ καλόν, καὶ τὸν καρπὸν⁽⁴⁾ αὐτοῦ καλὸν ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν⁽⁵⁾. ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Το ποιος είμαι εγώ και εάν πράγματι συνεργάζομαι με τον σατανά φαίνεται καθαρά από τα έργα μου και από όλη τη ζωή μου. Ἡ παραδεχθείτε και διακηρύξτε ότι το δένδρο είναι καλό και ο καρπός του καλός, ή διακηρύξτε ότι το δένδρο είναι κακό και ο καρπός του κακός. Διότι από τον καρπό του διακρίνεται τι είδους είναι το δένδρο. Κι από τα έργα μου λοιπόν, τα οποία δέχεσθε ότι είναι έργα ευεργετικά και αγαθά, αποδεικνύεται ότι δεν έχω καμία σχέση με τη δύναμη του πονηρού.

(1) Η συσχέτιση με τα παραπάνω είναι ότι, ο χαρακτήρας του Ιησού μπορεί να γνωστεί από τη διαγωγή του. Κάνει για αυτό έκκληση στη γενική πείρα της ανθρωπότητας. Πώς γίνεται διάκριση μεταξύ αγαθών και κακών ανθρώπων; Με το είδος των λόγων και των πράξεων, τις οποίες αυτοί παράγουν. Οι Φαρισαίοι την εκδίωξη των δαιμονίων και την θεραπεία του κουφού και τυφλού δεν θεωρούσαν κακές πράξεις. Παρόλ' αυτά διακήρυτταν ότι ο Ιησούς ενήργησε αυτές με τη δύναμη του πονηρού. Ενώ έπρεπε και τα έργα και τον εργάτη τους να κηρύξουν είτε ως πονηρά και τα δύο είτε ως αγαθά. Από την άλλη και ο χαρακτήρας των Φαρισαίων μπορεί να γίνει γνωστός από τη διαγωγή τους (ρ).

«Ντροπιάζει αυτούς ότι κατηγορούν ασυνεπή και αφύσικα πράγματα. Επειδή δηλαδή το να διώχνονται μεν οι δαίμονες δεν το κάκιζαν... αυτόν όμως που τους έδιωχνε τον συκοφαντούσαν, τους ελέγχει παραδειγματικά. Λέει λοιπόν, ή πείτε τον εργάτη καλό και το έργο του καλό, ή τον εργάτη κακό και το έργο του κακό. Διότι αν είναι καλό το έργο άρα και ο εργάτης καλός. Διότι από το έργο γνωρίζεται ο εργάτης του» (Ζ).

(2) «Με την έννοια του «πείτε»»(Ζ). Ποιῶ εδώ= διακηρύττω, αναγορεύω, δηλώνω (g).

(3) «Με το δένδρο υποδηλώνει τον εαυτό του» (Ζ).

(4) «Και με τον καρπό το έργο του» (Ζ).

(5) «Αν θέλετε να κατηγορήσετε και τα έργα μου, δεν σας εμποδίζω καθόλου· μόνο μην κατηγορείτε με τρόπο ασύμφωνο και χωρίς κανένα ειρμό» (Χ). «Εάν εμένα με λέτε δέντρο κακό, είναι φανερό ότι και ο καρπός, δηλαδή τα θαύματα, είναι κακός» (Θφ).

Δεν είναι λοιπόν δυνατόν η αιτία να είναι κακή και το αποτέλεσμα της αγαθό. «Τώρα όμως κάνετε το αντίθετο· διότι ενώ τα έργα δεν μπορείτε καθόλου να τα κατηγορήσετε, τα οποία

είναι ο καρπός, για το δέντρο βγάζετε την αντίθετη απόφαση, ονομάζοντας εμένα δαιμονισμένο, πράγμα που δείχνει τη χειρότερη ανοησία» (X).

(6) Το κριτήριο του χαρακτήρα βρίσκεται σε έναν καθολικό νόμο του φυσικού κόσμου προς τον οποίο ο νόμος του ηθικού κόσμου είναι εξ' ολοκλήρου ανάλογος. Ο χαρακτήρας του ανθρώπου καθορίζεται από τις πράξεις του (ο).

Ματθ.12,34 ⁽¹⁾γεννήματα έχιδνῶν⁽²⁾, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες⁽³⁾; ἐκ γὰρ τοῦ περισσέυματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Απόγονοι φαρμακερῶν οχιῶν, πῶς μπορείτε εσεῖς να λέτε καλὰ και αγαθὰ λόγια, αφού εἰστε πονηροὶ και ολοκληρωτικὰ διεφθαρμένοι; Αυτό είναι αδύνατο. Διότι το στόμα λέει εκείνα ἀπὸ τα οποία είναι γεμάτη η ψυχὴ και ξεχειλίζουν ἀπ' αὐτήν.

(1) Η έννοια της ερώτησης στο σ.: «Να εσεῖς, λέει, επειδή εἰστε δένδρα πονηρά δεν μπορείτε να φέρετε καρπὸ αγαθό. Δεν θαυμάζω λοιπὸν που λέτε αὐτά. Διότι ανατραφήκατε κακά και εἰστε ἀπὸ πονηροὺς προγόνους, και ἔχετε διάνοια πονηρή» (X).

(2) «Τους ἀποκάλεσε ἀπόγονους οχιῶν, ὅπως και ο Βαπτιστὴς Ἰωάννης στο τρίτο κεφάλαιο. Και ζήτησε την ἐξήγηση σε εκείνο» (Z). «Αφ' ενός μεν τους ἐβγαλε ἀπὸ τη συγγένεια με τον Αβραάμ, ἀφ' ἐτέρου τοὺς ἔδωσε προγόνους που ἦταν ὅμοιοι με αὐτοὺς στους τρόπους» (X). Εἶναι ἀντάξιοι ἀπόγονοι των πωρωμένων, αὐτῶν που φόνευσαν τους προφῆτες.

(3) Οι δηλητηριῶδεις τους συκοφαντίες ἀποδείκνυαν καρδιά διεφθαρμένη και ἦταν τόσο διεφθαρμένες οι καρδιές τους, ὥστε ἦταν ηθικὰ αδύνατο σε αὐτοὺς να λένε αγαθὰ (p).

(4) «Διότι αὐτό είναι φυσικὸ επακόλουθο, το να ξεχύνονται ἔξω με το στόμα οι πονηροὶ λόγοι, ὅταν μέσα στην ψυχὴ ξεχειλίζει η πονηρία... Επομένως, ὅταν ἀκούσεις ἄνθρωπο να λέει πονηρά, να μη νομίσεις ὅτι τόση πονηρία ὑπάρχει μέσα του, ὅση φανερώνουν τα λόγια του, ἀλλὰ να ἀναλογιστεῖς ὅτι είναι πολὺ μεγαλύτερη η πηγή· διότι αὐτό που λέγεται ἐξωτερικά, είναι ἀπὸ το περίσσειμα του ἐσωτερικοῦ» (X). Το περίσσειμα λέγεται τροπικὰ ἐδῶ για εκείνο, ἀπὸ το ὁποῖο η ψυχὴ είναι γεμάτη (g).

Ματθ.12,35 ⁽¹⁾ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁽²⁾ ἐκβάλλει ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ⁽³⁾ ἐκβάλλει πονηρά⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Ο αγαθός άνθρωπος έχει την ψυχή του ως πολύτιμο θησαυροφυλάκιο αγαθών σκέψεων και συναισθημάτων, και βγάζει από εκεί αγαθά λόγια. Και ο πονηρός άνθρωπος από τον πονηρό θησαυρό των κακών σκέψεων και επιθυμιών του βγάζει πονηρά και φαρμακερά και βλάσφημα λόγια.

(1) Νέα σύγκριση για υποστήριξη της ίδιας αλήθειας. Ο θησαυρός είναι το περιεχόμενο του κιβωτίου, όπου βάζει κάποιος ό,τι έχει. Εάν είναι πλούσιος, θα βγουν από το χρηματοκιβώτιο χρυσός και λίθοι πολύτιμοι. Ο φτωχός θα βγάλει από εκεί κουρέλια (L).

(2) «Λέει θησαυρό για να φανερώσει το πλήθος» (X). Μεταφορικά εδώ για την ψύχη, ως ταμείο των σκέψεων, των αισθημάτων και των θελήσεων (g). Αγαθός θησαυρός= πολύτιμη αποθήκη σκέψεων αγαθών και ενάρετων (δ).

(3) Από τον πονηρό θησαυρό των κακών του σκέψεων (δ).

(4) Βγάζει κακά και απρεπή λόγια (δ). Η καρδιά κάθε ανθρώπου είναι θησαυροφυλάκιο και οι λόγοι του δείχνουν, τι υπάρχει σε αυτό το θησαυροφυλάκιο (p). Θησαυροφυλάκιο σκέψεων, αισθημάτων, επιθυμιών, προθέσεων και σχεδίων, τα οποία εκδηλώνονται σε λόγους και πράξεις (ο).

Ματθ.12,36 λέγω δέ⁽¹⁾ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἄργον⁽²⁾ ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον⁽³⁾ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως·

Μετάφραση: Για να καταλάβετε λοιπόν πόσο αυστηρά θα κριθείτε για τα βλάσφημα και συκοφαντικά σας λόγια, σας λέω ότι για κάθε λόγο περιττό και ανώφελο που τυχόν θα πουν οι άνθρωποι, θα δώσουν λόγο γι' αυτόν την ημέρα της κρίσεως.

(1) Η σύνδεση με τα παραπάνω: Οι Φαρισαίοι δεν μπορούν να προβάλλουν τη δικαιολογία, ότι η κατηγορία για διαβολική συνέργεια διατυπώθηκε επιπόλαια και χωρίς σοβαρή σημασία. Ακόμα και για άσκοπα και ανωφελή λόγια θα δώσουν λογαριασμό κατά την ημέρα της κρίσεως οι άνθρωποι (p).

(2) Ἡ «αργό είναι αυτό που δεν στηρίζεται στην πραγματικότητα, το ψευδές, το συκοφαντικό» (X). Ἡ, πιο σωστά «το μάταιο» (X), «το περιττό» (Z), το ανώφελο, άκαρπο και όχι για οικοδομή (δ), λόγος που λέγεται χωρίς κάποια ωφέλεια είτε σε αυτόν που λέει είτε σε αυτόν που ακούει (Iε).

(3) «Λόγο εδώ εννοεί την ευθύνη και την απολογία» (Z). Παίρνει εδώ ο Σωτήρας το μέσο είδους του λόγου, το οποίο δεν προκαλεί ούτε βλάβη ούτε ωφέλεια για να δείξει τι ευθύνη έχουν αυτοί που λένε κακούς και φαύλους και μοχθηρούς λόγους (δ). Εάν για αργό λόγο θα

ζητηθούν ευθύνες, πόσο μάλλον από εσάς θα απαιτηθούν τέτοιες «οι οποίοι συκοφαντείτε τα έργα του Αγίου Πνεύματος» (Ιε).

Ματθ.12,37 ⁽¹⁾Ἐκ γὰρ ⁽²⁾τῶν λόγων σου ⁽³⁾δικαιωθήσῃ ⁽⁴⁾καὶ ἐκ τῶν λόγων σου ⁽⁵⁾καταδικασθήσῃ.

Μετάφραση: Διότι από τα καλά σου λόγια θα δικαιωθείς, και από τα πονηρά σου λόγια θα καταδικασθείς.

(1) Ο σ. αυτός μοιάζει με παράθεση ή με παροιμιακό λόγο (α).

(2) Είπα ότι και οι αργοί λόγοι θα κριθούν την ημέρα της κρίσης διότι και η δικαίωση και η καταδίκη σου, άνθρωπε, από τα λόγια σου κρέμεται (δ).

(3) «Είδες πως το δικαστήριο δεν είναι δυσάρεστο; Πως οι ευθύνες είναι ελαφρές; Διότι ο δικαστής δεν θα βγάλει την απόφαση από όσα κάποιος άλλος είπε εναντίον σου, αλλά από όσα εσύ είπες· το οποίο είναι πιο δίκαιο από όλα» (Χ).

(4) «Από τα αγαθά λόγια θα δικαιωθείς» (Ζ). Η πίστη, με την οποία ο άνθρωπος σώζεται, με το στόμα ομολογείται σύμφωνα με το «όποιος πιστεύει με την καρδιά του οδηγείται στη δικαίωση, και όποιος ομολογεί με το στόμα οδηγείται στη σωτηρία» (Ρωμ. ι 10)(δ).

(5) «Των πονηρών» (Ζ). Η απιστία ομοίως έχει στην καρδιά την έδρα της και με το στόμα φανερώνεται και ομολογείται (Εβρ. γ 12, Β΄Ιω. 7)(δ).

Στιχ. 38-42. Οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι ζητούν σημείο.

Ματθ.12,38 Τότε ⁽¹⁾ἀπεκρίθησάν ⁽²⁾τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες· διδάσκαλε ⁽³⁾, θέλομεν ⁽⁴⁾ἀπὸ σοῦ ⁽⁵⁾σημεῖον ⁽⁶⁾ιδεῖν ⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Τότε πήραν το λόγο μερικοί από τους γραμματείς και τους Φαρισαίους και είπαν: Διδάσκαλε, θέλουμε να δούμε από σένα κάποιο εξαιρετικό και καταπληκτικό θαύμα, που να μαρτυρεί την αποστολή σου.

(1) «Τότε. Πότε; Όταν έπρεπε να υποκύπτουν, όταν έπρεπε να θαυμάζουν... τότε δεν απομακρύνονται από την πονηρία» (Χ).

(2) Δεν σημαίνει ότι έδωσαν απάντηση σε ερώτηση που προηγήθηκε, αλλά ότι πήραν το λόγο (Λ).

(3) «Τώρα κολακευτικά τον ονομάζουν διδάσκαλο» (Ζ). «Και άλλοτε μεν τον υβρίζουν, άλλοτε δεν τον κολακεύουν. Άλλοτε πάλι τον αποκαλούν δαιμονισμένο, άλλοτε όμως διδάσκαλο· και τα δύο από πονηρή διάθεση, παρόλο που είναι αντίθετα τα λεγόμενα» (Χ).

(4) Γιατί θέλουμε; Διότι έτσι αρέσει σε μας. Αρνούνται έτσι τα μέχρι τώρα θαύματα που συντέλεσε ο Κύριος (b).

(5) Από σένα, που να συντελείται με το λόγο σου ή την εξουσία σου (ο).

(6) «Άραγε τι θα μπορούσε να θεωρηθεί όχι μόνο πιο ασεβές αλλά και πιο ανόητο από αυτούς; Οι οποίοι μετά από τόσα θαύματα, σαν να μην έγινε κανένα, λένε θέλουμε να δούμε θαύμα από σένα» (Χ).

(7) «Ζητούν να δουν θαύμα, όχι για να πιστέψουν, αλλά για να του επιτεθούν» (Ζ). Εκείνοι, για τους οποίους ο Μωϋσής και οι προφήτες ήταν ανεπαρκείς, ούτε με υπερφυσικά θαύματα θα πείθονταν.

Ματθ.12,39 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· γενεὰ πονηρὰ⁽²⁾ καὶ μοιχαλὶς⁽³⁾ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται⁽⁴⁾ αὐτῇ εἰμὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Κι ο Ιησούς τους αποκρίθηκε: Γενιά πονηρή και μοιχαλίδα, που πρόδωσε την πίστη της προς τον ουράνιο Νυμφίο, επιμένει να ζητά θαύμα που να δείχνει ξεκάθαρα την αποστολή μου. Αλλά τέτοιο θαύμα δεν θα της δοθεί, παρά το θαύμα που προτυπωνόταν και προεικονιζόταν από το θαύμα του Ιωνά του προφήτη.

(1) Ο Ιησούς δεν παραπέμπει αυτούς στα θαύματά του, όπως έκανε αυτό για τους μαθητές του Ιωάννου του Βαπτιστού. Ουδέποτε ο Κύριος έκανε θαύματα, για να προκαλέσει απλώς τον θαυμασμό, ή για επίδειξη δύναμης. Αυτό όμως ακριβώς ζητούσαν τώρα οι γραμματεῖς και οι Φαρισαῖοι. Επιπλέον ο Κύριος ουδέποτε χρησιμοποίησε μέθοδο, που έτεινε να αναγκάσει τους ανθρώπους να πιστέψουν σε αυτόν. Για αυτό αρνείται τώρα να δώσει σε αυτούς θαύμα.

(2) «Ονόμασε πονηρή αυτήν τη γενιά διότι από παλιά ήταν άπιστη και δοκίμαζε το Θεό» (Ζ)· γεμάτη από κακία και αμαρτία (δ).

(3) «Ονομάζει μοιχαλίδα τη γενιά αυτή λόγω της αποστασίας των προγόνων τους από το Θεό, οι οποίοι αφού αποτίναξαν παλαιότερα την πίστη του Θεού, προσκολλήθηκαν στην πίστη των δαιμόνων. Διότι μοιχεία ονομάζει και την ειδωλολατρεία η παλαιά Γραφή» (Ζ). «Μοιχαλίδα ονομάζεται διότι απομακρύνθηκε αυτή από τον αγαθό νυμφίο και αναμίχτηκε με αυτόν που μέσω της κακίας μοιχεύει τις ψυχές» (Γν). Σύμφωνα με την προφητική έκφραση

ο Ιεχωβά είναι ο νυμφίος των ψυχών και κάθε απομάκρυνση από τη λατρεία και το νόμο είναι μοιχεία και πορνεία. Δες Ψαλμ. οβ 27, Ησ. νζ 3, Ιεζ. κγ 27 (δ). «Από εδώ δείχνει πάλι τον εαυτό του ότι είναι ίσος με τον Πατέρα, εφόσον βεβαίως το να μην πιστεύει σε αυτόν, τήν κάνει μοιχαλίδα» (Χ).

(4) «Διότι ζητά θαύμα όχι από πίστη αλλά από πονηρία και βάζοντας σε δοκιμασία. Τι λοιπόν; Δεν έκανε από τότε θαύμα; Έκανε, αλλά όχι για αυτούς, διότι ήταν πωρωμένοι, αλλά για την ωφέλεια των άλλων» (Ζ).

(5) «Αρχίζει το λόγο σχετικά με την ανάσταση» (Σχ). Προαναγγέλλει ότι θα δώσει στη γενιά αυτή τέτοιο σημείο, ώστε... θα προκαλέσει πάνω τους την φοβερή οργή και κρίση πρόσκαιρη και αιώνια του Θεού (δ).

«Σαν να έλεγε· αμέτρητες ευεργεσίες έδειξα· τίποτα από αυτά δεν σας κέρδισε, ούτε θελήσατε να προσκυνήσετε τη δύναμή μου. Θα γνωρίσετε λοιπόν από τα αντίθετα τη δύναμή μου, όταν θα δείτε την πόλη σας κατεδαφισμένη, τα τείχη της να γκρεμίζονται, όταν θα δείτε το ναό να μεταβάλλεται σε ερείπια, όταν θα χάσετε την πολιτική σας ιδιότητα και την ελευθερία σας την προηγούμενη» (Χ). Μετά την ανάσταση, την οποία προτύπωνε το θαύμα το Ιωνά, θα ακολουθούσε η θεμελίωση της Εκκλησίας και η καταστροφή των Ιεροσολύμων.

Ματθ.12,40 ὥσπερ γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς⁽¹⁾ ὁ προφήτης ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους⁽²⁾ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται⁽³⁾ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς⁽⁴⁾ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ὅπως δηλαδή τότε ο Ιωνάς ήταν τρεις ημέρες και τρεις νύχτες μέσα στη κοιλιά του κήτους, έτσι θα είναι και ο υιός του ανθρώπου μέσα στον τάφο και τα βάθη της γης επί τρία μερόνυχτα.

(1) «Δεν είπε μεν φανερά ότι θα αναστηθεί (διότι θα γελούσαν εναντίον του), το υπαινίχτηκε όμως με τέτοιο τρόπο, ώστε να πιστέψουν ότι το προγνώριζε» (Χ).

(2) Δεν ήταν δύσκολο ο Ιωνάς να τον κατάπιε η φάλαινα στην κοιλιά της, μολονότι κάποια από αυτά τα κήτη έχουν στενό φάρυγγα. Διότι υπάρχουν ποικίλα είδη φαλαινών και στις μέρες μας ακόμη βρέθηκαν ανθρώπινα σώματα στα στομάχια τους.

(3) Θαύμα που θα δοθεί στο μέλλον (b).

(4) «Δεν είπε στη γη, αλλά στην καρδιά της γης, έτσι ώστε και τον τάφο να δηλώσει και κανείς να μη θεωρήσει φαινομενικό το θάνατό του» (Χ). Στα ενδότερα της γης, το οποίο άλλοι μεν το ερμηνεύουν ότι πρόκειται για τον Άδη ενώ άλλοι για τον τάφο (g). Για τον Άδη δέχεται

αυτό και ο δ, διότι ο Άδης «είναι ένας κοινός τόπος στο πιο εσωτερικό μέρος της γης, σκοτεινός από παντού και χωρίς φως» (Μ. Βασίλειος στο Ησαΐου 5).

(5) Αναμφίβολα ο Κύριος παρέμεινε στην καρδιά της γης τρεις ημέρες. Παρέμεινε όμως δύο νύχτες, εφόσον νύχτα σημαίνει το σκοτάδι που παρεμβλήθηκε μεταξύ ημέρας (της Παρασκευής προς Σάββατο) και ημέρας (του Σαββάτου προς Κυριακή). Και όμως ο αριθμός των τριών ημερών και των τριών νυχτών είναι σωστός, εάν δεν πάρουμε αυτόν με αστρονομική ακρίβεια, αλλά αναλύσουμε αυτόν κατά συνεκδοχή (δηλ. στενεύω ή διευρύνω τη σημασία μίας λέξης). Δηλαδή αν θεωρήσουμε το ημερονύκτιο ως ενιαία και αδιαίρετη μονάδα και την εδώ φράση του Ματθαίου ερμηνεύσουμε: διάστημα τριών ημερονυκτίων.

Επιπλέον μπορεί με τη φράση να εννοείται το όλο πάθος δηλαδή από την αγωνία της Γεθσημανή, όπου ο Ιησούς έπεσε «στη γη» (Μάρκ. ιδ 35) «έπεσε με το πρόσωπο κατά γης προσευχόμενος» (Ματθ. κστ 39) και από την σύλληψη, με την οποία οι Ιουδαίοι άρχισαν να επιχειρούν την καταστροφή του Ναού το σώματός του. Έτσι τα τρία ημερόνυκτα εκτείνονται από τα μεσάνυχτα της Πέμπτης προς την Παρασκευή μέχρι τον όρθρο της Κυριακής (b).

«Ο Κύριός μας... τρεις μέρες και τρεις νύχτες έμεινε κάτω από τη γη, την μεν Παρασκευή από το τέλος το Σάββατο όλο και την Κυριακή από την αρχή σύμφωνα με την αντίληψη των ανθρώπων. Όπως λοιπόν εμείς επιτελούμε την τρίτη ημέρα των νεκρών, όχι όταν συμπληρωθούν ισόποσα οι τρεις ημέρες και οι τρεις νύχτες, αλλά θεωρούμε ως ημέρα μία και τέλεια εκείνη, κατά την οποία σε οποιαδήποτε ώρα πέθανε, αλλά θεωρούμε ως ημέρα και την άλλη, στις αρχές της οποίας πάμε στους τάφους των νεκρών, με την ίδια λοιπόν λογική και ο Κύριος έκανε στη γη τρεις μέρες και τρεις νύχτες» (Θεοδώρητος).

Σύμφωνα με το ιεροσολυμιτικό Ταλμούδ ημέρα και νύχτα μαζί συναποτελούν ολόκληρη φυσική ημέρα και οποιοδήποτε τμήμα αυτής της περιόδου υπολογίζεται ως ολόκληρο (ο).

«Και αλλιώς μπορούμε να ερμηνεύσουμε. Από την ημέρα που παραδόθηκε από τον Ιούδα στους θεοκτόνους Ιουδαίους, δηλαδή από την αγία Πέμπτη μπορούμε να αριθμήσουμε τις τρεις ημέρες σαν να σταυρώθηκε» (Ισίδωρος).

Ή, «το απόγευμα της Πέμπτης έκανε το δείπνο και έλεγε στους μαθητές: Πάρτε και φάτε το σώμα μου. Επομένως επειδή είχε εξουσία πάνω στον εαυτό του να θυσιάσει τη ζωή του, από τότε δηλαδή έσφαξε τον εαυτό του, από την ώρα που μοίραζε στους μαθητές του το σώμα. Διότι κανείς δεν τρώει κάτι, εάν δεν είναι προηγουμένως σφαγμένο. Μέτρησε λοιπόν το απόγευμα έδινε το σώμα του· η νύχτα εκείνη και η ημέρα της Παρασκευής μέχρι την έκτη ώρα (12 μ.), να το ένα ημερονύκτιο» (Θεοφύλακτος Βουλγαρίας στο Ματθ. κη 8).

Σύμφωνα με τα λόγια αυτά το μόνο θαύμα, το οποίο θα δοθεί στη γενιά εκείνη είναι το θαύμα της ανάστασής του. Όταν θα έχουν φέρει σε πέρας το σχέδιό τους να τον φονεύσουν (σ. 14), ο Θεός θα ελευθερώσει αυτόν από τον τάφο, όπως ελευθέρωσε τον Ιωνά από την κοιλιά του κήτους, και ίσως το θαύμα αυτό να τους πείσει (ρ).

Ματθ.12,41 ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται⁽¹⁾ ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν⁽²⁾ αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα⁽³⁾ Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ⁽⁴⁾ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Οι Νινευῖτες θα αναστηθούν στην τελική κρίση μαζί με τη γενιά αυτή και θα την κατακρίνουν. Διότι εκείνοι, αν και ήταν αλλοεθνείς και ειδωλολάτρες, μετανόησαν στο κήρυγμα του Ιωνά, ο οποίος ήταν ξένος και δεν έκανε κανένα θαύμα σ' αυτούς. Και να, εδώ πολύ περισσότερα συντελούν στο να γίνει δεκτό το δικό μου κήρυγμα από όσα συντελούν στο κήρυγμα του Ιωνά. Διότι πριν από εμένα οι προφῆτες σας γνωστοποίησαν τον αληθινό Θεό και σας προανήγγειλαν την έλευσή μου· κι εγώ τόσο καιρό σας κηρύττω και σας αποδεικνύω με θαύματα καταπληκτικά ότι δεν είμαι απλός προφήτης.

(1) Θα αναστηθούν από τους νεκρούς (g), επειδή η ανάσταση θα είναι κοινή και γενική, δικαίων και αδίκων (δ).

(2) «Συνηθίζουμε να λέμε, ότι ο τάδε στη μέλλουσα κρίση θα μας κατακρίνει, όχι επειδή εκείνος κρίνει· διότι ένας είναι ο κριτής όλων, ο Χριστός, αλλά επειδή η δική του πράξη όταν θα εξετάζεται σε σύγκριση με τις δικές μας, θα μας ντροπιάσει» (Z). «Θα κατακριθείτε από τους Νινευίτες που πίστεψαν στο δούλο μου Ιωνά χωρίς θαύματα και αυτά ενώ ήταν βάρβαροι»(Θφ).

(3) Που δεν συνοδευόταν από θαύματα (b).

(4) Προσθέτει αυτό προκαλώντας την προσοχή των ακροατών (δ).

(5) «Διότι ο μεν Ιωνάς ήταν δούλος ενώ εγώ δεσπότης και αυτός μεν βγήκε από το κήτος ενώ εγώ αναστήθηκα από το θάνατο και ο μεν κήρυξε καταστροφή ενώ εγώ ήλθα ευαγγελιζόμενος βασιλεία ουρανών· και αυτοί μεν πίστεψαν χωρίς θαύμα, ενώ εγώ έδειξα πολλά θαύματα... και εκείνοι μεν ήταν βάρβαροι, ενώ αυτοί συναναστράφηκαν με αμέτρητους προφῆτες· και για εκείνον μεν κανείς δεν προφήτευσε, για μένα όμως όλοι και τα έργα μου ήταν σύμφωνα με τις προφητείες τους... και εκείνος μεν ήταν ξένος και αλλοεθνής και άγνωστος, ενώ εγώ συγγενής κατά σάρκα και με τους ίδιους προγόνους. Και πολλά άλλα θα μπορούσε κάποιος να συγκεντρώσει εάν ήθελε περισσότερα» (X).

Ματθ.12,42 βασίλισσα νότου⁽¹⁾ ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ⁽²⁾ αὐτήν, ὅτι ἦλθεν⁽³⁾ ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς⁽⁴⁾ ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος⁽⁵⁾ ᾧδε⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Η βασίλισσα της νοτιοδυτικής Αραβίας, της χώρας Σαβά, θα αναστηθεί την ώρα της τελικής κρίσεως μαζί με τη γενιά αυτή και θα την κατακρίνει. Διότι η βασίλισσα αυτή ήλθε από την άκρη του κόσμου ν' ακούσει τη σοφία του Σολομώντος, ενώ ήταν γυναίκα και δεν γνώριζε τον αληθινό Θεό. Και να, εδώ πρόκειται για κάτι ανώτερο από τον Σολομώντα, αφού εγώ δεν είμαι απλώς σοφός, όπως ήταν εκείνος, αλλά είμαι η ίδια η ενσάρκωση της θείας σοφίας.*

(1) «Νότο λέει τη χώρα από την οποία φυσά ο νοτιάς, εννοώ δηλαδή την Αιθιοπία, την οποία την ονόμασε Σαβά το τρίτο βιβλίο των Βασιλειών (ι 1)» (Ζ).

(2) «Διότι εκείνοι που αποστρέφονται τη θεία διδασκαλία, και δεν αγαπούν το καλό και αποστρέφονται εντελώς τα δόγματα της σοφίας που μπορούν να διαπαιδαγωγήσουν, λέει, ότι θα δεχτούν βαρύτερη καταδίκη για όσα παραμέλησαν, όταν συγκριθούν και αντιπαραβληθούν με εκείνους τους συγχρόνους τους, οι οποίοι έδειξαν προθυμία για τα καλά» (Β).

(3) «Αυτό ήταν πιο σπουδαίο από το προηγούμενο· διότι ο μεν Ιωνάς πήγε προς εκείνους, ενώ η βασίλισσα του νότου δεν περίμενε τον Σολομώντα να πάει προς αυτήν, αλλά αυτή πήγε σε αυτόν, και γυναίκα και ενώ ήταν βάρβαρη, αν και βρισκόταν τόσο μακριά, χωρίς καμμία απειλή να υπάρχει, ούτε φοβούμενη το θάνατο, αλλά από έρωτα μόνο για τα σοφά λόγια» (Χ).

(4) Το βασίλειό της, νοτιότατα της Παλαιστίνης προς τον αραβικό κόλπο, παριστάνει ο Σωτήρας εδώ με λαϊκή υπερβολή ως τα πέρατα της γης (δ)=χώρα πολύ απομακρυσμένη (g).

(5) «Διότι ο Σολομώντας μεν ήταν βασιλιάς της Ιουδαίας μόνης· ο Χριστός όμως βασιλιάς ουρανού και γης και εκείνος μεν μίλησε σε αυτήν για ανθρώπινη σοφία, ενώ αυτός έκανε τις ομιλίες για τη θεία σοφία» (Ζ). Ο Σολομώντας ήταν σοφός, αλλά εδώ είναι η ίδια η Σοφία (b). Η χρήση του ουδέτερου) εδ(πλεῖον ὡ γίνεται και διότι αναφέρεται αυτό όχι μόνο στον Ιησού αλλά και στο ίδιο το ευαγγέλιο= Ο κήρυκας και το χαρμόσυνο μήνυμά του είναι ασύγκριτα υπεροχότερο (ο).

(6) Τι ήταν ο Σολομών ως διδάσκαλος σοφίας και τι ήταν ο Ιωνάς ως κήρυκας μετάνοιας συγκρινόμενος με εκείνον, του οποίου την σοφία και το κήρυγμα απέρριπταν αυτοί, οι οποίοι έλεγαν, ότι ήταν σύμμαχος του σατανά; Πόσο βαρύς εγωισμός θα κρυβόταν στα λόγια αυτά,

εάν εκείνος, ο οποίος τα ξεστόμισε ήταν ένας απλός ανθρώπινος διδάσκαλος! Και όμως με τη ήσυχη ηρεμία ξεστομήθηκαν, σαν να ήταν εκτός κάθε αμφισβήτησης (p).

Διακηρύττει ο Ιησούς ότι κατείχε αρετές, τις οποίες, εάν κάποιος άνθρωπος έλεγε ότι έχει, θα αποτελούσε αυτό απόδειξη, ότι δεν είχε αυτές και ότι δεν γνώριζε τον εαυτό του. Πρόκειται ή για την πιο ανόητη και αγέρωχη αλαζονεία και υπερηφάνεια ή για νηφάλια αλήθεια (Maclaren).

Στιχ. 43-45. Όταν το πονηρό πνεύμα εκδιωχθεί και επανέλθει.

Ματθ.12,43 ⁽¹⁾Όταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ⁽²⁾ζητοῦν ἀνάπαυσιν ⁽³⁾, καὶ οὐχ εὕρισκει ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Και θα είναι πάρα πολύ κακό το τέλος της άπιστης και σκληρόκαρδης αυτής γενιάς. Διότι όταν το ακάθαρτο πνεύμα βγει απ' τον άνθρωπο που μετανόησε, περνά από τόπους που δεν έχουν νερό και ζητά ανάπαυση, αλλά δεν τη βρίσκει. Ανάπαυση βρίσκει όταν κακοποιεί και κυριεύει τον άνθρωπο.

(1) Ο Σωτήρας αυξάνει τον έλεγχο δείχνοντας παραβολικά το κάκιστο τέλος που αναμένει την πωρωμένη εκείνη γενιά (δ). «Αφού παρουσίασε με σύγκριση την υπερβολή της κακίας τους, στη συνέχεια προλέγει με παραβολή τα κακά που πρόκειται να τους έρθουν» (Ζ).

(2) «Άνυδρους τόπους λέει τις ερημιές» (Ζ). Οι δαίμονες θεωρούνταν, ότι κατοικούσαν σε έρημους τόπους. Δες Ησ. ιγ 21, λδ 14, Βαρ. δ 35, Αποκ. ιη 2 (α).

Άξια προσοχής και η: «Όπως για τους ανθρώπους δεν είναι κατοικίσιμος ο άνυδρος χώρος, έτσι και για τα ακάθαρτα πνεύματα, γη κακή και απομακρυσμένη και κατά κάποιο τρόπο άβατη και άνυδρη θα μπορούσε εύλογα να εννοηθεί η θεοφιλής και όσια ψυχή η οποία δεν ανέχεται να σκέφτεται ή να πράττει όσα αυτά τα πνεύματα με ευχαρίστηση κάνουν» (Κ).

(3) Η ανάπαυση αναζητείται από κάθε δημιουργημένη ύπαρξη (b).

(4) Δεν βρίσκει παρά μόνο στον άνθρωπο. Είναι πάντοτε άθλιο και ζητά ανάπαυση χωρίς να βρίσκει αυτήν (b). Ζητά αυτήν στο να κάνει το κακό.

Ματθ.12,44 τότε λέγει· εἰς τὸν οἶκόν μου ⁽¹⁾ἐπιστρέψω ὅθεν ἐξῆλθον· καὶ ἐλθὼν εὕρισκει ⁽²⁾σχολάζοντα ⁽³⁾ καὶ σεσαρωμένον ⁽⁴⁾ καὶ κεκοσμημένον ⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Τότε λέει: Θα γυρίσω πάλι στο σπίτι μου, στην καρδιά του ανθρώπου απ' την οποία βγήκα. Κι όταν έλθει, βρίσκει το σπίτι αδειανό και σκουπισμένο και στολισμένο, έτοιμο για επίσκεψη. Βρίσκει δηλαδή τον άνθρωπο αμέριμνο και μη εργαζόμενο, αλλά διατεθειμένο να δεχθεί πάλι τον παλιό και γνώριμο επισκέπτη.

(1) «Σπίτι του λέει τον άνθρωπο από τον οποίο βγήκε, όχι με τη θέλησή του, αλλά με διαταγή Θεού» (Ζ). Ότι ο εχθρός μία φορά κυρίευσε, το θεωρεί ως τμήμα της ιδιοκτησίας του (b). Στο σπίτι μου. Τι εικόνα της ανυπομονησίας των πονηρών αυτών πνευμάτων, να θλίσουν και να αφανίσουν τον άνθρωπο! (ο).

(2) Η ακόλουθη φράση λέγεται «για αυτούς που απαλλάχτηκαν μεν από τον δαίμονα, αλλά από απροσεξία και αμέλεια έγιναν πάλι εύκολη λεία και ευάλωτοι στο δαίμονα» (Ζ).

(3) «Κενό από Άγιο Πνεύμα ή αρετή» (Ζ). Με την έννοια του κενός (g).

(4) «Καθαρισμένο, δηλαδή ετοιμασμένο για υποδοχή του» (Ζ). Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: καθαρισμένο από πονηρία (b).

(5) «Δηλαδή ευχάριστο για αυτόν» (Ζ). Τα κενός, σκουπισμένος και στολισμένος παρουσιάζουν τον οίκο σαν να προσκαλεί τον επισκέπτη να εγκατασταθεί σε αυτόν (L). «Είναι στολισμένος σαν να μοιάζει με ναό, χωρίς να είναι ναός» (Ω).

Ματθ.12,45 τότε πορεύεται⁽¹⁾ καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἐπτά⁽²⁾ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα⁽³⁾ ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ⁽⁴⁾ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χειρόνα⁽⁵⁾ τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ τῇ πονηρᾷ⁽⁶⁾ ταύτῃ.

Μετάφραση: Τότε πηγαίνει και παίρνει μαζί του κι άλλα πολλά πνεύματα πονηρότερα απ' τον εαυτό του, κι αφού μπει πάλι μαζί μ' αυτά, κατοικεί πλέον μόνιμα εκεί. Και γίνεται η τελευταία αυτή κατάσταση του ανθρώπου εκείνου χειρότερη απ' την πρώτη. Έτσι θα συμβεί και στην πονηρή αυτή γενιά, η οποία φάνηκε για κάποια στιγμή ότι μετανόησε από το κήρυγμα των προφητών και του Ιωάννη, αλλά όταν ακούστηκε το κήρυγμα του Μεσσία έδειξε πάλι την ίδια αδιόρθωτη γνώμη.

(1) Δεν μπαίνει αμέσως, αλλά από φόβο μήπως μόνο αντιμετωπίσει κάποια νέα περιπέτεια, το πονηρό πνεύμα, το οποίο δεν βγήκε από εκεί με τη θέλησή του, αναζητά ενίσχυση σε βάρος του άτυχου ασθενή (L).

(2) «Οι Εβραίοι επτά λένε απλώς τα πολλά» (Ζ). «Πολλές φορές η θεία Γραφή λέει το επτά για το πλήθος» (Απολλινάριος).

(3) Τα οποία ενεργούν με μεγαλύτερη πανουργία και όχι με βίαιους παροξυσμούς (b). Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «με την έννοια του δυνατότερα στο να κακοποιούν» (Z). Υπάρχουν λοιπόν ακάθαρτα πνεύματα λιγότερο πονηρά από άλλα, όπως υπάρχουν και πνεύματα υπερβολικά κακεντρεχή (b).

(4) Κάνουν την κατοικία τους εκεί πιο επίμονη και μόνιμη από την προηγούμενη (b).

(5) Επτά φορές χειρότερα και ισχυρότερα (b). «Καθένας που απαλλάχτηκε από κακό και δεν βελτιώθηκε, θα υποστεί μεγάλη τιμωρία· και σε αυτόν που μετά την ελευθερία από την αμαρτία που τον τυραννούσε, έκανε πάλι τον εαυτό του εύκολη λεία σε αυτήν, η καταδίκη μετά από αυτό θα είναι χειρότερη από την προηγούμενη» (Z).

(6) Εδώ η παραβολή διευκρινίζει την κατάσταση του ιουδαϊκού έθνους, το οποίο πέρασε από πρόσκαιρη μετάνοια και έπεσε σε πολύ χειρότερες αμαρτίες από τις προηγούμενες. Η πρόσκαιρη μετάνοια μπορεί να αναφέρεται είτε στην εγκατάλειψη της ειδωλολατρείας είτε ίσως στη θρησκευτική αναζωογόνηση που προκλήθηκε από το κήρυγμα του Βαπτιστή. Η αναζωογόνηση αυτή σε πολλές περιπτώσεις υπήρξε επιπόλαιη. Λίγοι από αυτούς που την δοκίμασαν ακολούθησαν το Μεσσία και οι περισσότεροι κατέληξαν στο να θανατώσουν αυτόν (p).

«Προηγουμένως οι Ιουδαίοι ήταν κυριευμένοι από τα δαιμόνια όταν ειδωλολατρούσαν... απαλλάχτηκαν όμως από αυτά μέσω των προφητών. Επειδή όμως αμέλησαν τη σωτηρία τους και φόνευσαν το Σωτήρα τους, έγιναν εύκολη λεία στους δαίμονες... Και έγιναν οι τελευταίες συμφορές τους βαρύτερες από τις παλαιότερες. Διότι αυτά που τους ήρθαν από τον Ουεσπασιανό και τον Τίτο ήταν πολύ χειρότερα από όσα έπαθαν στην Αίγυπτο και στη Βαβυλώνα και από τον Αντίοχο» (Z).

Στιχ. 46-50. Ποιους ο κύριος θεωρεί συγγενείς του.

Ματθ.12,46 "Ετι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις⁽¹⁾ ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοί⁽²⁾ αὐτοῦ ἐιστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες λαλήσαι⁽³⁾ αὐτῷ.

Κι ενώ ο Ιησούς μιλούσε στα πλήθη του λαού, ιδού η μητέρα του και οι θεωρούμενοι αδελφοί του στέκονταν έξω και ζητούσαν να του μιλήσουν.

(1) Η επίσκεψη της μητέρας του Χριστού και των αδελφών του (στιχ. 46-50) συνδέεται ξεκάθαρα από τον Ματθαίο με τα αμέσως προηγούμενα λόγια. Ούτε ο Μάρκος (γ 31), ούτε ο Λουκάς (η 19) σημειώνουν κάτι για το χρόνο στον οποίο συνέβη αυτή. Μόνο στον Ματθαίο και Λουκά το «έξω» που ακολουθεί, φαίνεται να σημαίνει έξω από τη μάζα του όχλου που

συνωσιζόταν, ενώ στον Μάρκο (γ 19) φαίνεται να σημαίνει έξω από το σπίτι (p). Αλλά και εδώ μπορεί να σημαίνει κάτι περισσότερο από το έξω από τον κύκλο που σχημάτιζαν οι όχλοι, μάλιστα διότι στο ιγ 1 που ακολουθεί αμέσως μετά το επεισόδιο αυτό ο Ιησούς παρουσιάζεται να βγαίνει από το σπίτι στη θάλασσα (L).

(2) Οι κατά νόμον αδελφοί του, δηλαδή τα παιδιά του Ιωσήφ από την πρώτη γυναίκα (δ).

(3) Σύμφωνα με τον Χ. η Θεοτόκος «αυτό που έπραξε προερχόταν από περιττή φιλοδοξία· διότι ήθελε να δείξει στον κόσμο ότι εξουσιάζει και έχει αυθεντία στο παιδί της... για αυτό και πλησίασε σε ακατάλληλη ώρα. Επειδή λοιπόν τον αντιμετώπιζαν ως άνθρωπο απλό και κενοδοξούσαν (η μητέρα και οι αδελφοί), βγάζει την ασθένεια και τους διορθώνει». Αυτά σύμφωνα με εικασία.

Διατυπώθηκε και γνώμη σύμφωνα με την οποία: επιθυμούσαν να απομακρύνουν αυτόν από τον τόπο εκείνο, όπου οι εχθροί του βρίσκονταν σε έξαψη ή τουλάχιστον να του συστήσουν να προφυλαχτεί από τον κίνδυνο που κρεμιόταν από πάνω του (ο). Το άτοπο παρόλ' αυτά εδώ συνίστατο στο ότι ζητούν λόγω της σαρκικής οικειότητας να διακόψουν το έργο του, χωρίς να περιμένουν το τέλος (δ).

«Διότι μήπως δεν υπήρχε άλλη ώρα; Μήπως δηλαδή δεν μπορούσαν να του μιλήσουν κατ' ιδίαν; Αλλά και τι ήθελαν να πουν; Αν μεν ήθελαν να μιλήσουν για τα δόγματα της αλήθειας, έπρεπε να κάνουν τη συζήτηση παρουσία όλων ώστε και οι άλλοι να κερδίσουν. Αν όμως ήθελαν για άλλα, που ενδιέφεραν αυτούς, δεν έπρεπε να βιάζονται τόσο πολύ» (Χ).

Ματθ.12,47 ⁽¹⁾εἶπε δέ τις αὐτῷ⁽²⁾· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω ζητοῦντές σε ἰδεῖν.

Μετάφραση: Και κάποιος του είπε: Να η μητέρα σου και οι αδελφοί σου, στέκονται έξω και ζητούν να σου μιλήσουν.

(1) Ο σ. από άλλους μεν κριτικούς γίνεται δεκτός, από άλλους όμως δεν θεωρείται αυθεντικός, επειδή παραλείπεται από τον σιναϊτικό, βατικανό και κάποιους άλλους κώδικες και από τις συριακές μεταφράσεις του Σινά και του Cureton (L). Μαρτυρείται όμως από όλους τους άλλους κώδικες.

(2) Την αξίωση της μητέρας και των αδελφών την μετέφερε κάποιος στο Σωτήρα από αυτούς που ήταν γύρω του (δ).

Ματθ.12,48 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ λέγοντι αὐτῷ· τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου⁽¹⁾ καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου;

Μετάφραση: *Κι ὁ Κύριος ἀποκρίθηκε σ' ἐκείνον που του εἶπε αὐτό: Ποιά εἶναι ἡ μητέρα μου καὶ ποιοί εἶναι οἱ ἀδελφοί μου;*

(1) «Δεν το εἶπε αὐτό ἀρνούμενος τὴν μητέρα του. Διότι πῶς θὰ μπορούσε; Αὐτός που καὶ κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου του, ἔδειξε πολλή φροντίδα γιὰ αὐτήν;... ἀλλὰ διδάσκει ὅτι θεωρεῖ προτιμότερη ἀπὸ τὴ φροντίδα τῶν γονέων καὶ συγγενῶν, τὴ σωτηρία αὐτῶν που χάνονται» (Ζ). «Δεν εἶπε ὅτι δεν εἶναι μητέρα μου, ἀλλὰ ὅτι εἰάν δεν ἐκτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τίποτα δεν θὰ τὴν ωφελήσει τὸ ὅτι με γέννησε. Διότι δεν ἀρνεῖται τὴν φυσικὴ συγγένεια, ἀλλὰ προσθέτει καὶ τὴν συγγένεια ἀπὸ τὴν ἀρετὴ. Διότι κανένας ἀνάξιος δεν θὰ ωφεληθεῖ ἀπὸ τὴ συγγένεια» (Θφ).

Ὁ Ἰησοῦς ἀναμφίβολα διορατικὰ κατὰλαβε τὸν σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο τὸν ζητούσαν οἱ συγγενεῖς του. Ἀρπάζει λοιπὸν τὴν ευκαιρία, γιὰ νὰ δώσει μάθημα σχετικὰ με τὴν πνευματικὴ συγγένεια με αὐτόν (S) καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ὑπάρχουν δεσμοὶ πολὺ ἰσχυρότεροι ἀπὸ αὐτοὺς τοῦ αἵματος καὶ καθήκοντα ὑψηλότερα. Ἡ στενότατη ἐξ' αἵματος συγγένεια πρὸς τὸν Μεσσία, καὶ πολὺ περισσότερο ἡ ἀπλὴ καταγωγὴ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, δεν ἀποτελοῦν τίτλο δικαιώματος γιὰ τὴν οὐράνια βασιλεία καὶ ἡ σαρκικὴ συγγένεια δεν κάνει κάποιον τέκνο Θεοῦ (p).

Ματθ.12,49 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔφη⁽¹⁾· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου⁽²⁾ καὶ οἱ ἀδελφοί μου⁽³⁾.

Μετάφραση: *Καὶ ἀπλώνοντας τὸ χεῖρ τοῦ ἐπάνω στους μαθητὰς τοῦ εἶπε: Νὰ ἡ μητέρα μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Εἶναι αὐτοί, ἀν καὶ δεν ἔχω σαρκικὴ συγγένεια μαζί τους.*

(1) Ἡ μέγιστη μελιχιότητα καὶ νηφαλιότητα συνδυάζονται ἐδῶ με τὴν μέγιστη αὐστηρότητα (b).

(2) Ὁ Χριστὸς δεν λέει ὅτι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ κάποιος εἶναι πατέρας του. Στὴν πνευματικὴ σφαῖρα Πατέρας τοῦ εἶναι ὁ Θεός (p).

(3) Οἱ μαθητὰς μου τώρα εἶναι οἱ συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι, ἐπειδὴ ἔχουν οἰκεῖο τὸ φρόνημα καὶ πνευματικὸ (δ). «Ἐπειτα ἐρμηνεύει τὸν λόγον» (Ζ).

Ματθ.12,50 ⁽¹⁾ ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα⁽²⁾ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός⁽³⁾ μου ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ⁽⁴⁾ καὶ μήτηρ⁽⁵⁾ ἐστίν⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Διότι όποιος κάνει το θέλημα του Πατρός μου που είναι στους ουρανούς, αυτός είναι αδελφός μου και αδελφή μου και μητέρα μου.

(1) Η πνευματική συγγένεια είναι πάνω από όλους τους επίγειους δεσμούς (S).

(2) Με το οποίο αναγεννιόμαστε (b).

(3) Αυτός και μόνον αυτός (b).

(4) «Ανέφερε αδελφή, διότι είχε και κόρες ο Ιωσήφ, ή λόγω των γυναικών που εφαρμόζαν το θέλημα του Θεού» (Z).

(5) «Αυτός είναι και αδελφός και αδελφή και μητέρα μου, με την έννοια ότι αυτός είναι συγγενής και οικείος μου, διότι κάνει τα ίδια με εμένα» (Z). «Πρέπει να κρίνεται ως ανώτερη η κατά Θεόν συγγένεια από την κατά σάρκα, διότι αυτή και προηγείται και μένει» (Ω).

(6) «Επομένως ούτε η μητέρα του και οι αδελφοί του θα ήταν μητέρα του και αδελφοί του αν δεν έκαναν το θέλημα του Θεού» (Z).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ' (13)

Στιχ. 1-23. Η παραβολή του σπορέως.

Ματθ.13,1 ⁽¹⁾Εν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ⁽²⁾ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς τῆς οἰκίας⁽³⁾ ἐκάθητο⁽⁴⁾ παρὰ τὴν θάλασσαν·

Μετάφραση: Τὴν ἴδια ἐκείνη ἡμέρα βγήκε ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ σπιτί στο ὁποῖο φιλοξενούνταν καὶ κάθισε κοντὰ στὴ θάλασσα.

Ὁ Ματθαῖος εἰσάγει ἐδῶ τὴν τρίτη σειρὰ των λόγων τοῦ Ἰησοῦ, οἱ ὁποῖοι εἶναι χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τοῦ ευαγγελίου τοῦ. Αὐτὴ συνίσταται ἀπὸ 7 παραβολές, με τὶς ὁποῖες διασαφηνίζεται ἡ μέθοδος αὐτῆς τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ (S). Ἐχομε ποικίλες παραβολές, τὶς ὁποῖες στα παραδείγματα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ ἀνέφερε ὁ Ματθαῖος: τὸ φῶς καὶ τὸ αλάτι (ε 13-16), τὰ πετεινά καὶ τὰ κρίνα (στ 26-30), τοὺς δύο δρόμους (ζ 13,14) τὸν ἀνόητο καὶ συνετὸ κτίστη (ζ 24-27), τὰ ρούχα καὶ τοὺς ασκοὺς (θ 16,17), τὰ παιδιὰ στὶς ἀγορές (ια 16,17). Ἀλλὰ αὐτές υπήρξαν σύντομες καὶ πρόχειρες. Τώρα γίνονται περισσότερο ἐπεξεργασμένες καὶ ἀποτελοῦν ἐνὶ τμήμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ (p).

(1) Ἡ παραβολὴ τοῦ σποριά εἶναι μία ἀπὸ τὶς κυριότερες παραβολές καὶ μία ἀπὸ τὶς τρεῖς (που σχετίζονται ὅλες με τὴ βλάστηση) οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται ἀπὸ ὅλους τοῦ συνοπτικούς, ἐνῶ οἱ ἄλλες δύο εἶναι ἡ τοῦ σιναπιοῦ καὶ ἡ των κακῶν γεωργῶν (p).

(2) Κατὰ τὴν ὁποία ἐγένετο τὸ θαῦμα τῆς ἰάσεως τοῦ δαιμονισμένου καὶ ἡ σχετικὰ με αὐτὸ ὁμιλία καὶ ὁ ἐλεγχος τοῦ Σωτήρα (Ματθ. ιβ 22 καὶ ἐξῆς) (δ).

(3) Σπίτι λέει αὐτὸ που τέλεσε τὸ θαῦμα, καὶ ἦταν αὐτὸ πιθανῶς τὸ σπῖτι τοῦ Ματθαίου. ΓΙΑ αὐτὸ καὶ ὁ Ματθαῖος ἀναφέρει αὐτὸ ἀπλῶς ὡς τὸ σπῖτι=τὸ γνωστὸ σπῖτι (δ).

(4) Ὁ παρατατικὸς δηλώνει τὴν γιὰ κάποιον χρόνον διάρκειαν=μέχρις ὅτου συγκεντρώθηκε ὁ λαός (δ). «Κάθεται κοντὰ στὴ θάλασσα ψαρεύοντας καὶ ἐλκύοντας κοντὰ τοῦ αὐτοῦς που ἦταν στὴ γῆ» (X).

Ματθ.13,2 καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι⁽¹⁾, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν⁽²⁾ εἰστήκει.

Μετάφραση: Καὶ μαζεύτηκαν κοντὰ τοῦ πολλὰ πλήθη λαοῦ, ὥστε νὰ ἀναγκαστεῖ αὐτὸς νὰ μπεῖ στο πλοῖο καὶ νὰ καθίσει σ' αὐτὸ, ἐνῶ ὅλος ὁ λαός στεκόταν στὴν ἀμμουδιά τῆς παραλίας.

(1) «Αυτό το έκανε για να μην έχει κανέναν στην πλάτη του αλλά όλοι να βρίσκονται απέναντί του» (X).

(2) Γιαλός είναι το παραθαλάσσιο μέρος σε τόπο με άμμο ή με βότσαλα (Ησύχιος).

Ματθ.13,3 καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ⁽¹⁾ ἐν παραβολαῖς⁽²⁾ λέγων⁽³⁾· ἰδοὺ ἐξῆλθεν⁽⁴⁾ ὁ σπείρων⁽⁵⁾ τοῦ σπεῖρειν⁽⁶⁾

Μετάφραση: Και τους μίλησε για πολλά πράγματα με παραβολές λέγοντας: Ἰδοὺ, βγήκε ο σποριάς έξω στο χωράφι για να σπείρει.

(1) Πολλά λόγια (δ).

(2) Παλαιή τάση των Ιουδαίων διδασκάλων ήταν να παρέχουν τη διδασκαλία τους όχι με τη μορφή αφηρημένης διάλεξης, αλλά με τρόπο που να βρίσκει άμεση απήχηση στη φαντασία και να διεγείρει το ενδιαφέρον του ανθρώπου μάλλον παρά του φιλοσόφου. Οι ραββίνοι ενσωμάτωναν το μάθημά τους σε κάποια ιστορία είτε παραβολή είτε αλληγορία, είτε και φαινομενικά ιστορική διήγηση (Ball).

Η αντίστοιχη εβραϊκή λέξη (mashal), χρησιμοποιείται στην Π.Δ. με ευρύτατη έννοια για να δηλώσει την καθαυτό παραβολή (=αλήθεια ενσωματωμένη σε διήγηση), παρομοίωση, γνωμικό, παροιμία, αίνιγμα. Ίσως «λόγος σύγκρισης» λίγο ή πολύ θα κάλυπτε όλες αυτές τις έννοιες. Στην Κ.Δ. χρησιμοποιούνται δύο λέξεις, οι παραβολές και παροιμίες για να δηλώσουν: α) γνωμικό, β) απλή σύγκριση, ή αναλογία, γ) ζωντανές διηγήσεις παρμένες από τη φύση ή την ανθρώπινη ζωή για εξήγηση αλήθειας (S).

«Η παραβολή σημαίνει και τη διήγηση... και τον αινιγματικό λόγο... και την παρομοίωση... και τον αλληγορικό τρόπο έκφρασης... και τον τύπο» (Ζ. στο ιγ 31). Η πραγματική παραβολή, όπως η εδώ, είναι πλαστή διήγηση, που συμφωνεί με τους νόμους και τις συνήθειες της ανθρώπινης ζωής, με ομοιότητα της οποίας σκιαγραφούνται είτε τα καθήκοντα των ανθρώπων, είτε οι θείες αλήθειες, κατεξοχήν όμως η φύση και ιστορία της βασιλείας των ουρανών (g). Η παραβολή είναι σύντομη διήγηση, δανεισμένη από την ανθρώπινη ζωή ή το βασίλειο της φύσης, για συμβολισμό αλήθειας θρησκευτικής (F). Διαφέρει από το μύθο διότι αφηγείται πράξεις οι οποίες είναι δυνατές και πιθανές, ενώ ο μύθος αφηγείται αδύνατα πράγματα, όπως η συζήτηση μεταξύ ζώων και άψυχων πραγμάτων (ο).

Ως προς την αλληγορική ερμηνεία των παραβολών πρέπει να έχουμε υπ' όψη «ότι δεν πρέπει να ερμηνεύουμε τις παραβολές κατά γράμμα, όπως λέει ο Χρυσόστομος, αλλά μόνο τα αναγκαιότερα μέρη, για τα οποία και λέγονται αυτές· τα υπόλοιπα δηλαδή συνυπάρχουν

μόνο για να πλαστούν οι παραβολές με τρόπο πειστικό ως διήγηση, και επομένως δεν είναι ακίνδυνο το να πολυεξετάσουμε και αυτά τα υπόλοιπα» (Ζ. στο σ. 39).

(3) «Ποιά λοιπόν (παραβολή) λέει πρώτη; Αυτήν που κατεχοχήν έπρεπε να πει πρώτη, αυτήν που κάνει τον ακροατή προσεκτικότερο» (Χ).

(4) «Από πού βγήκε αυτός που είναι πανταχού παρών και γεμίζει τα πάντα; Ή πώς βγήκε; Δεν βγήκε τοπικά αλλά σε σχέση και σύμφωνα με το σχέδιο της οικονομίας του για εμάς, με το ότι ήλθε περισσότερο κοντά μας, φορώντας την ανθρώπινη σάρκα. Επειδή δηλαδή εμείς δεν μπορούσαμε να μπούμε αφού τα αμαρτήματά μας έφραζαν σαν τείχος την είσοδο, βγαίνει αυτός σε εμάς» (Χ).

(5) Αυτός που σπέρνει, δηλαδή αυτός που έχει έργο και αποστολή από το Θεό Πατέρα, να σπείρει τον λόγο του μέσα στις καρδιές των ανθρώπων (δ). «Τον εαυτό του λέει σποριά» (Θφ).

(6) Η γενική πτώση εκφράζει τον σκοπό, για τον οποίο βγήκε (δ).

«Όταν όμως ακούσεις ότι βγήκε για να σπείρει μη νομίσεις ότι λέει το ίδιο πράγμα· διότι βγαίνει ο σποριάς πολλές φορές και για άλλο πράγμα, ή για να οργώσει ή για να κόψει τα βλαβερά χόρτα ή για να ξεριζώσει τα αγκάθια ή για να φροντίσει για κάτι άλλο παρόμοιο» (Χ).

«Τι βγήκε να κάνει; Μήπως να κάψει τη γη λόγω των πολλών αγκαθιών; Μήπως να τιμωρήσει; Όχι, αλλά για να σπείρει» (Θφ).

Ματθ.13,4 καὶ ἐν τῷ σπείρειν⁽¹⁾ αὐτὸν ἃ μὲν ἔπεσε⁽²⁾ παρὰ⁽³⁾ τὴν ὁδὸν⁽⁴⁾, καὶ ἐλθόντα τὰ πετεινὰ⁽⁵⁾ κατέφαγεν⁽⁶⁾ αὐτά·

Μετάφραση: Και καθώς ο γεωργός αυτός έσπερνε, άλλοι σπόροι έπεσαν κοντά στο δρόμο του χωραφιού, κι επειδή παρέμειναν εκτεθειμένοι στην επιφάνεια του εδάφους, ήλθαν τα πουλιά και τους κατέφαγαν.

(1) «Σπόρο εδώ λέει τη διδασκαλία και γη τις ψυχές των ανθρώπων» (Χ).

(2) «Δεν είπε ότι αυτός έριξε, αλλά ότι έπεσε» (Χ).

(3) Στο σημείο όπου ο αγρός και ο δρόμος εφάπτονται μεταξύ τους (b).

(4) Το δρόμο που περνά μέσα από τους αγρούς που θέλει να σπείρει και ο οποίος για αυτό μέσω του άρθρου χαρακτηρίζεται ως ο γνωστός και συγκεκριμένος δρόμος (δ).

(5) Στην ερμηνεία, την οποία μετά από λίγο δίνει ο Κύριος είναι ειδικά αξιοσημείωτο, ότι τα πουλιά, τα οποία θα μπορούσαν πιθανώς να ερμηνευτούν ως απρόσωποι πειρασμοί, ξεκάθαρα παρά τον πληθυντικό αριθμό λέγεται από τον Κύριο ότι σημαίνουν το σατανά (Μάρκος), τον διάβολο (Λουκάς), τον πονηρό (Ματθαίος).

(6) Τα πουλιά τρώνε λίγο παντού, αλλά προ παντός κατά μήκος του δρόμου, όπου ο σπόρος είναι περισσότερο φανερός (L). Στα σημεία κοντά στο δρόμο λόγω έλλειψης οργώματος ο σπόρος μένει στην επιφάνεια της γης (δ). Η πρόθεση κατά αυξάνει την έννοια του έφαγε (ο).

Ματθ.13,5 ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη⁽¹⁾, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε⁽²⁾ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς,

Μετάφραση: Κι άλλοι σπόροι κατέπεσαν πάνω σε εδάφη που είχαν από κάτω στρώμα πετρώδες χωρίς πολύ χώμα. Κι αμέσως βλάστησαν, προτού να ρίξουν βαθιές ρίζες, διότι δεν είχαν βάθος γης για να στεριώσουν οι ρίζες τους.

(1) Στα πετρώδη μέρη (δ). Δεν σημαίνει πέτρες διασκορπισμένες στον αγρό, αλλά συνεχές στρώμα πέτρινο κάτω από το έδαφος, με ελαφρό επικάλυμμα εδάφους (b). Υπάρχουν πολλές τέτοιες εκτάσεις στην Παλαιστίνη (S).

(2) Αμέσως βλάστησε πριν ρίξει στέρεη ρίζα, απαραίτητη για την κανονική ανάπτυξη στο στάχυ· διότι δεν είχε βάθος γης, το οποίο αυτό μόνο δίνει στερεή ρίζα (δ).

Ματθ.13,6 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη⁽¹⁾, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁽²⁾ ἐξηράνθη·

Μετάφραση: Κι όταν ανέτειλε ο ήλιος, κάηκαν απ' τη ζέστη, κι επειδή δεν είχαν ρίζα, ξεράθηκαν.

(1) Από το καύμα. Καίγομαι από τον καύσωνα (g). Κάηκε από τη θερμότητα του ηλίου (δ).

(2) «Που να δροσίξει» (Z), και να παρέχει την απαραίτητη υγρότητα για τη φυτική ζωή (δ). «Διότι αν και ξεραίνονται τα σπέρματα, δεν γίνεται αυτό από τον καύσωνα· διότι δεν είπε ότι λόγω του καύσωνα ξεράθηκε, αλλά επειδή δεν είχε ρίζα» (X).

Ματθ.13,7 ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας⁽¹⁾, καὶ ἀνέβησαν⁽²⁾ αἱ ἄκανθαι καὶ ἀπέπνιξαν⁽³⁾ αὐτά⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Κι άλλοι σπόροι έπεσαν σε μέρη που είχαν σπόρους αγκαθιών. Και τα αγκάθια βλάστησαν και τους έπνιξαν τελείως.

(1) Δηλαδή σε γη όπου υπήρχε το σπέρμα των αγκαθιών (δ).

(2) Δηλαδή αφού βλάστησαν βγήκαν από την επιφάνεια της γης (δ).

(3) «Αν πνίγονται τα λόγια, δεν φτάνει τα αγκάθια αλλά αυτοί που επιτρέπουν να ανέβουν τα αγκάθια· διότι μπορείς αν θες να εμποδίσεις την πονηρή αυτή βλάστηση» (X).

(4) «Από αυτό το σπέρμα τα τρία μέρη χάνονται και σώζεται το ένα... Χάθηκε το μεγαλύτερο μέρος του σπόρου, όχι εξαιτίας του σποριά, αλλά εξαιτίας της γης που υποδέχτηκε, δηλαδή της ψυχής που δεν άκουσε... Και πώς μπορεί να δικαιολογηθεί, θα πει κάποιος, το ότι έσπειρε στα αγκάθια, στην πέτρα, στο δρόμο; Σχετικά με τους σπόρους και τη γη δεν δικαιολογείται το πράγμα, σχετικά όμως με τις ψυχές και τις διδασκαλίες όχι μόνο δικαιολογείται αλλά είναι και άξιο μεγάλου επαίνου.

Διότι ο μεν γεωργός κατά πολύ φυσικό λόγο θα κατηγορούνταν αν έκανε κάτι τέτοιο, διότι δεν μπορούσε η πέτρα να γίνει χώμα, ούτε ο δρόμος να μην είναι δρόμος, ούτε τα αγκάθια να μην είναι αγκάθια. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και στα λογικά όντα. Διότι είναι δυνατόν η πέτρα να μεταβληθεί και να γίνει εύφορη γη και ο δρόμος να μην καταπατιέται πλέον... αλλά να γίνει χωράφι εύφορο και τα αγκάθια είναι δυνατόν να εξαφανιστούν και να τύχουν μεγάλης ασφάλειας τα σπέρματα. Διότι αν δεν ήταν δυνατόν να συμβεί αυτό, δεν θα έσπερνε αυτός· αν όμως δεν έγινε σε όλους η μεταβολή, σε αυτό δεν φταίει ο σποριάς, αλλά αυτοί που δεν θέλησαν να μεταβληθούν» (X).

«Έσπειρε λοιπόν χωρίς καμία διάκριση στο δρόμο και στα πετρώδη και στα αγκάθια, λόγω οπωσδήποτε της υπερβολικής του αγαθότητας και δικαιοσύνης, και για να μην μπορούν να λένε την ημέρα της κρίσεως, ότι αν έσπερνε και σε αυτούς, θα καρποφορούσαν. Διότι ήξερε μεν για αυτούς ότι θα είναι άκαρποι, όμως έκανε ό,τι εξαρτιόταν από αυτόν ως φιλόανθρωπος, για να μπορεί να λέει· Τι έπρεπε να κάνω και δεν το έκανα;» (Z).

Ματθ.13,8 ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν⁽¹⁾ καὶ ἐδίδου καρπὸν ὃ μὲν⁽²⁾ ἑκατὸν⁽³⁾, ὃ δὲ⁽²⁾ ἑξήκοντα⁽³⁾, ὃ δὲ⁽²⁾ τριάκοντα⁽³⁾.

Μετάφραση: Κι άλλοι σπόροι έπεσαν πάνω στη γη την αφράτη και εύφορη, και απέδωσαν καρπό, άλλος σπόρος εκατό φορές περισσότερο, άλλος εξήντα και άλλος τριάντα.

(1) Δηλαδή μαλακή, βαθειά, καθαρισμένη από πέτρες, αγκάθια και ζιζάνια (b).

(2) Τα ο μεν... ο δε... ο δε, αναφέρονται στο «άλλα» στην αρχή του στίχου (b). Από τα άλλα που έπεσαν στη γη την καλή, άλλο μεν.. άλλο δε... άλλο πάλι.

(3) «Αν και η γη ήταν καλή και ο σποριάς ένας και τα σπέρματα τα ίδια, γιατί ο μεν έφερε εκατό ο άλλος εξήντα και ο άλλος τριάντα; Εδώ πάλι η διαφορά οφείλεται στη φύση της γης· διότι όπου η γη είναι καλή, υπάρχει πολλή διαφορά και σε αυτήν. Βλέπεις ότι δεν είναι αίτιος ο γεωργός, ούτε τα σπέρματα, αλλά η γη που υποδέχεται; Δεν συμβαίνει δηλαδή αυτό λόγω της φύσης, αλλά λόγω της διάθεσης» (X).

Οι αναλογίες που σημαίνονται με τους αριθμούς 100, 60, 30 δεν έχουν τίποτα το υπερβολικό, διότι το έδαφος της Παλαιστίνης ήταν άλλοτε ευφορότατο (F). Πρόκειται για μεγάλη αλλά όχι και άνευ προηγουμένου αύξηση. Δες Γεν. κστ 12 (ο).

Ματθ.13,9 ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω⁽¹⁾.

Μετάφραση: Εκείνος που έχει αυτιά πνευματικά για να ακούει, και καλή διάθεση για να δέχεται και να εγκολπώνεται αυτά που λέω, ας ακούει.

(1) Δες Ματθ. ια 15. Η έννοια των λόγων μπορεί να αποδοθεί και ως εξής: Φροντίστε να αποκτήσετε νου πνευματικό, για να κατανοείτε τα όσα λέω. «Δείχνει ότι αυτά πρέπει να εννοηθούν πνευματικά από αυτούς που έχουν πνευματικά αυτιά» (ΘΦ).

Ματθ.13,10 Καὶ προσελθόντες⁽¹⁾ οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ⁽²⁾· διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς⁽³⁾;

Μετάφραση: και τότε ήλθαν κοντά του οι μαθητές και του είπαν: Γιατί τους μιλάς με παραβολές;

(1) «Ο Μάρκος το παρουσίασε αυτό σαφέστερα λέγοντας ότι τον πλησίασαν κατ' ιδίαν» (X).

(2) «Επειδή είδαν τους όχλους να είναι δυσареστημένοι εξαιτίας της ασάφειας των λόγων που ειπώθηκαν, πλησίασαν ως δικοί του και λένε αυτό χάριν εκείνων» (Z).

(3) =Γιατί χρησιμοποιείται η παραβολή ως μέθοδος διδασκαλίας; (S).

Ματθ.13,11 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ὅτι ὑμῖν⁽¹⁾ δέδοται⁽²⁾ γινῶναι τὰ μυστήρια⁽³⁾ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν⁽⁴⁾, ἐκείνοις⁽¹⁾ δὲ οὐ δέδοται⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Και ο Ιησούς τους αποκρίθηκε: Μιλάω με παραβολές, διότι σε σας που έχετε καλή και ειλικρινή διάθεση δόθηκε από τον Θεό ως χάρη να μάθετε τις μυστηριώδεις αλήθειες της βασιλείας των ουρανών, σ' εκείνους όμως δεν έχει δοθεί αυτή η χάρη.

(1) «Σε εσάς που και βλέπετε και ακούτε σωστά και για αυτό πιστεύετε» (Ζ). Το «σε εσάς» λέγεται αντιθετικά με το ακόλουθο «σε εκείνους» και υποδηλώνει ότι η μεγάλη μάζα του ιουδαϊκού λαού παρέμενε άπιστη προς τη διδασκαλία του Κυρίου (F). «Επειδή έχετε προθυμία και ζήλο, έχει δοθεί σε εσάς» (ΘΦ).

(2) Έχει δοθεί... δεν έχει δοθεί· «από το Θεό» (Ζ). «Αυτό το είπε όχι για να δηλώσει ότι αυτό συνέβη από κάποια ανάγκη, ούτε ότι έγινε απλώς και ως έτυχε κάποια προτίμηση σε αυτούς, αλλά δείχνει ότι αυτοί είναι αίτιοι όλων των κακών και θέλει να φανερώσει ότι είναι δωρεά το πράγμα και χάρη που δίνεται από ψηλά. Επειδή όμως είναι δωρεά δεν σημαίνει ότι έχει καταργηθεί το αυτεξούσιο» (Χ).

(3) Η λέξη μυστήριον, που συναντιέται συχνά στον Παύλο, βρίσκεται μόνο εδώ και στα Μάρκ. δ 11 και Λουκ. η 10, και πουθενά αλλού στα ευαγγέλια. Στους Ο' συχνά συναντιέται στον Δανιήλ και στα Δευτεροκανονικά (ρ). «Μυστήρια είναι τα απόρρητα» (Ζ).=Οι θεωρητικές και πρακτικές αλήθειες της θείας χριστιανικής αποκάλυψης: Ονομάζονται μυστήρια διότι είναι μόνο στο Θεό γνωστές και αποκαλύφθηκαν από αυτόν μέσω του υιού του στους αγίους και σε όλους τους ανθρώπους (δ). Και η βασιλεία των ουρανών έχει τα μυστικά της, όπως και κάθε άλλη επίγεια βασιλεία (ο).

(4) Δηλαδή τα μυστικά του θείου σχεδίου για την ίδρυση και εξάπλωση και την ανάπτυξη γενικότερα της μεσσιανικής βασιλείας (F). Τα μυστικά της βασιλείας των ουρανών. Ονομάζει αυτά της βασιλείας των ουρανών, διότι μόνες οι αλήθειες αυτές οδηγούν σε αυτήν (δ) και αποκαλύπτουν την ύπαρξη και φύση της βασιλείας αυτής στους ανθρώπους.

(5) Οι παραβολές ενώ δίδασκαν τους μαθητές, των οποίων οι διάνοιες εναρμονίζονταν με του Διδασκάλου, παρείχαν κάποια προκαταρκτική διδασκαλία στους εχθρούς του. Οι παραβολές ενώ αποκαλύπταν την αλήθεια σε εκείνους, οι οποίοι θα μπορούσαν να ωφεληθούν από αυτήν, απέκρυπταν τα μυστήρια της βασιλείας, από τους ανάξιους, οι οποίοι δεν μπορούσαν να καταλάβουν αυτές ή θα σκανδαλίζονταν από αυτές εάν τις κατανοούσαν.

Η απόκρυψη αυτή ήταν τιμωρία των αναξίων, αλλά τιμωρία γεμάτη από έλεος. Σώζονταν αυτοί από την ενοχή της απόρριψης της αλήθειας, διότι με αυτήν την απόκρυψη δεν γινόταν δυνατόν να την γνωρίσουν, και προλαμβανόταν η από αυτούς βεβήλωσή της, αφού δεν έμπαιναν τα μαργαριτάρια μπροστά στους χοίρους. Επιπλέον και από άλλη άποψη η χρήση των παραβολών ήταν έλεος. Η παραβολή ως διήγηση εντυπώνεται στη μνήμη. Και αν ποτέ

στο μέλλον η καρδιά του ακροατή γίνει επιδεκτική, καταλαβαίνει τότε το μάθημα, το οποίο δεν έλαβε, όταν άκουγε την παραβολή (p).

Ματθ.13,12 ⁽¹⁾ὅστις γὰρ⁽²⁾ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ⁽³⁾ καὶ περισσευθήσεται⁽⁴⁾· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Διότι σ' εκείνον που ἔχει πίστη και προθυμία, θα δοθεῖ η γνώση των θείων μυστηρίων, και θα δοθεῖ πλούσια και με πλεονασμό. Από εκείνον ὅμως που δεν ἔχει πίστη και αγαθή διάθεση, θα του αφαιρεθεῖ και η λίγη ἀκόμη γνώση που ἔχει.

(1) Η έννοια του ὅλου στίχου: «Και εἶναι γεμάτο μεν με πολλή ασάφεια αυτό που ειπώθηκε, ἀλλά φανερώνει ανείπωτη δικαιοσύνη. Διότι αυτό που λέει σημαίνει το εξής. Ὃταν κάποιος ἔχει προθυμία και ζήλο, θα του δοθούν και ὅλα ὅσα εἶναι ἀπὸ το Θεό, ὅταν ὅμως εἶναι κενός ἀπὸ αυτά, και δεν προσφέρει τα δικά του, οὔτε τα ἀπὸ το Θεό τοῦ δίνονται» (X).

«Ὃποιος μεν ἔχει πίστη, θα του δοθεῖ γνώση των μυστηρίων και πλουσιοπάροχα· ὅποιος ὅμως δεν ἔχει πίστη, θα αφαιρεθεῖ ἀπὸ αὐτόν και ὅποιο δῶρο ἔχει ἀπὸ το Θεό» (Z). Ο λόγος εἶναι με τη μορφή παροιμίας. Η γραμματική έννοιά της: Οι πλούσιοι αποκτοῦν εύκολα και νέα πλούτη, ενώ οι φτωχοὶ χάνουν εύκολα και τα λίγα που κατέχουν (F).

(2) Αιτιολογεί το γιατί σε εκείνους μεν δίνεται σε αὐτούς ὅμως όχι.

(3) Στους μαθητές, οι οποίοι εἶχαν πίστη να δεχτοῦν την αποκάλυψη και ὁπότε ικανότητα να δεχτοῦν περισσότερα, γνωστοποιούνται τα μυστήρια της βασιλείας του Θεοῦ (S).

(4) «Ὃχι μόνο παίρνουν αὐτήν τη γνώση, ἀλλά και πλουσιοπάροχα» (Z).

(5) Οι ἀνάξιοι ακροατές ὅσο συχνότερα ἀκούνε τις παραβολές, χωρίς να τις καταλαβαίνουν, τόσο γίνονται ὀλοένα και λιγότερο ικανοὶ να δεχτοῦν την ἀλήθεια. Διότι η γνώση και κατανόηση στη Γραφή εἶναι ἀντικείμενο της καρδιάς μάλλον παρά της διάνοιας· το ὄργανο ὅμως το οποίο δεν χρησιμοποιεῖται, ἀτροφεί ὀλοένα και στο τέλος χάνει τη δύναμή του. Τα αὐτιά, τα οποία οὐδέποτε ἀκούνε, γίνονται κουφά (p).

«Και αν ἀκόμη ἔχει κάποιο μικρό σπινθήρα του ἀγαθοῦ, τον σβήνει και αὐτόν ἀφού δεν τον φυσά και δεν τον ἀνάβει με το πνεῦμα και τα πνευματικά ἔργα» (Θφ).

Εάν πρέπει να πάρουμε την ἀφαίρεση και στέρηση αὐτή κατὰ γράμμα, πρέπει να ἀναφέρουμε αὐτήν στις προς τον Ἰσραὴλ ἀρχαίες του Θεοῦ χάρες. Απορρίπτοντας τον Χριστό οι Ἰουδαῖοι θα χάσουν τελικά και την ἀποκάλυψη που ἐγίνε στον Ἀβραάμ και τον Μωϋσῆ (L).

Ματθ.13,13 διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ⁽¹⁾, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι⁽²⁾ καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούωσι⁽³⁾ μηδὲ συνῶσι⁽⁴⁾,

Μετάφραση: Γι' αὐτὸ τοὺς μιλῶ με παραβολές, διότι ἐνὼ βλέπουν τὰ θαύματά μου, δὲν θέλουν νὰ δουν καὶ νὰ πιστέψουν, κι ἐνὼ ἀκούν τὴ διδασκαλία μου, δὲν θέλουν νὰ ἀκούσουν καὶ νὰ ωφεληθοῦν, οὔτε τὴν κατανοοῦν,

(1) Ἡ ἐννοία τῶν ἀκόλουθων λόγων: «Διότι ἐνὼ βλέπουν με τὰ σωματικά μάτια τὰ θαύματα ποὺ κάνω, κλείνουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς καὶ ἐνὼ ἀκούνε με τὰ σωματικά αὐτιά τὰ λόγια μου, κλείνουν τὰ αὐτιά τῆς ψυχῆς καὶ γιὰ αὐτὸ ἀπιστοῦν» (Ζ).

(2) «Ἐπειδὴ ἡ τύφλωση εἶναι ἀπὸ δική τους θέληση καὶ αὐθαίρετη, γιὰ αὐτὸ δὲν εἶπε απλῶς, δὲν βλέπουν, ἀλλὰ «βλέποντας δὲν βλέπουν»· ἐπομένως στὴ δική τους πονηρία οφείλεται ἡ τύφλωση» (Χ).

(3) «Ἐπειδὴ ἔλεγαν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ καὶ ἐβλεπαν καὶ ἀκούγαν, γιὰ αὐτὸ, λέει, ἀφαιρῶ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὸ νὰ ἀκούνε· διότι τίποτα τὸ θετικό δὲν γίνεται πλέον σὲ αὐτοὺς ἀπὸ αὐτὸ, ἀλλὰ γίνεται περισσότερη καὶ ἡ καταδίκη τους» (Χ).

(4) Ἀπὸ τὸν τύπο συνιῶ=εννοῶ, καταλαβαίνω: Δὲν προσέχουν στὰ λόγια μου καὶ γιὰ αὐτὸ δὲν τὰ καταλαβαίνουν (δ).

«Σὲ αὐτοὺς δίκαια καὶ ἀπὸ συγκατάβαση μιλοῦσε με παραβολές, ὥστε αὐτοὶ νὰ ἀκούνε μὲν, νὰ μὴν καταλαβαίνουν ὅμως· καὶ δίκαια μὲν, διότι ἦταν ἀνάξιοι νὰ ἀκούνε γυμνά τὰ μυστήρια, μίας καὶ ἦταν θεληματικά κακοί· ἀπὸ συγκατάβαση δὲ, γιὰ νὰ μὴν μετατρέψουν τὴ γνώση τῶν μυστηρίων σὲ υλικὸ ἀντιλογίας καὶ ἔτσι κερδίσουν γιὰ τὸν εαυτὸ τους βαρύτερη καταδίκη» (Ζ).

Ματθ.13,14 μήποτε ἐπιστρέψωσι· καὶ τότε πληρωθήσεται⁽¹⁾ αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου⁽²⁾ ἢ λέγουσα· ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε⁽³⁾, καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε⁽⁴⁾.

Μετάφραση: καὶ συνεπῶς δὲν μετανοοῦν ὥστε νὰ ἐπιστρέψουν κάποτε. Κι ἔτσι επαληθεύεται πλήρως σ' αὐτοὺς ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαΐα, ποὺ λέει: Θ' ἀκούσετε με τὰ σωματικά σας αὐτιά τὸ κήρυγμα τῆς ἀλήθειας καὶ δὲν θὰ τὸ καταλάβετε. Καὶ βλέποντας με τὰ σωματικά σας μάτια θὰ δεῖτε, ἀλλὰ δὲν θὰ δουν καὶ οἱ ψυχές σας γιὰ νὰ φωτισθοῦν, ἀλλὰ θὰ παραμείνετε πνευματικῶς τυφλοί.

(1) «Με τὴν ἐννοία τοῦ ἐκπληρώνεται πλήρως» (Ζ). Τὸ ἀναπληρῶνω δὲν βρίσκεται ποθενά ἄλλου στὰ εὐαγγέλια καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται παρὰ μόνο ἐδῶ γιὰ ἐκπλήρωση

προφητείας. Εδώ φαίνεται, ότι υπονοεί, ότι υπήρξε και στο παρελθόν μερική εκπλήρωσή της, αλλά τώρα η εκπλήρωσή της είναι πλήρης.

(2) Η παράθεση από το Ησ. στ 9,10 σύμφωνα με τους Ο΄, οι οποίοι μεταφράζουν με μέλλοντα και αόριστο· έτσι λοιπόν μεταφραζόμενο αναφέρεται στην εποχή του Ησαΐου και του αντίτυπού του, του Σωτήρα, προς τους Ιουδαίους. Σύμφωνα με το εβραϊκό κείμενο: Με την ακοή ακούτε και δεν καταλαβαίνετε και βλέποντας βλέπετε και δεν γνωρίζετε (δ). «Αυτή η προφητεία εκπληρώθηκε μεν μερικώς στους παλαιούς σκληρόκαρδους Ιουδαίους, εκπληρώνεται όμως πλήρως τώρα σε αυτούς» (Ζ). Η εκπλήρωσή της στη γενιά του Ησαΐα ήταν μόνο τύπος ατελής της εκπλήρωσής της στο Σωτήρα μας, τον φορέα της θείας τέλει αποκάλυψης (δ).

(3) «Με την ακοή τη σωματική θα ακούσετε τα λόγια μου και δεν θα καταλάβετε την αλήθεια διότι είστε θεληματικά κουφοί στην ψυχή» (Ζ).

(4) «Και ενώ βλέπετε σωματικά, θα δείτε τα θαύματα και δεν θα δείτε την αλήθεια, ομοίως διότι είστε θεληματικά τυφλοί στην ψυχή» (Ζ).

Ματθ.13,15 ἐπαχύνθη⁽¹⁾ γὰρ ἡ καρδιά⁽²⁾ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν⁽³⁾, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς⁽⁴⁾ αὐτῶν ἐκάμμυσαν⁽⁵⁾, μήποτε⁽⁶⁾ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι⁽⁷⁾, καὶ ἰάσονται⁽⁸⁾ αὐτούς.

Μετάφραση: Και θα τους συμβεί αυτό, διότι εξαιτίας της κακής τους διαθέσεως ο νους του λαού αυτού σκληρύνθηκε και σκοτίστηκε, και με τα πνευματικά τους αυτιά βαριάκουσαν και έκλεισαν τα μάτια της ψυχής τους· μη θέλοντας να δουν κάποια φορά με τα πνευματικά τους μάτια και να ακούσουν με τα εσωτερικά τους αυτιά και να κατανοήσουν με την καρδιά τη σωτηριώδη αλήθεια και με τη μετάνοια να επιστρέψουν, οπότε και θα τους θεραπεύσω.

(1) «Με την έννοια του έγινε σκληρή, πωρώθηκε» (Ζ). Με μεταφορική έννοια το παχύνω=κάνω αδρανή, κουφό· κάνω τη διάνοια ή την ψυχή νωθρή (g). «Δεν θα καταλάβετε όχι για αυτό, επειδή δηλαδή έπλασα παχιά την καρδιά σας, αλλά επειδή έγινε παχιά, αφού, εννοείται, ήταν λεπτή προηγουμένως· διότι αυτό που παχαίνει, ήταν λεπτό πριν» (Θφ).

(2) Εδώ η καρδιά μπαίνει πρώτη και ακολουθούν τα αυτιά και τα μάτια· στο δεύτερο ημιστίχιο προηγούνται τα αυτιά και τα μάτια και ακολουθεί η καρδιά. Από την καρδιά η διαφθορά ρέει στα αυτιά και στα μάτια. Μέσω των αυτιών και των ματιών η υγεία φθάνει στην καρδιά (b).

(3) «Με την έννοια του έγιναν κουφοί» (Ζ). «Επομένως οι ίδιοι αφαίρεσαν πρώτα από τους εαυτούς τους, βουλώνοντας τα αυτιά, κλείνοντας τα μάτια, παχαίνοντας την καρδιά· διότι όχι μόνο δεν άκουγαν, αλλά και άκουγαν με δυσφορία» (Χ).

(4) «Αυτιά και μάτια εννοεί της ψυχής» (Ζ).

(5) Ποιητικός τύπος του καταμύω=κλείνω τα μάτια για να μη δω (δ). Εδώ και στο Πράξ. κη 27 σημαίνει την άκαμπτη επιμονή και το πείσμα των Ιουδαίων, τα οποία αντιτάχτηκαν στο ευαγγέλιο (g). «Κώφευσαν μεν στα υπερφυσικά λόγια και έκελισαν τα μάτια στα παράδοξα έργα» (Ζ).

(6) =για να μην, περιέχει τον σκοπό, για τον οποίο σκλήρυναν τους εαυτούς τους. «Διότι από θεληματική κακία φρόντισαν να μείνουν αθεράπευτοι και χωρίς επιστροφή» (Θφ).

(7) «Δείχνει με αυτό ότι και η επιστροφή είναι δυνατή και ότι εφόσον μετανοήσουν, είναι δυνατόν να σωθούν· και ότι όλα τα έκανε όχι για τη δική του δόξα αλλά για τη δική τους σωτηρία» (Χ). « Δείχνει δηλαδή, ότι εάν επιστρέψουν, θα τους θεραπεύσει. Διότι μιλά έτσι για να σωθούν· επειδή έπρεπε αυτός καθόλου να μη μιλήσει, αλλά να σιωπά» (Κ).

(8) «Και θα τους θεραπεύσω από τα λάθη τους. Διότι ο λόγος λέγεται αντιπροσωπεύοντας το Χριστό» (Ζ).

Ματθ.13,16 Ὑμῶν⁽¹⁾ δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί⁽²⁾, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὥτα⁽²⁾ ὑμῶν, ὅτι ἀκούουσιν.

Μετάφραση: Αυτά προείπε ο προφήτης για κείνους. Τα δικά σας όμως πνευματικά μάτια είναι άξια μακαρισμού, διότι βλέπουν. Αλλά και τα αυτιά των ψυχών σας είναι μακάρια, διότι ακούνε.

(1) Με έμφαση και με άμεση αντίθεση με το «σε αυτούς» των σ. 10-13 και το «σε εκείνους» του σ. 11 και αυτών που λέγονται στους σ. 13-15 (α).

(2) «Δεν εννοεί την όραση ούτε την ακοή του σώματος, αλλά της διάνοιας. Διότι και αυτοί, Ιουδαίοι ήταν και είχαν την ίδια ανατροφή, αλλά όμως καθόλου δεν βλάφτηκαν από την προφητεία επειδή είχαν ευνοϊκά διατεθειμένη την ρίζα των αγαθών, δηλαδή την προαίρεση και τη διάθεση» (Χ). «Ο απερίτμητος στην καρδιά λαός, κουφάθηκε στα εσωτερικά αυτιά» (Ω).

Ή, τα σωματικά σας μάτια και τα σωματικά σας αυτιά είναι μακάρια περισσότερο από αυτά των αγίων της Π.Δ. (οι οποίοι δεν είδαν ούτε άκουσαν όσα εσείς)· τα μάτια επίσης και

τα αυτιά της ψυχής σας είναι μακάρια πιο πολύ από του λαού αυτού του συγχρόνου (ο οποίος έχει αυτά τυφλά και κουφά) (b). «Και τα αισθητά μεν μάτια των αποστόλων και τα αυτιά είναι μακάρια· αλλά όμως περισσότερο άξια μακαρισμού είναι τα ψυχικά μάτια και αυτιά, διότι αναγνώρισαν το Χριστό» (Θφ).

Ματθ.13,17 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι⁽¹⁾ ἐπεθύμησαν⁽²⁾ ἰδεῖν ἃ βλέπετε⁽³⁾, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε⁽³⁾, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Μετάφραση: Και οι πνευματικές σας αισθήσεις είναι μακάριες, διότι αληθινά σας λέω ότι πολλοί προφῆτες και δίκαιοι επεθύμησαν να δουν αυτά που βλέπετε εσείς, και δεν αξιώθηκαν να τα δουν. Επεθύμησαν και να ακούσουν αυτά που εσείς ακούτε, και δεν τα άκουσαν. Διότι έζησαν σε παλιότερα χρόνια και δεν πρόφθασαν να δουν την επίγεια παρουσία μου.

(1) «Δίκαιους να εννοήσεις τους άλλους αγίους, οι οποίοι ακούγοντας τα σχετικά με το Χριστό από τους προφῆτες, επιθύμησαν να δουν και να ακούσουν αυτά που τους φανέρωσαν» (Ζ).

(2) «Αυτοί βλέπουν όχι μόνο όσα δεν είδαν οι προφῆτες, αλλά και αυτά που επιθύμησαν εκείνοι να δουν· διότι εκείνοι μεν μόνο μέσω της πίστης είδαν, ενώ αυτοί και με την όψη και πολύ σαφέστερα» (Χ). «Σε δύο πράγματα υπερέχουν από τους προφῆτες οι απόστολοι, και στο ότι σωματικά είδαν, και στο ότι μυήθηκαν τα θεία με πιο πνευματικό τρόπο» (Θφ).

(3) «Την παρουσία μου, εννοεί, τα ίδια τα θαύματα, τη φωνή, τη διδασκαλία» (Χ).

Ματθ.13,18 ὑμεῖς⁽¹⁾ οὖν⁽²⁾ ἀκούσατε τὴν παραβολὴν⁽³⁾ τοῦ σπείραντος.

Μετάφραση: Εσείς λοιπόν που δεχθήκατε από τον Θεό τη δωρεά να γνωρίστε τα μυστήρια της βασιλείας των ουρανών, ακούστε τη σημασία της παραβολής του σπορέα.

(1) Σε έντονη αντίθεση με το λαό (b). «Εσείς οι πιστοί» (Ζ).

(2) Αφού σας έχει δοθεί να γνωρίζετε τα μυστήρια, λοιπόν (L), και αφού τα μάτια σας βλέπουν και μπορείτε να κατανοείτε τα μυστήρια της βασιλείας των ουρανών (a).

(3) Δηλαδή τη σημασία της παραβολής (S).

Ματθ.13,19 παντός ακούοντος⁽¹⁾ τὸν λόγον τῆς βασιλείας⁽²⁾ καὶ μὴ συνιέντος⁽³⁾, ἔρχεται ὁ πονηρὸς⁽⁴⁾ καὶ αρπάζει⁽⁵⁾ τὸ ἐσπαρμένον⁽⁶⁾ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν⁽⁷⁾ σπαρεῖς⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Από κάθε άνθρωπο που ακούει το λόγο της βασιλείας και εξαιτίας αδιαφορίας και ψυχρότητας δεν τον εννοεί, ἔρχεται ο πονηρὸς και αρπάζει εκείνο που έχει σπαρεί στην καρδιά του. Αυτὸς εἶναι ο πνευματικὸς σπόρος που σπάρθηκε κοντὰ στο δρόμο· δηλαδή ο ἄνθρωπος στου οποίου τη ράθυμη ψυχὴ ἔπεσε ως σπόρος ο λόγος του θείου κηρύγματος, ἀλλὰ αὐτὸς δεν κατάλαβε τίποτε απ' αὐτόν.

(1) Ανακόλουθο σχῆμα=Το σπαρμένο στην καρδιά καθενὸς που ακούει το λόγο και δεν καταλαβαίνει, ἔρχεται ο πονηρὸς και το αρπάζει (δ). Εβραϊκὸς τρόπος ἐκφρασης (L).

(2) Το λόγο του οποίου περιεχόμενο εἶναι η βασιλεία του Θεοῦ (δ).

(3) «Με την ἐννοία ὅτι δεν ἔβαλε το λόγο στο βάθος της καρδιάς, ἀλλὰ ἀπλῶς τον ακούει» (Z). Δεν κατάλαβε λόγω ἀφροντισίας και ἀπροσεξίας (ο). Δεν φρόντισε να κρύψει μέσα του και να ἀφομοιώσει και να κάνει κτῆμα του με την με πίστη ἀποδοχή και μελέτη (δ). «Με αὐτό προτρέπει να φροντίζουμε για την κατανόηση· διότι ἀν ἀπὸ αὐτόν που δεν κατάλαβε ἀρπάζεται ο σπόρος, πρέπει να ἀποκτήσουμε σύνεση και να καλύψουμε τον σπόρο στη γη, στη μνήμη, για να ριζοβολήσει» (Ω).

(4) «Πονηρὸ λέει το διάβολο» (Z).

(5) Δηλαδή βίαια και με γρήγορη πανουργία, σαν πτηνὸ ἀρπαχτικὸ (b). Η ἀσθενὴς ἐντύπωση που παράχθηκε σε αὐτόν ἀπὸ την ἀκρόαση του λόγου φεύγει και χάνεται με την ἐπενέργεια του σατανά (ο).

(6) Κυρίως το θηικὸ ἀποτέλεσμα που παράχθηκε ἀπὸ τη διδασκαλία (S). «Διότι κατὰ τρόπο επιπόλαιο βρισκόταν χωρὶς να ἔχει κρυφτεῖ» (Z). Βάζει στον ἄνθρωπο ἄλλες σαρκικὲς ιδέες και ἐπιθυμίες (δ) και ἐξουδετερώνει ἔτσι ἀκοπα και ἀμέσως κάθε ἐπίδραση ἀπὸ το ἀγαθὸ σπέρμα.

(7) «Δρόμος ονομάστηκε ο τεμπέλης, που ἀκουσε μεν το λόγο της διδασκαλίας, ἀλλὰ λόγω τεμπελιάς δεν ἐκρυσσε αὐτόν στην καρδιά του, ἀλλὰ σαν δρόμος καταπατημένος και για αὐτὸ σκληρὸς, τον εἶχε να βρίσκεται στην ἄκρη» (Z).

(8) Αυτὸς που σπάρθηκε στο δρόμο. Ἡ «το σπάρθηκε δεν θα το ἐννοήσουμε για τον σπόρο, ἀλλὰ για τη γη· δηλαδή αὐτὸς εἶναι η γη που σπάρθηκε στο δρόμο» (Z).

Ἡ, πιο σωστά, εἶναι ο λόγος του Θεοῦ, ο οποίος ὁμως ἀπὸ τη στιγμή που σπάρθηκε στη διάνοια του ἀκροατῆ ἐγίνε μία πραγματικότητα στη διάνοια του ἀκροατῆ, και για αὐτὸ

αναφέρεται ο λόγος αντί για αυτόν που τον ακούει. Επομένως με την έκφραση ο επι την οδόν, τα πετρώδη, τας ακάνθας κλπ. σπαρείς, παρουσιάζεται η κατάσταση του λόγου με το που μπήκε στο νου του ανθρώπου, η οποία συγχρόνως είναι η ίδια η πνευματική κατάσταση του ανθρώπου (δ).

Το σπαρμένο σπέρμα ταυτίζεται με το ζωντανό άνθρωπο που το δέχεται· βλαστάνει αυτό σε ανθρώπινο χαρακτήρα και συμπεριφορά (S).

Ματθ.13,20 ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς⁽¹⁾, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθύς⁽²⁾ μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν⁽³⁾.

Μετάφραση: Κι εκείνος που σπάρθηκε στο πετρώδες έδαφος είναι ο άνθρωπος που ακούει το λόγο του ευαγγελίου κι αμέσως τον δέχεται με χαρά.

(1) «Η γη που σπάρθηκε στα πετρώδη μέρη» (Z). Συγχέεται και εδώ και στους επόμενους στίχους ο σπόρος και ο ζωντανός άνθρωπος που δέχεται τον σπόρο, για τον λόγο που εξηγήσαμε προηγουμένως.

(2) Μεγάλη βιασύνη και χαρά δεν είναι πάντοτε το καλύτερο σημάδι, όταν η όλη δύναμη ξεχύνεται σε εξωτερικές επιδείξεις και καταναλώνεται σε αυτές (b).

(3) «Πετρώδη μέρη είναι ο μικρόψυχος, που έκρυψε μεν το σπαρμένο στην καρδιά του, αλλά δεν έχει πολλή γη, δηλαδή σταθερότητα» (Z).

Ματθ.13,21 οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν⁽¹⁾ ἐν ἑαυτῷ⁽²⁾, ἀλλὰ πρόσκαιρός⁽³⁾ ἐστὶ, γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ⁽⁴⁾ διὰ τὸν λόγον⁽⁵⁾ εὐθύς⁽⁶⁾ σκανδαλίζεται⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Ο λόγος όμως δεν ρίχνει μέσα του βαθιές ρίζες, αλλά ο άνθρωπος αυτός είναι ασταθής, και η προθυμία που έδειξε διαρκεί λίγο χρόνο. Κι όταν συμβεί θλίψη ή διωγμός για το λόγο του ευαγγελίου, αμέσως ο άνθρωπος αυτός σκοντάφτει και χάνει τον ενθουσιασμό και την πίστη του.

(1) Η οποία προφανώς είναι αναγκαία και φυτρώνει για αυτόν το λόγο (b). «Ρίζα εννοεί την σταθερότητα» (Z). Δεν έχει θέληση να βάλει σε πράξη το λόγο (δ).

(2) =Στη φύση του ή την πνευματική του ύπαρξη (ο).

(3) «Τον ευμετάβολο εννοεί, ο οποίος και όταν διδάσκεται αμέσως παίρνει και όταν πειράζεται αμέσως αποβάλλει» (Z). Αυτός που διαρκεί λίγο χρόνο (g).

(4) Οι λέξεις υπαινίσσονται ότι οι μαθητές του Χριστού άρχισαν ήδη να αντιμετωπίζουν εχθρότητες (S). «Θλίψη που προκαλείται από τους γονείς ή συγγενείς ή συνεργάτες ή νομιζόμενους φίλους· διωγμό από την άλλη, διότι κάποιοι οδηγούνται για το λόγο του Θεού σε ηγεμόνες και βασιλιάδες· γενικά λοιπόν και τα δύο αυτά τα ονόμασε «πειρασμούς» ο Λουκάς» (Ω).

(5) «Λόγο εδώ εννοεί το λόγο της πίστης» (Z). Σε όλο το κεφάλαιο αυτό η λέξη λόγος σημαίνει το ευαγγέλιο της βασιλείας (a).

(6) Ό,τι γρήγορα αποκτά κάποιος, γρήγορα και το χάνει (b).

(7) Βρίσκει εμπόδιο από το λόγο αυτό και καταστρέφεται η πίστη του (δ).

Ματθ.13,22 ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁽¹⁾ σπαρείς⁽²⁾, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου⁽³⁾ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου⁽⁴⁾ συμπνίγει⁽⁵⁾ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.

Μετάφραση: *Κι εκείνος που σπάρθηκε στα αγκάθια είναι ο άνθρωπος που ακούει το λόγο, αλλά η βασανιστική του ζάλη και φροντίδα για την επίγεια ζωή και η απάτη που του προξενεί ο πλούτος με την προσκόλληση στο χρήμα και με την ευκολία των απολαύσεως και τη ματαιότητα της επιδείξεως πνίγουν το λόγο και γίνεται άκαρπος.*

(1) «Αγκάθια είναι η φροντίδα της ζωής, που κεντά και τρυπά και βασανίζει την ψυχή· επιπλέον δε είναι και η απάτη του πλούτου» (Z).

(2) «Η γη που σπάρθηκε στα αγκάθια» (Z).

(3) Η ανησυχία και η ταραχή, που προξενείται από την προσκόλληση στα πράγματα του κόσμου (F). «Λέει αυτού του αιώνα αντί για «αυτής της ζωής». Διότι υπάρχει και άλλος αιώνας, η μέλλουσα ζωή, ο κυρίως αιώνας, διότι υπάρχει παντοτινά και ποτέ δεν τελειώνει» (Z). «Η «μέριμνα όλων των εκκλησιών» όμως που λέει ο απόστολος, δεν είναι μέριμνα αυτού του αιώνα» (Ω).

(4) «Διότι όλα τα σχετικά με τον πλούτο είναι απάτη· διότι είναι μόνο ονόματα και δεν εδράζονται στα πράγματα· διότι και η ηδονή και η δόξα και ο καλλωπισμός και όλα αυτά είναι φαντασία, και όχι η αλήθεια των πραγμάτων» (X).

(5) «Διότι ποιός που μεριμνά για τα του κόσμου και εμβαθύνει στους περισπασμούς της σάρκας μπορεί να προσέχει στα λόγια σχετικά με το Θεό;... Διότι πώς μπορεί να μπει η περί Θεού ιδέα σε ψυχή που θλίβεται από σκέψεις που την έχουν κυριεύσει από πριν;» (B).

«Δεν είπε ο αιώνας πνίγει, αλλά η μέριμνα του αιώνα, ούτε ο πλούτος, αλλά η απάτη του πλούτου. Μην κατηγορούμε λοιπόν τα πράγματα αλλά τη διάθεση την διεφθαρμένη· διότι είναι δυνατόν και να είναι πλούσιος κάποιος και να μην εξαπατάται· και να ζει σε αυτόν τον αιώνα και να μην πνίγεται από τις φροντίδες» (X).

Ματθ.13,23 ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιῶν⁽¹⁾· ὃς δὴ καρποφορεῖ⁽²⁾ καὶ ποιεῖ ὃ⁽³⁾ μὲν ἑκατόν⁽⁴⁾, ὃ δὲ ἐξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ο σπόρος όμως που σπάρθηκε στην καλή και εύφορη γη είναι ο άνθρωπος που ακούει το λόγο και τον κατανοεί. Κι αυτός λοιπόν παράγει καρπό, και αποδίδει άλλος εκατό κι άλλος εξήντα κι άλλος τριάντα φορές περισσότερο.

(1) «Δηλαδή κρύβει στο βάθος της καρδιάς ώστε να μην μπορεί κάποιος να το πειράξει» (Z). Τον κατανοεί επειδή συμφωνεί με το πνευματικό του φρόνημα (δ). Κατανοεί αυτόν σε όλες τους τις σχέσεις και πραγματικότητες (ο).

(2) Για το καρποφορώ με μεταφορική έννοια δεσ Ρωμ. ζ 4, Κολ. α 6,10 (S). Λέγεται εδώ για τους ανθρώπους, οι οποίοι αποδεικνύουν με έργα τη γνώση της θρησκείας (g). Το αληθινό και μόνο κριτήριο του χριστιανικού χαρακτήρα βρίσκεται στους καρπούς της ευσέβειας (ο).

(3) Αυθεντική γραφή ο μεν... ο δε... ο δε.

«Όπως ακριβώς διαφέρουν μεταξύ τους αυτοί που χάνονται, έτσι πάλι διαφέρουν μεταξύ τους και αυτοί που σώζονται. Διότι τρεις μεν κατηγορίες απαρίθμησε αυτών που χάνονται, εννοώ δηλαδή τους ράθυμους, τους μικρόψυχους και αυτούς που είναι δούλοι στις μέριμνες του βίου και στην απάτη του πλούτου· τρεις λοιπόν πάλι τάξεις αναφέρει και αυτών που σώζονται, εννοώ δηλαδή, αυτούς που καρποφορούν εκατό, τους άλλους εξήντα και τους τριάντα» (Z).

(4) «Με το εξήντα και το τριάντα και το εκατό δήλωσε την ποικιλότητα της αρετής· διότι δεν δείχνουν όλοι ίση την ακρίβεια της αρετής· αλλά άλλοι μεν φροντίζουν για αυτήν λιγότερο και άλλοι περισσότερο» (Ω).

«Με αυτούς του εκατό δήλωσε την τέλεια καρποφορία της αρετής· με αυτούς του εξήντα τη μέση, και με αυτούς του τριάντα την κατώτερη» (Z).

(5) Από τις ερμηνείες οι οποίες από τον Κύριο δόθηκαν στην παραβολή του σποριά και στην ακόλουθη παραβολή των ζιζανίων, αποδεικνύεται, ότι είναι ορθό να αναζητά ο ερμηνευτής κάποια σημασία και για κάποιες από τις λεπτομέρειες στις παραβολές, όχι όμως πάντοτε και για όλες. Στην παραβολή του σποριά σχεδόν όλες οι λεπτομέρειες εξηγούνται.

Και στην ακόλουθη των ζιζανίων κάποιες ερμηνεύονται (ο σποριάς, το αγαθό σπέρμα, ο εχθρός, τα ζιζάνια, ο αγρός, ο θερισμός και οι θεριστές) αλλά και κάποιες άλλες (ο ύπνος των ανθρώπων, η αναχώρηση του εχθρού, οι δούλοι του οικοδεσπότη, το δέσιμο σε δέματα) δεν ερμηνεύονται. Απαιτείται παρόλ' αυτά μεγάλη διάκριση, για να κρίνει κάποιος, εάν κάποιες λεπτομέρειες στις παραβολές κρύβουν πράγματι νόημα, και αν κρύβουν, ποιες είναι οι λεπτομέρειες αυτές.

Νωρίτα στην ιστορία της εκκλησίας η φαντασία άρχισε να εκτρέπεται σε υπερβολές στην αλληγορία των λεπτομερειών. Για αυτό και ο Τερτυλλιανός (De Rudic. 9) διαμαρτύρεται, ενώ ο Χρυσόστομος (στο Ματθ. ομιλ. 64,3) παρατηρεί: «Δεν πρέπει να περιεργαζόμαστε κατά λέξη όλα όσα είναι στις παραβολές, αλλά αφού μάθουμε το σκοπό, για τον οποίο πλάστηκε η παραβολή, αυτόν ας κάνουμε κτήμα μας και τίποτα παραπέρα να μην πολυεξετάζουμε» (p).

Στιχ. 24-30. Η παραβολή των ζιζανίων.

Ματθ.13,24 Ἄλλην παραβολὴν⁽¹⁾ παρέθηκεν⁽²⁾ αὐτοῖς λέγων· ὡμοιώθη⁽³⁾ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽⁴⁾ ἀνθρώπῳ⁽⁵⁾ σπείραντι καλὸν⁽⁶⁾ σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Ο Κύριος τους δίδαξε και μια άλλη παραβολή. Η βασιλεία των ουρανών, η Εκκλησία δηλαδή που θα κατακτήσει τον κόσμο ολόκληρο, και ο λόγος της αλήθειας που κηρύττει σ' όλο τον κόσμο δια της Εκκλησίας, μοιάζει με άνθρωπο που έσπειρε καλό σπόρο στο χωράφι του. Έτσι ο Κύριος σπέρνει πάντοτε τον καλό σπόρο της σωτήριας αλήθειας στον κόσμο που κατακτάται από την Εκκλησία.

(1) Την παραβολή των ζιζανίων. «Ποιά διαφορά υπάρχει ανάμεσα σε αυτήν και την προηγούμενη παραβολή;... Εκείνη μεν η παραβολή (του σπορέως) λέει ότι δεν δέχτηκαν τη διδασκαλία του· ενώ αυτή λέει, ότι δέχτηκαν και νοθευτές» (X).

Συνδέεται η παραβολή αυτή με αυτήν του σποριά, λόγω της ομοιότητας την οποία παρουσιάζει η υπόθεση και των δύο. Η του σποριά διαπραγματεύεται για διάφορα εδάφη που παρήγαγαν από το ίδιο σπέρμα ποικίλλες σοδειές από το μηδέν μέχρι το εκατονταπλάσιο. Η των ζιζανίων μιλά για το ίδιο έδαφος που παρήγαγε μικτή σοδειά από μικτή σποριά.

(2) Ή, έβαλε μπροστά τους για να την κάνουν δική τους όπως η τροφή τοποθετείται μπροστά στον φιλοξενούμενο (S). Ή, πρόβαλε για διδασκαλία. Δες και Εξόδ. ιθ 7 (g), έβαλε μπροστά τους, εξέθεσε, δίδαξε (δ).

(3) Απέκτησε ομοιότητα (g)· έγινε όμοια (δ).

(4) Βασιλεία των ουρανών εννοείται εδώ η πάνω στη γη ορατή εκκλησία και με την παραβολή δηλώνεται η ποικιλία των καλών και κακών χαρακτήρων, οι οποίοι με το κήρυγμα εισάγονται στην εκκλησία και τελικά διαχωρίζονται κατά την ημέρα της κρίσεως (ο).

(5) «Τον εαυτό του ονομάζει, ο οποίος ομοιώθηκε με άνθρωπο, αφού ενανθρώπησε» (Z).

(6) Καλής ποιότητας σπέρμα (ο).

(7) «Αγρός του είναι ο κόσμος, επειδή είναι δημιούργημα και κτήμα του» (Z) και ως πεδίο δράσης ιεραποστολικής.

Ματθ.13,25 ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους⁽¹⁾ ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς⁽²⁾ καὶ ἔσπειρε ζιζάνια⁽³⁾ ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου⁽⁴⁾ καὶ ἀπῆλθεν⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Την ώρα όμως που κοιμούνταν οι άνθρωποι του, ήλθε ο εχθρός του, ο διάβολος δηλαδή, κι έσπειρε ανάμεσα στο σιτάρι ήρα, το ζιζάνιο των σιτηρών, κι έφυγε.

(1) Ή, «φανερώνει τους διδασκάλους, τους φύλακες των ορθοδόξων» (Z) και «δεν είναι μικρός ο κίνδυνος με τον οποίο απειλεί εδώ τους αρχηγούς, στους οποίους κατεзоχήν έχει εμπιστευτεί τη διαφύλαξη του χωραφιού» (X).

Ή, πιο σωστά, αυτό λέγεται για διακόσμηση της παραβολής, για αυτό και ο Σωτήρας απλώς αναφέρει αυτό χωρίς να το εξηγεί καθόλου στην ερμηνεία της παραβολής (δ). «Και σε τι διαφέρουν αυτοί που κοιμούνται με αυτούς που σπάρθηκαν στο δρόμο; Πολύ. Διότι εκεί αμέσως άρπαξε· διότι δεν το άφησε ούτε να ριζώσει· ενώ εδώ χρειάστηκε μεγαλύτερο τέχνασμα» (Ω).

Ο ύπνος εδώ δεν κατηγορείται. Μετά από έντιμο κόπο είναι δίκαιο να αναζητιέται στον ύπνο η ανάπαυση (p). Απλώς με αυτό δείχνεται ότι σε καιρό νύχτας έγινε η σπορά των ζιζανίων. Δεν εκφράζεται κατηγορία, διότι αν ξαγρυπνούν στα αμπέλια και τους αγρούς πριν τον τρυγητό και τον θερισμό, κανείς δεν θα σκεφτόταν να ξαγρυπνήσει για αγρό που μόλις προ ολίγου σπάρθηκε (L).

(2) «Εχθρό άνθρωπο ονομάζει τον διάβολο» (Ω). Θα ήταν εύκολο να παρουσιαστεί ότι οι σπόροι των ζιζανίων σκορπίστηκαν στον αγρό από την πνοή των ανέμων. Αλλά όπως στην παραβολή του σποριά ο Κύριος με τα πουλιά του ουρανού θέλησε να παραστήσει όχι απρόσωπους πειρασμούς, αλλά το σατανά, έτσι και εδώ παρουσιάζει τους βλαβερούς

σπόρους να σπέρνονται από πονηρό προσωπικό παράγοντα, ο οποίος σκορπίζει στον κόσμο ψευδαποστόλους και ψευδοδιδασκάλους.

«Δείχνει λοιπόν ότι μετά την αλήθεια είναι και η πλάνη· διότι όπως ακριβώς αφού σπάρθηκε το στάρι σπάρθηκαν μετά και τα ζιζάνια, έτσι μετά τους προφήτες οι ψευδοπροφήτες και μετά τους αποστόλους οι ψευδαπόστολοι και μετά το Χριστό ο αντίχριστος· διότι αν δεν δει τι θα μιμηθεί ο διάβολος ή ποιους τρόπους θα κάνει κακό, ούτε επιχειρεί ούτε γνωρίζει» (Ω).

(3) «Η ήρα στο στάρι» (Σουΐδας), αυτό που από τους βοτανολόγους ονομάζεται *Lolium temulentum*, που λέγεται από τους Άραβες ζαουάν ή ζιουάν (L).

(4) «Επειδή είδε, ότι ο μεν έκανε εκατό ο άλλος εξήντα και ο άλλος τριάντα, χρησιμοποιεί λοιπόν άλλο δρόμο. Επειδή δηλαδή δεν μπόρεσε να αρπάξει αυτό που ρίζωσε ούτε να το πνίξει ούτε να το κάψει, μελετά να πετύχει το σκοπό του με άλλη απάτη, παρεμβάλλοντας δηλαδή τα δικά του» (Χ). «Και ως εχθρός του γεωργού προσπαθεί να καταστρέψει τον κόπο του» (Ζ). Όχι στα άκρα του αγρού, αλλά σε αυτό το κεντρικότερο και περισσότερο καλλιεργημένο τμήμα του (ο).

(5) Έφυγε χωρίς να γίνει αντιληπτός (ο).

Ματθ.13,26 ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια⁽¹⁾.

Μετάφραση: Κι όταν βλάστησαν τα στάχυα κι έκαναν καρπό, τότε φάνηκαν τα ζιζάνια.

(1) «Τα ζιζάνια μέχρι μεν την καρποφορία, αυξάνουν μαζί κρυμμένα. Και μοιάζουν μεν με το στάρι στο καλάμι αλλά δεν μοιάζουν στον καρπό. Είναι όμως βλαβερά για το στάρι. Έτσι και οι αιρετικοί, μοιάζουν μεν με τους ορθόδοξους στο εξωτερικό σχήμα, δεν μοιάζουν όμως στην αρετή, η οποία είναι καρπός» (Ζ). «Όπως ακριβώς το ζιζάνιο μοιάζει στο στάρι, έτσι και η πλάνη· χρωματίζει από πάνω την αλήθεια με πολλά ομοιώματα»(Ω).

Ματθ.13,27 προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότη⁽¹⁾ εἶπον αὐτῷ· κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῶ ἄγρῳ⁽²⁾; Πόθεν⁽³⁾ οὖν ἔχει ζιζάνια⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Τότε ήλθαν οι δούλοι του οικοδεσπότη και του είπαν: Κύριε, δεν έσπειρες καλό σπόρο στο χωράφι σου; Από πού λοιπόν αυτό έχει ζιζάνια;

(1) «Οικοδεσπότης μεν είναι αυτός ως δεσπότης του κόσμου, ενώ ως δούλους του που λένε αυτά, πλάθει στην παραβολή τους ορθόδοξους που είναι πιο θερμοί στο ζήλο χάριν της

ευσέβειας, οι οποίοι πολλές φορές αγανακτώντας απορούν, πώς ο Θεός παραχωρεί να φυτρώνουν τέτοια ζιζάνια» (Ζ).

(2) Η έκπληξη των δούλων προκλήθηκε, όπως φαίνεται, από το πλήθος των ζιζανίων, τα οποία είχαν σπαρεί σε όλο τον αγρό. Εάν ήταν λίγα αυτά και αραιά εδώ και εκεί σκορπισμένα, δεν θα προκαλούσαν τέτοια έκπληξη (S). Η ερώτηση είναι τέτοια, ώστε η αναμενόμενη σε αυτήν απάντηση να είναι θετική. Οι δούλοι υπήρξαν μάρτυρες της σποράς του καλού σπέρματος (L).

(3) Οι δούλοι δεν γνώριζαν ποιος έσπειρε τα ζιζάνια και πότε (b).

(4) Το άναρθρο ζιζάνια=τέτοια κακά και βλαβερά σπέρματα (δ).

Ματθ.13,28 ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς· ἐχθρὸς ἄνθρωπος⁽¹⁾ τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ⁽²⁾· θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν⁽³⁾ αὐτά;

Μετάφραση: Κι εκείνος τους είπε: Κάποιος εχθρός το έκανε αυτό. Και οι δούλοι του είπαν: Θέλεις λοιπόν να πάμε και να τα μαζέψουμε;

(1) «Άνθρωπο ονόμασε τον διάβολο» (Ζ).

(2) «Σκέφτονται πώς να απομακρύνουν το ταχύτερο την ασθένεια. Και δεν ζητούν απλώς και μόνο αυτό· διότι δεν αποφασίζουν μόνοι τους, αλλά περιμένουν τι θα τους πει ο κύριός τους, λέγοντας, θέλεις;» (Χ).

(3) «Να τα μαζέψουμε ξεριζώνοντάς τα βίαια και θερίζοντάς τα με τα ξίφη» (Ζ).

Ματθ.13,29 ὁ δὲ ἔφη· οὐ⁽¹⁾, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον⁽²⁾·

Μετάφραση: Εκείνος όμως είπε: Όχι, διότι οι ρίζες των ζιζανίων είναι μπλεγμένες μέσα στο χώμα με τις ρίζες του σιταριού και υπάρχει φόβος μήπως, όταν θα συλλέγετε τα ζιζάνια, ξεριζώσετε μαζί μ' αυτά και το σιτάρι.

(1) «Τι λοιπόν κάνει ο δεσπότης; Εμποδίζει» (Χ). Ο ζήλος των αγαθών δεν κατηγορείται αλλά επαναφέρεται στην τάξη (b).

(2) Οι ρίζες είναι τόσο μπλεγμένες μεταξύ τους μέσα στο έδαφος, ώστε υπήρχε πραγματικός κίνδυνος, την ώρα που θα ξερίζωναν τα ζιζάνια να ξεριζωθεί μαζί με αυτά και το σιτάρι (S).

«Ή, αυτό εννοεί, ότι δηλαδή, αν πρόκειται να πάρουμε τα όπλα και να σφάζουμε τους αιρετικούς, τότε αναγκαστικά πολλοί και από τους αγίους θα φονεύονται, ή, ότι από αυτά τα ζιζάνια ενδέχεται πολλοί να μεταβληθούν και να γίνουν σιτάρι» (Χ).

«Όπως για παράδειγμα εάν ο Ματθαίος όταν ήταν ζιζάνιο, κοβόταν από τη ζωή, τότε θα κοβόταν μαζί του και το σιτάρι του λόγου που επρόκειτο ύστερα να βλαστήσει από αυτόν. Ομοίως και ο Παύλος και ο ληστής. Διότι αυτοί αν και ήταν ζιζάνια δεν κόπηκαν, αλλά τους επιτράπηκε να ζουν για να αυξηθεί η μετά από αυτά αρετή τους» (Θφ).

Ο Χριστός δεν δίνει κάποια εξήγηση για τους δούλους, οι οποίοι πρότειναν το ξερίζωμα των ζιζανίων. Δεν είναι λοιπόν ανάγκη να ζητήσουμε εμείς τέτοια. Υπάρχουν πάντοτε πρόσωπα, έτοιμα να προτείνουν δραστικά φάρμακα για πραγματικά ή υποτιθέμενα κακά, και σε αυτά αναφέρεται το κύριο δίδαγμα, που παρέχει η παραβολή.

Οι άνθρωποι δεν πρέπει να προτρέχουν και να προλαβαίνουν την κρίση του Θεού, διότι με αυτές τις απόπειρές τους θα προκαλέσουν περισσότερο κακό παρά καλό. Δεν έχουν επαρκή γνώση. Δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν πάντα, πώς να διακρίνουν το κακό από το αγαθό, ούτε γνωρίζουν ποιες συνέπειες μπορεί να έχει πάνω στο αγαθό η απομάκρυνση του κακού. Ενδέχεται κάποιο φυτό που βλαστάνει να παραγνωριστεί ως κακό, ενώ είναι αγαθό. Και οι ζωές του κακού και του αγαθού ανθρώπου συχνά μπλέκονται τόσο στενά, ώστε η βίαιη απομάκρυνση του ενός να προκαλέσει βλάβη στον άλλον (ρ).

Ματθ.13,30 ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ⁽¹⁾, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς⁽²⁾· συλλέξατε πρῶτον⁽³⁾ τὰ ζιζάνια καὶ δέσατε αὐτὰ εἰς δέσμας⁽⁴⁾ πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Αφήστε να μεγαλώνουν και τα δύο μέχρι την εποχή του θερισμού. Και τον καιρό του θερισμού, δηλαδή της τελικής κρίσεως, θα πω στους θεριστές αγγέλους μου: Μαζέψτε πρώτα τα ζιζάνια και δέστε τα σε δεσμίδες για να τα κατακάψετε. Δηλαδή ξεχωρίστε τους πονηρούς ανθρώπους και ρίξτε τους όλους μαζί στη φωτιά της αιωνίου κολάσεως. Το σιτάρι όμως μαζέψτε το στην αποθήκη μου. Τους αγαθούς δηλαδή και εναρέτους συνάξτε τους στην ουράνια βασιλεία.

(1) «Θερισμό λέει την συντέλεια του κόσμου» (Ζ). Με παραβολικό τρόπο ο χρόνος της έσχατης κρίσης, κατά τον οποίο οι αγαθοί συνάγονται στη βασιλεία του Θεού και οι πονηροί παραδίδονται σε απώλεια (g).

Τα ζιζάνια απορροφούν τον ίδιο όπως τα στάχυα χυμό από τη γη, ωριμάζουν με τις ίδιες ηλιακές ακτίνες, αλλά προετοιμάζονται να καούν το καλοκαίρι. Έτσι και αυτοί που στερούνται

της χάρης ακούνε τις ίδιες εντολές του ευαγγελίου, δέχονται την ίδια διδασκαλία από τους πιστούς διακόνους του Κυρίου, έχουν την ίδια Βίβλο, κάθονται γύρω από το ίδιο τραπέζι της κοινωνίας και όμως ετοιμάζονται για απώλεια (ο).

(2) Εδώ οι θεριστές διακρίνονται από τους δούλους που πρότειναν το ξερίζωμα των ζιζανίων. «Θεριστές τώρα ονομάζει τους αγγέλους» (Ζ).

(3) Έτσι ώστε οι αγαθοί να μπορέσουν να δουν την τιμωρία των πονηρών και οι πονηροί να μη δουν τη δόξα των αγαθών (b).

(4) Η δέσμη ή όπως άλλοι γράφουν η δεσμή της δεσμής=δεμάτι (g). «Δέστε τους μεταξύ τους... Διότι οι συμμετοχοί στην ίδια αμαρτία θα γίνουν συμμετοχοί και στην ίδια κόλαση και μαζί θα υποστούν την τιμωρία» (Ζ).

(5) «Τα παραπλήσια απείλησε και ο Βαπτιστής... στο τρίτο κεφάλαιο... και αναζήτησε σε εκείνο και θα βρεις τι σημαίνει το κάψε και τι η αποθήκη» (Ζ).

Στιχ. 31-43. Η παραβολή του σιναπιού και της ζύμης. Εξήγηση της παραβολής των ζιζανίων.

Ματθ.13,31 Ἄλλην παραβολὴν⁽¹⁾ παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽²⁾ κόκκῳ σινάπεως⁽³⁾, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἄγρῳ⁽⁴⁾ αὐτοῦ·

Μετάφραση: Τους δίδαξε και μια άλλη παραβολή: Η αύξηση και εξάπλωση της επίγειας Εκκλησίας μου, καθώς και του λόγου της αληθείας που κηρύττεται μέσα σ' αυτήν, μοιάζει με το μικρό σπόρο του σιναπιού, που τον πήρε κάποιος άνθρωπος και τον έσπειρε στο χωράφι του.

(1) Η παραβολή φαίνεται να περιγράφει τη μελλοντική διάδοση του λόγου ή της διδασκαλίας της βασιλείας. Ξεκινώντας από μικρή αρχή με τη διδασκαλία του Χριστού στην Παλαιστίνη, θα διαδοθεί αστραπιαία και θα κερδίσει πολλούς οπαδούς (a). «Με την παραβολή αυτή προαναγγέλλει την αύξηση του κηρύγματος» (Ζ).

«Διότι πράγματι οι μαθητές ήταν και από όλους ασθενέστεροι και από όλους κατώτεροι, αλλά όμως επειδή ήταν μεγάλη η μέσα τους δύναμη, εξαπλώθηκε παντού στην οικουμένη» (Χ).

(2) Ή, η εκκλησία είναι όμοια με κόκκο σιναπιού (δ), δηλαδή η αύξηση και εξάπλωση της πάνω στη γη ορατής εκκλησίας (ο). Ή, «βασιλεία των ουρανών λέει τώρα τον λόγο της πίστης επειδή είναι αρραβώνας της βασιλείας των ουρανών» (Ζ).

(3) Δεν είναι τελείως σαφές ποιο φυτό εννοείται με το σινάπι. Πιθανόν να πρόκειται για το *sinaris nigra* (p). «Παρομοιάζει αυτόν (τον λόγο της πίστης) με κόκκο σιναπιού, διότι όταν σπείρεται είναι μικρός μεν και περιγράφεται εύκολα... όταν όμως, αφού καλλιεργηθεί, αυξηθεί με τα ποτίσματα του θείου πνεύματος, ξεπερνά κάθε λόγο και φαίνεται ψηλότερος από όλους» (Z), «και δείχνει ότι οπωσδήποτε θα επεκταθεί το κήρυγμα» (X).

(4) «Αγρός λέγεται ο κόσμος επειδή καλλιεργείται σε αυτόν το λογικό σιτάρι» (Z).

Ματθ.13,32 ὁ μικρότερον⁽¹⁾ μὲν ἐστὶ πάντων τῶν σπερμάτων⁽²⁾, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων⁽³⁾ ἐστὶ καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε⁽⁴⁾ ἔλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ο κόκκος αυτός είναι βέβαια μικρότερος απ' όλους τους σπόρους· όταν μεγαλώσει, ξεπερνάει όλα τα λαχανικά και τους θάμνους, και γίνεται δέντρο, ώστε να έρχονται τα πουλιά του ουρανού και να φωλιάζουν στα κλαδιά του. Έτσι και η αύξηση και εξάπλωση της Εκκλησίας μου, καθώς και ο λόγος μου που σπείρεται απ' αυτήν στις ψυχές των ανθρώπων, στην αρχή φαίνονται αφανή και ασήμαντα. Βαθμιαία όμως οι κατακτήσεις τους γίνονται καταπληκτικές. Ο λόγος του ευαγγελίου που κηρύττεται δια της Εκκλησίας, η οποία ολοένα εξαπλώνεται, όταν καλλιεργηθεί από τη χάρη του Αγίου Πνεύματος, δημιουργεί τεράστια και καταπληκτικά αποτελέσματα και φέρνει προστασία και ανάπαυση στις ψυχές.

(1) Υπάρχουν μεν στη βοτανική παραδείγματα και μικρότερων σπερμάτων που μεγαλώνουν πάρα πολύ, αλλά αυτό είναι πιο λαϊκό, διότι πρόκειται για γνωστό και σε όλους οικείο φυτό (δ). Μικρός σαν σινάπι ήταν παροιμία ιουδαϊκή για δήλωση ελάχιστου μορίου (p). Λέγεται εδώ και σε αντίθεση με το «μεγαλύτερο από τα λάχανα» που ακολουθεί (ο).

(2) «Είναι μικρότατο μεν στην ποσότητα, αλλά μέγιστο στην ποιότητα δηλαδή στη δύναμη» (Z).

(3) Όπως η μολόχα έτσι και το σινάπι μπορεί στα θερμά κλίματα να φτάσει το ύψος 10 ποδιών και να γίνει μικρό δέντρο· η σύγκριση εδώ γίνεται μεταξύ σπέρματος και φυτού (δ). «Σύμφωνα με την ομοιότητα λοιπόν αυτού του σπέρματος και οι μαθητές, ενώ ήταν λίγο ποίμνιο αυξήθηκαν σε άπειρο» (Z).

(4) Σημαίνει το αποτέλεσμα του μεγέθους, το οποίο παίρνει το σινάπι (ο).

(5) «Τα είπε αυτά για έμφαση του μεγέθους και της στερεότητάς του» (Z). Το δέντρο γίνεται στα πτηνά τόπος ανάπαυσης και προστασία κατά του καύσωνα του ηλίου (ο).

Ματθ.13,33 ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς⁽¹⁾· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽²⁾ ζύμη⁽³⁾, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυσεν⁽⁴⁾ εἰς ἀλεύρου σάτα⁽⁵⁾ τρία⁽⁶⁾, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Τους εἶπε καὶ μια ἄλλη παραβολή, γιὰ νὰ τους διδάξει ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ δὲν θὰ ἐπιβληθεῖ με ἐξωτερικὴ δύναμη καὶ βία, ὅπως περίμεναν οἱ Ἰουδαῖοι τὴ βασιλεία τοῦ Μεσσία, ἀλλὰ με ἐσωτερικὴ εἰρηνικὴ καὶ βαθμιαία ἐπίδραση καὶ ἀφοσίωση. Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ τὸ κήρυγμά της, εἶπε, μοιάζει με προζύμι, τὸ ὁποῖο πήρε μια γυναῖκα καὶ τὸ ἐκρυσεν σὲ μεγάλη ποσότητα ἀπὸ ἀλεύρι. Κι ἔμεινε ἐκεῖ κρυμμένο τὸ προζύμι, ὥσπου ζυμώθηκε ολόκληρο τὸ ζυμάρι. Ἔτσι καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τῆς γῆς με τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως σαν προζύμι θὰ εἰσχωρήσει σιγὰ - σιγὰ καὶ θὰ ἀναζυμώσει ὅλη τὴ μάζα τῆς ἀνθρωπότητος.

(1) Ἡ παραβολὴ τοῦ σιναπιοῦ ἀναφέρεται στὴν ἀνάπτυξη τῆς δυνάμης τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἡ παρούσα παραβολὴ ἀναφέρεται στὴ διεισδυτικὴ καὶ ἀφομοιωτικὴ δύναμη σὲ ξένη ὕλη ἕως ὅτου τὴν ἀφομοιώσει (ο).

(2) Δηλαδή ἡ κοινωνία τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πάνω στὴ γῆ ἐκκλησία καὶ συνεπῶς ἡ ἴδια ἡ ἐκκλησία (δ). Παρομοιάζεται ἐδῶ ἡ σιωπηλὴ αὐξηση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ με τὴ διεισδυτικὴ ἐπίδραση τοῦ προζυμιοῦ μέσα σὲ ολόκληρη τὴ μάζα τοῦ ζυμαριοῦ. Ἡ, «Βασιλεία τῶν οὐρανῶν πάλι πρέπει νὰ ἐννοήσουμε τὸν λόγο τῆς πίστεως» (Ζ). Ὁ λόγος τῆς βασιλείας σαν προζύμι θὰ διαδοθεῖ γρήγορα μέχρις ὅτου ἐκπληρωθεῖ ὁ σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ λόγος αὐτὸς διδάχτηκε (α). Καὶ οἱ δύο ἐκδοχὲς σοβαρές.

(3) Τὸ προζύμι χρησιμοποιεῖται γενικῶς ὡς μεταφορά γιὰ τὴν κακὴ ἐπίδραση, ἡ ὁποία διαταράσσει, ἐξογκώνει, προκαλεῖ οξύτητα καὶ σήψη. Ἐγινε ἀπὸ φθορά λέει ὁ Πλούταρχος. Γιὰ αὐτὸ τὸ προζύμι ἀπαγορευόταν κατὰ τὸ Πάσχα. Δες Α΄ Κορ. ε 6, Γαλ. ε 9. Ἀλλὰ ὁ Κύριος δὲν ἀποτρέπεται ἀπὸ τὶς σχέσεις αὐτὲς ἀπὸ τὸ νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ προζύμι γιὰ συμβολισμό τῆς ἀσφαλούς καὶ ἀθόρυβης ἐπίδρασης τοῦ ευαγγελίου (ρ).

«Καὶ ὅπως ἀκριβῶς τὸ προζύμι χώνεται μεν βαθειά, ἀλλὰ δὲν ἀφανίζεται, ἀλλὰ λίγο λίγο μεταβάλλει ὅλο τὸ ἀλεύρι ὥστε νὰ ἀποκτήσει τὶς δικές του ιδιότητες, τὸ ἴδιο θὰ συμβεῖ καὶ με αὐτὸ τὸ κήρυγμα» (Χ).

«Ὅπως ἀκριβῶς τὸ ζυμάρι, ἐνῶ εἶναι λίγο καὶ κρύβεται μέσα σὲ πολὺ ἀλεύρι, με τὴν ἀνάμιξη συνενώνει ὅλο τὸ ἀλεύρι σὲ ἓνα σῶμα, καὶ τὸ μεταβάλλει σὲ ἄλλο εἶδος ἀπὸ αὐτὸ ποὺ εἶχε πρὶν, καὶ ἐνῶ ἦταν νεκρὸ κατὰ κάποιον τρόπο, τοῦ δίνει ζωὴ καὶ τὸ κάνει νὰ φουσκώνει, ἐπειδὴ ἔχει δύναμη δραστικὴ· ἔτσι καὶ ὁ λόγος τῆς πίστεως, ἐνῶ εἶναι λίγος στὴν ποσότητα καὶ κρύβεται στὶς ψυχὲς πολλῶν ἀνθρώπων... ὅλους τοὺς συνενώνει σὲ ἓνα σῶμα τῆς ἐκκλησίας καὶ τοὺς μεταβάλλει σὲ ἄλλο τρόπο ζωῆς... ἔχοντας δύναμη ἀνείπτωτη» (Ζ).

(4) Δηλώνει την ήσυχη και απαρατήρητη είσοδο στον κόσμο της θείας ζύμης (δ). Υπήρχε κοινή προσδοκία, ότι η βασιλεία του Μεσσία θα ερχόταν εμφανέστατα, αιφνίδια και με επίδειξη δύναμης και δόξας. Η προηγούμενη και η παρούσα παραβολή διδάσκουν κάτι διαφορετικό. Ο κόκκος του σιναπιού κρύφτηκε στη γη, το ζυμάρι κρύφτηκε στο αλεύρι. Οι αρχές της Βασιλείας θα περνούσαν απαρατήρητες.

(5) «Ισοδυναμεί το σάτο με ένα μόδιο και μισό ιταλικό» (Ιωσήπου Ιουδ. Αρχ. 9,4,5). Ο μόδιος είναι το 1/6 του αττικού μεδίμνου=6 οκάδες. Τα τρία σάτα=27 οκάδες αλευριού, ποσό πολύ μεγάλο για μια γυναίκα. Θέλει όμως με αυτό το μέτρο να δείξει τη μεγάλη του ευαγγελίου ισχύ και επίδραση σε τόσους πιστούς (δ).

(6) «Κάποιοι (Θεόδ. Μοψουεστίας) σάτα τρία λένε τους Ιουδαίους, τους Σαμαρείτες και τους Έλληνες» (Ζ). Ο Αυγουστίνος θεωρεί ότι αναφέρεται στην καρδιά, την ψυχή και το πνεύμα του πιστού (δ). Ομοίως και ο Θφ. «τις τρεις δυνάμεις της ψυχής, το λογικό, το θυμικό και το επιθυμητικό». Πιο σωστά: «τρία εδώ είπε τα πολλά» (Χ). «Διότι συνηθίζουν πολλές φορές με τον αριθμό τρία να σημαίνουν τα πολλά» (Ζ).

(7) «Διότι δεν θα σταματήσει μένοντας κρυμμένος στις ψυχές των ανθρώπων, μέχρις ότου ενωθούν όλοι σε ένα, όλοι αυτοί που προόρισε η σοφία η οποία προγνωρίζει όλων τις διαθέσεις» (Ζ).

Ματθ.13,34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει⁽²⁾ αὐτοῖς⁽³⁾,

Μετάφραση: Όλα αυτά τα είπε ο Ιησούς με παραβολές στα πλήθη του λαού. Και χωρίς παραβολή δεν έλεγε τίποτε σ' αυτούς την εποχή εκείνη.

(1) Ο αόριστος αναφέρεται στη συγκεκριμένη περίπτωση που καθορίζεται από το «όλα αυτά». Το ακόλουθο «ελάλει» υποδηλώνει σταθερό τρόπο διδασκαλίας του Ιησού (L).

(2) «Εκείνο τον καιρό δηλαδή· διότι πολλά πολλές φορές είπε σε αυτούς χωρίς παραβολή» (Ζ).

(3) «Μιλούσε έτσι όχι για να αγνοούν, αλλά για να τους οδηγήσει να ρωτήσουν... και όμως κανείς δεν ρώτησε, αν και τους προφήτες πολλές φορές τους ρωτούσαν, όπως τον Ιεζεκιήλ, όπως πολλούς άλλους· αυτοί όμως δεν έκαναν τίποτα τέτοιο, παρόλο βεβαίως που όσα ειπώθηκαν ήταν ικανά να τους βάλουν σε αγωνία και να τους προκαλέσουν για ερώτηση» (Χ). Ο τρόπος της διδασκαλίας του Κυρίου υπήρξε σύμφωνος με την έλλειψη βαθύτερου ενδιαφέροντος στους πολλούς.

Ματθ.13,35 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου⁽¹⁾ λέγοντος⁽²⁾· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου⁽³⁾, ἐρεύξομαι⁽⁴⁾ κεκρυμμένα⁽⁵⁾ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Κι ἔτσι εκπληρώθηκε ἐκεῖνο που προφήτευσε ο προφήτης: Θα ἀνοίξω τὸ στόμα μου με παραβολές και θα πω ἀλήθειες που εἶναι κρυμμένες ἀπὸ τότε που ἀρχισε να δημιουργεῖται ο κόσμος.*

(1) Ἡ παράθεση ἀπὸ το Ψαλμ. οζ 2 που ἔχει τὴν ἐπιγραφή «συνέσεως τῷ Ἀσάφ». Συγγραφέας λοιπὸν εἶναι ὁ Ἀσάφ. Επειδὴ ὅμως ὁ Ἀσάφ αὐτὸς ὀνομάζεται ὁ προφήτης στὸ Β΄ Παραλ. κθ 30, ὁ Ματθαῖος δίνει ἐδῶ τὸν τίτλο αὐτὸν ἀντὶ να πει στους Ψαλμούς (L).

«Ἀπὸ ποιὸν ὅμως προφήτη εἰπώθηκαν αὐτὰ ἀν ὅχι ἀπὸ αὐτὸν ἐδῶ τὸν Ἀσάφ; Επειδὴ αὐτὸ δὲν το κατάλαβαν κάποιοι, πρόσθεσαν στὸ ευαγγέλιο τὴ φράση «δια Ἡσαΐου τοῦ προφήτου». Στὰ πιο ἀκριβῇ ὅμως ἀντίγραφα λέγεται ἔτσι ἀπλᾶ, χωρὶς τὴν προσθήκη «δια τοῦ Ἡσαΐου» (Ευσεβίου Εἰς τοὺς Ψαλμ. 462).

(2) Ὁ ψαλμωδὸς θα ἀναπτύξει τὰ διδάγματα τὰ ὁποῖα ἡ ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ περιέχει. Δὲν προφήτευσε κάτι που να ἀναφέρεται ἀμέσως στὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας τοῦ Μεσσία, ἀλλὰ ἡ μέθοδός του ἦταν ὅμοια με τὴ μέθοδο τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως λοιπὸν αὐτὸς χρησιμοποιοῦσε τὸ παρελθὸν τοῦ Ἰσραὴλ, γιὰ να βγάλει ἀπὸ αὐτὸ κάποιο ἠθικὸ δίδαγμα, ἔτσι και ὁ Χριστὸς χρησιμοποιοῦσε τὰ γεγονότα τῆς φύσης και τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, γιὰ να διδάξει τὶς ἀλήθειες τοῦ ευαγγελίου (p).

(3) Τὸ πρῶτο ἡμιστίχιο παρατίθεται σύμφωνα με τοὺς Ο΄. Στὸ δεύτερο ὅμως ἡμιστίχιο «ἡ μεν μετάφραση τῶν Ο΄ ἔγραψε: φθέγγομαι προβλήματα ἀπ’ ἀρχῆς· αὐτὸς ὅμως που μετέφρασε τὸ παρὸν ευαγγέλιο στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, εἶπε: ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, προτιμώντας τὸ ἐβραϊκὸ κείμενο» (Z).

(4) «Και τὸ ἐρεύγομαι σημαίνει μιλῶ» (Z). Σημαίνει πρῶτα βρύω, ἀναβρύω, βγάζω, ξεχύνω (δ). Τὸ ἐρεύγομαι σημαίνει ἀνάβλυση που χύνεται ἔξω, ἡ ὁποία ἀντηχεῖ λόγῳ τῆς ἀφθονίας και τῆς ὁρμῆς τοῦ νεροῦ (b). Σημαίνει λοιπὸν ἐδῶ ἀναγγέλλω με φωνὴ ἰσχυρὴ (F).

(5) Ὁ ψαλμωδὸς δὲν ἠθέλε να πει ἀπλῶς διδασκαλίες, ἀλλὰ αἰνίγματα ἐκθέτοντας τὶς οδοὺς τῆς θείας Πρόνοιας στὴν προστασία τοῦ Ἰσραὴλ. Πάντοτε ὁ Ἰσραὴλ ἀμάρτανε. Ὁ Θεὸς τὸν τιμωροῦσε και ἔτσι ἐπανέφερε αὐτὸν στὴν οδὸ τῆς σωτηρίας. Ἐτσι και ὁ Ἰησοῦς ἐξέθετε τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τὰ κρυμμένα μέχρι τὴ στιγμὴ ἐκείνη και ἀποκαλυπτόμενα τῶρα στους μαθητὲς (L). «Αἰνίγματα λοιπὸν εἶναι και οἱ ευαγγελικὲς παραβολές. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὰ αἰνίγματα ἔχουν κρυμμένη τὴν ἀλήθεια, ἔτσι λοιπὸν και αὐτές» (Z).

(6) «Εννοεί από την αρχή του κόσμου» (Ζ). Αφ' ότου κτιζόταν ο κόσμος (g). Δεν σημαίνει μόνο τη θεμελίωση, αλλά και το κτίσιμο του κόσμου (b).

Ματθ.13,36 Τότε άφεις τούς ὄχλους⁽¹⁾ ἤλθεν εἰς τὴν οἰκίαν⁽²⁾. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες⁽³⁾· φράσον⁽⁴⁾ ἡμῖν τὴν παραβολὴν⁽⁵⁾ τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Τότε, αφού άφησε το πλήθος του λαού, ήλθε στο σπίτι που φιλοξενούνταν. Τον πλησίασαν λοιπόν οι μαθητές του και του είπαν: Εξήγησέ μας τη σημασία της παραβολής των ζιζανίων του αγρού.

(1) Το άφησε τους ὄχλους υπονοεί, ότι όλες οι προηγούμενες παραβολές από τους σ. 2-35 ειπώθηκαν σε συνέχεια πάνω στο πλοίο (a).

«Άφησε τους ὄχλους τότε, όταν καθόλου δεν ωφελούνταν από τη διδασκαλία. Διότι αυτός με παραβολές μίλαγε, μέχρι να τον ρωτήσουν· εκείνοι όμως αφού δεν φρόντισαν αυτό, ούτε ζήτησαν να μάθουν κάτι, πολύ λογικά αφήνονται από αυτόν» (Θφ).

(2) «Στην οποία φιλοξενούνταν» (Ζ). «Τις μεν προηγούμενες παραβολές τις είπε στους ὄχλους, αυτήν όμως και τις δύο επόμενες από αυτήν, που δεν είναι παραβολές αλλά ομοιώσεις της βασιλείας των ουρανών, φαίνεται ότι τις είπε στους μαθητές όταν ήταν στο σπίτι» (Ω).

(3) Η φράση «και αφού πλησίασαν οι μαθητές...» του σ. 10 μνημονεύτηκε εκεί ίσως κατά πρόληψη και μπορούμε να υποθέσουμε, ότι οι εξηγήσεις και του σποριά και των ζιζανίων δόθηκαν, όταν γύρισε ο Κύριος στο σπίτι (p).

(4) Οι μαθητές όντας επιδεκτικοί διδασκαλίας ζητούν παραπάνω διασαφηνίσεις (b). Αυθεντική γραφή: διασάφησον, το οποίο ο (δ) θεωρεί ως σχόλιο που εξηγεί ακριβώς την έννοια του: εξήγησέ μας. Το διασαφέω συναντιέται και στο Ματθ. ιη 31. Βρίσκεται και στα Δευτ. α 5, Α΄ Μακ. ιβ 8 και σε πολλά σημεία στο Β΄ Μακ.

(5) =την έννοια της παραβολής (δ).

(6) «Και για ποιό λόγο αφήνοντας την παραβολή της ζύμης και του σιναπιού, ρωτούν για αυτήν; Τις άφησαν εκείνες διότι ήταν σαφέστερες» (Χ). «Αυτή όμως είχε και φοβερή απειλή στο τέλος που τους θορύβησε» (Ζ).

Ματθ.13,37 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα⁽²⁾ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου⁽³⁾.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους αποκρίθηκε: Εκείνος που σπέρνει τον καλό σπόρο είναι ο Υιός του Θεού, που σαρκώθηκε κι έγινε ο υιός του ανθρώπου.*

(1) Γενικώς ως προς την εξήγηση που παρέχεται παρακάτω ισχύει η παρατήρηση:

«Αυτό ακριβώς που έλεγα πάντα, ότι δηλαδή τις παραβολές δεν πρέπει να τις εκλαμβάνει κανείς κατά γράμμα (διότι θα οδηγηθεί σε πολλά παράλογα), αυτό και ο ίδιος (ο Κύριος) διδάσκοντάς μας εδώ, έτσι εξηγεί την παραβολή. Διότι δεν λέει, ποιοι είναι οι δούλοι που πλησίασαν, αλλά δείχνοντας ότι τους χρησιμοποίησε για να υπάρχει κάποια λογική και για να συνθέσει την εικόνα, αφήνοντας εκείνο το μέρος, ερμηνεύει τα πιο επείγοντα και τα κατεξοχήν σπουδαία και για τα οποία ειπώθηκε η παραβολή» (X).

(2) Δηλαδή τους όντως πιστούς, που του δόθηκαν από τον Πατέρα (Ιω. στ 44,ι 29) και ανήκουν σε αυτόν με όλη την ψυχή και την καρδιά (δ).

(3) «Ονομάζει τον εαυτό του υιό ανθρώπου λόγω της ενανθρώπησής του. Και αυτό το λέει συνέχεια, βεβαιώνοντας ότι πραγματικά έγινε άνθρωπος» (Z).

Ματθ.13,38 ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ κόσμος⁽¹⁾· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας⁽²⁾· τὰ δὲ ζιζάνια εἰσὶ οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ⁽³⁾.

Μετάφραση: *Ο αγρός είναι ο κόσμος των ανθρώπων. Και ο καλός σπόρος είναι τα παιδιά της αιώνιας και ουράνιας βασιλείας, που θα την κληρονομήσουν. Τα ζιζάνια πάλι είναι τα παιδιά του Πονηρού, που μοιάζουν με τον πατέρα τους διάβολο.*

(1) Στον οποίο ζουν καλοί και κακοί, πιστοί και άπιστοι ανάμιχτα (δ). Το ευαγγέλιο δόθηκε για όλους τους ανθρώπους. Οποτεδήποτε λοιπόν ζουν άνθρωποι στη γη, θα κηρύσσεται σε αυτούς το χαρμόσυνο μήνυμα της σωτηρίας (ο).

(2) Το καλό σπέρμα δεν είναι ο λόγος, αλλά αυτοί που δέχτηκαν το λόγο με διάθεση αγαθή (L). «Λέγονται γιοι της βασιλείας, διότι πρόκειται να κληρονομήσουν τη βασιλεία του» (Z).

(3) Το πονηρό σπέρμα παράγει πονηρά πρόσωπα (S). «Γιοι του πονηρού διότι σπάρθηκαν από τον διάβολο σε καλλιέργεια κακίας» (Z).

Ματθ.13,39 ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια τοῦ αἰῶνος⁽¹⁾ ἐστὶν· οἱ δὲ θεριστὰὶ ἄγγελοι⁽²⁾ εἰσιν.

Μετάφραση: Ο εχθρός τώρα που έσπειρε τα ζιζάνια είναι ο διάβολος. Κι ο θερισμός συμβολίζει το τέλος αυτής της περιόδου του κόσμου, ενώ οι θεριστές συμβολίζουν τους αγγέλους που θα εκτελούν τις διαταγές του υπέρτατου Κριτή.

(1) Η φράση συναντιέται και στους σ. 40,49 και στο κδ 3 και κη 20, όπως και στο Εβρ. θ 26. Επίσης στην αποκαλυπτική γραμματεία των Ιουδαίων και συχνά στους Ο΄(α.ρ.)=το πραγματικό τέλος του αιώνας, της παρούσας περιόδου του κόσμου (δ).

(2) Όχι δηλαδή όλοι οι άγγελοι, αλλά κάποιιοι από αυτούς ορισμένοι σε αυτό, οι οποίοι εκτελούν τις σε αυτήν την περίπτωση αποφάσεις του Θεού (δ). «Πρέπει όμως να προσέξεις και την ανείπωτη φιλανθρωπία και το πόσο ξένος είναι στο να κολάζει. Διότι όταν μεν σπείρει, ο ίδιος σπείρει, όταν όμως κολάζει, μέσω άλλων. Διότι για μεν τον σποριά λέει, αυτός που σπέρνει το καλό σπέρμα είναι ο υιός του ανθρώπου, για αυτούς όμως που τιμωρούν λέει ότι οι θεριστές είναι οι άγγελοι» (Σχ).

Ματθ.13,40 ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ κατακαίεται⁽¹⁾, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.

Μετάφραση: Καθώς λοιπόν μαζεύονται τα ζιζάνια και κατακαίγονται στη φωτιά, έτσι θα γίνει και στο τέλος της περιόδου αυτής του κόσμου.

(1) Το κάψιμο αυτό εδώ, όπως και στο γ 12,ιγ 30 σημαίνει το μεγάλο βαθμό της τιμωρίας, ότι θα βασανιστούν στη φωτιά (δ).

Ματθ.13,41 ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ⁽¹⁾, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ⁽²⁾ πάντα τὰ σκάνδαλα⁽³⁾ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν⁽⁴⁾,

Μετάφραση: Θα αποστείλει τότε ο υιός του ανθρώπου, ο Θεάνθρωπος Μεσσίας του αγγέλους του, και θα μαζέψουν από τον κόσμο, πάνω στον οποίο θα κυριαρχεί πλέον η βασιλεία του, όλους εκείνους που έγιναν αιτία στους άλλους να αμαρτήσουν, καθώς κι εκείνους που παραβαίνουν το νόμο του,

(1) Μολονότι κουβαλά τη φτώχεια της φύσης μας, ο Ιησούς δεν διστάζει να μιλήσει για τον εαυτό του ως τον Κύριο των αγγέλων (ο). Τέτοια είναι η μεγαλειότητα του υιού του ανθρώπου. Δικοί του είναι οι άγγελοι· δική του είναι η βασιλεία, δικός του είναι ο κόσμος. Δες σ. 24 και 38 (b).

(2) «Βασιλεία του ονομάζει τον κόσμο, διότι κατά φυσικό τρόπο βασιλεύει σε αυτόν με τη θεότητά του, ή και επειδή δόθηκε σε αυτόν κάθε εξουσία στον ουρανό και στη γη» (Ζ). Όταν ο υιός του ανθρώπου έλθει, τότε θα έχει έλθει και η βασιλεία του. Οπότε κατά την μελλοντική εκείνη εποχή μπορεί να λεχθεί, ότι τα ζιζάνια θα μαζευτούν από τη βασιλεία του (α).

(3) Δηλαδή όλους όσους είναι σκάνδαλα και παγίδες και αφορμές αμαρτίας στους άλλους με το κακό παράδειγμα και τις προτροπές στο κακό (δ). Υποδηλώνει τάξη ζιζανίων που έχουν την κακή ιδιότητα να προκαλέσουν τον εκφυλισμό του σιταριού (ρ).

(4) Δεύτερη τάξη ζιζανίων, για την οποία δες Ματθ. ζ 23, όπου ο Ιησούς καταδικάζει από πριν, εκείνους που θα αξίωναν να τον επικαλεστούν, χωρίς να θέτουν σε εφαρμογή τη διδασκαλία του (L).

Ματθ.13,42 καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός⁽¹⁾· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων⁽²⁾.

Μετάφραση: και θα τους ρίξουν στο καμίνι της φωτιάς, δηλαδή στο πυρ της αιωνίου κολάσεως. Εκεί οι άνθρωποι θα κλαίνε και θα τρίζουν τα δόντια τους.

(1) Συναντιέται και στο σ. 50 και στα Αποκ. α 15, θ 2 για να δηλώσει τον τόπο της διαμονής αυτών που θα κατακριθούν (L). Δεν πρέπει να υποθέσουμε, ότι ο τόπος της τιμωρίας στον αιώνιο κόσμο είναι κατά γράμμα καμίνι φωτιάς. Ο Κύριος χρησιμοποιεί την τρομερή αυτή εικόνα, για να παρουσιάσει την φοβερή φύση της ποινής (ο).

(2) Δες Ματθ. η 12. Η φράση είναι ιδιαίτερη του Ματθαίου (η 12,γ 42,50,κβ 13,κδ 51,κε 39), και συναντιέται μόνο στο Λουκ. ιγ 28 (ρ). «Με τον κλαυθμό και το τρίξιμο των δοντιών φανέρωση την ανείπωτη οδύνη» (Ζ). Αγωνιώδεις κλαυθμοί και τριξίματα δοντιών που προκαλούνται από τον πόνο και την απόγνωση θα μαρτυρούν την ανέκφραστη αθλιότητά τους. Άλλες λέξεις δεν θα μπορούσαν εντονότερα να ζωγραφίσουν την άβυσσο της οδύνης τους (ο).

Ματθ.13,43 τότε⁽¹⁾ οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν⁽²⁾ ὡς ὁ ἥλιος⁽³⁾ ἐν τῇ βασιλείᾳ⁽⁴⁾ τοῦ πατρὸς αὐτῶν⁽⁵⁾. ὁ ἔχων ὥτα ἀκούειν ἀκουέτω⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Τότε οι δίκαιοι θα δοξολογούν και θα λάμπουν σαν τον ήλιο στη βασιλεία του ουράνιου πατέρα τους. Όποιος έχει αυτιά για να ακούει με ενδιαφέρον και να εγκολπώνεται την αλήθεια, ας ακούει.

(1) Μετά την απομάκρυνση των πονηρών (b).

(2) Δεν θα καίγονται όπως οι πονηροί, αλλά θα εκπέμπουν λαμπρές και φωτεινές ακτίνες. Δες Δαν. ιβ 3 σύμφωνα με τους Ο' (b).

(3) Συνηθισμένη παρομοίωση. Δες Ματθ. ιζ 2, Αποκ. α 16, Σοφ. Σειρ. ν 7. Ειδικά κατάλληλο εδώ, διότι θα είναι αυτοί στο φως εκείνου ο οποίος είναι ο ήλιος της δικαιοσύνης. Δες Δαν. ιβ 3 (p). «Όταν θα πέσει πάνω τους η λάμψη του Θεού, θα μεταστοιχειωθούν σύμφωνα με αυτήν και θα γίνουν θεοειδείς και ως φυσική συνέπεια θα λάμπουν λαμπρότερα από τον ήλιο. Πώς λοιπόν λέει όπως ο ήλιος; Διότι έπρεπε να χρησιμοποιήσει παράδειγμα γνώριμο σε αυτούς» (Z). «Από αυτό το άστρο δεν γνωρίζουμε άλλο φωτεινότερο» (X).

(4) Η οποία θα πραγματοποιηθεί σε καθαρισμένη ή ανακαινισμένη γη (S).

(5) Του Θεού που τους υιοθέτησε και συνεπώς δεν θα ζουν σε αυτήν σαν ξένοι και πάροικοι (δ), αλλά σαν γιοι και κληρονόμοι.

(6) «Αυτό πολλές φορές το λέει στο τέλος, προκαλώντας αυτούς να βλέπουν πιο βαθιά» (X). Αυθεντική γραφή χωρίς το ακούειν. Ο έχων ώτα ακουέτω=όποιος έχει αυτιά και συνεπώς είναι υπεύθυνος, εάν αρνείται να ακούει. Δεν μπορεί κάποιος να παραπνευθεί, ότι δεν μπορούσε να ακούει. Ο λόγος ήχησε στα αυτιά του και αυτός τον απέρριψε (p).

Στιχ. 44-52. Η παραβολή του κρυμμένου θησαυρού, του καλού μαργαρίτη και του δικτύου.

Ματθ.13,44 Πάλιν ὁμοία⁽¹⁾ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽²⁾ θησαυρῷ⁽³⁾ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἄγρῳ, ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε⁽⁴⁾, καὶ ἀπὸ⁽⁵⁾ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ⁽⁶⁾ καὶ ἀγοράζει τὸν ἄγρον ἐκεῖνον.

Μετάφραση: Η πολύτιμη διδασκαλία και τα ανεκτίμητα αγαθά της βασιλείας των ουρανών μοιάζουν επίσης με πολύτιμο θησαυρό κρυμμένο και χωμένο στο χωράφι, τον οποίο, σαν βρήκε κάποιος άνθρωπος, τον έκρυψε στο ίδιο χωράφι. Κι απ' τη μεγάλη του χαρά πηγαίνει και πουλά όλα όσα έχει κι αγοράζει το χωράφι εκείνο. Έτσι κι εκείνος που εκτίμησε τον πλούτο της θείας διδασκαλίας και τους θησαυρούς της επουρανίου βασιλείας, απαρνείται και περιφρονεί και πετά όλα τα επίγεια, για να κατακτήσει τα επουράνια.

«Όπως ακριβώς ο κόκκος του σιναπιού και η ζύμη έχουν κάποια μικρή διαφορά μεταξύ τους, έτσι λοιπόν και εδώ οι δύο αυτές παραβολές, του θησαυρού και του μαργαριταριού· διότι αυτό υπαινίσσεται και με τις δύο, ότι πρέπει δηλαδή να προτιμούμε το κήρυγμα πάνω

από όλα. Και εκείνη μεν, της ζύμης και του σιναπιού λέχθηκε αναφορικά με τη δύναμη του κηρύγματος... ενώ αυτές φανερώνουν την αξία και τον ανυπολόγιστο πλούτο του. Διότι απλώνει όπως το σινάπι, και υπερισχύει όπως η ζύμη, είναι πολυτελής όπως το μαργαριτάρι και παρέχει μεγάλη αφθονία όπως ο θησαυρός» (X).

Οι δύο άνθρωποι στις παραβολές αυτές είναι όμοιοι από δύο απόψεις: γνωρίζουν και οι δύο το πολυτιμότεο του πράγματος, όταν βλέπουν αυτό και σπεύδουν να πληρώσουν το μέγιστο τίμημα για να το εξασφαλίσουν. Διαφέρουν όμως στο ότι ο ένας βρίσκει τον θησαυρό χωρίς να τον αναζητά ή να τον περιμένει, ενώ ο άλλος τον αναζητά με επιμέλεια και πολλή φροντίδα (ρ). Έτσι απεικονίζουν την ποικιλία της θρησκευτικής πείρας: στη μία περίπτωση καμία προσπάθεια δεν καταβλήθηκε, στην άλλη γίνεται επίπονη έρευνα (S).

Ο ένας βρίσκει την αλήθεια ξαφνικά με γνωριμία με κάποιον ή με ανάγνωση μεγάλης αλήθειας στη Βίβλο ή σε άλλο βιβλίο, ή σε κάποια προσωπική κρίση. Ο άλλος μετά από πολλές έρευνες και προσπάθειες, βρίσκει τελικά την αλήθεια (ρ)

(1) Ο ευαγγελιστής παρουσιάζει τις υπόλοιπες 3 παραβολές (σ. 44-50), με τις οποίες συμπληρώνεται το σύνολο των 7, που λέχθηκαν στους μαθητές στο σπίτι (ρ). Οι ακόλουθες τρεις «ακολουθώντας την λέξη της γραφής, θα πούμε ότι είναι παρομοιώσεις. Διαφέρει όμως η παρομοίωση από την παραβολή... Διότι φαίνεται λοιπόν ότι η μεν παρομοίωση είναι γενική, ενώ η παραβολή ειδική» (Ω).

(2) «Βασιλεία ουρανών έλεγε τον λόγο της πίστης» (Z). Ή, η φράση αναφέρεται στην ανάγκη της προσωπικής απόκτησης των ευλογιών της μεσσιανικής βασιλείας (ο).

(3) «Παρομοιάζει αυτόν (τον λόγο της πίστης) με θησαυρό, λόγω του πλούτου του Αγίου Πνεύματος που υπάρχει σε αυτόν» (Z).

(4) Βρίσκει τον θησαυρό που κρύφτηκε στον αγρό από κάποιον άλλον και κρύβει αυτόν πάλι και τότε σπεύδει για αγορά του αγρού, καταβάλλοντας το τίμημα, το οποίο ο αγρός ως αγρός μόνον άξιζε, εν αγνοία του πωλητή, ότι στον πωλούμενο από αυτόν αγρό κρυβόταν και μεγάλης αξίας θησαυρός. Το κύριο όμως σημείο της παραβολής δεν είναι η ηθικότητα αυτής της αγοραπωλησίας. Η ιστορία χρησιμοποιείται απλώς για διασαφήνιση μίας μόνο πλευράς της Βασιλείας, της μεγάλης δηλαδή αξίας και πολυτιμότητας της βασιλείας (S).

Για αυτό «τα μεν άλλα της παραβολής άφησέ τα· και πρόσεξε πόσο μεγάλη φροντίδα δείχνει αυτός που βρήκε αυτόν τον θησαυρό που θα τον κάνει πλούσιο, δηλαδή αυτός που τον αναγνώρισε» (Z). Η περίπτωση πρέπει να κριθεί όπως αυτή του οικονόμου της αδικίας. Εάν οι γιοι αυτού του αιώνα γνωρίζουν τόσο καλά να κανονίζουν τις υποθέσεις τους, ποιο

ζήλο πρέπει να δείχνει κάποιος, όταν πρόκειται για το υπέρτατο αγαθό της βασιλείας του Θεού (L).

Στους γιους του φωτός καθόλου κατώτερη δεν οφείλει να είναι η επιθυμία της απόκτησης πνευματικού θησαυρού από αυτήν που εκδηλώνεται στους γιους αυτού του αιώνα στην παραβολή εδώ (δ).

Αξιόλογη και η ερμηνεία: «είναι κρυμμένο λοιπόν στον κόσμο το κήρυγμα... και αν δεν έχεις τέτοια ψυχή που να φροντίζει με ζήλο και να αναζητά, δεν το βρίσκεις» (X). Σύμφωνα με τον ρωμαϊκό νόμο αυτός που εύρισκε θησαυρό δικαιούνταν να πάρει το μισό. Αλλά αυτός θέλει να έχει ολόκληρο τον θησαυρό (L).

(5) Η πρόθεση «από» δηλώνει το αίτιο που τον παρακινεί=λόγω, εξαιτίας της χαράς του (δ).

(6) Αυτό δείχνει την αγωνιώδη του απόφαση να αποκτήσει αντί κάθε θυσίας τον αγρό μαζί με το θησαυρό του. Αυτό είναι το κεντρικό σημείο της ωραίας αυτής και διδακτικής παραβολής (ο). «Διδάσκει όλους η παραβολή όχι μόνο να μην λυπούνται όταν όλα όσα έχουν, τα χάνουν για την πίστη, αλλά και με χαρά να κάνουν αυτό και να θεωρούν το ότι τα έχασαν, ως κέρδος μέγιστο» (Z). «Αν δεν τα πουλήσεις όλα, δεν αγοράζεις» (X).

Ματθ.13,45 Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ⁽¹⁾ ζητοῦντι⁽²⁾ καλοὺς⁽³⁾ μαργαρίτας·

Μετάφραση: *Η ανυπολόγιστη αξία της βασιλείας των ουρανών πάλι μοιάζει μ' έναν έμπορο που ζητά να αγοράσει καλά και πολύτιμα μαργαριτάρια.*

(1) «Όλοι όσοι πορευόμαστε τον ευαγγελικό δρόμο, είμαστε έμποροι, αφού με την εξάσκηση των εντολών εμπορευόμαστε την απόκτηση για τους εαυτούς μας των ουρανίων» (B).

(2) Η φλόγα του εμπόρου, ο οποίος μετά από επίμονη έρευνα βρίσκει το πολύτιμο μαργαριτάρι, το οποίο επιθυμούσε, η οποία τον ώθησε να μην λυπηθεί οποιαδήποτε θυσία για να το εξασφαλίσει για τον εαυτό του, απεικονίζει την ανυπολόγιστη αξία της Βασιλείας (S).

(3) Η αξία των μαργαριταριών εξαρτάται από την καθαρότητα και το μέγεθός τους. Σε αυτά λοιπόν αναφέρεται το καλούς (ο).

Ματθ.13,46 ὃς εὐρὼν ἓνα⁽¹⁾ πολύτιμον⁽²⁾ μαργαρίτην⁽³⁾ ἀπελθὼν⁽⁴⁾ πέπρακε πάντα ὅσα εἶχε⁽⁵⁾ καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

Μετάφραση: Αυτός όταν βρήκε ένα σπάνιο μαργαριτάρι μεγάλης αξίας, έτρεξε και πούλησε όλα όσα είχε και το αγόρασε. Έτσι και ο καλός και αφοσιωμένος χριστιανός. Σαν καλός έμπορος θυσιάζει με προθυμία τη ματαιότητα αυτής της ζωής, για να κατακτήσει την αιωνιότητα της μελλοντικής βασιλείας.

(1) «Διότι είναι μία η αλήθεια και δεν έχει πολλά μέρη» (X).

(2) «Είναι πολύτιμο διότι είναι πολύ μεγάλης αξίας για αυτούς που το γνωρίζουν» (Z).

«Και όπως ακριβώς αυτός που έχει το μαργαριτάρι, αυτός μεν ξέρει ότι είναι πλούσιος, στους υπόλοιπους όμως δεν είναι γνωστός, ακόμα και όταν πολλές φορές το κρατά και στο χέρι· διότι δεν έχει μεγάλο όγκο ως σώμα· έτσι λοιπόν και στο κήρυγμα αυτοί μεν που το έχουν ως κτήμα τους, ξέρουν ότι είναι πλούσιοι, ενώ οι άπιστοι, επειδή δεν ξέρουν αυτόν τον θησαυρό, αγνοούν και τον πλούτο μας» (X).

(3) Το μαργαριτάρι ως σύμβολο κάποιου πράγματος πνευματικά πολύτιμου, χρησιμοποιείται και στο Ματθ. ζ 6, όπως και στο Παροιμ. γ 15 (S).

(4) «Δείχνει βιασύνη» (Z).

(5) Όχι απλώς τα μαργαριτάρια που είχε, αλλά κάθε ιδιοκτησία του (S). «Έδωσε όλα όσα απολάμβανε πριν και απέκτησε αυτό μόνο» (Z).

Ματθ.13,47 ⁽¹⁾Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη⁽²⁾ βληθείση εἰς τὴν θάλασσαν⁽³⁾ καὶ ἐκ παντὸς γένους⁽⁴⁾ συναγαγούση⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Η βασιλεία των ουρανών πάλι μοιάζει με δίχτυ που ρίχθηκε στη θάλασσα και το οποίο μάζεψε κάθε λογής ψάρια. (Έτσι και με το δίχτυ του θείου κηρύγματος ελκύονται στην Εκκλησία κάθε διαθέσεως και προελεύσεως άνθρωποι).

(1) «Δεν διαφέρει αυτή η παραβολή από αυτήν των ζιζανίων. Διότι και εκεί οι μεν σώζονται, οι δε χάνονται» (X). Διδάσκει και η παραβολή αυτή το ίδιο δίδαγμα με την παραβολή των ζιζανίων και έχει το ίδιο με εκείνη τέλος. Όπως στον αγρό συνυπάρχουν στάρι και ζιζάνια, έτσι και στο δίχτυ που ανασύρθηκε από τη θάλασσα υπάρχουν ψάρια καλά και κακά (ρ).

Και «εκεί μεν χάνονται λόγω αίρεσης... ενώ αυτοί λόγω πονηρού βίου· αυτοί είναι πιο άθλιοι από όλους διότι πέτυχαν μεν τη γνώση και ψαρεύτηκαν, αλλά δεν μπόρεσαν ούτε έτσι να σωθούν» (Σχ).

(2) Το είδος αυτό του δικτύου μοιάζει με μικρή λωρίδα μήκους από 4 έως 500 μέτρα και πλάτους 2 μέχρι 3 μέτρων. Το πάνω μέρος έχει παχιά τεμάχια φελλού ή ελαφρού ξύλου, το κάτω μέρος, το οποίο πρέπει να βυθίζεται μέσα στο νερό, έχει βάρη μολύβδου. Όταν οι ψαράδες φτάσουν στο μέρος που έχουν προβλέψει, μερικοί από αυτούς αποβιβάζονται στην ξηρά και κρατούν δυνατά το ένα από τα σχοινιά πάνω στο οποίο το δίκτυο έχει στερεωθεί.

Το πλοiάριο τότε απομακρύνεται και διαγράφοντας στη θάλασσα ημικύκλιο αφήνει ήρεμα τη σαγήνη και μετά πλησιάζει προς την ξηρά και αυτοί που είναι σε αυτό κρατούν το άλλο σχοινί, πάνω στο οποίο έχει προσαρμοστεί η άλλη άκρη της σαγήνης. Μετά και οι δύο όμιλοι των ψαράδων σέρνουν ο καθένας το σχοινί του, και έτσι η σαγήνη ολοένα πλησιάζει προς την ακτή παρασύροντας μέσα της καθετί που έτυχε να είναι εκεί (L). Σαγήνη από το σάττω, σέσαγμαi=γεμίζω (δ). «Σαγήνη είναι η διδασκαλία των ψαράδων αποστόλων» (Θφ).

(3) «Θάλασσα λέει τον κόσμο για την πικρία και τα κύματα των πειρασμών» (Z). «Θάλασσα είναι ο γεμάτος κύματα βίος των ανθρώπων παντού στην οικουμένη» (Ω). Με την έναρξη του κηρύγματος έγινε αρχή του αλιευτικού έργου από τον Σωτήρα, ιδιαίτερα μάλιστα από την Πεντηκοστή για κάθε γένος ανθρώπων από την εκκλησία του (δ).

(4) «Τα κάθε είδους γένη των ψαριών, είναι τα ποικίλα πλήθη των ανθρώπων που ζουν σε αυτόν τον κόσμο... ή και τα διάφορα έθνη» (Z).

«Και στα μεν γένη των ψαριών δεν είναι δυνατόν κάποιος να δει να μεταβάλλονται από κακά είδη ψαριών σε ευχάριστα ή από τα καλύτερα σε χειρότερα, τους ανθρώπους όμως, δίκαιους ή πονηρούς, πάντα είναι δυνατόν να τους δεις ή να φθάνουν από την κακία στην αρετή ή να μεταβάλλονται από την προκοπή στην αρετή, στο ξεχείλισμα της κακίας. Διότι δεν είναι σε εμάς η φύση αίτια της πονηρίας, αλλά η θεληματική προαίρεση ενεργεί τα κακά» (Ω).

(5) Ομοιώθηκε η βασιλεία των ουρανών με σαγήνη που μαζεύει από κάθε γένος «για να παραστήσει την ποικιλία των ανθρώπινων διαθέσεων, που έχουν μεγάλη διαφορά μεταξύ τους, επειδή συγκεντρώνει από κάθε γένος επαινετούς και αξιόμεμπτους ως προς το πόσο επιρρεπείς είναι στα είδη των αρετών ή των κακιών» (Ω).

Ματθ.13,48 ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες⁽¹⁾ αὐτὴν ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ καθίσαντες συνέλεξαν⁽²⁾ τὰ καλὰ⁽³⁾ εἰς ἄγγεῖα⁽⁴⁾, τὰ δὲ σαπρὰ⁽⁵⁾ ἔξω ἔβαλον.

Μετάφραση: Το δίκτυ αυτό, όταν γέμισε, το έσυραν και το ανέβασαν απ' το βάθος της θάλασσας στην αμμουδιά της παραλίας, κι αφού κάθισαν, μάζεψαν τα καλά ψάρια μέσα σε κοφίνια, ενώ τα ακατάλληλα και βλαβερά για φαγητό τα πέταξαν έξω.

(1) Στην ακτή η οποία πάντοτε βρίσκεται κάπως ψηλότερα από τη θάλασσα. Για αυτό το ρήμα ανέβασαν (δ).

(2) Όπως φαίνεται από την ακόλουθη εξήγηση αυτοί που έριξαν το δίκτυ είναι άλλοι και άλλοι αυτοί που διαχωρίζουν τα καλά από τα κακά. Το πρώτο είναι έργο των αποστόλων και γενικά όσων ρίχνουν το δίκτυ του κηρύγματος, το δεύτερο είναι έργο των αγγέλων. Μέχρι η σαγήνη να τραβηχτεί στον γιαλό κατά την ημέρα της κρίσης οι πονηροί είναι ελεύθεροι να αναμιγνύονται με τους αγαθούς. «Αυτοί που μαζεύουν να θεωρήσεις ότι είναι οι άγγελοι» (Ζ).

(3) «Καλά θηράματα να εννοήσεις τους δίκαιους» (Ζ).

(4) «Αγγεία να εννοήσεις τους τόπους διαμονής που έχουν οριστεί ως κληρονομιά στους δίκαιους» (Ζ). «Όταν λέει ότι έχουν μαζευτεί τα καλά σε αγγεία, θα εννοήσουμε πως σημαίνει ότι οι αγαθοί θα συγκεντρωθούν στις θείες και ουράνιες αυλές. Όταν πάλι λέει ότι το βλαβερό πετάχτηκε έξω, θα θεωρήσουμε πως σημαίνει ότι ο ασεβής θα ξεπέσει από όλα τα αγαθά και θα οδηγηθεί σε κρίση» (Κ).

(5) «Καθετί που δεν εκπληρώνει την ανάγκη του το λέμε σαπρό» (Χ. ομιλ. Δ' στην Α' Τιμ.). Εδώ σημαίνει ή σάπιο (δ), και αναφέρεται στα ψάρια που είναι σε αποσύνθεση (ο), ή, πιο σωστά, ακατάλληλο για φαγητό. «Με το σαπρά να εννοήσεις τους πονηρούς. Τα άλλα σημεία της παραβολής ομοίως δεν πρέπει να τα πολυεξετάζουμε» (Ζ).

Ματθ.13,49 οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. ἐξελεύσονται⁽¹⁾ οἱ ἄγγελοι καὶ ἀφοριοῦσι⁽²⁾ τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου⁽³⁾ τῶν δικαίων,

Μετάφραση: Ἐτσι θα γίνει και στη συντέλεια του κόσμου. Θα βγουν οι ἄγγελοι απ' τον ουρανό και θα ξεχωρίσουν τους πονηρούς, και θα τους πάρουν ανάμεσα απ' τους δικαίους, με τους οποίους τώρα είναι ανακατεμένοι.

(1) Αναφέρεται στους αγγέλους που αφήνουν την παραμονή τους στον ουρανό (g).

(2) «Αφορίζω σημαίνει διαχωρίζω» (Ζ).

(3) Από την κοινωνία, από τη συνέλευση (και συμβίωση) των δικαίων (g). «Για αυτό ας μην παραξενευόμαστε, εάν προτού διαχωριστούν οι πονηροί ανάμεσα από τους δικαίους από

τους αγγέλους που θα σταλθούν για αυτό, βλέπουμε τις συγκεντρώσεις μας γεμάτες και από πονηρούς» (Ω).

Ματθ.13,50 καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός⁽¹⁾· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων⁽²⁾.

Μετάφραση: Και θα τους ρίξουν στο αναμμένο καμίνι της αιωνίου κολάσεως. Εκεί οι άνθρωποι θα κλαίνε και θα τρίβουν τα δόντια τους.

(1) «Επειδή στο τέλος της παραβολής είπε, ότι τα ακατάλληλα τα έβγαλαν έξω, για να μην θεωρήσει κάποιος ότι το να βγουν έξω είναι ακίνδυνο, ερμήνευσε αυτό λέγοντας, ότι και θα βάλουν αυτούς στο καμίνι της φωτιάς» (Ζ).

«Για να μη νομίσει κάποιος ότι είναι ακίνδυνη η άγνοια που οφείλεται στο ότι δεν ήθελαν να μάθουν» (Σχ). Αναφορικά με αυτόν το στίχο ο Χρυσόστομος αποκαλεί φοβερή αυτήν την παραβολή, και ο Γρηγόριος λέει για αυτήν ότι πρέπει να φοβάται κάποιος αυτήν μάλλον παρά να την ερμηνεύει (ο).

(2) Οι 7 παραβολές σε αυτό το κεφάλαιο φαίνεται να αντικατοπτρίζουν την πείρα του Κυρίου και των μαθητών του μετά το πρώτο στάδιο της δημόσιας δράσης του Κυρίου που ήδη έληξε. Αυτός και οι μαθητές είχαν κηρύξει με ποικίλη επιτυχία (σποριάς και σαγήνη), ενώ οι αποτυχίες οφείλονταν στην αντίδραση του πονηρού (ζιζάνια).

Επίσης το κήρυγμα είχε φέρει στη γη τις αρχές ανάπτυξης και ζύμωσης, η οποία θα ολοκληρωνόταν κατά την ένδοξη παλιγγενεσία (κόκκος σιναπιού-ζύμη), στην οποία για να μετάσχει κάποιος θα άξιζε να προβεί σε οποιαδήποτε θυσία (θησαυρός-μαργαριτάρι)(McNeile).

Ματθ.13,51 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· συνήκατε ταῦτα πάντα⁽¹⁾; λέγουσιν αὐτῷ, ναι⁽²⁾, Κύριε.

Μετάφραση: Τους ρωτά ο Ιησούς: Τα καταλάβατε όλα αυτά; του λένε: Ναι, Κύριε.

(1) «Τα αναγκαία δηλαδή μέρη των παραβολών» (Ζ). Ο Κύριος ήταν έτοιμος να εξηγήσει και τις άλλες παραβολές στους μαθητές του. Αλλά αυτοί είχαν καταλάβει αυτές (b). Η εξήγηση των παραβολών του σποριάς και των ζιζανίων έδωσε στους μαθητές το κλειδί της κατανόησης και των υπόλοιπων παραβολών. Η απάντησή τους όμως αυτή δεν υπονοεί, ότι κατανόησαν πλήρως τα μυστήρια της βασιλείας, όπως έπειτα όταν πήραν το Άγιο Πνεύμα. Η γνώση τους θα ήταν προσοδευτική, όσο όμως για τότε, ήταν αυτή αρκετή (ο).

Ματθ.13,52 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· διὰ τοῦτο⁽¹⁾ πᾶς γραμματεὺς⁽²⁾ μαθητευθεὶς⁽³⁾ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν⁽⁴⁾ ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότη⁽⁵⁾ ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Κι ὁ Κύριος τοὺς εἶπε: Καλὰ λοιπόν. Αφοῦ κατανοήσατε τὶς παραβολὰς αὐτές, σας λέω ὅτι κάθε ἄνθρωπος που ἐντρύφησε στὸ Μωσαϊκὸ νόμο καὶ συγχρόνως διδάχθηκε καὶ τὶς ἀλήθειες τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, μοιάζει με ἄνθρωπο νοικοκύρη ὁ ὁποῖος ἀπ' τὸ θησαυροφυλάκιό του βγάζει καινούργια καὶ παλιά. Ἐτσι κι αὐτὸς ὅταν θὰ διδάσκει, θὰ χρησιμοποιοῦ, ἀνάλογα με τὶς ἀνάγκες που θὰ του παρουσιάζονται, γνώσεις ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἀπὸ τὴ νέα διδασκαλία μου.*

(1) Ἡ, «το «για αὐτό» δεν εἶναι τώρα αἰτιολογικὸ, ἀλλὰ βεβαιωτικὸ, με τὴν ἐννοία του «ἀληθινά»» (Ζ). Ἡ, πιο σωστά, ἐπειδὴ καταλάβατε τὶς παραβολὰς (S). Ἐχει σχεδὸν τὴν ἴδια σημασία με το: καλὰ λοιπόν (ρ). «Ἐπειδὴ κατάλαβαν» (Χ).

(2) Ὁ Ἰησοῦς ὁ ἴδιος οὔτε γραμματέας οὔτε μαθητὴς εἶναι. Μιλὰ λοιπόν στὴν παρούσα περίπτωση γιὰ τοὺς μαθητὲς του. Γραμματέας εἶναι ἄνθρωπος ἐμποτισμένος με τὴ διδασκαλία ἢ καὶ με τὸ γράμμα τῆς Π.Δ. (b). Σὲ υψηλότερο καὶ καλύτερο βαθμὸ ἐπρόκειτο οἱ μαθητὲς νὰ εἶναι γιὰ τὸ ευαγγέλιο, ὅτι οἱ Γραμματεῖς υπῆρξαν γιὰ τὸ νόμο (ρ). Ὁ Ἰησοῦς ἀποδοκίμαζε τοὺς Γραμματεῖς που ἐπέμεναν στὸ γράμμα τοῦ νόμου, ἀλλὰ τώρα ἀποκαλύπτοντας στοὺς μαθητὲς του τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας, προνοοῦσε νὰ καταρτίσει αὐτοὺς σὲ διδασκάλους, τοὺς ὁποῖους μποροῦσαν νὰ ονομάσουν με καλὴ ἐννοία Γραμματεῖς (L).

«Γραμματέα» λοιπόν ἐδῶ «λέει αὐτὸν που με τὴν ἐπίμονη ἀνάγνωση τῶν θείων Γραφῶν ἀποθήκευσε γιὰ τὸν εαυτὸ του θησαυρὸ ἀληθινῆς γνώσης, τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Γραφῆς» (Σχ).

(3) Μόνο ἐδῶ με ἐννοία παθητικὴ (a). Διδάχτηκε ὡς μαθητὴς που ἦταν (b).

(4) Δηλώνει τὸν τόπο στὸν ὁποῖο ἐγίνε ἡ διδασκαλία (δ). Ἡ, μαθήτευσε στὶς ἀλήθειες τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν (S).

Ἡ, σύμφωνα με τὴν αυθεντικὴ γραφὴ μαθητευθεὶς τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν= «μαθήτευσε στὸ βασιλιά τῶν οὐρανῶν ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Χριστὸς» (Ζ).

Ἡ, εἶναι δοτικὴ χαριστικὴ: γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, γιὰ νὰ μπεὶ στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν (L).

«Μαθητεύει κάποιος γραμματέας στη βασιλεία των ουρανών όταν από τον Ιουδαϊσμό παίρνει την εκκλησιαστική διδασκαλία του Ιησού Χριστού» (Ω), ή γενικότερα όταν, οποιοσδήποτε και αν ήταν πριν, διδάσκεται τη γνώση της πνευματικής φύσης της μεσσιανικής βασιλείας και τα καθήκοντα και τις εντολές του ευαγγελίου. Αλλά κανείς δεν μπορεί να αποβεί καλός μαθητευόμενος γραμματέας, οσοδήποτε πλούσια και να κατέχει τους θησαυρούς της ανθρώπινης γνώσης, εάν δεν αισθανθεί στην καρδιά του την ανακαινιστική και φωτιστική δύναμη της αλήθειας (ο).

(5) Η ιδέα που εκφράζεται είναι: Ένας οικοδεσπότης βγάζει από το θησαυροφυλάκιο ή από τη ντουλάπα ή το κελάρι του σπιτιού του νέα και παλαιά πράγματα, τροφή, ρούχα κλπ. όταν και εφόσον αυτά χρειάζονται για την χρήση όσων είναι στο σπίτι.

Έτσι και οι μαθητές του Χριστού, οι οποίοι έμαθαν από αυτόν τα μυστήρια της βασιλείας δηλαδή τις αλήθειες για την προσεχή έλευση και για τις ιδιότητες, τις οποίες πρέπει να έχουν όσοι θα μπουν σε αυτήν και για το χωρισμό ο οποίος θα γινόταν κατά τον ερχομό της, θα γίνουν διδάσκαλοι των άλλων βγάζοντας από το πλούσιο ταμείο των γνώσεών τους αλήθειες νέες και παλιές (α).

(6) Ή, «εννοούνται καινούργια μεν, τα της νέας Διαθήκης διδάγματα, ενώ παλαιά τα της Παλαιάς» (Ζ). «Παλαιά μεν τα του νόμου, ενώ νέα τα του Χριστού» (Κ).

«Βλέπεις πως δεν αποκλείει την Παλαιά, αλλά και την εγκωμιάζει και την προβάλλει στους ανθρώπους, ονομάζοντάς την θησαυρό;» (Χ). Η νέα του Σωτήρα διδασκαλία δεν καταργεί την παλαιά του νόμου διδασκαλία. Καθένας λοιπόν εντριβής στο Νόμο μαθητευόμενος στις αλήθειες που διδάσκονται από τον Ιησού, γίνεται πλούσιος σε γνώση και μπορεί να διδάσκει νέες αλήθειες όπως και παλαιές (S). Ο Χριστιανός διδάσκαλος κηρύττει το ευαγγέλιο του Ιησού επωφελούμενος υπέρ αυτού τις προφητείες της Π.Δ. (L).

«Βγάζει νέα και παλαιά, μεταβάλλοντας την σκιά του νόμου και τη δύναμη της λατρείας του νόμου, σε νέα μορφή ευαγγελικού τρόπου ζωής» (Κ).

«Πρέπει να επιχειρούμε να συγκεντρώνουμε με κάθε τρόπο στην καρδιά μας, με το να έχουμε στραμμένη την προσοχή μας στην ανάγνωση, στην παρηγοριά, στη διδασκαλία και να μελετάμε το νόμο Κυρίου μέρα και νύχτα, όχι μόνο τα καινούργια λόγια των ευαγγελίων και των αποστόλων και της αποκάλυψής τους, αλλά και τα παλαιά, του νόμου δηλαδή που έχει την σκιά των μελλοντικών αγαθών και τα των προφητών» (Ω).

«Είναι διπλή η χάρη, η οποία μαζί με τα χρήσιμα του νόμου, μάς εισάγει και στην ευαγγελική εκπαίδευση» (Κ).

Ή, λιγότερο πιθανή ερμηνεία: Θα μπορούσαν οι μαθητές να αναπτύσσουν για ωφέλεια των ακροατών τους όχι απλώς παλαιά με παλαιά μορφή διδασκαλίας, αλλά νέα και παλαιά με νέα μορφή διδασκαλίας, όπως μορφή τέτοια είναι αυτή των παραβολών. Και θα μπορούσαν να χρησιμοποιούν παλαιά ως περίβλημα διδασκαλιών νέων. Θα μπορούσαν να παίρνουν τα σε όλους γνωστά φυσικά φαινόμενα και τις πείρες της καθημερινής ζωής (τα παλαιά) και να κάνουν αυτά μέσα διδασκαλίας πνευματικής αποκάλυψης (τα νέα)(ρ).

Στιχ. 53-58. Ο Ιησούς διδάσκει στη Ναζαρέτ.

Ματθ.13,53 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας μετῆρεν⁽¹⁾ ἐκεῖθεν⁽²⁾,

Μετάφραση: *Κι όταν ο Ιησούς τελείωσε τις παραβολές αυτές, ανεχώρησε από εκεί.*

(1) Συναντιέται και στο Ματθ. ιθ 1 αντί για το «έρχεται» που είναι στο παράλληλο χωρίο του Μάρκου (α). Με μεταβατική έννοια δηλώνει μετακινώ από τόπο σε τόπο· με αμετάβατη όπως εδώ, μετακινούμαι, αναχωρώ (δ).

(2) Δηλαδή από την Καπερναούμ. «Γιατί φεύγει από εκεί; Επειδή θέλει να σπείρει το λόγο παντού» (Σχ).

Ματθ.13,54 καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ⁽¹⁾ ἐδίδασκεν αὐτοὺς⁽²⁾ ἐν τῇ συναγωγῇ⁽³⁾ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι⁽⁴⁾ αὐτοὺς καὶ λέγειν· πόθεν τούτῳ ἡ σοφία⁽⁵⁾ αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις⁽⁶⁾;

Μετάφραση: *Κι αφού ήλθε στην πατρίδα του τη Ναζαρέτ, δίδασκε τους κατοίκους της στη συναγωγή τους με τόση σοφία και δύναμη, ώστε αυτοί να εκπλήσσονται και να λένε: Από πού αυτός απέκτησε αυτή τη σοφία και τα θαύματα;*

(1) «Πατρίδα του λέει τη Ναζαρέτ ως πατρίδα της μητέρας του και του νομιζόμενου πατέρα του και επειδή ανατράφηκε σε αυτήν» (Ζ). Πρόκειται ίσως για την πρώτη επίσκεψη στη Ναζαρέτ, αφότου ο Κύριος βγήκε στη δημόσια δράση του (ρ), την οποία ο Λουκάς τοποθετεί νωρίτερα (S). Ο δ. όμως φρονεί, ότι πρόκειται για δεύτερη επίσκεψη.

(2) «Ποιούς; Εννοείται τους συμπατριώτες του» (Ζ). «Όταν ήλθε εκεί τα μεν θαύματα τα άφησε, για να μην ανάψει περισσότερο το φθόνο τους, ούτε να είναι μεγαλύτερη η καταδίκη τους αφού θα αύξανε η απιστία τους, αλλά προβάλλει τη διδασκαλία που δεν είναι λιγότερο θαυμαστή από το θαύμα» (Χ).

(3) «Δεν τους αποκόπτει από αυτήν ούτε την καταργεί» (Ω).

(4) «Τι όμως έλεγε διδάσκοντας στη συναγωγή τους, δεν το έγραψαν οι ευαγγελιστές, αλλά είπαν ότι ήταν τέτοιας σπουδαιότητας και ποιότητας, ώστε όλοι να εκπλαγούν. Και είναι φυσικό ότι αυτά που ειπώθηκαν ξεπερνούσαν το γράψιμο» (Ω).

(5) «Η φράση «από πού ήλθε σε αυτόν αυτή η σοφία» δείχνει ότι η σοφία των λόγων του Ιησού ήταν μεγαλύτερη και εξαιρετική, άξια των λόγων που είπε ότι «και να, εδώ είναι περισσότερο από τον Σολομώντα»»(Ω). Δεν μπορούσαν οι κάτοικοι της Ναζαρέτ να αρνηθούν τη σαφήνεια, το βάθος και την καταπληκτική δύναμη του λόγου του. Το «από πού» όμως δηλώνει, ότι ήταν διατεθειμένοι να αποδώσουν τη σοφία αυτή σε κάποια ξένη επίδραση ή πηγή και όχι στο ότι του δόθηκε από ψηλά (ο).

(6) «Δυνάμεις ονομάζει τα θαύματα» (Ζ), για τα οποία είχαν ήδη ακούσει, ότι ο Ιησούς είχε συντελέσει πολλά (S). Οφείλουμε μέσω του θαυμασμού της διδασκαλίας και των έργων του Κυρίου μας, να οδηγηθούμε σε αναγνώριση με πίστη του προσώπου του. Αλλιώς ο θαυμασμός καταλήγει σε αναισθησία (b). Με την ερώτηση αυτή δείχνουν την υποψία τους, ότι συμβαίνει κάποια απάτη ανεξήγητη. Δεν τολμούν μεν καθαρά όπως οι Φαρισαίοι να πουν, ότι με τον Βεελζεβούλ κάνει τα θαύματα, αλλά και δεν θέλουν να αναγνωρίσουν τη θεία του προέλευση (δ).

Ματθ.13,55 οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός⁽¹⁾; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ⁽²⁾ καὶ οἱ ἀδελφοὶ⁽³⁾ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσὴς⁽⁴⁾ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας⁽⁵⁾;

Μετάφραση: Δεν είναι αυτός ο γιος του μαραγκού; Δεν ονομάζεται η μητέρα του Μαριάμ, και οι αδελφοί του Ιάκωβος και Ιωσή και Σίμων ο Ιούδας;

(1) Ως προς τον ιουδαϊκό νόμο ο Ιησούς ήταν γιος του Ιωσήφ· στην πραγματικότητα όμως, όπως δείχτηκε από την αφήγηση στο πρώτο κεφάλαιο, ήταν γιος μόνο της Μαρίας (p). Ο Κέλσος στον Ωριγένη (Κατά Κέλσου VI, 34) αναφέρει και για τον Κύριο, ότι «ήταν τέκτων (=μαραγκός) στο επάγγελμα». Ο Ωριγένης όμως (στο ίδιο 36) αρνείται, ότι ο Ιησούς ονομάστηκε κάπου στα ευαγγέλια μαραγκός. Αντιθέτως ο Ιουστίνος (Διάλογ. προς Τρύφωνα 88) λέει για τον Κύριο ότι «όταν ζούσε ανάμεσα στους ανθρώπους εργαζόταν τα τεκτονικά έργα, άροτρα και ζυγούς». Ο Βάκων φρονεί, ότι το τέκτων=κτίστης. Κάποιοι λοιπόν από τους νεώτερους δέχτηκαν την εκδοχή βασισμένοι στο ότι στη διδασκαλία του ο Κύριος, χρησιμοποιεί πολλές μεταφορές και εικόνες από το επάγγελμα του κτίστη (S).

Το επιχείρημα δεν παρουσιάζεται ισχυρό. Η ερώτηση, αυτός δεν είναι... είναι περιφρονητική: Δεν είναι αυτός ο γιος του φτωχού και άσημου μαραγκού; (δ).

«Τον εξευτελίζουν από τον νομιζόμενο πατέρα του, παρόλο βεβαίως που στα προηγούμενα χρόνια είχαν πολλά παραδείγματα, και πατέρων άσημων που είδαν γενναία παιδιά· διότι και ο Δαβίδ καταγόταν από έναν άσημαντο γεωργό, τον Ιεσσαί, και ο Αμώς ήταν γιος αιγοβοσκού και ο ίδιος επίσης ήταν αιγοβοσκός, αλλά και ο Μωϋσής ο νομοθέτης είχε πατέρα που απείχε πάρα πολύ από αυτόν» (Χ).

«Από αυτά που έπρεπε μάλλον να τον θαυμάζουν και να τον προσκυνούν, από το ότι δηλαδή από τέτοιους γονείς προήλθε τέτοιος γιος, από αυτά σκανδαλίζονται με αυτόν» (Ζ).

(2) Σύμφωνα με το παράλληλο χωρίο του Μάρκου: «Δεν είναι αυτός... ο γιος της Μαρίας;». Το «ο γιος της Μαρίας» υπονοεί ή ότι ο Ιωσήφ είχε ήδη πεθάνει ή πιο φυσικά αποτελεί υπαινιγμό για την υπερφυσική γέννηση του Κυρίου (α).

(3) «Για τους αδελφούς του Ιησού, λένε κάποιοι, ορμώμενοι από παράδοση του επιγραφομένου κατά Πέτρον ευαγγελίου ή του βιβλίου του Ιακώβου, ότι ήταν γιοι του Ιωσήφ από προηγούμενη γυναίκα που έμενε μαζί του πριν τη Μαρία. Αυτοί που λένε αυτά θέλουν να φυλάξουν μέχρι τέλους το αξίωμα της παρθενίας της Μαρίας, έτσι ώστε, το σώμα εκείνο που έκρινε ο Θεός να υπηρετήσει το λόγο που είπε: «Πνεύμα Άγιο θα έλθει σε σένα και δύναμη του υψίστου θα σε επισκιάσει», να μη γνωρίσει κρεβάτι άνδρα μετά την έλευση σε αυτήν του Πνεύματος του Αγίου και μετά την δύναμη που την επισκίασε από ψηλά.

Και νομίζω ότι είναι λογικό, ότι ο Ιησούς έγινε η απαρχή των ανδρών μεν που έχουν την καθαρότητα της αγνότητας, ενώ η Μαρία των γυναικών. Διότι δεν είναι σωστό να αποδώσουμε σε άλλη γυναίκα παρά σε εκείνην, την απαρχή της παρθενίας» (Ω).

(4) Το Ιωσής ή σύμφωνα με τους Ο' Ιωσία είναι τελείως διαφορετικό από το Ιωσήφ και δεν πρέπει να μπερδεύεται με εκείνο (δ).

(5) «Ο Ιούδας έγραψε επιστολή με λίγους στίχους μεν, γεμάτη όμως από τα υγιή λόγια της ουράνιας χάρης... Για τον Ιωσήφ και τον Σίμωνα εμείς δεν εξιστορήσαμε τίποτα» (Ω).

Ματθ.13,56 καὶ αἱ ἀδελφαὶ⁽¹⁾ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς⁽²⁾ εἰσι⁽³⁾; πόθεν οὖν⁽⁴⁾ τούτῳ ταῦτα πάντα;

Μετάφραση: Και οι αδελφές του δεν είναι όλες μαζί μας; Από πού λοιπόν τα απέκτησε όλα αυτά;

(1) Πουθενά αλλού στην Κ.Δ. δεν αναφέρεται ξεκάθαρα ότι ο Κύριος είχε και αδελφές (S), και ονομάζονταν έτσι διότι είχαν γεννηθεί από προηγούμενη γυναίκα του Ιωσήφ.

(2) Η «προς» δηλώνει την οικειότητα της καθημερινής σχέσης (α). «Με την έννοια του: κοντά μας» (Ζ), ή «του: μαζί μας» (ΘΦ).

(3) Οι κόρες του Ιωσήφ ήταν στη Ναζαρέτ εγκαταστημένες όλες και όπως φαίνεται, σε ταπεινή και πενιχρή κατάσταση (δ).

(4) «Αφού λοιπόν είναι από ασήμαντους γονείς, από πού αλλού έγιναν αυτά σε αυτόν;» (Ζ). Από την οικογένειά του βεβαίως όχι· από ποιά λοιπόν άλλη πηγή; (δ).

Ματθ.13,57 καὶ ἐσκανδαλίζοντο⁽¹⁾ ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ ἔστι προφήτης⁽²⁾ ἄτιμος⁽³⁾ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι⁽⁴⁾ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ⁽⁵⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Και δυσπιστούσαν σ' αυτόν και τον παρακολουθούσαν με φθόνο και υποψία. Κι ο Ιησούς τους εἶπε: Πουθενά αλλού δεν περιφρονείται ένας προφήτης περισσότερο παρά στην πατρίδα του κι απ' τους ανθρώπους του σπιτιού του.

(1) «Επειδή ήταν πετυχημένος κατά υπερφυσικό τρόπο (ο Ιησούς) σκανδαλίζονταν μαζί του, δηλαδή δεν μπορούσαν να πιστεύουν σε αυτόν λόγω του φθόνου, αν και άλλοι μεν τον φθονούσαν περισσότερο, άλλοι δε λιγότερο» (Ζ).

«Λες και τα μάτια της διάνοιάς τους κρατιούνταν από δυνάμεις (δαιμονικές), τις οποίες επρόκειτο στον καιρό του πάθους να νικήσει θριαμβευτικά με το ξύλο του σταυρού» (Ω). Αντί να καυχιούνται και να δοξάζουν το Θεό για αυτόν, φθονούσαν αυτόν και περιφρονούσαν αυτόν (ρ).

(2) Συναντιέται και ως 6ος λόγος στους λόγους του Κυρίου μας που βρέθηκαν στην Οξύρυγχο, ο οποίος έχει ως εξής: οὐκ ἔστι δεκτός προφήτης ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ (S).

(3) «Παρόλο που ξέρουν ότι είναι προφήτης, όμως τον περιφρονούν» (Ζ).

(4) Η περιφρόνηση, την οποία κάποιος προφήτης αντιμετωπίζει αλλού, δεν είναι περιφρόνηση σε σύγκριση με εκείνην, την οποία αντιμετωπίζει στη δική του πατρίδα· αλλού ασφαλώς απολαμβάνει κάποια τιμή (b). Ή, με σχετική έννοια=Πουθενά αλλού δεν έχει μικρότερη φήμη παρά μόνο στην πατρίδα του (ο).

(5) «Ο Μάρκος εἶπε, ότι παρά μόνο στην πατρίδα του και στους συγγενείς και στο σπίτι του... Και εἶπε μεν στην πατρίδα, για όλη τη Ναζαρέτ· στους συγγενείς εἶπε, για τους κάθε είδους συγγενείς του· στο σπίτι του, το εἶπε για μόνους τους αδελφούς του. Διότι όλοι τον περιφρονούσαν, οι μεν ως συμπατριώτη, οι δε ως συγγενή και οι άλλοι ως αδελφό» (Ζ).

Ματθ.13,58 καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις⁽¹⁾ πολλὰς⁽²⁾ διὰ τὴν ἀπιστίαν⁽³⁾ αὐτῶν.

Μετάφραση: *Κι ἐκεῖ δεν ἔκανε πολλὰ θαύματα εξαιτίας της ἀπιστίας τους.*

(1) «Για ποῖό λόγο δεν ἔκανε; Διότι δεν ἀπέβλεπε στη δική του ἐπίδειξη, ἀλλὰ στο δικό τους συμφέρον... Επειδὴ λοιπὸν αὐτό δεν παρουσίαζε πρόοδο, για αὐτό παρέβλεψε το δικό του, για να μην αυξήσῃ σε αὐτοὺς τὴν τιμωρία» (X).

(2) «Διότι ἔκανε μεν θαύματα, για να μη μποροῦν να λένε· επειδὴ μας μισεῖ δεν θεραπεύει τοὺς δικούς μας, και ὅτι, αν ἔκανε και σε ἐμὰς, θα πιστεύαμε και ἐμεῖς. Δεν ἔκανε ὅμως πολλὰ, λόγω της ἀπιστίας τους, διότι παρόλο που γίνονταν θαύματα, ἀκόμα ἀπιστοῦσαν» (Z).

(3) «Ο Μάρκος λέει ὅτι δεν μπορούσε ἐκεῖ να κάνει κανένα θαῦμα... Διότι συνηθίζουμε να ονομάζουμε ἀδυναμία, ὄχι μόνο τὴν ἔλλειψη της δυνάμης, ἀλλὰ και το να ἐμποδίζεται κάτι ἀπὸ οποιαδήποτε αἰτία, ὅπως ακριβῶς και τώρα. Διότι τον ἐμπόδιζε ἡ ἀπιστία των ευεργετουμένων. Το δεν μπορούσε λοιπὸν λέγεται ἀντὶ για το ἐμποδιζόταν» (Z).

«Διότι δεν εἶπε ὅτι δεν ἠθέλε, ἀλλὰ ὅτι δεν μπορούσε, επειδὴ στη δύναμη που ἐνεργούσε ἐρχόταν ως βοηθός ἡ πίστη ἐκείνου στον οποίο ἐνεργούσε ἡ δύναμη, και ἐμποδιζόταν να ἐνεργεῖ ἀπὸ τὴν ἀπιστία... Ὅπως ακριβῶς δηλαδὴ στα σώματα ὑπάρχει σε κάποια φυσικὴ ἔλξη πρὸς ἄλλα, ὅπως ο μαγνήτης με το σίδηρο και ἡ λεγόμενη νάφθα (=εὐφλεκτο λάδι) με τὴ φωτιά, ἔτσι και ἡ πίστη με τὴ θεία δύναμη» (Ω).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ' (14)

Στιχ. 1-12. Η αποκεφάλιση του Βαπτιστού.

Ματθ.14,1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ⁽¹⁾ ἤκουσεν⁽²⁾ Ἡρώδης⁽³⁾ ὁ τετράρχης⁽⁴⁾ τὴν ἀκοὴν⁽⁵⁾ Ἰησοῦ.

Μετάφραση: Εκείνο τον καιρό άκουσε ο Ηρώδης Αντίπας, ο τετράρχης της Γαλιλαίας και της Περαιάς, τη φήμη του Ιησού

(1) Η φράση δεν δηλώνει καθορισμένη χρονολογία, αλλά νέα περίοδο δράσης του Κυρίου παραπέρα από την ακτίνα της Καπερναούμ, η οποία από κέντρο δράσης γίνεται πλέον τόπος διάβασης (L). Δες ια 25 και ιβ 1. Είχε ήδη περάσει περίπου ένα έτος από την αρχή της δημόσιας δράσης του Κυρίου (b).

(2) Τα αυτιά και οι αυλές των βασιλιάδων αντηχούν από νέα. Πνευματικές όμως υποθέσεις οσοδήποτε ευρέως δημόσιες, σπάνια φθάνουν εκεί (b). «Δεν έμαθε τα σχετικά με αυτόν, στην αρχή του κηρύγματος, αλλά μετά από πολύ χρόνο. Διότι έτσι είναι οι αξιωματούχοι, επειδή έχουν πολλή υπερηφάνεια, τα μαθαίνουν αυτά αργά διότι δε νοιάζονται πολύ για αυτά» (Σχ)· ούτε «φροντίζουν για αυτούς που λάμπουν με αρετή» (Θφ).

(3) Ο Ηρώδης Αντίπας, τετράρχης της Γαλιλαίας και Περαιάς, που ανακηρύχτηκε τέτοιος, αμέσως μετά το θάνατο του πατέρα του, ήταν γιος του Ηρώδη του μεγάλου από τη Σαμαρείτιδα Μαρθάκη και αδελφός του Αρχέλαου που καθαιρέθηκε το 6 μ.Χ.. Παρέμεινε στην εξουσία μέχρι το 39 μ.Χ., όταν αφού πήγε στη Ρώμη, για να ενεργήσει για να πάρει το βασιλικό αξίωμα, εξορίστηκε στο Λούγδουνο της Γαλλίας και πέθανε εκεί (S).

(4) Ο Μάρκος ονομάζει αυτόν βασιλιά, όπως και ο Ματθαίος στο σ. 9. Ήταν ίσως συνήθεια να αποκαλούν τους κατώτερους αυτούς κυρίαρχους, βασιλιάδες (p). Κατά λέξη τετράρχης= ο άρχοντας του ενός τετάρτου τμήματος κάποιας χώρας. Σε τέτοιες τετραρχίες σύμφωνα με το Στράβωνα (9,430) ήταν διαιρεμένη η Θεσσαλία πριν το Φίλιππο τον Μακεδόνα. Έπειτα τετράρχης λεγόταν και ο άρχοντας του ενός τρίτου ή του μισού τμήματος μιας χώρας ή και ο άρχοντας ολόκληρης χώρας αλλά περιορισμένης σε στενότερα όρια (g).

(5) Δες δ 24=φήμη. Θα φαινόταν ίσως περίεργο πως ο Αντίπας δεν είχε ακούσει νωρίτερα τη φήμη του Ιησού. Στην Τιβεριάδα, όπου συχνά διέμενε ο Αντίπας, πρέπει να ήταν γνωστά τα θαύματα, τα οποία είχε κάνει ο Ιησούς στη Χοραζίν, Βηθσαϊδά και Καπερναούμ. Αυτό οφείλεται μεταξύ άλλων και στο ότι ο Αντίπας απουσίαζε συχνά, μερικές φορές και έξω από την τετραρχία του. Άκουσε τώρα, είτε από αυτόπτες των θαυμάτων του, είτε από το κήρυγμα των δώδεκα (ο).

Ματθ.14,2 καὶ εἶπε τοῖς παισὶν⁽¹⁾ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής⁽²⁾· αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν⁽³⁾, καὶ διὰ τοῦτο⁽⁴⁾ αἱ δυνάμεις⁽⁵⁾ ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ.

Μετάφραση: καὶ εἶπε στους αυλικούς του: Αυτός είναι ο Ιωάννης ο Βαπτιστής· αυτός αναστήθηκε ἀπὸ τους νεκρούς με νέα αποστολή ἀπὸ τον Θεό. Καὶ γι' αὐτό οι υπερφυσικές δυνάμεις ἐνεργοῦν μέσα απ' αὐτόν.

(1) «Παιδιά ἐδῶ ονόμασε τους υπηρέτες ο ευαγγελιστής» (Ζ). Πρόκειται μάλλον για τους αυλικούς του. Δεν ὑπάρχει ἀνάγκη να υποθέσουμε ὅτι ο Ηρώδης συζητοῦσε με τους δούλους του για τέτοια πράγματα (ρ). Οι φίλοι των ηγεμόνων εἶναι κυρίως νέοι (b).

(2) Εάν εἶχαμε μόνο την ἀφήγηση του Ματθαίου, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε, ὅτι ο Αντίπας ἀπὸ μόνος του συνέλαβε την ιδέα ὅτι αὐτός που θαυματοουργεῖ εἶναι ο Ιωάννης που αναστήθηκε ἀπὸ τους νεκρούς. Ἀλλά ο Λουκάς λέει ὅτι στον Ηρώδη λέχθηκε αὐτό ἀπὸ ἄλλους καὶ στις ἀρχές φαίνεται ὅτι δεν πίστεψε σε αὐτόν τον λόγο. Ο Ηρώδης προσπάθησε να θάψει την ιδέα του φόνου, ἀλλὰ ἡ ἀνάμνηση αὐτοῦ ξεσηκωνόταν ὅλο καὶ πιο πολύ για να βασανίζει αὐτόν καὶ τώρα ο φονευμένος προφήτης φαινόταν καὶ σε αὐτόν τον Αντίπα, ὅτι εἶχε ἀναστηθεῖ ἀπὸ τους νεκρούς για να συνεχίσει τους ἐλέγχους του.

«Ο φοινιάς φοβάται τον φονευμένο. Διότι τέτοιο πράγμα εἶναι ο κακός· φοβάται καὶ τους νεκρούς. Καὶ τέτοιο πράγμα εἶναι ο ἐνάρετος, προκαλεῖ φόβο στους ζωντανούς καὶ μετὰ θάνατον» (Ζ).

«Επειδὴ νόμιζε ὅτι ο βαπτιστής εἶχε ἀναστηθεῖ ἀπὸ τους νεκρούς, ἄρχισε να δειλιάζει ὅτι ἐγίνε δυνατότερος καὶ φοβόταν μήπως χρησιμοποιήσει περισσότερο ἐναντίον του το ἐλεγκτικό του θάρρος» (Θεόδωρος Ηρακλείας). Ἀν καὶ ο Ηρώδης ἀνῆκε στην αἵρεση των Σαδδουκαίων, οι οποίοι δεν πίστευαν στην μετὰ θάνατον ὑπαρξή των ψυχών, ὅμοιος ὅμως με πολλούς, οι οποίοι κατὰ την ὥρα του πανικού ἀπαρνιούνται τις ψευδεῖς θρησκευτικές ιδέες τους, ὁμολογεῖ την πέραν του τάφου ἐπιβίωση της ψυχῆς (ο).

(3) Στην εποχή ἐκείνη τη γεμάτη προσδοκίες, ο λαός καὶ με βάση προφητείες της Π.Δ., που παρανοοῦνταν σε κάποιο βαθμό (δες Μαλαχ. γ 23, ἡ δ 4) προσδοκοῦσε την ἀνάσταση καὶ τον ἐρχομό προφητῶν ὅπως του Ηλία, του Ιερεμίας καὶ ἄλλων καὶ τις προσδοκίες αὐτές ἤξερε καὶ ο Ηρώδης (δ). Ἀπὸ ὅλες τις εικασίες, οι οποίες διασταυρώνονταν σε σχέση με τον Ἰησοῦ, ἡ γνώμη ὅτι αὐτός ἦταν ο Ιωάννης που αναστήθηκε ἀπὸ τους νεκρούς, φαινόταν σε αὐτόν ἡ μόνη πιθανή (ρ).

(4) Η ἀνάσταση μαρτυρεῖ νέα μεγαλύτερη ἀποστολή ἀπὸ το Θεό (δ). Ὅποτε καὶ ο Ιωάννης, ως κάποιος που αναστήθηκε ἀπὸ τους νεκρούς, θεωροῦνταν ἀπὸ τον Ηρώδη, ὅτι κατεῖχε

τώρα δυνάμεις, τις οποίες δεν είχε εκδηλώσει πιο πριν, όταν ζούσε και δεν είχε ακόμη αποκεφαλιστεί (S).

(5) Αλλού στο ευαγγέλιο αυτό δυνάμεις=θαυματουργικές ενέργειες. Εδώ όπως και στο Μάρκ. στ 14 φαίνεται να σημαίνει τις υπερφυσικές δυνάμεις, οι οποίες ενεργούνταν από τον Βαπτιστή (a).

Ματθ.14,3 ὁ γὰρ⁽¹⁾ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ⁽²⁾ διὰ Ἡρωδιάδα⁽³⁾ τὴν γυναῖκα Φιλίππου⁽⁴⁾ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Και το είπε αυτό ο Ηρώδης για τον Ιωάννη, ότι αναστήθηκε από τους νεκρούς, διότι ο Ηρώδης τον είχε θανατώσει. Αφού δηλαδή συνέλαβε τον Ιωάννη, τον έδεσε και τον έβαλε στη φυλακή εξαιτίας της Ηρωδιάδας, η οποία ήταν σύζυγος του Φιλίππου, του αδελφού του, και συζούσε τώρα με τον Ηρώδη.

(1) Αιτιολογεί το «αυτός αναστήθηκε από τους νεκρούς». Είπε αυτό, λέει, διότι αυτός συνέλαβε και θανάτωσε τον Βαπτιστή (δ). «Για ποιό λόγο δεν διηγήθηκε ο ευαγγελιστής την ιστορία για τον Ιωάννη πιο πριν, αλλά τη λέει τώρα; Επειδή η όλη εργασία τους ήταν να πουν τα σχετικά με το Χριστό, και κανένα έργο δεν έκαναν έξω από αυτό, εκτός και αν επρόκειτο πάλι να συντελέσει στο ίδιο. Δεν θα μνημόνευε λοιπόν την ιστορία αν δεν ήταν για το Χριστό» (Σχ.).

(2) Δηλαδή στη Μαχαιρούντα (Ιωσήπ. Ιουδ. Αρχαιολ. ιη 119)(a).

(3) Η ηγεμονίδα αυτή είχε εχθρική διάθεση προς τον δεύτερο Ηλία (τον Πρόδρομο) όπως η Ιεζάβελ προς τον πρώτο (b). Η Ηρωδιάδα ήταν κόρη του Αριστόβουλου, γιου του Ηρώδη του μεγάλου και της Βερενίκης. Ο Αντίπας λοιπόν ήταν θείος της και ταυτόχρονα γαμπρός (κουνιάδος) της (F).

(4) Όχι του τετράρχου, αλλά ενός γιου του Ηρώδη και της Μαριάμμης (a), κόρης του αρχιερέα Αλεξάνδρου. Ο Φίλιππος αυτός αφού αποκληρώθηκε από τον πατέρα έζησε στα Ιεροσόλυμα ιδιωτικό βίο (δ). Τον τετράρχη Φίλιππο, ετεροθαλή αδελφό του συζύγου της Ηρωδιάδας, παντρεύτηκε αργότερα η Σαλώμη (S), η οποία έτσι έχοντας πατέρα τον Φίλιππο, παντρεύτηκε τον ετεροθαλή αδελφό του πατέρα της, που και αυτός ονομαζόταν Φίλιππος.

Ματθ.14,4 ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· οὐκ ἔξεστί σοι⁽¹⁾ ἔχειν αὐτήν.

Μετάφραση: Διότι του έλεγε ο Ιωάννης: Δεν σου επιτρέπεται από το νόμο του Θεού να την έχεις σύζυγο.

(1) Δεν σου επιτρέπεται (δ). Ο Ηρώδης είχε παντρευτεί την κόρη του Αρέτα του βασιλιά της Αραβίας. Σύμφωνα με τον ιουδαϊκό νόμο, μπορούσε να χωρίσει και χώρισε αυτήν, αφού είχε προηγουμένως συμφωνήσει μυστικά με την Ηρωδιάδα, ότι θα έπαιρνε μετά το διαζύγιο αυτήν την τελευταία ως σύζυγο. Η παρανομία εδώ συνίστατο κυρίως και στο ότι ο Ηρώδης παντρεύτηκε τη σύζυγο του αδελφού του, την ώρα που αυτός ζούσε (Λευϊτ. ιη 16, κ 21). Σε περίπτωση, κατά την οποία κάποιος θα πέθαινε, επιβαλλόταν σε κάποιες περιπτώσεις να πάρει τη χήρα του ο αδελφός του (Δευτ. κε 5).

«Τη γυναίκα του πεθαμένου χωρίς παιδιά, έπρεπε να την δίνουν στον αδελφό του. Επειδή δηλαδή ο θάνατος ήταν απαρηγόρητο κακό... νομοθετεί να την παντρεύεται ο ζωντανός αδελφός και στο παιδί που θα γεννηθεί, να του δίνουν το όνομα του πεθαμένου... Διότι εάν ο αποθανών δεν άφηνε παιδιά, πράγμα που είναι η μέγιστη παρηγοριά για το θάνατο, θα γινόταν το πένθος αθεράπευτο» (Χ).

«Εδώ όμως ο Φίλιππος», δεν ήταν «άτεκνος». Διότι είχε παιδί αυτήν που χόρευσε» (Θφ).

Ματθ.14,5 καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι⁽¹⁾ ἐφοβήθη τὸν ὄχλον⁽²⁾, ὅτι ὡς προφήτην⁽³⁾ αὐτὸν εἶχον.

Μετάφραση: Κι ενώ αρχικά, παρακινούμενος από την Ηρωδιάδα, ήθελε να τον σκοτώσει, φοβήθηκε τα πλήθη του λαού, διότι τον θεωρούσαν και τον σέβονταν ως προφήτη.

(1) Η εχθρότητα της Ηρωδιάδας εναντίον του Ιωάννη, επειδή προσπαθούσε να οδηγήσει τον Αντίπα σε απομάκρυνση από αυτήν, ήταν αδιάλλακτη. Ήταν κυρίως δικό της έργο η από τον Αντίπα φυλάκιση του Ιωάννη και αυτή είχε πείσει τον Αντίπα να φονεύσει τον Ιωάννη, το οποίο θα είχε κάνει αυτός, εάν δεν φοβόταν το λαό.

Για αυτό καμία αντίφαση δεν υπάρχει ανάμεσα στο «ήθελε να τον φονεύσει» και στο «λυπήθηκε ο βασιλιάς» του σ. 9. Θα φόνευε τον Ιωάννη για να αρέσει στην Ηρωδιάδα, παρόλ' αυτά λυπόταν να τον θανατώσει, διότι όχι μόνο φοβόταν το λαό, αλλά και σεβόταν τον Ιωάννη «διότι ήξερε ότι είναι άνδρας δίκαιος και άγιος» (Μάρκ. στ 20)(ρ). Άλλωστε η μεταβολή και ασυναρτησία των αισθημάτων είναι συνηθισμένη σε ψυχές ασθενείς όπως αυτή του τετράρχη. Τα από την αρχή εχθρικά αισθήματα προς τον Ιωάννη, έγιναν λιγότερο αρνητικά όσο γνώριζε από κοντά τον Βαπτιστή και όσο η υπόνοια, ότι θα ξεσήκωνε αυτός σε επανάσταση το λαό, αποδεικνυόταν ανυπόστατη (L).

(2) Φοβόταν εξέγερση των υπηκόων του, οι οποίοι τιμούσαν πολύ τον Ιωάννη (F).

(3) Θα ήταν πολύ επικίνδυνο να θανατώσει έναν τόσο δημοφιλή προφήτη (S).

Ματθ.14,6 γενεσίων⁽¹⁾ δὲ ἀγομένων⁽²⁾ τοῦ Ἡρώδου ὠρχήσατο⁽³⁾ ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος⁽⁴⁾ ἐν τῷ μέσῳ⁽⁵⁾ καὶ ἤρεσε⁽⁶⁾ τῷ Ἡρώδῃ·

Μετάφραση: *Αλλά την ημέρα που ο Ηρώδης γιόρταζε τα γενέθλιά του, η κόρη της Ηρωδιάδας χόρεψε στο μέσο αυτών που ήταν καλεσμένοι στο τραπέζι. Κι ο χορός της άρεσε στον Ηρώδη.*

(1) Σύμφωνα με την δόκιμη χρήση σημαίνει το ετήσιο μνημόσυνο του θανάτου (Ηροδ. 4,26), στους μεταγενέστερους όμως η λέξη έχει την ίδια έννοια με τη λέξη γενέθλια (δ).

(2) «Με την έννοια του τελούνταν. Διότι συνήθιζαν οι άρχοντες να γιορτάζουν τα γενέθλιά τους» (Ζ). Υπάρχει και η γραφή γενομένων όπως και η γραφή γενεσίους γενομένοις.

(3) « Η κόρη... μπαίνει ξεδιάντροπα και ξεπερνά, μολονότι ήταν παρθένα, όλες τις πόρνες» (Χ).

(4) Ονομαζόταν Σαλώμη και παντρεύτηκε μετά το θάνατο του πρώτου της συζύγου και θείου Φιλίππου, τετράρχη της Ιουραίας και Τραχωνίτιδας, τον ξάδελφό της Αριστόβουλο, από τον οποίο έκανε τρεις γιους, τον Ηρώδη, τον Αγρίππα και τον Αριστόβουλο (ο).

(5) Στο μέσο της συγκέντρωσης, μπροστά στους καλεσμένους (g). Ο χορός της γίνεται θέαμα δημόσιο.

(6) Ο χορός κατά τον ανατολικό τρόπο συνίστατο σε στάσεις και χειρονομίες συνήθως άσεμνες, για αυτό και άρεσε στον Ηρώδη η χορεύτρια (F). Κακός και φιλήδονος όπως ήταν ο Ηρώδης επόμενο ήταν να επιτρέψει στην ίδια του την κόρη (προγονή) να εξευτελίσει τον εαυτό της χορεύοντας για να αρέσει σε ανθρώπους που έκαναν κραιπάλη σε συμπόσιο.

«Διπλή η κατηγορία, και το ότι χόρεψε και το ότι άρεσε· και τόσο άρεσε ώστε να πάρει για μισθό και φόνο» (Σχ.). Η Σαλώμη «χορεύει, και όσο καλά χορεύει, τόσο κακά. Διότι είναι ντροπή για μια βασίλισσα το να κάνει κάτι απρεπές με επιδεξιότητα» (Θφ).

Ματθ.14,7 ὅθεν μεθ' ὅρκου ὠμολόγησεν⁽¹⁾ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσεται⁽²⁾.

Μετάφραση: *Γι' αυτό της υποσχέθηκε με όρκο να της δώσει κάθε τι που θα ζητούσε.*

(1) «Ομολογία εδώ ονόμασε την υπόσχεση» (Ζ). Από τον ακόλουθο πληθυντικό «για τους όρκους» συμπεραίνουμε ότι επανέλαβε πολλές φορές την υπόσχεσή του (ο).

(2) Η περιγραφόμενη εδώ σκηνή φαίνεται να συνέβη δίπλα στη Μαχαιρούντα, όπου ο Ιωάννης είχε φυλακιστεί. Ο Ηρώδης είχε χτίσει φρούριο και ανάκτορο κοντά στην πόλη Μαχαιρούς. Κάποιοι εξέφρασαν αμφιβολία για το αν ο Ηρώδης θα γιόρταζε τα γενέθλιά του μέσα στο φρούριο και όχι στην Τιβεριάδα, όπου συνήθως διέμενε ο Ηρώδης, που απείχε διήμερο από την Μαχαιρούντα. Αλλά εάν αυτός βρισκόταν κατά το χρόνο αυτό σε πόλεμο με τον τέως πεθερό του Αρέτα, δεν φαίνεται αφύσικο το συμπόσιο για τα γενέθλιά του να έγινε σε τόπο, όπου βρισκόταν στρατοπεδευμένο το στράτευμά του (S).

Ματθ.14,8 ή δέ, προβιβασθεῖσα⁽¹⁾ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, δός μοι, φησίν, ὥδε⁽²⁾ ἐπὶ πίνακι⁽³⁾ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Αυτή όμως, καθοδηγημένη από τη μητέρα της, είπε: Δώσ' μου εδώ πάνω στο πιάτο το κεφάλι του Ιωάννη του Βαπτιστή.

(1) Σύμφωνα με τη δόκιμη χρήση=φέρνω μπροστά, οδηγώ μπροστά. Στους Ο' (Εξόδ. λε 34,Δευτ. στ 7) με την έννοια του διδάσκω (δ). «Προβιβάστηκε με την έννοια του διδάχτηκε» (Ζ).

(2) Ἡ, «εδώ, στο συμπόσιο» (Ζ), ή, πιο σωστά, στα χέρια αυτά (δ), πάνω στα οποία κρατούσε το πιάτο (b).

(3) =Σε πιάτο· διότι τα πρώτα πιάτα ήταν σανίδες κοιλωμένες και στρογγυλές και για αυτό ονομάστηκαν πίνακες (δ). «Δεν είπε, φέρε τον αυτόν εδώ και κατάσφαξέ τον· διότι δεν θα άντεχε το θάρρος του και όταν ακόμη επρόκειτο να πεθάνει» (Χ). Οι αθεόφοβοι γνωρίζουν πώς να προτείνουν τα φρικτότερα πράγματα με εκλεκτή γλώσσα και γλυκιά φωνή (b).

(4) «Είδες αυτήν που δεν κοκκινίζει καθόλου από ντροπή, που δόθηκε εξ' ολοκλήρου στο διάβολο; Και το αξίωμα αναφέρει και ούτε έτσι δεν ντρέπεται, αλλά σαν να μιλά για κάποιο φαγητό έτσι ζητά να φέρουν σε πιάτο το ιερό εκείνο και μακάριο κεφάλι» (Χ).

Ματθ.14,9 καὶ ἔλυπῆθη⁽¹⁾ ὁ βασιλεὺς⁽²⁾, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους⁽³⁾ ἐκέλευσε δοθῆναι⁽⁴⁾,

Μετάφραση: Κι ο βασιλιάς λυπήθηκε· για τους όρκους όμως και για κείνους που κάθονταν μαζί εκεί στο τραπέζι, στους οποίους ήταν εκτεθειμένος, δεν ήθελε να δείξει ο αθετούσε το λόγο του και τον όρκο του. Γι' αυτό έδωσε διαταγή να της δοθεί το κεφάλι του Ιωάννη.

(1) Η συνείδηση δεν είχε ακόμη διωχτεί τελείως από τα στήθη του ηγεμόνα. Η αιφνίδια ανάγκη που ωθεί για εκτέλεση κακού σκοπού πτοεί και τους χειρότερους (b). «Λυπήθηκε διότι επρόκειτο να φονεύσει μέγα άνδρα και να παρακινήσει τον όχλο να τον μισήσει» (Z). «Διότι τέτοιο πράγμα είναι η αρετή· ακόμα και στους κακούς είναι άξια θαυμασμού και επαίνων» (Σχ.). Αυθεντική γραφή λυπηθείς ο βασιλεύς δια τους όρκους... εκέλευσε. Σύμφωνα με αυτήν, η λύπη προερχόταν κυρίως από το ότι είχε δώσει ένορκη υπόσχεση, την οποία δεν μπορούσε λόγω των καλεσμένων να αθετήσει.

(2) Ο Αντίπας δεν δικαιούνταν αυτού του τίτλου, του τον απέδιδαν όμως οι αυλοκόλακες (F).

(3) Έτσι όμως έδειξε ότι υπολόγιζε περισσότερο, το να φανεί συνεπής και σταθερός στα μάτια των καλεσμένων του, παρά τη ζωή του μεγαλύτερου των προφητών (o).

(4) «Αποκεφαλίζεται ο προφήτης για όρκους, οι οποίοι έπρεπε να πατηθούν και όχι να τηρηθούν» (Ω).

«Δείλιασες μεν να έχεις μάρτυρες της επιορκίας, αλλά να έχεις τόσους θεατές παράνομης σφαγής δεν φοβήθηκες; Διότι έπρεπε να μην ορκιστείς με προπέτεια, αλλά αφού απερίσκεπτα ορκίστηκες, καλύτερο ήταν να μην τηρήσεις τον όρκο. Διότι από δύο κακά το ελαφρύτερο είναι προτιμότερο» (Z).

«Μαθαίνουμε από εδώ ότι μερικές φορές είναι καλύτερο να παραβαίνει κάποιος τους όρκους, παρά για τους όρκους να κάνει κάτι ασεβές» (Θφ). Ντράπηκε να αθετήσει υπόσχεση ένορκη, που μάλιστα δόθηκε δημόσια. Έτσι και πολλοί ασθενείς και κακοί άνθρωποι σκέφτονται περισσότερο τι θα πει ο κόσμος παρά το ότι αμαρτάνουν βαριά. Και υπάρχουν πολλοί για τους οποίους μία παράβαση των δέκα εντολών είναι λιγότερο φοβερή από την παράβαση εθιμοτυπίας.

Ματθ.14,10 καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην⁽¹⁾ ἐν τῇ φυλακῇ⁽²⁾.

Μετάφραση: Κι αφού έστειλε δήμιο, αποκεφάλισε τον Ιωάννη στη φυλακή.

(1) Αιφνίδιος και βίαιος θάνατος, ακόμα και με κόψιμο της κεφαλής, δεν είναι πάντοτε άθλιος (b).

(2) Ήταν αντίθετο με τον ιουδαϊκό νόμο να θανατώνεται κάποιος χωρίς να προηγηθεί δίκη, και δεν ήταν επιτετραμμένη και η θανατική εκτέλεση με αποκεφαλισμό. Αλλά ο Ηρώδης στη Μαχαιρούντα δεν ακριβολογούσε πολύ σε ζητήματα ιουδαϊκής ευαισθησίας (S).

Ματθ.14,11 καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίδακι⁽¹⁾ καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ⁽²⁾, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς⁽³⁾.

Μετάφραση: *Κι ἔφεραν το κεφάλι του πάνω σ' ἓνα πιάτο και το ἔδωσαν στο κορίτσι, κι ἐκεῖνο το ἔφερε στη μητέρα του.*

(1) «Πῶς δεν ἔπαθαν ἱλιγγο οἱ καλεσμένοι βλέποντας κεφάλι ἀνθρώπου να ἔρχεται στο τραπέζι τους σαν ἔδεσμα στάζοντας θερμό αἷμα;» (Z).

(2) «Μισθὸς πονηρὸς ἀναίσχυντης πράξης! Ὄντως τέτοιας μητέρας ἀξία κόρη!... ἀπέκτησε ψυχὴ ἀπάνθρωπη και τόλμησε να ἀγγίξει πιάτο γεμάτο φόνος... και σαν δῶρο ευχάριστο να το κουβαλήσει και να το φέρει με χαρὰ στη μητέρα» (Z).

(3) «Δεν ἀρκούνταν ἡ σιχαμένη μητέρα στο ὅτι φονεύτηκε, ἀλλὰ διψοῦσε και να πάρει στα χέρια το κεφάλι που στηλίτευε την ἀκολασία της, ὥστε να το υβρίσει... Και φόνευσε μεν τον κατήγορο της μοιχείας, ὥστε να κρύψει τη μοιχεία της ἀπὸ τους τότε μόνο· φονεύοντας ὁμως αὐτόν, ὄχι μόνο δεν κρύφτηκε ἀπὸ ἐκείνους, ἀλλὰ ἐγινε γνωστὴ δημόσια και στους μεταγενέστερους και για πάντα σε ὅλο τον κόσμον δημοσιεύεται» (Z).

Ματθ.14,12 καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦσαν τὸ σῶμα⁽¹⁾ καὶ ἔθαψαν αὐτό, καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ⁽²⁾.

Μετάφραση: *Τότε οἱ μαθητὲς του Ἰωάννη πήγαν στη φυλακὴ και σήκωσαν το σῶμα του και το ἔθαψαν. Και μετὰ την ταφὴ ἦλθαν και ἀνήγγειλαν στον Ἰησοῦ το γεγονός.*

(1) Χωρὶς το κεφάλι (b). Αὐθεντικὴ γραφὴ το πτώμα. «Ο Μάρκος λέει το πτώμα του, ἀποκαλώντας το σῶμα πτώμα (ἀπὸ το πίπτω=πέφτω), διότι ἔπεσε στο ἔδαφος μετὰ το κόψιμο του κεφαλιού» (Z). Ὅπως φαίνεται οἱ μαθητὲς του Ἰωάννη εἶχαν την ἀδεια να επισκέπτονται αὐτόν στην φυλακὴ. Δες Ματθ. ια 2. Αμέσως λοιπὸν ἔλαβαν γνώση του τραγικοῦ συμβάντος. Δόθηκε λοιπὸν σε αὐτοὺς εἰδικὴ ἀδεια να θάψουν το σῶμα του διδασκάλου τους (S).

Ἡ λύπη του Ηρώδη, για την οποία εἶπε στο σ. 9, φάνηκε και στο ὅτι ἔδωσε την ἀδεια, να πάρουν το σῶμα του Ἰωάννη και να ταφεῖ ὅπως ἔπρεπε (p). Ἐκδήλωσε ἔτσι τη διάθεση να

πράξει κάτι για εξάλειψη της ενοχής, η οποία από τότε συνέχεια θα βάραινε τη συνείδησή του (ο).

(2) «Δείχνοντας την καλή τους διάθεση προς αυτόν (τον Ιησού). Διότι τους έκαμψε περισσότερο η συμφορά» (Ζ). Από τη λεπτομέρεια αυτή βγαίνει ως συμπέρασμα, ότι ο θάνατος του Ιωάννη υπήρξε πρόξενος ωφέλειας στους μαθητές του (b), οι οποίοι ήδη δείχνουν εύνοια και εμπιστοσύνη προς τον Σωτήρα (δ) και «ήρθαν σε στενότερη σχέση με τον Ιησού... και αφήνοντας όλους, καταφεύγουν σε αυτόν» (Χ).

Στιχ. 13-21. Ο πολλαπλασιασμός των πέντε άρτων στην έρημο.

Ματθ.14,13 Ἀκούσας⁽¹⁾ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁽²⁾ ἐκεῖθεν⁽³⁾ ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον⁽⁴⁾ κατ' ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν⁽⁵⁾ αὐτῷ πεζῇ⁽⁶⁾ ἀπὸ τῶν πόλεων⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Όταν λοιπόν τα άκουσε αυτά ο Ιησούς, αναχώρησε από εκεί με πλοίο σε κάποιον ερημικό τόπο, για να μείνει μόνος του με τους μαθητές του. Κι όταν άκουσαν τα πλήθη του λαού ότι αποχώρησε σε ερημικό τόπο, τον ακολούθησαν πεζοί από τις πόλεις.

(1) «Όταν άκουσε ότι φονεύτηκε ο Ιωάννης. Διότι και όταν άκουσε ότι παραδόθηκε στο δεσμοκτήριο αναχώρησε... Κάποιοι όμως ερμηνεύουν ότι, όταν άκουσε ότι ο Ηρώδης νόμιζε ότι ο Ιωάννης είναι αυτός (ο Ιησούς)» (Ζ). Σύμφωνα με τη δεύτερη αυτή εκδοχή το άκουσας αποτελεί συνέχεια των σ. 2=ακούγωντας το σχετικά με αυτόν φρόνημα του Ηρώδη (δ).

Πιο πιθανή η εκδοχή: «Είναι λογικό ότι και τα δύο άκουσε τον ίδιο καιρό και υποχώρησε και για τα δύο» (Ζ). Συγχρόνως έφτασε στον Ιησού και η είδηση του θανάτου του Βαπτιστή και η πληροφορία για το ποιο φρόνημα είχε για τον Ιησού ο Ηρώδης. Αλλά ο Μάρκος «ως αιτία αυτής της αναχώρησης εξιστόρησε, το ότι ήθελε να ξεκουράσει τους μαθητές, που γύρισαν από το κήρυγμα» (Ζ).

Το ίδιο λέει και ο Λουκάς. Και οι δύο απόψεις μπορεί να είναι ορθές (ρ) και καμία από τις δυο τους να μην αποκλείεται από την άλλη. Ο Ιησούς αποχώρησε και για τις ειδήσεις σχετικά με τον Βαπτιστή και για να ξεκουράσει τους μαθητές που επέστρεψαν από την περιοδεία τους.

(2) «Πρόσεξε ότι αυτός σε κάθε περίπτωση αναχωρεί, και όταν παραδόθηκε ο Ιωάννης και όταν φονεύτηκε και όταν άκουσαν οι Ιουδαίοι ότι κάνει περισσότερους μαθητές· διότι θέλει τα περισσότερα να τα τακτοποιεί με τρόπο πιο ανθρώπινο, επειδή δεν ήταν ακόμη καιρός να αποκαλύψει με σαφήνεια τη θεότητά του» (Χ).

«Αναχωρεί διδάσκοντάς μας, να μη ρίχνουμε τους εαυτούς μας ολοφάνερα σε κινδύνους» (Θφ). Ο φονιάς του Ιωάννη ήταν ανάξιος να ακούσει ή να δει τον Κύριο. Μετέπειτα είδε αυτόν (Λουκ. κγ 8) όχι όμως διότι ήρθε από μόνος του, αλλά οδηγούμενος βίαια από τους εχθρούς του. Το να δει όμως ο Ηρώδης κάτω από τέτοιες περιστάσεις τον Κύριο, δεν ήταν σημάδι εύνοιας για αυτόν (b).

(3) Δηλαδή από τη Ναζαρέτ, διότι ο τόπος διαμονής του Κυρίου που τελευταία αναφέρθηκε είναι η Ναζαρέτ (ιγ 54)(α). Φαίνεται όμως τώρα, ότι είναι σε κάποια παραθαλάσσια πόλη, εφόσον παρουσιάζεται ότι μπήκε σε πλοίο (δ).

(4) «Δεν πηγαίνει σε πόλη, αλλά σε έρημο και με πλοίο, ώστε κανείς να μην ακολουθήσει» (X).

(5) «Οι άλλοι ούτε έτσι δεν απομακρύνονται, αλλά ακολουθούν προσηλωμένοι και ούτε το δράμα του Ιωάννη δεν τους φόβισε. Τέτοιο πράγμα είναι ο πόθος, τέτοιο η αγάπη. Έτσι νικάει και αποκρούει όλα τα δεινά» (X). «Οι όχλοι δείχνουν πίστη, αφού βεβαίως τρέχουν στο Χριστό και όταν ακόμη αναχωρεί» (Θφ).

(6) Την ώρα που ο Ιησούς και οι μαθητές επιβιβάστηκαν στο πλοίο και διέσχισαν τη λίμνη, ο λαός διέτρεξε ημικυκλικά την ακτή της λίμνης και έφθασε με τα πόδια στην άλλη όχθη της (p).

(7) Κάποιοι μεν ακολούθησαν αμέσως μέσω ξηράς, βλέποντας την κατεύθυνσή τους, ενώ άλλοι αφού έμαθαν από τους πρώτους αυτούς το μέρος, ακολούθησαν με τα πόδια από την ξηρά από τις διάφορες πόλεις της Γαλιλαίας (δ).

Ματθ.14,14 Καὶ ἐξελθὼν⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς εἶδε πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ’ αὐτοῖς καὶ ἐθεράπευσε⁽²⁾ τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.

Μετάφραση: Όταν λοιπόν ο Ιησούς βγήκε από το ερημικό καταφύγιό του, είδε πολύ λαό, και τους σπλαχνίστηκε και θεράπευσε τους αρρώστους τους.

(1) «Από πού βγαίνοντας, θεράπευσε και δίδαξε; Οπωσδήποτε από το βουνό, όπως λέει ο Ιωάννης (στ 1-3). Διότι προηγήθηκε με το πλοίο μαζί με τους μαθητές και αφού ανέβηκαν στο βουνό, ξεκουράζονταν. Έπειτα βγήκε και θεράπευσε και δίδαξε» (Z).

(2) Αντί να επιζητήσει την ησυχία, για την οποία είχε αποσυρθεί, από βαθειά συμπάθεια προς τους όχλους θεράπευσε τους αρρώστους τους (ο).

«Δεν απαιτεί πίστη εδώ, διότι το ότι ήλθαν και το ότι άφησαν τις πόλεις και το ότι τον αναζήτησαν με ακρίβεια και το ότι παρέμεναν παρόλο που τους πίεζε η πείνα, όλα αυτά φανερώνουν την πίστη τους» (Χ).

Ματθ.14,15 ὁψίας⁽¹⁾ δὲ γενομένης προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος⁽²⁾ καὶ ἡ ὥρα⁽³⁾ ἤδη παρῆλθεν· ἀπόλυσον⁽⁴⁾ τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Καθώς όμως πλησίαζε να βραδιάσει, τον πλησίασαν οι μαθητές του και του είπαν: Είναι έρημος ο τόπος και η ώρα πλέον πέρασε. Δώσε διαταγή να διαλυθούν τα πλήθη του λαού, για να πάνε στα χωριά και να αγοράσουν για τους εαυτούς τους τροφές να φάνε.

(1) Στους δόκιμους συγγραφείς υπάρχει το επίθετο ὁψιος,α,ον. Μεταγενέστερο ουσιαστικό η οψία (δηλαδή ώρα). Εδώ εννοείται ο χρόνος με τη δική μας ώρα 3 μ.μ. - 6 μ.μ. Πιο κάτω στους σ. 23 και στο ιστ 2,κ 8,κστ 20 εννοείται ο χρόνος από τις 6 μ.μ. μέχρι τις αρχές της νύχτας (g). Σύμφωνα με τους Σαμαρείτες η πρώτη οψία άρχιζε αμέσως με την δύση, η δεύτερη όταν ερχόταν το σκοτάδι (ο).

(2) Έρημος από κατοίκους και επομένως και από μέσα τροφής (δ).

(3) Η συνηθισμένη για λήψη γεύματος (L). Αξιοσημείωτο είναι ότι τόσο ο Κύριος απορροφήθηκε από την πνευματική φροντίδα για εκείνους στους οποίους απευθυνόταν και τόσο οι όχλοι προσηλώνονταν στη διδασκαλία του, ώστε ούτε αυτός ούτε εκείνοι αντιλήφθηκαν ότι η ώρα πέρασε (ο).

(4) Απολύω εδώ=διατάσσω, για να αποχωρήσουν και διαλυθούν (g).

(5) Οι μαθητές ούτε καν υποπεύονται ότι είναι δυνατόν να τραφούν τα πλήθη με θαύμα.

«Διότι το φρόνημά τους για αυτόν ήταν ακόμη ατελές. Διότι αν και μετά το θαύμα ξέχασαν το γεγονός και μετά τα κοφίνια νόμισαν ότι τους μιλούσε για τους άρτους, όταν αποκαλούσε ζύμη τη διδασκαλία των Φαρισαίων (Ματθ. ιστ 6), πολύ περισσότερο τώρα που δεν είχαν δει τέτοιο θαύμα, δεν θα μπορούσαν να περιμένουν ότι θα συμβεί κάτι τέτοιο» (Χ).

Ματθ.14,16 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐ χρειᾶν ἔχουσιν⁽¹⁾ ἀπελθεῖν· δότε⁽²⁾ αὐτοῖς ὑμεῖς⁽³⁾ φαγεῖν.

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως τους είπε: Δεν είναι ανάγκη να φύγουν και να αγοράσουν τρόφιμα. Δώστε τους εσείς να φάνε.

(1) Δεν έχουν ανάγκη να φύγουν για να αγοράσουν τρόφιμα (δ).

(2) «Δεν είπε ότι εγώ θα τους θρέψω, διότι αυτό θα φαινόταν αλαζονεία, αλλά προτρέπει τους μαθητές να τους δώσουν να φάνε, έτσι ώστε όταν αυτοί προβάλλουν την απορία, τότε λοιπόν αναγκαστικά να κάνει αυτός το δικό του» (Ζ).

(3) Η έμφαση στο «εσείς» (S). Μιλώντας έτσι ο Ιησούς ήθελε να βάλει σε δοκιμασία την πίστη των αποστόλων του και να τους προετοιμάσει για το θαύμα (F).

Ματθ.14,17 οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας⁽¹⁾.

Μετάφραση: *Αλλά εκείνοι του είπαν: Δεν έχουμε εδώ τίποτε άλλο παρά μόνο πέντε ψωμιά και δύο ψάρια.*

(1) Ο Ματθαίος συντομεύοντας τη διήγηση περισσότερο και από το Λουκά, περιορίζεται στα ουσιώδη, χωρίς να γράφει λεπτομέρειες που διασώθηκαν από το Μάρκο και τον Ιωάννη (L). Ψωμί και ψάρι ήταν τα κύρια είδη διατροφής για τον φτωχό. Δες Ματθ. ζ 9 και Ιω. κα 9,13 (S).

Ματθ.14,18 ὁ δὲ εἶπε· φέρετέ μοι⁽¹⁾ αὐτοὺς ὧδε⁽²⁾.

Μετάφραση: *Ο Κύριος τότε είπε: Φέρτε τά μου εδώ.*

(1) «Διότι αν και είναι έρημος ο τόπος, είναι όμως παρών αυτός που τρέφει την οικουμένη· και αν και η ώρα πέρασε, αλλά σάς μιλά αυτός που δεν υποτάσσεται σε χρόνο» (Χ).

(2) «Αυτός μεν διέταξε να φέρουν τους άρτους και τα ψάρια, διδάσκοντας ότι πρέπει και αυτά τα λίγα να τα δώσουν σε αυτούς που έχουν ανάγκη και να προτιμούν αυτούς· αυτοί λοιπόν, αν και πεινούσαν ομοίως και δεν είχαν τίποτα άλλο, όμως χωρίς αντιρρήσεις πείθονται» (Ζ).

Ματθ.14,19 καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι⁽¹⁾ ἐπὶ τοὺς χόρτους⁽²⁾, λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν⁽³⁾ εὐλόγησε, καὶ κλάσας⁽⁴⁾ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς⁽⁵⁾ τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού παρακίνησε τα πλήθη του λαού να ανακλιθούν στην πρασινάδα, πήρε τα πέντε ψωμιά και τα δύο ψάρια, σήκωσε τα μάτια του στον ουρανό κι ευχαρίστησε*

και επικαλέστηκε τον Πατέρα του. Κι αφού έκοψε τα ψωμιά, τα έδωσε στους μαθητές και οι μαθητές στα πλήθη του λαού.

(1) Δοκιμάστηκε έτσι η πίστη του λαού (b). Αλλά το να ξαπλωθούν ήταν αναγκαίο όχι μόνο για διατήρηση της τάξης και διευκόλυνση της διανομής, αλλά και για να εξυπηρετηθούν όλοι (ο).

(2) Η έρημος εκείνη ήταν, όπως φαίνεται, λιβάδι καλυμμένο από χλόη. Στη ζωηρή αφήγηση του Μάρκου χαρακτηρίζεται το χορτάρι ως χλωρό, το οποίο υπονοεί ότι ήταν εποχή άνοιξης, γύρω στον καιρό του Πάσχα (S).

(3) «Σήκωσε τα μάτια στον ουρανό, σαν κατά κάποιο τρόπο με τις ακτίνες των ματιών του να κατέβαζε από εκεί δύναμη, η οποία θα αναμιννυόταν με τα ψωμιά και τα ψάρια» (Ω). «Σήκωσε τα μάτια στον ουρανό και τιμώντας τον Πατέρα... και διδάσκοντας να μην αγγίζουμε το τραπέζι πιο πριν, έως ότου ευχαριστήσουμε το Θεό, τον χορηγό της τροφής και να ελκύσουμε την ευλογία της από ψηλά» (Ζ).

(4) Ευλόγησε κλάσας. Οι λέξεις και η πράξη είναι ευχαριστιακές και το χωρίο χρησιμοποιήθηκε στις αρχαίες λειτουργίες. Η ίδια ευχαριστιακή γλώσσα ξαναβρίσκεται στη διατροφή των τεσσάρων χιλιάδων που εξιστορείται στο ιε 36 και στο δείπνο στους Εμμαούς (Λουκ. κδ 30). Έτσι προετοιμάστηκε ο δρόμος για την σύσταση της όντως Ευχαριστίας, η οποία πρέπει να θεωρείται ως η αποκορύφωση πολλών από εκείνα, τα οποία έγιναν προηγουμένως (S). Η παρούσα λοιπόν κλάση (κόψιμο ψωμιού) είναι σπουδαία ως πρώτη σκιαγραφία της κλάσης του άρτου ή της Ευχαριστίας (L).

(5) «Το έκανε αυτό, από τη μία μεν για να τους τιμήσει ως πιο δικούς του, και από την άλλη για να μην ξεχάσουν το θαύμα, στο οποίο υπηρέτησαν τα χέρια τους» (Ζ).

(6) «Αφού έκοψε τους πέντε άρτους, τούς έδωσε, και οι πέντε στα χέρια των μαθητών πήγαζαν» (X). «Δεν κάνει το θαύμα από ύλη που δεν υπάρχει, αλλά από τα υλικά που υπήρχαν. Έτσι φράζει το στόμα του Μαρκίωνα και του Μανιχαίου, που δίδασκαν ότι η κτίση είναι αποξενωμένη από αυτόν· ταυτόχρονα όμως δείχνει, ότι και όλα όσα βλέπουμε είναι δικά του έργα και κτίσματα» (Σχ).

Είναι αξιοσημείωτα τα στενά όρια, στα οποία περιορίστηκε το υπερφυσικό στοιχείο. Το υπερφυσικό περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο και δεν προχωρά παραπέρα. Εάν απλώς η επίδειξη δύναμης ήταν ο κύριος σκοπός, θα έπρεπε κάτι περισσότερο εκπληκτικό να γίνει. Η τροφή για παράδειγμα μπορούσε να κατεβεί αισθητά από τον ουρανό. Μπορούσε όχι μόνο να πολλαπλασιαστεί αλλά και με θαύμα να μοιραστεί. Είναι αδύνατον με βάση τις αρχές της υγιούς κριτικής να αποκλείσουμε το θαύμα αυτό από την ευαγγελική ιστορία (p).

Το γεγονός μαρτυρείται και από τους 4 ευαγγελιστές και δεν είναι ένας αβάσιμος θρύλος ούτε κάποια θρησκευτική αλληγορία (Bruce). Δεν υπάρχουν στην ευαγγελική ιστορία γεγονότα περισσότερο μαρτυρημένα από το γεγονός αυτό (Giroudon). Για αυτό επίσης «τους οδηγεί στην έρημο, για να υπάρξει το θαύμα υπερβολικά υπεράνω κάθε υποψίας και κανείς να μην νομίσει ότι επειδή υπήρχε κοντά κάποια πόλη, ότι από εκεί έφεραν στο τραπέζι του πλήθους» (Σχ).

Ματθ.14,20 καὶ ἔφαγον⁽¹⁾ πάντες⁽²⁾ καὶ ἐχορτάσθησαν⁽³⁾, καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων⁽⁴⁾ δώδεκα⁽⁵⁾ κοφίνους⁽⁶⁾ πλήρεις.

Μετάφραση: *Κι ἔφαγαν ὅλοι καὶ χόρτασαν, καὶ μάζεψαν ὅσα κομμάτια εἶχαν περισσέψει, δώδεκα δηλαδὴ κοφίνια γεμάτα.*

(1) «Με το ότι δεν έδωσε τίποτα παραπάνω από ψωμί και ψάρι, διδάσκει την εγκράτεια» (Ζ).

(2) «Και με το ότι μοίρασε σε όλους τα ίδια (διδάσκει) την ισότητα» (Ζ).

(3) «Αφού τους χόρτασε πρώτα με πνευματική τροφή με τη διδασκαλία... τους χορταίνει τώρα και με την σωματική» (Ζ). Το ότι χόρτασαν, βεβαιώνεται το ίδιο με την ευλογία που προηγήθηκε και από τους 4 ευαγγελιστές (ρ).

(4) «Δεν σταμάτησε μέχρι το χορτασμό του λαού, αλλά προχώρησε και στο να υπάρχει περίσσειμα» (Ζ). «Και δεν περισσεύουν άρτοι ολόκληροι, αλλά κομμάτια, για να δείξει ότι αυτά ήταν υπολείμματα εκείνων των άρτων... Για αυτό και άφησε να πεινάσουν οι όχλοι, για να μη νομίσει κάποιος ότι αυτό που έγινε ήταν φαντασία... Διότι μπορούσε μεν να σβήσει και την πείνα, αλλά δεν θα γνώριζαν... τη δύναμή του» (Χ).

Η περισυλλογή αυτή των κομματιών για μελλοντική χρήση είναι χαρακτηριστικό και των 4 αφηγήσεων και ο Ιωάννης προσθέτει, ότι αυτό έγινε κατά παραγγελία του Χριστού. Αποτελεί αυτό έντονη διαμαρτυρία κατά της σπατάλης, η οποία δεν μπορεί να δικαιολογηθεί και σε περίπτωση κατά την οποία τα δώρα του Θεού παρέχονται υπεράφθονα.

Επιπλέον είναι ισχυρή εγγύηση για την αξιοπιστία των αφηγήσεων. Ο επινοητής μύθου δεν θα παρουσίαζε τον θαυματοποιό του, ο οποίος μπορούσε όποτε του άρεσε να πολλαπλασιάζει την τροφή, τόσο να φροντίζει για την περισυλλογή των περισσευμάτων.

(5) «Και το περίσσειμα ήταν δώδεκα κοφίνια γεμάτα, έτσι ώστε και οι δώδεκα απόστολοι να βαστάξουν τα κοφίνια» (Ζ), «ώστε και ο Ιούδας να βαστάξει» (Σχ), «και όπως ακριβώς τα χέρια, έτσι και τους ώμους να έχουν υπηρέτες και μάρτυρες αυτού του θαύματος. Ο Μάρκος

είπε ότι και τα δύο ψάρια μοίρασε σε αυτούς και ότι και από αυτά μάζεψαν περισσεύματα» (Ζ).

(6) Συχνά κουβάλαγαν μέσα σε αυτά τις προμήθειες για το ταξίδι (F).

Ματθ.14,21 οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὥσεί πεντακισχίλιοι⁽¹⁾ χωρὶς⁽²⁾ γυναικῶν καὶ παιδίων⁽³⁾.

Μετάφραση: Εκείνοι μάλιστα που έφαγαν ήταν περίπου πέντε χιλιάδες άνδρες, χωρίς να συναπολογίζονται στον αριθμό αυτό οι γυναίκες και τα παιδιά.

(1) Και στον αριθμό των χορτασμένων συμπίπτουν οι μαρτυρίες και των 4 ευαγγελιστών. Ο Ματθαίος μόνος από τους άλλους προσθέτει το χωρίς τις γυναίκες και τα παιδιά (L). Το ξάπλωμα του όχλου σε ομίλους ανά 100 και 50, για το οποίο μιλά ο Μάρκος, έκανε εύκολη την αρίθμηση των χορτασμένων (S).

(2) Όχι ότι απουσίαζαν γυναίκες και παιδιά, όπως δέχεται ο Ωριγένης, αλλά δεν υπολογίστηκαν στον αριθμό αυτό οι γυναίκες και τα παιδιά, τα οποία αναμφίβολα συμποσούνταν σε αριθμό πολύ μικρότερο από αυτόν των ανδρών (L).

(3) «Αυτό αποτελεί και αύξηση του θαύματος και έπαινος των όχλων, ότι δηλαδή παρέμεναν δίπλα του μαζί με τις γυναίκες και τα παιδιά» και επειδή οικογενειακώς παρέμειναν, οικογενειακώς απόλαυσαν και την ευεργεσία» (Ζ), «και η ασθενέστερη φύση (οι γυναίκες δηλαδή και τα παιδιά) δεν λογάριασαν καθόλου τον κόπο του δρόμου λόγω του πόθου προς αυτόν» (Σχ).

Στιχ. 22-36. Ο Κύριος περπατάει πάνω στη θάλασσα.

Ματθ.14,22 Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν⁽²⁾ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους⁽³⁾.

Μετάφραση: Κι αμέσως ο Ιησούς, για να μη παρασυρθούν οι μαθητές του από τον ενθουσιασμό του πλήθους που ήθελε να τον ανακηρύξει βασιλιά, τους ανάγκασε να μπουν στο πλοίο και να περάσουν πριν απ' αυτόν στο απέναντι μέρος της λίμνης, ωστόσο αυτός διαλύσει τα πλήθη του λαού.

(1) «Επειδή δεν ήθελαν να αποχωριστούν από αυτόν, τους ανάγκασε να μπουν στο πλοίο» (Ζ). «Το «ανάγκασε», το είπε δείχνοντας το πόσο πολύ ήθελαν να είναι κοντά του οι μαθητές και ότι δύσκολα τον αποχωρίζονταν» (Σχ). Προφανώς ο μεν Κύριος αναγκάζει, εκ μέρους

όμως των μαθητών εκδηλώνεται απροθυμία. Θέλουν να μείνουν μαζί του, ενώ Εκείνος επιθυμεί να ελευθερωθεί από αυτούς και να μείνει μόνος για να διαλύσει τους όχλους. Παίρνουμε κάποια εξήγηση τυχαία από τον Ιωάννη, ο οποίος λέει, ότι ο Ιησούς αντιλήφθηκε, ότι οι όχλοι επιθυμούσαν να τον ανακηρύξουν βασιλιά. Ο ειλικρινής αλλά πλανημένος ενθουσιασμός μπορούσε εύκολα να μεταδοθεί και στους μαθητές, και ίσως και άρχισε να μεταδίδεται, για αυτό και ο Ιησούς απαλλάσσοντας αυτούς από αυτή τη μόλυνση, αναγκάζει αυτούς να απομακρυνθούν με πλοίο (ρ).

Πιθανώς η παρουσία των μαθητών αύξανε τη διέγερση του πλήθους (S). Δεν είναι απίθανο οι μαθητές να επηρεάζονταν από πόθους φιλοδοξίας και να θεωρούσαν το χρόνο κατάλληλο για να ιδρυθεί η επίγεια βασιλεία του Μεσσία, όπως ονειρεύονταν αυτήν (ο).

(2) «Δηλαδή να τον προλάβουν στο απέναντι μέρος» (Z).

(3) Δεν λέγεται ότι είπε σε αυτούς ότι θα προσευχόταν. Έδωσε παράδειγμα προσευχής στα κρυφά (b).

Ματθ.14,23 καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος⁽¹⁾ κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι⁽²⁾. ὁψίας δὲ γενομένης μόνος⁽³⁾ ἦν ἐκεῖ.

Μετάφραση: *Κι αφού διέλυσε τα πλήθη, ανέβηκε στο βουνό για να προσευχηθεί μόνος του. Κι όταν βράδιασε καλά, ήταν μόνος του εκεί.*

(1) Αποχώρηση του Χριστού σε βουνό για προσευχή αναφέρεται πολλές φορές (Λουκ. στ 12,θ 28). Την παρούσα περίπτωση αναφέρουν και οι 4 ευαγγελιστές (ρ). Στον Ματθαίο και τον Μάρκο είναι η μόνη περίπτωση, εκτός από την προσευχή στη Γεθσημανή, κατά την οποία ο Ιησούς αναφέρεται ότι απομονώθηκε για να προσευχηθεί. Συχνά όμως προσευχόταν και μάλιστα με διάρκεια μπροστά στους μαθητές του (Ματθ. ια 25,ιδ 19,ιε 36,κστ 27) (L).

«Ἦθελε να ανέβει μόνος στο βουνό» (Z). «Και έκανε αυτό πάλι, για να μας διδάξει ούτε συνέχεια να αναμιγνυόμαστε με τον κόσμο, ούτε διαρκώς να αποφεύγουμε το πλήθος, αλλά και τα δύο με χρήσιμο τρόπο, και το καθένα να το εναλλάσσουμε όπως πρέπει» (X).

Βουνά και ψηλές τοποθεσίες (Πράξ. ι 9) είναι ειδικά κατάλληλες για προσευχή λόγω της μόνωσής τους και διότι είναι ανοιχτές προς τον ουρανό (b).

(2) Κατά την κρίσιμη αυτή στιγμή αποσύρεται σε κατ' ἰδίαν προσευχή και επικοινωνία με τον Πατέρα του. Η σύγκρουση όχι μόνο με τις θρησκευτικές αλλά και με τις πολιτικές αρχές ολοένα αναπτυσσόταν. Και ήδη υπήρχε κίνδυνος να εκραγεί μεσσιανικό κίνημα γύρω από το

πρόσωπό του (S). Πιθανώς αντικείμενο της προσευχής του ήταν, το να κατανοήσει καλύτερα ο λαός την αληθινή έννοια της βασιλείας του Χριστού (F).

(3) «Είναι χρήσιμο στις προσευχές και το βουνό και η νύχτα και η μόνωση, διότι παρέχουν ησυχία και έλλειψη περισπασμών και γαλήνη» (Z).

Ματθ.14,24 τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον⁽¹⁾ τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον⁽²⁾ ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος⁽³⁾.

Μετάφραση: Το πλοίο όμως είχε προχωρήσει πλέον στη μέση της λίμνης και συνταρασσόταν από τα κύματα. Διότι ήταν αντίθετος ο άνεμος.

(1) Λέγεται επιρρηματικά=στη μέση (g).

(2) Προσωποποίηση (δ).

(3) «Πάλι οι μαθητές πέφτουν σε θαλασσοταραχή, όπως και παλαιότερα. Αλλά τότε μεν, επειδή ήταν πιο ατελείς ήταν και αυτός μαζί για παρηγοριά, έστω και αν κοιμόταν» (Z), «τώρα όμως για να τους οδηγήσει σε μεγαλύτερη υπομονή, ούτε αυτό κάνει, αλλά φεύγει και στη μέση της θάλασσας επιτρέπει να ξεσηκωθεί κακοκαιρία, ώστε να μην περιμένουν από κάπου ελπίδα σωτηρίας» (X), «έτσι ώστε μη έχοντας από πουθενά παρηγοριά, να γίνουν πιο υπομονετικοί» (Z).

Ματθ.14,25 τετάρτη δὲ φυλακῇ⁽¹⁾ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε⁽²⁾ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης⁽³⁾.

Μετάφραση: Και στο τελευταίο τρίωρο της νύχτας, όταν το τέταρτο τμήμα των σκοπών παραλαμβάνει τη στρατιωτική φρουρά, ο Ιησούς έφυγε απ' το βουνό και ήλθε προς αυτούς περπατώντας πάνω στη θάλασσα, σαν να ήταν η θάλασσα στεριά.

(1) Διάστημα χρόνου, κατά το οποίο τμήμα των νυχτερινών φυλάκων όφειλαν να αγρυπνούν μέχρις ότου αντικατασταθούν από άλλο τμήμα. Όπως οι αρχαίοι Έλληνες γενικώς διαιρούσαν τη νύχτα σε τρία μέρη, έτσι πριν τα χρόνια της αιχμαλωσίας και οι Ισραηλίτες είχαν τρεις φυλακές της νύχτας. Έπειτα όμως, όταν υποτάχτηκαν στους Ρωμαίους, ακολουθώντας αυτούς διαίρεσαν τη νύχτα σε 4 φυλακές (g). «Σε τέσσερα μέρη διαιρείται η νύχτα από τους στρατιώτες που φυλάνε διαδοχικά, και η κάθε φύλαξη έχει τρεις ώρες» (Θεοδ. Μοψουεστίας) δηλαδή 3-6 π.μ..

(2) «Τους αφήνει να θαλασσοδέρνονται όλη τη νύχτα, διεγείροντας την καρδιά τους και βάζοντάς τους να τον επιθυμήσουν περισσότερο» (Σχ).

(3) Και ο Ματθαίος και ο Μάρκος αναφέρουν ότι ο Ιησούς περπατούσε στη θάλασσα. Ο Μάρκος επίσης προσθέτει «όλοι τον είδαν». Δεν ήταν λοιπόν απάτη (ρ). «Δεν εμφανίστηκε σε αυτούς αμέσως, διδάσκοντάς τους να μην επιζητούν γρήγορη απαλλαγή από τις συμφορές που τους βρίσκουν, αλλά να αντιμετωπίζουν τα δυσάρεστα με γενναιότητα» (Χ).

Ματθ.14,26 καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν⁽¹⁾ λέγοντες ὅτι φάντασμά⁽²⁾ ἐστὶ, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν⁽³⁾.

Μετάφραση: Όταν λοιπόν τον είδαν οι μαθητές να περπατάει πάνω στη θάλασσα, ταραχθήκαν λέγοντας ότι αυτό που έβλεπαν είναι φάντασμα. Κι απ' το φόβο τους έβγαλαν κραυγή.

(1) «Το φόβο από την τρικυμία τον διαδέχεται άλλος» (Ζ). «Διότι πάντα έτσι κάνει· όταν πρόκειται να απαλλάξει από τις συμφορές, φέρνει άλλες χειρότερες και φοβερότερες, το οποίο βεβαίως συνέβη και τότε» (Χ).

(2) Φάντασμα και φάσμα έχουν την ίδια σημασία (b)=όχι σώμα αληθινό, αλλά πνεύμα που πήρε κάποια φαινομενική μορφή και σχήμα (δ).

«Επειδή αυτό ήταν ασυνήθιστο και παράξενο (το να περπατά κάποιος πάνω στο νερό), νόμισαν ότι είναι φάντασμα... Ταυτόχρονα και επειδή ήταν νύχτα, αλλά και επειδή φοβούνταν» (Θφ). Ίσως σκέφτηκαν, ότι η εμφάνιση αυτή ήταν προάγγελος του επικείμενου θανάτου τους ή ότι ο Ιησούς είχε πεθάνει και αυτό ήταν το πνεύμα του (ρ).

(3) Δηλαδή έβγαλαν το επιφώνημα, Α, δηλαδή άφησαν κραυγή φόβου (δ). Συχνά συμβαίνει, τα μέσα τα οποία χρησιμοποιεί ο Κύριος για βοήθεια των δούλων του να μην αναγνωρίζονται ως δικά του και να μην θεωρούνται ως βοήθειά του.

Ματθ.14,27 εὐθέως⁽¹⁾ δὲ ἐλάλησεν⁽²⁾ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων· θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε⁽³⁾.

Μετάφραση: Αμέσως όμως τους μίλησε ο Ιησούς και τους είπε: Έχετε θάρρος, εγώ είμαι, μη φοβάστε.

(1) «Ο Χριστός δεν αποκάλυψε πιο πριν τον εαυτό του, παρά τότε μόνον, όταν έκραξαν· διότι όσο περισσότερο μεγάλωνε η αγωνία τους, τόσο περισσότερο ζητούσαν την παρουσία του» (Χ).

(2) «Επειδή από το πρόσωπο δεν τον αναγνώριζαν, και λόγω του παράδοξου που βάδιζε στα νερά και λόγω της κακοκαιρίας, από την φωνή κάνει φανερό τον εαυτό του» (Χ). «Αφήνει λοιπόν τη γνώριμη σε αυτούς φωνή, η οποία απαλλάσσει και από τους δύο φόβους» (Ζ).

(3) «Αυτή η κουβέντα διέλυσε το φόβο και τους έδωσε θάρρος» (Χ). «Λέγοντας «έχετε θάρρος», απαιτεί την πίστη, μέσω της οποίας σώζεται καθένας από αυτούς που ειλικρινά πιστεύουν στο Χριστό» (Κ). Πολύτιμοι λόγοι, οι οποίοι θα παρέχουν ενίσχυση σε κάθε ταραγμένη ψυχή, μέχρις ότου όλα τα τέκνα του Θεού μεταφερθούν από το ταραγμένο πέλαγος της παρούσας ζωής στην ουράνια γαλήνη και ασφάλεια (ο).

Ματθ.14,28 ⁽¹⁾ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σε ἐλθεῖν⁽²⁾ ἐπὶ τὰ ὕδατα.

Μετάφραση: Τότε του αποκρίθηκε ο Πέτρος: Κύριε, εάν είσαι εσύ, δώσε μου εντολή να έλθω κοντά σου περπατώντας πάνω στα νερά.

(1) Το επεισόδιο αυτό, που εξιστορείται στους σ. 28-31, είναι αποκλειστικό του Ματθαίου και προέρχεται από ειδική πηγή, στην οποία ενσωματώθηκαν οι Παλαιστινιακές παραδόσεις (S). Όσο περισσότερο μελετά κάποιος την αφήγηση αυτή που αναφέρεται στον Πέτρο, τόσο περισσότερο πείθεται για το ότι είναι αδύνατον το επεισόδιο αυτό να αποτελεί επιινόηση. Έτσι λοιπόν η προσθήκη αυτή, την οποία ο Ματθαίος κάνει στο θαύμα του περιπάτου στη θάλασσα, αυξάνει την πίστη μας στην αυθεντικότητα αυτού του θαύματος.

Ό,τι αναφέρεται σε αυτούς τους 4 στίχους βρίσκεται σε τέτοια αρμονία με το χαρακτήρα του Πέτρου, ώστε αποκλείεται να επινοήθηκε. Διακρίνουμε σε αυτό, τον τόσο παράδοξο και όμως ταυτόχρονα και τόσο φυσικό συνδυασμό της εμπιστοσύνης του Πέτρου προς τον διδάσκαλο από τη μία, και προς τον εαυτό του από την άλλη. Διακρίνουμε τη συνηθισμένη ορμή του Πέτρου (την εν μέρει καλή και εν μέρει κακή) η οποία τον ωθεί να σπεύσει σε συνάντηση του διδασκάλου, πριν ακόμα οι υπόλοιποι συμμαθητές του συναντηθούν με αυτόν.

Υπάρχει ίσως και η επιθυμία να πράξει κάτι επικίνδυνο, για να αποδείξει την πεποίθησή του στον Ιησού. Και όμως υποχωρεί πριν ακόμη προχωρήσει. Κυριεύεται από φόβο, χάνει την πεποίθησή του και πέφτει. Ο ίδιος χαρακτήρας εκδηλώνεται και ένα έτος αργότερα όταν ο διδάσκαλος αντιμετωπίζει το σταυρικό πάθημα (ρ).

(2) «Αυτό το έκανε και μετά την ανάσταση· δεν ανεχόταν μαζί με τους άλλους να έλθει, αλλά πήδηξε πρώτος» (Χ). Δες Ιω. κα 7. «Αφού άκουσε τη φωνή του, χάρηκε πάρα πολύ και επειδή θερμάνθηκε, λαχταράει πριν από τους άλλους να τον συναντήσει» (Ζ).

«Δεν είπε, διάταξέ με να βαδίσω, αλλά να έλθω σε σένα. Διότι εκείνο μεν θα ήταν δείγμα επίδειξης· ενώ ετούτο ήταν σημάδι αγάπης προς το Χριστό» (ΘΦ). Με την ίδια πάντοτε θερμή πίστη και τώρα, την ώρα που οι άλλοι σιωπούν, πιστεύει ότι μπορεί να πράξει με τη θέληση και τη διαταγή του διδασκάλου, ό,τι ο διδάσκαλος κατά τρόπο φυσικό μπορούσε (Ιε).

Ματθ.14,29 ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβάς ἀπὸ τοῦ πλοίου⁽¹⁾ ὁ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα⁽²⁾ ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν.

Μετάφραση: Ο Κύριος του είπε: Έλα. Και τότε ο Πέτρος κατέβηκε από το πλοίο και περπάτησε πάνω στα νερά για να έλθει κοντά στον Ιησού.

(1) Όχι δηλαδή ρίχνοντας τον εαυτό του στη θάλασσα όπως στο Ιω. κα 7, αλλά κατεβαίνοντας από το πλοίο σε άλλο στερεό για αυτόν σώμα (δ). «Έστρωσε στον Πέτρο κάτω από τα πόδια του τη θάλασσα ο Κύριος, δείχνοντας τη δύναμή του» (ΘΦ).

(2) «Θαρραλέα πάτησε στα κύματα και βάδιζε όρθιος» (Ζ).

Ματθ.14,30 βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν⁽¹⁾ ἐφοβήθη⁽²⁾, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι⁽³⁾ ἔκραξε λέγων· Κύριε, σῶσόν με⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Αλλά όταν είδε τον αέρα πόσο δυνατός ήταν, κλονίστηκε η πίστη του και φοβήθηκε, και καθώς άρχισε να βουλιάζει, φώναξε δυνατά: Κύριε, σώσε με, διότι κινδυνεύω να πνιγώ.

(1) «Είδε ισχυρό τον άνεμο που δεν είναι ισχυρός για αυτόν που άφησε κατά μέρος την ολιγοπιστία και το δισταγμό» (Ω).

(2) «Τη μεν θάλασσα δεν τη δείλιασε... τον άνεμο όμως πιο πολύ τον φοβήθηκε μήπως τον ρίξει κάτω» (Ζ). «Διότι τέτοιο πράγμα είναι η ανθρώπινη φύση. Ενώ από τη μία πολλές φορές κατορθώνει τα μεγάλα, αποτυγχάνει όμως στα μικρότερα» (Χ). Φοβήθηκε αν και ήταν ψαράς και καλός κολυμβητής (b).

(3) «Επειδή ασθένησε η πίστη, με την οποία τόλμησε να πατήσει στα κύματα, τον άφησε η χάρη αυτής της πίστης, η οποία τον έκανε ανάλαφρο, και βούλιαξε» (Ζ).

(4) Από τον κίνδυνο να βυθιστεί (δ).

Ματθ.14,31 εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· ὀλιγόπιστε⁽¹⁾, εἰς τί ἐδίστασας⁽²⁾;

Μετάφραση: Αμέσως ο Ιησούς άπλωσε το χέρι του, τον έπιασε και του είπε: Ολιγόπιστε, γιατί δειλίιασες;

(1) «Δεν μαλώνει τον άνεμο, αλλά τον Πέτρο που έδειξε μικροψυχία» (Θφ). «Ελέγχοντάς τον με αυτά τα λόγια, τού έδειξε, ότι δεν τον έριξε η βία του ανέμου, αλλά η ολιγοπιστία, δηλαδή η ασθένεια της πίστης. Τον ονόμασε λοιπόν ολιγόπιστο διότι απέβαλλε μεγάλο μέρος από αυτήν, με το να φοβηθεί τον άνεμο» (Ζ). «Δεν είπε άπιστε, αλλά ολιγόπιστε» (Ω).

«Επομένως, αν δεν ασθενούσε η πίστη, θα στεκόταν εύκολα και απέναντι στον άνεμο» (Χ).

Ο Κύριος προγνώριζε βεβαίως την ολιγοπιστία αυτή του Πέτρου.

«Για ποιο λόγο λοιπόν επέτρεψε (να κατέβει ο Πέτρος από το πλοίο); Διότι αν έλεγε, δεν μπορείς, πάλι επειδή ήταν θερμός ο Πέτρος θα διαφωνούσε. Για αυτό τον πείθει από τα γεγονότα ώστε να είναι πιο συνετός στο μέλλον» (Χ). Για πολύ ώρα αφήνεται ο Πέτρος στον πειρασμό, για να αυξηθεί η πίστη (Ιε).

(2) «Γιατί δίστασες; Δηλαδή γιατί αρχικά μεν έδειξες θάρρος, ύστερα όμως δειλίιασες; Διότι αυτός που σε ενίσχυε εναντίον των κυμάτων, θα σε ενίσχυε και εναντίον του ανέμου» (Ζ).

Ματθ.14,32 καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον⁽¹⁾ ἐκόπασεν⁽²⁾ ὁ ἄνεμος·

Μετάφραση: Κι όταν ο Χριστός και ο Πέτρος μπήκαν στο πλοίο, ησύχασε ο άνεμος.

(1) «Δεν ανέβηκαν αμέσως στο πλοίο... διότι λέει ο Ιωάννης ότι ήθελαν να τον πάρουν στο πλοίο και αμέσως το πλοίο έφτασε στη γη στην οποία πήγαιναν. Και από αυτό είναι φανερό, ότι όταν το πλοίο πλησίασε τη γη, τότε λοιπόν ανέβηκαν σε αυτό» (Ζ).

(2) Σταμάτησε από την ορμή και τη βία (g)· ησύχασε (δ). «Γιατί πήρε από το χέρι τον Πέτρο, πριν ακόμη σταματήσουν οι άνεμοι; Για να δείξει ότι δεν τον έσωσε η γαλήνη αλλά αυτός» (Σχ.π).

Ματθ.14,33 οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ⁽¹⁾ ἔλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ⁽²⁾ λέγοντες· ἀληθῶς Θεοῦ υἱός⁽³⁾ εἶ.

Μετάφραση: Τότε ὅσοι ἦταν στο πλοίο ἦλθαν και τον προσκύνησαν με πολλή ευλάβεια λέγοντας: Αληθινά, εἶσαι Υἱός του Θεοῦ.

(1) Όλοι ὅσοι ἦταν στο πλοίο, μαθητές και ἄλλοι ψαράδες υπηρέτες (δ).

(2) Με βαθύ σεβασμό τον χαιρέτισαν (δ). «Πριν ἀπὸ αὐτό μεν ἔλεγαν, μα τι εἶναι αὐτός ο ἄνθρωπος που και οι ἄνεμοι και η θάλασσα υπακούουν σε αὐτόν (Ματθ. η 27), τώρα ὁμως δε λένε ἐτσι... ἀλλὰ τον προσκύνησαν λέγοντας, πράγματι εἶσαι Υἱός Θεοῦ» (X).

«Διότι ἀπὸ το να μαλώσει τη θάλασσα, ἦταν ἀνώτερο το να περπατά πάνω της και ὄχι μόνο αὐτός να περπατά, ἀλλὰ να δίνει αὐτό το προνόμιο και σε ἄλλον· και ὄχι αὐτά μόνο, ἀλλὰ την ἴδια ὥρα που η ὁρμή του ἀνέμου τάραζε και ἀνακάτευε τη θάλασσα» (Z).

(3) Αξιοσημεῖωτο ὅτι δεν λένε ο υἱός του Θεοῦ, ἀλλὰ Θεοῦ υἱός. Εἶναι δηλαδή βέβαιοι ὅτι εἶναι παραπάνω ἀπὸ ἄνθρωπος, ἴσως ὁμως δεν εἶναι ἀκόμα βέβαιοι, ὅτι εἶναι ο Μεσσίας, ο κατεχοχὴν και με ἐξαίρετη σημασία υἱός του Θεοῦ (ρ).

Ματθ.14,34 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον⁽¹⁾ εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ⁽²⁾.

Μετάφραση: Κι ἀφού πέρασαν ἀπ' το ἓνα μέρος της λίμνης στο ἄλλο, ἦλθαν στη χώρα Γεννησαρέτ.

(1) Αρχικά ἦλθαν στην ξηρά κοντά στην Καπερναούμ, ὅπως δείχνει το Ιω στ 21, και ἀφού πέρασαν ἀπὸ ἐκεῖ ἦλθαν μέσω θαλάσσης στη γη Γεννησαρέτ (δ).

(2) Που ὀνομάζεται στο Α΄Μακ. ια 67, στον Ιώσηπο (Ιουδ. Πολ. ΙΙΙ,Χ 8) και στο Ταλμούδ Γεννησάρ (α). Ἦταν χώρα πάρα πολύ εὐφορη, σε σχῆμα μικρῆς τριγωνικῆς πεδιάδας και βρισκόταν μεταξύ Καπερναούμ και Τιβεριάδας. Μερικές φορές και ἀπὸ αὐτὴν η λίμνη ἐπαιρνε την ὀνομασία της (S).

Ματθ.14,35 καὶ ἐπιγνόντες⁽¹⁾ αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας,

Μετάφραση: Ὅταν οι ἄνθρωποι του τόπου ἐκείνου τον ἀντιλήφθηκαν, ἔστειλαν ἀπεσταλμένους σ' ὅλη την περιφέρεια ἐκείνη για να εἰδοποιήσουν τους κατοίκους της για την ἀφιξή του, και του ἔφεραν ὁλους τους ἀσθενεῖς.

(1) Θα φαινόταν ότι κύριος σκοπός της εκεί έλευσης του Κυρίου ήταν να διδάξει και να παιδαγωγήσει τους μαθητές του μάλλον, παρά να θεραπεύσει ασθενείς (p). Επιγινώσκω εδώ σημαίνει, γνωρίζω κάποιον ποιος είναι από την όψη, από ακοή και από κάποια άλλα θαύματα. Δες και Μάρκ. στ 54 και Λουκ. κδ 16,31 (g).=Τον κατάλαβαν ποιος ήταν.

«Δείχνει ο ευαγγελιστής ότι έμεινε για πολύ χρόνο στα μέρη εκείνα» (X). Από την εκεί μακρά οπωσδήποτε διαμονή του αντιλήφθηκαν ποιος ήταν ο Ιησούς.

Ματθ.14,36 καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου⁽¹⁾ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ⁽²⁾· καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν⁽³⁾.

Μετάφραση: Και τον παρακαλούσαν να τους αφήσει να αγγίξουν μόνο την άκρη του εξωτερικού του ενδύματος. Κι όσοι τον άγγιξαν, θεραπεύτηκαν τελείως.

(1) Δες Ματθ. θ 20.

(2) «Δες και το πλήθος (πώς έκανε πρόοδο)» (Z). «Διότι δεν τον πλησίαζαν όμοια όπως πριν που τον έφερναν στα σπίτια και ζητούσαν να τους αγγίξει με το χέρι και να δώσει εντολές με λόγια» (X), «αλλά κερδίζουν τη θεραπεία με τρόπο πολύ πιο υψηλό και που πρέπει σε Θεό» (Z).

«Εμείς όμως, αν θέλουμε, τον έχουμε αυτόν ολόκληρο. Διότι το σώμα του είναι τώρα εδώ μπροστά μας, όχι ώστε να το αγγίξουμε μόνο, αλλά ώστε και να το φάμε και να γεμίσουμε με αυτό. Ας πλησιάσει λοιπόν με πίστη καθένας που έχει ασθένεια. Διότι αν αυτοί που άγγιξαν το κράσπεδο του ρούχου του άντλησαν τέτοια δύναμη, πολύ περισσότερο αυτοί που τον έχουν μέσα τους ολόκληρο. Το να πλησιάσουμε όμως με πίστη δεν σημαίνει το να πάρουμε μόνο αυτό που είναι μπροστά μας εδώ, αλλά και το να αγγίξουμε με καθαρή διάνοια· το να έχουμε τέτοια διάθεση, σαν να πλησιάζουμε τον ίδιο το Χριστό» (Ω).

(3) =Εξολοκλήρου και τελείως θεραπεύτηκαν (a).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ' (15)

Στιχ. 1-20. Διδασκαλία για την καθαρή καρδιά.

Ματθ.15,1 Τότε⁽¹⁾ προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων⁽²⁾ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι⁽³⁾ λέγοντες·

Μετάφραση: Τότε πλησιάζουν τον Ιησού κάποιοι από τους γραμματεῖς και Φαρισαίους που ἔμεναν στα Ιεροσόλυμα και του εἶπαν:

(1) «Πότε; Ὄταν ἔκανε τα αμέτρητα θαύματα, ὅταν θεράπευσε τους αρρώστους μόνο με το ὅτι ἄγγιξαν το ἄκρο του ρούχου του. Διότι για αὐτό ο ευαγγελιστής ἐπισημαίνει τον καιρό, για να φανερώσει την ανείπωτη πονηρία τους που δεν υποχωρεῖ μπροστά σε τίποτα» (X).

(2) «Αὐτοὶ που ἔμεναν στη μητρόπολη ἦταν πονηρότεροι ἀπὸ τους ἄλλους, ἐπειδὴ και τους ἐκτιμοῦσαν περισσότερο και ἦταν κυριευμένοι ἀπὸ πολλή ἀλαζονεία» (X). Αὐθεντική γραφή χωρίς το ἄρθρο.

(3) «Βλέποντας τη μεγάλη πίστη του λαοῦ, θέλησαν να την ἐλαττώσουν» (Z).

Ματθ.15,2 διατί οἱ μαθηταί σου⁽¹⁾ παραβαίνουν τὴν παράδοσιν⁽²⁾ τῶν πρεσβυτέρων⁽³⁾; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας⁽⁴⁾ αὐτῶν ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.

Μετάφραση: Γιατί οἱ μαθητές σου παραβαίνουν τὴν παράδοση των παλαιότερων διδασκάλων μας; Και πράγματι παραβαίνουν τὴν παράδοση, διότι δεν πλένουν τα χέρια του, ὅταν τρώνε ψωμί.

(1) «Το Χριστό μεν δεν μπορούν να τον κατηγορήσουν για κάτι, ὁπότε κατηγοροῦν τους μαθητές» (Z).

(2) «Ἀλλὰ πρόσεξε, σε παρακαλῶ, πως παγιδεύονται και ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν ἐρώτησή τους. Διότι δεν λένε γιατί παραβαίνουν το νόμο του Μωϋσή, ἀλλὰ τὴν παράδοση των πρεσβυτέρων» (X). «Δεν κατηγοροῦν παρανομία, ἀλλὰ παράβαση ἀνθρώπινης ἐντολῆς» (Z). Πρόσεξε λοιπόν «ὅτι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ κατηγορία των φιλοκατήγορων, δείχνει τὴν εὐλάβεια των μαθητῶν του Ἰησοῦ, οἱ ὁποῖοι δεν ἔδωσαν καμία ἀφορμὴ μομφῆς, ὅτι παράβηκαν ἐντολές του Θεοῦ, στους Φαρισαίους και γραμματεῖς, οἱ ὁποῖοι δεν θα ἀπέδιδαν στους μαθητές του Χριστοῦ τὴν κατηγορία για παράβαση, ὅτι δηλαδή παραβαίνουν τὴν ἐντολή των πρεσβυτέρων, ἀν βεβαίως μπορούσαν να ἐπιτεθοῦν στους κατηγορουμένους και να ἀποδείξουν για αὐτοὺς ὅτι παραβαίνουν ἐντολή Θεοῦ» (Ω).

Παράδοση έλεγαν παραγγέλματα προφορικά, πολυαριθμότατα, μεταδιδόμενα από γενιά σε γενιά, που απέβλεπαν στην εξήγηση και συμπλήρωση του νόμου. Αξίωναν ότι κάποιο μέρος τουλάχιστον από αυτά χρονολογούνταν από την εποχή του Μωϋσή (F). Οι παραδόσεις αυτές σε συλλογή αποτέλεσαν το Ταλμούδ, που διαιρείται στη Μίσχνα (=κείμενο) και στη Γεμάρα (=υπόμνημα)(ο).

(3) Ήταν αυτοί οι μεγάλοι διδάσκαλοι του παρελθόντος, οι οποίοι σιγά σιγά και διαμέσου των γενεών σχημάτισαν την παράδοση (S). Σπάνια η παράδοση απέκτησε τόση δύναμη όση στους σύγχρονους του Κυρίου Φαρισαίους. Κάποιοι μάλιστα διδάσκαλοι υποστήριζαν, ότι ο προφορικός ή κατά παράδοσιν Νόμος ήταν πολύ εγκυρότερος από τον γραπτό Νόμο (p).

Με τις παραδόσεις αυτές όμως «έκαναν πολλές καινοτομίες οι ιερείς, μολονότι ο Μωϋσής είχε δώσει εντολή γεμάτη από φόβο και πολλή απειλή, ώστε ούτε να προσθέσουν ούτε να αφαιρέσουν» (Δευτ. 8 2)(X).

«Οι Φαρισαίοι παρέδωσαν στο λαό κάποιους νόμους που τους πήραν διαδοχικά από τους πατέρες τους, οι οποίοι δεν έχουν γραφτεί στους νόμους του Μωϋσή, και για αυτό αυτά το γένος των Σαδδουκαίων τα αποβάλλει, λέγοντας ότι εκείνα πρέπει να θεωρούν νόμιμα, δηλαδή όσα έχουν γραφτεί, ενώ τα από την παράδοση των πατέρων να μην τα τηρούν» (Ιωσήφ. Ιουδ. Αρχ. XIII,X,6).

(4) «Το να τρώνε πριν πλυθούν δεν το πρόσταξε θείος νόμος, αλλά οι πρεσβύτεροι του λαού» (Z). Η συνήθεια από μόνη της μιας και φρόντιζε για την εξωτερική καθαριότητα δεν είχε κάτι το επίμεμπτο· διότι τότε έτρωγαν με τα χέρια χωρίς πιρούνι και για αυτό έπλεναν τα χέρια όχι μόνο πριν το γεύμα, για να μην αγγίξουν με βρώμικα χέρια το φαγητό, αλλά και μετά το γεύμα. Οι Φαρισαίοι όμως κήρυτταν τη συνήθεια αυτή ως απαραίτητη ηθική και θρησκευτική εντολή (δ). Την παράλειψη του πλυσίματος αυτού των χεριών οι Φαρισαίοι την θεωρούσαν ως αμάρτημα που εξισωνόταν με τη μοιχεία, και για αυτό άξιο της ποινής του θανάτου (ο).

Οι μεγαλύτεροι σημαιοφόροι, που αγωνίστηκαν για την παράδοση αυτή, ήταν οι Φαρισαίοι της σχολής του Σαμμαΐ, οι οποίοι τελικά και επέβαλαν με τη βία τις απόψεις στο μέγα συνέδριο κατά τα χρόνια που προηγήθηκαν αμέσως πριν την άλωση των Ιεροσολύμων, ισχυριζόμενοι, ότι επρόκειτο για παράδοση που χρονολογούνταν στον ίδιο το βασιλιά Σολομώντα και που εδραζόταν στη διάταξη του νόμου στο Λευϊτ. κ 7 (S).

Ματθ.15,3 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· διατί⁽²⁾ καὶ ὑμεῖς⁽³⁾ παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Ο Κύριος τους αποκρίθηκε: Γιατί και σεις παραβαίνετε την εντολή του Θεού για να συμμορφωθείτε με την παράδοσή σας;

(1) «Δεν είπε ότι καλά κάνουν που παραβαίνουν» (Ζ) «για να μην τους δώσει λαβή» (Χ)· «και αφορμή φιλονικίας» (Ζ), «ούτε κακολογεί αυτό που έγινε, για να μην βεβαιώσει το νόμο και αυτήν την παράδοση, ούτε πάλι κατηγορεί τους πρεσβυτέρους ως παράνομους και μιαρούς» (Χ), «για να μην τον αποστραφούν ως υβριστή» (Ζ), «αλλά πρώτα κόβει τη θρασύτητά τους, φέρνοντας στη μέση το πολύ μεγαλύτερο έγκλημα και ρίχνει αυτό στο δικό τους κεφάλι» (Χ), «δείχνοντας, ότι αυτοί που παραβαίνουν την εντολή του Θεού, δεν πρέπει να κατηγορούν αυτούς που παραβαίνουν παράδοση ανθρώπων» (Ζ).

(2) Απαντά με ερώτημα όμοιο στη μορφή με εκείνο, το οποίο και αυτοί προέβαλαν (b).

(3) Είτε οι μαθητές μου είναι παραβάτες είτε όχι, εσείς είστε οι μεγαλύτεροι παραβάτες (b). Οι μαθητές μου παρέβησαν διάταξη της παράδοσης, εσείς όμως παραβαίνετε εντολή Θεού (ο).

(4) «Δείχνει ότι είναι διπλό το αμάρτημα· ότι και στο Θεό δεν υπακούνε και ότι το κάνουν αυτό χάριν των ανθρώπων» (Χ).

Ματθ.15,4 ὁ γὰρ⁽¹⁾ Θεὸς⁽²⁾ ἐνετείλατο λέγων· τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα⁽³⁾· καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Ο Θεός δηλαδή όρισε την εντολή: Τίμα τον πατέρα και τη μητέρα· κι εκείνος που συκοφαντεί και βρίζει τον πατέρα του ή τη μητέρα του πρέπει να θανατώνεται.

(1) Έρχεται στην εξήγηση του πράγματος (δ). Παραβαίνετε την εντολή του Θεού, διότι...

«Αυτό που λέει, σημαίνει το εξής· δίδαξαν τους νέους, με το πρόσχημα της ευσέβειας, να περιφρονούν τους γονείς τους» (Χ). Ο Κύριος διαλέγει το παράδειγμα αυτό του δεκαλόγου διότι αναφέρεται σε καθήκον αναγνωριζόμενο από όλους=Πάντοτε και σε κάθε χώρα λιγότερο ή περισσότερο αναγνωρίζεται ως καθήκον ο σεβασμός προς τους γονείς (ο).

(2) Σε αντίθεση με το «εσείς όμως» που ακολουθεί στο σ. 5 (b). Η τιμή προς τους γονείς συνυπονοεί και την επιμέλεια και φροντίδα στις ανάγκες τους (ο).

(3) Έτσι έχουν το χωρίο οι Ο΄ στο Δευτ. ε 16. Δες και Εξόδ. κ 12.

(4) Από το Εξόδ. κα 17. Οι Ο΄ γράφουν δύο φορές το αυτού και το τελευτήσει θανάτῳ (α). «Ο Ματθαίος όμως παραθέτει το χωρίο αποσπασματικά και συντομευμένο και όχι κατά λέξη» (Ω). Το κακολογώ με την έννοια του καταριέμαι (g), βλασφημώ (δ).

Ματθ.15,5 ὑμεῖς δὲ λέγετε⁽¹⁾· ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον⁽²⁾ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς⁽³⁾, καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ⁽⁴⁾ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Εσεῖς ὁμως λέτε: Ὅταν οἱ γονεῖς ζητοῦν ἀπὸ το παιδί τους κάτι ὡς βοήθεια, ὁποιοσδήποτε γιος πει στον πατέρα του ἢ τη μητέρα του· ἐκεῖνο που μου ζητάς νὰ σου δώσω ὡς βοήθεια καὶ ἐνίσχυση το δίνω δῶρο καὶ ἀφιέρωμα στον Θεό, αὐτός ο γιος ἀπαλλάσσεται ἀπὸ το καθήκον νὰ βοηθήσῃ τον πατέρα του ἢ τη μητέρα του καὶ δὲν υποχρεώνεται νὰ τους δώσῃ ἐκεῖνο που αὐτοὶ του ζητοῦν. Καὶ ἐξαιτίας τῆς παραδόσεώς σας αὐτῆς το παιδί αὐτό ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν υποχρέωση νὰ τιμήσῃ τον πατέρα του ἢ τη μητέρα του.

(1) Εσεῖς ὁμως λέτε σε ἀντίθεση με το προηγούμενο «ο Θεός διέταξε» (F).

Δὲν εἶναι βέβαιο, ποῖα ἦταν ἀκριβῶς ἡ πράξη, τὴν ὁποία ο Χριστός καταδικάζει ἐδῶ με τον ὅρο που χρησιμοποιεῖ Κορβάν ἢ δῶρο στο Θεό. Δὲν εἶναι βέβαιο δηλαδὴ ἐὰν πρόκειται γιὰ ἀπλὴ υπεκφυγὴ, με τὴν ὁποία ο γιος προσποιοῦνταν, ὅτι ἀφιέρωνε με τάξιμο τὰ ἀγαθὰ του στο Θεό καὶ υπεξέφευγε ἐτσι ἀπὸ τὴν υποχρέωση νὰ περιθάλψῃ τους γονεῖς του (p), «ὅπως γιὰ παράδειγμα, ἐὰν κάποιος ἔλεγε στο γιο του, δώσε μου το πρόβατο που ἔχεις, ἢ το μοσχάρι ἢ κάτι ἄλλο τέτοιο, καὶ αὐτός ἔλεγε στον πατέρα ὅτι εἶναι δῶρο γιὰ το Θεό αὐτό που θες νὰ κερδίσεις ἀπὸ ἐμένα καὶ δὲν μπορεῖς νὰ το πάρεις· καὶ ἀπὸ ἐδῶ γινόταν διπλό κακό» (Σχ), διότι «οὔτε στο Θεό το πρόσφεραν καὶ ἀπὸ τους γονεῖς το στερούσαν ονομάζοντάς το δέθεν προσφορά» (X).

Ἡ, ἐπρόκειτο γιὰ πραγματικὴ ἀφιέρωση, που γινόταν ἴσως ἀπὸ βιασύνῃ ἢ ὀργή, τὴν ὁποία ὁμως οἱ Γραμματεῖς θεωρούσαν ὡς δεσμευτικὴ καὶ υποχρεωτικὴ. Ἡ τελευταία ἐκδοχὴ συμφωνεῖ καλύτερα με τὰ ἀκόλουθα (p).

Σύμφωνα με τον Ωριγένῃ οἱ Φαρισαῖοι σε συμφωνία μαζί με τους ἱερεῖς, ὠθοῦσαν τους Ἰουδαίους νὰ ἀφιερώνουν στο γαζοφυλάκιο (Κορβάν), ἀπὸ το ὁποῖο οἱ ἱερεῖς ἤξεραν νὰ καρπώνονται ὀφέλη, ὅ,τι ὀφείλαν νὰ παρέχουν στους γονεῖς τους (L).

(2) = Ἀς εἶναι κατεξοχὴν ἀφιέρωμα (δ). «Εἶναι ἀφιερωμένο στο Θεό» (Θφ). Ἀντὶ γιὰ αὐτό ο Μάρκος ἔχει το Κορβάν=προσφορά, ἀφιέρωμα. Λέξη που χρησιμοποιεῖται στα μεταιχμαλωσιακὰ συγγράμματα τῆς Π.Δ. (S).

(3) «Δηλαδή, αὐτό που θες νὰ κερδίσεις ἀπὸ ἐμένα» (Z).

(4) Εἶναι το ἀποτέλεσμα καὶ ἡ συνέπεια που ἀποδίδεται ἀπὸ το Χριστό στη διδασκαλία που εἰσηγεῖται ἐδῶ ἡ παράδοση τῶν πρεσβυτέρων (α).

(5) Ο Κύριος αποδεικνύει τον κίνδυνο από την υπερβολική αφοσίωση στις παραδόσεις, η οποία μπορεί να οδηγήσει στην παραβίαση των πιο σαφών ηθικών υποχρεώσεων (ρ).

Ματθ15,6 καὶ ἡκυρώσατε⁽¹⁾ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν⁽²⁾.

Μετάφραση: *Κι έτσι ακυρώσατε την εντολή του Θεού εξαιτίας της παραδόσεώς σας.*

(1) Ακυρώνω=στερώ από το κύρος. Δες Γαλ. γ 17 (g). Και έτσι με τη διδασκαλία σας κάνατε άκυρη, να μην έχει ισχύ και κύρος (δ).

«Διότι αν ο μεν Θεός λείει το τίμα τον πατέρα και την μητέρα, ενώ η παράδοση έλεγε, ότι δεν οφείλει να τιμά τον πατέρα ή την μητέρα με το να τους δώσει, αυτός που αφιέρωσε στο Θεό ως προσφορά αυτό που θα δινόταν στους γονείς, είναι φανερό ότι ακυρωνόταν η εντολή του Θεού για την τιμή των γονέων από την παράδοση των Φαρισαίων και γραμματέων, που έλεγε ότι δεν χρειάζεται πλέον να τιμά τον πατέρα και την μητέρα αυτός που αφιέρωσε στο Θεό αυτό που θα έπαιρναν οι γονείς» (Ω).

«Διότι έπρεπε, έπρεπε να τιμούν τους γονείς, και όχι με πρόφαση την ευσέβεια στο Θεό να καταργούν το νόμο σχετικά με αυτούς. Επομένως δεν πρέπει ούτε για τα ανθρώπινα να αμελούμε τα πρόποντα στο Θεό, ούτε βεβαίως για το Θεό να αμελούμε όλως διόλου τους ανθρώπους. Αλλά μάλλον να αποδίδουμε τον εξαιρετικό βαθμό της αγάπης στην αρχή των όλων, δηλαδή στο Θεό, και σαν σε δεύτερη σειρά να προσφέρουμε αμέσως και στο γείτονα και σε αυτούς που συνέβαλλαν στη γέννησή μας, τις τιμές που κατεзоχήν τους πρέπει» (Κ).

(2) «Αφού απέδειξε ολοφάνερα ότι είναι διδάσκαλοι παρανομίας, απάλλαξε λοιπόν από κατηγορία και τους μαθητές του, αφού δεν τηρούσαν την παράδοση αυτών που δεν τηρούσαν την εντολή του Θεού» (Ζ).

«Εσείς... ακυρώνετε εντολές του Θεού. Έπειτα δεν ντρέπεστε να κατηγορείτε τους μαθητές μου που καμία μεν εντολή δεν παραβαίνουν... αλλά παραβαίνουν παράδοση πρεσβυτέρων» (Ω).

Ματθ.15,7 ὑποκριταί⁽¹⁾ καλῶς⁽²⁾ προεφήτευσεν⁽³⁾ περὶ ὑμῶν⁽⁴⁾ Ἡσαΐας λέγων⁽⁵⁾.

Μετάφραση: *Υποκριτές, που κατορθώνετε να παρουσιάζετε τηρητές του νόμου, ενώ πράγματι τον παραβαίνετε! Σωστά προφήτευσεν για σας ο Ησαΐας λέγοντας:*

(1) Οι Φαρισαίοι φαίνεται αποστομώθηκαν έτσι, ώστε καμία δεν έδωσαν απάντηση. Για αυτό και ο Κύριος προχωρά, για να δείξει την υποκρισία τους και με προφητικό ρητό (ο). «Τους ονόμασε υποκριτές διότι φαίνονται μεν ότι είναι έννομοι, είναι όμως παράνομοι» (Ζ).

(2) Εδώ=σωστά, ώστε να μην χωρά κάποια αντίρρηση, αληθινά (g).

(3) Λέει προφήτευσε, διότι ό,τι για τους συγχρόνους του Ησαΐα ήταν ιστορική αλήθεια, για την εποχή του Σωτήρα ήταν προφητεία (δ).

(4) Αυτό που ειπώθηκε για τη σύγχρονη του προφήτη γενιά, ίσχυε και για τους σύγχρονους του Κυρίου Ιουδαίους (δ).

(5) Η παράθεση από το Ησ. κθ 13 σύμφωνα με τους Ο' με ελαφρότατες διαφορές (a).

Ματθ.15,8 ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν⁽¹⁾ καὶ τοῖς χεῖλεσὶ⁽²⁾ με⁽³⁾ τιμᾶ, ἡ δὲ καρδιά⁽⁴⁾ αὐτῶν πόρρω ἀπέχει⁽⁵⁾ ἀπ' ἐμοῦ·

Μετάφραση: Ο λαός αυτός με πλησιάζει μόνο με το στόμα του και με τιμά μόνο με τα χείλη του· η καρδιά του όμως απέχει πολύ μακριά από μένα.

(1) Αυθεντική γραφή: ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσὶ με... ενώ παραλείπονται τα υπόλοιπα.

(2) «Με ομολογεί Θεό και δημιουργό και κύριο του παντός» (Ζ). Εξωτερικά με τα χείλη του στη δημόσια προσευχή κατ' επίφασιν και για επίδειξη (δ).

(3) Εμένα το Θεό, που μιλώ με το στόμα του Ησαΐα (b).

(4) Με την προσέγγιση της οποίας ο Θεός αληθινά και πλήρως λατρεύεται (b). Ο εσωτερικός άνθρωπος· η ψυχή τους (δ).

(5) «Είναι χωρισμένη από εμένα, διότι δεν πλησιάζει τα θελήματά μου» (Ζ). Τα διανοήματα, οι επιθυμίες και τα έργα τους είναι ξένα με το θείο θέλημα (δ). «Δείχνει με τη φωνή του Ησαΐα, ότι και όσον αφορά τον Πατέρα του είναι οι ίδιοι, όπως είναι και με αυτόν. Διότι όντας πονηροί και απομακρύνοντας τον εαυτό τους από το Θεό με τα πονηρά έργα τους, μόνο με το στόμα έλεγαν τα λόγια του Θεού» (Θφ).

Ματθ.15,9 μάτην⁽¹⁾ δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες⁽²⁾ διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων⁽³⁾.

Μετάφραση: Μάταια λοιπόν και ψεύτικα με λατρεύουν, επειδή διδάσκουν διδασκαλίες που αποτελούν επινοήσεις και εντολές ανθρώπων κι όχι δικές μου.

(1) Μάταια, άκαρπα (g). Ή, κενά, χωρίς αληθινό αίσθημα και για αυτό ψεύτικα (δ).

(2) Μάλλον αιτιολογική μετοχή.

(3) «Διδάσκουν διδασκαλίες που είναι εντολές ανθρώπων και όχι του Θεού» (Z).

Ματθ.15,10 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον⁽¹⁾ εἶπεν αὐτοῖς⁽²⁾· ἀκούετε καὶ συνίετε⁽³⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού προσκάλεσε τα πλήθη του λαού, τους είπε: Ακούστε αυτό που θα σας πω, και προσέξτε να το καταλάβετε.*

(1) Ο μαζεμένος στο μεταξύ λαός στέκεται από ευλάβεια σε κάποια απόσταση από τον Ιησού που μιλά στους Φαρισαίους που είναι δίπλα του. Για αυτό και ο Ιησούς καλεί το λαό να πλησιάσει (ο) και προτρέπει αυτόν να προσέξει το πρακτικό συμπέρασμα, που βγαίνει από το ζήτημα που ανέκυψε (ρ).

«Δεν μιλά πλέον με τους Φαρισαίους διότι ήταν αθεράπευτοι, αλλά μιλά στον όχλο. Και με το ότι τους προσκαλεί κοντά του, φαίνεται ότι τους τιμά» (Θφ). «Μετά τον έλεγχο προς εκείνους και τη νίκη του εναντίον τους και την κατηγορία από τον προφήτη, τότε αρχίζει τη νομοθεσία, όταν και πιο εύκολα δέχονταν τα λεγόμενα» (Χ).

(2) «Και δεν τους προσκαλεί μόνο, αλλά και τους κάνει πιο προσεχτικούς» (Χ).

(3) «Ακούστε αυτό που θα πω και καταλάβετε το» (Z). «Συνίετε, λέει, δηλαδή καταλάβετε, ξυπνήστε» (Χ). Κατανοήστε, όπως φαίνεται ήδη από τα λεχθέντα (g).

Ματθ.15,11 ⁽¹⁾οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα⁽²⁾ κοινοῖ⁽³⁾ τὸν ἄνθρωπον⁽⁴⁾, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον⁽⁵⁾ ἐκ τοῦ στόματος τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

Μετάφραση: *Δεν κάνει τον άνθρωπο βέβηλο και θρησκευτικώς ακάθαρτο εκείνο που εισάγεται με την τροφή στο στόμα, αλλά εκείνο που βγαίνει από το στόμα, δηλαδή οι πονηροί και αμαρτωλοί λόγοι.*

(1) Η αλήθεια εκφράζεται πρώτα αρνητικά και μετά θετικά (S). Η αρχή που τονίζεται εδώ είναι η εξής: Πράγματα και τροφές δεν μπορούν να είναι θρησκευτικά καθαρά ή ακάθαρτα. Τα πρόσωπα μόνο μπορούν να είναι τέτοια. Και τα πρόσωπα δεν μολύνονται από πράγματα, αλλά μολύνονται μόνα τους, με πράξεις αντιθρησκευτικές (Montefiore). Η φυσική μόλυνση του ανθρώπου δεν επεκτείνεται και στην ψυχή του, η οποία αποτελεί τον πραγματικό άνθρωπο. Η μόλυνση της ψυχής γίνεται με πνευματικές ενέργειες και πράξεις (Gould).

Ἐστω και αν κάποιος γίνει ακάθαρτος κατά τον τελετουργικό νόμο και η ακαθαρσία αυτή μεταδοθεί στην τροφή, ώστε όποιος μετέχει σε αυτήν να γίνεται ακάθαρτος σύμφωνα με τις τυπικές διατάξεις του νόμου. Αυτός δεν είναι πράγματι ακάθαρτος. Ὅ,τι από έξω έρχεται στον άνθρωπο δεν τον μολύνει. Ὅ,τι βγαίνει από την καρδιά του, αυτό τον μολύνει. «Δεν μολύνει τον άνθρωπο το να φάει τροφές» (X).

(2) «Δεν μολύνει τον άνθρωπο η βρωμιά που μπαίνει στο στόμα μαζί με τα φαγητά από τα άπλυτα χέρια» (Z).

(3) «Με την έννοια του μολύνει» (Z). Κοινώω=κάνω ακάθαρτο, βεβηλώνω. Από το κοινός που έχει και την έννοια του βέβηλος και αντιτίθεται στους Ιουδαίους με το άγιο, το αγιασμένο (g). «Και αν η τροφή δεν βεβηλώνει, πολύ περισσότερο το να τρώει κάποιος με άπλυτα χέρια» (Θφ). Το να τρώει κάποιος οποιαδήποτε τροφή με άπλυτα ή όχι χέρια είναι αδιάφορο από άποψη ηθική (F).

(4) «Διότι δεν αγγίζει την ψυχή» (Z).

(5) «Βγαίνει από το στόμα κάθε λόγος· αλλά τώρα μιλά για τον πονηρό, ο οποίος έχει πηγή την καρδιά. Προχωρώντας αποσαφηνίζει αυτά που με ασάφεια είπε εδώ» (Z).

Ματθ.15,12 τότε προσελθόντες οί μαθηταί αύτοϋ είπον αύτῷ· οἶδας ότι οί Φαρισαῖοι ακούσαντες τόν λόγον⁽¹⁾ έσκανδαλίσθησαν⁽²⁾;

Μετάφραση: Τότε τον πλησίασαν οι μαθητές του και του είπαν: Γνωρίζεις ότι οι Φαρισαίοι σκανδαλίστηκαν και αγανάκτησαν, όταν άκουσαν το λόγο που είπες για τις τροφές;

(1) «Ποιο λόγο; Δηλαδή αυτό που είπε ότι, δεν βεβηλώνει τον άνθρωπο αυτό που μπαίνει στο σώμα» (Z).

(2) Ἦταν επόμενο οι Φαρισαίοι να σκανδαλιστούν. Διότι αν κάποιος δεν μολύνεται από την τροφή την οποία τρώει τι γίνονται τότε οι μωσαϊκές απαγορεύσεις που αναφέρονται σε κάποια φαγητά, που απαγορεύονται ως ακάθαρτα; (p). Το σκανδαλίζομαι εδώ με την έννοια του αγανακτώ (g).

Ματθ.15,13 ό δέ άποκριθείς είπε· πᾶσα φυτεία⁽¹⁾ ἦν ούκ έφύτευsen ό πατήρ μου⁽²⁾ ό ουράνιος έκριζωθήσεται⁽³⁾.

Ματθ.15,13 Κι αυτός τους αποκρίθηκε: «Κάθε φυτεία που δεν τη φύτεψε ο ουράνιος Πατέρας μου θα ξεριζωθεί.

(1) Εδώ σημαίνει το φύτευμα (g). Όχι «φυτεία λέει τώρα την παράδοση των πρεσβυτέρων και τα εντάλματα των ανθρώπων» (Z), αλλά το φυτεία το λέει «για αυτούς τους ίδιους και τις παραδόσεις τους» (X).

Την ψεύτικη διδασκαλία ενσωματωμένη σε πρόσωπα (S). Εδώ για τους Φαρισαίους «οι οποίοι για τα κακά δόγματα και την λανθασμένη εκδοχή σχετικά με το νόμο, δεν ήταν φυτεία του πατέρα του, τού ουράνιου... Διότι πώς μπορούσαν να είναι φυτεία του Πατέρα, αυτοί που σκανδαλίστηκαν με τα λόγια του Ιησού;» (Ω).

(2) Δες Ιω. ιε 1,2. Το φυτό, το οποίο δεν φύτεψε ο Θεός πατέρας, δηλαδή δεν προγνώρισε και δεν προόρισε αυτό στην κοινωνία και βασιλεία του (δ). Ο Πατέρας μου με ιδιαίτερο τόνο εδώ, για να σημάνει ότι ο Ιησούς ήταν ο αληθινός Υιός του Θεού (F).

(3) Αυτό θα είναι το αποτέλεσμα της σύγκρουσής τους με το Χριστό. Τέτοια φυτεία, όσο και αν φαινομενικά παρουσιάζεται ωραία, είναι έξω από το Χριστό (b). Πρόκειται να αποβληθεί από το λαό του Θεού (δ). «Δεν ήταν σε αυτούς σκάνδαλο τα λόγια που φύτευε ο Πατέρας μέσω αυτού, αλλά αυτοί οι ίδιοι σκανδαλίζαν τους εαυτούς τους με το να ερμηνεύουν κακά αυτά που λέγονταν καλά» (A).

Ματθ.15,14 ἄφετε αὐτούς⁽¹⁾· ὁδηγοὶ εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν⁽²⁾· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ, ἀμφοτέρω εἰς βόθυνον⁽³⁾ πεσοῦνται⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Αφήστε τους· είναι οδηγοί τυφλοί, που οδηγούν τυφλούς. Κι αν ένας τυφλός οδηγεί άλλον τυφλό, θα πέσουν και οι δύο σε βαθύ λάκκο.

(1) Μην προσέχετε στο σκανδαλισμό ή τις απειλές τους (ο). «Επειδή είναι αθεράπευτοι. Διότι για αυτό δεν θεράπευσε το σκάνδαλό τους, διότι ήξερε για αυτούς ότι καθόλου δεν θα ωφεληθούν» (Z). Μην τους προσέχετε (b). «Από εδώ λοιπόν μαθαίνουμε, ότι το να σκανδαλίζονται αυτοί που με τη θέλησή τους σκανδαλίζονται και είναι αθεράπευτοι, δεν είναι βλαβερό για εμάς» (Θφ).

(2) «Είναι μεν μεγάλο κακό το να είναι κάποιος τυφλός, αλλά το να είναι τέτοιος και να μην έχει οδηγό και το να παίρνει και τη θέση του οδηγού, αυτό είναι διπλό και τριπλό έγκλημα» (X).

Τους Φαρισαίους «τους λέει τυφλούς, διότι τυφλώθηκε το μάτι της ψυχής από το ρεύμα των παθών και επειδή δεν μπορούν να ατενίζουν το φως της αλήθειας. Και όχι μόνο αυτό, αλλά είναι και οδηγοί αυτών που είναι τυφλοί από την άγνοια των γραφών» (Z). Είναι οδηγοί

τυφλών, διότι το μεγαλύτερο μέρος του έθνους είναι όμοιο με αυτούς στην απιστία και την πώρωση (δ).

(3) Σε λάκκο βαθύ (δ).

(4) Η τελευταία φράση παρουσιάζει την όψη παροιμίας. Δες Ησ. κδ 18, Παροιμ. κστ 27 (S).

Ματθ.15,15 ἀποκριθεὶς⁽¹⁾ δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· φράσον ἡμῖν⁽²⁾ τὴν παραβολὴν⁽³⁾ ταύτην.

Μετάφραση: Τότε του αποκρίθηκε ο Πέτρος: Δώσ' μας να καταλάβουμε τον ασαφή αυτό λόγο, που είναι σαν αίνιγμα.

(1) Με την έννοια του παίρνω το λόγο, διότι δεν πρόκειται στην πραγματικότητα για απάντηση, εφόσον δεν προηγήθηκε ερώτηση (L).

(2) Ο Πέτρος παίρνει το λόγο εξ ονόματος όλων για αυτό και ο Ιησούς απαντά σε πληθυντικό. Του φράζω η αρχική έννοια=δώσε μας να καταλάβουμε (L).

(3) «Το αίνιγμα, τον σκοτεινό, τον ασαφή λόγο» (Z) αυτόν του σ. 11, όχι όμως αλληγορικό λόγο (δ). Εδώ σημαίνει λόγος αποφθεγματικός που προέρχεται από κάποιον όμοιο ή σύγκριση και έχει την ισχύ παραγγέλματος ή προτροπής (g). Οι προκαταλήψεις, τις οποίες είχαν από την ανατροφή και από τις διακρίσεις του νόμου για καθαρά και ακάθαρτα, εμπόδιζε τους μαθητές να κατανοήσουν πλήρως το λόγο αυτό του Κυρίου (ο).

Ματθ.15,16 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ἀκμὴν⁽¹⁾ καὶ ὑμεῖς⁽²⁾ ἀσύνετοί⁽³⁾ ἐστε;

Μετάφραση: Και ο Ιησούς είπε: Ακόμη και τώρα, ύστερα από τόσες διδασκαλίες που σας έκανα, είστε και σεις ανίκανοι να καταλάβετε την αλήθεια που σας είπα;

(1) Λέγεται μοναδική φορά. «Ακμήν με την έννοια του «ακόμα»» (Z). Το ακμήν είναι αιτιατικοφανές επίρρημα, που δηλώνει κατά γράμμα τη σωστή ώρα, την κατάλληλη στιγμή, και έπειτα το «ακόμα και τώρα». Από αυτό με παραφθορά βγήκε το δικό μας ακόμη (δ). Δηλώνει τη στιγμή του παρόντος χρόνου (g). «Αυτά έλεγε και μάλωνα» (X). Η επί του όρους ομιλία έπρεπε να είχε ανοίξει τη διάνοιά τους για κατανόηση της μεγάλης αυτής αλήθειας, για την οποία τώρα ο Κύριος μιλά (ο).

(2) Όχι μόνο οι Φαρισαίοι και οι όχλοι (b), αλλά και εσείς για τους οποίους από τόσο χρόνο εργάζομαι για να διαφωτίσω τις διάνοιές σας (F).

(3) Ανταποκρίνεται στο συνίετε του σ. 10 (b)= μη μπορώντας να κατανοήσετε. «Μαλώνει τους μαθητές... διότι αγνόησαν το σαφές» (Θφ).

Ματθ.15,17 οὐπω νοεῖτε⁽¹⁾ ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα⁽²⁾ ἐκβάλλεται⁽³⁾;

Μετάφραση: *Ακόμη δεν καταλαβαίνετε ὅτι ἐκεῖνο που εἰσάγεται στο στόμα με τις τροφές προχωρεῖ προς την κοιλιά και αποβάλλεται στο αποχωρητήριο;*

(1) «Αυτό που ὅλοι κατανοοῦν και βλέπουν, δεν το κατανοεῖτε;» (Θφ).

(2) «Ἐδρα μεν εἶναι τα οπίσθια του σώματος· ἀφεδρώνας λοιπόν εἶναι το αποχωρητήριο» (Ζ). Σύμφωνα με τον Σουΐδα δήλωνε και το μέρος του σώματος το γύρω από την έξοδο, τον πρωκτό, χωρίς κυριολεξία ὅμως. Εδώ με την κύρια σημασία ἀντί για την αττική λέξη απόπατος, ἀφοδος ή κοπρώνας (δ).

(3) Πιο έντονο ἀπό το εκπορεύεται. Η χρήση του ρήματος αυτού επιβεβαιώνει, ὅτι ἀφεδρών=κοπρώνας (L). «Αυτά που μπήκαν ἀπό έξω, πάνε πάλι έξω» (Χ). «Τα φαγητά δεν μένουν μέσα, ἀλλά βγαίνουν κάτω χωρίς να μολύνουν καθόλου στην ψυχή τον ἄνθρωπο, διότι δεν μένουν μέσα» (Θφ). Και «δεν ἀγγίζει την καρδιά. Αυτό ὅμως που δεν ἀγγίζει την καρδιά, δεν μπορεί να μολύνει τον ἀληθινὸ ἄνθρωπο ἢ να τον κάνει ἀκάθαρτο» (Κ).

Ματθ.15,18 τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται⁽¹⁾, κάκεῖνα⁽²⁾ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

Μετάφραση: *Ὅσα ὅμως βγαίνουν ἀπ' το στόμα, προέρχονται ἀπό την καρδιά, κι αυτά εἶναι που μολύνουν τον ἄνθρωπο.*

(1) «Διότι εἶπε» παραπάνω στο ιβ 34 «ὅτι ἀπό το περίσσευμα της καρδιάς το στόμα μιλά. Διότι σκεφτόμαστε πρῶτα στην καρδιά, και ἔπειτα τη σκέψη τη βγάζουμε με το στόμα» (Ζ).

(2) Αυτά «εσωτερικά γεννιούνται και ὅταν βγαίνουν μολύνουν, και τότε πιο πολύ, ὅταν δηλαδή βγουν» (Χ). «Ο λογισμὸς δηλαδή της πορνείας και μένοντας μέσα μολύνει και ὅταν βγαίνει σε ἔργο και διαπράττεται κατασπιλώνει» (Θφ).

Ματθ.15,19 ἐκ γὰρ⁽¹⁾ τῆς καρδίας ἐξέρχονται⁽²⁾ διαλογισμοὶ πονηροί⁽³⁾, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Διότι απ' την καρδιά βγαίνουν σκέψεις πονηρές, φόννοι, μοιχείες, πορνείες, κλοπές, ψευδομαρτυρίες, βλασφημίες. Όλες αυτές οι παραβάσεις αρχικώς φυτρώνουν στην καρδιά ως λογισμοί και επιθυμίες και αποφάσεις, κι από εκεί πηγάζουν.

(1) Γιατί αυτά που βγαίνουν από την καρδιά μολύνουν τον άνθρωπο, εξηγεί στον παρόντα στίχο (δ).

(2) «Όλα αυτά είπε ότι βγαίνουν από την καρδιά, διότι από αυτήν έχουν την αρχή τους. Διότι αρχές τους είναι οι σκέψεις, τις οποίες η καρδιά συνηθίζει να πηγάζει» (Ζ).

(3) Πονηρές σκέψεις καταλήγουν σε πονηρές πράξεις (S). «Πηγή και αρχή κάθε αμαρτίας είναι οι πονηροί λογισμοί. Διότι αν δεν επικρατήσουν αυτοί ούτε φόννοι ούτε μοιχείες ούτε κάτι άλλο από τα παρόμοια δεν θα συμβεί» (Ω). Ο Ματθαίος απαριθμεί έξι πράξεις, που ακολουθούν, εκτός από την τελευταία, σύμφωνα με την κοινώς αποδεκτή σειρά του δεκαλόγου (S).

«Ο Μάρκος με περισσότερο πλάτος απαριθμεί και άλλα... Υπάρχουν και άλλες κακίες, τις παρέλειψε όμως τώρα ο Χριστός, διότι αρκούν αυτά που ειπώθηκαν ώστε να κατανοηθούν και εκείνα» (Ζ).

(4) Ή, συκοφαντίες, λόγοι με τους οποίους η φήμη των άλλων άδικα βλάπτεται (g)· βλασφημίες κατά του πλησίον συνδυασμένες με ψευδείς μαρτυρίες (b). Και η εκδοχή αυτή είναι σύμφωνη με την σειρά που τηρήθηκε της απαρίθμησης, διότι το βλασφημίες αποτελεί έτσι παράβαση της δεκάτης εντολής.

Ή, βλασφημίες=αναίρεση με λόγια του σύμφωνα με τις τρεις πρώτες εντολές οφειλόμενου απεριόριστου σεβασμού και λατρείας προς το Θεό (δ)· «το να βρίζει κάποιος το Θεό ή να δείχνει αχαριστία προς αυτόν ή να τον κατηγορεί» (Ζ).

Ματθ.15,20 ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον⁽¹⁾. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ⁽²⁾ φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον⁽³⁾.

Μετάφραση: Αυτά είναι εκείνα που μολύνουν την πνευματική φύση του ανθρώπου, δηλαδή την ψυχή. Το να φάει όμως κανείς με άπλυτα χέρια, αυτό δεν τον κάνει ακάθαρτο. Ενδέχεται βέβαια να μολύνει τον οργανισμό του, η ψυχή του όμως παραμένει αμόλυντη και καθαρή.

(1) Στην αυτούσια ονομασία άνθρωπος κρύβεται επιχείρημα. Διότι η πνευματική φύση, η οποία είναι το ανώτερο τμήμα του ανθρώπου, δεν μολύνεται από εξωτερικό μολυσμό (b).

(2) Με αυτό ο Κύριος δείχνει ότι αυτό που προσβάλλεται εδώ δεν είναι ο νόμος αλλά οι παραδόσεις των πρεσβυτέρων (L).

(3) «Αν πρέπει να τολμήσω να πω, μολύνει το να φάμε οτιδήποτε με άπλυτη καρδιά» (Ω).

Στιχ. 21-28. Η θεραπεία της κόρης της Χαναναίας.

Ματθ.15,21 Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος⁽²⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού έφυγε από κει ο Ιησούς, αναχώρησε προς τα μέρη της Τύρου και Σιδώνας.*

(1) Από τη Γεννησαρέτ. Ο Ιησούς ήδη αποχωρεί προς τις χώρες που συνορεύουν με τη Γαλιλαία (S). Η εχθρότητα των θρησκευτικών αρχόντων, η οποία εκδηλώθηκε στις επικρίσεις των από την Ιερουσαλήμ απεσταλμένων, γίνεται αιτία ο Χριστός να κινηθεί προς τα βόρεια σύνορα της Γαλιλαίας. Ήθελε επίσης να αποφύγει τον όχι αγνό ενθουσιασμό του πλήθους. Επιπλέον ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του τελευταίου αυτού έτους της δημόσιας δράσης του Κυρίου είναι η διδασκαλία των μαθητών ειδικά για το Πάθος που πλησιάζει (p). Αντί λοιπόν να διδάσκει το λαό καταπιάνεται τώρα στο να διδάξει τους μαθητές του για το θάνατό του και την ανάστασή του (Μάρκ. η 31,θ 10-12,31-32)(a).

(2) Για τις πόλεις αυτές έγινε ήδη λόγος στο Ματθ. ια 21. Ή, δεν ήλθε ο Σωτήρας μας στις πόλεις αυτές, εντός δηλαδή της εθνικής αυτής χώρας, αλλά στα μέρη εκείνα, οπότε η πρόθεση εις δηλώνει τη διεύθυνση (δ).

Ή, με βάση το κείμενο του Ματθαίου συμπεραίνει κάποιος, ότι ο Ιησούς δεν βγήκε από το ισραηλιτικό έδαφος, ενώ κατά το κείμενο του Μάρκου φαίνεται ότι συνέβη το αντίθετο. Ο Μάρκος έχει υπ' όψη τις πολιτικές διαιρέσεις, ενώ ο Ματθαίος προσκολλάται στην αρχαία αντίθεση μεταξύ Ισραήλ και Χαναναίων, οι οποίοι κατοικούσαν στις ίδιες χώρες, των οποίων τα όρια εκτεινόταν πολύ μακριά, τουλάχιστον με βάση το δίκαιο. Λίγο ενδιαφέρει εάν ο Ιησούς βγήκε από τη δικαιοδοσία του Ηρώδη· δεν βγήκε από τα όρια του Ισραήλ (L).

Άλλωστε ναι μεν «αυτές οι πόλεις ήταν των Χαναναίων... αλλά δεν πήγε εκεί για να κηρύξει· διότι ως προς αυτό και τους μαθητές εμπόδισε· αλλά πήγε θέλοντας να ξεκουραστεί λίγο» (Ζ).

Ματθ.15,22 καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία⁽¹⁾ ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξεληθοῦσα⁽²⁾ ἐκραύγασεν⁽³⁾ αὐτῷ λέγουσα· ἐλέησόν με⁽⁴⁾, Κύριε, υἱὲ Δαυὶδ⁽⁵⁾· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς⁽⁶⁾ δαιμονίζεται.

Μετάφραση: Τότε μια γυναίκα Χαναναία που βγήκε από τα σύνορα εκείνα του φώναξε δυνατά: Ελέησέ με, Κύριε, ένδοξε απόγονε του Δαβίδ. Η κόρη μου κατέχεται από δαιμόνιο και υποφέρει φρικτά.

(1) «Την αποκάλεσε Χαναναία, για να δείξει από ποια παράνομα έθνη ήταν, και όμως πόσο ειλικρινή πίστη είχε» (Σχ). Η γυναίκα αυτή ήταν Ελληνίδα στη γλώσσα και απόγονος των παλαιών κατοίκων της Συριακής Φοινίκης. Οι Κλημέντιες ομιλίες ονομάζουν αυτήν Ιούστα και την κόρη της Βερνίκη (II 19,III, 73).

Ο Ιώσηπος (κατά Απίωνος I,13) λέει ότι οι Φοίνικες αυτοί είχαν πολύ άσχημες σχέσεις με τους Ιουδαίους. Η εχθρότητα λοιπόν αυτή αποτελεί προϋπόθεση που μας υποβοηθά να εξηγήσουμε τη στάση του Κυρίου προς μία απόγονο των από αρχαίων χρόνων εχθρών του Ισραήλ (ρ). Χαναναίοι ονομάζονταν οι Φοίνικες επειδή ήταν οι αρχαίοι κάτοικοι της γης Χαναάν (δ).

(2) Η γυναίκα αυτή βγήκε από την χώρα που ήδη καθορίστηκε. Αυτό ενισχύει την εκδοχή, ότι ο Κύριος, κατευθυνόταν μεν προς τη χώρα αυτή, αλλά δεν μπήκε σε αυτήν (L).

(3) «Με την κραυγή προσείλκυσε πολύ πλήθος ανθρώπων. Διότι πράγματι ήταν θέαμα ελεεινό να βλέπεις γυναίκα να φωνάζει με τόση συμπάθεια, και γυναίκα μητέρα» (X). Η κραυγή δείχνει τον βαθμό της οδύνης της μητέρας αυτής (δ).

(4) «Δεν λέει ελέησε την κόρη μου, αλλά ελέησε εμένα. Διότι εκείνη μεν δεν έχει συναίσθηση της ασθένειάς της, εγώ όμως είμαι αυτή που πάσχω τα μύρια κακά, εγώ που συναισθάνομαι την ασθένειά μου, και γνωρίζω καλά τι συμβαίνει» (X)· «δεν είμαι λιγότερο από την κόρη μου μανιακή» (Σχ).

(5) Η γυναίκα χρησιμοποιεί γλώσσα ανθρώπου που αναγνωρίζει τον Ιησού ως Μεσσία. Δες ιβ 23 (S). Δεν είναι απίθανο να ήταν αυτή σε κάποιο βαθμό προσήλυτη. Πάντως φαίνεται ότι συμμεριζόταν τις προσδοκίες του Ισραήλ για τον Μεσσία (ο).

(6) «Με την έννοια του άσχημα» (Z). «Αφού διηγήθηκε τη συμφορά και την ένταση της ασθένειας, προβάλλει το έλεος του Δεσπότη· και κράζει πολύ» (X). «Έτσι πλησίασε, όχι σαν να ήταν άξια, ούτε σαν να απαιτούσε οφειλή, αλλά παρακαλούσε να την σπλαχνιστεί» (X).

Ματθ.15,23 ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον⁽¹⁾. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτων⁽²⁾ αὐτὸν λέγοντες· ἀπόλυσον⁽³⁾ αὐτήν, ὅτι κράζει⁽⁴⁾ ὅπισθεν ἡμῶν.

Μετάφραση: Ο Κύριος όμως δεν της αποκρίθηκε ούτε λέξη. Πλησίασαν τότε οι μαθητές του κι άρχισαν να τον παρακαλούν λέγοντας· Κάνε της αυτό που ζητά, για να φύγει, διότι φωνάζει δυνατά από πίσω μας, κι απ' τις φωνές της θα μαζευτεί πολύς λαός.

(1) «Αυτή μεν φωνάζει πολύ, φανερώνοντας τον ενδόμυχο πόνο της καρδιάς, αυτός όμως σιωπά τελείως, περιμένοντας να φανερωθεί όλη η πίστη και ταπείνωση και σύνεσή της... ταυτόχρονα όμως δείχνει και αυτός με τη σειρά του στους Ιουδαίους, πόση διάθεση έχει για αυτούς, διότι τους δικούς τους αρρώστους, με το που του ζητήσουν μία φορά... τους θεραπεύει» (Ζ).

(2) «Με την έννοια του παρακαλούσαν... Διότι το ρωτάω σημαίνει μεν τις περισσότερες φορές κάνω ερώτηση, σημαίνει όμως και παρακαλώ» (Ζ).

(3) Δώσε σε αυτήν εντολή, να φύγει μετά την εκπλήρωση του αιτήματός της (δ). Διότι ο Κύριος δεν έδωχνε εκείνους, που ζητούσαν τη βοήθειά του, χωρίς να δώσει αυτήν (b).

(4) Μπορεί κάποιος να υποθέσει ότι οι μαθητές φοβούνταν τις επικρίσεις των ανθρώπων και απηύθυναν το αίτημά τους αυτό προς τον Κύριό μας και για τους εαυτούς τους, διότι οι κραυγές της τούς ενοχλούσαν, και για χάρη της γυναίκας της ίδιας (b). Με τις κραυγές της η γυναίκα δημιουργούσε κίνδυνο να προσελκύσει την προσοχή του πλήθους (F).

Ματθ.15,24 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ⁽¹⁾.

Μετάφραση: Αυτός τους αποκρίθηκε: Δεν με απέστειλε ο Πατέρας μου παρά για τα χαμένα πρόβατα του ισραηλιτικού γένους.

(1) Υπενθυμίζει σε αυτούς την παραγγελία, την οποία τους έδωσε, όταν τους έστειλε στο κήρυγμα (ι 6). Τα χαμένα πρόβατα του οίκου Ισραήλ έπρεπε να προτιμηθούν και προς το παρόν αυτά απασχολούσαν εξολοκλήρου και αυτόν και τους 12. Μέσω των Ιουδαίων η Βασιλεία του Θεού επρόκειτο να ανοιχτεί σε ολόκληρο τον κόσμο. Δεν έπρεπε λοιπόν να αρχίσει δράση θεραπείας μεταξύ των εθνικών, διότι αυτό θα απαιτούσε χρόνο και κόπους, τα οποία ήδη δεν επαρκούσαν για προσέλκυση και διαπαιδαγώγηση των Ιουδαίων (p).

Ματθ.15,25 ἡ δὲ ἐλθοῦσα⁽¹⁾ προσεκύνησεν⁽²⁾ αὐτῷ λέγουσα· Κύριε, βοήθει μοι⁽³⁾.

Μετάφραση: Εκείνη όμως, αφού πλησίασε, έπεσε με ευλάβεια στα πόδια του Κυρίου λέγοντας: Κύριε, βοήθα με στη δυστυχία μου!

(1) «Αν και είδε ότι αυτήν μεν την παρέβλεψε, αλλά και αυτούς που παρακάλεσαν για αυτήν τους έδωξε, δεν απογοητεύτηκε... αλλά δείχνει καλή αναισχυντία και αφήνοντας το να κράζει από μακριά, έρχεται κοντά» (Ζ). Μέχρι τότε ακολουθούσε πίσω από τον Ιησού και τώρα ήλθε μπροστά στο Σωτήρα (b).

(2) Ήλθε προς αυτόν και πέφτοντας μπρούμυτα έμενε πεσμένη στα πόδια του. Ο παρατατικός δηλώνει το επίμονο και διαρκές αυτής της προσκύνησης (δ).

(3) Δεν μιλά πλέον για τη θλίψη και το πάθημά της. Γνωρίζει ήδη αυτά ο Κύριος. Επιμένει στην ικεσία της (p).

Ματθ.15,26 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν⁽¹⁾· οὐκ ἔστι καλὸν⁽²⁾ λαβεῖν τὸν ἄρτον⁽³⁾ τῶν τέκνων⁽⁴⁾ καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Αυτός της αποκρίθηκε: Δεν είναι σωστό να πάρει κανείς το ψωμί των παιδιών και να το ρίξει στα σκυλάκια.

(1) «Όσο αύξανε αυτή την αίτηση, τόσο και αυτός την άρνηση» (Ζ). «Και όταν την αξίωσε ενός λόγου, τότε περισσότερο την πλήγωσε παρά με τη σιωπή του» (Χ). Δεν αρνείται απλώς. Επαναλαμβάνει την ίδια αιτιολογία, την οποία πρόβαλε και στους μαθητές, αλλά τώρα με τρόπο ο οποίος φαινομενικά παρουσιάζεται προσβλητικός.

(2) Δεν είναι πρόπον (g). Είναι άτοπο να δίνει σε αυτούς που λατρεύουν την κτίση αντί για τον κτίστη ό,τι ανήκει σε μόνους αυτούς που γνωρίζουν και λατρεύουν τον αληθινό Θεό (δ).

(3) «Ψωμί λέει τη θεραπεία, όχι τη σωματική μόνο αλλά και την ψυχική» (Ζ).

(4) «Δεν τους ονομάζει πλέον πρόβατα, αλλά παιδιά» (Χ). Ο Κύριος μιλούσε αυστηρά προς τους ίδιους τους Ιουδαίους, προς τους άλλους όμως μιλούσε τιμητικά για τους Ιουδαίους (b). «Τους ονόμασε παιδιά ως γνήσια και αγαπημένα» (Ζ). Η έννοια είναι η εξής: Το ιουδαϊκό έθνος, το οποίο αποτελείται από τα παιδιά του Θεού, έχει ανάγκη τώρα από όλα τα πνευματικά δώρα και τις θεραπείες, τις οποίες μπορώ προσωπικά να χορηγήσω. Δεν πρέπει για κανένα λόγο να παραβλεφθούν τα συμφέροντά του. Η τροφή του δεν πρέπει να δοθεί στους εθνικούς (ο).

(5) «Σκυλάκια ονόμασε τα έθνη ως ακάθαρτα και μιαρά» (Ζ)· «διότι οι εθνικοί έχουν ακάθαρτο βίο και ασχολούνται με τα αίματα των ειδωλοθύτων» (Θφ). Ανάμεσα στα διάφορα έθνη η λέξη σκυλί είναι υβριστική, όταν απευθύνεται σε αλλόθρησκο. Παρόλ' αυτά το υποκοριστικό μεταβάλλει την έννοια (p).

Δεν συγκρίνει τους εθνικούς με τα σκυλιά που περιπλανιούνται στους δρόμους, αλλά με τα κατοικίδια, τα οποία έπαιρναν μέρος στα γεύματα δεμένα κάτω από τα τραπέζια των καλεσμένων ή κυκλοφορώντας (F). Η λέξη του υποκοριστικού δίνει αφορμή στη γυναίκα να πάρει θάρρος απέναντι στον Ιησού (b).

Ματθ.15,27 ἡ δὲ εἶπε⁽¹⁾· ναι⁽²⁾, Κύριε· καὶ γὰρ⁽³⁾ τὰ κυνάρια⁽⁴⁾ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων⁽⁵⁾ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων⁽⁶⁾ αὐτῶν⁽⁷⁾.

Μετάφραση: *Κι εκείνη είπε: Ναι, Κύριε· δέχομαι ότι είμαι σκυλάκι. Διότι και τα σπιτίσια σκυλάκια τρώνε από τα ψίχουλα που πέφτουν από το τραπέζι των κυρίων τους.*

(1) «Τι λοιπόν κάνει η γυναίκα; Από τα ίδια τα λόγια του πλέκει τη συνηγορία... Και δείχνει κάθε καρτερία και πίστη και αυτά παρόλο που υβρίζεται» (X).

(2) 'Η, ναι, καλό είναι, χαρακτηριστικό δηλαδή συμπαθούς και ελεήμονα και αγαθού Κυρίου είναι να δίνει και στα σκυλάκια (δ).

'Η, «ναι, Κύριε, σωστά το είπες· εκείνοι μεν είναι παιδιά ενώ εγώ σκυλάκι και για αυτό πρέπει περισσότερο να με σπλαχνιστείς, διότι και τα σκυλάκια...» (Z). Δέχεται τη θέση σπιτικού σκύλου (ρ). «Πρέπει όμως να προσέξουμε μαζί με την πίστη και την ταπεινοφροσύνη της. Διότι αυτός μεν ονόμασε τους Ιουδαίους παιδιά, αυτή όμως δεν αρκέστηκε σε αυτό, αλλά τους ονόμασε και κυρίους» (Σχ).

'Η, ναι, Κύριε, σωστά το είπες, ότι δεν πρέπει κάποιος να πάρει το ψωμί των παιδιών και να δώσει αυτό στα σκυλάκια· αλλά όμως και τα σκυλάκια... Οι δύο πρώτες ερμηνείες πιο σοβαρές.

(3) Αιτιολογικό, όπου το «και» αυξάνει την έννοια του γαρ=διότι μάλιστα (δ).

'Η, διότι ακόμα και τα σκυλάκια (b).

(4) Και αυτά τα σκυλάκια είναι μέλη της οικογένειας και τρώνε ό,τι είναι περιττό για τα παιδιά (ρ). «Επειδή είμαι σκυλάκι, δεν είμαι ξένη, ούτε εμποδίζομαι από το να πάρω τα ψίχουλα» (Z).

(5) Δεν λέει τους βλωμούς (τις μπουκιές) ούτε το ψωμί (b). Χωρίς να συγχέεται η διαφορά μεταξύ Ιουδαίων και εθνικών, και χωρίς να στερούνται οι Ιουδαίοι αυτά που τους ανήκουν, μπορούσε ο Κύριος να εισακούσει το αίτημά της. «Ως ψίχουλα θα εννοήσουμε τις θεραπείες τις συμπτωματικές» (Z).

(6) Υποδηλώνει τα προνόμια των παιδιών, αλλά και κάποιο δεσμό που υπάρχει με αυτούς εκ μέρους των σκυλιών (b). Η αντίθεση είναι όχι μεταξύ των τέκνων και των σκυλιών, αλλά μεταξύ αυτών που κάθονται στο τραπέζι, παιδιών ή γονέων, τους οποίους τα σκυλάκια αναγνωρίζουν ως κυρίου (L).

(7) «Το ότι δεν απομακρύνθηκε λοιπόν, παρόλο που τόσο ντροπιάστηκε ήταν σημάδι πίστης· το ότι συνομολόγησε ότι είναι σκυλάκι, ήταν σημάδι ταπείνωσης· το ότι από τα λόγια του Χριστού κατασκεύασε συνηγορία, ήταν σημάδι σύνεσης» (Z).

Ματθ.15,28 τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις⁽¹⁾. γενηθήτω σοι ὡς θέλεις⁽²⁾. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ⁽³⁾ τῆς ὥρας ἐκείνης⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς της ἀποκρίθηκε: ὦ γυναίκα, εἶναι μεγάλη ἡ πίστις σου. Ἀς γίνῃ σε σένα ὅπως το θέλεις. Καὶ πράγματι ἀπ' τὴν ὥρα ἀκριβῶς ἐκείνη γιάτρευτηκε ἡ κόρη της.

(1) Τόσο ἡ γυναίκα, ὅσο καὶ ὁ ἐκατόνταρχος στο ἡ 10 πίστευαν, ὅτι ὁ Ιησούς μποροῦσε νὰ θεραπεύσει ἀπὸ ἀπόσταση καὶ οἱ δύο εἶχαν πεποίθησις στὴν καλοσύνη καὶ συμπάθειά του. Ἀλλὰ ἡ πίστις τῆς γυναίκας εἶχε δοκιμαστεῖ περισσότερο, καὶ δὲν εἶχε αὐτὴ τὸ πλεονέκτημα, ποὺ εἶχε ὁ ἐκατόνταρχος, νὰ ζεῖ δηλαδὴ ἀνάμεσα στους Ἰουδαίους καὶ νὰ βρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς θρησκείας τῶν Ἰουδαίων (p).

Τὸ μέγεθος τῆς πίστεως τῆς γυναίκας ἐγκεῖται στὴν ἀκλόνητη πεποίθησις ὅχι μόνο στὴ δύναμη, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπία τοῦ Σωτῆρα (δ). «Για αὐτὸ ὁ Κύριος ἀνέβαλλε, γιὰ νὰ φωνάξῃ αὐτὴν τὴν κουβέντα, γιὰ νὰ στεφανώσῃ τὴν γυναίκα» (X).

(2) Ὅπως θέλεις νὰ σου γίνῃ, δηλαδὴ νὰ θεραπευτεῖ ἡ κόρη σου (δ).

«Λέγοντας ὅμως «ας γίνῃ», μίλησε με βασιλικὸ τρόπο, ἀφοῦ δὲν ἔφερε εἰς πέρας τὸ πρᾶγμα με προσευχή, ἀλλὰ με τὴν ἐξουσία ποὺ πρέπει σὲ Θεό» (K).

(3) Ἡ θεραπεία ποὺ επακολούθησε ἦταν διαρκῆς (b). Ἡ «ἀπὸ» δηλώνει, ὅτι δὲν ἐνοχλήθηκε πλέον ἀπὸ τὴν ἀσθένεια ἡ κόρη τῆς (δ).

(4) «Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ εἰπώθηκε ὁ λόγος, τὸ ἔργο δὲν ἀργεῖ· Διότι εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ μιλάει καὶ ὁ λόγος ἐνεργεῖ καὶ ἡ δύναμή του εἶναι παντοῦ» (K).

Στιχ. 29-31. Διάφορες θεραπείες.

Ματθ.15,29 Καὶ μεταβάς ἐκεῖθεν⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀναβάς εἰς τὸ ὄρος⁽²⁾ ἐκάθητο⁽³⁾ ἐκεῖ.

Μετάφραση: *Κι αφού ο Ιησούς αναχώρησε από εκεί, ήλθε κοντά στη θάλασσα της Γαλιλαίας. Ανέβηκε τότε στο βουνό και καθόταν εκεί.*

(1) Σύμφωνα με το Μάρκο ο Ιησούς «αφού βγήκε από τα όρια Τύρου και Σιδώνας ήλθε προς την θάλασσα της Γαλιλαίας αναμέσον των ορίων Δεκαπόλεως». Η περιγραφή αυτή παρουσιάζει μακρά κυκλική οδοιπορία, που επιχειρήθηκε πιθανώς με σκοπό να αποφευχθεί το έδαφος της δικαιοδοσίας του Αντίπα (S).

(2) Το βουνό για το οποίο γίνεται λόγος, είναι αυτό ανατολικά της λίμνης (S).

(3) Δεν πήρε την πρωτοβουλία, να παραγγείλει στα πλήθη να πλησιάσουν, αλλά περίμενε αυτά (b). «Άλλοτε μεν πηγαίνει ο ίδιος, άλλοτε πάλι κάθεται περιμένοντας τους αρρώστους» (X).

Ματθ.15,30 καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς, τυφλούς, κωφούς, κυλλοὺς⁽¹⁾ καὶ ἐτέρους πολλοὺς⁽²⁾, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας⁽³⁾ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν⁽⁴⁾ αὐτούς,

Μετάφραση: *Και ήλθαν κοντά του πολλά πλήθη λαού που είχαν μαζί τους κουτσούς, τυφλούς, κουφούς, ανθρώπους με πιασμένα και παράλυτα χέρια, και άλλους πολλούς αρρώστους, και τους έβαλαν μπροστά στα πόδια του Ιησού. Και ο Ιησούς τους γιάτρεψε,*

(1) Ξεχωρίζεται εδώ από το χωλός. Φαίνεται να είναι αυτός που έχει παράλυτα χέρια, και έπειτα ο ακρωτηριασμένος όπως στα Ματθ. ιη 8 και Μάρκ. θ 43 (g), «ο χωρίς χέρια» (Z).

(2) Οι οποίοι ήταν ασθενείς (b).

(3) «Φανέρωναν διπλή την πίστη τους, και με το ότι ανέβαιναν στο βουνό, αν και ήταν κουτσοί, και με το ότι δεν ζητούν τίποτα άλλο, παρά μόνο να πέσουν μπροστά στα πόδια του» (X).

(4) Ο αόριστος δείχνει το με τη μία, με ένα λόγο, τούς θεράπευσε όλους (δ). Ο Μεσσίας βρίσκεται ακόμη μια φορά ανάμεσα στο λαό του και στο δικό του έδαφος. Έργα λοιπόν θεραπείας είναι το φυσικό προϊόν της βασιλικής του φιλανθρωπίας και δύναμης (p).

Ματθ.15,31 ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι⁽¹⁾ βλέποντας κωφοὺς ἀκούοντας, ἀλάλους λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ⁽²⁾.

Μετάφραση: ὥστε τὰ πλήθη νὰ θαυμάσουν, καθὼς ἐβλεπαν κωφάλαλους νὰ ακοῦν καὶ νὰ μιλοῦν, ἀνθρώπους με πιασμένα χέρια νὰ γίνονται υγιεῖς, κουτσούς νὰ περπατοῦν καὶ τυφλοὺς νὰ βλέπουν. Καὶ δόξασαν τὸν Θεὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὁ ὁποῖος ἰδιαιτέρως ἀνάμεσα στὸ λαὸ τοῦ ἐνεργοῦσε μέσω τοῦ Ἰησοῦ τόσα καὶ τέτοια θαύματα.

(1) «Διότι τοὺς προκαλοῦσε ἐκπληξή καὶ τὸ πλήθος τῶν θεραπευομένων καὶ τὸ εὐκόλο τῆς θεραπείας» (X).

(2) Φράση ποὺ σπάνια συναντιέται στὴν Κ.Δ.. Δες Λουκ. α 68, Πράξ. ιγ 17. Στὴν Π.Δ. διακρίνει τὸν ἱεχωβά ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῶν ἄλλων ἐθνῶν (Εξόδ. ε 1, Γ' Βασ. ια 9), καὶ συναντιέται ἐκεῖ συχνά. Ὁ λαὸς ἐκπλήσσεται γιὰ τὴ δύναμη τοῦ Ἰησοῦ ποὺ ἐκδηλώθηκε με ποικίλες θεραπείες, καὶ ἀναγνώρισε, ὅτι ἡ θαυματουργικὴ αὐτὴ δύναμη ἐνεργοῦσε ἀποκλειστικὰ γιὰ εὐεργεσία τοῦ προνομιούχου ἔθνους. Γιὰ αὐτὸ καὶ δοξάζουν τὸ Θεὸ τοῦ Ἰσραὴλ (p), «δηλαδή τὸ Θεὸ ποὺ τιμοῦν οἱ Ἰσραηλίτες» (Z). Τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ ποὺ δὲν παρέχονταν γενικῶς στοὺς ἐθνικοὺς, ἀλλὰ ἀφθονα ἐνεργοῦνταν γιὰ εὐεργεσία τῶν Ἰσραηλιτῶν, συντελοῦσαν στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραὴλ (L).

Στιχ. 32-39. Ὁ πολλαπλασιασμός τῶν ἐπτά ἄρτων.

Ματθ.15,32 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπε· σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς⁽¹⁾ προσμένουσίν⁽²⁾ μοι καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι⁽³⁾· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστες οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Ὁ Ἰησοῦς τότε προσκάλεσε τοὺς μαθητὲς τοῦ καὶ τοὺς εἶπε: Αἰσθάνομαι βαθιὰ συμπάθεια καὶ σπλαχνίζομαι τὸ πλήθος τοῦ λαοῦ, διότι εἶναι τώρα τρεῖς ἡμέρες ποὺ μένουν κοντὰ μου καὶ δὲν ἔχουν τι νὰ φάνε. Καὶ δὲν θέλω νὰ τοὺς διώξω στα μέρη τοὺς νηστικούς, μήπως ἀποκάμουν στὸ δρόμο.

(1) Υπάρχει καὶ ἡ γραφὴ ἡμέρας τρεῖς. Ἡ γραφὴ ἡμέραι τρεῖς ἢ «με τὴν ἐννοία γιὰ τρεῖς μέρες» (Z). Ἡ, εἶναι τρεῖς ἡμέρες ἀφότου (δ).

(2) «Εἶναι θαυμαστή ἡ τόσο μεγάλη καρτερία τοῦ ὄχλου» (Z).

(3) «Επομένως καὶ ἀν ἀκόμα ἦλθαν ἔχοντας μαζί τοὺς (εφόδια), τὰ εἶχαν ἤδη φάει. Διότι γιὰ αὐτὸ καὶ αὐτὸς δὲν ἔκανε αὐτὸ τὴν πρώτη ἢ τὴ δεύτερη ἡμέρα, ἀλλὰ ὅταν τοὺς τελείωσαν

όλα, ώστε αφού πρώτα φτάσουν σε ανάγκη, να δεχτούν με μεγαλύτερη προθυμία αυτό που έγινε» (Χ).

(4) «Δείχνοντας ότι και βρίσκονταν πολύ μακριά και δεν τους είχε απομείνει τίποτα» (Χ).

Ματθ.15,33 καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁽¹⁾· πόθεν ἡμῖν⁽²⁾ ἐν ἐρημίᾳ⁽³⁾ ἄρτοι τοσοῦτοι ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον;

Μετάφραση: Οι μαθητές του τότε του λένε: Από πού να προμηθευτούμε εδώ στην ερημιά τόσοι πολλούς ἄρτους, ώστε να χορτάσουμε τόσο πλήθος λαού;

(1) «Ακόμα σέρνονται κάτω στη γη (οι μαθητές)· αν και έκανε αμέτρητα, ώστε να θυμηθούν εκείνο το θαύμα [του χορτασμού των 5 χιλιάδων]... αλλά ακόμα ήταν πιο ατελείς. Για αυτό και λένε σε αυτόν: Από πού θα βρούμε στην έρημο τόσοι ἄρτους;» (Χ).

(2) Από πού θα γίνουν σε εμάς, από πού δηλαδή θα βρούμε (δ).

(3) Αφού είμαστε (δ), «σε ερημιά που απέχει πολύ από τις κωμοπόλεις» (Χ). «Και πριν και ύστερα σε ερημιά κάνει το θαύμα αυτό, μακριά από πόλεις και χωριά» (Ζ) «για να μην λέει κάποιος δηλαδή... ότι προμηθεύτηκε από κάποια πόλη που ήταν κοντά, ομολογείται ο τόπος, για να πιστευτεί το θαύμα» (Χ).

Επιπλέον με τον καθορισμό του τόπου («στην ερημιά») «δείχνει σαν να έκανε το θαύμα των ἄρτων χωρίς να το θέλει κατά κάποιο τρόπο, λόγω της ανάγκης και λόγω του ότι η τροφή ήταν δυσπρόσιτη· το οποίο δεν θα έκανε σε πόλη, όπου υπάρχει αφθονία προμηθειών» (Κ).

Ματθ.15,34 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πόσους ἄρτους ἔχετε⁽¹⁾; οἱ δὲ εἶπον· ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια⁽²⁾.

Μετάφραση: Τους λέει ο Ιησούς: Πόσους ἄρτους έχετε; Του είπαν: Επτὰ ἄρτους και λίγα ψαράκια.

(1) «Και στους πέντε ἄρτους ρώτησε αυτό, όπως είπε ο Λουκάς» (Ζ). «Διότι και αυτός με αυτά προκαλεί τη σκέψη τους, και ρωτά με όμοιο τρόπο όπως και παλιότερα, ώστε και με τον τρόπο της ερώτησης να θυμίσει σε αυτούς αυτά που ήδη έγιναν» (Χ). Αλλά «ούτε έτσι δεν κατάλαβαν. Εσύ όμως, έστω και αν κακολογείς την τόσο μεγάλη πώρωσή τους, ότι ενώ ήταν δηλαδή νωπό ακόμα το θαύμα που προηγήθηκε, τόσο γρήγορα το ξέχασαν, αλλά θαύμασε τη φιλαλήθειά τους» (Ζ), «πως οι ίδιοι γράφοντας, δεν κρύβουν τα ελαττώματά τους, και αυτά ενώ είναι μεγάλα» (Χ).

(2) Με το υποκοριστικό χαρακτηρίζουν το πόσο μικρά και τελείως ανεπαρκή ήταν τα ψάρια (δ).

Ματθ.15,35 καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις⁽¹⁾ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν⁽²⁾.

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς παρήγγειλε στα πλήθη του λαού να καθίσουν στη γη.

(1) «Κάνει τα ίδια με τα παλιά. Διότι τους ξαπλώνει στη γη και στα χέρια των μαθητών κάνει να πηγάζουν οι άρτοι. Διότι διέταξε, λέει, τους όχλους να ξαπλώσουν στη γη» (Χ). «Αν και μπορούσε με λόγο να δυναμώσει τους όχλους, δεν κάνει αυτό διότι δεν θα φαινόταν. Έκανε όμως το θαύμα με τους άρτους για να δείξει ολοκάθαρα την θεϊκή του δόξα» (Κ).

(2) Στο μεν θαύμα της διατροφής των πέντε χιλιάδων παράγγειλε στους όχλους, να ξαπλώσουν στο χορτάρι (Ματθ. ιδ 19) μιας και ήταν άνοιξη, τώρα όμως στη σκέτη γη, μιας και ήταν καλοκαίρι ή φθινόπωρο (δ).

Ματθ.15,36 καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας⁽¹⁾ ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις⁽²⁾.

Μετάφραση: Κι αφού πήρε στα χέρια του τους άρτους και τα ψάρια, ευχαρίστησε τον Πατέρα του που δίνει και πολλαπλασιάζει όλα τα αγαθά, κι έκοψε τους άρτους και τα ψάρια και τα έδωσε στους μαθητές του, και οι μαθητές έδωσαν στα πλήθη του λαού.

(1) Είναι δίκαιο να ευχαριστούμε και πριν την τροφή (δες Πράξ. κζ 35), διότι η ευχαριστία αυτή είναι αναγνώριση της θείας ευλογίας και για τα περασμένα και για τα μελλοντικά. Ο Ιησούς ανέφερε τα πάντα προς τον Πατέρα. Για αυτό και τώρα ευχαριστεί για τους άρτους και το χορτασμό του πλήθους που θα ακολουθήσει μετά από λίγο (b).

(2) Ο πολλαπλασιασμός των άρτων και των ιχθύων έγινε απaráλλακτα όπως και στο προηγούμενο θαύμα· μόνο που αντί για την εκεί αναφερόμενη ευλογία, εδώ αναφέρεται ευχαριστία, την οποία ευχαριστία ο Ιωάννης (στ 11) μνημονεύει και στο πρώτο θαύμα, από όπου είναι φανερό ότι ευχαριστία και ευλογία έχουν την ίδια έννοια (δ).

Ματθ.15,37 καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ⁽¹⁾ σπυρίδας⁽²⁾ πλήρεις·

Μετάφραση: *Κι έφαγαν όλοι και χόρτασαν, και μάζεψαν τα κομμάτια που περίσσεψαν και γέμισαν μ' αυτά επτά μεγάλα κοφίνια.*

(1) «Τότε μεν κάνει τα κοφίνια των περισσευμάτων ισάριθμα με τους μαθητές, ενώ τώρα κάνει τα κοφίνια ίσα με τους άρτους» (X). «Πώς εκεί μεν περίσσεψαν δώδεκα κοφίνια, ενώ εδώ επτά μεγάλα κοφίνια, αν και έπρεπε εδώ να περισσέψουν περισσότερα, αφού και περισσότεροι ήταν οι άρτοι και λιγότεροι αυτοί που έφαγαν;» (Z).

«Η... οι σπυρίδες ήταν μεγαλύτερες από τα κοφίνια, ή αν όχι αυτό, ώστε να μην γίνει αιτία η ισότητα του θαύματος στο να το ξεχάσουν πάλι, οπότε με την διαφορά διεγείρει τη μνήμη τους, έτσι ώστε με την παραλλαγή να θυμηθούν και εκείνο και αυτό» (X).

(2) Το κοφίνι χρησιμοποιούνταν για την εργασία στην ξηρά. Έπρεπε λοιπόν να έχει μέγεθος περιορισμένο, για να μην προκαλεί βαρύ μόχθο. Η σπυρίδα φαίνεται από τις Πράξεις θ 25 ότι ήταν αρκετά μεγάλη, αφού σε αυτήν σύμφωνα με το χωρίο αυτό χώρεσε ολόκληρος άνθρωπος κρυμμένος (L). Η σπυρίδα ή σφυρίδα ήταν καλάθι από καλάμι, που συχνά χρησιμοποιούνταν από τους ψαράδες για μεταφορά ψαριών (S).

Ματθ.15,38 οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι⁽¹⁾ ἄνδρες χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Μετάφραση: *Εκείνοι μάλιστα που έφαγαν ήταν τέσσερις χιλιάδες άνδρες, χωρίς να υπολογίζονται στον αριθμό αυτό γυναίκες και παιδιά.*

(1) Πολλές λεπτομέρειες φαίνονται όμοιες με το θαύμα της διατροφής των πέντε χιλιάδων. Αλλά οι διαφορές ως προς τους αριθμούς δεν σημειώνονται μόνο στο πλήθος (4 χιλιάδες) αλλά και στην ποσότητα των άρτων και των καλάθιων. Μαζί με αυτές τις διαφορές η για τριήμερο παραμονή του πλήθους κοντά στο Χριστό είναι αποκλειστική στο θαύμα αυτό της διατροφής των 4 χιλιάδων. Επιπλέον χρησιμοποιείται εδώ το υποκοριστικό ιχθύδια αντί για τους ιχθύες του θαύματος των 5 χιλιάδων, όπως και διαφορετική λέξη, η σπυρίδα, αντί για την εκεί χρησιμοποιούμενη (ρ).

Στον ισχυρισμό κάποιων ορθολογιστών που ισχυρίζονται, ότι το θαύμα αυτό δεν είναι αυθεντικό, αλλά αποτελεί άλλη έκδοση αφήγησης του πρώτου, που μπήκε σκοπίμως στην παράδοση, σωστά παρατηρήθηκε από τον Olshausen, ότι αν επρόκειτο για παραφθορά της παράδοσης, το δεύτερο αυτό θαύμα θα έπρεπε να αναφέρεται με γλώσσα που θα υπερέβαλε τα περιστατικά του πρώτου θαύματος από το οποίο προήλθε. Αντιθέτως τώρα ο αριθμός αυτών που τράφηκαν είναι μικρότερος, ο αριθμός των άρτων μεγαλύτερος και η ποσότητα των περισσευμάτων μικρότερη από αυτήν του προηγούμενου θαύματος (ο).

Ματθ.15,39 καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη⁽¹⁾ εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγδαλά⁽²⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού διέλυσε τα πλήθη του λαού, μπήκε στο πλοίο και ήλθε στα σύνορα της Μαγδαλά.*

(1) Υπάρχει και η γραφή ανέβη.

(2) Αυθεντική γραφή Μαγαδάν. Ο Μάρκος έχει Δαλμανουθά. Υπάρχει λοιπόν αβεβαιότητα γραφών. Εδώ η γραφή Μαγαδάν είναι η παλαιότερη. Τέτοιο όμως όνομα τόπου δεν είναι γνωστό, για αυτό και στα μεταγενέστερα χειρόγραφα αντικαταστάθηκε το Μαγαδάν με το Μαγδαλά, γνωστής κωμόπολης μεταξύ Τιβεριάδας και Καπερναούμ που βρίσκεται στη δυτική όχθη. Και η Δαλμανουθά είναι επίσης άγνωστη (ρ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ' (16)

Στιχ. 1-12. Μόνο τη διδασκαλία του Κυρίου πρέπει να έχουμε οδηγό μας.

Ματθ.16,1 Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι⁽¹⁾ πειράζοντες⁽²⁾ ἐπηρώτησαν⁽³⁾ αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ⁽⁴⁾ ἐπιδείξαι αὐτοῖς.

Μετάφραση: *Κι αφού τον πλησίασαν οι Φαρισαῖοι και οι Σαδδουκαῖοι για να τον φέρουν σε δύσκολη θέση και να τον δοκιμάσουν εάν έχει πραγματικά θαυματουργική δύναμη, τον παρακάλεσαν να τους δείξει ένα σημάδι και θαύμα εξαιρετικό από τον ουρανό, όπως το μάννα που δόθηκε στην έρημο με τη μεσιτεία του Μωυσή, ή όπως το πυρ που κατέβασε ο Ηλίας από τον ουρανό. Το σημεῖο αυτό θα μαρτυρούσε και θα βεβαίωνε την αποστολή του.*

(1) Η συμμαχία των Φαρισαίων με τους πολύ αντιπαθείς σε αυτούς αντιπάλους τους Σαδδουκαίους, είναι περισσότερο αξιοπαρατήρητη από ότι η συμμαχία των Φαρισαίων με τους Ηρωδιανούς. Κοινή έχθρα συνένωσε εχθρούς από μακρά παράδοση (p).

«Παρόλο που στα δόγματα διαφωνούσαν οι Φαρισαῖοι και οι Σαδδουκαῖοι, αλλά όμως εναντίον του Χριστοῦ συμπνέουν» (Θφ). Ο Μάρκος δεν μνημονεύει τους Σαδδουκαίους όπως και ο Λουκάς τους Φαρισαίους (p).

(2) Δηλαδή με προθέσεις εχθρικές (F). «Διότι δεν ζητούσαν για να πιστέψουν, αλλά για να επιτεθούν» (X), «για να τον κατηγορήσουν ως μάγο» (Z).

(3) «Με την έννοια του παρακάλεσαν» (Z), ζήτησαν (δ).

(4) «Τι θαύμα ζητούσαν από τον ουρανό; Να σταματήσει τον ήλιο ή να συγκρατήσει τη σελήνη ή να κατεβάσει κεραυνούς ή να μεταβάλλει τον αέρα ή κάτι άλλο τέτοιο» (X). «Διότι θεωρούσαν ότι τα θαύματά του πάνω στη γη γίνονται από δαιμονική δύναμη και με τον Βεελζεβούλ» (Θφ) και ότι δεν αποδείκνυαν αποφασιστικά, ότι αυτός είναι ο Μεσσίας. Φαίνονταν να ομολογούν, ότι επιθυμούσαν να πειστούν για την μεσσιακή του ιδιότητα. Αλλά περίμεναν, ότι δεν θα μπορούσε να επιδείξει το θαύμα, το οποίο ζητούσαν από αυτόν. Και θα εκτιθόταν έτσι στο λαό (p).

Ματθ.16,2 ⁽¹⁾ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς⁽²⁾· ὁψίας γενομένης λέγετε· εὐδία⁽³⁾· πυρρᾶζει⁽⁴⁾ γὰρ ὁ οὐρανός·

Μετάφραση: Κι αυτός τους αποκρίθηκε: Όταν βραδιάσει κι ο ήλιος έλθει στη δύση του λέτε: Θα 'χουμε αύριο καλό καιρό, διότι ο ουρανός κοκκινίζει.

(1) Τα από το «οψίας γενομένης» μέχρι το τέλος του επόμενου στίχου δεν μαρτυρούνται από τους κώδικες Βατικανό, Σιναϊτικό και κάποιους άλλους όπως και από τον Ωριγένη και από την Συριακή, την σαϊδική και βοχαϊρική μετάφραση. Από τα αντιοχειανά κείμενα μαρτυρείται πάρα πολύ νωρίς.

Για αυτό άλλοι μεν θεωρούν αυτούς τους στίχους ως γλώσσα (κείμενο που προστέθηκε) που σχηματίστηκε σύμφωνα με το Λουκ. ιβ 54-56 (α), άλλοι ως παλαιότατη προσθήκη, που διασώζει πιθανώς αληθινό λόγο του Κυρίου (ρ) και άλλοι ως σκόπιμη αποσιώπηση του χωρίου από τα χειρόγραφα αλεξανδρινής προέλευσης, που οφείλεται στο ότι η εικασία του καιρού από τα σημάδια του ουρανού, όπως περιγράφεται στο χωρίο, δεν επαληθεύεται στην Αίγυπτο, διότι το πρωινό κόκκινο του ουρανού δεν προαναγγέλλει βροχή (L). Η τελευταία εκδοχή σοβαρότατη.

(2) Η έννοια του όλου χωρίου: «Την μεν επιφάνεια του ουρανού μπορείτε να την διακρίνετε, τότε μεν δηλώνει καλοκαιρία, τότε κακοκαιρία, τα σημάδια όμως των καιρών δεν μπορείτε να τα διακρίνετε;» (Z).

«Όπως ακριβώς στον ουρανό είναι άλλο μεν το σημάδι της κακοκαιρίας, άλλο πάλι της καλοκαιρίας, και δεν θα μπορούσε κάποιος, βλέποντας το σημάδι της κακοκαιρίας να ζητήσει γαλήνη, ούτε στη γαλήνη να ζητήσει κακοκαιρία, έτσι πρέπει να σκέφτεστε και για μένα» (Σχ). Πώς δεν διακρίνετε ότι ήλθαν νέοι καιροί; Για να προβλέψετε τι καιρός θα είναι την επομένη ή κατά την διάρκεια της ημέρας, παρατηρείτε τον ουρανό. Για να διακρίνετε εάν πράγματι είμαι ο Μεσσίας γιατί δεν εξετάζετε τα έργα μου; (L).

(3) Από το ευ και δίος, το οποίο πάλι από το Ζευς-Διός, του βασιλιά του αέρα και του ουρανού=η γαλήνη του ουρανού, ο ήρεμος ουρανός, η καλοκαιρία (g).

(4) Πυρράζω= γίνομαι πυρρός (g) κοκκινίζει, φαίνεται με χρυσό χρώμα (δ). Το σημείο που τονίζεται είναι το χρώμα των νεφών. Ωραίος καιρός! φωνάζουν, όταν είναι με χρυσό χρώμα ο ουρανός το απόγευμα (S).

Ματθ.16,3 καὶ πρωῒ· σήμερον χειμῶν· πυρράζει γὰρ στυγνάζων⁽¹⁾ ὁ οὐρανός. ὑποκριταί⁽²⁾, τὸ μὲν πρόσωπον⁽³⁾ τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν⁽⁴⁾ οὐ δύνασθε γνῶναι;

Μετάφραση: Και το πρωί παρατηρείτε στην ανατολή και λέτε: Σήμερα θα 'χουμε κακοκαιρία. Διότι ο ουρανός κοκκινίζει σκεπασμένος με σύννεφα. Υποκριτές, που κάνετε τον σοφό ενώ πράγματι είστε τυφλωμένοι! Ξέρετε να διακρίνετε την εξωτερική όψη του ουρανού, τα σημεία όμως που φανερώνουν ότι έφθασαν οι ημέρες του Μεσσία δεν μπορείτε να τα διακρίνετε;

(1) Στυγνάζω, είμαι κατσουφιασμένος, λυπάμαι· μεταφορικά λέγεται για τον ουρανό καλυμμένο με σύννεφα (g). Επομένως το πυρράζει στυγνάζων=έχει βαθύ και σκοτεινό κόκκινο χρώμα (δ) ή είναι σκεπασμένος από σύννεφα και κοκκινίζει.

«Διότι όταν ανεβαίνει ο ήλιος μέσα από ομίχλη, ελαττώνεται μεν η λάμψη των ακτίνων και φαίνεται ο ήλιος να έχει το χρώμα του αναμμένου κάρβουνου και του αίματος και αυτή η εικόνα της φαντασίας δημιουργείται στην όψη από την παχύτητα του αέρα» (B).

(2) «Τους ονόμασε υποκριτές, όχι μόνο διότι άλλα μεν έλεγαν, ενώ άλλα φρονούσαν, αλλά και διότι έδιναν μεν την εντύπωση ότι είναι σοφοί, αλλά ήταν άσοφοι» (Z), διότι είχαν το νου γεμάτο από ανοησία και καύχηση (δ).

Ο Ιησούς δεν αρνείται την ικανότητά τους στο να προβλέπουν τον καιρό, αλλά ελεεινολογεί την τύφλωση, την οποία έδειχναν οι άρχοντες του Ισραήλ στα θαύματα που επιβεβαίωναν ότι ο Μεσσίας ήλθε (S).

(3) Λέγεται εδώ με την έννοια της εξωτερικής όψης άψυχων αντικειμένων (g).

(4) Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: Τα σημάδια τα οποία οι καιροί σημαίνουν (g). Πιο σωστά, τα σημάδια που σημαίνουν τους καιρούς του Μεσσία· τα σημάδια που πείθουν, ότι οι ημέρες είναι οι ημέρες του υιού του ανθρώπου.

Ματθ.16,4 ⁽¹⁾γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς⁽²⁾ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου⁽³⁾. καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθε⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Γενιά κακή, που δεν έμεινε πιστή στον ουράνιο νυμφίο αλλά εξαχρειώθηκε μακριά του, ζητά επίμονα σημαδιακό θαύμα. Αλλά θαύμα δεν θα της δοθεί, εκτός απ' το σημείο που προεικονιζόταν και συμβολιζόταν απ' το θαύμα του προφήτη Ιωνά. Τότε τους άφησε κι έφυγε από εκεί.

(1) Δες Ματθ. ιβ 38 και τις εκεί ερμηνευτικές σημειώσεις.

(2) «Πονηρή γενιά διότι τον πειράζουν, μοιχαλίδα διότι απομακρύνονται από το Θεό και προσκολλώνται στο διάβολο» (Θφ). «Τους είπε πονηρή γενιά λόγω της ποιότητας που είχε

δημιουργηθεί μέσα τους από τον πονηρό· και πονηρία σημαίνει το να κάνω το κακό με τη θέλησή μου» (Ω).

(3) «Εσύ όμως πρόσεξε την πωρωμένη καρδιά τους, πώς ενώ άκουσαν ότι δεν θα τους δοθεί σημάδι παρά μόνο το σημάδι του Ιωνά του προφήτη, δεν ρωτούν. Παρόλο βεβαίως που έπρεπε, αφού και τον προφήτη ήξεραν και όλα τα συμβάντα και για δεύτερη φορά άκουγαν αυτό, έπρεπε λοιπόν να ρωτήσουν και να μάθουν τι τέλος πάντων σήμαινε το λεγόμενο· αλλά δεν τα λένε αυτά από επιθυμία να μάθουν» (Χ).

Εκείνοι ζητούν να τους δοθεί θαύμα από τον ουρανό και ο Κύριος τους απαντά, ότι το θαύμα, που θα τους δοθεί, προέρχεται από κάτω (ο).

(4) «Αφήνοντάς τους ως αθεράπευτους, έφυγε» (Θφ).

Ματθ.16,5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν⁽¹⁾ ἐπελάθοντο⁽²⁾ ἄρτους λαβεῖν.

Μετάφραση: *Κι όταν έφθασαν οι μαθητές του στην απέναντι παραλία της λίμνης, είδαν ότι είχαν ξεχάσει να πάρουν μαζί τους άρτους.*

(1) Στην ανατολική παραλία της λίμνης (L).

(2) Με έννοια υπερσυντέλικου (L). Πρόκειται για σύντομο τρόπο έκφρασης.=Παρατήρησαν φτάνοντας στην αντίπερα όχθη, ότι ξέχασαν να πάρουν μαζί τους άρτους (δ). Στη βιασύνη της αναχώρησης (F).

Ματθ.16,6 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ὁρᾶτε καὶ προσέχετε⁽¹⁾ ἀπὸ τῆς ζύμης⁽²⁾ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων⁽³⁾.

Μετάφραση: *Ο Ιησούς τότε τους είπε: Ανοίξτε τα μάτια σας και προσέχετε από την κακή επίδραση της υποκριτικής διδασκαλίας των Φαρισαίων και Σαδδουκαίων, που μοιάζει με κακό προζύμι.*

(1) Ο μεταφορικός λόγος υπαινίσσεται τις σκέψεις, οι οποίες καταπλημμύριζαν τότε τις διάνοιες των μαθητών= Μη φροντίζετε για την έλλειψη του επίγειου άρτου, αλλά προσέξτε την επικίνδυνη τροφή, την οποία οι υποκριτές προσφέρουν στις ψυχές σας (b).

(2) Από το ζέω λέγεται η οργανική ουσία που προκαλεί ζύμωση σε άλλη οργανική ύλη και είτε κάνει αυτήν καταλληλότερη για γεύση και πέψη, κάνοντας το προζύμι καλό, είτε, όταν η ζύμωση προχωρήσει πολύ, κάνει αυτήν άχρηστη για τροφή προκαλώντας τη φθορά και

σαπίλα της. Ενδιάμεση λοιπόν λέξη η ζύμη, που συναντιέται με καλή μεν έννοια στα Ματθ. ιγ 33, Λουκ. ιγ 21, ενώ με κακή στο Α΄ Κορ. ε 6-8 (δ).

Ο λόγος εδώ μεταφορικός. «Ζύμη λέει τη διδασκαλία των Φαρισαίων και Σαδδουκαίων» (Ζ), η οποία σιωπηλά και ανεπαίσθητα εισέδυε και μόλυνε ολόκληρο τον πνευματικό άνθρωπο καταστρέφοντας κάθε αγνό και άγιο συναίσθημα (ο). Και ακριβέστερα εννοεί το στοιχείο που δηλητηριάζει κάθε διδασκαλία τους και δράση, δηλαδή την υποκρισία, όπως ερμηνεύει ο Λουκάς (ιβ 1)(δ).

Πολλές από τις διδασκαλίες των Φαρισαίων ήταν αληθινές και βιβλικές, αλλά ήταν τόσο ανακατεμένες με τις ψεύτικες και μάταιες παραδόσεις, ώστε ως σύνολο αποτελούσαν ηθική ζύμη ολέθρια (ο).

(3) Είναι πιθανόν οι μαθητές να είχαν λησμονήσει τους άρτους, επειδή η στο σ. 1 συζήτηση με τους Φαρισαίους και Σαδδουκαίους είχε βάλει αυτούς σε κατάσταση αγωνίας και πειρασμού (b).

Ματθ.16,7 οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς⁽¹⁾ λέγοντες ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν⁽²⁾.

Μετάφραση: Αυτοί όμως άρχισαν να συλλογίζονται μέσα τους και να λένε: Δεν πήραμε άρτους από προζύμι καθαρό, προζύμι που δεν προέρχεται από σπίτι Φαρισαίου ή Σαδδουκαίου.

(1) Δηλαδή στον ιδιαίτερό τους κύκλο, χωρίς να πουν τίποτα στο διδάσκαλό τους (F).

(2) «Ήταν ακόμα προσκολλημένοι στους ιουδαϊκούς καθαρμούς και τις διακρίσεις των φαγητών» (X).

«Ο μεν Χριστός ζύμη ονόμασε τη διδασκαλία των λόγων και παρήγγειλε να απέχουν από αυτήν· οι μαθητές όμως, καταλαβαίνοντας ως ζύμη τους ιουδαϊκούς άρτους και νομίζοντας ότι τους παράγγειλε να απέχουν από αυτούς, σκεφτόντουσαν μέσα τους, δηλαδή τaráζονταν, αφού εμποδίστηκαν μεν από τους ιουδαϊκούς άρτους, όπως νόμισαν, αλλά δεν κουβαλούσαν άλλους μαζί τους και για αυτό έλεγαν με λύπη, ότι δεν πήραμε άρτους από τους πιστούς που μας φιλοξένησαν, ώστε να τραφούμε με αυτούς» (Ζ).

Αλλά ο Κύριος δε έλεγε σε αυτούς να συμπεριφέρονται απέναντι στον άρτο των Φαρισαίων και Σαδδουκαίων σαν να ήταν ο άρτος αυτός άρτος ειδωλολατρών, που μπορούσε να τους μολύνει (p).

Ματθ.16,8 γνούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· τί διαλογίζεσθε⁽¹⁾ ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι⁽²⁾, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε⁽³⁾;

Μετάφραση: *Αλλά ο Ιησούς αντιλήφθηκε με την υπερφυσική του γνώση τις απόκρυφες σκέψεις τους και τους είπε: Γιατί πέσατε σε σκέψεις και συλλογισμούς, ολιγόπιστοι, επειδή δεν πήρατε ἄρτους;*

(1) «Πρώτα τους ελέγχει για τη φροντίδα της τροφής, λέγοντας· γιατί ταράξεστε, επειδή δεν πήρατε από αλλού ἄρτους;» (Ζ).

(2) «Τους ονομάζει πάλι ολιγόπιστους, διότι δεν πίστεψαν ότι από αυτόν θα τραφούν όλοι, αλλά οι ίδιοι φρόντιζαν για τους εαυτούς τους» (Ζ). Η πίστη εδώ φαίνεται να είναι εμπιστοσύνη, πεποίθηση, βεβαιότητα στη δύναμη του Χριστού να προμηθεύσει τροφή, όπως έπραξε αυτό πριν (ρ).

(3) «Είδες πόσο μεγάλη αγανάκτηση; Διότι δεν φαίνεται κάπου αλλού να τους μάλωσε τόσο πολύ... Διότι η πραότητα δεν είναι παντού καλό. Και όπως ακριβώς τους μετέδιδε θάρρος, έτσι και τους μαλώνει, φροντίζοντας έτσι με την ποικιλία αυτή τη σωτηρία τους» (Χ).

Ματθ.16,9 οὐπω νοεῖτε⁽¹⁾ οὐδὲ μνημονεύετε⁽²⁾ τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε⁽³⁾;

Μετάφραση: *Ακόμη δεν καταλαβαίνετε τι σας λέω, ούτε θυμάστε επιτέλους τους πέντε ἄρτους των πέντε χιλιάδων που χόρτασαν μ' αυτούς, και πόσα κοφίνια περισσευμάτων πήρατε;*

(1) Το ρήμα νοέω εκφράζει κάτι περισσότερο θεληματικό από το συνίημι. Ὁφείλαν να είχαν κατανοήσει, ακόμη και αν τα δύο εκείνα θαύματα δεν είχαν συντελεστεί (b). Η έκτακτη αυτή νωθρότητα των 12, η οποία φαίνεται να εξέπληξε και τον ίδιο το Χριστό («ακόμα δεν καταλαβαίνετε...; Πώς δεν καταλαβαίνετε...;») δείχνει πόσο αργά προχωρούσε η εκπαίδευση και αυτών ακόμα των μαθητών που ήταν κατεξοχήν συνδεδεμένοι με τον Ιησού (ρ).

(2) Η αμαρτία προσβάλλει και τη σκέψη και τη μνήμη. Οφείλουμε να μνημονεύουμε και τις λεπτομέρειες των θείων έργων και από τη βοήθεια που μας δόθηκε κατά το παρελθόν, να ελπίζουμε και για τη μελλοντική (b).

(3) «Αναφέρει τον αριθμό και αυτών που τράφηκαν και των περισσευμάτων, οδηγώντας τους ταυτόχρονα και στο να θυμηθούν τα περασμένα, και κάνοντάς τους προσεκτικότερους για τα μέλλοντα» (Χ).

Ματθ.16,10 οὐδὲ τοὺς ἐπτὰ⁽¹⁾ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων καὶ πόσας σφυρίδας ἐλάβετε;

Μετάφραση: Δεν θυμάστε ούτε τους επτά ἄρτους, με τους οποίους χόρτασαν οι τέσσερις χιλιάδες, και πόσα μεγάλα κοφίνια πήρατε από τα περισσεύματα;

(1) Στο πρώτο θαύμα όπως ο αριθμός των ἄρτων ανταποκρίνεται στον αριθμό των χιλιάδων, έτσι και ο αριθμός των κοφινιών ανταποκρίνεται στον αριθμό των Αποστόλων· έτσι ώστε ο καθένας τους είχε το κοφίνι, το οποίο μετέφερε γεμάτο. Στο δεύτερο θαύμα ο αριθμός των σφυρίδων ανταποκρίνεται στον αριθμό των ἄρτων (b).

Ματθ.16,11 πῶς⁽¹⁾ οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτου⁽²⁾ εἶπον ὑμῖν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης⁽³⁾ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;

Μετάφραση: Πῶς δεν καταλαβαίνετε ὅτι δεν σας εἶπα για τον συνηθισμένο υλικό ἄρτο, όταν σας σύστησα να προσέχετε ἀπὸ το προζύμι των Φαρισαίων και Σαδδουκαίων;

(1) Μόριο που εκφράζει έκπληξη (b).

(2) Λέγεται για συνηθισμένη τροφή (δ), για το συνηθισμένο ἄρτο που χρησιμοποιείται για διατροφή του σώματος.

(3) Με έννοια ηθική και συμβολική (F).

Ματθ.16,12 τότε συνῆκαν⁽¹⁾ ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς διδαχῆς⁽²⁾ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.

Μετάφραση: Τότε κατάλαβαν ὅτι δεν τους εἶπε να φυλάγονται απ' το προζύμι με το οποίο γίνεται ο ἄρτος, ἀλλὰ απ' τη διδασκαλία και την υποκρισία των Φαρισαίων και Σαδδουκαίων.

(1) «Είδες αγανάκτηση μεγάλη, δες και τον καρπό της. Διότι αμέσως ξύπνησε το μυαλό τους που κοιμόταν και κατάλαβαν» (Z).

(2) Στους ραββίνους η ζύμη σημαίνει το κακό ένστικτο. Οι Φαρισαίοι και οι Σαδδουκαίοι δεν είχαν την ίδια διδασκαλία σε όλα τα σημεία. Είχαν όμως τα ίδια εχθρικά αισθήματα εναντίον του Ιησού. Η λέξη λοιπόν διδαχή εδώ σημαίνει λιγότερο διδασκαλία θεωρητική και περισσότερο διάθεση ελάχιστα ειλικρινή. Για αυτό και ο Λουκάς χρησιμοποιεί αντί για αυτήν, τη λέξη υποκρισία. Ίσως η λέξη διδαχή εκλέχτηκε αναφορικά με τους Φαρισαίους, βλέποντάς τους ειδικότερα (L).

Στιχ. 13-20. Η ομολογία του Πέτρου και των μαθητών.

Ματθ.16,13 Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου⁽¹⁾ ἠρώτα τοὺς μαθητὰς⁽²⁾ αὐτοῦ λέγων· τίνα⁽³⁾ με λέγουσιν⁽⁴⁾ οἱ ἄνθρωποι⁽⁵⁾ εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου⁽⁶⁾;

Μετάφραση: *Κι αφού ἦλθε ο Ιησούς στα μέρη της Καισάρειας που εἶχε κτίσει ο Φίλιππος, ἔκανε την ἐξῆς ἐρώτηση στους μαθητές του: Ποιὸς νομίζουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶμαι ἐγώ, ο υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;*

(1) «Αὐτὴν τὴν Καισάρεια τὴν ἔχτισε ο Φίλιππος γιὰ τιμὴ τοῦ Καίσαρα» (Ζ). «Υπάρχει καὶ ἄλλη, αὐτὴ τοῦ Στράτωνα» (Σχ). Ἡ Καισάρεια τοῦ Φιλίππου βρισκόταν στους πρόποδες τοῦ Λιβάνου, κοντὰ στὶς πηγές τοῦ Ιορδάνη στὴ Γαυλωνίτιδα, που ονομαζόταν προηγουμένως Πανεάς, ἀλλὰ ὅταν ο Φίλιππος ο τετράρχης διεύρυνε αὐτήν, ἀπὸ αὐτὸν μεν μετονομάστηκε σὲ Καισάρεια εἰς τιμὴν τοῦ Τιβερίου Καίσαρος (Ιωσηπ. Ιουδ. Αρχ. 18,2,1), καὶ σὲ Νερωνιάς ἀπὸ τὸν Ἀγρίππα τὸ νεώτερο εἰς τιμὴν τοῦ Νέρωνος (Ιωσηπ. ο.π. 20,9,4). Σήμερα ονομάζεται Banjas καὶ ἔχει γύρω στὰ 150 σπίτια (g).

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Καισαρείας ἦταν κυρίως εἰδωλολατρικὸς καὶ προφανῶς ὁ Κύριος δὲν ζητοῦσε ἔδαφος γιὰ κήρυγμα, ἀλλὰ ἡσυχὸ περιβάλλον γιὰ κατ' ἰδίαν διδασκαλία τῶν ἀποστόλων, εἰδικὰ ἀποβλέποντας στὸ επικείμενο πάθος τοῦ (p). Τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν, ἐγίναν λίγο πρὶν τὸ πάθος (b). Ἦταν λοιπὸν ἀπαραίτητο νὰ ἀποσυρθεῖ μαζί με τοὺς μαθητές τοῦ σὲ τόπο ἀπομόνωσης (S).

(2) «Δὲν τοὺς ρωτᾷ στὴν ἀρχὴ τοῦ κηρύγματος, ἀλλὰ ὅταν ἔκανε πολλὰ θαύματα καὶ τοὺς μίλησε γιὰ πολλὰ καὶ ὑψηλὰ δόγματα... τότε τοὺς κάνει αὐτὴ τὴν ἐρώτηση» (Χ). Οἱ μαθητές εἶχαν ὠφεληθεῖ με τὴν ἀκρόαση τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου καὶ με τὴν ἐρευνὰ τῶν ἔργων τοῦ. Τώρα ὁ διδάσκαλός τοὺς, τοὺς ἐξετάζει με ἐρώτηση καὶ δίνει παράδειγμα κατήχησης (b). «Ρώτησε βεβαίως ὄχι ἐπειδὴ ἀγνοοῦσε, ἀλλὰ σύμφωνα με τὸ σχέδιό τοῦ, ἔτσι ὥστε ὁ Πέτρος νὰ πει αὐτὸ που τοῦ ἀποκαλύφθηκε καὶ νὰ ἀποδοκιμαστοῦν ὡς πλανημένες οἱ ἀπόψεις ὅλων τῶν ἄλλων γιὰ αὐτόν» (Ζ).

(3) Μπαίνει μπροστὰ με ἐμφαση.

(4) Δηλαδή θεωροῦν, πιστεύουν ὅτι εἶμαι (δ).

(5) «Δὲν εἶπε, ποῖος λένε ὅτι εἶμαι οἱ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, παρόλο που αὐτοὶ πολλές φορές τὸν πλησίαζαν καὶ συνομιλοῦσαν· ἀλλὰ ποῖος λένε οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶμαι, ἐξετάζοντας τὴν ἀμερόληπτη γνώμη τοῦ λαοῦ. Διότι ἀν καὶ αὐτὴ ἡ γνώμη ἦταν πολὺ πιο ταπεινὴ ἀπὸ τὸ

πρέπον, αλλά ήταν απαλλαγμένη από πονηρία· εκείνη όμως των Φαρισαίων ήταν γεμάτη από πολλή κακία» (Χ).

(6) Η ονομασία αυτή δεν αρμόζει μόνο στην κατάσταση της ταπείνωσης του Κυρίου αλλά και σε αυτήν της εξύψωσης και δόξας του (b). «Διότι λέει, κανείς δεν ανέβηκε στον ουρανό, παρά μόνο ο Υιός του ανθρώπου, που είναι στον ουρανό· και πάλι, όταν δείτε τον Υιό του ανθρώπου να ανεβαίνει, εκεί όπου ήταν προηγουμένως» (Χ). Η ονομασία εδώ έδειχνε την ανθρώπινη φύση του και προετοίμαζε με αντίθεση την αποκάλυψη της θείας του φύσης (L).

Ματθ.16,14 οἱ δὲ εἶπον· οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν⁽¹⁾, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν⁽²⁾, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν⁽³⁾ ἢ ἓνα τῶν προφητῶν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι αυτοί του είπαν: Άλλοι λένε ότι είσαι ο Ιωάννης ο βαπτιστής κι άλλοι ο Ηλίας, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι είσαι ο Ιερεμίας ή ένας από τους παλιούς προφήτες που αναστήθηκε από τους νεκρούς.*

(1) «Αυτοί μεν που τον ονόμαζαν Ιωάννη, ήταν όπως ο Ηρώδης, οι οποίοι νόμιζαν ότι ο Ιωάννης μετά την ανάστασή του πήρε και αυτό το χάρισμα, το της θαυματουργίας δηλαδή» (Θφ).

(2) «Άλλοι πάλι ότι είναι ο Ηλίας αυτός που τώρα ονομάζεται... ο οποίος από τότε ζει με σάρκα και εμφανίστηκε κατά τον παρόντα χρόνο» (Ω). Οι εσχατολογικές ελπίδες του λαού είχαν συγκεντρωθεί σε προσωπικότητες, οι οποίες σύμφωνα με το Δ' Έσδρα στ 26 αρπάχτηκαν στον ουρανό, χωρίς να γευτούν θάνατο και οι οποίοι αναμένονταν να επιστρέψουν ώστε κατά τις έσχατες ημέρες να γίνουν κήρυκες του Μεσσία. Στη ραββινική πραγματεία, που έχει τον τίτλο Ντερέκ ερες ζούτα (σχετικά με το τέλος) διασώθηκε παράδοση σύμφωνα με την οποία εννιά τέτοια πρόσωπα αρπάχτηκαν ζωντανά στον Παράδεισο, και πρώτα μεταξύ αυτών αριθμούνται ο Ενώχ και ο Ηλίας (S).

Δεν είναι λοιπόν ανάγκη να σχετίσουμε το παρόν χωρίο με τις σύγχρονες ιδέες κάποιων για τη μετεμψύχωση, διότι ανέμενε ο λαός την επιστροφή του ιδίου του Ηλία αυτοπροσώπως ο οποίος δεν είχε πεθάνει, ή τελικά την ανάσταση από τους νεκρούς κάποιων άλλων προφητών (b).

(3) Ο Ιούδας Μακκαβαίος πριν τη σύγκρουσή του με τον Νικάνορα είδε οπτασία άνδρα, του οποίου «ήταν θαυμαστή και μεγαλοπρεπέστατη η υπεροχή του», και ήταν αυτός «ο Ιερεμίας ο προφήτης του Θεού που προσευχόταν πολύ για τον λαό της αγίας πόλης», ο οποίος και παρέδωσε «στον Ιούδα χρυσό σπαθί» με το οποίο θα συνέτριβε τους εχθρούς (Β' Μακκαβ. ιε 13 και εξής). Προφανώς επικρατούσε στο λαό η πίστη ότι ο Ιερεμίας θα

ξαναερχόταν (ρ). Αξιόλογη και η: «άλλοι έλεγαν ότι είναι ο Ιερεμίας, διότι η σοφία σε αυτόν γεννήθηκε από μόνη της και χωρίς μάθηση· διότι ο Ιερεμίας τάχτηκε στην προφητεία ενώ ήταν ακόμη παιδί» (ΘΦ).

(4) Κοινό στοιχείο όλων αυτών των ιδεών του λαού για τον Ιησού ήταν, ότι όλες αρνούνται σε αυτόν τον χαρακτήρα του Μεσσία και θεωρούν αυτόν ως προφήτη πρόδρομο του Μεσσία (δ). Ομοίως συμφωνούν όλες οι σχετικά με τον Κύριο γνώμες των πολλών, στο ότι αυτός ήταν η επανεμφάνιση με σωματική ανάσταση του Ιωάννη ή κάποιου από τους προφήτες της Π.Δ. (ο).

Ματθ.16,15 λέγει αυτοῖς⁽¹⁾· ὑμεῖς⁽²⁾ δὲ τίνα με λέγεται εἶναι;

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς τους λέει: Εσείς ποιός λέτε ότι είμαι;

(1) Όταν «έφερε στο προσκήνιο την πλανεμένη γνώμη του λαού, τότε πρόσθεσε, εσείς όμως ποιος λέτε ότι είμαι; Προσκαλώντας αυτούς με τη δεύτερη ερώτηση στο να φανταστούν κάτι ανώτερο για αυτόν και δείχνοντάς τους, ότι η προηγούμενη άποψη είναι πολύ ανάρμοστη για την αξία του» (Χ).

(2) Υπάρχει ισχυρή έμφαση στο «εσείς» (ρ). Εσείς «δηλαδή, οι οποίοι είστε πάντα μαζί μου και με βλέπετε να θαυματοουργώ και κάνετε και εσείς οι ίδιοι πολλά θαύματα μέσω εμού» (Χ).

Ματθ.16,16 ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων⁽¹⁾ Πέτρος⁽²⁾ εἶπε· σὺ εἶ ὁ Χριστὸς⁽³⁾ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ⁽⁴⁾ τοῦ ζῶντος⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ο Σίμων Πέτρος τότε του αποκρίθηκε: Εσύ είσαι ο Χριστός, ο φυσικός και μονογενής Υιός του Θεού, που δεν είναι νεκρός όπως τα είδωλα, αλλά ζει παντοτινά.

(1) «Ο παντού θερμός, ο κορυφαίος της ομάδας των Αποστόλων, αν και όλοι ρωτήθηκαν, απαντά αυτός. Και όταν μεν ρωτούσε για τη γνώμη του λαού, όλοι είπαν για αυτό που ρωτήθηκε· όταν όμως ζήτησε τη δική τους γνώμη, πηδά πρώτος ο Πέτρος και προλαβαίνει» (Χ).

(2) Το διπλό όνομα εδώ είναι αξιοσημείωτο. Συχνά χρησιμοποιείται αυτό στο δ' ευαγγέλιο, σπάνια όμως στους συνοπτικούς. Ο Μάρκος και ο Λουκάς έχουν εδώ μόνο το Πέτρος (S). Στην επίσημη αυτή περίπτωση το όνομα και το παρωνύμιο συνδέονται (b).

(3) Την ώρα που οι άλλοι ακροατές του Ιησού έπαυσαν να θεωρούν αυτόν ως Μεσσία, οι 12 είχαν ενισχυθεί στην πίστη, ότι ήταν ο Χριστός (ρ). Ο Χριστός, με άρθρο=ο Μεσσίας που από παλιά τον είχε υποσχεθεί ο Θεός στους Ιουδαίους και αναμενόταν ανυπόμονα από αυτούς (F).

(4) Δύο ονομασίες, ο Χριστός, ο υιός του Θεού, οι οποίες δεν έχουν εξ' ολοκλήρου την ίδια σημασία, παρόλο που η μία συνεπάγεται την άλλη (Πράξ. θ 20). Προχωρά κλιμακωτά. Διότι η γνώση του Ιησού ως υιού του Θεού είναι ανώτερη από τη γνώση του ως Μεσσία (b). Ο Πέτρος με την προσθήκη του άρθρου και την ονομασία υιός του Θεού του ζωντανού, ομολογεί όσο του ήταν δυνατόν σαφώς την θεία αρχή του Ιησού, ότι κατέχει τη φύση του άπειρου όντος, το οποίο έχει τη ζωή και μεταδίδει αυτήν (L).

«Και πριν από αυτό είπαν «αληθινά είναι Υιός Θεού» όσοι ήταν στο πλοίο μετά την τρικυμία που είδαν και δεν μακαρίστηκαν, παρόλο που μίλησαν αληθινά. Διότι δεν ομολόγησαν τέτοια υιότητα όπως ο Πέτρος· αλλά νόμιζαν ότι είναι ένας από τους πολλούς αληθινά υιούς, πιο εξαιρετικός μεν από τους πολλούς, όχι όμως από την ίδια ουσία» (X).

«Δεν είπε χωρίς το άρθρο, αλλά μαζί με το άρθρο ο Υιός, δηλαδή ο ίδιος εκείνος, ο ένας και μόνος... αυτός που γεννήθηκε από την ίδια την ουσία του Πατέρα» (Θφ).

Ο Υιός του Θεού του ζωντανού, με άρθρο και οι 3 λέξεις το οποίο τονίζει την κάθε μία από αυτές (F). Με την προσθήκη του άρθρου (ο υιός) «τον ομολόγησε γνήσιο Υιό» (X), «τον κατανόησε ότι είναι από τη φύση του και κατά κυριολεξία υιός του Θεού», ενώ οι άλλοι όσοι πριν από αυτόν «τον ομολόγησαν Υιό του Θεού», «τον θεώρησαν ότι είναι υιός από υιοθεσία και σύμφωνα με προκοπή αρετής, όπως όλοι οι άγιοι» (Z).

(5) «Σε αντίθεση με τα νεκρά είδωλα» (Z), και για να δηλώσει ότι αυτός είναι η πηγή της ζωής και των ευλογιών της (ο). Στην Π.Δ. συχνά συναντιέται η φράση.

Ματθ.16,17 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ⁽¹⁾, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα⁽²⁾ οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι⁽³⁾, ἀλλ' ὁ πατήρ μου⁽⁴⁾ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Τότε του αποκρίθηκε ο Ιησούς: Μακάριος και ευτυχισμένος είσαι, Σίμων, γιε του Ιωνά, διότι την αλήθεια αυτή της ορθής πίστεως δεν σου τη φανέρωσε κανείς άνθρωπος, αλλά ο Πατέρας μου που είναι στους ουρανούς.

(1) «Το βαρ είναι εβραϊκό, και σημαίνει τον γιο» (Z), «δηλαδή γιε του Ιωνά» (Θφ). Λέξη αραμαϊκή, ενώ το Ιωνά ή είναι συντομευμένος τύπος του ονόματος Ιωάννης (α, S), ή είναι άσχετος με το όνομα Ιωάννης, λέξη που σημαίνει το περιστέρι (L).

(2) «Δηλαδή άνθρωπος» (Ζ). Φράση κοινή στο Ταλμούδ και στα Μισδραχίμ που σημαίνει την ανθρώπινη φύση σε αντίθεση με το Θεό (α)=άνθρωπος ψυχικός και σαρκικός, όπως από μόνος του είναι ο άνθρωπος χωρίς τη θεία χάρη. Αυτός ούτε να καταλάβει μπορεί καθόλου τις θείες αλήθειες, πολύ περισσότερο να αποκαλύψει αυτές σε άλλον (δ). Κανείς θνητός κατά το χρόνο εκείνο δεν γνώριζε την αλήθεια αυτή πριν ο Πέτρος διακηρύξει αυτήν (b).

(3) «Δεν σε μυσταγώγησε σε αυτήν την ομολογία για εμένα» (Ζ). Η γνώση για το Χριστό δεν μπορεί αλλιώς να επιτευχθεί παρά με θεία αποκάλυψη (b).

(4) «Δεν είπε απλώς· ο Πατέρας στους ουρανούς, αλλά ο Πατέρας μου, εξαιρώντας τον εαυτό του από την κτίση και λέγοντας τον Πατέρα, δικό του Πατέρα» (Σχ.π.). Ο Ιησούς δεν είχε πει ακόμη στους μαθητές του ξεκάθαρα ότι ήταν ο Χριστός. Είχε κάνει και πει εκείνα, με τα οποία με τη βοήθεια της αποκάλυψης από τον Πατέρα θα μπορούσαν εκείνοι να τον αναγνωρίσουν ως Χριστό (b).

«Δεν είναι επομένως δυνατόν να μάθει κάποιος τον Υιό από άλλον παρά μόνο από τον Πατέρα· ούτε από άλλον να μάθει τον Πατέρα παρά μόνο από τον Υιό. Επομένως και από εδώ φαίνεται ότι έχουν την ίδια τιμή και την ίδια ουσία» (Χ).

(5) «Παρουσιάζει αυτόν που μίλησε στην ψυχή του, για να μάθεις, ότι ο Πέτρος μεν μίλησε, αλλά ο Πατέρας τού τα υπαγόρευσε, και να πιστέψεις ότι αυτά που λέχθηκαν δεν είναι πλέον ανθρώπινη γνώμη, αλλά θείο δόγμα» (Χ).

Ματθ.16,18 καγὼ⁽¹⁾ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος⁽²⁾, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ⁽³⁾ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν⁽⁴⁾, καὶ πύλαι ᾗδου⁽⁵⁾ οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Κι εγώ λοιπόν σου λέω ότι εσύ είσαι Πέτρος, και επάνω στο βράχο της αληθινής πίστεως που ομολόγησες, κι έγινες με την ομολογία σου αυτή ο πρώτος λίθος της πνευματικής μου οικοδομής, θα οικοδομήσω την Εκκλησία μου. Κι ο θάνατος και οι οργανωμένες δυνάμεις του κακού δεν θα υπερिσχύσουν και δεν θα νικήσουν την Εκκλησία, η οποία θα είναι αιώνια και αθάνατη.*

(1) Και ο Ιησούς κάνει τώρα άλλη αποκάλυψη που αφορά στο μελλοντικό του έργο και την σχέση, την οποία ο απόστολος Πέτρος θα είχε με αυτό (ρ). Όπως εσύ λες από αποκάλυψη, ότι εγώ είμαι ο Χριστός, έτσι και εγώ αποκαλύπτοντας σου λέω. «Όπως κήρυξες για μένα το ιδιαίτερο και ασάλευτο της θεότητάς μου, έτσι και εγώ κηρύττω για σένα το ασάλευτο της ομολογίας» (Σχ.π.).

(2) Αυτό ανταποκρίνεται ωραιότατα στο «εσύ είσαι ο Χριστός» της ομολογίας του Πέτρου (b). «Διότι πρόκειται να γίνεις πέτρα πίστης μετά την άρνηση» (Z). Το «εσύ είσαι» δηλώνει, είσαι σύμφωνα με τη θεία θέληση και ενέργεια, σύμφωνα με το θείο προορισμό, που αναφέρεται όχι σε στιγμή δισταγμού και ασθένειας ανθρώπινης, αλλά σε ολόκληρο τον μετά από αυτά βίο του Πέτρου. Εσύ είσαι βράχος πίστης, στερεός δηλαδή και ακλόνητος στην πίστη σε μένα (δ).

(3) Ή, «την πίστη της ομολογίας» (X), στην ομολογία και παραδοχή της μεσσιακής ιδιότητας και της θείας υιότητας του Χριστού. Πάνω στο βράχο αυτής της από αποκάλυψη αλήθειας, θα χτίσω την εκκλησία μου. Σύμφωνα με την τελευταία αυτή εκδοχή το λογοπαίγνιο Πέτρος και πέτρα σημαίνουν: «Εξέφρασες αποκεκαλυμμένη αλήθεια και το όνομά σου Πέτρος υποδηλώνει όνομα μεταφορικό αυτής της αλήθειας. Θα είναι αυτή η πέτρα ή ο βράχος πάνω στον οποίο θα θεμελιωθεί η εκκλησία. Με άλλα λόγια θα είναι το κεντρικό και θεμελιώδες δόγμα της εκκλησιαστικής διδασκαλίας» (a).

«Αυτή η ομολογία, την οποία ομολόγησες, πρόκειται να είναι θεμέλιο όσων πιστεύουν, ώστε κάθε άνθρωπος που πρόκειται να κτίζει το σπίτι της πίστης, αυτήν την ομολογία να βάζει ως θεμέλιο» (Θφ).

Ή, «εσένα θα βάλω θεμέλιο των πιστών» (Z). Πέτρα=μεταφορικά ο άνθρωπος, ο οποίος για το σταθερό της ψυχής είναι όμοιος με βράχο (g). Ο Κύριός μας θα μίλησε στην αραμαϊκή, όπως υποδηλώνει το βαρ Ιωνά. Και στην αραμαϊκή η λέξη Κηφά θα χρησιμοποιήθηκε και στις δύο προτάσεις. Στην ελληνική γλώσσα ήταν αδύνατον και στις δύο προτάσεις να χρησιμοποιηθεί το θηλυκό πέτρα, αφού ο Πέτρος ήταν άνδρας και το κατηγορούμενό του έπρεπε να είναι γένους αρσενικού (p).

Το λογοπαίγνιο που σχηματίζεται (Πέτρος-πέτρα) μπορεί να προέρχεται και από την αραμαϊκή, όπου σχηματίζεται πιο κυριολεκτικά από όσο στην ελληνική. Στην αραμαϊκή=εσύ είσαι Κηφά (=βράχος) και πάνω σε αυτόν τον κηφά (=βράχο)(S).

Σύμφωνα με την εκδοχή αυτή ο Πέτρος λαμβάνεται εδώ όχι ως άτομο μόνο, αλλά και ως ο πρώτος διερμηνέας της ζωντανής πίστης των Αποστόλων στο Χριστό (δ). Το γεγονός, ότι και ο Χριστός αλλού με διαφορετική μεταφορά αποκαλείται ακρογωνιαίος λίθος (Εφεσ. β 20, Α΄ Πέτρ. β 4-8), δεν πρέπει να μας παρακινήσει να αρνηθούμε, ότι ο Πέτρος ονομάζεται εδώ η θεμέλια πέτρα της εκκλησίας. Στο Εφεσ. β 20 οι Απόστολοι και Χριστιανοί προφήτες είναι το θεμέλιο της εκκλησίας. Εδώ είναι σαφές, ότι η υπόσχεση του Κυρίου προς τον Πέτρο έγινε σαν σε κάποιον που ομολόγησε την πίστη του και ομολόγησε αυτήν και εξ' ονόματος του εαυτού του, αλλά και εξ' ονόματος των 12. Ως πρώτος λοιπόν ομολογητής της ορθής πίστης ο Πέτρος μπορούσε καλά να θεωρηθεί ως θεμέλιο. Άλλοι ομολογώντας την ίδια πίστη

θα προσθέτονταν σε αυτόν και πάνω σε αυτούς το οικοδόμημα θα χτιζόταν. Αλλά ο Πέτρος ήταν ο πρώτος. Από αυτόν ως πρώτο λίθο αρχίζει η ανοικοδόμηση της χριστιανικής εκκλησίας (ρ).

Αξιοσημείωτα και τα επόμενα: «Λέγοντας και εμείς όπως ο Πέτρος· Εσύ είσαι ο Χριστός ο Υιός του Θεού του ζώντος, γινόμαστε Πέτρος και θα μπορούσε και για μας να ειπωθεί από τον Θεό λόγο το «εσύ είσαι Πέτρος» και τα επόμενα. Διότι πέτρα είναι κάθε μιμητής του Χριστού... και πάνω σε κάθε τέτοια πέτρα χτίζεται όλος ο εκκλησιαστικός λόγος και ο τρόπος ζωής σύμφωνα με αυτόν. Διότι στο πρόσωπο καθενός από τους τέλειους, που έχουν το σύνολο των λόγων και έργων και σκέψεων που ολοκληρώνουν την μακαριότητα, βρίσκεται η εκκλησία που χτίζεται από το Θεό» (Ω).

(4) Μόνο εδώ και στο ιη 17 η λέξη εκκλησία συναντιέται στα ευαγγέλια. Αλλού στην Κ.Δ. είναι συχνότατη. Σημαίνει σώμα ανθρώπων ενωμένων με κοινές πεποιθήσεις και ιδανικά (ρ). «Από εδώ δείχνει ότι πολλοί ήδη πρόκειται να πιστέψουν» (Χ). «Διότι εκκλησία είναι οι πιστοί» (Ζ).

(5) Όπως η εκκλησία παρομοιάστηκε με οικοδόμημα, έτσι και οι δυνάμεις του κακού. Αυτές έχουν την μητρόπολή τους στο φρούριο του Άδη. Διότι ο Άδης συμβολίζεται με ισχυρό φρούριο με πύλες οχυρωμένες και χάλκινες. Δες Ησ. λη 10, Ιωβ ιζ 16, λη 17, Ψαλμ. ρστ 16, Γ' Μακκαβ. ε 51. Η έννοια της εικονικής αυτής έκφρασης εδώ είναι: Οι οργανωμένες δυνάμεις του κακού δεν θα υπερισχύσουν της οργανωμένης κοινωνίας, η οποία θα εκπροσωπεί την διδασκαλία μου (α). Ο θάνατος συχνά θεωρείται ως μία από τις ισχυρότερες δυνάμεις. Π.χ. «Δυνατή σαν το θάνατο η αγάπη» Και εδώ η εκκλησία λέγεται ότι είναι πολύ ισχυρότερη από το θάνατο. Ούτε οι πύλες του άδη δεν θα την νικήσουν (ρ).

(6) Η χριστιανική εκκλησία είναι όμοια με πόλη χωρίς τείχη. Και όμως οι πύλες του άδη, οι οποίες ορμούν εναντίον της, δεν θα νικήσουν ποτέ αυτήν (b). Η βαθύτερη έννοια του Χριστού είναι πιθανώς αυτή: Η εκκλησία έχει οικοδομηθεί πάνω στη μεσσιακή ιδιότητα του Κυρίου της, και ο θάνατος –οι πύλες του Άδη- δεν θα τη νικήσουν, διότι δεν θα μπορέσει να κρατήσει αιχμάλωτό του τον Κύριο της εκκλησίας (S), ενώ τα μέλη της εκκλησίας με το θάνατο μεταβαίνουν από την επίγεια στην στον ουρανό θριαμβεύουσα εκκλησία των πρωτοτόκων. Επομένως ο θάνατος καμία δεν θα έχει δύναμη εναντίον της εκκλησίας, ώστε να αρπάζει τα μέλη της από το Θεό και το Σωτήρα (δ).

Ματθ.16,19 καὶ δώσω⁽¹⁾ σοι⁽²⁾ τὰς κλεῖς⁽³⁾ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν⁽⁴⁾, καὶ ὃ ἐὰν δήσης⁽⁵⁾ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσης⁽⁵⁾ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μετάφραση: Και θα σου δώσω την εξουσία να εισάγεις στη βασιλεία των ουρανών κάθε άνθρωπο άξιο να εισέλθει, και να αποκλείεις απ' αυτήν κάθε ανάξιο. Και οποιοδήποτε αμάρτημα δέσεις και το διακηρύξεις ασυγχώρητο πάνω στη γη, θα είναι δεμένο και ασυγχώρητο και στους ουρανούς· ενώ οποιοδήποτε αμάρτημα λύσεις με συγχώρηση πάνω στη γη, θα είναι συγχωρημένο και στους ουρανούς.

(1) «Όπως ακριβώς ο Πατέρας έδωσε σε σένα το να γνωρίσεις εμένα, έτσι και εγώ θα σου δώσω» (Χ). «Το «θα σου δώσω» φανερώνει μελλοντικό χρόνο, δηλαδή τον μετά την ανάσταση» (ΘΦ).

«Ο καιρός του δώρου ήταν η ώρα της ανάστασης, όταν είπε· Πάρτε Πνεύμα Άγιο· σε όποιους συγχωρείτε τις αμαρτίες θα τους συγχωρούνται...» (Κ). Διότι και ο Χριστός μετά την ανάσταση και ανάληψή του, πήρε τα κλειδιά κατά την ανθρώπινη φύση του (b).

«Και δεν είπε, θα παρακαλέσω τον Πατέρα, μολονότι αυτό φανέρωνε μεγάλη εξουσία και το μέγεθος του δώρου ήταν απεριγράπτο, αλλά είπε, εγώ θα σου δώσω» (Χ).

«Αυτήν την κουβέντα δεν μπορεί να την πει ούτε άγγελος ούτε κάποια άλλη λογική δύναμη. Αλλά αρμόζει κατεξοχήν στο Θεό που κυβερνά τα πάντα και έχει εξουσία γης και ουρανού» (Κ).

(2) «Και όμως αυτό το δώρο έγινε και στους άλλους Αποστόλους, αλλά δόθηκε πρώτα στον Πέτρο· διότι πρώτος αυτός ομολόγησε ότι ο Χριστός είναι γνήσιος υιός του Θεού» (Ζ). Εάν τα κλειδιά είχαν δοθεί αποκλειστικά στον Πέτρο και στον επίσκοπο της Ρώμης μετά από αυτόν, και όχι και στους άλλους Αποστόλους, τότε μετά το θάνατο του Πέτρου ο επίσκοπος της Ρώμης θα ενεργούσε ως ποιμένας και στους Αποστόλους που ζούσαν ακόμη (b).

Αξιοσημείωτη και η επόμενη: «Από αυτόν το λόγο του Χριστού [και θα σου δώσω τα κλειδιά...] είναι άξιος να πάρει τα κλειδιά της βασιλείας των ουρανών αυτός που έφραξε τις πύλες του άδη, ώστε να μην τον νικήσουν· και για να μην μπορούν τίποτα εναντίον του οι πύλες του άδη, παίρνει σαν άλλα έπαθλα τα κλειδιά της βασιλείας των ουρανών, ώστε ο ίδιος να ανοίγει τις κλεισμένες πύλες σε όσους νικιούνται από τις πύλες του άδη. Και μπαίνει ως αγνός μεν από κάποια πύλη αγνότητας που ανοίγει με κλειδί που ανοίγει την αγνότητα, και ως δίκαιος από άλλη πύλη δικαιοσύνης που ανοίγει με το κλειδί της δικαιοσύνης· και έτσι γίνεται και με τις υπόλοιπες αρετές... δίνει δηλαδή ο Σωτήρας σε όσους δεν νικήθηκαν από τις πύλες του άδη, τόσα κλειδιά όσες είναι και οι αρετές» (Ω).

(3) «Δηλαδή το να εισάγεις σε αυτήν (τη βασιλεία των ουρανών). Διότι έργο αυτού που έχει τα κλειδιά είναι το να βάζει μέσα» (Ζ). Τα κλειδιά σημαίνουν εξουσία (b). Η εικόνα των πυλών του άδη συνυπονοεί και την μεταφορά με τα κλειδιά. Υπάρχουν κλειδιά του Άδη

(Αποκ. α 18 δεξ και θ 1,κ 1). Ο συγγραφέας της Αποκάλυψης περιγράφει τον αναστημένο Χριστό ότι έχει τα κλειδιά του Άδη, δηλαδή έχει δύναμη πάνω του. Έτσι η βασιλεία των ουρανών μπορεί να ομοιωθεί με ακρόπολη με οχυρωμένες πύλες. Αυτός που κρατά αυτά τα κλειδιά θα είχε δύναμη σε αυτήν, εξουσία να δεχτεί σε αυτήν και να αποκλείσει από αυτήν. Στο Αποκ. γ 7 η δύναμη και εξουσία αυτή κρατιέται από το Χριστό. Το κρατώ τα κλειδιά= έχω απόλυτο δικαίωμα, που δεν μπορεί από κανέναν να αμφισβητηθεί (α).

Δεν είναι απλός θυρωρός ο Πέτρος, αλλά διαχειριστής, περιβεβλημένος από τον οικοδεσπότη με πλήρη διοικητική εξουσία (S). Είναι δυνατόν τα κλειδιά να αναφέρονται ειδικά στο έργο του Πέτρου, όταν δέχτηκε τόσους πολλούς από τους πρώτους προσήλυτους στη χριστιανική εκκλησία (ρ). «Για αυτό και μετά την ανάληψη του Σωτήρα στους ουρανούς, αυτός δίδαξε πριν από όλους για πολύ και πολλούς έβαλε» (Z).

(4) Θα δώσω σε σένα την δύναμη και εξουσία να εισάγεις στην εκκλησία και να βγάζεις από αυτήν, την οποία εκκλησία χαρακτηρίζει ως βασιλεία των ουρανών και εδώ και στο δ 17 και ο Πρόδρομος στο γ 2 (δ).

(5) Η ερμηνεία που υποστηρίζεται από τους προτεστάντες (a,ρ,S,g): όχι μόνο διοικητική, αλλά και νομοθετική εξουσία δόθηκε στον Πέτρο. Οι όροι δένω και λύνω ανταποκρίνονται σε τεχνικούς όρους που χρησιμοποιούνται στις ιουδαϊκές νομικές σχολές σε σχέσεις με τις διακηρύξεις κάποιου νομοδιδάσκου που αποφασίζει για κάτι ότι είναι δεμένο, δηλαδή απαγορευμένο, ή για άλλο ότι είναι λυμένο, δηλαδή επιτρεπόμενο, όχι εννοείται με τη δύναμη του δικού του απόλυτου κύρους, αλλά σύμφωνα με τη γνώση του για τον προφορικό νόμο.

Η νομοθετική αυτή εξουσία να εκφέρει αυθεντικές αποφάσεις για το τι τα μέλη της νέας βασιλείας επιτρέπεται ή απαγορεύεται να κάνουν, δόθηκε στον απόστολο Πέτρο (στο ιη 18 και σε όλους τους Αποστόλους) σαν σε μαθητή που γνωρίζει το νου του Χριστού και ξέρει καλά τη διδασκαλία του. Οι πάνω στη γη αποφάσεις του Πέτρου θα επικυρώνονταν στον ουρανό από το Θεό. Δεν υπάρχει αναγκαία σχέση ανάμεσα στο λόγο αυτό και στο Ιω. κ 23, όπου γίνεται λόγος για άφεση ή κράτηση των αμαρτιών (S).

Είναι αξιοσημείωτο, ότι λέγεται «ό,τι δέσεις» και όχι «όποιον δέσεις» (ρ).

Πιο σωστή η: «Δέσιμο λέει την ασυγχωρησία, ενώ λύσιμο την συγχώρηση. Υπόσχεται λοιπόν, όποιο αμάρτημα δεν συγχωρέσεις στη γη, θα είναι ασυγχώρητο και στον ουρανό από το Θεό· και όποιο συγχωρέσεις εδώ θα είναι και εκεί συγχωρεμένο» (Z).

«Αυτόν μεν που κρίνει άδικα και δεν δένει στη γη σύμφωνα με το λόγο του Θεού ούτε λύνει στη γη σύμφωνα με το θέλημά του, οι πύλες του άδου θα τον νικήσουν. Αυτόν όμως

που δεν θα τον νικήσουν οι πύλες του άδου, αυτός κρίνει δίκαια. Για αυτό έχει τα κλειδιά της βασιλείας των ουρανών για να ανοίγει σε αυτούς που λύθηκαν στη γη, ώστε να είναι λυμένοι και ελεύθεροι και στους ουρανούς, και κλείνει σε αυτούς που σύμφωνα με τη δίκαιη κρίση του έχουν δεθεί στη γη, ώστε και στους ουρανούς να είναι δεμένοι και καταδικασμένοι.

Επειδή όμως αυτοί που εγείρουν αξιώσεις για τον τόπο της επισκοπής χρησιμοποιούν το ρητό σαν να είναι ο Πέτρος, και επειδή έχουν πάρει από το Σωτήρα τα κλειδιά της βασιλείας των ουρανών, διδάσκουν ότι τα από αυτούς δεμένα, δηλαδή καταδικασμένα, έχουν δεθεί και στους ουρανούς και τα από αυτούς λυμένα, δηλαδή συγχωρεμένα έχουν λυθεί και στους ουρανούς, πρέπει να πούμε ότι σωστά το λένε αυτό, αν έχουν ανάλογο έργο για το οποίο ειπώθηκε σε εκείνον τον Πέτρο η φράση «Εσύ είσαι Πέτρος», και αν έχουν τέτοια αξία, ώστε πάνω σε αυτούς να χτιστεί η εκκλησία από το Χριστό» (Ω).

Συνηθισμένη και μεταφορική χρήση του λύνω στην Π. και Κ.Δ. είναι είτε λύνω από τα δεσμά και μεταφορικά αφήνω, συγχωρώ αμαρτίες, δεσ. Ησ. μ 2, Σοφ. Σειρ. κη 2, Λουκ. στ 37, είτε καταλύω, καταργώ, αθετώ (Ματθ, ε 17,19, Ιω. β 19, ε 17, ζ 23, Εφεσ. β 14, Α΄ Ιω. γ 8 κλπ.). Αλλά εδώ δεν πρόκειται για αθέτηση ή κατάργηση εντολών. Η άλλη χρήση του δένω και λύνω στους Ταλμουδιστές, σύμφωνα με την οποία το δένω=κηρύττω απαγορευμένο και το λύνω=κηρύττω επιτρεπόμενο, είναι τελείως άγνωστη στη θεία Γραφή (δ).

Αξιόλογη και η: με τις εκφράσεις δένω και λύνω εννοούνται όλα εκείνα, τα οποία ο Πέτρος συντέλεσε στο όνομα του Ιησού Χριστού και με την πίστη στο όνομα αυτό, με την αποστολική του εξουσία, διδάσκοντας, πείθοντας, παρηγορώντας, προτρέποντας, απαγορεύοντας, επιτρέποντας, συγχωρώντας, θεραπεύοντας, ανασταίνοντας από τους νεκρούς (Πράξ. γ 7, θ 34,41), τιμωρώντας (Πράξ. ε 5). Ο ίδιος αναφέρει στο Πράξ. ιε 8 περίπτωση πράγματος που συντελέστηκε στη γη και επιβεβαιώθηκε στους ουρανούς (b).

Ματθ.16,20 τότε διεστείλατο⁽¹⁾ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν⁽²⁾ ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε παρήγγειλε με αυστηρότητα στους μαθητές του να μην πουν σε κανέναν ότι αυτός είναι ο Ιησούς ο Χριστός, επειδή ακόμη δεν είχαν ωριμάσει οι άνθρωποι, ώστε να μπορούν ν' ακούσουν την αλήθεια αυτή.

(1) Αυθεντική γραφή επετίμησε= «Το διεστείλατο μεν με την έννοια του παράγγειλε, ενώ το επετίμησε με την έννοια του εξασφάλισε να μην πουν σε κανέναν» (Ζ). Διαστέλλω, το μέσο διαστέλλομαι= εξηγούμαι, τη σκέψη μου, εκθέτω με ακρίβεια. Έτσι στους Αριστοτέλη και

Πολύβιο. Οπότε στην Κ.Δ. σημαίνει προτρέπω, διατάζω. Το επιτιμώ βρίσκεται και με την έννοια του προτρέπω έντονα (g).

(2) Η έντονη αυτή προτροπή είναι εγγύηση για την ιστορική ακρίβεια του γεγονότος. Συγγραφέας που θα έπλαθε τα ιστορούμενα δύσκολα θα είχε σκεφτεί, ότι ο Ιησούς αφού εκδήλωσε τέτοια χαρά, όταν ο Πέτρος ομολόγησε, ότι οι 12 πίστευαν σε αυτόν ως τον Μεσσία και τον υιό του Θεού, θα επέμενε ώστε αυτό να τηρηθεί μυστικό (p).

(3) Ο λόγος της παραγγελίας να τηρηθεί το πράγμα μυστικό, ήταν η πλανημένη ιδέα η οποία επικρατούσε στο λαό για τον Μεσσία. Ήταν δυνατόν να επιχειρήσουν και πάλι να ανακηρύξουν αυτόν βασιλιά και έτσι να επιταχύνουν τη σύγκρουση με τη ρωμαϊκή κυβέρνηση (p). Αλλά και οι μαθητές δεν είχαν ακόμη εμβαθύνει σε όλα όσα περιείχε η παραδοχή της μεσσιακής ιδιότητας του Κυρίου (S).

Στιχ. 21-28. Προαναγγελία του Πάθους.

Ματθ.16,21 Από τότε⁽¹⁾ ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς⁽²⁾ δεικνύειν⁽³⁾ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων⁽⁴⁾ καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ⁽⁵⁾ ἐγερθῆναι.

Μετάφραση: Από τότε άρχισε ο Ιησούς να διδάσκει σαφώς και ξεκάθαρα τους μαθητές του ότι πρέπει αυτός να πάει στα Ιεροσόλυμα και να πάθει πολλά από τους πρεσβυτέρους και αρχιερείς και γραμματεῖς, και να θανατωθεῖ, και την τρίτη ἡμέρα να αναστηθεῖ.

Το ευαγγέλιο μπορεί να διαιρεθεί σε δύο μέρη, από τα οποία το θείο σχέδιο του Ιησού ακτινοβολεί. Το πρώτο αναφέρεται στην αλήθεια: ο Ιησούς είναι ο Χριστός. Το δεύτερο έχει ως θέμα: ο Χριστός πρέπει να πάθει, να πεθάνει και να αναστηθεῖ ή συντομότερα: ο Χριστός μέσω θανάτου θα μπει σε δόξα. Ο Ιησούς έπεισε τους μαθητές του για την πρώτη αλήθεια. Κατά συνέπεια ήταν υποχρεωμένοι να πιστέψουν αυτόν και ως προς το δεύτερο, προτού λάβει χώρα το πάθημα. Μετά την ανάληψή του οι άνθρωποι μαθαίνουν πρώτα το δεύτερο μέρος του ευαγγελίου και από αυτό πείθονται για το πρώτο (b).

Η διδασκαλία για το πάθημα φαίνεται να απέβη σπουδαίο σημείο διδασκαλίας προς τους μαθητές από τη στιγμή, κατά την οποία έγινε η ομολογία στην Καισάρεια του Φιλίππου. Οι προφητείες για το πάθος που ακολούθησαν, αναφέρονται στα Ματθ. ιζ 22,κ 17, δεσ και ιζ 12,κστ 2 (S).

(1) «Από τότε, από τη στιγμή που με βεβαιότητα έμαθαν οι μαθητές ότι είναι γνήσιος υιός του Θεού» (Z). Το «από τότε» αντί για το απλό τότε, που είναι τόσο συνηθισμένο στο

Ματθαίο, δείχνει νέα σειρά διδασκαλιών (L). Γνωρίζουν ήδη ότι είναι ο Μεσσίας, αλλά ποιος είναι ο προορισμός του Μεσσία; Το τελείως αντίθετο από εκείνο, το οποίο φανταζόταν ο λαός και οι ίδιοι οι μαθητές (L).

(2) Αυθεντική γραφή Ιησούς Χριστός. Ο Ματθαίος πιθανώς έγραψε αυτό εδώ, για να τονίσει το κρίσιμο σημείο, στο οποίο έφθασε η αφήγηση (S).

(3) Εδώ και στο Πράξ. ι 28 έχει την έννοια του με λόγια αποδεικνύω, διδάσκω. Αντί για το δεικνύειν στο Μάρκ. η 31 λέγεται το διδάσκειν (g).

(4) Περιληπτική περιγραφή ολόκληρου του Συνεδρίου (S). Τρεις τάξεις εκείνων, οι οποίοι όφειλαν να είχαν οδηγήσει το λαό στο Μεσσία (b).

(5) Αντί για το «μετά από τρεις ημέρες» του Μάρκου, ο Ματθαίος (όπως και ο Λουκάς) γράφει την τρίτη ημέρα, δηλαδή έκφραση που υπερίσχυσε (ιζ 23 κ 19), διότι ανταποκρίνεται ακριβέστερα στα γεγονότα (L).

Ματθ.16,22 καὶ προσλαβόμενος⁽¹⁾ αὐτὸν ὁ Πέτρος⁽²⁾ ἤρξατο ἐπιτιμᾶν⁽³⁾ αὐτῷ λέγων· Ἰλεώς σοι⁽⁴⁾, Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Τότε ο Πέτρος, αφού τον πήρε ιδιαιτέρως, άρχισε ζωηρά να τον προτρέπει και να του λέει: Ο Θεός να σε φυλάξει απ' αυτό, Κύριε. Δεν πρέπει να συμβεί αυτό που είπες σε σένα τον Μεσσία.

(1) Πήρε προς τον εαυτό του. Ή, το «πήρε κοντά του» δηλώνει το κατ' ιδίαν απομάκρυνε αυτόν από τους άλλους μαθητές (δ), για να συνομιλήσει ιδιαιτέρως μαζί του.

Ή, με την έννοια του έρχομαι σε βοήθεια κάποιου (L)=τον πήρε κατά κάποιο τρόπο βοηθώντας τον για να σωθεί από το θάνατο, στον οποίο από μόνος του πήγαινε (ρ). Η δεύτερη πιο πιθανή.

(2) Είτε «επειδή ήδη απέκτησε θάρρος από το ότι μακαρίστηκε» (Z), είτε ίσως και θεωρώντας ότι η ηλικία του προσέδιδε σε αυτόν κάποιο κύρος (ρ).

(3) Με την έννοια όπως και στο σ. 20. «Τι τέλος πάντων είναι αυτό; Αυτός που έλαβε αποκάλυψη, που μακαρίστηκε, έτσι γρήγορα έπεσε και έσφαλε, ώστε να φοβηθεί το πάθος; Και που είναι το θαυμαστό στο να πάθει αυτό, αυτός που δεν δέχτηκε αποκάλυψη για αυτά; Διότι, το ότι είναι μεν Υιός Θεού το έμαθε, αλλά τι τέλος πάντων είναι το μυστήριο του σταυρού και της ανάστασης δεν έγινε ακόμη φανερό σε αυτόν» (X).

«Αυτό μεν που αποκαλύφθηκε, ο Πέτρος σωστά το ομολόγησε, σε αυτό όμως που δεν αποκαλύφθηκε έκανε λάθος, για να μάθουμε ότι χωρίς το Θεό ούτε εκείνο το μεγάλο θα έλεγε» (Θφ).

(4) «Το «ο Θεός να σε φυλάξει» από συνήθεια το είπε· διότι ήταν συνήθεια να λέει αυτό κάποιος ο οποίος κατηγορούσε κάποιον, που είπε παράλογο πράγμα, να λέει δηλαδή, ο Θεός να σε φυλάξει» (Ζ). Αυτό ο Θεός ας αποτρέψει από εσένα (g). Ο Θεός να σε φυλάξει από αυτό.

(5) «Με την έννοια, να μη γίνει σε εσένα αυτό που λες» (Ζ). Ή, δεν πρέπει να γίνει αυτό σε εσένα (σύμφωνα με την ιδέα την οποία ο Πέτρος είχε για τον Μεσσία).

Ματθ.16,23 ὁ δὲ στραφεὶς⁽¹⁾ εἶπε τῷ Πέτρῳ· ὕπαγε ὀπίσω μου⁽²⁾, σατανᾶ⁽³⁾· σκάνδαλόν μου εἶ⁽⁴⁾· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ο Κύριος όμως στράφηκε στον Πέτρο και του είπε: Πήγαινε πίσω μου και φύγε από μπροστά μου, σατανά· μου είσαι εμπόδιο στο δρόμο του καθήκοντός μου και πειρασμός. Διότι δεν φρονείς εκείνα που αρέσουν στον Θεό, αλλά εκείνα που αρέσουν στους ανθρώπους.

(1) Με την εύγλωττη αυτή κίνηση ο Κύριός μας φανέρωνε προς τον Πέτρο την ζωηρότατη οδύνη, την οποία του προκάλεσαν τα λόγια αυτά του μαθητή (F). Ο Μάρκος προσθέτει «και αφού είδε τους μαθητές του», το οποίο φαίνεται να τονίζει την δημοσιότητα του ελέγχου (a). Ο Πέτρος πήρε κατ' ιδίαν τον διδάσκαλο. Αλλά ο Ιησούς στράφηκε και μάλωσε τον Πέτρο μπροστά σε όλους τους μαθητές (ο).

(2) Αφανίσου από μπροστά μου (δ). Την ώρα που ο Ιησούς κατευθυνόταν στα Ιεροσόλυμα, για να πεθάνει εκεί, ο Πέτρος παρεμβάλλεται εμπόδιο στο δρόμο του, δημιουργώντας κίνδυνο πτώσης στον Κύριο. Ας πάει λοιπόν πίσω (L).

Η φράση υπενθυμίζει την αποπομπή του διαβόλου κατά τον τρίτο πειρασμό στην έρημο, διότι και ο Πέτρος εδώ ανανεώνει τους πειρασμούς εκείνους. Οι πειρασμοί εκείνοι του πονηρού συνίσταντο κυρίως στο να οδηγήσουν τον Ιησού, να προτιμήσει σύντομο και εύκολο δρόμο προς τον μεσσιακό θρόνο. Και ο Πέτρος επιχειρεί να παρασύρει τον Μεσσία να ξεφύγει την από τους Ιουδαίους άρχοντες απόρριψη και τον επονείδιστο θάνατο. Η συμπεριφορά αυτή του Πέτρου δείχνει, πόσο αναγκαία ήταν η εντολή προς τους Αποστόλους να τηρήσουν σιγή σε σχέση με τη μεσσιακή ιδιότητα του Ιησού. Εάν ο πρώτος των Αποστόλων θα ήταν δυνατόν να παρασυρθεί σε τόσο δεινή πλάνη, την οποία υπονοεί η επιτίμηση του Κυρίου, τι θα μπορούσε να πράξει ο όχλος που αγνοούσε (p).

(3) «Σατανά, το οποίο σημαίνει στα εβραϊκά ο αντικείμενος (αντίπαλος, αντίθετος, εχθρός)» (Ω). «Τον ονόμασε σατανά, διότι μιμούνταν το σατανά» (Ζ).

«Και δεν είπε, ο σατανάς μίλησε μέσα από σένα' αλλά πήγαινε πίσω μου σατανά» (Χ).

Δες Ιω. στ 70, όπου ο Κύριός μας λέει για τον Ιούδα τον Ισκαριώτη: Και από εσάς ένας είναι διάβολος. Ο Πέτρος νόμισε τον εαυτό του πολύ ευγενικό και φιλικό προς τον Ιησού, όταν είπε: Ίλεως σοι Κύριε. Και όμως για τον λόγο αυτόν ονομάστηκε σατανάς (b).

Το πρωτείο του Πέτρου είναι παραδόξως ποικίλου χαρακτήρα και είναι μερικές φορές πρωτείο κακού μάλλον παρά καλού. Εάν είναι πρώτος στον κύκλο των Αποστόλων και πρώτος στην ομολογία της πίστης, είναι επίσης πρώτος και στο να πειράζει και πρώτος στο να αρνείται το Διδάσκαλό του. Η θεμέλια πέτρα σχεδόν αμέσως γίνεται πέτρα σκανδάλου και αυτό όχι στην Εκκλησία, αλλά στον ίδιο τον χτίστη της (p).

(4) «Είσαι εμπόδιό μου τώρα» (Ζ). Τα λόγια του μαθητή ήταν περισσότερο επικίνδυνα από όσο οι έφοδοι του σατανά στο τέταρτο κεφάλαιο. Ο Κύριός μας διώχνει πίσω του την μπροστά στα πόδια του πέτρα του σκανδάλου (b). Ο Πέτρος πραγματικά έτεινε να απομακρύνει το διδάσκαλο από την υπακοή στο θέλημα του Θεού (F).

(5) «Δεν φρονείς θεϊκά, αλλά ανθρώπινα» (Ζ). Ο Πέτρος «εξετάζοντας το πράγμα με ανθρώπινο λογισμό και γήινο, νόμισε ότι αυτό είναι για αυτόν αισχρό και απρεπές. Με σκοπό λοιπόν να τον κάνει να σκεφτεί σωστά, λέει... εσύ σκέφτεσαι για αυτά με τρόπο σαρκικό' διότι αν άκουγες τα λεγόμενα όπως αρμόζει στο Θεό, απαλλαγμένος από τη σαρκική διάνοια, θα γνώριζες ότι αυτό είναι εκείνο που κατεξοχήν αρμόζει σε μένα» (Χ).

Τα του Θεού=αυτά που θέλει ο Θεός και ειδικά το σωτήριο θέλημά του. Τα των ανθρώπων=τα οποία αρέσουν στους ανθρώπους (g). «Εσύ όμως πρόσεξε, σε παρακαλώ, αυτόν που πριν από λίγο μακαρίστηκε πολύ, τώρα να μαλώνεται πολύ, και για να ελαττωθεί το θάρρος του (του Πέτρου) και για να μάθεις ότι ο Σωτήρας δεν κάνει διακρίσεις προσώπων» (Ζ).

Ματθ.16,24 Τότε⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· εἴ τις⁽²⁾ θέλει⁽³⁾ ὀπίσω μου ἔλθειν⁽⁴⁾, ἀπαρνησάσθω⁽⁵⁾ ἑαυτὸν⁽⁶⁾ καὶ ἀράτω⁽⁷⁾ τὸν σταυρὸν⁽⁸⁾ αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι⁽⁹⁾.

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς είπε στους μαθητές του: Εάν κάποιος θέλει να με ακολουθήσει ως μαθητής μου, ας διακόψει κάθε σχέση με τον διεφθαρμένο από την αμαρτία εαυτό του κι ας πάρει τη σταθερή απόφαση να υποστεί ακόμη και θάνατο σταυρικό και βίαιο. Κι ας με

ακολουθήσει μιμούμενος σε όλα το παράδειγμά μου. Και μη διστάσει να προβεί στις αποφάσεις και τις θυσίες αυτές.

(1) «Πότε; Όταν ο Πέτρος είπε «ο Θεός να σε φυλάξει από αυτό»... Εσύ Πέτρε μού λες, ο Θεός να με φυλάξει... εγώ όμως σου λέω, ότι όχι μόνο το να εμποδίσεις εμένα και το να δυσφορείς για το πάθος μου είναι βλαβερό και ολέθριο για σένα, αλλά ότι δεν θα μπορέσεις να σωθείς εάν και εσύ ο ίδιος δεν είσαι παντοτινά προετοιμασμένος για να πεθάνεις» (X).

Σύμφωνα με το Μάρκο τα λόγια αυτά λέχθηκαν σε πλήθος λαού. Σύμφωνα με το Ματθαίο μόνο στους μαθητές (I). Λόγια τέτοια όπως αυτά στους σ. 24-26 λέχθηκαν προφανώς περισσότερες από μία φορές από τον Κύριό μας και ίσως επαναλήφθηκαν συχνά από αυτόν. Δες Λουκ. θ 23, ιδ 25-27, ιζ 33 και Μάρκ. η 34-37 και Ιω. ιβ 25 (p).

(2) «Είτε γυναίκα, είτε άνδρας, είτε άρχοντα είτε αρχόμενος» (X).

(3) «Δεν ζητώ με τη βία, δεν εξαναγκάζω, αλλά κάνω τον καθένα κύριο της δικής του διάθεσης» (X). «Διότι κανέναν δεν αναγκάζει χωρίς να το θέλει» (Z). Το ρήμα θέλει δεν σημαίνει εδώ απλή κλίση, αλλά θέληση συνδυασμένη με εκλογή ή απόφαση (ο).

(4) «Δηλαδή να με ακολουθήσει ως μαθητής και μιμητής» (Z). «Και φαίνεται μεν ότι είπε ένα πράγμα, αλλά είναι τρία τα λεγόμενα· το να απαρνηθεί τον εαυτό του και το να σηκώσει το σταυρό του και το να ακολουθήσει. Και τα μεν δύο είναι στενά συνδεδεμένα, το άλλο όμως ειπώθηκε ως κάτι το ξεχωριστό» (X).

«Το να θέλει κάποιος να έλθει πίσω από τον Ιησού και να τον ακολουθήσει, δεν συμβαίνει από τυχαίο κατόρθωμα» (Ω).

(5) «Δεν είπα ας αρνηθεί, αλλά ας απαρνηθεί· και με αυτήν την μικρή προσθήκη φανερώνει πάλι πολλή την υπερβολή» (X).

(6) «Να απαρνηθεί τον εαυτό του, δηλαδή να μην έχει τίποτα κοινό με τον εαυτό του» (X).

«Ας απαρνηθεί το θέλημά του, το οποίο αγαπά την ηδονή, την ζωή, ή ας απαρνηθεί το σώμα του, χωρίς να το λυπάται αν περνά κακουχίες και βασανίζεται, αλλά να το παραδίδει σε κινδύνους» (Z). «Όπως ακριβώς συνηθίζουμε να λέμε ο τάδε αρνήθηκε τον τάδε, με την έννοια του, δεν τον έχει φίλο ούτε γνωστό, έτσι και καθένας οφείλει να μην έχει καμία φιλία με το σώμα» (Θφ).

«Αρνείται τον εαυτό του αυτός που τον προηγούμενο βίο του που έζησε με κακία, τον εξαλείφει με την αξιόλογη μεταβολή» (Ω).

«Ακόμα, όμως, στο «ας αρνηθεί τον εαυτό του» νομίζω ότι είναι χρήσιμο αυτό που είπε ο Παύλος αρνούμενος τον εαυτό του, το οποίο έχει ως εξής: δεν ζω πλέον εγώ αλλά ζει μέσα μου ο Χριστός. Διότι το «δεν ζω πλέον εγώ» ήταν λόγος που έδειχνε ότι αρνιόταν τον εαυτό του αφού παρέδιδε τη ζωή του, και έπαιρνε στον εαυτό του τον Χριστό» (Ω).

(7) «Το να σηκώσει το σταυρό του, φανερώνει το μέχρι πόσο πρέπει να απαρνηθεί τον εαυτό του» (Σχ). «Δηλαδή να βαστάει και να κουβαλά παντοτινά» (Χ).

(8) «Δηλώνει τον επονείδιστο θάνατο... Διαρκώς, λέει, να περιφέρεις το θάνατο και να είσαι κάθε ημέρα έτοιμος για σφαγή» (Χ). Ο σταυρός δεν σημαίνει κάτι άλλο παρά τον βίαιο θάνατο (α). «Διότι τότε ο σταυρός ήταν όργανο θανάτου» (Ζ).

(9) «Επειδή είναι δυνατόν και να πάσχει κάποιος αλλά να μην ακολουθεί, όταν κάποιος δεν πάθει για αυτόν (διότι και οι ληστές πάσχουν πολλά και χειρότερα)» (Χ), «πρόσθεσε ότι, «και ας με ακολουθήσει»· διδάσκοντας ότι δεν πρέπει μόνο να παθαίνουμε τέτοια, αλλά και... να βαδίζουμε στα ίχνη του δικού του τρόπου ζωής» (Ζ).

Ματθ.16,25 ⁽¹⁾ὅς γὰρ ⁽²⁾ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν ⁽³⁾αὐτοῦ σῶσαι ⁽⁴⁾, ἀπολέσει ⁽⁵⁾ αὐτήν· ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ ⁽⁶⁾ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἑμοῦ ⁽⁷⁾, εὐρήσει ⁽⁸⁾ αὐτήν.

Μετάφραση: Διότι εκείνος που θέλει να σώσει τη ζωή του, αυτός θα χάσει την πνευματική και ευτυχισμένη αιώνια ζωή. Ενώ εκείνος που θα χάσει τη ζωή του για την ομολογία και υπακοή του σε μένα, θα τη βρει στο μελλοντικό αιώνα, όπου θα κερδίσει την αιώνια ζωή.

(1) Η έννοια του σ. αυτού είναι η ίδια με το ι 39 (δ). «Και ζήτα σε εκείνον την εξήγηση αυτών» (Ζ).

(2) Αιτιολογεί τα του προηγούμενου στίχου= «Αυτό που λέει σημαίνει το εξής· διατάζω αυτά, όχι επειδή δεν ενδιαφέρομαι για σας, αλλά επειδή ενδιαφέρομαι πάρα πολύ» (Χ).

(3) Στο πρώτο μέρος της αντίθεσης η ψυχή=η ζωή που βιώνεται στη γη· στο άλλο μέρος=η μακάρια ζωή την οποία ζει ο άνθρωπος στην αιώνια βασιλεία του Θεού (g). Η έννοια του όλου στίχου: Όποιος θέλει να σώσει την ψυχή ως αρχή και αιτία της φυσικής του ζωής που διανύεται στην παρούσα ζωή, αυτός θα χάσει αυτήν ως αρχή της μακάριας ζωής.

«Μιλάει για τη σωτηρία την πέρα από το πρόπον, τη διαφυγή από τους κινδύνους της παρούσας ζωής· αυτήν ονόμασε απώλεια, όπως ακριβώς λοιπόν και την απώλεια που γίνεται στους κινδύνους για χάρη του, τήν ονόμασε σωτηρία» (Σχ).

«Όποιος, επειδή αγαπά τη ζωή και νομίζει ότι η παρούσα ζωή είναι αγαθό, περιποιείται την ψυχή του ώστε να ζει σωματικά, φοβούμενος να πεθάνει, επειδή με αυτόν το θάνατο θα χάσει αυτήν, αυτός, με αυτό ακριβώς το να θέλει με τον τρόπο αυτόν να σώζει την ψυχή του, θα την χάσει, αφού θα την βγάλει έξω από την κατάσταση της μακαριότητας» (Ω).

(4) Δηλαδή φυσικά (b).

(5) Δηλαδή πνευματικά (b).

(6) Δηλαδή με τρόπο φυσικό, αποβάλλοντας κάθε εγωισμό, με την αυταπάρνηση (b). «Αν όμως κάποιος, περιφρονώντας την παρούσα ζωή εξαιτίας του δικού μου λόγου, που τον έπεισε για την αιώνια ζωή να αγωνιστεί μέχρι θανάτου για χάρη της αλήθειας, χάνει τη ζωή του στην παρούσα ζωή παραδίδοντας αυτήν χάριν της ευσέβειας σε αυτό που γενικότερα ονομάζεται θάνατος, αυτός επειδή για μένα έχασε τη ζωή του, θα τη σώσει μάλλον και θα την κερδίσει» (Ω).

(7) Αυτό είναι ο σκοπός της αυταπάρνησης, αλλά πολλοί για άλλες αιτίες χάνουν τις ζωές τους, είτε για τους εαυτούς τους είτε για τον κόσμο (b).

(8) Δηλαδή πνευματικά. Ο κόσμος είναι γεμάτος κινδύνους. Η ψυχή που σώθηκε είναι κάτι, το οποίο βρέθηκε (b).

Ματθ.16,26 ⁽¹⁾τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον⁽²⁾ κερδήσῃ⁽³⁾, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ⁽⁴⁾; ἢ τί δώσῃ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁽⁵⁾ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;

Μετάφραση: Και η αιώνια αυτή ζωή είναι το παν. Διότι ποιά ωφέλεια έχει ο άνθρωπος, εάν κερδίσει τον κόσμο ολόκληρο, χάσει όμως την ψυχή του, η οποία ως πνευματική και αιώνια δεν συγκρίνεται με κανένα από τα υλικά αγαθά του φθαρτού κόσμου; Ή εάν ένας άνθρωπος χάσει την ψυχή του, τί θα δώσει ως αντάλλαγμα, με το οποίο θα την εξαγοράσει από την αιώνια απώλεια;

(1) Η έννοια του στίχου: Υποθέστε, ότι ένας άνθρωπος ξέφυγε το μαρτύριο. Θα σώσει βεβαίως την φυσική του ζωή. Θα χάσει όμως την υψηλότερη ζωή της ψυχής. Να κερδίσει κανείς τον κόσμο όλο και να χάσει την υψηλότερη αυτή ζωή, αποτελεί κάτι ανωφελές. Διότι η υψηλότερη ζωή δεν μπορεί να εξαγοραστεί (a).

(2) Δηλαδή όλα τα πλούτη και τις τέρψεις και τις πηγές των κοσμικών απολαύσεων (o).

(3) «Είναι αδύνατον ένας οποιοσδήποτε να κερδίσει τον κόσμο όλο· αλλά και δυνατόν να ήταν, κανένα όφελος. Διότι όλα τα του κόσμου είναι θνητά, ενώ η ψυχή αθάνατη. Και αυτών μεν η απόλαυση είναι πρόσκαιρη, αυτής όμως η κόλαση αιώνια» (Ζ).

(4) Να χάσει την αιώνια ζωή του (g).

(5) «Διότι αν ούτε όλος ο κόσμος δεν είναι αντάξιος μιας λογικής ψυχής, τι θα δώσει κάποιος αντάλλαγμα, ώστε να την σώσει από την αιώνια κόλαση; Όντως τίποτα» (Ζ). Αντάλλαγμα, το οποίο πρέπει να είναι όχι μικρότερης αξίας από όσο η ψυχή, για την οποία δίνεται (b).

Ή, πιο σωστά, Τίποτα δεν υπάρχει, το οποίο στην πολυτιμότητα να εξισώνεται με τη σωτηρία της ψυχής (g).

«Δεν υπάρχει κάτι στον άνθρωπο, το οποίο δίνοντάς το ως αντάλλαγμα για την ψυχή του όταν κρατιέται από το θάνατο, να την λυτρώσει από τα χέρια του. Ο άνθρωπος μεν δεν θα μπορούσε να δώσει κάτι αντάλλαγμα για την ψυχή του, ο Θεός όμως για την ψυχή όλων μας έδωσε αντάλλαγμα το τίμιο αίμα του Ιησού» (Ω). Αλλά εάν ο άνθρωπος απορρίψει αυτό, τίποτα πλέον δε μένει το οποίο να μπορεί να εξαγοράσει την ψυχή του από την κόλαση (ο).

Ματθ.16,27 μέλλει⁽¹⁾ γὰρ⁽²⁾ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου⁽³⁾ ἔρχεσθαι⁽¹⁾ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ⁽⁴⁾ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ⁽⁵⁾, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν⁽⁶⁾ αὐτοῦ⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Πράγματι, λοιπόν, κάθε άνθρωπος πρόκειται ή να χάσει ή να κερδίσει την ψυχή του. Διότι πρόκειται ο υιός του ανθρώπου να έλθει περιβεβλημένος με τη δόξα του Πατέρα του μαζί με τους αγγέλους του, και τότε θα ανταμείψει τον καθένα ανάλογα με τις πράξεις του.

(1) Πιο έντονο από το απλό «θα έλθει» (b).

(2) Αφού με τα λόγια του προηγούμενου στίχου «φόβισε, εδώ και από τα αγαθά παρηγορεί» (Χ). Αιτιολογεί το πώς θα κερδίσει ή θα ζημιωθεί κάποιος την ψυχή του. Καταλαβαίνω ότι αυτά θα γίνουν κατά τη μέλλουσα κρίση και ανταπόδοση του υιού του ανθρώπου (δ).

(3) Εγώ δηλαδή, που τώρα υπάρχω στην κατάσταση της ταπείνωσης (δ).

«Τώρα μεν ήλθε ο υιός του ανθρώπου, αλλά όχι στη δόξα του, διότι τον είδαμε και δεν είχε μορφή ούτε ομορφιά... και έπρεπε αυτός να έλθει τέτοιος, για να κουβαλήσει τις

αμαρτίες μας και να πονέσει για μας. Διότι δεν έπρεπε αυτός που είναι σε δόξα, να κουβαλήσει τις αμαρτίες μας και να πονέσει για μας» (Ω).

(4) «Διότι δεν είπε, με δόξα τέτοια σαν αυτή που έχει ο Πατέρας, για να μην σκεφτείς πάλι κάποια διαφορά· αλλά με σκοπό να δείξει την απόλυτη ακρίβεια, λέει, ότι θα έλθει με την ίδια εκείνη δόξα, ώστε να την θεωρούμε μία και την αυτήν» (Χ).

«Φανέρωσε και ότι έχει την ίδια δόξα με τον Πατέρα. Αν όμως έχει την ίδια δόξα, άρα έχει και την ίδια ουσία και δύναμη και θεότητα. Διότι σε αυτούς που η δόξα είναι η ίδια, αυτών επομένως και τα άλλα είναι ίδια» (Ζ).

«Διότι αν σε μία ουσία υπάρχει διαφορά δόξας (διότι άλλη είναι η δόξα του ηλίου και άλλη της σελήνης και άλλη η δόξα των αστερών· διότι λέει, αστέρι από αστέρι διαφέρει σε δόξα, παρόλο που έχουν μία ουσία), πώς σε αυτούς που η δόξα είναι μία, μπορούμε να νομίσουμε ότι έχουν άλλη ουσία;» (Χ).

(5) «Οι άγγελοι θα συνοδεύουν και θα προηγούνται» (Ζ). Αυτού, δηλαδή του υιού του ανθρώπου· διότι τα λειτουργικά αυτά πνεύματα υπηρετούν στην εκτέλεση των αποφάσεων (δ).

(6) Σε ενικό αριθμό, διότι η όλη ζωή του ανθρώπου είναι ένα γεγονός (b). Όλες οι πράξεις της ανθρώπινης ζωής βλεπόμενες κατά το σύνολό τους (F). Μάλλον σύμφωνα με τα έργα του, σύμφωνα με την ηθική αξία των πράξεών του.

(7) Η όλη φράση από το Ψαλμ. ξα 13. Δες και Παροιμ. κδ 12 και Σοφ. Σειρ. λε 22 (a).

Ματθ.16,28 ἀμὴν λέγω ὑμῖν⁽¹⁾, εἰσὶ τινες⁽²⁾ τῶν ὧδε ἐστηκότων, οἳ τινες οὐ μὴ γεύσωνται⁽³⁾ θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Αληθινά σας λέω, υπάρχουν μερικοί από εκείνους που στέκονται εδώ, οι οποίοι δεν θα δοκιμάσουν θάνατο προτού δουν μετά την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος να καταλύεται η παλαιά θεία τάξη και διαθήκη με την καταστροφή της Ιερουσαλήμ και του ναού της και με τον διασκορπισμό του Ισραήλ. Για να θεμελιωθεί με ακαταγώνιστη και υπερφυσική δύναμη η νέα θεία τάξη στον κόσμο, την οποία θα εκπροσωπεί η Εκκλησία ως βασιλεία του Θεού πάνω στη γη.

(1) «Αφού είπε για τον εαυτό του, ότι πρόκειται να έλθει σε δόξα... βεβαιώνει (τον λόγο) αυτόν προσθέτοντας, ότι κάποιοι από αυτούς, όχι πολύ αργότερα, θα δουν τη δόξα του» (Ζ), αφού θα καταξιωθούν να πάρουν στη δική τους γενιά τον αρραβώνα αυτού του ερχομού, με

το να δουν τη μεταμόρφωση, την ανάληψή του μετά την ανάσταση και την κρίση στα Ιεροσόλυμα, η οποία είναι ο τύπος της γενικής κρίσης (δ).

(2) Ο Κύριός μας δεν αναφέρει αυτούς ονομαστικά. Και ήταν ωφέλιμο σε αυτούς να μη γνωρίζουν ποια πρόσωπα εννοούσε ο Κύριος (b).

(3) Η φράση γεύομαι θανάτου χρησιμοποιείται στους Σύρους, Χαλδαίους και ραββίνους (g). Η γεύση επειδή είναι η πιο έντονη από τις αισθήσεις λέγεται αντί της αίσθησης γενικώς· επομένως γεύονται=αισθάνονται, δοκιμάσουν, θα λάβουν πείρα (δ).

(4) Ο Μάρκος λέει «έως ότου δουν τη βασιλεία του Θεού να έρχεται με δύναμη». Ο Ματθαίος χρησιμοποιεί λέξεις οι οποίες παρέχουν περισσότερο καθορισμένη έννοια. Ο παρών λόγος με σαφήνεια βεβαιώνει ότι το χρονικό όριο, εντός του οποίου η Βασιλεία του Θεού θα εγκαθιδρυόταν, επρόκειτο να είναι η ζωή της γενιάς, στην οποία ο Κύριος κήρυττε. Αλλά ο χαρακτήρας του λόγου είναι περιοριστικός («Είναι κάποιои» μόνο). Η τότε ζωντανή γενιά ήταν γενιά «πονηρή και μοιχαλίδα» και μόνο λίγοι από αυτήν θα ήταν άξιοι να δουν την εγκατάσταση της σωτηρίας, την έλευση του Υιού του ανθρώπου.

Η κύρια σκέψη του Ιησού που εκφράζεται με τα λόγια αυτά, είναι, ότι η βασιλεία θα έλθει αιφνίδια, συνοδευόμενη από καταστροφή, αλλά και ως δώρο του Θεού, εντός όμως του χρόνου στον οποίο ζούσε η γενιά εκείνη. Στην ερώτηση λοιπόν, πώς εκπληρώθηκε ο λόγος αυτός, υπενθυμίζουμε το αιφνίδιο χύσιμο θείας δύναμης, το οποίο έλαβε χώρα κατά την Πεντηκοστή και δημιούργησε κοινωνία, η οποία ουδέποτε έχασε την συνείδηση της υπερφυσικής καταγωγής της. Η βασιλεία του Θεού –αν και όχι στην πλήρη της φανέρωση– ήλθε τότε «με δύναμη». Το καταστρεπτικό επίσης στοιχείο εξηγήθηκε από την κρίση του έτους 70 μ.Χ., όταν έγινε η άλωση της Ιερουσαλήμ, η οποία σημείωσε την πτώση κάποιας παλαιάς τάξης πραγμάτων και την έναρξη νέας τάξης (S).

Αξιόλογη και η παρακάτω ερμηνεία: Η φράση του Ματθαίου «τον υιό του ανθρώπου να έρχεται στη βασιλεία του», αναφέρεται άμεσα μεν στην ανάσταση και ανάληψη του Κυρίου, έμμεσα επίσης στη Μεταμόρφωση, με την οποία προφανέρωσε ποιος θα είναι όταν θα έλθει. Και το «μέχρις ότου δουν τη βασιλεία του Θεού» των άλλων δύο ευαγγελιστών, αναφέρεται στην πάνω στη γη ίδρυση αυτής της βασιλείας, η οποία συμπληρώθηκε και έγινε τέλεια στην αποστολική εποχή (δ).

Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «Αυτά λένε κάποιои ότι αναφέρονται στην μετά από έξι ημέρες... ανάβαση των τριών Αποστόλων στο ψηλό βουνό κατ' ιδίαν με τον Ιησού. Και ισχυρίζονται αυτοί που έτσι ερμηνεύουν τη διήγηση, ότι δεν γεύτηκαν θάνατο ο Πέτρος και οι άλλοι δύο πριν να δουν τον υιό του ανθρώπου να έρχεται στη βασιλεία του και στη δόξα

του. Διότι όταν είδαν μπροστά τους μεταμορφωμένο τον Ιησού... είδαν την βασιλεία του Θεού που ήλθε με δύναμη» (Ω).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ' (17)

Στιχ. 1-13. Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος.

Ματθ.17,1 Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ⁽¹⁾ παραλαμβάνει⁽²⁾ ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην⁽³⁾ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἀναφέρει⁽⁴⁾ αὐτοὺς εἰς ὄρος⁽⁵⁾ ὑψηλὸν⁽⁶⁾ κατ' ἰδίαν·

Μετάφραση: Ὑστερα ἀπὸ ἕξι ἡμέρες ὁ Ἰησοῦς πήρε μαζί του τὸν Πέτρο, τὸν Ἰάκωβο καὶ τὸν Ἰωάννη τὸν ἀδελφὸ του καὶ τοὺς ἀνέβασε σ' ἓνα ψηλὸ βουνό, ἰδιαίτερος μόνον αὐτοὺς.

Ὁ ἱστορικός χαρακτήρας τοῦ μυστηριώδους αὐτοῦ συμβάντος εἶναι ἐγγυημένος, 1) ἀπὸ τοῦ ὅτι παρουσιάζεται τελείως ἀπίθανη ἡ ἐπινόηση. Τίποτα δὲν υπήρξε στὴν προηγούμενη ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο νὰ καθιστᾷ πιθανή τὴν ἐμφάνιση τοῦ Μωϋσῆ καὶ τοῦ Ἡλία καὶ κανένα παρόμοιο γεγονός δὲν συναντιέται στὴν Π.Δ., ἀφοῦ ἡ δόξα τοῦ Μωϋσῆ στο Σινᾶ ἦταν τελείως διαφορετική, 2) ἀπὸ τὴ μαρτυρία καὶ τῶν τριῶν συνοπτικῶν (Ματθαῖος, Μάρκος, Λουκάς), 3) ἀπὸ τὴν ἀξιοσημείωτη ἐπιβολὴ σιωπῆς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ πρὸς τοὺς μαθητὲς καὶ 4) ἀπὸ τὴ μαρτυρία τῆς Β' Πέτρ. α 16-18, ἡ ὁποία μαρτυρεῖ, ἀν ὅχι κάτι ἄλλο, τουλάχιστον ὅτι, κατὰ τὴν ἐποχὴ πού συγγράφηκε ἡ ἐπιστολὴ αὐτή, τὸ γεγονός πιστευόταν ὅτι ἔλαβε χώρα (p).

(1) Ὁ Λουκάς «μετὰ ἀπὸ οκτῶ μέρες, λέει, χωρὶς νὰ ἐναντιώνεται σὲ αὐτόν (Ματθαῖο), ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ συμφωνώντας. Διότι ὁ μὲν Λουκάς συμπεριέλαβε καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέρα πού τοὺς εἶπε τὰ παραπάνω λόγια καὶ τὴν ἡμέρα πού τοὺς ἀνέβασε στο ὄρος, ἐνῶ ὁ Ματθαῖος ἀνέφερε μόνο τὶς ἐνδιάμεσες ἡμέρες» (X).

Ὁ καθορισμὸς αὐτὸς τοῦ χρόνου υπονοεῖ κάποια σχέση με τὰ ἀμέσως προηγούμενα. Ἡ διδασκαλία γιὰ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ γιὰ τὸ Πάθος τοῦ ἐπιβεβαιώθηκε με τὴν μεταμόρφωση (b).

(2) Παίρνει με τὸν εαυτὸ του, μαζί του (δ).

(3) Οἱ τρεῖς αὐτοὶ μαθητὲς συνόδευσαν τὸν Ἰησοῦ καὶ σὲ διάφορες ἄλλες βαρυσήμαντες περιστάσεις. Δες Μάρκ. ε 37, α 29 καὶ ιγ 3, ὅπως καὶ στὴ Γεθσημανή Ματθ. κστ 37 (S).

«Γιὰτί παίρνει αὐτοὺς μόνους; Ἐπειδὴ αὐτοὶ υπερεῖχαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους» (X).

«Ὁ μὲν Πέτρος ἀπὸ τὸ ὅτι ἀγαποῦσε πολὺ αὐτόν, λόγω τῆς θερμότητος τῆς πίστεως του. Ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὸ ὅτι ἀγαπιόταν πάρα πολὺ ἀπὸ αὐτόν, λόγω τῆς υπερβολῆς τῆς ἀρετῆς του. Ὁ Ἰάκωβος ἐπίσης ἀπὸ τὸ ὅτι ἦταν πάρα πολὺ ἐνοχλητικὸς στοὺς Ἰουδαίους, τόσο ὥστε ὅταν ὁ Ἡρώδης ἀργότερα τὸν φόνευσε, ἔκανε μέγιστη χάρη στοὺς Ἰουδαίους» (Z), ἀλλὰ καὶ «ἀπὸ τὴν ἀπάντηση τὴν ὁποία ἀπάντησε μαζί με τὸν ἀδελφὸ του λέγοντας· Μποροῦμε νὰ πιούμε τὸ ποτήρι» (Σχ).

Τρία πρόσωπα ήταν αρκετά να διαπιστώσουν την αλήθεια της θαυμαστής αυτής σκηνής. Εάν ήταν παρόντες περισσότεροι από τρεις θα ήταν δύσκολο κάπως να τηρηθεί το γεγονός μυστικό (ο).

(4) = Άνω φέρω, οδηγώ επάνω (g).

(5) Ως τέτοιο αρχαιότατη παράδοση κατά τα χρόνια του Ωριγένη την οποία και ο Ιεροσολύμων Κύριλλος και ο Ιερώνυμος αναφέρουν, εξιστορεί το όρος Θαβώρ δίπλα στη Ναζαρέτ. Κάποιοι από τους νεωτέρους ερμηνευτές υποθέτουν, ότι είναι το όρος Πάνιον που είναι πιο κοντά στην Καισάρεια του Φιλίππου, και άλλοι το Ερμών, χωρίς σοβαρά επιχειρήματα (δ). Παρόλ' αυτά φαίνεται, ότι τώρα ο Ιησούς βρισκόταν κοντά στο όρος Ερμών. Δες Ματθ. ιστ 13 (F). Οι άλλοι μαθητές πιθανώς έμειναν στην Καισάρεια (S).

(6) Το υψηλό εννοείται όχι απολύτως, αλλά σε σχέση με τα τριγύρω μικρότερα βουνά. Η μεμονωμένη θέση του Θαβώρ που υψώνεται 400 μέτρα πάνω από την πεδιάδα Ιεζραήλ δίνει σε αυτό άριστη και μοναδική θέα, την οποία πολύ ψηλότερα βουνά δεν έχουν (δ).

Ματθ.17,2 καὶ μετεμορφώθη⁽¹⁾ ἔμπροσθεν αὐτῶν⁽²⁾, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος⁽³⁾, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Και εκεί μεταμορφώθηκε μπροστά τους· κι έγινε το πρόσωπό του λαμπρό σαν τον ήλιο, και τα ενδύματά του λευκά σαν το φως.

(1) Η όψη του άλλαξε, αφού καταυγάστηκε από θεία λαμπρότητα (g).

«Μεταμορφώθηκε και έμεινε μεν το σώμα του στη δική του μορφή, αλλά η θεϊκή λαμπρότητα απογυμνώθηκε λίγο και καταλάμπρυνε το πρόσωπό του και μετέβαλλε τη μορφή του ώστε να είναι πιο θεϊκή» (Z).

«Ενώ δηλαδή το σώμα διατήρησε το σχήμα του, τα χαρακτηριστικά του χρωματίστηκαν με λαμπρότερα φωτεινά χρώματα ώστε να είναι πιο ένδοξο» (K).

Το ρήμα αυτό υπονοεί, ότι ο Κύριος κατείχε πάντοτε την δόξα μέσα του (b).

(2) «Έτσι ώστε βλέποντας πώς μεταμορφώθηκε να μην νομίσουν ότι αυτός είναι άλλος» (Z).

(3) «Έτσι νόμισαν αυτοί· διότι η λαμπρότητα εκείνη ήταν πάνω από τον ήλιο και κάπως θεία και απόρρητη» (Z). Άλλωστε «είπε ο ευαγγελιστής όπως ο ήλιος, επειδή μόνο το άστρο αυτό ξέρουμε ότι έχει υπερβολικό φως. Διότι το ότι έλαμψε πάνω από τον ήλιο, φαίνεται» από το ότι «έπεσαν χάμω οι μαθητές· διότι κάθε μέρα έβλεπαν ήλιο και δεν έπεφταν» (Σχ.π).

«Αν δηλαδή δεν αντεχόταν το φως αλλά ήταν αντίστοιχο με αυτό του ήλιου, δεν θα έπεφταν» (Δ).

(4) Το φως είναι συνήθως σύμβολο της θείας παρουσίας (L). Πάντως η φράση λευκά σαν το φως δηλώνει λάμψη κατώτερη από εκείνη, η οποία εκφράζεται με το «έλαμψε όπως ο ήλιος»· διότι τα ρούχα του επισκίαζαν την λαμπρότητα που έβγαινε από μέσα από το σώμα του (b).

Ματθ.17,3 καὶ ἰδοὺ⁽¹⁾ ὤφθησαν⁽²⁾ αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἡλίας⁽³⁾ μετ' αὐτοῦ⁽⁴⁾ συλλαλοῦντες⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Και τότε εμφανίσθηκαν σ' αυτούς ο Μωυσής και ο Ηλίας, οι οποίοι συνομιλούσαν μαζί του.

(1) Το ἰδοὺ δηλώνει, ότι αμέσως μετά την θεία ὄψη του Σωτήρα την θαμπωτική, τράβηξε την προσοχή τους η παρουσία των δύο μεγάλων προφητών (δ).

(2) Ο ἴδιος ο Χριστός αποκαλεί το ὅλο επεισόδιο της Μεταμόρφωσης ὄραμα (στο στίχο 9), το οποίο δεν σημαίνει, ότι αυτό δεν ήταν και αντικειμενική πραγματικότητα. Δες Πράξ. ζ 31,θ 10,ιστ 9,10,ιη 9. Δεν επρόκειτο για οπτική απάτη, αλλά για εμφάνιση, η οποία έγινε αντιληπτή και στους τρεις συγχρόνως μαθητές. Πείστηκαν και οι τρεις μαθητές, ότι είχαν δει τους ἑνδοξους αντιπροσώπους του Νόμου και των Προφητών να συνομιλούν μαζί με τον δοξασμένο Χριστό (ρ).

(3) «Παρουσίασε μαζί του ως δούλους τους επισημότερους από αυτούς που ἔλαμψαν στην Παλαιά Διαθήκη, για να φανεί η απόσταση του εαυτού του από εκείνους και πόσο αυτός διαφέρει από αυτούς» (Ζ).

«Υπάρχει ὅμως και ἄλλη αἰτία που μπορούμε να πούμε μαζί με αυτά που λέχθηκαν. Ποιά είναι αυτή; Για να μάθουν ότι ἔχει εξουσία και θανάτου και ζωής και εξουσιάζει τα πάνω και τα κάτω. Για αυτό φέρνει στη μέση και αυτόν που είχε πεθάνει (Μωϋσή) και αυτόν που δεν ἔπαθε κάτι τέτοιο (Ηλίας)» (Χ).

Ὡς αντιπρόσωποι της Παλαιάς Διαθήκης ο Μωϋσής και ο Ηλίας ἔρχονται κατά θεία ἐντολή για να χαιρετίσουν τον αντιπρόσωπο της Καινής, από τον οποίο συντελέστηκε η σωτηρία του κόσμου και για να τον ευχαριστήσουν για την επικείμενη εκπλήρωση του μεγάλου μυστηρίου του Θεού Πατέρα (δ). Γίνεται ολοφάνερο από το χωρίο αυτό, ὅπως και από ἄλλα τμήματα του λόγου του Θεού, ότι οι ἅγιοι στον ουρανό είναι γνωστοί και διακρίνονται μεταξύ τους από τη μορφή και την εμφάνιση των δοξασμένων σωμάτων τους (ο).

Οι μαθητές αναγνώρισαν τους δύο προφήτες είτε αμέσως τότε με βάση την εξωτερική εικόνα τους (τον Μωϋσή για παράδειγμα, λόγω των εκθαμβωτικών ακτίνων του προσώπου του, τον Ηλία πάλι σαν μεταφερόμενο πάνω σε πύρινο άρμα), είτε μετά από λίγο, όταν ο Κύριος μετά την Μεταμόρφωση συνομίλησε μαζί τους (F).

(4) Συζητούσαν μαζί του μόνο, όχι όμως και μαζί με τους τρεις Αποστόλους (b).

(5) Δεν πρόκειται για πλεονασμό (μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες). Ο καθένας από αυτούς συνομιλούσε με τον Ιησού. Συνομιλία ύψιστης σημασίας (b).

«Συνομιλούσαν με αυτόν δείχνοντας, ότι και ο νόμος που δόθηκε μέσω του Μωϋσή και ο λόγος των προφητών προφήτευσαν με συμφωνία για τον θάνατό του· ο μεν νόμος με τους τύπους των θυσιών, ο δε προφητικός λόγος με διάφορα πράγματα... Το τι συζητούσαν το δίδαξε ο Λουκάς· διότι είπε, ότι έλεγαν την έξοδό του την οποία επρόκειτο να εκπληρώσει στην Ιερουσαλήμ, έξοδο ονομάζοντας την αναχώρηση και μετάβαση από αυτήν την ζωή» (Z).

Είναι αξιοσημείωτο ότι ούτε ο Πέτρος απηύθυνε κάποια λέξη στον Μωϋσή και τον Ηλία, ούτε αυτοί έδωσαν κάποια προσοχή στους τρεις μαθητές. Οι σκέψεις τους και η συνομιλία περιορίστηκε εξ' ολοκλήρου σε εκείνον, τον οποίον γνώριζαν ως θείο τους λυτρωτή και ήταν ήδη η μεγάλη και κεντρική φυσιογνωμία στην όλη εικόνα. Όταν ο Χριστός είναι παρών κάθε λογικό δημιούργημα βυθίζεται σε αφάνεια (ο).

Ματθ.17,4 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὥδε εἶναι⁽¹⁾· εἰ θέλεις⁽²⁾, ποιήσωμεν ὥδε τρεῖς⁽³⁾ σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωσεῖ μίαν καὶ μίαν Ἥλια.

Μετάφραση: Ο Πέτρος τότε είπε στον Ιησού: Κύριε, είναι ωραία να μείνουμε εδώ. Αν θέλεις, ας κάνουμε εδώ τρεις σκηνές· μία για σένα και μία για τον Μωυσή και μία για τον Ηλία.

(1) Δηλαδή να παραμένουμε εδώ (b).

«Επειδή αγαπούσε πάρα πολύ ο Πέτρος τον διδάσκαλο και δεν ήθελε να πάει ο Ιησούς στα Ιεροσόλυμα για να μην πάθει πηγαίνοντας εκεί... φανερά μεν δεν τολμά να τον εμποδίσει, για να μην τον μαλώσει πάλι ο Ιησούς, αλλά βλέποντας το όρος να έχει πολλή ασφάλεια μιας και αγνοούνταν από τους εχθρούς... συμβουλεύει να μείνουν εκεί» (Z), «όπου είναι παρόντες και ο Μωϋσής και ο Ηλίας· ο Ηλίας που κατέβασε από τον ουρανό φωτιά στο όρος και ο Μωϋσής που μπήκε στο θείο σύννεφο και συνομίλησε με το Θεό» (X).

«Έχουμε τον Μωϋσή και τον Ηλία που θα μας βοηθήσουν. Διότι ο μεν Μωϋσής νίκησε τους Αιγυπτίους, ο δε Ηλίας κατέβασε φωτιά από τον ουρανό· επομένως τα ίδια θα κάνουν και εναντίον των εχθρών που θα έρθουν εδώ» (Θφ).

Ανεξάρτητα όμως από αυτό «είπε ότι είναι καλό να μένουν στο όρος εκείνο, έτσι ώστε αυτός και αυτοί που ήταν μαζί του, να ευφραίνονται βλέποντας την μεταμόρφωση του Ιησού και το λαμπερό σαν τον ήλιο πρόσωπό του και τα λευκά σαν το φως ρούχα του και μαζί με αυτά, αυτούς που μία φορά εμφανίστηκαν με δόξα, τον Μωϋσή και τον Ηλία, να τους βλέπουν πάντα μέσα στη δόξα, και να ευφραίνονται με αυτά που θα τους ακούνε να συζητούν και να μοιράζονται μεταξύ τους, ο μεν Μωϋσής και ο Ηλίας προς τον Ιησού, ο δε Ιησούς προς αυτούς» (Ω).

(2) «Αφού είπε ότι είναι καλό να μένουμε εδώ και επειδή κατάλαβε ότι δεν μίλησε καλά, μιας και μίλησε από τη δική του γνώμη, πρόσθεσε, αν θέλεις» (Ζ).

(3) Τρεις, όχι έξι. Οι Απόστολοι επιθυμούσαν να είναι μαζί με τον Ιησού (b). Ή, εμείς οι άλλοι θα μοιραστούμε στις τρεις σκηνές (δ) και θα 'μαστε στην υπηρεσία σας. Η πρόταση του Πέτρου για τις τρεις σκηνές μπορεί να εξηγηθεί ίσως και από την επικρατούσα τότε συνήθεια να στήνουν σκηνή χάριν διακεκριμένου επισκέπτη, για να δείξουν σεβασμό προς αυτόν (S).

Ματθ.17,5 ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος⁽¹⁾ ἰδοὺ⁽²⁾ νεφέλη⁽³⁾ φωτεινὴ⁽⁴⁾ ἐπεσκίασεν⁽⁵⁾ αὐτούς⁽⁶⁾, καὶ ἰδοὺ⁽²⁾ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης⁽⁷⁾ λέγουσα⁽⁸⁾· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου⁽⁹⁾ ὁ ἀγαπητός⁽¹⁰⁾, ἐν ᾧ εὐδόκησα⁽¹¹⁾· αὐτοῦ ἀκούετε⁽¹²⁾.

Μετάφραση: *Κι ενώ αυτός μιλούσε ακόμη, ξαφνικά μια νεφέλη γεμάτη φως τους σκέπασε. Και ξαφνικά ακούστηκε φωνή από τη νεφέλη που έλεγε: Αυτός είναι ο υιός μου, που εξαιρετικά τον αγαπώ και στον οποίο ευαρεστήθηκα. Να υπακούτε σ' αυτόν.*

(1) Στην πρόταση αυτή του Πέτρου ο Κύριος μεν «δεν λέει τίποτα, ούτε ο Μωϋσής ούτε ο Ηλίας, ο ανώτερος όμως και αξιοπιστότερος από όλους, ο Πατέρας, αφήνει φωνή» (Χ).

(2) Αλληπάλληλα ιδού. Πράγματα μεγάλων στιγμών. Μία από τις μεγαλύτερες αποκαλύψεις (b).

(3) «Έτσι πάντα φαίνεται ο Θεός. Διότι νεφέλη και γνόφος (=ομίχλη) υπάρχει γύρω από αυτόν» (Χ). Και «πάνω σε σύννεφο σαν σε όχημα κινείται ο Θεός. Διότι λέει ο Ψαλμός αυτός είναι που έκανε τα σύννεφα άρμα, πάνω στο οποίο επιβαίνει (Ψαλμ. 103,3). Και πολλά τέτοια χωρία υπάρχουν σε πολλά σημεία της Γραφής» (Ζ). Η ανθρώπινη φύση δεν μπορεί να βαστάξει ακάλυπτη τη δόξα του Θεού (b).

(4) «Όταν μεν απειλεί, δείχνει σκοτεινό σύννεφο, όπως ακριβώς στο Σινά (δες Εξόδου ιθ 16)... Εδώ όμως, επειδή δεν ήθελε να φοβίσει, αλλά να διδάξει, δείχνει νεφέλη φωτεινή» (Χ).

(5) Εφόσον η νεφέλη ήταν φωτεινή δεν άφησε σκιά. Το ρήμα λοιπόν εδώ έχει την έννοια: η φωτεινή νεφέλη με λαμπρότητα περιέβαλλε και κάλυψε αυτούς (g). Νεφέλη, το κέντρο της οποίας ήταν γεμάτο και φωτισμένο με δόξα, ενώ οι εκθαμβωτικές και αφόρητες ακτίνες της μετριάζονταν από το μέρος εκείνο της νεφέλης, το οποίο παρεμβαλλόταν ανάμεσα στο κέντρο και τους μαθητές (ο).

(6) Τον Κύριο και τους δύο που συνομιλούσαν μαζί του μάλλον, όπως μπορεί κάποιος να εικάσει από το επακόλουθο «φωνή από την νεφέλη», το οποίο ίσως υποδηλώνει, ότι οι Απόστολοι ήταν έξω από την νεφέλη (δ).

(7) «Νεφέλη και φωνή, για να βεβαιωθούν, ότι είναι φωνή του Θεού» (Ζ).

(8) «Αυτά και όταν βαπτίζοταν ο Σωτήρας τα είπε από τον ουρανό ο Πατέρας» (Ζ), προστίθεται όμως μόνο εδώ η προτροπή «αυτόν να ακούτε».

(9) Με άρθρο. «Όχι απλώς υιός, όπως αυτοί που γίνονται υιοί μου λόγω της αρετής» (Ζ).

(10) Αυτός που αγαπιέται από εμένα κατά εξαιρετικό τρόπο «ως μονογενής» (Ζ) μεν κατά την θεία φύση, και ως απολύτως ευαρεστώντας εμένα κατά την ανθρώπινη φύση.

(11) «Σαν να έλεγε, στον οποίο αναπαύομαι, στον οποίο αρέσκομαι» (Χ).

Επαναπαύομαι και αρέσκομαι σε αυτόν κατά μεν τη θεία φύση «διότι είναι εξισωμένος σε όλα με τον Πατέρα με ακρίβεια και είναι μία η θέληση αυτού και του Πατέρα του, και, χωρίς να παύει να είναι Υιός, είναι στα πάντα ένα με αυτόν που τον γέννησε» (Χ), ενώ κατά την ανθρώπινη φύση, διότι απολύτως υποτάχτηκε στον Θεό και Πατέρα.

«Επομένως είναι διπλή η αγάπη, μάλλον δε και τριπλή· Επειδή είναι Υιός, επειδή αγαπητός, επειδή σε αυτόν ευδόκησε» (Χ).

«Τον αγαπώ δηλαδή επειδή είναι υιός μου, επειδή είναι αγαπητός και επειδή με αναπαύει και μου αρέσει» (Ζ).

(12) Με αυτό ανακηρυσσόταν ο Ιησούς νομοθέτης επίσημος της Κ.Δ., όπως άλλοτε (Δευτερονόμιο ιη 15) ο Μωϋσής της Π.Δ. (F).

«Σε αυτόν να πείθεστε, αυτόν να πιστεύετε, σε ό,τι και λέει και κάνει... Αυτόν να ακούτε, αφήνοντας τον μωσαϊκό νόμο και τις προφητικές μυσταγωγίες. Διότι ολοκλήρωση και τελειοποίηση του νόμου και των προφητών είναι ο Χριστός. Και επομένως εκείνα όλα συντελέστηκαν, αφού έφταναν μέχρι αυτόν μόνο» (Ζ).

«Αυτόν να ακούτε και αν ακόμη θέλει να σταυρωθεί, μην εναντιώνεστε σε αυτόν» (Θφ).

Ματθ.17,6 καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον⁽¹⁾ αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα⁽²⁾.

Μετάφραση: Μόλις οι μαθητές άκουσαν τη φωνή αυτή, έπεσαν με το πρόσωπο στο χώμα και φοβήθηκαν πάρα πολύ.

(1) Έπεσαν μπρούμυτα με το πρόσωπο στραμμένο προς το έδαφος και ακουμπώντας το. «Έπεσαν γεμάτοι από φόβο και συγχρόνως και τον προσκύνησαν» (X). Είναι αυτή στάση λατρείας (Α΄ Μακ. δ 40,55), προ παντός μπροστά σε οπτασία (Δανιήλ η 17,18, ι 9,15, Ιουδίθ ιστ 20 κλπ.)(L).

(2) Φοβήθηκαν «διότι ήταν και ερημιά και ύψος... και μεταμόρφωση γεμάτη από φρίκη και φως ασυγκράτητο και νεφέλη μεγάλη και διαρκής και όλα αυτά ήταν που τους έκαναν να νιώσουν πολλή αγωνία» (X).

«Αφού λοιπόν το σύννεφο από τον ουρανό απλώθηκε ολόγυρά τους και η φωνή έπεσε ορμητικά πάνω τους, πολύ λογικά έπεσαν κάτω και φοβήθηκαν» (Z).

«Επειδή όμως τώρα οι μαθητές κυριεύτηκαν από ασυγκράτητο φόβο, έπεσαν κάτω, για να μάθουμε πάλι και από αυτό, ότι αποδείχτηκε πάρα πολύ αναγκαία για τους γήινους ανθρώπους η μεσιτεία του Σωτήρα μας, νοούμενη βέβαια σύμφωνα με τον τρόπο της ενανθρώπισης. Γιατί, αν δεν είχε γίνει σαν εμάς, ποιος από εμάς θα μπορούσε να αντέξει το Θεό, εκπέμποντας από τον ουρανό την ανέκφραστη δόξα του και παρουσιάζοντας αυτήν να μην είναι υποφερτή από κανέναν από τους ανθρώπους; Γιατί και ο μακάριος Παύλος είπε, ότι «αυτός κατοικεί μέσα σε φως απλησίαστο (Α΄ Τιμ. 6,16)»» (K).

Ματθ.17,7 καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς⁽¹⁾ ἤψατο⁽²⁾ αὐτῶν καὶ εἶπεν· ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε.

Μετάφραση: Τότε τους πλησίασε ο Ιησούς, τους άγγιξε και τους είπε: Σηκωθείτε και μη φοβάστε.

(1) «Λυπήθηκε την αδυναμία τους και γρήγορα σταματά τον φόβο» (Z).

(2) Ήταν πεσμένοι εξαιτίας εκείνων, τα οποία είδαν και άκουσαν. Σηκώθηκαν από το έδαφος πάλι με το δραστικό άγγιγμα που εκδήλωνε πολλή οικειότητα (b).

Ματθ.17,8 ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον⁽¹⁾.

Μετάφραση: *Κι ὅταν αὐτοὶ σήκωσαν τὰ μάτια τους, δεν εἶδαν κανέναν ἄλλο παρὰ μόνο τον Ἰησοῦ.*

(1) «Για να πληροφορηθoύν, ὅτι για αὐτόν ἐγινε ἡ φωνή, μόνος λοιπὸν φαίνεται σε αὐτοὺς» (Ζ). Απὸ το ὅτι ἀπέμεινε μόνος αὐτός, ἐγινε ολοφάνερο, ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Υἱός, τον ὁποῖο ἔπρεπε να ἀκούνε και ὄχι ὁ Μωϋσής οὔτε ὁ Ἥλιος (b).

Ἡ μεταμόρφωση ἐκρῦβε μεγάλη σημασία για τους μαθητές, οἱ ὁποῖοι νοιώθοντας ἐκπληξη ἀπὸ τὴ διδασκαλία, ὅτι ὁ Μεσσίας ἔπρεπε να πάθει και να πεθάνει, θα δοκίμαζαν μεγάλη παρηγοριά ἀπὸ αὐτήν. Δίδαξε αὐτὴ στους τρεῖς μαθητές, ὅτι τὸ πάθος του Μεσσία δεν σήμαινε ὅτι θα χανόταν ἡ δόξα τῆς βασιλείας, ἀλλὰ ὅτι ἡ δόξα αὐτὴ δεν θα ἦταν ἀπὸ τὴ γῆ, ἀλλὰ ἀπὸ τον οὐρανό. Παρόλο που ὁ Μεσσίας θα απορριπτόταν ἀπὸ τὸ λαό του, δεν θα απορριπτόταν ὁμως και ἀπὸ τον Θεό. Ἦταν ὁ Υἱός του Θεοῦ, στον ὁποῖο ὁ Πατέρας διακήρυξε τον εαυτό του πλήρως ευαρεστημένο. Ὁ Μωϋσής και ὁ Ἥλιος εξαφανίζονται, και ὁ Ἰησοῦς μένει μόνος και σε αὐτόν οφείλουν ὅλοι να υπακούουν.

Αλλὰ και για τον ἴδιο τον Ἰησοῦ ἡ Μεταμόρφωση ἐρχόταν σε στιγμές ἐκτάκτως κρίσιμες τῆς δημόσιας δράσης του. Οἱ βαρεῖς πειρασμοὶ του σατανά στην ἐρημο ἀνανεώθηκαν ἤδη με τὸ στόμα ἐνός ἀπὸ τους Αποστόλους του. Κατὰ τους τελευταίους αὐτοὺς μήνες του ἐπίγειου σταδίου του ἡ σκιά του Σταυροῦ ἐπέφτε πάνω του ὅλο και περισσότερο. Και ἡ Μεταμόρφωση υπήρξε ἡ πρόγευση τῆς δόξας, ἡ ὁποία παρεχόταν σε αὐτόν τὴν ὥρα που προγευόταν τὸ πάθος του και ξέφευγαν ἀπὸ τὰ χεῖλη του τὰ βαρυσήμαντα λόγια: «Τώρα ἡ ψυχὴ μου ἔχει ταραχεῖ και τι να πω; Πατέρα, σώσε με ἀπὸ τὴν ὥρα αὐτή» (p).

Ἔτσι ολοκληρῶνεται ἡ περιγραφὴ μίας ἀπὸ τις υπεροχότατες και ὑψιστες σκηνές, ἀπὸ ὅσες ποτὲ ἀνθρώπινο μάτι ἐπιτράπηκε να δει. Δεν μπορεῖ κάποιος παρὰ να θαυμάσει τὴν ἀπλὴ και ἀνεπιτήδευτη γλώσσα τῆς ἀφήγησης, τὴν τόσο διαφορετικὴ ἀπὸ τὸ ὕψος, τὸ ὁποῖο θα χρησιμοποιούσαν συγγραφεῖς ξένοι ἀπὸ τὴν ἐμπνευση του Πνεύματος (ο).

Ματθ.17,9 καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων· μηδενὶ⁽¹⁾ εἰπτεῖ⁽²⁾ τὸ ὄραμα⁽³⁾ ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Και καθὼς κατέβαιναν ἀπὸ τὸ βουνό, τους παρήγγειλε ὁ Ἰησοῦς και τους εἶπε: Μην πείτε σε κανέναν αὐτό που εἶδατε, μέχρι να ἀναστηθεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ*

τους νεκρούς· τότε δεν θα υπάρχει κίνδυνος άκαιρων ενθουσιασμών του πλήθους, αλλά και το γεγονός αυτό θα καταστεί περισσότερο κατανοητό και πιστευτό.

(1) Ούτε στους ίδιους τους συμμαθητές τους (b).

(2) Η εντολή αυτή ήταν σύμφωνη με τη συνηθισμένη τακτική του Χριστού σχετικά με το μεσσιακό του αξίωμα. Δες η 4 (S). Ακούγοντας οι όχλοι τα σχετικά με την μεταμόρφωση και την εμφάνιση του Μωϋσή και του Ηλία υπήρχε κίνδυνος να ενισχυθούν στις σαρκικές τους προσδοκίες για τον Μεσσία και να παρεκτραπούν σε ενέργειες άτοπες που θα εμπόδιζαν την εκπλήρωση του πνευματικού έργου του Σωτήρα (δ).

Οι Ιουδαίοι επίσης που απιστούσαν σε αυτόν «περισσότερο θα εξαγριώνονταν» (Z).

«Διότι όσο μεγαλύτερα λεγόντουσαν για αυτόν, τόσο πιο δυσπαράδεκτα ήταν σε αυτούς. Αλλά και το σκάνδαλο που προερχόταν από τον σταυρό περισσότερο μεγάλωνε από εδώ» (X).

(3) Όραμα εδώ δεν είναι η οπτασία στον ύπνο ή σε έκσταση αλλά αυτό που έγινε ορατό με τα μάτια· το θέαμα (g).

(4) «Δεν διέταξε για πάντα να μην το πουν σε κανέναν, αλλά έως ότου αναστηθεί από τους νεκρούς» (X). Μετά την ανάσταση το μεσσιακό αξίωμα του Ιησού έγινε το ζωτικότερο σημείο στο νέο κήρυγμα (S). Η δόξα της ανάστασης λοιπόν καθιστούσε την προηγούμενη εμφάνιση περισσότερο πιστευτή (b).

«Διότι μετά από αυτά καταξιώθηκαν να πάρουν και το άγιο Πνεύμα και είχαν και την φωνή που άφηναν τα θαύματα που συνηγορούσε για όλα αυτά, και όλα όσα έλεγαν στη συνέχεια γίνονταν εύκολα αποδεκτά, διακηρύσσοντας ισχυρότερα και από σάλπιγγα την δύναμή του αυτά τα ίδια τα πράγματα και κανένα παρόμοιο σκάνδαλο δεν μεσολάβησε σε εκείνα που συνέβαιναν» (X). Και πράγματι μετά την ανάσταση ανέφεραν την Μεταμόρφωση ο μεν Πέτρος στο Β' Πέτρου α 18, ο δε Ματθαίος εξιστόρησε τα σχετικά με αυτήν, αν και δεν ήταν παρών (b).

Ματθ.17,10 Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες⁽¹⁾· τί οὖν⁽²⁾ οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίας⁽³⁾ δεῖ ἔλθεῖν πρῶτον⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Και οι μαθητές του τον ρώτησαν: Όταν ο Ηλίας ήλθε και σε χαιρέτησε στο βουνό, έφυγε πάλι. Γιατί λοιπόν οι γραμματεῖς λένε ότι πριν από την έλευση του Μεσσία πρέπει να έλθει πρώτα ο Ηλίας;

(1) Το ερώτημα που τέθηκε από τους μαθητές συνδέεται λογικά με αυτά που προηγήθηκαν (S). Οι μαθητές εκπλήσσονται διότι ο Ηλίας ήλθε να χαιρετίσει το Χριστό, αλλά έφυγε χωρίς να κάνει κάτι (L). Σε ποια σχέση βρισκόταν η εμφάνιση αυτή του Ηλία, με τον ερχομό του, για τον οποίο μιλούσαν οι Γραμματείς, οι επίσημοι θεολόγοι του ισραηλιτικού λαού; (a). Ζητούν λοιπόν να μάθουν οι μαθητές για τον Ηλία, εάν επρόκειτο και πάλι να έλθει πριν την ανάσταση και τη θεοκρατική βασιλεία του Μεσσία (δ).

(2) Εκφράζει την απορία των μαθητών.

(3) Η ιδέα αυτή επικρατούσε σύμφωνα με την προφητεία του Μαλαχίου δ 4-5, την οποία εννοούσαν κατά γράμμα (δ).

(4) Δηλαδή πριν τη βασιλεία του Μεσσία (b).

Ματθ.17,11 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾. Ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον καὶ ἀποκαταστήσει⁽²⁾ πάντα⁽³⁾.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους αποκρίθηκε: Ο Ηλίας βέβαια, όπως προφήτευσε ο Μαλαχίας, θα 'ρθει πρώτα και θα αποκαταστήσει όλες τις σχέσεις των ανθρώπων, ώστε αυτοί και να ειρηνεύσουν και να συνδεθούν περισσότερο μεταξύ τους και με τον Θεό.*

(1) Η μορφή της απάντησης το Κυρίου, όπως βρίσκεται αυτή εδώ και στο παράλληλο χωρίο του Μάρκου κάνει την κατανόησή της δύσκολη (S). Για αυτό προέκυψαν δύο διαφορετικές εκδοχές του νοήματός της.

Σύμφωνα με τη μία: «Οι Γραφές μιλούν για δύο παρουσίες του Χριστού, αυτήν που έγινε και τη μελλοντική... Της μίας λοιπόν, της δεύτερης, λένε ότι θα είναι πρόδρομος ο Ηλίας. Διότι της προηγούμενης έγινε ο Ιωάννης, τον οποίο ο Χριστός αποκαλούσε και Ηλία, όχι επειδή ήταν ο Ηλίας, αλλά επειδή πραγματοποιούσε το έργο εκείνου. Διότι όπως ακριβώς εκείνος θα είναι πρόδρομος της δεύτερης παρουσίας, έτσι και αυτός έγινε της πρώτης» (X).

Σύμφωνα με την άλλη και πιο σωστή εκδοχή, ο Σωτήρας βεβαιώνει την αλήθεια της προφητείας του Μαλαχίου αναφέροντας αυτολεξεί το ρητό των Γραμματέων. Σαν να έλεγε: είναι αληθινή η από τον προφήτη βγαλμένη πρόταση των γραμματέων, ότι ο Ηλίας έρχεται και θα αποκαταστήσει τα πάντα· σφάλλουν όμως αναφέροντας αυτήν στο μέλλον, διότι αυτή εκπληρώθηκε ήδη (δ).

(2) Αναφέρεται στην τακτοποίηση της ταραγμένης τάξης των πραγμάτων (g). Με πρόσκληση σε μετάνοια θα αποκαταστήσει τις αγαθές σχέσεις με το Θεό και θα προετοιμάσει τις καρδιές για την έλευση του Μεσσία (L). «Θα επιστρέψει την καρδιά του πατέρα προς το

γιο του, όπως λέει ο προφήτης Μαλαχίας» (Ζ) και «θα διορθώσει την απιστία των Ιουδαίων που θα ζουν τότε» (Χ).

(3) Όλα, δηλαδή όσον αφορά τους γονείς και τα παιδιά, θα αποκαταστήσει αυτά κατά τρόπο σπερματικό και δυναμικό, σπέρνοντας τα σπέρματά τους (b). Ή, και γενικότερα όλες τις σχέσεις των ανθρώπων και μεταξύ τους και με το Θεό.

Ματθ.17,12 λέγω δὲ⁽¹⁾ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἦδη⁽²⁾ ἦλθε, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν⁽³⁾ αὐτόν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν⁽⁴⁾· οὕτω⁽⁵⁾ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν⁽⁶⁾ ὑπ' αὐτῶν.

Μετάφραση: Εγώ όμως σας λέω ότι τώρα πλέον ο Ηλίας ήλθε. Ήλθε δηλαδή ο Ιωάννης, που έμοιαζε σ' όλα με τον Ηλία. Αυτός ήταν ο πρόδρομός μου, κι αυτοί δεν τον αναγνώρισαν, αλλά του έκαναν όσα θέλησαν με τις διεστραμμένες θελήσεις τους. Έτσι και ο υιός του ανθρώπου πρόκειται να πάθει από αυτούς.

(1) Ο σύνδεσμος «δε» είναι αντιθετικός (δ).=Εγώ όμως σας λέω.

(2) Τώρα που μιλάμε (δ).

«Δεν νομίζω ότι εννοεί την ψυχή του Ηλία, για να μην πέσω στο δόγμα της μετενσάρκωσης που είναι ξένο με την εκκλησία του Θεού, αφού ούτε παραδίδεται από τους αποστόλους ούτε φαίνεται κάπου στις γραφές... Και ισχυρίζομαι ότι ο Γαβριήλ στα λόγια του προς τον Ζαχαρία, δήλωσε με έμμεσο τρόπο ποια είναι αυτή η ίδια ουσία στον Ηλία και τον Ιωάννη: διότι λέει: «Πολλά από τα παιδιά του Ισραήλ θα τα επιστρέψει... με το πνεύμα και τη δύναμη του Ηλία». Πρόσεξε δηλαδή ότι δεν είπε με την ψυχή του Ηλία, για να μην έχει θέση η ιδέα ότι ενσωματώθηκε (η ψυχή του Ηλία στον Ιωάννη), αλλά λέει με το πνεύμα και τη δύναμη του Ηλία... Στον μεν Ελισσαίο λοιπόν, μόνο αναπαύτηκε το πνεύμα του Ηλία, ενώ ο Ιωάννης ήλθε πριν από το Χριστό, όχι μόνο με το πνεύμα, αλλά και με τη δύναμη του Ηλία» (Ω).

(3) Δεν αναγνώρισαν τον Ηλία στο πρόσωπο του Βαπτιστή (α). «Δεν κατάλαβαν αυτόν διότι καταλάβαιναν λάθος τις Γραφές» (Ζ).

(4) Ανέκριναν αὐτόν (Ιω. α 19), τον θεώρησαν ως δαιμονισμένο (Ματθ. ια 18), δεν πίστεψαν στα λόγια του (Ματθ. κα 26)(δ) και τέλος «ο Ηρώδης και οι γύρω του πολλά έκαναν σε αὐτόν βάζοντάς τον στη φυλακή, αποκεφαλίζοντάς τον και φέρνοντας το κεφάλι του σε πιάτο» (Ζ) μπροστά στα μάτια των επίσημων αρχόντων του ιουδαϊκού λαού και εκπροσώπων της ανώτερης τάξης, όσοι ήταν την ημέρα εκείνη παρακαθήμενοι στο τραπέζι του Ηρώδη και

αδιαμαρτύρητα ανέχτηκαν την κακουργία του, και έτσι «έγιναν συνυπεύθυνοι των όσων τόλμησε ο Ηρώδης εναντίον του» (Ω).

(5) «Έτσι τον αγνοούν, ότι είναι ο Χριστός· τον αγνοούν όμως εξαιτίας της κακής τους σκέψης» (Ζ). Το πάθημα του Προδρόμου θα ακολουθηθεί από το πάθημα του Μεσσία (ρ).

(6) «Βλέπεις πως πάλι στην κατάλληλη ευκαιρία, τούς θυμίζει το πάθος του, και από το πάθος του Ιωάννου, τούς προξενεί πολλή παρηγοριά;» (Χ). Τέτοια ανανέωση της προφητείας του Πάθους του, αμέσως μετά τη δόξα της Μεταμορφώσεως, είναι αξιοσημείωτη (ρ).

Ματθ.17,13 τότε⁽¹⁾ συνήκαν⁽²⁾ οι μαθηταί ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

Μετάφραση: Τότε οι μαθητές κατάλαβαν ὅτι τους μιλούσε για τον Ιωάννη τον βαπτιστή.

(1) Παρατηρήσεις του ευαγγελιστή.

(2) Θυμήθηκαν και τα προηγούμενα λόγια του Κυρίου για τον Πρόδρομο, με τα οποία χαρακτηριζόταν αυτός ως ο Ηλίας που επρόκειτο να έλθει (δ).

Στιχ. 14-21. Η θεραπεία του σεληνιαζόμενου νέου.

Ματθ.17,14 Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον⁽¹⁾ προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν⁽²⁾ αὐτὸν καὶ λέγων·

Μετάφραση: Κι ὅταν ἐφθασαν στο πλῆθος του λαοῦ, τον πλησίασε κάποιος ἄνθρωπος που γονάτισε μπροστά του κι ἔλεγε:

(1) Σύμφωνα με το Μάρκο ὄχλος, στον οποίο περιλαμβάνονταν και γραμματεῖς, εἶχε μαζευτεῖ γύρω ἀπὸ τους μαθητές. Η σκηνή που εξιστορεῖται ἀπὸ αὐτόν το σ. ἐγίνε πιθανῶς στα περὶχωρα Καισαρείας της Φιλίππου, ὅπου οι μαθητές εἶχαν μείνει, ὅταν ο Κύριος μαζί με τους τρεις ἀνέβαινε στο βουνό και ὅπου τώρα ο Κύριος ξαναβρήκε αὐτούς. Το ἐπεισόδιο εξιστοροῦν και οι 3 συνοπτικοί, οι Ματθαῖος ὅμως και Λουκάς ἐκθέτουν αὐτό πιο σύντομα ἀπὸ τον Μάρκο (S).

(2) Απὸ τις λέξεις γόνυ και πέτω δηλαδή πέφτω, πέφτω στα γόνατα, το οποίο γινόταν και ἀπὸ αὐτούς που ζητούσαν βοήθεια και ἀπὸ ὅσους ἐκδήλωναν σεβασμό και τιμή. Συντάσσεται ἄλλοτε με δοτική και ἄλλοτε με αιτιατική (g). Δεν πρέπει να υποθέσουμε, ὅτι γονάτισε με πνεῦμα θρησκευτικῆς λατρείας, ἀλλά ως ταπεινὸς ικέτης (ο).

Ματθ.17,15 Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται⁽¹⁾ καὶ κακῶς πάσχει⁽²⁾· πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ⁽³⁾.

Μετάφραση: Κύριε, λυπήσου και σπλαχνίσου το παιδί μου, διότι σεληνιάζεται και υποφέρει άσχημα, αλλά και κινδυνεύει τον έσχατο κίνδυνο. Διότι πολλές φορές πέφτει στη φωτιά, και πολλές φορές στο νερό, και κινδυνεύει έτσι να καεί ή να πνιγεί.

(1) Δεν επιβεβαιώνει το φρόνημα που επικρατούσε στους αρχαίους, ότι «η σελήνη σχετίζεται με τις περιόδους των επιληπτικών» (Γαληνός). «Αν όμως τον αποκαλεί σεληνιαζόμενο, μη φοβηθείς καθόλου· διότι αυτός ο λόγος είναι του πατέρα του δαιμονισμένου. Πώς λοιπόν λέει ο ευαγγελιστής ότι θεράπευσε πολλούς σεληνιαζομένους; Τους ονόμασε έτσι από την αντίληψη των πολλών» (Χ). Ο νέος για τον οποίο γίνεται λόγος δεν ήταν απλώς επιληπτικός, αλλά ήταν κυριευμένος και από δαιμόνιο, το οποίο ο Κύριος αποκαλεί άλαλο και κουφό (Μάρκ. θ 25).

(2) Υπάρχει και η γραφή κακώς έχει. Η φράση αναφέρεται στα φοβερά αποτελέσματα της νόσου και στους κινδύνους από αυτήν (δ).

(3) Όταν κυριευόταν από τον παροξυσμό της ασθένειας αιφνίδια έπεφτε όπου βρισκόταν, ώστε συνέβη πολλές φορές να πέσει στο νερό που βρέθηκε εκεί κοντά και πολλές φορές στη φωτιά, αλλά σωζόταν με την έγκαιρη επέμβαση των γύρω του (δ).

Ματθ.17,16 καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἡδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι⁽¹⁾.

Μετάφραση: Και τον έφεραν στους μαθητές σου, αλλά δεν μπόρεσαν να τον θεραπεύσουν.

(1) «Συναντά τον Ιησού παρουσία του όχλου και μιλά εναντίον των μαθητών λέγοντας, ότι τον έφερα στους μαθητές σου και δεν μπόρεσαν να τον θεραπεύσουν. Αλλά αυτός απαλλάσσοντας τους μαθητές από τις κατηγορίες ενώπιον του κόσμου, καταλογίζει σε εκείνον το μεγαλύτερο βάρος» (Χ), όπως φαίνεται από την απάντηση του Κυρίου στον επόμενο σ.

Ματθ.17,17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ὦ γενεά⁽¹⁾ ἄπιστος⁽²⁾ καὶ διεστραμμένη⁽³⁾! ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν⁽⁴⁾; ἕως πότε ἀνέξομαι⁽⁵⁾ ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν⁽⁶⁾ ὥδε⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Ο Ιησούς τότε αποκρίθηκε: Ὡ γενεά που τόσα θαύματα είδες και είσαι ακόμη άπιστη, κι απ' την κακία σου είσαι διεστραμμένη! Ἐως πότε θα σας ανέχομαι; Φέρτε τον μου εδώ.

(1) Λιγότερο πιθανό ότι η επιτίμηση λέγεται εδώ προς τους Αποστόλους, επειδή εκείνη τη στιγμή ήταν μιμητές της γενιάς εκείνης με την απιστία (δ). Πιο σωστά, ο έλεγχος φαίνεται να απευθύνεται στο πλήθος, που αντιπροσωπεύει το έθνος και προετοιμάζει το έδαφος για τον πιο περιορισμένο έλεγχο, τον οποίο απευθύνει στους μαθητές μετά το θαύμα (ρ). «Τους μαλώνει γενικότερα» (Ζ) και «δεν απευθύνεται μόνο στο πρόσωπο αυτού (του πατέρα)... αλλά και σε όλους τους Ιουδαίους» (Χ).

(2) «Επειδή πολλοί από τους Ιουδαίους όμοια απιστούσαν, παρόλο που είδαν αμέτρητα τέτοια θαύματα να κάνει όχι αυτός μόνο, αλλά και οι μαθητές» (Ζ).

(3) «Με την έννοια του στραβή, που δεν καταλαβαίνει το ευθύ» (Ζ). Το διαστρέφω σημαίνει μεταβάλλω προς το χειρότερο την ορθή και κανονική κατάσταση του νου και της καρδιάς, και αυτό γίνεται από την αμαρτία (δ). Για τη φράση γενεά διεστραμμένη δεσ Δευτερ. λβ 5 (S). «Φανερώνει ότι από διαστροφή μπήκε κρυφά η κακία, και συνέβη με τρόπο όχι φυσικό και μας έκανε διεστραμμένους» (Ω).

(4) «Όταν όμως λέει, έως πότε θα είμαι μαζί σας; δείχνει πάλι ότι ο θάνατος είναι για αυτόν κάτι ευπρόσδεκτο και πράγμα επιθυμητό και πολύ ποθητή η αναχώρηση· και ότι βαρύ για αυτόν είναι όχι το να σταυρωθεί, αλλά το να είναι μαζί τους» (Χ). Ἐσπευδε να γυρίσει στον Πατέρα. Παρ' όλα αυτά γνώριζε, ότι δεν μπορούσε να πραγματοποιήσει την επιστροφή του πριν οδηγήσει τους μαθητές του σε κατάσταση πίστης (b).

(5) Ολόκληρη η ζωή του Ιησού ήταν συνεχής ανοχή (b). Ἐως πότε θα ανέχομαι την απιστία και σκληροκαρδία σας (ο).

(6) «Δεν σταμάτησε όμως στις κατηγορίες και τον έλεγχο, αλλά τι λέει; Φέρτε μου αυτόν εδώ» (Χ). Τι πεποίθηση και αξιοπρέπεια εκ μέρους του Χριστού εκφράζουν τα λόγια αυτά (ο).

(7) Στον τόπο δηλαδή όπου ήταν ο Σωτήρας, διότι ο άρρωστος έμενε σε κάποια απόσταση από αυτόν (δ).

Ματθ.17,18 καὶ ἐπετίμησεν⁽¹⁾ αὐτῷ⁽²⁾ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ⁽³⁾ τὸ δαιμόνιον καὶ ἔθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Μετάφραση: Τότε τον επέπληξε ο Ιησούς και βγήκε απ' αυτόν το δαιμόνιο και θεραπεύτηκε το παιδί απ' την ώρα εκείνη.

(1) Το επιτιμώ εδώ=επιπλήττω, για να καταργήσω και τιμωρήσω την θηριώδη δύναμη (g).

(2) Μάλλον τον άρρωστο, διότι το δαιμόνιο που τον κυρίευσε μιλούσε και ενεργούσε μέσω αυτού και για αυτό η επιτίμηση γίνεται μεν φαινομενικά στον άνθρωπο, στην ουσία όμως γίνεται στον δαίμονα που μέσω του ανθρώπου μιλούσε και ενεργούσε (δ).

(3) Από το παιδί δηλαδή (b).

Ματθ.17,19 Τότε προσελθόντες οι μαθηταί⁽¹⁾ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπον· διατί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό⁽²⁾;

Μετάφραση: Τότε οι μαθητές πλησίασαν ιδιαιτέρως τον Ιησού και του είπαν: Γιατί εμείς δεν μπορέσαμε να βγάλουμε το δαιμόνιο αυτό;

(1) Οι μαθητές οι οποίοι θέτουν το ερώτημα αυτού του σ., είναι εκείνοι, που δεν είχαν ανέβει μαζί του στο βουνό (p).

(2) Είχαν ήδη συνηθίσει στο να κάνουν τέτοια θαύματα. Δες ι 1 (b). «Εμένα μου φαίνεται ότι αγωνιούν και φοβούνται, μήπως έχασαν τη χάρη που τους εμπιστεύθηκε. Διότι πήραν εξουσία εναντίον των ακαθάρτων πνευμάτων» (X).

Ματθ.17,20 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· διὰ τὴν ἀπιστίαν⁽²⁾ ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν⁽³⁾ ὡς κόκκον σινάπεως⁽⁴⁾, ἔρεϊτε τῷ ὄρει τούτῳ⁽⁵⁾ μετάβηθι ἐντεῦθεν⁽⁶⁾ ἐκεῖ⁽⁷⁾, καὶ μεταβήσεται, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Και ο Κύριος τους είπε: Επειδή σας λείπει η πίστη. Διότι αληθινά σας λέω, εάν έχετε πίστη θερμή και δυνατή σαν το μικρό σπόρο του σιναπιού, θα πείτε στο βουνό αυτό, πήγαινε από εδώ εκεί, και θα μετακινηθεί. Και τίποτε δεν θα είναι αδύνατο σε σας.

(1) «Κατηγορεί κατ' ἰδίαν την απιστία των μαθητών... Διότι δεν ήταν λογικό να ντροπιάσει μπροστά σε πολλούς τους κοινούς διδάσκαλους της οικουμένης» (Z).

(2) Από τους αλεξανδρινούς κώδικες μαρτυρείται και η γραφή ολιγοπιστίαν. Ίσως αποτελεί αυτή διόρθωση που έγινε από αυτούς που δεν ανέχονταν να βλέπουν να αποδίδεται απιστία στους Αποστόλους.

«Αν η απιστία του πατέρα έγινε αιτία να μη βγει ο δαίμονας, γιατί κατηγορεί τους μαθητές; Για να τους δείξει ότι μπορούν σε πολλές περιπτώσεις να θεραπεύσουν και χωρίς αυτούς που

έφερναν τους αρρώστους με πίστη... Έτσι στην περίπτωση του Ελισσαίου αναστήθηκε νεκρός χωρίς κανείς να πιστέψει» (X).

(3) «Πίστη λέει εδώ όχι ότι είναι αυτός Θεός, αλλά ότι κάνει θαύματα» (Z).

(4) Αντιτίθεται με το τεράστιο όρος (b). «Δείχνοντας ότι και η ελάχιστη γνήσια πίστη μπορεί μεγάλα πράγματα, θυμήθηκε το σινάπι» (X). Συγχρόνως όμως με τη χρήση του σιναπιού ως εικόνας «δηλώνει την απεριγράπτη δύναμη της πίστης. Διότι αν και το σινάπι φαίνεται μικρό στον όγκο, αλλά στη δύναμη είναι πιο δυνατό από όλα» (X).

Δεν είναι λοιπόν ξένη εδώ και η έννοια: «Εάν έχετε πίστη τόσο έντονη και δυνατή και θερμή σαν τον κόκκο του σιναπιού· διότι τέτοια ποιότητα έχει αυτός» (Z). Η εικονική έκφραση δηλώνει συγχρόνως ποσότητα ελάχιστη αλλά και ποιότητα εξαιρετική και τέλεια (F).

Αξιόλογη και η: η πίστη «είναι σαν κόκκος σιναπιού. Επειδή περιφρονείται μεν η πίστη από τους ανθρώπους και φαίνεται κάτι μικρό και ασήμαντο, όταν όμως πέσει σε γη αγαθή (δηλαδή σε ψυχή που μπορεί να δεχτεί καλά αυτό το σπέρμα) γίνεται δέντρο μεγάλο» (Ω).

(5) Ίσως εδώ υπονοείται το όρος της Μεταμόρφωσης (S).

(6) Η απόσπαση και μετακίνηση βουνού ήταν στο Ταλμούδ παροιμιακή έκφραση που δήλωνε την επίτευξη κάποιου εξόχως δυσκολοκατόρθωτου πράγματος (S). Οι συγγραφείς του Ταλμούδ χρησιμοποιούν αυτήν ως φράση επαίνου για κάποιον ικανό ερμηνευτή του νόμου, ο οποίος ξεπερνούσε τις δυσκολίες της ερμηνείας (a).

«Αν όμως πεις, πού μετακίνησαν βουνό; Εκείνο θα μπορούσα να πω, ότι έκαναν πολύ μεγαλύτερα αφού ανέστησαν αμέτρητους νεκρούς. Διότι δεν είναι ίσο, να μετακινήσει κάποιος βουνό και να διώξει το θάνατο από νεκρό σώμα» (X).

Αξιόλογη και η: «νομίζω ότι βουνά λέγονται οι εχθρικές δυνάμεις που έχουν απλωμένη και μεγάλη κακία, οι οποίες είναι κατά κάποιο τρόπο θεμελιωμένες στις ψυχές των ανθρώπων» (Ω).

(7) Θα έχετε τη δύναμη ακόμα και να καθορίσετε νέα θέση για το μετακινούμενο όρος (b).

(8) «Όχι μόνο όρη θα μετακινήσετε, λέει, αλλά και τίποτα άλλο δεν θα είναι αδύνατον σε σας» (Z).

Ματθ.17,21 ⁽¹⁾ τοῦτο δὲ τὸ γένος ⁽²⁾ οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ ⁽³⁾ καὶ νηστείᾳ ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Αυτό όμως το είδος των δαιμόνων δεν βγαίνει από τον άνθρωπο που έχει καταληφθεί από αυτό, παρά μόνο με προσευχή που συνοδεύεται και με νηστεία, ώστε η προσευχή να γίνεται με διάνοια όσο δυνατόν ελαφρότερη και περισσότερο προσηλωμένη στο Θεό.

(1) Τον στίχο αποσιωπούν ο Σιναϊτικός, Βατικανός και κάποιοι άλλοι κώδικες και μεταφράσεις, και θεωρήθηκε από κάποιους από τους νεώτερους ως γλώσσα που μπήκε στο κείμενο από το περιθώριο σύμφωνα με το παράλληλο χωρίο του Μάρκου.

(2) Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «το γένος όλων των δαιμόνων» (Ζ). Πιο σωστά, ο Κύριός μας δεν μιλά στο χωρίο αυτό για όλο το γένος των δαιμόνων· διότι από εδώ φαίνεται, ότι υπάρχουν περισσότερα είδη δαιμόνων (b). Το είδος του άλαλου και κωφού πνεύματος.

(3) «Όχι από μόνη της η νηστεία, αλλά χρειάζεται και προσευχή, και πρώτα η προσευχή» (Χ). Βάζει πρώτη την προσευχή.

(4) «Διότι η μεν προσευχή είναι πάρα πολύ φοβερή στον δαίμονα· αυτήν όμως την ισχυροποιεί και την δυναμώνει πολύ η νηστεία» (Ζ). «Αυτός που νηστεύει είναι ανάλαφρος και αποκτά φτερά και προσεύχεται με εγρήγορση». «Επειδή δηλαδή ο νους ενεργεί απερίσπαστα» και δεν βαρύνεται από τον φόρτο του στομαχιού «η προσευχή ανεβαίνει πιο δυνατή από φωτιά και πιο φοβερή από καθετί· για αυτό πρέπει αυτές οι δύο να είναι πάντα ενωμένες» (Ζ).

«Ας προσέξουμε λοιπόν και την φράση «αυτό το γένος δεν βγαίνει παρά με προσευχή και νηστεία», ώστε, αν κάποτε χρειαστεί να ασχοληθούμε με θεραπεία κάποιου που έπαθε κάτι τέτοιο, να μην εξορκίζουμε ούτε να ρωτάμε τον δαίμονα ούτε να μιλάμε λες και μας ακούει το ακάθαρτο πνεύμα, αλλά αφιερώνοντας όλο το χρόνο στην προσευχή και τη νηστεία, προσευχόμενοι για αυτόν που πάσχει, να πετύχουμε τη σωτηρία από το Θεό και με τη νηστεία μας να διώξουμε από αυτόν το ακάθαρτο πνεύμα» (Ω).

Στιχ. 22-27. Η πληρωμή του φόρου με θαύμα.

Ματθ.17,22 ⁽¹⁾Αναστρεφομένων⁽²⁾ δὲ αὐτῶν εἰς τὴν Γαλιλαίαν⁽³⁾ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου⁽⁴⁾ παραδίδοσθαι⁽⁵⁾ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων

Μετάφραση: Κι ενώ αυτοί περιόδευαν στη Γαλιλαία, τους είπε ο Ιησούς: Ο υἱός του ἀνθρώπου πρόκειται να παραδοθῇ πολύ σύντομα σε χέρια ἀνθρώπων,

(1) Συνήθως θεωρεῖται ως δεύτερη προφητεία του Πάθους η παρούσα. Πλην ὅμως και με βάση ὅσα εξιστόρησε μέχρι τώρα ο Ματθαῖος, πρέπει να θεωρηθῇ ως τρίτη, διότι ἔχουμε

ήδη δύο προφητείες (ιστ 21, ιζ 12). Δεν είναι όμως πιθανό, ότι όλες οι περιστάσεις, στις οποίες ο Κύριος προείπε για το πάθημά του αναφέρονται στα ευαγγέλια (p).

(2) Αυθεντική γραφή συστρεφομένων. Το συστρέφω συναντιέται άλλη μία φορά στο Πράξ. κη 3 (συστρέφω πλήθος φρυγάνων) με την έννοια του μαζεύω φρύγανα και τα πλέκω σε δεσμίδες. Το συστρέφομαι για ανθρώπους=μαζεύομαι, συγκεντρώνομαι (g). Η έννοια φαίνεται να είναι: Αυτοί αφού συναθροίστηκαν κοντά του, σχηματίζοντας όμιλο σταθερό. Το αναστρεφομένων= Επιστρέφοντας (L). Ή, διάγοντας, περνώντας το χρόνο τους (g).

(3) Περνούσαν το χρόνο στη Γαλιλαία, από την οποία μετά από λίγο επρόκειτο να πάνε στα όρια της Περαιάς προς την Ιουδαία. Δες ιθ 1 (δ).

(4) Η δόξα της Μεταμόρφωσης και η φωνή του Πατέρα που τον διακήρυξε υιό αγαπητό δεν εμποδίζει τον Κύριο από του να εξακολουθεί να μιλά για τον εαυτό του ως τον υιό του ανθρώπου (p).

(5) Δεν είναι βέβαιο τι σημαίνεται με το παραδιδόσθαι. Συχνά ερμηνεύεται αυτό σχετικά με την πράξη του προδότη («ο οποίος και τον παρέδωσε» Ματθ. ι 4).

Μπορεί όμως όπως ο Ωριγένης απέδειξε, να αναφέρεται και στην παράδοση του Υιού από τον Πατέρα για την απολύτρωση των ανθρώπων. «Αυτό διηγούμενος ο Απόστολος λέει για το Θεό, «ο οποίος δεν λυπήθηκε τον ίδιο τον υιό του, αλλά τον παρέδωσε για χάρη όλων»» (Ω). Σύμφωνα με τη δεύτερη αυτή εκδοχή η προσθήκη της φράσης «στα χέρια ανθρώπων» είναι πολύ εύστοχη και επίκαιρη (p).

«Ας υποθέσουμε λοιπόν ότι πρώτα παρέδωσε αυτόν ο πατέρας στις αντίθετες ενέργειες (δαίμονες). Έπειτα ότι αυτές παρέδωσαν αυτόν στα χέρια των ανθρώπων, στους οποίους ανθρώπους ήταν και ο Ιούδας, στον οποίο μετά το ψωμί μπήκε ο σατανάς, ο οποίος τον παρέδωσε πριν τον Ιούδα. Αλλά πρόσεξε μήπως εξετάζοντας μαζί την παράδοση του υιού από τον πατέρα στις αντίθετες ενέργειες με την παράδοση του σωτήρα από εκείνες στα χέρια των ανθρώπων, νομίσεις ότι η λέξη «παραδόθηκε» λέγεται και στις δύο περιπτώσεις με την ίδια έννοια.

Διότι να κατανοήσεις, ότι ο μεν πατέρας δεν τον παρέδωσε απλώς, αλλά για χάρη όλων μας από φιλανθρωπία· οι αντίθετες δυνάμεις όμως, παραδίνοντας τον σωτήρα στα χέρια των ανθρώπων, δεν είχαν σκοπό να παραδώσουν αυτόν για τη σωτηρία κάποιων, αλλά όσο εξαρτιόταν από αυτές... τον παρέδιδαν για να πεθάνει, έτσι ώστε ο εχθρός του θάνατος να τον κάνει υποχείριό του, όμοια με όσους πεθαίνουν εξ' αιτίας της παράβασης του Αδάμ» (Ω).

Ματθ.17,23 καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα⁽¹⁾.

Μετάφραση: και θα τον θανατώσουν, και την τρίτη ημέρα από τον θάνατό του θα αναστηθεί. Και οι μαθητές λυπήθηκαν πάρα πολύ.

(1) «Λυπήθηκαν και όχι απλώς λυπήθηκαν, αλλά πάρα πολύ. Έγινε όμως αυτό διότι αγνοούσαν ακόμη τη δύναμη των λεγομένων. Και τότε αφού αγνοούσαν, πώς λυπήθηκαν; Διότι δεν τα αγνοούσαν όλα, αλλά ότι μεν θα πεθάνει το γνώριζαν αφού συνεχώς το άκουγαν. Τι τέλος πάντων όμως θα ήταν αυτός ο θάνατος και ότι θα παύσει πολύ γρήγορα και ότι θα προκαλέσει αμέτρητα αγαθά, αυτό δεν το ήξεραν ακόμη με σαφήνεια· ούτε τι τέλος πάντων είναι αυτή η ανάσταση, αλλά αγνοούσαν. Για αυτό και λυπούνταν» (X).

Δεν ήταν κάποια απλή συμπάθεια για τα παθήματα του διδασκάλου η λύπη που κυριεύει τώρα τους Αποστόλους. Όλες οι προσδοκίες τους για επίγεια βασιλεία του Μεσσία διαψεύδονταν τώρα (ο).

Ματθ.17,24 Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα⁽¹⁾ λαμβάνοντες⁽²⁾ τῷ Πέτρῳ⁽³⁾ καὶ εἶπον⁽⁴⁾· ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ⁽⁵⁾ τὰ δίδραχμα;

Μετάφραση: Κι όταν ἐφθασαν στην Καπερναοὺμ, ἦλθαν στον Πέτρο οι εισπράκτορες του φόρου των δύο δραχμῶν που οι Ιουδαῖοι ἀπὸ εὐλάβεια πρόσφεραν για το ναό, και εἶπαν: Ο διδάσκαλός σας δεν πληρώνει τις δύο δραχμές;

Αν εξαιρέσουμε τις εισαγωγικές λέξεις για την επιστροφή του Ιησού στην Καπερναοὺμ, η ὅλη αυτή αφήγηση είναι αποκλειστική του Ματθαίου, ο οποίος χαρακτηριστικά αποσιωπᾷ ὅτι οι μαθητές μάλωσαν στο δρόμο για το ποιος ἦταν μεγαλύτερος μεταξύ τους. Πριν μπει ο Ιησούς με τους μαθητές στο σπίτι συνάντησαν οι συλλογείς του φόρου τον Πέτρο και ἀπηύθυναν σε αὐτόν την ἐρώτηση τη σχετιζόμενη με την πληρωμή του.

(1) Σύμφωνα με το Εξοδ. λ 13 το μισό του σίκλου ἔπρεπε να παρέχεται ως εισφορά υπέρ του ναοῦ «ἀπὸ εἴκοσι χρονῶν και πάνω». Αφού ο σίκλος αντιστοιχοῦσε με 4 δραχμές αττικές, το μισό του ἦταν 2 δραχμές (Ιωσήφ. Ιουδ. Αρχ. III,VIII 2). Οι Ρωμαῖοι μετὰ την κατάκτηση της Ἱερουσαλὴμ διέταξαν το δίδραχμο που ἔστελναν οι ἀπανταχοῦ Ιουδαῖοι χάριν του ναοῦ, να διατίθεται τώρα χάριν του ἐθνικοῦ ναοῦ του Δία του Καπιτωλίνου (Ιωσήφ. Ιουδ. Πολेम. VII,VI, 6)(L).

Δίδραχμο εἶναι ἀργυρὸ νόμισμα που ἰσοδυναμεῖ με 2 αττικές δραχμές ἢ μία ἀλεξανδρινή ἢ με το μισό του σίκλου (g). Το εβραϊκὸ παρ' ὅλα αὐτὰ shekel ἢ σίκλος μεταφράζεται συχνὰ

από τους Ο' δίδραχμο (b) δηλαδή δίδραχμο αλεξανδρινό=τετράδραχμο αττικό (δ). Όπως ο McNeile αποδεικνύει το δίδραχμο σπάνια ήταν ξεχωριστό νόμισμα στα χρόνια του Ιησού. Για αυτό δύο πρόσωπα έπρεπε συνήθως να συνδυάζονται για να πληρώσουν τετράδραχμο ή στατήρα (S).

(2) Οι απανταχού Ιουδαίοι έστελναν πρόθυμα την εισφορά τους αυτή την ιερή στην Ιερουσαλήμ (Ιωσήφ. Ιουδ. Αρχ. XIV,VII,2 και εξής). Υπήρχαν λοιπόν παντού συλλέκτες, πολύ περισσότερο στη Γαλιλαία (L). Αυτοί ήταν τελείως διαφορετικοί από τους τελώνες, οι οποίοι μάζευαν τους φόρους των Ρωμαίων ή των Ηρωδών.

(3) Πιθανώς διότι «νομιζόταν ο Πέτρος ότι είναι ο πρώτος από τους μαθητές, για αυτό έρχονται σε αυτόν» (X). Ίσως και διότι θα τον γνώριζαν. Στο Χριστό «από ευλάβεια δεν πλησίασαν, τιμώντας τον λόγω των θαυμάτων» (Z).

(4) «Δεν απαιτούν, αλλά με πραότητα ρωτούν» (Z). «Διότι δεν τα έλεγαν αυτά κατηγορώντας, αλλά ρωτώντας· δηλαδή το, ο διδάσκαλός σας δεν πληρώνει τα δίδραχμα; Διότι δεν είχαν μεν ακόμα την πρέπουσα άποψη για αυτόν, αλλά του συμπεριφέρονταν σαν να ήταν απλός άνθρωπος· αλλά του απέδιδαν κάποιο σεβασμό και τιμή για τα θαύματα που προηγήθηκαν» (X). Η μορφή της ερώτησης παρ' όλα αυτά είναι τέτοια, ώστε να προϋποθέτει, ότι κάποιος διδάσκαλος δεν μπορεί να παραμερίζει το καθήκον της πληρωμής αυτού του φόρου (ο).

(5) Με την έννοια του πληρώνω.

Ματθ.17,25 λέγει, ναι⁽¹⁾. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν⁽²⁾, προέφθασεν⁽³⁾ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων· τί σοι δοκεῖ⁽⁴⁾, Σίμων⁽⁵⁾; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη ἢ κῆνσον⁽⁶⁾; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἄλλοτρίων⁽⁷⁾;

Μετάφραση: Λέει ο Πέτρος: Ναι, θα τα πληρώσει. Κι όταν μπήκε στο σπίτι, τον πρόλαβε ο Ιησούς και του είπε: Τί γνώμη έχεις, Σίμων; Οι βασιλεῖς της γης από ποιούς παίρνουν δασμούς ή κεφαλικό φόρο; Από τα παιδιά τους ή από τους ξένους, που δεν είναι μέλη του βασιλικού τους οίκου;

(1) Ο Πέτρος, ο οποίος γνώριζε την σε αυτήν την περίπτωση προηγούμενη πράξη του Χριστού, απαντά αμέσως καταφατικά (p). Είναι λοιπόν σαφές, ότι ο Κύριος είχε πληρώσει το δίδραχμο το περασμένο έτος (b).

(2) Ίσως στο σπίτι του ίδιου του Πέτρου, όπου ο Ιησούς διέμενε κατά την παραμονή του στην Καπερναούμ (S).

(3) Ο Πέτρος «δεν το είπε στον Ιησού, διότι ίσως ντρεπόταν να του μιλήσει για αυτά. Για αυτό και ο ήμερος και αυτός που τα γνώριζε όλα με σαφήνεια, τον προλαβαίνει... και του παρέχει θάρρος, επειδή δίσταζε προηγουμένως να μιλήσει για αυτά» (X). «Ως Θεός δηλαδή, παρόλο που δεν άκουσε, γνώριζε τι συζήτησαν εκείνοι με τον Πέτρο» (Θφ).

(4) Η φράση είναι συνήθως στο δεύτερο μέρος του ευαγγελίου. Δες ιη 12, κα 28, κβ 17,42, κστ 66 (α). Προσδίδει ζωηρό τόνο στη συζήτηση (S).

(5) Δεν χρησιμοποιεί το όνομα Πέτρος ή Κηφάς, διότι βρίσκεται στο οικείο περιβάλλον του Πέτρου και πρόκειται για ζήτημα της τρέχουσας ζωής (L).

(6) Ή, τέλος είναι ο φόρος για τα εμπορεύματα και κήνσος ο κεφαλικός φόρος (α), που ήταν επιβεβλημένος για κάθε κεφάλι και πληρωνόταν κάθε χρόνο (g). Ή, και οι δύο όροι εδώ σημαίνουν κάθε είδος φόρου (L).

(7) «Με παράδειγμα αποδεικνύει, ότι αφού είναι γνήσιος υιός του Θεού, δεν οφείλει να πληρώνει το δίδαρχμο στον πατέρα· διότι οι βασιλιάδες παίρνουν φόρους ή κήνσο όχι από τους γνήσιους γιους, αλλά από τους ξένους» (Z).

«Επειδή γνωρίζει το ελεύθερο αξίωμα της φύσης του, ισχυρίζεται ότι δεν οφείλει στο Θεό και Πατέρα τίποτα από αυτά που οφείλουν οι υπήκοοι» (K).

Η σωστότερη ερμηνεία φαίνεται να είναι: ο Ιησούς ως Υιός του Θεού, είναι ελεύθερος από τη φορολογία υπέρ του ναού του Πατέρα του. Και προβλήθηκε μεν εναντίον αυτής της ερμηνείας, ότι δεν λέγεται εδώ από τον υιό, αλλά σε πληθυντικό από των υιών, αλλά η μορφή της παραβολής ζητά τον πληθυντικό. Το ξένων πρέπει να τεθεί σε πληθυντικό, και για αυτό και αυτό που αντιτίθεται σε αυτό μπήκε σε πληθυντικό. Η αντίθεση είναι μεταξύ εκείνων, οι οποίοι είναι μέλη του βασιλικού οίκου και εκείνων οι οποίοι δεν είναι.

Λόγω του πληθυντικού κάποιοι ερμήνευσαν το των υιών ότι σημαίνει το όλο ιουδαϊκό έθνος ή τους ευσεβείς Ιουδαίους. Αλλά σύμφωνα με αυτήν την εκδοχή ο φόρος υπέρ του ναού θα έπρεπε να πληρώνεται όχι από τους Ιουδαίους αλλά από τους εθνικούς! Αλλά πώς θα γινόταν δεκτό ειδωλολατρικό χρήμα υπέρ της ιουδαϊκής λατρείας;

Άλλοι ερμήνευσαν το υιών ότι αναφέρεται στο Χριστό και στους μαθητές του, οπότε δεν σημαίνει την βασιλική οικογένεια, αλλά γενικότερα τον βασιλικό οίκο. Ο Χριστός δεν θα συγκαταριθμούσε τον εαυτό του σαν γιο με την ίδια έννοια που και οι απόστολοι ήταν γιοι του Θεού. Η υιότητά του ήταν μοναδική. Δες Ιω. κ 17. Αλλά ο Χριστός και οι απόστολοι, αν και δεν ήταν με την ίδια έννοια μέλη της βασιλικής οικογένειας, ήταν με την ίδια έννοια μέλη του βασιλικού οίκου. Εφόσον η βασιλεία είχε έλθει ήδη, περιλαμβάνονταν σε αυτήν και εφόσον ήταν και μελλοντική ήταν συνεργάτες για αυτήν. Η βασιλεία αυτή θα αντικαθιστούσε

κάθε ιουδαϊκή λατρεία και οι διοργανωτές της νέας βασιλείας δεν ήταν υποχρεωμένοι να υποστηρίζουν καθεστώς, το οποίο είχαν καθήκον να φέρουν σε αχρηστία. Το ακόλουθο «για να μη σκανδαλίσουμε» ευνοεί την εκδοχή, ότι στους υιούς περιλαμβάνονται και οι Απόστολοι (ρ).

Ματθ.17,26 λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἄραγε⁽¹⁾ ἐλεύθεροὶ εἰσιν οἱ υἱοί⁽²⁾.

Μετάφραση: Του λέει ο Πέτρος: Από τους ξένους. Τότε ο Ιησούς του είπε: Συνεπώς τα παιδιά του βασιλιά απαλλάσσονται από κάθε φορολογία. Ούτε εγώ λοιπόν, που είμαι γνήσιος Υιός του Θεού, ούτε εσείς που με υπηρετείτε, είμαστε υποχρεωμένοι να πληρώνουμε φόρο για τον οίκο του Θεού Πατέρα μας.

(1) «Το άρα λέγεται αντί για το λοιπόν» (Ζ). Ο Κύριος βγάζει το συμπέρασμα ότι κατά το γενικώς ισχύον δίκαιο οι γιοι των επίγειων βασιλιάδων προκειμένου για φόρους που πληρώνονται στους γονείς τους, εξαιρούνται από κάθε φόρο (δ).

(2) Σύμφωνα με την ορθότερη ερμηνεία, κατά την οποία ο Ιησούς είναι απαλλαγμένος της φορολογίας ως υιός του Θεού, το επιχείρημα ισχύει μόνο με την προϋπόθεση ότι ο Ιησούς είναι από τη φύση του Υιός του Θεού και Θεός. Διότι εάν επρόκειτο για κατά χάριν υιούς, τέτοιοι ήταν και οι Ισραηλίτες.

«Αν λοιπόν δεν ήταν Υιός, μάταια έφερε το παράδειγμα των βασιλιάδων... Διότι αυτός δεν μιλά απλώς για τους υιούς, αλλά για τους γνήσιους υιούς, τους δικούς του, και οι οποίοι είναι συμμετοχοί της βασιλείας μαζί με αυτούς που τους γέννησαν» (Χ).

Ματθ.17,27 ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν⁽¹⁾ αὐτούς⁽²⁾, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις⁽³⁾ στατῆρα⁽⁴⁾· ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Για να μην τους σκανδαλίσουμε όμως και παρεξηγώντας το παράδειγμά μας παρακινηθούν απ' αυτό να περιφρονούν το ναό, πήγαινε στη θάλασσα και ρίξε τ' αγκίστρι. Και το πρώτο ψάρι που θα βγάλεις παρ' το, άνοιξε το στόμα του και θα βρεις ένα ασημένιο τετράδραχμο. Παρ' το εκείνο και δώσ' το σ' αυτούς για μένα και για σένα.

(1) Ο Κύριός μας και θαύμα ακόμη ενήργησε, για να αποφύγει το σκάνδαλο (b). Αφορμές σκανδάλου πρέπει να αποφεύγονται. Δες Ματθ. ιη 6. Η αρχή αυτή επιβλήθηκε ισχυρά στην πρώτη αποστολική εκκλησία. Δες Α' Κορ. ι 23-ια 1, Α' Πέτρ. β 16. Κανένα σκάνδαλο δεν έπρεπε

να παρέχεται, ακόμα και στους εξ' Ιουδαίων ζηλωτές που τηρούσαν τις τυπικές διατάξεις του νόμου. Δες Πράξ. κα 21, Ρωμ. ιδ 21 (S).

«Διότι δεν δίνει επειδή οφείλει (τον φόρο ο Κύριος), αλλά για να διορθώσει την ασθένεια εκείνων» (X). «Για να μη σκανδαλιστούν ότι ατιμάζει δήθεν το Θεό με το να μην πληρώνει και αυτός τα δίδραχμα στο Θεό» (Z).

«Μαθαίνουμε από εδώ, ότι δεν πρέπει να σκανδαλίζουμε, όπου δεν βλαπτόμαστε· διότι όπου βλαπτόμαστε από κάποιο έργο, δεν πρέπει να φροντίζουμε για αυτούς που παράλογα σκανδαλίζονται» (Θφ).

Ήταν δυνατόν μερικοί, οι οποίοι διαφορετικά θα είχαν ελκυστεί από τη διδασκαλία του, να απωθηθούν, όταν φαινόταν με το παράδειγμά του να διδάσκει, ότι η λατρεία στο Ναό δεν ήταν άξια χρηματικής συνδρομής. Αυτό ήταν το σκάνδαλο. Αλλά ο Κύριος παραθεωρεί και το δικαίωμα της εξαίρεσής του από κάθε φόρο που πληρώνεται στον πατέρα του, παραβλέπει δε και το γεγονός, ότι γρήγορα ο Ναός θα καταργούνταν και πληρώνει το φόρο. Έχουμε εδώ παράδειγμα ταπεινοφροσύνης του Χριστού, ο οποίος, αν και ανώτερος του Ναού, όμως υποτάχτηκε συμφωνώντας να πληρώσει φόρο για τη συνέχιση των θυσιών στο Ναό, οι οποίες μετά από κάποιους μήνες, όταν θα προσφερόταν η δική του θυσία πάνω στο Σταυρό, καμία πλέον σημασία δεν θα είχαν (p).

(2) Άνθρωποι απορροφημένοι από τις υποθέσεις του κόσμου είναι δυνατόν να σκανδαλιστούν από τους αγίους, όταν πρόκειται για χρήμα (b).

(3) Κατά κάποιο τρόπο βεβαιώνοντας τον Πέτρο στην πεποίθηση, ότι ως ο Υιός του Θεού είναι ελεύθερος από κάθε φόρο, προβάλλει σε αυτόν θαύμα πρόγνωσης (p), «ώστε και με αυτό να δείξει ότι είναι Θεός των όλων, και ότι εξουσιάζει και τη θάλασσα» (X), «η οποία υπηρετώντας το θέλημά του στέλνει το ψάρι, που φέρνει το φόρο για χάρη του δεσπότη» (Z).

Πολλαπλό θαύμα παντογνωσίας και παντοδυναμίας: α) ότι γρήγορα θα ψαρευόταν κάποιο ψάρι, β) ότι θα βρισκόταν νόμισμα σε αυτό, γ) ότι το νόμισμα αυτό θα ήταν ακριβώς όσο χρειαζόταν και δ) ότι θα ήταν στο στόμα του ψαριού (b).

(4) «Ο στατήρας ήταν είδος αργυρίου, αντάξις με 2 δίδραχμα» (Z). Συνεπώς αρκούσε για την πληρωμή του φόρου 2 προσώπων.

(5) =Αντί για την οφειλή εμού και σου (δ). Έτσι ο Κύριος παρέχει ηθικό μάθημα αυταπάρνησης κατά του πνεύματος της ματαιοδοξίας, η οποία άρχισε να εκδηλώνεται μεταξύ των μαθητών (S), όπως φαίνεται και από αυτήν τη συνέχεια του Ματθαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ' (18)

Στιχ. 1-17. Συνδιαλέξεις και λόγοι του Κυρίου στην Καπερναούμ.

Ματθ.18,1 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ⁽¹⁾ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ⁽²⁾ λέγοντες⁽³⁾· τίς ἄρα⁽⁴⁾ μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν⁽⁵⁾;

Μετάφραση: Εκείνη την ώρα που ο Ιησούς επέδειξε την προτίμηση αυτή στον Πέτρο, τον πλησίασαν οι μαθητές και του είπαν: Ποιός λοιπόν είναι μεγαλύτερος και περισσότερο διακεκριμένος απ' τους άλλους στη βασιλεία των ουρανών;

Σε αυτό και στα δύο ακόλουθα κεφάλαια η ηθική κατάρτιση των 12 είναι το προέχον θέμα. Η κρίσιμη ημέρα στην Καισάρεια του Φιλίππου εγκαινίασε κάποια νέα περίοδο, κατά την οποία η προσωπική διαπαιδαγώγηση των 12 για την επερχόμενη κρίση αποτελούσε υπόθεση επείγουσας σπουδαιότητας (S).

(1) «Εκείνη την ώρα όταν από όλους προτίμησε αυτόν (τον Πέτρο)» (X).

«Επειδή νόμισαν ότι είναι μέγιστη αυτή η τιμή του Ιησού προς τον Πέτρο, εφόσον τον έκρινε σπουδαιότερο από τους υπόλοιπους γνωστούς του, ήθελαν... ρωτώντας τον Ιησού να εξακριβώσουν με το να ακούσουν από αυτόν αν, όπως θεωρούσαν, έκρινε τον Πέτρο ανώτερο από αυτούς. Ταυτόχρονα όμως ήλπιζαν ότι θα μάθουν και την αιτία για την οποία προτιμήθηκε ο Πέτρος από τους υπόλοιπους μαθητές» (Ω).

Το ερώτημα που τέθηκε ισοδυναμεί με το: Γιατί ο Πέτρος θεωρείται πρώτος μεταξύ μας; Ποιος θα είναι πρώτος στη μέλλουσα βασιλεία; (S).

(2) «Τον πλησίασαν οι μαθητές, σαν μαθητές που προβάλλουν ερωτήματα στο δάσκαλό τους και εξετάζουν ποιος άραγε είναι μεγαλύτερος στη βασιλεία των ουρανών» (Ω).

(3) «Ο Μάρκος λέει, ότι μέσα τους διαλογίζονταν, ποιος είναι μεγαλύτερος... Διότι πριν μεν συναντήσουν τον Πέτρο αυτοί που έπαιρναν τα δίδραχμα, σκέφτηκαν αυτό απλώς στο δρόμο» (Z). Είναι δυνατόν η προτίμηση που δείχτηκε στον Πέτρο, τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη κατά τη Μεταμόρφωση να συντέλεσε στη συζήτηση αυτή των μαθητών στο δρόμο από την Καισάρεια του Φιλίππου στην Καπερναούμ (p).

«Όταν ήλθαν λοιπόν στην Καπερναούμ, στην οποία τον Πέτρο πλησίασαν αυτοί που έπαιρναν τα δίδραχμα και βλέποντάς τον πάλι να προτιμάται, ερεθίστηκαν περισσότερο και

τότε λοιπόν ρώτησαν» (Ζ). Προτιμήθηκε ο Πέτρος από τον Κύριο με τη φράση που του είπε «δώσε σε αυτούς αντί για μένα και σένα» (Χ).

(4) «Ότι δεν υπάρχει μεν ισότητα όσων αξιώνονται της βασιλείας των ουρανών, το κατάλαβαν και ότι αφού δεν υπάρχει ισότητα άρα υπάρχει κάποιος που είναι ο μεγαλύτερος και πάει ούτω καθ' εξής μέχρι τον τελευταίο. Το τι χαρακτηριστικά όμως έχει αυτός ο μεγαλύτερος και πώς έζησε ο ελάχιστος και ποιοι είναι οι ενδιαμέσοι, αυτό ζητούν ακόμα» (Ω).

Ποιος λοιπόν; Δηλαδή ένας αναμφίβολα θα είναι ο μεγαλύτερος. Ποιος λοιπόν; (g).

«Δεν λένε μεν φανερά, για ποιο λόγο προτίμησες τον Πέτρο από εμάς; Και αν είναι αυτός μεγαλύτερος από εμάς; Διότι ντρέπονταν. Αλλά ρωτούν αόριστα, ποιος άραγε είναι μεγαλύτερος;» (Χ). «Διότι πράγματι, το ότι πάνω στη γη μεν προτιμήθηκε ο Πέτρος από αυτούς, το ήξεραν από όσα έβλεπαν· ήθελαν όμως να μάθουν, αν και στον ουρανό θα προτιμηθεί» (Ζ).

(5) Είναι η ίδια με τη βασιλεία του Θεού, από τη χρήση των ραββίνων, στους οποίους ο όρος ουρανοί χρησιμοποιείται αντί για το Θεός=Η θεοκρατία που από όλους αναμένεται. Εδώ μάλλον η βασιλεία του Μεσσία, την οποία ο Θεός με τον Μεσσία θα εγκαινιάζε, και στην οποία οι Ιουδαίοι θα αποκτούσαν αιώνια επικράτηση πάνω σε όλα τα έθνη (g). Αυτήν τώρα και οι Απόστολοι την θεωρούσαν όπως οι πολλοί επίγεια, ένδοξη και πλούσια (F).

Ματθ.18,2 καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς⁽¹⁾ παῖδιον⁽²⁾ ἔστησεν⁽³⁾ αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν⁽⁴⁾

Μετάφραση: Ο Ιησούς τότε προσκάλεσε ένα παιδί, το έστησε ανάμεσά τους και είπε:

(1) «Ίσως εκείνοι μεν ήθελαν να μάθουν ακούγοντας από αυτόν το εξής· ο τάδε είναι μεγαλύτερος στη βασιλεία των ουρανών. Αυτός όμως μεταφέρει το λόγο σε γενικότερο επίπεδο, δείχνοντας ποιος όσον αφορά την ποιότητα είναι μεγαλύτερος στη βασιλεία των ουρανών» (Ω).

(2) Ότι το παιδί αυτό ήταν ο Ιγνάτιος προέρχεται από μεταγενέστερη παράδοση του ενάτου αιώνα και τίποτα περισσότερο από την απλή αναφορά δεν αξίζει να λεχθεί για αυτήν (p). Δες Νικηφ. Εκκλ. Ιστορ. 2,35. Η παράδοση προήλθε από κακή εξήγηση του ονόματος Θεοφόρος, που αποδίδεται στον Ιγνάτιο.

Αλλά ο ίδιος ο Ιγνάτιος (Μαρτύριο Ιγνατ. 2) εξηγεί αυτό ότι δηλώνει αυτόν που έχει στο στέρνο του το Χριστό (δ). Το παιδί ανήκε πιθανώς στο σπίτι, στο οποίο ο Χριστός έμενε και

ήταν πολύ γνωστό σε αυτόν (p). Αναμφίβολα πρέπει να ήταν παιδί εξαιρετικής διάθεσης και συμπαθέστατης εμφάνισης (b).

(3) «Ο Μάρκος λέει, ότι και αφού το αγκάλιασε, είπε σε αυτούς. Ενώ ο Λουκάς, ότι έστησε αυτό δίπλα του. Όλα όμως έγιναν. Διότι πρώτα μεν έστησε αυτό ανάμεσά τους· έπειτα δίπλα του· έπειτα το αγκάλιασε» (Z).

(4) Ίσως σε θέση τιμητική (S). «Και βάζει το παιδί στη μέση κάνοντάς τους να ντραπούν και από την όψη του» (X).

Ματθ.18,3 καὶ εἶπεν⁽¹⁾ ἅμην λέγω ὑμῖν⁽²⁾, ἐὰν μὴ στραφῆτε⁽³⁾ καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά⁽⁴⁾, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε⁽⁵⁾ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Μετάφραση: Αληθινά σας διαβεβαιώνων ὅ,τι εἰάν δεν ἀλλάξετε φρόνημα καὶ δεν γίνετε ταπεινοί, αθῶοι καὶ ἀπονήρευτοὶ σαν τὸ παιδί, δεν θὰ μπεῖτε στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

(1) Η έννοια του όλου στίχου: Ρωτώντας, ποιος άραγε είναι μεγαλύτερος, μπήκατε σε δρόμο, ο οποίος δεν θα σας οδηγήσει σε αυτό το τέλος. Αυτή η ερώτησή σας δείχνει ότι δεν καταλαβαίνετε, τι είναι μεγαλείο. Πρέπει να στραφείτε πίσω και να ξανααποκτήσετε την παιδική διάθεση, η οποία είναι ξένη με την δοξομανία. Πρέπει να γίνετε πάλι ταπεινόφρονες όπως τα παιδιά. Αλλιώς όχι μόνο δεν θα είστε μεγάλοι στη βασιλεία των ουρανών, αλλά ούτε θα μπείτε σε αυτήν (a).

(2) Με βεβαιότητα σας λέω (δ).

(3) Στρέφω από την οδό που μέχρι τώρα βάδιζα, δηλαδή μεταβάλλω φρόνημα (g). Εάν δεν μεταβάλλετε εξ' ολοκλήρου κατεύθυνση ηθική, εάν εμμένετε στα σημερινά αισθήματα της αλαζονείας σας και ματαιοδοξίας σας (F).

«Καθένας που αποδέχεται τον Ιησού ως υιό του Θεού, σύμφωνα με την αληθινή ιστορία για αυτόν, και πορεύεται μέσω των ευαγγελικών πράξεων ώστε να ζήσει με αρετή, αυτός στράφηκε και πορεύεται στο να γίνει σαν τα παιδιά» (Ω).

(4) «Τους πείθει να είναι ταπεινοί και χωρίς υποκρισία. Διότι πράγματι το παιδί είναι καθαρό από φθόνο και από κενοδοξία και από το να αγαπά τα πρωτεία και έχει την μέγιστη αρετή, την αφέλεια και το ανυπόκριτο και το ταπεινό» (X).

«Θα μπορούσε να πει κάποιος, διηγούμενος με απλά λόγια το λόγο του Σωτήρα σχετικά με αυτά, ότι, εάν κάποιος ενώ είναι άνδρας, τόσο πολύ νεκρώσει τις ανδρικές επιθυμίες, θανατώνοντας με το πνεύμα τις πράξεις του σώματος... ώστε να έχει την κατάσταση παιδιού

που είναι άγευστο από σεξουαλικά πράγματα και δεν καταλαβαίνει τις ανδρικές ορμές, αυτός στράφηκε και έγινε σαν τα παιδιά... Αυτό όμως που έχει λεχθεί για τα παιδιά ως προς τα σεξουαλικά, αυτό θα μπορούσε να λεχθεί και για τα υπόλοιπα πάθη και αρρώστιες και νοσήματα της ψυχής, στα οποία δεν πέφτουν τα παιδιά από τη φύση τους, όσα δεν έχουν ακόμη συμπληρώσει την ανάπτυξη της λογικής· όπως για παράδειγμα να μεταστραφεί κάποιος, και όπως είναι το μικρό παιδί ως προς την οργή, έτσι να γίνει και αυτός παρόλο που είναι άνδρας» (Ω).

«Είναι ελεύθερο από κάθε εκούσιο πάθος, όχι από άσκηση, αλλά από αφέλεια. Αν λοιπόν κάποιος απέχει από τα εκούσια πάθη, γίνεται όπως τα παιδιά, αφού αποκτά μέσω της άσκησης, αυτά που έχουν τα παιδιά από αφέλεια» (Ζ).

«Πρέπει εμείς... να είμαστε παιδιά, όχι ως προς τη νηπιακή σκέψη... και την ανοησία» (Θφ).

Τα παιδιά σπανιότατα απασχολούνται με τρόπο φιλόδοξο για το μέλλον (Λ).

«Δεν αναφέρεται εδώ με τρόπο αλληγορικό στην αναγέννηση, αλλά διδάσκει σε εμάς την απλότητα των παιδιών και την εξομοίωσή μας με αυτά» (Κλήμης Αλεξανδρεύς Παιδαγωγ. Ι,ν, 12,4).

«(Διδάσκει) Και την έλλειψη μνησικακίας των παιδιών που την ίδια την ώρα που κλαίνει ακαριαία μεταβάλλονται και γελούν και παίζουν μαζί με αυτούς που νόμιζαν ότι τα είχαν λυπήσει και φοβίσει» (Ω). Πρέπει να έχουν σε μεγάλο βαθμό ταπεινοφροσύνη και απλότητα (b).

(5) Όχι μόνο δεν θα γίνετε οι μεγαλύτεροι, αλλά διατρέχετε τον κίνδυνο και να μην μπειτε καν στη βασιλεία των ουρανών (b).

Ματθ.18,4 ὅστις οὖν⁽¹⁾ ταπεινώσει ἑαυτὸν⁽²⁾ ὡς τὸ παιδίον τοῦτο⁽³⁾, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Όποιος ταπεινώσει τον εαυτό του σαν το παιδάκι αυτό, αυτός είναι ο μεγαλύτερος στη βασιλεία των ουρανών.

(1) Λέγεται ως συμπέρασμα των προηγούμενων (δ).

(2) Αυτό ισοδυναμεί με το «το μεγαλείο συνεπάγεται την ταπείνωση. Για να είναι κάποιος μεγάλος, πρέπει να είναι ταπεινόφρων» (α). Και τα παιδιά αγαπούν να είναι πρώτα και να

κυριαρχούν στους συνομηλίκους τους, αισθάνονται όμως τον εαυτό τους πολύ κατώτερο και υποδεέστερο από τους ώριμους άνδρες (L).

(3) «Όποιος ταπεινώσει τον εαυτό του πολύ με τη θέλησή του όπως το παιδί· αυτό ταπεινώνεται πολύ χωρίς τη θέλησή του» (Z). Το παιδί «ενώ έχει πολλές αρετές, αφέλεια, ταπεινοφροσύνη, αμεριμνησία, για τίποτα από αυτά δεν υπερηφανεύεται» (X).

«Διότι δεν συμβαίνει στο παιδί υψηλοφροσύνη και υπερηφάνεια για ευγένεια ή πλούτο, ή κάποιο από τα νομιζόμενα μεν αγαθά, που όμως δεν είναι αγαθά. Για αυτό και μπορείς να δεις τα πολύ μικρά νήπια μέχρι τριών και τεσσάρων ετών να είναι όμοια με αυτά που δεν έχουν ευγενική καταγωγή, παρόλο που μπορεί να φαίνονται ευγενικής καταγωγής, και φαίνονται ότι δεν αγαπούν οπωσδήποτε τα πλούσια παιδιά περισσότερο από τα φτωχά» (Ω).

(4) Αυτοί που θέλουν να μπουκωθούν στη βασιλεία των ουρανών, πρέπει να θυμούνται τον πρώτο μακαρισμό (ρ), ο οποίος επιφυλάσσει αυτήν στους ταπεινόφρονες. Όχι υπέροχη διανοητική ικανότητα ή μεγάλη θεολογική επίδοση, αλλά η απόκτηση πράου και ταπεινού πνεύματος θα ανοίξει την είσοδο στις διακρίσεις του ουρανού (ο).

Ματθ.18,5 καὶ ὃς ἐὰν δέξηται⁽¹⁾ παιδίον τοιοῦτον⁽²⁾ ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου⁽³⁾, ἐμὲ δέχεται⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Πρέπει να εγκολπωθείτε το παιδικό και ταπεινό αυτό φρόνημα τόσο πολύ, ώστε να τιμάτε κι εκείνους που το έχουν. Και να ξέρετε ότι εκείνος που θα υποδεχθεί έναν τέτοιο άνθρωπο, ο οποίος ταπεινώθηκε σαν το μικρό παιδί, και τον υποδεχθεί για μένα και για να τιμήσει εμένα, αυτός είναι σαν να υποδέχεται και να τιμά εμένα τον ίδιο.

(1) Η σχέση με τα προηγούμενα: Δεν πρέπει μόνο να δείχνει κάποιος το παιδικό πνεύμα, αλλά και να τιμά εκείνους που το έχουν (S). «Και αν τιμήσετε στο όνομά μου και άλλους που μοιάζουν με τα παιδιά, ορίζω για την τιμή προς εκείνους ως αμοιβή σας, τη βασιλεία των ουρανών» (X). Το δέχομαι σημαίνει εδώ δέχομαι με καλή διάθεση (L). Να δεχτεί ταπεινά, με καλή διάθεση, για όφελος της ψυχής του (b).

(2) «Ένα παιδί τέτοιο, σαν αυτό που είπα, δηλαδή έναν τέτοιο άνθρωπο που έγινε σαν τέτοιο παιδί, εννοώ δηλαδή τον ταπεινό» (Z). «Παιδί δηλαδή εδώ εννοεί τους ανθρώπους τους τόσο αφελείς και ταπεινούς και περιφρονημένους στα μάτια των πολλών και ευκαταφρόνητους» (X).

(3) Το όνομα του Χριστού είναι το σύμβολο του χαρακτήρα του, και ο χαρακτήρας που μοιάζει με το παιδί είναι χαρακτήρας όμοιος με αυτόν του Χριστού, του πράου και ταπεινού στην καρδιά (ρ)= «με την έννοια: για μένα» (Z). Όχι για φυσικές ή πολιτικές αιτίες (b).

(4) Στο πρόσωπο εκείνου, ο οποίος θα γίνει τέτοιος, ώστε να μιμηθεί την ταπείνωση και την υπακοή του Χριστού, στο πρόσωπο εκείνου ο Χριστός γίνεται δεκτός (Ιε). Το εμένα δέχεται=θα έχει τον ίδιο μισθό, σαν να δεχόταν εμένα τον ίδιο (δ).

Ματθ.18,6 ὃς δ' ⁽¹⁾ ἂν σκανδαλίσῃ ⁽²⁾ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ⁽³⁾ τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει ⁽⁴⁾ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὄνικος ⁽⁵⁾ εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ⁽⁶⁾ ἐν τῷ πελάγει ⁽⁷⁾ τῆς θαλάσσης.

Μετάφραση: Εκείνος όμως που θα παρασύρει στην αμαρτία έναν απ' τους ταπεινούς αυτούς και απλούς που πιστεύουν σε μένα, συμφέρει σ' αυτόν να κρεμάσει γύρω από το λαιμό του μια μυλόπετρα από εκείνες που περιστρέφει το ζώο, και να βουλιάξει στην ανοιχτή και βαθιά θάλασσα.

(1) Αντιθετικός σύνδεσμος=αλλά όποιος (δ).

(2) Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «σκανδαλισμό εδώ λέει την ατιμία... αυτοί που τους ατιμάζουν με το να τους περιφρονούν, θα υποστούν τη χειρότερη τιμωρία» (Ζ).

Πιο σωστά, σκανδαλίζω, παρορμώ ή πείθω για αμαρτία (g). Όποιος βλάψει είτε στην πίστη είτε στην πράξη προκαλώντας αυτόν σε υπερηφάνεια ή διαμάχη και αποπλανώντας αυτόν από τις αρετές της παιδικής ηλικίας (b).

Η αθλιότητα του να κάνει ερείπιο κάποιος έναν ωραίο χαρακτήρα αποπλανώντας αυτόν στο πονηρό είναι τόσο μεγάλη, ώστε θα ήταν προτιμότερο για τον υπεύθυνο αυτής, να ριχτεί στη θάλασσα σαν σκυλί με πέτρα γύρω από το λαιμό του.

(3) Από τους απλούς και ταπεινούς, οι οποίοι είναι μαθητές μου (S). «Λέει για αυτούς που έγιναν σαν τα παιδιά» (Ζ).

(4) «Δεν είπε ότι θα κρεμαστεί μυλόπετρα στο λαιμό του, αλλά ότι τον συμφέρει να υπομείνει αυτό, δείχνοντας ότι τον αναμένει άλλο κακό, χειρότερο από αυτό» (Χ). Ο πνιγμός του στη θάλασσα είναι λιγότερο φοβερός παρά η φωτιά για την οποία γίνεται λόγος στο σ. 8 ή η λίμνη της φωτιάς που αναφέρεται στο Αποκ. ιθ 20 (b). Αξιόλογη και η: Είναι προτιμότερο για αυτόν να υποστεί φοβερό και επονείδιστο θάνατο πριν γίνει ένοχος τέτοιας αμαρτίας (ρ).

(5) Ο μεγάλος πέτρινος μύλος, που γυρνάει το γαϊδούρι σε αντίθεση με τους χειρόμυλους στο Ματθ. κδ 41 (δ). Οι χειρόμυλοι ήταν σε συνηθισμένη χρήση και περιστρέφονταν από δύο γυναίκες, συνήθως δούλες της κατώτατης τάξης, οι οποίες κάθονταν ή ήταν γονατισμένες απέναντι μεταξύ τους και κάθε μία έπαιρνε με τη σειρά της την λαβή και έσπρωχνε την πέτρα

μέχρι το μισό της κυκλικής του στροφής, ώστε με το αλλεπάλληλο σπρώξιμο και των δύο η πέτρα συμπλήρωνε την όλη στροφή της (ο).

(6) Η ποινή δεν ήταν σε χρήση στους Ιουδαίους (S), αλλά ήταν συνηθισμένη στους Έλληνες και Ρωμαίους (δ). «Από τα γνωστά σε εμάς φανερώνει το αφόρητο της τιμωρίας... και έφερε στο προσκήνιο μία αισθητή τιμωρία, τον πνιγμό με μυλόπετρα» (X).

(7) Η βαθειά θάλασσα (g).

Ματθ.18,7 Ουαί⁽¹⁾ τῷ κόσμῳ⁽²⁾ ἀπὸ τῶν σκανδάλων⁽³⁾· ἀνάγκη⁽⁴⁾ γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· πλήν⁽⁵⁾ οὐαί⁽⁶⁾ τῶν ἀνθρώπων⁽⁷⁾ ἐκείνῳ δι' οὗ⁽⁸⁾ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.

Μετάφραση: Αλίμονο στον κόσμο από τα σκάνδαλα και τους πειρασμούς που οδηγούν στην αμαρτία. Διότι, όπως είναι τώρα η κατάσταση του διεφθαρμένου αυτού κόσμου, αναγκαστικά θα έλθουν οι πειρασμοί. Άλλ' όμως αλίμονο στον άνθρωπο εκείνο που γίνεται αιτία να έλθει ο πειρασμός.

(1) Το πρώτο αυτό ουαί είναι έκφραση συμπάθειας και όχι καταγγελίας και αποκήρυξης (S). «Έβαλε το αλίμονο, για να τους ξυπνήσει και να τους προκαλέσει αγωνία και να τους ετοιμάσει να είναι ξάγρυπνοι... και όχι μόνο δυσανασχετεί αλλά και διορθώνει και με το θρήνο και με την προφητεία ώστε να τους κάνει πάλι δικούς του» (X). Αλίμονο, πόση δηλαδή ψυχική βλάβη θα γίνει στον κόσμο από τα σκάνδαλα (δ).

(2) «Κόσμο λέει αυτούς που είναι στον κόσμο» (Z).

(3) «Τι είναι όμως τα σκάνδαλα; Τα εμπόδια του σωστού δρόμου» (X). «Ελεεινολογεί τον κόσμο για τα σκάνδαλα, διότι πρόκειται πολλά να πάθει από αυτά» (Z). Σκάνδαλα εδώ=λόγια ή έργα με τα οποία αυτοί που βλέπουν ή ακούνε ωθούνται στην αμαρτία (g).

(4) «Όταν όμως λέει ανάγκη, δεν λέει αυτά για να καταργήσει την ελευθερία της εξουσίας μας, ούτε την ελευθερία της προαίρεσής μας, ούτε περιορίζει τη ζωή σε κάποια πράγματα που συμβαίνουν αναγκαστικά, αλλά προλέγει αυτό που οπωσδήποτε θα συμβεί... Δεν φέρνει λοιπόν η προφητεία του τα σκάνδαλα... ούτε επειδή προείπε, για αυτό γίνεται, αλλά επειδή οπωσδήποτε επρόκειτο να γίνουν, για αυτό τα προείπε» (X).

«Είναι ανάγκη μεν να έλθουν τα σκάνδαλα... δεν είναι ανάγκη όμως να σκανδαλιστούν οι σπουδαίοι διότι έχουν το αυτεξούσιο της προαίρεσης. Διότι το να έλθουν μεν τα σκάνδαλα δεν εξαρτάται από εμάς· το να μη σκανδαλιστούμε όμως εξαρτάται οπωσδήποτε από εμάς» (Z). «Είναι ανάγκη να έλθουν τα σκάνδαλα... διότι η κακία των πονηρών δυνάμεων, η οποία

είναι αρχηγός της κακίας στους ανθρώπους, οπωσδήποτε ορμάει στο να ενεργήσει, μέσω κάποιων οργάνων, εναντίον των ανθρώπων του κόσμου» (Ω).

«Προαναγγέλλει ότι θα συμβούν με κάθε τρόπο και οπωσδήποτε εξαιτίας της κακίας αυτών που πρόκειται να παιδαγωγηθούν» (Κ). Εφόσον ο κόσμος είναι υπερπλήρης πειρασμών και η ανθρώπινη φύση τόσο ασθενής, γίνεται βέβαιο ότι μοιραία θα παρουσιάζονται περιστάσεις που θα ωθούν προς το κακό. Επιτρέπει όμως και ο Θεός τα σκάνδαλα.

«Διότι τα σκάνδαλα και διεγείρουν και κάνουν κάποιον πιο ενεργητικό και τον κεντρίζουν και όχι μόνον αυτόν που φυλάγεται, αλλά και αυτόν που παρασύρεται γρήγορα τον σηκώνουν· διότι τον καθιστούν περισσότερο ασφαλή και τον κάνουν πιο δύσκολο να νικηθεί» (Χ).

Με τα σκάνδαλα δοκιμάζονται και γνωρίζονται οι αγαθοί και πιστοί (δ). «Είναι μεν ανάγκη να έλθουν τα σκάνδαλα, αλλά δεν είναι ανάγκη να χαθεί κάποιος. Διότι μπορεί να αντιταχτεί στα σκάνδαλα» Θφ).

(5) Με έμφαση (b)= αλλά όμως (δ).

(6) Είναι μεν μοιραίο το να έλθουν τα σκάνδαλα, αλλά αυτό δεν αποδεικνύει, ότι αυτοί που τα προκαλούν είναι ανεύθυνοι (ρ). Τι κακή τύχη, τι όλεθρος επίκειται στον άνθρωπο, από τον οποίο το σκάνδαλο έρχεται (δ).

«Μη νομίσεις ότι υπάρχουν τα σκάνδαλα από κάποια φυσική προέλευση, ή ότι κατασκευάστηκαν και αναζητούν ανθρώπους μέσα από τους οποίους θα έλθουν. Διότι όπως ο Θεός δεν δημιούργησε το θάνατο, έτσι ούτε σκάνδαλα έφτιαξε, αλλά το αυτεξούσιο γέννησε σε κάποιους το σκάνδαλο, επειδή δεν θέλησαν να υπομείνουν τους κόπους για χάρη της αρετής» (Ω).

(7) «Το σκάνδαλο σπέρνεται μεν από το δαίμονα, αλλά από άνθρωπο τρέφεται και αυξάνει και μεταφέρεται, ο οποίος έχει προαίρεση κακή και διεφθαρμένη, τον οποίο και ελεεινολογεί εδώ, ως υπηρέτη του δαίμονα» (Ζ).

(8) Ή, το δι' οὗ χαρακτηρίζει τον σκανδαλοποιό «ως υπηρέτη του δαίμονα» (Ζ).

Ή, «συνηθίζει η Γραφή να λέει το δι' οὗ με την έννοια του υφ' οὗ» (Χ). Το δι' οὗ δηλαδή = υφ' οὗ (από τον οποίο).

Ματθ.18,8 ⁽¹⁾εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε ⁽²⁾, ἔκκοψον αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ ⁽³⁾· καλὸν σοὶ ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν ⁽⁴⁾ χωλὸν ἢ κυλλόν ⁽⁵⁾, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον ⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Κι αν το χέρι σου ή το πόδι σου, δηλαδή ένα πρόσωπο ή πράγμα που είναι πολύ στενά συνδεδεμένο μαζί σου και πολύ χρήσιμο σ' σένα, σου γίνει αφορμή να αμαρτάνεις, κόψ' το και ρίξ' το μακριά σου. Είναι καλύτερα για σένα να μπεις στην αιώνια ζωή κουλός ή κουτσός, παρά να ριχθείς στο αιώνιο πυρ με δύο χέρια ή δύο πόδια. Είναι δηλαδή προτιμότερο να υποστείς τη βαρύτερη θυσία στον κόσμο αυτό και να χωρισθείς από πράγματα ή πρόσωπα που σου είναι χρήσιμα σαν το χέρι σου ή το πόδι σου, παρά η προσκόλλησή σου σ' αυτά να σε ρίξει στην κόλαση.*

(1) Στους σ. αυτούς (8-9) οι αφορμές του σκανδάλου εδρεύουν στο ίδιο το άτομο που σκανδαλίζεται και για αυτό υπόκεινται στον έλεγχό του (S). Αυτός που δεν φροντίζει να αποφεύγει τις αφορμές στον εαυτό του για αμαρτίες, θα γίνει σκάνδαλο και στους άλλους και το αντίθετο (b).

(2) Ή, «δεν τα λέει αυτά για τα μέλη του σώματος, αλλά για φίλους, για τους συγγενείς, τους οποίους κατατάσσουμε στην ίδια θέση με τα αναγκαία μέλη του σώματος... Διότι τίποτα δεν είναι τόσο βλαβερό, όσο η πονηρή και βλαβερή συναναστροφή. Διότι όσα δεν μπορεί να τα κάνει η ανάγκη, μπορεί να τα κάνει η φιλία πολλές φορές και για βλάβη και για ωφέλεια» (X).

Ή, υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες γίνεται κάποιος στον εαυτό του αφορμή για αμαρτία. Όταν δηλαδή αφήνει το κατώτερο μέρος της φύσης του να κυριαρχεί πάνω στο ανώτερο μέρος του, το οποίο αποτελεί τον αληθινό άνθρωπο. Εάν λοιπόν πρόκειται να κάνει κάποιος επιλογή, αναμφίβολα είναι καλύτερο να θυσιάσει κάποιος τα πολυτιμότερα στοιχεία της ύπαρξής του, παρά να γίνει ένοχος αμαρτωλής διαγωγής, η οποία θα μπορούσε να επιφέρει ολοκληρωτική και ανεπανόρθωτη απώλεια του όλου ανθρώπου.

Θυσιάζουμε και τα πολυτιμότερα μέλη μας, για να αποφύγουμε το θάνατο του σώματος από αθεράπευτη μόλυνση, που προέρχεται από τα μέλη αυτά. Οφείλουμε να είμαστε έτοιμοι να θυσιάσουμε πράγματα πολύ μεγαλύτερης αξίας, προκειμένου να αποφύγουμε το θάνατο της ψυχής (p). Και οι δύο εκδοχές σοβαρές.

(3) Σύμφωνα με την πρώτη ερμηνεία:

«Αν κάποιου η φιλία σε βλάπτει, κόψε τον από σένα. Διότι αν πολλές φορές κόβουμε και τα μέλη μας, όταν αυτά δεν θεραπεύονται και καταστρέφουν και τα υπόλοιπα, πολύ περισσότερο πρέπει να κάνουμε αυτό στην περίπτωση των φίλων» (X).

«Αυτούς που θεωρούμε μέλη μας επειδή είναι πάρα πολύ κοντινοί μας και κατά κάποιο τρόπο μέλη μας, λόγω της πολλής οικειότητας είτε συγγενικής είτε από κάποια συνήθεια φιλική, δεν πρέπει να τους λυπηθούμε όταν βλάπτουν την ψυχή μας. Ας κόψουμε δηλαδή από πάνω μας σαν χέρι ή πόδι ή μάτι, πατέρα ή μητέρα που θέλουν να κάνουμε τα αντίθετα με τη θεοσέβεια και γιο ή κόρη που όσο εξαρτάται από αυτούς, μάς απομακρύνουν από την εκκλησία του Χριστού και την αγάπη του. Αλλά και αν η γυναίκα που αγκαλιάζουμε ή φίλος ισόψυχος γίνονται σε μας σκάνδαλα, ας μην τους λυπηθούμε, αλλά αφού τους κόψουμε από μας, ας τους ρίξουμε μακριά από την ψυχή μας σαν όχι δικούς μας, αλλά σαν εχθρούς της σωτηρίας μας» (Ω). Σύμφωνα με την άλλη εκδοχή: και για αυτό το πολυτιμότεο και απαραίτητο σε εμάς δεν πρέπει καθόλου να διστάσουμε, αλλά να το διώξουμε, αν συντελεί σε όλεθρο ψυχικό (δ). Όταν η θυσία, που αξιώνεται από την ηθική τάξη, είναι το ίδιο οδυνηρή, όσο και το κόψιμο κάποιου μέλους μας, δεν πρέπει να διστάζουμε για αυτήν (L).

(4) Έχει την ίδια σημασία με το αιώνια ζωή (ιθ 16,29,κε 46), στην οποία θα συμμετέχουν, όσοι θα μπουν στη βασιλεία των ουρανών (S). Αντιτίθεται με το «φωτιά η αιώνια» που ακολουθεί (b).

(5) Αυτό πρέπει να το πάρουμε ότι αναφέρεται στο χρόνο της νέκρωσης και όχι της δόξας. Διότι εκείνα τα μέλη, τα οποία περισσότερο νεκρώθηκαν ως προς την αμαρτία, αυτά περισσότερο θα λάμπουν με δόξα (b).

(6) Σύμφωνα με την πρώτη εκδοχή:

«Τους πονηρούς, και αν ακόμη είναι πάρα πολύ φίλοι σου, κόψε τους από τη φιλία... Διότι αν μιν μείνουν φίλοι, ούτε αυτούς θα κερδίσεις και θα χάσεις επιπλέον και τον εαυτό σου. Αν όμως τους κόψεις, θα καρπωθείς τη δική σου τουλάχιστον σωτηρία» (X).

«Για παράδειγμα ένας κουτσός σώζεται αν έχασε το πόδι (ας πούμε τον αδελφό του) και μόνος κληρονομεί τη βασιλεία του Θεού και κάποιος με ακρωτηριασμένο το χέρι σώζεται χωρίς να σώζεται ο πατέρας ή η μητέρα του, αλλά εκείνοι μιν χάνονται, ενώ αυτός χωρίζεται από εκείνους, για να τύχει μόνος των μακαρισμών. Έτσι πάλι και ένας μονόφθαλμος σώζεται αφού έκοψε το μάτι από το σπίτι του, την σύζυγο που πόρνευσε, έτσι ώστε να μην πάει στη γέεννα της φωτιάς έχοντας μαζί με τέτοιο μάτι δύο μάτια» (Ω).

Ματθ.18,9 καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός⁽¹⁾ σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοὶ ἐστὶ μονόφθαλμον⁽²⁾ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν⁽³⁾, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

Μετάφραση: Κι αν κάτι τόσο σπουδαίο σαν το μάτι σου σου γίνεται αφορμή αμαρτίας, βγάλ' το και ρίξ' το μακριά. Είναι καλύτερο για σένα να μπεις στην αιώνια ζωή μονόφθαλμος, παρά με δύο μάτια να ριχθείς στη γέεννα του πυρός. Είναι καλύτερο να χωρισθείς από πράγματα ή πρόσωπα που σου είναι χρήσιμα και πολύτιμα σαν το μάτι σου, παρά να ριχθείς στην κόλαση μαζί μ' αυτά.

(1) Κλιμακωτό, διότι το μάτι είναι πολυτιμότερο από το χέρι ή το πόδι. Συχνά όταν νικηθεί το σκάνδαλο από το ένα μέλος, ξεπηδά σκάνδαλο από άλλο μέλος (b).

(2) Μονόφθαλμος=αυτός που έχει ένα μόνο μάτι από τη γέννα ή από κάποιο άλλο ατύχημα ή περίπτωση (δ).

(3) «Επομένως από αυτά είναι φανερό, ότι αν και είναι ανάγκη να έλθουν τα σκάνδαλα, δηλαδή αυτοί που βλάπτουν, αλλά δεν είναι ανάγκη εμείς να βλαφτούμε. Διότι αν κάνουμε όπως είπε ο Κύριος, και κόψουμε από εμάς αυτούς που μας βλάπτουν, ακόμα και να είναι φίλοι, δεν θα βλαφτούμε» (Θφ).

Ματθ.18,10 Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε⁽¹⁾ ἐνὸς⁽²⁾ τῶν μικρῶν τούτων⁽³⁾· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν⁽⁴⁾ ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός⁽⁵⁾ βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου⁽⁶⁾ τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μετάφραση: Προσέχετε να μην περιφρονήσετε ούτε έναν απ' τους μικρούς αυτούς· διότι σας λέω ότι οι φύλακές τους ἄγγελοι είναι από εκείνους που έχουν πολλή παρρησία στο Θεό. Διότι είναι από εκείνους που στον ουρανό αποτελούν το άμεσο περιβάλλον και βλέπουν πάντοτε το πρόσωπο του Πατέρα μου, που είναι στους ουρανούς.

(1) Ἡ, αναφέρεται στους μικρούς στην ηλικία, οπότε=οι ώριμοι άνδρες συχνά εκδηλώνουν αγερωχία απέναντι στα παιδιά και δεν λογαριάζουν αυτά ούτε τιμούν αυτά (b).

Ἡ, αναφέρεται στους άσημους και ταπεινούς, αλλά πιστούς· «που οι πολλοί τούς νομίζουν μικρούς, τους ευκαταφρόνητους» (X), στην πραγματικότητα όμως «είναι μεγάλοι για το Θεό» (Z).

(2) «Δεν λέει για πολλούς μόνο, αλλά έστω και για έναν» (X). «Αν λοιπόν έναν από αυτούς δεν πρέπει να καταφρονεί, ούτε δύο οπωσδήποτε, ούτε περισσότερους» (Z).

(3) Πολλοί νεώτεροι ερμηνευτές μικρούς θεωρούν εδώ τους μικρούς στην ηλικία. Έτσι ο ρ: επανέρχεται στην κύρια ιδέα των μικρών παιδιών και ειδικά στην ιδέα της μεγάλης ενοχής, η οποία προέρχεται από το σπρώξιμο κάποιου παιδιού στην αμαρτία. Δεν πρέπει ούτε για

μια στιγμή να νομίσουμε, ότι η ώθηση στο κακό ενός μικρού παιδιού δεν είναι κάτι πολύ σοβαρό, ότι ένα μικρό παιδί δεν πρέπει να υπολογίζεται.

Διαφορετικά ερμηνεύουν οι Χ., Ζ. «μικρούς εννοεί αυτούς που θεωρούνται μικροί σύμφωνα με την αντίληψη των πολλών». «Τους φτωχούς, τους αγνώστους, τους ασήμαντους» (Σχ.π.). Και οι δύο εκδοχές σοβαρές. Με τα συμφραζόμενα πιο πολύ ταιριάζει η πρώτη.

(4) Ή, «από εδώ είναι φανερό ότι οι δίκαιοι έχουν φύλακες αγγέλους. Διότι λέει ο Δαβίδ «θα περικυκλώσει άγγελος Κυρίου εκείνους που τον φοβούνται και θα τους σώσει».

Ή, οι άγγελοι φροντίζουν για τα μικρά παιδιά και για το σώμα και για την ψυχή τους και τόσο πιο πολύ, όσο αυτά δεν είναι σε θέση να προστατεύσουν τον εαυτό τους. Οι ώριμοι άνθρωποι έχουν και αυτοί τους φύλακες αγγέλους τους, αλλά από κάποια άποψη αφήνονται περισσότερο και στους εαυτούς τους (b).

(5) Όλο το χρόνο, χωρίς διακοπή δηλαδή (δ).

(6) Οι άγγελοι αυτοί βλέπουν το πρόσωπο του Πατέρα, δηλαδή αποτελούν την αυλή του ουρανού (L)· είναι οι αυλικόι του Θεού. «Το πρόσωπο του Πατέρα μου, με την έννοια, τον πατέρα μου» (Ζ). «Εδώ δεν μιλά μόνο για αγγέλους, αλλά για αγγέλους που υπερέχουν» (Χ). Είναι «άγγελοι που έχουν τέτοιο θάρρος απέναντι στο Θεό ώστε παντοτινά να βλέπουν το Θεό στον ουρανό» (Ζ). «Στεκόμενοι μπροστά του» (Θφ).

«Όταν λέει το πρόσωπο του Πατέρα μου, δεν εννοεί τίποτα άλλο παρά το μεγαλύτερο θάρρος και την πολλή τιμή» (Χ).

Το να βλέπουν το πρόσωπο του Θεού συνέχεια είναι μεταφορική έκφραση σύμφωνα με αυτά που επικρατούσαν στις ανατολικές αυλές· σημαίνει να απολαμβάνουν πλούσια τη θεία εύνοια, ακριβώς όπως αυτοί που βρίσκονται πολύ κοντά προς τον μονάρχη, οι οποίοι απολαμβάνοντας την ειδική εύνοιά του, έχουν απεριόριστη την ελεύθερη είσοδο και παρουσίαση σε αυτόν. Δες και Λουκ. α 19. «ο Γαβριήλ, που βρίσκομαι δίπλα στο Θεό» (S).

Σε αυτούς λοιπόν τους αρχαγγέλους έχει ανατεθεί από το Θεό η φροντίδα των μικρών αυτών και αυτό δείχνει, τι αξία έχουν αυτοί μπροστά στο Θεό για το απλό και άκακο και αφελές (δ).

Ματθ.18,11 ⁽¹⁾ ἦλθε γὰρ ⁽²⁾ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι ⁽³⁾ τὸ ἀπολωλὸς ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Αλλά κι ο ίδιος ο Θεός ενδιαφέρθηκε άμεσα για τους μικρούς αυτούς. Διότι ο υιός του ανθρώπου στάλθηκε από τον Θεό και ήλθε στον κόσμο για να τους σώσει, και μαζί μ' αυτούς να σώσει και ολόκληρο το ανθρώπινο γένος, που εξαιτίας της αμαρτίας ήταν χαμένο για τον Θεό.

(1) Ο σ. παραλείπεται από τον σιναϊτικό, βατικανό και άλλους σοβαρούς κώδικες και θεωρήθηκε ως γλώσσα που μπήκε στο κείμενο από το Λουκ. ιθ 10 (p.S). Χωρίς αυτόν όμως η σειρά του λόγου πάσχει και γίνεται απότομα η μετάβαση από τον σ. 10 στον 12 (δ).

(2) Απόδειξη αυτής της αξίας των μικρών για το Θεό είναι ο ερχομός μου στον κόσμο για να αναζητήσω και να σώσω το χαμένο (δ).

(3) «Τους ασήμαντους αδελφούς τους παρουσιάζει ότι είναι άξιοι σεβασμού και από το δικό του θέλημα και το πάθος. Διότι όταν λέει ήλθε ο υιός του ανθρώπου να σώσει το χαμένο, φανερώνει και τον σταυρό» (Χ). «Έγινα άνθρωπος για να σώσω αυτούς που ήταν χαμένοι πριν. Και αν εγώ τόσο φρόντισα για αυτούς, πώς εσείς θα τους περιφρονήσετε;» (Ζ).

(4) Το ανθρώπινο γένος ήταν μάζα για απώλεια, στην οποία συμπεριλαμβάνονταν και αυτά ακόμη τα παιδιά που είχαν αγαθότερες διαθέσεις, λόγω του προπατορικού αμαρτήματος. Αλλά ολόκληρη αυτή η μάζα απολυτρώθηκε (b). Ή, εφόσον μικρούς θα δεχτούμε τους ταπεινούς αδελφούς, απολωλός=αυτοί που από ασθένεια αποσκίρτησαν από την ποιμήνη του Κυρίου, οι οποίοι για την απλότητα και ακακία εύκολα παρασύρονται από τους απατεώνες (δ).

Ματθ.18,12 Τί ὑμῖν δοκεῖ⁽¹⁾; ἐὰν γένηταιί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν⁽²⁾ πρόβατα καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα⁽³⁾ ἐπὶ τὰ ὄρη⁽⁴⁾, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον;

Μετάφραση: Βέβαια ο Θεός φροντίζει για όλους. Ιδιαίτερως όμως προνοεί γι' αυτούς που έγιναν μικροί σαν τα παιδιά. Φροντίζει λοιπόν όπως και οι ποιμένες για τα πρόβατά του. Τί νομίζετε εσείς; Εάν ένας άνθρωπος συμβεί να έχει εκατό πρόβατα και χαθεί το ένα απ' αυτά, δεν θα αφήσει τα ενενήντα εννέα πάνω στα βουνά και δεν θα τρέξει να αναζητήσει το χαμένο πρόβατο;

(1) Χαριτωμένο παράδειγμα του σχήματος: Ανακοίνωση (b). Η σχέση του σ. με τα προηγούμενα και η κύρια έννοιά του έχουν ως εξής: Ο Θεός φροντίζει για τους πιστούς που στράφηκαν και έγιναν σαν τα παιδιά όπως και ένας ποιμένας φροντίζει για τας πρόβατά του. Εάν ένας από τους πιστούς αυτούς χαθεί, θα καταβάλλει κάθε φροντίδα, για να ξαναβρεί αυτόν και θα χαρεί πολύ εάν πετύχει αυτό. Εάν όμως ο Θεός τόσο πολύ φροντίζει για να

ξαναβρεί το χαμένο και παραπλανημένο, πόσο φοβερά θλιβερό είναι το να γίνεται κάποιος αίτιος μιας τέτοιας παραπλάνησης; (p).

«Αν λοιπόν ο Θεός τόσο χαίρεται για το μικρό που βρέθηκε, πώς εσύ περιφρονείς αυτούς που είναι τόσο σπουδαίοι για το Θεό, ενώ θα έπρεπε και τη ζωή σου να δώσεις για έναν από αυτούς τους μικρούς;» (X).

(2) Οσοδήποτε μεγάλος και αν είναι ο αριθμός, ο καλός ποιμένας δεν θα ανεχτεί ούτε ενός την απώλεια (S), μολονότι η απώλεια ενός σε τόσο μεγάλο αριθμό γίνεται ευκολότερη (b).

(3) «Δεν μπόρεσε η σωτηρία τόσων πολλών να επισκιάσει το χαμό του ενός» (X).

(4) Συνδέεται ή με το αφήσει=τα πρόβατα παρουσιάζονται να βόσκουν σε λιβάδια που είναι σε ψηλούς τόπους (S) ή με το πορευθείς=για να δείξει το δύσκολο και επίπονο της αναζήτησης (δ). Και οι δύο εκδοχές σοβαρές. Από τους παλαιότερους κώδικες υποστηρίζεται η πρώτη.

Ματθ.18,13 καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν⁽¹⁾ αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει⁽²⁾ ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον⁽³⁾ ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι αν συμβεί να το βρει, σας διαβεβαιώνων ότι χαίρεται γι' αυτό περισσότερο παρά για τα ενενήντα εννέα που δεν έχουν χαθεί.*

(1) Και αν συμβεί να το βρει. Η εύρεση του αμαρτωλού λοιπόν είναι κάτι ενδεχόμενο και όχι βέβαιο και ενώπιον του Θεού= Εάν συμβεί. Η χάρη δεν ενεργεί καταναγκαστικά (b). Εάν δεν συνεργαστεί ο άνθρωπος δεν φέρνει αίσιο αποτέλεσμα (δ).

(2) «Όταν βρει το πλανημένο, χαίρεται πάρα πολύ με την εύρεση και σωτηρία του» (X).

(3) «Και από το ότι εγκατάλειψε τα σωσμένα για αυτό και από το ότι χάρηκε πιο πολύ για αυτό, έδειξε πόσο πολλή είναι η φροντίδα του για αυτό» (X). Χαίρεται λες και το ότι το ξαναβρήκε αποτελεί μέγα κέρδος. Αυτό όμως αποδεικνύει τη μεγάλη αγάπη του Θεού που συγχωρεί τους αμαρτωλούς (p).

(4) «Διότι δεν χαιρόμαστε τόσο πολύ για όσα με ασφάλεια έχουμε, όσο για αυτό που ξαναβρήκαμε μετά από απώλεια· διότι εκείνα μεν επειδή τα έχουμε πάντα, δεν αισθανόμαστε τόσο τη χαρά· αυτό όμως χάνοντάς το, λυπηθήκαμε πολύ ως ζημιωμένοι, και έπειτα βρίσκοντάς το, χαιρόμαστε πάρα πολύ ως κερδισμένοι» (Z).

Ματθ.18,14 ⁽¹⁾οὕτως⁽²⁾ οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν⁽³⁾ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Μετάφραση: Ἐτσι ο Θεός Πατέρας σας που είναι στους ουρανοὺς δεν θέλει να χαθεῖ οὔτε ἓνας ἀπὸ τοὺς μικροὺς αυτοὺς. Εάν λοιπὸν ο Θεός δεν θέλει να χαθεῖ κανεῖς ἀπὸ τοὺς μικροὺς, και ἀντίθετα χαίρεται ὅταν αὐτός βρεθεῖ και σωθεῖ, δεν ἔχετε χρέος κι εσεῖς να μην περιφρονεῖτε οὔτε ἓναν ἀπὸ τοὺς μικροὺς αυτοὺς;

(1) Η εφαρμογή βρίσκεται πλήρως εναρμονισμένη με την αρχή. Ο Θεός δεν θέλει ἓνας ἀπὸ τοὺς μικροὺς αυτοὺς να χαθεῖ οριστικά. Πρέπει λοιπὸν να σπεύδουμε για να τοὺς βρούμε, ὅταν συμβεῖ να παραπλανηθοῦν (L).

(2) Τέλος καταλληλότατο για παραβολή (δες και κ 16 κλπ), που συναντιέται και στο Λουκά (L).

(3) Ἐκφραση σημιτική (L). «Με την ἔννοια «στον πατέρα σας»· εἶναι ιδιωματικός και αὐτός ο λόγος» (Z).

Ματθ.18,15 ⁽¹⁾Εάν δὲ ἀμαρτήσῃ εἰς σὲ⁽²⁾ ὁ ἀδελφός⁽³⁾ σου, ὕπαγε⁽⁴⁾ καὶ ἔλεγξον⁽⁵⁾ αὐτὸν μεταξύ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου⁽⁶⁾. εάν σου ἀκούσῃ⁽⁷⁾, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Ἀπὸ το ενδιαφέρον λοιπὸν αὐτό του Θεοῦ για κάθε χαμένο πρόβατό του διδαχθεῖτε κι εσεῖς πὺς πρέπει να φέρεσθε σε κάθε ἀδελφὸ σας που παραπλανήθηκε. Εάν δηλαδή σου φταίξει σε κάτι ο ἀδελφός σου, πηγαινε και υπόδειξέ του το φταίξιμό του αὐτό ιδιαιτέρως, μεταξύ σας εσύ κι ἐκεῖνος μόνο, χωρίς να εἶναι παρὼν κανένας ἄλλος. Εάν σε ἀκούσει και ἀναγνωρίσει το σφάλμα του, κέρδισες τον ἀδελφὸ σου.

(1) Ο τρόπος με τον οποίο ο Θεός μεταχειρίζεται το χαμένο πρόβατο, οδηγεῖ και στον τρόπο, με τον οποίο και κάθε ἄνθρωπος οφεῖλει να φέρεται στον πλανημένο ἀδελφὸ του (ρ). «Επειδὴ μίλησε πολὺ αὐστηρὰ ἐναντίον αὐτῶν που σκανδαλίζουν και τοὺς φόβισε ἀπὸ παντού» (X), «μεταβαίνει λοιπὸν και στους σκανδαλισμένους και προστάζει να μην αμελοῦν αὐτοὺς που προκάλεσαν το σκάνδαλο» (Z).

(2) Ο σιναῖτικός και ο βατικανός κώδικας και ἀπὸ τοὺς Πατέρες οἱ Β., Κ. και Ω., παραλείπουν αὐτό. Δεν πρόκειται παρ' ὅλα αὐτὰ ἐδὼ ἀπολύτως για ἀμαρτία, ἀλλὰ για την ἀμαρτία στον ἀδελφὸ, για την οποία αὐτός που ἔπαθε ἔχει δικαίωμα ικανοποίησης (δ). Αὐτό ἄλλωστε φαίνεται και ἀπὸ το παράλληλο χωρίο του Λουκά.

(3) Είναι αξιοσημείωτο, ότι πρόκειται εδώ για αδελφό, δηλαδή για μαθητή του Χριστού. Οι άλλοι δεν έχουν την ίδια γνώση σχετικά με την αμαρτία και ο έλεγχος δεν θα φαινόταν σε αυτούς να έχει τη θέση του (L).

(4) «Δεν οδηγεί εκείνον που προξένησε τη λύπη, αλλά οδηγεί προς αυτόν εκείνον που λυπήθηκε. Επειδή δηλαδή εκείνος που έχει κάνει την αδικία δεν θα ήταν δυνατόν εύκολα να έλθει να απολογηθεί επειδή θα ντρεπόταν και θα κοκκίνιζε, οδηγεί αυτόν προς εκείνον» (X). Όπως ο Θεός αναζητά το χαμένο, έτσι και αυτός οφείλει να επιχειρήσει, να ζητήσει και να βρει τον πλανημένο αδελφό (p).

(5) «Δεν λέει κατηγορήσε, ούτε μάλωσε ούτε απαίτησε τιμωρίες και ευθύνες, αλλά έλεγξε, το οποίο δεν σημαίνει κάτι άλλο παρά υπενθύμισε το αμάρτημα, πες σε αυτόν αυτά που έπαθες από αυτόν» (X) «θύμισέ του ότι σκανδάλισε· δίδαξε, ότι αδίκησε, αλλά αδελφικά και διορθωτικά και όχι εχθρικά και με επίπληξη» (Z).

Δες Λευϊτ. ιθ 17 «με έλεγχο θα ελέγξεις τον πλησίον σου και δεν θα πάρεις πάνω σου αμαρτία εξαιτίας του». Εκφράζεται το ίδιο παράγγελμα, αλλά προ παντός, για να απαλλαγεί κάποιος από τη δική του ευθύνη ως συνένοχος λόγω ανοχής της παρεκτροπής του πλησίον. Ενώ εδώ ο Κύριος αποβλέπει ιδιαίτερα στη σωτηρία του πλησίον (L).

«Γιατί όμως διατάζει να κάνει αυτός τον έλεγχο και όχι άλλος; Διότι θα ανεχόταν αυτόν να τον ελέγξει με μεγαλύτερη ανεκτικότητα, αυτόν που τον αδίκησε, που τον λύπησε, που τον έβλαψε... Διότι όταν αυτός που οφείλει να απαιτήσει την τιμωρία του, αυτός φαίνεται να φροντίζει για τη σωτηρία του, θα μπορέσει περισσότερο από όλους να τον κάνει να νιώσει ντροπή βλέποντας ότι αυτό δεν γίνεται για τιμωρία αλλά για διόρθωση» (X).

(6) «Δίνει εντολή ο έλεγχος να γίνεται μόνο μεταξύ των δύο, ώστε να μην γίνει η κατηγορία βαρύτερη με την μαρτυρία των περισσότερων και, αφού γίνει έτσι εκείνος θρασύτερος, να παραμείνει δυσκολοδιόρθωτος» (X).

Εκθέτει τις διάφορες μεθόδους, τις οποίες πρέπει να υιοθετεί ο Χριστιανός, όταν ο αδελφός του αμάρτησε σε αυτόν. Πρώτον κατ' ιδίαν έλεγχος, χωρίς κανέναν άλλον παρόντα εκτός από αυτόν που αδίκησε και τον αδικημένο. Στη συνέχεια ένας ή και δύο επί πλέον καλούνται να παραστούν σύμφωνα με το Δευτερ. ιθ 15 (p).

(7) «Εάν πειστεί σε σένα όταν τον διορθώνεις» (Z) «εάν κατηγορήσει τον εαυτό του, εάν πειστεί ότι αμάρτησε» (X).

(8) «Κέρδισες μεγάλο κέρδος, τον ίδιο τον αδελφό σου... Διότι πριν ζημιωνόσουν με αυτόν, αφού λόγω του σκανδάλου αποσχιζόταν από την αδελφική σου σχέση, το οποίο είναι μεγάλη ζημιά στους αληθινά αδελφούς» (Z).

«Είναι κοινή η ζημιά από την έχθρα. Διότι δεν είπε, κέρδισε εκείνος τον εαυτό του μόνο, αλλά και εσύ κέρδισες αυτόν· με αυτά έδειξε ότι και αυτός και εκείνος ζημιωνόντουσαν πριν από αυτό, ο μεν τον αδελφό, ενώ ο άλλος τη σωτηρία του» (Χ). Επέστρεψες τον αδελφό σου στο καθήκον και κέρδισες αυτόν για την υπηρεσία του Χριστού και εσένα του ιδίου (ο).

Ματθ.18,16 ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ⁽¹⁾, παράλαβε μετὰ σοῦ⁽²⁾ ἕτι ἓνα ἢ δύο⁽³⁾, ἵνα⁽⁴⁾ ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν⁽⁵⁾ σταθῇ⁽⁶⁾ πᾶν ῥῆμα⁽⁷⁾.

Μετάφραση: *Εάν όμως δεν ακούσει, πάρε μαζί σου ακόμη έναν ή δύο, για να μπορεί να αποδειχθεί κάθε υπόθεση που θα εξετασθεί και θα κριθεί, αφού θα βεβαιώνεται από το στόμα δύο ή τριών μαρτύρων.*

(1) Εάν δεν παραδεχτεί το αδίκημά του και δεν θελήσει να συμφιλιωθεί μαζί σου (α). «Εάν δεν πείθεται και δείχνει σκληρότητα... όσο αναιδέστερος και θρασύτερος είναι, τόσο περισσότερο εμείς πρέπει να σπεύδουμε στη θεραπεία και όχι στην οργή και την αγανάκτηση. Διότι και ο γιατρός όταν δει να είναι ανυποχώρητη η ασθένεια, δεν εγκαταλείπει την προσπάθεια ούτε δυσανασχετεί, αλλά τότε προετοιμάζεται περισσότερο, το οποίο και εδώ προστάζει να κάνουμε» (Χ).

(2) «Επειδή μόνος φάνηκες ασθενέστερος, γίνε δυνατότερος με την προσθήκη και άλλου» (Χ).

(3) «Πάρε μαζί σου πάλι όχι πολλούς, έτσι ώστε εκείνος να μη γίνει πάλιν σκληρότερος θεωρώντας ότι ρεζιλεύεται, αλλά πάρε έναν ή δύο βοηθούς» (Ζ). Πάρε μαζί σου έναν ή δύο, για να προτρέψουν αυτόν και για να είναι μάρτυρες για το ότι κατέβαλες φροντίδες για αποκατάσταση φιλικών σχέσεων (α).

(4) Το χωρίο από το Δευτ. ιθ 15.

(5) Οι δύο ή τρεις μάρτυρες είναι ο αδικημένος Χριστιανός και ο ένας ή οι δύο, τους οποίους παίρνει μαζί του. Η περίπτωση δεν κρίνεται από αυστηρά νομική πλευρά, διότι σε αυτήν την περίπτωση το αδικημένο πρόσωπο, δεν θα μπορούσε να ληφθεί ως μάρτυρας ενώπιον του δικαστηρίου (α).

(6) «Δηλαδή να βεβαιωθεί» (Ζ). «Έχεις ικανοποιητική μαρτυρία, λέει, ότι έπραξες ό,τι εξαρτιόταν από εσένα, ότι δεν παρέλειψες τίποτα από αυτά που όφειλες να κάνεις» (Χ), «αφού πρώτα μεν πήγες μόνος, και έπειτα πήρες και άλλους μαζί σου» (Ζ).

(7) Καθετί που αμφισβητείται (g). Ή, λιγότερη πιθανή ερμηνεία, να στηριχθεί κάθε δικαστική απόφαση (δ).

Ματθ.18,17 ἔὰν δὲ παρακούσῃ⁽¹⁾ αὐτῶν, εἶπε τῇ ἐκκλησίᾳ⁽²⁾· ἔὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης⁽³⁾.

Μετάφραση: *Εάν όμως παρακούσει και σ' αυτούς, πες το αδίκημά του στην Εκκλησία. Κι αν ακόμη και στην Εκκλησία παρακούσει, μην τον θεωρείς πλέον ως αληθινό μέλος της Εκκλησίας, αλλά να τον θεωρείς όπως τον ειδωλολάτρη και τον τελώνη.*

(1) Αρχική σημασία: ακούω βιαστικά ή με αμέλεια ή εσφαλμένα, έπειτα, δεν θέλω να ακούσω, αμελώ να ακούσω, και εδώ, δεν πείθομαι (g).

(2) Η κοινωνία των μαθητών του Χριστού σε κάποιο τόπο (a). Στο Ματθ. ιστ 18 η λέξη σήμαινε τους ακόλουθους του Χριστού κατά την διάκρισή τους από την ιουδαϊκή συναγωγή (S). Εννοείται ότι με το «στην εκκλησία» συνυπονοούνται και οι αρχηγοί της εκκλησίας» (Z), «οι πρόεδροί της» (X), όχι όμως και αποκλειστικά αυτοί. Η εκκλησία αντιτίθεται στους δύο ή τρεις, με τον ίδιο τρόπο που και οι δύο ή τρεις, αντιτίθενται στον έναν. Στους Ιουδαίους 10 άνθρωποι θεωρούνται ότι αποτελούν εκκλησία ή δημόσια συνέλευση για κρίση ιδιωτικών αμφισβητήσεων (b). «Στην εκκλησία, δηλαδή σε περισσότερους» (Σχ).

Η χρήση του άρθρου «στην εκκλησία» σημαίνει την επιμέρους εκκλησία στην οποία ανήκουν τα πρόσωπα που έχουν τη διαφορά (o). Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: η λέξη εκκλησία εδώ σημαίνει την ιουδαϊκή συνέλευση και πιθανώς την τοπική συνέλευση, τους πρεσβύτερους και το πλήρωμα της συναγωγής του τόπου, όπου ζουν τα πρόσωπα με την διαφορά (p). Η εδώ παρέμβαση της εκκλησίας αποτέλεσε πέτρα σκανδάλης για πολλούς από τους κριτικούς (L), που είδαν εδώ ανάπτυξη των λόγων του Χριστού σύμφωνα με μεταγενέστερη οργάνωση της εκκλησίας (S).

Δεν μπορεί κάποιος παρ' όλα αυτά να μην συμφωνήσει, ότι ο Κύριος νομοθετεί τώρα όχι αποβλέποντας στις ανάγκες του παρόντος, αφού για αυτές θα μπορούσαν να αναφερθούν άμεσα σε αυτόν, αλλά προβλέποντας τις ανάγκες του μέλλοντος, όταν οι πιστοί του θα σχημάτιζαν κοινωνία αφοσιωμένη σε αυτόν και πειθαρχημένη στη διδασκαλία του. Την πρόβλεψη αυτή δεν θα απέκλειε κάποιος ούτε από άνθρωπο απλώς και μόνο λογικού (L).

(3) «Δηλαδή οι πάρα πολύ καταδικασμένοι» (Σχ). Εξόχως εκπληκτικός λόγος που βγαίνει από το στόμα του Ιησού, ο οποίος καταδεχόταν και συμπαθούσε τους τελώνες και αμαρτωλούς. Δες Ματθ. θ 10, ια 19, κα 31 (S).

Αλλά ο Χριστός δειχνόταν καλοσυνάτος σε αυτούς, για να επιστραφούν αυτοί και να σωθούν. Ενώ εδώ η Εκκλησία περιγράφεται ως ξεχωριστή και διακεκριμένη κοινωνία, και μάλιστα τέτοια σαν αυτήν που αποτελούσαν και οι Ιουδαίοι απέναντι στον ειδωλολατρικό

κόσμο, ο οποίος δεν συμμετείχε στην πίστη τους, και απέναντι στους τελώνες, οι οποίοι ατίμαζαν το ιουδαϊκό όνομα μπροστά στους εθνικούς (L).

«Ας μην έχει λοιπόν κοινωνία (σχέση) με σένα, διότι είναι αθεράπευτος. Έβαλε μαζί τους εθνικούς, τους άπιστους και τους τελώνες, επειδή ήταν φιλοχρήματοι και ασυμπαθείς και άδικοι» (Ζ). Ο Χριστιανός μαθητής, που αρνείται να συμφιλιωθεί με τον αδελφό του Χριστιανό πρέπει να μην θεωρείται ως αληθινό μέλος της χριστιανικής κοινωνίας (α). Κάθε ιδιαίτερη και αδελφική οικειότητα με αυτόν πρέπει να σταματήσει (ο).

Στιχ. 18-20. Η εξουσία της αφέσεως στους αποστόλους. Η δύναμη της κοινής προσευχής.

Ματθ.18,18 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν⁽¹⁾, ὅσα ἐὰν δέσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ⁽²⁾.

Μετάφραση: Αληθινά σας λέω, όσα αμαρτήματα δέσετε και τα κηρύξετε ασυγχώρητα πάνω στη γη, θα είναι δεμένα και ασυγχώρητα και στον ουρανό από μένα και τον Πατέρα μου· και όσα λύσετε και συγχωρήσετε πάνω στη γη, θα είναι λυμένα και συγχωρημένα στον ουρανό από μένα και τον Πατέρα μου.

(1) Η εξουσία, που δόθηκε στον Πέτρο στο ιστ 19, παρέχεται και στους υπόλοιπους μαθητές, που θεωρούνται ως εκκλησία (S). Το δικαίωμα για το οποίο γίνεται λόγος παρέχεται τώρα στην όλη εκκλησία (F). Είναι αλήθεια, ότι την εξουσία αυτή κατέχει η Εκκλησία. Αλλά σύμφωνα με τον σ. εμπιστεύθηκε ο Κύριος αυτήν σε αυτούς προς τους οποίους τώρα μιλάει, δηλαδή στους Αποστόλους (L).

(2) «Η έννοια του ρητού είναι η εξής, ότι δηλαδή ό,τι εσείς στη γη αποφασίσετε, αυτό και ο Θεός στον ουρανό θα το επικυρώσει, είτε τους κόψετε από την εκκλησία ως αθεράπευτους, είτε ύστερα τους δεχτείτε όταν μετανοήσουν» (Ζ).

Λιγότερο πιθανή η: το δικαίωμα του να δένει ή να λύνει παρέχεται στον αδικημένο και λυπημένο Χριστιανό. Έτσι ερμηνεύουν ο Αυγουστίνος και εν μέρει και ο Χ. («Και δεν είπε στον προϊστάμενο της Εκκλησίας, δέσε αυτόν, αλλά εάν δέσεις αυτόν, αναθέτοντας στον ίδιο τον αδικημένο το παν»).

«Δεν λέω αυτό για τους προέδρους της εκκλησίας, αλλά για τον ίδιο που προκάλεσε αυτόν που αμάρτησε ώστε να συμφιλιωθούν· ότι δηλαδή ό,τι δέσει αυτός, όταν εκείνος δεν πείθεται, μένει άλυτο και τον δένει και με την εδώ τιμωρία και με την εκεί κόλαση» (Σχ).

«Διότι όχι μόνο όσα λύνουν οι ιερείς είναι λυμένα, αλλά όσα και εμείς οι αδικημένοι ή δένουμε ή λύνουμε, και εκείνα είναι δεμένα ή λυμένα» (Θφ). Το χωρίο, ενώ προηγουμένων χρησιμοποιούνταν ενικός, εκφέρει τον λόγο σε πληθυντικό, το οποίο είναι πολύ αξιοσημείωτο. Το λιγότερο η χρήση του πληθυντικού σημαίνει, ότι το δικαίωμα δεν δόθηκε σε κάθε έναν χριστιανό ξεχωριστά (L).

Η εκκλησία έχει την εξουσία του αφορισμού ή του αναθέματος, το οποίο είναι χωρισμός από την κοινωνία των μυστηρίων και των πιστών, λόγω βαρέων αμαρτημάτων ή αίρεσης (δ). Δες Α΄ Κορ. ε 4, όπου ο Παύλος για τον αιμομίκτη της Κορίνθου «συγκρότησε δικαστήριο γεμάτο φρίκη. Διότι πρώτα τους συγκέντρωσε όλους στο όνομα του Κυρίου. Έπειτα έβαλε μέσα και τον εαυτό του με τη χάρη του Πνεύματος. Και έδειξε ότι και ο ίδιος ο Δεσπότης κάθεται πρώτος» (Θτ).

Ματθ.18,19 Πάλιν⁽¹⁾ αμήν λέγω υμῖν ὅτι ἐάν δύο⁽²⁾ ὑμῶν⁽³⁾ συμφωνήσωσιν⁽⁴⁾ ἐπὶ τῆς γῆς⁽⁵⁾ περὶ παντός πράγματος⁽⁶⁾ οὗ ἐάν αἰτήσωνται⁽⁷⁾, γενήσεται αὐτοῖς⁽⁸⁾ παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Πάλι σας διαβεβαιώνω ότι εάν δύο από σας συμφωνήσουν πάνω στη γη για κάθε πράγμα που θα ζητήσουν στην προσευχή τους, θα τους το κάνει ο Πατέρας μου που είναι στους ουρανούς.

(1) Με το πάλιν συνδέει το «αλήθεια σας λέω» του παρόντος στίχου με το αντίστοιχο του προηγούμενου σ. (ρ). Χρησιμοποιείται εδώ επιτακτικά (b).

(2) Ο σύζυγος και η σύζυγος. Μεγάλη η δύναμη της ενωμένης πίστης (b). «Αν όμως οι δύο, πολύ μάλλον οι περισσότεροι» (Z).

(3) «Από εσάς τους ενάρετους που δείχνετε τον ευαγγελικό τρόπο ζωής» (X).

(4) «Αφού απείλησε εκείνα (τα παραπάνω) για τη φιλονικία, εδώ αναφέρει τα μεγάλα έπαθλα της συμφωνίας, αφού βέβαια αυτοί που συμφωνούν και τον Πατέρα πείθουν για όσα ζητούν, και τον Χριστό έχουν στη μέση» (X). Το «θα συμφωνήσουν» εκφράζει αδελφική συμφωνία, ώστε μαζί να ζητήσουν κάτι με κοινή προσευχή, η οποία είναι η ύψιστη έκφραση της αδελφικής σχέσης (δ).

(5) Στη γη-στους ουρανούς. Η ίδια αντίθεση και στο σ. 18 (b).

(6) Κάθε πράγμα που έχει πνευματικό σκοπό (δ). Διότι εδώ «με αυτούς που συμφωνούν εννοούνται όχι αυτοί που μαζεύονται για κακό, αλλά για αγαθό... Διότι συμφώνησαν και ο Άννας και ο Καϊάφας, αλλά με τρόπο άξιο κατηγορίας» (Θφ).

(7) Προτροπή και ενθάρρυνση για προσευχή με το λόγο ότι η συμφωνία και του μικρότερου αριθμού πιστών στα αιτήματα προς τον Θεό θα εισακουστεί ασφαλώς (a).

(8) Ο σύνδεσμος με τα παραπάνω: Ο Θεός είναι βέβαιο, ότι θα επικυρώσει την απόφαση της εκκλησίας για το δέσιμο ή λύσιμο, διότι ακούει την προσευχή, την οποία με συμφωνία θα απευθύνουν σε αυτόν έστω και δύο μόνο μέλη της εκκλησίας (p).

Ματθ.18,20 οὐ⁽¹⁾ γάρ⁽²⁾ εἰσι δύο ἢ τρεῖς⁽³⁾ συναγμένοι εἰς τὸ ἑμὸν ὄνομα⁽⁴⁾, ἐκεῖ εἰμι⁽⁵⁾ ἐν μέσῳ⁽⁶⁾ αὐτῶν⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Διότι όπου είναι δύο ή τρεις συναγμένοι για μένα και για σκοπούς σύμφωνους με το θέλημά μου, εκεί είμαι κι εγώ μεταξύ τους, για να τους εισακούω, να τους εμπνέω, να τους οδηγώ και να τους προστατεύω.

(1) «Λέει «οὐ αντί για το όπου» (Z).

(2) Ο σ. εκφράζει τον λόγο, για τον οποίο εισακούεται το αίτημα αυτών που συμφωνούν (δ). «Επειδή είπε, από τον Πατέρα μου (στον προηγούμενο σ.), για να δείξει ότι αυτός παρέχει και όχι αυτός που τον γέννησε μόνο, πρόσθεσε, διότι όπου είναι...» (X).

(3) «Τι λοιπόν, δεν είναι δύο ή τρεις μαζεμένοι στο όνομά του; Είναι μεν, αλλά σπάνια. Διότι δεν εννοεί απλώς το να είναι συγκεντρωμένοι, ούτε αυτό επιζητά μόνο, αλλά και κατεξοχήν... και την άλλη αρετή μαζί με αυτό» (X).

Μεγαλύτερος αριθμός από τους δύο ή τρεις δεν επιτυγχάνεται τόσο εύκολα, διότι υπάρχει κίνδυνος και κάποιος υποκριτής να εισχωρήσει. Πάντως όμως όσο περισσότεροι ειλικρινείς πιστοί υπάρχουν μαζί, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η δύναμη των προσευχών τους (b).

(4) «Με την έννοια του: για μένα, για τις εντολές μου και όχι για άλλη αιτία» (Z). «Εάν κάποιος θέτει εμένα ως προϋπόθεση της φιλίας του με τον πλησίον» (X). «Εάν αγαπιούνται εξαιτίας μου και δεν είναι μαζί για βιοτική αφορμή» (Σχ).

«Διότι αυτοί που μαζεύονται στο όνομα κάποιου οφείλουν να γνωρίζουν τον σκοπό αυτού που τους μαζεύει και να ετοιμάζονται για αυτόν τον σκοπό, για να αξιωθούν της χάρης της ευαρέστησης προς αυτόν και για να μην υποπέσουν στην κρίση που προκαλεί η κακία και η αμέλεια... Διότι αυτοί που δεν έχουν συγκεντρωθεί όπως αξίζει στην κλήση τους, ούτε κατά το θέλημα του Κυρίου, και αν ακόμα δίνουν την εντύπωση ότι μαζεύτηκαν στο όνομα του Κυρίου, ακούνε το: Τι με ονομάζετε, Κύριε, και δεν κάνετε αυτά που λέω;» (B).

Ή, στο δικό μου όνομα, με σκοπό δηλαδή να λατρεύσει αυτό (b).

(5) «Δεν είπε ότι θα είμαι, αλλά ότι είμαι αμέσως εκείνη την ώρα. Λέγεται βεβαίως ο Θεός ότι είναι μεν με αυτούς ή δεν είναι με εκείνους, όχι διότι μπορούμε να τον περιγράψουμε σε κάποιο τόπο· διότι είναι απεριγράφτος· αλλά με την έννοια ότι η δύναμή του αγαπά να κατοικεί μέσα στους άξιους» (Ζ).

Εκεί είμαι και κάθε χάρη μαζί μου (b). Μιλά για παρουσία μυστική, όπως γίνεται λόγος για θεία παρουσία (L). Αλλά όπου είναι ο Υιός, εκεί είναι και ο Πατέρας και ό,τι ο Υιός θέλει, και ο Πατέρας το θέλει (b). Είναι εκεί ως ο αρχιερέας μας, παίρνοντας την αίτηση των συγκεντρωμένων ως δική του και παρακαλώντας για αυτήν το Θεό και Πατέρα (δ).

(6) Δηλώνει τη θέση του αρχιερέα μας ως κέντρου των πιστών και αντιπροσώπου τους προς τον Θεό (δ).

(7) «Συνδέοντάς τους και φυλάγοντάς τους και εκπληρώνοντας τα αιτήματά τους» (Ζ)· εμπνέοντας τις προσευχές τους, δίνοντας σε αυτούς σοφία, και οδηγώντας τους στην εκπλήρωση του καθήκοντος (ο).

Στιχ. 21-35. Η παραβολή των μυρίων ταλάντων.

Ματθ.18,21 Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· Κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω⁽¹⁾ αὐτῷ⁽²⁾; ἕως ἐπτάκις⁽³⁾;

Μετάφραση: Τότε ο Πέτρος τον πλησίασε και του είπε: Κύριε, πόσες φορές θα μου φταιξει ο αδελφός μου και θα τον συγχωρήσω; Είναι αρκετό ως επτά φορές;

(1) Ἡ, το ερώτημα αυτό του Πέτρου αναφέρεται στο σ. 15. Ο αδικημένος, ο οποίος προσπαθεί να επαναφέρει στο σωστό δρόμο αυτόν που τον αδίκησε, προϋποτίθεται ότι έχει ήδη συγχωρέσει αυτόν με την καρδιά του· αλλιώς το να ζητά συμφιλίωση καταντά ανώφελο. Πηγαίνει όχι για τον εαυτό του, για να ζητήσει δηλαδή επανόρθωση, αλλά για αυτόν που έκανε την αδικία, για να κερδίσει αυτόν από το κακό (ρ).

Ἡ λιγότερο πιθανή ερμηνεία «για εκείνον μεν που δεν μετανοεί, ούτε αναγνωρίζει το λάθος του, έδωσες οριστική προσταγή λέγοντας, ας είναι για σένα όπως ο εθνικός και ο τελώνης· για αυτόν όμως (που μετανοεί) δεν έδωσες ακόμα τέτοια εντολή».

«Αν πάντοτε μεν αμαρτάνει, αλλά πάντοτε όταν ελέγχεται μετανοεί, πόσες φορές μας δίνεις εντολή να το ανεχόμαστε αυτό; Πόσες φορές οφείλω να δέχομαι να ελέγχεται και να μετανοεί;» (Χ).

(2) Στον ορμητικό Πέτρο παρουσιάζεται ο λόγος του Κυρίου για αμνησικακία δύσκολος και ζητά εξηγήσεις (ρ).

(3) Η ιουδαϊκή παράδοση περιόριζε την συγχώρηση σε τρεις φορές. Τα χωρία Αμώς α 3,6,9 κλπ. και το Ιώβ λγ 29 υποτίθεται, ότι δικαιολογούσαν το όριο αυτό. Εάν τρεις παραβάσεις συμπλήρωναν το μέτρο, το οποίο ο Θεός μπορεί να συγχωρήσει, οφείλει ο άνθρωπος να είναι πιο διαλλακτικός; (ρ).

Σύμφωνα με τον ραββίνο Γιοζέ μπεν Γιεχουντά εάν κάποιος διαπράξει κάποιο σφάλμα συγχωρείται μία, δύο και τρεις. Την τέταρτη όμως φορά δεν συγχωρείται. Και αυτό θεωρούνταν ότι γίνεται από το Θεό (L). Ο Πέτρος λοιπόν «νόμισε ότι λέει κάτι μεγάλο... και από φιλότιμο πρόσθεσε μέχρι επτά;» (X), «νομίζοντας ότι θα φανεί μεγαλοψυχότατος» (Z).

Ματθ.18,22 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἐβδομηκοντάκις ἐπτά⁽¹⁾.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς του απαντά· Δεν σου λέω έως επτά φορές, αλλά έως εβδομήντα φορές το επτά, δηλαδή αναρίθμητες φορές.*

(1) Σημαίνει σύμφωνα με αλεξανδρινό ιδιωματισμό 70 και 7 ακόμα. Οι δόκιμοι συγγραφείς θα έλεγαν επτά και εβδομηκοντάκις, αλλά η αλεξανδρινή έκφραση που παραλείπει τον «και» έχει αναλογία και στους μεταγενέστερους, στους οποίους βρίσκεται το δεκατρία, δεκατέσσερα, δεκαπέντε αντί δέκα και τρία κλπ. (δ).

Ή, είναι πολύ πιθανό το εβδομηκοντάκις επτά εδώ να προσαρμόστηκε με την παρόμοια φράση της Γένεσης δ 24 (« ὅτι ἐπτάκις ἐκδεδίκηται ἐκ Καῖν, ἐκ δὲ Λάμεχ ἐβδομηκοντάκις ἐπτά.(=επτά φορές ετιμωρήθη ο Καῖν δια τον φόνον του αδελφού του, εβδομήκοντα φορές επτά θα τιμωρώ εγώ ο Λαμεχ εκείνον, που θα τολμήση να με θίξη)). Φαίνεται όμως αμφίβολο, εάν και στα δύο χωρία πρέπει να μεταφράσουμε 77 φορές ή μάλλον 7 φορές το 70 (=490), όπως (ο Ιε. Θφ. Και από τους νεωτέρους) οι Blass, Wellhausen, Zahn (α).

«Το εβδομήντα φορές το επτά το είπε, όχι για να περιορίσει σε αριθμό τη συγχώρηση, διότι είναι παράλογο να κάθεται κάποιος να μετρά μέχρι τότε θα συμπληρωθούν τα τετρακόσια ενενήντα. Διότι τόσα είναι το εβδομήντα φορές το επτά» (Θφ), «αλλά σημαίνει το άπειρο και συνεχές και παντοτινό· διότι όπως ακριβώς το μυριάκις σημαίνει το πολλές φορές, έτσι και εδώ. Επομένως δεν περιόρισε την συγχώρηση σε κάποιο αριθμό, αλλά δήλωσε το διαρκές και παντοτινό» (X). «Σαν να έλεγε. Όσες φορές φταίξει και μετανοήσει, να τον συγχωρείς» (Θφ).

Ο Κύριος με οξύτητα αντιθέτει στη μανία του φυσικού ανθρώπου, που ποθεί εκδίκηση εβδομήντα φορές το επτά, την επιθυμία του πνευματικού ανθρώπου, να παρέχει συγγνώμη εβδομήντα φορές το επτά (ρ).

Ματθ.18,23 Διὰ τοῦτο⁽¹⁾ ὠμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ⁽²⁾ βασιλεῖ⁽³⁾, ὃς ἠθέλησε⁽⁴⁾ συναῖραι λόγον⁽⁵⁾ μετὰ τῶν δούλων⁽⁶⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Επειδή στη βασιλεία των ουρανών το καθήκον να συγχωρούμε όσους μας έχουν φταίξει είναι απεριόριστο, γι' αυτό μοιάζει η βασιλεία των ουρανών μ' έναν επίγειο βασιλιά, που θέλησε να του αποδώσουν λογαριασμό οι δούλοι και αυλικοί του, στους οποίους είχε αναθέσει τη διαχείριση των φόρων και των εισπράξεών του.

(1) «Για αυτό. Ποιό; Επειδή πρέπει πάντοτε να συγχωρούμε» (Ζ). Επειδή στη Βασιλεία το καθήκον της συγχώρεσης είναι απεριόριστο, για αυτό η Βασιλεία είναι όμοια με επίγειο βασιλιά... (ρ).

«Για αυτό λοιπόν παρουσίασε τη δική του φιlanθρωπία, ώστε, λέει, με τη σύγκριση να μάθεις, ότι και αν συγχωρέσεις εβδομήντα φορές το επτά, και αν όλα γενικώς τα αμαρτήματα συνεχώς συγχωρείς στον πλησίον, όσο μια σταγόνα νερού σε πέλαγος άπειρο, τόση είναι η φιlanθρωπία σου· ή μάλλον και πολύ περισσότερο υπολείπεται η δική σου φιlanθρωπία σε σύγκριση με την άπειρη αγαθότητα του Θεού» (Χ).

(2) Άνθρωπος βασιλιάς σημαίνει πιθανότατα επίγειος βασιλιάς, το οποίο είναι εξελληνισμένος τύπος του ιουδαϊκού «βασιλιάς σάρκας και αίματος», το οποίο είναι κοινό στις παραβολές του Ταλμούδ και των Μισδραχείμ (α).

(3) Ο βασιλιάς χρησιμοποιείται ως εικόνα τόσο συχνά στις ιουδαϊκές παραβολές, ώστε η παρουσία βασιλιά και εδώ θα ήταν σημάδι σημιτικής προέλευσης, εάν δεν είχε συγκεκριμένη σημασία και δεν αποτελούσε το κλειδί της όλης παραβολής. Οι δούλοι είναι αξιωματούχοι ανώτεροι, συνοδοί του βασιλιά, αυλικοί. Την αντίστοιχη εβραϊκή λέξη οι Ό' μεταφράζουν με τη λέξη παις, αλλά και με τη λέξη δούλος (L).

(4) Με ελεύθερη θέληση, με τη δύναμη της υπέρτατης εξουσίας του (b).

(5) Συναίρω=παίρνω μαζί, με τη βοήθειά τους δηλαδή, παίρνει λογαριασμό από αυτούς (δ). Η φράση συναντιέται και στους παπύρους από το β' π.Χ. αιώνα (α).

(6) Η λέξη στον Ξενοφώντα χρησιμοποιείται συχνά και για δήλωση των σατραπών ή κυβερνητών του Πέρση βασιλιά. Εδώ οι δούλοι είναι αυλικοί εντεταλμένοι την διαχείριση του βασιλικού χρήματος (ο).

Ματθ.18,24 ἄρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων τάλαντων⁽¹⁾.

Μετάφραση: *Κι ὅταν αὐτὸς ἀρχισε νὰ κάνει τὸ λογαριασμό, τοῦ ἔφεραν ἓνα χρεώστη, ὁ ὁποῖος χρωστοῦσε δέκα χιλιάδες τάλαντα, δηλαδὴ ἓνα ἀμύθητο ποσό.*

(1) Κάθε τάλαντο ἰσοδυναμοῦσε με 6000 δηνάρια ἢ 240 λίρες χρυσές. Δέκα χιλιάδες τάλαντα ἦταν λοιπὸν τεράστιο ποσό (α), τὸ ὁποῖο μόνο σὲ βασιλιά θὰ ἦταν δυνατόν νὰ οφείλεται ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς οικονομικοὺς ὑπουργοὺς τοῦ (ρ). Μύρια τάλαντα=57.750.000 χρυσές δραχμές (δ) ἢ 55.600.000 χρυσὰ φράγκα (F).

Πρόκειται γιὰ ποσό ἀπὸ καθυστερημένους φόρους, τοὺς ὁποῖους ὁ δούλος εἰσέπραξε ἀλλὰ ἀνέβαλλε τὴν πληρωμὴ τοὺς σὲ βασιλιά (ο). Λίγο ενδιαφέρει τὸ πιθανὸ μίας τέτοιας οφειλῆς. Ὅτι ἀπαιτεῖται νὰ δειχθεῖ ἐδῶ εἶναι, ὅτι τὸ χρέος ἦταν τέτοιο, ὥστε νὰ γίνεταί ἀδύνατη ἡ πληρωμὴ τοῦ. Σύμφωνα με τὸν Ἰώσηπο (Αρχ. XVII,XI,4) ἡ Γαλιλαία καὶ ἡ Περαιὰ πλήρωναν φόρο 200 τάλαντα σὲν Ἀντίπα, ἐνῶ ἡ περιφέρεια τοῦ Ἀρχελαοῦ [Ἰουδαία, Ἰδουμαία καὶ Σαμάρεια] 600 τάλαντα (L). Ἡ ἐξόγκωση τοῦ ποσοῦ ἀποβλέπει σὲ τὸ νὰ τονίσῃ τὸν ἀπεριόριστο χαρακτήρα τῆς συγχώρησης. Ἡ παρομοίωση τῆς ἀμαρτίας ὡς χρέος εἶναι χαρακτηριστικὰ ἰουδαϊκῇ. Δες Ματθ. στ 12 (S).

Ματθ.18,25 μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι⁽¹⁾ ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα⁽²⁾ καὶ πάντα ὅσα εἶχε⁽³⁾, καὶ ἀποδοθῆναι⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Επειδὴ ὁμῶς αὐτὸς δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ, διέταξε ὁ Κύριος νὰ πουληθεῖ κι αὐτὸς καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ ὅλα ὅσα εἶχε, καὶ νὰ πληρωθεῖ τὸ χρέος.*

(1) Δὲν ἦταν μόνο ἀσυνεπὴς καὶ καταχραστής, ἀλλὰ καὶ φτωχός, λόγω τῆς σπατάλης τοῦ (ο).

(2) Ἡ διαταγὴ αὐτὴ τοῦ βασιλιά δὲν εἶναι κατὰ πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ ὅ,τι εἶχε καθιερώσῃ ὁ μωσαϊκὸς νόμος (Λευϊτ. κε 39,47,Δ Βασ. δ 1). Ἡ σύζυγος κάποιου καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ ἦταν ἰδιοκτησία τοῦ. Ἡ διαταγὴ ἐπίσης ἦταν σύμφωνη με τὴν ἰδέα, ὅτι ἡ οἰκογένεια κάποιου ἦταν συνυπεύθνη γιὰ τὶς πράξεις τοῦ (Ἰησ. Ν. η)(ρ). Οἱ παλαιοὶ νόμοι ἐξουσιοδοτοῦσαν τοὺς δανειστὲς νὰ μεταχειρίζονται ἐτσί τοὺς ὀφειλέτες τοὺς (F).

(3) «Δὲν διέταξε αὐτὸ ἀπὸ ὠμότητα, ἀλλὰ ἀπὸ συμπάθεια» (Ζ), «γιὰ νὰ φοβίσῃ τὸν δούλο καὶ νὰ τὸν πείσῃ νὰ στραφεῖ σὲ ἱκεσία καὶ παράκληση» (Θφ).

(4) «Το χρέος οπωσδήποτε» (Z).

Ματθ.18,26 πεσών οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ λέγων· κύριε, μακροθύμησον⁽¹⁾ ἐπ' ἐμοὶ καὶ πάντα⁽²⁾ σοι ἀποδώσω.

Μετάφραση: Ἐπεσε λοιπόν καταγής ο δούλος και τον προσκυνούσε λέγοντας: Κύριε, δωσ' μου λίγο χρόνο ακόμη, κι όλα όσα χρωστώ θα σου τα πληρώσω.

(1) Μην ενεργήσεις με βιασύνη απέναντί μου (b).

(2) Ο δούλος δεν μπορούσε να πληρώσει ένα τόσο μεγάλο ποσό έστω και αν εργαζόταν εντατικά για όλη τη ζωή του. Εκδηλώνει απλώς τη συντριβή του (b).

Ή, αντί να ζητήσει ολοκληρωτική χάρη, ο δούλος επιχειρεί να πείσει τον κύριό του, ότι για δικό του συμφέρον ενδεικνυόταν να τον λυπηθεί. Εάν πωλούνταν σαν δούλος σε κάποιον άλλον, για κανένα λόγο δεν θα εισπράττονταν το οφειλόμενο ποσό. Εάν όμως τον άφηνε να εργαστεί, υπήρχε ελπίδα να εξοφλήσει το χρέος. Ήταν ειλικρινής; Τουλάχιστον κέρδιζε καιρό (L).

Ματθ.18,27 σπλαγχνισθείς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν⁽¹⁾ αὐτὸν καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν⁽²⁾ αὐτῷ⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε ο κύριός του τον λυπήθηκε και αισθάνθηκε συμπάθεια γι' αυτόν, κι έτσι τον άφησε ελεύθερο, του χάρισε μάλιστα και το δάνειο.

(1) Ελευθέρωσε αυτόν από την κράτηση στην οποία τον έβαλε λόγω του χρέους (ο)· όπως ο δούλος είχε παρακαλέσει αυτόν να πράξει (b).

(2) Αυτό ο δούλος δεν τόλμησε να το ζητήσει (b). «Αυτός μεν ζήτησε προθεσμία μόνο· αυτός όμως του άφησε το χρέος, δίνοντάς του περισσότερο από αυτό που ζήτησε» (Z). Είχε παρακαλέσει για μία χάρη και πήρε αντί για αυτήν δύο (b).

(3) «Και γιατί δεν άφησε πριν την απόφαση; Διότι αν έτσι εύκολα συγχωρούνταν, δεν επρόκειτο να συνειδητοποιήσει το μέγεθος της χάρης. Για αυτό λοιπόν τον έβαλε σε μεγάλη ανάγκη έτσι ώστε να μπορεί ύστερα να θυμάται, από ποια καταδίκη συγχωρέθηκε και να γίνει και αυτός σπλαχνικός στον δικό του χρεώστη αφού διδάχτηκε από τις δικές του συμφορές» (Z).

Ματθ.18,28 ἐξελθὼν⁽¹⁾ δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν ἕνα τῶν συνδούλων⁽²⁾ αὐτοῦ, ὃς ὠφείλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια⁽³⁾, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε⁽⁴⁾ λέγων· ἀπόδος μοι εἴ τι⁽⁵⁾ ὀφείλεις.

Μετάφραση: Όταν όμως βγήκε έξω ο δούλος εκείνος, βρήκε έναν από τους συνδούλους του που του χρωστάγε εκατό δηνάρια, δηλαδή ένα μικρό ποσό. Κι αφού τον σταμάτησε, τον πίεζε σκληρά λέγοντας: Εξόφλησέ μου ό,τι μου χρωστάς.

(1) Αφημένος ήδη και ελευθερωμένος από τις δυσκολίες του (b). «Αφού βγήκε έδειξε αμέσως την δική του σκληρότητα χωρίς να περάσει ούτε κάποιος καιρός» (Z), αλλά «ενώ ηγούσε στα αυτιά του ακόμα η ευεργεσία» (Σχ).

(2) Ήταν αυτός ο δούλος κατώτερός του ως προς τη θέση, αλλά ανήκε και αυτός στον ίδιο βασιλιά όπως και ο πρώτος (ο).

(3) Εκατό δραχμές αττικές, ποσότητα μηδαμινή σε σύγκριση με αυτή που του χαρίστηκε από τον Κύριο (δ). Κάθε δηνάριο ήταν 87 εκατοστά του φράγκου. Εκατό δηνάρια=87 φράγκα (F).

(4) Όχι με την κατά γράμμα σημασία, σαν να τον έπιασε από το λαιμό και πίεζε τον λάρυγγά του, το οποίο οι δανειστές έκαναν και στους Έλληνες, αλλά μεταφορικά=τον έθλιβε, τον στενοχωρούσε (δ). «Είδες του δεσπότη τη φιλανθρωπία, δες και του δούλου την απανθρωπία» (Z).

(5) Μπαίνει αντί για το «ό,τι» και υπαινίσσεται, ότι ο δανειστής στην ταραχή του δεν είναι βέβαιος, εάν ο σύνδουλός του, τού οφείλει και τι οφείλει σε αυτόν (L). Το χρέος προς τον βασιλιά τεράστιο, ενώ του συνδούλου μηδαμινό.

«Είδες πόση είναι η απόσταση των αμαρτιών απέναντι σε άνθρωπο και αυτών απέναντι στο Θεό; Όση η διαφορά μυρίων ταλάντων και εκατό δηναρίων, ή μάλλον και πολύ μεγαλύτερη. Και γίνεται αυτό και από την διαφορά των προσώπων και από τη συνέχεια των αμαρτημάτων... αλλά και από την ευεργεσία και από την τιμή την οποία απολαύσαμε, γίνονται χειρότερα τα αμαρτήματα» (X).

«Εμείς μεν αμαρτάνουμε στο Θεό το φοβερό, που μας παρέχει μεγάλα αγαθά· ενώ ο άνθρωπος σε άνθρωπο ομοιοπαθή που ευεργέτησε τίποτα ή κάποια λίγα» (Σχ).

Ματθ.18,29 πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ⁽¹⁾ παρεκάλει⁽²⁾ αὐτὸν λέγων· μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ καὶ ἀποδώσω σοι⁽³⁾.

Μετάφραση: Έπεσε λοιπόν στα πόδια του ο συνδούλός του και τον παρακαλούσε λέγοντας: Περίμενέ με και δώσ' μου μια παράταση χρόνου, και θα σε πληρώσω.

(1) Αυθεντική γραφή: πεσών οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν.

(2) «Πρόσεξε την ακρίβεια της Γραφής, πως λέει ότι αυτός μεν (ο οφειλέτης των μυρίων ταλάντων) έπεσε και προσκυνούσε, ενώ αυτός έπεσε, δεν προσκυνούσε όμως αλλά παρακαλούσε» (Ω). Παραλείπεται εδώ το προσκυνούσε του σ. 26, το οποίο θα παρουσίαζε την πράξη απέναντι στον σύνδουλο γελοία (L).

(3) Επαναλαμβάνει και αυτός τα ίδια λόγια, τα οποία είπε προς τον βασιλιά και ο σύνδουλος που τον εξαναγκάζει. Αυτό τονίζει ιδιαίτέρως την σκληρότητα της ακόλουθης άρνησης (S). Παραλείπεται μόνο το «πάντα», διότι το ποσό ήταν μικρής αξίας και ο οφειλέτης υπήρχε κάθε πιθανότητα να το δώσει πίσω (L).

Συγκρίνοντας τα του σ. 26 με τα παρόντα βρίσκουμε, ότι «η ικεσία δεν γίνεται για ίσα πράγματα. Διότι ο μεν παρακάλεσε για μύρια τάλαντα, ενώ ο άλλος για εκατό δηνάρια· και ο μεν παρακαλά τον σύνδουλο, ενώ ο άλλος τον δεσπότη και ο μεν πήρε τέλεια τη συγχώρηση, ενώ ο άλλος ζητούσε αναβολή» (X).

Ματθ.18,30 ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν⁽¹⁾, ἀλλὰ ἀπελθὼν⁽²⁾ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον⁽³⁾.

Μετάφραση: Αυτός όμως δεν ήθελε, αλλά τον επήγε στο δικαστήριο και τον έριξε στη φυλακή έως ότου του πληρώσει ότι χρωστούσε.

(1) «Ούτε τον τρόπο της παράκλησης δεν σεβάστηκε, με τον οποίο και αυτός ελεήθηκε, ούτε τον λόγο ντράπηκε, με τον οποίο και αυτός σώθηκε, ούτε τη δική του συμφορά θυμήθηκε από την όμοια, αλλά έμεινε ωμότερος από κάθε θηρίο» (Z).

(2) Στους κριτές (δ).

(3) Ρίχνοντας αυτόν στη φυλακή δυσκόλεψε ακόμη περισσότερο την πληρωμή του χρέους (p). Ήταν όμως δυνατόν στη φυλακή να επιβάλλουν σε αυτόν καταναγκαστική εργασία, όπως έπρατταν οι αρχαίοι Ρωμαίοι ή εάν αυτός είχε κάποιο κρυφό αγαθό, εξαναγκαζόταν να πουλήσει αυτό, ή και οι φίλοι του παρακινούνταν να πληρώσουν για αυτόν (L).

Ματθ.18,31 ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα⁽¹⁾, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν⁽²⁾ τῷ κυρίῳ⁽³⁾ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα.

Μετάφραση: Όταν όμως είδαν οι άλλοι σύνδουλοί του αυτά που έγιναν, λυπήθηκαν πολύ. Κι αφού ήλθαν στον κύριό τους, του διηγήθηκαν όλα όσα συνέβησαν.

(1) «Η έλλειψη συμπάθειας δεν είναι μόνο στο Θεό μισητή, αλλά δεν αρέσει ούτε στους επιεικείς ανθρώπους» (Ζ). «Αγανάκτησαν μαζί και αυτοί που δεν όφειλαν» (Χ). Η λέξη λύπη συχνά εμπερικλείει και την ιδέα της αγανάκτησης (b).

(2) Εξηγώ κυρίως σε περίπτωση παραβολής, εδώ όμως για γεγονότα, με την έννοια του αναγγέλλω, αφηγούμαι (g). «Πρόσεξε ότι οι σύνδουλοι δεν συκοφάντησαν ή είπαν λόγια εναντίον του, αλλά διηγήθηκαν» (Ω).

(3) Εδώ δεν πρέπει να εκβιάζεται η εφαρμογή της παραβολής, αφού δεν είναι αναγκαίο ο Θεός να πληροφορηθεί από κάποιον άλλον για την ασυμπάθεια των ανθρώπων, ούτε ζητά από εμάς να γινόμαστε κατήγοροι μεταξύ μας. Η λεπτομέρεια αυτή προστίθεται εδώ για συμπλήρωση της εικόνας της παραβολής (ο).

Ματθ.18,32 τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ⁽¹⁾· δούλε πονηρέ⁽²⁾, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην⁽³⁾ ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με.

Μετάφραση: Τότε ο κύριός του τον προσκάλεσε και του είπε: Δούλε πονηρέ, ὅλο το χρέος εκείνο, το τόσο μεγάλο, σου το χάρισα, επειδὴ με παρακάλεσες.

(1) «Δες και πάλι την ημερότητα του δεσπότη. Κάνει σύγκριση του εαυτού του με αυτόν και απολογείται, επειδὴ πρόκειται να ανακαλέσει τη δωρεά. Μάλλον όμως δεν την ανακάλεσε αυτός, αλλά εκείνος που την πήρε» (Χ).

(2) «Όταν μεν ὀφείλε μύρια τάλαντα, δεν τον ονόμασε πονηρό ούτε τον έβρισε, αλλά τον συγχώρεσε· όταν όμως φάνηκε αχάριστος προς τον σύνδουλο» (Χ) «και ασυμπαθής, τότε και πονηρό τον ονόμασε και τον τιμώρησε» (Ζ).

(3) Η αντωνυμία αυτή αναφέρεται με ιδιαίτερη έμφαση στο προηγούμενο συμβάν (b) και μάλιστα στο μέγεθος της οφειλής= την τόσο μεγάλη.

Ματθ.18,33 οὐκ ἔδει⁽¹⁾ καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν⁽²⁾ σου, ὡς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα;

Μετάφραση: Δεν έπρεπε και συ να λυπηθείς και να σπλαχνισθείς το σύνδουλό σου, όπως κι εγώ σε λυπήθηκα και σου έδειξα έλεος, αν και δεν είμαι σύνδουλός σου αλλά κύριός σου;

(1) Βεβαίως «έπρεπε» σύμφωνα με τον ύψιστο νόμο της ισότητας (b).

(2) Ο οποίος είναι και δούλος μου και η εναντίον του προσβολή αντανακλά και σε μένα (b).

Ματθ.18,34 καὶ ὀργισθεῖς⁽¹⁾ ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς⁽²⁾ ἕως οὗ ἀποδῶ⁽³⁾ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον⁽⁴⁾ αὐτῷ.

Μετάφραση: *Και οργισμένος ο κύριός του τον παρέδωσε σ' αυτούς που βασανίζουν τους φυλακισμένους, για να τον τιμωρούν μέχρι να εξοφλήσει όλα όσα χρωστούσε.*

(1) «Όταν μεν διέταξε να πουληθεί, δεν είχαν οργή τα λόγια... τώρα όμως η απόφαση έχει αγανάκτηση πολλή και τιμωρία και κόλαση» (X). Εκείνοι οι οποίοι έλαβαν πείρα του ελέους του Θεού, πρέπει να προσέχουν πολύ, για να μην εξάψουν την οργή του (b). Η οργή του βασιλιά εξάπτεται τόσο, ώστε χωρίς να αναμείνει απάντηση ή κάποια απολογία από τον σκληρό δούλο παρέδωσε αυτόν στους βασανιστές (ο).

(2) «Δεν διέταξε πλέον να πουληθεί αυτός και τα δικά του, αλλά τον παρέδωσε στους βασανιστές για να υποστεί το χειρότερο λόγω της πονηρίας του» (Ω). Δεν παρέδωσε αυτόν απλώς στους φύλακες (b).

Από καιρού εις καιρόν κακοποιούσαν τον οφειλέτη που κρατούνταν στη φυλακή, αναγκάζοντας αυτόν να αποκαλύψει μυστικούς τυχόν πόρους. Ότι αργότερα κατά τον ε' μ.Χ. αιώνα απαγορευόταν, θεωρούνταν επιτρεπόμενο σε μοναρχία της ανατολής του α' αιώνα. Εξάλλου η περίπτωση του σκληρού αυτού οφειλέτη δεν ήταν συνηθισμένη. Η σκληρότητα που έδειξε άξιζε να τύχει σκληρής ανταπόδοσης (L). «Επειδή δηλαδή δεν έγινες καλύτερος με την ευεργεσία, απομένει στην τιμωρία να σε διορθώσει» (X).

(3) «Δηλαδή παντοτινά· διότι ουδέποτε θα το εξοφλήσει» (X).

(4) «Παρόλο βεβαίως που είναι αμετάκλητα τα χαρίσματα και οι δωρεές του Θεού· αλλά τόσο μεγάλη ήταν η δύναμη της κακίας, ώστε και αυτόν το νόμο να τον καταργήσει. Όταν λοιπόν θέλεις να μνησικακείς κατάλαβε ότι στον εαυτό σου μνησικακείς, όχι σε άλλον· ότι τα δικά σου αμαρτήματα δένεις τελείως, όχι τα του πλησίον. Διότι εσύ μεν, ό,τι τυχόν κάνεις εις βάρος αυτού, ως άνθρωπος το κάνεις και στην παρούσα ζωή· ο Θεός όμως... περισσότερο εσένα θα τιμωρήσει, και με τιμωρία την αιώνια και την εκεί» (X).

Υπάρχουν αμαρτήματα, τα οποία δίκαια θεωρούμε μιανρά –οι παραβάσεις της έκτης ή εβδόμης ή ογδόης εντολής. Δεν είμαστε όμως συνηθισμένοι να σκεφτόμαστε, ότι το να φυλάμε σαν θησαυρό την ανάμνηση των αδικημάτων, τα οποία νομίζουμε ότι μας έκαναν οι άλλοι, μπορεί να είναι αμάρτημα μεγαλύτερο από κάποια από τα παραπάνω (p).

Ματθ.18,35 Οὕτω⁽¹⁾ καὶ ὁ πατήρ μου⁽²⁾ ὁ ἐπουράνιος ποιήσῃ⁽³⁾ ὑμῖν, ἐάν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν⁽⁴⁾ τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

Μετάφραση: Ἔτσι θα κάνει σε σας και ο επουράνιος Πατέρας μου, στον οποίο λόγω των αναρίθμητων αμαρτιῶν σας εἶστε χρεώστες αναρίθμητου χρέους, ἐάν δεν συγχωρήσετε ο καθένας σας τον ἀδελφὸ του ὄχι με το στόμα σας μόνο ἀλλὰ ἀπὸ τὴν καρδιά σας.

(1) «Εσὺ λοιπόν τα ἄλλα μεν στοιχεία τῆς παραβολῆς μην τα περιεργάζεσαι, διότι συμπεριλήφθηκαν για να εἶναι πιο πειστικὴ ὡς διήγησις· ἀλλὰ αὐτό μόνο μάθε με σαφήνεια ἀπὸ αὐτήν, ὅτι τα πρὸς το Θεό αμαρτήματά μας εἶναι μυριοπλάσια σε σχέση με τα αμαρτήματα των ἀδελφῶν σε εμάς... και κάθε ἕνας που αμαρτάνει σε εμάς, μᾶς χρωστά ἑκατὸ δηνάρια, δηλαδή λίγο και ἀσήμαντο χρέος σε σύγκριση με τα μύρια τάλαντα. Και ὅτι εμεῖς που χρωστάμε τόσα πολλά στο Θεό, ἐάν φανούμε ἀσπλαχνοὶ πρὸς αὐτοὺς που χρωστούν μικρά σε εμάς, ἀνατρέπουμε και ὅσα μας συγχώρεσε προηγουμένως ὅταν παρακαλέσαμε, και στο ἐξῆς χωρὶς συμπάθεια θα μας ζητηθοῦν οά ἐυθύνες για ὅλα» (Ζ).

(2) «Δεν λέει ο Πατέρας σας, ἀλλὰ ο Πατέρας μου. Διότι δεν ἀξίζει να ονομάζεται ο Θεὸς πατέρας ἐνὸς τέτοιου ἀνθρώπου, τόσο πονηροῦ και μισάνθρωπου» (Χ). Ἡ, «ἀνέθεσε στον Πατέρα τὴν ἐξουσίαν τῆς κόλασης, και για να μην φανεῖ ὅτι κομπάζει ο ἴδιος, και για να δείξει ταυτόχρονα ὅτι μία ἐξουσία ἔχουν και οά δύο» (Ζ).

(3) Θα παραδώσει δηλαδή στους βασανιστές (αγγέλους), και στην παρούσα και στη μέλλουσα ζωὴ (δ).

(4) «Με τὴν ἐννοία: με τὴν καρδιά και ὄχι με το στόμα μόνο» (Ζ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ' (19)

Στιχ. 1-12. Το διαζύγιο.

Ματθ.19,1 Καὶ ἐγένετο⁽¹⁾ ὅτε ἐτέλεσεν⁽²⁾ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους μετῆρεν⁽³⁾ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας⁽⁴⁾ καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου⁽⁵⁾.

Μετάφραση: *Κι ὅταν τελείωσε ο Ἰησοὺς τους λόγους αυτούς, αναχώρησε ἀπὸ τὴ Γαλιλαία καὶ ἦλθε στὰ σύνορα τῆς Ἰουδαίας πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη.*

Προς στιγμὴν καὶ οἱ τρεῖς συνοπτικοὶ συναντιοῦνται ἀκόμη μία φορά. Ματθ. ιθ 1,2=Μάρκ. ι 1 καὶ παράπλευρα με αὐτὰ μπορούμε νὰ τοποθετήσουμε τὸ Λουκ. ιζ 11. Τὸ τρίτο καὶ τέταρτο εὐαγγέλιο ἐκθέτουν μεγάλο μέρος υλικοῦ, ποὺ ἀνήκει σὲ αὐτὴν τὴν περίοδο τῆς δημόσιας δράσης τοῦ Χριστοῦ (ρ). Σύμφωνα με τὸν Λουκά (ιζ 11) ὁ Ἰησοὺς «περνοῦσε διαμέσου Σαμάρειας καὶ Γαλιλαίας». Δηλαδή ἀπέφυγε τὸν μέσῳ Περαιᾶς δρόμο, ὁ ὁποῖος ἦταν καὶ ὁ φυσικὸς δρόμος πρὸς Ἱεροσόλυμα.

Ὁ Burkitt συμβιβάζοντας στὸ σημεῖο αὐτὸ τὶς ἀφηγήσεις τοῦ Μάρκου καὶ Ματθαίου με αὐτὴν τοῦ Λουκά ἐισηγήθηκε τὴ γνώμη, ὅτι ὅταν ὁ Ἰησοὺς μαζί με τὸν Ἰάκωβο καὶ τὸν Ἰωάννη διέσχισε τὴν Σαμάρεια με τὸ σκοπὸ νὰ ἀποφύγει τὸ ἐδαφὸς τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ἀντίπα, ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἄλλοι μαθητὲς ἀκολούθησαν τὸν μέσῳ Περαιᾶς δρόμο. Ὅταν λοιπὸν ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἄλλοι μαζί τοῦ μαθητὲς ἐφθασαν στὴν Ἱερὶχώ καὶ ἦλθαν στὴ διάβαση τοῦ ποταμοῦ, βρῆκαν τὸν Ἰησοῦ νὰ τοὺς περιμένει «στὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου», δηλαδή στὴ δυτικὴ ὄχθη (S).

Καὶ χωρὶς νὰ ἔχει κάποιος υπερφυσικὴ πρόβλεψη, θὰ ἦταν δυνατόν σὲ αὐτόν νὰ ἀντιληφθεῖ ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἰησοῦ ὡς πρὸς τοὺς συμπολίτες τοῦ δὲν εἶχε τύχει τῆς πρέπουσας ἀποδοχῆς καὶ ὅτι μόνος τρόπος, γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ Ἰησοὺς, ἀπέμενε ἡ φυγὴ. Ἀλλὰ ἦταν ἀδύνατον αὐτὸς νὰ φύγει. Γνώριζε τὶς Γραφές, εἰδικὰ αὐτές ποὺ ἀφοροῦσαν σὲ αὐτόν ὡς Μεσσία (Λουκ. κδ 27), ὅσο κανεὶς ἄλλος. Γνώριζε, ὅτι ὁ Μεσσίας θὰ υφίστατο πάθημα καὶ με αὐτὸ θὰ κατακτούσε τὸν κόσμον. Οἱ Γραφές ἐπρεπε νὰ ἐκπληρωθοῦν καὶ με ἄλλα λόγια ἐπρεπε νὰ γίνῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

(1) Τα λόγια με τὰ ὁποῖα ἀρχίζει τὸ κεφάλαιο αὐτὸ εἶναι ἀποκλειστικά τοῦ Ματθαίου. Δες ζ 28. Μετὰ τὴν παρουσίαση κάποιου συνόλου λόγων τοῦ Κυρίου συνηθίζει ὁ Ματθαῖος νὰ μεταβαίνει στὸ ἀμέσως ἐπόμενο ἀντικείμενο τῆς ἀφήγησής τοῦ με τὴ φράση «καὶ ἐγένε μὸλις τελείωσε» (ια 1,ιγ 53,κστ 1)(ρ).

(2) =τελείωσε, συμπλήρωσε (δ).

(3) Κυριολεκτικά φέρνω από τόπο σε τόπο, μεταφέρω. Εδώ απέρχομαι, αναχωρώ (g).

(4) Είναι η τελευταία από τη Γαλιλαία αναχώρησή του. Μέχρι το χρόνο μετά την Ανάστασή του δεν θα επισκεφτεί πάλι αυτήν. «Μολονότι συνεχώς απέφευγε την Ιουδαία εξαιτίας του φθόνου εκείνων, τώρα επισκέπτεται πλέον αυτήν συχνά, επειδή το πάθος του πλησίαζε» (X).

(5) Ο οποίος χωρίζει την Ιουδαία από την Περαιά· επομένως ήλθε στα όρια της Ιουδαίας στην Περαιά δίπλα στις όχθες του Ιορδάνη (δ).

Ματθ.19,2 καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν⁽¹⁾ αὐτούς⁽²⁾ ἐκεῖ.

Μετάφραση: Και τον ακολούθησαν πολλά πλήθη λαού, κι εκεί τους θεράπευσε.

(1) «Ούτε με τη διδασκαλία των λόγων συνεχώς ασχολείται, ούτε με τη θαυματουργία των σημείων· αλλά άλλοτε μεν κάνει αυτό, άλλοτε δε εκείνο, ποικίλλοντας έτσι τα μέσα σωτηρίας εκείνων που έμεναν κοντά του και τον ακολουθούσαν, ώστε από μεν τα θαύματα να φαίνεται αξιόπιστος διδάσκαλος για όσα έλεγε, από δε την διδασκαλία με τα λόγια να αυξήσει το κέρδος τους που προερχόταν από τα θαύματα. Και αυτό ήταν το να τους οδηγήσει προς τη γνώση του Θεού» (X).

(2) «Ολόκληρα πλήθη λαού προσπερνάνε με μία κουβέντα οι μαθητές, χωρίς να αναφέρουν ονομαστικά τον καθένα από τους θεραπευμένους... διδάσκοντας την αποφυγή της καύχησης» (X). «Κάνει αυτό ευεργετώντας και εκείνους και μέσω εκείνων και πολλούς άλλους· διότι η διόρθωση της ασθένειας αυτών, γινόταν αφορμή θεογνωσίας σε άλλους» (Ω).

Ματθ.19,3 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι⁽¹⁾ πειράζοντες⁽²⁾ αὐτὸν καὶ λέγοντες αὐτῷ· εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ⁽³⁾ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Τότε τον πλησίασαν οι Φαρισαῖοι έχοντας το δόλιο σκοπό να βρουν αφορμή για να τον κατηγορήσουν, και ζήτησαν τη γνώμη του λέγοντάς του: Άραγε επιτρέπεται στον άνθρωπο να χωρίσει τη γυναῖκα του για κάθε αφορμή και αιτία;

(1) «Πάλι βλέποντας τα θαύματα και τη δύναμή του έγιναν σαν θηρία· και επειδή δεν μπορούσαν να κατηγορήσουν τις πράξεις, πλησιάζουν να πειράξουν με λόγια, μήπως και μπορέσουν ίσως να τον πιάσουν από κάπου» (Z).

(2) Εδώ με την έννοια του ερευνώ με δόλο την γνώμη κάποιου ή την καρδιά (g).

«Νόμιζαν ότι θα τον αποστόμωναν με τις ερωτήσεις τους, αν και βέβαια είχαν ήδη λάβει απόδειξη της δύναμής του. Όταν συζήτησαν πολλά για το Σάββατο, όταν είπαν ότι βλασφημεί, ότι έχει δαιμόνιο, όταν μάλωσαν τους μαθητές που βάδιζαν δια μέσου των σπαρτών, όταν μίλησαν για τα άπλυτα χέρια, σε όλες τις περιπτώσεις αφού έκλεισε τα στόματά τους και έφραξε την αναίσχυντη γλώσσα τους, τους απομάκρυνε έτσι από κοντά του. Αλλά όμως ούτε έτσι δεν απομακρύνονται, διότι τέτοιο πράγμα είναι η πονηρία και τέτοιο πράγμα ο φθόνος, αναίσχυντο και θρασύ. Διότι και αν ακόμη αποστομωθεί αμέτρητες φορές, αμέτρητες φορές επιτίθεται και πάλι» (Χ).

(3) ἀπολῦσαι = να χωρίσει από το δεσμό του γάμου (ο).

«Με κακοήθεια ρωτούν λες και δεν είχε διδάξει για αυτό, έτσι ώστε, αν μεν πει ότι επιτρέπεται, να αντιπαραθέσουν ότι και πως παλαιότερα δίδαξες ότι δεν επιτρέπεται; Αν όμως πει ότι δεν επιτρέπεται, να του αντιπροβάλλουν το νόμο» (Ζ). Ήταν γνωστό ότι καταδίκασε το διαζύγιο και φαινόταν έτσι να αντιτίθεται στο μωσαϊκό νόμο, ο οποίος επέτρεπε αυτό (Δευτερ. κδ 1). Υπήρχε λοιπόν στο ζήτημα αυτό έδαφος, στο οποίο φαντάζονταν, ότι θα παρεχόταν βάσιμη αιτία να τον κατηγορήσουν (ρ).

(4) Αραμαϊκός τρόπος έκφρασης=για οποιαδήποτε αφορμή (L). Το ζήτημα συζητιόταν μεταξύ των σχολών του Χιλλέλ και του Σιαμμαΐ, όπου ο μεν πρώτος υποστήριζε, ότι μπορεί κάποιος να διώξει τη σύζυγό του εάν δεν του άρεσε για οποιαδήποτε αιτία, ενώ ο τελευταίος περιόριζε το δικαίωμα του διαζυγίου σε μόνη την αιτία της μοιχείας (S).

Ματθ.19,4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· οὐκ ἀνέγνωτε⁽²⁾ ὅτι ὁ ποιήσας⁽³⁾ ἀπ’ ἀρχῆς⁽⁴⁾ ἄρσεν καὶ θῆλυ⁽⁵⁾ ἐποίησεν αὐτοὺς,

Μετάφραση: Ο Ιησούς τους αποκρίθηκε: Δεν διαβάσατε στο βιβλίο της Γενέσεως ότι ο Θεός, που δημιουργήσε τα πάντα, έκανε εξ αρχής το πρώτο ανδρόγυνο από έναν άνδρα και μία γυναίκα; Εάν ο δημιουργός νομοθετούσε τότε και το διαζύγιο, δεν θα δημιουργούσε μόνο μία αλλά περισσότερες γυναίκες για τον έναν άνδρα.

(1) «Δεν είπε, τι με πειράζετε υποκριτές, αν και μετά από αυτά το λέει. Αλλά εδώ δεν το λέει αυτό. Γιατί τέλος πάντων; Για να φανερώσει μαζί με τη δύναμή του και την ημερότητα» (Χ). «Διότι ούτε πάντοτε ελέγχει, για να δείξει τη μακροθυμία του και να διδάξει τους μαθητές με μακροθυμία να υπομένουν τις ύβρεις· ούτε πάντοτε μακροθυμεί, για να μην νομίσουν οι πονηροί ότι διαφεύγουν της προσοχής του και για να αναχαιτίσει την πονηρία» (Ζ).

(2) Η παράθεση από το Γένεση α 27. «Δες σοφία διδασκάλου. Διότι ενώ ρωτήθηκε αν επιτρέπεται, δεν είπε αμέσως ότι δεν επιτρέπεται» (Χ), «για να μην τους δώσει αφορμή

φιλονικίας και ταραχής» (Z), «αλλά πριν από την απόφασή του, το έκανε αυτό φανερό από την δημιουργία, δείχνοντας ότι και αυτό ήταν πρόσταγμα του Πατέρα του» (X).

(3) «Και δες πως λέει... Εάν εσύ προβάλλεις τον Μωϋσή, εγώ σου λέω τον δεσπότη του Μωϋσή» (X).

«Αυτό το έλεγξε ο Σωτήρας με ανθρώπινο τρόπο, σύμφωνα με το διδασκαλικό σχήμα, χωρίς να αποκαλύπτει για τον εαυτό του ότι είναι ο δημιουργός Λόγος· ούτε μεν χωρίζει από τον κτίστη τον Υιό που έκτισε, αλλά με το όνομα του Πατέρα συμπεριέλαβε και τον Λόγο, αφού βεβαίως όλα έγιναν από αυτόν και ούτε ένα δεν έγινε χωρίς αυτόν» (Απ.).

Η ερώτηση έχει έτσι τοποθετηθεί, ώστε υπονοείται απάντηση καταφατική (ο). Αυθεντική γραφή ο κτίσας, το οποίο έχει μέσα του κάτι το ευγενικό και δεν εκφράζει το αόριστο «ποιήσας» που καταντά και περιττολογία λόγω του «εποίησε» που ακολουθεί (L).

(4) «Και μαζί με αυτό, λέει ο Κύριος, φέρνω ως επιχείρημα και το χρόνο. Διότι ο Θεός από την αρχή, τούς δημιούργησε αρσενικό και θηλυκό· και αυτός ο νόμος είναι πολύ παλαιός, έστω και αν φαίνεται ότι εισάγεται τώρα από εμένα» (X). Επανέρχεται στην ίδια την αρχή της ανθρωπότητας, στην αρχή του γάμου, όπως αυτός συστάθηκε από τον Δημιουργό. Προφανώς εκεί βρίσκεται ο τέλειος τύπος του θείου αυτού θεσμού (F).

(5) «Δηλαδή έναν άνδρα και μία γυναίκα, ώστε ο ένας να έχει την μία. Διότι αν ήθελε, ώστε ο άνδρας αυτήν μεν να την αφήσει και να πάρει πάλι άλλη, θα έφτιαχνε από την αρχή περισσότερες γυναίκες. Επειδή όμως δεν έπλασε περισσότερες, επομένως θέλει να μην χωρίζει ο άνδρας τη γυναίκα του» (Z).

Ματθ.19,5 καὶ εἶπεν⁽¹⁾ ἕνεκεν τούτου⁽²⁾ καταλείψει⁽³⁾ ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα⁽⁴⁾ καὶ κολληθήσεται⁽⁵⁾ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται⁽⁶⁾ οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν⁽⁷⁾;

Μετάφραση: Και τότε ο Αδάμ εμπνεόμενος από τον Θεό είπε: Επειδή ο Θεός μία γυναίκα έπλασε από την πλευρά μου, που είμαι ένας και μοναδικός άνδρας, γι' αυτό θα εγκαταλείψει άνθρωπος τον πατέρα του και τη μητέρα του και θα προσκολληθεί στη γυναίκα του, και θα γίνουν οι δύο μία σάρκα, ένα σώμα.

(1) Είπε δηλαδή ο Θεός μέσω του Αδάμ (b). «Τίποτα δεν εμποδίζει το ίδιο ρητό να είναι και του Αδάμ προφητεία, που του ενέπνευσε ο Θεός, και πάλι του Θεού πρόσταγμα που ειπώθηκε μέσω του Αδάμ· δηλαδή, και είπε ο Αδάμ αφού εμπνεύστηκε από το Θεό και πάλι, και είπε ο Θεός, μιλώντας μέσω του Αδάμ» (Z).

(2) «Επειδή δηλαδή πλάσθηκε η γυναίκα από την πλευρά του άνδρα. Διότι γράφτηκε σχετικά με αυτό το πρόσταγμα που δηλώθηκε πιο πάνω» (Ζ). Στο γάμο ο δεσμός είναι φυσικός και ηθικός (b).

(3) Δημιούργησε ο Θεός σχέση μεταξύ του άνδρα και της συζύγου του στενότερη και περισσότερο δεσμευτική από τη σχέση μεταξύ γονέως και παιδιού (ρ). Λέει πατέρα και μητέρα, παρόλο που ούτε ο Αδάμ είχε γίνει ακόμη πατέρας, ούτε η Εύα μητέρα (b). Προληπτικά λέει αυτά ο θεοδίδακτος Αδάμ (δ).

(4) Ήδη λοιπόν από τότε η ίδια γυναίκα δεν μπορούσε να είναι μητέρα και σύζυγος του ίδιου άνδρα. Έτσι εγκαθιδρύθηκε η αρχή των απαγορευμένων βαθμών στο γάμο (b).

(5) «Και δεν νομοθέτησε να έλθει απλώς προς την γυναίκα, αλλά και να προσκολληθεί, φανερώνοντας με τον τρόπο της λέξης το αδιάσπαστο» (Χ).

(6) «Και ζήτησε και άλλη μεγαλύτερη σύνδεση· Διότι θα γίνουν οι δύο, λέει, μία σάρκα» (Χ).

(7) «Δηλαδή ένα σώμα με τον σύνδεσμο της ένωσης, δηλαδή την συνδεδετική σχέση» (Ζ).

Ματθ.19,6 ὥστε⁽¹⁾ οὐκέτι⁽²⁾ εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία⁽³⁾. ὁ⁽⁴⁾ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν⁽⁵⁾, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

Μετάφραση: Συνεπώς, σύμφωνα με τους λόγους αυτούς, όσοι ενώνονται με γάμο δεν είναι πλέον δύο, όπως ήταν πιο πριν, αλλά ένα σώμα. Εκείνο λοιπόν που ο Θεός ένωσε σε ένα σώμα, ο άνθρωπος ας μην το χωρίζει.

(1) «Αφού διάβασε σε αυτούς που τον πείραζαν το θείο πρόσταγμα» (Ζ), «με εξουσία λοιπόν και αυτός ερμηνεύει και νομοθετεί λέγοντας, ώστε...» (Χ). Ὡστε=το συμπέρασμα το οποίο βγαίνει από τα παραπάνω λόγια (δ).

(2) Δεν είναι πλέον δύο, όπως ήταν πριν (b). «Και όπου βεβαίως υπάρχει ομόνοια και συμφωνία και αρμονία του άνδρα με τη γυναίκα και της γυναίκας με τον άνδρα, του μεν ως αρχηγού, της δε ως υπάκουης στο λόγο του Θεού «αυτός θα κυριεύσει σε σένα», αληθινά μπορούμε να πούμε για αυτούς ότι δεν είναι πλέον δύο» (Ω).

(3) «Μετά την σύνδεση οι δύο σύζυγοι γίνονται ένα σώμα» (Ζ). «Όπως ακριβώς λοιπόν είναι βδελυρό πράγμα να κόβει κανείς την σάρκα, έτσι είναι παράνομο και το να χωρίσει την γυναίκα» (Χ).

(4) Δεν λέει «αυτούς που» ή «αυτά που», αλλά «αυτό που», διότι ήδη είναι μία σάρκα (b).

(5) Συνέδεσε σε ένα, συνένωσε (δ). «Και επειδή ο Θεός συνένωσε, για αυτό υπάρχει χάρισμα σε αυτούς που συνενώθηκαν από το Θεό· επειδή το ήξερε αυτό ο Παύλος λέει ότι είναι εξίσου χάρισμα και η αγνή αγαμία και ο σύμφωνα με το λόγο του Θεού γάμος, λέγοντας· Θέλω βεβαίως όλοι οι άνθρωποι να είναι όπως και εγώ, αλλά ο καθένας έχει το δικό του χάρισμα από το Θεό, άλλος μεν έτσι, άλλος πάλι αλλιώς» (Ω).

«Και δεν σταμάτησε σε αυτό, αλλά και τον Θεό πρόσθεσε λέγοντας, αυτό που ο Θεός συνένωσε, ο άνθρωπος να μην το χωρίζει· δείχνοντας ότι αυτό που γίνεται είναι αντίθετο και με τη φύση και με το νόμο· με τη φύση μεν διότι κόβεται μία σάρκα, με το νόμο δε διότι ενώ ο Θεός συνένωσε και διέταξε να μην χωρίζουν, εσείς επιτίθεστε μαζί να κάνετε αυτό» (Χ).

Ματθ.19,7 λέγουσιν αὐτῷ· τι⁽¹⁾ οὖν Μωσῆς⁽²⁾ ἐνετείλατο⁽³⁾ δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου⁽⁴⁾ καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν;

Μετάφραση: Του λένε: Γιατί λοιπόν ο Μωυσής παρήγγειλε για το διαζύγιο ότι πρέπει να δώσει ο άνδρας έγγραφο διαζυγίου στη γυναίκα, και τότε να τη χωρίσει;

(1) «Με την έννοια του, γιατί» (Ζ). Από την ένσταση αυτή φαίνεται, ότι οι Φαρισαίοι κατανόησαν πλήρως ότι οι λόγοι του Χριστού αντιτίθενται στην έκδοση διαζυγίου για κάθε αιτία (ο).

(2) Εναντίον των παραπάνω λόγων της Γένεσης οι πειραστές επικαλούνται το κύρος του Μωϋσή προβάλλοντας το Δευτερ. κδ 1 (S).

(3) Η έννοια της ερώτησης=Πώς συμβιβάζεται η διαφωνία αυτή μεταξύ του νόμου του Μωϋσή και του νόμου στην Εδέμ; Πρέπει παρ' όλα αυτά να σημειωθεί, ότι οι Φαρισαίοι μιλούν εδώ για παράγγελμα του Μωϋσή, ενώ στην πραγματικότητα πρόκειται μόνο για ανοχή και άδεια και όχι για εντολή (ο). Όπως είναι συνταγμένο γραμματικά το χωρίο Δευτ. κδ 1, δεν παραγγέλλει να δίνεται βιβλίο αποστασίου, αλλά θεωρεί αυτό ότι ήδη έχει εισαχθεί στην πράξη και γίνεται σε κάποιες περιπτώσεις (α).

(4) Οι Ο' χρησιμοποιούν την ίδια φράση (b). «Έτσι λένε το έγγραφο του διαζυγίου» (Ζ).

Ματθ.19,8 λέγει αὐτοῖς· ὅτι Μωσῆς πρὸς⁽¹⁾ τὴν σκληροκαρδίαν⁽²⁾ ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι⁽³⁾ τὰς γυναῖκας ὑμῶν ἀπ' ἀρχῆς⁽⁴⁾ δὲ οὐ γέγονεν οὕτω.

Μετάφραση: Τους λέει ο Ιησούς: Ο Μωυσής απέβλεπε στη σκληρότητα των καρδιών σας και γι' αυτό σας επέτρεψε να χωρίσετε τις γυναίκες σας, για να προλάβει με το διαζύγιο

χειρότερα κακά. Διότι μερικοί από σας ήταν δυνατόν να κάνουν ακόμη και φόνο για να απαλλαγούν από την ανεπιθύμητη γυναίκα τους. Αυτό όμως δεν έχει γίνει έτσι από την αρχή της δημιουργίας.

(1) Φροντίζοντας, έχοντας υπ' όψη την σκληροκαρδία σας (g).

(2) «Ούτε τον Μωϋσή τον αφήνει να κατηγορείται· επειδή αυτός ήταν που έδωσε το νόμο, αλλά τον απαλλάσσει από την κατηγορία και ρίχνει όλη τη ευθύνη στο δικό τους κεφάλι» (X). Για την σκληρότητα, ωμότητά σας (δ), για «διάφορες αιτίες για τις οποίες μισούσαν τις συζύγους και δεν συμφιλιώνονταν με αυτές. Νομοθέτησε δηλαδή να χωρίζουν αυτές, για να μην φονεύονται» (Z). «Έτσι ώστε, συζώντας λόγω ακολουσίας με άλλες, να μην φονεύουν τις προηγούμενες γυναίκες. Επειδή δηλαδή ήταν σκληροί, θα φόνευαν τις γυναίκες αν αναγκάζονταν να τις έχουν στο σπίτι» (Θφ).

Ο Μωϋσής διαπραγματεύεται το γάμο ως αστικό θεσμό, και έτσι ανέχεται κάποιες ελαστικότητες σε σχέση με τη διάλυσή του. Ο Κύριος όμως ο οποίος ήλθε να συμπληρώσει το νόμο αποκαθιστώντας αυτόν στην πνευματικότητά του, κηρύττει το γάμο αδιάλυτο (ο).

(3) Εκείνο, το οποίο ο Μωϋσής από ανάγκη επέτρεψε και ανέχθηκε ήταν κακό μη χειρότερο. Προλάμβανε άλλο κακό χειρότερο, το οποίο η σκληροκαρδία των Ιουδαίων ήταν ενδεχόμενο να δημιουργήσει (ο).

(4) «Με τα ίδια τα πράγματα ο Θεός από την αρχή νομοθέτησε σε εμάς τα αντίθετα» (X). «Διότι αν από την αρχή ήθελε αυτό ο Θεός, δεν θα έπλαττε ένα μεν άνδρα και μία γυναίκα, ούτε θα πρόσταζε οι δύο να είναι μία σάρκα» (Z).

Ματθ.19,9 λέγω δὲ ὑμῖν⁽¹⁾ ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ⁽²⁾ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται⁽³⁾· καὶ ὁ ἀπολυμένην γαμήσας μοιχᾶται⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Σας λέω όμως ότι όποιος τυχόν χωρίσει τη γυναίκα του για κάθε άλλη αιτία και όχι λόγω πορνείας, και κάνει γάμο με άλλη, διαπράττει μοιχεία, δηλαδή αμαρτάνει κατά του θεσμού του γάμου και προδίδει τη συζυγική πίστη. Κι εκείνος που θα κάνει γάμο με χωρισμένη, διαπράττει μοιχεία, διότι συνδέεται με γυναίκα που ανήκει σε άλλον.

(1) «Ο Μάρκος λέει ότι αυτά ειπώθηκαν προς τους μαθητές» (Z). Ή, συνήθως ο Ματθαίος αποσιωπά την λεπτομέρεια της εισόδου του Ιησού στο σπίτι. Δες θ 1,ιε 15,ιζ 19 (p). Ή, «ειπώθηκαν πρώτα στους Φαρισαίους, έπειτα και προς τους μαθητές κατ' ιδίαν» (Z).

(2) «Πρόσταξε να διώχνουν μόνο αυτήν που πόρνευσε, δηλαδή μοίχευσε λόγω της σύγχυσης της τεκνογονίας και για την αμφιβολία ποιανού θα είναι το παιδί, επειδή κάθε μεν

άλλη αιτία μπορεί να θεραπευτεί, αυτή όμως μόνη δεν επιδέχεται θεραπεία» (Ζ). «Αυτήν που πόρνευσε όμως επιτρέπει ο Χριστός να την απομακρύνει κάποιος· διότι βεβαίως διέλυσε την ίδια τη φυσική συνένωση» (Απ.).

(3) Κάποιοι μεγαλογράμματοι κώδικες παραλείπουν το «και άπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται».

(4) Η έννοια του όλου στίχου: «Εάν παντρευτεί άλλη, είτε μη χωρισμένη από άλλον, είτε και χωρισμένη, κάνει μοιχεία» (Ζ).

«Το να μην είναι μαζί με τη γυναίκα του, το ονομάζει μοιχεία· αυτός όμως που άφησε τη δική του, δεν είναι μαζί με τη δική του. Για αυτό κάνει μοιχεία με αυτήν, δηλαδή με την δεύτερη, την οποία την βάζει μαζί με αυτήν που ενώθηκε με αυτόν σύμφωνα με τη φύση, εάν (η πρώτη) εγκαταλείψει τον δικό της άντρα (που κάνει κάτι τέτοιο)» (Απ.).

Ματθ.19,10 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία⁽¹⁾ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι⁽²⁾.

Μετάφραση: Του λένε τότε οι μαθητές του: Εάν ο λόγος του διαζυγίου του άνδρα με τη γυναίκα είναι αυτός, και για μία μόνο αιτία επιτρέπεται το διαζύγιο, τότε δεν συμφέρει να προχωρεί κανείς σε γάμο.

(1) Ή, αναφέρεται στα του σ. 3 («αν επιτρέπεται στον άνθρωπο να χωρίσει τη γυναίκα του για κάθε λόγο»)=Εάν η αιτία ή ο λόγος του διαζυγίου του άνδρα με τη γυναίκα είναι έτσι, δηλαδή εάν περιορίζεται ο λόγος του διαζυγίου μόνο στην αιτία της πορνείας (α). «Εάν μία μόνο είναι η αιτία... η οποία χωρίζει, εννοώ δηλαδή η μοιχεία» (Ζ).

Ή, πρέπει το αιτία να το πάρουμε με την έννοια του λατινικού causa=εάν έτσι πρέπει να θεωρήσουμε τη θέση του άνδρα απέναντι στη γυναίκα του (L). «Εάν για αυτό συνδέθηκαν, για να είναι ένα και να μείνουν αδιάσπαστοι σε όλη τη ζωή, ώστε και αν ακόμη είναι κακιά η γυναίκα, να μην τολμούν να την διώχνουν... Αιτία δηλαδή... λέει την αδιάσπαστη ένωση» (Θφ). Εάν έτσι έχουν τα πράγματα με τον άνδρα και τη σύζυγό του (g). Και οι δύο ερμηνείες σοβαρές.

(2) «Διότι πράγματι φαινόταν ότι είναι πάρα πολύ βαρύ να έχουν μία γυναίκα γεμάτη από κάθε κακία και να ανέχονται να έχουν κλεισμένο μέσα στο σπίτι τους για πάντα ένα ανήμερο θηρίο» (Χ). «Πώς δηλαδή θα μπορούσε να υπομείνει κάποιος τις άλλες κακίες της αναίσχυντης γυναίκας;» (Ζ). «Δεν συμφέρει να παντρευτεί· διότι είναι ελαφρύτερο να μην

παντρευτεί, αλλά να μάχεται και να παλεύει με τις φυσικές επιθυμίες, παρά να ανέχεται πονηρή γυναίκα» (Θφ).

Ματθ.19,11 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· οὐ πάντες⁽²⁾ χωροῦσι⁽³⁾ τὸν λόγον⁽⁴⁾ τοῦτον⁽⁵⁾, ἀλλ' οἷς⁽⁶⁾ δέδοται⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Ο Κύριος όμως τους είπε: Ο λόγος αυτός της αγαμίας δεν χωρά στο μυαλό και στην καρδιά όλων, αλλά τον νιώθουν και τον εγκολπώνονται μόνον εκείνοι στους οποίους έχει δοθεί από τον Θεό ως χάρισμα να μείνουν άγαμοι.

(1) «Δεν είπε, ναι είναι ελαφρύτερο... για να μην νομίσουν ότι είναι νόμος το πράγμα» (Χ).

(2) Ο Κύριος αντιθέτει τα λόγια αυτά με την γενική πρόταση των μαθητών ότι «δεν συμφέρει ο γάμος» (b).

(3) Χωράει= όχι απλώς να κατανοεί, αλλά και να βάζει σε πράξη. Παριστάνεται το ανθρώπινο πνεύμα που έχει νόηση και βούληση, ως αγγείο που μπορεί να χωρέσει μέσα του και να δεχτεί μέσω του νου, και να εφαρμόσει με τη θέληση αυτό (δ). «Δεν το δέχονται όλοι... δεν μπορούν όλοι να το βαστάξουν» (Ζ).

(4) «Τον λόγο σχετικά με το να μην παντρευτεί κάποιος» (Ζ).

(5) «Διότι είναι μεγάλο πράγμα η αγαμία και λίγοι το αντέχουν» (Ζ).

(6) Χαρακτήρισε ο Κύριος το γάμο ως θείο θεσμό, αλλά με αυτό δεν κήρυξε αυτόν και σε όλους υποχρεωτικό (L). Υπάρχουν και αυτοί που είναι διατεθειμένοι να ζήσουν ζωή πνευματικότερη παραμένοντας άγαμοι (p), για να υπακούσουν σε κάποια θρησκευτική κλήση (a).

(7) «Εκείνοι μόνο δέχονται και βαστάζουν αυτόν το λόγο, αυτοί στους οποίους έχει δοθεί το δώρο αυτό από το Θεό» (Ζ). «Είπε αυτό υψώνοντας το πράγμα της παρθενίας και επαινώντας το και δείχνοντας ότι είναι μεγάλο και με αυτόν τον τρόπο ελκύει και προτρέπει να διαλέξουν μάλλον την παρθενία» (Σχ).

«Μας διδάσκει ότι είναι δώρο που δίνεται από το Θεό η πλήρης καθαρότητα και δεν έρχεται μόνο με την άσκηση, αλλά δίνεται από το Θεό με πολλές προσευχές» (Ω). Το γνώρισμα αυτών που πήραν το χάρισμα αυτό είναι η δύναμη της θέλησης, η οποία εκδηλώνεται με την αμετάκλητη απόφαση της αγαμίας και την εκτέλεση της απόφασης με την σκληραγωγία του σώματος (δ).

«Έλεγε... σε όσους έχει δοθεί... για να δείξει ότι χρειάζεται για αυτό το πράγμα πολλή ουράνια βοήθεια αυτός που μπήκε σε αυτό το αγώνισμα, την οποία βοήθεια οπωσδήποτε θα απολαύσει αυτός που το θέλει... Διότι αν δίνεται μόνο από ψηλά και τίποτα δεν συνεισφέρουν αυτοί που ασκούν την παρθενία, τότε ήταν περιττό να υποσχεθεί σε αυτούς τη βασιλεία των ουρανών και να τους ξεχωρίσει από τους άλλους ευνούχους» (Σχ).

Ματθ.19,12 εισὶ γὰρ⁽¹⁾ εὐνούχοι⁽²⁾ οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτω⁽³⁾. καὶ εἰσὶν εὐνούχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων⁽⁴⁾, καὶ εἰσὶν εὐνούχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς⁽⁵⁾ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν⁽⁶⁾. ὁ δυνάμενος⁽⁷⁾ χωρεῖν⁽⁸⁾ χωρεῖτω.

Μετάφραση: Λέω ότι μόνον εκείνοι εγκολπώνονται το λόγο όσοι έλαβαν την αγαμία ως χάρισμα, διότι υπάρχουν ευνούχοι που γεννήθηκαν έτσι από την κοιλιά της μητέρας τους, και συνεπώς είναι από τη φύση τους ανίκανοι να έλθουν σε γάμο· και υπάρχουν ευνούχοι που ευνουχίστηκαν απ' τους ανθρώπους και έγιναν απ' τους ανθρώπους ανίκανοι για γάμο· και είναι άλλοι ευνούχοι, που με τον σωφρονισμένο λογισμό επιβλήθηκαν στον εαυτό τους και ευνούχισαν τον εαυτό τους με αυτοπροαίρετη αποχή απ' το γάμο και αυστηρή εγκράτεια. Αυτοί παραμένουν άγαμοι και παρθένοι, για να εργασθούν χωρίς κανένα περισπασμό για τη βασιλεία των ουρανών και για να την κερδίσουν ευκολότερα. Όποιος μπορεί να νιώσει και να βάλει σε εφαρμογή το λόγο αυτό, ας τον νιώσει κι ας τον εφαρμόσει.

(1) Ο στίχος εξηγεί το τι σημαίνει το «σε όποιους δόθηκε». Υπάρχουν μερικοί, στους οποίους έχει δοθεί η πνευματική ικανότητα να αναγνωρίσουν την αλήθεια αυτού του λόγου. Διότι όπως ακριβώς υπάρχουν φυσικοί ευνούχοι, έτσι υπάρχουν και πνευματικοί τέτοιοι (α).

(2) Από το ευνήν (κρεβάτι) έχω, φυλάσσω, όπως και το πολιούχος, από το πόλη έχω, φυλάσσω (δ). «Απαριθμεί τρία είδη ευνούχων, από τα οποία το μεν πρώτο δεν είναι άξιο κατηγορίας, το δεύτερο άξιο κατηγορίας και το τρίτο επαινετό» (Ζ).

(3) Είναι ευνούχοι από τη φύση (b), έχουν από τη γέννηση ελαττωματικά τα γενετήσια όργανα (δ), «οι οποίοι και είναι αγνοί χωρίς κέρδος» (Θφ).

(4) «Έκοψαν με ξυράφι τα γεννητικά όργανα» (Ζ). «Το να κόβουν τα μέλη ήταν από την αρχή έργο δαιμονικής ενέργειας και σατανικής επιβουλής για να καταστρέψουν το πλάσμα του Θεού» (Χ), «και να βλάψουν το πλάσμα αυτό με δύο τρόπους, και με την αναπηρία και με το να εμποδίζουν την προθυμία της ελεύθερης βούλησης για τα αγαθά» (Σχ). Ευνουχίστηκαν από τους ανθρώπους, για να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως θαλαμηπόλοι και υπεύθυνοι στους γυναικωνίτες ή ως τραγουδιστές κλπ. (b).

(5) «Λέγοντας ότι ευνούχισαν τους εαυτούς τους δεν εννοεί το κόψιμο των μελών, αλλά την καταστροφή των πονηρών λογισμών» (Σχ). Με αυτοπροαίρετη αποχή από το γάμο (b), «με το ξυράφι της αγνότητας έκοψαν τον οίστρο της επιθυμίας και με τον έρωτα της παρθενίας μάραναν τελείως τον έρωτα της συνουσίας» (Z).

«Διότι όχι τόσο το κόψιμο του μέλους όσο το χαλινάρι του λογισμού μπορεί να ηρεμεί αυτά τα κύματα και να φέρνει γαλήνη... Και άλλοι μεν λένε ότι ο οίστρος αυτός βλαστάνει από τον εγκέφαλο, ενώ άλλοι από τα κάτω μέρη της κοιλιάς. Εγώ όμως θα μπορούσα να πω ότι δεν βλαστάνει από πουθενά αλλού, παρά από την ακόλαστη διάθεση και την αμελημένη διάνοια· διότι εάν αυτή είναι αγνή, δεν υπάρχει καμία βλάβη από τις φυσικές παρορμήσεις» (X).

«Αυτό όμως που είναι άξιο αποδοχής, είναι, αν κάποιος παίρνοντας το λόγο που είναι ζωντανός και ενεργής και κοφτερότερος από κάθε δίκοπο μαχαίρι, και το μαχαίρι του πνεύματος, όπως το ονόμασε ο Απόστολος, κόψει το παθητικό μέρος της ψυχής, χωρίς να αγγίξει το σώμα... Είναι όμως μεγάλη δύναμη να αντέξει κάποιος τον ευνουχισμό από τον λόγο της ψυχής, τον οποίο δεν μπορούν όλοι, αλλά αυτοί στους οποίους δόθηκε. Και έχει δοθεί σε όλους όσους ζήτησαν από το Θεό το λογικό μαχαίρι και το χρησιμοποίησαν όπως έπρεπε, για να ευνουχίσουν τους εαυτούς τους για τη βασιλεία των ουρανών» (Ω).

(6) Είτε για να μπου ευκολότερα σε αυτήν, είτε για να εργαστούν στη βασιλεία του Θεού. Δες Α' Κορ. ζ (L), για να αφιερώσουν τους εαυτούς τους εξολοκλήρου στη θεωρία και διάδοση της θείας αλήθειας (b).

(7) «Αφήνει το πράγμα στην ελεύθερη απόφαση των ανθρώπων» (Z), «και δεν αφήνει το πράγμα να κλειστεί σε ανάγκη νόμου» (X). «Διότι δεν αναγκάζει να παρθενεύουμε, ούτε το γάμο καταργεί, αλλά βάζει την παρθενία σε πρώτη θέση» (Θφ).

(8) Αυτός που μπορεί με το νου να κατανοήσει και με την ψυχή να κάνει δικό του και να εγκολπωθεί και με την πράξη να ασκήσει (g).

Στιχ. 13-15. Ο Ιησούς ευλογεί τα παιδιά.

Ματθ.19,13 Τότε προσηνέχθη⁽¹⁾ αὐτῷ παιδιὰ⁽²⁾, ἵνα ἐπιθῇ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ προσεύξηται⁽³⁾· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν⁽⁴⁾ αὐτοῖς.

Μετάφραση: Τότε του έφεραν κάποιοι μικρά παιδιά, για να τα ευλογήσει βάζοντας πάνω τους τα χέρια του και να προσευχηθεί γι' αυτά. Οι μαθητές όμως τους μάλωσαν.

(1) «Ἦρθαν από την πίστη των γονέων».

(2) «Βρέφη είπε ο Λουκάς» (Ζ).

(3) Δηλαδή για να ευλογήσει αυτά. Πρόκειται για παλαιότατη συνήθεια. Η πράξη της ευλογίας («να βάλει πάνω τους τα χέρια») θα συνοδευόταν και από προσευχή (S). Εάν ζητούσαν από τον Κύριο το βάπτισμα, και αυτό αναμφίβολα θα παρείχε σε αυτά (b). Ο Ιησούς συχνά επέθετε τα χέρια πάνω σε εκείνους, τους οποίους θεράπευε. Για αυτό και οι γονείς των παιδιών σκέφτηκαν, ότι θα ήταν πλεονέκτημα για τα παιδιά τους, εάν έβαζε πάνω τους τα χέρια ο μέγας Ιατρός (p).

«Επειδή είχαν μάθει από πριν τη δύναμή του, αυτοί που προσφέρουν τώρα στο σωτήρα τα παιδιά ή τα βρέφη, το έκαναν αυτό, έτσι ώστε με το να βάλει πάνω τους τα χέρια του και με την προσευχή για τα παιδιά και τα βρέφη και με το άγγιγμα, να διώξει μεν τα χειρότερα, και να δημιουργηθεί μέσα τους δύναμη μεταδοτική και διαρκής για το μέλλον που θα εμποδίζει να τους αγγίξουν τα αντίθετα κακά» (Ω).

(4) «Δηλαδή εμποδίζουν... Εμποδίζουν βεβαίως και εκείνους και αυτά, τιμώντας τον διδάσκαλο» (Ζ). Ίσως επίσης και διότι «πλησίαζαν όχι με κόσμιο τρόπο και με θόρυβο και για αυτό εμποδίζουν οι μαθητές, και επειδή ταυτόχρονα νόμιζαν ότι ελαττώνεται το αξίωμα του διδασκάλου με το να του φέρνουν τα παιδιά» (ΘΦ).

Οι περισσότεροι από τους μαθητές φαίνεται να ήταν άγαμοι. Και οι άγαμοι, εάν δεν είναι ταπεινόφρονες, ώστε να θυμούνται τα παιδικά τους χρόνια, δεν είναι τόσο ευνοϊκοί στα μικρά παιδιά. Πάντως θεώρησαν οι μαθητές, ότι η φροντίδα για τα μικρά παιδιά δεν συμβιβάζεται με την αξία του Διδασκάλου. Αλλά ο Κύριος συγκαταβαίνει και μέχρι τα μικρά παιδιά. Δες ιη 2,3 (b).

Ματθ.19,14 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν⁽¹⁾· ἄφετε τὰ παιδιά καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με· τῶν γὰρ τοιούτων⁽²⁾ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς τους είπε: Αφήστε τα παιδιά και μην τα εμποδίζετε να έλθουν κοντά μου, διότι γι' αυτούς που θα γίνουν σαν κι αυτά είναι η βασιλεία των ουρανών.

(1) «Ο Μάρκος μάλιστα είπε, ότι και αγανάκτησε εναντίον αυτών που εμποδίζουν» (Ζ). Η φράση αυτή πουθενά αλλού δεν χρησιμοποιήθηκε για τον Κύριο και δηλώνεται με αυτήν η βαθειά απαρέσκεια, την οποία ο Κύριος δοκίμασε βλέποντας τους μαθητές να εμποδίζουν τα παιδιά (p). Πριν υπερασπίστηκε το θεσμό του γάμου. Τώρα υπερασπίζεται τα δικαιώματα των παιδιών (b).

(2) «Δεν είπε ότι αυτών είναι η βασιλεία των ουρανών, αλλά των τέτοιων, αυτών που μιμούνται την απλότητά τους» (Ζ). «Αυτών που με την ελεύθερη θέλησή τους κάνουν αυτά, τα οποία τα παιδιά έχουν από τη φύση τους» (Σχ).

«Διότι πράγματι η ψυχή του παιδιού είναι καθαρή από όλα τα πάθη. Δεν μνησικακεί σε όσους το λύπησαν αλλά τους πλησιάζει σαν φίλους. Και όσο ξύλο και αν φάει από τη μητέρα του, αυτήν επιζητά και από όλους αυτήν προτιμά. Και αν ακόμη του δείξεις μία βασίλισσα με το στέμμα της, δεν την βάζει πάνω από τη μητέρα του που φορά κουρέλια...

Διότι γνωρίζει να διακρίνει το δικό του και το ξένο όχι από την φτώχεια και τον πλούτο, αλλά από την αγάπη. Και τίποτα περισσότερο από τα αναγκαία δεν επιζητά, αλλά τόσο μόνο όσο να χορτάσει με το γάλα του μαστού και μετά αφήνει τη θηλή. Το παιδί δεν λυπάται για όσα εμείς· όπως για ζημιά χρημάτων και τα τέτοια, ούτε χαίρεται πάλι με όσα εμείς, με αυτά τα φθαρτά. Δεν κατακυριεύεται από πάθος για τα κάλλη των σωμάτων» (Χ).

Ματθ.19,15 καὶ ἐπιθείς τὰς χεῖρας αὐτοῖς⁽¹⁾ ἐπορεύθη ἐκεῖθεν⁽²⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού έβαλε τα χέρια του επάνω τους για να τα ευλογήσει, έφυγε από εκεί.*

(1) «Ο Μάρκος είπε ότι και αφού τα αγκάλιασε αυτά, βάζοντας τα χέρια πάνω τους, τα ευλογούσε. Το έκανε αυτό εκπληρώνοντας το αίτημα αυτών που τα έφεραν» (Ζ). Αυτή η ομιλία για τα παιδιά και ευλογία του Σωτήρα δείχνει καθαρά, ότι το προπατορικό αμάρτημα δεν αφαίρεσε τελείως το καλό στον άνθρωπο, αλλά αχρείωσε μόνο τη φύση του με την υπερηφάνεια και τον εγωισμό (δ).

(2) «Αφού με το άγγιγμα άφησε μέσα στα παιδιά δύναμη, έφυγε από τα παιδιά, που δεν μπόρεσαν όμοια με τους μαθητές να ακολουθούν τον Ιησού» (Ω).

Στιχ. 16-26. Ο πλούσιος νέος.

Ματθ.19,16 Καὶ ἰδοὺ εἷς⁽¹⁾ προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε ἀγαθέ⁽²⁾, τί ἀγαθὸν ποιήσω⁽³⁾ ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον;

Μετάφραση: *Και ιδού, κάποιος τον πλησίασε και του είπε: Διδάσκαλε αγαθέ, τί αγαθό και τι καλό να κάνω για να αποκτήσω την αιώνια ζωή;*

(1) «Αυτόν ο Λουκάς τον είπε άρχοντα, δηλαδή των Ιουδαίων» (Ζ). Δεν γνωρίζουμε με ποια σημασία μπήκε το άρχοντας από τον Λουκά. Ίσως λόγω του μεγάλου πλούτου του ονόμασε έτσι το νέο, για να σημάνει ότι ήταν υπολογίσιμος παράγοντας στην κοινωνία (ρ).

«Κάποιοι μεν κατηγορούν το νέο αυτό ως κάποιον ύπουλο και πονηρό... εγώ όμως δεν θα μπορούσα να μην πω ότι ήταν φιλάργυρος και δούλος των χρημάτων, επειδή και ο Χριστός τον έλεγξε ότι είναι τέτοιος· ύπουλο όμως καθόλου» (Χ).

«Διότι αν ήταν έτσι δεν θα τον συμπαθούσε ο Κύριος όταν έριξε το βλέμμα του σε αυτόν. Αλλά στα άλλα μεν ήταν καλός και επιθυμούσε τη ζωή την αιώνια, αλλά το αγκάθι της φιλαργυρίας γόνιμο χωράφι της ψυχής του» (Ζ).

(2) Αυθεντική γραφή: διδάσκαλε κατέστρεψε το, τί αγαθόν.

(3) Ο πλούσιος βρίσκεται στην παλαιά νομική άποψη, σύμφωνα με την οποία οφείλει να πράξει κάτι και όχι οφείλει να είναι κάτι. Παρ' όλα αυτά έχει προχωρήσει κάποιο βήμα, αφού αναγνωρίζει, ότι δεν αρκεί μόνη η αποχή από τις παραβάσεις (ρ).

Ματθ.19,17 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ⁽¹⁾· τί με λέγεις ἀγαθόν⁽²⁾; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός⁽³⁾. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον⁽⁴⁾ τὰς ἐντολάς.

Μετάφραση: Κι ο Κύριος του είπε: Αφού απευθύνεσαι σε μένα θεωρώντας ότι είμαι ένας απλός άνθρωπος, γιατί με ονομάζεις αγαθό; Κανείς δεν είναι από τον εαυτό του πραγματικά αγαθός παρά μόνο ένας, ο Θεός. Εάν όμως θέλεις να μπεις στην αιώνια και μακάρια ζωή, τήρησε σ' όλη τη ζωή σου τις εντολές.

(1) Αυθεντική γραφή που μαρτυρείται και από τους κώδικες σιναϊτικό, βατικανό, όπως και από τον Ωριγένη: «τι με ρωτάς για το αγαθό; ένας είναι ο αγαθός» = «ο μεν Ματθαίος έγραψε αυτά, σαν να ρωτήθηκε ο Σωτήρας για αγαθό έργο με την ερώτηση τι αγαθό να πράξω· ενώ ο Μάρκος και ο Λουκάς λένε ότι ο Σωτήρας είπε, τι με λες αγαθό; κανείς δεν είναι αγαθός παρά μόνο ένας, ο Θεός» (Ωριγένης).

Σύμφωνα με τη γραφή αυτή, η έννοια της φράσης είναι: Γιατί με ρωτάς για το αγαθό; Ένας είναι ο αγαθός, δηλαδή το αγαθό δεν είναι κάποια ανεξάρτητη και περιορισμένη ποσότητα στη ζωή. Είναι ιδιότητα χαρακτήρα και μάλιστα του θείου χαρακτήρα. Η αγαθότητα λοιπόν αυτή της θείας φύσης έχει αποκαλυφθεί στις εντολές (α).

Ζωή αιώνια μπορεί να εξασφαλίσει όχι κάποια ορισμένη πράξη, οσοδήποτε έξοχη και ξεχωριστή, αλλά μόνο ο έξοχος χαρακτήρας. Σαν τη γνωστότερη λοιπόν περίληψη για το

ποιος πρέπει να είναι ο χαρακτήρας αυτός, ο Ιησούς αναφέρει τις εντολές, στις οποίες ο Θεός αποκάλυψε τη θέλησή του (ρ).

(2) «Επειδή τον πλησίασε σαν να ήταν απλός άνθρωπος και ένας από τους πολλούς και διδάσκαλος των Ιουδαίων· για αυτό λοιπόν και ως άνθρωπος συζητά μαζί του» (Χ). «Γιατί με λες αγαθό, αφού είμαι άνθρωπος σύμφωνα με τη δική σου αντίληψη;» (Ζ).

«Διότι εκείνος, τόν νόμιζε άνθρωπο μόνο και όχι Θεό. Αν δηλαδή, λέει, με νομίζεις άνθρωπο και όχι Θεό, μη με λες αγαθό» (Α).

«Διότι κανείς από τους ανθρώπους δεν είναι αγαθός με την κύρια έννοια· και διότι είμαστε ευμετάβλητοι μιας και μετακινούμαστε από το αγαθό· και διότι συγκρινόμενη η ανθρώπινη αγαθότητα με αυτήν του Θεού, θεωρείται πονηρία» (Θφ).

«Διότι δεν θα μπορούσε με τον τρόπο που λέγεται αγαθός ο Θεός, με τον ίδιο τρόπο να λεχθεί αγαθός ο άνθρωπος ο οποίος από τον αγαθό θησαυρό της καρδιάς του προσφέρει αγαθά» (Ω). «Νομίζω λοιπόν ότι αυτός που εκτελεί το πρόσταγμα «απομακρύνσου από το κακό και κάνε το καλό», ως προς αυτά μεν που κάνουν οι υπόλοιποι άνθρωποι, κάνει το αγαθό, ως προς το αληθινά αγαθό όμως, όπως ακριβώς δεν θα δικαιωθεί μπροστά στο Θεό κάθε ζωντανός άνθρωπος, αφού κάθε ανθρώπινη δικαιοσύνη αποδεικνύεται ως μη δικαιοσύνη, όταν γίνει αντιληπτή η δικαιοσύνη του Θεού, κατά τον ίδιο τρόπο ούτε αγαθός θα είναι μπροστά στον αγαθό Θεό καθένας που θα μπορούσε να ονομαστεί αγαθός σε σύγκριση με τα κατώτερα από εκείνα» (Ωριγένης).

(3) «Όταν λέει «κανείς δεν είναι αγαθός», δεν το λέει αυτό για να αποκλείσει τον εαυτό του από το ότι είναι αγαθός... Διότι δεν είπε, τι με λες αγαθό; Δεν είμαι αγαθός· αλλά (είπε) κανείς δεν είναι αγαθός· δηλαδή κανείς από τους ανθρώπους. Αλλά και αυτό ακόμη όταν το λέει, δεν το λέει αποστερώντας ούτε τους ανθρώπους από την αγαθότητα· αλλά το λέει σε σύγκριση με την αγαθότητα του Θεού» (Χ).

«Δεν το είπε αυτό κατηγορώντας όλη την ανθρώπινη φύση για πονηρία, αλλά συγκρίνοντας την αγαθότητα που υπάρχει στους ανθρώπους με αυτήν του Θεού» (Σειρές,Χ)· «επειδή το αγαθό με την κύρια έννοια δεν αναφέρεται σε κανέναν παρά μόνο στο Θεό» (Ω).

«Διότι μόνος κυρίως αγαθός είναι ο Θεός» (Ζ). «Δηλαδή εκ φύσεως μεν αγαθός είναι μόνος ο Θεός, ενώ από ελεύθερη διάθεση (θέληση) αγαθός είναι μόνο αυτός που μιμείται το Θεό» (Σειρές,Χ).

(4) Με το τήρησε δηλώνει συνεχή ενέργεια, όχι κάποια απλή και μεμονωμένη πράξη, η οποία μπορεί να έχει αρχή και τέλος (τι να κάνω αγαθό)(α). Τήρησε στη ζωή σου, σε όλο το βίο σου (δ). Αυθεντική γραφή τήρει=φύλαγε διαρκώς.

Ματθ.19,18 λέγει αὐτῷ· ποίας⁽¹⁾; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε· τὸ οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις⁽²⁾, οὐ ψευδομαρτυρήσεις,

Μετάφραση: Του λέει ο νέος: Ποιές εντολές; Κι ο Ιησούς του εἶπε: Το να μη σκοτώσεις, να μη μοιχεύσεις, να μην κλέψεις, να μην ψευδομαρτυρήσεις,

Ματθ.19,19 τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα⁽³⁾, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: τίμα τον πατέρα και τη μητέρα, και να αγαπήσεις το συνάνθρωπό σου σαν τον εαυτό σου.

(1) «Λέει ποιές; Όχι με σκοπό να τον πειράξει, Θεός φυλάξοι· αλλά επειδή νόμιζε ότι άλλες είναι εκείνες οι εντολές, εκτός από τις εντολές του νόμου, που θα του χάριζαν την αιώνια ζωή· πράγμα που ήταν σημάδι ανθρώπου που έχει πάρα πολύ μεγάλη επιθυμία» (X).

Ο νέος έχοντας αναμφίβολα υπ' όψη τα 613 ιδιαίτερα παραγγέλματα, σε όσα οι γραμματεῖς και ραββίνοι υπολόγιζαν ότι έχει ο μωσαϊκός νόμος, βρέθηκε σε απορία για το ποιες εντολές εννοούσε ο Κύριος (F).

(2) Ο Ματθαῖος συμφωνεῖ με τον Μάρκο ως προς τη σειρά των εντολῶν, που εἶναι συνηθισμένη και σε μας: ου φονεύσεις, ου μοιχεύσεις, ου κλέψεις. Αλλά ο Λουκάς σύμφωνα με τον Βατικανό κώδικα στο Δευτ. ε 17, αντιστρέφει τη σειρά αυτή, όπως και ο Παῦλος στο Ρωμ. ιγ 19 και ο Nash πάπυρος. Τόσο ο Φίλων (περί Δεκαλόγου 24), όσο και ο Τερτυλλιανός (de Rudic 5) βασιίζουν επιχείρημα πάνω στο ότι προηγείται η μοιχεία από το φόνο.

Ο Ιάκωβος (β 11) φαίνεται να δέχεται την ίδια σειρά. Το ότι ο Λουκάς συμφωνεῖ με τον Παῦλο δεν εἶναι καθόλου εκπληκτικό (p). Ο Ματθαῖος ακολουθεῖ τη σειρά του μασωριτικού κειμένου της Εξόδου και του Δευτερονομίου και των Ο' σύμφωνα με τον Αλεξανδρινό κώδικα (a).

(3) Και οι 3 συνοπτικές αφηγήσεις παρουσιάζουν τον Κύριο να βάζει στη σειρά τελευταῖο το παράγγελμα που αφορά στους γονεῖς. Αυτό έγινε για ἔμφαση, διότι το παράγγελμα αυτό δεν τηρούνταν στις μέρες του Κυρίου συνηθέστατα με τη λέξη Κορβάν. Δες Ματθ. ιε 4 (p).

(4) Αποτελεῖ περιλήψη των εντολῶν της δεύτερης πλάκας (του δεκαλόγου) και προέρχεται από το Λευϊτ. ιθ 18 (p). Ο Κύριος πρόσθεσε και το χωρίο αυτό βάζοντας τον πλούσιο στο δρόμο της τέλειᾱς αγάπης και οδηγώντας τον στην πλήρη απόσπαση από τον πλούτο (L). «Οι μεν άλλες εντολές λοιπόν έχουν νομοθετηθεῖ σε ἓνα μέρος στο βιβλίο της Εξόδου· το «θα

αγαπήσεις τον πλησίον σου όπως τον εαυτό σου» σε άλλο μέρος και έτσι φανερά στο Λευϊτικό» (Σχ).

Ματθ.19,20 λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην⁽¹⁾ ἐκ νεότητός μου· τί ἔτι ὑστερῶ⁽²⁾;

Μετάφραση: Του λέει ο νέος, ο οποίος δεν είχε διδαχθεί ποιά είναι και πώς εφαρμόζεται η αγάπη προς τον συνάνθρωπο: Όλα αυτά τα φύλαξα από τότε που ήμουν νέος. Τί άλλο μου λείπει ακόμη;

(1) Με αγαθή συνείδηση μπορούσε ο νέος να δώσει αυτήν τη βεβαίωση κρίνοντας τον εαυτό του σύμφωνα με το γράμμα των 5 εντολών τις οποίες ο Κύριος του πρόβαλλε (ρ). Παρουσιάζεται όμως τελείως επιπόλαιη και ελαφριά αυτή η κρίση του νέου. «Συνενώνοντας την αμάθεια με την υπεροψία, είπε, τι ακόμα υστερώ» (Κ).

«Διότι θα απορήσει κάποιος, αν μιλούσε ειλικρινά ο νέος. Διότι αφού είχε κτήματα πολλά πώς αγαπούσε τον πλησίον όπως τον εαυτό του; Διότι πράγματι θα τα μοίραζε αυτά σε αυτούς που είχαν λίγα ή τίποτα. Τι μπορούμε να πούμε λοιπόν; Ότι κατόρθωσε και αυτήν την εντολή, όπως μπορούσε τότε να την κατορθώσει. Διότι αγαπούσε μεν τον πλησίον όπως τον εαυτό του, αλλά τόσο μόνο, ώστε να μην κάνει σε αυτόν κάτι βλαβερό, όχι όμως ώστε και να μοιραστεί με αυτόν το δικό του πλούτο» (Ζ).

(2) =Σε τι δηλαδή υστερώ ως προς το πλήρες μέτρο της τέλει αρετής και δικαιοσύνης (δ). «Σε τι υστερώ; Λέγοντας αυτό όμως φανέρωσε ότι επιθυμεί μεγαλύτερη αρετή. Για αυτό και, όπως λέει ο Μάρκος, ο Ιησούς βλέποντάς τον, τόν συμπάθησε και του είπε, ένα σου λείπει. Τον κοίταξε δηλαδή ήμερα· τον συμπάθησε όμως, επειδή λαχταρούσε πολύ τη σωτηρία, παρόλο που ήταν δεμένος με τις αλυσίδες της φιλαργυρίας» (Ζ).

Ίσως ο νέος ανέμενε να του ειπωθεί κάποιο δύσκολο έργο, το οποίο τα μεγάλα πλούτη του θα έκαναν εύκολο σε αυτόν (ρ).

Ματθ.19,21 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς⁽¹⁾· εἰ θέλεις⁽²⁾ τέλειος⁽³⁾ εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα⁽⁴⁾ καὶ δὸς πτωχοῖς⁽⁵⁾, καὶ ἔξεις θησαυρὸν⁽⁶⁾ ἐν οὐρανῷ⁽⁷⁾, καὶ δεῦρο⁽⁸⁾ ἀκολουθή μοι⁽⁹⁾.

Μετάφραση: Κι ο Ιησούς του είπε: Εάν θέλεις να είσαι τέλειος πήγαινε, πούλησε τα υπάρχοντά σου και μοίρασέ τα στους φτωχούς, και θα έχεις θησαυρό στους ουρανούς. Κι έλα να με ακολουθήσεις.

(1) Ο Κύριος απάντησε αμέσως στην ερώτηση ούτε επιβεβαιώνοντας ούτε αναιρώντας την κρίση του νέου για το παρελθόν του (p).

«Επειδή ο σωτήρας μας ήθελε ήρεμα και χωρίς μίσος να ελέγξει εκείνο τον πλούσιο ότι δεν έλεγε την αλήθεια με το να πει, ότι είχε τηρήσει την εντολή «θα αγαπήσεις τον πλησίον όπως τον εαυτό σου», είπε σε αυτόν το, «αν θέλεις να είσαι τέλειος πήγαινε πούλησε τα υπάρχοντά σου και δώστα στους φτωχούς». Διότι έτσι θα φανείς ότι λες την αλήθεια ότι έχεις τηρήσει την εντολή «θα αγαπήσεις τον πλησίον σου όπως τον εαυτό σου»» (Ω).

(2) «Αφήνει το παν στη διάθεσή του... επικαλύπτοντας την εντύπωση ότι είναι βαριά η συμβουλή» (X).

(3) «Διότι είναι πράγματι ατελείς αυτοί που κατορθώνουν τις νομικές εντολές, αφού και αυτές είναι ατελείς λόγω της ασθένειας των Ιουδαίων» (Z). Τέλειος είναι εκείνος, στον οποίο δεν λείπει τίποτα για να μπει στην αιώνια ζωή (b).

«Αν είναι τέλειος αυτός που έχει όλες τις αρετές και δεν κάνει κάτι από κακία, πώς θα μπορούσε να γίνει τέλειος αυτός που πούλησε τα υπάρχοντά του και τα έδωσε στους φτωχούς; Διότι ας υποθέσουμε ότι κάποιος το έχει κάνει αυτό, πώς όμως πάλι θα μπορούσε να γίνει αμέσως πράος, αν τύχει να πέφτει εύκολα στην οργή;... Με ποιό λοιπόν τρόπο αυτός που έδωσε τα υπάρχοντα και τα μοίρασε στους φτωχούς θα είναι έξω από κάθε επιθυμία;... Αυτός που πειθόμενος στα λόγια του Χριστού, αντάλλαξε τον πλούτο με τη φτώχεια για να γίνει τέλειος, αμέσως θα βοηθηθεί όπως και οι Απόστολοι του Χριστού ώστε να γίνει σοφός εν Χριστώ και ανδρείος και δίκαιος και συνετός και έξω από κάθε πάθος» (Ω).

(4) Δύο μέρη υπάρχουν στην απάντηση που δόθηκε στο νέο· το ένα να πουλήσει τα υπάρχοντά του και να δώσει αυτά στους φτωχούς και το άλλο να ακολουθήσει το Χριστό. Το ένα είναι προπαρασκευαστικό του άλλου (p). Πρόκειται για παράγγελμα και όχι για συμβουλή. Είναι απαραίτητη η συμμόρφωση με αυτό και όχι προαιρετική. Είναι όμως ειδική και όχι καθολική και γενική. Είναι σύμφωνη με την ιδιοσυγκρασία της ψυχής του νέου προς τον οποίο απευθύνθηκε. Διότι και πολλοί άλλοι ακολούθησαν το Χριστό, στους οποίους δεν δόθηκε αυτή η παραγγελία. Είναι δυνατόν κάποιος να γίνει τέλειος, την ίδια ώρα που έχει και πλούτη. Και είναι δυνατόν να δώσει κάποιος τα πάντα στους φτωχούς και παρ' όλα αυτά να μείνει μακριά από την τελειότητα (b).

Δεν λέει εδώ ο Κύριος, οποιοσδήποτε, αλλά εσύ, και βλέπει κάποιος αμέσως από την αρχή ότι ο νέος ρωτούσε για τον εαυτό του. Πρόκειται λοιπόν για κλήση ειδική, η οποία θα απευθυνόταν και σε πολλούς άλλους, χωρίς όμως να αποτελεί και καθήκον για όλους (L), αλλά μόνο για τους καλεσμένους. Η πρόσκληση αυτή γίνεται και προς κάθε φιλάργυρο που

δεν έχασε το σπέρμα της πίστης, ο οποίος, για να γίνει μαθητής του Κυρίου, τέλειος δηλαδή ηθικός άνθρωπος, οφείλει να αποβάλλει από τον εαυτό του τον τύραννο Μαμμωνά (δ).

Το παράγγελμα να προβεί στη θυσία του πλούτου του, ήταν το φάρμακο το οποίο απαιτούσε η ψυχή του νέου. Είχε πολλή προσκόλληση στα πλούτη και σε όσα αποκτούνται με τον πλούτο και λίγη συμπάθεια για το φτωχό. Μέχρι τώρα οι αρετές του ήταν αρνητικές μάλλον παρά θετικές. Ήταν ελεύθερος από μεγάλες αμαρτίες, αλλά στερούνταν ανώτερου ιδανικού. Το να ζήσει μαζί με τον Ιησού Χριστό και να διδαχτεί από αυτόν θα ήταν η άριστη θεραπεία για το νέο και θα οδηγούσε αυτόν στην αιώνια ζωή (ρ).

Η αυτοθυσία την οποία ο Κύριος επέβαλε στον πλούσιο νέο επιβεβαιώνει κατ' αρχήν το καθήκον κάθε πλουσίου να υπηρετεί τον φτωχό. Η ειδική μορφή την οποία η υπηρεσία και βοήθεια αυτή πρέπει να παίρνει ποικίλλει σύμφωνα με τις κοινωνικές συνθήκες της εποχής (Swete). Δεν υποχρεώνεται μεν κάθε πιστός να πουλήσει τα υπάρχοντά του και να τα μοιράσει στους φτωχούς, το πνεύμα όμως της αγάπης και της αυτοθυσίας, το οποίο ζητήθηκε από το νέο, ζητιέται από κάθε ακόλουθο του Ιησού (ο).

(5) «Δεν αρκεί επομένως το να περιφρονούμε τα χρήματα, αλλά πρέπει και να θρέψουμε φτωχούς» (X).

(6) Η κληρονομία της Βασιλείας ονομάζεται θησαυρός σε αντίθεση με τα εγκόσμια αγαθά. Θέλεις να είσαι πλούσιος; Ζήτησε τον θησαυρό αυτόν (b).

(7) Λέγεται σε αντίθεση με τα γήινα υπάρχοντα του νέου (ο). «Θησαυρό στον ουρανό ονομάζει τη φυλαγμένη εκεί για τους άξιους αμοιβή των κατορθωμάτων» (Z).

(8) Όταν ο νέος θα ελευθέρωνε τον εαυτό του από τα δεσμά, τα οποία τον είχαν δέσει στη γη, τότε θα έμπαινε στη στενή πύλη και την τεθλιμμένη οδό, η οποία θα τον οδηγούσε στη ζωή (Ματθ. ζ 14) και θα ήταν έτοιμος να ακολουθήσει το Χριστό.

(9) Στην περίπτωση του νέου εφαρμοζόταν και κατά γράμμα. Ο Κύριος διείδε σε αυτόν πρόσωπο, από το οποίο μπορούσε να προέλθει και άλλος απόστολος, ένας Βαρνάβας, εάν όχι Παύλος. Και επιζήτησε να ενδυναμώσει τον συμπαθή αλλά ασθενή αυτόν χαρακτήρα.

«Έλα να με ακολουθήσεις, με την έννοια του βάδιζε στα ίχνη του δικού μου τρόπου ζωής, ακολούθησε τις εντολές μου» (Z).

«Πρέπει να ακολουθεί κάποιος το Χριστό, δηλαδή να κάνει όλα όσα προστάζει, να είναι έτοιμος για σφαγές και καθημερινό θάνατο. Επομένως από το να ρίξει τα χρήματα, πολύ μεγαλύτερο ήταν αυτό το πρόσταγμα, το να χύσει και το ίδιο του το αίμα. Αλλά σε αυτό δεν βοηθά λίγο το να απαλλαχτεί κάποιος από τα χρήματα» (X).

Ματθ.19,22 ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος⁽¹⁾ τὸν λόγον ἀπῆλθε λυπούμενος⁽²⁾· ἦν γὰρ ἔχων⁽³⁾ κτήματα⁽⁴⁾ πολλά⁽⁵⁾.

Μόλις ὁμως ο νέος ἀκούσε το λόγο αὐτό, ἐφυγε λυπημένος· διότι εἶχε πολλά κτήματα, καὶ ἡ καρδιά του ἦταν κολλημένη σ' αὐτά.

(1) Λόγω τῆς δυσκολίας τῆς πραγματοποιίῃσης τοῦ παραγγέλματος, ἴσως ἐπίσης καὶ διότι ἐβλεπε, ὅτι ἡ θέλησή του ἦταν ἀσθενής. Δὲν ἀνέμενε ποτέ τόσο αὐστηρή ἀπάντησι καὶ δὲν φανταζόταν, ὅτι θὰ ἐρχόταν σὲ ἀδυναμία νὰ κάνει ὅ,τι ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος θὰ τοῦ ζητοῦσε. Δὲν λέγεται ὁμως, ὅτι ἀγανάκτησε ἢ ὅτι ἔδωσε με οργή κάποια ἀπάντησι. Επέστρεψε στὰ πλούτη του, τὰ ὁποῖα καὶ πρὶν δὲν τὸν ικανοποιούσαν, καὶ τὰ ὁποῖα πολὺ περισσότερο δὲν θὰ τὸν ικανοποιούσαν τώρα.

«Σὲ αὐτόν ποῦ πλησίασε με χαρὰ καὶ ἐπιθυμία, ἐπειδὴ διέταξε ὁ Χριστὸς νὰ πετάξει τὰ χρήματα, τόσο πολὺ κατέθλιψε τὸ νοῦ του» ὥστε ἐκεῖνος «αφού σιώπησε καὶ ἐγίνε κατσοφιασμένος καὶ δυσαρεστημένος, ἔτσι ἐφυγε» (Σχ).

(2) «Λυπούμενος με λύπη τοῦ κόσμου, ἡ ὁποία προξενεῖ θάνατο» (Ω).

(3) ἦν ἔχων, σημαίνει μόνιμη καὶ συνεχὴ κατοχή. Δὲν ἦταν κάποιος ἀπὸ τοὺς νεόπλουτους, ποῦ αἰφνίδια ἐγίναν πλούσιοι, ἀλλὰ ἀπὸ ἀρκετὸ χρόνο ἦταν κάτοχος κτημάτων πολλῶν (ο).

(4) Ἀκίνητη περιουσία (b).

(5) «Ὅσο εἶχε πολλά, τόσο υποδουλωνόταν σὲ αὐτά» (Ζ). «Διότι δὲν κυριεύονται τὸ ἴδιο αὐτοὶ ποῦ ἔχουν λίγα καὶ αὐτοὶ ποῦ εἶναι βουτηγμένοι σὲ πολλή περιουσία· διότι τότε γίνεται πιο τυραννικὸς ὁ ἔρωτας» (Χ). «Ἐγίνε λοιπόν ἡ πολυκτημοσύνη αἰτία τῆς λύπης καὶ τῆς ἀνυπακοῆς» (Ζ).

Δὲν θὰ ἦταν ἀραγε δυνατόν ὁ Κύριος νὰ φανεῖ πρὸς τὸ νέο πιο συγκαταβατικὸς; Ὁχι. Μαθητὲς ποῦ προβάλλουν τοὺς ὅρους τοὺς (Ματθ. 21) προσελκύονται μεν εὐκόλα, ἀλλὰ καὶ χάνονται εὐκόλα. Εἴαν ὁ Χριστὸς χαλάρωνε τοὺς ὅρους με σκοπὸ νὰ κερδίσει τὸ νέο, ἦταν δυνατόν γιὰ κάποιο χρόνο νὰ ἔχει ἕνα ἐπιπλέον ἐνθουσιώδη ἀκόλουθο, με τὸν κίνδυνο ὁμως ἀργότερα νὰ ἔχει ἕναν δεῦτερο Ιουδα (ρ).

Ματθ.19,23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως⁽¹⁾ πλούσιος⁽²⁾ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς είπε στους μαθητές του: Αληθινά σας λέω ότι δύσκολα ένας πλούσιος άνθρωπος θα μπει στη βασιλεία των ουρανών.

(1) Ο νέος αυτός, όταν είχε ήδη τα πόδια του στο δρόμο, αποσύρθηκε λόγω του πλούτου του (b). Ο πειρασμός του πλούτου είναι μεγάλος και διότι στραβώνει τη συνείδηση για απόκτηση και αύξησή του με κάθε μέσο και επειδή προσηλώνει το νου στα γήινα και φθαρτά και επειδή κλείνει την καρδιά του πλουσίου προς τον πάσχοντα αδελφό (δ). Τα πλούτη γεννάνε άμετρη αλαζονεία, αυτοπεποίθηση, αγάπη προς την επίδειξη, αδιαφορία για τα συμφέροντα των άλλων και το χειρότερο απορρόφηση και φροντίδα για επιπλέον αύξηση του πλούτου (ο).

Παρ' όλα αυτά «δεν είπε ότι πλούσιος δεν θα μπει στη βασιλεία των ουρανών, διότι αν είχε πει αυτό, θα είχε αποκλείσει τον πλούσιο από τη βασιλεία των ουρανών. Αλλά λέει ότι ο πλούσιος δύσκολα θα μπει, φανερώνοντας τη δυσκολία μεν για τη σωτηρία του πλουσίου, όχι όμως και το αδύνατο» (Ω).

(2) Λέει αυτά «όχι κατηγορώντας τα χρήματα, αλλά αυτούς που είναι κυριευμένοι από αυτά. Αν όμως πλούσιος δύσκολα, πόσο μάλλον ο πλεονέκτης. Εάν δηλαδή το να μη δώσεις το δικό σου, είναι εμπόδιο για τη βασιλεία, το να παίρνεις και των άλλων, κατάλαβε πόση φωτιά μαζεύει» (Χ).

Ματθ.19,24 πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν⁽¹⁾, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον⁽²⁾ διὰ τρυπήματος⁽³⁾ ῥαφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον⁽⁴⁾ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Πάλι σας λέω, ευκολότερο είναι να περάσει μια καμήλα από την τρύπα που ανοίγει η βελόνα, παρά ο πλούσιος να μπει στη βασιλεία του Θεού.

(1) «Αφού είπε ότι είναι δύσκολο, συνεχίζοντας δείχνει, ότι είναι και αδύνατον, και όχι απλώς αδύνατο, αλλά και σε υπερβολικό βαθμό αδύνατο, και αυτό το έκανε φανερό με το παράδειγμα της καμήλας και της βελόνας» (Χ).

(2) «Διότι είναι μεν αδύνατον η καμήλα, το ζώο, να περάσει μέσα από την τρύπα της βελόνας· από αυτό όμως, εκείνο είναι πιο αδύνατο» (Ζ). Και στο Ταλμούδ βρίσκεται επίσης η φράση «να περάσει ο ελέφαντας μέσα από την τρύπα της βελόνας»· επομένως και εδώ ο Σωτήρας παριστάνει το αδύνατο με την εικόνα αυτή, παίρνοντας το μεγαλύτερο φορτηγό ζώο και κηρύσσοντας ευκολότερο το να μπει αυτό από τη μικρότατη γνωστή τρύπα παρά να σωθεί ο πλούσιος (δ).

(3) Αυθεντική γραφή τρήματος.

(4) «Όπως ακριβώς δηλαδή η τρύπα της βελόνας δεν χωρά την καμήλα και για την μεγάλη στενότητα αυτής και για το μεγάλο όγκο εκείνης, έτσι και η οδός που οδηγεί στη ζωή δεν χωρά τον πλούσιο και για την στενότητα αυτής και για τον όγκο αυτού» (Ζ).

Σε αυτήν «την παραβολή ο μεν πλούσιος παρομοιάζεται με καμήλα, όχι μόνο γιατί το ζώο είναι ακάθαρτο όπως δίδαξε ο νόμος, αλλά και για την όλη του κυρτότητα· η βασιλεία των ουρανών όμως παρομοιάζεται με τρύπα βελόνας για να φανερώσει ότι είναι πολύ στενή και υπερβολικά τεθλιμμένη η είσοδος της βασιλείας των ουρανών για τον πλούσιο» (Ω).

(5) «Αφού τοποθέτησε το πράγμα ήδη κάπως κοντά και στα πρόθυρα του αδυνάτου, δείχνει ότι δεν θα ναι τυχαίος ο μισθός για όσους είναι πλούσιοι και μπορούν να φιλοσοφούν. Για αυτό και είπε ότι αυτό είναι έργο Θεού, για να δείξει, ότι χρειάζεται τη χάρη αυτός που πρόκειται να κατορθώσει αυτό» (Κ).

Ματθ.19,25 άκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξεπλήσσοντο σφόδρα λέγοντες· τίς ἄρα δύναται σωθῆναι⁽¹⁾;

Μετάφραση: Αλλά όταν οι μαθητές του το άκουσαν αυτό, ένιωσαν πολύ μεγάλη έκπληξη και είπαν: Ποιός τάχα μπορεί να σωθεί;

(1) Είναι δυνατόν οι 12 να είχαν ακόμη το φρόνημα, ότι η επίγεια ευμάρεια είναι σημάδι ευσέβειας, διότι ο Θεός υποσχέθηκε να ευλογήσει την περιουσία του θρησκευόμενου. Αλλά εν πάση περιπτώσει η πείρα είχε διδάξει αυτούς ότι σχεδόν όλοι οι άνθρωποι αγαπούν τα πλούτη, είτε κατέχουν είτε προσπαθούν να αποκτήσουν αυτά. Εάν λοιπόν ο πλούσιος αποκλείεται από τη βασιλεία, τότε ποιός μπορεί να σωθεί; (ρ).

Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «θορυβούνταν όχι για τους εαυτούς τους, διότι ήταν φτωχοί, αλλά για τους πλούσιους. Διότι άρχισαν να αποκτούν σπλάχνα δασκάλων και να λυπούνται υπερβολικά για την απώλεια των ανθρώπων» (Ζ).

Ματθ.19,26 ἐμβλέψας⁽¹⁾ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν⁽²⁾ ἐστι, παρὰ δὲ Θεῷ⁽³⁾ πάντα⁽⁴⁾ δυνατά ἐστι.

Μετάφραση: Ο Ιησούς τότε τους κοίταξε εκφραστικά και τους είπε: Στους ανθρώπους αυτό είναι αδύνατο, στο Θεό όμως όλα είναι δυνατά. Μπορεί λοιπόν ο Θεός με τη χάρη του να λύσει τους δεσμούς της καρδιάς κάθε καλοπροαίρετου πλουσίου με το χρήμα και να τον καταστήσει άξιο της σωτηρίας.

(1) «Αφού λοιπόν με το ήμερο και πράο βλέμμα του παρηγόρησε τη γεμάτη από ταραχή σκέψη τους και διέλυσε την αγωνία τους (διότι αυτό δήλωσε ο ευαγγελιστής λέγοντας «εμβλέψας») τότε και με τα λόγια του, τούς ανεβάζει το ηθικό» (X).

Κοίταξε, δηλαδή με προσοχή παρατήρησε αυτούς, για να επιστήσει την προσοχή τους στο βαρυσήμαντο λόγο (δ). Ο Ιησούς δίδαξε πολλά και με το βλέμμα του και με την έκφραση του προσώπου του (b).

(2) «Στους πλούσιους ανθρώπους, αυτό, δηλαδή το να σωθούν, είναι αδύνατον· επειδή δηλαδή είναι δεμένοι δυνατά με τις αλυσίδες της φιλαργυρίας, αδυνατούν αυτοί από μόνοι τους να ελευθερωθούν από αυτήν την τυραννία» (Z). Στους ανθρώπους, ως ανθρώπους αφημένους στις δικές τους δυνάμεις (F).

(3) «Είπε ότι αυτό είναι έργο του Θεού, για να δείξει, ότι χρειάζεται πολλή χάρη αυτός που πρόκειται να το κατορθώσει... Διότι δεν είπε «τα αδύνατα στους ανθρώπους είναι δυνατά στο Θεό» για αυτόν το λόγο, για να απελπιστείς και να παραιτηθείς με τη σκέψη ότι είναι αδύνατα, αλλά τα είπε με σκοπό, ώστε, αφού κατανοήσεις το μέγεθος του κατορθώματος, να σπεύσεις με ευκολία στον αγώνα και επικαλούμενος και τη βοήθεια του Θεού στους καλούς αυτούς αγώνες σου, να πετύχεις την αιώνια ζωή» (X).

(4) Άρα και το να σωθεί ο πλούσιος. Η θεία παντοδυναμία φαίνεται όχι μόνο στο βασίλειο της φύσης, αλλά και σε αυτό της χάρης και δόξας (b).

«Κάνει φανερό ότι, όπως από μόνο του μεν είναι αδύνατον η καμήλα να περάσει από τρύπημα βελόνας, είναι δυνατόν όμως όσο εξαρτάται από το Θεό, έτσι και ο πλούσιος, όσο εξαρτάται από αυτόν, είναι αδύνατον να μπει στη βασιλεία των ουρανών, για το Θεό όμως που όλα είναι δυνατά, και αυτό είναι δυνατόν σε αυτόν, ο οποίος με απερίγραπτη δύναμη ή λεπταίνει την παχύτητα του κακού, ή κάνει σε αυτόν ευρύχωρη τη στενότητα της εισόδου... Τις μεθόδους του πώς ο Θεός θα τα κάνει αυτά δυνατά, μόνο αυτός θα μπορούσε να τις ξέρει και ο Χριστός του και αυτός στον οποίο θα αποκαλύψει ο υιός του» (Ω).

«Λένε κάποιοι, ότι αν όλα είναι δυνατά στο Θεό, άρα είναι δυνατόν στο Θεό και το κακό. Προς τους οποίους λέμε ότι το κακό δεν φανερώνει δύναμη αλλά αδυναμία. Για αυτό και... ο Παύλος λέει, ενώ ήμασταν ασθενείς, δηλαδή αμαρτωλοί. Αλλά και αλλιώς, σύμφωνα με το θεολόγο Γρηγόριο, αρχή του κακού είναι η αμέλεια του αγαθού· πώς όμως θα μπορούσε να αμελήσει το αγαθό η αυτοαγαθότητα;» (Z).

Στιχ. 27-30. Οι αμοιβές σε όσους άφησαν τα πάντα για τον Χριστό.

Ματθ.19,27 Τότε άποκριθείς ό Πέτρος⁽¹⁾ είπεν⁽²⁾ αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα⁽³⁾ καὶ ἠκολουθήσαμεν⁽⁴⁾ σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν⁽⁵⁾;

Μετάφραση: Τότε του αποκρίθηκε ο Πέτρος: Να, εμεῖς όλα τα αφήσαμε και σε ακολουθήσαμε. Τί άραγε θα μας δοθεῖ ως αμοιβή;

(1) Χαρακτηριστικά ο Πέτρος παίρνει το λόγο εκ μέρους των 12. Θα ήθελε να βεβαιωθεί, εάν εκείνο το οποίο είναι δυνατόν μόνο στο Θεό, έγινε δυνατόν και για αυτούς (p).

«Αυτό το είπε ο Πέτρος, επειδή κατάλαβε μεν το λόγο που είπε ο Ιησούς, «αν θέλεις να είσαι τέλειος... και έλα ακολούθησέ με», και επειδή είδε το νέο που άκουσε αυτά να φεύγει με λύπη... και επειδή κατανόησε και τη δυσκολία που υπάρχει στο να μπει στη βασιλεία των ουρανών ο πλούσιος, όπως ακριβώς και αυτός δεν έκανε εύκολο πράγμα με το να αφήσει τα πάντα και να ακολουθήσει το σωτήρα, για αυτό είπε αυτά εδώ τα λόγια» (Ω).

(2) Με κάθε απλότητα (b).

(3) «Ποιά όλα, μακάριε Πέτρο; Το καλάμι; Το δίχτυ; Την τέχνη; Αυτά είναι τα όλα που μου λες;» (X). «Ναι, λέει, αυτά που είχα και όσα είχα. Διότι η προαίρεσή μου ήταν πλήρης» (Z). Αυτά τα λίγα, είναι το ίδιο όλα για τον εργάτη, όσο και τα πολλά για τον σατράπη (b).

«Για να μάθεις και εσύ ο φτωχός ότι σε τίποτα δεν μειονεκτείς από την φτώχεια, εάν έχεις φρόνημα υψηλό» (Σχ).

«Διότι όπως ακριβώς στο δόσιμο, ο Θεός δικαιώνει, αποδεχόμενος όχι αυτό που δίνεται, αλλά τη διάθεση αυτού που δίνει, και περισσότερο αποδέχεται αυτόν που έδωσε λιγότερο, αλλά με τελειότερη διάθεση, από αυτόν που έδωσε περισσότερο από τα περισσότερα που έχει και με διάθεση κατώτερη (όπως είναι φανερό από αυτά που γράφτηκαν για το μεγάλο δόσιμο των πλουσίων και των δύο λεπτών, τα οποία η χήρα έβαλε για τους φτωχούς στο γαζοφυλάκιο) έτσι και σε αυτούς που για την αγάπη στο Θεό άφησαν όσα είχαν, ...δεν είναι οπωσδήποτε περισσότερο αποδεκτός αυτός που άφησε τα περισσότερα από αυτόν που άφησε τα λιγότερα, και μάλιστα όταν τύχει να άφησε κάποιος τα λιγότερα με όλη την ψυχή του, σε αντίθεση με αυτόν που φαίνεται ότι περιφρόνησε τα περισσότερα.

Παρόλο λοιπόν που ο Πέτρος μαζί με τον αδελφό του Ανδρέα άφησαν μικρά και ασήμαντα... αλλά δεν λογαριάστηκαν μικρά από το Θεό που ήξερε ότι έκαναν αυτό με τέτοια διάθεση, ώστε και αν ακόμα είχαν πολλά κτήματα και περισσότερα υπάρχοντα, δεν θα

κυριεύονταν από αυτά ούτε θα εμποδιζόταν η ορμή τους, επειδή ήθελαν να ακολουθήσουν τον Ιησού» (Ω).

(4) «Πρόσεξε και πώς με ακρίβεια απαντά, όπως ο Χριστός ζήτησε. Διότι πράγματι αυτός (ο Κύριος) δύο πράγματα ζήτησε από τον πλούσιο, να δώσει στους φτωχούς τα υπάρχοντα και να τον ακολουθήσει. Για αυτό και αυτός τα δύο αυτά προβάλλει, το ότι άφησε και το ότι ακολούθησε» (Χ).

(5) Τι αγαθό θα έχουμε στη μέλλουσα ζωή; Το έσται=θα γίνει, θα συμβεί, θα δοθεί (δ). «Τι άραγε θα είναι σε μας για αμοιβή;» (Ζ).

Ματθ.19,28 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι⁽¹⁾, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ⁽²⁾, ὅταν καθίσῃ⁽³⁾ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε⁽³⁾ καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους⁽⁴⁾ κρίνοντες⁽⁵⁾ τὰς δώδεκα φυλὰς⁽⁶⁾ τοῦ Ἰσραὴλ.

Μετάφραση: *Κι ο Ιησούς τους είπε: Αληθινά σας λέω ότι εσείς που με ακολουθήσατε, όταν ξαναγεννηθεί ο κόσμος και θα έχει συντελεσθεί η ανάσταση των νεκρών, οπότε θα καθίσει ο υιός του ανθρώπου σε θρόνο λαμπρό, αντάξιο της δόξας του, θα καθίσετε κι εσείς σε δώδεκα θρόνους δικάζοντας τις δώδεκα φυλές του Ισραήλ.*

(1) «Δεν είπε εσείς μόνο, αλλά και πρόσθεσε: οι οποίοι με ακολουθήσατε, ώστε και τον Ιούδα να αποκλείσει και τους μεταγενέστερους μαθητές να προσελκύσει» (Χ).

«Διότι είπε, αυτοί που ακολούθησαν, δηλαδή οι μέχρι τέλους, ενώ εκείνος (ο Ιούδας) δεν ήταν μέχρι τέλους» (Θφ). Οι μαθητές είχαν συμμετάσχει στις στερήσεις του Μεσσία και θα συμμετείχαν και στις δόξες της βασιλείας του (ρ).

(2) «Παλιγγενεσία λέει τώρα την ανάσταση των νεκρών διότι θα ζήσουν πάλι» (Ζ)=δεύτερη γέννηση και ανάπλαση ή ανακαίνιση της κτίσης (δ). Θα γίνει νέα δημιουργία, στην οποία ο δεύτερος Αδάμ θα είναι αρχηγός, όταν ο όλος μικρόκοσμος της ανθρώπινης φύσης με την ανάσταση, και ο μακρόκοσμος του σύμπαντος θα γεννηθούν ξανά. Δες Πράξ. γ 21, Αποκ. κα 5, Ματθ. κστ 29 (b). Από μία οπτική η υπόσχεση για παλιγγενεσία είχε την αρχή της εκπλήρωσής της κατά την Πεντηκοστή (S).

(3) Το μέσο ρήμα χρησιμοποιείται για τους μαθητές, το ενεργητικό (καθίσω) για τον Κύριο. Στην αρχή της κρίσης οι μαθητές θα στέκονται όρθιοι. Δες Λουκ. κα 36, Β' Κορ. ε 10. Έπειτα, όταν θα απαλλαχτούν από κάθε κατηγορία, θα καθίσουν μαζί του. Δες Α' Κορ. στ 2 (b).

(4) «Με τους δώδεκα θρόνους έκανε ολοφάνερη την τότε ανάπαυση και ιδιαίτερη τιμή των δώδεκα μαθητών και την κοινωνία της βασιλείας του... Είπε ότι τότε θα αναπαυθείτε και θα τιμηθείτε περισσότερο από όλους και θα βασιλέψετε μαζί μου» (Ζ).

«Διότι οι θρόνοι δεν φανερώνουν ότι θα καθίσουν, διότι μόνος αυτός είναι που πρόκειται να κάτσει και να κρίνει· αλλά με τους θρόνους φανέρωσε την τιμή και την απεριγραπτη δόξα» (Σχ). Τον θρόνο του Ιούδα πήρε άλλος (b).

(5) Ή, «με την έννοια του καταδικάζοντας» (Ζ), «όπως ακριβώς είπε, ότι η βασίλισσα του νότου θα καταδικάσει την γενιά εκείνη και οι Νινευίτες πάλι ότι θα καταδικάσουν αυτούς» (Χ)· «όχι επειδή θα δικάζουν, αλλά επειδή ο δικαστής από την πίστη εκείνων θα καταδικάσει αυτούς· επειδή και αυτοί και εκείνοι ανατράφηκαν με τους ίδιους νόμους και τα ίδια ήθη, και όμως εκείνοι μεν πίστεψαν ενώ εκείνοι απίστησαν» (Ζ).

«Διότι η όλη ζωή των δικαίων θα κρίνει τις δώδεκα φυλές του Ισραήλ που δεν πίστεψαν και θα κρίνουν βεβαίως οι Απόστολοι, και όσοι μιμήθηκαν με ζήλο και κατόρθωσαν τον αποστολικό τρόπο ζωής, αυτούς που είχαν μεν ευγενική καταγωγή (επειδή ήταν Ισραηλίτες) αλλά δεν έπραξαν τα αντάξια της καταγωγής τους. Ίσως λοιπόν το μεν «μέσα από εσάς κρίνεται ο κόσμος» που ειπώθηκε στους Κορινθίους, να λέγεται προς τους πιστούς που προήλθαν από τα έθνη, ενώ το «θα κάτσετε και εσείς σε δώδεκα θρόνους κρίνοντας τις δώδεκα φυλές του Ισραήλ», να λέγεται προς τους αποστόλους και τους μιμητές του αποστολικού τρόπου ζωής, οι οποίοι θα κρίνουν αυτούς που από όλο τον κόσμο έχουν την πιο ευγενή καταγωγή, δηλαδή τον Ισραήλ» (Ω).

Ή, το κρίνω με την έννοια του εξουσιάζω, κυβερνώ, προϊίσταμαι μαζί με την εξουσία της απονομής του δικαίου, επειδή στους βασιλιάδες και τους άρχοντες ανήκε το να απονέμουν το δίκαιο (g).

Ή, η κρίση και καταδίκη θα γίνει όχι μόνο με τη σύγκριση και αντίθεση των αποστόλων με τις δώδεκα φυλές, αλλά στο ζήτημα αυτό θα ενεργήσουν ως επίτροποι του Σωτήρα μας οι απόστολοι, αναγγέλλοντας στους Ιουδαίους την εναντίον τους απόφαση του Σωτήρα και τους λόγους της (δ).

(6) Τους συγχρόνους Ιουδαίους και ομοφύλους τους, «τη γενιά εκείνη» (Ζ), στην οποία αρχικά στάλθηκαν οι απόστολοι (b). Για μας σήμερα οι 12 αυτές φυλές εκπροσωπούν όλο τον κόσμο. Αλλά ο Σωτήρας σταματά στην άποψη, την οποία το τότε παρόν εμφάνιζε (L).

Ματθ.19,29 καὶ πᾶς⁽¹⁾ ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν⁽²⁾ ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα⁽³⁾ ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός μου⁽⁴⁾, ἑκατονταπλασίονα⁽⁵⁾ λήψεται⁽⁶⁾ καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.

Μετάφραση: Και καθένας που άφησε σπίτια ή αδελφούς ή αδελφές ή πατέρα ή μητέρα ή γυναίκα ή παιδιά ή χωράφια για να μείνει ενωμένος και να μη χωρισθεί από μένα, θα πάρει εκατό φορές περισσότερα σ' αυτή τη ζωή και θα κληρονομήσει και την αιώνια ζωή.

(1) Όχι μόνο οι απόστολοι, για τους οποίους ο Πέτρος έθεσε στον Κύριο το ερώτημα, αλλά και κάθε άλλος (b) ο οποίος για να μπει στην υπηρεσία του Χριστού, άφησε... (ο).

(2) Εννοεί όχι μόνο το κτίριο, αλλά όλους ανεξαιρέτως τους οικείους, την οικογένεια ολόκληρη, η οποία λόγω της πίστης ήλθε σε αντίθεση και τον έδιωξε· έπειτα αναφέρει το καθένα από τα μέλη της οικογένειας (δ).

(3) «Δεν λέει αυτό για να διασπούμε απλώς τους γάμους, αλλά ώστε και από την ίδια τη σύζυγο να προτιμούμε και αυτόν και το ευαγγέλιο και τη βασιλεία του Θεού. Αυτό ισχύει και για κάθε άλλη συγγένεια και κοντινή σχέση» (Ζ).

«Δεν προστάζει λοιπόν ο Κύριος να χωριζόμαστε έτσι απλά από τους δικούς μας, αλλά όταν εμποδίζουν προς την ευσέβεια» (Θφ).

«Νομίζω ότι εδώ υπαινίσσεται και τους διωγμούς. Επειδή δηλαδή υπήρχαν πολλοί πατέρες που τραβούσαν τα παιδιά προς την ασέβεια και γυναίκες τους άνδρες· όταν αυτά προστάζουν, λέει, ας μην είναι για σας ούτε γυναίκες ούτε πατέρες» (Χ). Ο ενικός γυναίκα θα μπορούσε να σημειωθεί ως τεκμήριο εναντίον της πολυγαμίας. Διότι για εκείνα, από τα οποία θα μπορούσαν να υπάρχουν περισσότερα από ένα (αδελφοί, παιδιά) χρησιμοποίησε πληθυντικό (b).

(4) Δηλαδή λόγω του ότι ομολογεί και κηρύττει το όνομα του Χριστού (b). Καθορίζει το ελατήριο των θυσιών που ανέφερε, χωρίς το οποίο αυτές δεν έχουν καμία αξία (ο).

(5) «Με την έννοια του πολλαπλάσια» (Ζ).

(6) «Και αυτό εκπληρώθηκε. Διότι εγκαταλείποντας το καλάμι και το δίχτυ, έγιναν κυρίαρχοι των περιουσιών όλων των ανθρώπων, των αξιών των σπιτιών και των κτημάτων και αυτών ακόμα των σωμάτων όσων πίστεψαν» (Χ).

«Και αδελφούς μεν και αδελφές απέκτησαν όλους τους αγίους και όλες τις αγίες, ενώ πατέρες όλους όσους τους νοιάζονταν με στοργή και τους φρόντιζαν και τους σπλαχνίζονταν· διότι αυτά είναι τα γνωρίσματα του πατέρα· μητέρες πάλι είχαν όλες όσες ήταν όμοιες... και παιδιά όλους τους μαθητές» (Ζ).

Αναφέρονται μεν οι χριστιανικές υποσχέσεις στη μέλλουσα ζωή και σε αυτήν εκπληρώνονται, αλλά εξίσου και στην εκκλησία τώρα προγευόμαστε αυτές, έχοντας τα αντίτυπα των τέλειων και αληθινών εκείνων αγαθών (δ).

Ματθ.19,30 ⁽¹⁾ Πολλοί δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι ⁽²⁾.

Μετάφραση: Πολλοί μάλιστα που είναι στον κόσμο αυτό πρώτοι, θα είναι στον άλλο κόσμο τελευταίοι, και πολλοί τελευταίοι θα είναι εκεί πρώτοι.

(1) Η φράση βρίσκεται εδώ, στο Ματθαίο μόνο και στο Μάρκο. Ο Λουκάς τοποθετεί αυτήν αλλού, στο ιγ 30, ενώ από την άλλη ο Ματθαίος επαναλαμβάνει αυτήν και πιο κάτω (κ 16). Συμπεραίνουμε από εδώ, ότι πρόκειται για λόγο, τον οποίο ο Κύριος είπε όχι μόνο μία φορά (ρ).

(2) Η έννοια του όλου στίχου: «Πολλοί που φαίνονται πρώτοι στην παρούσα ζωή, θα είναι τελευταίοι στη μέλλουσα, και αντιθέτως πολλοί που θεωρούνται τελευταίοι εδώ, θα είναι εκεί πρώτοι» (Ζ).

Ή, «επειδή δεν πιστεύουν όλοι τον ίδιο χρόνο, αλλά άλλοι μεν πρώτα, άλλοι πάλι ύστερα, προβάλλει παραβολή που παρηγορεί αυτούς που έρχονται αργότερα και βάζει μέσα τους προθυμία» (Ζ).

Το πρώτοι δηλαδή αναφέρεται ή στο χρόνο της προσέλευσης ή στη θέση, την οποία φαίνεται κάποιος να κατέχει στην πάνω στη γη βασιλεία του Θεού, ή και στην κοινωνία γενικά. Μάλλον το δεύτερο. Ο λόγος μπορεί να αναφέρεται στον πλούσιο νέο, ο οποίος κατείχε ανώτερη θέση στην κοινωνία λόγω του πλούτου του, και η έννοιά του λοιπόν είναι: πολλοί, οι οποίοι στον κόσμο αυτόν κατέχουν θέση μεταξύ των πρώτων, θα είναι έπειτα μεταξύ των τελευταίων, διότι δεν θέλησαν να θυσιάσουν τα επίγεια πλεονεκτήματα, για να κερδίσουν την αιώνια ζωή. Ενώ άλλοι, που θυσίασαν τα πάντα και έταξαν εδώ τους εαυτούς τους μεταξύ των άσημων και τελευταίων, θα βρεθούν εκεί μεταξύ των πρώτων (ρ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ' (20)

Στιχ. 1-16. Η παραβολή των εργατών του αμπελώνα.

Ματθ.20,1 ⁽¹⁾ Ὅμοία γάρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽²⁾ ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ⁽³⁾, ὅστις ἐξῆλθεν⁽⁴⁾ ἅμα πρωΐ⁽⁵⁾ μισθώσασθαι⁽⁶⁾ ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα⁽⁷⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Κι αφού συμφώνησε με τους εργάτες να τους δώσει ως ημερομίσθιο από ένα δηνάριο, τους έστειλε στο αμπέλι του.*

«Εἶναι παραβολή αὐτό που λέγεται, γιὰ αὐτό δεν πρέπει ὅλα ὅσα εἶναι στις παραβολές νὰ τα περιεργαζόμαστε κατὰ λέξη, ἀλλὰ αφού μάθουμε τὸ σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο φτιάχτηκε, αὐτὸν νὰ παίρνουμε καὶ νὰ μὴν πολυεξετάζουμε τίποτα παραπέρα» (X).

«Απὸ ὅλη αὐτὴν τὴν παραβολὴ λοιπόν, τὰ καίρια σημεῖα πρέπει μόνο νὰ ἐρμηνεύσουμε, τὰ ἄλλα ὅμως νὰ μὴν τα περιεργαζόμαστε» (Z).

Ἡ παραβολὴ αὐτὴ συναγωνίζεται αὐτὴν τοῦ ἀδίκου οἰκονόμου στὸν ἀριθμὸ τῶν δυσκολιών τις ὁποῖες συναντᾷ κάποιος σὲ αὐτὴν καὶ στὸν ἀριθμὸ τῶν ἐρμηνειῶν, οἱ ὁποῖες προτάθηκαν γιὰ αὐτὴν. Καὶ στις δύο ὅμως αὐτές παραβολές οἱ δυσκολίες προκλήθηκαν ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴ νὰ ἐρμηνευτοῦν καὶ αὐτές οἱ λεπτομέρειες τῶν παραβολῶν. Ἀλλὰ σὲ κάθε μία ἀπὸ αὐτές ὑπάρχει ἓνα κύριο δίδαγμα που ὑπονοεῖται στὴν ὅλη ἀφήγηση, ἐνῶ ὅλες οἱ ἄλλες λεπτομέρειες ἀποτελοῦν ἀπλῶς τὸ βάθος καὶ τὸ πλαίσιο τῆς εἰκόνας. Καὶ ἐνδέχεται μὲν καὶ οἱ λεπτομέρειες αὐτές τοῦ βάθους (φόντου) καὶ τοῦ πλαισίου νὰ ἔχουν μερικές φορές κάποια ἐννοια καὶ σημασία. Δεν πρέπει ὅμως νὰ ἐπιμένουμε στὸ νὰ ἐρμηνεύσουμε αὐτές, ἀναζητώντας σὲ αὐτές διδάγματα παράλληλα μὲ τὸ κύριο δίδαγμα τῆς παραβολῆς, οὔτε πρέπει νὰ ἐκπληττόμαστε, ἐὰν οἱ ἐρμηνεῖες αὐτές μας ὁδηγοῦν σὲ ἀμηχανία (p). Κύρια ἰδέα που ἐκφράζεται μὲ τὴν παραβολὴ αὐτὴ εἶναι ὅτι οἱ ἀμοιβές στὸ μεσσιανικὸ θεῖο σχέδιο, δὲν εἶναι ἀμοιβές οφειλῆς ἀλλὰ ἀμοιβές χάριτος (o).

(1) Τὸ κύριο δίδαγμα τῆς παραβολῆς εἶναι: ἢ, «φτιάχτηκε αὐτὴ ἡ παραβολὴ γιὰ νὰ κάνει προθυμότερους αὐτοὺς που στα ἔσχατα γεράματα μεταβάλλονται καὶ γίνονται καλύτεροι» (X) καὶ «γιὰ νὰ μὴν ἀπογοητεύονται αὐτοί, ἀλλὰ νὰ ξέρουν ὅτι μποροῦν καὶ μὲ σύντομη φροντίδα νὰ σωθοῦν» (Z).

«Δηλώνεται λοιπόν ὅτι, αὐτοὶ μὲν που ἀπὸ παιδιὰ καὶ πρώτη ἡλικία κλήθηκαν στὸ νὰ ἐργάζονται τὰ ἔργα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, εἶναι αὐτοὶ που μισθώθηκαν ἀπὸ τὸ πρωί, ἐνῶ αὐτοὶ που ἦρθαν στὴ θεοσέβεια μετὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία εἶναι αὐτοὶ που ἔφτασαν ἀπὸ τὴν τρίτῃ ὥρα, αὐτοὶ ἐπίσης που ἦρθαν ὄντας ἤδη ἄνδρες, εἶναι αὐτοὶ που στέλνονται στὸν ἀμπελῶνα τὴν ἑκτὴ ὥρα· αὐτοὶ που ὁδηγοῦνται σὲ μεγάλη ἡλικία στὴ θεοσέβεια εἶναι αὐτοὶ

της ενάτης ώρας... ενώ αυτοί που ήρθαν ήδη γέροντες κοντά στο θάνατο, δηλώνονται με αυτούς που καλέστηκαν στην ενδεκάτη... Επειδή λοιπόν δεν εξετάζεται ο χρόνος, που έζησε με πίστη κάποιος, αλλά η διάθεση, για αυτό σε όλους όσους έκαναν τα επιβαλλόμενα από την ώρα που καλέστηκαν, δίνεται ο ίδιος μισθός της σωτηρίας» (Ω).

Και οι Απόστολοι και όλοι οι οποίοι πρώτοι κλήθηκαν στη διακονία του ευαγγελίου, παίρνοντας την αμοιβή τους, χαριστικά την παίρνουν, όπως και αυτοί που κλήθηκαν στη βασιλεία κατά την τελευταία περίοδο της ζωής τους ή σε μεταγενέστερη εποχή του βίου της Εκκλησίας (ο).

Ή, ο Θεός σε όλα τα πιστά παιδιά του όλων των εποχών της χριστιανικής εκκλησίας μία και την ίδια επιφυλάσσει αμοιβή, διότι δεν θα υπάρχει καμία διαφορά στο χρόνο (δ).

Ή, με την παραβολή πληροφορεί ο Χριστός τους πρώτους και παλαιότερους μαθητές, ότι άλλοι οι οποίοι θα γίνονταν μαθητές του αργότερα (όπως ο Παύλος), θα απολάμβαναν τα ίδια προνόμια και αμοιβές, τα οποία και οι πρώτοι απόστολοι που συνδέθηκαν μαζί του (α).

«Δεν θα μπορούσε κάποιος χωρίς πειστικότητα να στοχαστεί ότι ο Παύλος μεν... μία ώρα εργάστηκε και ίσως περισσότερο από όλους τους πριν από αυτόν» (Ω).

Ή, ο Θεός τηρεί τις υποσχέσεις του προς εκείνους οι οποίοι υπηρετούν αυτόν, παραμένει όμως Κύριος στον κόσμο του. Είναι ο μόνος κριτής για το τι ο καθένας από τους δούλους του πρέπει να πάρει. Κανείς δεν παίρνει λιγότερο από το υποσχημένο, πολλοί όμως θα πάρουν περισσότερο. Και στα μεν μάτια των ανθρώπων φαίνεται αυτό εκ πρώτης όψεως άτοπο. Αλλά ο Θεός δεν θα δει ως άνθρωπος (ρ). Η πρώτη και η τρίτη εκδοχή πιο σοβαρές.

Η παραβολή έχει μέσα της αυστηρό έλεγχο εναντίον αυτών που οδηγούνται από μεμφίμοιρο και ζηλιάρικο πνεύμα, οι οποίοι θεωρούν ως έργο αξιομισθίας την διακονία τους στον αμπελώνα του Κυρίου, ή αποβλέπουν σε κάποια άλλη αμοιβή από εκείνην η οποία είναι αμοιβή εξ' ολοκλήρου της χάριτος (ο).

(2) Για την όλη φράση δεσ Ματθ. ια 16,ιγ 24 (α). Σημαίνει τη χριστιανική οικονομία που άρχισε στη γη και τελειώνει στους ουρανούς. Μπορεί η όλη φράση να μεταφραστεί: Οι παρεχόμενες αμοιβές στη βασιλεία του Χριστού και ο τρόπος, με τον οποίο ο Θεός φέρεται προς αυτούς που καλεί στη διακονία του μπορεί να εξομοιωθεί με τον τρόπο, με τον οποίο κάποιος οικοδεσπότης μεταχειρίστηκε και αντάμειψε τους εργάτες του (ο).

(3) Δες ιγ 52. Τον κύριο του σπιτιού. Σπίτι εδώ είναι η εκκλησία του Χριστού (δ).

(4) Με αυτό φανερώνεται η πρωτοβουλία του Θεού Πατέρα, που φρόντισε να προσλάβει με αμοιβή (τη σωτηρία τους) εργάτες για τον αμπελώνα του (δ).

(5) =Με το που έγινε πρωί, ημέρα (δ). Κατά τον καιρό του τρυγητού υπάρχει ζήτηση εργατών και ο οικοδεσπότης θα έπρεπε πολύ νωρίς το πρωί να φροντίσει για εξεύρεσή τους (S).

(6) «Πολύ λογικά είπε «να μισθώσει»· διότι μισθός επιφυλάσσεται στους εργάτες, η σωτηρία του καθενός» (Z). Παρ' όλα αυτά δεν πρέπει να ζητάμε την κατά γράμμα και στις λεπτομέρειες εξήγηση της παραβολής. Διότι οι άνθρωποι μεν μισθώνουν τους εργάτες, ο Θεός όμως ουδέποτε μισθώνει τους δούλους του (ο).

(7) Ο αμπελώνας έχει πολλές όμοιες χρήσεις στις Γραφές. Δες Ησ. α 8, ε 1, Ιερεμ. ιβ 10, Άσμα α 6, η 11 (S). «Αμπελώνας μεν λέει ότι είναι οι προσταγές και οι εντολές του Θεού· χρόνος της εργασίας ο τωρινός βίος· εργάτες όσοι με διάφορους τρόπους καλούνται στα θεία προστάγματα» (X). Ή, εννοεί τους Αποστόλους και τους υπόλοιπους Ιουδαίους, τους οποίους από τον Πατέρα ο ίδιος ο Σωτήρας κάλεσε (δ).

Ματθ.20,2 καὶ συμφωνήσας⁽¹⁾ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου⁽²⁾ τὴν ἡμέραν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Κι αφού συμφώνησε με τους εργάτες να τους δώσει ως ημερομίσθιο από ένα δηνάριο, τους έστειλε στο αμπέλι του.*

(1) Συμφωνία έγινε με εκείνους οι οποίοι μισθώθηκαν νωρίς. Οι άλλοι εμπιστεύτηκαν την καλοσύνη του οικοδεσπότη (p).

(2) Εκ δηναρίου= από ένα δηνάριο. Για το δηνάριο δες ιη 28. Ήταν ισότιμο με την ελληνική δραχμή, την οποία ο Τωβίτ (ε 14) έλαβε ως ημερομίσθιό του και η λέξη, όπως και πολλές άλλες λατινικές, μπήκε σε ιουδαϊκή χρήση (a). Νόμισμα αργυρό ισότιμο με 10 και μετέπειτα με 16 ασσάρια (g).

Ματθ.20,3 καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην⁽¹⁾ ὥραν εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ⁽²⁾ ἀργούς⁽³⁾,

Μετάφραση: *Κι όταν βγήκε στην αγορά κατά τις εννέα το πρωί, είδε άλλους εργάτες να στέκονται εκεί χωρίς εργασία*

(1) Οι ώρες υπολογίζονται από την ανατολή του ηλίου κατά την ισημερία. Πρόκειται λοιπόν εδώ περίπου για τις εννιά πριν το μεσημέρι (L).

(2) Οι εργάτες δεν είχαν μισθωθεί και για αυτό είχαν συγκεντρωθεί στην αγορά, αναμένοντας να μισθωθούν από κάποιον (S).

(3) Με το αργούς υποδηλώνει ο Σωτήρας, ότι χωρίς τον πνευματικό προορισμό του Χριστιανού και την ηθική εργασία για σωτηρία, η ζωή εδώ του ανθρώπου περνά με αργία και άσκοπα (δ). Η παραβολή δεν μιλά για ανθρώπους οι οποίοι από δική τους διάθεση αναβάλλουν να μπουν στην υπηρεσία του Θεού.

Ματθ.20,4 καὶ ἐκεῖνοι εἶπεν· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς⁽¹⁾ εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω⁽²⁾ ὑμῖν.

Μετάφραση: και είπε σ' εκείνους: Πηγαίνετε και σεις στο αμπέλι μου, και ό,τι είναι δίκαιο θα σας το δώσω. Και πήγαν.

(1) Όχι κουρασμένοι και δυνατοί εργάτες ήταν ιδιαιτέρως χρήσιμοι (ρ). Κλήθηκαν στον αμπελώνα αργότερα από τους άλλους, θα επιδίδονταν όμως στη συνέχιση του έργου με δραστηριότητα, την οποία οι πρώτοι λόγω της κούρασης που ήλθε δεν μπορούσαν να δείξουν.

(2) «Πρέπει να προσέξουμε όχι με βιασύνη και το ότι συμφώνησε μεν ο οικοδεσπότης σε αυτούς που πήρε νωρίς το πρωί το ένα δηνάριο, σε αυτούς όμως που κλήθηκαν την τρίτη ώρα δεν κατονόμασε συγκεκριμένα το μισθό, αλλά είπε «ό,τι είναι δίκαιο θα σας δώσω». Ας προσέξουμε επίσης ότι το ίδιο έκανε και σε αυτούς που κλήθηκαν την έκτη και την ενάτη ώρα» (Ω).

Επιφύλαξε στον εαυτό του την εκτίμηση του έργου τους (δ). Πάντως δεν έπρεπε να περιμένουν ένα δηνάριο, αλλά το ποσό που αντιστοιχούσε με το χρόνο, στον οποίο άρχισαν να εργάζονται (L).

Ματθ.20,5 οἱ δὲ ἀπῆλθον⁽¹⁾. πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην⁽²⁾ ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως⁽³⁾.

Μετάφραση: Πάλι βγήκε κατά τις δώδεκα και κατά τις τρεις το απόγευμα κι έκανε το ίδιο.

(1) Και αυτοί και όσοι κλήθηκαν μετέπειτα πήγαν στον αμπελώνα αμέσως μόλις κλήθηκαν. Μάλιστα για αυτούς που κλήθηκαν κατά την ενδεκάτη ώρα αναφέρεται ξεκάθαρα, ότι έμεναν αργοί, διότι δεν δόθηκε σε αυτούς νωρίτερα ευκαιρία να εργαστούν (ρ).

(2) Έκτη ώρα είναι το μεσημέρι, ενώ ενάτη η τρίτη απογευματινή.

(3) Δηλαδή συμφώνησε και με άλλους επιφυλάσσοντας στον εαυτό του την εκτίμηση της εργασίας τους (δ).

Ματθ.20,6 περι δὲ τὴν ἐνδεκάτην⁽¹⁾ ὥραν ἐξελθὼν εὔρεν ἄλλους ἐστῶτας ἄργους, καὶ λέγει αὐτοῖς· τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἄργοι⁽²⁾;

Μετάφραση: Ὅταν βγήκε καὶ κατὰ τις πέντε το ἀπόγευμα, βρήκε ἄλλους που στέκονταν χωρὶς ἐργασία καὶ τοὺς λέει: Γιατί στέκεστε ἐδῶ ὅλη τὴν ἡμέρα χωρὶς ἐργασία;

(1) Εἰάν πάρουμε τὴν παραβολὴ ὅτι ἀναφέρεται σὲ αὐτοὺς που καλοῦνται σὲ διαφορετικὲς ἡλικίες, τότε «πρωί, δηλαδή πρώτη ὥρα, εἶναι ἡ ἡλικία αὐτῶν που κλήθηκαν στὶς ἐντολὲς ἀπὸ τὴ νηπιακὴ ἡλικία, ἐνῶ τρίτη ὥρα ἡ ἡλικία τῶν ἐφήβων, ἔκτη τῶν ἀνδρῶν, ἐνάτη τῶν γερόντων καὶ ἐνδεκάτη αὐτῶν στὰ βαθιὰ γεράματα, δηλαδή αὐτῶν που τοὺς ἀπομένει λίγος χρόνος ζωῆς» (Ζ).

(2) Κρύβεται κάποιος ελαφρὸς τόνος μομφῆς στὰ λόγια αὐτά, σὰν ἐκεῖνοι, στοὺς οὐοίους ἀπευθύνονται, νὰ ἦταν διατεθειμένοι νὰ σπαταλήσουν τὸ χρόνο τοὺς σὲ ἀργία (ο).

Ματθ.20,7 λέγουσιν αὐτῷ· ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο⁽¹⁾. λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς⁽²⁾ εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε⁽³⁾.

Μετάφραση: Κι αὐτοὶ τοῦ λένε: Μένουμε ἀνεργοί, διότι κανεὶς δὲν μας προσέλαβε γιὰ ἐργασία. Τότε τοὺς λέει: Πηγαίνετε καὶ σεῖς στὸ ἀμπέλι μου καὶ ὅ,τι εἶναι δίκαιο γιὰ τὸν κόπο σας θὰ τὸ πάρετε.

(1) «Ἦταν μὲν πρόθυμοι νὰ ἐργαστοῦν, κανεὶς ὁμῶς δὲν τοὺς μίσθωσε» (Ω).

(2) Καλεῖ καὶ αὐτοὺς στὴν καταλληλότερη γιὰ αὐτοὺς ὥρα, κατὰ τὴν οὐοία εἶναι πλήρως προετοιμασμένοι καὶ ὠριμοὶ νὰ δεχτοῦν τὴν κλήση. «Οἱ μὲν πρωί, οἱ ἄλλοι τρίτη, οἱ ἄλλοι ἔκτη, οἱ ἄλλοι ἐνάτη ὥρα, οἱ ἄλλοι ἐνδεκάτη, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ υπακούσουν» (Χ). «Διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐλθοὺν ὅλοι στὸν ἴδιο χρόνο καὶ στὴν ἴδια ἡλικία. Τότε λοιπὸν βρίσκει τὸν καθένα, ὅταν αὐτὸς πρόκειται νὰ υπακούσει» (Ζ).

«Αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος δηλώνοντάς το ἔλεγε· ὅταν λοιπὸν εὐδόκησε ὁ Θεὸς που μὲ ξεχώρισε ἀπὸ τὴν κοιλία τῆς μητέρας μου. Πότε ὁμῶς εὐδόκησε; Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ υπακούσει... Ἐτοὶ κάλεσε καὶ τὸν ληστή, ἀν καὶ μποροῦσε καὶ προηγουμένως νὰ τὸν καλέσει· ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν θὰ υπάκουε... τὸ ὅτι δηλαδή ὅλους, ὅσο βεβαίως εξαρτάται ἀπὸ αὐτόν, θὰ τοὺς καλοῦσε ἀπὸ τὴν πρώτη ὥρα, τὸ δῆλωσε καὶ ἡ παραβολὴ που εἶπε, ὅτι ἀπὸ τὸ πρωὶ βγήκε γιὰ νὰ μισθώσει» (Χ).

(3) Ο σιναϊτικός κώδικας, ο βατικανός και κάποιοι άλλοι παραλείπουν το «καὶ ὃ ἐὰν ᾗ δίκαιον λήψεσθε». Δεν μπορεί να γίνει λόγος για ημερομίσθιο, εφόσον η εργασία που θα πρόσφεραν αυτοί οι εργάτες παρείχε σε αυτούς δικαίωμα σε μετριότατη αμοιβή (F).

Ματθ.20,8 ὁψίας⁽¹⁾ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ⁽²⁾ αὐτοῦ· κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν⁽³⁾, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι όταν βράδιασε, λέει ο ιδιοκτήτης του αμπελιού στον επιστάτη του: Κάλεσε τους εργάτες και δώσ' τους το καθορισμένο ημερομίσθιο, αρχίζοντας από τους τελευταίους και προχωρώντας μέχρι τους πρώτους.*

(1) Δηλαδή η 12η ώρα ή η 6 μ.μ. (S). Προφητικός υπαινιγμός για την έσχατη κρίση. «Βράδυ, είναι η συντέλεια» (Θφ) για την όλη εκκλησία, το τέλος της ζωής του καθενός για τους επί μέρους πιστούς (ο).

(2) Δηλαδή σε αυτόν που του έχει ανατεθεί η διοίκηση του σπιτιού (δ). Εισήχθη απλώς για συμπλήρωση του όλου πλαισίου της παραβολής και δεν πρέπει να εξηγηθεί αλληγορικά ότι σημαίνει τον Μεσσία (S). Σύμφωνα με το Λευϊτ. κδ 15 ο εργάτης έπρεπε να πληρώνεται το ημερομίσθιό του κάθε μέρα, χωρίς να αναβάλλεται για την επομένη η ανταμοιβή του κόπου του (S).

(3) Τον γνωστό σε σένα μισθό (δ), δηλαδή το δηνάριο για τον καθένα (L).

(4) «Έτσι ώστε πρώτοι μεν να πάρουν οι της ενδεκάτης, δεύτεροι οι της ενάτης, τρίτοι οι της έκτης και μετά από αυτούς τέταρτοι οι της τρίτης και τελευταίοι οι του πρωινού» (Ω). Η σειρά αυτή της πληρωμής ήταν ασυνήθιστη (S). Αλλά προτιμήθηκε αυτή διότι ήταν ανάγκη κατά τη σειρά της παραβολής να δουν οι πρώτοι τι παίρνουν οι τελευταίοι (δ).

Ματθ.20,9 καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ⁽¹⁾ δηνάριον⁽²⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού ήλθαν εκείνοι που έπιασαν δουλειά κατά τις πέντε το απόγευμα, πήραν ο καθένας τους από ένα δηνάριο.*

(1) Ο καθένας από ένα δηνάριο.

(2) «Για να μάθουν, ότι είναι δυνατόν και σε σύντομο χρόνο να κερδίσουν το παν» (Σχ).

Ματθ.20,10 ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι⁽¹⁾ ἐνόμισαν ὅτι πλείονα λήψονται⁽²⁾, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον⁽³⁾.

Μετάφραση: Ὅταν ὁμως ἦλθαν οἱ πρῶτοι, που ἐπίασαν δουλειὰ πολὺ πρῶι, νόμισαν ὅτι θα πάρουν περισσότερα. Ὡστόσο πήραν κι αὐτοὶ ἀπὸ ἓνα δηνάριο.

(1) Δηλαδή αὐτοὶ που ἐργάστηκαν ἀπὸ τὴν πρώτη ὥρα. Οἱ στο ἐνδιάμεσο ἐργάτες, δηλαδή αὐτοὶ που κλήθηκαν καὶ ξεκίνησαν ἐργασία τὴν τρίτη, ἔκτη καὶ ἐνάτη δεν παραπονέθηκαν διότι ἐβλεπαν ὅτι ἐπαιρναν καὶ αὐτοὶ ολόκληρο ἡμερομίσθιο (b).

(2) Μέλλοντας χρόνος σχετικὰ με τὴν σκέψη καὶ ιδέα τους που προηγήθηκε (L).

(3) «Αν καὶ αὐτοὶ που ἦρθαν πρῶτοι, ὅσον ἀφορὰ τὸ μέτρο τῆς κούρασης πρόσφεραν περισσότερο, ἀλλὰ ὅχι ὅσον ἀφορὰ καὶ τὸ μέτρο τῆς πρόθεσης. Διότι αὐτοὶ μεν δεν πίστεψαν οὔτε μῆκαν πιο πριν, παρὰ μόνο ἀφού τούς συμφωνήθηκε ὁ μισθός· οἱ ἄλλοι ὁμως ἦλθαν στὴν ἐργασία χωρὶς συμφωνία, τὸ ὁποῖο εἶναι γνώρισμα μεγαλύτερης πίστεως. Καὶ οἱ μεν βρέθηκαν νὰ ἔχουν φθονερὴ φύση καὶ γεμάτη γογγυσμούς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δεν κατηγοροῦνται γιὰ τίποτα τέτοιο. Καὶ σε αὐτούς μεν αὐτὸ που δινόταν ἦταν μισθός, ἐνῶ στους ἄλλους ἡ χάρη» (Γ).

Ματθ.20,11 λαβόντες⁽¹⁾ δὲ ἐγόγγυζον⁽²⁾ κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου

Μετάφραση: Ἀλλὰ ὅταν τὸ πήραν, παραπονιοῦνταν καὶ μουρμούριζαν ἐναντίον τοῦ ἰδιοκτήτη τοῦ ἀμπελιοῦ

(1) Δεν μπορούσαν νὰ ἀρνηθοῦν τὴν ἀμοιβή, ἐφόσον τὸ ποσὸ αὐτὸ εἶχαν συμφωνήσει (ο).

(2) «Σχηματίζει ἡ παραβολὴ τους πρῶτους νὰ γογγύζουν καὶ νὰ ἀποστομώνονται, ὅχι ἐπειδὴ στὴ βασιλεία των οὐρανῶν θα ὑπάρχει φθόνος. Διότι ἀν καὶ ἐδῶ που εἶναι οἱ δίκαιοι θυσιάζουν τὶς ζωές τους γιὰ τους ἀνθρώπους, πολὺ περισσότερο ἐκεῖ βλέποντας αὐτοὺς νὰ σώζονται χαίρονται. Ἀλλὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους ὁ γογγυσμὸς καὶ ἡ ἀποστόμωση ἐπινοήθηκε μόνο γιὰ νὰ τονίσει με ἐμφάση τὴν φιланθρωπία τοῦ Θεοῦ σε αὐτοὺς που ἐρχονται στὸ τέλος» (Ζ) καὶ «γιὰ νὰ διδάξει αὐτοὺς ὅτι τόση τιμὴ θα ἀπολαύσουν, που θα μπορούσε καὶ φθόνος νὰ γεννήσει στους ἄλλους» (Χ).

Ματθ.20,12 λέγοντες ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν⁽¹⁾, καὶ ἴσους ἡμῖν⁽²⁾ αὐτοὺς⁽³⁾ ἐποίησας τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος⁽⁴⁾ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα⁽⁵⁾.

Μετάφραση: λέγοντας ότι αυτοί οι τελευταίοι μία ώρα εργάσθηκαν στο αμπέλι, και τους εξίσωσες με μας που υπομείναμε το βαρύ κόπο της ημέρας και όλη τη ζέστη.

(1) Όπως και σε εμάς το ποιω θεωρείται=έκαναν μία ώρα στον αμπελώνα (δ).

(2) Μιλούν και για εκείνους οι οποίοι ήλθαν κατά τις ενδιαμέσες ώρες και οι οποίοι, αν και βάσταξαν λιγότερο βάρος, υπέστησαν όμως τον καύσωνα της ημέρας (b).

(3) Οι οποίοι εργάσθηκαν μόνο μία ώρα και με τη δροσιά του απογεύματος (L).

(4) =Ο κόπος λόγω της εργασίας (δ).

(5) Η λέξη συναντιέται 15 φορές στους Ο' με την έννοια γενικώς θερμού ανέμου που πνέει (a), δηλαδή του νοτιοανατολικού, ο οποίος είναι ο πιο ενοχλητικός κατά την άνοιξη (L) και ονομάζεται σιρόκος (ο).

Ματθ.20,13 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν· ἐταῖρε⁽¹⁾, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι;

Μετάφραση: Τότε αυτός απευθύνθηκε σ' έναν απ' αυτούς και του είπε: Σύντροφε, δεν σε ἀδικῶ. Δεν συμφώνησες μαζί μου ένα δηνάριο;

(1) Ο οικοδεσπότης έλαβε αφορμή να είναι δυσαρεστημένος. Χρησιμοποιεί παρ' όλα αυτά λέξη που δηλώνει συγκατάβαση (L). Εταίρε, φίλε, σύντροφε· δείχνει την επιείκεια και φιλανθρωπία του οικοδεσπότη που δικαιούται να μαλώσει αυστηρά αυτόν που αναμιγνύεται άδिका στα δικά του (δ).

Ματθ.20,14 ἄρον⁽¹⁾ τὸ σὸν⁽²⁾ καὶ ὑπαγε⁽³⁾· θέλω⁽⁴⁾ δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί⁽⁵⁾·

Μετάφραση: Πάρε το δικό σου και φύγε. Θέλω εγώ να δώσω σ' αυτόν τον τελευταίο ό,τι και σε σένα.

(1) Χωρίς σύνδεση για να δοθεί μεγαλύτερη δύναμη στο λόγο (δ).

(2) Προφανής αντίθεση ανάμεσα σε αυτό και στο «τα δικά μου» που ακολουθεί στο σ. 15 (b)= αυτό που σου ανήκει κατά τη συμφωνία (δ).

(3) Πήγαινε στο σπίτι σου. Κρύβει ο λόγος κάποια αυστηρότητα που εκφράζει απαρέσκεια (ο). Αξιοσημείωτο ότι το πήγαινε αυτό δεν ειπώθηκε σε αυτούς που ήλθαν κατά την ενδεκάτη (b).

(4) Ο τόνος αυτής της λέξης είναι πολύ ισχυρός (b).

(5) Δηλαδή την ίδια αμοιβή (δ).

Ματθ.20,15 ἢ οὐκ ἔξεστί μοι⁽¹⁾ ποιῆσαι ὃ θέλω⁽²⁾ ἐν τοῖς ἔμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός⁽³⁾ ἐστίν ὅτι ἐγὼ ἀγαθός⁽⁴⁾ εἰμι⁽⁵⁾;

Μετάφραση: Ἡ δεν ἔχω το δικαίωμα να κάνω εκείνο που θέλω στην περιουσία μου; Ἡ το μάτι σου είναι κακό και ζηλεύει που ἐγὼ εἶμαι καλός και ἀγαθός, και γίνεται αφορμή η δική μου καλοσύνη να δείξεις ἐσὺ το φθόνο σου;

(1) Ἡ, δεν ἔχω ηθικό και νομικό δικαίωμα; (ο). Υπονοείται ἀπὸ ἐξω η ἀπάντηση «βεβαίως σου ἐπιτρέπεται να κάνεις» (δ).

(2) Και το θέλω του προηγούμενου σ. και αυτό που επαναλαμβάνεται ἐδὼ δηλώνουν την ἀπεριόριστη κυριαρχία της θέλησης του Θεοῦ. «Δείχνει, ὅτι το παν οφείλεται στη δική του φιλανθρωπία και λόγῳ αυτής δεν θα ἀποκλειστούν, ἀλλὰ θα ἀπολαύσουν και αυτοί (που ἦλθαν ὕστερα) τα ἀπόρρητα ἀγαθὰ» (X).

(3) «Εάν το μάτι σου είναι φθονερό» (Z). Βάζει το μάτι ἀντὶ για τον ὅλο ἄνθρωπο, ἐπειδὴ η θέα της ευτυχίας των ἄλλων διεγείρει συνήθως το φθόνο (ο).

(4) Εἶναι ἀγαθός ἐκεῖνος, ο οποίος παραχωρεῖ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἀπαιτεῖ η δικαιοσύνη (b). Η ἔννοια της ὅλης φράσης: Εἶσαι φθονερός ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι ἀγαθός; (S). Μου ἐπιτρέπεται και ἔχω δικαίωμα να κάνω ὅ,τι θέλω στα δικά μου. Εάν λοιπὸν ἐσὺ γογγύζεις, αυτό οφείλεται στο ὅτι η ἀγαθότητά μου ἐγίνε για σένα αφορμή να ἐκδηλώσεις το φθόνο σου (L).

(5) Προβλήθηκε ὅτι αυτοί που γόγγυσαν δεν τιμωρήθηκαν για τον γογγυσμό τους. Ἀπλῶς δέχονται κάποια ευγενική διαμαρτυρία και ἐπίπληξη, δίνεται ὅμως σε αυτούς το ημερομίσθιό τους, ὅπως και στους ἄλλους. Ἀλλὰ η ἐπίπληξη ἀπὸ το Θεό, εἶναι λοιπὸν τίποτα; Μολοντί ὅμως ο Θεός δεν φέρνει σε αυτούς κάποια τιμωρία, παρ' ὅλα αὐτά αυτοί οι ἴδιοι φέρνουν στους εαυτοὺς τους τιμωρία.

Παίρνουν την ἀμοιβή της εργασίας τους, ἀλλὰ ἔχασαν τη δύναμη του να ἀπολαύσουν αὐτήν και να χαροῦν για αὐτήν. Οι δυσαρεστημένοι δεν εἶναι ποτέ ευτυχεῖς και ο φθόνος εἶναι ἓνα ἀπὸ τα χειρότερα βασανιστήρια. Ο ουρανός δεν εἶναι ουρανός σε ἐκείνους οι οποίοι στερούνται την ουράνια διάθεση. Και οι γογγυστές αυτοί δεν θα ευχαριστηθοῦν ποτέ, ἐφόσον δεν θα δεχτοῦν την ἀμοιβή τους με ευγνωμοσύνη (p).

Ματθ.20,16 Οὕτως⁽¹⁾ ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι⁽²⁾· πολλοὶ⁽³⁾ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

Μετάφραση: Ἐτσι θα γίνουν πρῶτοι αὐτοὶ που κλήθηκαν τελευταῖοι κι αργότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ἐδείξαν μεγάλο ζήλο στο ἔργο του Κυρίου? ἐνῶ αὐτοὶ που κλήθηκαν νωρίτερα καὶ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ἐδείξαν χαλαρότητα καὶ ἀμέλεια, θα γίνουν τελευταῖοι. Διότι πολλοὶ εἶναι καλεσμένοι ἀπὸ τον Χριστό, λίγοι ὅμως εἶναι ἐκλεκτοί. Καὶ ἡ ἀμοιβή που δίνει ο Κύριος δεν εξαρτάται ἀπὸ τον περισσότερο χρόνο που θα εργασθεῖ ο καθένας μας, ἀλλὰ ἀπὸ τη μεγαλύτερη προθυμία που θα δείξει. Καὶ πάντοτε ἡ ἀμοιβή αὐτή θα μας δοθεῖ σύμφωνα με το ἔλεος καὶ τη φιλανθρωπία του Κυρίου.

(1) Με αὐτὸν τον τρόπο, τον οποίο ἡ παραβολή διδάσκει (δ).

(2) Ἡ, ὅλοι ὅμοια θα λάβουν την ἀμοιβή της αἰώνιας ζωῆς, εἴτε ἐγίναν μαθητές της βασιλείας σε παλαιότερη εἴτε ἐγίναν τέτοιοι σε νεώτερη περίοδο (α). Στην ἀπονομή των ἀμοιβῶν καμία διάκριση δεν θα υπάρξει ἀνάμεσα στους πρῶτους καὶ τοὺς τελευταίους. Οἱ ἀφοσιωμένοι δούλοι, που κλήθηκαν την ἐνδεκάτη, εἶναι δυνατόν νὰ πάρουν ἴση ἀμοιβή με τοὺς ἀφοσιωμένους δούλους της πρώτης ὥρας (ρ).

Ἡ, «τα λέει αὐτὰ υπαινισσόμενος τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὅσους ἀπὸ τοὺς πιστοὺς στην ἀρχὴ ἐλάμψαν, ὕστερα ὅμως ἀμέλησαν την ἀρετὴ καὶ πῆγαν πίσω· καθὼς καὶ ἐκείνους πάλι που ἐπέστρεψαν ἀπὸ την κακία στην ἀρετὴ καὶ ξεπέρασαν πολλοὺς» (Χ). Εφόσον δεχτοῦμε ὡς αὐθεντική την ἀκόλουθη φράση («διότι πολλοὶ εἶναι οἱ καλεσμένοι...») ἡ δεύτερη ἐκδοχὴ εἶναι πιο σοβαρή.

(3) Το τμήμα αὐτό του σ. παραλείπεται ἀπὸ τον σιναϊτικὸ κώδικα, τον βατικανὸ καὶ λίγους ἄλλους= «πολλοὶ μὲν εἶναι αὐτοὶ που καλοῦνται στην πίστη, λίγοι ὅμως αὐτοὶ που ευαρεστούν» (Ζ). Ἡ λέξη κλητός ἐδῶ σημαίνει αὐτὸν που κλήθηκε καὶ δέχτηκε την κλήση (b).

Στιχ. 17-28. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ζητοῦν πρωτοκαθεδρίες.

Ματθ.20,17 ⁽¹⁾καὶ ἀναβαίνων⁽²⁾ ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβε τοὺς δώδεκα⁽³⁾ μαθητὰς κατ' ἰδίαν⁽⁴⁾ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ εἶπεν αὐτοῖς.

Μετάφραση: Καὶ καθὼς ἀνέβαινε ο Ἰησοῦς στα Ἱεροσόλυμα, πήρε μαζί του ἰδιαιτέρως τοὺς δώδεκα μαθητές στο δρόμο καὶ τοὺς εἶπε:

(1) Συνήθως η προαναγγελία αυτή θεωρείται τρίτη, είναι όμως τέταρτη από αυτές που αναφέρονται (Ματθ. ιστ 21,ιζ 12,22), και είναι δυνατόν να υπήρξαν και άλλες (ρ).

«Επειδή δηλαδή ήταν λογικό αυτοί, μιας και δεν ήθελαν να συμβεί αυτό, να το ξεχνούν, τους το θυμίζει συνεχώς, γυμνάζοντας τη διάνοιά τους με τη συχνότητα της υπενθύμισης και μειώνοντας τη λύπη τους» (X).

(2) Αξιομνημόνευτη πορεία και ανάβαση, κατά την οποία μεγάλες και ποικίλες συγκινήσεις εκδηλώθηκαν (b).

(3) «Ο Ιούδας ήταν ακόμη ένας από τους δώδεκα. Και τον Ιούδα πήρε κατ' ιδίαν... Διότι ήταν ακόμη άξιος να παίρνεται κατ' ιδίαν μαζί με τους υπόλοιπους έντεκα... Είναι φανερό λοιπόν ότι έκρινε ότι και αυτός έπρεπε να είναι ένας από αυτούς που θα άκουγαν όσα θα πάθει ο διδάσκαλος, και δεν απογοητεύεται διότι ο Ιούδας αγνοούσε ακόμη αυτά που θα έκανε... Διότι νομίζω ότι ο διάβολος δεν είχε μπει ακόμη στην καρδιά του Ιούδα Σίμωνος Ισκαριώτη για να παραδώσει τον Ιησού» (Ω).

«Αναγκαστικά όμως μιλά στους μαθητές του ιδιαιτέρως. Διότι δεν έπρεπε να βγει προς τα έξω σε πολλούς ο λόγος σχετικά με αυτά, ούτε να ειπωθεί με σαφήνεια. Διότι αν οι μαθητές θορυβούνταν, ακούγοντας αυτά, πόσο μάλλον τα πλήθη του λαού» (X).

«Και προς τους πολλούς βεβαίως μίλησε, αλλά όχι με τέτοια σαφήνεια» (Z).

«Διότι είπε, γκρεμίστε αυτόν το ναό και σε τρεις μέρες θα τον ξαναχτίσω, και υπερφυσικό σημάδι δεν θα δοθεί παρά μόνο το σημάδι του Ιωνά του προφήτη, και πάλι, λίγο ακόμη χρόνο θα είμαι μαζί σας, και θα με ζητήσετε και δεν θα με βρείτε. Στους μαθητές όμως δεν μιλούσε έτσι, αλλά όπως ακριβώς τα άλλα τα έλεγε σαφέστερα, έτσι και αυτό το είπε. Γιατί όμως τους το έλεγε αυτό, εφόσον δεν επρόκειτο οι περισσότεροι να καταλάβουν το βαθύτερο νόημα αυτών των λόγων; Για να μάθουν μετά από αυτά, ότι ήρθε στο πάθος προγνωρίζοντας και με τη θέλησή του, και όχι αγνοώντας ούτε εξαναγκαζόμενος» (X).

«Αλλά και στους μαθητές δεν είπε από την αρχή με λεπτομέρεια για αυτά, αλλά πρώτα μεν αμυδρότερα, έπειτα φανερότερα, τώρα όμως, όταν εξασκήθηκαν πλέον με την προσδοκία του πάθους, προσθέτει λεπτομερέστερα και τα άλλα» (Z), «για να υποφέρουν ευκολότερα το πάθος και να μην τους ταραξεί πάρα πολύ εάν αυτό ερχόταν απροσδόκητα» (X).

Ματθ.20,18 ἰδοὺ ἀναβαίνομεν⁽¹⁾ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται⁽²⁾ τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι⁽³⁾ καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ⁽⁴⁾,

Μετάφραση: Να λοιπόν, ανεβαίνουμε στα Ιεροσόλυμα, και ο υιός του ανθρώπου θα παραδοθεί στους αρχιερείς και τους γραμματείς, και θα τον καταδικάσουν σε θάνατο,

(1) Αυτό δείχνει τη σταθερή και αμετάτρεπτη απόφαση του Κυρίου. Ελεύθερα και αυτοπροαίρετα ανεβαίνει προγνωρίζοντας το πάθος και όχι επιχειρώντας να κερδίσει το ιουδαϊκό έθνος και πεθαίνοντας ακούσια πάνω στην αποτυχία αυτής της επιδίωξής του (b). Πριν ο Χριστός έλεγε, ότι πρέπει (ιστ 21) ή ότι πρόκειται (ιζ 12,22) να πάθει. Ήδη όμως λέει, ότι ανεβαίνει στα Ιεροσόλυμα, όπου το πάθος θα λάβει χώρα (p).

«Μη νομίζεις ότι αυτά τα λόγια έρχονται σε αντίθεση... με το γεγονός ότι αναχώρησε ο Ιησούς όταν άκουσε ότι ο Ιωάννης παραδόθηκε στη φυλακή. Ισχυρίζομαι δηλαδή, ότι ούτε πάντα αρμόζει να αποφεύγουμε τους κινδύνους, ούτε πάντα να ριχνόμαστε με ορμή σε αυτούς. Ένας σοφός εν Χριστώ πρέπει να εξετάζει ποιος μεν καιρός απαιτεί αναχώρηση, και ποιος πάλι την προθυμία στον αγώνα χωρίς αναχώρηση και πολύ περισσότερο χωρίς φυγή» (Ω).

(2) Από τον προδότη Ιούδα (δ).

(3) Το συνέδριο των Ιουδαίων θα καταδίκασε αυτόν (p). Έργο των γραμματέων ήταν να εξετάζουν και των αρχιερέων να αποφασίζουν (b).

(4) Οι κλασικοί συγγραφείς συντάσσουν με αιτιατική= με τον θάνατό του, ή με απαρέμφατο (να πεθάνει), ενώ στην Κ.Δ. η δοτική είναι από έλλειψη του «να παραδοθεί». Δες και Β΄ Πέτρ. β 6 (δ).

Ματθ.20,19 καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν⁽¹⁾ εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι⁽²⁾, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται⁽³⁾.

Μετάφραση: και θα τον παραδώσουν στους εθνικούς στρατιώτες της Ρώμης για να τον εμπαΐξουν και να τον μαστιγώσουν και να τον σταυρώσουν, και έπειτα, την τρίτη ημέρα από το θάνατό σου, θα αναστηθεί.

(1) «Δηλαδή στους Ρωμαίους στρατιώτες του Πιλάτου που ηγεμόνευε στα Ιεροσόλυμα» (Ζ). Οι εθνικοί θα εκτελούσαν την απόφαση του συνεδρίου. Αυτό υπονοεί ότι θα σταυρωνόταν και δεν θα λιθοβολούνταν (p).

(2) «Πιο πάνω μεν ειπώθηκε ότι ο σωτήρας πρόκειται να φονευτεί, εδώ όμως γράφτηκε και το είδος του θανάτου, η σταύρωση» (Ω). Είναι αξιοσημείωτη η λεπτομέρεια και ακρίβεια, με την οποία μιλά για το θάνατό του. Με ανθρώπινες απλώς προβλέψεις πιθανότερο παρουσιαζόταν το να πέσει ο Κύριος θύμα αιφνίδιας εξέγερσης του λαού λιθοβολούμενος

επί τόπου όπως ο Στέφανος. Αλλά ο Κύριος προβλέπει υπερφυσικά τα του θανάτου του και προφητεύει αυτά (ο).

(3) «Αφού είπε τα λυπηρά, λέει και το παρηγορητικό, έτσι ώστε, όταν δουν εκείνα, να προσδοκήσουν και αυτό» (Ζ).

Παρά την προφητεία αυτή όμως, οι μαθητές «ούτε την ανάσταση με σαφήνεια γνώριζαν, ούτε όσα επρόκειτο να κατορθώσει. Και αυτό ήταν κρυμμένο από αυτούς. Για αυτό και είχαν λύπη. Διότι είχαν μεν δει άλλους που αναστήθηκαν από άλλους· αλλά κάποιον που ανέστησε τον εαυτό του και τον ανέστησε έτσι, ώστε να μην πεθάνει πλέον, ουδέποτε είδαν» (Χ).

Ματθ.20,20 Τότε⁽¹⁾ προσήλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ⁽²⁾ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς⁽³⁾ προσκυνοῦσα⁽⁴⁾ καὶ αἰτοῦσά τι⁽⁵⁾ παρ' αὐτοῦ.

Μετάφραση: Τότε τον πλησίασε η μητέρα των παιδιών του Ζεβεδαίου με τους γιούς της, η οποία τον προσκύνησε και έδειξε ότι σκόπευε να του ζητήσει κάτι.

(1) Σε πολύ ακατάλληλο χρόνο (b). Φαίνεται παράδοξο, ότι αμέσως μετά τη θλιβερή προαναγγελία, την οποία ο Ιησούς έκανε για το πάθος του, δύο από τους στενότερα συνδεδεμένους με αυτόν μαθητές, ενοχλούν αυτόν με την αίτηση πρωτείων στη Βασιλεία, την οποία έμελλε να εγκαθιδρύσει (p). Αλλά «τόσο πολύ δεν κατάλαβαν με σαφήνεια το λεγόμενο, ώστε να του κάνουν λόγο και για προεδρία» (Χ).

Άλλωστε «επειδή είπε ο Σωτήρας στους μαθητές, ότι όταν καθίσει ο γιος του ανθρώπου στο θρόνο της δόξας του, θα καθίσετε και εσείς σε δώδεκα θρόνους, οι γιοι του Ζεβεδαίου προσδόκησαν ότι θρόνο δόξας εννοεί το θρόνο της βασιλείας στα Ιεροσόλυμα. Και επομένως επειδή τώρα πάλι είπε ότι, να, ανεβαίνουμε στα Ιεροσόλυμα και τα εξής... ήλπισαν ότι πλησιάζει ήδη η βασιλεία του... Αμέσως λοιπόν κυριεύτηκαν από έρωτα προεδρίας» (Ζ),

(2) Αυτή ήταν πιθανώς η Σαλώμη. Δες και Ματθ. κζ 56. Κατά τη γνώμη κάποιων από τους ερμηνευτές ήταν αδελφή της Παρθένου και σε αυτήν την περίπτωση η οικογενειακή συγγένεια έδωσε σε αυτήν το θάρρος να προβεί στην παράκληση (S). Η Σαλώμη συμπορευόταν από τη Γαλιλαία με τον Σωτήρα και τους μαθητές υπηρετώντας αυτούς, όπως ο Ματθαίος λέει στο κζ 55 και ο Μάρκος στο ιε 41 (δ).

(3) «Ο Μάρκος λέει ότι μόνοι προπορεύονται μαζί με αυτόν» (Ζ). «Είναι φυσικό να έγιναν και τα δύο. Διότι παρέλαβαν τη μητέρα τους, με σκοπό να μεγαλώσουν την παράκλησή τους και με αυτόν τον τρόπο να συγκινήσουν το Χριστό» (Χ).

Ο Ματθαίος μπορεί εδώ να έχει πληροφορίες ανεξάρτητα από αυτές του Μάρκου, και η αφήγησή του παρουσιάζεται πιθανότερη. Διότι είναι πιθανότερο, ότι η μητρική φιλοδοξία της Σαλώμης παρέσυρε και τους δύο μαθητές στο να προβάλλουν την παράκληση αυτή στο Σωτήρα (ρ).

(4) =Με βαθύ σεβασμό χαιρετίζει αυτόν (δ). Από την προσκύνηση και την ακόλουθη αίτηση φαίνεται, ότι η γυναίκα αυτή είχε πολύ μεγάλη ιδέα για την μεγαλειότητα του Κυρίου, αλλά είχε συγχρόνως και πολύ μικρή γνώση (b).

(5) Η αίτησή της κατ' αρχάς υποβλήθηκε αόριστα. Δηλαδή Κύριε, δώσε μου ό,τι θα ζητήσω από σένα (F).

Ματθ.20,21 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· τί θέλεις; λέγει αὐτῷ· εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου⁽¹⁾ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Μετάφραση: Κι αυτός της είπε: Τί θέλεις; Αυτή του λέει: Δώσε διαταγή, όταν θα αναλάβεις τη βασιλεία σου, να καθίσουν τα δύο αυτά παιδιά μου το ένα στα δεξιά σου και το άλλο στα αριστερά σου.

(1) Οι σπουδαιότεροι υπουργοί κάποιου βασιλιά κάθονταν από δεξιά και από αριστερά του. Από δεξιά ήταν η ύψιστη τιμητική θέση (Γεν. μη 14, Πράξ. ζ 55)(S). Να πάρουν δηλαδή τις δύο τιμητικότερες θέσεις δίπλα στο βασιλιά και να έχουν έτσι εξαιρετική τιμή και δόξα πάνω από όλους τους άλλους Αποστόλους και αγίους (δ). Με τι ντροπή στα μετέπειτα χρόνια πρέπει να αναπολούσαν οι δύο αυτοί μαθητές το πνεύμα της κοσμικής φιλοδοξίας, το οποίο τους κυρίευε τότε (ο)!

Ματθ.20,22 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν⁽¹⁾· οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε⁽²⁾. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον⁽³⁾ ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν⁽⁴⁾, ἢ τὸ βάπτισμα⁽⁵⁾ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι⁽⁶⁾ βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ· δυνάμεθα⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Αλλά ο Ιησούς αποκρίθηκε: Δεν ξέρετε τι ζητάτε. Μπορείτε να πιείτε το ποτήρι του θανάτου που πρόκειται εγώ σε λίγο να πιω, ή να βαπτισθείτε το βάπτισμα του μαρτυρίου που σε λίγο θα υποστώ; Κι αυτοί του απαντούν: Μπορούμε.

(1) «Σε αυτούς απαντά λοιπόν, αφού αυτοί πρόβαλαν τη μητέρα τους στην αίτηση για χάρη τους» (Ζ). Άλλωστε δεν υπήρχε ανάγκη να παρακινηθεί από τους γιους της η Σαλώμη στην παράκλησή της προς τον Κύριο. Αυτή δεν θα αγνοούσε τους πόθους των παιδιών της

και ενεργούσε για ικανοποίησή τους. Ο Κύριος όμως, ο οποίος τώρα διαβάζει τα βάθη της καρδιάς των μαθητών του, απευθύνεται σε αυτούς (L).

(2) «Τι τέλος πάντων ζητούν; Άκουσε άλλον ευαγγελιστή που το αποκαλύπτει αυτό με σαφήνεια. Ζητούσαν αυτά, λέει, επειδή ήταν κοντά τα Ιεροσόλυμα και νόμιζαν ότι αμέσως θα αποκαλυφθεί η βασιλεία του Θεού. Νόμιζαν δηλαδή ότι η βασιλεία ήταν κοντά και ότι είναι αισθητή, και ότι αν απολάμβαναν αυτά που ζητούσαν, δεν θα υποστούν τίποτα από τα λυπηρά» (X).

Δεν γνωρίζετε τι είναι η δόξα μου, τι είναι το να καθίσει κάποιος δεξιά και αριστερά μου, σε ποιους δόθηκε αυτό και τι από πριν απαιτείται για αυτό (b). Ούτε η μητέρα ούτε οι γιοι αντιλήφθηκαν, ότι το πάθος και ο θάνατος, τον οποίο ο Μεσσίας προείπε για τον εαυτό του, ήταν η οδός προς την βασιλεία. Πρέπει κάποιος να πάθει για να βασιλεύσει (p).

«Δηλώνει ότι τίποτα πνευματικό δεν ζητούσαν, ούτε πάλι, εάν γνώριζαν αυτό που ζητούσαν, θα τολμούσαν να το ζητήσουν έτσι» (X).

(3) Ενδιάμεση λέξη που δηλώνει και τα καλά και τα κακά τα οποία είτε χορηγούνται είτε πέφτουν πάνω μας (Ψαλμ. οδ 9, Ησ. να 17 κλπ.). Εδώ όμως το ποτήριο λαμβάνεται με τελείως ειδική έννοια, αυτήν του φοβερού θανάτου που έχει προοριστεί από τον Θεό Πατέρα για αυτόν, για εξιλασμό των αμαρτιών όλου του κόσμου (δ).

«Επειδή περίμεναν ότι ο καιρός εκείνος, θα ήταν καιρός όχι μόνο βασιλείας, αλλά και ανάπαυσης, και αυτό το μέρος διορθώνει, φανερώνοντας ότι ο καιρός αυτός είναι μάλλον καιρός θλίψης και σφαγής» (Z).

«Εσείς μεν, λέει, μου μιλάτε για τιμή και στεφάνια. Εγώ όμως σας μιλώ για αγώνες και ιδρώτες. Διότι δεν είναι αυτός ο καιρός των επάθλων ούτε τώρα θα φανεί η δόξα μου εκείνη, αλλά ο παρών καιρός είναι καιρός σφαγής και πολέμων και κινδύνων» (X).

«Ποτήρι δηλαδή λέει το μαρτύριο και το θάνατό του» (Θφ). Μπορείτε, τους ρωτά, να πιείτε το ποτήρι μου; Δηλαδή έχετε το θάρρος, τη σταθερότητα και τη γενναιότητα να συμμετάσχετε στις δοκιμασίες μου και τα παθήματά μου; Αυτό θα έπρεπε πρώτιστα να βάλετε στο νου σας πριν να ζητήσετε θέσεις διάκρισης στη βασιλεία μου (ο).

(4) Το «μέλλω πίνειν» είναι ακριβέστερο από το πίνω (L). «Για να τους προσελκύσει, λέει «το οποίο εγώ πρόκειται να πιω», για να τους κάνει προθυμότερους στη σχέση τους με αυτόν» (X).

(5) Η όλη φράση «ή το βάπτισμα... βαπτισθηναι» παραλείπεται από αρκετούς μεγαλογράμματους και κάποιους μικρογράμματους κώδικες. Το βάπτισμα εδώ λέγεται

τροπικά για τις συμφορές και θλίψεις, από τις οποίες κάποιος από παντού κατακλύζεται (g).
Ή, «βάπτισμα εννοεί το βάπτισμα με αίμα» (Z). «Βάπτισμα ονομάζει το θάνατό του, διότι είναι καθαρτικός για όλους μας» (Θφ).

Αξιοσημείωτη και η επόμενη: «Το μαρτύριο είναι δύο πράγματα, από τα οποία το μεν ένα αποκαλείται ποτήριο σωτηρίου και το άλλο βάπτισμα. Από την πλευρά μεν του ότι κάποιος υπομένει τους πόνους, είναι ποτήριο, το οποίο πίνεται από αυτόν που αντέχει όλα όσα του έρχονται, ο οποίος παίρνει πάνω του κατά κάποιο τρόπο και πίνει τους πόνους... Από την πλευρά δε του ότι παίρνει άφεση αμαρτιών αυτός που υπέμεινε, ονομάζεται βάπτισμα. Διότι αν το βάπτισμα υπόσχεται άφεση αμαρτιών... και άφεση αμαρτιών παίρνει και αυτός που υπέμεινε το βάπτισμα του μαρτυρίου, πολύ λογικό είναι να ονομάζεται το μαρτύριο βάπτισμα» (Ω).

(6) «Λέγοντας ότι, το οποίο εγώ πίνω και το οποίο εγώ βαπτίζομαι, έκανε σαφές, ότι αυτός που δεν συμμετέχει στο πάθος του, δεν θα συμμετάσχει ούτε στη βασιλεία του» (Z).

(7) «Όλα τα υπόσχονται από τον πόθο τους να πετύχουν το αίτημά τους» (Z). «Από την προθυμία αμέσως υποσχέθηκαν, χωρίς να γνωρίζουν ούτε αυτό που είπαν, αλλά προσδοκούσαν να ακούσουν αυτό που ζήτησαν» (X). Δεν ξέρουν ούτε τώρα επαρκώς τι απαντούσαν (b). Η απόκριση αυτή δείχνει πνεύμα προκατάληψης και αυτοπεποίθησης, μολονότι δεν θα μπορούσε κάποιος να αμφισβητήσει την ειλικρίνεια των δύο μαθητών (ο).

Ματθ.20,23 καὶ λέγει αὐτοῖς· τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε⁽¹⁾, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε⁽²⁾· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου⁽³⁾ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι⁽⁴⁾, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται⁽⁵⁾ ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς τους λέει: Το ποτήριο βέβαια που θα πιω εγώ θα το πιείτε και σεις, και το βάπτισμα που πρόκειται να βαπτισθώ σε λίγο μέσα στη θάλασσα των παθημάτων μου θα το βαπτισθείτε· διότι και σεις θα υποστείτε διωγμούς και μαρτύριο για το ευαγγέλιο. Το να καθίσετε όμως στα δεξιά και στα αριστερά μου δεν είναι δικό μου δικαίωμα να το δώσω σ' όποιον μου το ζητήσει, αλλά αυτό θα δοθεί σ' εκείνους για τους οποίους έχει ετοιμασθεί από τον δικαιοκρίτη Πατέρα μου. Αυτός θα δώσει τις αμοιβές και τις διακρίσεις στον καθένα σύμφωνα με τα έργα του και την αρετή του.

(1) «Προφήτευσε σε αυτούς ότι και αυτοί θα σφαχτούν και θα αξιωθούν μαρτυρικού θανάτου» (Z). «Αυτό λοιπόν που λέει ο Χριστός σημαίνει το εξής. Θα πεθάνετε μεν για μένα και θα σφαχτείτε λόγω του κηρύγματος και θα συμμετάσχετε στο πάθος μου» (X). «Και για μεν τον Ιάκωβο όλοι ξέρουν ότι φονεύτηκε από τον Ηρώδη τον τετράρχη» (Z).

Από τον Ηρώδη Αγρίππα τον Α΄ γύρω στο 44 μ.Χ. Δες Πράξ. ιβ 2.

«Για τον Ιωάννη όμως, ο Χρυσόστομος ερμηνεύοντας το ευαγγέλιό του, στον πρώτο λόγο λέει, ότι και το ποτήριο του Χριστού ήπια και το βάπτισμά του βαπτίστηκε. Διότι όσον αφορά τη διάθεσή του σφάχτηκε και αυτός, αφού υπέστη τις μαρτυρικές πληγές και έπαθε αμέτρητα δεινά για το Χριστό» (Ζ). Επειδή «ο βασιλιάς των Ρωμαίων, όπως η παράδοση διδάσκει, καταδίκασε τον Ιωάννη που έδινε μαρτυρία για τον λόγο της αλήθειας, σε εξορία στο νησί της Πάτμου» (Ω).

(2) Ολόκληρη τη φράση «και το βάπτισμα... βαπτιθήσεσθε» τα αλεξανδρινά κείμενα και κάποια άλλα την παραλείπουν.

(3) Ή «κανείς δεν θα καθίσει ούτε στα δεξιά του ούτε στα αριστερά του. Διότι ο θρόνος εκείνος είναι απλησίαστος σε όλους, δεν εννοώ τους ανθρώπους μόνο και τους αγίους και τους Αποστόλους, αλλά και στους αγγέλους και τους αρχαγγέλους και όλες τις ουράνιες δυνάμεις. Όπως βέβαια και ο Παύλος παρουσιάζει αυτό ως αποκλειστικό γνώρισμα του Μονογενούς Υιού με τα λόγια του· «Σε ποιόν από τους αγγέλους είπε ποτέ, κάθισε στα δεξιά μου;». Αλλά απάντησε στη σκέψη αυτών που τον ρώτησαν, συγκαταβαίνοντας στην ασθένειά τους» (Χ).

Και συνεπώς εδώ μιλά ο Κύριος χρησιμοποιώντας απλώς την ίδια μορφή έκφρασης, με την οποία υποβλήθηκε σε αυτόν η φιλόδοξη αίτηση των δύο αδελφών (ο).

Ή, πιο σωστά, «δείχνει ότι θα καθίσουν κάποιοι. Επειδή ζητούσαν προεδρία ανάμεσα στους μαθητές, ο Χριστός λοιπόν κάθισμα στα δεξιά και αριστερά του, ονομάζει την πρώτη σειρά ανάμεσά τους» (Ζ).

(4) Ή, «πώς ο παντοδύναμος αδυνατεί να δώσει αυτήν; Δεν είναι, αυτό που είπε, σημάδι αδυναμίας, αλλά δικαιοσύνης. Επειδή δηλαδή ζητούσαν να τους χαριστεί η προεδρία, λέει, ότι δεν ανήκει σε εμένα να χαρίσω την πρώτη θέση· διότι αυτό σημαίνει τώρα το «να δώσω»· διότι είμαι δίκαιος και δεν κάνω διακρίσεις προσώπων· αλλά σε εκείνους ανήκει αυτή, λέει, στους οποίους ετοιμάστηκε από τον πατέρα μου· ετοιμάστηκε όμως σε αυτούς που δικαιούνταν να τύχουν αυτής» (Ζ).

Ή, δείχνει, ότι και σε αυτό η πρωτοβουλία ανήκει στον Πατέρα, την οποία ακολουθεί πάντοτε ο Υιός και το Πνεύμα. Μιλά λοιπόν και εδώ όπως και στο Ματθ. κδ 36 ο Σωτήρας ως άνθρωπος και δεν περιορίζει τη θεία του εξουσία, η οποία από τη φύση της είναι η ίδια με αυτήν του Πατέρα και απεριόριστη, αλλά εξαρτά αυτήν από την πρωτοβουλία του Πατέρα, ο οποίος στο καθετί ενεργεί αφού συσκεφτεί μαζί με τον Υιό και το Πνεύμα (δ).

Ως μεσίτης και Μεσσίας πάντοτε παρουσιάζεται υποτελής στον Πατέρα. Αυτό όμως όταν εννοείται σωστά καθόλου δεν αντιτίθεται με την μαρτυρία από άλλα χωρία της Γραφής, σύμφωνα με την οποία ο Υιός είναι ομοούσιος και ισοδύναμος με τον Πατέρα (ο). Και οι δύο ερμηνείες σοβαρές.

(5) «Έχει ετοιμαστεί από τον Πατέρα μου. Σε ποιους όμως έχει ετοιμαστεί; Σε αυτούς που από τα έργα τους μπορούν να γίνουν λαμπροί» (X).

(6) «Ταυτόχρονα τιμά και τον πατέρα, αλλά φανερώνει μαζί και τον εαυτό του, ότι μπορεί τα ίδια με τον πατέρα» (Z). Σε σχέση με τον περιορισμό, τον οποίο ο Κύριός μας θέτει εδώ στη δύναμή του, μπορούμε να συγκρίνουμε τους όμοιους περιορισμούς στα Μάρκ. ιγ 32 και Πράξ. α 7 (p).

Ματθ.20,24 καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα⁽¹⁾ ἠγανάκτησαν⁽²⁾ περὶ⁽³⁾ τῶν δύο ἀδελφῶν.

Μετάφραση: Όταν τα άκουσαν αυτά οι δέκα μαθητές, αγανάκτησαν για τη συμπεριφορά αυτή των δύο αδελφών, οι οποίοι ζητούσαν να τους παραγκωνίσουν και να τιμηθούν περισσότερο απ' αυτούς.

(1) Ανάμεσά τους ήταν και ο ίδιος ο ειλικρινής ευαγγελιστής Ματθαίος (b).

(2) Ίσως οι δέκα να περίμεναν ο Χριστός να αποδοκίμαζε αυστηρότερα τη φιλοδοξία των υιών Ζεβεδαίου. Αλλά και η ίδια η απόπειρα τού να πετύχουν με πλάγιο μέσο πλεονεκτήματα πάνω από τους υπόλοιπους συμμαθητές, ήταν αρκετή να προκαλέσει την αγανάκτησή τους εναντίον του Ιωάννη και Ιακώβου (p).

«Οι δύο μεν από τους δέκα μαθητές έδειξαν υπερηφάνεια, οι δέκα όμως φθόνησαν τους δύο μαθητές επειδή θέλησαν πρωτεία. Έτσι όλοι ήταν ατελείς, αφού δεν είχε ακόμη επιφοιτήσει το Πνεύμα σε αυτούς. Αλλά ύστερα παρατήρησέ τους καλά και θα τους δεις να είναι απαλλαγμένοι από κάθε πάθος και να επαινούν ο ένας τον άλλον και να παραχωρούν τα πρωτεία ο ένας στον άλλον» (Z).

(3) =Για την ιδιοτελή τους αξίωση (δ).

Ματθ.20,25 ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁽¹⁾ αὐτοὺς εἶπεν⁽²⁾· οἴδατε⁽³⁾ ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν⁽⁴⁾ κατακυριεύουσιν⁽⁵⁾ αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι⁽⁶⁾ κατεξουσιάζουσιν⁽⁷⁾ αὐτῶν.

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως, αφού τους κάλεσε να πλησιάσουν, είπε: Γνωρίζετε ότι οι άρχοντες που ηγεμονεύουν στα έθνη συμπεριφέρονται στους λαούς τους ως κύριοί τους, σαν

να τους έχουν στα χέρια τους και σαν να είναι οι λαοί κτήματά τους· κι εκείνοι που έχουν μεγάλο αξίωμα, όπως είναι οι ανθύπατοι, τους μεταχειρίζονται με μεγάλη εξουσία, σαν να είναι δούλοι τους.

(1) «Επειδή θορυβήθηκαν και ταραχτήκαν, τους καθησυχάζει πριν να τους μιλήσει, με την πρόσκλησή του και με το ότι τους κάλεσε κοντά του. Διότι οι δύο, επειδή είχαν αποσπαστεί από την ομάδα των δέκα, στέκονταν πλησιέστερα προς αυτόν, συνομιλώντας με αυτόν ιδιαιτέρως. Για αυτό και οδηγεί κοντά του και τους άλλους» (Χ).

(2) Η επιτίμηση προς τους δέκα που ακολουθεί, είναι το ίδιο ευγενική, όπως και η προς τους δύο αδελφούς, και ουσιαστικά είναι η ίδια με αυτήν που δόθηκε στο κεφ. ιη 2-5. Η οδός για ανύψωση είναι η οδός της ταπείνωσης και αυτός που επιθυμεί να εξουσιάζει πρέπει πρώτα να μάθει να υπηρετεί. Αυτό είναι πλήρης αντιστροφή της γενικώς επικρατούσας ιδέας για τις σχέσεις μεταξύ αρχόντων και αρχομένων. Ο άρχοντας πρέπει να υπηρετεί τους από κάτω του μάλλον, παρά εκείνοι αυτόν (ρ).

(3) Το γεγονός αυτό είναι πασίγνωστο, ότι δηλαδή οι άρχοντες και οι ηγεμόνες των εθνών κατακυριεύουν σε αυτούς (δ).

(4) «Δείχνει ότι είναι των εθνικών αυτού του είδους η συμπεριφορά, το να αγαπούν τα πρωτεία» (Χ). «Επειδή ξέρει ότι είναι τυραννικό πράγμα η φιλοπρωτία και χρειάζεται δυνατότερο χτύπημα, τούς χτυπά βαθύτερα ρίχνοντάς τους στη μοίρα των εθνικών και απίστων, αν θα ήθελαν να φιλοδοξούν» (Θφ).

(5) Η πρόθεση «κατά» στο κατακυριεύουν και κατεξουσιάζουν τονίζει περισσότερο την έννοια των ρημάτων αυτών (b). «Μη αρκούμενοι στο ότι εξουσιάζουν αυτούς που υπέταξαν, θέλουν να τους εξουσιάζουν με μεγαλύτερη βία και να τους κυριεύουν πλήρως» (Ω).

(6) Οι ανθύπατοι και οι σατράπες (ρ), αυτοί που έχουν μεγάλη εξουσία (δ).

(7) «Οι μεγάλοι δεν σταματούν στο να εξουσιάζουν τους υπηκόους τους, αλλά ξεσηκώνονται εναντίον τους και τους καταδυναστεύουν» (Ω). Ο δεσποτισμός των αυτοκρατόρων και βασιλιάδων είναι μεγάλος, αλλά των ανθυπάτων και σατραπών είναι χειρότερος (ρ).

Ματθ.20,26 οὐχ οὕτως⁽¹⁾ ἔσται⁽²⁾ ἐν ὑμῖν⁽³⁾, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος⁽⁴⁾,

Μετάφραση: Μεταξύ σας όμως δεν πρέπει να συμβαίνει αυτό. Αλλά όποιος θέλει να γίνει μεγάλος ανάμεσά σας, ας είναι υπηρέτης σας κι ας φροντίζει με επιμέλεια πώς να γίνεται ευεργετικός και εξυπηρετικός στους άλλους.

(1) Όχι έτσι όπως στους δυνάστες του τωρινού αιώνα (δ).

(2) =Πρέπει να είναι (δ).

(3) =Μεταξύ σας (δ). Η έννοια των ακόλουθων φράσεων: «Εγώ νομοθετώ σε εσάς να αποκτήσετε το πρωτείο, από το να διακονείτε τους άλλους και να είστε δούλοι τους. Διότι αυτόν που ενεργεί έτσι, αυτόν εγώ ανακηρύσσω μεγάλο και πρώτο, και αυτός για μένα θα έχει το πρωτείο» (Ζ).

Υπάρχει ένα ορθό είδος άμιλλας στη Βασιλεία και αυτό είναι, ποιος θα μπορέσει να προσφέρει περισσότερες υπηρεσίες στους άλλους. Μπορεί να αποβεί ευγενής ανταγωνισμός το ποιος μπορεί πληρέστερα να αφιερώσει τον εαυτό του για ευεργεσία των άλλων. Αυτή είναι η μόνη οδός του να γίνει κάποιος μεγάλος ή να καταστεί πρώτος (ρ).

(4) Διάκονος και όχι κύριος όπως οι δυνατοί αυτού του αιώνα (δ). «Αν θες να γίνεις μέγας, μη ζητάς να γίνεις μέγας και τότε θα είσαι μέγας» (Χ).

Ματθ.20,27 καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος⁽¹⁾, ἔσται ὑμῶν δοῦλος⁽²⁾.

Μετάφραση: Και όποιος θέλει να είναι πρώτος ανάμεσά σας, πρέπει να ασκεί την αγάπη με κάθε ταπεινοφροσύνη και να γίνεται δούλος όλων σας.

(1) Έχοντας τα πρεσβεία από όλους του υπόλοιπους (δ).

(2) «Διάλεξε την τελευταία σειρά και τότε θα απολαύσεις τα πρωτεία» (Χ).

Ματθ.20,28 ὥσπερ⁽¹⁾ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου⁽²⁾ οὐκ ἦλθε⁽³⁾ διακονηθῆναι⁽⁴⁾, ἀλλὰ διακονῆσαι⁽⁵⁾ καὶ δοῦναι⁽⁶⁾ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον⁽⁷⁾ ἀντὶ πολλῶν⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Να γίνεται διάκονος και δούλος, όπως και ο υιός του ανθρώπου δεν ήλθε για να τον υπηρετήσουν, αλλά για να υπηρετήσει και να δώσει τη ζωή του λίτρο προκειμένου να εξαγορασθούν και να ελευθερωθούν από την αμαρτία και το θάνατο πολλοί.

(1) «Ας είναι αυτός διάκονος και δούλος των άλλων, με τον ίδιο τρόπο που εγώ...» (Ζ). Το μέγιστο παράδειγμα, το οποίο θα μπορούσε να φέρει ή να σκεφτεί (b). «Ότι δεν τα λέω τυχαία αυτά, πάρε την απόδειξη των λόγων από όσα κάνω και πάσχω» (Χ). Ο παραπάνω

αναφερόμενος νόμος της βασιλείας του Χριστού, επικυρώθηκε και δυναμώθηκε με το παράδειγμά του (ο).

(2) Ο Μεσσίας (δ). «Διότι εγώ έκανα και κάτι περισσότερο. Ενώ ήμουν βασιλιάς των ουράνιων δυνάμεων, θέλησα να γίνω άνθρωπος» (Χ).

(3) Υπονοεί την προϋπαρξη του υιού του ανθρώπου (ρ).

(4) «Διότι παρόλο που και η πεθερά του Πέτρου και η Μάρθα η αδελφή του Λαζάρου και άλλες γυναίκες τον υπηρετούσαν» (Ζ), αυτός όμως δεν αξίωνε την διακονία τους. Άλλωστε δεν υπήρξε αυτό ο σκοπός της έλευσής του στον κόσμο. Οι χιλιάδες αυτών που θεράπευσε και δίδαξε, έκαναν πολύ μικρό τον αριθμό εκείνων, οι οποίοι τον διακόνησαν. Εάν όμως εκείνοι, τους οποίους υπηρέτησε κατά τον σύντομο δημόσιο βίο του, συμποσούνται σε χιλιάδες, τι θα έλεγε κάποιος για τα εκατομμύρια, τα οποία ευεργετήθηκαν με το θάνατό του.

(5) «Για να υπηρετήσω τους άλλους, φροντίζοντας και θεραπεύοντας, άλλων μεν τις ψυχές, άλλων δε τα σώματα, άλλων πάλι και τις ψυχές και τα σώματα» (Ζ).

(6) «Δεν σταμάτησα μέχρι το σημείο αυτό (το να υπηρετήσω), λέει, αλλά έδωσα και τη ζωή λύτρο» (Χ). «Ηρθα για να γίνω δούλος σας τόσο πολύ, ώστε και τη ζωή μου να δώσω λύτρο για χάρη πολλών» (Θφ). Το να δώσει την ψυχή του υπονοεί, ότι ο θάνατός του ήταν πράξη της ελεύθερής του θέλησης (ρ).

Σκάλα που ανεβαίνει (b). Για να γίνει κάποιος μεγάλος πρέπει να γίνει διάκονος πολλών, για να γίνει πρώτος πρέπει να γίνει δούλος, για να ανυψωθεί πάνω από όλους πρέπει να δώσει την ψυχή του για χάρη πολλών (ρ).

(7) Λύτρο με το οποίο πολλοί απελευθερώνονται από δεσμά ή αιχμαλωσία ή ποινές ή θάνατο (ρ). Τίμημα, αντάλλαγμα για ελευθερία από τη δουλεία (δ).

«Έδωσε την ψυχή του λύτρο για χάρη πολλών διότι με τη θέλησή του παρέδωσε τον εαυτό του σε θάνατο υπέρ των ανθρώπων. Διότι πεθαίνοντας κατάργησε με πολύ καλή αφορμή τον τύραννο επειδή φόνευσε τον αναμάρτητο» (Ζ).

Γεννιέται το ερώτημα, σε ποιον δόθηκε το λύτρο; «Σε ποιον έδωσε την ψυχή του; Στον Πατέρα. Διότι φώναξε πεθαίνοντας: Πατέρα, στα χέρια σου παραδίδω το πνεύμα μου. Και όμως, δεν ήμασταν κυριευμένοι από τον Πατέρα αλλά από τον διάβολο. Κάθε λοιπόν λύτρο πέφτει στην εξουσία αυτού που εξουσιάζει κάποιον, και λυτρώνει τους κυριευμένους από το χέρι εκείνου· το λύτρο όμως που δόθηκε από το Χριστό επειδή διέφερε με τρόπο υπερφυσικό από κάθε λύτρο, λύτρωσε μεν αυτούς που ήταν κυριευμένοι, το ίδιο όμως δεν έπεσε στην εξουσία αυτού που τους κυρίευε, αφού δεν μπόρεσε αυτός (ο διάβολος) να πάρει αυτό» (Ζ).

(8) Ἡ, «πολλούς τώρα λέει τους πάντες. Διότι για χάρη όλων έδωσε την ψυχή του και όλους τους λύτρωσε, έστω και αν πολλοί με τη θέλησή τους επέμειναν στη δουλεία» (Ζ).

Ἡ, το «πολλών» αντιτίθεται με τον έναν. Δεν θυσίασε τη ζωή του για τον εαυτό του, αλλά μία ζωή δόθηκε λύτρο για πολλές ψυχές (ρ). «Και αν υποθετικά όλοι πίστευαν σε αυτόν, θα έδινε την ψυχή του λύτρο για όλους» (Ω). Η «αντί» δηλώνει την αντιπροσωπευτική ιδιότητα του Σωτήρα, που αντιπροσωπεύει με το πάθος όλη την αμαρτωλή ανθρωπότητα (δ).

Στιχ. 29-34. Η θεραπεία δύο τυφλών.

Ματθ.20,29 Καὶ ἐκπορευομένων⁽¹⁾ αὐτῶν ἀπὸ Ἰεριχῶ⁽²⁾ ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς.

Μετάφραση: *Κι ενώ αυτοί έβγαιναν από την Ιεριχώ, τον ακολούθησε πλήθος λαού πολύ.*

Έχουμε πάλι εδώ αφήγηση που αναφέρεται και από τους τρεις συνοπτικούς. Δεν συμφωνούν όμως αυτές μεταξύ τους σε όλα. Ο Μάρκος και ο Λουκάς αναφέρουν μόνο έναν τυφλό, ενώ ο Ματθαίος αναφέρει δύο (ρ). Αλλά εδώ αυτόν μόνο θέλησε ο Μάρκος να αναφέρει, του οποίου η θεραπεία έκανε περίφημο το θαύμα, διότι αυτού ήταν πασίγνωστη η συμφορά της τύφλωσης (Αυ). Πράγματι ο Μάρκος αναφέροντας και το όνομα του τυφλού υποδηλώνει, ότι αυτός ήταν σε όλη την περίχωρο γνωστός και συνεπώς η θεραπεία του έγινε πιο αισθητή.

(1) Έτσι αναφέρει και ο Μάρκος, αλλά ο Λουκάς μιλά για το θαύμα ότι σημειώθηκε την ώρα που ο Κύριος προσέγγιζε την Ιεριχώ (S) και όχι την ώρα που έβγαινε από την Ιεριχώ. Αυτό εξηγείται και συμβιβάζεται εύκολα, εάν δεχτούμε μαζί με τον Αμβρόσιο και κάποιους άλλους ότι οι τυφλοί παρουσιάστηκαν στον Ιησού από την άφιξή του στην Ιεριχώ, θεραπεύτηκαν όμως τη στιγμή που αναχωρούσε από εκεί (F).

(2) Πόλη ευγενέστατη που παρήγε μέλι, βάλσαμο, μυροβάλαντο, ρόδα και άλλα ευώδη, και βρισκόταν όχι μακριά από τη βόρεια ακτή της Νεκράς θάλασσας, στη φυλή Βενιαμείν μεταξύ Ιεροσολύμων και Ιορδάνου και απείχε από αυτά μεν 150, ενώ από αυτόν 60 στάδια (g) δηλαδή 6 ώρες από τα Ιεροσόλυμα και 2 από τον Ιορδάνη. Σήμερα είναι ένα χωριό άθλιο, που ονομάζεται Ρίχα και έχει γύρω στους 300 κατοίκους (δ).

Ματθ.20,30 καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει⁽¹⁾, ἔκραξαν λέγοντες· ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, υἱὸς Δαυῖδ⁽²⁾.

Μετάφραση: Και ιδού, δύο τυφλοί που κάθονταν κοντά στο δρόμο, όταν άκουσαν ότι ο Ιησούς περνά, φώναξαν και είπαν: Ελέησέ μας, Κύριε, ένδοξε απόγονε του Δαβίδ, που για σένα μίλησαν οι προφήτες.

(1) Αμετάβατο εδώ (L). «Αφού γνώρισαν από τη φήμη του οι τυφλοί τον Κύριο, άρπαξαν την ευκαιρία του κατάλληλου χρόνου, εφόσον άκουσαν μεν ότι περνά από το δρόμο και πίστεψαν ότι ο Ιησούς που καταγόταν κατά σάρκα από το σπέρμα του Δαβίδ, ήταν δυνατός ώστε να τους θεραπεύσει» (Θφ).

(2) Στο Λουκά και το Μάρκο στην αρχή ονομάζεται ο Σωτήρας υιός Δαβίδ, και έπειτα Κύριος, ενώ εδώ και τα δύο μαζί (δ). Η φράση υιός Δαβίδ, συνηθισμένη στο Ματθαίο (α 1,20,θ 27,ιβ 23,ιε 22,κα 9,15,κβ 42). Υπονοεί πίστη στον Ιησού ως Μεσσία (ρ).

«Ας ακούσουμε αυτούς του τυφλούς, οι οποίοι ήταν καλύτεροι από πολλούς που βλέπουν. Διότι αν και ούτε οδηγό είχαν, ούτε μπορούσαν να τον δουν ότι έφτασε, παρ' όλα αυτά όμως φιλονικούσαν να έλθουν προς αυτόν και άρχισαν να κράζουν με μεγάλη φωνή» (Χ).

Ματθ.20,31 ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν⁽¹⁾· οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν⁽²⁾ λέγοντες· ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, υἱὸς Δαυΐδ.

Μετάφραση: Το πλήθος όμως του λαού τους μάλωνε για να σιωπήσουν, για να μην ενοχληθεί ο Ιησούς με τις φωνές τους. Αυτοί όμως πιο πολύ φώναζαν κι έλεγαν: Ελέησέ μας, Κύριε, απόγονε του Δαβίδ.

(1) «Τους έκλεινε ο όχλος το στόμα, για να τιμήσει τον Ιησού επειδή δήθεν τον ενοχλούσαν» (Ζ). Ίσως ήθελαν να προλάβουν να μην ενοχληθεί ο Ιησούς από άκαιρες κραυγές. Είναι όμως δυνατόν να θεωρούσε ο όχλος ως άκαιρη τη διακήρυξη για τον Ιησού ότι είναι ο Μεσσίας (ρ).

(2) «Επειδή ήταν πολύ θερμοί στην πίστη» (Θφ).

«Παρόλο που τους απαγόρευαν να μιλούν, περισσότερο φώναζαν. Διότι τέτοιο πράγμα είναι η καρτερική ψυχή· από αυτά τα ίδια τα εμπόδια υψώνεται. Ο Χριστός όμως άφηνε να μην τους επιτρέπουν να μιλούν, για να φανεί περισσότερο η προθυμία τους, και να μάθεις ότι με την αξία τους απόλαυσαν τη θεραπεία» (Χ).

Ματθ.20,32 καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν⁽¹⁾ αὐτοὺς καὶ εἶπε· τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν⁽²⁾;

Μετάφραση: Τότε στάθηκε ο Ιησούς, τους κάλεσε και τους είπε: Τί θέλετε να σας κάνω;

(1) «Εφώνησεν με την έννοια του κάλεσε» (Ζ).

(2) «Για ποιό λόγο τους ρωτά;... Συνηθίζει παντού, πρώτα να κάνει ολοφάνερη την αρετή αυτών που θεραπεύει και να την αποκαλύπτει σε όλους, και τότε να κάνει τη θεραπεία. Για ένα λόγο μεν, για να οδηγήσει και τους άλλους σε ζήλο· για άλλο λόγο πάλι, για να δείξει ότι άξιζαν να απολαύσουν τη δωρεά» (Χ), «και για να μη νομίσει κάποιος ότι ενώ αυτοί άλλα ήθελαν να πάρουν, άλλα δίνει αυτός» (Σχ).

Ματθ.20,33 λέγουσιν αὐτῷ· Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί⁽¹⁾.

Μετάφραση: *Κι αυτοί του λένε: Κύριε, θέλουμε να ανοιχθούν τα μάτια μας.*

(1) Η αίτηση αυτή δείχνει, ότι υπήρχε στους τυφλούς η αναγκαία πίστη (ρ). Αλλά και «η κραυγή και ο ερχομός τους εκεί» (Χ) «και το ότι δεν απομακρύνθηκαν ενώ τους έκλειναν το στόμα» (Ζ) «αρκούσε να κάνει φανερή σε όλους την πίστη τους. Για αυτό δεν ρωτά, αν πιστεύετε, το οποίο έκανε σε πολλούς» (Χ).

Ματθ.20,34 σπλαγχνισθεῖς⁽¹⁾ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἥψατο⁽²⁾ τῶν ὀφθαλμῶν⁽³⁾ αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Και ο Ιησούς τους σπλαχνίσθηκε και τους άγγιξε τα μάτια. Κι αμέσως τα μάτια τους απέκτησαν και πάλι το φως τους, κι από ευγνωμοσύνη τον ακολούθησαν και οι δύο.*

(1) Η συμπάθεια του Ιησού προκαλούνταν από κάθε ανθρώπινη αθλιότητα (b).

(2) Έτσι ώστε με το άγγιγμα να εκδηλώσει τη θεία του θέληση για θεραπεία (δ).

(3) Υπάρχει και η γραφή των ομμάτων, το οποίο συναντιέται στην Κ.Δ. μόνο εδώ και στο Μάρκ. η 23.

(4) «Παρόλο που ήταν έλεος και χάρη, αναζητά τους άξιους. Ότι ήταν όμως άξιοι, είναι φανερό και από το ότι φώναξαν και από το ότι αφού πήραν δεν έφυγαν μακριά, το οποίο κάνουν πολλοί μετά τις ευεργεσίες δείχνοντας αχαριστία. Αλλά δεν ήταν εκείνοι τέτοιοι, αλλά ήταν και πριν τους δώσει καρτερικοί, και αφού τους έδωσε ευγνώμονες. Διότι πράγματι τον ακολούθησαν» (Χ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ' (21)

Στιχ. 1-17. Η θριαμβευτική είσοδος του Κυρίου στα Ιεροσόλυμα.

Ματθ.21,1 Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγή⁽¹⁾ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν⁽²⁾, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς⁽³⁾

Μετάφραση: *Κι ὅταν πλησίασαν στα Ιεροσόλυμα και ἦλθαν στη Βηθσφαγή, κοντά στο ὄρος των ἐλαιῶν, τότε ο Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητές.*

Το τμήμα αὐτὸ ονομάστηκε ἀπὸ κάποιους «η μεσσιακὴ κρίση». Ο Ἰησοῦς ἐπευφημήθηκε δημόσια ὡς ὁ Μεσσίας καὶ κατόπιν αὐτοῦ θανατώθηκε. Ἀναστήθηκε ὁμως καὶ ἐμφανίστηκε στους μαθητὲς του, στους ὁποίους ὑποσχέθηκε ὅτι θα ἦταν μαζί τους «ὅλες τις ἡμέρες μέχρι τῆ συντέλεια τοῦ αἰῶνα». Ἡ ἀφήγηση τῶν κρίσιμων αὐτῶν γεγονότων ἀποτελεῖ τὸ πέμπτο καὶ τελευταῖο τμήμα τοῦ πρώτου εὐαγγελίου.

Ἡ χρονολογία τῶν τελευταίων αὐτῶν ἡμερῶν εἶναι ἀβέβαιη. Ἀλλὰ οἱ ἐγκυρότεροι ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς εἶναι διατεθειμένοι νὰ δεχτοῦν ὡς ἔτος τῶν γεγονότων αὐτῶν τὸ 29 μ.Χ.. Ἀλλὰ καὶ πάλι ὁ καθορισμὸς τῆς ἡμερομηνίας καὶ τοῦ μηνὸς παραμένει δύσκολο πρόβλημα. Εἶναι προφανές, ὅτι οἱ εὐαγγελιστὲς κατὰ κανόνα δὲν ἀποδίδουν μεγάλη σημασία στὴ χρονολογία. Ὁ Ματθαῖος μάλιστα περιοριζόμενος στα οὐσιώδη γεγονότα, δὲν μας ἀναφέρει λεπτομέρειες τοῦ ταξιδιοῦ. Δὲν λέει τίποτα γιὰ τὴν πορεία ἀπὸ τὴ Γαλιλαία στὴν Περαιά (ιθ 1) ἢ γιὰ τὰ ἐκεῖ συμβάντα ἢ γιὰ τὴν πορεία πρὸς Ἱεροσόλυμα (κ 17) ἢ ἀπὸ πού πέρασαν τὸν Ἰορδάνη γιὰ νὰ ἐλθοῦν στὴν Ἰεριχώ (κ 29). Καὶ τώρα ἐπίσης δὲν λέει τίποτα γιὰ τὸ ταξίδι ἀπὸ Ἰεριχώ στα Ἱεροσόλυμα (ρ).

(1) Τίποτα δὲν γνωρίζουμε γιὰ τὴν Βηθσφαγή, ἀκόμα οὔτε εἴαν ἦταν μικρὴ πόλη ἢ κάποια περιοχή, διότι δὲν ἀναφέρεται οὔτε στὴν Π.Δ. οὔτε στα ἀπόκρυφα, οὔτε στὸν Ἰώσηπο. Στὴν Κ.Δ. ἀναφέρεται μόνο ἀπὸ τοὺς συνοπτικούς, χωρὶς νὰ καθορίζεται ἀπὸ αὐτοὺς ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία τῆς, ἡ ὁποία πάντως φαίνεται νὰ ἦταν κοντὰ ἢ καὶ πάνω στο ὄρος τῶν ἐλαιῶν (ρ). Γειτόννευε με τὴ Βηθανία (δεξ Λουκ. ιθ 29) καὶ πιθανῶς βρισκόταν στα δυτικά τῆς (F). Βηθσφαγή=οἶκος ἀγούρων σύκων (α).

(2) Τὸ ὄρος αὐτὸ βρίσκεται ἀνατολικά τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀπὸ τὴν ὁποία χωρίζεται με τὸν χείμαρρο τῶν Κιδρῶν ἢ τῶν Κέδρων. Τὸ ὕψος τοῦ εἶναι 2556 γαλλ. πόδια πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ 416 γαλλ. πόδια πάνω ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Κιδρῶν. Πῆρε τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀφθονία τῶν ἐλαιόδεντρων, ἀπὸ τὰ ὁποία καλυπτόταν (ο).

(3) Τα ονόματα των δύο μαθητών δεν αναφέρονται. Αλλά οι λεπτομέρειες, τις οποίες μόνος ο Μάρκος παρέχει, υποδηλώνουν ότι ο ένας από αυτούς ήταν ο Πέτρος (p).

Ματθ.21,2 λέγων αὐτοῖς· πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι⁽¹⁾ ὑμῶν, καὶ εὐθέως⁽²⁾ εὐρήσετε ὄνον δεδεμένην καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς⁽³⁾· λύσαντες ἀγάγετέ μοι.

Μετάφραση: και τους είπε: Πηγαίνετε στο χωριό που βλέπετε απέναντί σας, κι αμέσως θα βρείτε ένα θηλυκό γαϊδούρι δεμένο κι ένα πουλάρι μαζί του. Λύστε το και φέρτε μου και τα δύο εδώ.

(1) Δείχνει ότι το χωριό αυτό, ήταν αυτό που βρισκόταν μπροστά στους μαθητές, προς τους οποίους μιλούσε ο Σωτήρας. Ποια όμως ήταν, δεν λέει και δεν μπορούμε να μάθουμε κάτι για αυτό (δ). Ίσως ήταν η κοντά στη Βηθφαγή Βηθανία, όπου ο Ιησούς ήταν γνωστός σε περισσότερες από μία οικογένειες (S). Πιθανότερο όμως φαίνεται να ήταν η Βηθφαγή, διότι στη Βηθανία είχε ήδη διανυκτερεύσει ο Κύριος και από αυτή έφυγε. Πώς λοιπόν θα έστελνε πάλι τους μαθητές εκεί; (ο).

(2) Δηλώνει χωρίς κόπο και έρευνα· στην είσοδό της (δ).

(3) Ο Ματθαίος αναφέρει δύο ζώα, οι άλλοι συνοπτικοί ένα (S). Δεν λέει όμως τίποτα για το ότι στο πουλάρι δεν είχε ακόμη ανέβει κάποιος άλλος, όπως αναφέρουν οι άλλοι δύο. Εφόσον όμως παρουσιάζεται το πουλάρι ότι ήταν ακόμη με τη μητέρα του, γίνεται αυτονόητο, ότι είχε μικρή ακόμη ηλικία και δεν είχε μπει σε χρήση (L). Το πουλάρι θα χρησιμοποιούνταν για να ανέβει πάνω του ο θριαμβευτής. Έφεραν όμως κατά πάσα πιθανότητα μαζί του και τη μητέρα του, για να κάνουν αυτό περισσότερο υπάκουο, διότι κανείς ακόμη δεν είχε ανέβει πάνω του (F).

Ματθ.21,3 καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ Κύριος⁽¹⁾ αὐτῶν χρειὰν ἔχει· εὐθέως⁽²⁾ δὲ ἀποστέλλει⁽³⁾ αὐτούς⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Κι αν σας πει κανείς τίποτε, θα πείτε ότι ο Κύριος τα χρειάζεται κι αμέσως θα σας τα στείλει πίσω.

(1) Ο ιδιοκτήτης φαίνεται να είχε γνωρίσει τον Ιησού και ίσως ήταν και μαθητής από αυτούς του ευρύτερου κύκλου. Διαφορετικά δεν θα γνώριζε, ποιος ήταν ο «Κύριος» και δεν θα υπάκουε χωρίς κάποια αντίρρηση.

(2) Δεν θα χρειαστείτε πολλά λόγια (b).

(3) Υπάρχει και η γραφή αποστέλλει. Ο ενεστώτας δηλώνει το βέβαιο και γρήγορο αυτού που θα συμβεί (b).

(4) Η εντύπωση που παράγεται από τις αφηγήσεις και των τριών συνοπτικών είναι ότι ο Ιησούς είχε υπερφυσική γνώση, χάρις στην οποία προείπε τι θα συνέβαινε. Και οι τρεις συνοπτικοί εφιστούν την προσοχή στην ακριβή συμφωνία («καθώς») εκείνων, τα οποία είπε από πριν στους δύο μαθητές ο Ιησούς και εκείνων, τα οποία συνέβησαν. Ο Ματθαίος μάλιστα τονίζει αυτό, όπως θα δούμε «καθώς συνέταξεν αυτοίς ο Ιησούς».

Ματθ.21,4 τοῦτο⁽¹⁾ δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου⁽²⁾ λέγοντος·

Μετάφραση: *Κι αυτό όλο έγινε για να πραγματοποιηθεί εκείνο που προφήτευσε ο προφήτης λέγοντας:*

(1) «Αυτό· ποιό; Το ότι έστειλε τους μαθητές να φέρουν το γαϊδούρι και το πουλάρι» (Z).

(2) «Προφήτη εδώ λέει το Ζαχαρία» (Z). Η παράθεση κατά το κύριο μέρος της προέρχεται από το Ζαχ. θ 9 (α), και γίνεται σύμφωνα με το εβραϊκό κείμενο, αλλά ελεύθερα, διότι ο ευαγγελιστής δανείζεται και από τη μετάφραση των Ο΄ και αποσιωπά αρκετές φράσεις του πρωτοτύπου (F).

Ματθ.21,5 εἶπατε τῇ θυγατρὶ Σιών⁽¹⁾, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς⁽²⁾ σου ἔρχεται σοι πραῦς⁽³⁾ καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον⁽⁴⁾ καὶ πῶλον⁽⁵⁾ υἱὸν ὑποζυγίου⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Πείτε στη θυγατέρα Σιών, δηλαδή την Ιερουσαλήμ: ιδού ο βασιλιάς σου, ο Μεσσίας, έρχεται σε σένα πράος και καθισμένος πάνω σε γαϊδούρι και σε πουλάρι, γέννημα ζώου που μπήκε σε ζυγό.*

(1) Η φράση αυτή συναντιέται στο Ησ. ξβ 11 (b). Προηγείται από το χωρίο που παρατίθεται από το Ζαχαρία ίσως για να προσδώσει μεγαλύτερη έμφαση στην προφητεία (p). Ως εισαγωγική προσφώνηση ο Ζαχαρίας έχει: Χαίρε σφόδρα θύγατερ Σιών, κήρυσσε θύγατερ Ιερουσαλήμ. «Κόρη της Σιών είναι η ίδια η Σιών, όπως γιος ανθρώπου είναι ο ίδιος ο άνθρωπος· διότι είναι ιδίωμα και αυτό της εβραϊκής διαλέκτου. Σιών λοιπόν είναι η Ιερουσαλήμ» (Z). Σιών είναι το βουνό της Ιερουσαλήμ· ο πιο ψηλός από τους γύρω λόφους, πάνω στους οποίους ολόκληρη η πόλη χτίστηκε (δ).

(2) «Βασιλιάς της Σιών είναι ο Χριστός, από τη μία ως Θεός και από την άλλη επειδή αναβλάστησε από βασιλική ρίζα, αυτήν του Δαβίδ, και επίσης και ως ευεργέτης της» (Z). Στο

κεφάλαιο του Ζαχαρία, από το οποίο πάρθηκε η παράθεση, γίνεται λόγος για την ίδρυση της βασιλείας του Μεσσία μετά τη νίκη των εθνών. Ο βασιλιάς της Σιών έρχεται να ιδρύσει αυτήν τη βασιλεία. Το ρητό είναι καθαρά χριστολογικό όπως και οι ραββίνοι θεώρησαν αυτό (δ).

(3) «Χωρίς να έχει ούτε στρατιωτική ακολουθία, ούτε ξιφοφόρους, ούτε ραβδούχους, αλλά δείχνει πολλή ημερότητα και επιείκεια» (Ζ).

(4) Το γαϊδούρι σήμαινε ότι η είσοδος στην πόλη ήταν ειρηνική (ρ). Το άλογο είναι θυμώδες και πολεμοχαρές, το οποίο ο βασιλιάς της ειρήνης δεν θα προτιμούσε να χρησιμοποιήσει (b). «Όχι οδηγώντας άρματα όπως οι υπόλοιποι βασιλιάδες, όχι δημιουργώντας θόρυβο περιβαλλόμενος από δορυφόρους» (Χ).

(5) «Δεν ανέβηκε σε γαϊδούρι και πουλάρι ξεχωριστά στο ένα και ξεχωριστά στο άλλο, ούτε σαν σε ζευγάρι, αλλά με τη φράση όνον και πώλον να εννοήσεις το πουλάρι. Ήταν γαϊδούρι μεν στη φύση, αλλά πουλάρι στην ηλικία» (Ζ). Δεν ανέβηκε δηλαδή σε ένα διάστημα του δρόμου στο γαϊδούρι, και σε άλλο στο πουλάρι, ούτε χρησιμοποίησε συγχρόνως και τα δύο ζώα συνδέοντάς τα, για να σύρουν κάποια άμαξα. Αλλά αναφέρει πρώτα γενικά το γαϊδούρι, και έπειτα επεξηγεί με το πώλον υιόν υποζυγίου.

«Ρώτησε λοιπόν τον Ιουδαίο· ποιός βασιλιάς ήλθε στα Ιεροσόλυμα καθισμένος πάνω σε γαϊδούρι; Αλλά δεν θα μπορούσε να πει, παρά αυτόν μόνο» (Χ).

(6) Πουλάρι το οποίο αν και ήταν παιδί γαϊδουριού που βάσταξε ζυγό, παρ' όλα αυτά σε αυτό δεν είχε ακόμη επιβληθεί τέτοιος (b).

«Παρόλο που πολλές φορές είχε πάει προηγουμένως στα Ιεροσόλυμα, αλλά ουδέποτε με τέτοια δόξα. Ποιά ήταν λοιπόν η αιτία; Τότε ήταν ακόμα στην αρχή του θείου σχεδίου και ούτε αυτός ήταν πολύ γνωστός σε όλους, ούτε ήταν κοντά ο καιρός του πάθους· για αυτό ακριβώς και αναμιγνυόταν με αυτούς με πιο αδιάφορο τρόπο και μάλλον κρύβοντας τον εαυτό του... Όταν όμως και της δύναμής του έδωσε απόδειξη ικανή, και ο σταυρός πλησίαζε, λάμπει πλέον περισσότερο και τα κάνει όλα με μεγαλύτερη μεγαλοπρέπεια, όλα εκείνα που επρόκειτο να τους καίνε. Διότι ήταν δυνατόν να γίνει αυτό και στην αρχή, αλλά δεν θα ήταν τόσο χρήσιμο ούτε τόσο ωφέλιμο» (Χ).

Σύμφωνα με την αλληγορική ερμηνεία: «το μεν πουλάρι είναι τύπος του νέου λαού από τα έθνη, ο οποίος, πριν από την πίστη στο Χριστό, ήταν αγύμναστος όσον αφορά το ζυγό του θείου νόμου. Το γαϊδούρι από την άλλη, είναι τύπος του παλαιού λαού των Ιουδαίων, που βρισκόταν κάτω από το ζυγό του νόμου. Και το μεν πουλάρι κουβαλά το Χριστό καθισμένο πάνω του, ενώ το γαϊδούρι ακολουθεί» (Ζ).

«Διότι αφού καθίσει ο Χριστός πάνω στα έθνη, τότε θα έλθουν και αυτοί παρακινούμενοι σε ζήλο» (Χ).

Ματθ.21,6 πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν⁽¹⁾ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,

Μετάφραση: *Κι αφού πήγαν οι μαθητές κι έκαναν όπως τους διέταξε ο Ιησούς,*

(1) Υπάρχει και η γραφή συνέταξε. Όπως πρόσταξε, βρήκαν δηλαδή το γαϊδούρι και το πουλάρι και τα έλυσαν (δ).

«Πρέπει όμως να προσέξουμε πόσα θαύματα γίνονται και πόσες προφητείες εκπληρώνονται. Είπε ότι θα βρείτε όνο, προείπε ότι κανείς δεν θα εμποδίσει, αλλά ότι αυτοί που θα ακούσουν θα σιωπήσουν. Αυτό όμως δεν είναι μικρό θαύμα, διότι αυτούς που δεν είχε δει ακόμη, τούς πείθει να στερηθούν τα δικά τους με ευγνωμοσύνη και όλα αυτά μέσω των μαθητών. Ας μη νομίσουμε λοιπόν ότι είναι μικρό αυτό που έγινε, διότι ήταν μεγάλο πράγμα οι φτωχοί και οι γεωργοί να στερούνται τα δικά τους. Εκπλήρωνε όμως και προφητεία» (Σχ).

Ματθ.21,7 ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν⁽¹⁾ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν⁽²⁾.

Μετάφραση: *έφεραν το γαϊδούρι και το πουλάρι, κι επειδή δεν ήξεραν σε ποιο από τα δύο θα καθίσει ο διδάσκαλος, έβαλαν τα εξωτερικά τους ενδύματα πάνω σ' αυτά, και ο Ιησούς κάθισε πάνω στα ενδύματα που είχαν τεθεί στο πουλάρι.*

(1) «Έβαλαν πάνω και στο γαϊδούρι και στο πουλάρι επειδή δεν ήξεραν σε ποιο από αυτά θέλει να κάτσει» (Ζ).

(2) «Πάνω δηλαδή στα ρούχα που τοποθετήθηκαν πάνω στο πουλάρι» (Ζ).

Ματθ.21,8 ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ⁽¹⁾, ἄλλοι δὲ⁽²⁾ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἔστρώννουν ἐν τῇ ὁδῷ.

Μετάφραση: *Στο μεταξύ οι περισσότεροι από το πλήθος του λαού έστρωσαν στο δρόμο από τον οποίο περνούσε ο Ιησούς τα εξωτερικά τους ρούχα, για να περάσει πάνω απ' αυτά. Ενώ άλλοι έκοβαν κλαδιά απ' τα δένδρα και τα έστρωναν στο δρόμο.*

(1) Το παράδειγμα των μαθητών που χρησιμοποίησαν αντί για σαμάρι τα ρούχα τους προς τιμήν του Μεσσία, ακολουθήθηκε από την πλειονότητα του λαού. Έστρωσαν αυτοί τα ρούχα τους αντί για χαλί στο δρόμο, ώστε από αυτά να περάσει ο Μεσσίας. Και μέχρι σήμερα συνηθίζεται αυτό ως γενική μορφή σεβασμού και τιμής (p).

(2) Λιγότερο ενθουσιώδεις αυτοί (δ).

Ματθ.21,9 οἱ δὲ ὄχλοι⁽¹⁾ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες· ⁽²⁾ὡσαννὰ⁽³⁾ τῷ υἱῷ Δαυῖδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος⁽⁴⁾ ἐν ὀνόματι Κυρίου⁽⁵⁾· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Και τα πλήθη του λαού, όσα προπορεύονταν και όσα ακολουθούσαν, με δυνατές φωνές κραύγαζαν: Δόξα στον απόγονο του Δαβίδ, που περιμέναμε έως τώρα. Δοξασμένος να είναι αυτός που έρχεται σταλμένος από τον Κύριο. Δόξα στο Θεό ας κράζουν και οι άγγελοι που βρίσκονται στα υψηλότερα μέρη του ουρανού.

Δόξα στον ύψιστο Θεό!

(1) Επειδή το Πάσχα ήταν κοντά, μεγάλος αριθμός προσκυνητών είχε εισρεύσει στα Ιεροσόλυμα για τη γιορτή. Από αυτούς άλλοι μεν γνώριζαν αρκετά τον Ιησού, ειδικά οι από τη Γαλιλαία προερχόμενοι. Άλλοι είχαν δει και ίσως είχαν ακούσει αυτόν. Αλλά οι περισσότεροι από αυτούς που πήραν μέρος στη θριαμβευτική αυτή υποδοχή γνώριζαν πολύ λίγα για αυτόν και ίσως δεν είχαν δει αυτόν πριν. Ο μεγάλος λοιπόν ενθουσιασμός, τον οποίο εκδηλώνουν, δεν μπορούσε να έχει ισχυρό θεμέλιο.

Είναι πιθανόν, ότι όχι λίγοι από αυτούς που φωνάζουν τώρα το Ωσαννά, ανέκραξαν μετά από κάποιες μέρες το Σταύρωσον. Αυτό ήταν τόσο περισσότερο ενδεχόμενο να συμβεί, όσο αυτοί που τον επευφημούν ήδη ως Μεσσία, ανέμεναν ότι θα καθόταν σε θρόνο εγκόσμιο, για να αποκαταστήσει την αρχαία δόξα του Ισραήλ. Όταν λοιπόν είδαν, ότι τίποτα τέτοιο δεν συνέβαινε, επόμενο ήταν απογοητευμένοι να μεταστραφούν (p).

(2) Επίκληση από το λειτουργικό ψαλμό ριζ σύμφωνα με τους Ο΄, την οποία απήγγειλαν κατά την εορτή της σκηνοπηγίας οι ιερείς κάθε ημέρα σαλπίζοντας γύρω από το ναό (δ).

(3) Οι Ο΄ μεταφράζουν: Ω Κύριε σώσε λοιπόν, ω Κύριε ευόδωσε λοιπόν (b). «Το ωσαννά είναι εβραϊκή λέξη που σημαίνει άλλοτε μεν ύμνο, άλλοτε πάλι το «σώσε λοιπόν»» (Z). Στον ψαλμό το Ωσαννά είναι προσευχή=Σώσε, παρακαλούμε, ή δώσε σωτηρία τώρα. Η αρχική αυτή έννοια της λέξης μπορεί να αποδώσει καλό νόημα μαζί με το «στον υιό Δαβίδ», αλλά είναι δύσκολο την έννοια αυτή να τη συμβιβάσουμε με το ακόλουθο «εν τοις υψίστοις».

Πιθανό είναι ότι η αρχική αυτή σημασία χάθηκε και στις δύο φράσεις και εδώ η έννοια είναι, δόξα στον υιό Δαβίδ, δόξα εν τοις υψίστοις, όπου η τελευταία αυτή φράση σημαίνει, ότι εκείνοι οι οποίοι είναι στους ουρανούς συνενώνονται στην κραυγή αυτή (p).

Οι επευφημίες Ωσαννά που υψώνονται στη γη προς τιμήν του Μεσσία ας αντηχήσουν και στους ουρανούς επαναλαμβανόμενες από τους αγγέλους (ο). Υπάρχει και η ερμηνεία: Είθε η βοήθεια να έλθει από τα ανώτερα ύψη του ουρανού όπου αναπαύεται ο Ιεχωβά (F). Άλλη εκδοχή λιγότερο πιθανή, σώσε λοιπόν λέμε σε σένα τον υιό Δαβίδ, σώσε λοιπόν εμάς, εσύ που μεσιτεύεις στα ύψιστα μέρη, δίπλα στο Θεό που κατοικεί σε αυτά (δ).

(4) Από τον Ψαλμό ριζ 26. Αποτελεί χαιρετισμό που απευθύνεται στους προσκυνητές, όταν πλησίαζαν στο ναό και έτσι πρέπει να εννοηθεί και εδώ (S). Ευλογημένος=δοξασμένος με αίνους (ύμνους) (g).

(5) Ή, ευλογημένος στο όνομα του Κυρίου (b), ή, πιο σωστά, εσύ που έρχεσαι στο όνομα του Κυρίου. Εδώ= «εσύ που έρχεσαι από το Θεό, εσύ που στάλθηκες από το Θεό» (Z). Ή, για να ιδρύσεις τη βασιλεία σου (δ).

(6) Ή, λιγότερο πιθανή ερμηνεία, σώσε λοιπόν στα ύψιστα μέρη= μεσιτεύοντας δίπλα στο Θεό και Πατέρα (δ).

Ή, πιο σωστά, «Ύμνος στα ύψιστα μέρη, όπου υμνούν και οι ύψιστες δυνάμεις, δηλαδή οι άγγελοι, το Θεό, ο οποίος έστειλε σε εμάς βασιλιά και ανόρθωσε τη βασιλεία του Δαβίδ» (Z).

Ή, αυτοί που είναι στα ύψιστα μέρη του ουρανού ας λένε Ωσαννά (a).

Ματθ.21,10 καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη⁽¹⁾ πᾶσα ἡ πόλις⁽²⁾ λέγουσα⁽³⁾· τίς ἐστὶν οὗτος⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Κι όταν ο Ιησούς μπήκε στα Ιεροσόλυμα, ξεσηκώθηκαν όλοι οι κάτοικοι της πόλεως λέγοντας: Ποιός είναι αυτός;

(1) «Σείστηκε με την έννοια του ταραχτηκε» (Z). Δηλώνει εσωτερικό σεισμό και ταραχή, συγκίνηση (δ). Η συγκίνηση λοιπόν υπήρξε εκτάκτως ζωηρή στην πρωτεύουσα (F).

(2) Λέγεται για τους κατοίκους της πόλης (g).

(3) Με έκπληξη (b).

(4) Αυτό φανερώνει, ότι σε πολλούς από αυτούς που ήταν τώρα στα Ιεροσόλυμα ήταν άγνωστος προσωπικά (p).

Ματθ.21,11 οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον⁽¹⁾· οὗτός ἔστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης⁽²⁾ ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ⁽³⁾ τῆς Γαλιλαίας.

Μετάφραση: *Και τα πλήθη του λαοῦ ἔλεγαν: Αυτός εἶναι ὁ Ἰησοῦς ὁ προφήτης, που κατάγεται ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας.*

(1) Οἱ ὄχλοι που επευφημοῦν τὸν Ἰησοῦ, ἐξηγοῦν στους προσκυνητές που ρωτοῦν και σε ἄλλους, ξένους πιθανῶς και οἱ οποίοι δεν γνώριζαν τὰ σχετικά με αὐτόν (δ).

(2) Παρά τις κραυγές που ἀκούστηκαν κατὰ τὴ θριαμβευτικὴ εἰσδο, δεν δίνεται ἡ ἀπάντηση ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Μεσσίας. Αὐτό φαίνεται δεν το ἀποδέχονταν γενικῶς ὅλοι ὅσοι συμμετείχαν στὴν υποδοχή. Σε διάφορα μέρη και ειδικά στὴ Γαλιλαία επικρατοῦσε ἡ φήμη, ὅτι ἦταν προφήτης. Δες Ματθ. ιστ 14 9 (ρ).

«Παρόλο που τὸν θεωρούσαν ἀνώτερο ἀπὸ προφήτη, ὅμως τὸν ονόμαζαν προφήτη, μὴ μπορώντας νὰ σκεφτοῦν τίποτα το ὑψηλότερο λόγω των γνωρισμάτων του που ἀρμοζαν σε ἄνθρωπο» (Ζ). Ὁ Ἰησοῦς πρῶτα ἀναγνωρίστηκε ὡς προφήτης και ἔπειτα ὡς ἀρχιερέας και βασιλιάς (b).

Ἦ, ὁ προφήτης «τὸν ποῖο εἶπε ὁ Μωϋσής... Διότι δεν εἶπαν, αὐτός εἶναι προφήτης, ἀλλὰ ὁ προφήτης, δηλαδή ἐκεῖνος ὁ ἐλπιζόμενος» (Θφ). Ὁ προσδιορισμός ὅμως που ἐπακολουθεῖ («ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας») κάνει λιγότερο πιθανή αὐτὴ τὴν ἐρμηνεία.

(3) Συνηθισμένη ονομασία τοῦ Ἰησοῦ (b). Ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ ὁρμώμενος. Ἀναφέρουν δηλαδή και τὸν τόπο τῆς μακροχρόνιας διαμονῆς του. Δες και Λουκ. κδ 19 (δ). Τόσο πολὺ πείστηκε πλέον ὁ λαός για τὴ θεία του ἀποστολή, ὥστε δεν σκανδαλίζεται ἀπὸ τὴν ἀφανὴ και ταπεινὴ καταγωγή του (ο).

Ματθ.21,12 Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν⁽¹⁾ τοῦ Θεοῦ⁽²⁾, καὶ ἐξέβαλε πάντας⁽³⁾ τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας⁽⁴⁾ ἐν τῷ ἱερῷ⁽⁵⁾, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν⁽⁶⁾ κατέστρεψε⁽⁷⁾ καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς⁽⁸⁾,

Μετάφραση: *Τότε ὁ Ἰησοῦς μπήκε στὸν ἱερὸ ναὸ που ἦταν ἀφιερωμένος στο Θεό, κι ἐβγαλε ἐξω ὅλους ἐκείνους που πουλοῦσαν και ἀγόραζαν στὸ ἱερὸ προαύλιο των ἐθνῶν κι ἀναποδογύρισε τὰ τραπέζια των ἀργυραμοιβῶν, καθὼς και τὰ καθίσματα ὅπου κάθονταν αὐτοὶ που πουλοῦσαν τὰ περιστέρια.*

Καθόλου απίθανο, ότι δύο φορές ο Κύριος καθάρισε το ναό από αυτούς που πουλούσαν και αγόραζαν σε αυτόν. Δεν πρέπει λοιπόν να εκπλήσσεται κάποιος, εάν ο Κύριος και στην αρχή της δημόσιας δράσης του, μολονότι ακόμα όχι επαρκώς γνωστός και μη συνοδευόμενος παρά από έναν ή δύο αφανείς φίλους του, αποτόλμησε και πέτυχε την από το ναό εκδίωξη αυτών που τον βεβήλωναν. Η πράξη αυτών που πουλούσαν και αγόραζαν στο ναό κατακρινόταν από τη συνείδηση όχι μόνο όλων των παρισταμένων, αλλά αυτών των ίδιων των βέβηλων του ναού και ο τρόπος του νεαρού μεταρρυθμιστή που πάτασσε την ασέβεια εκείνων, από κανέναν σοβαρά σκεπτόμενο δεν θα αποδοκιμαζόταν.

Βεβαίως η χρονολογία των συνοπτικών που τοποθετούν την εκδίωξη αυτή στο τέλος της δημόσιας δράσης του Κυρίου, παρουσιάζεται πιθανότερη από αυτήν του Ιωάννη.

Παρά ταύτα όμως τίποτα το απίθανο δεν εμφανίζει και αυτή η τελευταία. Τόσο μάλλον, όσο ο Ιωάννης έγραψε μετά τους συνοπτικούς και γνώριζε ότι στο σημείο αυτό θα παρουσίαζε κάποια φαινομενική ασυμφωνία με αυτούς. Εάν λοιπόν δεν επρόκειτο για άλλη τελείως διαφορετική κάθαρση του ναού, που αποσιωπήθηκε από τους συνοπτικούς, ο Ιωάννης θα πρόσθετε κάποια λέξη με την οποία θα υποδηλωνόταν η διόρθωση που γινόταν.

Ο Κύριος έκανε την πρώτη του διαμαρτυρία κατά της βεβήλωσης του ναού σε κάποια παλαιότερη επίσκεψη του ιερού τόπου και μετά από απουσία ενός ή περισσότερων ετών, επιστρέφοντας στην Ιερουσαλήμ με συνοδεία αρκετού αριθμού Γαλιλαίων μαθητών, εκδήλωσε δυνατότερα την αγανάκτησή του και την αποδοκιμασία του αυτή (ρ).

(1) «Δύο φορές τα έκανε αυτά ο Χριστός και σε διαφορετικούς καιρούς» (Ζ).

«Και είναι φανερό και από τους χρόνους και από την απάντηση. Και εκεί μεν λένε οι Ιουδαίοι· Τι σημάδι έχεις να μας δείξεις; Εδώ όμως σιωπούν, παρόλο που τους μάλωσε, διότι ήδη αυτός θαυμαζόταν από κάποιους. Αλλά αυτό είναι μεγαλύτερη κατηγορία για τους Ιουδαίους, ότι δηλαδή, παρόλο που αυτός έκανε αυτό και μία και δύο φορές, αυτοί συνέχιζαν ακόμη την καπηλεία και τον έλεγαν αντίθεο» (Χ).

Σύμφωνα με το Μάρκο ο Ιησούς μπήκε μεν στο ιερό την ίδια την ημέρα της θριαμβευτικής του εισόδου στα Ιεροσόλυμα, αλλά την κάθαρση του ναού την έκανε την επομένη. Έγινε δεκτό από πολλούς από τους νεώτερους, ότι ο Μάρκος ανταποκρίνεται ακριβέστερα στην πραγματικότητα των γεγονότων. Ο Ματθαίος κυρίως ενδιαφέρεται για αυτά τα ίδια τα γεγονότα και δεν ασχολείται πολύ με τις δευτερεύουσες λεπτομέρειες (Λ).

(2) Ο σιναϊτικός κώδικας και ο βατικανός παραλείπουν αυτό. Η προσθήκη του δείχνει σε ποιον αμάρταναν και ποιον ύβριζαν οι βέβηλοι με την αναίσχυντη καπηλεία τους=στο ιερό, το οποίο είναι κτήμα του Θεού (δ).

(3) Μεγάλο θαύμα. Και πολυάριθμο σώμα στρατιωτών δεν θα ριψοκινδύνευε να επιχειρήσει κάτι τέτοιο (b).

(4) «Οι μεν πουλούσαν τα κατάλληλα για τη θυσία σε αυτούς που τα χρειάζονταν, εννοώ πρόβατα, και βόδια και περιστέρια... οι άλλοι αγόραζαν» (Z).

(5) Στην αυλή των εθνών, όπου οι εθνικοί επιτρεπόταν να μπαίνουν για προσευχή (b).

(6) «Κολλυβιστές είναι οι τραπεζίτες. Οι πολλοί τους ονόμαζαν καταλλάκτες (ανταλλάκτες χρημάτων). Διότι κόλλυβος είναι ο οβολός και κολλυβίζω λέγεται το ανταλλάσσω» (Z). Οι προσκυνητές που μαζεύονταν στα Ιεροσόλυμα από διάφορες χώρες, ήταν αναγκασμένοι να ανταλλάσσουν τα ελληνικά και ρωμαϊκά νομίσματά τους με ιουδαϊκά, προκειμένου να πληρώσουν τα δίδαρχμα, δηλαδή το φόρο του ναού (S).

(7) Με την έννοια του ανατρέπω (g).

(8) «Ας μάθουν όμως και αυτοί που πουλάνε τα χαρίσματα του Πνεύματος και την ιερωσύνη, ότι αυτούς που πουλούσαν τα περιστέρια τους έβγαλε από το ναό με μαστίγιο ο Κύριος και ας σταματήσουν να μαζεύουν χρήματα για τους εαυτούς τους από χειροτονίες» (K).

Ματθ.21,13 καὶ λέγει αὐτοῖς· γέγραπται⁽¹⁾, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς⁽²⁾ κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον ληστῶν⁽³⁾.

Μετάφραση: Και τους λέει: Είναι γραμμένο στον Ησαΐα: Ο οίκος μου θα ονομαστεί και θα είναι οίκος προσευχής. Εσείς όμως τον κάνετε σπήλαιο που συχνάζουν ληστές, αφού με τις αισχροκέρδειές σας κατακλέβετε και ληστεύετε τους προσκυνητές.

(1) Η παράθεση από το Ησαΐου νστ 7 σύμφωνα με τους Ο΄, ενώ η τελευταία φράση (σπήλαιο ληστῶν) υπαινίσσεται το Ιερ. ζ 11 σύμφωνα με τους Ο΄(S). «Στον Ιερεμία γράφεται· δεν είναι σπήλαιο ληστῶν ο οίκος μου» (Z).

(2) Η προσευχή είναι το κύριο μέρος της δημόσιας λατρείας (δες Γ΄ Βασ. η). Για αυτό η προσευχή έχει μπει πριν τη διακονία του λόγου στο Πράξ. στ 4. Και οι συναγωγές επίσης ήταν τόποι και διδασκαλίας και προσευχής. Στο ναό γινόταν περισσότερο προσευχή, ενώ στις συναγωγές περισσότερο διδασκαλία (b).

(3) «Ονόμασε ληστές αυτούς που καπηλεύονταν σε αυτόν, διότι αγαπούσαν το κέρδος όμοια με τους ληστές· διότι οι ληστές αγαπούν το κέρδος» (Z). Αυστηρή και παροιμιακή

φράση που χρησιμοποιείται για τόπο ο οποίος δέχεται όλους τους άτιμους χαρακτήρες και όλα τα βέβηλα πράγματα (b).

Ματθ.21,14 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ⁽¹⁾ ἐν τῷ ἱερῷ⁽²⁾ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε τον πλησίασαν κάποιοι κουτσοί και τυφλοί στο ιερό και τους θεράπευσε.

(1) Η περίπτωση του από την κοιλιά της μάνας του κουτσού, που στεκόταν στη θύρα του ναού την ωραία, κάθε ημέρα (Πράξ. γ 2) δείχνει, ότι ήταν πιθανό να βρίσκονταν στο ιερό κατά τις ημέρες μάλιστα της γιορτής κουτσοί και τυφλοί ελπίζοντας να τύχουν ελεημοσύνης από τους προσκυνητές που συνέρρεαν στο ιερό. Αυτούς ο Ιησούς τους σπλαχνίστηκε (p).

(2) Αξιοσημείωτη η επανάληψη της φράσης «στο ιερό» στους στίχους αυτούς (12-15). Ο ευαγγελιστής φαίνεται να θέλει να δώσει έμφαση στη σκηνή. Όλα αυτά τα επεισόδια που συνδέονταν με τη μεγάλη κρίση της δράσης και της ζωής του Μεσσία, έγιναν στον αγιότερο χώρο της αγίας πόλης (p). Από την άλλη «τυφλοί και κουτσοί» σύμφωνα με παροιμία που ενσωματώθηκε στη Βίβλο σύμφωνα με τους Ο' (Β' Βασ. ε 8) «δεν θα μπουν στον οίκο του Κυρίου».

Βεβαίως οι εδώ κουτσοί και τυφλοί βρίσκονταν κοντά στην πύλη και αφού πλησίασαν το Μεσσία θεραπεύτηκαν αμέσως από αυτόν (L). Οι αντίπαλοι όμως του Ιησού βρήκαν αυτό αξιοκατάκριτο. Κανείς άλλος δεν ενήργησε θαύματα στο ναό. Αυτό είναι αποκλειστικό γνώρισμα του Μεσσία (b).

(3) «Με τη θεραπεία ποικίλων νοσημάτων... φανερώνει και τη δύναμη και την εξουσία του» (X).

Ματθ.21,15 ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς⁽¹⁾ τὰ θαυμάσια⁽²⁾ ἃ ἐποίησε καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας⁽³⁾ ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας, ὥσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυῖδ⁽⁴⁾, ἠγανάκτησαν⁽⁵⁾

Μετάφραση: Όταν όμως είδαν οι αρχιερείς και οι γραμματεῖς τα θαυμάσια έργα που έκανε ο Ιησούς, και τα παιδιά που φώναζαν μέσα στο ιερό κι έλεγαν "δόξα στον απόγονο του Δαβίδ", αγανάκτησαν

(1) «Αυτοί όμως (αρχιερείς και γραμματεῖς) ούτε έτσι δεν πείθονταν, αλλά μαζί με τα υπόλοιπα θαύματα και ακούγοντας τα παιδιά να τον εξυμνούν, τους έπνιγε ο θυμός» (X). Η

θέα των θαυμάτων διεγείρει ακόμα περισσότερο το φθόνο και την αγανάκτηση των εχθρών του Κυρίου (F).

(2) Λέξη που λέγεται μοναδική φορά.

(3) Το επεισόδιο των παιδών (όχι παιδίων όπως στο Ματθ. ιδ 21, ιη 3 και ιθ 13) που κράζουν το Ωσαννά στο ιερό και των μελών του συνεδρίου που αναφέρονται στον Ιησού με την αξίωση να σταματήσει αυτά (σ. 15, 16) δεν έχει το παράλληλό του στο Μάρκο, ο Λουκάς όμως αναφέρει κάτι σχετικό κατά τη θριαμβευτική είσοδο (ιθ 39,40). Από αυτό φαίνεται, ότι ο Ματθαίος και ο Λουκάς είχαν κάποιες πηγές πληροφοριών που δεν χρησιμοποιήθηκαν από το Μάρκο (p).

(4) Τα παιδιά αυτά αναμφίβολα είχαν ακούσει τις κραυγές του πλήθους κατά τη θριαμβευτική είσοδο και μόλις είδαν τον Ιησού στο ιερό άρχισαν να επαναλαμβάνουν ό,τι άκουσαν. Η όλη σκηνή παρουσιάζεται εξόχως φυσική.

(5) Ότι η ιουδαϊκή ιεραρχία, η οποία ανεχόταν ή και ενθάρρυνε το εμπόριο στο ιερό, επειδή έφερνε χρηματικά οφέλη σε αυτήν, αγανάκτησε στο άκουσμα της επανάληψης από τα παιδιά αυτά του Ωσαννά, χαρακτηρίζει αυτήν αρκετά. Αγανακτούν τώρα για τη βεβήλωση του ιερού χώρου!!

Ματθ.21,16 καὶ εἶπον αὐτῷ· ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν⁽¹⁾; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε⁽²⁾ ὅτι ἐκ στόματος⁽³⁾ νηπίων καὶ θηλαζόντων⁽⁴⁾ κατηρτίσω⁽⁵⁾ αἶνον⁽⁶⁾;

Μετάφραση: και του είπαν: Ακούς τί λένε αυτοί; Κι ο Ιησούς τους λέει: Ναι. Δεν διαβάσατε ποτέ εκείνο που λέει ότι από το στόμα νηπίων και μικρών παιδιών που θηλάζουν ακόμα έφτιαξες, Θεέ, τέλειο ύμνο; Γιατί λοιπόν αγανακτείτε, σαν να ανέχομαι κάτι που δεν το προφήτευσε το Πνεύμα του Θεού;

(1) Αυτό σημαίνει πιθανώς, ότι όφειλε ο Ιησούς να αισθάνεται, ότι οι κραυγές έπρεπε να σταματήσουν και ότι ο ίδιος ενδεικνυόταν να παρέμβει για αυτό (p). =Πώς ανέχεσαι να ακούς τέτοια; (δ). Η ερώτηση κρύβει μομφή (ο).

«Διότι σχεδόν λένε· ενώ είσαι άνθρωπος, ανέχεσαι να δοξολογείσαι και να ανυμνείσαι ως Θεός και να δέχεσαι από τα παιδιά τις δοξολογίες που πρέπουν στο Θεό;» (Κ).

«Αν και βέβαια ο Χριστός έπρεπε να τους πει αυτά τα λόγια· δεν ακούτε τι λένε αυτοί; Διότι τα παιδιά εκείνα τον εξυμνούσαν ως Θεό» (Χ). «Ακούτε τι λένε τα παιδιά σας, που ουδέποτε με είδαν;» (Ζ).

(2) Δεν διαβάσατε ποτέ με διάνοια πιστή και φωτισμένη...; (ο). «Επειδή στα φανερά έφερναν αντιρρήσεις, χρησιμοποιεί αυστηρότερα τη διόρθωση λέγοντας: ουδέποτε διαβάσατε;» (Χ). «Τόσο πολύ, λέει, απέχω από το να κλείσω το στόμα σε αυτούς που λένε τέτοια για μένα, ώστε φέρνω και τον προφήτη μάρτυρα και αποδεικνύω για εσάς ότι είστε ή αμαθείς ή φθονεροί» (Θφ).

Απαντά στην ερώτησή τους με άλλη ερώτηση (ρ). Το ρητό πάρθηκε από τον όγδοο ψαλμό σ. 3, στον οποίο ο προφητάναξ υμνώντας τα μεγαλεία του Θεού αναφέρει ότι και αυτά τα θηλάζοντα βρέφη αρχίζουν να υμνούν (δ).

(3) «Και σωστά είπε, από το στόμα. Διότι αυτός ο λόγος δεν προερχόταν από το νου τους, αλλά από τη δική του δύναμη, η οποία έκανε μεγάλη και σπουδαία την ανώριμη γλώσσα των παιδιών... Τα μεν παιδιά λοιπόν, παρόλο που είχαν ανώριμη ηλικία, μιλούσαν με πολλή σαφήνεια και σε συμφωνία με τον ουράνιο τρόπο, ενώ οι άνδρες μιλούσαν με τρόπο γεμάτο παραφροσύνη και μανία» (Χ).

(4) «Διότι δεν ήταν απλώς παιδιά, αλλά παιδιά νήπια και που θήλαζαν» (Ζ). Σύμφωνα με λαϊκή υπερβολή χαρακτηρίζει νήπια και θηλάζοντα τα παιδιά γενικά (όπως και εμείς λέμε για παιδί που ξεπέρασε και το δέκατο χρόνο ότι θηλάζει ακόμη)(δ).

(5) «Με την έννοια του έκανες τέλειο από ατελές στόμα» (Ζ). «Έδειξες ολοκληρωμένο και τέλειο ύμνο, έστω και αν αυτά φαίνονται ατελή στην ηλικία» (Ζ).

(6) Η αντίστοιχη λέξη στο πρωτότυπο σημαίνει πρώτα δύναμη. Για αυτό πολλοί από τους νεώτερους μετέφρασαν ως εξής=εξαιτίας των νηπίων και θηλαζόντων ετοιμασες δύναμη. Οι Ο' μεταφράζουν αντί για δύναμη, αίνο (ύμνος δοξολογικός)(δ). Η ιδέα του αίνου ήταν αναγκαία και βεβαίως βρίσκεται σε αυτό το δύσκολο χωρίο. Σε ολόκληρη την περικοπή ο άνθρωπος δοξολογεί το Θεό που τίμησε τον άνθρωπο (Ι).

Ματθ.21,17 καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς⁽¹⁾ ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν⁽²⁾ καὶ ἠϋλίσθη⁽³⁾ ἐκεῖ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Κι αφού τους άφησε, βγήκε έξω από την πόλη και πήγε στη Βηθανία, όπου πέρασε τη νύχτα του εκεί.

(1) «Αναχωρεί λόγω της έλλειψης αγάπης των Ιουδαίων στο Θεό» (Κ).

«Επειδή ήταν πολλά αυτά που τους θύμωναν, αυτά που έκαναν οι όχλοι, τα σχετικά με την εκδίωξη των εμπόρων, τα των θαυμάτων, τα των παιδιών, πάλι τους αφήνει, κατευνάζοντας έτσι το μέγεθος του πάθους, και επειδή δεν ήθελε να αρχίσει τη διδασκαλία του, μη τυχόν

καιγόμενοι από το φθόνο τους δημιουργήσουν μεγαλύτερες δυσχέρειες στη διδασκαλία του» (Χ).

(2) Όπου ήταν ανάμεσα σε φίλους και πιστούς ανθρώπους και δεν μπορούσαν οι αρχιερείς να κάνουν κάτι κακό εναντίον του (δ).

(3) Συναντιέται η λέξη από τον Όμηρο και έπειτα και είναι συνηθισμένη και στους Ο' (α). Σημαίνει αρχικά μένω σε αυλή, σε περιφραγμένο μέρος (δ), μάλιστα τη νύχτα λέγεται για τα ζώα και τους βοσκούς. Γενικότερα σημαίνει διανυκτερεύω, όπως εδώ (g).

(4) Σε ποιο σπίτι δεν αναφέρεται. Πιθανότατα όμως στο Λάζαρο και τις αδελφές του. Παρ' όλα αυτά εφόσον ο Κύριος συνοδευόταν και από τους 12 μαθητές του, θα παρουσιάστηκε ανάγκη φιλοξενίας και άλλων οικογενειών, στις οποίες θα μοιράστηκαν σε ομάδες οι Απόστολοι (ο).

Στιχ. 18-22. Η συκιά που ξεράθηκε.

Ματθ.21,18 Πρωΐας δὲ ἐπανάγων⁽¹⁾ εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασε⁽²⁾.

Μετάφραση: Κι όταν το πρωί επέστρεφε στην πόλη, πείνασε.

Ο Ματθαίος συμπύσσει τη διήγηση, την οποία ο Μάρκος κάνει με περισσότερες λεπτομέρειες. Παρέχει ακριβώς ό,τι ήταν αναγκαίο για να βγει το μάθημα από την ενέργεια αυτή του Χριστού, και τίποτα παραπάνω.

(1) Με την έννοια του αμετάβατου επιστρέφω (L).

(2) Αναχώρησαν πολύ πρωί, άρα χωρίς να φάνε κάτι την ημέρα εκείνη (L), και πολύ πιθανώς ούτε την προηγούμενη, την οποία πέρασε ολόκληρη διδάσκοντας στο ιερό (δ). «Πώς πεινά το πρωί; Όταν επέτρεψε στη σάρκα, τότε αυτή φανερώνει και το πάθος της» (Χ). Πεινά αν και ήταν ο βασιλιάς της δόξας. Δες σ. 5. Ταπείνωση που καταπλήσσει! (b).

Ματθ.21,19 καὶ ἰδὼν συκὴν μίαν⁽¹⁾ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτήν⁽²⁾, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον⁽³⁾, καὶ λέγει αὐτῇ· μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα⁽⁴⁾. καὶ ἐξηράνθη⁽⁵⁾ παραχρῆμα ἡ συκὴ⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Και μόλις είδε κάποια συκιά στο δρόμο, ήλθε κοντά της, αλλά δεν βρήκε τίποτε επάνω της παρά μόνο φύλλα, ακριβώς όπως και η συναγωγή των ιουδαίων τότε είχε να επιδείξει μόνο φύλλα και εξωτερικούς τύπους, όχι όμως και καρπούς αρετής. Και για να

δώσει μάθημα για το ποια θα είναι η κατάληξη κάθε ανθρώπου άκαρπου σαν τη συκιά, λέει σ' αυτήν: Να μην ξαναβγάλεις ποτέ πια καρπό. Κι αμέσως ξεράθηκε η συκιά.

(1) Λιγότερο πιθανή εκδοχή, τη μοναδική συκιά στον τόπο εκείνο (b)· πιθανότερο, κάποια συκιά (δ).

(2) Ή, εφόσον και οι δύο ευαγγελιστές λένε σε εμάς, ότι ο Κύριός μας πείνασε, ήλθε στο δέντρο περιμένοντας, λόγω της πληθώρας των φύλλων του, να βρει κάποιο καρπό σε αυτό, παρόλο που, όπως λέει ο Μάρκος, δεν ήταν καιρός σύκων. Στη συκιά οι καρποί βγαίνουν πριν τα φύλλα. Το δέντρο λοιπόν για το οποίο γίνεται λόγος με την πληθώρα των φύλλων του διακήρυττε ότι είχε καρπό, ενώ στην πραγματικότητα δεν είχε. Προφανώς ο Κύριος δεν χρησιμοποιεί εδώ την υπερφυσική του γνώση. Και μόνο όταν πλησίασε το δέντρο αντιλήφθηκε ότι αυτό δεν είχε παρά φύλλα μόνο (ρ).

Η εμφάνιση των φύλλων οδήγησε τον Ιησού στην ιδέα, ότι ήταν δυνατόν να υπήρχε κάποιος πρόωρος καρπός στο δέντρο, και ο οποίος να ήταν φαγώσιμος και σε αυτόν το μήνα Απρίλιο. Και κατά τρόπο φυσικό από την πείνα του, αλλά και διανοητικά από τη διάψευση της προσδοκίας του να βρει καρπό... δηλώνεται η πραγματική ανθρώπινη φύση του Κυρίου (S).

«Αγνοεί την ώρα της καρποφορίας του δέντρου... Πώς όμως δεν ξέρει τον καιρό των σύκων, ότι δηλαδή κατά το Πάσχα δεν θα μπορούσε να βρεθεί στο δέντρο καρπός κατάλληλος για φάγωμα;... Αυτά τα λόγια και τις διαθέσεις που έχουν μέσα τους ανθρώπινο πάθος και είναι πιο ταπεινές, θα τις αποδώσουμε στην ανθρώπινη φύση, και θα συμφωνήσουμε ότι η φύση του Θεού ερχόμενη σε επαφή με τα ανθρώπινα πάθη, έμεινε χωρίς αλλαγή και χωρίς πάθος» (Γν). Ή «άλλος ευαγγελιστής λέει ότι δεν ήταν ακόμη καιρός· αν όμως δεν ήταν καιρός, πώς άλλος ευαγγελιστής λέει, ήλθε μήπως τυχόν και βρει καρπό σε αυτήν; Άρα γίνεται φανερό ότι αυτό ήταν σκέψη των μαθητών του, αφού ακόμα ήταν πνευματικά ατελείς... Όπως ακριβώς λοιπόν αυτό ήταν σκέψη των μαθητών του, έτσι και ήταν δική τους σκέψη το να νομίζουν ότι για αυτό την καταράστηκε, επειδή δηλαδή δεν είχε καρπό» (Χ).

«Αυτά επινοούνται από συγκατάβαση, για να βρει μια καλή αφορμή και να έλθει στη θαυματουργία» (Ζ). Ο Σωτήρας ήξερε, ότι η συκιά δεν είχε, ούτε μπορούσε να έχει τότε καρπό, αλλά ζητά αυτά επειδή ήθελε αλληγορικά και συμβολικά να δείξει, ότι πρέπει ο άνθρωπος τους καρπούς της βασιλείας του Θεού να τους κάνει πάντοτε για το Θεό (δ).

Την πρώτη ερμηνεία προτιμούν πολλοί από τους νεώτερους, τη δεύτερη εισηγούνται οι γύρω από τον Χ.

(3) «Δεν βρήκε τίποτα φαγώσιμο σε αυτήν, αλλά μόνο φαινομενική ζωή· διότι στη συκιά υπήρχαν φύλλα χωρίς καρπούς» (Ω). «Συκιά ανθισμένη με φύλλα μόνο, είναι η συναγωγή των Ιουδαίων που δεν έχει μεν καρπό δικαιοσύνης, αλλά προβάλλει μόνο σαν φύλλα την επίδειξη των πλανεμένων ηθών» (Ζ).

Ο Σωτήρας χαρακτηρίζοντας τη συκιά ως εκπρόσωπο της ιουδαϊκής συναγωγής, ζητούσε και είχε την αξίωση να βρει καρπό· αλλά δεν βρήκε παρά φύλλα, εξωτερική δηλαδή θεοσέβεια (δ). Ως σύμβολο ηθικού και θρησκευτικού χαρακτήρα το δέντρο ήταν προσωποποίηση του απατεώνα και υποκριτή. Για αυτό λοιπόν και ο Κύριος εκφέρει συμβολική καταδίκη εναντίον του (ρ).

(4) Και στις δύο αφηγήσεις, και του Ματθαίου και του Μάρκου, η συκιά καταδικάζεται όχι τόσο διότι ήταν άκαρπη, αλλά διότι προσωποποιούσε το ψεύδος (ρ). Εφόσον στο δέντρο αυτό ο καρπός φυτρώνει πρώτος και μετά φυτρώνουν τα φύλλα, η εμφάνιση των φύλλων εξαπατούσε από μακριά τον θεατή, μαρτυρώντας ψεύτικα, ότι θα υπήρχαν και καρποί.

«Επειδή παντού μεν ευεργετούσε, δεν τιμωρούσε όμως κανέναν, αλλά έπρεπε να δώσει απόδειξη και της τιμωριτικής του δύναμης, για να μάθουν και οι μαθητές και οι Ιουδαίοι, ότι αν και μπορούσε να ξεράνει τους σταυρωτές του, εκούσια συγχωρεί και δεν ξεραίνει» (Χ), «με λόγο μόνο ξεραίνει τη συκιά» (Ζ).

«Δεν ήθελε όμως να το δείξει αυτό σε ανθρώπους, αλλά έδωσε την απόδειξη της τιμωριτικής του ενέργειας στο φυτό. Όταν λοιπόν γίνει κάτι αντίστοιχο σε τόπους ή σε φυτά ή σε ζώα, μην πολυεξετάζεις, ούτε να λες· πώς λοιπόν είναι δίκαιο που ξεράθηκε η συκιά αφού δεν ήταν καιρός σύκων; Διότι αυτό είναι δείγμα της χειρότερης ανοητολογίας· αλλά και το θαύμα βλέπε και θαύμαζε και δόξαζε τον θαυματουργό» (Χ).

«Τιμωρήθηκε δηλαδή το δέντρο όχι επειδή αμάρτησε, αλλά για να μάθουν όσοι τον ακολουθούσαν, ότι ο Χριστός μπορεί και να τιμωρεί» (Ζ). Η Π.Δ. περιέχει πολλά θαύματα εκδίκησης. Η ευαγγελική ιστορία στο τέλος της αυτό και μόνο προβάλλει (b).

Τι συμβολίζει η καταδίκη της συκιάς;=Καταδικάζει τη συναγωγή σε παντοτινή αποξήρανση. Αυτή έως τώρα είχε τοποθετηθεί ώστε να είναι φως εθνών (Ησ. μθ 6), αφού στερήθηκε όμως, λόγω απιστίας, τη χάρη του Θεού Σωτήρα, έγινε έρημη από αυτήν τη χάρη και άκαρπη εκκλησία (δ).

(5) Η εξωτερική της εικόνα αλλοιώθηκε. Τα φύλλα της άρχισαν να μαραίνονται ή και να πέφτουν (b).

(6) «Αμέσως ξεράθηκε η συκιά που δεν ήταν έτοιμη να φέρει καρπό» (Ω). «Ξεραίνει το υγρότερο από τα άλλα φυτά, για να γίνει και μεγαλύτερο το θαύμα»» (Ζ).

Ματθ.21,20 καὶ ἰδόντες⁽¹⁾ οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες· πῶς παραχρῆμα⁽²⁾ ἐξηράνθη ἡ συκῇ⁽³⁾;

Μετάφραση: *Κι ὅταν το εἶδαν αὐτὸ οἱ μαθητές, θαύμασαν καὶ εἶπαν: Πῶς ἀμέσως, τὴν ἴδια στιγμὴ ξεράθηκε ἡ συκιά;*

(1) «Εἶδαν ὅχι ἀμέσως, ἀλλὰ τὴν αὐριανή. Διότι λέει ὁ Μάρκος, ὅτι «καὶ ὅταν βράδιασε, βγήκε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Καὶ τὸ πρωὶ περνώντας ἀπὸ ἐκεῖ εἶδαν τὴ συκιά ξεραμένη ἀπὸ τὶς ρίζες» (Ζ). Εἶναι δυνατόν ἡ συκιά νὰ ξεράθηκε ἀμέσως μόλις οἱ Ἀπόστολοι ἐστρεψαν τὰ νῶτα ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ αὐτήν, καὶ ἐκδηλώθηκε ἡ ἐκπληξή τους τὴν επομένη (Λ).

(2) Σὲ ἀντίθεση με τὴ φυσικὴ ἀποξήρανση, ἡ ὁποία εἶναι προοδευτικὴ καὶ ἀργή (Λ).

(3) Ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀνόητη ἐνστάση που προβάλλεται ἀπὸ κάποιους γιὰ τὴν κατάρρα ἐναντίον δέντρου ἀψύχου, σαν νὰ ἦταν αὐτὸ ἐνοχο ἀμαρτίας, μποροῦμε νὰ ἀπαντήσουμε, ὅτι καὶ ἀμέτρητα δέντρα εἰς τὴν ἐξοχὴν, τίποτα δὲν θὰ ἀξίζαν σὲ σχέση με τὴ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, στοὺς ὁποίους με τὴν ἀποξήρανση αὐτὴ θὰ ἐντυπωνόταν βαθεῖα σωτήριον μάθημα. Ὅτι ἐξόχως ἐντυπωτικὸ μάθημα συμπεραίνεται ἀπὸ τὴν ἀποξήρανση αὐτὴ τῆς συκιάς, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ το ἀρνηθεῖ (ο).

Πυρκαγιά μπορεῖ νὰ καταστρέψει ὅχι μόνον ἀνώφελα ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμια δάσος ολόκληρο. Καὶ τίθεται λοιπὸν ζήτημα γιὰ ἓνα δέντρο, τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ θυσιάστηκε γιὰ τὴν ωφέλεια γενεῶν ολόκληρων;

Ματθ.21,21 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν⁽²⁾ καὶ μὴ διακριθῆτε⁽³⁾, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ⁽⁴⁾ εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν⁽⁵⁾, γενήσεται⁽⁶⁾.

Μετάφραση: *Τότε ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἀποκρίθηκε: Ἀληθινὰ σας διαβεβαιώνω, ἐὰν ἔχετε πίστη στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἀμφιβάλλετε ὅτι θὰ λάβετε καὶ σεις θαυματουργικὴ δύναμη, ὅχι μόνον τὸ θαῦμα τῆς συκιάς θὰ κάνετε, ἀλλὰ ἀκόμη κι ἂν στὸ βουνὸ αὐτὸ πεῖτε "σῆκω καὶ πέσε στὴ θάλασσα", θὰ γίνῃ.*

(1) Συχνὰ ὁ Κύριος οδηγεῖ τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τὸ θαυμασμὸν τοὺς γιὰ τὰ θαύματα σὲ ωφελιμότερα γιὰ τὴ σωτηρίαν. Δες Λουκ. ι 20 (β). Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς τύχης τῆς υποκρίτριας συκιάς στὴν τύχη τῆς υποκρίτριας πόλης Ἱερουσαλὴμ δὲν παρουσίαζε ἀμεση σοβαρότητα, καὶ ὁ καιρὸς θὰ ἔκανε αὐτὴν σαφὴ στοὺς μαθητὰς μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ.

Υπήρχε περισσότερο επείγον και άμεσο δίδαγμα, και ήταν αυτό η πίστη στη δραστικότητα της προσευχής (ρ).

«Τι λοιπόν λέει; Και εσείς μεγαλύτερα θα διαπράξετε, εάν θέλετε να πιστεύετε και να έχετε το θάρρος σας στην προσευχή» (Χ).

(2) Πίστη εδώ όπως στο ιζ 20 σημαίνει εμπιστοσύνη στη θεία δύναμη συνδυασμένη με την πεποίθηση, ότι αυτός που έτσι πιστεύει μπορεί να κάνει χρήση της θείας δύναμης για επιτέλεση θαυμάτων (α). Εάν έχετε πίστη=πεποίθηση στη δύναμη και αγαθότητα του Θεού (ρ).

(3) Η φύση της πίστης γίνεται φανερή με το αντίθετο προς αυτήν, το οποίο είναι η αμφιβολία (β). «Διάκριση, και οι δύο (και ο Ματθαίος και ο Μάρκος) ονομάζουν το δισταγμό» (Ζ). Το μη διακριθῆναι=μην έρθετε σε εσωτερική αμφιβολία και δισταγμό, να μην αμφιβάλλετε (δ). Το διακρίνομαι έχει και την έννοια του αντιτίθεμαι με τον εαυτό μου, διστάζω, αμφιβάλλω, όπως και εδώ (g).

(4) Δηλαδή στο βουνό που αναφέρθηκε στο σ. 1, δηλαδή στο όρος των Ελαιών. Παροιμιακή έκφραση (β). Το σήκωμα και η μετακίνηση βουνών ήταν μεταφορά για να δηλώσει τη μέγιστη δυσκολία και ο Κύριος δεν είναι απίθανο να χρησιμοποίησε εδώ σχήμα λόγου γνωστό στους μαθητές. Αλλά όπως, όταν λέει «στο βουνό αυτό» υπονοεί το όρος των Ελαιών, έτσι είναι δυνατόν τώρα να θυμήθηκε το Ζαχ. ιδ 4 «... στο όρος των ελαιών που είναι απέναντι από την Ιερουσαλήμ από ανατολικά και θα σχιστεί το όρος των ελαιών, το μισό του προς την ανατολή και το μισό προς τη θάλασσα» (ρ).

(5) Η οποία βρισκόταν μακριά από την Ιερουσαλήμ (β).

(6) «Δεν θα κάνετε μόνο αυτό (δηλ. την αποξήρανση της συκιάς), αλλά και βουνά θα μετακινήσετε και άλλα περισσότερα θα κάνετε, εάν έχετε θάρρος στην πίστη και την προσευχή» (Χ).

Ματθ.21,22 καὶ πάντα⁽¹⁾ ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ⁽²⁾ πιστεύοντες⁽³⁾, λήψετε.

Μετάφραση: Κι όλα όσα ζητήσετε στην προσευχή σας με πίστη στη δύναμη του Θεού, θα τα λάβετε.

(1) «Με το «όλα» μην θεωρήσεις απλώς όλα, αλλά όσα αξίζουν» (Ζ). Γνήσια πίστη δεν ζητά παρά μόνο τέτοια αιτήματα (ο).

(2) Θαύματα συντελούνται με τις προσευχές του πιστού (β).

(3) Όλη την έμφαση την έχει το πιστεύοντες (δ)=με πεποίθηση στη δύναμη και αγάπη του Θεού, ότι θα δώσει το αίτημα (α). Ο Παύλος αποδεικνύει ότι η πίστη μόνη δεν κάνει τον Χριστιανό. Απαιτείται μαζί της και η αγάπη (Α΄ Κορ. ιγ 2). Ο Μάρκος προσθέτει εδώ (ια 25) «όταν στέκεστε να προσευχηθείτε συγχωρέστε εάν έχετε κάτι εναντίον κάποιου», και με αυτό αποβλέπει στην αλήθεια που κηρύττει ο Παύλος.

Ο λόγος αυτός που προστίθεται από τον Μάρκο δεν υπάρχει ανάγκη να θεωρηθεί ότι παρεμβλήθηκε ύστερα. Είναι πλήρως επίκαιρος ως προειδοποίηση εναντίον της υπόθεσης, ότι και κατάρες εναντίον των ομοίων μας θα επιβεβαιωθούν από το Θεό. Του Χριστού η συμβολική κατάρα εναντίον του άκαρπου δέντρου, δεν σημαίνει, ότι επιτρέπεται και εμείς να εκφράζουμε εκδικητικές επικλήσεις ο ένας εναντίον του άλλου. Μόνο εάν οι προσευχές μας αναφέρονται σε αγαθά αιτήματα, η πίστη θα εξασφαλίσει την εκπλήρωσή τους (ρ).

Στιχ. 23-27. Αποστομωτικές απαντήσεις προς τους Φαρισαίους.

Ματθ.21,23 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν⁽¹⁾ προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἄρχιερεῖς⁽²⁾ καὶ οἱ πρεσβύτεροι⁽³⁾ τοῦ λαοῦ λέγοντες· ἐν ποίᾳ⁽⁴⁾ ἐξουσίᾳ ταῦτα⁽⁵⁾ ποιεῖς⁽⁶⁾, καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην⁽⁷⁾;

Μετάφραση: *Κι όταν ο Ιησούς ήλθε στο ναό, την ώρα που δίδασκε, τον πλησίασαν οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι του λαού και του είπαν: Με ποιὰ εξουσία τα κάνεις αυτά; Και ποιός σου ἔδωσε το δικαίωμα να διώχνεις από το ναό τους ανθρώπους και να διδάσκεις μέσα στον ιερό αυτό τόπο;*

(1) Σύμφωνα με το Ματθαίο τα εξιστορούμενα εδώ, έγιναν την επομένη της θριαμβευτικής εισόδου του Ιησού. Σύμφωνα με το Μάρκο η επόμενη ημέρα αυτής της εισόδου, καλύφθηκε από την εκδίωξη από το ιερό αυτών που το βεβήλωναν και το ερώτημα αυτό τέθηκε στον Ιησού την τρίτη ημέρα. Ο Ματθαίος δεν έθεσε μεταξύ των συγγραφικών του σκοπών τη χρονολογική ακρίβεια (L).

(2) Από τα χρόνια του Αντιόχου του Επιφανούς, επειδή οι Σελευκίδες βασιλιάδες, και έπειτα και οι Ηρωδιανοί άρχοντες και οι Ρωμαίοι αξίωναν για τον εαυτό τους το δικαίωμα να αναδεικνύουν τους αρχιερείς, η αρχιερωσύνη ούτε στο γένος του Ααρών παρέμεινε ούτε ισόβια παρεχόταν σε κάποιον, αλλά ανέβαιναν και κατέβαιναν οι αρχιερείς κατά την αυθαιρεσία των βασιλιάδων ή αυτοκρατόρων.

Για αυτό από τον Ηρώδη τον μεγάλο μέχρι την άλωση των Ιεροσολύμων, σε διάστημα 107 ετών 28 άνδρες κατέλαβαν αλληλοδιαδόχως την αρχιερωσύνη (Ιωσ. Αρχ. 20,10). Αρχιερείς λοιπόν εννοούνται εκτός από τον εν ενεργεία και αυτοί που διατέλεσαν τέτοιοι, και μερικές φορές και αυτοί από τις οικογένειές τους, οι οποίοι ήταν υποψήφιοι για το αξίωμα αυτό (g).

(3) Αυτοί που κάθονταν στο συνέδριο, οι οποίοι στα παλαιότερα χρόνια διαλέγονταν και από τους μεγαλύτερους στην ηλικία (g).

(4) Με ποιου είδους εξουσία; (S). Με εξουσία θεία ή ανθρώπινη; Νόμιζαν ότι ο Ιησούς αφού ούτε ιερέας ούτε λευΐτης ήταν, δεν είχε δικαίωμα να διδάσκει (b).

(5) Το «αυτά» περιλαμβάνει και τη διδασκαλία του Ιησού και την εκδίωξη από το ιερό αυτών που πουλούσαν και αγόραζαν (p). «Επειδή ήθελαν να διακόψουν τη διδασκαλία... του προβάλλουν την απομάκρυνση από το ναό των πωλητών» (X).

(6) Όπως και με το ερώτημα για το φόρο («αν επιτρέπεται να δίνουμε κήνσο στον Καίσαρα») είχαν πρόθεση να παγιδεύσουν τον Ιησού. Εάν μεν αρνούνταν, ότι είχε βασιλική εξουσία, θα δυσφημούνταν στον όχλο. Εάν πάλι διεκδικούσε αυτήν, θα παραδιδόταν στον Πιλάτο (p).

(7) «Εξουσία να βγάζεις έξω, ενώ δεν σου έχουν εμπιστευτεί καμία εξουσία στο ναό» (Z). «Δέχτηκες το διδασκαλικό θρόνο; Χειροτονήθηκες ιερέας ώστε να επιδείξεις τέτοια εξουσία;» (X). Ποιός σου έδωσε την εξουσία αυτή;

Ματθ.21,24 ἀποκριθὲς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· ἐρωτήσω ὑμᾶς κάγῳ λόγον ἓνα⁽²⁾, ὃν ἐὰν εἰπῆτέ μοι, κάγῳ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Μετάφραση: Τότε τους αποκρίθηκε ο Ιησούς: Θα σας ρωτήσω κι εγώ ένα λόγο, στον οποίο εάν μου απαντήσετε, θα σας πω κι εγώ με ποια εξουσία κάνω αυτά που έκανα.

(1) «Δεν τους απαντά απ' ευθείας, δείχνοντας ότι αν ήθελαν να δουν την εξουσία του, μπορούσαν· αλλά τους ρωτά αυτός με τη σειρά του» (X). Εάν πλησίαζαν με πνεύμα άδολο και με ειλικρινή πόθο να γνωρίσουν την αλήθεια, θα έπαιρναν ευθεία απάντηση στην ερώτησή τους (ο). Ο σκοπός εκείνων ήταν να θέσουν τον Ιησού μπροστά σε δίλλημα, αλλά η απάντηση που δίνεται από αυτόν θέτει και αυτούς σε δίλλημα (p).

«Για να μην έλθει σε αντιλογία, ρώτησε με τη σειρά του, θέλοντας ταυτόχρονα και να ελέγξει αυτούς που τον ρωτούσαν, ότι ενήργησαν έξω από τη λογική με το να απιστήσουν στον Ιωάννη» (Ω).

(2) Λόγο, που έχει άμεση σχέση με το ερώτημά σας (b). Η απάντηση του Χριστού δεν αποτελεί υπεκφυγή. Η απάντηση στο ερώτημα το οποίο τους έθετε, θα οδηγούσε με τρόπο φυσικό και σε απάντηση στο δικό τους ερώτημα. Άλλωστε αυτοί, ως διδάσκαλοι του Ισραήλ, έπρεπε να μιλήσουν πρώτοι (p). Εάν αυτοί είχαν αναγνωρίσει το βάπτισμα του Προδρόμου του, θα είχαν αναγνωρίσει και την εξουσία του Χριστού (b), διότι ο προφήτης αυτός είχε διακηρύξει μεσσία τον Ιησού (p).

Ματθ.21,25 τὸ βάπτισμα⁽¹⁾ Ἰωάννου πόθεν ἦν, ἐξ οὐρανοῦ⁽²⁾ ἢ ἐξ ἀνθρώπων⁽³⁾; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς⁽⁴⁾ λέγοντες· ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ⁽⁵⁾·

Μετάφραση: Το βάπτισμα του Ιωάννου, ο οποίος μαρτύρησε για μένα και υπήρξε πρόδρομός μου, από πού προερχόταν; Από το Θεό ή από επινόηση κι εντολή ανθρώπων; Αυτοί λοιπόν συλλογίζονταν μέσα τους κι έλεγαν: Αν πούμε ότι ήταν από τον Θεό, θα μας πει: γιατί λοιπόν δεν πιστέψατε σ' αυτόν;

(1) Δηλαδή η όλη αποστολή (b). Το βάπτισμα, στο οποίο συντελούνταν η όλη εργασία και το κήρυγμα του Ιωάννη (δ).

(2) «Με την έννοια του: από ψηλά, από το Θεό» (Z). Παράδειγμα μετωνυμίας ευλαβικού χαρακτήρα (b).

(3) «Με την έννοια: με εντολή ανθρώπων» (Z).

(4) Οι διαλογισμοί τους αποκαλύφθηκαν από τους δισταγμούς τους, οι οποίοι επιβεβαίωναν τη στενόχωρη θέση, στην οποία έφερνε αυτούς το ερώτημα του Κυρίου (S).

(5) «Διότι αν πίστευαν, δεν θα τα ρωτούσαν αυτά. Διότι εκείνος είπε για αυτόν, ότι δεν είμαι ικανός να λύσω το κορδόνι των υποδημάτων του, και, να ο αμνός του Θεού που κουβαλά την αμαρτία του κόσμου, και... αυτός που έρχεται από ψηλά είναι πάνω από όλους, και, ότι έχει το φτυάρι στο χέρι του και θα καθαρίσει τελείως το αλώνι του. Επομένως αν πίστευαν σε εκείνον, τίποτα δεν τους εμπόδιζε να μάθουν με ποια εξουσία κάνει αυτά» (X).

Ματθ.21,26 ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον⁽¹⁾, πάντες γὰρ ὡς προφήτην⁽²⁾ ἔχουσι⁽³⁾ τὸν Ἰωάννην.

Μετάφραση: Αν όμως πούμε ότι προερχόταν από εντολή ανθρώπων, φοβόμαστε μήπως μας κακοποιήσει ο λαός. Διότι όλοι τιμούν τον Ιωάννη ως προφήτη.

(1) =Φοβούμαστε μην μας κάνει κακό ο όχλος (δ). «Ω, πόσο δουλική ανθρωπαρέσκεια έχουν οι άθλιοι! Το μεν Θεό τον περιφρονούν, φοβούνται όμως τους ανθρώπους, και για χάρη αυτών κάνουν τα πάντα» (Ζ).

(2) Που στάλθηκε από τον ουρανό (b). Ο λαός είχε επευφημήσει τον Ιωάννη με ενθουσιασμό ως προφήτη, και ίσως ο βίαιος θάνατός του, που τού συνέβη από τον Αντίπα, είχε κάνει εντονότερο τον ενθουσιασμό αυτό.

(3) Με την έννοια του τιμώ (g).

Ματθ.21,27 καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον· οὐκ οἶδαμεν⁽¹⁾. ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός· οὐδὲ ἐγὼ⁽²⁾ λέγω⁽³⁾ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Και αυτοί που ισχυρίζονταν ότι ήταν οι αναγνωρισμένοι διδάσκαλοι του Ισραήλ του αποκριθήκαν: Δεν ξέρουμε. Τότε τους είπε κι αυτός: Αφού ξεφεύγετε και δεν είστε ειλικρινείς, ούτε εγώ σας λέω με ποιό δικαίωμα τα κάνω αυτά.

(1) Αναγκαστική ομολογία εξόχως ντροπιαστικής άγνοιας (b). Κάνουν την ντροπιαστική ομολογία, ότι δεν μπόρεσαν ακόμη να σχηματίσουν γνώμη για το αν ο Ιωάννης ήταν ή δεν ήταν προφήτης.

(2) «Έπρεπε να πουν, ότι και το βάπτισμα από το Θεό ήταν και ο Ιωάννης από το Θεό στάλθηκε. Επειδή όμως αποφεύγοντας τον έλεγχο, για να μη φανούν ότι απιστούν σε αυτόν, έκρυβαν την αλήθεια, λέει, ούτε εγώ σας λέω αυτό που θέλετε να μάθετε, όχι κρύβοντας όπως εσείς την αλήθεια, αλλά θεωρώντας σας ανάξιους της απάντησης» (Ζ).

(3) «Δεν είπε, ούτε εγώ ξέρω, αλλά τι; Ούτε εγώ σας λέω» (Χ). «Η αλήθεια δεν μπορεί να πει ψέματα» (Ιε).

(4) Γιατί να έλεγε σε αυτούς εάν ήταν ο Μεσσίας ή όχι; Εάν η σχετικά με αυτόν διακήρυξη του Ιωάννη δεν υπήρξε αρκετή να πείσει αυτούς, σε τι θα ωφελούσε η δική του διαβεβαίωση;

Στιχ. 28-32. Η παραβολή για τους δυο γιους.

Ματθ.21,28 Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ⁽¹⁾; ἄνθρωπός⁽²⁾ τις εἶχε τέκνα δύο⁽³⁾, καὶ προσελθὼν⁽⁴⁾ τῷ πρῶτῳ εἶπε· τέκνον⁽⁵⁾, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Πώς σας φαίνεται αυτό που θα σας πώ; Κάποιος άνθρωπος είχε δύο γιους. Κι αφού πλησίασε τον πρώτο του είπε: Παιδί μου, πήγαινε σήμερα και δούλεψε στο αμπέλι μου.

(1) Εισαγωγική φράση για την οποία δεσ ιζ 25,ιη 12,κβ 42. «Τι γνώμη έχετε; Για αυτά που θα πω δηλαδή. Επειδή δεν θέλησαν δηλαδή να πουν από πού ήταν το βάπτισμα του Ιωάννη... θέλει με παραβολή να τους βάλει να αποφασίσουν οι ίδιοι εναντίον του εαυτού τους ότι είναι ανυπάκουοι» (Ζ).

«Μόνος ο Ματθαίος έγραψε αυτήν την παραβολή, η οποία, κατά τη γνώμη μου, περιέχει τη διδασκαλία για τον Ισραήλ που ανυπάκουσε στο Θεό και για το λαό από τα έθνη που πίστεψε» (Ω).

(2) «Με τον άνθρωπο υποδηλώνει το Θεό επειδή είναι φιλόανθρωπος» (Ζ).

(3) Ή, «τα δύο αυτά παιδιά δηλώνουν αυτό που έγινε στα έθνη και στους Ιουδαίους» (Χ). «Και αυτός που δεν υποσχέθηκε μεν, αλλά πήγε, είναι ο λαός των εθνών, ενώ αυτός που υποσχέθηκε μεν αλλά δεν πήγε, ο λαός των Ιουδαίων» (Ζ). «Διότι πράγματι αυτοί, ενώ είπαν, όλα όσα τυχόν πει ο Θεός θα τα κάνουμε και θα τα ακούσουμε, με τις πράξεις παράκουσαν» (Χ). «Τα έθνη όμως δεν υποσχέθηκαν να ακούσουν το Θεό. Και όμως ύστερα υπάκουσαν πιστεύοντας το Θεό και το Χριστό» (Ζ).

Ή, πιο σωστά, είναι σαφές από τα λόγια, τα οποία ως συμπέρασμα φέρνει ο Χριστός (σ. 31 και εξής), ότι ο γιος που υποσχέθηκε υπακοή και παράκουσε είναι τα μέλη του συνεδρίου, ενώ οι κατάφωροι αμαρτωλοί όπως οι τελώνες και οι πόρνες εκπροσωπούνται από το γιο που αρνήθηκε υπακοή, τελικά όμως υπάκουσε.

«Αυτό θέλει να πει η παραβολή, ότι οι μεν τελώνες και οι πόρνες μετανοώντας και κάνοντας τα αρεστά στο Θεό, δικαιώνονται υπακούοντας τον Ιωάννη, έστω και αν κατ' αρχήν παράκουαν το νόμο, ή μάλλον το Θεό. Οι Φαρισαίοι όμως που λένε ότι τηρούν το νόμο, μόνο με σκέτα λόγια, είναι απόβλητοι από το Θεό. Διότι η βασιλεία των ουρανών δεν είναι στα λόγια αλλά στα έργα» (Σχ).

(4) Ήλθε προς· δηλαδή με καλή διάθεση (b).

(5) Η λέξη εκφράζει εδώ όχι τόσο την πατρική στοργή όσο την αξίωση για υπακοή. Ο πατέρας έχει το δικαίωμα να κανονίζει που καθένα από τα παιδιά του θα εργαστεί (p).

(6) Αυτό με συμβολική γλώσσα σημαίνει τις υπηρεσίες, τις οποίες ο Θεός ζητά από τους ανθρώπους. Το «σήμερα» όμως δεν υπονοεί, ότι αυτές είναι περιορισμένης διάρκειας, αλλά

απλώς αποτελεί λεπτομέρεια της παραβολής προσαρμοσμένη σε αυτά που συμβαίνουν στους ανθρώπους κατά το παρόν (ο).

Ματθ.21,29 ⁽¹⁾ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐ θέλω ⁽²⁾· ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπήλθε.

Μετάφραση: Εκείνος του αποκρίθηκε: Δεν θέλω να πάω. Ύστερα όμως μετάνιωσε και πήγε.

(1) Ο βατικανός κώδικας και κάποιοι από τους μικρογράμματος βάζουν πρώτα τον υιό που συμφώνησε μεν να πάει αλλά τελικά παράκουσε και μετά το γιο που αρνήθηκε μεν αρχικά αλλά τελικά μετάνιωσε και πήγε. Η αντιστροφή αυτή της σειράς των σ. επέφερε αναγκαία και την στο σ. 31 διαφορετική γραφή αντί για «ο πρώτος», που συναντιέται στους περισσότερους από τους κώδικες, το «ύστερος» ή «έσχατος».

Η αντιστροφή αυτή είναι αρχαία και οφειλόταν στην αρχαία εκδοχή, που υποστηρίζεται από τους Ω., Χ., Α. και Ιε., σύμφωνα με την οποία οι δύο γιοι εκπροσωπούν τους Ιουδαίους και τους εθνικούς. Εφόσον λοιπόν οι Ιουδαίοι, που ομολόγησαν υπακοή, αλλά τελικά απέρριψαν το Μεσσία, κλήθηκαν πριν τους εθνικούς, οι οποίοι παράκουσαν, αλλά δέχτηκαν το Μεσσία, ο γιος ο οποίος προθυμοποιήθηκε να μεταβεί, αλλά παράκουσε τελικά, μπήκε πρώτος.

Η σειρά όμως αυτή των στίχων του βατικανού, η οποία μαρτυρείται και από τις μεταφράσεις βοχαϊρική, αιθιοπική και αρμενική, είναι λιγότερο πιθανή από την άλλη, που μαρτυρείται από τον Σιναϊτικό κώδικα και πολλούς άλλους μεγαλογράμματος, και τόσο περισσότερο όσο το «Εγώ Κύριε» που ακολουθεί στο σ. 30, είναι πλέον χωρίς έμφαση, αφού ο άλλος γιος δεν έχει ακόμα πει το δεν θέλω (ρ).

(2) Σε αυτό το «δεν θέλω» αναφέρεται προφανώς αυτό που με μεγάλη έμφαση λέγεται από τον άλλο γιο στον ακόλουθο στίχο, Εγώ Κύριε. Το εγώ εκφράζει αντίθεση έντονη με την άρνηση του αδελφού.

Ματθ.21,30 καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ ⁽¹⁾ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἐγώ, κύριε ⁽²⁾· καὶ οὐκ ἀπήλθε.

Μετάφραση: Πλησίασε τότε και τον δεύτερο γιο και του είπε τα ίδια. Κι αυτός του αποκρίθηκε: Μάλιστα, κύριε, πηγαίνω. Και δεν πήγε.

(1) Ο οποίος από άλλη οπτική ονομάζεται στο Λουκ. ιε 25 πρεσβύτερος (b).

(2) Εξυπακούεται: θα πάω (b). Το Κύριε εκφράζει υποταγή (p). Στο «εγώ» περιέχεται το: αφού αυτός δεν θέλει, εγώ θα πάω (δ).

Ματθ.21,31 τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς⁽¹⁾; λέγουσιν αὐτῷ· ὁ πρῶτος⁽²⁾. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς⁽³⁾· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶνες καὶ αἱ πόρναι⁽⁴⁾ προάγουσιν⁽⁵⁾ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Μετάφραση: Ποιός από τους δύο έκανε το θέλημα του πατέρα του; Του λένε: Ο πρώτος. Τότε τους λέει ο Ιησούς: Αληθινά σας λέω ότι οι τελώνες και οι πόρνες, οι οποίες στην αρχή έδειξαν απείθεια στο νόμο του Θεού, πηγαίνουν πριν από σας τους Φαρισαίους και γραμματεῖς στη βασιλεία του Θεού. Διότι εσεῖς με λόγια μόνο δείξατε υπακοή στο Θεό, στην πραγματικότητα όμως υπήρξατε απειθεῖς και άπιστοι.

(1) «Αυτός τους ανάγκασε να βγάλουν την απόφαση, για να γίνουν αυτοκατάκριτοι»(Z).

(2) Ο κώδικας του Βέζα και η Συριακή μετάφραση του Σινά, ενώ υποστηρίζουν την πιθανότερη σειρά των στίχων, στην οποία ο γιος που αρνήθηκε και μετάνιωσε μπαίνει πρώτος, παρουσιάζουν την ιεραρχία των Ιουδαίων να απαντά «ο ύστερος» αντί για το «ο πρώτος», και να επιδοκιμάζει έτσι τη διαγωγή του γιου, ο οποίος είπε: εγώ Κύριε· και δεν πήγε. Σύμφωνα με τη γραφή αυτή, αυτοί που αντιτίθονταν στο Χριστό, θέλοντας να εξουδετερώσουν το επιχείρημα που έβγαине από την παραβολή, έδωσαν παράλογη απάντηση. Μολονότι ο Wellhausen και ο Merx δέχονται τη γραφή αυτή ως αυθεντική, δεν φαίνεται πιθανόν να υπήρξε στο αρχικό κείμενο (p).

(3) «Όταν, χωρίς να καταλάβουν τα λεγόμενα, έβγαλαν την απόφαση, τότε αποκαλύπτει σε αυτούς το κρυμμένο» (X) και «μεταβαίνει στους τελώνες και τις πόρνες ελέγχοντάς τους περισσότερο» (Z). «Διότι αν μεν έλεγε απλώς, οι πόρνες σάς προλαβαίνουν, θα τους φαινόταν βαρύς ο λόγος· τώρα όμως που διακηρύττει αυτό μετά την απόφασή τους, φαίνεται ο λόγος του υποφερτός» (X).

(4) «Τελώνες λέει αυτούς που μετανόησαν και βαπτίστηκαν, όταν ο Ιωάννης κήρυττε. Και πόρνες ομοίως» (Z).

(5) Πιο πάνω στο σ. 9 αντιτίθεται με το ακολουθώ=προπορεύομαι. Εδώ=προλαβαίνω (g). «Προάγουν, με την έννοια του προλαβαίνουν» (Z). «Το «σας προλαβαίνουν», δεν το είπε με τη σημασία ότι θα ακολουθήσουν και αυτοί, αλλά με την έννοια ότι έχουν ελπίδα, εάν θέλουν» (X). «Πρόσεξε λοιπόν ότι με το «σας προλαβαίνουν στη βασιλεία του Θεού» δεν αποκλείει τον Ισραήλ να μπει κάποια στιγμή στη βασιλεία του Θεού. Διότι κανείς δεν

προλαβαίνει αυτόν που δεν θα πάει καθόλου σε εκείνον τον τόπο, στον οποίο τον πρόλαβε» (Ω).

Αφήνεται αμφίβολο, εάν η ιουδαϊκή ιεραρχία θα μπει ή όχι στη βασιλεία του Θεού. Εάν μετανοήσουν και πιστέψουν θα μπου. Αλλά οι αμαρτωλοί, οι οποίοι ήδη μετανόησαν, τους πρόλαβαν.

Ματθ.21,32 ἦλθε γὰρ⁽¹⁾ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης⁽²⁾, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ⁽³⁾· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν⁽⁴⁾ αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε⁽⁵⁾ ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι⁽⁶⁾ αὐτῷ⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Διότι ἦλθε σε σας ο Ἰωάννης κηρύττοντας την οδό της αρετής, τον ενάρετο τρόπο ζωής και συμπεριφοράς, κι όμως δεν πιστέψατε σ' αυτόν. Οι τελώνες όμως και οι πόρνες πίστεψαν σ' αυτόν. Κι εσείς, ενώ τους είδατε να πιστεύουν, ούτε καν ὕστερα μεταμεληθήκατε, ώστε να πιστέψετε σ' αυτόν.

(1) «Κάνει πιο σαφή το λόγο και διδάσκει, το πώς προλαβαίνουν» (Ζ).

(2) Ἡ, «όχι με παραμελημένο τρόπο ζωής, αλλά βαδίζοντας το δρόμο της αρετής, για να φανεί και αξιόπιστος» (Ζ), «αλλά και ο βίος του ήταν ακατηγόρητος και η φροντίδα του πολλή» (Χ). Ἡ, η φράση δεν σημαίνει την ορθότητα και ακρίβεια της ζωής του Ἰωάννου, αλλά τον ορθό τρόπο της ζωής, τον οποίο εγκαινίασε (ρ). Ο Ἰωάννης ἦλθε και ό,τι δίδαξε ήταν καλό και δίκαιο και κήρυττε τον τρόπο εκείνο της ζωής, τον οποίο η δικαιοσύνη ζητά (α). Και οι δύο ερμηνείες σοβαρές.

(3) «Όταν συμβούλευε να μετανοείτε και να ετοιμάζεστε για υποδοχή της βασιλείας του Θεού» (Ζ). Ο Βαπτιστής ἦλθε κηρύσσοντας δικαιοσύνη, καλώντας τους ανθρώπους στον αμπελώνα του Θεού με την οδό της μετάνοιας και δεν έδωσαν προσοχή στο κήρυγμά του (α). Η διδασκαλία του Ἰησοῦ μολοντί σύμφωνη με τις θεμελιώδεις αλήθειες του νόμου, μπορούσε κάπως να σκανδαλίσει τους Ιουδαίους άρχοντες. Καμία όμως καινοτομία ή νεωτερισμό δεν μπορούσαν να κατηγορήσουν στον Ἰωάννη. Κήρυττε μετάνοια, θέμα κλασικό (Λ).

(4) «Δεν μπήκαν παραμένοντας πόρνες, αλλά αφού υπάκουσαν και πίστεψαν και καθάρίστηκαν και μεταβλήθηκαν, έτσι μπήκαν. Άρα το ότι μπήκαν οι πόρνες, δεν ήταν μόνο θέμα χάρης, αλλά και δικαιοσύνης» (Χ).

(5) Υπάρχει και η γραφή ουδέ μετεμελήθητε. Αξιόλογη=ούτε τότε, όταν είδατε τις πόρνες και τους τελώνες να πιστεύουν, μετανιώσατε. «Λέγοντας πρώτα για τους τελώνες και τις

πόρνες, τότε είπε το δεν πιστέψατε, ελέγχοντας από τη φυσική σειρά των πραγμάτων το ασυγχώρητο της συμπεριφοράς τους... Διότι είναι μεν κακό και το να μην διαλέξει κάποιος από την αρχή το καλό, αλλά είναι άξιος μεγαλύτερης κατηγορίας όταν δεν μεταβάλλεται κιόλας» (X).

(6) Ὡστε να πιστέψετε σε αυτόν (δ).

(7) Το επιχείρημα προϋποθέτει ότι το κήρυγμα του Ιωάννη και το κήρυγμα του Ιησού συναντιούνταν (L).

Στιχ. 33-46. Η παραβολή των κακών γεωργών.

Ματθ.21,33 Ἄλλην παραβολὴν⁽¹⁾ ἀκούσατε. ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης⁽²⁾, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα⁽³⁾ καὶ φραγμὸν⁽⁴⁾ αὐτῷ περιέθηκε καὶ ὥρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν⁽⁵⁾ καὶ ὠκοδόμησε πύργον⁽⁶⁾, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς⁽⁷⁾ καὶ ἀπεδήμησεν⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Ἄλλη παραβολὴ ἀκούστε. Ἦταν κάποιος νοικοκύρης, ὁ Θεὸς δηλαδή, ὁ ὁποῖος φύτεψε ἀμπέλι, δηλαδή τὸ ιουδαϊκὸ ἔθνος. Κι ἐδείξε ἰδιαίτερη φροντίδα γι' αὐτό. Ἔβαλε δηλαδή τριγύρω του φράκτη κι ἐσκάψε μέσα σ' αὐτὸ πατητήρι, ἐκτίσεν πύργο γιὰ νὰ μένουν οἱ φύλακες καὶ ἐργάτες, καὶ τὸ ἐμπιστεύθηκε σὲ γεωργούς, τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἀρχόντες τοῦ λαοῦ, κι ἀναχώρησε σὲ ἄλλη χώρα.

Ἡ ἰδέα τῆς ἐργασίας στὸν ἀμπελῶνα εἶναι κοινὴ τόσο στὴν προηγούμενη ὥστε καὶ στὴν παρούσα παραβολή. Στὴν προηγούμενη παραβολὴ προβάλλει ὁ Κύριος στὴν ἱεραρχία τῶν Ιουδαίων τὴν κατὰ τὸ παρελθόν ἀξιοθρήνητη διαγωγὴ τῆς. Στὴν παραβολὴ τῶν κακῶν γεωργῶν ἀναφέρεται στὸ παρόν καὶ στὸ μέλλον. Δείχνει ὅτι ἡ ἐπιβουλὴ τοὺς κατὰ τῆς ζωῆς του, εἶναι γνωστὴ σὲ αὐτόν καὶ προειδοποιεῖ αὐτοὺς γιὰ τὶς συνέπειες, τὶς ὁποῖες θὰ εἶχε ἡ θανάτωσή του ἀπὸ αὐτοὺς. Ἡ παραβολὴ εἶναι μία ἀπὸ τὶς 3, οἱ ὁποῖες μαρτυροῦνται καὶ ἀπὸ τὴν τριπλὴ συνοπτικὴ ἀφήγηση, ἐνῶ οἱ ἄλλες δύο εἶναι τοῦ σποριά καὶ τοῦ κόκκου τοῦ σιναπιοῦ, καὶ ἔχουν ληφθεῖ καὶ οἱ 3 ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς.

(1) «Πολλὰ υπαινίσσεται με αὐτὴν τὴν παραβολή· τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐδείξε σὲ αὐτοὺς ἀπὸ ψηλά, τὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ φονικὴ τοὺς διάθεση, τὸ ὅτι δὲν παρέλειψε τίποτα ἀπὸ ὅσα ἔπρεπε γιὰ τὴ φροντίδα τοὺς, τὸ ὅτι ἀν καὶ ἐσφάξαν τοὺς προφῆτες, δὲν τοὺς ἀποστράφηκε, ἀλλὰ ἐστεῖλε καὶ τὸν Υἱό, τὸ ὅτι εἶναι ἕνας καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τῆς Καινῆς καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸ ὅτι ὁ θάνατός του κατόρθωσε μεγάλα πράγματα, τὸ ὅτι οἱ Ιουδαῖοι ὑπομένουν τὴ βαριὰ τιμωρία τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ τολμήματός τοὺς ἐκεῖνου· τὴν κλήση τῶν ἐθνῶν, τὸν ξεπεσμό τῶν Ιουδαίων. Γιὰ αὐτὸ καὶ τὴν τοποθετεῖ μετὰ τὴν προηγούμενη, γιὰ νὰ δείξει καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὅτι τὸ ἐγκλημά τοὺς εἶναι μεγαλύτερο καὶ πάρα πολὺ ἀσυγχώρητο» (X).

(2) Το οικοδεσπότης μετά το άνθρωπος, όπως στα ιγ 52,κ 1 (L).= ο οποίος είχε μεγάλη οικογένεια και από δούλους και από εργάτες κλπ. (b). «Με τον άνθρωπο ομοίως υπαινίσσεται το Θεό και πατέρα, επειδή είναι φιλόανθρωπος αλλά και για τη συνήθεια της παραβολής» (Z).

(3) «Αμπελώνας που φυτεύτηκε από αυτόν είναι ο Ισραηλιτικός λαός, τον οποίο φύτεψε στη γη της επαγγελίας. Διότι λέει ο Δαβίδ (Ψαλμ. οθ 9): Μετέφερες αμπελώνα από την Αίγυπτο· έβγαλες έθνη και φύτεψες αυτήν» (Z). Η σύγκριση του Ισραήλ στην Π.Δ. με αμπελώνα είναι συνηθισμένη, και θα ήταν γνωστή στους ακροατές (S). Δες Ησ. ε 1-7, Ιερεμ. β 21,Ιεζ. ιε 1-6,ιθ 10-14,Ωσηέ ι 1 κλπ. (p). Γενικότερα όμως ισχύει η παραβολή και για όλες τις «ανθρώπινες ψυχές, στις οποίες (ο Κύριος) έβαλε φράχτη γύρω-γύρω την ασφάλεια των εντολών και τη φύλαξη των αγγέλων» (B).

(4) Οι λεπτομέρειες της εγκατάστασης της αμπέλου παρατίθενται σύμφωνα με το Ησ. ε 2 και εξής (L). Φανερώνει με αυτές του οικοδεσπότη «την πολλή φροντίδα... Διότι αυτά που ήταν των γεωργών, τα έκανε ο ίδιος· το ότι έβαλε φράχτη, το ότι φύτεψε τον αμπελώνα, τα άλλα όλα· και τους άφησε κάτι λίγο να κάνουν, να φροντίζουν τα υπάρχοντα και να διαφυλάξουν όσα τους δόθηκαν» (X).

Τα φραγμόν, ληνόν και πύργον ή δεν παίζουν κάποιο ρόλο στην παραβολή, για αυτό και παραλείπονται από το Λουκά (L), ή «φράχτης είναι ο νόμος, που δεν αφήνει τον Ισραήλ να αναμιχτεί με τα έθνη... λάκκος είναι το θυσιαστήριο, στο οποίο χυνόταν το αίμα, και πύργος είναι ο ναός λόγω της οχυρότητας και του ύψους του χτίσματος» (Z). «Διότι όταν βγήκαν από την Αίγυπτο, και νόμο έδωσε και πόλη ίδρυσε και θυσιαστήριο κατασκεύασε και ναό έχτισε» (X).

(5) Λάκκος, κοίλωμα, στον οποίο τα σταφύλια πατιούνται (g). Συνήθως κατασκευαζόταν σε βράχο με δύο διαμερίσματα, από τα οποία το υψηλότερο ήταν ο ληνός, στο οποίο πατιούνταν τα σταφύλια, και το κατώτερο όπου συνέρρεε ο μούστος, ένα είδος πηγαδιού, που λεγόταν υπολήνιο (S).

(6) Για χρήση αυτών που καλλιεργούσαν το αμπέλι και των φυλάκων του (S).

(7) «Γεωργοί είναι οι αρχιερείς και οι γραμματείς και οι πρεσβύτεροι του λαού· διότι σε αυτούς εμπιστεύτηκε ο Θεός ως διδασκάλους αυτόν τον αμπελώνα» (Z). Σε αυτούς ανέθεσε τη διαπαιδαγώγηση του λαού (δ).

(8) Δηλώνεται ο καιρός της θείας σιγής, κατά τον οποίο οι άνθρωποι ενεργούν κατά το αυτεξουσίό τους. Δες και κε 14 και Μάρκ. ιγ 34 (b). «Έδειξε μακροθυμία, δεν τους τιμωρούσε πάντοτε αμέσως μετά τη διάπραξη των αμαρτιών» (X). «Δίνει δηλαδή την εντύπωση ότι και

κοιμάται και αναχωρεί ο Θεός, με το να μακροθυμεί και να μην απαιτεί αμέσως τις ευθύνες των αδικημάτων» (Θφ).

Ματθ.21,34 ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν⁽¹⁾, ἀπέστειλε τοὺς δούλους⁽²⁾ αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς⁽³⁾ λαβεῖν τοὺς καρποὺς⁽⁴⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Ὅταν πλησίασε ο καιρὸς της σοδειάς, ἀπέστειλε τους δούλους του, τους προφῆτες, στους γεωργοὺς για να παραλάβουν τους καρπούς του· για να διαπιστώσουν δηλαδή την αφοσίωσή τους στο Θεό και τα ἔργα της αρετῆς που ὀφείλε ο λαὸς αὐτός ὕστερα ἀπὸ την τόση εὐνοία και πρόνοια του Θεοῦ να καρποφορήσει σαν ἓνα καλλιεργημένο πνευματικὸ ἀμπέλι.

(1) «Καρποί του ἀμπελώνα που ἀναφέρθηκε, εἶναι ἡ φύλαξη των νομικῶν ἐντολῶν και οἱ ἀρετές» (Ζ). Ὑποκρύπτει ἐδῶ και τον λόγο, για τον ὁποῖο ο Μεσσίας δεν ἦλθε νωρίτερα (b).

(2) «Δούλοι εἶναι οἱ προφῆτες, τους ὁποῖους ἄλλους ἄλλοτε με διάφορους τρόπους τιμώρησαν, ὅταν στέλνονταν για να απαιτήσουν αὐτοῦ του εἶδους τὴ φύλαξη και τις ἀρετές» (Ζ).

(3) Εἶχε στείλει συχνά τους δούλους του τους προφῆτες, για να υπενθυμίσουν στους βασιλιάδες και ιερεῖς τις υποχρεώσεις τους πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ αὐτοὶ τους καταδίωξαν. Και μετὰ την αὐστηρὴ τιμωρία της αἰχμαλωσίας οἱ ἀρχιερεῖς και οἱ γραμματεῖς δεν ἄλλαξαν συμπεριφορά (p).

(4) «Να πάρουν τον καρπὸ, δηλαδή τὴν υπακοή, τὴν ἀπόδειξη με τις πράξεις» (Χ). Οἱ προφῆτες ζητοῦσαν τὴν πρὸς το Θεὸ ὀφειλομένη υπακοή και ἀγάπη (ο).

Ματθ.21,35 καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὃν μὲν ἔδειραν⁽¹⁾, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν⁽²⁾.

Μετάφραση: Ὅμως οἱ γεωργοί, οἱ ἀρχόντες δηλαδή του Ἰσραὴλ, ἀφού συνέλαβαν τους δούλους του, ἄλλον τον ἔδειραν, ἄλλον τον σκότωσαν κι ἄλλον τον λιθοβόλησαν.

(1) Ἐδειραν, σκότωσαν, λιθοβόλησαν, κλιμακωτῶ, στο ὁποῖο ἡ τρίτη βαθμίδα εἶναι σκληρὸ εἶδος τῆς δεύτερης (b).

(2) «Αὐτοὶ ὅμως και ἐδῶ ἔδειξαν τὴν κακία τους, ὄχι με το να μὴ δώσουν τον καρπὸ, ἀν και ἀπόλαυσαν τόση φροντίδα, ἀλλὰ και με το να δυσανασχετήσουν πρὸς αὐτοὺς που ἦλθαν. Διότι αὐτοὶ που δεν εἶχαν να δώσουν, ὄχι μόνο δεν ἔπρεπε να ἀγανακτοῦν και να

δυσανασχετούν, αλλά να παρακαλούν. Αυτοί όμως όχι μόνο αγανάκτησαν, αλλά γέμισαν και τα χέρια τους με αίμα· και αν και όφειλαν να τιμωρηθούν, αυτοί απαιτούσαν τιμωρία» (X).

Ματθ.21,36 πάλιν απέστειλεν ἄλλους δούλους⁽¹⁾ πλείονας⁽²⁾ τῶν πρώτων⁽³⁾, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.

Μετάφραση: Ξανάστειλε ο ιδιοκτήτης του αμπελιού άλλους δούλους περισσότερους απ' τους πρώτους, κι έκαναν και σ' αυτούς τα ίδια.

(1) «Ο Μάρκος και ο Λουκάς έγραψαν για τρεις αποστολές των προφητών, λέγοντας ότι στάλθηκε πρώτα ένας δούλος, έπειτα άλλος, έπειτα τρίτος. Δεν είναι αυτό όμως εναντίωση με το Ματθαίο. Διότι και εκείνος με τις δύο αποστολές, τις συμπεριέλαβε όλες, και αυτοί με τις τρεις ομοίως· αλλά εκείνος μεν τα λέει περιληπτικότερα, ενώ αυτοί λεπτομερέστερα, οι οποίοι και με τον ένα δούλο φανερώνουν όλους όσους στάλθηκαν στη μία αποστολή και στον ίδιο καιρό» (Z). «Και δεύτερους έστειλε και τρίτους, για να δειχτεί και η κακία αυτών και η φιλανθρωπία αυτού που έστειλε» (X).

(2) Πιο πολυάριθμους, έτσι ώστε από τον αριθμό να δειλιάσουν οι γεωργοί (L). Περισσότερους στον αριθμό, αλλά αναμφίβολα και στην αρετή και την αξία (b).

(3) Εισηγήθηκαν κάποιοι και την ερμηνεία, ότι ο Ματθαίος αναφέρει δύο ομίλους δούλων σύμφωνα με τη διαίρεση του ιουδαϊκού κανόνα. Δηλαδή τους αρχαίους προφήτες, από το Μωϋσή μέχρι τον Ηλία ή Ελισσαίο, και τους νεώτερους προφήτες (L).

«Άλλοι μετά από αυτούς δούλοι, περισσότεροι των πρώτων, είναι ο καιρός των πολλών προφητών, των οποίων τα ονόματα έχουν γραφτεί στο δεύτερο βιβλίο Παραλειπομένων και στον Ιερεμία και στους δώδεκα και στο Δανιήλ. Διότι θα μπορούσε κάποιος να πει ότι και ο Ανανίας, ο Αζαρίας και ο Μισαήλ έγιναν προφήτες» (Ω).

Ματθ.21,37 ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ⁽¹⁾ λέγων· ἐντραπήσονται⁽²⁾ τὸν υἱόν μου.

Μετάφραση: Ὑστερα απέστειλε σ' αυτούς το γιο του λέγοντας: Πρέπει τουλάχιστον οι άνθρωποι αυτοί να ντραπούν το γιο μου.

(1) «Γιατί δεν έστειλε αμέσως το γιο; Έτσι ώστε αφού κατηγορήσουν τον εαυτό τους για όσα έκαναν σε εκείνους, και αφού αφήσουν το θυμό τους, να ντραπούν εκείνον όταν έλθει» (X). Προβλήθηκε από κάποιους η ένσταση, ότι αν λάβουμε υπ' όψη τα συνηθισμένα

συναισθήματα στοργής, την οποία κάθε πατέρας αισθάνεται, παρουσιάζεται ως απίθανο, ότι ο πατέρας θα έστελνε το γιο του σε τόσο κακούς γεωργούς.

Αλλά ο πατέρας εδώ παρουσιάζεται ως πανάγαθος επιζητώντας να οδηγήσει σε ανάνηψη τους γεωργούς και για αυτό δεν θα παρέλειπε και την έσχατη έκκληση σε αυτούς με την αποστολή του γιου του. Εξάλλου στην παραβολή δεν αποσκοπείται να δειχτεί η σύνεση του πατέρα, αλλά η αδιόρθωτη γνώμη και κακία των Ιουδαίων και η μακροθυμία του Θεού (ο).

(2) «Δεν το πε αυτό επειδή αγνοούσε, μη γένοιτο, αλλά θέλοντας να δείξει ότι είναι μεγάλο το αμάρτημα και στερημένο κάθε απολογίας. Διότι αυτός τον έστειλε αν και γνώριζε ότι θα τον φονεύσουν. Λέει όμως «θα ντραπούν το γιο μου», αναγγέλλοντας αυτό που όφειλε να γίνει» (Χ). «Σαν να έλεγε· ότι πρέπει αυτοί να ντραπούν το γιο μου» (Ζ).

Ματθ.21,38 οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος⁽¹⁾. δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ κατάσχωμεν⁽²⁾ τὴν κληρονομίαν⁽³⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Οι γεωργοί όμως, όταν είδαν το γιο, τον Ιησού Χριστό δηλαδή, τον ενανθρωπήσαντα υιό του Θεού, είπαν μεταξύ τους: Αυτός είναι ο κληρονόμος· ελάτε, ας τον σκοτώσουμε κι ας αρπάξουμε την κληρονομιά του, για να γίνουμε έτσι ανενόχλητοι πλέον κύριοι και εκμεταλλευτές της ιουδαϊκής συναγωγής.

(1) Γνώρισαν αυτόν ως κληρονόμο και όμως αντιτάχτηκαν στα δικαιώματά του (b). Το εσκεμμένο και προμελετημένο της πράξης κάνει το φόνο πιο αποκρουστικό (ο). «Πρόσεξε, πώς ακριβώς προλέγει τα μέλλοντα! Και πράγματι, δεν τον φόνευσαν ως υιό Θεού, αλλά ως κληρονόμο του αμπελώνα, δηλαδή ως βασιλιά του Ισραήλ» (Ζ).

(2) Με την έννοια: να πάρουμε δική μας. Υπάρχει και η γραφή σχωμεν.

(3) «Έκαναν συμβούλιο, για να φονεύσουν αυτόν και να κυριαρχήσουν πλέον στην κληρονομιά του, δηλαδή στο λαό» (Ζ). Για να γίνουν κύριοι της συναγωγής, του ισραηλιτικού λαού, εκμεταλλευόμενοι και διευθύνοντας τη συνείδησή του σύμφωνα με τις ορέξεις και τα συμφέροντά τους (δ).

Ματθ.21,39 καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος⁽¹⁾, καὶ ἀπέκτειναν⁽²⁾.

Μετάφραση: Κι αφού τον έπιασαν, τον έβγαλαν έξω από το αμπέλι και τον σκότωσαν.

(1) «Πού συσκέπτονται να τον σκοτώσουν; Έξω από τον αμπελώνα» (X). «Δηλαδή έξω από την πόλη. Διότι έξω από αυτήν τον σταύρωσαν» (Z). «Είδες πώς προφητεύει και τον τόπο, όπου επρόκειτο να σφαχτεί;» (X).

(2) «Ο Μάρκος λέει ότι πρώτα τον φόνευσαν και έπειτα τον έβγαλαν έξω από τον αμπελώνα... Το «έβγαλαν έξω» εκείνος το είπε με άλλη σημασία, με την έννοια «του στέρησαν», όπως αυτοί νόμιζαν» (Z).

Ματθ.21,40 "Όταν οὖν ἔλθῃ⁽¹⁾ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις⁽²⁾;

Μετάφραση: Όταν λοιπόν έλθει ο κύριος του αμπελιού, τί είναι δίκαιο να κάνει στους καλλιεργητές εκείνους;

(1) Κανείς υπαινιγμός για την ανάσταση του Υιού ούτε για την ένδοξη επάνοδό του. Ο τόνος κυρίως πέφτει στην τύχη των γεωργών (L). Το έλθει είναι το αντίθετο του αποδήμησε=όταν συμπληρωθεί ο καιρός της μακροθυμίας του (δ). «Όταν έλθει, δηλαδή όταν ρίξει το βλέμμα του στην παρανομία, την οποία έκαναν οι Ιουδαίοι» (Θφ). Συγκαλυμμένη προφητεία για τη θεία επίσκεψη με οργή, που έπεσε στην Ιερουσαλήμ (ρ).

(2) «Αυτούς ρωτά πάλι, έτσι ώστε αφού οι ίδιοι και εδώ βγάλουν την απάντηση εναντίον του εαυτού τους, να αποβούν αυτοκατάκριτοι» (Z).

Ματθ.21,41 λέγουσιν αὐτῷ· κακοὺς κακῶς⁽¹⁾ ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς⁽²⁾, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς⁽³⁾ αὐτῶν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Του απαντούν: Θα εξολοθρεύσει με τον χειρότερο θάνατο αυτούς που είναι τόσο κακοί. Και το αμπέλι θα το νοικιάσει σε άλλους γεωργούς, οι οποίοι θα του δώσουν τους οφειλόμενους καρπούς στην κατάλληλη εποχή. Πράγματι λοιπόν, αφού εξολόθρευσε τους Ιουδαίους και κατέστρεψε με τους Ρωμαίους την Ιερουσαλήμ, παρέδωσε το αμπέλι του, δηλαδή τον νέο Ισραήλ της χάριτος, στους Αποστόλους και τους διαδόχους τους για να το καλλιεργούν καρποφόρα.

(1) Παρονομασία εξόχως ελληνική (L). «Αφού είναι κακοί, θα τους τιμωρήσει πικρά» (Z)· θα τους εξοντώσει με κακό θάνατο (δ).

(2) Ή, προλέγεται εδώ γενικά η πρόσκληση των εθνών και η μονιμότητα και καρποφορία της ανά τον κόσμο εκκλησίας (ρ). Ή, δόθηκε «το χωράφι σε άλλους, στους αγίους Αποστόλους

δηλαδή και ευαγγελιστές, οι οποίοι επρόκειτο να αναδείξουν αυτό καρποφόρο και με ωραία άνθη» (Κ).

(3) Δηλαδή στις διάφορες εποχές (b).

(4) Το «αυτών» αναφέρεται στους καρπούς (b). «Και ο μεν Λουκάς λέει, ότι αυτός είπε αυτό που έπρεπε να πάθουν αυτοί και εκείνοι είπαν, μη γένοιτο... Ο Ματθαίος όμως λέει ότι οι ίδιοι έβγαλαν την απόφαση. Αλλά δεν είναι αυτό απόδειξη εναντίωσης. Διότι και τα δύο αυτά έγιναν» (Χ).

«Λογικό είναι ότι πρώτα αυτοί απάντησαν, έπειτα ο Χριστός είπε αυτό που εκείνοι είπαν, επιβεβαιώνοντας το λόγο τους... Επειδή δηλαδή πριν από αυτό αγνοούσαν, ότι για αυτούς ήταν η παραβολή, έβγαλαν απόφαση εναντίον του εαυτού τους· ύστερα όμως, όταν συμφώνησε με την απόφασή τους ο Χριστός, κατάλαβαν και είπαν, Μακάρι να μη γίνει κάτι τέτοιο» (Ζ).

Ματθ.21,42 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς⁽¹⁾, λίθον⁽²⁾ ὃν ἀπεδοκίμασαν⁽³⁾ οἱ οἰκοδομοῦντες⁽⁴⁾, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας⁽⁵⁾· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη⁽⁶⁾, καὶ ἔστι θαυμαστή⁽⁷⁾ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν⁽⁸⁾;

Μετάφραση: Τους λέει ο Ιησούς: Δεν διαβάσατε ποτέ στις Γραφές: Λίθο τον οποίο απέρριψαν ως ακατάλληλο οι κτίστες, αυτός έγινε κεφαλή όλης της οικοδομής και ακρογωνιαίος λίθος. Ο Κύριος το έκανε αυτό, και είναι θαυμαστό στα μάτια μας, στα μάτια των πιστών. Δηλαδή, ενώ αυτοί που με τη διδασκαλία τους έχουν ως έργο και καθήκον να σας οικοδομούν με απέρριψαν ως ακατάλληλο λίθο στην οικοδομή του Θεού, εγώ έγινα κεφαλή της όλης οικοδομής και συνένωσα τους λαούς σε μία Εκκλησία. Το θαυμαστό αυτό γεγονός μπροστά στα μάτια όλων των πιστών το έκανε ο Κύριος.

(1) Δηλαδή στα κανονικά βιβλία της Π.Δ. Η προφητική εικόνα του λίθου που απορρίφθηκε πάρθηκε από τον ίδιο Ψαλμό (ριζ 22) από τον οποίο προέρχεται και η κραυγή Ωσαννά (S). Η παράθεση σύμφωνα με τους Ο' (b).

(2) «Πέτρα ονομάζει τον εαυτό του» (Χ).

(3) Δεν θεώρησαν αυτόν ούτε ως κατάλληλο για χτίσιμο λίθο ή ως άξιο μέλος της εκκλησίας (b). «Πώς όμως αποδοκίμασαν; Λέγοντας, Αυτός δεν είναι από το Θεό, αυτός πλανά τον όχλο, και πάλι, εσύ είσαι Σαμαρείτης και έχεις δαιμόνιο» (Χ), «και τελευταίο, που τον σταύρωσαν» (Ζ).

(4) «Οικοδόμους λέει τους δασκάλους των Ιουδαίων» (X) «τους οποίους η παραβολή ονόμασε και γεωργούς» (Z). «Αυτοί που όφειλαν να ωφελούν τη συναγωγή των Ιουδαίων» (Αμμώνιος). «Αυτοί που αποδοκίμασαν την πέτρα που δίνει τη ζωή, την αλήθεια» (Ω).

(5) Πήρε την πρώτη θέση στην οικοδομή (δ). Ή, «κεφαλή γωνίας είναι ο ακρογωνιαίος λίθος» (Z) «η κεφαλή της όλης οικοδομής, που συνδέει δύο γωνίες, την παλαιά και την καινή διαθήκη και τις οικοδομές των δύο λαών» (Ω). Όπως στην προηγούμενη παραβολή η θανάτωση του Υιού δεν εμπόδισε την εκδίωξη των κακών γεωργών από το αμπέλι, έτσι και η άρνηση, να χρησιμοποιηθεί ο λίθος για χτίσιμο δεν εμπόδισε από το να υψωθεί αυτός στην αρμόζουσα σε αυτόν θέση για ντροπή αυτών που τον απέρριψαν (p). «Γωνία είναι η σύνδεση δύο τοίχων, το υπόλειμμα από τον Ισραήλ και η πληρότητα των εθνών, και λίθος που τα κρατά ενωμένα είναι ο Χριστός, η αλήθεια, ο οποίος έκανε τη γωνία» (Ω). «Όπως ακριβώς δηλαδή η πέτρα που κάνει τη γωνία στην οικοδομή συνδέει τον από εδώ τοίχο με τον από εκεί, έτσι και ο Χριστός, τούς συνέδεσε όλους σε μία πίστη» (Θφ).

«Αυτός πράγματι, ως κεφαλή της εκκλησίας που είναι, έγινε κεφαλή γωνίας, ενώνοντας και συνδέοντας στο ίδιο σημείο τις δύο διαθήκες» (Ω).

(6) Ή, «σύμφωνα με το θέλημα του Θεού θα γίνει αυτή η γωνία, δηλαδή η σύνδεση των λαών και θα θαυμαστεί από όλους, όχι μόνο διότι θα είναι καλλωπισμένη με την ποικιλία των αρετών, αλλά και ως δυνατότερη από κάθε επιβουλή» (Z).

Ή, πιο σωστά, το «αύτη» ανταποκρίνεται στο εβραϊκό κείμενο με το ουδέτερο τούτο=τούτο το γεγονός, ότι δηλαδή ο λίθος που αποδοκιμάστηκε έγινε κεφαλή γωνίας (α).

Αξιόλογη και η: «Και είναι αυτή η κεφαλή, δώρο από τον Κύριο και έχει δοθεί στην όλη οικοδομή και είναι θαυμαστή κεφαλή στα μάτια μας που μπορούμε να την βλέπουμε» (Ω).

(7) Ή, ο λίθος αυτός είναι θαυμαστός λόγω της μεγάλης δόξας, της οποίας έτυχε (b). Ή, αυτό (το ότι είναι κεφαλή γωνίας) είναι θαυμαστό στα μάτια μας, που βλέπουμε τη λαμπρότητα και στερεότητα και τα χαρίσματα γενικά αυτού του λίθου (δ).

(8) Στα μάτια τα δικά μας, των πιστών (b).

Ματθ.21,43 διὰ τοῦτο⁽¹⁾ λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ⁽²⁾ καὶ δοθήσεται ἔθνει⁽³⁾ ποιοῦντι τοὺς καρποὺς⁽⁴⁾ αὐτῆς·

Μετάφραση: Γι' αυτό σας λέω ότι θα αφαιρεθεί από σας η βασιλεία και η ιδιαίτερη προστασία του Θεού, και θα δοθεί σε έθνος το οποίο θα παράγει τα αγαθά έργα, που είναι οι καρποί της βασιλείας αυτής.

(1) Επειδή εσείς είστε οι οικοδόμοι, που αποδοκιμάσατε τον ακρογωνιαίο λίθο, για αυτό... (δ).

(2) «Βασιλεία του Θεού λέει την παραφύλαξη του Θεού, από την οποία φρουρούνταν» (Ζ). Η φράση βασιλεία του Θεού σημαίνει την ιουδαϊκή θεοκρατία με τα προνόμια τα οποία συνεπαγόταν αυτή στον λαό που την κατείχε (S).

(3) «Έθνος που κάνει τους άξιους καρπούς της είναι το γένος των Χριστιανών» (Ζ)=σε λαό που έχει συγκεντρωθεί από όλα τα έθνη (δ). Η εκδοχή της χριστιανικής κοινωνίας ως έθνους, μόνο εδώ συναντιέται στο ευαγγέλιο (α).

(4) Τα αγαθά έργα, για τα οποία εμείς οι Χριστιανοί ως νέα κτίση κτισθήκαμε (δ).

Ματθ.21,44 ⁽¹⁾καὶ ὁ πεσὼν⁽²⁾ ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον⁽³⁾ συνθλασθήσεται⁽⁴⁾· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ⁽⁵⁾, λικμήσει⁽⁶⁾ αὐτόν.

Μετάφραση: Κι εκείνος που θα πέσει με εχθρικές διαθέσεις πάνω στο λίθο αυτό τον ακρογωνιαίο θα τσακισθεί· επιπλέον, σ' όποιον πέσει βαρύς ο λίθος αυτός θα τον κομματιάσει και θα τον σκορπίσει σαν σκόνη. Όποιος δηλαδή πολεμήσει τον Χριστό θα αντικρίσει την οργή του και θα καταλήξει στον όλεθρο και τον αφανισμό.

(1) Ο σ. παραλείπεται από τον κώδικα του Βέζα, τη συριακή μετάφραση του Σινά και κάποια άλλα χειρόγραφα και θεωρήθηκε από κάποιους ως γλώσσα (κείμενο) που μπήκε στο κείμενο από το περιθώριο. Μαρτυρείται όμως από το σύνολο σχεδόν των κωδίκων.

(2) Από την ιδέα του ακρογωνιαίου λίθου μεταβαίνουμε στην ιδέα λίθου, πάνω στον οποίο μπορεί κάποιος να σκοντάψει, και από αυτήν στην ιδέα λίθου, ο οποίος μπορεί να πέσει και να κονιορτοποιήσει εκείνον, πάνω στον οποίο πέφτει.

«Έπειτα για να μάθουν ότι, η ζημιά δεν σταματά στο ότι θα διωχτούν αυτοί, προσθέτει και τις τιμωρίες... Δύο απώλειες λοιπόν λέει εδώ· μία μεν από το ότι θα σκοντάψουν σε αυτόν και θα σκανδαλιστούν... και άλλη η απώλεια που θα προέλθει από την άλωση και τη συμφορά και την πανωλεθρία τους» (Χ).

(3) «Αυτός που σκόνταψε σε αυτόν» (Ζ). Ο λίθος του σ. 42 έφερε στο νου τον λίθο του Ησ. η 14,15 («και δεν θα συναντήσετε στο δρόμο της ζωής σας το Θεό σαν λίθο προσκόμματος, σαν πέτρα επί της οποίας θα προσκρούσετε και θα πέσετε») και τον λίθο του Δανιήλ β 34,44-45 («Θα συντρίψει δε, και θα θρυμματίσει και θα λικνίσει όλες τας άλλες βασιλείες...»)(α).

Πέφτει πάνω στο λίθο αυτό, αυτός που σκανδαλίζεται με αυτόν από την απιστία, την ώρα που το ευαγγέλιο κηρύττεται (b). Ή, αυτός που έρχεται εχθρικά εναντίον του λίθου για να τον καταστρέψει (δ).

(4) Αυτός «τον εαυτό του θα βλάψει και όχι εκείνον (τον λίθο)» (Z). Θα συντριβεί (g)· τα οστά του και τα κρέατα θα συμπιεστούν και θα γίνουν όγκος άμορφος (δ). Ή, θα γίνει κομμάτια σαν σκεύος πήλινο που ρίχνεται εναντίον βράχου (F).

(5) «Πάνω σε όποιον πέσει βαριά, δηλαδή με όποιον θα οργιστεί» (Z). Ο λίθος αυτός, δηλαδή ο Χριστός με τη δόξα του πέφτει πάνω σε εκείνον, ο οποίος πλήττεται από την αιφνίδια έλευσή του για κρίση (b).

(6) «Θα θρυμματίσει και θα διασκορπίσει και θα εξολοθρεύσει αυτόν» (Z). Από το λικμός=το φτυάρι ή κόσκινο, κοσκινίζω, φτυαρίζω, όπως ο Ησύχιος έχει, και από αυτό= θα λεπτύνει, θα κάνει σαν σκόνη, θα αφανίσει, θα καταστρέψει ολοκληρωτικά (δ). Έχει παρθεί από το Δανιήλ β 44 και χρησιμοποιείται με την ίδια έννοια, όπως και στο χωρίο αυτό, δηλαδή του κόβω σε λεπτά τεμάχια ή του διασκορπίζω σαν σκόνη (a).

Ματθ.21,45 καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι⁽¹⁾ τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει·

Μετάφραση: *Κι όταν οι αρχιερείς και οι Φαρισαῖοι άκουσαν τις παραβολές του, κατάλαβαν ότι γι' αυτούς μιλάει και σ' αυτούς αναφέρεται.*

(1) Όχι γενικά οι ακροατές, αλλά οι αρχιερείς και οι Φαρισαῖοι, δηλαδή οι δύο κύριες μερίδες του συνεδρίου, διότι οι αρχιερείς κυρίως ήταν Σαδδουκαῖοι.

Ματθ.21,46 καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους⁽¹⁾ ἐπειδὴ ὡς προφῆτην⁽²⁾ αὐτὸν εἶχον.

Μετάφραση: *Κι ενώ ζητούσαν να τον συλλάβουν, φοβήθηκαν τα πλήθη του λαού, επειδή ο λαός τον θεωρούσε προφήτη και τον τιμούσε.*

(1) «Παντού τους ανθρώπους φοβούνται και όχι το Θεό» (Z).

(2) «Οι όχλοι γύρω του, τόν θεωρούσαν ως ένα προφήτη του Θεού» (Ω). Πολλοί από το πλήθος είχαν την ιδέα αυτή τόσο για τον Ιησού, όσο και για τον Βαπτιστή. Εφόσον λοιπόν από τον Μαλαχία κανείς άλλος προφήτης δεν είχε εμφανιστεί, οι νέοι αυτοί αντιπρόσωποι του προφητικού χαρίσματος τιμούνταν πολύ από αυτούς που άκουσαν τη διδασκαλία τους

και δεν ήταν κάτω από την επιρροή των Φαρισαίων. Ο Αντίπας φοβόταν να θανατώσει τον Ιωάννη. Και το συνέδριο τώρα φοβάται να θανατώσει τον Ιησού, μάλιστα τώρα, όταν λόγω του Πάσχα πολλοί από τη Γαλιλαία προσκυνητές είχαν συρρεύσει στα Ιεροσόλυμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ' (22)

Στιχ. 1-14. Η παραβολή των βασιλικών γάμων.

Ματθ.22,1 ⁽¹⁾Καὶ ἀποκριθεὶς ⁽²⁾ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς ⁽³⁾λέγων·

Μετάφραση: *Ὁ Ἰησοῦς πήρε πάλι το λόγο και τους μίλησε με παραβολές λέγοντας:*

(1) Δεν είναι πιθανόν ότι η παρούσα περικοπή και αυτή του Λουκά ιδ 16-24, που ονομάζεται το μέγα Δείπνο, είναι διαφορετικές εκδόσεις μίας και της ίδιας παραβολής. Τα περιστατικά και ο σκοπός είναι διαφορετικά, κάποιες από τις λεπτομέρειες είναι τελείως διαφορετικές και όπου οι λεπτομέρειες είναι όμοιες οι λόγοι είναι τόσο διαφορετικοί, ώστε δεν μπορούν να προέρχονται από την ίδια πηγή. Είναι πολύ πιθανό, ότι ο Κύριος χρησιμοποίησε μερικές φορές το ίδιο υλικό, για παραβολές διαφορετικού νοήματος, προσθέτωντας σε αυτό και νέο υλικό.

Εδώ το νέο υλικό είναι, ότι οι καλεσμένοι δεν παρουσιάζονται απλώς αγενείς, αλλά και επαναστάτες υβρίζοντας και φονεύοντας τους απεσταλμένους του βασιλιά τους, και για αυτό και αυτοί και η πόλη τους παραδίδονται σε σφαγή και απώλεια. Αυτό ειδικά αναφέρεται στους φονείς του Ιησού και κάποιων από τους μαθητές του και στην ως συνέπεια ακόλουθη καταστροφή της Ιερουσαλήμ. Νέο επίσης υλικό είναι, ότι βασιλιάς είναι αυτός που κάνει τις προσκλήσεις επ' ευκαιρία των γάμων του γιου του (ρ).

(2) Απαντώντας στην γεμάτη κακία διάθεση και πρόθεσή τους (δ).

(3) =Με μορφή παραβολών (F).

Ματθ.22,2 ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ⁽¹⁾, ὅστις ἐποίησε γάμους ⁽²⁾ τῷ υἱῷ ⁽³⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: *Ἡ βασιλεία των ουρανῶν μοιάζει με κάποιον ἄνθρωπο βασιλιά, ο οποίος ἔκανε εορτασμούς γάμου για το γιο του.*

(1) «Και αυτή η παραβολή θα φανεί ότι είναι σαφής αν την ερμηνεύσουμε συνολικότερα, στην οποία ἄνθρωπος μεν βασιλιάς μεταφορικά λέγεται ότι είναι ο Θεός και πατέρας του Χριστού Ιησού» (Ω).

(2) Πληθυντικός για να σημάνει το σύνολο των τελετών και γιορτών, που συνοδεύουν την ένωση αυτών που έρχονται σε γάμου κοινωνία (δ). Συνήθως ο γαμήλιος εορτασμός συνεχιζόταν για 7 ημέρες και διεξαγόταν με μεγάλη πομπή και διασκεδάσεις (ο). «Γάμους

εννοεί τη μυστική ένωση του Υιού με την εκκλησία των πιστών» (Ζ). Στον Ψαλμ. μδ εμφανίζεται ο Μεσσίας ως μνηστήρας, και έτσι ερμήνευσε τον Ψαλμό και το Ταργούμ, ενώ η νύφη, της οποίας το κάλλος επιθυμεί είναι η κοινότητα του Ισραήλ. Και στο Άσμα (κεφ. η), το Ταργούμ δείχνει το Μεσσία και την ισραηλιτική κοινότητα σε δείπνο, το οποίο πρέπει να είναι γαμήλιο. Και ο Παύλος χρησιμοποιεί τη σύγκριση των γάμων για να δηλώσει την ένωση του Χριστού με την εκκλησία (Εφεσ. ε 25), ενώ η Αποκάλυψη (ιθ 9) μιλώντας για γάμους του αρνίου, μακαρίζει αυτούς «που είναι καλεσμένοι στο δείπνο του αρνίου» (Ι).

«Και για ποιό λόγο αναφέρθηκε γάμος; Για να μάθεις του Θεού τη φροντίδα, τον πόθο του για μας, τη χαρά των πραγμάτων, ότι τίποτα δεν είναι λυπηρό εκεί ούτε σκυθρωπό, αλλά όλα είναι γεμάτα από χαρά πνευματική. Για αυτό και ο Ιωάννης τον ονομάζει νυμφίο· για αυτό και ο Παύλος λέει, σας σύνδεσα με έναν άνδρα (Β΄ Κορ. ια 2). Και πάλι· Το μυστήριο αυτό είναι μεγάλο, εννοώ όσον αφορά το Χριστό και την εκκλησία (Εφεσ. ε 32)» (Χ).

«Στους πνευματικούς γάμους να εννοήσεις ότι σχέση είναι η υποδοχή του νυμφίου, γέννα, αυτά που κάνει καλά η νύφη ψυχή, η οποία έρχεται σε μίξη μεταφορικά και δεν φθείρεται από αυτόν, αλλά και κάθε μέρα μέσω της σχέσης με αυτόν μεταλαμβάνει αφθαρσία και γεννάει όποια λογικά γεννήματα θα μπορούσαν να γίνουν από τέτοιους γάμους» (Ω).

(3) «Γιατί λοιπόν δεν λέγεται ότι η νύφη ενώνεται με τον Πατέρα, αλλά με τον Υιό; Διότι αυτή που ενώνεται με τον Υιό, ενώνεται με τον Πατέρα. Διότι είναι αδιάφορο για την Γραφή αν λέγεται αυτό ή εκείνο, μιας και είναι απαραίλακτη η ουσία» (Χ).

Ή, πιο σωστά, ο Σωτήρας αφού με το δικό του αίμα πλήρωσε στον Πατέρα όλη την οφειλή της ανθρωπότητας, έκανε αυτήν δική του (δ).

Ματθ.22,3 καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους⁽¹⁾ αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους⁽²⁾ εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον⁽³⁾ ἐλθεῖν.

Μετάφραση: Ἐστειλε λοιπόν τους δούλους του για να καλέσει αυτούς που είχαν προσκληθεί στο γάμο, αλλά εκείνοι δεν ήθελαν να έλθουν.

(1) «Οι δούλοι που στέλνονται να καλέσουν τους καλεσμένους στους γάμους, είναι οι κατά καιρούς προφήτες, που με τις προφητείες τους επιστρέφουν το λαό στην ευφροσύνη που γίνεται για την αποκατάσταση της εκκλησίας με το Χριστό» (Ω). Οι πρώτοι δούλοι είναι οι προφήτες (Ι), από τον Μωϋσή μέχρι τον Ιωάννη τον Βαπτιστή (δ).

(2) «Καλεί όχι τώρα τελευταία, αλλά πριν από πολύ χρόνο. Διότι πείτε, λέει, στους καλεσμένους» (Χ). Είχε καλέσει αυτούς κάποιο χρόνο πριν, ώστε να έχουν τον καιρό να

προετοιμαστούν. Όταν λοιπόν ετοιμάστηκε και ο οικοδεσπότης, έστειλε τους δούλους του, για να καλέσει τους καλεσμένους (ο). «Καλεσμένους ονομάζει τους Ιουδαίους, οι οποίοι κλήθηκαν νωρίτερα σε αυτούς τους γάμους, παλαιότερα μεν από τους προφήτες και ύστερα από τον βαπτιστή» (Ζ).

Στην παραβολή των κακών γεωργών δεν μπορούμε να ερμηνεύσουμε τους κάθε φορά σταλμένους δούλους ή ομίλους των δούλων ότι σημαίνουν ορισμένους προφήτες ή ομίλους προφητών. Ομοίως και στην παρούσα παραβολή είναι αμφίβολο, εάν κάθε όμιλος δούλων σημαίνει ορισμένους προφήτες. Πάντως όμως στην κάθε μία από τις δύο παραβολές είναι σαφές, ποιοι είναι οι τελευταίοι που στάλθηκαν· στη μία είναι ο Υιός που σφάχτηκε από τους κακούς γεωργούς· στην παρούσα παραβολή είναι οι πρώτοι Χριστιανοί κήρυκες, αφού στη σφαγή τους ακολούθησε η καταστροφή της πόλης (ρ).

(3) «Τι πιο αχάριστο θα μπορούσε να γίνει από αυτούς, όταν και σε γάμους καλούμενοι αποσκιρτούν; Διότι ποιός δεν θα προτιμούσε να έλθει σε γάμους και μάλιστα γάμους βασιλιά;» (Χ).

Ματθ.22,4 πάλιν⁽¹⁾ απέστειλεν άλλους δούλους λέγων· είπατε τοῖς κεκλημένοις· ιδού τὸ ἄριστόν⁽²⁾ μου ἡτοίμασα⁽³⁾, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ⁽⁴⁾ τεθυμένα, καὶ πάντα⁽⁵⁾ ἔτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Έστειλε ξανά άλλους δούλους λέγοντας· Πείτε στους καλεσμένους: Ιδού, ετοίμασα το μεσημεριανό μου τραπέζι. Οι ταύροι μου και τα θρεφτάρια είναι σφαγμένα, κι όλα είναι έτοιμα. Ελάτε στο γάμο.

(1) Οι επανειλημμένες αυτές προσκλήσεις δείχνουν το μέγα έλεος και τη μακροθυμία του Θεού (ο).

(2) Οι μεταγενέστεροι Έλληνες το πρωινό το έλεγαν ακράτισμα, ενώ άριστο ονόμαζαν το μεσημεριανό δείπνο (g).

(3) Η σωτηρία μας πραγματοποιείται όχι με τη δική μας δύναμη, αλλά με τη δύναμη του Θεού (b).

(4) «Μεσημεριανό τραπέζι και ταύρους και θρεφτάρια σφαγμένα, δηλαδή ετοιμασμένα, είπε σύμφωνα με τα όσα συνηθίζονταν στους γάμους. Και θα μπορούσε να είναι αυτά, εδώ μεν η απόλαυση των θείων δογμάτων, ενώ εκεί η ουράνια τρυφή και απόλαυση. Με τους ταύρους και τα θρεφτάρια φανερώνεται το γενναιόδωρο και πολυτελές του συμποσίου» (Ζ).

Μάλλον σημαίνουν αυτά γενικά τα αγαθά που μας έφερε ο Μεσσίας (L). Σιτιστό είναι αυτό που τράφηκε με σιτάρι. Ό,τι σημαίνει και το σιτευτός (g).

(5) Υπάρχουν πολλά εκτός από τους ταύρους και τα θρεφτάρια (b).

(6) «Σε τι καλεί; Σε πόνους και μόχθους και ιδρώτες; Όχι, αλλά σε απόλαυση. Πόση η πανδαισία; Πόση η γενναιοδωρία; Και ούτε αυτό δεν τους έκανε να ντραπούν» (X).

Ματθ.22,5 οἱ δὲ ἀμελήσαντες⁽¹⁾ ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον⁽²⁾ ἀγρόν⁽³⁾, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν⁽³⁾ αὐτοῦ⁽²⁾.

Μετάφραση: Αυτοί όμως αδιαφόρησαν κι έφυγαν, άλλος στο χωράφι του κι άλλος στην εμπορική του επιχείρηση.

(1) «Περιφρονώντας την πρόσκληση» (Z). «Διότι δεν ήλθαν όχι λόγω ασχολιών, αλλά από αμέλεια...» Αλλά και «όταν τα πνευματικά καλούν, δεν υπάρχει καμία ανάγκη για όποια ασχολία» (X).

(2) Δικό του. Εγωισμός (b).

(3) Ο ένας ασχολούνταν με ακίνητα, ο άλλος με κινητά αγαθά. Ο ένας δεσμευόταν από ψεύτικη αυτάρκεια, ο άλλος από την επιθυμία να αποκτήσει περισσότερα (b). Και οι δύο ήταν κυριευμένοι από εκτάκτως μεγάλη προσκόλληση στα πρόσκαιρα αγαθά (L).

Ματθ.22,6 οἱ δὲ λοιποὶ⁽¹⁾ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν⁽²⁾.

Μετάφραση: Και οι υπόλοιποι, αφού έπιασαν τους δούλους του, τους κακοποίησαν και τους σκότωσαν.

(1) Εκείνοι δηλαδή οι οποίοι ήταν μοχθηρότεροι και κακουργότεροι από τους άλλους (ο).

(2) «Δεν είναι μόνο αυτό το φοβερό, ότι δεν ήλθαν, αλλά και αυτό που ήταν χειρότερο και πιο τρελό από αυτό, το ότι δηλαδή έδειραν και ύβρισαν και φόνευσαν αυτούς που ήλθαν. Αυτό είναι χειρότερο από το προηγούμενο (που τόλμησαν οι κακοί γεωργοί). Διότι εκείνοι μεν ήλθαν απαιτώντας έσοδα και καρπούς και σφάχτηκαν. Αυτοί όμως αν και καλούν σε γάμους... και αυτοί πάλι φονεύονται. Τι θα μπορούσε να γίνει ίσο με αυτήν τη μανία;» (X).

Βεβαίως είναι έξω από κάθε συνήθεια το να απαντά κάποιος σε πρόσκληση δείχνου βρίζοντας και φονεύοντας αυτούς που προσκαλούν. Οι λεπτομέρειες αυτές, οι ελάχιστα πιθανές, κάνουν ευκολότερο να τονιστεί στην αλληγορία η αχαριστία των καλεσμένων (L).

Ματθ.22,7 ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη, καὶ πέμψας⁽¹⁾ τὰ στρατεύματα⁽²⁾ αὐτοῦ⁽³⁾ ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Ὅταν τα άκουσε αυτά ο βασιλιάς εκείνος, θύμωσε, κι αφού έστειλε τα στρατεύματά του, εξολόθρευσε τους φονιάδες εκείνους και κατέκαψε την πόλη τους. (Έτσι τιμωρήθηκαν οι Ιουδαίοι και τα Ιεροσόλυμα, τους οποίους υπονοεί η παραβολή).

(1) «Τότε λοιπόν φονεύει τους παμπόνηρους και βρωμερούς, διότι ήταν αθεράπευτα άρρωστοι» (Ζ).

(2) «Στρατεύματά του να εννοήσεις τα στρατεύματα των Ρωμαίων, τα οποία στις μέρες του Ουεσπασιανού και του Τίτου και τους φονιάδες κατέσφαξαν, και την πόλη τους, τα Ιεροσόλυμα, την έκαψαν» (Ζ). Κακοί άνθρωποι που αγνοούν το Θεό, όπως εδώ οι ειδωλολάτρες Ρωμαίοι, εκλέγονται συχνά ως όργανα της εκδίκησης του Θεού για τιμωρία της παρανομίας και κακίας άλλων (ο).

(3) Αποκαλεί τα στρατεύματα αυτά «δικά του», διότι «όλοι είναι του Θεού, από την άποψη ότι δημιουργήθηκαν από αυτόν» (Ζ) και διότι αυτά εκτέλεσαν το θέλημά του (δ).

(4) Έκαψε την πόλη τους. Πρόκειται για φράση που επαναλαμβάνεται στη Βίβλο πάνω από 30 φορές προκειμένου για την Ιερουσαλήμ (L). Την πόλη τους και όχι την πόλη του. Η Ιερουσαλήμ έπαυσε πλέον να είναι πόλη δική του (ο). «Δεν έγινε η άλωση αμέσως μόλις φονεύτηκε ο Χριστός, αλλά μετά σαράντα χρόνια, για να δείξει τη μακροθυμία του» (Χ).

Ματθ.22,8 τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν⁽¹⁾, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν⁽²⁾ ἄξιοι⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε λέει στους δούλους του: Το τραπέζι του γάμου είναι έτοιμο· οι καλεσμένοι όμως δεν ήταν άξιοι να πάρουν μέρος σ' αυτό.

(1) Και δεν θα ματαιωθεί εξαιτίας της αχαριστίας των καλεσμένων (b). Εδώ είναι το γαμήλιο δείπνο (g), το οποίο συμβολίζει τη ζωή στην εκκλησία του Χριστού με χαρά και χάρη Θεού (δ).

(2) Ο παρατατικός χρησιμοποιείται για να δειχτεί ότι ο καιρός του να αποδειχτεί κάποιος άξιος ή ανάξιος, πέρασε πλέον (b).

(3) «Δεν έπρεπε, λέει, ούτε να καλεστούν αυτοί, αλλά για να μην τους αφήσει καμία πρόφαση αναίσχυντης αντιλογίας, παρόλο που ήξερε την απιστία τους, προς αυτούς έστειλε

πρώτους, και εκείνους αποστομώνοντας και εμάς διδάσκοντας να κάνουμε όσα εξαρτώνται από εμάς» (Σχ). Κανείς δεν θεωρείται ανάξιος πριν ακόμα γίνει σε αυτόν η προσφορά ή πρόσκληση και εκείνος αρνηθεί (b).

Ματθ.22,9 πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους⁽¹⁾ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἔαν εὑρητε⁽²⁾ καλέσατε εἰς τοὺς γάμους⁽³⁾,

Μετάφραση: Πηγαίνετε λοιπόν στα σταυροδρόμια και τα τρίστρατα, κι όσους βρείτε εκεί, καλέστε τους στους γάμους.

(1) Οδός σημαίνει ολόκληρη αυτή· τα σταυροδρόμια είναι τμήματά της, όπως και οι διακλαδώσεις της (b), όπως φαίνεται από τα συμφραζόμενα και το τέλος της παραβολής, διέξοδοι= τόποι πριν την πόλη, στους οποίους καταλήγουν οι αγροτικοί δρόμοι. Με την εικόνα αυτή σκιαγραφούνται τα όρια των ειδωλολατρικών πόλεων, στις οποίες θα κατευθύνονταν οι Απόστολοι (g).

Ή, διέξοδοι=τα μέρη, όπου οι δρόμοι βγαίνουν η μία πάνω στην άλλη, τα τρίστρατα ή τετράστρατα, όπως συνηθίζουμε να λέμε, στα οποία υπάρχουν συνήθως καπηλειά ή άλλα μέρη διαμονής, στα οποία συγκεντρώνονται οι οδοιπόροι. Όχι λοιπόν τους δρόμους της πόλης, η οποία παρίστανε τη συναγωγή των Ιουδαίων, η οποία καταστράφηκε και κάηκε, αλλά τους δρόμους τους έξω από αυτήν, όπου είναι οι συναθροίσεις των εθνών (δ).

«Πορευτείτε, λέει, στα τρίστρατα» (X). «Διεξόδους των δρόμων λέει τις πόλεις και τα χωριά των εθνών» (Z).

(2) «Και όσους τυχόν βρείτε. Και τους τυχαίους και τους παραπεταμένους» (X).

(3) «Αν όμως πει κάποιος, ότι δεν κλήθηκαν τότε οι εθνικοί, όταν μαστιγώθηκαν οι Απόστολοι και έπαθαν μύρια, αλλά αμέσως μετά την ανάσταση (διότι τότε λέει σε αυτούς, πορευθείτε και κάντε μαθητές σε όλα τα έθνη), θα λέγαμε, ότι και πριν το σταυρό και μετά το σταυρό στους Ιουδαίους μιλούσαν πρώτους» (X).

Το κάλεσμα των εθνών δεν έγινε μετά την καταστροφή του ναού των Ιεροσολύμων, άρα και μετά το θάνατο του Αποστόλου των εθνών Παύλου. Φυσικό είναι για την πρόγνωση του Ιησού η κατάρρευση του ναού να αρχίζει πριν την καταστροφή του από τους Ρωμαίους, από τη στιγμή που τα έθνη πήραν τη θέση του Ισραήλ (L).

Ματθ.22,10 καὶ ἐξεληθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς⁽¹⁾· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος⁽²⁾ ἀνακειμένων⁽³⁾.

Μετάφραση: Βγήκαν τότε ἐκεῖνοι οἱ δούλοι στους δρόμους καὶ μάζεψαν ὅλους ὅσους βρήκαν, κακοὺς καὶ καλοὺς, καὶ γέμισε ἡ αἵθουσα τοῦ γάμου ἀπὸ ἀνθρώπους που κάθισαν στο τραπέζι. (Αὐτὸ πραγματοποιήθηκε με τὴν Ἐκκλησία, στὴν ὁποία κλήθηκαν καὶ προσήλθαν οἱ εἰδωλολάτρες που πίστεψαν).

(1) Παροιμιακὸς τρόπος ἔκφρασης (b). Ἡ, «πονηροὺς ονομάζει αὐτοὺς με κακὸ ἥθος ἢ τους ασυγκράτητους στα πάθη, ἐνῶ ἀγαθοὺς τους ἀπλοὺς ἢ τους ἐγκρατεῖς στὶς παράλογες ορμές, στους ὁποίους συνολικὰ κήρυξαν οἱ Ἀπόστολοι, καλώντας ἐξίσου ὅλους στὴν ἔνωση με τὸ Χριστό» (Ζ). Διότι ἡ ἐκκλησία ὡς πνευματικὸ ἱατεῖο καλεῖ καὶ δέχεται ὅλους (δ).

«Εὔρισκαν λοιπὸν (οἱ Ἀπόστολοι) τους ἀκροατές καὶ δεν φρόντιζαν ὅταν καλοῦσαν, ἀν πρὶν ἀπὸ τὸ κάλεσμα ἦταν ἀγαθοὶ ἢ πονηροὶ αὐτοὶ που καλοῦνταν. Διότι καλοῦσαν ὅλους ὅσους εὔρισκαν. Ἀγαθοὶ λοιπὸν ἐδῶ πρέπει νὰ νομίσουμε ὅτι λέγονται πιο ἀπλά, αὐτοὶ ἀπὸ ὅσους ἔρχονταν στὴ θεοσέβεια που ἦταν μετριότερου επιπέδου... οἱ ὁποῖοι φανερώνουν τὸ ἔργο τοῦ νόμου γραπτὸ στὶς καρδιές τους με τὴ συμμαρτυρία που δίνει ἡ συνείδησή τους» (Ω).

Κάλεσε ὁμῶς καὶ τους πονηροὺς «ἐτσι ὥστε ἀφού ἀποβάλλουν τὴν πονηρία (τὸ ξένο με τὸ γάμο ρούχο) καὶ ἀφού ντυθοῦν τὸ ρούχο τοῦ γάμου μαζί με τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ ἔργα, νὰ γεμίσουν τὸ σπίτι τοῦ γάμου» (Ω).

(2) Αὐθεντικὴ γραφὴ ὁ νυμφῶν, δηλαδὴ ἡ αἵθουσα τοῦ γάμου. «Γέμισε ὁ γάμος, δηλαδὴ ὁ νυμφῶνας» (Ζ).

(3) Γέμισε με παρακαθήμενους. Με αὐτὸ φανερώνει ὁ Σωτὴρας τὸ μεγάλο πλῆθος αὐτῶν που θὰ πιστέψουν (δ).

Ματθ.22,11 ⁽¹⁾εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς⁽²⁾ θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον⁽³⁾ οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου⁽⁴⁾,

Μετάφραση: Κι ὅταν μῆκε ὁ βασιλιάς γιὰ νὰ δει τους καθισμένους στο τραπέζι, εἶδε ἐκεῖ κι ἓναν ἄνθρωπο που δεν φοροῦσε ἐπίσημο ἔνδυμα γάμου. Δεν εἶχε δηλαδὴ μαζί με τὴν πίστη καὶ τὸν καρπὸ τῆς πίστεως, δηλαδὴ τὶς ἀρετές.

(1) Ἀπὸ κάποιους ἀπὸ τους νεώτερους ἐρμηνευτές θεωρήθηκε, ὅτι πρόκειται ἐδῶ γιὰ ἀνεξάρτητη καὶ αὐτοτελὴ παραβολή, τὴν ὁποία ὁ Ματθαῖος συνένωσε με τὴν παραβολὴ τῶν γάμων.

(2) Η σκηνή αλλάζει. Προηγουμένως η ανάμιξη πονηρών και αγαθών ήταν ανεκτή. Με το που φτάνει ο βασιλιάς όμως δεν συμβαίνει πλέον κάτι τέτοιο. Καθένας που δεν είναι άξιος να λάβει μέρος στο δείπνο θα διωχτεί. Ο βασιλιάς έρχεται για να κρίνει και το δείπνο που ακολουθεί την κρίση είναι η μακαριότητα (L). Αυτή η είσοδος του βασιλιά θα γίνει κατά την ημέρα της κρίσης, όταν το έργο του καθενός θα γίνει φανερό (δ).

(3) Και ενός μόνο καλεσμένου το ανάρμοστο ρούχο δεν έμεινε απαρατήρητο και δεν μπόρεσε αυτός που το φορούσε να κρυφτεί στους πολλούς. Κάθε λοιπόν ελπίδα, ότι ενδέχεται να διαφύγουμε το μάτι του Κυρίου αποκλείεται (ο).

(4) Καμία αναφορά δεν γίνεται για τα μέσα, με τα οποία αυτοί που δεν έχουν ένδυμα γάμου, θα προμηθεύονταν τέτοιο. Γενικώς θεωρήθηκε, ότι ο βασιλιάς προμήθευσε κατάλληλο ρούχο στους καλεσμένους, ο άνθρωπος όμως αυτός περιφρόνησε και αρνήθηκε να δεχτεί το ρούχο που του προσφέρθηκε. Ενδέχεται παρ' όλα αυτά κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της πρόσκλησης και του δείπνου να αναμενόταν ότι οι καλεσμένοι θα φρόντιζαν να ντυθούν ευπρεπώς (ρ).

Υπήρχαν όμως και πολλοί φτωχοί, οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να υποβληθούν στις δαπάνες της προμήθειας ρούχου. Πιθανότερο λοιπόν είναι, ότι το ρούχο προμήθευσε η υπηρεσία του βασιλιά (ο).

«Εσύ όμως τίποτα να μην πολυξετάζεις βαθύτερα, όπως για παράδειγμα ποιος είναι ο νυμφώνας, και πως μπήκε μαζί με τους καλλωπισμένους ο ακαλλώπιστος, και ό,τι παρόμοιο με αυτά... Από εδώ λοιπόν να αντλήσεις μόνο το να μάθεις, ότι δεν πρέπει κάποιος να παίρνει θάρρος μόνο από το ότι ήλθε στους γάμους, δηλαδή μόνο από την πίστη στο Χριστό. Αλλά αφού λούστηκε από το βάπτισμα, πρέπει να ντυθεί και ένδυμα γάμου, δηλαδή καλλωπισμένο και άξιο των μελλοντικών γάμων' και είναι αυτό βίος καθαρός και λαμπρός, σαν ένα χιτώνα που έχει υφανθεί με αρετές» (Ζ).

«Διότι ρούχο είναι ο βίος και η πράξη. Και όμως το κάλεσμα ήταν θέμα χάρης... Το μεν κάλεσμα και η κάθαρση ήταν θέμα χάρης' αυτός όμως που κλήθηκε και φόρεσε καθαρά, το να παραμείνει να διατηρεί αυτά, αυτό ανήκει στη φροντίδα των καλεσμένων. Το να κληθεί όμως δεν έγινε από την αξία, αλλά από τη χάρη. Έπρεπε λοιπόν να ξεπληρώσει την χάρη με το να υπακούσει, όχι με το να δείξει τόση πονηρία μετά την τιμή» (Χ).

«Άνθρωπο λοιπόν όχι ντυμένο με ρούχο γάμου, ονόμασε κάθε άνθρωπο που έχει στολιστεί με τρόπο ανάξιο του γάμου. Δεν είναι βεβαίως ρούχο γάμου η βρώμικη και ακάθαρτη ζωή» (Ζ).

Ματθ.22,12 καὶ λέγει αὐτῷ· ἔταϊρε⁽¹⁾, πῶς εἰσῆλθες⁽²⁾ ὧδε μὴ ἔχων ἑνδυμα γάμου⁽³⁾; ὁ δὲ ἐφίμωθη⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Και του λέει: Φίλε, πῶς μπήκες εδώ μέσα χωρίς να ἔχεις ενδυμασία γάμου; Ἦταν εύκολο να απευθυνθείς στην υπηρεσία μου και να σου δώσει μια τέτοια ενδυμασία. Κι αυτός τότε αποστομώθηκε.*

(1) «Τον εἶπε φίλο, ως πρώην Χριστιανό, αν και ἔζησε ἀνάξια ως προς αὐτήν την ονομασία» (Ζ). Τον αποκαλεῖ φίλο ἐπειδὴ μέσω του βαπτίσματος ἦλθε σε φιλική σχέση, ἀθέτησε ὁμως αὐτήν με την ἀμαρτία (δ).

(2) «Διότι στους μεν φθαρτοὺς γάμους θα μπορούσε κάποιος να ἔχει ἀπολογία και συγγνώμη, ἐπειδὴ δεν εἶναι εύκολο να προμηθευτεῖ κάποιος την ἀξια στολή· στον ἀφθαρτο ὁμως αὐτόν γάμο, ἐξαφανίζεται κάθε δικαιολογία· διότι ο καλλωπισμός εἶναι κοντά και ἀποκτιέται εύκολα, ἀρκεί μόνο ἀληθινά να τον ζητήσουμε» (Ζ).

(3) «Παρόλο που το πράγμα εἶναι τόσο ολοφάνερο, δεν τον τιμωρεῖ πιο πριν, παρά μόνο ὅταν αὐτός ο ἴδιος που ἀμάρτησε ἔβγαλε την ἀπόφαση» (Χ).

(4) «Ἐπειδὴ δεν εἶχε τίποτα να ἀπολογηθεῖ» (Ζ). «Με το ὅτι δεν εἶχε τίποτα να ἀπαντήσει, καταδίκασε τον εαυτό του» (Χ).

Ματθ.22,13 τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις⁽¹⁾· δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας⁽²⁾ ἄρατε αὐτόν καὶ ἐκβάλετε⁽³⁾ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον⁽⁴⁾· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων⁽⁵⁾.

Μετάφραση: *Τότε ο βασιλιάς εἶπε στους υπηρέτες: Δέστε τα χέρια και τα πόδια του και πάρτε τον και ρίξτε τον ἔξω, στο πιο βαθύ σκοτάδι, που εἶναι μακριά ἀπὸ τη βασιλεία του Θεοῦ. Εκεί οι ἀνθρώποι θα κλαίνε και θα τρίζουν τα δόντια τους.*

(1) Οι ὁποῖοι περίμεναν δίπλα στο τραπέζι (b), για να υπηρετοῦν αὐτοὺς που κάθονταν. Αναφέρεται αὐτό «στους ἀγγέλους που ἐκτελοῦν την υπηρεσία να τιμωροῦν» (Ζ). Πράγματι οι ἀγγελοι παρουσιάζονται ὅτι ἐνεργοῦν τέτοια ἔργα κατὰ την ἐσχάτη ἡμέρα. Δες Ματθ. ιγ 39,41,49, κδ 31 (S).

(2) «Δεν ἀρκεί βεβαίως να διωχτεῖ ἀπὸ τον γάμο, αὐτός που ἀτίμασε την κλήση· διότι πρέπει αὐτός, ἀφού οι υπηρέτες του βασιλιά, που ἔχουν ταχτεῖ στο να φυλακίζουν με δεσμά, τού δέσουν την πορεία (που συμβολίζεται με τα πόδια) την ὁποία δεν χρησιμοποίησε ὅπως ἔπρεπε και την δραστήρια δύναμη (που συμβολίζεται με τα χέρια), με την ὁποία δεν ἔκανε

πράξη αγαθή, πρέπει λοιπόν όχι μόνο από τον γάμο να διωχτεί, αλλά και να καταδικαστεί στον τόπο που είναι ξένος από κάθε φως» (Ω).

«Δέσιμο λέει την αποχή από την ενέργεια που τελείται από τα πόδια και από τα χέρια. Διότι τότε καταργείται κάθε ενέργεια των αμαρτωλών και δεν υπάρχει πλέον καμία πράξη για εξιλέωση· διότι ο τωρινός καιρός, λέει, είναι καιρός εργασίας, ενώ ο μελλοντικός είναι καιρός ανταπόδοσης. Δένονται λοιπόν τα πόδια μεν, που βάδισαν στην αμαρτία· τα χέρια πάλι, που διέπραξαν τα παράνομα» (Ζ).

(3) Αυτό θα συμβεί, λίγο πριν το γαμήλιο απόγευμα (b).

(4) Στο σκοτάδι, το οποίο εκτείνεται έξω από το βασιλικό ανάκτορο του Μεσσία, το οποίο καταυγάζεται με φώτα (g).

(5) «Για να μη νομίσει κάποιος, ότι αυτή η κόλαση είναι σκοτάδι, δηλαδή στέρηση του φωτός μόνο, πρόσθεσε ότι εκεί θα είναι ο κλαυθμός και το τρίξιμο των δοντιών, φανερώνοντας τις σε αυτό το σκοτάδι πικρές και επώδυνες» (Ζ), «τις ανυπόφορες οδύνες» (Χ).

Ματθ.22,14 πολλοί⁽¹⁾ γάρ είσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί⁽²⁾.

Μετάφραση: Διότι πολλοί είναι οι καλεσμένοι στη βασιλεία του Θεού, λίγοι όμως είναι οι εκλεκτοί, που έχουν τις αρετές και θα κληρονομήσουν τη βασιλεία αυτή.

(1) Μεταξύ όλων εκείνων των πονηρών και αγαθών, οι οποίοι ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση, ένας μόνο αποδοκιμάστηκε. Δεν θα τολμούσε κάποιος να βγάλει από αυτό συμπεράσματα θεολογικά πολύ ευνοϊκά και επιεική, διότι το άτομο αυτό εκπροσωπεί ολόκληρη κατηγορία ανθρώπων· από την άλλη, ο σ. 14 είναι αυστηρότερος (L).

(2) Πολλοί καλούνται να μπουν στη βασιλεία, αλλά σχετικά λίγοι επιτυγχάνουν την απόκτηση των απαραίτητων προσόντων και γίνονται οριστικά δεκτοί σε αυτήν (a).

Στιχ. 15-22. Η πονηρή ερώτηση των Ηρωδιανών για τους φόρους και η θαυμαστή απόκριση του Κυρίου.

Ματθ.22,15 Τότε⁽¹⁾ πορευθέντες⁽²⁾ οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν⁽³⁾ ἐν λόγῳ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Τότε πήγαν οι Φαρισαίοι στον τόπο των συσκέψεών τους και συμφώνησαν να τον παγιδεύσουν με ερωτήσεις.

(1) Μετά τη συμπλήρωση της τελευταίας παραβολής δηλαδή (δ). «Τότε. Πότε; Όταν κατεχοχήν έπρεπε να νιώσουν κατάνυξη... να φοβηθούν τα μελλοντικά, όταν από τα παρελθόντα έπρεπε να πιστέψουν και για τα μελλοντικά» (X). «Ω πόσο βαθειά πώρωση! Τίποτα από αυτά που ειπώθηκαν δεν άγγιξε την ψυχή τους» (Z).

(2) Στον τόπο στον οποίο συνήθως συσκέπτονταν (δ).

(3) =Να συλλάβουν με παγίδα. Λέξη αλεξανδρινή. Δες Α΄ Βασ. κη 9 (S). Στην κυριολεξία λέγεται για σύλληψη πτηνών σε παγίδα (ο).

(4) Με λόγο σαν σε παγιδευτικό δίχτυ. Ο λόγος ήταν το δίχτυ στο οποίο κάποια ύποπτη απάντηση θα έριχνε τη λεία τους (L). «Επειδή δεν μπορούσαν να τον συλλάβουν εξαιτίας του όχλου, συσκέπτονται να τον πιάσουν με ερώτηση» (Z), «και να τον αποδείξουν υπεύθυνο δημόσιων αδικημάτων» (X).

Ματθ.22,16 καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς⁽¹⁾ αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν⁽²⁾ λέγοντες· διδάσκαλε⁽³⁾, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ⁽⁴⁾ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ⁽⁵⁾ ἐν ἀληθείᾳ⁽⁶⁾ διδάσκεις⁽⁷⁾, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός⁽⁸⁾· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων⁽⁹⁾.

Μετάφραση: Του αποστέλλουν λοιπόν τους μαθητές τους μαζί μ' εκείνους που ανήκαν στο κόμμα του Ηρώδη, και του είπαν: Διδάσκαλε, γνωρίζουμε ότι είσαι ειλικρινής και αληθινός και διδάσκεις το δρόμο του Θεού με βάση την αλήθεια και χωρίς ψέματα, και δεν σε νοιάζει τίποτε, δεν φοβάσαι κανέναν· διότι δεν επηρεάζεσαι από σκέψεις και ιδέες ανθρώπων ούτε χαρίζεσαι σε πρόσωπα.

(1) Στέλνουν τους μαθητές, για να μη δώσουν υποψία στο Σωτήρα, αλλά να παρουσιάσουν το πράγμα ως αθώα απορία της νεολαίας που έχει ορμή από πατριωτικό αίσθημα (δ).

(2) Δηλαδή αυτοί που ανήκουν στο κόμμα του Ηρώδη, «αυτοί που φρονούν τα του Ηρώδη» (Ιωσήφ. Ιουδ. Αρχαιολ. 14,15,16)(g). Ενώ οι Φαρισαίοι απεχθάνονταν την πληρωμή του φόρου, οι Ηρωδιανοί συνηγορούσαν υπέρ αυτού (S).

«Για αυτό και έστελναν και τους δικούς τους μαθητές και τους οπαδούς του Ηρώδη, σκάβοντας διπλό, όπως νόμιζαν, γκρεμό γύρω από το Χριστό και βάζοντας από παντού την παγίδα τους, έτσι ώστε, οτιδήποτε και αν πει να τον συλλάβουν. Και αν μεν απαντήσει υπέρ των Ηρωδιανών, να τον κατηγορήσουν αυτοί, αν πάλι υπέρ αυτών, να τον κατηγορήσουν εκείνοι» (X).

(3) Αναγνωρίζουν ότι έχουν ανάγκη να διδαχτούν από αυτόν (δ).

(4) «Δες την κολακεία τους και τον κρυμμένο δόλο» (X), «τα οποία χρησιμοποιούν θέλοντας να του φουσκώσουν τα μυαλά ώστε οπωσδήποτε να απαντήσει. Και αν είναι αλήθεια αυτό που λέτε, πώς αλλού λέτε ότι πλανά τον κόσμο;» (Z). «Αλλά όλα γίνονται όσα τυχόν η κακία υπαγορεύσει» (X). Είσαι αληθινός και συνεπώς και στο ζήτημα για το οποίο θα σε ρωτήσουμε, δεν θα μας αποκρύψεις την αλήθεια (δ).

(5) =Ο τρόπος που φρονεί και ενεργεί αυτός που παραγγέλλεται από το Θεό και επιδοκιμάζεται από αυτόν (g)· ο δρόμος του θείου θελήματος (δ) «η αρετή, μέσω της οποίας οδεύει κάποιος προς το Θεό» (Z).

(6) Αληθινά, όπως έχει το πράγμα, με τρόπο που αρμόζει στα πράγματα (g).

(7) «Βεβαιώνουν ότι λέει την αλήθεια, ομολογώντας την πραγματικότητα· αλλά όμως όχι με σωστή διάθεση, ούτε με τη θέλησή τους» (X).

(8) Δηλαδή αδιαφορείς αν με την αλήθεια θα αποκτήσεις εχθρούς και διώκτες οποιουδήποτε (δ). «Και αυτό το λένε, ερεθίζοντάς τον στο να μη σεβαστεί τον Καίσαρα ούτε από φόβο για αυτόν, να σιωπήσει στην ερώτηση» (Z).

(9) Το «βλέπω σε πρόσωπο» εδώ είναι το αποβλέπω στις ιδέες και σκέψεις των ανθρώπων· το πρόσωπο λοιπόν εδώ σημαίνει το άτομο με τις ιδέες του και τις αρχές του (δ). «Υπαινίσσονταν τον Ηρώδη και τον Καίσαρα» (X). «Δεν χαρίζεσαι σε πρόσωπο, λένε, δηλαδή τίποτα δεν θα έλεγες για χάρη του Πιλάτου ή του Ηρώδη» (Θφ).

«Τον προκαλούν με αυτόν τον έπαινο στο να μη χαριστεί στους Ηρωδιανούς και σε αυτούς που φρονούσαν τα του Καίσαρα, έτσι ώστε απαντώντας σύμφωνα με το θέλημα των Φαρισαίων για το ότι δεν πρέπει να δίνουν φόρο, να παραδοθεί από αυτούς στους Ηρωδιανούς» (Ω).

Ματθ.22,17 εἶπε οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ⁽¹⁾; ἔξεστι⁽²⁾ δοῦναι κῆνσον⁽³⁾ Καίσαρι⁽⁴⁾ ἢ οὐ⁽⁵⁾;

Μετάφραση: Πές μας λοιπόν, τι γνώμη έχεις; Επιτρέπεται ή δεν επιτρέπεται να δώσουμε κεφαλικό φόρο στον Καίσαρα και να αναγνωρίσουμε έτσι ότι είμαστε υποτελείς και δούλοι του Καίσαρα; (Έτσι οι Φαρισαίοι σκόπευαν ή να κινήσουν την οργή του πλήθους εναντίον του, εάν επέτρεπε την πληρωμή του φόρου, ή να τον καταγγείλουν μέσω των Ηρωδιανών ως επαναστάτη, εάν απαγόρευε την πληρωμή του).

(1) «Για το οποίο δηλαδή πρόκειται να ρωτήσουμε» (Ζ). «Και δες την πονηρία τους. Δεν λένε, πες μας τι είναι καλό, τι συμφέρον, τι νόμιμο; Αλλά, τι νομίζεις; Έτσι σε αυτό μόνο απέβλεπαν, να τον προδώσουν και να τον παρουσιάσουν ως εχθρό του άρχοντα» (Χ).

(2) «Είναι δίκαιο» (Ζ), επιτρέπεται σε εμάς ως λαό του Θεού (δ).

(3) Από το λατινικό census στους Ρωμαίους η περιγραφή και εκτίμηση των αγαθών και των υπάρχοντων βάσει της οποίας κανονιζόταν ο φόρος που έπρεπε να πληρωθεί· στην Κ.Δ. ο κεφαλικός φόρος που ο καθένας κάθε χρόνο πλήρωνε (g) σε όλες τις ρωμαϊκές επαρχίες, στις οποίες ήδη περιλαμβανόταν και η Ιουδαία, και επιβαλλόταν σε κάθε αρσενικό από ηλικία 14 και πάνω και σε κάθε θηλυκό από 12 και πάνω (S).

(4) Σε έναν Καίσαρα εθνικό δηλαδή και αλλόφυλο ηγεμόνα παρά την διάταξη του Δευτερ. ιζ 15. Δες Ιωσήφ. Ιουδ. Αρχ. 18,1,6 (δ). Ο τότε Καίσαρας ήταν ο Τιβέριος (ο).

(5) «Ρωτούν με πολλή κακοήθεια και δόλο, έτσι ώστε, αν μεν πει ότι επιτρέπεται, να κινήσουν εναντίον του τους όχλους, αφού τάχα συμβουλεύει να είναι δούλοι στον Καίσαρα και υποτάσσει το λαό του Θεού σε έναν άνθρωπο. Εάν πάλι πει ότι δεν επιτρέπεται, να τον παραδώσουν στον ηγεμόνα, αφού τάχα συμβουλεύει αποστασία από τον Καίσαρα και πόλεμο» (Ζ).

Ματθ.22,18 γνοὺς⁽¹⁾ δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν⁽²⁾ αὐτῶν εἶπε· τί με πειράζετε⁽³⁾, ὑποκριταί⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως αντιλήφθηκε την πονηριά τους και είπε: Γιατί προσπαθείτε να με εκθέσετε σε πειρασμό, υποκριτές;

(1) Χωρίς καθυστέρηση και χωρίς κάποιος άλλος να οδηγήσει αυτόν (b).

(2) «Ο μεν Μάρκος είπε την υποκρισία, ενώ ο Λουκάς την πανουργία» (Ζ).

(3) Γιατί με βάζετε σε πειρασμό, σε δοκιμασία, όπως ο διάβολος, για να με καταστρέψετε; (δ).

(4) «Είδες πώς τους μιλά με τρόπο που τους πλήττει πολύ; Επειδή ήταν ολοκληρωμένη και ολοφάνερη η κακία, κάνει βαθύτερη την τομή, κατά πρώτον φέρνοντάς τους σε σύγχυση με το να φέρει στο προσκήνιο τα απόρρητά τους και να κάνει φανερό σε όλους με ποια διάθεση τον πλησιάζουν» (Χ).

Ματθ.22,19 ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου⁽¹⁾. οἱ δὲ προσήνεγκαν⁽²⁾ αὐτῷ δηνάριον.

Μετάφραση: Δείξτε μου το νόμισμα με το οποίο πληρώνεται ο φόρος. Αυτοί λοιπόν του έφεραν ένα δηνάριο, το οποίο ως νόμισμα ρωμαϊκό έφερε επάνω την εικόνα και την επιγραφή του Καίσαρα.

(1) Το νόμισμα με το οποίο πληρωνόταν ο φόρος (g), διότι ο φόρος πληρωνόταν σε ρωμαϊκό νόμισμα (δ).

(2) Στο ναό δεν κυκλοφορούσε το νόμισμα αυτό και για αυτό δεν ήταν πιθανό ότι θα βρισκόταν εκεί κάποιο τέτοιο. Για αυτό και ο Μάρκος παρουσιάζει τον Κύριο να λέει, «φέρτε μου δηνάριο» (α).

Ματθ.22,20 καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή⁽¹⁾;

Μετάφραση: Και τότε δείχνοντας το νόμισμα τους λέει: Ποιανού είναι αυτή η εικόνα και η επιγραφή;

(1) «Δεν ρωτά γιατί αγνοεί, αλλά επειδή θέλει να κάνει τους ίδιους υπεύθυνους για τις απαντήσεις τους, εκφέρει την απόφαση με τη δική τους γλώσσα και κάνει αυτούς να αποφασίσουν ότι επιτρέπεται» (Χ).

Η επιγραφή που ήταν κυκλικά γύρω από την εικόνα του νομίσματος δήλωνε το όνομα του ηγεμόνα και τους τίτλους του (F). Η κυκλοφορία στην Παλαιστίνη του νομίσματος αυτού ως ισχύοντος νομίσματος ήταν σημάδι υποταγής των Ιουδαίων στη βασιλική εξουσία του ηγεμόνα που επέβαλλε το νόμισμα (ο).

Ματθ.22,21 λέγουσιν αὐτῷ· Καίσαρος· τότε λέει αὐτοῖς· ἀπόδοτε⁽¹⁾ οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ⁽²⁾.

Μετάφραση: Του λένε: Του Καίσαρα. Ο Ιησούς τότε τους λέει: Δώστε λοιπόν πίσω στον Καίσαρα εκείνα που ανήκουν στον Καίσαρα· και στο Θεό δώστε εκείνα που ανήκουν στο Θεό. Στον Καίσαρα και στους άρχοντες ανήκουν οι φόροι και ο σεβασμός και η υποταγή στους νόμους, εφόσον αυτά δεν σας ζημιώνουν στην ευσέβεια· η ψυχή σας όμως και ολόκληρο το εσωτερικό σας και όλος ο εαυτός σας ανήκουν στο Θεό.

(1) «Αυτό δεν σημαίνει να δώσουν, αλλά να δώσουν πίσω· και αυτό δείχνεται από την εικόνα και από την επιγραφή» (Χ). «Επειδή είναι του Καίσαρα, δώστε πίσω στον Καίσαρα τα δικά του... Δώστε τα πίσω αφού είναι εκείνου» (Ζ).

Το νόμισμα αυτό εκπροσωπούσε τη ρωμαϊκή οργάνωση, την ασφάλεια του ατόμου και της ιδιοκτησίας, τις ευκολίες της μεταφοράς και τα άλλα πλεονεκτήματα σταθερής κυβέρνησης. Πώς λοιπόν ήταν δίκαιο να απολαμβάνει κάποιος τα πλεονεκτήματα αυτά και να αρνείται την πληρωμή των φόρων που εξυπηρετούσαν τα πλεονεκτήματα αυτά; Το να πληρώνουν φόρο στον Καίσαρα δεν ήταν απλώς νόμιμο· ήταν ηθική υποχρέωση όπως δηλώνει η αντικατάσταση του «δοῦναι» («έξεστι δοῦναι») με το αποδοῦναι (ρ).

(2) «Στα σωματικά και τα εξωτερικά να υποτάσσεστε στο βασιλιά, στα εσωτερικά όμως και πνευματικά, στο Θεό» (Θφ).

«Είναι δυνατόν δηλαδή και στους ανθρώπους να εκπληρώνει κανείς τις υποχρεώσεις του, και στο Θεό να δίνει αυτά που οφείλουμε στο Θεό. Για αυτό και ο Παύλος λέει· Αποδώστε σε όλους τις οφειλές· σε αυτόν που πρέπει τον φόρο, τον φόρο... Εσύ όμως όταν ακούσεις αποδώστε τα του Καίσαρα στον Καίσαρα, να ξέρεις ότι εκείνα λέει μόνο, όσα δεν παραβιάζουν καθόλου την ευσέβεια. Διότι αν υπάρχει κάτι τέτοιο, αυτό δεν είναι πλέον του Καίσαρα, αλλά είναι φόρος και δασμός του διαβόλου» (Χ).

Το ένα καθήκον δεν καταργείται ούτε παραβιάζεται από το άλλο. Τα του Θεού, τα ξεχωρισμένα και καθιερωμένα σε αυτόν, δεν είναι του Καίσαρα, αλλά τα του Καίσαρα από μία πλευρά είναι και του Θεού (b). Για αυτό όταν η πολιτεία επιτάσσει ενάντια στις εντολές και το θέλημα του Θεού, οφείλει ο Χριστιανός να αρνείται σε αυτήν την υπακοή (δ).

Ματθ.22,22 καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν⁽¹⁾, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Μετάφραση: *Κι όταν άκουσαν την απάντηση, θαύμασαν. Τον άφησαν τότε κι έφυγαν.*

(1) Η απάντηση ήταν τόσο σύντομη, περιεκτική και πειστική ώστε αυτοί που πείραζαν τον Ιησού θαύμασαν (ο). «Θαύμασαν μεν, δεν πίστεψαν όμως, το οποίο και αυτό ήταν μεγάλη κατηγορία εναντίον τους» (Ζ).

Στιχ. 23-33. Η πονηρή ερώτηση των Σαδδουκαίων για την ανάσταση των νεκρών και η θαυμαστή απόκριση του Κυρίου.

Ματθ.22,23 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ⁽¹⁾ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι⁽²⁾, οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν⁽³⁾. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν

Μετάφραση: Τὴν ἴδια ἐκείνη ἡμέρα τον πλησίασαν οἱ Σαδδουκαῖοι, οἱ ὁποῖοι πίστευαν καὶ διεκήρυτταν ὅτι δεν ὑπάρχει ἀνάσταση νεκρῶν, καὶ τον ρώτησαν το εξής:

(1) Μόνο ο Ματθαῖος αναφέρει ὅτι ἡ ερώτηση αὐτὴ ἐγένε ἀπὸ τοὺς Σαδδουκαῖους τὴν ἴδια ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Ἡρωδιανοὶ εἶχαν θέσει το περὶ τοῦ φόρου ζήτημα. Ο Μάρκος καὶ ο Λουκᾶς ἀφήνουν το χρόνο ἀκαθόριστο (ρ).

«Σε ἐκείνη. Σε ποια; Στὴν ἡμέρα που ἐλέγξε τὴν πανουργία τοὺς καὶ τοὺς ντρόπιασε. Πόση ἀλήθεια ἀνοησία! Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποστόμωση ἐκείνων, ἐπιτίθενται ἐναντίον τοῦ αὐτοῦ, ἀν καὶ ἐπρεπε νὰ γίνουν διστακτικότεροι. Ἀλλὰ τέτοιο πράγμα εἶναι ἡ θρασύτητα, πράγμα ἀναίσχυντο καὶ αὐθάδες, ὥστε καὶ τὰ ἀδύνατα νὰ ἐπιχειρεῖ» (X).

(2) Στὸ τέλος τῆς δημόσιας δράσης τοῦ, ὅλοι ξεσηκώνονται μαζί ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ (b). Οἱ Σαδδουκαῖοι «εἶναι αἵρεση τῶν Ἰουδαίων διαφορετικὴ ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους, καὶ πολὺ κατώτερη ἀπὸ ἐκείνους, ἡ ὁποία ἐλέγε ὅτι δεν ὑπάρχει ἀνάσταση, οὔτε ἄγγελος, οὔτε πνεῦμα. Διότι αὐτοὶ ἦταν περισσότερο υλιστές καὶ προσκολλημένοι στα σωματικὰ πράγματα» (X).

«Ἀρνοῦνταν τὴν ἀπὸ τοὺς νεκροὺς ἀνάσταση, διότι δεν ἀναφερόταν αὐτὴ φανερά στις μωσαϊκὰς γραφὰς (Πεντάτευχος), τις ὁποῖες βεβαίως μόνο αὐτὲς γνώριζαν, ἀφοῦ δεν παραδέχονταν τὰ ἄλλα βιβλία» (Z).

(3) Μάλλον δεν ὑπάρχει ἀνάσταση. Καὶ ὄχι: δεν εἶναι ἀληθινὴ ἡ ἀνάσταση (δ).

Ματθ.22,24 λέγοντες· διδάσκαλε, Μωσῆς εἶπεν⁽¹⁾, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα⁽²⁾, ἐπιγαμβρεύσει⁽³⁾ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει σπέρμα⁽⁴⁾ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Διδάσκαλε, ὁ Μωυσὴς εἶπε: Ἀν κανεὶς πεθάνει χωρὶς νὰ ἀποκτήσῃ παιδιά, πρέπει ὁ ἀδελφὸς τοῦ νὰ νυμφευτεῖ τὴ χήρα γυναῖκα τοῦ καὶ νὰ κάνῃ ἀπογόνους γιὰ το νεκρὸ ἀδελφὸ τοῦ.

(1) «Παίρνουν την αφορμή της υπόθεσης από το μωσαϊκό νόμο, για να φανεί αξιόλογο το ζήτημα. Διότι πράγματι στη γραφή του Δευτερονομίου παρήγγειλε ο Μωϋσής, τη γυναίκα αυτού που πέθανε άτεκνος, να την παντρευτεί πάλι ο αδελφός του» (Ζ). Στο Λευϊτ. ιη 16,κ 21 απαγορεύεται ο γάμος με τη σύζυγο αδελφού που πέθανε. Αλλά στο Δευτερ. κε 5-10 καθορίζονται ειδικές περιπτώσεις, στις οποίες παρουσιάζεται ως καθήκον το να τελεί κάποιος τέτοιο γάμο (α).

(2) Το εβραϊκό πρωτότυπο έχει απλώς υιό, δηλαδή αρσενικό απόγονο. Οι Ο' όμως γράφουν σπέρμα και ο Ιώσηπος (Αρχ. 4,255) ερμήνευσε αυτό με τέτοια έννοια (α).

(3) Μπαίνει αντί για το ρήμα «λάβη» του Δευτ. κε 5, το οποίο έχουν οι Ο' και οι άλλοι δύο συνοπτικοί (L). Οι Ο' μεταφράζουν με αυτό την εβραϊκή λέξη που σημαίνει γίνομαι πεθερός ή γαμπρός κάποιου (Γεν. λδ 9,Α' Βασ. ιη 23,26. Β' Παρ. ιη 1,Α' Μακ. ι 54,56). Εδώ έχει την έννοια του: παντρεύομαι τη χήρα του αδελφού που πέθανε χωρίς απόγονο (g).

(4) «Το παιδί που θα γεννήσει πρώτο, θα ονομάσει αυτό παιδί του πεθαμένου αδελφού για μνημόσυνο εκείνου» (Ζ). Μέχρι το σημείο αυτό υποχρεωνόταν να συγκατοικεί μαζί της, μέχρι να αναστήσει γενιά στον αδελφό του, έπειτα όμως μπορούσε να εγκαταλείψει αυτήν (δ).

Ματθ.22,25 ἦσαν⁽¹⁾ δὲ παρ' ἡμῖν ἐπτὰ⁽²⁾ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησε, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ·

Μετάφραση: Ἦταν λοιπόν μεταξύ μας επτά αδελφοί. Κι ο πρώτος, αφού ἤλθε σε γάμο, πέθανε. Κι επειδή δεν είχε παιδιά, ἄφησε τη γυναίκα του στον αδελφό του.

(1) «Και δεν λένε μεν απευθείας τίποτα για ανάσταση, αλλά πλάθουν κάποια φανταστική υπόθεση και προβάλλουν, κατά τη γνώμη μου, κάποιο πράγμα που δε συνέβη, πιστεύοντας ότι θα τον βάλουν σε αμηχανία και επειδή ἤθελαν να ανατρέψουν και τα δύο, και το ότι υπάρχει ανάσταση και το ότι η ανάσταση θα είναι τέτοιου είδους» (Χ).

(2) «Και για ποιό λόγο δεν έπλασαν με τη φαντασία τους δύο ή τρεις, αλλά επτά; Με σκοπό να γελοιοποιήσουν, όπως νόμιζαν, σε πολύ μεγάλο βαθμό την ανάσταση» (Χ) και «και να φανεί ότι είναι πιο αδιέξοδο το πρόβλημα» (Ζ). «Για αυτό και λένε, Όλοι την είχαν, σαν να τον έβαζαν σε κάποιο αδιέξοδο» (Χ).

Ματθ.22,26 ὁμοίως⁽¹⁾ καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἐπτὰ⁽²⁾.

Μετάφραση: Με τον ίδιο τρόπο κι ο δεύτερος κι ο τρίτος νυμφεύθηκαν την ίδια γυναίκα, μέχρι που την πήραν για σύζυγο και οι επτά.

(1) Το ομοίως αναφέρεται σε όλη την προηγούμενη πρόταση δηλαδή ομοίως και ο δεύτερος αφού παντρεύτηκε πέθανε και μη έχοντας απόγονο άφησε τη γυναίκα του στον αδελφό του (δ).

(2) Έως ότου και οι επτά πήραν σε γάμο την ίδια γυναίκα και πέθαναν (δ).

Ματθ.22,27 ὕστερον⁽¹⁾ δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή.

Μετάφραση: Κι ύστερα απ' όλους πέθανε και η γυναίκα.

(1) Συναντιέται 7 φορές στο Ματθαίο, ο οποίος ουδέποτε χρησιμοποιεί το έσχατον, επίρρημα το οποίο βρίσκεται στο Μάρκ. ιβ 22 και Α΄ Κορ. ιε 8 (L).

Ματθ.22,28 ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος τῶν ἐπτὰ ἔσται ἡ γυνή⁽¹⁾; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν⁽²⁾.

Μετάφραση: Κατά την ανάσταση λοιπόν σε ποιόν από τους επτά άνδρες θα ανήκει ως σύζυγος η γυναίκα; Διότι όλοι την είχαν σύζυγο.

(1) Η λαϊκή υλιστική αντίληψη περί ανάστασης, γελοιοποιείται εδώ (S).

(2) Θα είναι σύζυγος ή όλων ή ενός. Αλλά κανείς από τους 7 δεν έχει πάνω της δικαιώματα ανώτερα από τους άλλους (b).

«Οι Σαδδουκαίοι νόμισαν ότι, από το γεγονός ότι υπάρχει ανάσταση έπεται και ότι ο άνδρας όταν αναστηθεί θα είναι πάλι αρσενικός που έχει γεννητικά όργανα και η γυναίκα θα αναστηθεί ως γυναίκα έχοντας γυναικείο σώμα. Και ερμηνεύοντας με κατώτερο τρόπο όσα λέγονταν για την ανάσταση, επειδή τέτοια νόμιζαν ότι συμβαίνουν ως φυσική ακολουθία, αφού έπλασαν έναν μύθο, τον σχετικό με τους επτά αδελφούς που παντρεύτηκαν μία γυναίκα, απορούσαν ποιανού θα γίνει αυτή γυναίκα όταν αναστηθεί, αφού έφθασε να είναι γυναίκα επτά ανδρών» (Ω).

Ματθ.22,29 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς⁽¹⁾ μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ⁽²⁾.

Μετάφραση: Ο Ιησούς τότε τους αποκρίθηκε: Βρίσκεσθε σε πλάνη και δεν γνωρίζετε ούτε τις Γραφές, οι οποίες δεν υποστηρίζουν υλιστικές και παχυλές αντιλήψεις για την ανάσταση, όπως εσείς την φαντάζεσθε, ούτε τη δύναμη του Θεού, για την οποία τίποτε δεν είναι αδύνατο ή δύσκολο.

(1) Τις γραφές, οι οποίες σαφώς αποβλέπουν σε μέλλουσα ζωή. Οι Σαδδουκαίοι δεν καταλάβαιναν τον Μωϋσή· δεν δέχονταν όμως τους προφήτες, οι οποίοι εξηγούν τον Μωϋσή (b). «Πλανιέστε διότι δεν καταλαβαίνετε τις γραφές τις προφητικές, οι οποίες δεν δογματίζουν τέτοια ανάσταση σαν αυτήν που εσείς νομίζετε» (Ζ).

Αποδεικνύονταν ότι αγνοούν τις γραφές όταν έβγαζαν συμπεράσματα από την πείρα της παρούσας ζωής και εφάρμοζαν αυτά στις συνθήκες της μέλλουσας ζωής (ρ), θεωρώντας την ανάσταση ως επάνοδο στην πρώτη κατάσταση, την με σάρκα και αίμα μαζί με τα ίδια πάθη και επιθυμίες και για αυτό νόμιζαν αυτήν αδύνατη (δ).

(2) «Πλανιέστε όμως και επειδή δεν γνωρίζετε τη δύναμη του Θεού, που μπορεί να αναστήσει τους νεκρούς χωρίς τις προηγούμενες σχέσεις και πάθη» (Ζ). «Τη δύναμη του Θεού, από την οποία δύναμη συμβαίνουν τα σχετικά με την ανάσταση και η νέα με αυτήν ζωή» (Ω).

Έδειχναν άγνοια της δύναμης του Θεού, όταν θεωρούσαν, ότι, εάν ο Θεός επιφύλασσε κάποια μέλλουσα ζωή, αυτή δεν μπορούσε να είναι διαφορετική από την παρούσα (ρ). Η δύναμη του Θεού απομακρύνει κάθε δυσκολία (S) και θα κάνει την ανθρώπινη φύση ισάγγελη (b).

Ματθ.22,30 ἐν γὰρ⁽¹⁾ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐγκαμίζονται⁽²⁾, ἀλλ’ ὡς ἄγγελοι⁽³⁾ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ⁽⁴⁾ εἰσι.

Μετάφραση: Βρίσκεσθε σε πλάνη λοιπόν και δεν κατανοείτε το αληθινό νόημα των Γραφών. Διότι δεν ξέρετε ότι στην ανάσταση ούτε οι άνδρες νυμφεύονται ούτε οι γυναίκες παντρεύονται, αλλά είναι όλοι σαν ἄγγελοι Θεού στον ουρανό.

(1) Το γαρ αναφέρεται στο «πλανάσθε μη ειδότες... την δύναμιν του Θεού» (δ).

(2) «Ούτε παντρεύονται οι άνδρες ούτε δίνονται σε γάμο οι γυναίκες, δηλαδή δεν ενώνονται σαρκικά με άνδρες, αφού δεν υπάρχει εκεί σχέση γαμική. Στο Λουκά πρόσθεσε ότι δεν μπορούν ακόμα και να πεθάνουν· δείχνοντας ότι ο γάμος έγινε για το θάνατο αφού αντί για αυτούς που πεθαίνουν γεννιούνται άλλοι· όπου όμως δεν υπάρχει θάνατος, ούτε γάμος επομένως υπάρχει» (Ζ).

(3) «Όσον αφορά την έλλειψη παθών και φιληδονίας, αλλά επίσης και ως προς την καθαρότητα και φωτεινότητα» (Ζ). «Η φύση των αγγέλων δεν γνωρίζει τη διαίρεση σε αρσενικό και θηλυκό, διότι αυτή η διαίρεση είναι της θνητής φύσης, η οποία με την τεκνογονία του γάμου συμπληρώνει αυτό που μένει κενό από το θάνατο» (Σχ).

(4) Το «στον ουρανό» αποδίδεται και στο ρήμα εισί και στο ἄγγελοι=οι δίκαιοι έχουν την ποιότητα των ουρανίων, αυτών που δεν έχουν σάρκα και αίμα, όπως οι ἄγγελοι (δ).

«Όπως οι ἄγγελοι στον ουρανό ούτε έρχονται ούτε δίνονται σε γάμο, έτσι (λέει) και αυτοί που ανασταίνονται από τους νεκρούς. Εγώ όμως νομίζω ότι με αυτά φανερώνεται, ότι αυτοί που καταξιώνονται της ανάστασης των νεκρών, γίνονται όπως οι ἄγγελοι στον ουρανό, όχι μόνο ως προς το ότι δεν έρχονται και δεν δίνονται σε γάμο, αλλά και ως προς το ότι μετασχηματιζόμενα τα σώματά τους τα ταπεινά, γίνονται τέτοια, όπως είναι τα σώματα των αγγέλων, αιθέρια και σαν το φως της αυγής» (Ω).

Ματθ.22,31 περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν⁽¹⁾ ὑμῖν⁽²⁾ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λέγοντος⁽³⁾,

Μετάφραση: *Για την ανάσταση όμως των νεκρῶν δεν διαβάσατε εκείνο που σας εἶπε ο Θεός πολλά χρόνια μετά το θάνατο των τριῶν πατριαρχῶν·*

(1) Το γεγονός της ανάστασης αποδεικνύεται ἤδη από τη Γραφή (S). «Από τον Μωϋσή τούς αποστομώνει επειδή και εκείνοι τον Μωϋσή πρόβαλλαν» (Χ).

«Αν και μπορούσε ο Σωτήρας να κάνει αμέτρητες αναφορές από τους προφήτες σχετικά με το ότι υπάρχει μέλλουσα ζωή για τους ανθρώπους, αυτό δεν το έκανε επειδή οι Σαδδουκαίοι αποδέχονταν μόνο τη γραφή του Μωϋσή, από την οποία ήθελε να τους ντροπιάσει με συλλογισμό που δήλωνε κάτι τέτοιο» (Ω). Και δείχνει ότι στα βιβλία του Μωϋσή το δόγμα περί μέλλουσας ζωής υπονοείται με σαφήνεια (ρ).

(2) Στους απογόνους του Αβραάμ (b). Ο λόγος του Θεού είναι πάντοτε ζωντανός και απευθύνεται εξίσου προς αυτούς που αντιτίθενται τώρα στον Κύριο, όσο και στους πατέρες τους (L).

(3) Η παράθεση που ακολουθεί από την Έξοδο (γ 6,15,16 και δ 5). Αλλά και στα Γεν. κστ 24 και κη 13 ο Θεός ονομάζει τον εαυτό του, Θεό Αβραάμ, σε χρόνο κατά τον οποίο ο Αβραάμ είχε πεθάνει.

Ματθ.22,32 ἐγώ εἰμι⁽¹⁾ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων⁽²⁾.

Μετάφραση: ἐγώ εἰμαι ὁ Θεὸς τοῦ Αβραάμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαάκ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ; δεν εἶναι ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, που κατάντησαν σε ανυπαρξία, ὅπως φαντάζεσθε εσεῖς, ἀλλὰ εἶναι Θεὸς ζωντανῶν. Καὶ οἱ πατριάρχες λοιπόν, ἀν καὶ εἶναι πεθαμένοι, ζοῦν.

(1) «Δεν εἶπε ἡμουν, ἀλλὰ εἰμαι» (Χ). «Διότι ἀν ἦταν ὅπωςδήποτε νεκροὶ (οἱ πατριάρχες), θα ἔλεγε ὅτι ἐγώ ἡμουν ὁ Θεός» (Ζ).

(2) «Δηλώνει ὅτι ὄχι αὐτῶν που δεν ὑπάρχουν καὶ ἀπαξ δια παντός εξαφανίστηκαν καὶ δεν θα ἀναστηθοῦν πια... ἀλλὰ εἰμαι (Θεός) αὐτῶν που ὑπάρχουν καὶ που ζοῦν» (Σχ). Επομένως καὶ ὁ Αβραάμ καὶ οἱ δύο ἄλλοι πατριάρχες ζοῦν με τὸ πνεῦμα. Επομένως ἡ ψυχὴ δεν πεθαίνει μαζί με τὸ σῶμα ἀλλὰ ζεῖ. Αὐτὸ ὅμως ἀποτελεῖ προϋπόθεση καὶ ἐγγύηση ὅτι καὶ ἡ ἀνάσταση θα ἐπακολουθήσει, διότι εἴαν ἡ προσωπικότητα καταστρεφόταν με τὸ θάνατο, θα ἦταν περιττὴ καὶ ἀσκοπὴ ἡ ἀνασύστασις τοῦ ὁργάνου τῆς (δ).

Ματθ.22,33 καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι⁽¹⁾ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ⁽²⁾.

Μετάφραση: Καὶ τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ ὅταν ἀκουσαν αὐτά, κυριεύθησαν ἀπὸ ἐκπλήξεως καὶ βαθύ θαυμασμό γιὰ τὴ διδαχὴ τοῦ.

(1) «Οἱ ἀπονήρευτοι καὶ ἀμερόληπτοι ὄχλοι» (Ζ). «Οἱ Σαδδουκαῖοι ἀφοῦ ἠττήθηκαν ἀναχωροῦν, ἐνῶ τὸ ἀμερόληπτο πλῆθος καρπώνεται τὴν ὠφέλεια» (Χ).

(2) «Οἱ ὄχλοι ἐκπλήσσονταν ἀποδεχόμενοι ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Σωτήρα ἦταν σοφότατη καὶ μποροῦσε νὰ ἐπιστρέψει σὲ αὐτὸν ὅσους ἦταν δῦσπιστοι» (Ω).

Στιχ. 34-40. Ἡ πονηρὴ ἐρώτησις ἐνὸς νομοδιδασκάλου.

Ματθ.22,34 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσε⁽¹⁾ τοὺς Σαδδουκαῖους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό⁽²⁾,

Μετάφραση: Οἱ Φαρισαῖοι ὅμως, ὅταν ἀκουσαν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀποστόμωσε τοὺς Σαδδουκαῖους, μαζεύτηκαν σὲ ἴδιο μέρος ὅπου ἦταν κι ἐκεῖνος μαζί με τοὺς Σαδδουκαῖους,

(1) Ἐκανε ἀφῶνους καὶ ἀναπολόγητους (δ).

(2) Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ ἐπ' αὐτόν=μᾶλλον κοντὰ τοῦ παρὰ ἐναντίον τοῦ (Λ). Οἱ Φαρισαῖοι δεν θα εὐχαριστήθηκαν γιὰ τὴ νίκη τοῦ Χριστοῦ ἐναντίον τῶν Σαδδουκαίων. Κατὰ τὴν κρίσιμη

εκείνη στιγμή επιθυμούσαν ο Χριστός να νικηθεί, αδιάφορο από ποιον (p). Δεν είναι παρ' όλα αυτά απίθανο, αυτοί από τους Φαρισαίους που ήταν φανατικότεροι στο δόγμα να αισθάνθηκαν και ικανοποίηση, διότι φιμώθηκαν οι Σαδδουκαίοι, και να επιχείρησαν να παρασύρουν τον Ιησού προς το μέρος τους (L).

Ματθ.22,35 καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν, νομικός, πειράζων⁽¹⁾ αὐτὸν καὶ λέγων·

Μετάφραση: κι ένας απ' αυτούς, νομοδιδάσκαλος, τον ρώτησε δοκιμάζοντάς τον, για να δει ποιά απόκριση θα έδινε, και του είπε:

(1) «Όταν εκείνοι αποστομώθηκαν, αυτοί πάλι επιτίθενται» (X). «Στον μεν Ματθαίο αυτός ο νομικός πειράζει, ενώ στον Μάρκο μάλλον έτυχε επαίνου» (Z).

Ή, «ρώτησε μεν για να πειράξει στην αρχή, αλλά αφού ωφελήθηκε από την απάντηση, επαινέθηκε» (X), «και αφού άλλαξε, ομολόγησε και αυτός ότι έτσι είναι τα πράγματα» (Z).

Ή, το πειράζω δεν βρίσκεται εδώ με εμφανώς κακή έννοια. Μπορεί να σημαίνει όχι πλέον το δοκιμάζει αυτόν να δει αν θα δώσει απάντηση πειστική (p).

Οι Φαρισαίοι επίσης οι οποίοι προτείνουν ένα ζήτημα θεωρητικό, είναι δυνατόν να είναι διαφορετικοί από εκείνους, οι οποίοι είχαν προηγουμένως συνενωθεί μαζί με τους Ηρωδιανούς. Ενδέχεται αυτοί να μαζεύτηκαν όχι για να παγιδεύσουν αλλά για να ακούσουν τον Ιησού (L).

Ή, ο νομικός αυτός ασυνείδητα έγινε όργανο των Φαρισαίων, που τον παγίδευσαν στα δικά τους σχέδια και προκάλεσαν σε αυτόν το ερώτημα, πάνω στο οποίο αυτός ειλικρινά και από αγαθή συνείδηση ζητά απάντηση από τον Ιησού (o).

Ματθ.22,36 διδάσκαλε, ποιά ἐντολή μεγάλη⁽¹⁾ ἐν τῷ νόμῳ⁽²⁾;

Μετάφραση: Διδάσκαλε, ποιά είναι η πιο μεγάλη εντολή στο νόμο;

(1) Λέει μεγάλη αντί για υπερθετικό· είναι πιο σημαντικός τρόπος έκφρασης του «πρώτη από όλες» (L). Ότι οι εντολές του νόμου θεωρούνταν ότι διαφέρουν στη σπουδαιότητα, φαίνεται από το Ματθ. ε 19. Και σε διάφορες περιστάσεις ο Χριστός είχε έλθει σε σύγκρουση με τους Φαρισαίους ως προς τις σχετικές υποχρεώσεις κάποιων εντολών όπως αυτές που αφορούσαν το Σάββατο (Ματθ. ιβ 1-14), το καθήκον του γιου (Ματθ. ιε 1-9), το διαζύγιο (ιθ 3-9). Ποιά αρχή θα έπρεπε να μπει ως οδηγός, προκειμένου κάποιος να κάνει αυτές τις διακρίσεις; (p).

(2) Η φράση «στο νόμο» δεν πρέπει να περιοριστεί στις 10 εντολές, αλλά πρέπει να το πάρουμε ότι περιλαμβάνει τον όλο Μωσαϊκό κώδικα, τόσο τον ηθικό, όσο και τον λειτουργικό (ο). Οι ραββίνοι αριθμούσαν περισσότερα από 600 παραγγέλματα στο νόμο, από τα οποία άλλα μεν ονόμαζαν βαριά και άλλα ελαφρά, και υπήρχε μεγάλη συζήτηση και αμφισβήτηση ως προς το πού έπρεπε να καταταχτεί το ένα και πού το άλλο (ρ).

Ματθ.22,37 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη⁽¹⁾ αὐτῷ· ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου⁽²⁾.

Μετάφραση: Ο Ιησούς του είπε: Να αγαπάς τον Κύριο και Θεό σου με όλη σου την καρδιά, ώστε αυτόν ολοκληρωτικά να ποθείς, και με όλη σου την ψυχή, ώστε ολόκληρη η θέλησή σου να είναι παραδομένη σ' αυτόν, και με το νου σου ολόκληρο, ώστε αυτόν πάντοτε να σκέφτεσαι.

(1) Απαντά σε αυτόν από το Δευτ. στ 5, το οποίο αποτελούσε μέρος του ιουδαϊκού Shema (S), και το οποίο ήταν κατ' εξοχήν γνωστό και οικείο σε κάθε Ιουδαίο της εποχής εκείνης, διότι όφειλε να απαγγέλει αυτό 2 φορές την ημέρα (ρ). Οι Ο' γράφουν: «εξ' όλης της διανοίας σου και εξ' όλης της ψυχής σου και εξ' όλης της δυνάμεώς σου». Αλλά ο Λουκάς (σύμφωνα με δύο μεγαλογράμματους κώδικες) αντί για διανοίας γράφει καρδιάς.

Ο Μάρκος συμπεριέλαβε και τις δύο αυτές μεταφράσεις γράφοντας: «Εξ' όλης της καρδιάς σου και εξ' όλης της ψυχής σου, και εξ' όλης της διανοίας σου και εξ' όλης της ισχύος σου». Ο Ματθαίος ακολουθώντας το Εβραϊκό έχει «εν» αντί για την «εξ» (α) το οποίο προσεγγίζει περισσότερο προς το Εβραϊκό (L), και επειδή στο κείμενο της Π.Δ. υπάρχουν 3 φράσεις (εν όλη... εν όλη... εν όλη...) παρέλειψε το ισχύος περιλαμβάνοντας αυτό στα άλλα.

(2) «Πρέπει να αγαπάμε το Θεό ολόψυχα, το οποίο σημαίνει να έχουμε την προσοχή μας στραμμένη σε αυτόν με όλα τα μέρη και τις δυνάμεις της ψυχής» (Θφ). Η έννοια των εκφράσεων αυτών είναι: να αγαπήσεις το Θεό σου με όλη την εσωτερική ψυχική και πνευματική σου δύναμη. Και το μεν καρδιάς αναφέρεται στην έδρα του συναισθήματος, ενώ το ψυχής στον εσωτερικό άνθρωπο, ο οποίος εδώ ιδίως εμφανίζεται ως θέληση και το της διανοίας αναφέρεται στο νου.=Η μεν καρδιά να ποθεί, ο δε νους να σκέφτεται για αυτόν ασταμάτητα και η θέληση να κάνει το θέλημά του για επίτευξη της τέλειας ένωσης με αυτόν, η οποία είναι η ουσία της πνευματικής αγάπης (δ). Πλήρης και τέλεια αφιέρωση στο Θεό ολόκληρου του εαυτού μας (ο).

Ματθ.22,38 αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη⁽¹⁾ ἐντολή.

Αυτή είναι η πρώτη και μεγάλη εντολή.

(1) Η εντολή αυτή δεν είναι μόνο μέγιστη όσον αφορά την ανάγκη, την ευρύτητα και τη διάρκεια του πράγματος, αλλά και πρώτη στη φύση, την σειρά, τον χρόνο και την καθαρότητα (b). Πρώτη στη σειρά η εντολή αυτή σε σύγκριση με τις επόμενες και μεγάλη κατά την ποιότητα διότι περικλείει όλες τις υπόλοιπες (δ).

Ματθ.22,39 Δευτέρα⁽¹⁾ δὲ ὁμοία⁽²⁾ αὐτῇ⁽³⁾· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Και δεύτερη εντολή ὁμοια μ' αυτήν και εξίσου σπουδαία είναι: Να αγαπάς το συνάνθρωπό σου ὅπως αγαπάς τον εαυτό σου.

(1) «Εδώ ενώ ρωτήθηκε για την πρώτη, λέει και τη δεύτερη, που δεν διαφέρει και πολύ από αυτήν· διότι είναι δεύτερη μεν αλλά ὁμοια με εκείνη» (X). «Δεύτερη ὁμως ὄχι στη σειρά της νομοθεσίας, αλλά στη δύναμη» (Z).

(2) «Γιατί ὁμως είναι ὁμοια με αυτήν; Διότι αυτή προετοιμάζει εκείνην και συγχρόνως συγκροτείται από αυτήν» (X).

«Εἶπε ὅτι η δεύτερη είναι ὁμοια με την πρώτη στην μεγαλειότητα· διότι είναι και αυτή μεγάλη και αλληλοσυνδέονται και αλληλοβοηθιούνται οι δύο· διότι πράγματι αυτός μεν που αγαπά το Θεό αγαπά και τον πλησίον, φυλάσσοντας την εντολή του, ενώ αυτός που δεν αγαπά τον πλησίον, ούτε το Θεό αγαπά, αφού παραβαίνει την εντολή του» (Z).

Η προς τον πλησίον αγάπη μοιάζει με την αγάπη στο Θεό περισσότερο από ὅσο τα ἄλλα καθήκοντα, ακριβώς ὅπως και η σελήνη μοιάζει με τον ἥλιο περισσότερο από ὅσο τα υπόλοιπα αστέρια (b). Η προς το Θεό αγάπη αποτελεί τη βάση της προς τον πλησίον αγάπης. Με το Θεό είμαστε ὅλοι ἀδελφοί (p).

(3) Η παράθεση από το Λευϊτ. ιθ 18 (S).

(4) Τα συμφέροντα του πλησίον πρέπει να είναι σε μας τόσο πολύτιμα ὅσο είναι σε μας τα δικά μας συμφέροντα.

Ματθ.22,40 ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος⁽¹⁾ καὶ οἱ προφῆται⁽²⁾ κρέμανται.

Μετάφραση: Σ' αυτές τις δύο εντολές στηρίζεται ὅλος ο νόμος και η διδασκαλία των προφητών.

(1) «Αν το να αγαπά κάποιος το Θεό είναι το να αγαπά τον πλησίον, και το να αγαπά τον πλησίον συντελεί στη διαφύλαξη των εντολών, εύλογα λέει· Σε αυτές όλος ο νόμος και οι προφήτες στηρίζονται» (Χ). «Διότι ποιός αγαπώντας το Θεό και τον πλησίον ή θα κλέψει ή θα μνησικακήσσει ή θα μοιχεύσει ή θα φονεύσει ή θα πορνεύσει;» (Θφ).

(2) Ο νομικός ρώτησε για τη μεγάλη εντολή του νόμου και η απάντηση του Χριστού προέρχεται από την Πεντάτευχο. Αλλά εδώ αποδεικνύει ο Κύριος ότι οι δύο αυτές εντολές δεν καλύπτουν τα θεμελιώδη παραγγέλματα μόνο της Πεντατεύχου, αλλά και την ακόμα περισσότερο εξελιγμένη διδασκαλία των προφητών· είναι αυτές η ζωή και η ψυχή όλη της ηθικής και πνευματικής διδασκαλίας της Π.Δ. (ρ).

Στιχ. 41-46. Ο Ιησούς ρωτά τους Φαρισαίους για τον Μεσσία.

Ματθ.22,41 Συνηγμένων⁽¹⁾ δὲ τῶν Φαρισαίων ἐπηρώτησεν αὐτοὺς⁽²⁾ ὁ Ἰησοῦς

Μετάφραση: *Κι ενώ ήταν συναγμένοι οι Φαρισαίοι, τους ρώτησε ο Ιησούς:*

(1) Πολύ πιθανό ο ευαγγελιστής να είχε στο νου το Ψαλμ. β 2 («οι άρχοντες μαζεύτηκαν στο ίδιο σημείο... κατά του Χριστού»)(α).

(2) Η ερώτηση σύμφωνα με τον Ματθαίο απευθύνθηκε στους Φαρισαίους· στους Μάρκο και Λουκά φαίνεται να απευθύνθηκε στο λαό γενικώς, ο οποίος όμως συμφωνούσε οπωσδήποτε με την πίστη και το φρόνημα των Φαρισαίων σε αυτήν την περίπτωση (S).

Ματθ.22,42 λέγων· τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ⁽¹⁾; τίνος υἱός ἐστι⁽²⁾; λέγουσιν αὐτῷ· τοῦ Δαυΐδ⁽³⁾.

Μετάφραση: *Τί γνώμη έχετε σχετικά με τον Μεσσία, που θα αναδειχθεί και θα χρισθεῖ Μεσσίας από τον ίδιο τον Θεό; Ποιανού απόγονος είναι; Του απαντούν: Του Δαβίδ.*

(1) Ποιά είναι η γνώμη σας για το πρόσωπο, το αξίωμα και τη φύση του Μεσσία (ο).

«Για το Χριστό που αναγγέλλεται μεν από τους προφήτες, αλλά δεν ήρθε ακόμη, όπως εσείς λέτε, και αναμένεται από εσάς... Μιλά για τη θεότητά του και όχι με ολοφάνερο τρόπο, αλλά πλαγίως για να μην δώσει υποψίες· και φαινομενικά μεν ρωτά και απαντά για τον αναμενόμενο Χριστό... στην πραγματικότητα όμως τα λέει αυτά για τον εαυτό του» (Z).

(2) Η ορθή απάντηση στο ερώτημα αυτό θα έλυνε το ερώτημα που έμεινε χωρίς απάντηση: Με ποιά εξουσία κάνεις αυτά. Επιπλέον είχε κληθεί από την ιεραρχία των Ιουδαίων να επιβάλλει σιγή σε εκείνους, οι οποίοι ζητωκραύγαζαν αυτόν ως υιό του Δαβίδ. Αυτό υπονοούσε, ότι όφειλε να αρνηθεί έναν τόσο τιμητικό τίτλο. Αποδεικνύει τώρα, ότι ο τίτλος αυτός απέδιδε σε αυτόν όχι πάρα πολλά, όπως φρονούσαν οι αρχιερείς, αλλά πολύ λίγα.

Εάν ήταν μόνο ο υιός Δαβίδ δεν θα είχε περισσότερα δικαιώματα πάνω στον τίτλο του Μεσσία από όσα είχε ο Σολομώντας ή οποιοσδήποτε άλλος απόγονος του Δαβίδ. Αλλά σε Ψαλμό, ο οποίος από όλους αναγνωριζόταν ως μεσσιακός και θεόπνευστος, ο Μεσσίας παρουσιάζεται τελείως υπεροχότερος όχι απλώς από οποιονδήποτε άλλο απόγονο του Δαβίδ, αλλά και από τον ίδιο τον Δαβίδ (ρ).

(3) «Το ήξεραν αυτό από τα προφητικά λόγια. Θεωρούσαν όμως το Χριστό απλώς γιο του Δαβίδ, δηλαδή απλό άνθρωπο» (Ζ).

Ματθ.22,43 λέγει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαυΐδ ἐν Πνεύματι⁽¹⁾ Κύριον⁽²⁾ αὐτὸν καλεῖ λέγων⁽³⁾,

Μετάφραση: Τους λέει: Πώς λοιπόν ο Δαβίδ εμπνεόμενος από το Άγιον Πνεύμα τον ονομάζει Κύριο, όταν λέει·

(1) «Πνεύμα δηλαδή άγιο και όχι από μόνος του» (Ζ). Δηλαδή με θεία έμπνευση (α) και συνεπώς αληθινά (β). Αυτό αποδεικνύει, ότι ο Σωτήρας μας θεωρούσε τα συγγράμματα της Π.Δ. ως θεόπνευστα (ο).

(2) Σημάδι υποτέλειας. Μεγαλύτερη τιμή για τον Δαβίδ ήταν να έχει το Χριστό γιο και απόγονό του, παρά το ότι ήταν βασιλιάς. Και όμως ο Δαβίδ δεν αποκαλεί το Χριστό γιο του, αλλά χαίρεται διότι ο Χριστός είναι Κύριός του, και αυτός δούλος του Χριστού (β).

(3) Η παράθεση από το Ψαλμ. ρθ σύμφωνα με τους Ο΄ που έχει επιγραφή Ψαλμός τω Δαβίδ και έχει ολοφάνερα μεσσιακό χαρακτήρα τόσο μάλλον, όσο παριστάνει τον βασιλιά Μεσσία και ως ιερέα αιώνιο κατά την τάξη Μελχισεδέκ και προσκαλείται από το Θεό, να κάτσει στα δεξιά του, το οποίο δεν αρμόζει σε κανέναν από τους ανθρώπους ούτε τους αγγέλους (δ).

Οι Φαρισαίοι αποδέχονταν ότι ο Ψαλμός είχε συγγραφεί από τον Δαβίδ και συνεπώς ο Κύριος επιχειρηματολογεί στηριζόμενος σε κάτι που είναι δεδομένο για αυτούς που διαφωνούσαν μαζί του (S).

Ματθ.22,44 εἶπεν ὁ Κύριος⁽¹⁾ τῷ Κυρίῳ μου⁽²⁾, κάθου ἐκ δεξιῶν μου⁽³⁾ ἕως ἂν θῶ⁽⁴⁾ τοὺς ἐχθρούς⁽⁵⁾ σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου⁽⁶⁾;

Μετάφραση: *εἶπε ὁ Κύριος καὶ Θεὸς στὸν Κύριό μου Χριστό: Κάθισε στὸ θρόνο μου στὰ δεξιὰ μου, ὡσότου θέσω τοὺς ἐχθρούς σου σαν υποστήριγμα που θὰ ἀκουμπούν καὶ θὰ πατοῦν ἐπάνω τὰ πόδια σου. Ἀλλὰ οἱ παπποῦδες δεν ὀνομάζουν ποτέ κυρίους τοὺς τὰ ἐγγόνια τοὺς καὶ τὰ δισέγγονά τοὺς. Οὔτε στέκει ποτέ νὰ προσφωνοῦν οἱ πρόγονοι τοὺς ἀπογόνους τοὺς κυρίους.*

(1) Το εβραϊκό πρωτότυπο ἔχει· λέγει ὁ Ιεχωβά, ἡ λόγος τοῦ Ιεχωβά πρὸς τὸν Κύριό μου (δ).

(2) «Εἶπε ὁ Κύριος καὶ πατέρας στὸν Κύριό μου καὶ γιο του, τὸ Χριστό, μετὰ τὴν ἀνάληψη στους οὐρανοὺς» (Ζ).

(3) «Δηλαδή πάρε τὴ βασιλεία μου, ζώντας καὶ ἔχοντας τὸν ἴδιο θρόνο καὶ τὴν ἴδια τιμὴ με μένα» (Ζ). Κανείς δεν καθόταν σὲ αὐτὴν τὴ θέση παρὰ μόνο ὁ κληρονόμος τοῦ θρόνου ἢ ὁ συμβασιλιάς που ἀνυψώθηκε ὥστε νὰ συμμετέχει στὴ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ δύναμη (ο).

(4) Δεν ἀποκλείεται με τὸ «ἕως ἀν» τὸ αἰώνιο τῆς καθέδρας, ἀλλὰ ἀποκλείεται τὸ ὅτι οἱ ἐχθροὶ θὰ ἐπιτίθενται διαρκῶς σὲ αὐτήν. Ἡ ἐμπόλεμη βασιλεία θὰ ἔχει κάποτε τέλος, ἡ βασιλεία ὁμως τῆς εἰρήνης δεν θὰ ἔχει τέλος. Δες Α΄ Κορ. ιε 25 (β).

(5) «Εχθροὶ τοῦ Χριστοῦ στὸν μὲν αἰσθητὸ κόσμο, ἦταν προηγουμένως οἱ Ἰουδαῖοι, ἔπειτα οἱ Ἕλληνες (=εἰδωλολάτρες) καὶ οἱ αἱρετικοί, ἐνῶ στὸν πνευματικὸ κόσμο οἱ δαίμονες» (Ζ).

(6) Σύμφωνα με τὴ συνήθεια τῶν βασιλιάδων τῆς Ανατολῆς που πατοῦσαν τὸ πόδι πάνω στὸν τράχηλο τῶν ηττημένων ἐχθρῶν (δ).

Ματθ.22,45 εἰ οὖν Δαυῖδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι⁽¹⁾;

Μετάφραση: *Εάν λοιπόν ὁ Δαβίδ τὸν ὀνομάζει Κύριο, πῶς εἶναι υἱὸς καὶ ἀπόγονός του; Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Μεσσίας δεν εἶναι μόνο υἱὸς τοῦ Δαβίδ ἀλλὰ καὶ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι καὶ κύριος τοῦ Δαβίδ.*

(1) «Αὐτὸ το εἶπε ὅχι ἀναιρώντας ὅτι εἶναι γιος τοῦ Δαβίδ· μὴ γένοιτο... ἀλλὰ διορθώνοντας τὴ δική τους ὑπόνοια. Επομένως ὅταν λέει, πῶς εἶναι γιος του; αὐτὸ ἐννοεῖ· ὅχι ὅπως εσεῖς λέτε. Διότι ἐκεῖνοι ἔλεγαν, ὅτι μόνο γιος τοῦ εἶναι καὶ ὅχι καὶ Κύριος» (Χ).

«Δεν είναι γιος του Δαβίδ τέτοιος, όπως αυτοί τον θεωρούν, δηλαδή απλός άνθρωπος, αλλά και κύριός του. Λέγεται δηλαδή γιος μεν αυτού, διότι βλάστησε κατά κάποιο τρόπο από τη ρίζα του, όσον αφορά την ενανθρώπιση, είναι όμως κύριός του ως Θεός του» (Ζ).

Η έννοια του όλου ερωτήματος: Εάν ο Μεσσίας είναι γιος του Δαβίδ, πώς ο Δαβίδ μιλώντας με την έμπνευση του Αγίου Πνεύματος αποδίδει σε αυτόν θείο τίτλο και θεία προνόμια; Η απάντηση που υπονοείται είναι, ότι ο Μεσσίας δεν είναι μόνο γιος του Δαβίδ, αλλά και γιος του Θεού (α).

Ματθ.22,46 καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον⁽¹⁾, οὐδὲ ἐτόλμησέ⁽²⁾ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας⁽³⁾ ἐπερωτῆσαι⁽⁴⁾ αὐτὸν οὐκέτι.

Μετάφραση: Και κανείς δεν μπόρεσε να του αποκριθεί ούτε λέξη, ούτε τόλμησε κανείς από την ημέρα εκείνη να του υποβάλλει πλέον άλλα ερωτήματα.

(1) Στο ζήτημα εκείνο ή σε κάποιο άλλο (b).

(2) «Όχι μόνο τους φίμωσε, αλλά έβαλε μέσα τους και φόβο στο εξής» (Ζ). «Και σιώπησαν από εκείνον το λόγο όχι με τη θέλησή τους, αλλά επειδή δεν μπορούσαν να πουν τίποτα· και δέχτηκαν τόσο καίρια πληγή, ώστε να μην τολμήσουν πλέον να επιχειρήσουν τα ίδια» (Χ).

(3) Ίσως από την Τρίτη την πριν τη Σταύρωση η οποία ονομάστηκε ημέρα των ερωτημάτων (ρ).

(4) Με σκοπό να τον πειράξει. Οι μαθητές ρωτούσαν αυτόν με σκοπό να διδαχτούν (b). Οι εχθροί του απέφευγαν να παρέχουν σε αυτόν ευκαιρία, να τους οδηγεί σε αδιέξοδο και σύγχυση (ρ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ' (23)

Στιχ. 1-32. Ο Κύριος ελέγχει τους γραμματείς και Φαρισαίους.

Ματθ.23,1 Τότε⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς⁽²⁾ αὐτοῦ

Μετάφραση: Τότε ο Ιησοῦς μίλησε προς τα πλήθη του λαού και τους μαθητές του

Ο λόγος αυτός αποτελείται από τρία κύρια μέρη· από επικρίσεις και προτροπές που απευθύνθηκαν στο πλήθος και στους μαθητές (σ. 2-12)· από επτά ουαί κατά των γραμματέων

και Φαρισαίων (σ. 13-33)· από τελευταία απειλητική προειδοποίηση του έθνους και της Ιερουσαλήμ για την επικείμενη έκρηξη της θείας οργής πάνω τους (σ. 34-39)(ρ)

(1) «Τότε. Πότε; Όταν είπε αυτά, όταν τους αποστόμωσε, όταν τους σταμάτησε ώστε να μην τολμούν πλέον να τον πειράζουν, όταν έδειξε ότι ήταν αθεράπευτοι» (Χ). Οι θριαμβευτικές νίκες εναντίον τους με τα επιχειρήματα έκαναν αυτόν λαοφιλέστερο ιδιαίτερα μεταξύ των προσκυνητών, οι οποίοι είχαν ανέβει για το Πάσχα, ίσως όμως και μεταξύ όχι λίγων από την κατώτερη τάξη των Ιεροσολύμων. Οι ενθουσιώδεις αυτοί υποστηρικτές του θαρραλέου νεαρού Διδασκάλου, θα ήταν εξολοκλήρου έτοιμοι να ακούσουν την καταδίκη των ηττημένων ραββίνων (ρ).

(2) Το μεν «στους όχλους» αναφέρεται στο πλήθος του λαού που τον επευφήμησε κατά την είσοδό του στα Ιεροσόλυμα και γενικά αυτό που ήταν ευνοϊκό απέναντί του και μαζευόταν στο ιερό για να ακούσει τη διδασκαλία του, ενώ το «στους μαθητές» αναφέρεται στους Αποστόλους (ο). Ο λόγος λοιπόν δεν απευθύνθηκε κατευθείαν προς τους Φαρισαίους. Αλλά κάποιος αριθμός από αυτούς ήταν αναμειγμένος μαζί με το πλήθος (F).

Ματθ.23,2 λέγων· ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας⁽¹⁾ ἐκάθισαν⁽²⁾ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι⁽³⁾.

Μετάφραση: και είπε: Πάνω στη διδασκαλική έδρα του Μωυσή κάθισαν οι νομοδιδάσκαλοι και οι Φαρισαίοι.

(1) «Έγιναν διάδοχοι του μωσαϊκού θρόνου, του διδασκαλικού» (Ζ). Εκείνη η καθέδρα, όχι η δική τους αλλά του Μωϋσή, ανάγκαζε αυτούς να λένε τα αγαθά, παρόλο που δεν έπρατταν τα αγαθά (Αυ).

(2) Κάθισαν αντιπροσωπεύοντας τον Μωϋσή, διαβάζοντας και ερμηνεύοντας το νόμο του και αξιώνοντας περισσότερα από αυτά που διέτασσε ο νόμος (b). Δεν χαρακτηρίζει εδώ ο Κύριος τους γραμματείς ως σφετεριστές, οι οποίοι βρίσκοντας το θρόνο του Μωϋσή κενό, πήραν αυτόν αυθαίρετα και κάθισαν πάνω του σαν διδάσκαλοι (ρ), αλλά «το να μην περιφρονούμε τους δασκάλους, ούτε να εξοργιζόμαστε εναντίον των ιερέων, αυτό διδάσκει με όλη τη δύναμή του... και αν και είναι διεφθαρμένοι (οι γραμματείς και Φαρισαίοι) δεν τους κατεβάζει από την τιμή... αλλά εδραίωσε την εξουσία τους, αν και ήταν πονηροί» (Χ).

(3) Οι αμαρτίες που αριθμούνται παρακάτω, δεν ανήκαν όλες εξίσου και στις δύο αυτές τάξεις· είχαν όμως αυτές πολλά τα κοινά κι συμμετείχαν σε πολλά. Δες Λουκ. ια 45 (b).

Ματθ.23,3 πάντα⁽¹⁾ οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε⁽²⁾, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε⁽³⁾. λέγουσι γάρ, καὶ οὐ ποιοῦσι⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Όλα λοιπόν όσα με βάση το νόμο θα σας που αυτοί να τα τηρεῖτε, να τα τηρεῖτε και να τα κάνετε. Μην κάνετε όμως σύμφωνα με τα έργα τους και το παράδειγμά τους. Διότι λένε βέβαια και διδάσκουν την αλήθεια του νόμου, δεν πράττουν όμως σύμφωνα μ' αυτήν.

(1) «Όλα, λέει, όσα διορθώνουν το ήθος και κάνουν καλύτερο τον τρόπο τη ζωής» (X), «και δεν έρχονται σε αντίθεση με τα ευαγγελικά διατάγματα» (Z). Όλα όσα βασίζονται στον ηθικό μωσαϊκό νόμο και όχι στις παραδόσεις (ο).

(2) «Διότι δε λένε τα δικά τους, αλλά τα του Θεού, αυτά που μέσω του Μωϋσή νομοθέτησε» (X).

(3) «Διότι είναι αταίριαστα με τις διδασκαλίες τους και διεφθαρμένα. Δίδαξε λοιπόν ότι δεν πρέπει να εξοργιζόμαστε με τους δασκάλους, έστω και αν έχουν κακή ζωή, αλλά να υπακούμε μεν τη διδασκαλία τους, να μη μιμούμαστε όμως τον ανάξιο βίο τους. Διότι είναι μεν αξιόπιστοι σε όσα διδάσκουν, όχι όμως αξιομίμητοι σε όσα ζουν» (Z).

(4) Επέμεναν ότι στις πιο ασήμαντες λεπτομέρειες το γράμμα του Νόμου θα έπρεπε να τηρείται, αλλά αυτοί δεν τηρούσαν τη δικαιοσύνη στην οποία το γράμμα αυτό αποσκοπούσε (ρ). Στην πράξη το σύστημά τους έτεινε στο να καταργήσει την πραγματική δικαιοσύνη της Π.Δ. και στο να παραθεωρηθούν οι αληθινές της αρχές, της αγάπης, του ελέους, της αλήθειας κλπ. Δες Ματθ. ιβ 7,ιε 4,5 (α).

Ματθ.23,4 δεσμεύουσι⁽¹⁾ γάρ⁽²⁾ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα⁽³⁾ καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοῦς ὤμους⁽⁴⁾ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ⁽⁵⁾ αὐτῶν οὐ θέλουσι⁽⁶⁾ κινῆσαι⁽⁷⁾ αὐτά.

Μετάφραση: Με άλλα λόγια σφιχτοδένουν φορτία βαριά, που δύσκολα σηκώνονται, και τα φορτώνουν στου ώμους των ανθρώπων, αυτοί όμως δεν θέλουν ούτε με το δάχτυλό τους να τα κινήσουν. Με τις δικές τους δηλαδή γνώμες και παραδόσεις μετέβαλαν το νόμο σε βαρύ φορτίο, το οποίο φορτώνουν στους άλλους, ενώ αυτοί ούτε καν το αγγίζουν, διότι βρίσκουν τρόπους να ξεφεύγουν απ' τις υποχρεώσεις αυτές που επιβάλλουν στους άλλους.

(1) Συνδέουν με τη διδασκαλία και συνενώνουν και έτσι συνδεδεμένα και συνενωμένα με το λόγο τα φορτώνουν στους ώμους των ανθρώπων (δ). Το δεσμεύω δεν αποσκοπεί στο να κάνει το φορτίο βαρύτερο, αλλά στο να δεθεί αυτό στερεά, ώστε να μπορεί αυτό ασφαλέστερα να φορτωθεί (L).

(2) Επεξηγηματικός (=δηλαδή) του «λένε και δεν κάνουν» (δ).

(3) «Φορτία βαριά και δυσβάστακτα λέει τις ακριβείς εντολές του τρόπου ζωής. Φαίνεται λοιπόν ότι διέτασαν και αυτά που ήταν πάνω από το νόμο» (Ζ). Με τις παρερμηνείες τους πάνω στις λεπτομέρειες του νόμου δέσμευαν τέτοια φορτία στους ώμους των ανθρώπων. Π.χ. λόγω της ακρίβειας, με την οποία απαγόρευαν κάθε εργασία ή δράση το Σάββατο, έκαναν την ημέρα της ανάπαυσης στη βδομάδα, από ημέρα ευπρόσδεκτης ευλογίας σε αφόρητο φορτίο (ρ). Ο νόμος είχε δοθεί όχι ως φορτίο, αλλά ως προνόμιο. Η φαρισαϊκή όμως ερμηνεία του, έκανε αυτόν φορτίο στη ζωή (α).

(4) «Όμως λέει την ενέργεια των ανθρώπων» (Ζ): =επιβάλλουν στους ανθρώπους την εκπλήρωση αυτών (δ).

(5) «Όχι μόνο στους δικούς τους ώμους δεν θέλουν να βαστάξουν, αυτά που φορτώνουν στους ώμους των άλλων, ώστε και με το παράδειγμα να τους κάνουν προθυμότερους, αλλά ούτε με το δάχτυλό τους δεν θέλουν να τα κινήσουν, δηλαδή ούτε λίγο και στην άκρη να τα αγγίξουν» (Ζ).

(6) «Δεν είπε δεν μπορούν, αλλά δεν θέλουν. Και δεν είπε να βαστάξουν, αλλά να κουνήσουν με το δάχτυλο, δηλαδή ούτε να πλησιάσουν, ούτε να αγγίξουν» (Χ).

(7) Ή, «σε αυτούς μεν που είναι κάτω από την εξουσία τους, διατάζουν τελειότητα ζωής, ενώ στους εαυτούς τους επιτρέπουν κάθε άνεση, αν και έπρεπε να κάνουν το αντίθετο» (Ζ). Ή, δεν ενδιαφέρονται να ελαφρώσουν τους υπερβολικούς αυτούς περιορισμούς (ρ). Τα αναφερόμενα εδώ φορτία είναι εκείνα, τα οποία οι από την παράδοση ερμηνείες του νόμου εξόγκωσαν. Η φανατική προσκόλλησή τους στις ανθρώπινες αυτές παραδόσεις, εμπόδιζε αυτούς από το να ελαφρώσουν τα δυσβάσταχτα αυτά φορτία (α).

Ματθ.23,5 πάντα⁽¹⁾ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις⁽²⁾. πλατύνουσι γὰρ⁽³⁾ τὰ φυλακτήρια⁽⁴⁾ αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα⁽⁵⁾ τῶν ἱματίων αὐτῶν,

Μετάφραση: Κι όλα τα έργα τους τα κάνουν για να τους βλέπουν οι άνθρωποι και να τους επαινούν. Διότι κατασκευάζουν πλατιά τα φυλαχτά που κρεμούν στα χέρια τους ή δένουν στα μέτωπά τους, και μεγαλώνουν τις άκρες των ρούχων τους, ώστε να γίνονται περίβλεπτοι ως άνθρωποι ευσεβείς, καθώς τα φυλαχτά τους και τα κράσπεδά τους υπενθυμίζουν διαρκώς το νόμο του Θεού.

(1) «Με έμφαση η κατηγορία. Διότι όχι άλλα μεν έτσι, ενώ άλλα κάνουν αλλιώς, αλλά όλα με τον ίδιο τρόπο» (X).

(2) «Αυτό είναι κατηγορία ότι έχουν μανία με τη δόξα» (Z).

«Αφού τους κατηγόρησε για κενοδοξία, δείχνει ότι δεν κενοδοξούν και για τίποτα μεγάλα και αναγκαία πράγματα. (Διότι δεν είχαν τίποτα· μιας και ήταν έρημοι από κατορθώματα), αλλά για ψυχρά και ασήμαντα και για πράγματα που ήταν τεκμήρια της κακίας τους. Διότι πλαταίνουν, λέει, τα φυλακτά τους» (X).

(3) Για να επιδείξουν την προσκόλλησή τους στο νόμο, για αυτό και μόνο πλαταίνουν τα φυλακτά (L). Αιτιολογεί με αυτό το «όλα τα κάνουν για να τους δουν».

(4) Ο νόμος είχε διατάξει (Εξόδ. ιγ 16, Δευτ. στ 8, ια 18) τα θαύματα και οι εντολές του Θεού να είναι «σημάδι στο χέρι και υπενθύμιση μπροστά στα μάτια, έτσι ώστε να υπάρχει ο νόμος του Κυρίου στο στόμα» κάθε Ιουδαίου.

Σύμφωνα με τον Ιερώνυμο το παράγγελμα αυτό ήταν μεταφορικό. «Και η έννοιά του είναι: τα παραγγέλματά μου να είναι στο χέρι σου, ώστε να εκπληρώνονται με έργα· να είναι μπροστά στα μάτια σου, ώστε νύχτα και ημέρα να τα μελετάς. Αυτό οι Φαρισαίοι κακώς ερμηνεύοντας, έγραφαν σε μικρές μεμβράνες τον Δεκάλογο του Μωϋσή... τυλίγοντας αυτές και δένοντάς τες στο μέτωπο και έκαναν κάτι σαν στεφάνι στο κεφάλι, για να κινούνται πάντοτε μπροστά στα μάτια» (L).

Σύμφωνα με το αρχαίο γλωσσάριο «αφού γράψουν κάποια ρητά του νόμου σε μικρά αποκόμματα δύο βιβλίων και αφού τα δέσουν, το μεν ένα από τα δύο το φορούν σαν στεφάνι στο κεφάλι τοποθετώντας μπροστά στο μέτωπο αυτό που ήταν γραμμένο, το άλλο το έχουν στο βραχίονα του άλλου χεριού και αυτά τα ονομάζουν φυλακτήρια».

«Ονόμαζαν αυτά φυλακτήρια διότι προφυλάσσουν και σώζουν» (Z) =αντικείμενο, το οποίο υπερασπίζει, το οποίο προφυλάσσει και προστατεύει κατά των κακών επηρεασμών (L)· τα γνωστά σε μας φυλακτά, για τα οποία πίστευαν ότι είχαν δύναμη αποτρεπτική του κακού και διωκτική των δαιμόνων (δ). Αυτά οι Φαρισαίοι τα πλάταιναν, για να βλέπονται ευκολότερα στα μάτια και έτσι να εμφανίζουν στους πολλούς τους εαυτούς τους, ότι φροντίζουν να θυμούνται το νόμο (g).

(5) «Και για να θυμούνται πάλι και με άλλο τρόπο αυτά... αυτό ο Θεός τους διέταξε σαν τα παιδιά να κάνουν, να ράβουν κλωστή υακίνθου στα άκρα των ρούχων τους που είναι γύρω από τα πόδια τους, ώστε προσέχοντας αυτά να θυμούνται τις εντολές, και αυτά ονομάζονταν κράσπεδα» (X). Κομμάτι υφάσματος που κρεμιόταν από την άκρη του ρούχου (g). Η χρήση

του συνιστούταν από το νόμο (Αριθμ. ιε 38) και ο Ιησούς φόραγε αυτό (Ματθ. θ 20, Λουκ. η 44), μέμφεται όμως τους Φαρισαίους, διότι κατασκεύαζαν αυτά μακριά (L).

Ματθ.23,6 ⁽¹⁾φιλοῦσι δὲ ⁽²⁾τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ⁽³⁾ἐν ταῖς συναγωγαῖς ⁽⁴⁾

Μετάφραση: Αγαπούν επιπλέον την πρώτη θέση στα δείπνα και τα πρώτα καθίσματα στις συναγωγές

(1) Ο Λουκάς την κατηγορία αυτή κατά των Φαρισαίων την έχει δύο φορές· στο κεφ. κ 46, το οποίο είναι και παράλληλο του παρόντος χωρίου, και στο ια 43. Δεν είναι αδύνατον ο Χριστός να διατύπωσε την κατηγορία αυτή σε δύο ξεχωριστές περιπτώσεις (p).

(2) Μεταβατικός= «Αυτοί όμως... είχαν αυτή την ασθένεια και σε άλλα μικρά» (X). Της επίδειξης εκδήλωση ήταν και αυτά.

(3) «Πρωτοκλισία είτε και πρωτοκαθεδρία, διότι στα μεν δείπνα έτρωγαν ξαπλωμένοι, στις δε συναγωγές κάθονταν» (Z). «Αυτά αν και τα θεωρεί κάποιος μικρά, αλλά είναι αίτια μεγάλων κακών. Αυτά ανέτρεψαν και πόλεις και εκκλησίες. Πράγματι, μου έρχεται να δακρύσω τώρα, όταν ακούσω τις πρωτοκαθεδρίες και τους χαιρετισμούς, και σκεφτώ πόσα κακά συνέβησαν εξαιτίας αυτών στις Εκκλησίες του Θεού» (X).

(4) «Εσύ όμως πρόσεξε, σε παρακαλώ, πού επικρατούσε η κενοδοξία, εκεί όπου προστάζονταν να μην κενοδοξούν· στις συναγωγές όπου έμπαιναν για να διδάξουν τους άλλους» (X).

Ματθ.23,7 καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ⁽¹⁾ ἐν ταῖς ἀγοραῖς ⁽²⁾ καὶ καλεῖσθαι ⁽³⁾ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββί ⁽⁴⁾ ῥαββί ⁽⁵⁾.

Μετάφραση: και τους ευλαβεῖς χαιρετισμούς στις αγορές, και θέλουν να τους φωνάζουν οι άνθρωποι: διδάσκαλε, διδάσκαλε.

(1) «Αγαπούν τους χαιρετισμούς, είτε τους σωματικούς είτε και αυτούς με προσφώνηση» (Z).

(2) Δημόσια, για να ελκύσουν την προσοχή όλων (δ).

(3) «Και αγαπούν να αποκαλούνται από τους ανθρώπους διδάσκαλοι» (Z).

(4) «Ραββί στα εβραϊκά είναι ο διδάσκαλος» (Ζ). Τίτλος τιμητικός που χρησιμοποιείται από τους μαθητές, όταν απευθύνονταν αυτοί προς τους δασκάλους τους (S).

(5) Ο σιναϊτικός και ο βατικανός κώδικας γράφουν μία φορά το ραββί. Η επανάληψη του ονόματος δείχνει και το σεβασμό και την επιθυμία επίκλησης και προξενεί μεγαλύτερη διέγερση της προσοχής αυτών που ακούνε (δ).

Ματθ.23,8 ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε⁽¹⁾ ραββί⁽²⁾· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ διδάσκαλος, ὁ Χριστός· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοὶ ἐστε⁽³⁾.

Μετάφραση: Εσείς όμως μη δεχθείτε να σας ονομάσουν οι άνθρωποι ραββί, δηλαδή διδάσκαλε. Διότι ένας είναι ο διδάσκαλός σας, ο Χριστός· όλοι εσείς είστε αδελφοί.

(1) «Με την έννοια: μη ζητήσετε εσείς να ονομαστείτε. Διότι αν άλλοι σας ονομάζουν έτσι, δεν είναι αυτό δική σας κατηγορία» (Ζ). «Δηλαδή μην ποθείτε να αρπάζετε τον διδασκαλικό θρόνο» (Σχ). «Δεν εμποδίζει ο Χριστός το να ονομάζεται κάποιος διδάσκαλος, αλλά το να του έχει γίνει πάθος να θέλει να τον ονομάζουν έτσι και με κάθε τρόπο να φροντίζει να τον αποκαλούν έτσι» (Θφ). Η προτροπή αυτή φαίνεται να απευθύνεται ειδικά στους μαθητές, διότι δεν θα είχε πολλή σημασία, εάν απευθυνόταν στους υπόλοιπους.

(2) Με την απόλυτη έννοια της λέξης, δηλαδή αίτιος και εφευρέτης της σοφίας και γνώσης (δ), και που έχει απόλυτη εξουσία να αποφασίζει υποχρεωτικά για τους άλλους σε κάθε θρησκευτική υπόθεση και γίνεται κύριος και στις συνειδήσεις τους (ο). «Ο διδάσκαλος δεν είναι διδάσκαλος από την αρχή» (Χ). Ο από τους ανθρώπους διδάσκαλος, από μαθητής γίνεται τέτοιος, ούτε διδάσκει αλήθειες από μόνος του, σαν να προέρχονται από άμεση πηγή.

(3) Οι μαθητές δεν έχουν παρά έναν διδάσκαλο, τον Ιησού, ο οποίος διδάσκει την αλήθεια. Μεταξύ τους και κάτω από τέτοιο δάσκαλο, οφείλουν να θεωρούνται ως αδελφοί (L). Συνεπώς όλοι είναι ίσοι, ενώ οι Φαρισαίοι περιφρονούσαν αυτόν που οι ίδιοι ονόμαζαν λαό της γης (F).

Ματθ.23,9 καὶ πατέρα μὴ καλέσητε⁽¹⁾ ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς⁽²⁾· εἷς⁽³⁾ γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν⁽⁴⁾, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μετάφραση: Και κανέναν επάνω στη γη να μην τον ονομάσετε πατέρα σας με κύρος και εξουσία απεριόριστη και απόλυτη. Διότι ένας είναι ο Πατέρας σας, εκείνος που είναι στους ουρανούς.

(1) Δεν φαίνεται να ήταν συνήθεια να ονομάζουν τους ζωντανούς ραββίνους πατέρες. Δες Δ' Βασ. β 12,στ 21. Έτσι εξηγείται η μεταβολή του «μην ονομαστείτε», σε «μην ονομάσετε». Δεν ήταν ανάγκη να συστήσει στους μαθητές να αρνούνται τον τίτλο του πατέρα, διότι δεν ήταν πιθανόν να αποδώσει κάποιος αυτόν σε αυτούς. Έπρεπε όμως να αποσπαστούν από την πράξη του να αποδίδουν κύρος στους πατέρες, η προσκόλληση στις παραδόσεις των οποίων τόσες διαστροφές προκάλεσε στο νόμο (ρ).

(2) «Είπε αυτό, όχι εμποδίζοντας να αποκαλούμε πατέρες αυτούς που μας γέννησαν σαρκικά ή πνευματικά, αλλά για να μάθουμε, ποιός είναι ο πατέρας μας που είναι πρώτος ως προς το χρόνο και ως προς την αιτία» (Ζ). Ο τίτλος πατέρας χρησιμοποιούνταν μερικές φορές μεταξύ των μεταγενέστερων Ιουδαίων ως τιμητικός τίτλος για μεγάλους άνδρες ή ραββίνους περασμένων εποχών, όχι για ζωντανά πρόσωπα (S).

(3) «Το «ένας» και «ένας» λέχθηκε για διάκριση από τους ανθρώπους και τα υπόλοιπα δημιουργήματα, και όχι για να απορρίψει τον Μονογενή» (Χ).

(4) «Μόνος πατέρας ως πρώτη αιτία, είναι ο ουράνιος Θεός· οι σαρκικοί και πνευματικοί πατέρες είναι συναίτιοι· ή καλύτερα, υπηρέτες της γέννησής μας» (Ζ).

«Ο Θεός ονομάζεται Πατέρας δικός μας, όχι καταχρηστικά ούτε μεταφορικά, αλλά κυριολεκτικά και από την αρχή· διότι μέσω των σαρκικών γονέων μας έφερε στην ύπαρξη από το μηδέν και ως συγγενής μάς κηδεμονεύει» (Β).

Ματθ.23,10 μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί⁽¹⁾· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητής, ὁ Χριστός⁽²⁾.

Μετάφραση: Ούτε να ονομασθεῖτε καθηγητές, διότι ένας είναι ο καθηγητής σας, που με τη διδασκαλία του σας οδηγεί στη σωτηρία, ο Χριστός.

(1) Σημαίνει ή τον οδηγό μας στην οδό της σωτηρίας, οπότε με απόλυτη έννοια ένας είναι αυτός που με το λόγο του ευαγγελίου υποδεικνύει σε μας την οδό της σωτηρίας και είναι οδηγός σε αυτήν (δ) ή «ραββί και καθηγητής είναι το ίδιο. Επαναλαμβάνει λοιπόν τον πρώτο λόγο για να τονίσει πιο πολύ την αποτροπή αυτού του κακού» (Ζ). Υπάρχει κλιμακωτό σχήμα στις φράσεις αυτές: Ραββί, Πατέρας, Καθηγητής. Ήταν αυτοί τίτλοι πνευματικής διάκρισης και υπεροχής μεταξύ των Ιουδαίων (b).

(2) «Και δεν είπε εγώ. Όπως ακριβώς δηλαδή παραπάνω είπε, τι νομίζετε για το Χριστό; και δεν είπε για εμένα, έτσι και εδώ» (Χ).

Ματθ.23,11 ὁ δὲ⁽¹⁾ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος⁽²⁾.

Μετάφραση: *Κι εκείνος που ανάμεσά σας είναι μεγαλύτερος στη γνώση και στο αξίωμα πρέπει να υπηρετεί τους άλλους, κι έτσι να γίνεται με κάθε τρόπο χρήσιμος και ωφέλιμος σ' αυτούς.*

(1) «Αφού απαγόρευσε το καταστρεπτικό νόσημα της φιλαρχίας, τώρα λοιπόν διδάσκει και πώς θα μπορούσε κάποιος να το αποφύγει» (Ζ).

(2) Ο μέλλοντας είναι νομοθετικός (L)=οφείλει να είναι (δ). «Με το να υπηρετεί» (Ζ) διαφεύγει κάποιος τον κίνδυνο της φιλαρχίας. Η διακονία αυτή είναι γενική και αναφέρεται σε κάθε είδος αδελφικής υπηρεσίας (δ).

Ματθ.23,12 ὅστις δὲ⁽¹⁾ ὑψώσει ἑαυτὸν⁽²⁾ ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν⁽³⁾ ὑψωθήσεται⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Εκείνος όμως που θα υψώσει τον εαυτό του και θα μεταχειρισθεί τους άλλους ως κατωτέρους του, θα ταπεινωθεί και θα εξευτελισθεί. Ενώ εκείνος που θα ταπεινώσει τον εαυτό του με το να γίνει με τη χριστιανική αγάπη δούλος και υπηρέτης των άλλων, θα ανυψωθεί από τον Θεό και θα δοξασθεί.*

(1) «Ἐπειτα λέει το έπαθλο και της έπαρσης και της ταπεινώσης, ώστε την μεν να την απορρίψουν, την δε να την πάρουν» (Ζ).

(2) Θα υψώσει τον εαυτό του πάνω από τους αδελφούς του με την αλαζονεία και την υπερηφάνεια μεταχειριζόμενος τους άλλους ως δούλους (δ), ή φιλοδοξώντας για διακρίσεις ή σφετεριζόμενος τον τίτλο του καθηγητή και διδασκάλου, με την έννοια που απαγόρευσε αυτούς ο Κύριος (ο).

(3) Με την αγάπη και διακονία των αδελφών (δ).

(4) «Μέγιστο πράγμα η ταπεινοφροσύνη. Για αυτό και πολλές φορές μιλά για αυτήν, ώστε με τη συνεχή υπενθύμιση να εγκαθιδρύσει αυτήν στις ψυχές των μαθητών. Προστάζει όμως, όχι μόνο να μην αγαπούμε τα πρωτεία, αλλά και κατεξοχήν να επιδιώκουμε τα τελευταία, διότι το μεν πρώτο ταπεινώνει αυτόν που αγαπά, ενώ το άλλο υψώνει αυτόν που επιδιώκει» (Ζ).

Ματθ.23,13 ⁽¹⁾Ουαί⁽²⁾ δὲ⁽³⁾ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί⁽⁴⁾, ὅτι κατεσθίετε⁽⁵⁾ τὰς οἰκίας⁽⁶⁾ τῶν χηρῶν⁽⁷⁾ καὶ προφάσει⁽⁸⁾ μακρὰ⁽⁹⁾ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο⁽¹⁰⁾ λήψεσθε περισσότερον⁽¹¹⁾ κρῖμα⁽¹²⁾.

Μετάφραση: Αλίμονο σας, γραμματεῖς και Φαρισαῖοι υποκριτές, διότι κατατρῶτε τα σπίτια και την περιουσία των χηρῶν, εσείς που με πρόσχημα και ευλάβεια για σκοπούς συμφεροντολογικούς κάνετε μεγάλες προσευχές· γι' αυτό θα έχετε μεγαλύτερη καταδίκη απ' τους άλλους αδίκους και κλέφτες.

(1) Αυτόν το στίχο τον βγάζουν οι νεώτεροι κριτικοί διότι δεν μαρτυρείται από τους κώδικες σιναϊτικό, βατικανό και κάποιους άλλους μεγαλογράμματους, όπως και από τις μεταφράσεις συριακή του Σινά, αιγυπτιακή, αρμενική, από τον Ωριγένη και άλλους, και θεωρούν αυτόν ότι παρεμβλήθηκε από το Μάρκ. ιβ 40.= Λουκ. κ 47, και για αυτό στους διάφορους κώδικες έχει διαφορετική θέση, και σε άλλους μεν είναι πριν το σ. 13 ενώ σε άλλους μετά από αυτόν. Αν αποσιωπηθεί αυτός, απομένουν 7 ουαί.

Είναι μάλιστα πιθανόν ο Ματθαῖος να αποσκοπούσε και στον αριθμό επτά, λόγω των πολλών άλλων συσχετίσεων με τον αριθμό αυτό. Αλλού στο ευαγγέλιό του έχουμε 7 δαιμόνια (ιβ 45), 7 παραβολές (ιγ), εφτά και εβδομήντα φορές το εφτά να παρέχουμε συγχώρηση (ιη 21,22), 7 αδελφούς (κβ 25), και σύμφωνα με κάποιους 7 μακαρισμούς (ε 3-9) και 7 αιτήματα στην Κυριακή προσευχή (στ. 9-12)(ρ). Οπωσδήποτε ο λόγος αυτός, ακόμα και εάν από τους άλλους δύο συνοπτικούς εισχώρησε εδώ, καμία δεν χωρά αμφιβολία, ότι είναι αυθεντικός λόγος του Κυρίου.

(2) Τα ουαί αυτά χρησιμοποιούνται εδώ ως εισαγωγή στην προαναγγελία της εσχάτης τιμωρίας. Σύμφωνα με την προφητική παράδοση· δεξ τα 6 ουαί του Ησ. ε 8 και εξής (L)=Ποια κακά και ποιος πνευματικός όλεθρος σας αναμένει (δ).

(3) Μόνο το πρώτο ουαί ακολουθείται από το «δε», λόγω της αντίθεσης με τα προηγούμενα (L).

(4) «Υποκριτές ονομάζει αυτούς, διότι υποκρίνονταν ευλάβεια και αρετή» (Z).

(5) «Διότι δεν έτρωγαν απλώς, αλλά και κατάτρωγαν» (X). Το έσχατο σημείο της φιλαργυρίας (b).

(6) Αυτό που περιέχει κάτι αντί για το περιεχόμενο. «Δηλαδή όσα βρίσκονται στα σπίτια τους» (Z).

(7) «Τις οποίες έπρεπε να βοηθούν. Διότι αν και τις πλησίαζαν δήθεν για προστασία, μάλλον τις κατέστρεφαν, ξοδεύοντας τις περιουσίες τους» (Z). «Και το φοβερό είναι, ότι

έτρωγαν όχι από τους πλούσιους, αλλά από τις χήρες και επιδείνωναν τη φτώχεια τους, την οποία έπρεπε να διορθώνουν» (X).

(8) «Και ο τρόπος της εκμετάλλευσης ήταν χειρότερος» (X). Σημαίνει εδώ με πρόσχημα, με υποκρισία (g). Η προσευχή τους ήταν αποτέλεσμα όχι της ευσέβειας και αγάπης προς το Θεό, αλλά δέλεαρ των χηρών (δ).

(9) Με επιρρηματική έννοια εδώ (b). «Έκαναν μακρές προσευχές και με ένταση όταν ήταν με αυτές, ώστε να φαίνονται ως άγιοι και άξιοι φροντίδας» (Z). Ειπώθηκε, ότι μερικές φορές οι προσευχές τους παρατείνονταν για τρίωρο. Δεν αποκηρύσσεται εδώ, η προσευχή που παρατείνεται για πολύ, αλλά τα ελατήρια και οι σκοποί για τους οποίους γίνεται αυτή (ο).

(10) «Διότι κάνετε τη μακρά προσευχή πρόφαση γαστριμαργίας» (Z), διότι εκμεταλλεύεστε τα θεία και την προσευχή την κάνετε μέσο αρπαγής και αδικίας (δ). «Καθένας μεν που κάνει κάτι κακό, είναι άξιος τιμωρίας· αυτός όμως που και την αφορμή λαμβάνει από την ευλάβεια και με πρόσχημα αυτήν χρησιμοποιεί την πονηρία, είναι υπεύθυνος για πολύ χειρότερη κόλαση» (X).

(11) Περισσότερο παρά εάν αλλιώς με πειθώ παίρνατε τα υπάρχοντά τους και ακόμα και αν μπαίνατε και κλέβατε αυτά (δ).

(12) «Κρίμα εννοεί την καταδίκη» (Z).

Ματθ.23,14 Ουαί ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι⁽¹⁾ κλείετε⁽²⁾ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων⁽³⁾. ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους⁽⁴⁾ ἀφίετε εἰσελθεῖν⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Αλίμονό σας, γραμματεῖς και Φαρισαῖοι υποκριτές, διότι με τη διεστραμμένη διδασκαλία σας, που επισκοτίζει και νοθεύει το περιεχόμενο του νόμου, κλείνετε τη θύρα της βασιλείας των ουρανῶν μπροστά στους ανθρώπους. Αλίμονό σας, διότι και σεις δεν μπαίνετε, αλλά ούτε κι εκείνους που έχουν τη διάθεση να μπουν τους αφήνετε να μπουν.

(1) Η έννοια του όλου στίχου: Εμποδίζετε τους ανθρώπους από το να γνωρίσουν πώς επιτυγχάνεται η είσοδος στη βασιλεία (S).

(2) «Όσον αφορά εσάς και τους κάτω από την εξουσία σας, διότι ούτε εσείς μπαίνετε σε αυτήν μέσω της πίστης σε μένα, ούτε άλλους αφήνετε» (Z). Τα εμπόδια που έβαζαν, ήταν διδακτικής φύσης, όπως εξηγεί ο Λουκάς («αφαιρέσατε το κλειδί της γνώσης»). Στους γραμματεῖς δεν είχε εμπιστευτεί τα κλειδιά της βασιλείας των ουρανῶν, την οποία ήλθε ο

Ιησούς να εγκαινιάσει, αλλά μπορούσαν να εμποδίσουν την είσοδο αντιτιθέμενοι και αντιπολιτευόμενοι (L).

Η έννοια είναι, ότι η φαρισαϊκή ερμηνεία του νόμου συσκοτίζει μάλλον παρά διαφώτιζε το θρησκευτικό του περιεχόμενο (α). Αντικαθιστούσαν με μάταιες και ανώφελες τελετές και εξωτερικούς τύπους την καθαρότητα της καρδιάς και ζωής και την υπακοή στο Θεό. Παρερμηνεύοντας επίσης και τις προφητείες για το Μεσσία μετέδιδαν στο λαό ψευδείς ιδέες για τον επίσημο χαρακτήρα του Μεσσία και δημιουργούσαν έτσι μεγάλα εμπόδια στο να γίνει δεκτός ο Κύριος ως Σωτήρας από τους Ιουδαίους (ο).

(3) Μπροστά στους ανθρώπους (δ).

(4) «Οι οποίοι μπορούν να μπουν» (Z). Που έχουν τη διάθεση να μπουν (L).

(5) «Εάν το να μη μπουν στη βασιλεία είναι κατηγορία, το να εμποδίζουν και άλλους, ποιά συγγνώμη έχει;» (Σχ).

Ματθ.23,15 Ουαί ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι⁽¹⁾ περιάγετε⁽²⁾ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα⁽³⁾ προσήλυτον⁽⁴⁾, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης⁽⁵⁾ διπλότερον⁽⁶⁾ ὑμῶν⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Αλίμονό σας, γραμματεῖς και Φαρισαῖοι υποκριτές, διότι περιέρχεσθε τη θάλασσα και τη γη για να προσελκύσετε ἔστω και έναν μόνο προσήλυτο, και από ειδωολάτρη να τον κάνετε Ιουδαίο. Κι όταν γίνει, τον κάνετε παιδί της κολάσεως ἄξιο να ριχθεί σ' αυτήν πολύ περισσότερο από ό,τι εσείς.

(1) Αντίθεση που καταπλήσσει. Την ώρα που οι Φαρισαῖοι αρνούνταν να μπουν στη βασιλεία, την οποία ο Θεός εγκαθίδρυσε σε αυτούς, τρέχουν μακριά αναζητώντας προσήλυτους, αλλά όχι για τη βασιλεία των ουρανών, διότι έβαζαν αυτούς στη γέεννα (L).

(2) «Με την έννοια του περιοδεύετε, τρέχετε ολόγυρα» (Z), καταβάλλοντας τις πιο απίστευτες προσπάθειες (ο).

(3) «Μόλις και με αμέτρητους κόπους κάνετε έναν προσήλυτο» (Z). Το να περιέρχονται τη θάλασσα και την ξηρά με σκοπό να κάνουν και έναν μόνο προσήλυτο, δείχνει τη μανία του προσηλυτισμού και ότι με κάθε τρόπο προσπαθούσαν να κάνουν έναν τέτοιο για προσωπική καύχηση (δ).

Αξιόλογη και η: «ούτε και το ότι μόλις τον προσελκύσατε και με αμέτρητους κόπους, ούτε αυτό από μόνο του δεν σας κάνει να τον λυπηθείτε» (Σχ).

«Δεν διαφθείρετε μόνο τους Ιουδαίους, αλλά και αυτούς από τους ειδωλολάτρες που ήλθαν στην ιουδαϊκή θρησκεία... Διότι προσπαθείτε μεν να επιστρέψετε κάποιον προς την ιουδαϊκή διδασκαλία και περιτομή, όταν όμως γίνει Ιουδαίος, τότε χάνεται διαφθειρόμενος από τη δική σας κακία» (Θφ).

(4) Από το προσέρχομαι. Στην Κ.Δ. είναι εκείνος, ο οποίος από την ειδωλολατρική θρησκεία μεταπηδούσε στα ιερά των Ιουδαίων. Διέκριναν μετέπειτα οι ραββίνοι δύο είδη προσηλύτων, τους προσήλυτους της δικαιοσύνης, οι οποίοι δεχόμενοι και την περιτομή αναλάμβαναν και την υποχρέωση της τήρησης όλου του μωσαϊκού νόμου και των διατάξεων της ιουδαϊκής θρησκείας· και τους προσήλυτους της πύλης, οι οποίοι ζούσαν ανάμεσα στους Ιουδαίους απερίτμητοι, αλλά τηρώντας τα από τους ραββίνους 7 νωαχικά ονομαζόμενα παραγγέλματα, που απέτρεπαν από τα 7 βαριά αμαρτήματα, δηλαδή την ειδωλολατρεία, τη βλασφημία, το φόνο, την ασέλγεια, την αρπαγή, την κατά των αρχών αποστασία και το φάγωμα κρεάτων πνικτών ή που έχουν αίμα. Η διάκριση αυτή των προσηλύτων είναι ελάχιστα πιθανόν ότι υπήρχε και στις μέρες του Χριστού και των Αποστόλων (g).

Προσήλυτο στο φαρισαϊσμό. Ενώ ο αριθμός των εθνικών που προσελκύνονταν στον ιουδαϊσμό κατά την περίοδο αυτή ήταν πολύ μεγάλος, σε σχετικά μικρή αναλογία περιοριζόταν αυτός που προσχωρούσε από αυτούς στο φαρισαϊσμό (a). Ότι πρόκειται για τους προσηλύτους στο φαρισαϊσμό και όχι γενικά στον ιουδαϊσμό, αυτό φαίνεται και από το ότι από πουθενά δεν φαίνεται ότι οι προσήλυτοι στον ιουδαϊσμό είχαν πονηρό χαρακτήρα, τελείως αντιθέτως μάλιστα, μπορεί κάποιος να συμπεράνει από όσα ιστορούνται στις Πράξεις (p).

(5) «Δηλαδή συγγενή της γέεννας και άξιο για αυτήν» (Z). Προορισμένο για τη γέεννα (S).

(6) Δύο φορές περισσότερο από όσο εσείς (g). Οι προσήλυτοι στο φαρισαϊσμό είναι ευνόητο, ότι γίνονταν περισσότερο αποκλειστικοί και στους τύπους προσκολλημένοι από όσο οι ίδιοι οι Φαρισαίοι (p). Από την άλλη οι Φαρισαίοι επιζητούσαν τον προσηλυτισμό για αύξηση του κόμματός τους. Οι από αυτούς λοιπόν προσηλυτιζόμενοι εμποτιζόνταν ευθύς αμέσως με τα ελαττώματα αυτής της φατρίας (F).

(7) Το κεντρικό σημείο εδώ φαίνεται να είναι, ότι οι Φαρισαίοι ενώ επιδείκνυαν μέγα ζήλο για τη διάδοση της αληθινής θρησκείας, στην πραγματικότητα επεδίωκαν να κερδίσουν νέο οπαδό στο κόμμα τους.

Ματθ.23,16 Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ τυφλοὶ⁽¹⁾, οἱ λέγοντες⁽²⁾ ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ ναῶ⁽³⁾, οὐδὲν ἔστιν⁽⁴⁾, ὅς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ χρυσῷ⁽⁵⁾ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Αλίμονό σας, οδηγοί του λαού τυφλοί, οι οποίοι λέτε: Αν τυχόν κανείς ορκισθεί στο ναό, ο όρκος του αυτός δεν πιάνει· εκείνος όμως που θα ορκισθεί στο χρυσάφι του ναού, είναι υποχρεωμένος να τηρήσει τον όρκο του.

(1) Δες Ματθ. ιε 14.

(2) Το ουαί αυτό (σ. 16-22) στρέφεται σαφέστατα εναντίον της περιπτωσιολογίας, με την οποία αποφάσιζαν στη διδασκαλία τους οι Φαρισαίοι, για το αν ορισμένες περιπτώσεις όρκου ήταν δεσμευτικές ή όχι. Οι διακρίσεις όμως τις οποίες έκαναν, ανέτρεπαν την ηθική.

(3) Ορκίζομαι σε κάτι=παρεμβάλλοντας το όνομα κάποιου (g)· επικαλούμενος αυτόν που κατοικεί στο ναό, ως μάρτυρα και τιμωρό (δ).

(4) Ή «τίποτα δεν είναι αυτό» (Z). Ή, λιγότερο πιθανή ερμηνεία: τίποτα δεν είναι που οφείλει=δεν οφείλει τίποτα (b).

(5) «Σε κάποιο χρυσό σκεύος του ναού» (Z). Παραδείγματα όρκου στο χρυσό του ναού, δηλαδή στα χρυσά κοσμήματα και τους θησαυρούς του ναού, φαίνονται να λείπουν, κανείς όμως λόγος δεν υπάρχει να αμφιβάλλουμε ότι δίνονταν τέτοιοι όρκοι και ότι γίνονταν διακρίσεις όπως αυτές που αναφέρονται εδώ (p).

(6) Είναι δεσμευμένος από τον όρκο του (a).

Ματθ.23,17 μωροί καὶ τυφλοί⁽¹⁾ τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσὸς ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων τὸν χρυσόν⁽²⁾;

Μετάφραση: Μωροί και τυφλοί! Σας αξίζουν οι ονομασίες αυτές, διότι ποιός είναι ανώτερος ως προς την ιερότητα, το χρυσάφι ή ο ναός που αγιάζει το χρυσάφι;

(1) «Τους κατηγορεί για τυφλότητα της ψυχής» (Z).

(2) Ο χρυσός από μόνος του τίποτα το ιδιαίτερο δεν έχει και μόνο ως αφιέρωμα ή ως σκεύος του ναού παίρνει ιερότητα. Ο ναός λοιπόν που αγιάζει είναι κατά την πνευματική αξία μεγαλύτερος από αυτό που αγιάζεται (δ). Κάθε δώρο που αφιερωνόταν στην υπηρεσία του ναού χωριζόταν από κάθε κοινή χρήση (ο). Για αυτό και η φράση «αυτός που αγιάζει το χρυσό». Ο σιναϊτικός κώδικας, ο βατικανός και κάποιοι άλλοι έχουν αγιάσας. Ο αόριστος αναφέρεται στη στιγμή της προσφοράς του αφιερώματος ή της καθιέρωσης του σκεύους.

Ματθ.23,18 καί· ὃς ἂν ὁμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ⁽¹⁾, οὐδέν ἐστίν, ὃς δ' ἂν ὁμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ⁽²⁾ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ⁽³⁾, ὀφείλει.

Μετάφραση: Λέτε ἀκόμη κι αὐτό: Ἀν τυχόν κάποιος ὀρκισθεῖ στο θυσιαστήριο, ὁ ὅρκος τοῦ αὐτοῦ δεν πιάνει. Εκείνος ὅμως που θὰ ὀρκισθεῖ στο δῶρο που τοποθετήθηκε πάνω στο θυσιαστήριο, δεσμεύεται ἀπὸ τὸν ὅρκο τοῦ καὶ πρέπει νὰ τὸν τηρήσει.

(1) «Θυσιαστήριο ἐννοεῖ αὐτὸ πάνω στο ὁποῖο ἐσφαζαν τὰ θύματα που ἔφερναν» (Ζ).

(2) Ἡ πλάνη προερχόταν ἀπὸ ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις που σχηματίζονταν ἀπὸ αὐτοὺς που πρόσφεραν, ἀπὸ πεποιθήση γιὰ τὴν προσωπικὴ τους δικαιοσύνη. Ἐκτιμοῦσαν πολὺ περισσότερο τὰ δῶρά τους, παρά τὸ θυσιαστήριο που ἦταν ἀπὸ θεῖο θεσμό (b).

(3) Αὐτὸ που βρίσκεται πάνω του, δηλαδὴ στο θυσιαστήριο.

Ματθ.23,19 μωροὶ καὶ τυφλοὶ! τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἀγιάζον⁽¹⁾ τὸ δῶρον;

Μετάφραση: Εἴστε μωροὶ καὶ τυφλοὶ· διότι τί εἶναι μεγαλύτερο σε ιερότητα, τὸ δῶρο ἢ τὸ θυσιαστήριο που ἀγιάζει τὸ δῶρο;

(1) Ἀγιάζει καὶ ὄχι πλέον ἀγίασε, διότι τὸ δῶρο δεν εἶναι ἀγιασμένο παρά μόνο κατὰ τὴν σύντομη διέλευσή του ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο (McNeile). Τὰ ἀφιερώματα, ἀφοῦ ἀγιάστηκαν με τὴν προσφορά, ξαναπουλιούνται καὶ ξαναεισάγονται στὴν ἀγορά.

Ματθ.23,20 ὁ οὖν ὁμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ⁽¹⁾.

Μετάφραση: Εκείνος λοιπὸν που ὀρκίστηκε στο θυσιαστήριο, ὀρκίζεται σ' αὐτὸ καὶ συγχρόνως σὲ ὅλα ὅσα εἶναι πάνω σ' αὐτό.

(1) Ἡ φράση σημαίνει κάτι παραπάνω ἀπὸ τὸ «τὸ δῶρο τὸ ἐπάνω στο θυσιαστήριο» δηλαδὴ σημαίνει τὴν ιερὴ φωτιά καὶ ολόκληρη τὴν ἀπὸ τὸ Θεὸ ἐγκαθιδρυμένη διακονία τῶν ιερῶν, οἱ ὁποῖοι στέκονταν καὶ περπατοῦσαν ὄχι μόνο κοντὰ ἀλλὰ καὶ πάνω στο θυσιαστήριο (b). Ὀρκίζεται κάποιος επικαλούμενος στὸν ὅρκο τοῦ το θυσιαστήριο, ὡς τόπο προορισμένο γιὰ τὶς θυσίες. Ἡ λέξη λοιπὸν θυσιαστήριο περιλαμβάνει καὶ τὶς θυσίες (L).

Ματθ.23,21 καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι⁽¹⁾ αὐτόν·

Μετάφραση: Κι εκείνος που ορκίστηκε στο ναό, ορκίζεται σ' αυτόν και στο Θεό που κατοικεί στο ναό.

(1) Στο Θεό που με τη χάρη του κατοικεί σε αυτόν. Υπάρχει και η γραφή κατοικήσαντι, δηλαδή από την εποχή που χτίστηκε και από τη στιγμή κατά την οποία με τη χάρη του (Γ' Βασ. η 27,θ 3) κατοίκησε σε αυτόν (δ): στο ναό, ο οποίος κατεσχόλην γεμίζει από την παρουσία του Θεού και είναι αφιερωμένος σε αυτόν (ο).

Ματθ.23,22 καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ⁽¹⁾ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ⁽²⁾.

Μετάφραση: Κι εκείνος που ορκίζεται στον ουρανό, ορκίζεται στο θρόνο του Θεού (διότι στην Αγία Γραφή ο ουρανός λέγεται θρόνος του Θεού), αλλά ορκίζεται συγχρόνως και στο Θεό που κάθεται σ' αυτό το θρόνο.

(1) Ο ουρανός, όπως και στο Ματθ. ε 34, είναι ο θρόνος του Θεού, στον οποίο με ευαρέστηση μέσω της χάρης του ζει ο Θεός λόγω της αγιότητας των ενοίκων του (δ). «Για αυτό οι Γραφές ονομάζουν τον ουρανό θρόνο Θεού, διότι ο Θεός επαναπαύεται στις ουράνιες δυνάμεις. Διότι στον ουρανό είναι οι άγγελοι που εκτελούν το θέλημά του και που παντοτινά δοξάζουν αυτόν. Διότι αυτή είναι ανάπαυση για αυτόν» (Κ).

(2) «Αυτά τα λέει όχι διότι επιτρέπει να ορκιζόμαστε, αλλά επειδή οι Ιουδαίοι ορκίζονταν σε αυτά» (Ζ).

Ματθ.23,23 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε⁽¹⁾ τὸ ἡδύοσμον⁽²⁾ καὶ τὸ ἄνηθον⁽³⁾ καὶ τὸ κύμινον⁽⁴⁾, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα⁽⁵⁾ τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν⁽⁶⁾ καὶ τὸν ἔλεον⁽⁷⁾ καὶ τὴν πίστιν⁽⁸⁾. ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι κάκεῖνα μὴ ἀφιέναι⁽⁹⁾.

Μετάφραση: Αλίμονό σας, γραμματεῖς και Φαρισαῖοι υποκριτές, διότι δίνετε το ένα δέκατο κι απ' το δυόσμο ακόμη κι απ' το άνηθο κι απ' το κύμινο, κι αφήσατε τα σπουδαιότερα του νόμου, δηλαδή τη δίκαιη κρίση και την ευσπλαχνία και την τιμιότητα που κάνει τον άνθρωπο αξιόπιστο. Ενώ έπρεπε πρωτίστως τις τελευταίες αυτές αρετές να ασκείτε χωρίς όμως να παραμελείτε κι εκείνα.

(1) Ο νόμος διέτασσε «ο λαός να παρέχει το ένα δέκατο από όλους τους καρπούς» (Ζ). Αυτό ήταν χρέος ιερό. Επιβαλλόταν η δεκάτη κυρίως στο λάδι, το κρασί και το σάρι (Αριθμ. ιη 12 και Δευτ. ιδ 22). Παρ' όλα αυτά ο νόμος ήταν γενικός και περιλάμβανε κάθε προϊόν σποράς (Δευτ. ιδ 22), σπέρματα και καρπούς (Λευϊτ. κζ 30)(Λ). Οι Φαρισαῖοι επέκτειναν τη

διάταξη και στα ελάχιστα και ευτελέστατης αξίας και μικρής χρήσης λάχανα (δ), «και ακριβολογούσαν για τις δεκάτες του δυόσμου και του άνηθου και του κυμίνου, των πιο ασήμαντων, προβάλλοντας το νόμο» (Ζ).

(2) Αλλιώς μίνθη. Χρησιμοποιούνταν για αρωματισμό των εδεσμάτων (Λ).

(3) Ο ραββί Ελιέξερ είπε· από το άνηθο απαιτείται το ένα δέκατο από τον σπόρο, τα φύλλα και το βλαστό (α).

(4) Το οποίο είναι παροιμιακά μικρό (b). Και τα τρία χρησιμεύουν για αρωματισμό της τροφής και ως φάρμακα (ρ), ιδιαίτερα τα δύο τελευταία (α).

(5) Τα σπουδαιότερα (Λ). «Διασύρει αυτούς διότι για τα ελάχιστα μεν παραγγέλματα του νόμου ακριβολογούν, αλλά τα μεγάλα τα αμελούν» (Ζ).

(6) «Κρίση λέει την κρίση υπέρ αυτών που αδικούνται» (Ζ). Για την κρίση δεξ Ησ. α 17, Ιερεμ. κβ 3, μυστικά του Ενώχ μβ 9. «Μακάριος αυτός που αποδίδει δίκαιη κρίση στον ορφανό και τη χήρα» (α). Κρίση είναι «το να μην κάνει κανείς τίποτα άδικο και παράλογο, αλλά όλα με σωστή κρίση και λογική. Αμέσως δηλαδή μετά την κρίση ακολουθεί το έλεος. Διότι αυτός που κάνει τα πάντα με σωστή κρίση, γνωρίζει και ποιούς πρέπει να ελεεί» (Θφ).

(7) Ο οίκτος και η αγάπη προς τους πάσχοντες αδελφούς (δ). Δες Ματθ. θ 13 (α).

(8) Πιστότητα, αξιοπιστία (S), η τόσο αναγκαία στις κοινωνικές σχέσεις (Λ), η ειλικρίνεια και ευθύτητα (δ). Τα μεγάλα αυτά καθήκοντα του ηθικού νόμου παραθεωρούνταν αναίσχυντα από τους γραμματείς και Φαρισαίους, οι οποίοι ήταν άδικοι, φιλεκδικητικοί, ιδιοτελείς, καταπιεστικοί και υποκριτές (ο).

(9) «Αυτά πρώτα έπρεπε να κατορθώσετε, τα βαρύτερα, και εκείνα πάλι, τα ελαφριά, να μην τα παραβλέπατε, εάν θέλατε να τηρείτε την ακρίβεια το νόμου» (Ζ). Εφόσον γίνεται διάκριση μεταξύ βαρύτερων και ελαχίστων, η τήρηση των τελευταίων δεν απαγορεύεται, αρκεί να μην σημειώνεται κάποια σύγκρουση με τις μεγάλες αρχές, τα βαρύτερα του νόμου (S).

Ματθ.23,24 ὁδηγοὶ τυφλοὶ⁽¹⁾, οἱ διωλίζοντες⁽²⁾ τὸν κώνωπα⁽³⁾, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες!

Μετάφραση: Οδηγοί τυφλοί, που στραγγίζετε από το κρασί το κουνούπι ως ακάθαρτο σύμφωνα με το νόμο, καταπίνετε όμως την καμήλα, που κι αυτή σύμφωνα με το νόμο είναι

ακάθαρτη. Δίνετε ολόκληρη την προσοχή σας μόνο στα μικρά, τη στιγμή που ταυτόχρονα και χωρίς τύψη κάνετε μεγάλα και πολλά αμαρτήματα.

(1) Η έννοια του όλου στίχου: «πολυεξετάζετε μεν τα μικρά, αλλά στα μέγιστα αμαρτάνετε χωρίς να τα εξετάζετε» (Ζ). «Από τα μικρά μεν αμαρτήματα φυλάγεστε, την καμήλα όμως, δηλαδή τα μεγάλα τα καταπίνετε και τα παραβλέπετε» (Θφ). Σε αυτό λοιπόν εκδηλωνόταν η μεγάλη τύφλωση αυτών των ανθρώπων, ότι αθετούσαν τα μεγάλα καθήκοντα προς το Θεό την ώρα που απέδιδαν σημασία εξαιρετική στα μικρά (ο).

(2) Διυλίζω=αφαιρώ την ύλη από κάποιο υγρό. Στραγγίζετε το κουνούπι από το κρασί ή μάλλον στραγγίζετε το κρασί για να μην πιείτε το κουνούπι (δ).

(3) Ιδιαίτερα από αυτά που ανήκουν στο κρασί, τα οποία εύκολα πέφτουν σε αυτό (b), των οποίων τα ωάρια εκκολάπτονται από τη λάσπη του όξινου κρασιού (δ). Ο στίχος είναι αποκλειστικός του Ματθαίου και προφανώς εκλέχτηκε, έτσι ώστε με εικόνα να παρουσιαστεί ζωηρότερα το πράγμα. Άλλωστε το κουνούπι σύμφωνα με το Λευϊτ. ια 22 και εξής, ήταν ακάθαρτο όπως και η καμήλα (Λευϊτ. ια 4)(L).

Ο παροιμιακός λόγος παρουσιάζει με παράδειγμα την μεταξύ μεγαλύτερου και μικρότερου διαφορά. Δες και περίπτωση που υπενθυμίζει τους λόγους αυτούς του Κυρίου: «Αυτός που φονεύει σε ημέρα Σαββάτου ψύλλο είναι το ίδιο ένοχος με αυτόν που φονεύει καμήλα» (Jerus. Chabbath 107)(S). Αξιοσημείωτη και η εκδοχή: καταπίνετε «την στραβή καμήλα που είναι φορτωμένη με το βάρος της πονηρίας» (Γν).

Ματθ.23,25 Ουαί ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί⁽¹⁾, ὅτι καθαρίζετε⁽²⁾ τὸ ἔσωθεν⁽³⁾ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος⁽⁴⁾, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Αλίμονό σας, γραμματεῖς και Φαρισαῖοι υποκριτές, διότι καθαρίζετε την εξωτερική επιφάνεια του ποτηριού και της πιατέλας, μέσα όμως αυτά είναι γεμάτα από τροφές που προέρχονται από αρπαγή και αδικία.

(1) Η έννοια του όλου στίχου: «τα μεν σώματά σας τα καθαρίζετε, εσωτερικά όμως οι ψυχές είναι γεμάτες από αρπαγή και πάθη αδικίας· δηλαδή για τους καθαρισμούς του σώματος μεν φροντίζετε· για της ψυχής όμως αμελείτε» (Ζ). Ακριβόλογη τήρηση των αγνισμών (οι οποίες ως επί το πλείστον βασιζόνταν στην παράδοση και όχι στο νόμο), όταν συνοδευόταν από παραμέληση ολοφάνερων ηθικών υποχρεώσεων (Λουκ. ια 39) ήταν εκτάκτως αξιοκατάκριτη. Οι Φαρισαῖοι πρόσεχαν γεμάτοι φόβο μέχρι νευρικότητας, μήπως η τροφή τους γίνει τελετουργικά ακάθαρτη με την επαφή με ποτήρι ή πιάτο ακάθαρτο· δεν

ενδιαφέρονταν όμως διόλου, εάν η τροφή ή το πιότο ήταν μολυσμένη ως προερχόμενη από αρπαγή και αδικία.

«Ακολουθώντας ανθρώπινες παραδόσεις έπλεναν τα ποτήρια και τις πιατέλες, μόλυναν όμως αυτά με όσα έβαζαν μέσα τους, πίνοντας κρασί από συκοφαντίες και τρώγοντας από αρπαγή» (Θεόδ. Ηρακλείας).

(2) Τα σκεύη, όταν υποβάλλονταν σε τελετουργική κάθαρση, καθαρίζονταν και από έξω και από μέσα (S).

(3) Όχι μόνο τα χείλη του πιάτου και του ποτηρίου ή την εξωτερική επιφάνειά του, αλλά ολόκληρο το πιάτο και το ποτήρι καθάριζαν οι Φαρισαίοι πριν γεμίσουν αυτά (L). Αυτό λοιπόν το «από έξω» αντιτίθεται με εκείνα, με τα οποία γέμιζαν τα σκεύη αυτά και τα οποία προέρχονταν από αρπαγή και αδικία (δ).

(4) «Η παροψίδα λένε ότι είναι ένα είδος πιάτου» (Z). «Οι παροψίδες, δηλαδή τα πιάτα στα οποία μπαίνουν τα όψα (=εδέσματα)» (Θφ).

(5) Αυθεντική γραφή ακρασίας= αχόρταγη επιθυμία των αγαθών του άλλου (L). Η λέξη «αδικίας» τονίζει απλώς, ορίζοντας την έννοια της αρπαγής (δ).

Ματθ.23,26 Φαρισαΐε τυφλέ⁽¹⁾, καθάρισον πρώτων⁽²⁾ τὸ ἐντὸς⁽³⁾ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρὸν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Φαρισαίε τυφλέ, καθάρισε πρώτα εκείνο που είναι μέσα στο ποτήρι και στην πιατέλα, φροντίζοντας να μην προέρχεται αυτό από αδικία και αρπαγή, για να γίνει και το απέξω του ποτηριού και της πιατέλας καθαρό. Διαφορετικά, όσο κι αν καθαρίζεις τα σκεύη αυτά, μένουν ακάθαρτα και μολυσμένα.

(1) Η έννοια του όλου στίχου: καθάρισε πρώτα το περιεχόμενο των σκευών σου δηλαδή πάψε να πλουτίζεις τον εαυτό σου με άδικες μεθόδους, οπότε η εξωτερική ακαθαρσία των σκευών καμία σημασία δεν θα έχει (S). Χωρίς την πρώτη καθαρότητα, η εξωτερική δεν είναι πραγματική καθαρότητα (b).

«Άλλωστε δεν μιλά για ποτήρι και πιατέλα, αλλά αναφέρεται στην ψυχή και το σώμα· ονομάζοντας με το εξωτερικό το σώμα ενώ με το εσωτερικό την ψυχή. Αν όμως στην πιατέλα το εσωτερικό χρειάζεται, πολύ περισσότερο σε σένα. Εσείς όμως κάνετε το αντίθετο, λέει· διότι τα μικρά και τα εξωτερικά τα φυλάγετε, ενώ τα μεγάλα και εσωτερικά τα αμελείτε» (X).

‘Η, «εσύ μεν το εξωτερικό του ποτηριού, δηλαδή την εξωτερική σου κατάσταση τη σχηματίζεις ώστε να είναι πιο σεμνή, το εσωτερικό σου όμως είναι γεμάτο με βρωμιά» (Θφ).

(2) Το σύστημα των εξωτερικών καθάρσεων δεν κατακρίνεται μεν, υπάγεται όμως στην εσωτερική καθαρότητα (L).

(3) Εδώ δείχνει ο Σωτήρας, ότι η πνευματική καθαρότητα με το να τρώμε τον καρπό της εργασίας και της αρετής μας, είναι η αληθινή, αυτή που μας κάνει καθαρούς όταν τρώμε (δ).

(4) Μας διδάσκει ο Σωτήρας ότι του δικαίου ανθρώπου και τα πιάτα και τα ποτήρια γίνονται ηθικά καθαρά λόγω της ηθικής τους χρήσης· ενώ του αδίκου, και αν εξωτερικά έχει αυτά καθαρότατα, είναι ακάθαρτα λόγω της κακίας του περιεχομένου (δ).

Ματθ.23,27 Ουαί ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένους⁽¹⁾, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ωραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν⁽²⁾ καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.

Μετάφραση: Αλίμονό σας, γραμματεῖς και Φαρισαῖοι υποκριτές, διότι μοιάζετε με τάφους ασβεστωμένους, οι οποίοι απ' έξω βέβαια φαίνονται ωραίοι και κατάλευκοι, από μέσα όμως είναι γεμάτοι από κόκκαλα νεκρών και από κάθε λογής ακαθαρσία.

(1) «Κονία μεν είναι ο ασβέστης, με τον οποίο αλείφουν και χρωματίζουν τους τοίχους» (Ζ). «Κεκονιαμένοι, δηλαδή λευκασμένοι με το γύψο και τον ασβέστη» (Θφ).

«Περιβάλλεστε εξωτερικά από την ωραιότητα της επινόησης των τεχνών» (Κ).

Και το ουαί αυτό έχει παράλληλο στο Λουκ. κεφ. ια. Αλλά η σκέψη διαφέρει σημαντικά ως προς την εφαρμογή της μεταφοράς. Εδώ οι ασβεστωμένοι τάφοι φαίνονται εξωτερικά καθαροί και ωραίοι, αλλά εσωτερικά είναι γεμάτοι ακαθαρσία. Σε αυτό λοιπόν ήταν πλήρως όμοιοι με αυτούς οι Φαρισαῖοι. Στο Λουκά η αναφορά γίνεται στο ασβέστωμα των τάφων, το οποίο γινόταν κάθε χρόνο στις 15 του μηνός Αδάρ, για να γίνονται αυτοί ευδιάκριτοι και να προλαμβάνεται έτσι κάθε επαφή κατά λάθος από τον διαβάτη που βαδίζει αμέριμνα, η οποία θα τον έκανε ακάθαρτο.

Εάν λοιπόν τα λόγια αυτά λέχθηκαν κάποιες μέρες πριν το Πάθος, το ετήσιο ασβέστωμα των τάφων θα ήταν πρόσφατο. Τάφοι που δεν είχαν ακόμα χριστεί με ασβέστη έμοιαζαν με τους Φαρισαίους, διότι ο λαός μη διακρίνοντας τον πραγματικό τους χαρακτήρα και πλησιάζοντας αυτούς, μολυνόταν από αυτούς (ρ).

(2) «Νεκρά κόκκαλα είναι η δύναμη της αμαρτίας, τα έργα των αμαρτιών» (Ω). Κατά λέξη οστά νεκρών σωμάτων ή πτωμάτων (ο).

Ματθ.23,28 οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοὶ ἐστε ὑποκρισεως καὶ ἀνομίας⁽¹⁾.

Μετάφραση: Ἐτσι και σεις, απ' ἔξω φαίνεστε στους ανθρώπους δίκαιοι, από μέσα όμως εἰστε γεμάτοι από υποκρισία και από κάθε παράβαση του νόμου.

(1) =Περιφρόνηση ή εσκεμμένη αθέτηση του νόμου, η οποία έπρεπε να είναι ιδιαίτερως αισθητή στους Φαρισαίους, που επιδείκνυαν ζήλο υπέρ του νόμου. Σε αυτό λοιπόν ακριβώς συνίσταται η υποκρισία τους (L). «Το οποίο σημαίνει ότι εξωτερικά μεν αυτοί καλλωπίζονταν, εσωτερικά όμως ήταν γεμάτοι από κάθε αμαρτία» (Σχ).

Ματθ.23,29 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε⁽¹⁾ τοὺς τάφους⁽²⁾ τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων,

Μετάφραση: Αλίμονό σας, γραμματεῖς και Φαρισαῖοι υποκριτές, διότι κτίζετε τους τάφους των προφητῶν και στολίζετε τα μνήματα των δικαίων,

(1) «Δεν λέει ο Χριστός το ουαί, διότι χτίζουν τους τάφους, ούτε διότι κατηγορούν εκείνους, αλλά διότι και με τον τρόπο αυτόν και με όσα λένε, προσποιούμενοι ότι κατηγορούν τους πατέρες τους, πράττουν χειρότερα» (X).

Σαν να έλεγε σε αυτούς: «Κάνοντας αυτά και λέγοντας αυτά και κατηγορώντας και από τις δύο πλευρές τη φονική διάθεση των πατέρων σας, σε αυτήν τρέχετε και εσείς, σπεύδοντας να φονεύσετε εμένα και τους μαθητές μου· και μάταια και υποκριτικά τα λέτε αυτά. Διότι και εσείς οι ίδιοι μιμείστε τη φονική διάθεση αυτών που κατηγορείτε» (Z).

Το να χτίζουν τάφους στους προφήτες, δεν ήταν από μόνο του άτοπο· αλλά το να τιμούν τους προφήτες την ώρα που σχεδίαζαν πώς να φονεύσουν έναν ζωντανό προφήτη, αυτό ήταν η χειρότερη υποκρισία (p).

(2) Ίσως ο Ματθαίος με το μεν τάφοι να εννοεί τα υπόγεια μνήματα, ενώ με το μνημείο, αυτό που έχει χτιστεί στην επιφάνεια της γης πάνω από τον τάφο (L).

Ματθ.23,30 καὶ λέγετε⁽¹⁾· εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν⁽²⁾ κοινωνοὶ⁽³⁾ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.

Μετάφραση: και λέτε: εάν ζούσαμε εμείς στις ημέρες των πατέρων μας, δεν θα γινόμασταν συνεργοί και συνένοχοί τους στο φόνο των προφητών.

(1) Λέτε «ὅτι θέλετε να φαίνεστε καλύτεροι και περισσότερο αγαθοί από τους ίδιους τους πατέρες σας» (Σχ.π.).

(2) Τέτοια ήταν η αυτοπεποίθησή τους (b).

(3) Κοινωνός κάποιου στο αίμα=είμαι συμμετόχος και συνεταίρος κάποιου στη διάπραξη φόνου (g). Δεν θα συμφωνούσαμε να θανατωθούν οι προφῆτες αυτοί (ο). Το λέτε εσείς, οι οποίοι πρόκειται μετά από τρεις μόλις ημέρες να βάψετε τα χέρια σας στο αίμα του Κυρίου (F).

Ματθ.23,31 ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς⁽¹⁾ ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφῆτας⁽²⁾.

Μετάφραση: Άρα λοιπόν εσείς οι ίδιοι ομολογεῖτε για τον εαυτό σας ότι είστε απόγονοι εκείνων που σκότωσαν τους προφῆτες και έχετε κακή κληρονομικότητα, από την οποία όμως δεν φροντίσατε να απαλλαγείτε.

(1) Εις βάρος σας.

(2) «Με το να πει «γιοι αυτών που φόνευσαν», υπαινίσσεται τη συγγένεια ως προς την πονηρία» (Ω). «Διότι ποιά κατηγορία υπάρχει για το γιο ενός φονιά, αν δεν συμμετέχει στη διάθεση του πατέρα του; Καμία. Επομένως είναι φανερό ότι για αυτό τους κατηγορεί, υπαινισσόμενος τη συγγένεια ως προς την κακία» (Χ).

«Επομένως από το γεγονός ότι ομολογεῖτε τη φονική διάθεση των πατέρων σας, αλλά και από το γεγονός επίσης ότι μιμείστε αυτήν, αποδεικνύετε ότι είστε γιοι των προφητοκτόνων» (Ζ). Ήταν ηθικά και φυσικά απόγονοι των προφητοκτόνων, τρέφοντας το ίδιο μίσος εναντίον της αληθινής ευσέβειας και την ίδια αιμοδιψία εκείνων, των οποίων αποδοκίμαζαν την κακία. Ο νόμος της κληρονομικότητας ήταν ενεργός στις φλέβες τους (p).

Ματθ.23,32 καὶ ὑμεῖς πληρώσατε⁽¹⁾ τὸ μέτρον⁽²⁾ τῶν πατέρων ὑμῶν.

Μετάφραση: Συμπληρώστε λοιπόν κι εσείς εκείνα που λείπουν ακόμη απ' όσα άρχισαν να κάνουν οι πρόγονοί σας, ώστε να φθάσετε στο ακρότατο όριο της κακίας.

(1) «Δεν το λέει αυτό προστάζοντας, αλλά προφητεύοντας αυτό που θα γίνει, δηλαδή τη σφαγή του» (X).

Ή, λιγότερο πιθανή εκδοχή, η προστακτική=με μορφή ειρωνικής πρόσκλησης, εφόσον πρόκειται για το μεγαλύτερο από τα εγκλήματα, ο Ιησούς δείχνει, ότι γνωρίζει τις φονικές διαθέσεις τους (L). Υπάρχει και η γραφή πληρώσετε= Παρά τις υποκριτικές σας αποκηρύξεις της πράξης των προγόνων σας, θα αποδείξετε τους εαυτούς σας άξιους απογόνους αυτών που φόνευσαν τους προφήτες (p).

(2) Συμπληρώνω το μέτρο των πατέρων=προσθέτω εκείνα, τα οποία λείπουν από το καθορισμένο πλήθος των εγκλημάτων που διαπράχθηκαν από τους πατέρες (g). Εκφράζεται εδώ η αλήθεια, ότι υπάρχει ορισμένο όριο στην ασυνεσία και κακή συμπεριφορά, το οποίο όταν ξεπεραστεί, δεν απομένει πλέον τόπος μετανοίας. Τότε η καταδίκη επακολουθεί αμετάκλητα. Επίσης εκφράζεται η σκέψη, ότι στην περίπτωση των εθνών το όριο αυτό φθάνεται με την ενέργεια διαδοχικών γενεών, όπου η κακία κάθε μίας γενιάς συμβάλλει στο τελικό αποτέλεσμα. Στην περίπτωση των Ιουδαίων το όριο της κακίας θα ξεπερνιόταν και με το φόνο του Μεσσία και των Αποστόλων του. Η καταστροφή λοιπόν της Ιερουσαλήμ και ο διασκορπισμός του έθνους θα ήταν η άμεση συνέπεια (p).

Στιχ. 33-39. Ο Κύριος προειδοποιεί τους γραμματείς και Φαρισαίους για την καταδίκη τους.

Ματθ.23,33 ὄφεις⁽¹⁾, γεννήματα ἐχιδνῶν⁽²⁾, πῶς φύγητε⁽³⁾ ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Φίδια, παιδιά γεννημένα από οχιές, γεμάτα κακία και θανατηφόρο δηλητήριο, το οποίο κληρονομήσατε κι απ' τους προγόνους σας, πώς είναι δυνατόν να ξεφύγετε απ' την καταδίκη που θα σας ρίξει στην κόλαση;

(1) «Ονόμασε αυτούς φίδια επειδή είναι πονηροί και σχεδιάζουν κακά και καταστρέφουν» (Z).

(2) «Επειδή μοιάζουν στους πατέρες τους ως προς το δηλητήριο της κακίας και τη φονική διάθεση» (Z): «παιδιά πονηρών και πονηρότεροι από τους γονείς. Δείχνει δηλαδή αυτούς ότι τολμούν μεγαλύτερα... Διότι αυτοί θα φέρουν και το τέλος και το αποκορύφωμα των κακών. Διότι οι μεν πατέρες τους σκότωσαν αυτούς που ήλθαν στον αμπελώνα· ενώ αυτοί φονεύουν τον ίδιο το γιο και αυτούς που καλούν στο γάμο» (X).

(3) «Πώς θα αποφύγετε την καταδίκη της γέεννας, αφού μιμείστε εκείνους που τόλμησαν αυτά;» (X). Η ερώτηση υπονοεί απάντηση αρνητική. Όχι δεν θα αποφύγετε (F).

(4) «Κρίση γέεννας ονομάζει την καταδίκη και τιμωρία που στέλνει στη γέεννα» (Ζ).

Ματθ.23,34 διὰ τοῦτο⁽¹⁾ ἰδοὺ ἐγὼ⁽²⁾ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφῆτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς⁽³⁾, καὶ ἐξ αὐτῶν⁽⁴⁾ ἀποκτενεῖτε⁽⁵⁾ καὶ σταυρώσετε⁽⁶⁾, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε⁽⁷⁾ ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν,

Μετάφραση: Γι' αυτό, να, ἐγὼ κάνω την τελευταία προσπάθεια να σας σώσω και σας αποστέλλω προφῆτες και σοφοὺς και γραμματεῖς, τους αποστόλους μου δηλαδή και τους διαδόχους τους, που θα εἶναι φωτισμένοι και σοφισμένοι ἀπὸ το Ἅγιον Πνεῦμα και τη διδασκαλία μου. Κι ἄλλους ἀπ' αυτούς θα σκοτώσετε και θα σταυρώσετε· κι ἄλλους θα μαστιγώσετε στις συναγωγές σας και θα τους διώξετε ἀπ' τη μία πόλη στην ἄλλη.

(1) Ἡ «επειδὴ πρόκειται να συμπληρώσετε το μέτρο της κακίας των πατέρων σας» (Ζ). Ἡ, για αυτό, για να γίνει η τελευταία ἀπόπειρα της απαλλαγῆς σας ἀπὸ τη γέεννα (δ).

(2) Μιλά ἐξ' ονόματος του εαυτοῦ του, με τον ἴδιο τρόπο που και οι προφῆτες μιλούσαν ἐξ' ονόματος του Θεοῦ (Λ). «Στέλνω εἶπε, ἀποκαλύπτοντας το αξίωμα της θεότητος» (Ζ), «την εξουσία της θεότητος» (Θφ). Ο Χριστὸς εἶναι που στέλνει, και τους δικούς του προφῆτες φονεύουν. Το ἐγὼ με ολοφάνερη ἔμφαση (ρ).

(3) «Ὑπονοεῖ τους ἀποστόλους και τους μετὰ ἀπὸ ἐκείνους ποιμένες και διδασκάλους των ἐκκλησιῶν, επειδὴ εἶναι ἀξιωμένοι με προφητικὸ χάρισμα και ἔχουν πάρει τη σοφία ἀπὸ αὐτόν και γνωρίζουν τη Γραφή» (Ζ). Η προσθήκη του «σοφοὺς και γραμματεῖς» ἔχει το παράλληλό της στην ιστορία των Ἰουδαίων. Μετὰ τον τελευταῖο προφῆτη Μαλαχία, το ἔθνος διδασκόταν ἀπὸ σοφοὺς και γραμματεῖς. Και ο Μεσσίας θα ἔχει ὄχι μόνο τους προφῆτες του, ἀλλὰ και τους σοφοὺς και γραμματεῖς του (ρ). Οι προφῆτες μιλούν ἐξ' ονόματος του Θεοῦ· οι σοφοὶ κανονίζουν την ἐφαρμογὴ των θείων παραγγελμάτων και οι γραμματεῖς ἀναπτύσσουν το περιεχόμενο της διδασκαλίας (Λ).

(4) «Το «ἀπὸ αυτούς» δείχνει ὅτι δεν θα τους φονεύσουν ὅλους, οὔτε ὅλους θα τους μαστιγώσουν» (Ζ).

(5) «Στέλνω αυτούς αν και γνωρίζω ὅτι θα σφαχτοῦν» (Χ). Θα σκοτώσετε ὅπως τον Στέφανο, τον Ἰάκωβο τον του Ζεβεδαίου, τον Ἰάκωβο τον ἀδελφόθεο και ἄλλους (δ).

(6) Μέσω των Ρωμαίων (δ). Το θα φονεύσετε και θα σταυρώσετε ἀναφέρεται σε περιπτώσεις κατὰ τις οποίες οι Ἰουδαῖοι ξεσήκωναν τους Ρωμαίους ἀρχοντες ἐναντίον των Χριστιανῶν (ρ). Σύμφωνα με τον Ἡγήσιππο (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. III 33,6) ο Σίμων ο γιος του Κλωπά, ἀφού καταγγέλθηκε ἀπὸ τους αἱρετικούς σταυρώθηκε (Λ).

(7) Η μαστίγωση στις συναγωγές και η εκδίωξη από πόλη σε πόλη ήταν μορφές διωγμού, τον οποίο οι ίδιοι οι Ιουδαίοι από μόνοι τους ενεργούσαν (ρ).

Ματθ.23,35 ὅπως⁽¹⁾ ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς⁽²⁾ πᾶν⁽³⁾ αἷμα⁽⁴⁾ δίκαιον ἐκχυνόμενον⁽⁵⁾ ἐπὶ τῆς γῆς⁽⁶⁾ ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ⁽⁷⁾ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου⁽⁸⁾ υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε⁽⁹⁾ μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου⁽¹⁰⁾.

Μετάφραση: για να πέσει επάνω σας η ευθύνη και η καταδίκη για κάθε δίκαιο αίμα που χύθηκε άδικα στη γη, από το αίμα του δικαίου Ἀβελ ἕως το αίμα του Ζαχαρία του γιου του Βαραχία, που τον σκοτώσατε ανάμεσα στο ναό και το θυσιαστήριο, κι έτσι γίνατε ένοχοι όχι μόνο του εγκλήματος του φόνου αλλά και της ασεβούς βεβηλώσεως του ναού, τον οποίο βάψατε με αίμα ανθρώπου δικαίου.

(1) Εξαρτάται η λέξη ή από το «θα φονεύσετε και θα σταυρώσετε και θα διώξετε»=τους διωγμούς αυτούς θα κάνετε κατά θεία παραχώρηση, ώστε να έλθει σε σας... Το όπως δηλώνει το σκοπό της θείας παραχώρησης (δ) ή, πιο σωστά, εξαρτάται από το: ιδού εγώ στέλνω. Σας τους στέλνω όχι για να τους φονεύσετε...

Ο Θεός δεν παύει από το να στέλνει τους απεσταλμένους του, μολονότι καταδιώκουν αυτούς αυτοί προς τους οποίους στέλνονται. Κάθε γενιά έχει τις ευκαιρίες της για σωτηρία. Και ο Χριστός με τον ίδιο ενεργεί τρόπο με τους ιεραποστόλους του. Η θεία θέληση είναι οι πάντες να υπακούσουν και να σωθούν. Αλλά μαζί με αυτήν τη θέληση του Θεού έχει συνδυαστεί η δίκαιη βούληση, σύμφωνα με την οποία οι αρνούμενοι να υπακούσουν θα καταδικάζονται.

Και συνεπώς η καταδίκη των ανυπάκουων μπορεί να λεχθεί, ότι είναι όχι μόνο το αποτέλεσμα, αλλά και ο σκοπός για τον οποίο στέλνονται οι απεσταλμένοι. Στην ιουδαϊκή σκέψη οι τωρινές εκβάσεις αυτών που συμβαίνουν θεωρούνται ότι δεν μπορούν να διακριθούν από τους θείους σκοπούς και η λέξη «ίνα» ή το «όπως» χρησιμοποιούνται εκεί, όπου μάλλον θα λέγαμε το «ώστε» (ρ).

(2) Έρχομαι σε κάποιον, εδώ με την έννοια του πέφτω σε κάποιον, για την ενοχή και ποινή του φόνου (g).

(3) Αυτό λέγεται «όχι διότι τιμωρούνται άλλοι για εγκλήματα που τόλμησαν άλλοι, αλλά διότι μολονότι υπάρχουν τόσα πολλά παραδείγματα άλλων που αμάρτησαν και τιμωρήθηκαν, παρά ταύτα δεν έγιναν καλύτεροι, αλλά διέπραξαν τα ίδια λάθη και ήταν δίκαιο να υποστούν τις ίδιες τιμωρίες με εκείνους» (X).

(4) Αίμα να εννοήσεις την καταδίκη του αίματος, δηλαδή του φόνου» (Ζ) «ώστε να απαιτηθεί από σας τιμωρία για κάθε φόνο που διαπράχθηκε εναντίον των δικαίων» (Ζ).

(5) Ενεστώτας λέγεται αντί για αόριστο, αλλά με την απόχρωση ενέργειας που συνεχίζεται (Λ). Ο ενεστώτας χρησιμοποιείται για να δηλώσει, ότι το χύσιμο του αίματος δεν σταμάτησε (b).

(6) Όχι στον κόσμο, αλλά στο έδαφος, όπου παραμένει ορατό μέχρι να έλθει η εκδίκηση για αυτό (Ησ. κστ 21, Ιεζ. κδ 7)(Λ).

(7) Στην κατάλληλη στιγμή υπενθύμισε και τον Άβελ, δείχνοντας ότι και αυτός ο φόνος ήταν από φθόνο» (Χ). Οι Ιουδαίοι δεν κατάγονταν μεν από τον Κάιν, ήταν όμως κληρονόμοι του φθόνου και της κακίας του Κάιν, εξαιτίας της οποίας έγινε ο φόνος του Άβελ (δ).

(8) Ζαχαρία άλλοι μεν λένε τον ένα από τους δώδεκα προφήτες» (Ζ), ο οποίος, όπως ο ίδιος ονομάζει τον εαυτό του (Ζαχ. α 1) ήταν ο Ζαχαρίας, ο γιος του Βαραχίου· το μαρτυρικό του τέλος ήταν από παράδοση γνωστό (δ)· «άλλοι λένε ότι ήταν κάποιος άλλος ιερέας που είχε δύο ονόματα, τον οποίο η Γραφή ονομάζει και Ιωδάε» (Χ), τον σύμφωνα με το εβραϊκό κείμενο Ζαχαρία, ενώ σύμφωνα με τους Ο΄ Αζαρία τον γιο του αρχιερέα Ιωδαέ, τον οποίο επειδή έλεγχε την ασέβεια και ειδωλολατρία των Ιουδαίων, τον λιθοβόλησαν με διαταγή του Ιωάς στην αυλή του οίκου του Κυρίου (Β΄ Παραλ. κδ 20,22)· άλλοι πάλι Ζαχαρία λένε «τον πατέρα του Βαπτιστή. Διότι γράφουν ότι παρέλαβαν από άγραφη παράδοση των πατέρων, ότι υπήρχε τόπος στο ναό προορισμένος για τις παρθένες, στον οποίο όταν στάθηκε κάποτε η Θεοτόκος μετά τη γέννηση του Χριστού, αυτός δεν την έβγαλε έξω, λέγοντας ότι είναι παρθένα. Για αυτό και φονεύτηκε μεταξύ του ναού και του έξω θυσιαστηρίου» (Ζ).

Τέλος κάποιοι από τους νεώτερους αναφέρονται στον Ζαχαρία τον του Βαρούχ ή Βαρούχου, ο οποίος σύμφωνα με τον Ιώσηπο (Ιουδ. πολ. 4,6,4) λίγο πριν την άλωση της Ιερουσαλήμ φονεύτηκε από δύο ζηλωτές στη μέση του ιερού. Αλλά ο Κύριος εδώ μιλά για πρόσωπα ιστορικά που οπωσδήποτε είχαν ήδη φονευτεί (δ).

Υπάρχει ένας προφανής λόγος, για να διαλεχτεί ως όριο στους φόνους ο Ζαχαρίας ο του Ιωδαέ. Στην ιουδαϊκή Βίβλο, τα βιβλία των Παραλειπομένων έρχονται τελευταία και συνεπώς, όπως το αίμα του Άβελ είναι το πρώτο στη Βίβλο, έτσι το αίμα του Ζαχαρίου είναι το τελευταίο, παρόλο που από άποψη χρόνου ο φόνος του Ουρίου από τον βασιλιά Ιωακείμ (Ιερεμ. λγ 21) έγινε αργότερα (ρ).

Προκύπτει όμως η δυσκολία, ότι ο Ζαχαρίας του Βιβλίου των Παραλειπομένων δεν λέγεται εκεί γιος Βαραχίου, αλλά γιος Ιωδαέ. Είναι αλήθεια ότι ο σιναϊτικός κώδικας και 4 μικρογράμματοι κώδικες αποσιωπούν το «υιού Βαραχίου» και ότι ο Ιερώνυμος σημείωσε:

στο ευαγγέλιο, το οποίοι χρησιμοποιούν οι Ναζαρηνοί, αντί για το υιού Βαραχίου, συναντούμε γραμμένο, τον υιό του Ιωδαέ. Επι πλέον κάποια αρχαία γλώσσα (κείμενο που μπήκε σε χειρόγραφο από το περιθώριο) λέει: «Ζαχαρία λέει τον Ιωδαέ· διότι είχε δύο ονόματα» (L).

Η απλούστερη εξήγηση είναι ότι η φράση «Ζαχαρίας υιός Βαραχίου» ήταν συνηθισμένη και γράφτηκε μηχανικά από κάποιον από τους πρώτους αντιγραφείς (p).

(9) Ο Χριστός παίρνει το ιουδαϊκό έθνος ως σύνολο και θεωρεί αυτό ένοχο για καθετί που έγινε από τους αντιπροσώπους του σε διάφορες γενιές. Ο Κύριος δεν εννοεί ότι οι σύγχρονοί του γραμματείς και Φαρισαίοι ήταν υπεύθυνοι για τους φόνους που διαπράχτηκαν από τους προγόνους τους ολόκληρους αιώνες πριν. Αλλά η ενοχή της κακίας αυξήθηκε με τη συσσώρευση προηγούμενων περιπτώσεων και προειδοποιήσεων. Κάθε γενιά, η οποία καταδικάζει την κακία των προηγούμενων γενιών, αλλά επαναλαμβάνει και αυτή όσα κακά εκείνες διέπραξαν, είναι περισσότερο ένοχη και αναπολόγητη από κάθε προηγούμενη.

(10) «Πρόσεξε, ότι το τόλμημα ήταν διπλό. Διότι όχι μόνο φόνευαν αγίους, αλλά και σε τόπους αγίους» (X).

Ματθ.23,36 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἤξει ταῦτα πάντα⁽¹⁾ ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην⁽²⁾.

Μετάφραση: Αλήθεια σας λέω ότι όλα αυτά τα δεινά θα πέσουν πάνω στη γενιά αυτή.

(1) «Δηλαδή τα σχετικά με την πολύ κακή τιμωρία» (Z).

(2) «Δηλαδή σε αυτούς τους ίδιους. Διότι στις μέρες του Ουεσπεσιανού και του Τίτου έπεσαν πάνω τους τα κακά από τους Ρωμαίους» (Z). Παρόλο που η Ιερουσαλήμ καταστράφηκε μετά 40 περίπου έτη, αφ' ότου ο Κύριος εξήγγειλε την προφητεία αυτή, παρ' όλα αυτά πολλοί από εκείνους, προς τους οποίους απευθυνόταν, θα έζησαν μέχρι την έκβαση της προφητείας (o).

Ματθ.23,37 ⁽¹⁾Ιερουσαλήμ Ιερουσαλήμ⁽²⁾, ἡ ἀποκτένουσα⁽³⁾ τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν! Ποσάκις⁽⁴⁾ ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν⁽⁵⁾ τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις⁽⁶⁾ τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας⁽⁷⁾, καὶ οὐκ ἠθέλησας⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Ιερουσαλήμ, Ιερουσαλήμ, δυστυχισμένη και ταλαίπωρη πόλη, εσύ που σκοτώνεις τους προφήτες και λιθοβολείς εκείνους που σου απέστειλε ο Θεός! Πόσες φορές

θέλησα να μαζέψω τα παιδιά σου με μια στοργή σαν εκείνη που έχει η όρνιθα όταν περιμαζεύει τα πουλιά της κάτω από τα φτερά της· και δεν θελήσατε.

(1) «Στρέφοντας το λόγο στην πόλη, την ελεεινολογεί» (Ζ).

(2) «Τι χρειάζεται ο διπλασιασμός; Αυτό είναι τρόπος έκφρασης αυτού που λυπάται και ελεεινολογεί την πόλη και αγαπά υπερβολικά αυτήν. Διότι όπως ακριβώς σε μία ερωμένη που αγαπήθηκε μεν πολύ από τον εραστή της, αλλά όμως καταφρόνησε αυτόν και για αυτό πρόκειται να τιμωρηθεί, απολογείται λοιπόν διότι πρόκειται να την τιμωρήσει» (Χ).

«Λυπάται αυτήν διότι παλαιά μεν ήταν αγαπημένη, τώρα όμως πρόκειται να πάθει τα έσχατα για τις παρανομίες των κατοίκων της» (Ζ). Ήταν η πόλη αυτή το κέντρο της φονικής τους διάθεσης. Δόθηκαν σε αυτήν πολλά προνόμια, αλλά καταχράστηκε αυτά (ο).

(3) Όλα τα κακά εναντίον των δικαίων από αυτήν προέρχονταν, διότι σε αυτήν ήταν η ανώτατη θρησκευτική αρχή και οι πρώτοι των διδασκάλων του έθνους, από τους οποίους πάντα πήγαζε ο διωγμός της αλήθειας (δ). Σε ενεστώτα η μετοχή= έγινε σε αυτήν συνήθεια το να φονεύει τους προφήτες (ο).

(4) «Ούτε με αυτά» τα εγκλήματα εναντίον των προφητών και απεσταλμένων, «με έκανες να φύγω από κοντά σου, ούτε με απομάκρυνες από το να έχω πολλή εύνοια για σένα, αλλά θέλησα και έτσι, όχι μία και δύο φορές, αλλά και πολλές να σε φέρω κοντά μου» (Χ).

Το ποσάκις πρέπει να αναφέρεται στις συχνές επισκέψεις του Μεσσία στην Ιερουσαλήμ, οι οποίες δεν αναφέρονται στα συνοπτικά ευαγγέλια και παρέχεται έτσι μη προμελετημένη ισχυρή επιβεβαίωση του τετάρτου ευαγγελίου (ρ).

(5) «Αυτό το λέει φανερώνοντας, ότι πάντα σκόρπιζαν τους εαυτούς τους με τα αμαρτήματα» (Χ). «Θέλησα, λέει, να μαζέψω τα παιδιά σου κάτω από τη σκέπη μου, τα οποία οι αμαρτίες διασκόρπισαν από τη θεία επίβλεψη» (Ζ).

(6) «Με το παράδειγμα της κλώσας δείχνει τη φιλοστοργία του για τους Ιουδαίους» (Ζ). «Διότι αυτό το πτηνό δείχνει πολλή θερμότητα για τα παιδιά του» (Χ). «Η κλώσα είναι πολύτεκνη και θερμή στην αγάπη και φροντίζει τα παιδιά της και παραδίδει τον εαυτό της και σε θάνατο για χάρη τους» (Ω).

(7) «Παντού στους προφήτες υπάρχει αυτή η εικόνα των φτερούγων, και στην ωδή του Μωϋσή, και στους ψαλμούς, φανερώνοντας την πολλή σκέπη και φροντίδα» (Χ). Δες και Δευτ. λβ 11, Ησ. λα 5, Ψαλμ. 90,4, Ρουθ β 12.

(8) «Δεν θελήσατε, αφού δεν με δεχτήκατε, αλλά με διώκετε και προσπαθείτε να με φονεύσετε» (Ζ).

Ματθ.23,38 ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν⁽¹⁾ ὁ οἶκος⁽²⁾ ὑμῶν ἔρημος⁽³⁾.

Μετάφραση: Ἰδοὺ, εγκαταλείπεται ἡ πόλις σας καὶ ὁ ναὸς σας ἔρημος καὶ ἀπροστάτευτος ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ τιμωρία σας καὶ ἡ καταστροφή σας.

(1) Δοτικὴ ἀντιχαριστικὴ, γιὰ λύπη ἢ γιὰ βλάβη σας (p).

(2) «Δηλαδή ὁ ναός» (Z). Ἡ, πιο σωστά, ἡ πόλις Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ ναός σὲ αὐτήν= ἡ πόλις σας καὶ ὁ ναός σας εγκαταλείπονται ἀπὸ τὸ Θεό καὶ παραδίδονται σὲ ἐρήμωση (a). Στὸ Εὐὼχ πθ 50,51,56,66,72 ὁ οἶκος εἶναι ἡ Ἱερουσαλὴμ τῆς ὁποίας ὁ ναός παριστάνεται ὡς πύργος. Καὶ στὴ Διαθήκη τοῦ Λευϊ ι 5 γράφει: «Διότι ὁ οἶκος, τὸν ὁποῖο ὁ Κύριος θὰ διαλέξει, θὰ ὀνομαστεῖ Ἱερουσαλὴμ, ὅπως περιέχεται στὸ βιβλίον Εὐὼχ τοῦ δικαίου» (p).

(3) «Ἐρημος ἀπὸ τῆς θείας χάρις που κατοικεῖ μέσα σὲ αὐτόν» (Z), «γυμνός ἀπὸ τῆς δικῆς μου βοήθειας» (X). «Γιὰ αὐτὸ δὲν ὑπάρχουν πλέον προφῆτες σὲ αὐτούς, οὔτε πλέον οὐράνια χάρις, ἀλλὰ ἐγίνε χέρσα γῆ καὶ καταπατιέται ἀπὸ ὅλους» (B).

Αποτέλεσμα τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ἐρήμωσης θὰ ἦταν καὶ ἡ υλικὴ ἐρήμωση καὶ καταστροφή τῆς πόλης. Κάποιοι ἀπὸ τοὺς μεγαλογράμματους κώδικες ἀποσιωποῦν τὸ ἔρημος. Με τὴν ἀποσιώπηση αὐτὴ σχηματίζεται θλιβερὴ εἰρωνεία=Οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλὴμ πρέπει στὸ ἐξῆς νὰ προφυλάσσουν τὴν πόλιν, ἡ ὁποία ἕως τῶρα βρισκόταν ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Θεοῦ (p).

Ματθ.23,39 λέγω γὰρ⁽¹⁾ ὑμῖν⁽²⁾, οὐ μὴ⁽²⁾ με ἴδῃτε ἀπ' ἄρτι⁽³⁾ ἕως ἂν εὔπητε⁽⁴⁾, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος⁽⁵⁾ ἐν ὀνόματι Κυρίου⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Διότι σας λέω ὅτι δὲν θὰ με δεῖτε πια ἀπὸ τώρα, μέχρι νὰ συνέλθετε καὶ νὰ πιστέψετε. Καὶ τότε, ἀφοῦ συγκαταριθμηθεῖτε στα μέλη τῆς Ἐκκλησίας μου, θὰ πείτε γιὰ μένα: Εὐλογημένος εἶναι αὐτός που ἐρχεται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὡς ἀντιπρόσωπός του καὶ ἀπεσταλμένος του.

(1) Αἰτιολογεῖ τὸ ἀφήνεται ἔρημος= «αὐτός ἦταν που βάδιζε μπροστὰ ἀπὸ αὐτούς καὶ τοὺς συγκρατοῦσε καὶ τοὺς προστάτευε· ἀρα αὐτός εἶναι που τοὺς τιμωρεῖ» (X).

(2) Ἡ προειδοποίηση που μπαίνει ὡς συμπέρασμα, γίνεται με ἰδιαίτερη σοβαρότητα (λέγω ὑμῖν) καὶ με κατηγορηματικὴ βεβαίωση (οὐ μὴ)(p).

(3) «Λέγοντας «από τώρα» δεν δήλωσε μόνο την ώρα εκείνη, αλλά όλο τον καιρό μέχρι τη σταύρωση, μετά από τον οποίο δεν είδαν αυτόν πλέον. Διότι αν και φάνηκε σε κάποιους μετά την ανάσταση, αλλά όχι στους άπιστους Ιουδαίους» (Z).

(4) Ή, «πότε θα πουν αυτό; Με τη θέλησή τους μεν ποτέ· χωρίς τη θέλησή τους, κατά τον καιρό της δευτέρας παρουσίας, όταν θα έρθει με δύναμη και δόξα πολλή, όταν αυτή η αναγνώρισή τους δεν θα έχει κανένα όφελος» (Z).

Ή, η αποστολή του ως Σωτήρα τελείωσε για αυτούς. Εάν η σχέση αυτή μαζί τους πρόκειται ποτέ να ανανεωθεί, η πρωτοβουλία θα προέλθει από αυτούς (p), όταν επιστρέφοντας με μετάνοια σε αυτόν και αναγνωρίζοντας αυτόν ως λυτρωτή, θα τον επευφημήσουν με τον μεσσιανικό χαιρετισμό Ευλογημένος... (F).

(5) Φαίνεται ότι αναφέρεται στο κεφ. κα 9. Όταν τα πλήθη και τα παιδιά υποδέχονταν τον Ιησού ως Μεσσία κρίζοντας το Ωσαννά, η ιουδαϊκή ιεραρχία αγανακτούσε και αξίωνε ο Ιησούς να σταματήσει αυτές τις επευφημίες. Βεβαιώνει τώρα αυτούς, ότι έως ότου και αυτοί υποδεχτούν αυτόν με τις ίδιες επευφημίες, δεν θα τον δουν ως Μεσσία τους (p).

(6) =έτοιμοι να πιστέψουν σε Αυτόν, ως αντιπρόσωπο του Θεού (p). Με το στίχο αυτό ολοκληρώνει ο Κύριος τα δημόσια κηρύγματά του προς τους Ιουδαίους. Με το στίχο αυτό θα αρχίσει η μετάνοιά τους (b).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ' (24)

Στιχ.1-2. Η καταστροφή του Ναού.

Ματθ.24,1 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ⁽¹⁾· καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ⁽²⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού βγήκε ο Ιησούς από το ναό, έφευγε οριστικώς πλέον από το ιερό, για να μην επανέλθει σ' αυτό. Τότε τον πλησίασαν οι μαθητές του για να του δείξουν τις οικοδομές του ιεροῦ.*

Τα δύο αυτά κεφάλαια περιλαμβάνουν τον μεγάλο εσχατολογικό λόγο του Κυρίου, ο οποίος μπορεί να διαιρεθεί όπως ακολούθως: 1) κδ 1-3 αφορμή του λόγου, 2) 4-14, συμβάντα που θα προηγηθούν από την τελική αποστασία, 3) 15-28, η θλίψη που θα προηγηθεί από την δεύτερη έλευση, 4) 29-31 η δεύτερη έλευση, 5) 32-51 προτροπές για εγρήγορση, 6) κε 1-46

τρεις παραβολές που διεγείρουν την προσοχή για εγρήγορση και επιμέλεια, όπου στην τρίτη περιγράφεται η τελική κρίση (α.5).

Η γραμματεία της εποχής που προηγήθηκε και επακολούθησε στη γέννηση του Χριστού δείχνει, ότι οι διάνοιες πολλών Ιουδαίων ασχολούνταν με ενδιαφέρον για το τέλος του κόσμου, το οποίο πιστευόταν ότι πλησίαζε. Το ενδιαφέρον αυτό είχε δύο πηγές: από τη μία τις παρερμηνευόμενες προφητείες των ψαλμωδών και των προφητών και ειδικά του Δανιήλ και του Ιεζεκιήλ, και από την άλλη κάποια στοιχεία εθνικών θρησκειών και ειδικά της θρησκείας των Περσών. Τις αντιλήψεις αυτές των συγχρόνων του ο Κύριος είχε υπ' όψη, όταν δίδασκε για τις έσχατες ημέρες τους μαθητές. Και βεβαίως δεν ήταν δυνατόν παρά να υιοθετήσει τη διδασκαλία που απέρρεε από τους ψαλμούς και τους προφήτες.

Για αυτό λοιπόν την αποκαλυπτική παράδοση περί εσχάτων χρόνων, την καθάρισε και την κατέστησε πνευματική, αφού την απάλλαξε από τα παχυλά στοιχεία, με τα οποία οι σύγχρονες ιουδαϊκές αντιλήψεις είχαν παραμορφώσει αυτήν, προσδίδοντας χρωματισμό πολιτικό και σαρκικό στις λεπτομέρειες της κρίσης που πλησίαζε. Σύμφωνα με τις επικρατούσες τότε αντιλήψεις ο Μεσσίας ως πράκτορας του Ιεχωβά θα εμφανιζόταν πάνω στα σύννεφα επικεφαλής θριαμβευτικού πλήθους, για να καταρρίψει τις ρωμαϊκές αρχές και να ιδρύσει το βασίλειό του, ένα από τα χαρακτηριστικά του οποίου θα ήταν ένα αδιάκοπο δείπνο, στο οποίο θα παρακάθονταν οι απόγονοι του Αβραάμ πάνω σε θρόνους δόξας. Από τις σαρκικές αυτές αντιλήψεις είναι απαλλαγμένα τα αποκαλυπτικά χωρία των ευαγγελίων. Η χρησιμοποιούμενη όμως σε αυτά γλώσσα είναι συμβολική σε μεγάλο μέρος και δεν πρέπει να εκληφθεί κατά γράμμα (ρ)

(1) Αυθεντική γραφή: από τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο, οπότε το «από του ιερού» εξαρτάται από το εξελθών και μένει το ἐπορεύετο ἀόριστο· βάδιζε κατ' ευθείαν προς το ὅρος των ελαιών. Ιερὸν= ο ναός και ο περίβολός του με όλα τα υπόλοιπα κτίσματα (L).

(2) «Επειδή δηλαδή είπε ότι «ο οίκος σας θα ερημωθεί» και προφήτευσε σε αυτούς προηγουμένως πάρα πολλές συμφορές, ακολούθως οι μαθητές όταν άκουσαν αυτά, από έκπληξη μάλλον, τον πλησίασαν για να του δείξουν το κάλλος του ναού, και επειδή απορούσαν, εάν πράγματι θα εξαφανιστούν τόσο ωραία πράγματα και πολυτελή υλικά και ποικίλα απερίγραπτα καλλιτεχνήματα» (X).

Ματθ.24,2 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐ βλέπετε⁽¹⁾ ταῦτα πάντα⁽²⁾; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται⁽³⁾.

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως του είπε: Δεν βλέπετε με θαυμασμό όλα αυτά τα ωραία κτήρια; Αληθινά σας διαβεβαιώνω ότι δεν θα μείνει πέτρα πάνω στην πέτρα που να μην γκρεμισθεί κάτω.

(1) «Δεν τα βλέπετε όλα αυτά και θαυμάζετε και μένετε κατάπληκτοι;» (Χ). «Ρωτά πρώτα αυτούς, δεν βλέπετε όλα αυτά τα θαυμαστά;» (Ζ).

(2) Οι οικοδομές του ιερού ως σύνολο δεν ήταν δυνατόν να φανούν παρά από κάποιο ύψος του όρους των Ελαιών και από κάποια τοποθεσία αυτού, από την οποία έβλεπαν συγχρόνως ολόκληρη την πόλη (Λ).

(3) «Δεν τους μιλά πλέον απλώς για ερήμωση, αλλά προφητεύει ολοκληρωτικό τον αφανισμό» (Χ). «Λένε όμως κάποιοι, ότι και όμως, σε κάποια μέρη, αφέθηκε λίθος πάνω σε λίθο ο οποίος δεν γκρεμίστηκε. Προς τους οποίους λέμε και εμείς με τη σειρά μας, ότι όλα αυτά τα αξιοθαύμαστα που τους έδειξε ο Κύριος γκρεμίστηκαν μέχρι θεμελίων σύμφωνα με την δεσποτική απόφαση. Αλλά και αν έμεινε κάποιο λείψανο από τους Ρωμαίους, και αυτό από τους επόμενους γκρεμίστηκε, για να μεταφερθεί σε άλλες οικοδομές» (Ζ).

Άλλωστε ο Κύριος «το είπε αυτό υπαινισσόμενος την ολοκληρωτική καταστροφή του οικοδομήματος και κάνοντας το λόγο υπερβολικό» (ΘΦ).

Στιχ. 3-14. Το τέλος του κόσμου.

Ματθ.24,3 καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους⁽¹⁾ τῶν ἐλαιῶν προσήλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν⁽²⁾ λέγοντες· εἶπε ἡμῖν πότε ταῦτα ἔσται⁽³⁾, καὶ τί τὸ σημεῖον⁽⁴⁾ τῆς σῆς παρουσίας⁽⁵⁾ καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος⁽⁶⁾;

Μετάφραση: Κι ενώ αυτός καθόταν στο όρος των ελαιών, τον πλησίασαν οι μαθητές ιδιαιτέρως και του είπαν: Πές μας, πότε θα γίνουν όλα αυτά και ποιά είναι το σημάδι που θα προαναγγέλλει την ένδοξή σου παρουσία και το οριστικό τέλος του κόσμου αυτού;

(1) Από όπου ο ναός ήταν ορατός και όπου ήταν προορισμένο να αρχίσουν οι κατά της Ιερουσαλήμ πολιορκητικές επιχειρήσεις (b). Οι προηγούμενοι λοιπόν λόγοι ειπώθηκαν τη στιγμή που ο Κύριός μας απομακρυνόταν από το ναό. Υπερπηδώντας ο Κύριος τον χείμαρρο Κεδρών και ανεβαίνοντας πάνω στο όρος των ελαιών, κάθισε (F).

(2) «Πλησίασαν ιδιαιτέρως, για να μην γίνει αυτό γνωστό στους Ιουδαίους» (Ζ).

(3) «Ρωτούν επιθυμώντας πολύ να μάθουν όχι τόσο για τον αφανισμό του ναού, όσο για τον καιρό της δευτέρας παρουσίας του» (Ζ). Η ερώτηση των μαθητών κατ' ουσίαν είναι αυτή:

Πότε η Ιερουσαλήμ και ο ναός της θα καταστραφεί και ποια σημεία θα προηγηθούν της έλευσής σου η οποία θα γίνει για τελική αποκατάσταση των πραγμάτων, η οποία μπορεί να αποκληθεί το τέλος του παρόντος κόσμου; (ο).

(4) Το σημάδι με το οποίο θα γνωρίσουμε την επικείμενη αμέσως παρουσία σου (δ). Σημάδια συχνά προστέθηκαν σε προφητείες σπουδαίων συμβάντων. Για αυτό και η ερώτηση των μαθητών, που αφορούσε στο σημάδι του καιρού εκείνου (b).

(5) Εδώ για πρώτη φορά στο ευαγγέλιο συναντιέται η λέξη, η οποία μόνο στον Ματθαίο από τους ευαγγελιστές βρίσκεται και μόνο στο κεφάλαιο αυτό, όπου 4 φορές χρησιμοποιείται (στίχοι 3,27,37,39). Συναντιέται σε όλες τις επιστολές του Παύλου, εκτός από τις ποιμαντικές. Φαίνεται να ήταν σχεδόν τεχνικός όρος για δήλωση της έλευσης του Χριστού με δόξα, που εισήχθη σε κοινή χρήση, κάποιο χρόνο πριν ακόμη τα 4 ευαγγέλια συγγραφούν. Υπονοεί, ότι η επάνοδος του Μεσσία με δόξα δεν θα είναι όπως η πρώτη, μεταβατική και προσωρινή, αλλά θα εγκαινιάσει μόνιμη και διαρκή παρουσία. Η φράση δευτέρα παρουσία δεν συναντιέται στη Γραφή, αλλά βρίσκεται στον Ιουστίνο (p).

(6) Δες ιγ 40,49. «Επειδή νόμισαν, ότι η καταστροφή του ναού και η δευτέρα παρουσία του Χριστού θα γίνουν και τα δύο μαζί ταυτόχρονα, έκαναν την ερώτηση και για τα δύο» (Z).

Ματθ.24,4 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· βλέπετε μή τις ὑμᾶς⁽²⁾ πλανήσῃ.

Μετάφραση: Κι ο Ιησούς τους αποκρίθηκε: Προσέχετε μη σας παραπλανήσῃ κανείς.

(1) «Δεν απάντησε τίποτα σε αυτές τις ερωτήσεις, αλλά προηγουμένως τούς λέει εκείνα, τα οποία πρώτα έπρεπε αυτοί να μάθουν, διότι αυτά επρόκειτο να τους συναντήσουν πριν από εκείνα που ρωτούσαν» (Z).

(2) Αυτό λέχθηκε όχι τόσο προς τους Αποστόλους, οι οποίοι εντός ολίγου θα έπαιρναν το Άγιο Πνεύμα, όσο προς ολόκληρο το ποίμνιο των πιστών, τους οποίους εκείνη την στιγμή εκπροσωπούσαν οι Απόστολοι, έτσι ώστε οι πιστοί αυτοί να μην παραπλανηθούν από τους μέγιστους κινδύνους, στους οποίους θα ήταν εκτεθειμένοι (b).

«Διότι, λέει, θα είναι διπλός ο πόλεμος, και ο εκ μέρους των απατεώνων και ο εκ μέρους των εχθρών» (X).

Ματθ.24,5 πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται⁽¹⁾ ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου⁽²⁾ λέγοντες⁽³⁾, ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Διότι θα έλθουν πολλοί που θα διεκδικούν και θα οικειοποιούνται το όνομα του Μεσσία, το οποίο είναι δικό μου, και θα λένε: Εγώ είμαι ο Χριστός. Και θα παραπλανήσουν πολλούς.

(1) Στην αρχή θα έλθουν ψευδόχριστοι· στο μέσο θα έλθουν ψευδοπροφήτες (σ.11) και στο τέλος και οι δύο (σ. 22,24). Διπλό κλιμακωτό (b). Ο Ιώσηπος μιλά για κάποιον Αιγύπτιο ψευδοπροφήτη, ο οποίος στην ηγεμονία του Φήλικος παρέσυρε 30.000 προς το όρος των Ελαιών, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων κατασφάχτηκε ή αιχμαλωτίστηκε κατά την σύγκρουση με τους Ρωμαίους στρατιώτες. Μιλά επίσης για τον Θευδά. Ο Σίμων ο μάγος, ο Δοσίθεος και άλλοι μπορούν να μνημονευτούν μεταξύ των συγχρόνων (εκείνη την εποχή) απατεώνων (ο).

(2) Δεν θα λένε ότι στάλθηκαν από εμένα, αλλά ότι ο καθένας από αυτούς είναι ο Μεσσίας (b). Θα έλθουν αξιώνοντας τον τίτλο του Μεσσία (p), φέροντας το όνομα του Μεσσία (δ).

(3) «Και λέγοντας ο καθένας ότι εγώ είμαι ο Χριστός» (Z).

(4) Το κύριο σημείο δεν είναι τόσο η μέθοδός τους, με την οποία θα απατούν, όσο η μεγάλη τους επιτυχία, διότι θα πλανήσουν πολλούς (p).

Ματθ.24,6 μελλήσετε⁽¹⁾ δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων⁽²⁾· ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε⁽³⁾· δεῖ⁽⁴⁾ γὰρ πάντα γενέσθαι⁽⁵⁾, ἀλλ' οὐπω ἐστὶ τὸ τέλος⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Πρόκειται λοιπόν να ακούτε πολέμους και ειδήσεις για πολέμους που θα γίνονται σε άλλες χώρες. Προσέχετε, μην αναστατώνεστε νομίζοντας ότι αυτά είναι σημάδια που προαναγγέλλουν το τέλος· διότι σύμφωνα με τις βουλές της θείας πρόνοιας πρέπει όλα αυτά να γίνουν, αλλά ακόμη δεν είναι ούτε το τέλος του κόσμου ούτε η καταστροφή της Ιερουσαλήμ και του ναού της, που προεικονίζει και προτυπώνει τη συντέλεια του κόσμου.

(1) Ή, η προφητεία αυτή αναφέρεται σε ολόκληρη την εποχή την μετά Χριστόν (δ).

Ή, «νόμιζαν οι μαθητές ότι μαζί με την καταστροφή (των Ιεροσολύμων) θα συμβεί και η συντέλεια... Διότι το ότι έτσι σκέπτονταν, μάθε το από την ερώτησή τους. Τι δηλαδή ρώτησαν; Πότε θα γίνουν αυτά; Δηλαδή, πότε θα καταστραφούν τα Ιεροσόλυμα; Και ποιο είναι το σημάδι της παρουσίας σου και της συντέλειας του αιώνα; Αυτός όμως δεν απάντησε τίποτα αμέσως στην ερώτησή τους αυτή, αλλά προηγουμένως λέει εκείνα τα κατεπείγοντα και τα οποία έπρεπε πρώτα να μάθουν. Διότι ούτε για τα Ιεροσόλυμα είπε κάτι αμέσως, ούτε για τη δευτέρα παρουσία του, αλλά για τα κακά που θα συναντούσαν ευθύς αμέσως» (X). Και οι δύο εκδοχές σοβαρές.

(2) Ἡ, «πολέμους λέει αυτούς που θα γίνονταν στα Ιεροσόλυμα» (X), «ενώ ακοές πολέμων εννοεί αυτές που ακούγονταν στις άλλες πόλεις των Ιουδαίων, τους οποίους πολέμους εξιστορεί ο Ιώσηπος ότι έγιναν πριν την άλωση των Ιεροσολύμων» (Z).

Ἡ, αναφέρεται γενικώς στους πολέμους που θα συμβούν σε ολόκληρη την μετά Χριστόν εποχή. Διότι αυτή είναι η παντοτινή κατάσταση της ανθρωπότητας που ζει μέσα στην αμαρτία και την αδικία· διότι ο πόλεμος είναι παιδί της αδικίας (δ).

(3) Το ρήμα θροέομαι είναι ιδιαιτέρως εύστοχο εδώ, διότι το θρόος παράγεται από το θρέω, το οποίο σημαίνει φωνάζω ή μιλώ με θόρυβο (b). «Μην πτοηθείτε σαν να έφτασε ήδη το τέλος» (Z).

(4) Στα Ευαγγέλια και τις Πράξεις το «δεῖ (=πρέπει)» χρησιμοποιείται συχνά για αυτό που αποφασίστηκε από το Θεό (p). Πρέπει να εκπληρωθούν όλες οι αποφάσεις του Θεού για τιμωρία των αμαρτωλών (δ).

(5) Ἡ, «πρόκειται να γίνουν όλα τα σχετικά με αυτούς τους πολέμους» (Z).

Ἡ, «πρέπει να γίνουν όλα, όσα προείπα εγώ, και η έφοδος των πειρασμών σε τίποτα δεν θα διακόψει τα όσα ειπώθηκαν από εμένα· αλλά θα συμβεί μεν θόρυβος και ταραχή, τίποτα όμως δεν θα διασαλεύσει τα προφητικά λόγια μου» (X). Μάλλον η πρώτη ερμηνεία πιο σωστή.

(6) Ἡ, το τέλος του κόσμου (δ)= «διότι δεν θα συμβεί ταυτόχρονα μαζί με την κατασκαφή της Ιερουσαλήμ και η κοινή συντέλεια» (Θφ) ή, «η καταστροφή του ναού και της πόλης» (Z).

Ματθ.24,7 ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν⁽¹⁾, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους⁽²⁾.

Μετάφραση: Διότι θα ξεσηκωθεί το ένα έθνος εναντίον του άλλου έθνους, και το ένα βασίλειο εναντίον του άλλου βασιλείου, και θα έλθουν πείνες και μολυσματικές επιδημίες και σεισμοί εδώ και εκεί.

(1) Ἡ, «τα έθνη που συμμαχούν με τους Ρωμαίους εναντίον των εθνών που συμμαχούν με τους Ιουδαίους και οι βασιλείες που συμπράττουν με τους Ρωμαίους εναντίον αυτών που συμπράττουν με τους Ιουδαίους. Και για αυτό θα γίνουν δυνατοί πόλεμοι ανάμεσά τους» (Z).

Ο Alford από πληροφορίες του Ιώσηπου και του Φίλωνα αναφέρεται στις ταραχές των Ιουδαίων στην Αλεξάνδρεια, την σφαγή 50.000 Ιουδαίων στην Σελεύκεια και κάποια παρόμοια επανάσταση κοντά στην Ιόππη (ο).

Ἡ, αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό των εσχατολογικών περιγραφών το ότι ο παγκόσμιος πόλεμος θα προαναγγείλει το τέλος (S) και συνεπώς οι πόλεμοι αυτοί δεν είναι μόνο αυτοί που θα προηγηθούν από την καταστροφή των Ιεροσολύμων, αλλά και οι προ του τέλους του κόσμου. Δες Αποκ. κεφάλαια στ και η (δ).

(2) Υπήρξαν πάντοτε λιμοί (=πείνες) και λοιμοί (=επιδημίες) και σεισμοί, αλλά όχι τόσο πυκνοί όπως τώρα (b). Ἡ, «στα μέρη των Ιουδαίων» (Z), ή απλώς τοπικούς, διότι εάν είχαν γενικό χαρακτήρα, μπορούσαν να καταστρέψουν τον κόσμο (δ).

Η επί Καίσαρος Κλαυδίου πείνα, που διήρκεσε αρκετά χρόνια, υπήρξε ένας από τους λιμούς αυτούς που έπληξε όχι μόνο την Ιουδαία αλλά και τις γειτονικές χώρες. Και επιδημίες σημειώθηκαν, μία από τις οποίες κατά τον Ιώσηπο ερήμωσε την Βαβυλώνα επί Καλιγούλα και άλλη που αναφέρεται από τον Τάκιτο έπληξε την Ιταλία γύρω στο 66 μ.Χ. Αλλά και σεισμοί αναφέρονται. Ένας κατά τον Τάκιτο έγινε στα χρόνια του Κλαυδίου. Στη Μ. Ασία άλλος στα χρόνια του Νέρωνα κατέστρεψε πολλές πόλεις. Η Πομπηΐα επίσης καταστράφηκε από παρόμοια φυσική έκρηξη (ο).

Ματθ.24,8 πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων⁽¹⁾.

Μετάφραση: Όλα λοιπόν αυτά είναι αρχή πόνων και δεινών.

(1) Ἡ, παριστάνει την εποχή της παρουσίας του σαν τη γέννηση του νέου κόσμου, ενώ τις πληγές και τιμωρίες αυτές σαν αρχή των πόνων του τοκετού, οι οποίοι θα εξακολουθήσουν μέχρις ότου συμπληρωθεί το μέτρο της οργής του Θεού (δ).

«Όπως ακριβώς δηλαδή οι πόνοι έρχονται στην έγκυο και έτσι γεννάει, έτσι και ο τωρινός αιώνας μετά τις συγχύσεις και τους πολέμους θα γεννήσει τα μελλοντικά» (Θφ).

Ἡ, «αυτά θα είναι αρχή των κακών, προοίμια των συμφορών, που θα έλθουν στους Ιουδαίους» (Z). Το ωδίνων ίσως να μην κρύβει την ιδέα των πόνων του τοκετού, οι οποίοι προηγούνται μιας ευτυχέστερης εποχής. Η λέξη μπορεί να σημαίνει απλώς πόνους χωρίς την ιδέα του τοκετού. Πράγματι μερικές φορές χρησιμοποιείται για δήλωση των αγωνιών του θανάτου, όπως στο Ψαλμ. ιζ 5, ριδ 3 (ρ). Μπορεί λοιπόν εδώ να σημαίνει δεινά βιαιότατα (F).

Ματθ.24,9 τότε⁽¹⁾ παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν⁽²⁾ καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς⁽³⁾, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν⁽⁴⁾ διὰ τὸ ὄνομά μου⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Τότε θα σας παραδώσουν σε θλίψεις και δοκιμασίες. Και θα θανατώσουν μερικούς από σας, και θα σας μισούν όλα τα έθνη για μένα, επειδή θα πιστεύετε στο όνομά μου.

(1) Ο Κύριος προχωρά ήδη από τα φυσικά σημάδια στα σημάδια του ηθικού κόσμου (ο). «Τότε. Πότε; Πριν την αποστασία... Διότι πολλά δεινά προκάλεσαν τότε μετά την ανάληψη του Σωτήρα οι Ιουδαίοι στους Αποστόλους· άλλοτε μεν τους παρέδιδαν στους αρχισυναγώγους για να τους βασανίσουν, άλλοτε πάλι τους οδηγούσαν στους βασιλιάδες, όπως στον Ηρώδη και στον Αγρίππα και στους ηγεμόνες και στους στρατηγούς των πόλεων» (Ζ).

Αλλά η αποστολική εποχή χρησιμεύει ως τύπος και σύμβολο και εικόνα όλων όσων θα συμβούν μετά από αυτά μέχρι την παρουσία του Σωτήρα μας, και για αυτό σε αυτήν την εποχή αποκαλυπτικά αποδίδονται όλα όσα θα γίνουν μέχρι την φανέρωση του Σωτήρα (δ).

(2) Λέξη που έχει ευρεία σημασία και χρησιμοποιείται συχνά στους ψαλμούς για να δηλώσει τις δοκιμασίες των δούλων του Θεού (L).

(3) Μερικούς από εσάς (b). «Αυτό το λέει για μόνους όσους πρόκειται να φονευτούν εξ' αιτίας της κακεντρέχειας των Ιουδαίων, όπως ήταν ο Στέφανος και ο Ιάκωβος, ο αδελφός του Ιωάννου και όποιος άλλος τυχόν» (Ζ). Αναφέρεται σε κάποιους από τους Αποστόλους, αλλά και από τους μελλοντικούς κήρυκες και πιστούς γενικά (δ).

(4) Υπονοεί την μετέπειτα ανάπτυξη και διάδοση του Χριστιανισμού (S). Θα είστε μισητοί «από συγγενείς, από φίλους, από ομόφυλους, από γνωστούς, από ξένους, από άρχοντες, από αρχομένους, και για να μιλήσουμε απλά από όλους όσους είναι ξένοι με το κήρυγμα» (Ζ). «Προλέγει τα κακά που θα συμβούν, δίνοντας θάρρος στους μαθητές με το να τα προλέγει. Διότι το απροσδόκητο συνηθίζει να φοβίζει και να ταραξεί. Εξομαλύνει λοιπόν από πριν τον φόβο με το να προφητεύει τα μελλοντικά δεινά» (Θφ).

Η χριστιανική θρησκεία έχει κάτι το ιδιαίτερο· μισείται από τον διεφθαρμένο κόσμο, ο οποίος ανέχεται όλες τις άλλες θρησκείες και συστήματα (b).

(5) «Εξ' αιτίας μου» (Ζ).

Ματθ.24,10 καὶ τότε σκανδαλισθήσονται⁽¹⁾ πολλοὶ⁽²⁾ καὶ ἀλλήλους⁽³⁾ παραδώσουσι καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους⁽³⁾.

Μετάφραση: Και τότε πολλοί θα σκανδαλιστούν και θα κλονισθούν στην πίστη. Και θα παραδώσουν ο ένας τον άλλο στους άπιστους άρχοντες, και θα μισήσουν ο ένας τον άλλο.

(1) Θα υποστούν ναυάγιο στην πίστη τους (b).

(2) Θα αποστατήσουν.

(3) Αυτό είναι το πιο δυσάρεστο από όλα (b).

«Αυτό είναι μεγαλύτερο κακό, όταν ο πόλεμος είναι και εμφύλιος· διότι πολλοί ψευδάδελφοι παρουσιάστηκαν. Είδες που είναι τριπλός ο πόλεμος, από τους πλάνους, από τους εχθρούς, από τους ψευδαδέλφους» (X).

Δεν εννοεί, ότι τα θύματα θα ανταποδώσουν κακό αντί κακού (L).

Ματθ.24,11 καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται⁽¹⁾ ἐγερθήσονται⁽²⁾ καὶ πλανήσουσι πολλούς⁽³⁾,

Μετάφραση: Θα εμφανισθούν επίσης πολλοί ψευδοπροφήτες και θα παρασύρουν πολλούς στις πλανεμένες διδασκαλίες τους.

(1) Δηλαδή ψευδοδιδάσκαλοι. Δες Α' Ιω. δ 1 και Διδαχή κεφ. VI,XI 8 (S).

(2) Ο χρόνος Μέλλοντας είναι αποκαλυπτικός και δεν σημαίνει ότι θα παρουσιαστούν από το Θεό (L).

(3) «Διότι οι παρόμοιοι άνθρωποι είναι ψευδαπόστολοι, εργάτες δόλιοι, που μετασχηματίζονται σε Αποστόλους Χριστού» (X).

Ματθ.24,12 καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν⁽¹⁾ ψυγῆσεται⁽²⁾ ἡ ἀγάπη⁽³⁾ τῶν πολλῶν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Κι επειδὴ θα πληθυνθεῖ ἡ κακία και ἡ ανηθικότητα, θα ψυχρανθεῖ ἡ ἀγάπη των πολλῶν προς τον Θεό και τον συνάνθρωπο, αὐτῶν δηλαδή που στο ὄνομα μόνο εἶναι χριστιανοί κι ἔχουν μια τυπικὴ θρησκευτικότητα.

(1) Η περιφρόνηση και παράβαση του νόμου, η κακότητα, η διαφθορά (g).

(2) Χαρακτηριστικό της αγάπης είναι η θερμότητα και η φλόγα (b). Αυτό δεν σημαίνει απροκάλυπτη αποστασία, αλλά απλώς κατάπτωση της πνευματικότητας, ψυχρότητα και σχετική αδιαφορία για τα θρησκευτικά καθήκοντα (o).

(3) Πρέπει να είναι η προς τον Θεό αγάπη, η μεγάλη εντολή που περιλαμβάνει και την προς τον πλησίον αγάπη (L). Η ψύξη της προς το Θεό αγάπης θα επιφέρει και την επικράτηση της ιδιοτέλειας και του εγωισμού. Για αυτό λοιπόν «δεν θα έχουν ούτε την παρηγοριά που προέρχεται από την αγάπη» (X).

«Θα γίνουν σαν θηρία οι άνθρωποι, ώστε δεν θα τους απομένει κάποια ικμάδα αγάπης ούτε για τους πολύ δικούς τους» (Θφ).

Ανομία και αγάπη δύο αντίθετα. Διότι πλήρωμα του νόμου είναι η αγάπη (b).

(4) Του πλήθους των κοινών και συνηθισμένων και κατ' όνομα Χριστιανών (δ).

Ματθ.24,13 ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος⁽¹⁾, οὗτος σωθήσεται.

Μετάφραση: Εκείνος όμως που θα δείξει υπομονή μέχρι το τέλος των δοκιμασιών αυτών, αυτός και μόνο θα σωθεί.

(1) Έως ότου μπει τέλος στα δεινά αυτά (g). Μέχρι τέλους του πειρασμού (b). «Αυτός που μέχρι τέλους υπομένει και καρτερικά αντέχει και δεν υποχωρεί μπροστά σε αυτά που του έρχονται» (Θφ). Ή, και πιθανότερο αναφέρεται στο πλήρες της υπομονής.

Ματθ.24,14 καὶ κηρυχθήσεται⁽¹⁾ τοῦτο⁽²⁾ τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ⁽³⁾ εἰς μαρτύριον⁽⁴⁾ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.

Μετάφραση: Και θα κηρυχθεί το ευαγγέλιο αυτό της βασιλείας σ' όλη την οικουμένη, για να είναι το κήρυγμα αυτό έλεγχος για όλα τα έθνη, όσα δεν θα πιστέψουν, ώστε να μην μπορούν να προφασισθούν ότι δεν προσφέρθηκε και σ' αυτούς το ευαγγέλιο. Και τότε θα έλθει το τέλος του κόσμου, του οποίου εικόνα και προτύπωση θα είναι το επικείμενο τέλος των Ιεροσολύμων.

(1) «Από εδώ δίδαξε, ότι κανένα από τα δεινά δεν θα νικήσει το κήρυγμα» (Z). Παρά τους εξωτερικούς διωγμούς και τις εσωτερικές προδοσίες το ευαγγέλιο εξακολουθεί να διαδίδεται (p).

(2) Ή, το ευαγγέλιο της βασιλείας του Θεού, του οποίου δηλαδή μέρος αποτελεί και η εσχατολογική αυτή προφητεία (δ). Ή, το ευαγγέλιο, το οποίο ο Ιησούς τότε κήρυττε (b), το ευαγγέλιο, όπως σας αναγγέλλω αυτό τη στιγμή αυτή δηλαδή την προσεχή εγκαθίδρυση της βασιλείας του Θεού πάνω στα ερείπια του παλαιού ιουδαϊκού καθεστώτος (L).

(3) Ή, σε όλο τον κόσμο γενικά και τα έθνη και όχι μόνο το ρωμαϊκό κράτος (δ).

Ή, σε όλο τον ρωμαϊκό κόσμο (L). Εξαρτάται από την έννοια την οποία θα αποδώσουμε στο «θα έλθει το τέλος». Εάν πάρουμε αυτό ως «το τέλος όχι της συντέλειας αλλά των Ιεροσολύμων» (X), τότε το σε όλη την οικουμένη= σε όλο το ρωμαϊκό κράτος.

«Για το ότι πριν την άλωση των Ιεροσολύμων κηρύχτηκε το ευαγγέλιο, άκουσε τι λέει ο Παύλος· «σε όλη τη γη έφθασε η φωνή τους»· και πάλι «του ευαγγελίου που κηρύχτηκε σε όλη την κτίση κάτω από τον ουρανό»»(X).

(4) Για μαρτυρία της απολύτρωσης που έγινε από τον Κύριό μας Ιησού Χριστό έτσι ώστε εάν τα έθνη δεν πιστέψουν, να είναι αναπολόγητα (F).

«Θα είναι για μαρτυρία εκείνων που δεν πίστεψαν· δηλαδή για έλεγχο, για κατηγορία. Διότι εκείνοι που πίστεψαν θα είναι μάρτυρες κατηγορίας εναντίον εκείνων που δεν πίστεψαν και θα τους καταδικάσουν» (X).

«Για να μην μπορούν να λένε την ημέρα της κρίσεως, ότι δεν άκουσαν το κήρυγμα» (Z).

«Για αυτό λοιπόν μετά την κήρυξη του ευαγγελίου σε όλη την οικουμένη καταστρέφονται τα Ιεροσόλυμα, ώστε να μην έχουν ούτε σκιά απολογίας όσοι ήταν αχάριστοι. Διότι αυτοί που είδαν τη δύναμή του να λάμπει παντού και να κατακυριεύει αστραπιαία την οικουμένη, ποια συγχώρηση θα ήταν δυνατόν να έχουν πλέον, παραμένοντας στην ίδια αχαριστία τους;» (X).

Στιχ. 15-22. Προτύπωση του τέλους η καταστροφή της Ιερουσαλήμ.

Ματθ.24,15 "Όταν οὖν⁽¹⁾ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως⁽²⁾ τὸ ρηθὲν διὰ Διανιὴλ τοῦ προφήτου⁽³⁾ ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ -ὃ ἀναγινώσκων νοεῖτω⁽⁴⁾

Μετάφραση: Αλλά το τέλος του κόσμου θα αργήσει ακόμη. Η εικόνα όμως και η προτύπωση του τέλους αυτού, δηλαδή η καταστροφή των Ιεροσολύμων, πλησιάζει. Σας δίνω λοιπόν τα σημεία που θα προαναγγέλλουν τον σύντομο ερχομό της καταστροφής αυτής. Θα δείτε πρώτα το μισητό και βέβηλο σίχαμα το οποίο προφητεύθηκε από τον προφήτη Δανιήλ, να στέκεται σε άγιο τόπο. Αυτό θα προκαλέσει την ερήμωση και την καταστροφή της Ιερουσαλήμ. Κάθε αναγνώστης ας το καταλάβει κι ας πάρει τα μέτρα του. Ας κατανοήσει δηλαδή ότι το σίχαμα αυτό θα είναι πρώτα μεν οι ζηλωτές και οι ξιφοφόροι που θα καταλάβουν το ιερό και θα το βεβηλώσουν με τις δολοφονίες τους και τα άλλα κακουργήματά τους, και ύστερα τα ρωμαϊκά στρατεύματα που θα έλθουν να συμπληρώσουν τη βεβήλωση αυτή.

(1) Αναφέρεται στο «θα έλθει το τέλος» που είναι αμέσως παραπάνω (δ). Εάν το τέλος= «θα έλθει στους Ιουδαίους ο παντελής αφανισμός» (Z), με το ακόλουθο οὖν (=λοιπόν) έρχεται ο Κύριος να δώσει τα σημάδια με τα οποία θα προειδοποιηθούν οι πιστοί για τον

χρόνο της έλευσης του τέλους αυτού. Εάν όμως το τέλος= το τέλος του κόσμου, του οποίου τύπος είναι το τέλος των Ιεροσολύμων, τότε το οὐν= επειδή αργεί ακόμη το τέλος του κόσμου, δίνω σε σας τώρα σημάδια του για εσάς μερικού τέλους, της καταστροφής των Ιεροσολύμων (δ).

(2) Κάτι βδελυκτό (μισητό, σιχαμερό), το οποίο προκαλεί την ερήμωση. Το βδέλυγμα της βεβήλωσης επακολούθηθηκε από το βδέλυγμα της ερήμωσης (b). Η φράση στο Δανιήλ ια 31,ιβ 11 και θ 27. Σύμφωνα με κάποιους ερμηνευτές βδέλυγμα ερημώσεως = οι ζηλωτές και σικάριοι που κυριεύσαν το ιερό (66 μ.Χ.) με αρχηγό τον Ελεάζαρο και το καταμόλυναν όπως κανείς ποτέ εθνικός δεν έκανε (δ). Για αυτούς ο Ιώσηπος (Ιουδ. Πολ. IV,6,3) γράφει: «αυτά αφού τα παρέβησαν οι ζηλωτές έκαναν να εκπληρωθεί η προφητεία εναντίον της πατρίδας» (L). Σύμφωνα με άλλους ερμηνευτές «βδέλυγμα είναι ο ανδριάντας του Τίτου, τον οποίο αφού κυριεύσε την πόλη, έστησε στα άδυτα του ναού» (Z).

Αλλά ο μεν ναός αμέσως μετά την άλωση της πόλης κατακάηκε (δ), και δεν συμβιβάζονται επίσης με την εκδοχή αυτή όσα λέγονται στους στίχους 16-18. Σύμφωνα με άλλους, τόπος άγιος = η Ιουδαία και η Παλαιστίνη ως σύνολο (p), και όχι ο ναός ή τα άγια των αγίων, διότι θα ήταν πολύ αργά πλέον να φύγουν οι κάτοικοι της Ιουδαίας μετά την βεβήλωση του ναού. Τόπος άγιος = μία ορισμένη θέση έξω και κοντά στην αγία Πόλη, και ακριβώς η θέση εκείνη, την οποία ο Κύριος τη στιγμή αυτή αγίαζε λέγοντας τους λόγους του εκείνους. Και βδέλυγμα της ερημώσεως είναι το ρωμαϊκό στράτευμα, το αποτελούμενο από όλα τα έθνη και η σημαία του οποίου θεωρούνταν ως είδωλο (b).

Σύμφωνα με την εκδοχή αυτή η φράση πρέπει να ερμηνευτεί = όταν δείτε τα ρωμαϊκά στρατεύματα, τα οποία θα φέρουν την ερήμωση, να στέκονται στον άγιο τόπο του όρους των Ελαιών. Η πρώτη και η τρίτη εκδοχή είναι πιο σοβαρές.

(3) «Τους παρέπεμψε στον Δανιήλ» (X), «που προφήτευσε για αυτού του είδους το βδέλυγμα» (Z). Οι λόγοι αυτοί του Δανιήλ αναφέρονταν κατά τους Αλεξανδρινούς Ιουδαίους στον Αντίοχο τον Επιφανή που βεβήλωσε το ναό. Δες Α΄ Μακ. α 54. Εάν δεχτούμε αυτό, τότε ο Κύριος προλέγει εδώ και δεύτερη εκπλήρωση του προφητικού αυτού λόγου. Η από τον Αντίοχο βεβήλωση ήταν κάποια προτύπωση της από τους Ρωμαίους σιχαμερής βεβήλωσης (ο).

(4) Το «αναγινώσκων νοείτω» είναι προσθήκη στα λόγια του Σωτήρα· είτε του Ματθαίου είτε του μεταφραστή που αποσκοπεί να καταδείξει, ότι το σημάδι αυτό του Σωτήρα, το βδέλυγμα της ερήμωσης στεκόταν ήδη σε τόπο άγιο (δ). = Όλοι οι αναγνώστες πρέπει ήδη να είναι άγρυπνοι, διότι η από τον Κύριο προφητευμένη καταστροφή είναι κοντά (p).

Ματθ.24,16 τότε⁽¹⁾ οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ⁽²⁾ φευγέτωσαν⁽³⁾ ἐπὶ τὰ ὄρη⁽⁴⁾,

Μετάφραση: Ὃταν λοιπόν δείτε τη βεβήλωση αυτή του ιεροῦ ν' αρχίζει, τότε εκείνοι που θα κατοικούν στις πόλεις της Ιουδαίας ας φεύγουν στα βουνά για να κρυφτούν εκεί.

(1) «Τότε, όταν το βδέλυγμα στηθεί» (Ζ). «Για αυτό μου φαίνεται ότι εννοεί τα στρατόπεδα (των Ρωμαίων)» (Χ).

(2) Ὅσοι είναι στην Ιουδαία χώρα, αυτοί δηλαδή που κατοικούν στις πόλεις της (δ).

(3) «Αφού δεν θα έχουν καμία ελπίδα σωτηρίας με το να περιμένουν» (Ζ).

(4) Τα ὄρη στην Ιουδαία παρείχαν πολλά σπήλαια και τόπους για απόκρυψη. Δες Α' Μακ. β 28 (S).

Ματθ.24,17 ⁽¹⁾ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω ἄραι⁽²⁾ τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ⁽³⁾,

Μετάφραση: Εκείνος που είναι επάνω στο δώμα, στον εξώστη δηλαδή του σπιτιού, ας μην κατεβεί για να πάρει από το σπίτι του τα πράγματά του, αλλά ας φύγει το ταχύτερο.

(1) Ο τρομερός κίνδυνος από την εισβολή των εθνικῶν θα είναι τόσο μεγάλος, ὥστε οὔτε στιγμή δεν πρέπει να χάνεται, όταν δοθεί το σύνθημα του κινδύνου (ρ).

(2) Διότι αν θελήσει να σώσει αυτά κινδυνεύει μαζί τους να χαθεί (δ).

(3) Δεν υπάρχει καιρός να σώσει τα υπάρχοντά του (S). Ας φεύγει και αυτός από το δώμα ή από την εξωτερική σκάλα ή από τις στέγες (δ), χωρίς να κατέβει καθόλου από το δώμα, αλλά από εκεί να μεταπηδά στα γειτονικά δώματα και από αυτά στα άλλα που βρίσκονται κοντά ἔως ὅτου φθάσει στα τείχη της πόλης (ο).

Ματθ.24,18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω⁽¹⁾ ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια⁽²⁾ αὐτοῦ⁽³⁾.

Μετάφραση: Κι εκείνος που εργάζεται μόνο με το πουκάμισό του στο χωράφι, ας μη γυρίσει πίσω για να πάρει και τα εξωτερικά του ενδύματα.

(1) «Διότι εάν αυτοί που είναι μέσα φεύγουν, πολύ περισσότερο οι ἔξω δεν πρέπει να καταφεύγουν εκεί» (Σχ).

(2) Αυθεντική γραφή το ἱμάτιον= αναφέρεται στην εργασία στον αγρό με μόνο τον χιτώνα. Ἐχει λοιπόν ἀνάγκη αὐτός, προκειμένου να φύγει την απειλή του κινδύνου, να πάρει και το ἱμάτιό του (δ). «Εἶναι προτιμότερο να σωθούν με γυμνό το σώμα λοιπόν» (Χ).

(3) «Υπαινισσόμενος την αναπόφευκτη υπερβολή των συμφορών, λέει, ότι πρέπει να φεύγουν χωρίς επιστροφή, χωρίς να φροντίζουν για κανένα από τα υπάρχοντα της οικίας, ούτε ρούχα ούτε άλλα σκεύη» (Θφ).

Ματθ.24,19 οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις⁽¹⁾ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.

Μετάφραση: Αλίμονο μάλιστα στις εγκύους γυναίκες και σ' εκείνες που θα θηλάζουν μικρά παιδιά τις ημέρες εκείνες, διότι θα είναι πολύ δύσκολο σ' αυτές να τρέξουν για να σωθούν, αλλά και να βρουν τα απαραίτητα για το στηριγμό του οργανισμού τους.

(1) «Στις μεν έγκυες διότι θα είναι βραδυκίνητες και δεν θα μπορούν να φύγουν εύκολα, επειδή θα κουβαλάνε το φορτίο του εμβρύου» (X)· «διότι είναι επιβαρυμένες από το βάρος των εμβρύων» (Z).

«Στις άλλες που θηλάζουν, διότι θα κατέχονται από τον δεσμό της συμπάθειας προς τα παιδιά τους, αλλά δεν θα μπορούν να διασώσουν μαζί με τον εαυτό τους και εκείνα. Διότι τα χρήματα και τα ρούχα είναι εύκολο να τα καταφρονήσουν και να προνοήσουν για αυτά» (X)·

«το να γίνει όμως η έγκυος ανάλαφρη και αυτή που θηλάζει να απορρίψει το παιδί της που θηλάζει, είναι εντελώς αδύνατον λόγω του δεσμού της φύσης. Αλίμονο λοιπόν σε αυτές που εύκολα θα τις πιάσουν και θα τις σκοτώσουν μαζί με τα έμβρυα και τα παιδιά που θηλάζουν» (Z). Με το ουαί δεν εκφέρει απαγόρευση κατά της γεννήσεως τέκνων, αλλά προφητεία αθλιότητας (b).

Ματθ.24,20 προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος⁽¹⁾ μηδὲ σαββάτῳ⁽²⁾.

Μετάφραση: Να προσεύχεσθε να μη γίνει η φυγή σας σε χειμωνιάτικη κακοκαιρία, η οποία θα σας γίνει εμπόδιο στη φυγή· ούτε να συμπέσει η φυγή σε ημέρα Σαββάτου, που απαγορεύεται να βαδίσετε δρόμο μακρινό.

(1) Με αυτό σημαίνεται όχι απλώς η εποχή τους έτους, αλλά η κατάσταση του καιρού (b). «Γιατί όχι σε χειμώνα; Λόγω της δυσκολίας από τον καιρό» (X). Βεβαίως ο χρόνος και η εποχή, κατά την οποία θα συνέβαιναν αυτά, ήταν ήδη καθορισμένα από το Θεό, πάντοτε όμως τακτοποιήθηκαν αυτά όχι άσχετα με τις προσευχές των πιστών, τις οποίες τώρα ο Κύριος παραγγέλλει και τις οποίες ο Θεός είχε προΐδει. Οι προσευχές αυτές προγνώστηκαν πριν από όλους τους αιώνες από τον Θεό και επέδρασαν στο θείο σχέδιο (ο).

(2) «Όχι το Σάββατο λόγω του νόμου που δεν επέτρεπε να βαδίζουν το Σάββατο παραπάνω από τα καθορισμένα βήματα» (Ζ). Μεταγενέστερες παραδόσεις επέτρεπαν μόνο 2.000 πήχεις, πέντε ή έξι στάδια κατά τον Ιώσηπο (Ιουδ. Πολιτ. 5,2,3, Αρχαιολ. 20,8,6) (δ).

«Είναι φανερό και από εδώ, ότι αν και τα λόγια αυτά τα απηύθυνε προς τους Αποστόλους, αλλά βεβαίως προς τους Ιουδαίους απέβλεπαν αυτά» (Ζ).

Οι πρώτοι Χριστιανοί των Ιεροσολύμων, πιστοί ακόμη στο νόμο, τηρούσαν το Σάββατο (Λ). Υποδηλώνουν τα λόγια αυτά ότι το ευαγγέλιο γράφτηκε σε χρόνο, κατά τον οποίο το Σάββατο τηρούνταν ακόμη από τους εξ' Ιουδαίων Χριστιανούς (ρ).

Ματθ.24,21 ἔσται⁽¹⁾ γὰρ τότε θλίψις μεγάλη⁽²⁾, οἷα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν οὐδ' οὐ μὴ γένηται⁽³⁾.

Μετάφραση: Πρέπει μάλιστα στη φυγή σας να μην εμποδίζεστε από τίποτε. Διότι τότε θα υπάρχει τόσο μεγάλη θλίψη, τέτοια που δεν έχει γίνει από την αρχή του κόσμου έως τώρα, ούτε θα γίνει ποτέ παρόμοια.

(1) Ο Σωτήρας εδώ αποκαλυπτικά μιλώντας, μιλά για την τότε μερική θλίψη ως τύπο της γενικής μεγάλης θλίψης που θα προηγηθεί από την παρουσία του (δ). Η άμεση επαλήθευση των λόγων αυτών έγινε στην άλωση των Ιεροσολύμων από τον Τίτο.

(2) «Όποιος βρει τα συγγράμματα του Ιωσήπου θα πληροφορηθεί» (Ζ).

«Ούτε μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι επειδή ήταν χριστιανός ο άνθρωπος (ο Ιώσηπος) εξόγκωσε την τραγωδία· διότι ήταν Ιουδαίος και μάλιστα κατ' εξοχήν Ιουδαίος και ζηλωτής... Τι λέει λοιπόν αυτός; Ότι τα δεινά εκείνου του πολέμου υπερέβαλαν κάθε προηγούμενη τραγωδία και ότι ποτέ δεν είχε βρει το έθνος παρόμοιος πόλεμος. Διότι τόσο μεγάλη ήταν η πείνα, ώστε και οι ίδιες οι μητέρες να φθάνουν να τρώνε τα παιδιά τους, και να γίνονται μάχες για αυτό» (Χ).

(3) «Πρόσεξε την υπερβολή των κακών, όταν τα κακά εκείνα είναι χειρότερα όταν συγκριθούν όχι μόνο με τα δεινά του προηγούμενου χρόνου, αλλά και με όλο τον χρόνο που ακολουθεί. Διότι ούτε σε ολόκληρη την οικουμένη, ούτε σε όλους τους αιώνες, αυτούς που πέρασαν και αυτούς που θα έλθουν, θα μπορέσει κανείς να ισχυριστεί ότι συνέβησαν τόσο μεγάλα δεινά» (Χ). Αυτό αληθεύει για μεν την Ιουδαία τοπικά, γενικά όμως και καθολικά για τον κόσμο κατά την εποχή την προ της δευτέρας παρουσίας (δ).

Ματθ.24,22 καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν⁽¹⁾ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι⁽²⁾, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ⁽³⁾. διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς⁽⁴⁾ κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι⁽⁵⁾ ἐκεῖναι.

Μετάφραση: *Κι αν ο Θεός δεν λιγότευε τον αριθμό των ημερών εκείνων, δεν θα σωζόταν κανείς άνθρωπος. Αλλά για τους εκλεκτούς ο Θεός θα λιγοστέψει τις ημέρες εκείνες, προνοώντας να μην ταλαιπωρηθούν αυτοί πολύ.*

(1) «Αν δεν ελαττώνονταν οι ημέρες εκείνες κατ' οικονομίαν από το Θεό» (Ζ).

(2) «Ημέρες εννοεί τις ημέρες του πολέμου και της πολιορκίας εκείνης» (Ζ).

«Αν κρατούσε παραπάνω, λέει, ο πόλεμος των Ρωμαίων κατά της πόλης, όλοι οι Ιουδαίοι θα αφανίζονταν» (Χ). Μπορεί να αναφέρεται και στον περιορισμό της περιόδου του κράτους του αντιχρίστου (S).

(3) «Λέει κάθε σάρκα αντί να πει καμία» (Ζ). «κάθε σάρκα εννοεί ιουδαϊκή. Και οι εντός και οι εκτός της πόλεως» (Χ).

«Δεν θα ξέφευγε τον θάνατο καμία ιουδαϊκή σάρκα. Διότι όλοι θα φονεύονταν και οι εντός και οι εκτός· οι μεν από την πείνα, οι δε από την επιδημία· άλλοι πάλι από ξίφος και από κάθε είδους τρόπους θανάτου» (Ζ).

(4) «Εκλεκτούς ονομάζει τους εξ' Ιουδαίων πιστούς» (Ζ), «αυτούς που ξεχώρισαν ανάμεσα σε αυτούς» (Ζ). Δεν θα κατέστη δυνατόν όλοι οι Χριστιανοί να διαφύγουν από τα Ιεροσόλυμα. Όπως μπορεί κάποιος να εικάσει, πολλοί ασθενείς, γέροντες και φτωχοί θα έμειναν από ανάγκη. Κάποιοι επίσης θα έμειναν από ζήλο, για να κηρύξουν κατά την κρίσιμη αυτή στιγμή το ευαγγέλιο στους συμπολίτες τους (ο). Οι εκλεκτοί, είτε αυτοί που ήδη επέστρεψαν (στο Θεό) είτε αυτοί που θα επιστρέψουν στο μέλλον, είτε και αυτοί που δεν γεννήθηκαν ακόμη, είναι αναμιγμένοι με το υπόλοιπο της ανθρωπότητας (b).

(5) Για τους εκλεκτούς «ταχύτερα έπαυσε τον πόλεμο, για να μην χαθούν μαζί με τους απίστους, αλλά μάλλον έτσι ώστε και κάποιοι από τους απίστους να σωθούν μαζί με αυτούς» (Ζ).

Στιχ. 23-28. Ψευδόχριστοι και ψευδοπροφήτες.

Ματθ.24,23 τότε⁽¹⁾ εάν τις ὑμῖν⁽²⁾ εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστὸς ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε⁽³⁾.

Μετάφραση: *Τότε εάν σας πει κανείς· να, εδώ είναι ο Χριστός ή εδώ, μην πιστέψετε.*

(1) Ἡ, κατά τον χρόνο της πτώσης της Ιερουσαλήμ (b). Κατά την εποχή εκείνη της μεγάλης θλίψης, δηλαδή της μερικής και της γενικής που προτυπώνεται από αυτήν (δ).

Ἡ, «με το «τότε» δηλώνει όχι όσα θα συμβούν αμέσως μετά από αυτά, αλλά εκείνα που θα συμβούν στον καιρό κατά τον οποίο πρόκειται να γίνουν, όσα θα πει... Αφού προσπέρασε όλο το χρόνο που θα μεσολαβήσει από την άλωση των Ιεροσολύμων μέχρι τις αρχές της συντέλειας του κόσμου, αναφέρεται στον λίγο πριν τη συντέλεια χρόνο» (X).

«Επομένως αυτό που λέει σημαίνει το εξής: Τότε, δηλαδή όταν πρόκειται να έλθει ο αντίχριστος» (Θφ). Και οι δύο εκδοχές σοβαρές.

(2) «Φαίνονται και αυτά ότι ειπώθηκαν προς τους Αποστόλους, επαληθεύονται όμως στους Χριστιανούς που θα ζουν τότε» (Z).

(3) Διότι από τον χρόνο εκείνο ο υιός του ανθρώπου δεν θα φανεί μέχρι την δεύτερη έλευσή του (b). Πιστευόταν γενικώς, ότι ο Μεσσίας θα εμφανιζόταν κατά τον καιρό της έσχατης συμφοράς, για αυτό και ο λαός παρείχε ευκολόπιστο το αυτί του σε αγύρτες και απατεώνες (ο).

Ματθ.24,24 ἐγερθήσονται⁽¹⁾ γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται⁽²⁾ καὶ δώσουσι σημεῖα⁽³⁾ μεγάλα καὶ τέρατα⁽⁴⁾, ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν⁽⁵⁾, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς.

Μετάφραση: Διότι θα εμφανισθούν ψευδομεσσίες και ψευδοπροφήτες και θα δείξουν σημάδια μεγάλα και έργα καταπληκτικά, ώστε να παραπλανήσουν, εάν είναι δυνατόν, ακόμη και αυτούς τους εκλεκτούς.

(1) «Αντί να πει θα έλθουν» (Z). Λέει τον λόγο για τον οποίο δεν πρέπει να πιστέψουν.

(2) Ψευδόχριστοι και ψευδοπροφήτες δεν πρέπει να μπερδεύονται (S). Οι ψευδομεσσίες αυτοί θα συνοδεύονται από ψευδοπροφήτες, οι οποίοι θα είναι μαθητές τους και απόστολοι τους (L). «Και πριν την άλωση των Ιεροσολύμων είπε ότι θα υπάρξουν ψευδόχριστοι και ψευδοπροφήτες, αλλά αυτοί, οι πριν τη δεύτερα παρουσία του θα είναι πολύ χειρότεροι από αυτούς τους πριν την άλωση των Ιεροσολύμων» (Z).

(3) Αναφέρεται στην αιτία που προκαλεί αυτό, την υπερφυσική δύναμη= σημάδι που μαρτυρεί θεία δύναμη.

(4) Δηλώνει την προκαλούμενη στους ανθρώπους εντύπωση και τον φόβο που τους εμπνέει το σημάδι. Τα θαύματα αυτά θα μπορούσαν μάλλον ως ψευδή να χαρακτηριστούν.

Είναι ξεκάθαρος ο χαρακτήρας τους σε σχέση με τα αληθινά θαύματα, των οποίων εκείνα θα είναι χονδροειδής και γελοία απομίμηση (ο).

(5) «Αν θα μπορούσε να γίνει δυνατόν σε αυτούς. Από αυτούς τους ψευδόχριστους ένας είναι και ο λεγόμενος αντίχριστος, του οποίου προφήτες θα είναι οι αναφερόμενοι αυτοί ψευδοπροφήτες» (Ζ).

Ματθ.24,25 Ἰδοὺ⁽¹⁾ προεῖρηκα⁽²⁾ ὑμῖν.

Μετάφραση: Ἰδοὺ, σας τα εἶπα πριν γίνουν, ὥστε να μη χωράει δικαιολογία για την τυχόν αποπλάνησή σας.

(1) «Δίνει μαρτυρία για να τους ασφαλίσει» (Ζ).

(2) Ο παρακείμενος δηλώνει την εξακολούθηση του αποτελέσματος· τα προείπα ἔτσι ὥστε, όταν γίνουν, κανείς από σας να μην εξαπατηθεί από αυτά (δ).

Ματθ.24,26 ἐὰν οὖν εἴπωσιν⁽¹⁾ ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ⁽²⁾ ἐστί, μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις⁽³⁾, μὴ πιστεύσητε·

Μετάφραση: Εἰάν λοιπόν σας πουν· να, στην ἐρημο εἶναι ο Μεσσίας, μη βγείτε να τον συναντήσετε. Κι αν πάλι σας πουν· να, ο Χριστός εἶναι μέσα στα ἰδιαίτερα δωμάτια, μην τους πιστέψετε.

(1) «Οι προπομποί και υπηρέτες του αντιχρίστου» (Ζ) και γενικά κάθε ψευδόχριστου.

(2) Ὡστε να πορευθείτε αρκετό δρόμο για να τον συναντήσετε (δ). Εφαρμόζεται σε εκείνους, οι οποίοι σύρουν ὄχλους με θόρυβο πίσω τους (b).

(3) «Ταμεία να εννοήσεις εδῶ τα πιο εσωτερικά δωμάτια των σπιτιῶν» (Ζ), τους ἐνδότερους θαλάμους οποιασδήποτε οικίας, ὅπου κατ' ἰδίαν και εὐκόλα μπορείτε να τον συναντήσετε (δ). Ἐρημος-ταμεία, αντίθεση= εἴτε δημόσια ανακηρύσσεται ο Μεσσίας αὐτός εἴτε κρυφά και κατ' ἰδίαν αποκαλύπτεται (S).

Ματθ.24,27 ὥσπερ γὰρ⁽¹⁾ ἡ ἀστραπή⁽²⁾ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν⁽³⁾, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁽⁴⁾ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Διότι ο Μεσσίας ούτε θα είναι κρυμμένος σε δωμάτια ούτε θα παρουσιασθεί σε μέρος ερημικό. Αλλά όπως η αστραπή βγαίνει από το ανατολικό σημείο του ορίζοντα και φαίνεται αμέσως μέχρι το αντιδιαμετρικό δυτικό σημείο, έτσι θα γίνει και η παρουσία του υιού του ανθρώπου. Θα γίνει αμέσως αισθητή παντού και σε όλους.

(1) Εξηγεί τον λόγο για τον οποίο δεν πρέπει να βγουν ούτε να πιστέψουν.

«Διότι όχι όπως ακριβώς στην προηγούμενη παρουσία στη Βηθλεέμ φάνηκε και σε μια μικρή γωνία της οικουμένης και χωρίς κανείς να το ξέρει από την αρχή, έτσι και τότε θα γίνει, λέει, αλλά θα έλθει φανερά και με κάθε δόξα και δεν θα χρειαστεί κάποιος να τον εξαγγείλει» (X).

(2) «Πώς λοιπόν φαίνεται η αστραπή; Δεν χρειάζεται κάποιον να την εξαγγείλει, δεν έχει ανάγκη κήρυκα, αλλά και σε αυτούς που κάθονται στα σπίτια, και σε αυτούς που είναι στα δωμάτια, φαίνεται ακαριαία σε ολόκληρη την οικουμένη» (X).

(3) Με τη φράση από ανατολών έως δυσμών δείχνει τα δύο αντίθετα σημεία του ορίζοντα, στο ένα από τα οποία αφού γεννιέται η αστραπή αμέσως και ακαριαία φαίνεται και στο άλλο = με τη μία φωτίζει όλο τον ορίζοντα από τη μία άκρη στην άλλη (δ). Η ιδέα που εκφράζεται με την εικόνα φαίνεται να είναι, ότι η παρουσία του υιού του ανθρώπου δεν θα είναι τοπική, αλλά ορατή παντού (a).

(4) «Έτσι θα είναι και η παρουσία εκείνου, θα φαίνεται σε όλους ταυτόχρονα λόγω της υπερβολικής λαμπρότητας που έχει, και η ίδια θα εξαγγείλει τον εαυτό της στους ανθρώπους» (Z). Ο Μεσσίας δεν θα παραμένει κρυμμένος ώστε να γίνεται σιγά σιγά γνωστός. Η εμφάνισή του με τη μία θα προκαλέσει σε όλους πληροφρία για το ποιος είναι ο Μεσσίας και δεν θα είναι ανάγκη να μάθει κάποιος αυτό από άλλους (p).

(5) Από το χωρίο αυτό μέχρι το στίχο 44 ειδικά αποκαλείται συχνά υιός του ανθρώπου (b). Η έλευση αυτή αναφέρεται πρώτον μεν στην έλευση για εκδίκηση του ιουδαϊκού έθνους, και έπειτα και με κυριότερη έννοια στην τελική έλευση για να κρίνει τον κόσμο (o).

Ματθ.24,28 ὅπου γὰρ ἂν ᾗ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί⁽¹⁾.

Μετάφραση: Διότι εκεί όπου είναι το νεκρό πτώμα, εκεί θα μαζευτούν και οι αετοί για να χορτάσουν απ' αυτό. Μ' άλλα λόγια, όταν η σαπίλα του κόσμου φθάσει στο απροχώρητο, τότε θα έλθει αναπόφευκτη και φανερή σ' όλους η κρίση και η τιμωρία από τον ουρανό.

(1) Παροιμιακός λόγος. Ίσως μία φράση που χρησιμοποιούνταν τότε. Εκφράζει εδώ το αναπόφευκτο (S). Διάφοροι με διάφορους τρόπους ερμήνευσαν.

Ή, παρομοίασε «με πτώμα τον εαυτό του επειδή μαζεύει τους αετούς και επειδή είναι τροφή πνευματική τους και ζωή αιώνια. Ο Λουκάς ονόμασε σώμα το πτώμα» (Z), και αετοί είναι «το πλήθος των αγγέλων, των μαρτύρων, των αγίων όλων» (X).

Ή, όπως όταν η ζωή εγκαταλείπει το σώμα γίνεται αυτό πτώμα και οι αετοί αμέσως πέφτουν εναντίον του, έτσι όταν ο κόσμος σαπίσει από το κακό, ο Υιός του ανθρώπου θα έλθει μαζί με τους αγγέλους του να επιφέρει την κρίση (a).

Ή, ο παροιμιακός λόγος επιδέχεται διάφορες εφαρμογές, αλλά εδώ φαίνεται να αναφέρεται στους ψευδόχριστους και ψευδοπροφήτες. Καιρός μεγάλης κρίσης ηθικής είναι κατάλληλη ευκαιρία για απατεώνες. Όταν ο φανατισμός αντικαταστήσει τη θρησκεία, θα είναι πάντοτε απατεώνες έτοιμοι να εκμεταλλευτούν για όφελός τους την διαφθορά του αρίστου. Αλλά μπορεί να εφαρμοστεί και στην κρίση του Θεού που έρχεται σε διεφθαρμένη κατάσταση της κοινωνίας και ως ειδικό παράδειγμα επαλήθευσης της αρχής αυτής, εφαρμόζεται στους Ρωμαίους που επέλασαν κατά της ιουδαϊκής συναγωγής και του ιουδαϊκού έθνους (p).

Οι τελευταίες αυτές ερμηνείες είναι πιθανότερες.

Στιχ. 29-35. Η δευτέρα παρουσία του Κυρίου.

Ματθ.24,29 Εὐθέως⁽¹⁾ δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων⁽²⁾ ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται⁽³⁾ καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται⁽⁴⁾ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν⁽⁵⁾ σαλευθήσονται⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Αμέσως ύστερα από τη θλίψη και τις δοκιμασίες των ημερών εκείνων, όταν πλέον θα πλησιάζει η συντέλεια του κόσμου, ο ήλιος θα χάσει τη λάμψη του και θα σκοτισθεί, και η σελήνη θα παύσει να φέγγει, ενώ τα άστρα θα πέσουν απ' τον ουρανό· κι όλος ο κόσμος θα γίνει καινούργιος. Και οι ουράνιες δυνάμεις των αγγέλων, που συγκρατούν ήδη την τάξη του σύμπαντος, θα σαλευτούν και θα μετακινηθούν απ' τη βαθιά τους συγκίνηση για τα όσα θα συμβαίνουν κατά τη δευτέρα παρουσία, αλλά κι επειδή αυτή η μορφή του κόσμου θα παρέλθει για να ανακαινισθεί το σύμπαν.

(1) Το ευθέως ή λέγεται κατά το ύφος των αποκαλυπτικών συγγραφέων, οι οποίοι χρησιμοποιούν το ταχύ ή ευθύς ή ιδού αίφνης, για να εκφράσουν τις μεταβολές καθώς εμφανίζονται αυτές στις διαδοχικές εικόνες των οπτασιών τους (L) ή αναφέρεται σε αυτά που

ακολουθούν μετά την θλίψη... = «Αμέσως μετά την θλίψη των ημερών εκείνων. Θλίψη λείπει των ημερών του αντιχρίστου και των ψευδοπροφητών» (Χ).

Αναφέρεται αυτό στην τέλεια μεγάλη και γενική θλίψη, της οποίας τύπος μόνο ήταν η τότε μερική των Ιεροσολύμων (δ). «Διότι αν ο ιουδαϊκός πόλεμος περιορίστηκε σε χρόνο για τους εκλεκτούς, πολύ περισσότερο αυτός ο πειρασμός θα περιοριστεί για αυτούς τους ίδιους» (Χ), «τους εκλεκτούς που θα υπάρχουν στον τότε καιρό της συντέλειαις του κόσμου» (Σχ).

(2) Δεν αποκλείεται και αυτοί οι Απόστολοι να παρανόησαν τα λόγια του Σωτήρα νομίζοντας, ότι μετά την θλίψη της πολιορκίας και άλωσης των Ιεροσολύμων θα επακολουθούσε αμέσως η δεύτερα παρουσία (δ,α).

(3) Ή «θα αμαυρωθεί» (Θφ), «δεν θα αφανιστεί αλλά θα νικηθεί από το φως της παρουσίας του Χριστού» (Ζ), ή, πιο σωστά «θα μετασηματιστεί λοιπόν αυτή η κτίση» (Χ)· θα επέλθει το τέλος του κόσμου με την καταστροφή των στοιχείων και τη μεταβολή του κόσμου αυτού του παλαιού σε καινούργιο (δ).

(4) «Διότι τι ανάγκη θα υπάρχει για αυτά (τη σελήνη και τα αστέρια), αφού δεν θα υπάρχει νύχτα;» (Χ). Διαταραχή των ουρανίων σωμάτων είναι μόνιμο χαρακτηριστικό των ιουδαϊκών εσχατολογικών περιγραφών για το τέλος των καιρών. Δες Ησ. ιγ 10, κδ 21,23, λδ 4, ιεζ. λβ 7, Ιωήλ δ 15, Αποκ. στ 12 (S).

(5) Οι από τον Θεό τοποθετημένες αγγελικές δυνάμεις, με τις οποίες συγκρατείται και διατηρείται ο κόσμος (δ).

(6) «Και πολύ λογικά· αφού θα δουν να γίνεται τέτοια μεταβολή. Διότι αν όταν έγιναν τα άστρα, τόσο πολύ έφριξαν και θαύμασαν· (διότι, λέει, όταν γεννήθηκαν τα άστρα, με δόξασαν με φωνή μεγάλη όλοι οι άγγελοι)· πολύ περισσότερο όταν θα βλέπουν όλα να μεταρρυθμίζονται και τους συνδούλους τους να απολογούνται και την οικουμένη όλη να στέκεται σε φοβερό δικαστήριο» (Χ).

Ματθ.24,30 καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον⁽¹⁾ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς⁽²⁾ καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ⁽³⁾ μετὰ δυνάμεως⁽⁴⁾ καὶ δόξης πολλῆς⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Και τότε θα φανεί στον ουρανό το σημείο που θα προαναγγέλλει την άμεση έλευση και παρουσία του υιού του ανθρώπου. Τότε θα θρηνήσουν όλες οι φυλές της γης που δεν πίστεψαν. Και θα δουν τον υιό του ανθρώπου να έρχεται καθισμένος στα σύννεφα του ουρανού με δύναμη και συνοδεία αγγέλων και με δόξα πολλή.

(1) Το σημάδι, με το οποίο δείχνεται, ότι ο Μεσσίας μετά από λίγο ή αμέσως θα έλθει και στα μάτια όλων θα φανερωθεί (g). Το σημάδι φαίνεται να είναι ξεχωριστό από την παρουσία και να προηγείται αυτής (a).

Τι είναι το σημάδι αυτό; Είναι αμφίβολο. Μπορεί η φράση να σημαίνει το σημάδι ότι ο υιός του ανθρώπου πρόκειται να φανεί, οπότε οι λόγοι θα ήταν απάντηση στην ερώτηση των μαθητών. Ποιο είναι το σημάδι της παρουσίας σου;

Ή, είναι δυνατόν αυτός ο ίδιος ο Υιός του ανθρώπου να είναι το σημάδι ότι η συντέλεια των αιώνων ήλθε, οπότε αναφέρεται άμεσα στο Δανιήλ ζ 13: «Και να μαζί με τα σύννεφα του ουρανού ερχόταν ως υιός ανθρώπου» (p). Σημάδι είναι η θριαμβευτική συνοδεία του Υιού του ανθρώπου που έρχεται μέσα στη δόξα του (b).

Ή, «σημάδι του λέει τον σταυρό, που θα λάμπει τότε πολύ πιο λαμπρά από τον ήλιο» (Z)· «αφού βεβαίως εκείνος μεν (ο ήλιος) θα σκοτιστεί και θα κρυφτεί, ενώ αυτός θα φαίνεται· δεν θα φαινόταν, εάν δεν ήταν πολύ πιο λαμπερός από τις ακτίνες του ηλίου» (X).

(2) «Θα θρηνήσει όλο το γένος των απίστων· οι μεν επειδή σταύρωσαν το Χριστό, οι δε επειδή τιμώρησαν τους Χριστιανούς, και οι άλλοι επειδή δεν πίστεψαν. Θα είναι όμως ανώφελος σε αυτούς ο τότε θρήνος» (Z). Παράλληλο χωρίο το Ζαχαρίου ιβ 12 «και θα θρηνήσει η γη κατά φυλές», μόνο που το πένθος της γης Ιερουσαλήμ θα επεκταθεί τώρα σε όλη τη γη (L).

(3) «Θα έρθει σε σύννεφο όπως αναλήφθηκε» (X), όπως στο Δανιήλ ζ 13 σύμφωνα με τους Ο' (L).

(4) Με μεγάλο σμήνος αγγέλων (S). Η θεία του δύναμη φανερώνεται και με την παρουσία όλων των μύριων μυριάδων αγγέλων που έρχονται μαζί του για την κρίση (δ).

(5) Η εξωτερική λαμπρότητα και μεγαλειότητα της θείας του φύσης (δ).

Ματθ.24,31 καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους⁽¹⁾ αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης⁽²⁾, καὶ ἐπισυνάξουσιν⁽³⁾ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων⁽⁴⁾ ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν⁽⁵⁾.

Και ο υιός του ανθρώπου θα αποστείλει τους αγγέλους του να ηχήσουν δυνατά με σάλπιγγα· και θα μαζέψουν τους εκλεκτούς του από τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, από τα οποία πνέουν οι τέσσερις άνεμοι, από τη μία άκρη του ορίζοντα έως την άλλη.

(1) Εδώ οι άγγελοι στέλνονται για να μαζέψουν τους εκλεκτούς. «Και για ποιο λόγο τους καλεί μέσω αγγέλων, αφού έρχεται ο ίδιος τόσο φανερά; Τιμώντας τους και με αυτόν τον τρόπο» (X). Στο Ματθ. ιγ 41 οι άγγελοι εξαποστέλλονται για όλεθρο των κακών, ενώ εδώ για να μαζέψουν τους εκλεκτούς (S).

(2) Με σάλπιγγα μεγαλόφωνη (δ). Δες Α΄Θεσ. δ 16, Α΄Κορ. ιε 52 και Αποκ. α 10. «Και τι χρειάζονται οι σάλπιγγες και ο ήχος; Για ξεσήκωμα, για ευφροσύνη, για την εμφανή παρουσίαση του εκπληκτικού γεγονότος, για την οδύνη αυτών που θα απομείνουν πίσω» (X).

(3) «Πρόσεξε όμως, ότι η μεν σάλπιγγα θα αναστήσει τους νεκρούς· έπειτα αφού αναστηθούν, θα τους μαζέψουν οι άγγελοι και αφού μαζευτούν, θα τους αρπάξουν τα σύννεφα, όπως είπε ο Παύλος» (Α΄Θεσ. δ 17) (Z).

(4) «Με τους τέσσερεις ανέμους δήλωσε τα τέσσερα πέρατα της οικουμένης, ανατολή δύση βορρά και νότο· διότι από κάθε πέρας πνέει ιδιαίτερος άνεμος και αυτοί οι τέσσερεις είναι οι κυρίως άνεμοι. Με τα πέρατα όμως δήλωσε μαζί και τα ενδιάμεσα» (Z).

(5) «Είναι ερμηνευτικό της φράσης «από τους τέσσερεις ανέμους», και σημαίνει ότι δηλώνουν τα άκρα και άκρα είναι τα πέρατα που αναφέρθηκαν» (Z)= από το ένα άκρο του ορίζοντα, όπου ακουμπά ο ουρανός τη γη, δηλαδή από τη μία εσχατιά της γης στην άλλη (δ).

Ματθ.24,32 Άπο δὲ τῆς συκῆς⁽¹⁾ μάθετε τὴν παραβολὴν⁽²⁾. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γίνηται ἀπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος⁽³⁾.

Από τη συκιά μάλιστα μάθετε την ομοιότητα: Όταν πλέον το κλαδί της γίνει απαλό και βγουν τα φύλλα, καταλαβαίνετε ότι πλησιάζει το καλοκαίρι.

(1) Ίσως κάποια συκιά ήταν εκεί που και χρησίμευσε αυτή σαν παράδειγμα. Ή, και οποιοδήποτε άλλο δέντρο μπορούσε να δώσει αφορμή για χρήση του παραδείγματος (S).

(2) Εδώ σημαίνει την σύγκριση, την ομοιότητα του ενός πράγματος με το άλλο (g).

«Παραβολή λέει το παράδειγμα, το οποίο πρόκειται να πει για να αποδείξει ότι δεν είναι μεγάλο το διάστημα μεταξύ του σημαδιού της δευτέρας παρουσίας που δηλώθηκε και αυτής της ίδιας της παρουσίας» (Z).

(3) «Εδώ προφητεύει και κάτι άλλο, καλοκαίρι πνευματικό, και ότι εκείνη την ημέρα από τον χειμώνα του παρόντος θα επικρατήσει γαλήνη χάριν των δικαίων... Δεν ανέφερε όμως την παραβολή της συκιάς μόνο για αυτό, για να φανερώσει το χρόνο... αλλά για να επιβεβαιώσει και με αυτόν τον τρόπο όσα είπε, ότι οπωσδήποτε θα συμβούν. Διότι όπως

αυτό είναι αναγκαίο επακόλουθο, έτσι και εκείνο. Γιατί πράγματι όπου τυχόν θέλει να τονίσει ότι αυτό που λέει θα συμβεί οπωσδήποτε, φέρνει στη μέση φυσικές αναγκαιότητες» (X).

Ματθ.24,33 οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδῃτε ταῦτα πάντα⁽¹⁾, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις⁽²⁾.

Μετάφραση: Ἐτσι κι εσείς· όταν δείτε να συμβαίνουν όλα αυτά τα σημεία που σας προανήγγειλα, να γνωρίζετε ότι πλησιάζει στην πόρτα, έφθασε και θα εμφανισθεί αμέσως η κρίση του Θεού, που θα τιμωρήσει την απιστία των Ιουδαίων με την καταστροφή της Ιερουσαλήμ.

(1) Όλα αυτά τα σημάδια, τα οποία προανέφερα για την καταστροφή των Ιεροσολύμων (δ).

(2) Να γνωρίζετε, ότι είναι κοντά η κρίση του Θεού η μερική. Το εγγύς εστίν αναφέρεται άμεσα μεν στην κρίση του Θεού στα Ιεροσόλυμα, εμμέσως δε στην μεγάλη κρίση, το αντίτυπο της μικρής (δ).

Ματθ.24,34 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη⁽¹⁾ ἕως ἂν πάντα ταῦτα⁽²⁾ γένηται.

Μετάφραση: Αληθινά σας λέω, δεν θα περάσει η γενιά αυτή, προτού γίνουν όλα αυτά και προτού πραγματοποιηθεί η καταστροφή της Ιερουσαλήμ και όσα σας προανήγγειλα για πολέμους και ψευδομεσσίες, και ψευδοπροφήτες.

(1) Η γενεά προς την οποία μιλούσε· αυτό έγινε, διότι και Απόστολοι και πιστοί και Ιουδαίοι είδαν και επέζησαν της καταστροφής των Ιεροσολύμων (δ).

Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «γενεά δεν εννοεί την τότε, αλλά αυτήν των πιστών· διότι συνηθίζει να χαρακτηρίζει την γενιά όχι μόνο από τους χρόνους, αλλά και από το είδος της θρησκείας και του τρόπου ζωής, όπως όταν λέει· «Αυτή η γενιά εκείνων που ζητούν τον Κύριο»)(X).

«Για να μην θεωρήσουν δηλαδή οι Απόστολοι, ότι τα αναφερθέντα δεινά θα εξαφανίσουν από τη ρίζα του το κήρυγμα και τους πιστούς, πληροφορεί αυτούς, ότι δεν θα αφανιστεί η θρησκεία των πιστών, μέχρι τη δευτέρα παρουσία, αλλά θα διαμείνει μέχρι τη συντέλεια του κόσμου» (Z).

(2) Κυρίως «όσα προείπε για την άλωση των Ιεροσολύμων» (Ζ). Πολλοί από τους τότε ζωντανούς θα έβλεπαν το βδέλυγμα της ερήμωσης και την καταστροφή των Ιεροσολύμων που θα ακολουθούσε αυτό.

Ματθ.24,35 ⁽¹⁾ὁ οὐρανὸς⁽²⁾ καὶ ἡ γῆ⁽³⁾ παρελεύσονται⁽⁴⁾, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ο ουρανός και η γη, που σας φαίνονται τόσο μόνιμα και στερεά, θα περάσουν και θα εκλείψουν, οι λόγοι μου όμως δεν θα περάσουν, αλλά θα επαληθευθούν επακριβώς.

(1) Η έννοια του όλου στίχου: «αυτά τα στερεοποιημένα και τα ακίνητα ευκολότερα θα αφανιστούν, παρά θα διαψευστεί κάτι από τα λόγια μου» (Χ).

(2) Του οποίου η κίνηση κανονίζεται από τους πλέον αλάνθαστους νόμους (b).

(3) Η οποία είναι αμετακίνητα θεμελιωμένη (b). «Τα στοιχεία του κόσμου τα παρενέβαλε στο λόγο, αφ' ενός για να δηλώσει ότι η Εκκλησία είναι προτιμότερη και του ουρανού και της γης, αφ' ετέρου για να δείξει και από εδώ ότι είναι δημιουργός του παντός» (Χ).

(4) Θα εξαφανιστούν, θα καταστραφούν, θα εκλείψουν (δ).

(5) Θα επαληθευτούν επακριβώς με τα γεγονότα που θα γίνουν. Ο ουρανός και η γη θα αντικατασταθούν από νέο ουρανό και νέα γη, τα οποία περιγράφηκαν με τα λόγια μου (b).

Στιχ. 36-44. Άγνωστη η ώρα της δευτέρας παρουσίας του Κυρίου.

Ματθ.24,36 Περὶ δὲ⁽¹⁾ τῆς ἡμέρας ἐκείνης⁽²⁾ καὶ ὥρας⁽³⁾ οὐδείς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν⁽⁴⁾, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Για την ημέρα εξάλλου εκείνη και την ώρα που θα γίνει η δευτέρα παρουσία και η κρίση, κανείς δεν γνωρίζει πότε ακριβώς θα είναι αυτές, ούτε ακόμη οι ουράνιοι ἄγγελοι, παρά μόνον ο Πατέρας μου.

(1) Ο σύνδεσμος «δε» είναι αντιθετικός. Ο Κύριος δείχνει το χρόνο της καταστροφής του ναού και της πόλης των Ιεροσολύμων στους στίχους 32-34, αρνείται όμως στον στίχο αυτό, ότι η ώρα και η ημέρα της συντέλειας του κόσμου είναι γνωστή (b).

(2) Την γνωστή, την μεγάλη και φοβερή ημέρα της φανέρωσης του Σωτήρα (δ). Μερικοί από εκείνους, οι οποίοι άκουγαν τα λόγια του Σωτήρα θα ζούσαν, για να δουν ένα τρομακτικό παράδειγμα που πείθει για το τι είναι η κρίση του Θεού· αλλά όλοι πρέπει να θυμούνται ότι απομένει κάτι τρομακτικότερο, που αφορά στην όλη ανθρωπότητα, η χρονολογία όμως του οποίου είναι μόνο στο Θεό γνωστή (ρ).

(3) Ημέρα είναι το σύνολο, ώρα είναι ένα τμήμα αυτής (b).

(4) «Εάν οι άγγελοι οι ουράνιοι αγνοούν αυτές, πολύ περισσότερο οι άνθρωποι οι γήινοι δεν πρέπει να γνωρίζουν αυτές» (Ζ).

(5) Οι κώδικες σιναϊτικός και βατικανός και κάποιοι άλλοι έχουν: ουδέ ο υιός ει μη ο πατήρ μόνος. Οποιαδήποτε και αν είναι η αυθεντική γραφή, εφ' όσον προστίθεται η λέξη «μόνος», η έννοια του χωρίου παραμένει ούτως ή άλλως η ίδια. = «Ούτε ο υιός δεν ξέρει την ημέρα εκείνη και ώρα ως άνθρωπος· διότι ως Θεός γνωρίζει ακριβώς το ίδιο με τον Πατέρα» (Ζ).

«Διότι όλα όσα έχει ο Πατέρας είναι του Υιού· και την γνώση όμως έχει της ημέρας ο Πατέρας. Και ο Υιός άρα έχει αυτήν» (Θφ).

«Διότι αν γνωρίζει καλά τον Πατέρα (ο Υιός), πώς αγνοεί την έσχατη ημέρα; Διότι κανείς δεν γνωρίζει τον Πατέρα παρά μόνο ο Υιός... Και αν το Πνεύμα το Άγιο γνωρίζει όλα τα του Θεού, πώς ο Υιός αγνοεί την ημέρα την οποία δημιούργησε; Και αν οι αιώνες από αυτόν έγιναν και οι χρόνοι, είναι φανερό ότι και η έσχατη ημέρα βρίσκεται στους αιώνες και τους χρόνους και είναι αδύνατον να την αγνοεί αυτός» (Α).

«Αλλά, αν και ο ίδιος, μολοντί είναι Θεός Λόγος, έγινε και χρημάτισε άνθρωπος, ο οποίος αγνοεί αυτά που θα γίνουν σύμφωνα με τη δική του φύση και το μέτρο της ανθρωπότητας, αλλά δέχεται πολλές φορές τη γνώση με αποκάλυψη του Θεού. Και να μην απορήσεις αν καταδέχεται την μικροπρέπεια της άγνοιας. Γιατί, αν και είναι δεσπότης, ονομάζεται δούλος ως άνθρωπος, και ενώ είναι Κύριος της δόξας, ζητά δόξα από τον Πατέρα σαν να μην έχει δόξα, και ενώ ο ίδιος είναι πραγματικά η ζωή και ζωογονεί τα πάντα, λέγεται ότι αναστήθηκε με τη δύναμη του αγίου Πνεύματος... τι το παράδοξο αν και αυτό που υπάρχει κατά φύση, δηλαδή το να αγνοήσει κάτι από αυτά που υπάρχουν, θεώρησε άξιο ενδεχομένως να το οικειωθεί και αυτό μαζί με τα άλλα ιδιώματα;...

Σκεπτόμενοι λοιπόν σωστά, θα πούμε ότι γνωρίζει ο Υιός κατά το ότι είναι και νοείται Θεός, όσον αφορά όμως την ανθρώπινη φύση του, επειδή έγινε και άνθρωπος, δεν ψεύδεται καθόλου όταν λέει, ότι δεν γνωρίζει, και να μην αποδώσουμε το πράγμα στα ιδιώματα της θεότητας, αλλά στη μορφή του δούλου και στη δική μας πτωχεία. ... Διότι δεν ήρθε και

εγκαταστάθηκε σε κάποιον άνθρωπο, σύμφωνα με την ανοησία κάποιων, αλλά έγινε ο ίδιος αληθινά άνθρωπος, μαζί με το ότι είναι και από τη φύση του Θεός» (Κ).

Μιλά σύμφωνα με την ανθρώπινη φύση στην κατάσταση της ταπείνωσης και αποδίδει στη θεία φύση και θεότητα, και κατά συνέπεια στον Πατέρα που έχει την πρωτοβουλία σε κάθε έργο της θεότητας, την εξουσία του να ορίσει την μεγάλη εκείνη ημέρα, όπως και την γνώση αυτής (δ). Προβλήθηκε το χωρίο αυτό για άρνηση του δόγματος της θεότητας του Χριστού. Καμία σημασία όμως δεν έχει αυτό, όταν κάποιος έχει την αληθινή έννοια για τις δύο φύσεις στον Χριστό που ενώθηκαν στον Θεάνθρωπο κατά τρόπο ασύγχυτο. Κατά την ανθρώπινη φύση του ο Κύριος αγνοούσε, αυτό όμως δεν είναι περισσότερο εκπληκτικό από την βεβαίωση, ότι ο Ιησούς αύξανε κατά την σοφία (Λουκ. β 52) ή είχε ψυχή που ταραζόταν και κυριευόταν από αγωνία (Ματθ. κστ 38, Μάρκ. ιδ 34, Ιω. ιβ 27, ιγ 31)(ο).

Ματθ.24,37 ⁽¹⁾ ὥσπερ ⁽²⁾ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ⁽³⁾.

Μετάφραση: Πραγματικά κανείς δεν ξέρει πότε θα έλθει εκείνη η ημέρα. Διότι όπως συνέβη με τις ημέρες του Νώε, έτσι θα γίνει και η παρουσία του υιού του ανθρώπου.

(1) Με τον στίχο αυτόν «φανερώνει με το παράδειγμα το αιφνίδιο και απροσδόκητο της παρουσίας» (Ζ), «δηλώνοντας ότι θα έλθει αστραπιαία και απροσδόκητα και ενώ οι περισσότεροι θα επιδίδονται σε απολαύσεις» (Χ).

(2) Οι συνθήκες θα είναι ανάλογες με αυτές προ του κατακλυσμού. Εξηγεί αυτό αμέσως στον επόμενο στίχο.

(3) Το σημείο που τονίζεται είναι το απροετοίμαστο των ανθρώπων. Η παρουσία εδώ εκλαμβάνεται ότι έρχεται απροειδοποίητα, χωρίς να προηγηθούν σημάδια (S).

Ματθ.24,38 ὥσπερ γὰρ ⁽¹⁾ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες ⁽²⁾, γαμοῦντες καὶ ἐγκαμίζοντες ⁽³⁾, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,

Μετάφραση: Όπως δηλαδή στις ημέρες που προηγήθηκαν από τον κατακλυσμό εξακολουθούσαν οι άνθρωποι να τρώνε και να πίνουν ασυλλόγιστα, να νυμφεύονται και να παντρεύουν τα παιδιά τους, χωρίς να τους έρχεται καμία σκέψη μετανοίας για την αμαρτωλή ζωή τους, μέχρι εκείνη την ημέρα που μπήκε ο Νώε στην κιβωτό,

(1) «Κάνοντας πιο σαφές το παράδειγμα, δίδαξε, ότι θα έλθει ενώ οι πολλοί θα τρυφούν και θα είναι αμέριμνοι» (Ζ).

(2) «Αν όμως τότε θα υπάρχει απόλαυση, πώς είπε «μετά την θλίψη των ημερών εκείνων»; Θλίψη μεν θα είναι για τους ευσεβείς και δίκαιους· ενώ απόλαυση για τους πονηρούς και αναίσθητους» (Ζ).

«Με αυτά δείχνει, ότι όταν έλθει ο αντίχριστος, θα αυξηθούν οι ανάρμοστες ηδονές μεταξύ εκείνων οι οποίοι είναι παράνομοι και έχουν χάσει την ελπίδα της σωτηρίας τους. Τότε θα υπάρχει γαστριμαργία, διασκεδάσεις και μεθύσια» (Χ).

(3) Αυθεντική γραφή γαμίζοντες. «Εκγαμίζω» και γαμίζω «σημαίνει παντρεύω την κόρη με άνδρα» (Ζ). Αυτά που απαριθμούνται εδώ (τρώγοντες, πίνοντες, γαμούντες, εκγαμίζοντες) δεν είναι από μόνα τους κακά. Αλλά οι άνθρωποι της εποχής εκείνης βρισκόμενοι σε αμέριμνη ασφάλεια ζούσαν βίο παχυλής σαρκικότητας και δεν απασχολούνταν με τίποτα πνευματικότερο παρά μόνο πώς να υπηρετήσουν την σάρκα (ο).

Ματθ.24,39 καὶ οὐκ ἔγνωσαν⁽¹⁾ ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως⁽²⁾ ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Μετάφραση: και δεν κατάλαβαν τίποτε ὥσπου ἦλθε ο κατακλυσμός και τους αφάνισε ὅλους, ἔτσι θα γίνει και η παρουσία του υιού του ἀνθρώπου, ξαφνικά και χωρίς να την περιμένουν οι ἀνθρωποι της ματαιότητος.

(1) «Διότι ὅπως δεν πίστευαν ὅταν κατασκευαζόταν η κιβωτός, και ενώ βρισκόταν ανάμεσά τους προαναγγέλλοντας τα δεινά που ἐπρόκειτο να συμβούν» (Χ), «και η οποία προμήνυε την εντός ολίγου καταστροφή» (Ζ), «εκείνοι ὁμως βλέποντας αυτήν, σαν να μην ἐπρόκειτο να συμβεί κανένα κακό, ἔτσι τρυφούσαν» (Χ), και «δεν αισθάνονταν» (Ζ), δεν κατάλαβαν· «κυριευμένοι ἀπὸ τη μέθη της κακίας δεν καταλάβαιναν τον φόβο ὅσον θα γίνονταν» (Χ). Η ἀγνοιά τους ἦταν θεληματική (b).

(2) «Ἔτσι και αυτοί, ενώ θα βλέπουν τον ἀντίχριστο να ενεργεί και τα σημάδια της συντέλειαι, δεν θα δείχνουν καμία φροντίδα» (Ζ).

Ματθ.24,40 τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ⁽¹⁾, ὁ εἷς παραλαμβάνεται⁽²⁾ καὶ ὁ εἷς ἀφίεται⁽³⁾.

Μετάφραση: Η στενή σας μάλιστα σχέση και συμβίωση στη ζωή αυτή δεν θα σας ἐμποδίσει να χωρισθείτε και να ἔχετε διαφορετική θέση ο ἕνας ἀπ' τον ἄλλο κατά τη δευτέρα

παρουσία. Πράγματι, τότε δύο θα είναι στον αγρό· ο ένας παραλαμβάνεται απ' τους αγγέλους για τον παράδεισο, κι ο άλλος αφήνεται για να τιμωρηθεί στην κόλαση.

(1) Επιτελώντας την καθημερινή τους εργασία (ο).

Ή, «με αυτούς μεν που είναι στους αγρούς δηλώνει τους πλούσιους, ενώ με αυτές που θα αλέθουν στο μύλο τους φτωχούς, και διδάσκει ότι και από τους πλούσιους και από τους φτωχούς κάποιοι μεν σώζονται κάποιοι πάλι χάνονται» (Ζ).

Ή, πιο σωστά «για αυτό είπε και δύο στον αγρό, για να δηλώσει αυτό, ότι δηλαδή θα έλθει τόσο απροσδόκητα και ενώ θα είναι αυτοί τόσο αμέριμνοι· και το «δύο που αλέθουν», το οποίο και αυτό είναι δείγμα αμεριμνησίας» (Χ).

(2) Με ασφάλεια και με προστασία (b). Αναφέρεται στο παραπάνω λεγόμενο «θα μαζέψουν τους εκλεκτούς του» (σ. 31)(δ).

«Θα τους πάρουν για να συναντήσουν τον Κύριο, επειδή είναι γνωστοί σε αυτόν» (Ζ). Όσοι αναφέρουν και τα λόγια αυτά στην άλωση της Ιερουσαλήμ ερμηνεύουν= Ο ένας συλλαμβάνεται και παραδίδεται σε θάνατο ή σε αιχμαλωσία (ο).

(3) Αφήνεται μέσα στους κινδύνους οσοιδήποτε θα συμβούν (b), «Αφήνονται κάτω ως ανάξιοι περιμένοντας εδώ τον δικαστή» (Ζ).

Ή, σύμφωνα με αυτούς που αναφέρουν τα λόγια στην άλωση των Ιεροσολύμων: διαφεύγει σώος και αβλαβής. Σημαίνεται λοιπόν με αυτά η εξόχως ευεργετική παρέμβαση της θείας πρόνοιας, που λυτρώνει με θαυμαστό τρόπο από τον βέβαιο κίνδυνο αυτούς που προστατεύει (ο).

Ματθ.24,41 δύο αλήθουσai⁽¹⁾ ἐν τῷ μύλῳ⁽²⁾, μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται.

Μετάφραση: Δύο γυναίκες θα αλέθουν στον ίδιο μύλο· η μία παραλαμβάνεται και η άλλη αφήνεται.

(1) Το άλεσμα του σίτου ήταν έργο των γυναικών (b).

(2) Ο τόπος, στον οποίο ο μύλος στρέφεται (g). Δες ιη 6, όπου ερμηνεύεται το ρήμα. Το οικοδόμημα στο οποίο είναι ο μύλος, Ιερεμία νβ 11. Όπως δύο άνδρες θα είναι στον αγρό εργαζόμενοι, έτσι και δύο γυναίκες θα αλέθουν (δ).

Ματθ.24,42 γρηγορεῖτε οὖν⁽¹⁾, ὅτι οὐκ οἴδατε⁽²⁾ ποῖα ὥρα ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται⁽³⁾.

Μετάφραση: Γρηγορείτε λοιπόν, διότι δεν ξέρετε ποιά ώρα έρχεται ο Κύριός σας, και συνεπώς πρέπει να είστε πάντοτε έτοιμοι.

(1) Συμπέρασμα των στίχων 36-41= Επειδή λοιπόν κανείς δεν ξέρει την ημέρα ούτε την ώρα, και η παρουσία θα γίνει σε ημέρες αφρόντιστης ασφάλειας και ο χωρισμός των πιστών και απίστων, που θα ασχολούνται στα συνηθισμένα τους έργα θα είναι τελείως αιφνίδιος, για αυτό να είστε άγρυπνοι (δ). «Εγρήγορση και αγρυπνία να εννοήσεις, όχι μόνο την εγκράτεια από τον ύπνο, αλλά και την κάθε είδους προσοχή και εξέταση» (Ζ).

(2) «Δεν είπε δεν ξέρω, αλλά δεν ξέρετε». Ένα πράγμα είναι βέβαιο, ότι δεν γνωρίζουμε το χρόνο της έλευσης του Κυρίου· το μόνο λοιπόν, το οποίο μπορεί να μας ασφαλίσει είναι η διαρκής εγρήγορση. «Διότι θα κατέβει από τον ουρανό και θα είναι σαν ο κόσμος να κοιμάται τη νύχτα κατά κάποιο τρόπο και να ροχαλίζει μέσα σε πολλή αμαρτία» (Κ).

(3) Μπορεί κάποιος να ρωτήσει, γιατί αυτοί που ζουν τόσο μακριά από την έσχατη ημέρα, προτρέπονται για την έσχατη αυτή ημέρα να είναι άγρυπνοι; Απαντώ. Αυτοί που ζουν σε ένα ορισμένο χρόνο εκπροσωπούν εκείνους, οι οποίοι θα ζουν κατά το τέλος του κόσμου. Τα στοιχεία της θείας κρίσης και της αβεβαιότητας της ώρας του θανάτου μοιάζουν σε κάθε εποχή με την έσχατη ημέρα· και η ώρα του θανάτου ισοδυναμεί με την ώρα της ανάστασης και της κρίσης, σαν να μην παρεμβαλλόταν κάποιος χρόνος. Το συναίσθημα των αγαθών, που βιάζονται να συναντήσουν τον Κύριο, είναι το ίδιο είτε σε μακρά είτε σε σύντομη αναμονή (b).

Ματθ.24,43 Έκεῖνο δὲ γινώσκετε⁽¹⁾ ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα φυλακῇ⁽²⁾ ὁ κλέπτης ἔρχεται⁽³⁾, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἶασε⁽⁴⁾ διορυγῆναι⁽⁵⁾ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Από την πείρα σας μάλιστα γνωρίζετε κι εκείνο, ότι δηλαδή εάν γνώριζε ο οικοδεσπότης σε ποιό τρίωρο της νύχτας έρχεται ο κλέφτης, θα αγρυπνούσε και δεν θα άφηνε να του διαρρήξουν το σπίτι του.

(1) Αντιτίθεται στο «δεν ξέρετε» του προηγούμενου στίχου. Για αυτό μάλλον ως οριστική πτώση πρέπει να το πάρουμε.= Τουλάχιστον όμως γνωρίζετε αυτό. Συνήθως όμως αποδίδεται ως προστακτική.

(2) «Φυλακή είναι το ένα τέταρτο μέρος της νύχτας» (Ζ).

(3) Υποτίθεται ότι ο οικοδεσπότης έχει ειδοποιηθεί ότι πρόκειται κλέφτης να επιτεθεί στο σπίτι του (b). Ο υιός του ανθρώπου συγκρίνεται με κλέφτη μόνο και μόνο ως προς το

απροσδόκητο της έλευσής του. Ποιος από τους μαθητές θα τολμούσε να επινοήσει τέτοια σύγκριση ή να κάνει λόγο για αυτήν, εάν ο ίδιος ο Κύριος δεν χρησιμοποιούσε αυτήν; (L).

(4) Με το να παραδοθεί στον ύπνο (b).

(5) Το οποίο θα απαιτούσε κάποιο χρόνο για να συντελεστεί (b).

(6) Ένας τρόπος λοιπόν απομένει για ασφαλή φρούρηση της οικίας: η συνεχής φύλαξη.

«Εδώ λοιπόν νομίζω ότι μαλώνει τους ράθυμους, διότι δεν δείχνουν τόσο ενδιαφέρον για την ψυχή τους, όσο ενδιαφέρον δείχνουν για τα χρήματά τους εκείνοι που περιμένουν κλέφτη. Διότι εκείνοι μεν όταν περιμένουν κλέφτη αγρυπνούν και δεν αφήνουν τίποτα από όσα υπάρχουν μέσα να αρπαχτεί· ενώ εσείς, αν και γνωρίζετε ότι θα έλθει, και θα έλθει οπωσδήποτε, δεν μένετε άγρυπνοι, λέει, και προετοιμασμένοι, ώστε να μην αρπαχτείτε από εδώ ανέτοιμοι» (X).

Ματθ.24,44 διὰ τοῦτο⁽¹⁾ καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι⁽²⁾, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται⁽³⁾.

Μετάφραση: Γι' αυτό κι εσείς, αφού δεν ξέρετε πότε θα έλθει ο Κύριος, πρέπει να ετοιμάζεστε διαρκώς. Διότι ο υιός του ανθρώπου, ο Θεάνθρωπος Κύριος, έρχεται για τον καθένα από εσάς με τον θάνατο και για όλους μαζί κατά τη δευτέρα του παρουσία σε ώρα που δεν περιμένετε.

(1) «Για ποιό; Για το ότι δεν ξέρετε τον καιρό» (Z).

(2) «Τους λέει να είναι ξάγρυπνοι, για να είναι πάντα έτοιμοι. Για αυτό λέει, όταν δεν το περιμένετε, τότε θα έλθει, επειδή θέλει να βρίσκονται σε διαρκή αγωνία και πάντοτε στην αρετή» (X).

(3) «Στο μεν παγκόσμιο τέλος είναι φανερό, ότι ο Κύριος έρχεται» (Z). Για την έλευση του Κυρίου ειδικά για τον καθένα από εμάς «αυτό που λέει σημαίνει το εξής· εάν γνώριζαν οι πολλοί πότε θα πεθάνουν, οπωσδήποτε θα έδειχναν φροντίδα κατά την ημέρα εκείνη» (X). Για τον καθένα από εμάς ο Κύριος έρχεται κατά την ώρα, κατά την οποία ο καθένας θα πεθάνει.

Στιχ. 45-51. Ο πιστός και ο κακός δούλος.

Ματθ.24,45 ⁽¹⁾Τίς ἄρα ἐστὶν ⁽²⁾ὁ πιστός ⁽³⁾δοῦλος καὶ φρόνιμος ⁽³⁾, ὃν κατέστησεν ⁽⁴⁾ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας ⁽⁵⁾αὐτοῦ τοῦ διδόναι ⁽⁶⁾αὐτοῖς τὴν τροφήν ⁽⁷⁾ἐν καιρῷ ⁽⁸⁾;

Μετάφραση: Ποιός ἀραγε να εἶναι ο ἔμπιστος δούλος και μυαλωμένος, στον οποίο ο Κύριος ἔδωσε ειδική εξουσία (στην Εκκλησία του) και τον εγκατέστησε επιστάτη για να φροντίζει τους άλλους δούλους και να τους δίνει την ἀνάλογη τροφή στον κατάλληλο χρόνο;

(1) «Επειδὴ τους ἔβαλε στο να θυμούνται την κρίση, στρέφει το λόγο και προς τους διδασκάλους λοιπόν, μιλώντας για κολάσεις και τιμές, και αφού πρώτα ἀνέφερε αὐτούς που κατόρθωσαν την ἀρετή, τελειώνει με τους ἀμαρτωλούς, κλείνοντας το λόγο με λόγια που προκαλούν φόβο» (X).

Η συνέχεια εἶναι φυσικότερη. Τι σημαίνει η διπλή αὐτή παραγγελία, να γρηγορεῖτε και να εἰστε ἑτοιμοί; Να πράττει ο καθένας το καθήκον του, διότι ἀναμένει την ἔλευση του Κυρίου (L). Συνετοί και κακοί δούλοι ἐδῶ εἶναι οἱ ἀπόστολοι και θρησκευτικοί ἄρχοντες των Ιουδαίων. Ο Wellhausen φρονεῖ, ὅτι πρόκειται για τους ἐκκλησιαστικούς ἄρχοντες, που καταχρῶνται τη διακονία τους. Οἱ λόγοι μπορούν να ἐννοηθοῦν και ἔτσι για τους μετέπειτα χρόνους, ἀλλὰ ὅταν λέχθηκαν ἀπὸ τον Ἰησοῦ, δεν εἶναι δυνατόν να εἶχαν το νόημα αὐτό (S).

Μπορεῖ ὁμως να ἔχει και γενικότερη ἐφαρμογή η παραβολή. «Αὐτή η παραβολή θα ἄρμοζε και για τους πολιτικούς ἄρχοντες. Διότι ο καθένας πρέπει να χρησιμοποιεῖ ὅ,τι ἔχει για το κοινὸ συμφέρον. Και αν ἔχεις σοφία, εἴτε ἐξουσία, εἴτε πλούτο, εἴτε οτιδήποτε, να μην εἶναι για βλάβη των συνδούλων, οὔτε για την καταστροφή σου» (X). Μπορεῖ ἐπίσης να ἐννοηθεῖ ὅτι ἀναφέρεται σε ολόκληρο το λαὸ του Θεοῦ (ο).

(2) «Δεν το εἶπε αὐτὸ ἀγνοώντας, ἀλλὰ για να δείξει το σπάνιο και πολύτιμο» (Σχ).

(3) «Και τα δύο ἀπαιτεῖ, και σύνεση και πίστη. Διότι η ἀμαρτία γίνεται ἀπὸ ἀνοησία. Τον ονομάζει λοιπόν ἔμπιστο μεν, διότι ἀπὸ ὅσα ἀνήκαν στο δεσπότη, τίποτα δεν σφετερίστηκε οὔτε σπατάλησε ἀλόγιστα και ἀσκοπαῖ συνετὸ δε, διότι γνῶριζε να διαχειρίζεται ὅπως ἔπρεπε αὐτά που του δόθηκαν. Διότι και τα δύο χρειάζομαστε. Αν ἓνα ἀπὸ τα δύο ἀπουσιάζει, το ἄλλο χωλαίνει. Διότι αν κάποιος εἶναι πιστός και δεν κλέβει, σπαταλά ὁμως και δεν ξοδεύει ὅσα πρέπει, εἶναι μέγα το ἐγκλημα, αν πάλι γνωρίζει να διαχειρίζεται καλά, ἀλλὰ κλέβει, πάλι η κατηγορία δεν εἶναι μικρή» (X).

(4) Βάζω κάποιον προϊστάμενο σε κάτι για να φροντίζει για αὐτὸ (g).

(5) Αὐθεντική γραφή οἰκετείας=συνέλευση οἰκετῶν, δούλων (g). Συνώνυμο ἐδῶ και το θεραπεία= «θεραπεία λέει τους θεράποντες, τους δούλους» (Z).

(6) Αυτό αναφέρεται στον πιστό. Το αντίθετο δηλώνεται στο σ. 49 (b).

(7) Αντίστοιχο της λέξης του Λουκά σιτομέτριον (b).

(8) Αυτό αναφέρεται στο φρόνιμον (b). Η όλη φράση διδόναι αυτοις...=Να φροντίζει, να έχουν κατάλληλη τροφή και στον πρόποντα χρόνο (ο).

Ματθ.24,46 μακάριος⁽¹⁾ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὕρήσει ποιοῦντα οὕτως⁽²⁾.

Μετάφραση: Μακάριος κι ευτυχισμένος θα είναι ο δούλος εκείνος που, όταν έλθει ο Κύριός του, θα τον βρει να ενεργεί και να συμπεριφέρεται έτσι, φρόνιμα δηλαδή και πιστά.

(1) Μακάριος αυτός που είναι ξάγρυπνος, είναι ένας από τους 7 μακαρισμούς στην Αποκάλυψη (ιστ 15) και παραμένει πάντα αληθινός. Βασίζεται στο μακαρισμό ο οποίος εκφράζεται εδώ (ρ).

(2) «Έτσι όπως διατάχτηκε» (Z).

Ματθ.24,47 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν⁽¹⁾ αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.

Μετάφραση: Αληθινά σας λέω ότι θα τον εγκαταστήσει επιστάτη και διαχειριστή σ' όλα τα υπάρχοντά του.

(1) «Τι θα μπορούσε να γίνει ίσο με αυτήν την τιμή; Ποιός λόγος μπορεί να δείξει την αξία, τη μακαριότητα, όταν ο βασιλιάς των ουρανών που έχει τα πάντα, πρόκειται να τοποθετήσει άνθρωπο ως διαχειριστή όλων των υπάρχοντων του;»(X).

Ματθ.24,48 ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος⁽¹⁾ ἐκεῖνος⁽²⁾ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν⁽³⁾,

Μετάφραση: Εάν όμως πει από μέσα του ο κακός εκείνος δούλος· αργεί να έλθει ο κύριός μου,

(1) «Έπειτα, όπως κάνει πάντα, διορθώνει τον ακροατή όχι μόνο από την τιμή που επιφυλάσσεται στους αγαθούς, αλλά και από την κόλαση με την οποία απειλούνται οι πονηροί» (X).

(2) «Εκείνος που αντιθέτως αποδείχτηκε άπιστος και ανόητος» (Ζ). Εκείνος, τον οποίο ο Κύριος ξέρει (b).

(3) «Αν κάποιος θα έλεγε· είδες τι κακός λογισμός μπήκε με το να μην είναι γνωστή η ημέρα; Διότι λέει, αργεί ο κύριός μου. Θα λέγαμε ότι αυτό συνέβη, όχι διότι δεν είναι γνωστή η ημέρα, αλλά διότι είναι πονηρός ο δούλος. Διότι στο συνετό και πιστό γιατί δεν μπήκε αυτή η σκέψη; Διότι τι σημασία έχει και αν αργεί ο δεσπότης άθλιε; Μήπως περιμένεις ότι δεν θα έλθει και καθόλου;» (Χ).

Ματθ.24,49 καὶ ἄρξεται τύπτειν⁽¹⁾ τοὺς συνδούλους⁽²⁾ αὐτοῦ, ἐσθίῃ δὲ⁽³⁾ καὶ πίνει⁽¹⁾ μετὰ τῶν μεθυόντων⁽⁴⁾,

Μετάφραση: κι αρχίζει να χρησιμοποιεί εγωιστικά την εξουσία του και να χτυπά τους συνδούλους του, να τρώει μάλιστα και να πίνει μ' εκείνους που μεθούν, ζητώντας με κάθε τρόπο να ευχαριστήσει τον εαυτό του,

(1) Εάν αρχίσει να τυραννά μεν αυτούς που διαφωνούν με αυτόν και να γλεντοκοπά με αυτούς που τον υποστηρίζουν (S).

(2) Ονομάζει αυτούς συνδούλους, για να τονίσει τον άδικο χαρακτήρα της συμπεριφοράς του κακού δούλου προς αυτούς. Ήταν εκείνος επιστάτης τους, αλλά ήταν υφιστάμενοι όλοι σε κοινό κύριο (b).

(3) Αντιτίθεται η προς τους συνδούλους άδίκη συμπεριφορά με την τρυφή και το μεθύσι, στα οποία αυτός μαζί με τους άλλους παραδίδεται (b).

(4) «Δηλαδή συναναστρέφεται με κακούς και διεφθαρμένους ανθρώπους» (Ζ).

Ματθ.24,50 ἤξει⁽¹⁾ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ⁽²⁾ καὶ ἐν ᾧρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,

Μετάφραση: θα έλθει ο Κύριος του δούλου εκείνου μια μέρα που δεν θα τον περιμένει και κάποια ώρα που δεν θα την υποψιάζεται,

(1) Ο ερχομός αυτός του Κυρίου προς τον κακό δούλο, φανερώνει τον ερχομό, όχι μόνο στη γενική κρίση αλλά και τη μερική κρίση με τον αιφνίδιο θάνατο (Λουκ. ιβ 20)(δ).

(2) Εξυπακούεται: να έλθει αυτός (b). Σε αυτό έγκειται η διαφορά του καλού δούλου με τον κακό, στο ότι ο μεν πρώτος ζούσε με διαρκή αναμονή του κυρίου του και παρέμενε για

αυτό πιστός σε αυτόν, ενώ ο δεύτερος, σαν να μην επρόκειτο να δώσει ποτέ λόγο των πράξεών του, εκτράπηκε σε κάθε είδους υπερβολές (ο).

Ματθ.24,51 καὶ διχοτομήσει⁽¹⁾ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ⁽²⁾ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν⁽³⁾ θήσει⁽⁴⁾. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Μετάφραση: και τότε θα τον τεμαχίσει στα δύο παίρνοντας την ψυχή του με αιφνιδιαστικό θάνατο, και θα τον ρίξει στον τόπο που τιμωρούνται οι υποκριτές. Εκεί οι άνθρωποι θα κλαίνε και θα τρίζουν τα δόντια τους.

(1) Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: «θα αφαιρέσει από αυτόν το οικονομικό αξίωμα» (Z). Πιο σωστά=θα διαιρέσει στα δύο· όχι θα διαιρέσει το σώμα στα δύο με πριόνι, το οποίο καμία εφαρμογή δεν έχει, αλλά σημαίνει χωρίζει την ψυχή από το σώμα με αιφνίδιο θάνατο (δ). Κατά γράμμα να κόψει αυτόν στα δύο· είδος τιμωρίας η οποία δεν ήταν σπάνια στην αρχαιότητα. Δες Β' Βασ. ιβ 31 (F).

(2) «Τη θέση του θα την βάλει μαζί με τους υποκριτές» (Z)· βάζω το μέρος κάποιου με κάποιους=αποφασίζω και ορίζω την τύχη κάποιου ανάμεσα σε άλλους (g).

(3) «Διότι υποκρινόταν μεν ότι διαχειριζόταν και ήταν υπεύθυνος, αλλά μάλλον έβλαπτε» (Z). Επίθετο που συνήθως αποδίδεται στους Φαρισαίους (L). Συνώνυμο σχεδόν με το «απίστων» που χρησιμοποιεί ο Λουκάς (ιβ 46) (p).

(4) Σύμφωνα με κρίση δίκαιη, αυστηρή και αμετάκλητη (b).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ' (25)

Στιχ. 1-13. Η παραβολή των δέκα παρθένων.

Ματθ.25,1 Τότε⁽¹⁾ ὁμοιωθήσεται⁽²⁾ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁽³⁾ δέκα⁽⁴⁾ παρθένοις⁽⁵⁾, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁽⁶⁾ αὐτῶν ἐξῆλθον⁽⁷⁾ εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Τότε, όταν δηλαδή ἐλθῇ ὁ Μεσσίας κατὰ τὴ δευτέρα τοῦ παρουσία, ἡ ἔλευση αὐτῆς τῆς ουράνιας βασιλείας τοῦ καὶ ὅσα θὰ συμβοῦν τότε θὰ μοιάζουν με ὅ,τι ἐγίνε σε δέκα παρθένες. Αὐτές λοιπόν, αφού πήραν τὰ λυχνάρια τοὺς, βγήκαν νὰ υποδεχθοῦν τὸ γαμπρό, που θὰ ἐρχόταν τὴ νύχτα νὰ παραλάβει τὴ νύφη.

Ὁ Ματθαῖος προσθέτει ἐδῶ 2 παραβολές, γιὰ νὰ ἐνισχύσει τὸ μάθημα που ἀφορᾷ στὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐγρήγορης σὲ σχέση με τὴν ἔλευση τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ οἱ δύο ἐμφανίζουν σὲ ἐμὰς τὴ στιγμὴ τῆς ἔλευσης καὶ δείχνουν ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ διαγωγή τῶν Χριστιανῶν που προετοιμάζονται γιὰ ἓνα τόσο ἀποφασιστικὸ γεγονός. Τὰ δύο ἐπίθετα («πιστὸς καὶ φρόνιμος») που ἀποδίδονται στὸν καλὸ δούλο στὸ κδ 45 παρέχουν σὲ ἐμὰς τὸ κλειδί γιὰ τὸ τι εἶναι ἀναγκαῖο ἐδῶ. Απαιτεῖται πιστότητα καὶ σύνεση. Στὴν παραβολὴ τῶν 10 παρθένων τονίζεται ἡ σύνεση, στὴν τῶν ταλάντων ἡ ἀνάγκη τῆς πιστότητας (ρ). Ἡ κύρια ιδέα στὴν παραβολὴ αὐτὴ εἶναι = «Νὰ εἰστε ἐτοιμοί».

«Διδάσκει νὰ μὴν ἀμελοῦμε γιὰ τὰ ἀναγκαῖα, ἀλλὰ ἐγκαιρὰ νὰ παρασκευάζουμε τὰ ἐφόδια γιὰ τὴ ζωὴ καὶ με τὴν προετοιμασίαν τῆς καρδιάς νὰ ἀναμένουμε τὴν παρουσίαν τοῦ νυμφίου. Διότι οἱ ἀνόητες παρθένες ἐπειδὴ ἦταν ἀνέτοιμες, ἀποξενώθηκαν ἀπὸ τὴ χαρὰ τοῦ νυμφῶνα» (Β). Λιγότερο πιθανὴ ἐρμηνεία: «ἀναφέρει αὐτὴν τὴν παραβολή, που εἶναι ικανὴ νὰ πείσει, ὅτι ἡ παρθενία καὶ ὅλα τὰ ἄλλα καλὰ, ὅταν εἶναι ἔρημη ἀπὸ τὰ καλὰ τῆς ἐλεημοσύνης, ἀπορρίπτεται μαζί με τοὺς πόρνους, καὶ τοποθετεῖ τὸν ἀπάνθρωπο καὶ τὸν ἀνελεῆμονα μαζί με αὐτοὺς» (Χ).

(1) Δηλαδή κατὰ τὸ χρόνο τῆς ἔλευσης τοῦ Μεσσία (ρ).

(2) Δεν σημαίνει ὅτι ἡ ὁμοίωση θὰ γίνῃ τότε, ἀλλὰ ἓνα γεγονός που πρόκειται νὰ λάβῃ χώρα μποροῦμε ἤδη νὰ τὸ συγκρίνουμε (L).

(3) «Βασιλεία οὐρανῶν ὀνομάζει τώρα με ἰδιαιτέρο τρόπο, αὐτὰ που θὰ γίνουν τότε στὴ βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ζ). Τὴν ἀληθινὴ ζωὴ στὴν πλήρη δόξα τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἡ ὁποία θὰ ἐξασφαλιστεῖ σὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συμπεριφέρονται καὶ ἐνεργοῦν ὅπως οἱ 5 συνετές παρθένες (ρ).

(4) Ο αριθμός 10 είναι ίσως δηλωτικός του ολόκληρου. Σύμφωνα με τα όσα επικρατούσαν στους Ιουδαίους, 10 αποτελούσαν σωματείο (p). Σύμφωνα με τον Φίλωνα «ο αριθμός δέκα είναι τέλος τελειότητα της μονάδας». Εικονίζει λοιπόν ο αριθμός όλους τους πιστούς (δ), το όλο σώμα των Χριστιανών, το οποίο και εδώ αποτελείται, όπως συνήθως, από δύο τάξεις. Το ότι οι τάξεις αυτές εδώ είναι ίσες, 5 και 5, δεν κρύβει κάποια σημασία. Ο Κύριος αποφεύγει εδώ να μιλήσει για την αναλογία μεταξύ χαμένων και σωσμένων.

(5) Οι 10 παρθένες είναι 10 φίλες της νύφης, χωρίς το γεγονός της παρθενίας να έχει κάποια σημασία στην παραβολή, όπως και ο αριθμός 10, τα οποία πάρθηκαν ως στοιχεία πιθανώς από αυτά που τότε συνηθίζονταν και θεωρούνταν ως πρόποντα (L).

Οι 10 παρθένες δεν εξεικονίζουν τη βασιλεία των ουρανών, αλλά αυτούς που επιθυμούν να μπουν σε αυτήν. Δεδομένου μάλιστα ότι η βασιλεία περιγράφεται μερικές φορές μεν ως παρούσα, άλλοτε πάλι ως μελλοντική, μπορούμε να πούμε, ότι οι 10 παρθένες εξεικονίζουν αυτούς που έγιναν μεν δεκτοί στην επίγεια μορφή της βασιλείας, δηλαδή στην εκκλησία, και προσπαθούν να απολαύσουν και τα αγαθά της στον ουρανό θριαμβεύουσας εκκλησίας, της μελλοντικής ένδοξης βασιλείας.

Λιγότερο πιθανή εκδοχή: «δεν φέρνει ως υπόδειγμα τώρα τυχαία στην παραβολή παρθένες, αλλά επειδή έδειξε ότι είναι μεγάλο πράγμα η παρθενία με τα λόγια που είπε, ότι, «Υπάρχουν ευνούχοι οι οποίοι ευνούχισαν τους εαυτούς τους για τη βασιλεία των ουρανών»» (Z).

(6) Λαμπάδες αναμμένες (b), εδώ θα ήταν οι μικρές εκείνες πήλινες λυχνίες που χρησιμοποιούνταν κατά τη χαναναϊκή εποχή. Δεν ήταν δυνατόν να χωρέσουν αρκετό λάδι. Ήταν λοιπόν συνετό, εφόσον ο καιρός της αναμονής μπορούσε να είναι μακρός, να κουβαλάνε μαζί τους αυτοί που χρησιμοποιούσαν αυτές και άλλα δοχεία με λάδι, για να έχουν αυτό για εφοδιασμό της λυχνίας (L).

«Παρθενική λαμπάδα» είναι, ή λιγότερο πιθανώς «η καθαρότητα από την παρθενία» (Z), ή μπορούν να σημαίνουν τα εξωτερικά σημάδια μιας χριστιανικής ζωής, τα οποία υποδηλώνουν κάποια επαγρύπνηση και υπονοούν ότι τα πρόσωπα, τα οποία δέχτηκαν τις συνήθειες αυτές έχουν υπόψη ορισμένο σκοπό. Προσδοκούν ανάσταση νεκρών και ζωή του μέλλοντος αιώνος. Στην εκδοχή αυτή το λάδι εκπροσωπεί την εσωτερική αυτή πνευματική δύναμη, η οποία μεταδίδει φως, θερμότητα και αξία στους εξωτερικούς τύπους της θρησκείας.

Η δημόσια λατρεία, η νηστεία και τα άλλα εξωτερικά έργα είναι καλά με τον όρο ότι απορρέουν από το χριστιανικό πνεύμα και τρέφονται από αυτό. Η εσωτερική ζωή με σταθερή κοινωνία με το πνεύμα του Θεού είναι το λάδι, το οποίο μόνο μπορεί να φωτίσει και να κάνει

ευεργετική και σε μας και στους άλλους τη θρησκευτική δράση, την οποία εκδηλώνουμε στην καθημερινή μας ζωή (ρ).

(7) Βγήκαν από το σπίτι της νύφης σε κάποιο προθάλαμο ή μικρό σπιτάκι και ανέμεναν με την πρώτη πρόσκληση να βγουν στο δρόμο για συνάντηση του νυμφίου (δ).

(8) «Νυμφίος είναι ο Χριστός επειδή ποθεί και ποθείται» (Ζ). Δεν αναφέρεται εδώ νύφη, διότι δεν ζητείται αυτό από τους σκοπούς της παραβολής. Η νύφη θα ήταν η εκκλησία. Τη θέση της κατέχουν εδώ οι 10 παρθένες, που εκπροσωπούν την πάνω στη γη εκκλησία κατά τη σύνθεσή της από μέλη πρόθυμα και ράθυμα (ρ).

Ματθ.25,2 πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι⁽¹⁾ καὶ αἱ πέντε μωραὶ⁽²⁾.

Μετάφραση: Πέντε όμως απ' αυτές ήταν φρόνιμες και μυαλωμένες, ενώ οι πέντε άλλες ήταν ασυλλόγιστες και ανόητες.

(1) «Εκείνες ονόμασε συνετές, που δεν έπαθαν αυτό που έπαθαν οι ανόητες» (Ζ).

(2) Η ανοησία τους κατανοείται καλύτερα από την περιγραφή για τις συνετές (b). Στερούνταν πρακτικής σοφίας, προνοητικότητας (F).

Ματθ.25,3 αἵτινες⁽¹⁾ μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁽²⁾ ἑαυτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον·

Μετάφραση: Και οι ανόητες αυτές, όταν πήραν τα λυχνάρια τους, δεν πήραν μαζί τους και λάδι.

(1) Αυθεντική γραφή: αι γαρ μωραί, στην οποία το γαρ αιτιολογεί τον χαρακτηρισμό μωραί. Ήταν ανόητες διότι...

(2) Οι λυχνίες τους είχαν λάδι, αλλά ήταν αναμμένες και το λάδι έτσι καταναλωνόταν. Έπρεπε λοιπόν να προνοήσουν για την περίπτωση της εξάντλησής του.

Ματθ.25,4 αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις⁽¹⁾ αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν.

Μετάφραση: Οι φρόνιμες όμως μαζί με τα αναμμένα λυχνάρια τους πήραν και λάδι στα ειδικά δοχεία τους.

(1) Αυτά αντιπροσωπεύουν τα βάρη των καρδιών (b).

Ματθ.25,5 χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου⁽¹⁾ ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον⁽²⁾.

Μετάφραση: Επειδὴ ὁμως ἀργούσε τὴ νύχτα νὰ ἐλθεὶ ὁ γαμπρός, νύσταξαν ὅλες καὶ κοιμούνται.

(1) «Αργούσε λόγω τῆς ἀργοπορίας τῆς δευτέρας παρουσίας» (Z). Ὁ Κύριος ἐρχεται αἰφνίδια εἴτε στο θάνατο καθενὸς ἀπὸ ἐμᾶς εἴτε στὴ Δευτέρα τοῦ παρουσία. Ὁ ὅλος στίχος ἔχει τὴν πρόθεση νὰ τονίσει τὴν αἰφνίδια ἔλευση τοῦ Νυμφίου καὶ στο ἀβέβαιο τῆς ὥρας, κατὰ τὴν ὁποία θὰ ἐρχόταν ὁ Νυμφίος, ἐγκτεται τὸ κέντρο τῆς παραβολῆς.

(2) Λιγότερο πιθανὴ ἐρμηνεία, ὅτι νύστα πρέπει νὰ θεωρήσουμε τὴν ψυχόρραγία (=πριν βγεὶ ἡ ψυχὴ), ἐνῶ ὕπνο τὸ θάνατο» (Z). Πιο σωστά, μῆκε μάλλον, γιὰ νὰ τονιστεῖ τὸ αἰφνίδιο τῆς ἔλευσης τοῦ Νυμφίου. Ὅλες, τόσο οἱ ἀνόητες ὅσο καὶ οἱ συνετές. Καὶ εἶναι αξιοσημείωτο ὅτι κανεὶς δὲν κατηγορεῖ αὐτές γιὰ αὐτὸ (p).

Ματθ.25,6 μέσης δὲ νυκτὸς⁽¹⁾ κραυγὴ⁽²⁾ γέγονεν⁽³⁾· ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε⁽⁴⁾ εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.

Μετάφραση: Κατὰ τὰ μεσάνυχτα ὁμως ἀκούστηκε φωνὴ μεγάλη: Ἰδοὺ, ὁ γαμπρός ἐρχεται· βγαίτε νὰ τὸν προῦπαντήσετε.

(1) «Μεσάνυχτα εἶπε, ἢ, γιὰ νὰ φανερώσει πάλι τὸ ἀνυποψίαστο καὶ ἀπροσδόκητο» (Z), «γιὰ νὰ δείξει ὅτι ἀνέλπιστος ἐρχεται ὁ Κύριος, ὅπως ἀκριβῶς τὰ μεσάνυχτα ὅλοι πλέον κοιμόμαστε με βαθὺ ὕπνο» (ΘΦ).

«Ἢ, γιὰ νὰ φανερώσει ὅτι ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν θὰ γίνετ νύχτα» (Z). «Παράδοση τῶν Ἰουδαίων ἦταν ὅτι ὁ Μεσσίας ἐπρόκειτο νὰ ἐλθεὶ τὰ μεσάνυχτα, ὅπως καὶ στα χρόνια τῆς Αἰγύπτου, ὅταν τὸ Πάσχα γιορτάστηκε, ἦλθε ὁ ἐξολοθρευτὴς. Ἀπὸ ὅπου συμπεραίνω ὅτι καὶ ἀποστολικὴ παράδοση διαδόθηκε, κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἀγρυπνίας τοῦ Πάσχα νὰ μὴν ἐπιτρέπεται πριν τὰ μεσάνυχτα νὰ ἀπολύεται ὁ λαός, ἀλλὰ νὰ ἀναμένει τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ» (Ιε).

Πιθανότερη ἡ πρώτη ἐκδοχὴ σύμφωνα με τὴν ὁποία «ἐπέμεινε στο σχῆμα τῆς παραβολῆς» (X), «ἐνῶ διαρκούσε ὁ ὕπνος ὅλων τῶν παρθένων» (b), καὶ τὰ μεσάνυχτα ἐκπροσωποῦν τὴν ἐσχάτη δυνατὴ ἀναβολή, τὴν τελευταία στιγμή, μέχρι τὴν ὁποία εἶναι δυνατόν νὰ ἀναβληθεῖ γάμος τοῦ ὁποίου ἡ τέλεση ὀρίστηκε σὲ συγκεκριμένη ἡμέρα (L).

(2) Για να τις ξυπνήσει (b). Η κραυγή έρχεται με τρομακτικό αιφνιδιασμό (S).

(3) Αυτοί που κραυγάζουν είναι οι νέοι που μπήκαν ως φύλακες έξω αναμένοντας την έλευση του γαμπρού και είχαν την εντολή αφού αντιληφθούν έγκαιρα αυτήν, να ειδοποιήσουν αυτούς που είναι στο σπίτι.

(4) Από το μικρό σπιτάκι στο δρόμο (δ). Οι παρθένες λοιπόν δεν κοιμούνταν στο υπαίθρο αλλά σε χώρο κλειστό. Πρέπει να βγουν για να συναντήσουν (L).

Ματθ.25,7 τότε ήγέρθησαν πάσαι⁽¹⁾ αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν⁽²⁾ τὰς λαμπάδας αὐτῶν.

Μετάφραση: Τότε σηκώθηκαν όλες οι παρθένες εκείνες και ετοίμασαν και τακτοποίησαν τα λυχνάρια τους.

(1) Τότε και οι πονηροί και αμέριμνοι θα ξυπνήσουν. Τα πάντα θα ξυπνήσουν (b).

(2) Το λάδι είχε εξαντληθεί και οι λυχνίες κινδύνευαν να σβήσουν. Το φυτίλι ήδη καπνίζει. Έπρεπε λοιπόν να τακτοποιηθούν αυτά. Το κοσμώ εδώ βρίσκεται με την αρχική του έννοια του τακτοποιώ και όχι με αυτήν του στολίζω (L).

Ματθ.25,8 αἱ δὲ μωραὶ⁽¹⁾ ταῖς φρονίμοις εἶπον· δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται⁽²⁾.

Μετάφραση: Οι ανόητες όμως είπαν στις φρόνιμες: Δώστε μας από το λάδι σας, διότι τα λυχνάρια μας σβήνουν.

(1) «Πάλι τις ονομάζει ανόητες» (X). «Και αυτό είναι δείγμα ανοησίας, το να περιμένουν ότι εκεί θα πάρουν λάδι για τακτοποίηση, και μάλιστα λάδι που αποκτήθηκε από άλλους» (Z).

(2) Αυτήν ακριβώς τη στιγμή (b).

Ματθ.25,9 ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι⁽¹⁾ λέγουσαι· μήποτε οὐκ ἀρκέσει ἡμῖν καὶ ὑμῖν⁽²⁾· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας⁽³⁾ καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.

Μετάφραση: Αλλά οι φρόνιμες αποκρίθηκαν: Δεν μπορούμε να σας δώσουμε, διότι υπάρχει φόβος να μη φθάσει το λάδι και για μας και για σας. Πηγαίνετε καλύτερα σ' εκείνους που πουλούν και αγοράστε για τα λυχνάρια σας.

(1) Οι συνετές παρθένες είναι τύπος της σύνεσης, που φτάνει μάλιστα στα άκρα, όχι όμως και της αγάπης (L). Και εδώ, όπως και σε όλα, οι 5 συνετές έδειξαν τους εαυτούς τους συνετούς (b). Άλλωστε καμία παραβολή δεν μπορεί να συμπίπτει με όλες τις λεπτομέρειες της αλήθειας, για την οποία χρησιμοποιείται. Εδώ λοιπόν ήταν αναγκαίο να δειχτεί, ότι οι ανόητες παρθένες δεν ήταν δυνατόν να αποτρέψουν την τελευταία στιγμή τις συνέπειες της ανοησίας τους. Αυτό όμως δεν ήταν δυνατόν πιο παραστατικά να περιγραφεί, παρά εάν παρουσιάζονται οι ανόητες παρθένες να ζητούν και να συναντούν άρνηση (p).

(2) Υπονοείται: δεν μπορούμε να κάνουμε αυτό που ζητάτε... (δ). Ανώμαλη και ελλιπής πρόταση λόγω της βιασύνης του συμβάντος (b). Η άρνηση των συνετών παρθένων να δώσουν από το λάδι τους δείχνει όχι έλλειψη θέλησης, αλλά έλλειψη δυνατότητας. Είναι αδύνατον σε κάποιο πρόσωπο να παραχωρήσει σε άλλο την πνευματική δύναμη, που μεταδίδεται σε αυτόν από την προσωπική του επικοινωνία με το Πνεύμα του Θεού.

«Κανείς δεν θα μπορέσει τότε να ωφελήσει άλλον από τη δική του αρετή... Πρόσεξε όμως πώς οι συνετές και εκεί δείχνουν την ελεημοσύνη τους, αφού θέλουν μεν να δώσουν και στις ανόητες, αλλά δεν μπορούν. Διότι αυτό φανερώνει η απάντησή τους» (Z). Μόλις είναι ανάγκη να σημειώσουμε, ότι το χωρίο αυτό αντιτίθεται στη διδασκαλία της ρωμαϊκής εκκλησίας για έργα αξιομισθίας που περισσεύουν (supererogationis)(o).

(3) Κανείς δεν μπορεί από το λάδι του να μεταδώσει, αλλά μόνο μπορεί να διδάξει πώς βρίσκεται το λάδι. Πρέπει να αγοραστεί με προσωπική πείρα. «Μη μπορώντας να δώσουν για εύλογη αιτία, όμως από φιλανθρωπία συμβουλεύουν» (Z).

Ματθ.25,10 ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι⁽¹⁾ ἦλθεν ὁ νυμφίος καὶ αἱ ἑτοιμοὶ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα⁽²⁾.

Μετάφραση: Όταν όμως αυτές πήγαιναν να αγοράσουν, ήλθε ο γαμπρός. Και έτσι οι παρθένες μπήκαν μαζί του στην αίθουσα του γάμου κι έκλεισε η θύρα.

(1) «Όρμησαν μεν να πάνε, αλλά δεν μπόρεσαν. Δείχνει λοιπόν και ο λόγος αυτός, ότι τότε θα είναι μάταιη η ορμή προς την αρετή» (Z). «Έφυγαν να αγοράσουν, αλλά τίποτα δεν αγόρασαν. Το λέει αυτό παραμένοντας στην παραβολή και υφαίνοντας αυτήν» (X). Δεν λέει, εάν και πού βρήκαν λάδι, ενδιαφερόμενος να τονίσει τον αποκλεισμό των ανόητων παρθένων.

(2) Αξιοσημείωτο, ότι μόλις ελάχιστο χρονικό διάστημα παρεμβάλλεται μεταξύ της κραυγής, ιδού ο νυμφίος έρχεται, και της άφιξης της γαμήλιας πομπής. Τα πάντα συμβαίνουν σε μία στιγμή, όσο να ανοιγοκλείσεις τα μάτια (Α΄ Κορ. ιε 52). Το αιφνίδιο αυτό τονίστηκε και προηγουμένως στο κδ 27,28,37 (ρ). Όλοι οι προσκαλεσμένοι είχαν τότε μπει, όταν έκλεισε η πόρτα (F).

Ματθ.25,11 ὕστερον⁽¹⁾ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι⁽²⁾ λέγουσαι· κύριε κύριε⁽³⁾, ἄνοιξον ἡμῖν.

Μετάφραση: Ὑστερα όμως φθάνουν και οι υπόλοιπες παρθένες κι άρχισαν να λένε: Κύριε, κύριε, άνοιξέ μας.

(1) Αφού έκλεισε η πόρτα (δ).

(2) Στις οποίες το όνομα παρθένες καμία τώρα ωφέλεια δεν παρέχει (b). «Πού είναι λοιπόν η καύχηση της παρθενίας, όταν δεν είδαν το νυμφίο και ούτε και όταν έκρουσαν την πόρτα ωφελήθηκαν;» (X).

(3) Η επίκληση κύριε κύριε με την απάντηση που δόθηκε υπενθυμίζουν μοναδικά το Ματθ. ζ 22 και εξής, ή ακόμα το Λουκ. ιγ 25 (L). Η επανάληψη κύριε κύριε δείχνει το έντονο και επίμονο της δέησης (δ), αλλά και τη θερμή επιθυμία να μπουν (ο).

Ματθ.25,12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα⁽¹⁾ ὑμᾶς⁽²⁾.

Μετάφραση: Αυτός όμως τους αποκρίθηκε: Αληθινά σας λέω, δεν σας γνωρίζω.

(1) «Δεν σας γνωρίζω, λέει, διότι είναι σβησμένες οι λαμπάδες σας. Γνώση βεβαίως τώρα να εννοήσεις αυτήν που προέρχεται από τη στενή σχέση» (Z). «Άκουσαν τη φοβερή εκείνη κουβέντα, πηγαίνετε, δεν σας ξέρω. Όταν όμως αυτός πει αυτό, τίποτα άλλο πλέον δεν μένει, παρά η γέεννα και η αφόρητη κόλαση» (X).

(2) «Δεν πρέπει να περιεργαζόμαστε γιατί είναι δέκα παρθένες και ποιά είναι τα αγγεία τους και ποιά η πόρτα των γάμων και τα σχετικά της παραβολής». Διότι η παραβολή «σκοπó έχει να διδάξει μόνο, ότι... η αρετή του άλλου δεν ωφελεί άλλον τότε, και ότι η ορμή για αρετή τότε είναι μάταιη, και ότι όσα πολλά και αν ικετεύουν τότε οι καταδικασμένοι, δεν συγκινούν. Όλα τα άλλα τοποθετήθηκαν μαζί χωρίς εξέταση, για να γίνει πειστική η παραβολή» (Z).

Ματθ.25,13 γρηγορείτε⁽¹⁾ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται⁽²⁾.

Μετάφραση: Το συμπέρασμα λοιπόν της παραβολῆς είναι ὅτι πρέπει νὰ εἰστέ προνοητικοί, με τὴν ψυχὴ σας πάντοτε νὰ λάμπει ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς καὶ εφοδιασμένοι με τὸ λάδι τῆς εσωτερικῆς θερμότητος καὶ δυνάμεως. Αὐτὸ θὰ σας τὸ προμηθεύει ἡ σταθερὴ ἐπικοινωνία σας με τὸ Θεό. Κι ἔτσι νὰ περιμένετε τὸν ἐρχομὸ τοῦ υιοῦ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Νυμφίου τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, ἀγρυπνοὶ καὶ ἐτοιμοὶ πάντοτε. Διότι δὲν ξέρετε τὴν ἡμέρα οὔτε τὴν ὥρα που θὰ ἐλθεῖ, γιὰ νὰ εἰσέλθετε μαζί του στὴν ευφροσύνη, τὴν ευτυχία καὶ τὴ χαρὰ τῶν γάμων του.

(1) Εφαρμογὴ καὶ συμπέρασμα (F). «Πολλὲς φορές λέει σαν ἐπίλογον αὐτὸ, δείχνοντας, ὅτι χρειάζεται πολλή προσοχή λόγω τοῦ ἀδηλοῦ τῆς τελευταίας ἡμέρας καὶ ὥρας» (Z). Δὲν ἀναφέρεται στὸν ὕπνον τῶν παρθένων ἀλλὰ στὴν ἀνετοιμοότητά τους.

(2) Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ὥρα, κατὰ τὴν ὁποία ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται, στοὺς ἀναγνώστες υπενθυμίζει αὐτομάτως τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου τους (L). «Δείχνει τὴν ἀγνοία τῆς ἐξόδου μας ἀπὸ ἐδῶ» (X). Τὴ φράση «ἐν ᾗ... ἔρχεται» παραλείπουν οἱ ἀλεξανδρινοὶ κώδικες καὶ κάποιοι ἄλλοι.

Στιχ. 14-30. Ἡ παραβολὴ τῶν ταλάντων.

Ματθ.25,14 Ὡσπερ⁽¹⁾ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν⁽²⁾ ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους⁽³⁾ δούλους⁽⁴⁾ καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ⁽⁵⁾,

Μετάφραση: Γιὰ νὰ σας βρεῖ λοιπόν ὁ Κύριος ἐτοιμοὺς, δὲν ἀρκεῖ νὰ εἰστέ μόνο προνοητικοὶ καὶ φρόνιμοι, ἀλλὰ καὶ δραστήριοι καὶ ἐπιμελεῖς· διότι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἡ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις που θὰ κάνει ὁ Κύριος θὰ μοιάζει μ' ἓναν ἄνθρωπον που σκόπευε νὰ ταξιδέψῃ, ὁ ὁποῖος κάλεσε τοὺς δούλους του καὶ τοὺς παρέδωσε τὰ ὑπάρχοντά του, γιὰ νὰ ζητήσῃ ἀπ' αὐτοὺς μετὰ ἀπὸ καιρὸ λογαριασμὸ γιὰ τὴ διαχείρισή τους.

Ὅτι ὁ δούλος τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ εἶναι συνετός, διδάχτηκε ἤδη με τὴν παραβολὴ τῶν 10 παρθένων. Ἡ τωρινὴ παραβολὴ διδάσκει, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι καὶ πιστός· πρέπει νὰ εἶναι πρόθυμος, δραστήριος καὶ ἐπιμελής στὴν προστασία τῶν συμφερόντων τοῦ κυρίου του. Ὅπως λοιπόν στὴν προηγούμενη παραβολὴ οἱ 5 παρθένες τιμωρήθηκαν μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν ἀσύνητη ἀμέλειά τους, ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ δούλος που ἀποδοκιμάστηκε υπέστη τὴν αὐστηρὴ τιμωρία, ὅχι γιὰ δόλιο σφετερισμὸ τῆς περιουσίας τοῦ κυρίου του, ἢ γιὰ τὴν λόγω ἀμέλειας ἀπώλεια αὐτῶν, ἀλλὰ διότι ἀμέλησε νὰ αὐξήσῃ αὐτά (p).

Η παραβολή έχει πρόθεση να διδάξει ότι παρόλο που η Παρουσία θα αργήσει, όμως θα γίνει σίγουρα και εκείνοι που επιθυμούν να μετάσχουν στις ευλογίες της, πρέπει να χρησιμοποιούν το χρόνο της αναμονής με σοφία (S).

«Και αυτή η παραβολή είναι όμοια μεν με αυτήν του πιστού δούλου και συνετού, αλλά έχει πλαστεί με άλλο τρόπο, και ασχολείται με αυτούς που παίρνουν από το Θεό χαρίσματα... διότι αυτά ονόμασε τώρα τάλαντα, επειδή είναι πολύτιμα· και ή τα χρησιμοποιούν και κερδίζουν ή τα κρύβουν και δεν κερδίζουν τίποτα» (Z).

«Εάν όμως στο Λουκά (ιθ 11-27) εκτίθεται με άλλο τρόπο η παραβολή των ταλάντων, εκείνο πρέπει να πούμε, ότι άλλη είναι αυτή και άλλη εκείνη. Διότι σε εκείνη μεν, από ένα κεφάλαιο προήλθαν διάφορα έσοδα· διότι από μία μνα ο μεν ένας παρουσίασε πέντε ενώ ο άλλος δέκα, για αυτό και δεν έτυχαν των ίδιων δωρεών· εδώ όμως το αντίθετο, για αυτό και το στεφάνι είναι ίσο» (X).

(1) Η πρόταση φαίνεται χωρίς απόδοση, αλλά η απόδοση παραλείπεται διότι εννοείται από μόνη της: Έτσι και εγώ ο Μεσσίας θα παραδώσω στους δικούς μου δούλους τα χαρίσματα (δ). Ή, όπως ακριβώς ένας άνθρωπος... έτσι θα μοιάσει η βασιλεία των ουρανών (L).

(2) «Επρόκειτο να αποδημήσει» (Z), ήταν έτοιμος να αναχωρήσει (δ).

(3) Τους δικούς του δούλους= Ήταν στην αποκλειστική υπηρεσία του, εντεταλμένοι να φροντίζουν τα συμφέροντά του (F). Ήταν δικοί του δούλοι και δεν ανήκαν σε κάποιον άλλον (ο).

(4) Προηγουμένως μίλησε για γυναίκες παρθένες, τώρα για άνδρες. Η μεταβολή αυτή έχει ίσως σκοπό να δείξει ότι και τα 2 φύλα οφείλουν να βρίσκονται σε εγρήγορση (p).

(5) Την περιουσία του. Στην πνευματική εφαρμογή τα υπάρχοντα παριστάνουν τους θησαυρούς του ευαγγελίου, τα μέσα και τις ευκαιρίες να πράττει κάποιος το αγαθό (ο). Η παραβολή των παρθένων δεν μιλά για εργασία, την οποία όφειλαν αυτές να εργαστούν κατά το χρόνο της αναμονής του νυμφίου. Η παραβολή των ταλάντων διδάσκει ότι ο χρόνος της αναμονής πρέπει να είναι χρόνος εργασίας (p).

Ματθ.25,15 καὶ ὃ⁽¹⁾ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα⁽²⁾, ὃ δὲ δύο, ὃ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν⁽³⁾, καὶ ἀπεδήμησεν⁽⁴⁾ εὐθέως⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ο άνθρωπος δηλαδή αυτός έδωσε σε άλλον πέντε τάλαντα, σε άλλον δύο και σε άλλον ένα· στον καθέναν έδωσε ανάλογα με την ικανότητα που είχε να εμπορευθεί τα όσα

θα του έδινε. Κι έφυγε αμέσως για το ταξίδι. (Δηλαδή ο Θεός προίκισε κάθε άνθρωπο ξεχωριστά με διάφορα χαρίσματα, για να τα χρησιμοποιήσει για το καλό και την ωφέλεια του συνανθρώπου του).

(1) Οι 3 δούλοι που αναφέρονται στην παραβολή, διαλέχτηκαν ως περιπτώσεις από ευρύτερο αριθμό, ο οποίος αποτελούσε το προσωπικό πλούσιου οίκου (S).

(2) «Τάλαντα εδώ είναι η δύναμη του καθενός, είτε στην προστασία, είτε στα χρήματα, είτε στη διδασκαλία, είτε σε άλλο οποιοδήποτε πράγμα... Για αυτό ο Θεός μας έδωσε λόγο και χέρια και πόδια και δύναμη σώματος και νου και σύνεση, για να χρησιμοποιήσουμε όλα αυτά και για τη δική μας σωτηρία και για την ωφέλεια των πλησίων μας» (X).

(3) Σύμφωνα με την ιδιαίτερη ικανότητα να κάνει εμπόριο. Κανείς δεν απαιτείται να πράξει παραπάνω από όσο μπορεί (b). «Προσθέτει την αιτία της ανισότητας στη διανομή, ότι την έκανε σύμφωνα με τη δύναμη και καταλληλότητα του καθενός» (Z).

(4) «Με την έννοια του: και τους άφησε να εργάζονται» (Z). Κατά τη διάρκεια της απουσίας του Θεού από τον κόσμο, οι πιστοί δούλοι χρησιμοποιούν τα χαρίσματά τους συνετά και με επιμέλεια (S).

(5) Κάποιοι μεγαλογράμματοι κώδικες συνδέουν το ευθέως με τα επόμενα. Ο Βατικανός κώδικας αφήνει κάποιο διάστημα μεταξύ αυτού και της επόμενης λέξης. Ο Nestle το βάζει μαζί με τον επόμενο στίχο, οπότε παρέχεται αρκετά καλή έννοια, διότι ο δούλος παρουσιάζεται με πολλή προθυμία να ασχολείται με τον πολλαπλασιασμό των ταλάντων.

Ματθ.25,16 πορευθείς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν εἰργάσατο ἐν⁽¹⁾ αὐτοῖς καὶ ἐποίησεν⁽²⁾ ἄλλα πέντε⁽³⁾ τάλαντα.

Μετάφραση: Εκείνος λοιπόν που πήρε τα πέντε τάλαντα, πήγε, εργάστηκε μ' αυτά και κέρδισε άλλα πέντε τάλαντα.

(1) Δηλώνει το όργανο σύμφωνα με τη σημιτική χρήση (L).

(2) «Αυτός που και πράττει καλά και διδάσκει σωστά, διπλασιάζει τα εμπιστευμένα τάλαντα» (Z).

(3) «Διπλασιάζουν» αυτός και αυτός που πήρε τα 2 τάλαντα «αυτά που τους εμπιστεύτηκε» (Z).

Ματθ.25,17 ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο⁽¹⁾.

Μετάφραση: Το ίδιο κι εκείνος που πήρε τα δύο τάλαντα, κέρδισε άλλα δύο. Και οι δύο αυτοὶ δούλοι χρησιμοποίησαν στον ίδιο βαθμὸ καλῆς διαθέσεως και ζήλου τις ικανότητες και τα χαρίσματα που τους ἔδωσε ο Θεός για τη δική του δόξα και την ωφέλεια των συνανθρώπων τους.

(1) Και ἐδῶ το κέρδος εἶναι ἴσο με το κεφάλαιο που τους εμπιστεύτηκε. «Εἶναι λογικό που ἔτυχαν της ἴδιας αποδοχῆς αὐτὸς που διπλασίασε τα πέντε και αὐτὸς με τα δύο. Επειδὴ δηλαδή αὐτὸ το ἀποτέλεσμα δεν το ἔφερε ἡ ραθυμία αὐτοῦ, οὔτε ἡ προθυμία ἐκείνου, ἀλλὰ ἡ ποσότητα της παρακαταθήκης... εὐλόγα ο ἔπαινος εἶναι ὁ ἴδιος, αν και το ἔσοδο δεν εἶναι το ἴδιο» (Αμμώνιος).

Ματθ.25,18 ὁ δὲ τὸ ἔν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν ἐν τῇ γῇ⁽¹⁾ καὶ ἀπέκρυψε⁽²⁾ τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

Μετάφραση: Εκείνος ὁμως που πήρε το ἓνα τάλαντο, πήγε και ἔσκαψε στη γη κι ἔκρυψε ἐκεῖ το χρῆμα του κυρίου του. Δηλαδή δεν καταχράσθηκε το τάλαντο, ἀλλὰ ἔδειξε ἀμέλεια και δεν ἐργάστηκε να το ἐπαυξήσει.

(1) «Γη να ἐννοήσεις τον εαυτὸ του. Διότι μέσα του ἔθαψε αὐτὸ που του δόθηκε για ἐργασία, ὥστε να μη χρησιμεύσει οὔτε σε αὐτὸν οὔτε σε ἄλλους» (Ζ).

(2) Δεν ἦταν καταχραστής ἀλλὰ μόνο ἀμελής (F). Δεν σπατάλησε αὐτὸ οὔτε σφετερίστηκε αὐτὸ, ἀλλὰ διατήρησε αὐτὸ ἀχρησιμοποίητο.

Ματθ.25,19 μετὰ δὲ χρόνον⁽¹⁾ πολὺν ἔρχεται⁽²⁾ ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει⁽³⁾ μετ' αὐτῶν λόγον.

Μετάφραση: Ὑστερα λοιπὸν ἀπὸ πολὺν χρόνον ἦλθε ὁ κύριος των δούλων ἐκείνων κι ἔκανε λογαριασμό μαζί τους.

(1) Ἔτσι ὥστε δόθηκε σε αὐτοὺς ἀρκετὸς χρόνος να ἐργαστοῦν και να διπλασιάσουν το τάλαντο. Ἡ ταχύτητα της ἔλευσης του Κυρίου δεν εἶναι ἀπόλυτη (b).

(2) «Ἐρχεται κατὰ τη Δευτέρα παρουσία. Για αὐτὸ εἶπε: και μετὰ ἀπὸ χρόνον πολὺ» (Ζ). Υπαινίσσεται ὅτι ἡ παρουσία θα ἀργήσει (L), και θα ἀκολουθήσει μετὰ ἀπὸ πολὺ χρόνον ἀπὸ την ἀνάληψη (δ). Δευτερευόντως μπορεῖ να ἐννοηθεῖ και για την ὥρα του θανάτου, ὅταν ο

λογαριασμός του καθενός θα κλείσει για πάντα, για να επακολουθήσουν εν καιρώ οι συνέπειες των πράξεων του καθενός (ο).

(3) «Συναίρει λόγο, με την έννοια του κινεί διαδικασία εξέτασης» (Ζ). Δες Ματθ. ιη 23=κάνει λογαριασμό των χρημάτων του (δ).

Ματθ.25,20 καὶ προσελθὼν⁽¹⁾ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν⁽²⁾ προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα λέγων· κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε⁽³⁾ ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Κι αφού προσήλθε εκείνος που πήρε τα πέντε τάλαντα, πρόσφερε άλλα πέντε τάλαντα και είπε: Κύριε, πέντε τάλαντα μου παρέδωσες· να, άλλα πέντε τάλαντα κέρδισα μ' αυτά.

(1) Με εμπιστοσύνη και χωρίς δισταγμό. Ο κακός δούλος έπραξε έτσι με ενδοιασμούς (b).

(2) Ο δίκαιος παίρνει απόφαση πριν τον αμαρτωλό. Δες και στ. 34 (b).

(3) Το θάρρος καλού δούλου. Δες (b).

(4) Ο καλός δούλος δεν αποδίδει το κέρδος στον εαυτό του, αλλά στα αγαθά του Κυρίου (b). «Ο μεν λέει, Κύριε, πέντε τάλαντα μου έδωσες· ο άλλος λέει δύο· δείχνοντας ότι από αυτόν πήραν την αφορμή της εργασίας και του αναγνωρίζουν μεγάλη χάρη και το παν το αποδίδουν σε αυτόν» (Χ). Η πρόθεση «επί» μπορεί να έχει και την έννοια της προσθήκης. Δηλαδή λέγεται εδώ για εκείνο, στο οποίο και άλλο προστίθεται=πάνω σε αυτά (g)· πάνω σε αυτά που δόθηκαν, και άλλα πέντε (δ).

Ματθ.25,21 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· εὖ⁽¹⁾, δοῦλε ἀγαθὲ⁽²⁾ καὶ πιστέ⁽³⁾! ἐπὶ ὀλίγα⁽⁴⁾ ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν⁽⁵⁾ σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν⁽⁶⁾ τοῦ κυρίου σου.

Μετάφραση: Τότε του είπε ο κύριός του: Πολύ καλά, δούλε καλέ και πιστέ! Σε λίγα ήσουν πιστός, σε πολλά θα σε εγκαταστήσω. Μπες μέσα για να απολαύσεις την ίδια χαρά με τον κύριό σου. Αφού φάνηκες πιστός στα πέντε τάλαντα, έλα να γίνεις συγκυρίαρχος στη μεγάλη περιουσία μου. Έλα να απολαύσεις την απεριόριστη μακαριότητα του ουρανού.

(1) Επιφώνημα επιδοκιμασίας και ενθάρρυνσης (L).

(2) Αντιτίθεται στο πονηρέ του σ. 26 (b). Υπήρξε ευθύς στο χαρακτήρα (ο).

(3) Πιστός στα συμφέροντα του κυρίου του (ο). Αντίθετο με το σκνηρέ του σ. 26. Η πίστη διώχνει την σκνηρία (b).

(4) Τα χαρίσματα της παρούσας ζωής (δ). Εάν τα 5 τάλαντα είναι λίγα, πόσο θα είναι το σύνολο των πολλών! (b).

(5) Τα μελλοντικά, τα οποία μάτι δεν είδε κλπ. Α' Κορ. β 9 (δ). «Θα σε αξιώσω πολλών χαρίτων, θα σου δώσω πολλά αγαθά» (Z).

(6) «Με αυτήν την κουβέντα δείχνει την πλήρη μακαριότητα» (X). Το είσελθε που προηγήθηκε μας αναγκάζει το χαρά να το ερμηνεύσουμε τόπο χαράς (δ). Ή, η χαρά θα είναι όχι μόνο μέσα σε αυτόν, αλλά από παντού θα τον κυκλώνει και θα τον καλύπτει και θα τον καταπλημμυρίζει σαν άβυσσος απέραντος (L).

(7) Σημαίνει πιθανώς: θα συμμετάσχεις στην ίδια με τον κύριό σου χαρά. Παριστάνει εδώ την αιώνια μακαριότητα του ουρανού (F).

Ματθ.25,22 προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν εἶπε· κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα δύο⁽¹⁾ τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς.

Μετάφραση: Πλησίασε κατόπιν κι εκείνος που πήρε τα δύο τάλαντα και είπε: Κύριε, δύο τάλαντα μου παρέδωκες· να, άλλα δύο τάλαντα κέρδισα μ' αυτά.

(1) Το κέρδος λιγότερο σε σχέση με τα 5, ίσο όμως όσον αφορά τη δύναμη που πήρε (δ).

Ματθ.25,23 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ! ἐπὶ ὀλίγα ἢς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἵσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου⁽¹⁾.

Μετάφραση: Και ο κύριός του του είπε: Πολύ καλά, δούλε καλέ και πιστέ! Σε λίγα ήσουν πιστός, σε πολλά θα σε εγκαταστήσω. Μπες και συ μέσα να απολαύσεις τη χαρά του κυρίου σου.

(1) «Αν και είναι διαφορετικά τα χαρίσματα, αλλά ίση η τιμή· διότι και ίσος ο ζήλος. Διότι ο καθένας από τους δύο διπλασίασε αυτά που του δόθηκαν» (Z).

Ματθ.25,24 προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰληφὼς εἶπε· κύριε· ἔγνω⁽¹⁾ σε ὅτι σκληρὸς⁽²⁾ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας⁽³⁾ καὶ συνάγων⁽⁴⁾ ὅθεν οὐ διεσκόρπισας⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Πλησίασε όμως κι εκείνος που είχε πάρει το ένα τάλαντο και είπε: Κύριε, σε κατάλαβα ότι είσαι άνθρωπος σκληρός· διότι θερίζεις εκεί που δεν έσπειρες και μαζεύεις στην αποθήκη σου από εκεί που δεν σκόρπισες και δεν λίχνισες τον αλωνισμένο καρπό.

(1) Δεν γνωρίζει τον Κύριον αυτός που τον θεωρεί σκληρό. Ο Θεός είναι αγάπη. Η δικαιοσύνη φαίνεται στον ασεβή αδικία. Η δικαιοσύνη του Θεού είναι ανώτερη από τα παράπονα του πλάσματος (b).

(2) «Με την έννοια του αυστηρός» (Z), τραχύς, αυστηρός, ανεπιεικής (g). Η μομφή της σκληρότητας δεν είναι κάτι εκπληκτικό στο στόμα δούλου (L). Εξίσου επιτυχημένη και η ερμηνεία: σκληρός=Κύριος, ο οποίος τα παίρνει όλα, χωρίς να προσφέρει και κάποιο κέρδος ή πλεονέκτημα σε αυτούς που σε υπηρετούν (F).

(3) Ο δούλος κατηγορεί τον Κύριο και για κέρδη αθέμιτα και άδικα. Θέριζε εκεί, όπου δεν έσπειρε. Δηλαδή σε ξένο αγρό (L).

(4) Το σιτάρι που καθαρίστηκε από το άχυρο το αποθηκεύω στο σιτοβολώνα (g).

(5) Διασκορπίζω=λικμίζω (g). Συνάγεις στις αποθήκες εκείνο, το οποίο δεν διασκορπίσες λικμίζοντας στο αλώνι, για να καθαρίσεις αυτό από το άχυρο. «Ο πονηρός δούλος όχι μόνο δεν διπλασίασε, αλλά πρόσαψε και κατηγορία λέγοντας: Σε ήξερα ότι είσαι σκληρός... διότι τέτοιο πράγμα είναι η πονηρία, φέρνει σκοτάδι στο λογισμό και οδηγεί στον γκρεμό αυτόν που μια για πάντα ξέφυγε από τον ευθύ δρόμο» (Σχ).

Ματθ.25,25 καὶ φοβηθεῖς⁽¹⁾ ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ⁽²⁾· ἴδε ἔχεις τὸ σόν⁽³⁾.

Μετάφραση: Και επειδὴ φοβήθηκα, πήγα και ἔκρυψα το τάλαντό σου μέσα στη γη. Ορίστε, ἔχεις το χρήμα σου.

(1) Χωρίς αγάπη, χωρίς εμπιστοσύνη, φοβούμενος μήπως δεν σε ικανοποιήσω, μήπως αναγκαστώ να ξοδέψω και από τα δικά μου, μήπως μάταια επιχειρήσω να μαζέψω από αγρό όπου η σοδειά δεν θα παρουσιαζόταν αξιά σου (b).

(2) «Αυτήν την απολογία την έπλασε η παραβολή, θέλοντας να δείξει, ότι αυτοί οι άνθρωποι δεν θα μπορέσουν να απολογηθούν τίποτα εύλογο και ότι όσα απολογηθούν όλα θα γυρίσουν εναντίον τους» (Z). Αντίθετη η συμπεριφορά του με αυτή των άλλων δύο, οι οποίοι «έδειξαν προθυμία και όλα τα έκαναν προς το κοινό συμφέρον» (X).

(3) Δεν σπατάλησα αυτό. Δεν μπορείς να ζητήσεις κάτι περισσότερο από εμένα. Έχεις ό,τι μπορείς να απαιτήσεις ως δικό σου (ο).

Ματθ.25,26 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· πονηρὲ⁽¹⁾ δούλε καὶ ὀκνηρὲ⁽²⁾! ἦδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα⁽³⁾!

Μετάφραση: Τότε ο κύριός του του αποκρίθηκε: Κακέ και τεμπέλη δούλε! Γνώριζες ότι θερίζω εκεί που δεν έσπειρα, και μαζεύω από εκεί που δεν σκόρπισα.

(1) Πονηρός ο δούλος, διότι δεν ήθελε να εκτελέσει το προς τον κύριο καθήκον του. «Το ότι είτε πονηρὲ δούλε, φανερώνει φοβερή αγανάκτηση» (Σχ).

(2) Με προφάσεις ζητούσε να δικαιολογήσει την απροθυμία του για εργασία.

(3) Κλείνει το στόμα αυτού του αυθάδη χρησιμοποιώντας επιχείρημα ανθρώπινο (F). «Δεν είπε αυτά ο Κύριος λες και έλεγε την αλήθεια εκείνος· διότι τίποτα δεν κατορθώνεται χωρίς αυτόν· αλλά υποθετικά προχώρησε το λόγο, ότι, και αν ακόμα ήμουν τέτοιος, το οποίο δεν είναι αλήθεια, όμως αφού με ήξερες ως τέτοιο, έπρεπε εσύ» (Z), να βάλεις το αργύριό μου στους τραπεζίτες.

Ματθ.25,27 ἔδει οὖν⁽¹⁾ σε βαλεῖν⁽²⁾ τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζῖταις⁽³⁾, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἃν τὸ ἐμὸν⁽⁴⁾ σὺν τόκῳ⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Έπρεπε λοιπόν εσύ να καταθέσεις το χρήμα μου στους τραπεζίτες, κι όταν θα ερχόμουν εγώ, θα έπαιρνα με τόκο αυτό που μου ανήκει.

(1) Αφού δεν ήθελε να κοπιάσει για πολλαπλασιασμό του χρήματος, δεν είχε παρά να αφήσει το χρήμα να εργαστεί μόνο του για αύξησή του (L) και να μη δεσμεύσει αυτό.

(2) Ο κόπος του να σκάψει στη γη και να θάψει το αργύριο ήταν μεγαλύτερος από το να καταθέσει αυτό στους τραπεζίτες (b).

(3) Αξιόλογη η ερμηνεία: «Έπρεπε να καταθέσεις το χάρισμά μου σε αυτούς που ξέρουν να διακρίνουν το καλό από το κακό» (Z). Εάν δεν ήθελε να διδάξει όλους πρακτικά στο να τους στηρίξει στην πίστη, μπορούσε έστω να εκλέξει κάποιους δοκιμασμένους και να διδάξει αυτούς, για να γίνουν δάσκαλοι των υπόλοιπων (δ). Παρ' όλα αυτά πιο σωστό είναι να θεωρήσουμε και εδώ, ότι «τα άλλα όλα μπήκαν μαζί, για να γίνει πειστική η παραβολή» και ότι το μόνο που τονίζεται εδώ, είναι η πλήρης αχρήστευση του ταλάντου.

(4) Ανταποκρίνεται στο «δικό σου» που προηγήθηκε (b).

(5) «Ονόμασε τόκο απλώς το παραπάνω κέρδος χρησιμοποιώντας τη συνήθεια» (Z).

Ματθ.25,28 ἄρατε⁽¹⁾ οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε τῷ ἔχοντι⁽²⁾ τὰ δέκα τάλαντα.

Μετάφραση: Πάρτε λοιπόν απ' αυτόν το τάλαντο και δώστε το σ' εκείνον που έχει τα δέκα τάλαντα.

(1) Απευθύνεται σε άλλους δούλους που βρίσκονταν σε κατώτερη τάξη. Η πρώτη όμως αυτή τιμωρία της αφαίρεσης του ταλάντου δεν φαίνεται πολύ αυστηρή, διότι το τάλαντο έπρεπε να δοθεί πίσω. Μάλλον αυτή παρουσιάζεται ως αμοιβή του πρώτου (L).

(2) Από αυτό συμπεραίνουμε ότι ο κύριος άφησε τα τάλαντα σε αυτόν που διπλασίασε τα 5, αν όχι ως πλήρη ιδιοκτησία του, τουλάχιστον ως μέσο να προαγάγει τη θέση του (L).

Ματθ.25,29 τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ⁽¹⁾.

Μετάφραση: Διότι σε καθέναν που έχει και αύξησε με επιμέλεια και ζήλο εκείνο που του δόθηκε, θα του δοθούν κι άλλα και θα έχει και περίσσευμα. Από εκείνον όμως που του δόθηκαν χαρίσματα αλλά τα παραμέλησε και δεν τα εργάστηκε ώστε να έχει κι αυτός κάτι με τη δική του εργασία, θα του πάρουν κι αυτό το λίγο που του δόθηκε και το άφησε ακαλλιέργητο.

(1) «Σε καθέναν που έχει ζήλο και επιμέλεια, θα δοθεί τιμή και περισσότερη από αυτήν που του επιβάλλεται· από αυτόν όμως που δεν έχει ζήλο και επιμέλεια, και το αξίωμα που έχει θα του αφαιρεθεί, επειδή δεν το χρησιμοποίησε» (Z). Τα χαρίσματα του Θεού δεν χάνονται. Εάν κάποιος αρνείται να χρησιμοποιήσει αυτά, θα μεταφερθούν αυτά σε άλλον (L). Και για παράδειγμα: «αυτός που έχει χάρισμα λόγου και διδασκαλίας στο να ωφελεί και δεν χρησιμοποιεί αυτό, θα χάσει και το χάρισμα· αυτός όμως που προσφέρει το ζήλο του, θα αποκτήσει μεγαλύτερη τη δωρεά» (X).

Ματθ.25,30 καὶ τὸν ἀχρεῖον⁽¹⁾ δοῦλον ἐκβάλετε⁽²⁾ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον⁽³⁾. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Και τον άχρηστο δούλο βγάλτε τον από εδώ και ρίξτε τον στο πιο απομακρυσμένο από τη βασιλεία μου και απομονωμένο σκοτάδι. Εκεί οι άνθρωποι θα κλαίνε και θα τρίζουν τα δόντια τους.

(1) «Τον είπε αχρείο ως άχρηστο και τεμπέλη» (Ζ).

(2) «Αλλά δεν σταματά εδώ η ζημιά για τον τεμπέλη, αλλά είναι και αφόρητη η κόλαση και μαζί με την κόλαση η απόφαση που είναι γεμάτη με πολλή κατηγορία» (Χ).

(3) «Επέστρεψε ό,τι του εμπιστεύθηκε αυτός με το ένα τάλαντο, και όμως και έτσι καταδικάστηκε» (Χ). Τόσο στην παρούσα, όσο και στην προηγούμενη παραβολή διδασκόμαστε, ότι πολλά που θα φαίνονταν εκ πρώτης όψews, ότι έχουν κάποια δικαιολογία, δεν συγχωρούνται. Το να έχει κάποιος αρκετό λάδι για μία μικρή αργοπορία, αλλά όχι και αρκετό για περισσότερη παρατεταμένη αργοπορία, θα φαινόταν να είναι κάτι άξιο συγγνώμης. Όπως και το να διατηρεί κάποιος ασφαλή την παρακαταθήκη που του εμπιστεύτηκε κάποιος, χωρίς όμως και να αυξάνει αυτήν και αυτό θα φαινόταν άξιο συγγνώμης.

Αλλά και στις δύο περιπτώσεις που καλύπτονται από τις δύο παραβολές, ο καθένας έχει κάποιο κάλεσμα και ευκαιρία για παροχή κάποιας υπηρεσίας. Εάν καμία απόπειρα δεν έγινε, για να γίνει αποτελεσματική και καρποφόρα η διακονία του, θα ήταν ανώφελο να παραπονεθεί κάποιος, ότι η σφαίρα της δράσης του ήταν πολύ στενή και ταπεινή (ρ).

«Τιμωρείται ο πονηρός δούλος όχι διότι έπραξε κακά, αλλά διότι δεν έπραξε καλά. Διότι φύγε, λέει (ο Ψαλμός), από το κακό και κάνε το αγαθό» (Ζ). «Σκοτάδι εξώτερο, είναι εκεί όπου δεν υπάρχει κανείς φωτισμός, ίσως ούτε καν οποιαδήποτε έννοια φωτισμού, ούτε μία επίβλεψη θείου φωτός» (Από ανεπίγραφο).

(4) Εάν η αχρήστευση ενός ταλάντου τιμωρήθηκε τόσο αυστηρά, ποιά τιμωρία θα επιφυλασσόταν, εάν αχρηστεύονταν τα 10 τάλαντα! Και εάν η μη χρησιμοποίηση του ταλάντου καταδικάστηκε τόσο, ποιά θα ήταν η καταδίκη εάν κατασπαταλιόταν το τάλαντο! (ρ)

Στιχ. 31-46. Η δευτέρα παρουσία του Κυρίου και η τελική κρίση και ανταπόδοση.

Δεν πρόκειται κυριολεκτικά για παραβολή, αλλά για εικόνα της κρίσης, η οποία σχηματίζει μεγαλοπρεπή κλίμακα στην τελευταία από τις πέντε μεγάλες εκθέσεις των διδασκαλιών του Κυρίου, οι οποίες περιλαμβάνονται στο κατά Ματθαίον (S).

Ματθ.25,31 "Όταν δὲ⁽¹⁾ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου⁽²⁾ ἐν τῇ δόξῃ⁽³⁾ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι⁽⁴⁾ μετ' αὐτοῦ, τότε⁽⁵⁾ καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ⁽⁶⁾,

Μετάφραση: Όταν λοιπόν ἐλθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν δόξαν του καὶ μαζί του ὅλοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, τότε θὰ καθίσει σὲ θρόνο ἐνδοξο καὶ λαμπρό.

(1) «Στὴ συνέχεια διηγείται καὶ τὰ σχετικὰ μετὰ τὴν δευτέρα τοῦ παρουσία, γιὰ φόβο καὶ διόρθωση τῶν ἀκροατῶν» (Ζ).

(2) Ὅχι με μόνη τὴ θεία τοῦ φύση θὰ ἐνεργήσῃ τὴν τελικὴ κρίση, ἀλλὰ ὡς ὁ Θεὸς ποὺ φάνηκε με σάρκα, στὸ πρόσωπο τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀσημοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου (ο). Εἶναι βάσιμο νὰ δεχτούμε, ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ὁδήγησαν τὸν Κύριο νὰ πάρῃ τὸν τίτλο «υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» ἦταν καὶ τὸ ὅτι θεωροῦσε τὸν εαυτό του κατὰ μοναδικὸ τρόπο ὡς ἀντιπρόσωπο τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὅ,τι ἐνεργοῦσε καὶ ἐπάσχε ἐνεργοῦσε καὶ ἐπάσχε ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ σὲ κάποιο μέτρο ὡς ἔργο τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς ἄλλῃ πλευρὰ τῆς μυστηριώδους ἐνότητος ἀνάμεσα στὸν Μεσσία καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὅ,τι οἱ ἀνθρώποι πράττουν ἢ παραλείπουν νὰ πράξουν μετὰ τὸν, τὸ πράττουν ἢ τὸ παραλείπουν πρὸς τὸν Χριστό.

(3) «Διότι τώρα ἦλθε περιφρονημένος καὶ μέσα σὲ ὕβρεις καὶ προσβολές· τότε ὁμως θὰ κάτσει πάνω στὸ θρόνο τῆς δόξης του» (Χ). «Δόξα τοῦ λέει αὐτὴν ποὺ τοῦ πρέπει πάρα πολὺ ὡς Θεός» (Ζ).

(4) Δὲν πρέπει νὰ υπονοήσουμε ἀπὸ ἔξω τὸ «ἐλθόν». Ἡ ὀνομαστικὴ πρέπει νὰ ἐκληφθεῖ ἀπόλυτα σύμφωνα μετὰ τὸ εβραϊκὸ ἰδίωμα καὶ πρέπει νὰ ἐρμηνευτεῖ= ὅλοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι συνοδεύοντας αὐτόν (b).

«Ὅλοι οἱ ἄγγελοι θὰ παραβρίσκονται μαζί του καὶ θὰ μαρτυροῦν καὶ αὐτοὶ ὅσα ἔκαναν, ὅταν στέλνονταν ἀπὸ τὸν Δεσπότη γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων» (Χ).

(5) Τότε, ὅπως προλέχθηκε. Οἱ μαθητὲς νόμισαν ὅτι αὐτὸ θὰ γινόταν ἀμέσως (b).

(6) «Θρόνος δόξης εἶναι ὁ ἐνδοξος, ὁ βασιλικός» (Ζ).

Ματθ.25,32 καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη⁽¹⁾, καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων⁽²⁾ ὥσπερ ὁ ποιμὴν⁽³⁾ ἀφορίζει⁽⁴⁾ τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων,

Μετάφραση: Και θα συναχθούν μπροστά του όλα τα έθνη, όλοι δηλαδή οι άνθρωποι που έζησαν απ' την αρχή της δημιουργίας μέχρι το τέλος του κόσμου. Και θα τους χωρίσει τον ένα από τον άλλο, όπως ο βοσκός χωρίζει τα πρόβατα από τα γίδια.

(1) «Δηλαδή όλη η φύση των ανθρώπων». «Παρουσιάζει όλη την οικουμένη» (X). «Όλα τα έθνη, αφού θα έχουν αναστηθεί, εννοείται, από τους νεκρούς» (Z).

(2) «Διότι τώρα μεν δεν είναι χωρισμένοι αλλά ανακατεμένοι όλοι· ο διαχωρισμός όμως τότε θα γίνει με κάθε ακρίβεια» (X). «Ο λόγος λοιπόν εδώ είναι για τους Χριστιανούς» (Z).

(3) Ο χωρισμός θα συντελεστεί τόσο εύκολα και με ασφάλεια όπως και στην περίπτωση του ποιμνίου. Τα πρόβατα στην Παλαιστίνη συνήθως θα ήταν λευκά και τα γίδια μαύρα. Δες Άσμα δ 1,στ 5 (S).

(4) «Διαχωρίζει αυτούς, χωρίς να χρειάζεται μάρτυρες, αλλά ο ίδιος είναι και μάρτυρας και κριτής» (Z).

Ματθ.25,33 καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα⁽¹⁾ ἐκ δεξιῶν⁽²⁾ αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια⁽¹⁾ ἐξ εὐωνύμων⁽²⁾.

Μετάφραση: Και θα τοποθετήσει τους δικαίους, που είναι ήμεροι σαν τα πρόβατα, στα δεξιά του· ενώ τους αμαρτωλούς, που είναι ατίθασοι και άτακτοι σαν τα γίδια, θα τους βάλει στα αριστερά του.

(1) «Οι δίκαιοι παρομοιάζονται με πρόβατα, λόγω της πραότητας και της ευταξίας και για το ότι καρποφορούν στις αρετές όπως εκείνα στο γάλα και στο μαλλί» (Z).

«Διότι πράγματι τα έσοδα των προβάτων είναι πολλά και από το μαλλί και από το γάλα και από αυτά που γεννούν» (X).

«Με τα πρόβατα δηλώνεται το πλήθος όσων ζουν με ευσέβεια, που είναι καταφορτωμένος σαν με κάποιο μαλλί με τον καρπό της δικαιοσύνης» (K).

«Με γίδια από την άλλη (παρομοιάζονται) οι αμαρτωλοί, διότι είναι άγριοι και άτακτοι και άκαρποι, θα μπορούσες όμως να πεις και για τη δυσωδία της αμαρτίας και επειδή δεν πορεύονται ευθεία αλλά παρεκκλίνουν και επειδή βαδίζουν στους γκρεμούς» (Z).

«Αλλά τα μεν άλογα ζώα από τη φύση τους έχουν την ακαρπία ή την καρποφορία, ενώ εκείνοι από ελεύθερη επιλογή. Για αυτό και εκείνοι μεν τιμωρούνται ενώ αυτοί στεφανώνονται» (X).

(2) Δεξιά και αριστερά ήταν θέσεις τιμής και παραγκωνισμού σύμφωνα με τις αντιλήψεις των αρχαίων (S).

Ματθ.25,34 τότε⁽¹⁾ έρεϊ ὁ βασιλεὺς⁽²⁾ τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· δεῦτε⁽³⁾ οἱ εὐλογημένοι⁽⁴⁾ τοῦ πατρός⁽⁵⁾ μου, κληρονομήσατε⁽⁶⁾ τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου⁽⁷⁾.

Μετάφραση: Τότε θα πει ο βασιλιάς σ' εκείνους που θα είναι στα δεξιά του: Ελάτε εσείς που είστε ευλογημένοι από τον Πατέρα μου, κληρονομήστε τη βασιλεία που έχει ετοιμασθεί για σας από τότε που θεμελιωνόταν ο κόσμος.

(1) «Δεν τους τιμωρεί από την αρχή, μέχρις ότου τους δικάσει. Για αυτό αφού τους τοποθέτησε στη θέση τους, λέει τις κατηγορίες» (X).

(2) Δεν υπάρχει τίποτα το εκπληκτικό στη μεταβολή από το «ο υιός του ανθρώπου» στο «ο βασιλιάς». Ο υιός του ανθρώπου έρχεται στη δόξα του, καθισμένος πάνω στο θρόνο του και όλα τα έθνη συγκεντρώνονται μπροστά του (p).

(3) «Εγκωμιάζοντας αυτούς που κατόρθωσαν την αρετή, δείχνει πόσο μεγάλη ήταν η αγάπη του για αυτούς ανέκαθεν. Διότι ελάτε, λέει, οι ευλογημένοι του Πατέρα μου» (X).

(4) «Οι επαινετοί, οι εκλεκτοί» (Z). «Με πόσα αγαθά είναι αντάξιος ο χαρακτηρισμός αυτός, το να είναι ευλογημένοι, και από τον πατέρα ευλογημένοι;» (X).

(5) Εκλέχτηκαν εν Χριστώ (b). Και δόθηκαν στο Χριστό από τον Πατέρα του (Ιω. στ 37)(ο).

(6) «Δεν είτε πάρτε, αλλά κληρονομήστε, ως οικογενειακά, ως πατρικά, ως δικά σας, ως κάτι που σας οφείλεται από παλιά» (X).

(7) «Ετοιμάστηκε για σας από τότε που φτιάχτηκε ο κόσμος» (Z). «Διότι πριν ακόμη γεννηθείτε, λέει, εσείς, αυτά είχαν ετοιμαστεί και τακτοποιηθεί για χάρη σας, επειδή γνώριζα ότι θα γίνεται τέτοιοι (δίκαιοι)» (X). «Η φράση από καταβολής κόσμου ή προ καταβολής κόσμου, δηλώνει αυτό που έχει καθοριστεί από την πρόγνωση» (Ω).

Ματθ.25,35 ⁽¹⁾ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με⁽²⁾, ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με⁽³⁾,

Μετάφραση: Σας ανήκει λοιπόν η κληρονομιά αυτή· διότι πείνασα και μου δώσατε να φάω, ήμουν διψασμένος και μου δώσατε να πιώ, ήμουν ξένος και δεν είχα πού να μείνω και με περιμαζέψατε στο σπίτι σας,

(1) Οτιδήποτε που είναι το ευγενέστερο στον χριστιανικό πολιτισμό –η πρόνοια για τον ασθενή και τον δυστυχή, η συμπάθεια σε αυτόν που ατύχησε- απηχείται σε αυτούς τους στίχους (S).

(2) Στις χώρες της Ανατολής, όπου το νερό συμβαίνει να είναι σπάνιο, ήταν ευεργετική και μερικές φορές ουσιώδης πράξη αγάπης το να δώσει κάποιος ποτήρι δροσερού νερού στον διψασμένο διαβάτη. Δες Ιω. 8 7 (ο).

(3) Ήμουν ξένος, προερχόμενος από άλλη χώρα, και με οδηγήσατε στο σπίτι σας (ο).

«Μιλά για μόνη τη φιλανθρωπία... όχι επειδή τα υπόλοιπα, των δικαίων μεν κατορθώματα και των αμαρτωλών αμαρτήματα, πρόκειται να τα αφήσει χωρίς εξέταση· διότι σε όλους θα τα εξετάσει όλα... Αλλά τώρα μιλά μόνο για αυτήν, επειδή θέλει να βεβαιώσει ότι αυτήν κατ'εξοχήν ζητά και αυτήν απαιτεί πριν από όλα, μιας και είναι αναγκαιότατη στους Χριστιανούς. Διότι χαρακτηριστικό κάθε Χριστιανού είναι η αγάπη. Διότι από αυτό, λέει, θα γνωρίσουν όλοι ότι είστε μαθητές μου, εάν έχετε αγάπη μεταξύ σας... Κατά τρόπο εξαιρετικό λοιπόν ασχολείται με το εξαιρετικό για τους Χριστιανούς κατόρθωμα, εκφοβίζοντας έτσι και πείθοντάς μας, μιας και είμαστε άνθρωποι, να γίνουμε φιλάνθρωποι, αφού τότε θα χρειαστούμε την φιλανθρωπία από αυτόν» (Z).

Ματθ.25,36 γυμνός⁽¹⁾, καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἦλθετε πρὸς με⁽²⁾.

Μετάφραση: ἤμουν γυμνός και με ντύσατε, αρρώστησα και με επισκεφθήκατε, ἤμουν μέσα στη φυλακή και ἦλθατε να με δείτε και να με παρηγορήσετε.

(1) Όχι με την έννοια της πλήρους γυμνότητας, αλλά σημαίνει τον ημίγυμνο ή τον πενιχρά ντυμένο (ο).

(2) Ἠλθατε για να με συντρέξετε στις ανάγκες μου και να με ενισχύσετε με την εκδήλωση της συμπάθειάς σας (ο). «Λέει με τη σειρά διάφορα μέρη της φιλανθρωπίας, ώστε, αν μεν είναι δυνατόν, όλα να τα κατορθώσουμε, αν όμως όχι, έστω αυτά που μπορούμε» (Z).

Ματθ.25,37 τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες⁽¹⁾· κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν;

Μετάφραση: Τότε θα του αποκριθούν οι δίκαιοι: Κύριε, πότε σε είδαμε πεινασμένο και σε θρέψαμε, ἢ διψασμένο και σου δώσαμε να πιεις;

(1) Η αλήθεια που διακηρύσσεται στο Ησ. νε 8-9 δηλώνεται φανερά στη σκηνή αυτή:

«Διότι δεν είναι οι βουλές μου όπως είναι οι βουλές σας, ούτε οι δρόμοι μου όπως είναι οι δρόμοι σας, λέει ο Κύριος· αλλά όπως απέχει ο ουρανός από τη γη, έτσι απέχει ο δρόμος μου από τους δρόμους σας και οι σκέψεις σας από την σκέψη μου».

Τόσο οι δίκαιοι, όσο και οι πονηροί βρίσκουν ότι η θεία εκτίμηση της διαγωγής τους είναι διαφορετική από τη δική τους, και εκπλήσσονται μπροστά στην άποψη που μπαίνει μπροστά τους. Οι δίκαιοι δεν θεωρούν ότι οι αγαθοεργίες τους γίνονταν στους αδελφούς του Μεσσία, πολύ δε περισσότερο στον ίδιο τον Μεσσία. Ούτε οι κακοί φαντάζονται, ότι επέδειξαν αμέλεια ή σκληροκαρδία στον Μεσσία (p). Αξιοσημείωτη η ταπεινοφροσύνη των δικαίων, οι οποίοι καμία ιδέα δεν έχουν ότι υποχρέωσαν τον Σωτήρα, παρόλο που τους θλιμμένους τούς βοήθησαν για την αγάπη του (L).

Ματθ.25,38 πότε⁽¹⁾ δέ σε είδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν;

Μετάφραση: Και πότε σε είδαμε ξένο και σε περιμαζέψαμε, ή γυμνό και σε ντύσαμε;

(1) Επαναλαμβάνουν το πότε τρεις φορές για μεγαλύτερη έμφαση και για να δείξουν την απορία τους για αυτό που άκουσαν (δ).

Ματθ.25,39 πότε δέ σε είδομεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ⁽¹⁾, καὶ ἦλθομεν πρὸς σε;

Μετάφραση: Και πότε σε είδαμε άρρωστο ή φυλακισμένο και ήλθαμε να σε επισκεφθούμε;

(1) Ενώνουν οι δίκαιοι τα δύο (ασθενή-σε φυλακή) σε ένα, διότι πρόκειται για έλευση και επίσκεψη και στις δύο περιπτώσεις (δ).

Ματθ.25,40 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς⁽¹⁾ ἐρεῖ αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον⁽²⁾ ἐποιήσατε ἐνὶ⁽³⁾ τούτων⁽⁴⁾ τῶν ἀδελφῶν μου⁽⁵⁾ τῶν ἐλαχίστων⁽⁶⁾, ἐμοὶ⁽⁷⁾ ἐποιήσατε.

Μετάφραση: Τότε θα τους αποκριθεῖ ο βασιλιάς: Αληθινά σας λέω ότι κάθε τι που κάνετε σ' έναν από τους φτωχούς αυτούς αδελφούς μου που φαίνονται άσημοι και πολύ μικροί, το κάνατε σε μένα.

(1) «Ονόμασε βασιλιά τον εαυτό του, επειδή όλοι είναι υποταγμένοι σε αυτόν» (Z).

(2) «Λέει «εφ' όσον» αντί να πει «καθ' όσον(=επειδή)»» (Z). Λείπει η φράση «σε τέτοιο βαθμό» (g).

(3) Τίποτα δεν παραλείπεται αλλά όλα καταλογίζονται με ακρίβεια. Και μια μεμονωμένη περίπτωση συχνά είναι μεγάλης σημασίας (b).

(4) Δείχνει αυτούς με το δάχτυλο (δ).

(5) Το ότι ο Χριστός τους φτωχούς και πάσχοντες θεωρεί αδελφούς του είναι τελείως σύμφωνο με τον χαρακτήρα του ως Υιού του ανθρώπου και ως Υιού του Θεού. Ο Θεός είναι πατέρας του και πατέρας τους (p). Ως υιός του ανθρώπου συνδυάζει μαζί με τη δόξα και τον ανθρώπινο χαρακτήρα ως πρόσωπο τρυφερής αγάπης και συμπάθειας προς την ανθρωπότητα στην ασθένειά της (S). «Διότι για αυτό είναι αδελφοί μου, επειδή είναι ταπεινοί, επειδή είναι φτωχοί, επειδή είναι περιφρονημένοι» (X).

(6) Αυτούς που ο κόσμος θεωρεί ελάχιστους (δ). Στην εκτίμηση των ανθρώπων ελαχίστων (g), αυτών που είναι πάρα πολύ ταπεινοί και μέσα σε ανάγκες και περιφρονούνται από τους ομοίους τους (ο).

(7) «Διότι αυτός που έπαιρνε μέσω των φτωχών ήταν ο Θεός» (X). Βρίσκει κανείς στην Αίγυπτο, τη Μεσοποταμία, καθώς και στους Έλληνες και Λατίνους φιλοσόφους πολλά ρητά, τα οποία εκθειάζουν τις διάφορες εκδηλώσεις της αγαθοεργίας ως αρεστές στους θεούς. Το πρωτότυπο εδώ είναι, ότι οι εκδηλώσεις αυτές παρουσιάζονται ως πράξεις αγάπης προς τον Θεό, προς τον Χριστό που έπαθε και πέθανε υπέρ των ανθρώπων, τον Σωτήρα και Κύριο, έτσι ώστε ο ευεργετούμενος από εμάς δεν είναι μόνο πρόσωπο της συμπάθειάς μας αλλά και του σεβασμού μας (L).

Ματθ.25,41 τότε έρεϊ καί τοϊς έξ εύωνύμων· πορεύεσθε άπ' έμοϋ οί κατηραμένοι⁽¹⁾ είς τὸ πϋρ⁽²⁾ τὸ αἰώνιον τὸ ήτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ⁽³⁾ καί τοϊς άγγέλοις⁽⁴⁾ αϋτοϋ.

Μετάφραση: Τότε θα πει και σε κείνους που θα είναι στα αριστερά του: Εσείς που από τα έργα σας γίνατε καταραμένοι, φύγετε μακριά από μένα στο πυρ το αιώνιο, που έχει ετοιμασθεί για το διάβολο και τους αγγέλους του.

(1) Δεν λέει καταραμένοι από τον Πατέρα, όπως είπε οι ευλογημένοι του Πατέρα μου. Δεν καταριέται ο Θεός κανέναν (L).

«Φύγετε από εμένα οι καταραμένοι· δεν λέει πλέον από τον Πατέρα· διότι δεν καταράστηκε αυτός αυτούς, αλλά τα δικά τους έργα» (X). Η καταδίκη και η κατάρα των αμαρτωλών προέρχεται από τις κακές τους πράξεις, ενώ η σωτηρία των δικαίων είναι έργο

της χάρις, για αυτό και προστίθεται το «του Πατέρα μου» στο ευλογημένοι (ο). Το αντίθετο του ευλογώ. Επικαλούμαι κακά πάνω σε κάποιον (g).

(2) Αυτό δεν υπονοεί φωτιά υλική, αλλά επειδή η φωτιά είναι η πηγή των πιο δυνατών πόνων των θνητών σωμάτων μας, εκλέχτηκε σαν το σύμβολο των φοβερών δεινών, τα οποία επιφυλάσσονται στους αμαρτωλούς και τα οποία υπερβαίνουν την αντίληψή μας. Από όσα βλέπουμε μερικές φορές στον κόσμο αυτόν και από όσα συμπεραίνουμε από την ίδια τη φύση της αμαρτίας, μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι το σώμα και η ψυχή ενωμένα στην ανάσταση θα έχουν φλογερές επιθυμίες, πάθη και ορέξεις, οι οποίες ουδέποτε θα ικανοποιούνται. Επιπλέον θα έχουν οι αμαρτωλοί κακεντρεχή πόθο να κακοποιούν ο ένας τον άλλον και επιπροσθέτως θα έχουν και την άμεση έλευση της οργής του Θεού (ο).

(3) «Το ετοιμασμένο όχι για σας, αλλά για τον διάβολο και τους αγγέλους του. Διότι για μεν την βασιλεία όταν έλεγε, Ελάτε οι ευλογημένοι κληρονομήστε τη βασιλεία, πρόσθεσε, την ετοιμασμένη για σας πριν τη δημιουργία του κόσμου· για τη φωτιά όμως δεν λέει πλέον το ίδιο, αλλά λέει την ετοιμασμένη για τον διάβολο. Εγώ δηλαδή την βασιλεία μεν την ετοίμασα για σας, τη φωτιά όμως όχι πλέον για σας, αλλά για τον διάβολο και τους αγγέλους του· επειδή όμως εσείς περιελάβετε και τους εαυτούς σας, υπολογίζετε και τους εαυτούς σας» (X).

(4) Όσοι από τους αγγέλους εξέπεσαν από το αξίωμά τους και παραδόθηκαν στο να αμαρτάνουν και τώρα πείθονται στον διάβολο (g).

Ματθ.25,42 έπεινασα γάρ⁽¹⁾, καὶ οὐκ⁽²⁾ ἔδωκάτέ μοι φαγεῖν⁽³⁾, ἐδίψησα, καὶ οὐκ⁽²⁾ ἐποτίσατέ με,

Μετάφραση: Διότι πείνασα και δεν μου δώσατε να φάω, δίψησα και δεν μου δώσατε να πινώ,

(1) «Με τα επόμενα λόγια, σαν κατά κάποιο τρόπο να απολογείται σε αυτούς, αναφέρει και τις αιτίες» (X).

(2) Όλες οι απαριθμούμενες αμαρτίες είναι αμαρτίες από παράλειψη. Είναι ένοχοι διότι δεν έπραξαν το αγαθό. «Διότι δεν κατηγορείται ο άρπαγας εκεί, αλλά ο ακοινώνητος (=δεν κοινωνεί(συμμετέχει) στις ανάγκες των άλλων) κατακρίνεται» (B). «Όχι επειδή φονεύσατε, λέει, ή πορνεύσατε ή είπατε ψέμματα ή κάποιον αδικήσατε ή πράξατε κάτι άλλο από τα απαγορευμένα, έστω και το πιο μικρό, αλλά τι; Επειδή αμελήσατε τα αγαθά έργα» (B).

(3) «Δεν ζητούσε πολυτελή τράπεζα, αλλά την απαραίτητη μόνο και την αναγκαία τροφή» (X).

Ματθ.25,43 ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με⁽¹⁾, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με⁽²⁾.

Μετάφραση: ἤμουν ξένος και δεν με περιμαζέψατε να με φιλοξενήσετε, ἤμουν γυμνός και δεν με ντύσατε, ἤμουν ἄρρωστος και μέσα στη φυλακή και δεν με επισκεφθήκατε.

(1) Δεν εἶπε ὅτι δεν με απαλλάξατε ἀπὸ τη φτώχεια και την ασθένεια και την φυλακή, ἀλλὰ ὅτι δεν δείξατε τα αναγκαία, ὅτι δεν πράξατε τα εύκολα» (Z).

(2) «Και δες πὼς διατάζει εύκολα. Δεν εἶπε ἤμουν στη φυλακή και με απαλλάξατε, ἤμουν ἄρρωστος και με σηκώσατε· ἀλλὰ με επισκεφτήκατε και ἦλθατε σε μένα» (X).

Ματθ.25,44 τότε ἀποκριθήσονται⁽¹⁾ αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες· κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι⁽²⁾;

Μετάφραση: Τότε θα του ἀποκριθοῦν κι αὐτοί: Κύριε, πότε σε εἶδαμε να πεινάς ἢ να διψάς ἢ να εἶσαι ξένος ἢ γυμνός ἢ ἄρρωστος ἢ φυλακισμένος, και δεν σε υπηρετήσαμε;

(1) Εἶτε ὅλοι μαζί εἶτε με ἓναν που εκπροσωπεῖ ὅλους (b).

(2) Πόσο διαφορετικό εἶναι τὸ πνεῦμα της δικαιολογίας τους ἀπὸ την ταπεινοφροσύνη και την συναίσθηση της ἀναξιοτήτας, τα οποία ἐκδηλώνουν οἱ δίκαιοι! (ο). Η ἀγνοια των πονηρῶν και η προσπάθειά τους να δικαιολογήσουν τους εαυτοὺς τους θα ἐξακολουθήσει ἕως τότε να παραμένει (b).

Ματθ.25,45 τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων⁽¹⁾, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε⁽²⁾.

Μετάφραση: Τότε θα τους ἀποκριθεῖ: Αληθινὰ σας λέω, κάθε τι που δεν κάνατε σ' ἓναν ἀπ' αὐτοὺς που ὁ κόσμος θεωροῦσε πολὺ μικρούς, οὔτε σε μένα το κάνατε.

(1) Ο Κύριός μας δεν προσθέτει «των ἀδελφῶν μου», ὅπως στο στίχο 40. Οἱ πονηροὶ ἀγνοοῦν τη σχέση, την οποία ὁ δίκαιος ἔχει με τὸ Χριστό, και θα ἐξακολουθήσουν να ἀγνοοῦν αὐτήν (b).

(2) Στην κατηγορία ότι παραμέλησαν τον φτωχό και αδιαφόρησαν για κάθε ακόλουθο του Χριστού, τίποτα δεν απαντούν οι αμαρτωλοί. Κάθε στόμα φράχτηκε (Ρωμ. γ 19) και το δίκαιο της απόφασης αναγνωρίστηκε (ο).

Ματθ.25,46 καὶ ἀπελεύσονται⁽¹⁾ οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον⁽²⁾, οἱ δὲ δίκαιοι⁽³⁾ εἰς ζωὴν αἰώνιον⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Και θα οδηγηθούν αυτοί σε κόλαση που δεν θα έχει τέλος, αλλά θα είναι αιώνια· ενώ οι δίκαιοι θα πάνε για να απολαύσουν ζωή αιώνια.

(1) Ο τόπος, όπου θα γίνει η κρίση, διακρίνεται από τους τόπους, στους οποίους οι δύο τάξεις χωριστά θα μεταβούν (b).

(2) Αιώνιο είναι αυτό που υπερβαίνει τα όρια του πεπερασμένου χρόνου (b). Οτιδήποτε και αν λεχθεί για την λέξη αἰώνιον, πρέπει σύμφωνα με όλους τους νόμους της ερμηνευτικής να έχει αυτή την ίδια σημασία, την οποία έχει και στη φράση του ίδιου στίχου «εις ζωὴν αἰώνιον». Εάν λοιπόν η κόλαση θα έχει τέλος, τότε πρέπει και η ζωή να έχει τέλος. Κανείς όμως δεν αρνείται το ατελείωτο της ουράνιας ζωής των δικαίων. Άρα και η κόλαση θα είναι ατελείωτη (ο).

(3) Ο βασιλιάς Χριστός θα απευθυνθεί κατ' αρχάς στους δίκαιους πρώτα, για να ακούσουν οι αμαρτωλοί· αλλά πρώτοι θα φύγουν οι αμαρτωλοί. Έτσι οι κατάδικοι δεν θα δουν τίποτα από την αιώνια ζωή, παρόλο που οι δίκαιοι θα δουν την εκδίκηση, η οποία θα έλθει στους καταδικασμένους (b).

(4) Η λέξη αἰώνιος χρησιμοποιείται 66 φορές στην Καινή Διαθήκη. Από αυτές 51 φορές χρησιμοποιείται για την ευτυχία των δικαίων, 2 φορές για την ύπαρξη του Θεού, 6 φορές για την Εκκλησία και την βασιλεία του Μεσσία και στις υπόλοιπες 7 για την μελλοντική τιμωρία των αμαρτωλών. Εάν στις 7 αυτές περιπτώσεις αποδώσουμε στην λέξη την έννοια της περιορισμένης διάρκειας, τότε και τις υπόλοιπες 55 περιπτώσεις με την ίδια έννοια πρέπει να τις δεχτούμε. Κανείς όμως δεν μπορεί να αρνηθεί ότι στις τελευταίες αυτές βρίσκεται η λέξη με τη σημασία της ατελείωτης διάρκειας (ο).

«Εάν θα υπάρξει κάποτε τέλος της αιώνιας κόλασης, τότε οπωσδήποτε θα έχει τέλος και η αιώνια ζωή. Εάν όμως δεν δεχόμαστε να σκεφτούμε αυτό για την ζωή, ποια λογική έχει το να δώσουμε τέλος στην αιώνια κόλαση; Διότι η προσθήκη της λέξης αἰώνιος αναφέρεται εξίσου και στα δύο» (Β. όροι κατ' επιτομήν 267).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ' (26)

Στιχ. 1-5. Απόφαση θανατώσεως του Ιησού.

Ματθ.26,1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας⁽¹⁾ τοὺς λόγους τούτους⁽²⁾ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ·

Μετάφραση: Ὄταν τελείωσε ὁ Ἰησοῦς ὅλους τοὺς λόγους αὐτοῦς, εἶπε στους μαθητές του:

(1) Εἶχε πει κάθετί που εἶχε πρόθεση να πει. Και δεν προχώρησε στο Πάθος του ούτε ταχύτερα ούτε αργότερα ἀπὸ το σημεῖο αὐτό (b).

(2) Με αὐτό ὁ Ματθαῖος δηλώνει ὅτι δεν πρόκειται πλέον να επακολουθήσει κάποιος λόγος του Ἰησού ἀπὸ αὐτοῦς που ὁπωσδήποτε εἶναι μακρότεροι (p). Ἡ φράση σημαίνει τοὺς λόγους που περιλαμβάνονται στα κεφάλαια κδ και κε (F).

Ματθ.26,2 οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας⁽¹⁾ τὸ πάσχα⁽²⁾ γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου⁽³⁾ παραδίδεται⁽⁴⁾ εἰς τὸ σταυρωθῆναι⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ξέρετε ὅτι μετὰ ἀπὸ δύο ἡμέρες εἶναι ἡ εορτὴ του Πάσχα, καὶ ὁ υἱὸς του ἀνθρώπου θὰ παραδοθεῖ για να σταυρωθεῖ.

(1) Ἡ, ἡ φράση εἶναι δύσκολη. Υποτίθεται γενικῶς, ὅτι σημαίνει αὐριο. Ἀλλὰ παρόλο που το «μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες» φαίνεται ταυτόσημο με το «την τρίτη ἡμέρα», εἶναι ἀμφίβολο εἴαν κάποιος Ἰουδαῖος θὰ χρησιμοποιοῦσε τὴ φράση μετὰ δύο ἡμέρας, με τὴν ἐννοια του αὐριο. Εἶναι δυνατόν το μετὰ δύο ἡμέρας, να χρησιμοποιεῖται με τὴν ἴδια ἐννοια ὅπως καὶ ἡ ἀντίστοιχη ἀραμαϊκὴ ἐκφραση που σημαίνει «μετὰ ἀπὸ κάποιο χρόνο» (a).

Ἡ, «αφοῦ το νομικὸ πάσχα συμπίπτει στις 14 του μήνα, εἶναι φανερό, ὅτι αὐτό ἐπώθηκε στους μαθητές τὴν δωδεκάτη» (Z).

(2) Πάσχα, στα εβραϊκά Πέσαχ δηλαδή διάβαση. Ἡ μεγαλύτερη θρησκευτικὴ γιορτὴ των Ἰουδαίων, που ὀρίστηκε για ἀνάμνηση τῆς ἐξόδου τοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Δες Εξόδ. ιβ 13,27 κλπ. (F).

(3) Με τὴ φράση «ὁ υἱὸς του ἀνθρώπου παραδίνεται για να σταυρωθεῖ» δείχνεται ὅτι ὁ Μεσσίας γνῶριζε ἐξ' ὁλοκλήρου τὴν ἐπιβουλή καὶ τὰ ὀλέθρια σχέδια των ἐχθρῶν του καὶ τὴν ἀναπόφευκτη ἐπιτυχία τοὺς. Δείχνει «ὅτι ὅλα τὰ ἐπάσχε γνωρίζοντας αὐτὰ ἐκ των προτέρων» (X).

(4) Το παραδίδεται ή υπαινίσσεται την πράξη του προδότη ή αναφέρεται στην παράδοση του Χριστού σύμφωνα με την προορισμένη και προγνωρισμένη απόφαση του Θεού (Πράξ. β 23).

(5) «Πάλι βρίσκει την ευκαιρία να μιλήσει για το πάθος Του, μόλις υπενθύμισε τη βασιλεία και την ανταπόδοση που θα γίνει εκεί και την αιώνια κόλαση· σαν να τους έλεγε· γιατί φοβάστε για τα πρόσκαιρα δεινά, αφού σας περιμένουν τόσα αγαθά;... Δεν είπε όμως ότι μετά από δύο ημέρες παραδίνομαι, αλλά τι είπε; Γνωρίζετε ότι μετά από δύο ημέρες γίνεται το Πάσχα... και τότε πρόσθεσε ότι «θα παραδοθεί για να σταυρωθεί» δείχνοντας ότι αυτό που γίνεται είναι μυστήριο και γιορτή και πανήγυρις, που τελείται για τη σωτηρία της οικουμένης» (Χ).

Ματθ.26,3 τότε συνήχθησαν οι άρχιερείς⁽¹⁾ καὶ οἱ γραμματεῖς⁽²⁾ καὶ οἱ πρεσβύτεροι⁽³⁾ τοῦ λαοῦ, εἰς τὴν αὐλὴν⁽⁴⁾ τοῦ ἀρχιερέως⁽⁵⁾ τοῦ λεγομένου⁽⁶⁾ Καϊάφα⁽⁷⁾,

Μετάφραση: Τότε μαζεύτηκαν οι αρχιερείς και οι γραμματεῖς και οι πρεσβύτεροι του λαού στο μέγαρο του αρχιερέα, ο οποίος ονομαζόταν Καϊάφας.

(1) «Και πόσοι ήταν οι αρχιερείς; Διότι ο νόμος θέλει να είναι ένας· αλλά τότε ήταν πολλοί» (Χ). «Κατάργησαν δηλαδή οι Ιουδαίοι το νόμο, και έκαναν ετήσια την αρχιεροσύνη. Επομένως ήταν λογικό, να είναι πολλοί αυτοί που αρχιεράτευαν από τη μία, και ολοκλήρωσαν από την άλλη το λειτούργημα που τους έλαχε, τους οποίους τώρα ονόμασε ο ευαγγελιστής αρχιερείς» (Ζ).

(2) «Γραμματεῖς λέει τους νομοδιδασκάλους» (Ζ).

(3) «Πρεσβύτερους του λαού λέει τους γέροντες και τους πιο συνετούς» (Ζ). Η όλη φράση αρχιερείς... δηλώνει το συνέδριο ολόκληρο (F).

(4) Εδώ μάλλον εννοείται το ίδιο το σπίτι, το μέγαρο (g) παρόλο που μόνο για βασιλικά ανάκτορα χρησιμοποιούνταν η λέξη στους κλασσικούς, ενώ στην Κ.Δ. πουθενά αλλού δεν υπάρχει με την έννοια του ανακτόρου (δ).

(5) Ο αρχιερέας ήταν ο προϊστάμενος του συνεδρίου (F). «Ενώ επιχειρούν παράνομα πράγματα, έρχονται στον αρχιερέα, θέλοντας να πάρουν την εξουσία από εκεί, από όπου θα έπρεπε να εμποδιστούν» (Χ).

(6) Το κύριο όνομά του ήταν Ιωσήφ (Ιωσήπου Ιουδ. Αρχ. 18,2,2), κοινώς όμως λεγόταν Καϊάφας (δ). Είχε διοριστεί αρχιερέας από τον Ρωμαίο επίτροπο Βαλέριο Gratus, προκάτοχο

του Πιλάτου και διατήρησε το αξίωμα για 17 έτη. Καθαιρέθηκε από τον Βιτέλλιο το 789 από κτίσεως Ρώμης, δηλαδή το 37 μ.Χ. (F).

(7) Όχι Κηφάς, όπως ερμηνεύουν κάποιοι, αλλά αντιστοιχεί σε αραμαϊκή λέξη που σημαίνει καταπίεση, αυτός που υποτάσσει (δ).

Ματθ.26,4 καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ⁽¹⁾ κρατήσωσι καὶ ἀποκτείνωσιν.

Μετάφραση: Και αποφάσισαν όλοι μαζί να συλλάβουν τον Ιησού με δόλο και να τον σκοτώσουν.

(1) «Σύλληψη με δόλο είπε, εννοώντας να τον πιάσουν κρυφά, διότι από την ολοφάνερη σύλληψη φυλαγόντουσαν, λόγω των μαθητών του και αυτών που τον ακολουθούσαν για άλλους λόγους» (Z). Συμβούλιο λοιπόν ανάξιο (b).

Ματθ.26,5 ἔλεγον δέ· μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ⁽¹⁾, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται⁽²⁾ ἐν τῷ λαῷ⁽³⁾.

Μετάφραση: Ἐλεγαν μάλιστα: Να μην γίνει αυτό πάνω στην εορτή του Πάσχα, για να μην ξεσηκωθεί ο λαός.

(1) «Ἐλεγαν όμως· Όχι στη γιορτή, δηλαδή να γίνει η σύλληψη. Επειδή δηλαδή στη γιορτή του Πάσχα συγκεντρώνονταν όλοι από παντού, συνέβαινε να είναι πολλοί γύρω από τον Ιησού» (Z). Επιθυμούσαν να αναβάλλουν το πράγμα, έως ότου ο λαός, ο οποίος σε μεγάλο αριθμό είχε συρρεύσει στα Ιεροσόλυμα για το Πάσχα, αναχωρήσει μετά τη γιορτή (b).

(2) «Παρατήρησε λοιπόν ότι αυτοί φοβούνται, όχι το Θεό, ούτε μήπως η αμαρτία τους γίνει μεγαλύτερη λόγω της γιορτής, αλλά παντού υπολογίζουν τα ανθρώπινα» (X). «Εκείνοι μεν λοιπόν έτσι αποφάσισαν πριν τη γιορτή, να τον φονεύσουν μετά τη γιορτή. Αυτός όμως, δείχνοντας ότι πάσχει, όχι όταν ήθελαν αυτοί, αλλά όταν θέλησε αυτός, επέτρεψε σε αυτούς να τον συλλάβουν κατά τον καιρό του Πάσχα, έτσι ώστε, όταν γινόταν το τυπικό Πάσχα, τότε να εκπληρωθεί και το αληθινό Πάσχα» (Θφ).

(3) «Αλλά παρόλο που αποφάσισαν έτσι, όμως δεν περίμεναν· αλλά αφού βρήκαν τον προδότη, άρπαξαν την ευκαιρία και αφού η λύσσα του φθόνου τους γέμισε με μανία, και το συμφέρον αγνόησαν και στη γιορτή τον φόνευσαν και έδειξαν έτσι την υπερβολή της μανίας εναντίον του» (Z).

Στιχ. 6-16. Το μύρο της Βηθανίας και η προδοσία του Ιούδα.

Ματθ.26,6 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου⁽¹⁾ ἐν Βηθανίᾳ⁽²⁾ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ⁽³⁾,

Μετάφραση: *Κι όταν ο Ιησούς ήλθε στη Βηθανία, στην οικία του Σίμωνος του λεπρού,*

(1) Δεν καθορίζεται ακριβώς ο χρόνος της άφιξης στη Βηθανία ούτε από τον Ματθαίο ούτε από τον Μάρκο. Ο Ιωάννης καθορίζει, ότι το γεγονός έλαβε χώρα έξι ημέρες πριν το Πάσχα (S). Αναφέρουν ο Ματθαίος και ο Μάρκος καθυστερημένα το γεγονός, διότι εξ' αφορμής αυτού φαίνεται να αποφάσισε ο προδότης να προβεί στο έγκλημά του. Δες στ 8-9 και Ιω. ιβ 4 (F).

(2) «Αναφέρει τη Βηθανία, για να μάθουμε, ότι έρχεται εκούσια στο πάθος· διότι αυτός που πριν διέφευγε από αυτούς, τώρα που κατ' εξοχήν φούντωσε ο φθόνος τους, τότε έρχεται κοντά, σε απόσταση δεκαπέντε σταδίων· έτσι και το ότι πριν αναχωρούσε αυτός ήταν λόγω του θείου σχεδίου» (Σχ).

(3) Το λεπρού δεν σημαίνει ότι και κατά το χρόνο αυτόν ο Σίμων εξακολουθούσε να είναι λεπρός. Ο Ματθαίος ονομάζεται τελώνης και όταν είχε παύσει να συλλέγει τους φόρους και ήταν μαθητής του Χριστού.

«Για να τον ξεχωρίσουν από τον Φαρισαίο (Σίμωνα), πρόσθεσαν το διακριτικό από τη λέπρα» (Z). Είναι άλλος λοιπόν ο Σίμων αυτός ο λεπρός και άλλος ο Σίμων ο Φαρισαίος στο Λουκά ζ 37. Το Σίμων είναι πάρα πολύ συνηθισμένο όνομα που αποδίδεται τουλάχιστον σε δέκα διαφορετικά πρόσωπα στην Κ.Δ. και σε είκοσι περίπου στον Ιώσηπο (p). Τίποτα το παράδοξο λοιπόν εάν κατά σύμπτωση οι δύο διαφορετικές χρίσεις του Ιησού συνέπεσαν να γίνουν σε σπίτια, των οποίων οι ιδιοκτήτες είχαν το ίδιο όνομα. Ο Σίμων αυτός ο λεπρός πιθανότατα σύζυγος της Μάρθας, της αδελφής του Λαζάρου, ίσως νεκρός ήδη (S).

Ματθ.26,7 προσήλθεν αὐτῷ γυνή⁽¹⁾ ἀλάβαστρον⁽²⁾ μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν⁽³⁾ αὐτοῦ ἀνακειμένου.

Μετάφραση: *τον πλησίασε μια γυναίκα που κρατούσε ένα δοχείο από αλάβαστρο γεμάτο με πολύ ακριβό μύρο. Κι άρχισε να χύνει το μύρο αυτό στο κεφάλι του, καθώς εκείνος καθόταν στο τραπέζι.*

(1) Σύμφωνα με άλλους «τρεις είναι οι γυναίκες που άλειψαν με μύρο τον Κύριο. Πρώτη μεν αυτή στον Λουκά (Λουκ. ζ 37) η οποία ήταν και αμαρτωλή και το έκανε αυτό στα μέσα

του κηρύγματος και στην οικία του Σίμωνα του Φαρισαίου... δεύτερη αυτή στον Ιωάννη (ιβ 3), η αδελφή του Λαζάρου, που είχε βίο σεμνό· και η οποία έφερε το μύρο σαν ευχαριστήριο δώρο για το ότι ο αδελφός της ήλθε πάλι στη ζωή... και τρίτη είναι αυτή για την οποία γράφουν ο Ματθαίος και ο Μάρκος ομοίως» (Ζ).

Σύμφωνα με άλλους «η γυναίκα αυτή, στους μεν τρεις ευαγγελιστές, μου φαίνεται, ότι είναι μία και η αυτή· στον Ιωάννη όμως όχι, αλλά κάποια άλλη θαυμαστή, η αδελφή του Λαζάρου» (Χ). Σύμφωνα με την εκδοχή αυτή δηλαδή η γυναίκα εδώ ταυτίζεται με την πόρνη του Λουκά ζ 37. Πιο σωστό είναι ότι η γυναίκα αυτή είναι διαφορετική μεν από αυτήν του Λουκά, για τους λόγους που εκθέτει άριστα ο Ζ., ταυτίζεται όμως με αυτήν του Ιωάννου ιβ 1-8 (δ).

(2) Ο και η αλάβαστρος κατ' έλλειψη του λίθος, λέγεται κατά πρώτον ένας λίθος γυψώδης και γεμάτος ίνες από αιγυπτιακή πόλη που ονομάζεται Αλάβαστρο, στην οποία κατασκευάζονταν τα αγγεία αυτά από τον λίθο αυτόν που βρισκόταν κοντά σε αυτήν (δ). Δοχείο κατασκευασμένο από αλαβάστρινη πέτρα, στο οποίο φυλάγονταν τα μύρα (g)· «είδος αγγείου στο οποίο έβαζαν μύρα» (Ζ).

(3) Από το κεφάλι άρχισε η Μαρία, και έπειτα με το περίσσευμα άλειψε τα πόδια όπως ο Ιωάννης αναφέρει στο ιβ 3 (δ).

Ματθ.26,8 ιδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ⁽¹⁾ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν⁽²⁾ λέγοντες· εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη⁽³⁾;

Μετάφραση: Όταν όμως το είδαν αυτό οι μαθητές, αγανάκτησαν κι έλεγαν: Γιατί να γίνει αυτή η άσκοπη και χαμένη σπατάλη του πολύτιμου αυτού μύρου;

(1) Ο ρυπαρός Ιούδας έκανε πρώτα την ένσταση αυτή προς τους άλλους μαθητές από πλεονεξία και οι περισσότεροι από τους μαθητές βρήκαν εύλογη την ένσταση (δ). Από τον Μάρκο μαθαίνουμε ότι κάποιοι μόνο από τους μαθητές αγανάκτησαν (F).

(2) «Είναι αξιοθαύμαστη η γυναίκα που δεν λυπήθηκε ένα τόσο μεγάλο έξοδο» (Ζ).

«Αλλά οι μαθητές, επειδή δεν γνώριζαν τη διάθεσή της, την κατηγορούσαν άκαιρα» (Χ).

«Αγανάκτησαν αλλά μεταξύ τους, όπως είπε ο Μάρκος, ο οποίος πρόσθεσε και ότι είπαν, μπορούσε αυτό να πουληθεί πάνω από τριακόσια δηνάρια και ότι «ένεβριμῶντο αὐτῇ», δηλαδή την μάλωνα, την κατηγορούσαν για την κατάχρηση» (Ζ).

(3) «Μάταια ξόδεψε πολύτιμο πράγμα» (Ζ).

Ματθ.26,9 ήδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς⁽¹⁾.

Μετάφραση: Διότι το μύρο αυτό μπορούσε να πουληθῇ ακριβά και το αντίτιμό του να δοθῇ στους φτωχοῦς.

(1) Ο μεν Ιούδας από φιλαργυρία και από πόθο να κλέψει μέρος του χρήματος, ενώ οι άλλοι μαθητές «παρακινήθηκαν από φιλανθρωπία, επειδή πολλές φορές άκουσαν τον διδάσκαλο να λέει πολλά για την ελεημοσύνη και έδειχναν ήδη μεγάλη φροντίδα για τους φτωχοῦς και ήξεραν, ότι ο Θεός έλεος θέλει και όχι θυσία» (Ζ). Ελεημοσύνες από τους προσκυνητές κατά την γιορτή αυτή, θα αποτελούσε ευσεβές καθήκον, και υπήρχαν πολλοί φτωχοί και μέσα και γύρω από τα Ιεροσόλυμα (S).

Ματθ.26,10 γνοὺς⁽¹⁾ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς⁽²⁾· τί κόπους⁽³⁾ παρέχετε τῇ γυναίκί; ἔργον γὰρ καλὸν⁽⁴⁾ εἰργάσατο εἰς ἐμέ.

Μετάφραση: Αλλά ο Ιησούς το αντιλήφθηκε αυτό και τους είπε: Γιατί ενοχλείτε τη γυναίκα; Μην την πικραίνετε. Διότι πράξη καλή έκανε σε μένα. Και η πράξη αυτή είναι προτιμότερη στη περίσταση αυτή και από την ελεημοσύνη και τη βοήθεια των φτωχών.

(1) Δεν προϋποθέτει γνώση υπερφυσική, αφού οι μαθητές εκδήλωσαν τη διαφωνία τους με σαφήνεια (L).

(2) Ο Κύριος «βλέποντας τις σκέψεις της, την αφήνει. Διότι πράγματι ήταν πολλή η ευλάβεια και απεριγράπτη η προθυμία της· για αυτό με πολλή συγκατάβαση επέτρεψε να χυθεί το μύρο και στο κεφάλι του» (X).

«Ανεχόταν ο Κύριος, όχι επειδή είχε ανάγκη το μύρο, αλλά για να μην εξασθενίσει την πίστη της» (Ζ).

(3) Παρέχετε ενόχληση (g). «Επειδή οι μαθητές μαλώνοντας τη γυναίκα, την οδηγούσαν στο να μετανιώσει για αυτό που έκανε, τους μαλώνει και αυτός με τη σειρά του, ονομάζοντας «κόπους» την λύπη από τη μεταμέλεια» (Ζ) αλλά και την πικρία από την επιτίμηση.

(4) Η ευλαβής αφοσίωση στο πρόσωπο του Κυρίου ήταν έργο καλό (S).

«Αφού επαίνεσε το έργο της, πρώτον μεν αναιρεί την πρόφαση των μαθητών σχετικά με τους φτωχοῦς, έπειτα υπεραπολογείται και για το έργο της» (Ζ).

Ματθ.26,11 τούς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν⁽¹⁾, ἐμὲ δὲ⁽²⁾ οὐ πάντοτε ἔχετε.

Μετάφραση: Διότι τους φτωχοὺς τους ἔχετε πάντοτε μαζί σας και μπορείτε οποιαδήποτε ὥρα να τους ευεργετήσετε. Εμένα ὅμως δεν θα μ' ἔχετε πάντοτε. Ἄρα λοιπὸν μην ενοχλεῖτε τη γυναῖκα γι' αὐτό που ἔκανε.

(1) «Για τους φτωχοὺς ἔγραψε καθαρότερα ο Μάρκος. Διότι ὅταν, λέει, θέλετε, μπορείτε να τους ευεργετήσετε» (Ζ).

(2) Δηλαδή στις συνθήκες της επίγειας ζωῆς (S). Και συνεπῶς οἱ φίλοι του και οἱ μαθητές του δεν θα μπορούσαν να εκδηλώσουν την αγάπη τους με τρόπο τόσο αισθητό (F). «Λέγοντας λοιπὸν ὅτι, ἐμένα ὅμως δεν θα με ἔχετε πάντα, ἔβαλε μέσα τους την υπενθύμιση της μετά από λίγο σφαγῆς του» (Ζ).

Ματθ.26,12 βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι⁽¹⁾ με ἐποίησεν⁽²⁾.

Μετάφραση: Διότι ὅταν αὐτὴ ἔχυσε τὸ μύρο αὐτὸ στο σῶμα μου, τὸ ἔκανε γιὰ νὰ ετοιμάσει τὴν ταφὴ μου.

(1) «Αντὶ νὰ πει· γιὰ ενταφιασμό μου, σαν νὰ προφητεύει ακριβῶς τὸ θάνατό μου που πλησιάζει» (Ζ).

«Προανήγγειλε τὸ πάθος με τὸ νὰ προσφέρει τὰ αναγκαῖα γιὰ τὴν κηδεῖα» (Χ). Πρέπει νὰ υπονοήσουμε τὴ λέξη συμβολικά. Τὸ ενταφιάζω δεν πρέπει νὰ τὸ πάρουμε με τὴν στους Αἰγυπτίους ἔννοια τοῦ ταριχεύω, ἀλλὰ απλῶς με τὴν ἔννοια προβαίνω στὶς τελετὲς τῆς ταφῆς, μία ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἦταν καὶ ἡ χρῆσις τοῦ σώματος μετὰ τὸ πλύσιμό του (L).

(2) Μάλλον με τὴν ἔννοια τοῦ ἀποδείχτηκε ὅτι τὸ ἔκανε (δ). Ἡ γυναῖκα εἶχε πρόθεση νὰ ἐκδηλώσει σεβασμὸ βαθύ στὸν Κύριο που ἦταν στὸ τραπέζι καὶ νὰ τιμήσει αὐτόν με τρόπο που συνηθιζόταν τότε. Χωρὶς ὅμως νὰ τὸ φαντάζεται, ἐπιτέλεσε πράξη που ἀναφερόταν στὶς προετοιμασίες τῆς ταφῆς. Μετὰ τὴ χρῆσις αὐτὴ καὶ ὅσα ἀπέμεναν γιὰ ταφὴ τοῦ Κυρίου θὰ ἀκολουθοῦσαν σύντομα (L).

«Τὸ ἔκανε αὐτὸ ἡ γυναῖκα ἀπὸ κάποια θεῖα παρακίνηση (ἐμπνευση), προτυπώνοντας τὸ θάνατό του καὶ τὴν ταφὴ τοῦ σώματος... Δείχνει δηλαδή ἡ γυναῖκα, με τὸ νὰ χύσει τὸ μύρο, ὅτι τὸ σῶμα μου θὰ ενταφιαστεῖ» (Θφ).

Ματθ.26,13 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἔαν κηρυχθῇ⁽¹⁾ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο⁽²⁾ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ⁽¹⁾, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη⁽³⁾ εἰς μνημόσυνον⁽⁴⁾ αὐτῆς.

Μετάφραση: Αληθινά σας λέω, οπουδήποτε κι αν κηρυχθεί το ευαγγέλιο αυτό που κηρύττω και σας παρέδωσα, σ' ὅλο τον κόσμο δηλαδή, θα αναφέρεται κι αυτό που έκανε αυτή, για να παραμένει αλησμόνητη η μνήμη της γυναίκας αυτής.

(1) Οπουδήποτε στον κόσμο, σε κάθε μέρος και τόπο, οπότε το ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἶναι επεξήγηση του ὅπου = δηλαδή σε ὅλο τον κόσμο (δ).

«Αυτό και της γυναίκας ήταν παρηγοριά και έπαινος και των μαθητῶν ενθάρρυνση· της μεν, επειδή θα εξυμνείται σε ὅλη την οικουμένη, των δε, ὅτι το κήρυγμα θα περιλάβει ὅλη την οικουμένη» (Ζ).

(2) Το οποίο ο Ιησούς κήρυττε (b). Η χαρμόσυνη αγγελία για τον Ιησού Χριστό, τον ιδρυτή της επί γης ουράνιας βασιλείας (g). Ἡ, το ευαγγέλιο το αφηγούμενο το πάθος μου (F).

(3) Είναι αξιοσημείωτο, ὅτι παρά την βεβαίωση, ὅτι η πράξη της γυναίκας αυτής θα διαλαληθεῖ σε ὅλο τον κόσμο, δεν αναφέρεται το ὄνομά της. Η αποσιώπηση οφείλεται στο ὅτι η γυναίκα αυτή ζούσε ἀκόμη, τον χρόνο που ο Ματθαῖος και ο Μάρκος συνέγραφαν τα ευαγγέλιά τους, και δεν θα ήθελε να γίνει γνωστό το ὄνομά της (p).

(4) Η μνήμη των αγαθῶν μπορεί να μείνει ἀμάραντη και ὅταν ἀκόμη τα ὀνόματά τους εἶναι ἀγνωστα (b). «Και ὄντως, ὅσοι γνωρίζουν το Χριστό, γνωρίζουν και αυτό που έκανε αυτή και μαζί με το ευαγγέλιο κηρύχτηκε το ἔργο της και διέτρεξε ὅλη τη γη η μνήμη της» (Ζ). Για μνημόσυνό της = ὥστε να διατηρεῖται η μνήμη της (g). Για τιμητική ἀνάμνησή της (ο).

Ματθ.26,14 Τότε⁽¹⁾ πορευθεῖς εἰς τῶν δώδεκα⁽²⁾, ὁ λεγόμενος⁽³⁾ Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς

Μετάφραση: Τότε ἕνας ἀπὸ τους δώδεκα μαθητές, αὐτός που λεγόταν Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πήγε στους ἀρχιερεῖς και τους εἶπε:

(1) Μη μπορώντας, να ωφεληθεῖ ἀπὸ το μύρο, ζήτησε ἀπὸ την προδοσία να πάρει μισθό (δ). Η πρόταση του Ἰούδα στους ἀρχιερεῖς παρουσιάζεται ως συνέπεια του επεισοδίου της κρίσης. Οποιαδήποτε ἄλλα ελατήρια και αν ὤθησαν αὐτόν στην προδοσία του, ἀποτυχημένα σχέδια που ἐμπνεύστηκαν ἀπὸ φιλαργυρία θα παρουσιάζονταν ως συνδυασμένα με τα ελατήρια αὐτά (p).

«Τότε. Πότε; Όταν λέγονταν αυτά· όταν είπε, στον ενταφιασμό μου· και ούτε από αυτό συγκινήθηκε, ούτε ακούγοντας ότι θα κηρυχτεί παντού το ευαγγέλιο φοβήθηκε... Αλλά όταν γυναίκες έδειξαν τέτοια τιμή τότε αυτός εργαζόταν τα έργα του διαβόλου» (X).

(2) «Σαν να έλεγαν ότι ήταν από τον πρώτο κύκλο των μαθητών του, οι οποίοι είχαν εκλεγεί μεταξύ των καλυτέρων, από τον κύκλο στον οποίο ανήκαν ο Πέτρος και ο Ιωάννης. Δεν παραλείπουν να πουν, ότι ήταν ένας από τους δώδεκα μαθητές. Έτσι δεν αποκρύπτουν τίποτα από όσα θεωρούνται αξιοκατάκριτα. Διότι για ένα πράγμα ενδιαφέρονταν, για μόνη την αλήθεια και όχι να συγκαλύψουν αυτά που έγιναν» (X).

(3) =Αυτός που ήταν γνωστός μεταξύ των μαθητών με το όνομα αυτό (δ). «Προσθέτει το επώνυμο από την περιοχή που καταγόταν, διότι υπήρχε και άλλος Ιούδας, αυτός του Ιακώβου» (Z).

Ματθ.26,15 είπε⁽¹⁾· τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ ἐγὼ⁽²⁾ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν⁽³⁾;

Μετάφραση: *Τί θέλετε να μου δώσετε, κι εγώ θα σας τον παραδώσω.*

(1) Δεν είναι πιθανό το συνέδριο να είχε ήδη επικηρύξει τον Ιησού με προσφορά αποζημίωσης σε εκείνον, ο οποίος θα συντελούσε στον όλεθρό του. Αλλά η εχθρότητά τους προς τον Ιησού ήταν ολοφάνερη και ίσως ο σκοπός τους του να τον συλλάβουν θα είχε γίνει γνωστός ευρύτερα. Για αυτό ο Ιούδας προβαίνει στην πρότασή του (p).

(2) Και εγώ = εγώ ο οποίος μόνος μπορώ να σας βγάλω από τη δυσκολία (L). «Δες πόσο μεγάλη είναι η κακία του Ιούδα, πώς πηγαίνει αυτοπροαίρετα και το κάνει αυτό χάριν του αργυρίου, και μάλιστα για τόσο αργύριο» (X). Η προσφορά του Ιούδα έχει μέσα της χαρακτήρα εκτάκτως κυνικό και που προκαλεί αγανάκτηση (F).

(3) «Δεν είπε· τον Ιησού ή το Χριστό, αλλά αυτόν· διότι μισούσε λοιπόν το όνομά του» (Z).

Ματθ.26,16 οἱ δὲ ἔστησαν⁽¹⁾ αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια⁽²⁾. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

Μετάφραση: *Αυτοί λοιπόν του παρέδωσαν τριάντα ασημένια νομίσματα. Και από τότε ζητούσε να βρει την κατάλληλη ευκαιρία για να τους τον παραδώσει.*

(1) Ή, «ζύγισαν» (Z). Ζύγισαν επειδή κατά τους παλαιούς χρόνους όταν υπήρχε έλλειψη νομισμάτων συνήθιζαν τα μέταλλα από τα οποία κατασκευάζονταν τα νομίσματα να τα

ζυγίζουν και να πληρώνουν ίσο βάρος μετάλλου με αυτό των νομισμάτων που έπρεπε να πληρώσουν (g).

Ή, «λέει έστησαν αντί να πει συμφώνησαν, όρισαν να δώσουν, όχι όπως οι πολλοί νομίζουν ότι ζύγισαν» (Θφ). Μάλλον η πρώτη εκδοχή, διότι το ποσό καταβλήθηκε αμέσως, όπως φαίνεται από την επιστροφή που έγινε.

(2) Δες Ζαχαρίου ια 12. Τα τριάντα αργύρια ήταν σίκλοι (=στατήρες)=120 δηνάρια (S). Σίκλοι είναι νόμισμα ιουδαϊκό ισότιμο με φράγκα χρυσά 2,83 (F). Τριάντα σίκλοι ή δίδραχμα ήταν η τιμή η καθορισμένη για πληρωμή σε περίπτωση απώλειας δούλου. Εξόδου κα 32 («θα δώσει αργύριο τριάντα δίδραχμα»). Ήταν λοιπόν υπό μία έννοια το τίμημα ενός ανθρώπου. Ο Ιούδας θα ζήτησε περισσότερα, αλλά οι αρχιερείς θα έπεισαν ίσως αυτόν, ότι σύμφωνα με το νόμο έπρεπε στο ποσό αυτό να αρκестεί (L).

Στιχ. 17-25. Ετοιμασία για το Πάσχα. Το Δείπνο.

Ματθ.26,17 Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων⁽¹⁾ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες αὐτῷ· ποῦ⁽²⁾ θέλεις ετοιμάσωμέν σοι⁽³⁾ φαγεῖν τὸ πάσχα;

Μετάφραση: Την πρώτη λοιπόν από τις επτά ημέρες που διαρκούσε η εορτή των αζύμων, δηλαδή του Πάσχα, ήλθαν οι μαθητές στον Ιησού και του είπαν: Πού θέλεις να σου ετοιμάσουμε να φας το Πάσχα;

(1) «Πρώτη των αζύμων ονομάζουν την ημέρα πριν το Πάσχα, την δεκάτη τρίτη μεν του μήνα και πέμπτη ημέρα της εβδομάδας... Πρέπει όμως να ξέρουμε ότι, παρόλο που άρχιζαν τα άζυμα στις δεκατέσσερις του μήνα, αλλά όμως τη γιορτή των αζύμων την τελούσαν στις δεκαπέντε. Διότι λέει ο νόμος (Λευϊτ. κγ 6), την δεκάτη πέμπτη ημέρα του μήνα θα είναι γιορτή των αζύμων για τον Κύριο» (Ζ). Πρώτη των αζύμων λέγεται η πρώτη από τις επτά ημέρες των αζύμων (Εξόδου ιβ 15) δηλαδή η 14 του μηνός Νισάν, κατά την οποία η ζύμη έφευγε, αφανιζόταν από τα σπίτια των Ιουδαίων (δ).

Οι Ιουδαίοι διέκριναν το Πάσχα και τα άζυμα, αλλά στην ελληνιστική γλώσσα μπορούσαν να πουν τα άζυμα, όπως και τα διονύσια, για να δηλώσουν ολόκληρη την εορτή. Και η φράση η εορτή των αζύμων που είναι στον Ιώσηπο (Αρχ. 14 ΙΙ,1) έχει την ίδια σημασία με το εορτή του Πάσχα. Η ημέρα αυτή στα μάτια ενός εθνικού ήταν η πρώτη ημέρα της γιορτής, για έναν Ιουδαίο όμως ήταν η παραμονή της γιορτής, διότι η ημέρα της γιορτής άρχιζε για τους Ιουδαίους το απόγευμα της 14 του Νισάν (L).

Το απόγευμα της 14 σφάζονταν οι πασχαλινοί αμνοί στο ναό και το ιουδαϊκό πασχάλιο δείπνο ακολουθούσε κατά το απόγευμα της ίδιας ημέρας, μετά τη δύση του ηλίου (S).

«Διότι το Πάσχα (=ο αμνός) θυσιαζόταν όχι την δεκάτη τρίτη, αλλά την δεκάτη τετάρτη. Διότι λέει ο νόμος. Στον πρώτο μήνα, την δεκάτη τετάρτη ημέρα του μήνα, στο μέσο του απογεύματος θα είναι το πάσχα για τον Κύριο» (Z). Η δεκάτη τετάρτη εκκλησιαστικά μεν άρχιζε από τη δύση του ηλίου κατά την 13 ημέρα, κοινώς όμως από την ανατολή του ηλίου της 14. Ο Κύριος το αντίτυπο του νομικού Πάσχα, τον μυστικό δείπνο, ο οποίος είναι το χριστιανικό και αληθινό Πάσχα, το τέλεσε κατά την Πέμπτη 13 του Νισάν (δ), κατά το απόγευμα, από την οποία από τη δύση του ηλίου είχε αρχίσει η 14 του Νισάν δηλαδή η πρώτη των αζύμων.

«Διότι συνηθίζουν από το απόγευμα πάντα να μετρούν την ημέρα».

(2) «Και από εδώ είναι φανερό ότι δεν είχε σπίτι, δεν είχε κατάλυμα» (X).

(3) Ο Ιησούς κατείχε τη θέση του πατέρα της οικογένειας, και περιβαλλόταν από την οικογένεια των μαθητών του (b).

Ματθ.26,18 ὁ δὲ εἶπεν· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν⁽¹⁾ πρὸς τὸν δεῖνα⁽²⁾ καὶ εἵπατε αὐτῷ· ὁ διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρὸς μου⁽³⁾ ἐγγύς ἐστι· πρὸς σέ⁽⁴⁾ ποιῶ⁽⁵⁾ τὸ πάσχα⁽⁶⁾ μετὰ τῶν μαθητῶν μου.

Μετάφραση: Κι ο Ιησούς τους απάντησε: Πηγαίνετε στην πόλη στον τάδε και να του πείτε: Ο διδάσκαλος λέει: Ο καιρός του Πάθους μου πλησιάζει. Σκέφτομαι να κάνω με τους μαθητές μου στο σπίτι σου το καινούργιο Πάσχα και όχι εκείνο που από αύριο το βράδυ θα αρχίσουν να εορτάζουν οι Ιουδαίοι.

(1) «Πόλη πρέπει να εννοήσουμε τα Ιεροσόλυμα» (Z), διότι ήδη ήταν στη Βηθανία (δ).

(2) Η λέξη αυτή μπήκε αντί για κύριο όνομα (b). «Αποσιώπησε το όνομα του άνδρα, έτσι ώστε να μην μάθει το σπίτι ο Ιούδας και τρέξει στους εχθρούς και τους οδηγήσει σε αυτόν προτού να παραδώσει το μυστικό δείπνο στους μαθητές» (Z). Ο Κύριος τήρησε μυστικά τον τόπο και το χρόνο, για να αποφύγει πρόωρη σύλληψη. Ο Ιούδας αγνοούσε πιθανότατα τον τόπο μέχρι τη στιγμή, κατά την οποία ο Κύριος τον οδήγησε στο υπερώο (ρ).

(3) «Καιρό του που πλησιάζει, εννοούμε αυτόν του θανάτου» (Z). Από αυτό αποδεικνύεται ακόμη μία φορά, ότι «δεν έρχεται χωρίς τη θέλησή του στο πάθος» (X). Ο καιρός μου = ο μυστηριώδης χρόνος, κατά τον οποίο ο προορισμός του επρόκειτο να εκπληρωθεί (L) και τον

οποίο είχε προ πολλού προβλέψει και προαναγγείλει (b). Δεν πρέπει να υποθέσουμε, ότι ο κύριος της οικίας κατανόησε την βαθειά σημασία των λέξεων αυτών (o).

(4) «Αντί να πει στο σπίτι σου» (Θφ). Ο τόνος είναι εμπιστευτικός και φιλικός (L). Ως προς τον ιδιοκτήτη της οικίας κάποιοι από τους νεώτερους ταυτίζοντας το υπερώο του μυστικού δείπνου με το υπερώο στις Πράξεις (α 13), τείνουν να δεχτούν, ότι η οικία ήταν «της Μαρίας, της μητέρας του Μάρκου» (Πράξ. ιβ 12) και συνεπώς αυτός στον οποίο στάλθηκαν οι μαθητές είναι ο σύζυγος της Μαρίας και πατέρας του Μάρκου. Γιατί όμως η οικία ονομάζεται της Μαρίας και γιατί αποσιωπάται το όνομα του συζύγου ολοτελώς; Υπέρ του ότι πρόκειται για την οικία της Μαρίας συνηγορεί και το επεισόδιο που εξιστορείται στο Μάρκου ιδ 51 σχετικά με το νέο που άφησε το σεντόνι στα χέρια αυτών που επιχείρησαν να τον συλλάβουν, και αρκετοί από τους νεώτερους εικάζουν, ότι ο νέος αυτός ήταν ο Μάρκος (p).

(5) Έχω απόφαση να κάνω (δ).

(6) Ο Κύριος γνώριζε, ότι δεν θα μπορούσε να επιτελέσει το Πάσχα, διότι πριν από αυτό θα συλλαμβανόταν και θα σταυρωνόταν. Αλλά έχει πρόθεση να φάει μαζί με τους μαθητές του κάποιο δείπνο αντιπροσωπευτικό του Πάσχα (p), το οποίο θα ήταν αντίτυπο του νομικού Πάσχα.

Ματθ.26,19 καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν⁽¹⁾ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πᾶσχα⁽²⁾.

Μετάφραση: Κι οι μαθητές έκαναν όπως τους πρόσταξε ο Ιησούς κι ετοίμασαν το μέρος όπου θα γινόταν το Πασχαλινό Δείπνο.

(1) «Όπως παρήγγειλε» (Z).

(2) Δηλαδή ετοίμασαν το δωμάτιο για το δείπνο (S). Όχι τον αμνό. Σχεδόν είναι βέβαιο ότι πασχάλιος αμνός δεν υπήρχε. Η σφαγή του έπρεπε να γίνει στο ναό την Παρασκευή το απόγευμα με την παρουσία όλου του ομίλου, των μαθητών και του Διδασκάλου. Δύο μαθητές δεν αρκούσαν σε αυτό και επιπλέον δεν μπορούσε να γίνει αυτό δύο ημέρες πριν το Πάσχα. Και οι δύο μαθητές που στάλθηκαν δεν περίμεναν, ότι το δείπνο θα γινόταν το απόγευμα της Πέμπτης, αλλά ετοίμασαν το δωμάτιο για το απόγευμα της Παρασκευής (p).

Ματθ.26,20 Ὁψίας⁽¹⁾ δὲ γενομένης ἀνέκειτο⁽²⁾ μετὰ τῶν δώδεκα.

Μετάφραση: Όταν λοιπόν βράδιασε, ο Ιησούς καθόταν στο τραπέζι με τους δώδεκα μαθητές.

(1) «Οψία ονόμασε το απόγευμα» (Ζ) της ίδιας ημέρας 13 Νισάν. Κανένας λόγος δεν γίνεται εδώ και στα επόμενα για νομικό Πάσχα (δ).

«Από εδώ ισχυρίζονται κάποιοι» πολύ σωστά, «ότι δεν έφαγε τότε το νομικό πάσχα ο Χριστός και φέρνουν αποδείξεις· ότι ήταν τότε 13 του μήνα· έπρεπε όμως στις 14 να φάνε το πάσχα. Και ότι ο μεν νόμος διέταζε να τρώνε όρθιοι το πάσχα· αυτός όμως ήταν γερμένος. Και ότι κάθε άρτος ζυμωτός αφαιρούνταν πριν τη θυσία και καιγόταν τελείως στη φωτιά, ενώ τώρα και άρτος βρίσκεται και διαμοιράζεται. Και ότι επιτρεπόταν μόνο ψητό να φάνε· ενώ εδώ παρατίθεται και ζωμός» (Ζ).

(2) «Δεν έτρωγαν το Πάσχα. Διότι δεν έτρωγαν με τον τρόπο που γινόταν το Πάσχα, αλλά ήταν ξαπλωμένοι στο δείπνο. Πώς όμως, αν έτρωγαν το Πάσχα, θα το έτρωγαν παράνομα; Διότι δεν έπρεπε να φάνε ξαπλωμένοι» (Αμμώνιος).

Ματθ.26,21 και έσθιόντων⁽¹⁾ αὐτῶν εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν⁽²⁾ ὅτι εἷς⁽³⁾ ἐξ ὑμῶν⁽⁴⁾ παραδώσει⁽⁵⁾ με.

Μετάφραση: Κι εκεί που έτρωγαν, τους εἶπε: Αληθινά σας διαβεβαιώνω ότι ένας από σας θα με παραδώσει στους εχθρούς μου με προδοσία.

(1) Η λέξη υπονοεί, ότι επρόκειτο για συνηθισμένο δείπνο και όχι για το τελετουργικό πασχάλιο δείπνο (S).

(2) Με βεβαιότητα σας πληροφορώ (δ).

(3) «Δες πώς φροντίζει τον προδότη. Διότι δεν εἶπε, ο τάδε θα με προδώσει, αλλά ένας από εσάς, ώστε και πάλι να του δώσει ευκαιρία μετανοίας με το ότι έμεινε άγνωστος. Και προτιμά να τους φοβίσει όλους για να γλυτώσει αυτόν» (Χ).

(4) «Από εσάς τους δώδεκα, που ήσασταν παντού παρόντες μαζί μου, των οποίων τα πόδια έπλυνα, στους οποίους τόσα πολλά υποσχέθηκα» (Χ).

(5) «Παράδοση να εννοήσεις την προδοσία. Διότι τον παρέδωσε σε θάνατο και τον πρόδωσε στους εχθρούς» (Ζ).

Ματθ.26,22 καὶ λυπούμενοι⁽¹⁾ σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν· μήτι ἐγώ εἰμι, Κύριε⁽²⁾;

Μετάφραση: *Κι αυτοὶ λυπήθηκαν κατάκαρδα κι ἕνας - ἕνας ἄρχισαν να ρωτοῦν: Μήπως εἰμαι ἐγώ, Κύριε;*

(1) Το να τρώει κάποιος ψωμί με κάποιον στους ανατολικούς λαούς τον εξασφάλιζε από κάθε εχθρική πράξη και εκδήλωση (ρ). Αλλά οι Απόστολοι «πίστευαν πάρα πολύ τον Διδάσκαλο ότι εἶναι αψευδέστατος» (Ζ) και μολονότι ο Κύριος απευθύνει τον λόγο του αυτόν σε αυτούς που τρώνε μαζί του τον ἄρτο, δεν εκδηλώνεται η παραμικρή αμφιβολία για την αλήθεια αυτών που βεβαιώνει ο Κύριος.

«Λύπη αφόρητη κυρίευσε τότε την αγία εκείνη ομάδα» (Χ).

(2) «Ο καθένας από αυτούς, ρωτούσε φοβούμενος για τον εαυτό του, αν και δεν αισθάνονταν κάτι τέτοιο για τον εαυτό τους» (Χ), «και φοβήθηκαν ο καθένας, μήπως γίνει τέτοιος (προδότης) έχοντας τυφλωθεί στο νου» (Ζ).

Ματθ.26,23 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ⁽¹⁾ τὴν χεῖρα⁽²⁾, οὗτός με παραδώσει.

Μετάφραση: *Ο Κύριος τους ἀποκρίθηκε: Εκείνος που βούτηξε μαζί μου το χέρι στο ζωμό της πιατέλας, αὐτός θα με παραδώσει να θανατωθῶ.*

(1) «Τρυβλίο εἶναι εἶδος πιάτου» (Ζ). Ἦταν πιθανῶς ἕνα πιάτο, στο οποίο ὅλοι βούταγαν το ψωμί τους και συνεπῶς ὅλοι βούταγαν στο πιάτο μαζί με τον Ἰησοῦ (ρ). Οπότε η φράση αὐτός που βούτηξε μαζί μου ἔχει την ἴδια σημασία με τη φράση αὐτός που τρώει μαζί μου (α). Εἶναι ὅμως δυνατόν, κατὰ τη στιγμή που ο Κύριος ἔλεγε τα λόγια αὐτά, το χέρι του να συναντήθηκε στο πιάτο με το χέρι του Ἰούδα, και ἔτσι η φράση να ἐγίνε ἀντιληπτὴ στον προδότη, ὅχι ὅμως και στους ἄλλους Ἀποστόλους (ρ).

«Επειδὴ ἦταν ἀναιδής ο Ἰούδας, βούταγε στο ἴδιο τρυβλίο, δηλαδή πιατέλα» (Θφ).

(2) Με το χέρι λαμβανόταν ἀπὸ το κοινὸ πιάτο η τροφή για να μεταφερθεῖ στο στόμα σύμφωνα με τον τρόπο λήψης της τροφῆς που ἐπικρατοῦσε τότε στην Ἀνατολή (ο).

Ματθ.26,24 ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει⁽¹⁾ καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ⁽²⁾· οὐαὶ δὲ⁽³⁾ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν⁽⁴⁾ ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη⁽⁵⁾ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Και ο υιός του ανθρώπου φεύγει βεβαίως απ' αυτή τη ζωή σύμφωνα με τις προφητείες που έχουν γραφεί γι' αυτόν· αλίμονο όμως στον άνθρωπο εκείνο που γίνεται όργανο για να παραδοθεί ο υιός του ανθρώπου. Θα ήταν καλύτερα για τον άνθρωπο αυτόν να μην είχε γεννηθεί.

(1) Πηγαίνει στον προορισμένο σε αυτόν δρόμο, που οδηγεί προς το θάνατο (α).

«Λέγεται αντί για το πορεύεται, μεταβαίνει από την εδώ ζωή» (Ζ).

Μαζί με αυτήν την έννοια μπορεί να συνδυάζεται και η απώτερη σκέψη της μετάβασης στη δόξα του Πατέρα μέσω του θανάτου. Πράγματι η λέξη υπάγω έχει μερικές φορές και την έννοια του επιστρέφω ή πηγαίνω σπίτι (Ματθ. ε 24,η 4,13,θ 6,ιγ 44,ιθ 21,κ 14)· και η έννοια αυτή μπορεί καλά να περιληφθεί και εδώ (ρ).

(2) «Όπως γράφτηκε στους προφήτες για αυτόν, πώς πρόκειται να πεθάνει» (Ζ). Οι προφητείες και οι τύποι της Π.Δ. φανέρωσαν τις βουλές του Θεού για τον υιό του ανθρώπου και τις βουλές αυτές ο υιός του ανθρώπου θέλει να εκπληρώσει (ρ).

(3) Η θεία πρόγνωση της αμαρτίας του προδότη δεν μειώνει την αποστροφή για αυτήν (b).

«Όχι διότι είχε προοριστεί, για αυτό παρέδωσε· αλλά διότι παρέδωσε, για αυτό είχε προοριστεί, επειδή ο Θεός προγνώριζε αυτό που οπωσδήποτε θα γινόταν· διότι επρόκειτο όντως να αποβεί τέτοιος (ο Ιούδας) όχι από τη φύση του, αλλά από την ελεύθερη βούλησή του» (Ζ).

«Είναι λοιπόν αυτός άξιος άπειρων τιμωριών, παρόλο που σώθηκε η οικουμένη. Διότι δεν μας έφερε τη σωτηρία η προδοσία του Ιούδα, αλλά η σοφία του Χριστού και η άπειρη ικανότητά του να χρησιμοποιεί τις πονηρίες των άλλων για το δικό μας συμφέρον» (Χ).

«Διότι δεν το έπραξε αυτό με σκοπό να συνεργήσει στη βουλή του Θεού, αλλά το έκανε υπηρετώντας τη δική του κακία» (Θφ). Οι πονηροί άνθρωποι ασυναίσθητα υπηρετούν τη βουλή του Θεού, αλλά αυτό δεν δικαιολογεί την κακία τους. Πράξ. β 23 (ο). Όχι μόνο δεν εξαναγκάστηκε ο Ιούδας να ενεργήσει όπως ενήργησε, αλλά προσφέρθηκαν σε αυτόν πάρα πολλές ευκαιρίες μετανοίας. Μέχρι την τελευταία στιγμή ο Κύριος προσπαθεί να αναχαιτίσει αυτόν.

(4) «Τον συνέφερε» (Ζ). Η ζωή σε κάθε ανθρώπινο ον είναι θείο δώρο. Είναι δυνατόν όμως να γίνει κατάχρηση της ευλογίας αυτής σε τέτοιο βαθμό ώστε να μετατραπεί αυτή σε κατάρα.

(5) Είτε μη συλλαμβανόμενος καθόλου στην κοιλιά της μητέρας του είτε πεθαίνοντας πριν ακόμη γεννηθεί (b). «Λέγοντας λοιπόν ότι καλό ήταν αν δεν γεννιόταν ο άνθρωπος εκείνος, δείχνει ότι η ανυπαρξία είναι καλύτερη από την ύπαρξη με αμαρτίες» (Θφ).

«Αλλά θα πει κάποιος· αν ήταν καλό να μη γεννηθεί αυτός, για ποιο λόγο επέτρεψε να έλθει στον κόσμο και αυτός και όλοι οι πονηροί; Πρέπει να κατηγορήσεις τους πονηρούς, οι οποίοι, ενώ ήταν ελεύθεροι να μη γίνουν τέτοιοι, έγιναν πονηροί· εσύ όμως αφήνοντας αυτό, λεπτολογείς και περιεργάζεσαι τα έργα του Θεού, παρόλο που ξέρεις, ότι δεν γίνεται αναγκαστικά κανείς πονηρός» (X).

«Και ο Ιούδας λοιπόν, δεν έγινε κακός επειδή γεννήθηκε, αλλά επειδή έδειξε ραθυμία, και έγινε κακός από τη μοχθηρή του γνώμη και την κακή του προαίρεση. Κανέναν λοιπόν ο Θεός δεν αναγκάζει να γίνει καλός, αν δεν είναι με τη θέλησή του καλός· αλλά προτείνει μεν τα σωτήρια και βοηθά αυτόν που επιλέγει αυτά, επιτρέπει όμως να πηγαίνει ο καθένας ως αυτεξούσιος, όπου θέλει» (Z).

(6) «Δες πάλι και μέσα στους ελέγχους την απεριγράπτη πραότητα. Διότι ούτε εδώ δεν μιλά ορμητικά, αλλά μάλλον με συμπάθεια και πάλι συγκαλυμμένα· αν και όχι μόνο η προηγούμενη αναισθησία του, αλλά και η εν συνεχεία αναίδειά του, ήταν άξια μεγάλης αγανάκτησης. Διότι μετά από αυτόν τον έλεγχο λέει· Μήπως είμαι εγώ Κύριε;» (X).

Ματθ.26,25 ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπε· μήτι ἐγὼ εἰμι⁽¹⁾, ραββὶ⁽²⁾; λέγει αὐτῷ⁽³⁾, σὺ εἶπας⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Τότε ο Ιούδας, που θα τον παρέδιδε, του αποκρίθηκε: Μήπως είμαι εγώ, διδάσκαλε; Κι ο Ιησούς του απάντησε: Εσύ το είπες ότι είσαι.

(1) «Ω πόση αναισχυντία! Ρωτά επιχειρώντας να διαφύγει την προσοχή των μαθητών. Διότι από την αρχή μεν δεν ρώτησε, όταν ο Χριστός είπε, ένας από εσάς· διότι νόμιζε ότι ακόμη διαφεύγει της προσοχής του διδασκάλου· όταν όμως ο Κύριος πρόσθεσε και σημάδι, κατάλαβε, ότι είχε αναγνωριστεί. Και αφού λοιπόν ρώτησαν οι άλλοι, ρωτά και αυτός» (Z).

(2) Δεν αναφέρεται στη Γραφή, ότι ο Ιούδας είχε ονομάσει ποτέ μέχρι τώρα τον Κύριο ραββί (b). «Παίρνοντας θάρρος από την επιείκεια του διδασκάλου, ότι οπωσδήποτε δεν θα τον ελέγξει ολοφάνερα, τον ονόμασε ραββί, δηλαδή διδάσκαλο» (Z).

(3) «Αν και μπορούσε να πει· βρωμερέ και αχρείε, βδελυρέ και βέβηλε· αφού τόσο καιρό κυφορείς το κακό και πήγες στους αρχιερείς και έκανες σατανικά συμβόλαια και συμφωνήσεις να πάρεις αργύριο και από εμένα έχεις ελεγχθεί και τολμάς ακόμη να ρωτάς; Αλλά τίποτα από αυτά δεν είπε... ορίζοντας σε μας τα όρια και τους κανόνες της ανεξικακίας» (X).

(4) Η απάντηση αποτελεί αόριστη και αμφίβολη επιβεβαίωση, που αφήνει το πράγμα συσκολισμένο. Θα ήταν ακατανόητο εάν ο Χριστός απαντούσε με απλή και σαφή βεβαίωση. Τέτοια βεβαίωση γινομένη ενώπιον όλων των μαθητών θα προκαλούσε έκρηξη μανιώδους οργής εναντίον του Ιούδα και ίσως για κάποιον τουλάχιστον χρόνο θα ματαίωνε τη σχεδιαζόμενη προδοσία. Με την αμφίβολη βεβαίωση στον μεν Ιούδα δίνονταν νύξεις που τον βεβαίωναν ότι η σχεδιαζόμενη προδοσία ήταν γνωστή στο Διδάσκαλο, στους δε μαθητές δημιουργούνταν αβεβαιότητα για το τι σήμαινε η απάντηση και έτσι δινόταν και πάλι η ευκαιρία στον προδότη να συνέλθει και να αναχαιτιστεί, χωρίς συγχρόνως και να εκτεθεί (α).

Είναι εξάλλου δυνατόν να απάντησε ο Ιησούς σε μόνο τον Ιούδα και να μην ακούστηκε το «εσύ το είπες» από τους άλλους, αν λάβουμε υπ όψη, ότι οι ερωτήσεις των μαθητών που απευθύνονταν με θερμότητα και τόνο διαμαρτυρίας δημιουργούσαν κάποιο θόρυβο (L).

Στιχ. 26-29. Η παράδοση του Μυστηρίου της θείας Ευχαριστίας.

Ματθ.26,26 Ἐσθιόντων⁽¹⁾ δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον⁽²⁾ καὶ εὐχαριστήσας⁽³⁾ ἔκλασε⁽⁴⁾ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπε· λάβετε φάγετε· τοῦτό⁽⁵⁾ ἐστὶ⁽⁶⁾ τὸ σῶμά μου⁽⁷⁾.

Μετάφραση: *Κι ενώ έτρωγαν, πήρε ο Ιησούς στα χέρια του τον άρτο, κι αφού ευχαρίστησε, τον έκοψε σε κομμάτια κι άρχισε να τον μοιράζει στους μαθητές λέγοντας: Λάβετε, φάγετε, αυτό είναι το σώμα μου.*

(1) Από τις αφηγήσεις για τη σύσταση της Ευχαριστίας συμπεραίνουμε, ότι έγινε αυτή απόγευμα και στο μέσο του δείπνου. Την ώρα που έτρωγαν πήρε τον άρτο ο Ιησούς (ρ). Μετείχε και ο Ιούδας; Τουλάχιστον του σώματος του Χριστού φαίνεται να μετείχε.

«Και όταν ακόμη μετείχε στα μυστήρια, έμενε ο ίδιος. Ο Χριστός όμως δεν τον εμπόδισε, αν και τα γνώριζε όλα· για να μάθεις ότι δεν παραλείπει τίποτα από αυτά που συντελούν στη διόρθωση» (Χ).

«Πρόσθεσε το «την ώρα που έτρωγαν», για να φανερώσει την απανθρωπιά του Ιούδα, ότι στο τραπέζι και στη συμμετοχή στα ίδια φαγητά, όταν, ακόμη και θηρίο να ήταν, θα έπρεπε να γίνει πραότερος, τότε, ούτε και όταν ελεγχόταν δεν κατάλαβε, αλλά παρόλο που γεύτηκε και το σώμα του, δεν μετανιώνει» (Θφ).

(2) Αυθεντική γραφή χωρίς το άρθρο: «Παίρνοντας άρτο, δηλαδή αυτόν που ήταν δίπλα του ή και άλλον που ήταν και αυτός τοποθετημένος κοντά του επειδή ήταν ο διδάσκαλος» (Ζ). Τον άρτον= τον ένα άρτο. Θεωρήθηκε ο ένας άρτος ότι συμβολίζει την ενότητα του

χριστιανικού σώματος παρά τις διαφορές των επί μέρους μελών. Ο ωραίος αυτός συμβολισμός εξαφανίζεται με τη χρησιμοποίηση ξεχωριστών οστίων στην αγία Κοινωνία (ρ).

(3) Τα αλεξανδρινά χειρόγραφα γράφουν ευλογήσας. Τα ρήματα ευλογώ και ευχαριστώ εναλλάσσονται στους ευαγγελιστές εδώ και στη διατροφή του όχλου. Αλλά και τα δύο καταλήγουν στο ίδιο, διότι η ευλογία προς τον μεγαλύτερο είναι ευχαριστία για τις δωρεές από αυτόν (δ). Και τα δύο ρήματα σημαίνουν ευχαριστήρια προσευχή (ρ).

«Και ευχαριστεί διδάσκοντάς μας πώς πρέπει να τελούμε το μυστήριο αυτό και δείχνοντας, ότι δεν έρχεται χωρίς τη θέλησή του στο πάθος» (Χ).

«Και πρέπει να ευχαριστούμε πριν από αυτό το μυστήριο», διότι αυτό τελείται «για ευεργεσία της δικής μας φύσης. Διότι αν η θυσία του τυπικού αμνού χάρισε στους Ιουδαίους και απαλλαγή από την καταστροφή και ελευθερία από τη δουλεία, πολύ περισσότερο η θυσία του αληθινού αμνού στους Χριστιανούς» (Ζ).

(4) Το κόψιμο του άρτου συμβολικά αναφέρεται στο Πάθος (S). Και από αυτόν τον δρόμο που έγινε η διαμοίραση ονομάστηκε αυτό το μυστήριο της Ευχαριστίας και κλάση του άρτου (δ).

(5) Δηλαδή αυτός ο κομμένος άρτος, τον οποίο τρώτε όλοι (α). Αυτό σε αντίθεση με τις σκιές της Π.Δ. Αυτό το οποίο σας παραγγέλλω να πάρετε (b).

«Δείχνοντας είπε, «αυτό είναι το σώμα μου», και «αυτό είναι το αίμα μου», για να μη νομίζεις ότι αυτά που φαίνονται είναι συμβολικά, αλλά με κάποια ανέκφραστη ενέργεια του Θεού, που μπορεί να κάνει τα πάντα, μεταβάλλονται σε σώμα και αίμα πραγματικά του Χριστού αυτά που προσφέρθηκαν» (Κ).

(6) «Δεν είπε· αυτό είναι το σύμβολο του σώματός μου και αυτό του αίματός μου, αλλά αυτό είναι το σώμα μου και το αίμα μου, διδάσκοντάς μας να μην βλέπουμε τη φύση αυτού που έχουμε μπροστά μας, αλλά ότι, με την ευχαριστία που έγινε μεταβάλλονται σε σάρκα και αίμα» (Θεόδωρος Μοψουεστίας).

«Διότι δεν είπε, αυτό είναι αντίτυπο (τύπος), αλλά αυτό είναι το σώμα μου· διότι με κάποια απερίγραπτη ενέργεια μεταβάλλεται, έστω και αν φαίνεται σε μας άρτος. Επειδή δηλαδή είμαστε αδύναμοι και δεν θα δεχόμασταν να τρώμε κρέας ωμό και σάρκα ανθρώπου, για αυτό φαίνεται μεν σε μας άρτος, στην πραγματικότητα όμως είναι σάρκα» (Θφ).

«Δεν προχωρά στο σώμα του Λόγου (δεν πάει να γίνει σώμα) την ώρα που το τρώμε και το πίνουμε, αλλά ευθύς αμέσως μεταβάλλεται στο σώμα του Λόγου, όπως ειπώθηκε από τον Λόγο, «αυτό είναι το σώμα μου»» (Γν).

(7) «Και πώς δεν θορυβήθηκαν ακούγοντας αυτό; Διότι και στο παρελθόν τους είχε προείπει πολλά και σπουδαία για το θέμα αυτό» (X).

Ματθ.26,27 καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον⁽¹⁾ καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· πῖετε ἐξ αὐτοῦ⁽²⁾ πάντες⁽³⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού πήρε το ποτήριο και ευχαρίστησε, το έδωσε σ' αυτούς και είπε: Πιείτε απ' αυτό όλοι.*

(1) Τα αλεξανδρινά χειρόγραφα το γράφουν χωρίς άρθρο. Το άρθρο και εδώ και πριν (τον άρτο) πιθανώς προστέθηκε για να δηλωθεί ο άρτος της Ευχαριστίας και το ποτήριο (α). Η διανομή κοινού ποτηρίου δεν είναι χαρακτηριστικό του Πάσχα, όπου ο καθένας είχε το δικό του ποτήρι. Ίσως να πάρθηκε από την εβδομαδιαία τελετή του Κιδδούς, όπου κοινό ποτήριο χρησιμοποιούνταν (S).

(2) Η ξεχωριστή παροχή του Σώματος και του Αίματος παριστάνει τον επικείμενο θάνατο του Κυρίου, στον οποίο το αίμα του χύθηκε από το σώμα του (b).

(3) Δίνοντας το ένα ποτήριο στον μαθητή που ήταν δίπλα του εφιστά ο Κύριος την προσοχή αυτού και των άλλων μαθητών ώστε να πιει ο καθένας από αυτό τόσο ώστε να απομένει στο ποτήριο για μετάληψη του περιεχομένου από όλους. «Όλοι χωρίς εξαίρεση οι μαθητές μου που εκπροσωπούν την όλη εκκλησία» (δ). Η Γραφή εκφράστηκε έτσι, προβλέποντας την καινοτομία της Ρώμης (b).

Ματθ.26,28 τοῦτο⁽¹⁾ γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου⁽²⁾ τὸ τῆς καινῆς⁽³⁾ διαθήκης⁽⁴⁾ τὸ περὶ⁽⁵⁾ πολλῶν⁽⁶⁾ ἐκχυνόμενον⁽⁷⁾ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν⁽⁸⁾.

Μετάφραση: *διότι αυτό είναι το αίμα μου, που επικυρώνει τη νέα Διαθήκη και χύνεται για τη σωτηρία πολλών, για να τους συγχωρηθούν οι αμαρτίες τους.*

(1) Αυτός ο οίνος (a).

(2) Το πραγματικό αίμα του Χριστού προβάλλεται ήδη ως παρόν, ακριβώς όπως το αίμα των θυμάτων υπήρχε στο μωσαϊκό ρητό που παρατίθεται στο Εβραίους θ 20. Αυτό το αίμα της Διαθήκης την οποία διέταξε σε σας ο Θεός. Και το ρητό αυτό επαναλαμβάνεται και εδώ (b).

«Αυτά είναι το ίδιο το σώμα μου και το ίδιο το αίμα μου. Διότι όπως ακριβώς θέωσε την σάρκα που πήρε, έτσι με τρόπο απόρρητο μεταβάλλει και αυτά ώστε να γίνουν το ίδιο το ζωοποιό σώμα του και το ίδιο το τίμιο αίμα του» (Ζ).

(3) «Διότι το μεν αίμα του τυπικού αμνού, ήταν της παλαιάς διαθήκης· ενώ το αίμα του αληθινού αμνού, είναι της νέας» (Ζ).

(4) Το αίμα μου, το οποίο χύνεται για επικύρωση της Νέας Διαθήκης (α). Διαθήκης συνθήκης ή διάθεσης κατά την τελευταία θέληση. Η λέξη με την έννοια της συνθήκης αρμόζει μάλλον στην παλαιά οικονομία, η οποία είχε τη μορφή συνθήκης, ενώ η λέξη με την έννοια, την οποία έχει και σε μας αυτή, αρμόζει στη νέα οικονομία, στην οποία παρέχεται σε μας η πλήρης υιοθεσία (b).

«Αίμα Καινής Διαθήκης το ονομάζει, δηλαδή της υπόσχεσης της επαγγελίας του νόμου του καινούργιου. Αυτό... διαφυλάσσει την συμφωνία της Νέας Διαθήκης. Και όπως ακριβώς η Παλαιά είχε πρόβατα και μοσχάρια, έτσι και αυτή έχει το αίμα το δεσποτικό. Δείχνει όμως και με αυτό, ότι πρόκειται να πεθάνει· γι' αυτό και θυμάται τη Διαθήκη και υπενθυμίζει την προηγούμενη Διαθήκη· διότι και εκείνη είχε εγκαινιαστεί με αίμα» (Χ).

(5) «Αντί να πει: για χάρη πολλών» (Ζ).

(6) «Εκείνο μεν το αίμα χυνόταν μόνο για χάρη των Εβραίων, ενώ αυτό για όλους τους ανθρώπους. Διότι πολλούς ονομάζει εδώ τους πάντες· διότι πράγματι οι πάντες είναι πολλοί. Ή, είπε «πολλών» σε σύγκριση με το έθνος των Εβραίων· διότι είναι περισσότεροι από αυτούς (τους Εβραίους) αυτοί που από όλους (από όλα τα έθνη) ελευθερώνονται και σώζονται, για τους οποίους ο Χριστός πέθανε» (Ζ). Για όλους χύθηκε, αλλά μόνο αυτοί που πιστεύουν αποκομίζουν τις ωφέλειες από αυτό.

(7) Ήδη το πάθος είχε αρχίσει (F).

(8) «Διότι εκείνο μεν χυνόταν για την σωτηρία μόνο των πρωτότοκων παιδιών, ενώ αυτό για την άφεση των αμαρτιών όλων των ανθρώπων» (Ζ). Ο Ματθαίος προσθέτοντας το «για άφεση αμαρτιών» δείχνει ότι αντιλήφθηκε τη διαθήκη ως διαθήκη μεταξύ του Θεού και των πολλών και με αυτήν άφεση αμαρτιών εξασφαλιζόταν σε αυτούς· και σφραγίδα της συμφωνημένης αυτής άφεσης ήταν το εκχυνόμενο ήδη αίμα (α), όπως και το «αίμα της Παλαιάς Διαθήκης ήταν σφραγίδα της διαθήκης εκείνης και μαρτυρία και βεβαίωση της συνθήκης του λαού» (Ζ).

Ματθ.26,29 λέγω δὲ ὑμῖν⁽¹⁾ ὅτι οὐ μὴ πίω⁽²⁾ ἄπ' ἄρτι⁽³⁾ ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος⁽⁴⁾ τῆς ἀμπέλου⁽⁵⁾ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν⁽⁶⁾ καινὸν⁽⁷⁾ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Σας λέω μάλιστα ὅτι δεν θα ξαναπιῶ πλέον ἀπὸ το προϊόν αὐτό και γένημα της ἀμπέλου μέχρι την ἡμέρα ἐκείνη που θα το πίνω καινούργιο, και με πολὺ μεγαλύτερη χαρὰ και θα ευφραίνομαι μαζί σας στη βασιλεία του Πατέρα μου. Δηλαδή ο μυστικός αὐτός δείπνος εἶναι πρόγευση της τέλειαις κοινωνίας και ἐνώσεώς μας, η οποία θα πραγματοποιηθεῖ με ἀτελεύτητη ευφροσύνη και χαρὰ στη βασιλεία των ουρανῶν.

(1) Ο λόγος αὐτὸς του Κυρίου συναντιέται σε ὅλους τους συνοπτικούς με ἀσήμαντες διαφορὲς σε κάποιες λέξεις, και εισάγεται και στις τρεῖς ἀφηγήσεις με την βεβαίωση «λέω σε εσάς» ἢ «Αλήθεια λέω σε εσάς» (ρ). Φαίνεται να εἶναι ἓνας πανηγυρικός ἀποχαιρετισμός. Ἀλλὰ ἀντὶ της ὑπόσχεσης για μια μελλοντική ἐπάνοδο, ἔχουμε τον υπαινιγμὸ αὐτὸν για τη μελλοντική χαρὰ και ευφροσύνη στο μεσσιανικὸ βασίλειο (α). Η κύρια ἐννοια του στίχου: Το δείπνο αὐτὸ εἶναι πρόγευση της τέλειαις κοινωνίας, η οποία θα πραγματοποιηθεῖ στο τραπέζι του Μεσσία (S).

(2) «Και αὐτὸς λοιπὸν ἤπιε ἀπὸ αὐτό» (X).

«Ἀν ὅμως μετείχε του ποτηρίου, μετάλαβε ἄρα και ἀπὸ τον ἄρτο» (Z).

«Διότι για να μην πουν, ἀκούγοντας αὐτά, τι λοιπὸν; Πίνουμε αἷμα και τρώμε σάρκα; και θορυβηθοῦν τότε... πρῶτος αὐτὸς ἔκανε αὐτό, εισάγοντας αὐτοὺς χωρὶς ταραχή στην κοινωνία των μυστηρίων» (X).

Ἢ, θα ἦταν παράδοξο και τελείως ἀσυνήθιστο αὐτὸς που εἶχε την πρώτη θέση στο πασχάλιο τραπέζι να μην πιει και αὐτὸς ἀπὸ το ποτήρι (ρ).

(3) «Ἀπὸ τώρα» (Z).

(4) Αὐθεντική γραφή γένημα ἀπὸ το γίνεσθαι.= Αὐτὸ που γίνεται ἀπὸ το ἀμπέλι.

(5) Το γέννημα της ἀμπέλου δεν σημαίνει ἀναγκαστικά το πασχάλινὸ κρασί. Κοινή φράση στην Π.Δ. για δήλωση του κρασιοῦ ἀπλῶς. (Δες τους Ο' (μετάφραση των εβδομήντα) στο Ησ. λβ 12, Αββακ. γ 17 και Αριθμ. στ 4).

(6) Ο Κύριος ἐκφράζει ἐδὼ την ἐλπίδα για πλήρη ικανοποίηση και ἀνάπαυση και κοινή χαρὰ. Ὅλα τα ἀγαθὰ τα οποία η φράση βασιλεία του Θεοῦ ἐκφράζει, συμβολίζονται ἐδὼ με δείπνο και κοινή τράπεζα (Ησ. κε 6, Λουκ. ιγ 29, ιδ 15, κβ 30, Αποκ. γ 20, ιθ 9). Εκεί οι μαθητὲς θα μετέχουν της χαρὰς του Κυρίου και ο Κύριος της χαρὰς της δικῆς τους= «μαζί με εσάς» (ρ)

«όταν θα πίνει αυτό καινούργιο μαζί μας ο Λόγος στη βασιλεία του Πατέρα, αποκαλύπτοντας και διδάσκοντας αυτά που τώρα με μέτριο τρόπο (όχι τόσο καθαρά) έδειξε. Διότι είναι πάντα καινούργιο αυτό που τώρα γνωρίζουμε. Και ποιό είναι το ποτό και η απόλαυση; Για μας μεν το να μάθουμε ενώ για εκείνον το να διδάξει και να ανακοινώσει στους μαθητές του το λόγο. Διότι η διδασκαλία είναι τροφή και για εκείνον ο οποίος τρέφει» (Γ).

(7) Το ιουδαϊκό Πάσχα αντικαταστάθηκε από το Κυριακό Δείπνο, και αυτό θα αντικατασταθεί στο αιώνιο μέλλον από άλλο ουράνιας φύσης. Η λέξη «νέο» στο χωρίο αυτό προφανώς σημαίνει νέο στη φύση και όχι στην ηλικία (b). Το παν στη βασιλεία εκείνη είναι καινούργιο (Αποκ. γ 12,ε 9,κα 1,5). Θα είναι χαρά δοξασμένη, διαφορετική τελείως από τις χαρές, τις οποίες δοκιμάζουμε εδώ και θα υπερβαίνει κάθε κατανόηση.

«Η πόση του κρασιού δεν εκπληρώνει μόνο ανάγκη αλλά και προσφέρει ποικίλλη ευχαρίστηση στην αίσθηση· μετά όμως από την ανάσταση των νεκρών, αφού θα απομακρυνθεί η φθορά των ανθρωπίνων σωμάτων, και η ίδια η φύση των πραγμάτων θα μεταβληθεί ώστε να είναι νέα, ώστε και αυτή η ευφροσύνη μας θα είναι νέα... αφού ο ίδιος ο Σωτήρας μας Χριστός θα βάζει μέσα στις ψυχές αυτών που τον σέβονται την έμφυτη και δική του ευφροσύνη» (Αμμώνιος).

(8) «Διότι τότε θα επιτελέσει το Πάσχα τελειότερα και καθαρότερα» (Ζ).

Στιχ. 30-35. Στο όρος των Ελαιών.

Ματθ.26,30 Καὶ ὑμνήσαντες⁽¹⁾ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος⁽²⁾ τῶν ἐλαιῶν.

Μετάφραση: Κι αφού έψαλαν κάποιον ύμνο, βγήκαν για να πάνε στο όρος των Ελαιών.

(1) «Ας το ακούσουν όλοι εκείνοι, οι οποίοι αφού φάνε σαν χοίροι κλωτσούν το υλικό τραπέζι και σηκώνονται μεθυσμένοι, ότι πρέπει να ευχαριστούν και να τελειώνουν με ύμνο. Ακούστε επίσης όλοι όσοι δεν περιμένετε την τελευταία ευχή των μυστηρίων· διότι αυτή η ευχή είναι σύμβολο της προσευχής εκείνης. Ευχαρίστησε και ύμνησε και προτού να δώσει στους μαθητές, ώστε και εμείς να ευχαριστούμε. Ευχαρίστησε και ύμνησε και αφού έδωσε, ώστε και εμείς να κάνουμε το ίδιο» (Χ).

Ύμνησαν όχι αναγκαία και απαραίτητα το πασχάλιο αλληλούια, δηλαδή τους Ψαλμούς 115-118, αλλά κάποιον Ψαλμό από εκείνους, οι οποίοι ήταν σε συνήθη χρήση στο ναό (S).

Συχνά για τον Κύριο γράφτηκε, ότι προσευχήθηκε πάνω στη γη· ουδέποτε όμως άλλοτε ότι ύμνησε (b).

(2) «Τον περισσότερο χρόνο διανυκτέρευε έξω στα βουνά· και το έκανε αυτό, από τη μία μεν για να προσεύχεται απερίσπαστα· από την άλλη πάλι και για να κάνει τους μαθητές κοινωνούς λόγων πιο μυστικών. Προτού όμως βγει στο όρος είτε πολλά, από τα οποία άλλα μεν εξιστόρησαν ο Λουκάς και άλλα ο Ιωάννης» (Z).

Ματθ.26,31 τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε⁽¹⁾ ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, γέγραπται⁽²⁾ γάρ, πατάξω⁽³⁾ τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Τότε τους λέει ο Ιησούς: Τη νύχτα αυτή όλοι εσείς θα κλονισθείτε στην πίστη σας προς εμένα. Διότι έχει γραφεί στον προφήτη Ζαχαρία: Θα επιτρέψω εγώ ο Θεός και Πατήρ να χτυπηθεί και να θανατωθεί ο ποιμένας, δηλαδή εγώ ο Χριστός, και θα διασκορπισθούν τα πρόβατά του κοπαδιού, δηλαδή εσείς οι μαθητές μου.

(1) «Αντί να πει θα ταρακουνηθείτε στην πίστη σας σε εμένα» (Z).

(2) Στο Ζαχαρίου ιγ 7.

(3) Και το εβραϊκό κείμενο και οι Ο' έχουν προστακτική (a). «Λέγεται ο πατέρας ότι χτύπησε τον υιό, επειδή επέτρεψε να χτυπηθεί αυτός, δηλαδή να φονευτεί. Δηλώνεται λοιπόν και από εδώ, ότι» (Z),

«σταυρωνόταν με απόφαση του Θεού και από κάθε πλευρά δείχνει ότι ο εαυτός του δεν είναι ξένος με την Παλαιά Διαθήκη, ούτε με το Θεό που κηρύσσεται σε αυτήν και ότι αυτό που γινόταν ήταν θεία οικονομία και ότι όλα τα σχετικά με αυτό τα είχαν προαναγγείλει οι προφήτες φωτισμένοι από ψηλά» (X).

(4) Το «ποιμένης» δεν υπάρχει στο εβραϊκό κείμενο, αλλά μόνο στους Ο' σύμφωνα με τον αλεξανδρινό κώδικα. Φαίνεται όμως πιθανότερο, ότι υπήρχε κείμενο των Ο' με την προσθήκη αυτή παρά ότι ο αλεξανδρινός κώδικας συμμορφώθηκε με το κείμενο του Ματθαίου (a).

Ματθ.26,32 μετὰ δὲ⁽¹⁾ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω⁽²⁾ ὑμᾶς⁽³⁾ εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Μετάφραση: Όταν όμως αναστηθώ, θα σας περιμένω στη Γαλιλαία, όπου θα πάω πριν από εσάς. Εκεί λοιπόν θα συναντηθούμε πάλι.

(1) Αντιθετικός σύνδεσμος=τώρα μεν θα διασκορπιστείτε, μετά την ανάστασή μου όμως (δ). «Αφού προείπε τα λυπηρά, προλέγει και τα παρηγορητικά» (Ζ).

(2) «Αντί να πει: θα σας προλάβω εκεί περιμένοντας» (Ζ). «Θα σας προφθάσω» (Θφ). Θα πάει λοιπόν εκεί πριν από αυτούς.

(3) Ο διασκορπισμός θα λάβει χώρα βεβαίως, αλλά εξίσου βέβαια θα γίνει και μία νέα συνάντηση.

Ματθ.26,33 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοὶ⁽¹⁾, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι⁽²⁾.

Μετάφραση: Αλλά ο Πέτρος του αποκρίθηκε: Εάν όλοι κλονισθούν στην πίστη τους προς εσένα, εγώ όμως ποτέ δεν θα κλονισθώ.

(1) «Από πολλή αυθάδεια ο Πέτρος μόνος υπόσχεται ότι δεν θα σκανδαλιστεί» (Θφ). Θα έπρεπε μάλλον να πει: Εάν όλοι δεν σκανδαλιστούν με σένα, εγώ θα σκανδαλιστώ (b). «Έπρεπε πολύ περισσότερο να παρακαλέσει και να πει: Κύριε, βοήθησέ μας» (Ζ). Ο Πέτρος είναι ειλικρινής σε όσα υπόσχεται, υπερτιμά όμως τις δυνάμεις του (F).

(2) «Τι λες, Πέτρε; Ο προφήτης είπε ότι θα σκορπιστούν τα πρόβατα· ο Χριστός βεβαίωσε αυτό που ειπώθηκε. Και συ λες όχι;... Για αυτό λοιπόν τον αφήνει να πέσει, διδάσκοντάς τον από εδώ σε όλα να πείθεται στο Χριστό και να θεωρεί την απόφαση Αυτού περισσότερο αξιόπιστη από τη δική του συνείδηση. Και οι υπόλοιποι μαθητές όμως δεν ωφελήθηκαν λίγο από την άρνησή του, διότι κατανόησαν την ανθρώπινη αδυναμία και την αλήθεια του Θεού» (Χ).

«Σε τρία λοιπόν μαζί φταίει (ο Πέτρος)· πρώτον, ότι αντιμίλησε και στον προφήτη και στο Χριστό· δεύτερον, ότι έβαλε τον εαυτό του μπροστά από τους άλλους· τρίτον, ότι εμπιστεύτηκε τον εαυτό του μόνο και όχι τη βοήθεια του Θεού. Για αυτό και αφήνεται να πέσει, για να μαζευτεί και να μάθει να μην εμπιστεύεται πάρα πολύ τον εαυτό του. Αυτό όμως που λέει ο Λουκάς, ότι Σίμων, Σίμων, να ο σατανάς ζήτησε εσάς και τα υπόλοιπα, τα είπε σε άλλο χρόνο, πριν να βγει στο όρος των ελαιών» (Ζ).

Ματθ.26,34 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοὶ⁽¹⁾ ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ⁽²⁾ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι⁽³⁾ τρίς ἀπαρνήσῃ⁽⁴⁾ με.

Μετάφραση: Του είπε ο Ιησούς: Αληθινά σε διαβεβαιώνω ότι αυτή τη νύχτα, προτού να λαλήσει ο πετεινός, θα με αρνηθείς τρεις φορές.

(1) Με έμφαση ο Πέτρος αρνείται ότι θα σκανδαλιστεί, αλλά και η απάντηση του Κυρίου είναι εξίσου έντονη και εμφαντική. Το «σού λέω» μαρτυρείται και από τα τέσσερα ευαγγέλια. Και στον μεν Μάρκο και Ματθαίο προηγείται από αυτό το Αμην μία φορά, ενώ στον Ιωάννη δύο φορές.

(2) Ήταν λοιπόν τότε νύχτα· και ήταν εκπληκτικότερο η άρνηση να λάβει χώρα σε καιρό νύχτας παρά σε καιρό ημέρας (b).

(3) Η αλεκτοροφωνία σημείωνε την τρίτη ρωμαϊκή φυλακή της νύχτας δηλαδή από τα μεσάνυχτα μέχρι την τρίτη πρωινή. Συνεπώς η τριπλή άρνηση θα γινόταν πριν το ξημέρωμα (S).

(4) «Άρνηση λέει το ότι δεν τον ξέρει» (Z). Ο Κύριος γνωρίζει εμάς καλύτερα από όσο εμείς γνωρίζουμε τους εαυτούς μας (b).

Ματθ.26,35 λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος⁽¹⁾· κἂν⁽²⁾ δέη με σύν σοι ἀποθανεῖν, οὐ μὴ⁽³⁾ σε ἀπαρνήσομαι⁽⁴⁾. ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ⁽⁵⁾ εἶπον⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Ο Πέτρος όμως του λέει: Δεν θα σε αρνηθώ ποτέ, ακόμη κι αν χρειασθεί να πεθάνω μαζί σου. Παρόμοια λόγια είπαν κι όλοι οι άλλοι μαθητές.

(1) «Όσο διαβεβαιώνει ο Χριστός, τόσο ο Πέτρος ισχυρίζεται αντίθετα· διότι ήταν σφοδρό μέσα του το πάθος της εμπιστοσύνης στον εαυτό του· για αυτό και υφίσταται πολύ άσχημο ναυάγιο, αφού αφέθηκε έρημος από τη βοήθεια του Θεού και αποδείχτηκε ότι είναι αδύναμος» (Z).

(2) Ό,τι ο Μάρκος εκφράζει με το «έκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον» ο Ματθαίος το περιέλαβε στο «και» το οποίο συνέδεσε με το εάν (p).

(3) Ο Πέτρος λοιπόν γνωρίζει ότι η άρνηση είναι αμαρτία (b), και για αυτό ξεκάθαρα αποκρούει το ενδεχόμενό της.

(4) «Έπρεπε να πει, εάν έχω τη δική σου βοήθεια» (X).

«Από εδώ λοιπόν μαθαίνουμε μεγάλο δόγμα, ότι ούτε η ανθρώπινη προθυμία κατορθώνει κάτι χωρίς τη θεία δύναμη, ούτε η θεία δύναμη φέρνει κέρδος χωρίς την ανθρώπινη προθυμία. Και παραδείγματα και των δύο είναι ο Πέτρος και ο Ιούδας» (Z).

«Διότι ο μεν Ιούδας αν και απόλαυσε πολλή βοήθεια τίποτα δεν ωφελήθηκε, επειδή δεν θέλησε, ούτε πρόσφερε και αυτός ό,τι εξαρτιόταν από αυτόν· ενώ αυτός, αν και έδειξε προθυμία, επειδή δεν πήρε καμιά βοήθεια κατέπεσε. Για αυτό παρακαλώ, ούτε να επαναπαύεστε αναθέτοντας τα πάντα στο Θεό, ούτε να καταβάλετε προσπάθεια, νομίζοντας ότι με τους κόπους σας θα κατορθώσετε τα πάντα» (X).

(5) «Μιμήθηκαν και αυτοί τον Πέτρο» (Z).

(6) Του Σωτήρα η πραότητα δεν δίνει απάντηση σε αυτούς (b).

Στιχ. 36-46. Η αγωνία της Γεθσημανή.

Ματθ.26,36 Τότε⁽¹⁾ έρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον⁽²⁾ λεγόμενον Γεθσημανῆ⁽³⁾, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· καθίσαιτε αὐτοῦ⁽⁴⁾ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι⁽⁵⁾ ἐκεῖ⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς έρχεται μαζί μ' αυτούς σε κάποιο αγρόκτημα που λεγόταν Γεθσημανή, και λέει στους μαθητές: Καθίστε εδώ, μέχρι να πάω και να προσευχηθώ εκεί.

(1) Μετά την προφητεία για τον Πέτρο και τους μαθητές (δ). Ίσως οι ευαγγελιστές δεν είχαν τέτοια πρόθεση, φανερώνουν όμως τραγική ειρωνεία τοποθετώντας την προσευχή του Κυρίου στη Γεθσημανή αμέσως μετά την καυχησιόλογη αυτοπεποίθηση του Πέτρου και των συμμαθητών του. Οι Απόστολοι είναι τόσο βέβαιοι για τη δική τους δύναμη, ώστε δεν θέλουν να παραδεχτούν ότι είναι ενδεχόμενο να πέσουν, και όταν ακόμη προειδοποιούνται για αυτό από το Χριστό. Ο υιός του ανθρώπου όμως δέεται προς τον Πατέρα του, ζητώντας ενίσχυση με την προσευχή για τη δοκιμασία που πλησιάζει (ρ).

(2) Εδώ λέγεται μάλλον με την έννοια του αγρού ή κτήματος (g).

(3) Η λέξη αποδίδεται στην ελληνική με το ελαιοτριβείο. Ετυμολογείται στο εβραϊκό από τις λέξεις γκατ σιέμεν και πήρε φαίνεται το όνομα πιθανώς από το ότι στην αρχή υπήρχε εκεί ελαιοτριβείο (F).

(4) Στο μέρος αυτό, το οποίο μιλώντας τους έδειχνε (δ). «Επειδή ήταν συνεχώς μαζί του, για αυτό λέει, μείνετε εδώ» (X).

(5) «Ως άνθρωπος προσευχήθηκε διδάσκοντας τους ανθρώπους στους πειρασμούς να προσεύχονται και να υψώνονται στο Θεό και να επικαλούνται πιο έντονα τη βοήθειά του» (Z).

(6) «Δεν τους πήρε στην προσευχή, αλλά μόνος πηγαίνει στην προσευχή, διδάσκοντας, ότι πρέπει αυτός που πρόκειται να προσευχηθεί θερμά, να προσεύχεται μεμονωμένος» (Z).

‘Η, πιο σωστά, στο στίχο 38 λέει γρηγορεῖτε μετ’ ἑμοῦ, αλλά πουθενά δεν λέει, προσεύχεσθε μαζί μου. Οι μαθητές δεν μπορούσαν να συνενωθούν με ισότητα μαζί του σε προσευχή. Αυτός είναι ο Μονογενής Υιός, ο ένας Μεσίτης (b).

Ματθ.26,37 καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου⁽¹⁾ ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν⁽²⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού πήρε μαζί του τον Πέτρο και τους δύο γιους του Ζεβεδαίου, άρχισε να λυπάται και να αγωνιά πολύ.*

(1) «Γιατί δεν τους παίρνει όλους; Για να μην καταβληθούν. Αλλά παίρνει αυτούς οι οποίοι είχαν γίνει θεατές της δόξας του (στη Μεταμόρφωση)» (X). Φαίνεται ότι αισθάνθηκε ήδη την ανάγκη της συντροφιάς και της συμπάθειας των τριών πιο αγαπημένων του μαθητών. Υπήρξαν αυτοί μάρτυρες της δόξας του (Ματθ. ιζ 1,2) και ήδη καλούνται να γίνουν μάρτυρες και της ταπείνωσής του. Παρόλ’ αυτά μάλλον για τους εαυτούς τους παρά για τον εαυτό του τούς κάλεσε μαζί του (p).

(2) «Ο Μάρκος λέει ότι άρχισε να εκθαμβείται, δηλαδή να δειλιάζει· διότι επέτρεψε στη φύση του (την ανθρώπινη) να πάθει το δικό της. Αδημονώ λοιπόν τώρα θα εννοήσουμε το λυπάμαι πολύ. Την μεν λύπη λοιπόν την φανερώνει δείχνοντας ότι όπως ακριβώς σε όλα είναι Θεός, έτσι και σε όλα είναι άνθρωπος· και είναι φυσικό γνώρισμα της ανθρώπινης φύσης να λυπάται για το θάνατο και μάλιστα τον βίαιο και να φοβάται αυτόν» (Z).

«Διότι και παρά φύσιν μπήκε ο θάνατος και για αυτό η φύση μας αποφεύγει αυτόν» (Θφ).

Και το λυπάμαι και το εκθαμβούμαι σημαίνουν την παρουσία και το αποτέλεσμα αντικειμένου τρομερού, ενώ το αδημονώ ο Ησύχιος το ερμηνεύει με το θαυμάζω, απορώ, και ο Ευστάθιος λέει ότι αδήμων σημαίνει αυτός που κυριεύτηκε από άδος, από πλεονασμό λύπης (b).

‘Η, από το α και το δήμος= αυτός που είναι έξω από την πατρίδα και στενοχωρείται. Αδημονώ=στενοχωριέμαι, λυπάμαι πολύ (δ).

«Υπάρχει δειλία φυσική κατά την οποία η ψυχή δεν θέλει να χωριστεί από το σώμα, λόγω της φυσικής συμπάθειας και οικειότητας που από την αρχή τοποθέτησε μέσα της ο δημιουργός. Και υπάρχει δειλία παρά φύσιν, που δημιουργείται από προδοσία των λογισμών και από απιστία... Αυτήν τη δειλία, επειδή είναι παρά φύσιν ο Χριστός δεν την δέχτηκε στον εαυτό του» (Z).

Η ανθρωπίνη φύση του Κυρίου εγκαταλείφθηκε κατά τον καιρό των παθών από τη θεία, όχι επειδή χωρίστηκε όσον αφορά την υπόσταση, αλλά επειδή με τη θέλησή της απομακρύνθηκε η θεότητα και άφησε την ανθρωπίνη φύση μόνη της, για να πάθει και να πεθάνει (δ).

Ματθ.26,38 τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς⁽¹⁾· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου⁽²⁾ ἕως θανάτου⁽³⁾· μέινετε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Τότε τους λέει ο Ιησούς: Η ψυχή μου είναι τόσο πολύ λυπημένη, ώστε να κινδυνεύω να πεθάνω απ' τη λύπη. Μείνετε εδώ άγρυπνοι μαζί μου.

(1) «Φανερότερα αποκαλύπτει την ασθένεια της φύσης ως άνθρωπος» (Ζ).

(2) Δες Ψαλμ. μα 6,12. Για το «ψυχή μου» δες Ιω. ιβ 27.

(3) Λιγότερο πιθανή ερμηνεία: τέτοια λύπη, ώστε θα ωθούσε αυτή έναν συνηθισμένο θνητό σε αυτοκτονία (b). Ή «το έως θανάτου λέγεται αντί για το σαν σε θάνατο» (Ζ). Ή, πιο πιθανό, σε τέτοιο βαθμό, ώστε να νομίζει κάποιος ότι δεν θα αντέξει σε αυτήν, αλλά θα πεθάνει (δ), ώστε σχεδόν πεθαίνω (g).

(4) «Τους διατάζει να αγρυπνούν μαζί του για παρηγοριά, όπως συνηθίζουμε σε αυτούς που βρίσκονται σε δυσκολίες» (Ζ). Στις μεγάλες δοκιμασίες η απομόνωση ανακουφίζει, παρόλ' αυτά ζητάμε και φίλοι να βρίσκονται κάπου εκεί κοντά. Ο Ιησούς παραγγέλλει στους μαθητές να αγρυπνούν μαζί του, παρόλο που γνώριζε, ότι δεν θα παρείχαν σε αυτόν κάποια βοήθεια (b). Καλεί αυτούς να αγρυπνήσουν μαζί του και να ακούσουν τις προσευχές του. Ότι προσευχήθηκε μεγαλόφωνα και ίσως με κραυγή ισχυρή, ώστε οι μαθητές να μπορούν να ακούσουν, είναι προφανές. Το χωρίο προς Εβραίους ε 7 ίσως αναφέρεται στην παρούσα περίπτωση (p).

Ματθ.26,39 καὶ προελθὼν μικρὸν⁽¹⁾ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ⁽²⁾ προσευχόμενος καὶ λέγων· πάτερ μου⁽³⁾, εἰ δυνατόν ἐστι⁽⁴⁾, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον⁽⁵⁾ τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Κι αφού προχώρησε λίγο πιο πέρα, έπεσε με το πρόσωπο στη γη και προσευχόταν κι έλεγε: Πατέρα μου, ας φύγει από μένα το ποτήρι αυτό του μαρτυρικού θανάτου, εάν είναι δυνατόν να συμβιβασθεί αυτό με το σχέδιό σου για τη σωτηρία των ανθρώπων. Όμως να γίνει όχι όπως θέλω εγώ, αλλά όπως εσύ θέλεις.

(1) «Ο Λουκάς είπε και το μέτρο της απόστασης, ότι δηλαδή αποσπάστηκε από αυτούς όσο το ρίξιμο μιας πέτρας» (Ζ).

(2) Όχι μόνο στα γόνατά του, αλλά στο πρόσωπό του, τελείως μπρούμυτα. Η βαθύτατη ταπείνωση (b).

(3) Ο Ιησούς προσεύχεται ως Υιός (b).

(4) «Ως άνθρωπος είπε, εάν είναι δυνατόν, αντί να πει αν είναι πιθανόν. Διότι είναι ανθρώπινο το να δειλιάζει. Διότι ως Θεός ήξερε αν ήταν δυνατόν, είτε αδύνατον» (Ζ).

«Με το να πει λοιπόν, αν είναι δυνατόν να περάσει, έδειξε την ανθρώπινη φύση του» (Χ).

«Όταν έγινε άνθρωπος είχε τη σάρκα που δειλίαζε, χάριν της οποίας συνένωσε το δικό του θέλημα με την ανθρώπινη αδυναμία, έτσι ώστε αφού εξαφανίσει και αυτό, να καταστήσει πάλι τον άνθρωπο θαρραλέο απέναντι στο θάνατο» (Α).

Αν είναι δυνατόν= Εάν μπορούσε αυτό να συμβιβαστεί με τη θεία οικονομία. «Αν είναι δυνατόν, χωρίς να πάθω τον θάνατο, να κατορθώσω τη ζωή για αυτούς που έπεσαν σε αυτόν, αν είναι δυνατόν να πεθάνει ο θάνατος χωρίς να πεθάνω εγώ» (Κ). Εάν είναι δυνατόν από την άποψη της εκπλήρωσης των θείων σχεδίων και σκοπών που αφορούν στην απολύτρωση των ανθρώπων (ο). Η αίτηση λοιπόν γίνεται υπό όρους και δηλώνει πλήρη παράδοση στα χέρια του Πατέρα (F).

(5) «Ποτήριο λέει αυτό του θανάτου» (Ζ). Το ποτήρι που προσφέρεται από τον Πατέρα και είναι πλήρες μέχρι τα χείλη με το ρόφημα του πάθους (b).

(6) «Με το να πει όμως, αλλά όχι όπως εγώ θέλω αλλά όπως εσύ, έδειξε το πόσο γεμάτος ήταν από αρετή και φιλοσοφία, διδάσκοντάς μας να ακολουθούμε το Θεό και όταν ακόμη η φύση μας μάς τραβάει στο αντίθετο», «και να προτιμάμε το θέλημα του Θεού από το δικό μας θέλημα ως ωφελιμότερο» (Ζ). Και άλλη εκδήλωση υποταγής και πλήρους αυταπάρνησης (F).

«Το ότι βεβαίως δεν θέλει να το πιει αυτό, δηλαδή να υποστεί με πολλή ευχαρίστηση το πάθος, αποτελεί κατηγορία κατά της ασέβειας εκείνων που τον σταύρωσαν. Γιατί δεν θα μπορούσαν ασφαλώς να πουν, ότι Επειδή προτίμησε να πεθάνει, εμείς γίναμε μάλλον υπηρέτες της θέλησής του. Γιατί θα τους αποδείξει ότι θέλουν να ψεύδονται η επιθυμία του να αποφύγει το ποτήρι» (Κ).

Ματθ.26,40 καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς⁽¹⁾ καὶ εὕρισκει αὐτοὺς καθεύδοντας⁽²⁾, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ⁽³⁾· οὕτως⁽⁴⁾ οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι⁽⁵⁾ μετ' ἐμοῦ⁽⁶⁾!

Μετάφραση: Ἐρχεται κατόπιν στους μαθητές και τους βρίσκει να κοιμούνται· και λέει στον Πέτρο: Τόση λίγη δύναμη είχατε, ὥστε δεν μπορέσατε οὔτε μία ὥρα να μείνετε μαζί μου ἀγρυπνοί;

(1) Επιστρέφει ο Κύριος προς τους μαθητές και ο ανθρώπινος πόθος να έχει κάποια συντροφιά στη δύσκολη εκείνη στιγμή εκδηλώνεται φανερά (S).

(2) Ὅπως ο Λουκάς λέει κοιμόντουσαν λόγω της μεγάλης λύπης, η οποία είναι πολύ εξαντλητική.

(3) «Δεν απευθύνεται βεβαίως τυχαία στον Πέτρο κυρίως, αν και οι άλλοι είχαν αποκοιμηθεί· αλλά θίγει αυτόν και εδώ» (X), «επειδή ήταν πιο προπετής (=προτρέχω με αυθάδεια), λέγοντας, έτσι υποσχέθηκες;» (Z).

(4) Δεν πρέπει να χωρίσουμε αυτό με ερωτηματικό από το ισχύσατε, ὅπως χωρίζει ο Z., αλλά πρέπει να συνδέσουμε αυτά αναπόσπαστα· οὕτως οὐκ ἰσχύσατε; = Τόσο λίγη δύναμη δεν βρήκατε μέσα σας; (δ). Αποδειχτήκατε τόσο αδύνατοι; (b).

(5) Αυτομάτως προσευχές θα ξεπηδούσαν, εάν αγρυπνούσαν. Δες τον ακόλουθο στίχο (b).

(6) «Και το «μαζί μου» ὅμως δεν το εἶπε τυχαία, αλλά σαν να ἔλεγε· Δεν μπόρεσες να αγρυπνήσεις μαζί μου, και θα θυσιάσεις τη ζωή σου για μένα;» (X).

Ματθ.26,41 γρηγορεῖτε⁽¹⁾ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν⁽²⁾· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής⁽³⁾.

Μετάφραση: Να αγρυπνεῖτε και να προσεύχεσθε, για να μην πέσετε σε πειρασμό που θα σας παρασύρει στην αμαρτία της αρνήσεως και του σκανδαλισμού σας για μένα. Το βάθος της ψυχής σας είναι πρόθυμο να υπακούει στο θέλημα του Θεού· το σαρκικό φρόνημα ὅμως κάνει την ανθρώπινη φύση αδύνατη και παρασύρει τον άνθρωπο στο κακό παρά την αγαθή διάθεσή του.

(1) Εάν οι μαθητές ἐνέδιδαν στον ύπνο και παραμελούσαν την προσευχή κατά τη δοκιμασία αυτή, πῶς θα περίμεναν να διαφύγουν τον πειρασμό, τον οποίο μετά από λίγο θα αντιμετώπιζαν; (S). Ἐπρεπε να είναι ἀγρυπνοί, για να διακρίνουν αμέσως τις εφόδους του εχθρού, και να προσεύχονται, για να τους δοθεῖ ἡ χάρη, η οποία θα τους εξασφάλιζε τη νίκη (F).

(2) Το να μην μπουν σε πειρασμό έπρεπε να είναι το αντικείμενο της προσευχής τους (b).

«Μην εμπιστεύεστε τον εαυτό σας, ούτε να υπόσχεστε μεγάλα, αλλά να προσέχετε και να προσεύχεστε, να μην μπείτε σε πειρασμό» (Z).

«Από κοινού λοιπόν σε όλους λέει να προσεύχονται να μην πέσουν σε πειρασμό κόβοντας παντού την αυθάδειά τους και κάνοντάς τους να βρίσκονται σε αγωνία» (X).

(3) «Η μεν ψυχή δείχνει προθυμία και τολμά μπροστά στον κίνδυνο· η σάρκα όμως επειδή είναι ασθενής μαζεύεται από φόβο και δεν έχει δύναμη» (Z).

«Μολονότι θες να παραβλέψεις το θάνατο, αλλά δεν θα μπορέσεις, μέχρις ότου απλώσει ο Θεός το χέρι του· διότι σε παρασύρει το σαρκικό φρόνημα» (X).

«Για αυτό πρέπει να μην παίρνουμε πολύ θάρρος βλέποντας την προθυμία της ψυχής, αλλά να έχουμε μετριοφροσύνη βλέποντας την ασθένεια της σάρκας» (Z).

Σάρκα= η φτωχή μας φύση όταν την δούμε στην ασθένεια και την αδυναμία της (F). Οι μαθητές είχαν τη διάθεση να υπακούσουν, αλλά έχαναν από την ασθένεια της σάρκας. Δεν τους καλεί να προσευχηθούν για αυτόν. Τους συνιστά να προσευχηθούν για αυτούς την προσευχή, την οποία τους συνέστησε να απευθύνουν: Μη μας βάλεις σε πειρασμό. Αντιμετώπιζε ήδη και αυτός τον πειρασμό και ενδυναμώθηκε πλήρως με την προσευχή. Επιθυμεί και αυτοί να προστατευθούν κατά του επερχομένου πειρασμού με το ίδιο μέσο της προσευχής.

Ματθ.26,42 πάλιν ἐκ δευτέρου⁽¹⁾ ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων⁽²⁾· πάτερ μου⁽³⁾, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ’ ἐμοῦ ἂν μὴ αὐτὸ⁽⁴⁾ πῖω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Πάλι για δεύτερη φορά απομακρύνθηκε και προσευχήθηκε λέγοντας: Πατέρα μου, εάν δεν είναι δυνατόν να φύγει το ποτήρι αυτό από μένα και δεν μπορεί να γίνει διαφορετικά, αλλά πρέπει να το πιώ το ποτήρι αυτό, ας γίνει το θέλημά σου.

(1) Είναι πλεονασμός η φράση πάλιν εκ δευτέρου (δ).

(2) Είναι φανερό από το παράδειγμα αυτό του Κυρίου ότι η παραγγελία του στο Ματθ. στ 7 δεν απαγορεύει την επανάληψη των προσευχών έστω και αν αυτές γίνονται με τις ίδιες λέξεις (ρ).

«Παρατείνει την προσευχή και την διατυπώνει με τα ίδια λόγια, προβάλλοντας σε εμάς ως υπόδειγμα και υπογραμμό τα δικά του. Γιατί πρέπει, νομίζω, να μην λιποψυχούμε, αλλά

μάλλον να προσερχόμαστε στο Θεό συχνά, και όταν επαναλαμβάνουμε τα ίδια να μην ντρεπόμαστε, μέχρι που να ικανοποιηθούν τα αιτήματά μας» (Κ).

(3) Παίρνει ήδη ως δεδομένο, ότι πρέπει να πει το ποτήρι και πρόθυμα υποτάσσεται στη θεία βουλή (δ).

(4) Ο μόνος δηλαδή τρόπος του να παρέλθει το ποτήρι είναι να το πιω.

(5) «Εδώ δείχνει ότι συμφωνεί πλήρως με το θέλημα του Θεού και ότι παντού αυτό πρέπει να ακολουθούμε και αυτό να επιζητούμε» (Χ).

Ματθ.26,43 καὶ ἐλθὼν εὗρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι⁽¹⁾.

Μετάφραση: Κατόπιν ἦλθε και τους βρήκε πάλι να κοιμούνται· διότι τα μάτια τους ήταν βαριά απ' τη νύστα.

(1) «Ήταν βαριά όχι από τον ύπνο μόνο, αλλά και από τη λύπη, όπως είπε ο Λουκάς» (Ζ).

«Διότι μαζί με το ότι ήταν προχωρημένη η νύχτα, και τα μάτια τους ήταν βαριά από τη λύπη» (Χ).

Ματθ.26,44 καὶ ἀφείς αὐτοὺς⁽¹⁾ ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών·

Μετάφραση: Κι αφού τους άφησε, πήγε πάλι και προσευχήθηκε για τρίτη φορά και είπε τα ίδια λόγια προσευχής.

(1) «Δεν τους έλεγξε, αλλά απομακρύνθηκε λίγο, για να δηλώσει την απερίγραπτη ασθένειά τους, αφού ούτε μετά την επίπληξη μπορούσαν να υπομένουν. Δεν τους ξυπνά όμως για να τους επιπλήξει και πάλι, για να μην τους πληγώσει ενώ είναι ήδη πληγωμένοι» (Χ).

Ματθ.26,45 τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς· καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε⁽¹⁾· ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα⁽²⁾ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε έρχεται στους μαθητές του και τους λέει: Εξακολουθείτε λοιπόν να κοιμάστε και να αναπαύεστε! Να, πλησίασε η ώρα, και ο υιός του ανθρώπου παραδίδεται σε χέρια αμαρτωλών.

(1) «Το λέει αυτό για να τους κάνει να ντραπούν και για να τους ελέγξει, επειδή κοιμούνται σε καιρό κινδύνου και ξέχασαν τις πολλές του παραγγελίες να ξαγρυπνούν και να προσεύχονται, σαν να έλεγε· επειδή μέχρι τώρα δεν αγρυπνήσατε, κοιμηθείτε λοιπόν τώρα και αναπαυτείτε, αν μπορείτε» (Ζ).

«Εάν σας αρέσει και σας δίνει τη δυνατότητα ο καιρός, κοιμηθείτε» (Θφ). Μπορούμε όμως την πρόταση να την πάρουμε και ως ερωτηματική, οπότε η επιτίμηση με αυτήν είναι ολοφάνερη. Μπορούμε να πάρουμε τα ρήματα ότι εκφέρονται σε προστακτική πτώση ή και σε οριστική. Δηλαδή: αφού μπορείτε σε τέτοιες κρίσιμες στιγμές να κοιμάστε, ας κοιμάστε λοιπόν και ας αναπαύεστε. Ή, εξακολουθείτε λοιπόν να κοιμάστε και να αναπαύεστε. Αλλά να ο κίνδυνος κατέφθασε.

(2) Η οποία συχνά προαναγγέλθηκε. Στο στίχο 18 είχε πει λιγότερο καθορισμένα ο καιρός μου (b). Η προορισμένη και προφητευμένη ώρα έφθασε ήδη· δεξ ιζ 22 (S).

Η ώρα της σύλληψής μου (δ), ή «η ώρα της προδοσίας» (Ζ). «Δείχνει πάλι ότι αυτό που γινόταν ήταν σχέδιο της οικονομίας του Θεού» (Χ).

Ματθ.26,46 εγείρεσθε ἄγωμεν⁽¹⁾· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.

Μετάφραση: Σηκωθείτε, ας πάμε να τους συναντήσουμε. Να, πλησίασε αυτός που με παραδίδει.

(1) «Και από εδώ έδειξε, ότι με τη θέλησή του θα πεθάνει. Διότι αν και ήξερε από πριν ότι έρχονται ο προδότης και όσοι ήταν μαζί του, όχι μόνο δεν έφυγε, αλλά και ετοιμάζεται να βγει να τους συναντήσει λέγοντας, ας πάμε προς αυτούς» (Ζ). Το ας πάμε λοιπόν, δεν σημαίνει ας φύγουμε τον κίνδυνο, αλλά ας πορευτούμε για να τον αντιμετωπίσουμε.

Στιχ. 47-56. Η σύλληψη του Ιησού.

Ματθ.26,47 Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος⁽¹⁾ ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα⁽²⁾ ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων⁽³⁾ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι ενώ ο Ιησούς τους μιλούσε ακόμη, ιδού, ήλθε ο Ιούδας, ένας από τους δώδεκα. Και μαζί του ήλθε κι ένα μεγάλο πλήθος από ανθρώπους οπλισμένους με μαχαίρια και με ρόπαλα, τους οποίους είχαν στείλει οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι του λαού.*

(1) Και οι τρεις συνοπτικοί αναφέρουν ότι την ώρα που έλεγε ο Ιησούς στους μαθητές του τα λόγια που αναφέρθηκαν, κατέφθασε ο Ιούδας, ένας από τους δώδεκα, οδηγώντας αυτούς που συνέλαβαν τον Ιησού· όπως και οι τρεις συμφωνούν ότι με φίλημα παρέδωσε αυτόν. Τίποτα από όσα λέχθηκαν για τον Ιούδα δεν διέγειρε τόσο πολύ τον αποτροπιασμό της χριστιανοσύνης, όσο το συμβάν του ασυγκίνητα προδοτικού αυτού φιλήματος (ρ).

(2) «Λέγεται και αυτό μαζί με τα άλλα σαν γνώρισμα που δηλώνει ότι ήταν από την ομάδα των δώδεκα. Και είναι μεν αυτό κατηγορία του Ιούδα» (Ζ).

«Είπε όμως αυτό ο ευαγγελιστής θαυμάζοντας, ότι, παρόλο που ήταν διαλεγμένος και είχε τοποθετηθεί μαζί με τους πρώτους, όμως παρέδωσε τον εαυτό του στο διάβολο» (Θφ). Οι ευαγγελιστές παρουσιάζονται υπέροχα συγκρατημένοι όσον αφορά τον προδότη. Για αυτούς είναι αρκετό το να μνημονεύσουν, ότι αυτός ήταν από τους δώδεκα. Δες και Μάρκ. ιδ 10,20,43,Λουκ. κβ 3,47,Ιω. στ 71.

(3) «Το «με μαχαίρια και ξύλα» το λέει στηλιτεύοντας την πονηρία τους, ότι τέτοια ήταν τα σκεύη τους» (Σχ).

(4) Προηγούνταν ο Ιούδας μαζί με τον όχλο αυτών που στάλθηκαν από το συνέδριο για αυτόν τον λόγο, και ακολουθούσε ο αναφερόμενος από τον Ιωάννη χιλιάρχος μαζί με τη σπείρα, οι οποίοι είχαν εντολή να βοηθήσουν αυτούς, εάν υπήρχε αντίσταση (δ).

Ματθ.26,48 ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν⁽¹⁾ αὐτοῖς σημεῖον λέγων· ὃν ἂν φιλήσω⁽²⁾, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν⁽³⁾.

Μετάφραση: *Εκείνος μάλιστα που τον παρέδωσε, είχε δώσει σ' αυτούς συνθηματικό λέγοντας: Εκείνον που θα φιλήσω, αυτός είναι· πιάστε τον προσέχοντας καλά μη σας φύγει.*

(1) Αντί για υπερσυντέλικο. «Δίνει σημάδι ο Ιούδας, διότι και νύχτα ήταν και δεν μπορούσαν να τον αναγνωρίσουν. Άλλωστε... ίσως πολλοί από τους δούλους του αρχιερέα δεν γνώριζαν καθόλου τον Ιησού» (Θφ).

(2) «Πω, πω! Πόση πονηρία δέχτηκε η ψυχή του προδότη. Διότι με ποια μάτια έβλεπε τότε τον διδάσκαλο; Με ποιο στόμα τον φιλούσε; Πόσο μολυσμένη σκέψη! Τι σκέφτηκε; Τι τόλμησε να κάνει; Ποιο σύμβολο (γνώρισμα) έδωσε για την προδοσία» (Χ).

«Ίσως να νόμιζε ο Ιούδας, ότι μπορούσε να κρυφτεί, δίνοντάς του φίλημα ως δείγμα αγάπης, έχοντας όμως την καρδιά του γεμάτη από ανόσιες σκέψεις» (Κ). Προφανώς δεν υπήρχε πρόθεση να συλληφθούν οι μαθητές. Η σύλληψή τους θα αύξανε τον κίνδυνο του θορύβου και της ταραχής, ενώ αν έλλειπε ο αρχηγός τους αυτοί ήταν ακίνδυνοι. Για αυτό υπήρχε η ανάγκη κάποιου σημαδιού για αυτούς που θα συλλάβουν τον Ιησού, με το οποίο θα διέκριναν αυτόν από την υπόλοιπη συντροφιά (ρ).

(3) «Επειδή φοβήθηκε μήπως διαφύγει από τους εχθρούς του, πράγμα το οποίο έκανε πολλές φορές, έδωσε παραγγελία λέγοντας κρατήστε τον και μεταφέρετέ τον με ασφάλεια (Μάρκ. ιδ 44)» (Ζ). Μία επιπλέον ύβρις εκ μέρους του προδότη ήταν το να επιστήσει την προσοχή στο ότι ο Κύριος μπορούσε να διαφύγει τρεπόμενος σε φυγή. Πάντως τα λόγια αυτά αποδεικνύουν πόσο ο Ιούδας ενδιαφερόταν να πετύχει η προδοσία του. Ο Ιησούς είχε εκθέσει αυτόν στο Δείπνο, οι έντεκα είχαν υποπτευθεί από τα λεγόμενα, ότι αυτός κάτι κακό μελετούσε· και ο Ιούδας ήδη είναι στην παράταξη των εχθρών (ρ).

Ματθ.26,49 καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπε· χαῖρε⁽¹⁾, ῥαββί, καὶ κατεφίλησεν⁽²⁾ αὐτόν.

Μετάφραση: Κι αμέσως πλησίασε τον Ιησού και του είπε: Χαίρε, διδάσκαλε. Και τον φίλησε με προσποιητή εγκαρδιότητα.

(1) «Λες χαίρε σε αυτόν που παγιδεύτηκε σε θάνατο από εσένα; Δεν ντρέπεσαι ούτε για τον τρόπο της προδοσίας; Αλλά μπορούσε από αυτό να δει, ότι έχοντας μέσα του τον ψεύτη, δηλαδή τον σατανά, και λέγοντας το «χαίρε» ψευδόταν» (Κ).

(2) Η πρόθεση «κατά» επιτείνει την έννοια του εφίλησε. Τον φίλησε περισσότερες από μία φορές, λες και το φίλημα προερχόταν από αγαθή διάθεση (b). Το φίλημα ήταν συνήθως χαιρετισμός σε ξένο ή διδάσκαλο, τον οποίο υποδέχονταν (S).

Ματθ.26,50 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἐταῖρε⁽¹⁾, ἐφ' ᾧ πάρει⁽²⁾; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

Μετάφραση: Κι ο Ιησούς του είπε: Φίλε, άφησε το φίλημα και κάνε αυτό για το οποίο ήλθες και βρίσκεσαι τώρα εδώ. Τότε πλησίασαν κι έβαλαν τα χέρια τους πάνω στον Ιησού, τον συνέλαβαν και τον έδεσαν.

(1) Ο Αμμώνιος λέει ότι το εταίρος δεν ανταποκρίνεται επακριβώς στο φίλος. Και εταίροι είναι αυτοί που για πολύ καιρό συνδέθηκαν σε συναναστροφή και σε επάγγελμα (b). Σύντροφε, μαθητή. Ανταποκρίνεται στο Ραββί, το οποίο είπε ο Ιούδας (F).

«Ενώ είχε λάβει τέτοια απόδειξη της δύναμης του Χριστού (ο Ιούδας) και της επιείκειας και της πραότητας και της ημερότητας, έγινε χειρότερος από κάθε θηρίο» (Κ).

(2) Αυθεντική γραφή εφ' ο πάρει, που ανταποκρίνεται περισσότερο στην έννοια «κάνε αυτό που έχεις σκοπό και άσε τα προσχήματα. Διότι σκοπός μεν ήταν η προδοσία· ενώ πρόσχημα το φίλημα και ο λόγος» (Ζ). Σύντροφε, κάνε αυτό για το οποίο ήλθες, δηλαδή την προδοσία σου. «Δεν το πράττεις αυτό έχοντας σκοπό την αγάπη, αλλά με πονηρή διάθεση» (Σχ).

Σύμφωνα με την πιθανότερη αυτή εκδοχή, «το εφ' ὃ πάρει δεν πρέπει να το διαβάσουμε ερωτηματικά· διότι ήξερε ο Ιησούς για ποιο λόγο ήλθε» (Ζ).

Μπορεί όμως και ερωτηματικά να διαβαστεί η πρόταση = «αντί να πει για ποιο σκοπό ήλθες εδώ; Άραγε ως φίλος; Τότε όμως δεν έπρεπε να έλθεις με μαχαίρια. Αλλά ως εχθρός; Και πώς φιλάς;» (Θφ). Για ποιο σκοπό ήλθες και είσαι εδώ; Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ήλθες; (b). Για να με φιλήσεις ήλθες;

Ή, φίλημα μου δίνεις για αυτό που ήλθες να κάνεις; (L). Η τελευταία εκδοχή εάν πάρουμε ερωτηματικά τον λόγο του Κυρίου είναι η πιθανότερη, η του Ζ. όμως είναι η πιο πιθανή από όλες.

Ματθ.26,51 καὶ ἰδοὺ εἷς⁽¹⁾ τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας τὴν χεῖρα⁽²⁾ ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν⁽³⁾ αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον⁽⁴⁾ τοῦ ἀρχιερέως ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Και ξαφνικά, ένας από εκείνους που ήταν μαζί με τον Ιησού άπλωσε το χέρι του κι έβγαλε το μαχαίρι του. Κι αφού χτύπησε τον δούλο του αρχιερέα, του έκοψε το αυτί.

(1) «Ο Ιωάννης δήλωσε και αυτόν που το έκανε λέγοντας· ο Σίμων Πέτρος λοιπόν» (Ζ). Ο Ματθαίος δεν μνημονεύει το όνομα. Ίσως είχε περισσότερους από έναν λόγους να αποσιωπήσει αυτό. Ίσως κίνδυνος απειλούνταν κατά του Πέτρου εκ μέρους των Ιουδαίων που απίστησαν (b). Ο Ιωάννης γράφοντας μετά τον θάνατο του Πέτρου φρόντισε και σε αυτό να συμπληρώσει την παράδοση των ευαγγελίων (δ).

(2) «Ο Λουκάς έγραψε ότι, βλέποντας αυτοί που ήταν γύρω του αυτό που θα γινόταν, είπαν σε αυτόν· Κύριε, θέλεις να τον χτυπήσουμε με μαχαίρι;... Ενώ οι άλλοι ρωτούσαν

ακόμη, ο Πέτρος μη αναμένοντας την απάντηση, επειδή ήταν θερμότατος, έδωσε το χτύπημα...» (Ζ).

(3) «Διότι είχαν δύο μαχαίρια, όπως είπε ο Λουκάς, που τα πήραν από το δείπνο όπως φαίνεται, τα οποία ήταν μεγάλα, ώστε να τα χρησιμοποιήσουν για άμυνα εναντίον αυτών που επρόκειτο να τους επιτεθούν» (Ζ).

(4) Ίσως αυτός πρώτος άπλωσε τα χέρια στον Ιησού να τον πιάσει (ρ).

(5) Υποκοριστικό του οὖς (=αυτί) όπως και ομμάτιον, οφρύδιον και τα όμοια (δ). «Χτύπησε μεν εναντίον του κεφαλιού, έκοψε όμως το αυτί» (Ζ).

Ματθ.26,52 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀπόστρεψόν⁽¹⁾ σου⁽³⁾ τὴν μάχαιραν⁽²⁾ εἰς τὸν τόπον⁽⁴⁾ αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες⁽⁵⁾ μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Τότε του είπε ο Ιησούς: Βάλε το μαχαίρι ξανά πίσω στη θήκη του· διότι όλοι όσσοι πήραν μαχαίρι για να το χρησιμοποιήσουν εναντίον του συνανθρώπου τους, με μαχαίρι θα πεθάνουν.

(1) «Αφού τον μάλωσε δίδαξε να μην χρησιμοποιούν μαχαίρι ούτε χάριν του Θεού» (Ζ).

(2) «Με το μαχαίρι βεβαίως εμπόδισε κάθε όπλο» (Ζ).

(3) Το μαχαίρι σ ο υ είναι τελείως ξένο με την υπόθεσή μ ο υ (b).

(4) Λέξη που εκφράζει έννοια γενική, εδώ όμως σημαίνει τη θήκη του μαχαριού (L).

(5) Αυτοί που παίρνουν, όταν ο Θεός δεν δίνει αυτό σε αυτούς (b). Αυτοί που παίρνουν για να το χρησιμοποιήσουν (δ).

(6) Η χρήση του μαχαριού δεν συμβιβάζεται με το πνεύμα του ευαγγελίου. Δες Ιω. ιη 36 και Αποκ. ιη 10 (S). Οι λόγοι αυτοί του Σωτήρα καθορίζοντας γενικό κανόνα αποτελούν συγχρόνως και «προφητεία της καταστροφής των Ιουδαίων που του επιτέθηκαν» (Ζ).

Ματθ.26,53 ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου⁽¹⁾, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα⁽²⁾ λεγεῶνας⁽³⁾ ἀγγέλων⁽⁴⁾;

Μετάφραση: Ή νομίζεις ότι δεν μπορώ τώρα να παρακαλέσω τον Πατέρα μου και να παρατάξει στο πλευρό μου περισσότερες από δώδεκα λεγεώνες αγγέλων;

(1) Ο Κύριος δεν θέλει καμία βοήθεια εναντίον της βίας που ασκείται ήδη σε αυτόν. Μπορούσε να ζητήσει, και ήταν βέβαιος ότι θα την έπαιρνε, ακατανίκητη δύναμη από τον ουρανό. Γνωρίζει όμως, ότι το ποτήρι του παθήματος πρέπει να το πιει και ότι η ώρα για αυτό ήλθε και δεν θα ζητήσει πλέον, ώστε το ποτήρι να φύγει από αυτόν (p).

«Διότι δεν ήλθε για να χρησιμοποιήσει ως Θεός την δική του και έμφυτη δύναμη εναντίον αυτών που τον εξύβριζαν σαν μεθυσμένοι, αλλά ήλθε μάλλον για να γίνει σε μας διδάσκαλος της άκρας ανεξικακίας και να γίνει τύπος της ανώτερης από όλες αοργησίας» (Κ).

(2) Δώδεκα όσος ήταν ο αριθμός των μαθητών. Σε καθέναν από τους Αποστόλους αντιστοιχεί ανά μία λεγεώνα (b).

(3) «Λεγεώνα είναι τάγμα στρατιωτικό πολυάριθμο» (Ζ), που αποτελείται από έξι χιλιάδες άνδρες (b).

(4) «Αν ένας άγγελος φόνευσε εκατόν ογδόντα πέντε χιλιάδες οπλισμένους» (Χ) και «πολύ σύντομα, παλαιότερα» (Δ' Βασιλ. ιθ 35) (Ζ), «χρειάζονταν δώδεκα λεγεώνες για χίλιους ανθρώπους; Καθόλου. Αλλά προσαρμόζει τον λόγο προς τον φόβο και την αδυναμία τους» (Χ).

Ματθ.26,54 πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ⁽¹⁾ ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι⁽²⁾;

Μετάφραση: Ἀλλ' εἰάν ζητήσω τη βοήθεια των αγγέλων, πῶς λοιπόν θα εκπληρωθούν και θα επαληθευθούν οι προφητείες των Γραφών; Διότι αυτές λένε ότι έτσι πρέπει να γίνει κι έτσι πρέπει ο Μεσσίας να θανατωθεί.

(1) «Αν δεν φονευτώ έτσι, πώς θα εκπληρωθούν οι γραφές οι προφητικές, όσες εξιστορούν σχετικά με το θάνατό μου;» (Ζ). Ἡ, εἰάν έτσι κάνω, πῶς θα εκπληρωθούν οι Γραφές; (δ). Εἰάν ζητήσω την αγγελική βοήθεια είναι δυνατόν να επαληθευτούν οι Γραφές; (S). Οι Γραφές είχαν προαναγγείλει (Ψαλμ. κα, Ησ. νγ), ότι με το πάθημα ο Μεσσίας θα κατακτούσε (p).

(2) «Ότι έτσι πρέπει να πεθάνω» (Ζ).

«Όχι όμως επειδή το προφήτευσαν οι Γραφές, για αυτό οι Ιουδαίοι ήταν κακοί, αλλά επειδή επρόκειτο οι Ιουδαίοι να κάνουν αυτά από πονηρή προαίρεση, για αυτό στις Γραφές τοποθετήθηκαν αυτά από το Πνεύμα» (Θφ).

Ματθ.26,55 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις⁽¹⁾· ὡς ἐπὶ ληστὴν⁽²⁾ ἐξήλθετε μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων συλλαβεῖν με· καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμενην διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με⁽³⁾.

Μετάφραση: Εκείνη την ώρα στράφηκε ο Ιησούς προς τους όχλους και τους εἶπε: Σαν να ἤμουν ληστής, βγήκατε με μαχαίρια και με ρόπαλα να με πιάσετε. Κάθε μέρα καθόμουν κοντά σας διδάσκοντας μέσα στο ιερό και δεν με συλλάβατε.

(1) Το θείο θάρρος του Σωτήρα δείχνεται και από αυτό, ότι μετά τον Πέτρο απευθύνεται και στους όχλους και μαλώνει και αυτούς (δ).

(2) Σε ληστή έτοιμο να αντισταθεί με τα όπλα στο χέρι (F).

(3) «Όταν δίδασκα, δεν με πιάσατε· όταν σιώπησα, ἤλθατε εναντίον μου. Στο ιερό ἤμουν, και κανείς δεν συνέλαβε, τώρα τόσο αργά και μέσα στη νύχτα ἤλθατε με μαχαίρια και ξύλα; Τι χρειαζόνταν αυτά τα όπλα εναντίον εκείνου που ήταν πάντα μαζί σας; Από αυτά διδάσκει ότι, εάν δεν παραδιδόταν με τη θέλησή του, ούτε τότε θα μπορούσαν να τον πιάσουν» (X). «Όπως ακριβώς δηλαδή τότε δεν μπόρεσαν να τον πιάσουν, έτσι ούτε τώρα, αν οπωσδήποτε δεν το ἤθελε» (Z).

Ματθ.26,56 τοῦτο δὲ⁽¹⁾ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν⁽²⁾. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον⁽³⁾.

Μετάφραση: Όμως όλο αυτό έγινε για να εκπληρωθούν και να επαληθευθούν όσα προφητικῶς ἔγραψαν οι προφῆτες. Τότε όλοι οι μαθητές τον ἀφησαν κι ἔφυγαν.

(1) Ο Ματθαῖος συνηθίζει κατεξοχήν τη χρήση της φράσης «αυτό όλο έγινε για να εκπληρωθεί». Ο Μάρκος έχει απλῶς «αλλά για να εκπληρωθούν οι γραφές», μοναδική περίπτωση στο Μάρκο, στην οποία ο Κύριος αναφέρεται στην εκπλήρωση των γραφών. Πρόκειται λοιπόν για λόγο, τον οποίο εἶπε ο ίδιος ο Κύριος, και όχι για εξήγηση, την οποία παρέχει ο ευαγγελιστής (S).

(2) «Εἶδες πῶς μέχρι την τελευταία ώρα, και την ώρα ακόμη που παραδινόταν, όλα τα έκανε για διόρθωση εκείνων, θεραπεύοντας, προφητεύοντας, απειλώντας (διότι με μαχαίρι, λέει, θα πεθάνουν), δείχνοντας ότι θεληματικά πάσχει (διότι κάθε μέρα ἤμουν μαζί σας, λέει, διδάσκοντας), δηλώνοντας την προς τον Πατέρα συμφωνία, Για να εκπληρωθούν οι Γραφές των προφητῶν» (X).

(3) «Όταν μεν συνελήφθη ἔμεναν· όταν όμως εἶπε αυτά προς τους όχλους, ἔφυγαν. Διότι είδαν λοιπόν, ότι δεν ήταν δυνατόν να διαφύγει, αφού με τη θέλησή του παρέδιδε τον εαυτό

του σε αυτούς και έλεγε ότι αυτό γίνεται σύμφωνα με τις Γραφές» (Χ). «Και παρόλο που ο Ιωάννης ακολουθούσε, αλλά δεν ακολουθούσε ως μαθητής αλλά ως γνωστός του αρχιερέα» (ΘΦ).

Στιχ. 57-68. Ο Ιησούς ενώπιον του Καϊάφα.

Ματθ.26,57 Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα⁽¹⁾, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν⁽²⁾.

Μετάφραση: Αυτοί λοιπόν, αφού συνέλαβαν τον Ιησού, τον έφεραν στον Καϊάφα τον αρχιερέα, όπου συγκεντρώθηκαν οι γραμματεῖς και οι πρεσβύτεροι.

(1) Ἦδη στο στίχο 3 ο Ματθαῖος μόνος ἀπὸ τοὺς συνοπτικούς, παρέχει σε ἐμὰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιερέα και διακρίνει, ὅπως και οἱ υπόλοιποι, δύο δίκες ενώπιον τοῦ συνεδρίου, μία ἀνεπίσημη κατὰ τὴ νύχτα, που εἶχε χαρακτήρα προανάκρισης, και ἄλλη επίσημη κατὰ τὴν ἀνατολή τῆς ἡμέρας. Εδὼ περιγράφεται ἡ νυκτερινή συνάντηση, ἡ ὁποία ἐγίνε στο σπίτι τοῦ Καϊάφα, τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχιερέα, μαζί με τὸν ὁποῖο σε συνεχόμενο διαμέρισμα συζούσε και ὁ πεθερὸς τοῦ Ἄννας, ὁ ὁποῖος, παρόλο που καθαιρέθηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, θεωροῦνταν ἀπὸ πολλοὺς τῶν Ἰουδαίων ὡς ὁ πραγματικὸς ἀρχιερέας (ρ).

(2) Το συνήχθησαν δεν σημαίνει ὅτι ἦταν ἤδη μαζεμένοι, σαν να ἦταν τὸ συνέδριο συναθροισμένο πρὶν ἀκόμη ὁ Ιησοὺς συλληφθεῖ (L). Συνεπὼς τὸ συνήχθησαν τοῦ Ματθαίου δεν εἶναι ἀσυμβίβαστο με τὸ συνέρχονται τοῦ Μάρκου, με τὸ ὁποῖο ὁ δεῦτερος εὐαγγελιστὴς φανερώνει σαφῶς, ὅτι τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου ἀρχισαν να προσέρχονται κατὰ τὴ στιγμή ἐκείνη.

Ματθ.26,58 ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ⁽¹⁾ ἀπὸ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς⁽²⁾ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ εἰσελθὼν ἔσω⁽³⁾ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Ο Πέτρος μάλιστα τον ακολουθούσε ἀπὸ μακριά μέχρι τὸ προαύλιο τοῦ μεγάρου τοῦ ἀρχιερέα. Κι ἀφού μπήκε στὴν ἐσωτερικὴ αὐλή, καθόταν ἐκεῖ μαζί με τοὺς υπηρέτες, για να δει πὼς θα τελείωνε ἡ υπόθεση.

(1) «Αὐτὸς και ὁ Ιωάννης ἀκολουθούσαν. Ἀλλὰ οἱ μεν τρεῖς εὐαγγελιστὲς μνημονεύουν σε συμφωνία μόνον τὸν Πέτρο, ἐπειδὴ ἦταν ἀναγκαῖο, για να δείξουν ὅτι ἐκπληρώθηκε ἡ

προφητεία του Σωτήρα σχετικά με την άρνησή του» (Ζ). Ο Πέτρος ακολουθούσε και δείχνει αυτό το αγωνιώδες του ενδιαφέρον και την αγάπη υπέρ του διδασκάλου του. Ίσως υπήρχε μέσα του και η ελπίδα, ότι θα παρείχε σε αυτόν κάποια βοήθεια αν δινόταν η ευκαιρία (ο).

(2) Ο Πέτρος μέχρι στιγμής δείχνει αρκετό θάρρος, όχι μόνο αντιστεκόμενος προς αυτούς που ήλθαν εναντίον του Ιησού κατά την ώρα της σύλληψης, αλλά και μπαίνοντας στο ίδιο το σπίτι του αρχιερέα (ρ).

Και «οι μεν τρεις ευαγγελιστές λένε ότι οι τρεις αρνήσεις του Πέτρου έγιναν στην αυλή του Καϊάφα· ενώ ο Ιωάννης λέει στην αυλή του Άννα του πεθερού του· και δεν είναι αυτό διαφωνία· διότι και οι δύο είχαν ένα σπίτι και μία αυλή, που είχε σε αυτήν δύο ιδιαίτερες κατοικίες» (Ζ).

(3) Των ευγενών και πλουσίων οι οικοδομές είχαν δύο αυλές, τη μία εξωτερική μεταξύ της εισόδου και της πλατείας, η οποία λεγόταν και προαύλιο, και άλλη εσωτερική που κυκλωνόταν από τα κτίσματα του ανακτόρου (g). Ο Πέτρος φθάνοντας μέχρι την εξωτερική αυλή δεν παρέμεινε εκεί, όπου ήταν αυτοί που συνέλαβαν τον Ιησού, αλλά μπήκε στην εσωτερική αυλή.

(4) Δηλώνει το ελατήριο της πράξης αυτής του Πέτρου (α). Για να δει την έκβαση (δ). Πίσω από την εσωτερική αυλή, στην οποία βρισκόταν ήδη ο Πέτρος ή σε κάποιο διαμέρισμα στη μία πλευρά της διεξαγόταν η ανάκριση του Ιησού, αλλά τόσο ανοιχτά προς την αυλή ώστε πρόσωπα τα οποία βρίσκονταν είτε στην αυλή είτε στην αίθουσα του δικαστηρίου μπορούσαν να δουν και να ακούσουν τα λεγόμενα ή ενεργούμενα σε καθέναν από τους δύο αυτούς τόπους. Αυτό εξηγεί πώς ο Ιησούς μπόρεσε να ακούσει την άρνηση του Πέτρου και να ρίξει σε αυτόν ένα βλέμμα μετά την τριπλή του άρνηση σύμφωνα με το Λουκά κβ 61 (ο).

Ματθ.26,59 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν⁽¹⁾ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὅπως θανατώσωσιν αὐτόν,

Μετάφραση: Στο μεταξύ οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι και όλα τα μέλη του συνεδρίου, επειδή ήταν αδύνατο να βρουν αληθινή μαρτυρία εναντίον του Ιησού, ζητούσαν ψευδομαρτυρία εναντίον του για να τον καταδικάσουν σε θάνατο,

(1) «Κατά τη δική τους μεν άποψη μαρτυρία, στην πραγματικότητα όμως ψευδομαρτυρία. Ή και επειδή ήξεραν ότι δεν θα βρουν μαρτυρία εναντίον του άμεμπτου, επομένως ζητούσαν ψευδομαρτυρία... και έγιναν οι ίδιοι και δικαστές και κατήγοροι και προσπαθούσαν να τον καταδικάσουν από μόνοι τους» (Ζ). Με αυτά ο ευαγγελιστής δηλώνει τις διεστραμμένες

προθέσεις τους. Χρειάζονταν μαρτυρία, είτε ψευδή είτε αληθινή, η οποία θα δικαιολογούσε την σε θάνατο καταδίκη του (ρ).

Ματθ.26,60 καὶ οὐχ εὔρον· ⁽¹⁾καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὔρον·⁽²⁾. ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο⁽³⁾ ψευδομάρτυρες⁽⁴⁾

Μετάφραση: και δεν βρήκαν. Κι ενώ ήλθαν πολλοί ψευδομάρτυρες για εξέταση, δεν βρήκαν καμία. Ὑστερα λοιπόν από πολλά, παρουσιάστηκαν μπροστά στο δικαστήριο δύο ψευδομάρτυρες

(1) Γραφή που μαρτυρείται από τα αλεξανδρινά χειρόγραφα και κάποια άλλα: «καὶ οὐχ εὔρον πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων», όπου παραλείπεται το δεύτερο οὐχ εὔρον. Πολλοί προσφέρονταν να μαρτυρήσουν, αλλά όταν εμφανίζονταν μπροστά στο συνέδριο είτε λόγω εξέγερσης της συνείδησής τους είτε διότι εγκαταλείπονταν από τη συνηθισμένη τους πονηρία δεν παρείχαν επαρκή στοιχεία κατηγορίας ή και αντέφασκαν μεταξύ τους. Σε αυτό έχουμε απόδειξη όχι μόνο της τέλει αθωότητας του Κυρίου, αλλά και της θείας παρέμβασης για προστασία της αθωότητάς του από τη δυσφημία κακών ανθρώπων (ο).

(2) «Μαρτυρούσαν δηλαδή αντίθετα μεταξύ τους» (Ζ).

«Διότι δεν ήταν ίσες οι μαρτυρίες, λέει· τόσο προσποιητό ήταν το δικαστήριο και όλα ήταν γεμάτα με θόρυβο και ταραχή» (Χ).

(3) «Πολλοί μεν έδωσαν μαρτυρία για αυτήν την υπόθεση, δύο όμως συμφώνησαν» (Ζ). Η σημασία του αριθμού δύο είναι ότι βρέθηκε το ελάχιστο της μαρτυρίας που ζητούσε ο νόμος (σύμφωνα με τα Δευτερον. ιζ 6, ιθ 15, Αριθμών λε 30) (ρ). Μόνο όμως μετά από πολλά τελικά ήλθαν και αυτοί οι δύο (δ).

(4) Χαρακτηρίζει αυτούς ως ψευδομάρτυρες, διότι και αυτών η μαρτυρία, όπως θα δούμε, δεν ήταν αληθινή.

Ματθ.26,61 εἶπον· οὗτος ἔφη, δύναμαι καταλῦσαι⁽¹⁾ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ⁽²⁾ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν⁽³⁾ οἰκοδομῆσαι⁽⁴⁾ αὐτόν.

Μετάφραση: και είπαν: Αυτός είπε: Μπορώ να γκρεμίσω το ναό του Θεού και μέσα σε τρεις ημέρες να τον ξανακτίσω.

(1) «Δεν είπε γκρεμίζω, αλλά γκρεμίστε, ούτε μιλούσε για το ναό τον χειροποίητο, αλλά για το δικό του σώμα. Για αυτό λοιπόν και αυτούς τους ονόμασε ψευδομάρτυρες ο ευαγγελιστής» (Ζ).

(2) Το «Θεού» προστέθηκε για επιβάρυνση του μεγέθους της βλασφημίας στο ότι μιλά έτσι για το ναό (ο).

(3) Σε διάστημα τριών ημερών. Ενώ ο Σωτήρας είπε εν τρισί= μετά από τρεις (δ).

(4) «Και πάλι δεν είπε· θα οικοδομήσω, αλλά θα σηκώσω. Επομένως ήταν φανερά ψευδομάρτυρες αυτοί» (ΘΦ).

Ματθ.26,62 καὶ ἀναστὰς⁽¹⁾ ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· οὐδὲν ἀποκρίνη; Τί⁽²⁾ οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;

Μετάφραση: Ο αρχιερέας τότε σηκώθηκε όρθιος και του είπε: Δεν έχεις να αποκριθείς τίποτε; Τί είναι αυτά που σε κατηγορούν αυτοί;

(1) Ο Καϊάφας αισθάνεται, ότι το δικαστήριο δεν κατείχε σοβαρά πειστήρια της κατηγορίας. Για αυτό σηκώνεται όρθιος για πρόκληση μεγαλύτερης εντύπωσης και προσκαλεί επισήμως τον Ιησού να δώσει κάποια απόκριση.

(2) Χωρισμένη ερώτηση (b). Είναι άτοπη η συγχώνευση των δύο ερωτήσεων σε μία: «Δεν απαντάς τι αυτοί μαρτυρούν εναντίον σου» (δ).

Ματθ.26,63 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα⁽¹⁾. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· ἐξορκίζω⁽²⁾ σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος⁽³⁾ ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς⁽⁴⁾ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως σιωπούσε. Κι ο αρχιερέας τότε του είπε: Σε εξορκίζω στο όνομα του Θεού, ο οποίος ζει και τιμωρεί τους επίορκους, να μας πεις αν είσαι εσύ ο Χριστός, ο υιός του Θεού.

(1) «Διότι ήταν ανώφελη η απολογία, αφού κανείς δεν άκουγε. Διότι αυτό ήταν πρόσχημα μόνο δικαστηρίου· στην πραγματικότητα ήταν έφοδος ληστών, οι οποίοι επιτίθονταν σαν σε κάποιο σπήλαιο και γενικώς στο δρόμο» (Χ). «Βλέποντας λοιπόν και το δικαστήριο παράνομο... και επειδή ήξερε ότι μάταια απαντά σε τέτοιους ανθρώπους, σιωπούσε» (Ζ).

«Διότι αυτούς που δεν τους έπειθαν θαύματα, πώς θα τους έπειθαν απολογίες;» (ΘΦ).

(2) Αντί για αυτό οι αρχαιότεροι θα έλεγαν εξορκύω (g). Είναι ισοδύναμο με το απλό ορκίζω, βάζω σε όρκο (δ).

(3) Και ο οποίος τιμωρεί τους επίορκους (δ).

(4) Ο Καϊάφας θα είχε ακούσει ότι ο λαός συζητούσε με θαυμασμό για τον Ιησού θεωρώντας αυτόν ως τον Μεσσία, και ότι κατά τη θριαμβευτική του είσοδο στα Ιεροσόλυμα τον είχαν επευφημήσει ως τέτοιο. Η ερώτηση λοιπόν του Καϊάφα είναι πολύ φυσική (ρ).

(5) «Προσθέτει όμως και το «ο υιός του Θεού», διότι και οι βασιλιάδες και οι προφήτες ονομάζονταν χριστοί, επειδή χρίονταν» (Ζ). Είναι αξιοσημείωτο, ότι στον τίτλο του Μεσσία επισυνάπτει ο αρχιερέας και τον τίτλο ο υιός του Θεού, σαν να ήταν αυτοί συνώνυμοι. Δεν ήταν αυτή η γενική αντίληψη περί Μεσσία μεταξύ των Ιουδαίων. Στους Ψαλμούς του Σολομώντα, όπου ίσως για πρώτη φορά γίνεται η χρήση του τίτλου αυτού για δήλωση του μεγάλου ελευθερωτή, ο Μεσσίας είναι ο υιός του Δαβίδ και όχι ο υιός του Θεού. Είναι ένας δεύτερος Σολομώντας χωρίς τις αμαρτίες του Σολομώντα.

Αλλά στο βιβλίο του Ενώχ (105,2 και 62,14) είναι ο υιός του Θεού. Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε, ότι και ο Καϊάφας, όπως και ο Ναθαναήλ (Ιω. α 49) είχε αυτήν την ιδέα για το Μεσσία. Ίσως όμως συνδύασε τους δύο αυτούς τίτλους πονηρά και σκόπιμα. Εάν συλλάμβανε τον Ιησού να ομολογεί ότι ήταν ο Υιός του Θεού, θα ήταν πολύ σοβαρότερο από το εάν ομολογούσε ότι ήταν απλώς ο Μεσσίας (ρ).

Ματθ.26,64 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς⁽¹⁾· σὺ εἶπας⁽²⁾· πλὴν⁽³⁾ λέγω ὑμῖν⁽⁴⁾, ἀπ' ἄρτι⁽⁵⁾ ὄψεσθε⁽⁶⁾ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον⁽⁷⁾ ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως⁽⁸⁾ καὶ ἐρχόμενον⁽⁹⁾ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ⁽¹⁰⁾.

Μετάφραση: Του λέει ο Ιησούς: Το είπες εσύ ότι είμαι ο Χριστός, ο υιός του Θεού. Άλλ' όμως σας λέω ότι σύντομα θα δείτε τον υιό του ανθρώπου, τον Θεάνθρωπο Μεσσία, να κάθεται στα δεξιά του παντοδύναμου Θεού και να έρχεται πάνω στα σύννεφα του ουρανού ως ένδοξος Κριτής.

(1) «Αν και ήξερε, ότι δεν θα γίνει πιστευτός, όμως συμφωνεί, για να μην μπορούν να λένε ύστερα, ότι εάν ομολογούσε αφού τον εξόρκισε, θα πιστεύαμε» (Ζ).

(2) Με το «ο Χριστός, ο υιός του Θεού», ο Καϊάφας μη όντας σε θέση να εμβαθύνει στο μυστήριο της ενανθρώπησης, θα εννοούσε κάτι πολύ διαφορετικό από εκείνο, το οποίο ο Κύριος θα σήμαινε με τη φράση αυτή. Ο Κύριος λοιπόν δεν μπορούσε να πει ότι δεν ήταν ο Χριστός, ο υιός του Θεού, όπως εννοούσε αυτόν ο Καϊάφας ο οποίος δεν είχε την πραγματική

και αληθινή ιδέα περί Σωτήρος και υιού του Θεού. Από την άλλη όμως δεν μπορούσε και να δώσει πλήρη συγκατάθεση λέγοντας: Ναι είμαι, όπως με φρονείς εσύ. Για αυτό χρησιμοποιεί απάντηση, με την οποία ούτε αρνείται ούτε συμφωνεί πλήρως.

«Αντί να πει, το δικό σου στόμα το ομολόγησε λοιπόν» (Κ).

(3) Παρόλο που δεν πιστεύετε αυτό (b).

(4) Το «λέω σε εσάς» όπως και το προηγούμενο «εξορκίζω εσένα», είναι ιδιαίτερα εδώ στον Ματθαίο, ο οποίος έτσι προσδίδει ιδιαίτερη έμφαση τόσο στην ερώτηση του αρχιερέα, όσο και στην απόκριση του Ιησού.

(5) «Αντί να πει, μετά από λίγο» (Ζ). Από αυτή τη στιγμή και εμπρός (b). Από τώρα, όταν λήγει μετά από λίγο η κατάσταση της ταπείνωσής μου (δ).

(6) «Αυτόν που εσείς φονεύετε» (Ζ). «Θα δείτε, είπε, όχι επειδή μπορούν να τον δουν έτσι, αλλά τα λέει διαμαρτυρόμενος» (Ζ).

(7) Αυτόν ο οποίος τώρα στέκεται κρινόμενος θα δείτε να κάθεται.

«Είναι σύντομος ο καιρός της εναντίον μου επιβουλής. Διότι όχι σε πολύ χρόνο θα γίνω ανώτερος από τους εχθρούς μου» (Ζ).

(8) Της Δύναμης, δηλαδή του Θεού. Δύναμη φανερώθηκε σαφώς και ευρέως σε όλα τα έργα του Θεού (b).

(9) Θα με δείτε να κάθομαι και να έρχομαι. Η επιστροφή του για να κρίνει συνδυάζεται με την καθέδρα του στα δεξιά. Στη δόξα του Ιησού αυτό είναι το πρώτο, ότι είναι ο Υιός του Θεού· το ότι θα έλθει για να κρίνει είναι το τελευταίο. Το πρώτο είναι το θεμέλιο του δεύτερου. Το δεύτερο η ενδοξότερη απόδειξη του πρώτου (b). Θα τον δείτε να έρχεται να σας κρίνει από μεν τα έργα του έμμεσα στη μερική κρίση που θα γίνει στην Ιουδαία στα χρόνια του Τίτου, και άμεσα στην καθολική κρίση (δ).

(10) Ο Κύριος προκλήθηκε ήδη από την ανώτατη θρησκευτική αρχή στο μεγάλο συνέδριο σε διακήρυξη για τον εαυτό του. Και για πρώτη φορά διακηρύσσει ότι εκείνος τον οποίο είχαν πρόθεση να φονεύσουν είναι ο Μεσσίας και ο Υιός του Θεού.

Ματθ.26,65 τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ⁽¹⁾ λέγων ὅτι ἐβλασφήμησε· τί ἔτι χρειαίαν ἔχομεν μαρτύρων⁽²⁾; ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν⁽³⁾ αὐτοῦ.

Μετάφραση: Τότε ο αρχιερέας, εκδηλώνοντας υποκριτικά την αγανάκτηση και αποδοκιμασία του εναντίον της φρικτής βλασφημίας που ακούστηκε, έσχισε τα ρούχα του, όπως ήταν η συνήθεια που επικρατούσε μεταξύ των Ιουδαίων, και είπε: Ο κατηγορούμενος βλασφήμησε. Τί μας χρειάζονται πλέον μάρτυρες; Να, μόλις τώρα ακούσατε τη βλασφημία του.

(1) «Το έκανε αυτό, κάνοντας σφοδρότερη την κατηγορία και για να τονίσει αυτό που λέχθηκε με την ενέργειά του» (X). «Συνηθίζουν οι Ιουδαίοι όταν δουν ή ακούσουν κάτι κακό και φρικτό, να σχίζουν τα ρούχα τους, το οποίο ακριβώς και τώρα ο αρχιερέας έκανε, επειδή άκουσε δήθεν βλασφημία όχι ανεκτή· ταυτόχρονα όμως και χωρίς τη θέλησή του, με αυτά που έκανε, προφήτευσε, ότι θα σχιστεί (καταργηθεί) η αρχιερωσύνη των Ιουδαίων» (Z).

Για τη συνήθεια αυτή των Ιουδαίων δεσ Δ΄ Βασ. ιη 37, στο Ησ. λζ 1, Ιερεμ. μγ 24 και Ιωήλ β 13. Για το ότι επίσης ο αρχιερέας δεν επιτρεπόταν για προσωπικό του πένθος να σχίζει τα ρούχα του δεσ Λευϊτ. ι 6, κα 10. Καθένας όμως θα ανέμενε από αυτόν να πράξει αυτό, όταν μια βαριά βλασφημία γινόταν εναντίον του Θεού παρόντος αυτού (δ.,ρ). Έσχισε τα ρούχα του σαν αυτά να έγιναν πολύ στενά και σφιχτά λόγω της έντασης των αισθημάτων (b). Ιμάτια είναι τα εξωτερικά φορέματα. Αλλά ο Μάρκος διασαφηνίζει ότι ο αρχιερέας έσχισε τους χιτώνες, δηλαδή τα εσωτερικά φορέματα (ρ).

(2) Πράγματι δεν είχαν πλέον ανάγκη μαρτύρων. Είχαν ανάγκη όμως ταπεινής, ειλικρινούς και μαθητικής διάθεσης, για να εξετάσουν τις αξιώσεις του Κυρίου για το μεσσιακό αξίωμα υπό το φως των καταπληκτικών θαυμάτων του και της καθαρότητας και πνευματικότητας της διδασκαλίας του (ο).

(3) «Αφού αύξησε την κατηγορία αυτού που λέχθηκε και ονόμασε αυτό βλασφημία και τον καταδίκασε προκαταβολικά και έγινε ήδη δρόμος και για τους άλλους στο να τον καταδικάσουν, λοιπόν, αφού ήταν φανερό το πλημμέλημα, αναγκάζει και αυτούς να αποφασίσουν» (Z).

Ματθ.26,66 τί ὑμῖν δοκεῖ⁽¹⁾; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον· ἔνοχος θανάτου ἐστί⁽²⁾.

Μετάφραση: Τί γνώμη έχετε; Κι αυτοί αποκρίθηκαν: Είναι ένοχος εγκλήματος που τιμωρείται με θάνατο.

(1) «Δεν εκδίδει την απόφαση από μόνος του, αλλά την ζητά από εκείνους, σαν αυταπόδεικτη για ομολογημένα αμαρτήματα και βλασφημία» (X), «σχεδόν εξαναγκάστηκαν και εκβιάστηκαν να εκδώσουν την απόφαση» (K).

(2) «Οι ίδιοι κατηγορούν, οι ίδιοι καταδικάζουν, οι ίδιοι αποφασίζουν, όλα έγιναν οι ίδιοι τότε» (X).

«Αυτό ακριβώς που ήθελαν, αυτό και αποφάσισαν. Από διεφθαρμένη λοιπόν γνώμη, διεφθαρμένη και η απόφαση» (Z). Και ο Ιωσήφ μαζί με το Νικόδημο; Είτε η γενική του συνεδρίου κατακραυγή έπνιξε τις ασθενείς αντιρρήσεις και αρνήσεις τους είτε δεν προσήλθαν στη νυχτερινή αυτή συνεδρία και δεν έδωσαν τη συγκατάθεσή τους. Το πρώτο φαίνεται πιθανότερο σύμφωνα με το Λουκά κγ 51 (ο).

Ματθ.26,67 τότε⁽¹⁾ ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον⁽²⁾ αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν⁽³⁾ αὐτόν, οἱ δὲ⁽⁴⁾ ἐρράπισαν⁽³⁾

Μετάφραση: Τότε τον έφτυσαν στο πρόσωπο και τον χτύπησαν στον αυχένα, και άλλοι τον χαστούκισαν

(1) Σαν να μην ήταν καμία ύβρις άδικη για αυτόν (b).

(2) «Σε ποιο πρόσωπο ποια ατιμία προξένησαν» (Z).

«Στο πρόσωπο εκείνο το οποίο η θάλασσα βλέποντάς το, τό σεβάστηκε, το οποίο όταν το αντίκρισε επάνω στο σταυρό ο ήλιος έκρυψε τις ακτίνες του, το πρόσωπο εκείνο έφτυναν και ράπιζαν και χτυπούσαν στο κεφάλι, γεμάτοι με κάθε αφθονία από τη μανία τους» (X). Αυτό υπενθυμίζει το Ησαΐου ν 6 «το πρόσωπό μου δεν το απέστρεψα από την αισχύνη των εμπτυσμάτων».

(3) «Κολαφισμός μεν είναι το χτύπημα στον τράχηλο με ανοιχτή παλάμη, ώστε να κάνει θόρυβο· ενώ ράπισμα είναι το χτύπημα κατά του προσώπου» (Z).

Ή, κόλαφος στη δωρική= κόνδυλος στην αττική διάλεκτο που δηλώνει τόσο τη γροθιά όσο και το ράπισμα (δ). «Του κατέφεραν τα πιο υβριστικά από όλα τα πλήγματα, κολαφίζοντας, ραπίζοντας και στα χτυπήματα αυτά πρόσθεταν και τον εξευτελισμό των φτυσιμάτων» (X).

(4) Αυτοί που τον έφτυσαν και τον κολάφισαν ήταν μέλη του συνεδρίου πιθανότατα, ενώ αυτοί που τον ραπίζουν τώρα και τον εμπαίζουν και τον διακωμωδούν είναι οι υπηρέτες και οι στρατιώτες, στους οποίους μετά το πέρας της συνεδρίασης του συνεδρίου παραδόθηκε ο Ιησούς.

Ματθ.26,68 λέγοντες⁽¹⁾· προφήτευσον⁽²⁾ ἡμῖν Χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παῖσας σε;

λέγοντας: Προφήτευσέ μας, Χριστέ, ποιός είναι εκείνος που σε χτύπησε;

(1) «Επίσης και λόγια ξεστόμιζαν γεμάτα διακωμώδηση, λέγοντας: Προφήτευσε... επειδή προφήτη τον έλεγαν οι πολλοί» (Χ).

(2) «Τον περιγελούσαν ως ψευδοπροφήτη. Το έκαναν αυτό αφού κάλυψαν με ρούχο το πρόσωπό του ώστε να μην βλέπει, όπως είπαν ο Μάρκος και ο Λουκάς» (Ζ), «έτσι λοιπόν τα έκαναν αυτά» (Χ). Μπορεί όμως αυτό να έγινε και την ώρα που ο Χριστός ήταν ακάλυπτος, οπότε το ερώτημα έμπαινε ως προς το όνομα αυτού που ράπιζε, εφ' όσον αυτοί που κακοποιούν ήδη τον Ιησού ήταν πρόσωπα τελείως άγνωστα σε αυτόν (Λ). Νομίζουν ότι ήδη θριάμβευσαν κατά του θύματός τους. Πόσο όμως απατώνται!

«Αυτοί μεν νόμιζαν ότι είχαν νικήσει, οι ίδιοι όμως προπαντός και ντροπιάστηκαν και ηττήθηκαν και χάθηκαν. Ενώ αυτός που φαινόταν ότι νικιέται, αυτός κατ' εξοχήν και έλαμψε και νίκησε κατά κράτος» (Κ).

Στιχ. 69-75. Η άρνηση και η μετάνοια του Πέτρου.

Ματθ.26,69 Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ⁽¹⁾· καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη⁽²⁾ λέγουσα· καὶ σὺ ἦσθα⁽³⁾ μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.

Μετάφραση: Ο Πέτρος στο μεταξύ καθόταν έξω στην αυλή. Κι εκεί τον πλησίασε μια μικρή υπηρέτρια και του είπε: Ήσουν κι εσύ μαζί με τον Ιησού τον Γαλιλαίο.

(1) Στην εσωτερική αυλή του ανακτόρου, και έξω από την αίθουσα, όπου είχε συναχθεί το συνέδριο. Η άρνηση του Πέτρου από μεν τον Ματθαίο και τον Μάρκο αναφέρεται μετά το τέλος της δίκης, ενώ από τον Λουκά και τον Ιωάννη πριν από αυτήν. Αναμφίβολα έλαβε χώρα κατά τη διάρκειά της (ο).

(2) Ο πειρασμός δεν ήταν μεγάλος, εάν αποβλέψουμε σε μόνη εκείνη, η οποία απευθύνει το ερώτημα. Ήταν όμως πολύ μεγαλύτερος, εάν δούμε σε όλους, όσοι ήταν εκεί παρόντες (β).

(3) =Ως μαθητής και οπαδός (δ).

Ματθ.26,70 ὁ δὲ ἠρνήσατο⁽¹⁾ ἔμπροσθεν αὐτῶν πάντων⁽²⁾ λέγων· οὐκ οἶδα τί λέγεις⁽³⁾.

Μετάφραση: Αυτός όμως αρνήθηκε μπροστά σ' όλους αυτούς και είπε: Δεν ξέρω τί λές.

(1) «Τι καινούργια και παράδοξα πράγματα! Όταν μεν είδε να συλλαμβάνεται μόνο ο διδάσκαλος, έβραζε τόσο πολύ, ώστε απέσπασε το μαχαίρι... όταν όμως ήταν περισσότερο

φυσικό να αγανακτήσει και να ανάψει και να εξοργιστεί, ακούγοντας τέτοιου είδους κακολογίες, τότε γίνεται αρνητής. Αλλά όμως ο μαθητής, ηττημένος από το φόβο, όχι μόνο δεν δείχνει αγανάκτηση, αλλά και αρνείται και δεν αντέχει την απειλή ενός κοριτσιού ταλαίπωρου και ασήμαντου» (Χ).

Είχε επιδείξει ο Πέτρος θάρρος κατά τη σύλληψη του διδασκάλου του και μετά την επίθεσή του κατά του δούλου του αρχιερέα ήταν πολύ τολμηρό να μπει στο σπίτι του αρχιερέα. Αλλά ήδη δεν ήταν προετοιμασμένος για το είδος του πειρασμού που τον περίμενε (ρ).

«Μια αδύναμη υπηρετριά του τον φόβισε, επειδή εγκαταλείφθηκε από τη θεία χάρη» (Ζ).

(2) Περίπτωση πολύ επιβαρυντική (F). Η απάντηση του Πέτρου, όπως αναφέρεται από τους διάφορους ευαγγελιστές, διαφέρει μεν στον καθέναν από αυτούς στις λέξεις, όχι όμως και στην έννοια, η οποία είναι σε όλους η ίδια (ο).

(3) =Δεν καταλαβαίνω τι θες να πεις με τα λόγια σου (δ).

Ματθ.26,71 ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα⁽¹⁾ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη⁽²⁾ καὶ λέγει αὐτοῖς· ἐκεῖ⁽³⁾ καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.

Μετάφραση: Κι όταν βγήκε στην εξώπορτα και το προαύλιο, τον είδε μια άλλη και είπε σ' αυτούς που ήταν μαζεμένοι: Ήταν κι αυτός εκεί, μαζί με τον Ιησού τον Ναζωραίο.

(1) «Βγήκε όχι έξω από τον πυλώνα, αλλά στον πυλώνα, δηλαδή στο προαύλιο, όπως είπε ο Μάρκος» (Ζ). Εδώ σημαίνει το μπροστινό μέρος της οικίας, όπου μέσω της πύλης μπαίνει κάποιος σε αυτήν (g). Ο Πέτρος θέλει να αποφύγει αυτούς που είναι στην αυλή και ήλθε στον πυλώνα (δ). Η φυγή από τον πειρασμό, όταν αυτή γίνεται πολύ αργά, συνεπάγεται νέο κίνδυνο (b).

(2) Ο Μάρκος λέει, ότι η ίδια γυναίκα η θυρωρός η οποία για δεύτερη φορά προκάλεσε τον Πέτρο (ρ). Άλλη, αλλά συγχρόνως και η πρώτη, η οποία υποκίνησε αυτήν την άλλη, καθώς και κάποιον άνδρα που στεκόταν εκεί δίπλα (b).

(3) Αυθεντική γραφή που προσαρμόζεται μάλλον με τα συμφραζόμενα «καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ· καὶ οὗτος...».

Ματθ.26,72 καὶ πάλιν ἡρνήσατο μεθ' ὅρκου⁽¹⁾ ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον⁽²⁾.

Μετάφραση: Και πάλι ο Πέτρος αρνήθηκε με όρκο λέγοντας: Δεν τον γνωρίζω αυτόν τον άνθρωπο.

(1) «Όχι μόνο αρνήθηκε αλλά και με όρκο» (Z).

(2) Σαν ο Πέτρος να μην γνώριζε ούτε το όνομα του Ιησού (b).

Ματθ.26,73 μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες⁽¹⁾ εἶπον τῷ Πέτρῳ· ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ⁽²⁾· καὶ γὰρ ἡ λαλιά⁽³⁾ σου δῆλόν σε ποιεῖ.

Μετάφραση: Ὑστερα πάλι ἀπὸ λίγο πλησίασαν ἐκεῖνοι που στέκονταν ἐκεῖ και εἶπαν στον Πέτρο: Ασφαλῶς κι ἐσύ ἀπὸ αὐτοὺς εἶσαι. Γιατί και ἡ προσφορά της ομιλίας σου σε προδίδει και σε ἀποκαλύπτει.

(1) Οι υπηρέτες που στέκονταν στα πρόθυρα και ἄλλοι (δ).

(2) Ενεστώτας. Ο πειρασμός αυξάνει. Προηγουμένως εἶπαν στον Πέτρο. Ἦσουν. Τώρα εἶσαι (b).

(3) Διότι εἶχαν κάποιο ιδιαίτερο γνῶρισμα στην ενδυμασία τους οι Γαλιλαῖοι, ἀλλά και κάποια ιδιώματα στη διάλεκτο» (Z). Η λέξη λαλιά μπορεί να σημαίνει και την προφορά, καθώς και τα ιδιώματα της διαλέκτου (L). Οι ιδιωματοισμοί της προφοράς των Γαλιλαίων γελοιοποιούνται στο Ταλμούδ (S). Οι Γαλιλαῖοι μπέρδευαν τα λαρυγγικά γράμματα και τα πρόφεραν κακῶς (δ). Λαλιά ἐδῶ εἶναι ἡ διάλεκτος, ἡ προφορά των λέξεων, ο τρόπος που προφέρει κάποιος τις λέξεις (g).

Ματθ.26,74 τότε ἤρξατο καταθεματίζειν⁽¹⁾ καὶ ὀμνύειν ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον· καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε⁽²⁾.

Μετάφραση: Τότε ἐκεῖνος ἀρχισε να καταριέται τον εαυτό του και να ορκίζεται λέγοντας: Δεν τον ξέρω τον ἄνθρωπο. Κι ἀμέσως ἄλλησε ο πετεινός.

(1) «Καταθεματίζω εἶναι το αναθεματίζω» (Z). Δεν εἶναι το κατάθημα ἐπίταση του ἀνάθεμα ὅπως ο Οικουμένιος λέει στο Πράξεις κγ 12 («νομίζουμε λοιπόν ὅτι αὐτή ἡ λέξη, το κατάθεμα, λέγεται πολλές φορές για ἐπίταση. Διότι πράγματι αὐτό δεν ἀνατίθεται (=αφιερώνεται) στο διάβολο, ἀλλά κατατίθεται σε αὐτόν ἀφού υποτάσσεται σε αὐτόν και καταδικάζεται μαζί του») ἀλλά μάλλον εἶναι σχηματισμός που προήλθε ἀπὸ ἀποκοπή δημῶδη (κατ(αν)άθεμα) (δ)= με τις χειρότερες κατάρες καταριέμαι, βαριά καταριέμαι (g).

Εδώ η έννοια είναι: επικαλούνταν ο Πέτρος πάνω στον εαυτό του κατάρα, εάν η βεβαίωση «την οποία παρείχε, δεν ήταν αληθινή» (α).

(2) Ο Μάρκος λέει: «για δεύτερη φορά λάλησε ο πετεινός. Και αυτό είναι πάρα πολύ και αληθινό και σύμφωνο. Διότι, επειδή σε κάθε μετακίνηση ο πετεινός συνήθιζε να φωνάζει και τρεις και τέσσερις φορές, θέλοντας ο Μάρκος να δηλώσει ότι η φωνή δεν τον συγκράτησε ούτε τον έκανε να θυμηθεί, λέει αυτό. Επομένως και τα δύο είναι αληθινά. Διότι πριν ακόμη να συμπληρώσει την πρώτη μετακίνηση ο πετεινός, έκανε την τρίτη άρνηση» (X).

Με άλλα λόγια η δεύτερη φωνή του πετεινού δεν έγινε σε ώρα που απείχε από την πρώτη φωνή, αλλά ήταν φωνή του ίδιου λαλήματος, όπως λέμε κοινώς. Κάθε λάλημα του πετεινού αποτελείται από συνεχείς και επανειλημμένες εκφωνήσεις.

Ματθ.26,75 καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με· καὶ ἐξελθὼν ἔξω⁽¹⁾ ἔκλαυσε πικρῶς⁽²⁾.

Μετάφραση: Και τότε θυμήθηκε ο Πέτρος το λόγο του Ιησού, που του είχε πει ότι προτού λαλήσει ο πετεινός θα με αρνηθείς τρεις φορές. Κι αφού βγήκε έξω από την εξώπορτα και το προαύλιο, έκλαψε πικρά.

(1) Δεν «τολμούσε να κλάψει φανερά, για να μην κατηγορηθεί, με τα δάκρυα» (X). Και «βγήκε έξω φοβούμενος, μήπως κλαίγοντας συλληφθεί και αυτός» (Z).

(2) «Έκλαψε όχι απλά, αλλά πικρά» (Z). Τα δάκρυα είναι πικρά ή γλυκά, ανάλογα με τη συγκίνηση από την οποία προέρχονται (b).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ' (27)

Στιχ. 1-2. Απόφαση θανατώσεως του Ιησού.

Ματθ.27,1 Πρωῖας⁽¹⁾ δὲ γενομένης συμβούλιον ἔλαβον πάντες⁽²⁾ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὥστε θανατῶσαι αὐτόν·

Μετάφραση: Κι όταν ξημέρωσε, συνεδρίασαν ὅλοι οι αρχιερεῖς και οι πρεσβύτεροι του λαοῦ ἐναντίον του Ιησού, για να επιτύχουν την εκτέλεση της θανατικής ποινής του.

(1) Από πολλές απόψεις η συνεδρίαση της νύχτας μπορεί να θεωρηθεί ως η σπουδαιότερη, διότι σε αυτήν τα πάντα αποφασίστηκαν. Γι αυτό ο Ματθαίος και ο Μάρκος

δίνουν σε αυτήν την πρώτη θέση. Η πρωινή όμως συνεδρία ήταν η επίσημη και έγκυρη. Γι αυτό και ο Λουκάς αυτήν και μόνο μνημονεύει (ρ). Σύμφωνα με τη Μίσνα και την Τοσεφτά (Sanh. IV) οι υποθέσεις που συνεπάγονταν ως ποινή το θάνατο, έπρεπε να εκδικάζονται σε καιρό ημέρας και σε ημέρα έπρεπε να δημοσιεύονται οι αποφάσεις για αυτές (L).

(2) Η συνεδρία αυτή ήταν πληρέστερη της νυχτερινής διότι σε αυτήν προσήλθαν όλα τα μέλη του συνεδρίου.

(3) Μάλλον με την έννοια του: με σκοπό να τον θανατώσουν. Ο σκοπός δηλαδή του συμβουλίου αυτού ήταν πώς θα εκτελούνταν η ποινή (δ).

«Δες τον διάβολο πώς όλους τους τούς κυρίευσε τέτοιες μέρες πείθοντάς τους να φονεύουν, σε μέρες που έπρεπε να κάνουν θυσίες και προσφορές και αγνότητα και κάθαρση» (Θφ).

Ματθ.27,2 καὶ δήσαντες⁽¹⁾ αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι⁽²⁾.

Μετάφραση: Κι αφού τον έδεσαν, τον πήραν από εκεί και τον παρέδωσαν στον Πόντιο Πιλάτο, τον Ρωμαίο επίτροπο και διοικητή.

(1) Είχε δεθεί στον κήπο και ο Άννας είχε στείλει αυτόν δεμένο στον Καϊάφα (Ιω. ιη 12,24). Αλλά κατά τη διάρκεια όλης αυτής της μακράς ανάκρισης και διαδικασίας είχε λυθεί. Αμέσως όμως μόλις την επομένη εξαγγέλθηκε επίσημα η απόφαση και για επίσπευση της εκτέλεσής της θα στελνόταν στον Πιλάτο, δέθηκε και πάλι (ρ).

(2) Ή, επίτροπο της Ρώμης (δ). Ο Πόντιος Πιλάτος είχε διοριστεί επίτροπος της επαρχίας της Ιουδαίας το 26 μ.Χ. και ανακλήθηκε το 36 μ.Χ. (S). Μόνος ο Πιλάτος είχε εξουσία ζωής και θανάτου, αυτό που αλλιώς ονομαζόταν *jus gladii* (=το δίκαιον του ξίφους) και μόνο εάν αυτός επικύρωνε την απόφαση, θα γινόταν αυτή εκτελεστή.

Στιχ. 3-10. Το φοβερό τέλος του Ιούδα.

Ματθ.27,3 Τότε ἰδὼν Ἰούδας⁽¹⁾ ὁ παραδιδούς⁽²⁾ αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη⁽³⁾, μεταμεληθεὶς⁽⁴⁾ ἀπέστρεψε⁽⁵⁾ τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις

Μετάφραση: Τότε ο Ιούδας, που τον παρέδωσε με προδοσία στους Ιουδαίους, σαν είδε ότι ο Ιησούς καταδικάστηκε, μεταμελήθηκε κι επέστρεψε τα τριάντα ασημένια νομίσματα στους αρχιερείς και στους πρεσβυτέρους

(1) Ο ευαγγελιστής έχει πρόθεση να γίνει το οικτρό τέλος του Ιούδα μάθημα διδακτικό, συγχρόνως όμως να δείχτεί η εμμονή στο κακό των Ιουδαίων αρχόντων, οι οποίοι τη στιγμή που ο προδότης αναγνωρίζει την αδικία, αυτοί συντελούν αυτήν (L). Κανείς άλλος από τους ευαγγελιστές δεν διηγείται το τραγικό αυτό επεισόδιο (F). Πότε έλαβε χώρα αυτό μόνο με εικασία μπορούμε να ορίσουμε. Δεν είναι πιθανόν, ότι η δίκη και καταδίκη του Κυρίου στο μέγαρο του Καϊάφα να προκάλεσε τις τύψεις του προδότη. Μάλλον όταν οδηγήθηκε μπροστά στον Πιλάτο ο Κύριος και καταδικάστηκε στο να σταυρωθεί, τότε θα αφυπνίστηκε η συνείδηση του ξεπεσμένου μαθητή (ο).

(2) Η μετοχή του ενεστώτα αντί για ουσιαστικό (δ).

(3) Ο Ιούδας, ο οποίος ήθελε να δει το τέλος, όπως ο Πέτρος υπό το κράτος τελείως διαφορετικών συναισθημάτων, πείστηκε, όταν είδε τον Ιησού να σύρεται δέσμιος, ότι ο θάνατός του ήταν αναπόφευκτος. Είτε διότι εξ' αρχής δεν είχε προβλέψει ότι τα πράγματα θα εξελίσσονταν μέχρι τέτοιου σημείου, είτε διότι η θέα του Ιησού κακοποιημένου και οδηγούμενου στο θάνατο συγκίνησε την ψυχή του, μεταμελήθηκε (L).

(4) «Αργά και με βραδύτητα έγινε αυτοκατάκριτος» (X).

«Έπρεπε πριν την προδοσία να μεταμεληθεί. Αλλά τέτοιος είναι ο διάβολος. Πριν μεν την αμαρτία δεν αφήνει να δει το κακό, για να μην γίνει μετάνοια· αφού όμως ολοκληρωθεί η αμαρτία, αφήνει να δει, για να λυπήσει και να οδηγήσει στην απόγνωση» (Z).

«Μεταμελήθηκε επειδή το πράγμα κατέληξε διαφορετικό από ό,τι υπολόγιζε» (Θφ). Είναι αξιοσημείωτο ότι ο ευαγγελιστής δεν χρησιμοποιεί το ρήμα μετανόησε το οποίο συνήθως εκφράζει μετάνοια ειλικρινή. Μεταμελήθηκε σημαίνει εδώ επιτόλαιη μεταβολή. Ο Ιούδας αισθάνθηκε απλώς τύψεις συνειδήσεως (F). Η μεταμέλειά του υπήρξε όμοια με αυτήν του Σαούλ και πολλών άλλων, μεταμέλεια για αδικία εν όψει των αμέσων της συνεπειών, όχι όμως και μίσος της αμαρτίας για αυτήν την ίδια, όπως φέρνει η αληθινή μετάνοια (ο).

(5) Άλλη γραφή: έστρεψεν, το οποίο δεν χρησιμοποιείται αλλού στην Κ.Δ. με ενεργητική έννοια. Δες και Ησ. λη 8 (α).

Ματθ.27,4 λέγων· ἡμαρτον⁽¹⁾ παραδούς αἷμα⁽²⁾ ἁθῶν⁽³⁾. οἱ δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς⁽⁴⁾; σὺ ὄψει⁽⁵⁾.

Μετάφραση: και είπε: Αμάρτησα διότι παρέδωσα αίμα αθώο για να χυθεί. Αυτοί όμως του είπαν: Τί μας ενδιαφέρει; Εσύ θα φροντίσεις να απαλλαγείς από την ευθύνη. Εσύ θα δώσεις λόγο γι' αυτό.

(1) Έτσι και στον άδη και οι κατάκριτοι θα αισθάνονται (b). «Και ο Ιούδας λέγοντας, ότι αμάρτησα παραδίδοντας αίμα αθώο, μαρτύρησε ότι άδिका πεθαίνει, και οι Ιουδαίοι λέγοντας, τι μας νοιάζει εμάς; δικό σου θέμα είναι αυτό, συμφώνησαν με την μαρτυρία αυτού και η αλήθεια από τους εχθρούς ομολογήθηκε» (Z).

(2) Εξυπακούεται: «για να χυθεί» (Z). Παρέδωσα για να χυθεί το αίμα.

(3) Αφού κατά τρόπο οικτρό καλύφθηκε μέσα στο ίδιο του το σκοτάδι δεν αναγνωρίζει πλέον τον Ιησού ως Μεσσία (b).

(4) Σημείωσε πώς προσπερνούν απαρατήρητα το ζήτημα της αθωότητας του θύματός τους (b). «δεν σταματούν (οι Ιουδαίοι) νωρίτερα, μέχρις ότου ολοκληρώσουν την αμαρτία. Διότι η μεν αμαρτία του Ιούδα ήδη ολοκληρώθηκε, διότι ήταν η προδοσία· εκείνων όμως όχι ακόμη» (X).

(5) Οι ασεβείς, παρόλο που συνεταιρίζονται στην επιτέλεση εγκλημάτων, εγκαταλείπουν τους συντρόφους τους, όταν αυτά συντελεστούν. Οι αγαθοί, παρόλο που δεν παίρνουν μέρος σε εγκλήματα, προσπαθούν μετά το έγκλημα να σώσουν την ψυχή του ενόχου (b). Συ όψει= Εσύ θα δεις, δικό σου μέλημα θα είναι· δική σου φροντίδα θα είναι (g), δικός σου λογαριασμός, όπως θα λέγαμε.

«Το να πουν οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι, εσύ θα δεις, είναι μέγιστη κατηγορία για αυτούς. Και με αυτό φαίνονται να μαρτυρούν την τόλμη και την παρανομία. Οπότε, κρίνουν μεν αυτόν (τον Ιούδα), μεθυσμένοι όμως από το πάθος δεν θέλησαν να απομακρυνθούν από το σατανικό εγχείρημα» (Σχ). Καμία συμπάθεια προς αυτόν από τους αρχιερείς και πρεσβυτέρους. Αγαπούσαν αυτοί την προδοσία αλλά όχι και τον προδότη (o).

Ματθ.27,5 καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια⁽¹⁾ ἐν τῷ ναῷ⁽²⁾ ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγατο⁽³⁾.

Μετάφραση: *Κι αφού έριξε τα ασημένια νομίσματα στον περίβολο του ναού, έφυγε και πήγε και πνίγηκε με σκoinί.*

(1) «Κατανοήστε (οι φιλάργυροι) τι έπαθε εκείνος· πώς και τα χρήματα έχασε και την αμαρτία διέπραξε· πώς και τη φιλαργυρία δεν απόλαυσε και την ψυχή του έχασε. Διότι τέτοια είναι η τυραννία της φιλαργυρίας. Ούτε το αργύριο χάρηκε, ούτε την παρούσα ζωή, ούτε τη μέλλουσα· αλλά τα έχασε όλα μαζί, και αφού πήρε πονηρή δόξα από αυτούς τους ίδιους, έτσι απαγχονίστηκε» (X).

(2) Ναός κυριολεκτικά σημαίνει θυσιαστήριο. Μπορεί όμως να σημαίνει και τα κτίσματα γύρω από το θυσιαστήριο (L). Ήταν λοιπόν ο Ιούδας τότε στο ιερό, μαζί με τους αρχιερείς και τους πρεσβυτέρους (b).

(3) «Διότι δεν άντεξε τη συνείδησή του να τον μαστιγώνει» (X). Η ίδια φράση χρησιμοποιείται στο Β' Βασ. ιζ 23 από τους Ο' και για τον Αχιτόφελ (b), τον φίλο προδότη του Δαβίδ. «Το ότι μεν εξομολογήθηκε την αμαρτία ενώπιον όλων και το ότι έριξε τα αργύρια είναι δείγματα μεταμέλειας· το ότι όμως απαγχονίστηκε είναι δείγμα απόγνωσης. Διότι αναγνώρισε μεν το κακό και μεταμελήθηκε και εξομολογήθηκε· δεν ζήτησε όμως συγγνώμη από αυτόν που μπορούσε να δώσει αυτήν... Έπρεπε λοιπόν να καταφύγει στον ανεξίκακο· αυτός όμως κατέφυγε μάλλον στο θάνατο για να απαλλαχτεί γρηγορότερα από την αξιοκατάκριτη και επώδυνη ζωή» (Z).

«Επειδή δεν άντεχε τους ελέγχους που θα αντιμετώπιζε ύστερα, βγάζει τον εαυτό του από τη ζωή» (ΘΦ).

«Εσύ όμως πρόσεξε, σε παρακαλώ, την αλήθεια παντού να λάμπει, και με αυτά που οι αντίθετοι κάνουν και παθαίνουν. Διότι και αυτό το ίδιο το τέλος του προδότη ράβει τα στόματα εκείνων που τον κατέκριναν και δεν τους επιτρέπει να έχουν ούτε το παραμικρό ίχνος δικαιολογίας» (X).

Ως προς την συμφωνία της αφήγησης του Ματθαίου με τις πληροφορίες στο Πράξεις α 18, σημειώνουμε, ότι ο μεν Ματθαίος αναφέρει το είδος του θανάτου του Ιούδα, ενώ οι Πράξεις τον τρόπο με τον οποίο πέθανε αυτός (ο).

Ματθ.27,6 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον· οὐκ ἔξεστι⁽¹⁾ βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν⁽²⁾, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός⁽³⁾ ἐστι⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Οι αρχιερείς τότε, αφού πήραν τα ασημένια νομίσματα, είπαν: Δεν επιτρέπεται να τα ρίξουμε στο θησαυροφυλάκιο του ναού ως ιερό αφιέρωμα, διότι μ' αυτά αγοράστηκε ζωή ανθρώπου και δόθηκαν ως αμοιβή για το ανθρώπινο αίμα που σε λίγο θα χυθεί.

(1) Ο κορβανάς θα βεβηλωνόταν εάν ριχνόταν σε αυτόν δώρο από ακάθαρτη προέλευση σύμφωνα με το Δευτερον. κγ 19 (L). Σωστά κρίνουν. Όφειλαν όμως να προχωρήσουν και παραπέρα και να εξετάσουν εάν η διαγωγή τους στην υπόθεση αυτή δεν ήταν περισσότερο αξιόμειπτη ενώπιον του δίκαιου και αγίου Θεού. Και εδώ παρουσιάζονταν να διυλίζουν τον κώνωπα και να καταπίνουν την κάμηλο (ο).

(2) Ἡ «Κορβανάς ἦταν το θησαυροφυλάκιο του ναοῦ, το δωροδοχεῖο. Νομίζω ὅτι εἶναι αὐτό που λεγόταν γαζοφυλάκιο» (Ζ). Ἡ εἶναι Αραμαϊκὸς τρόπος ἐκφρασης. Χρησιμοποιεῖται στο Ἰωσήπου Ἰουδ. Πόλ. 2,9,4 «τον ἱερό θησαυρό, που ονομάζεται κορβανάς»= κατ' ἐξοχήν αὐτά που προσφέρονταν (α). Μάλλον ἡ πρώτη ἐκδοχή πιο ἐπιτυχής.

(3) «Πληρωμὴ φόνου» (Ζ). Αμοιβή για φόνου που ἐγίνε (g).

(4) «Εἶδες καὶ πάλι ἐδῶ, ὅτι κατακρίνονται ἀπὸ τὴ συνείδησή τους; Διότι ἐπειδὴ γινώριζαν, ὅτι εἶχαν ἀγοράσει τὸν φόνου, δὲν ἔβαλαν στὸν κορβανά, ἀλλὰ ἀγόρασαν τὸν ἀγρό του κεραμέως για να θάβουν τοὺς ξένους» (Χ).

Ματθ.27,7 συμβούλιον δὲ λαβόντες⁽¹⁾ ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν⁽²⁾ τοῦ κεραμέως⁽³⁾ εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *Κι ἀφοῦ ἔκαναν σύσκεψη, ἀγόρασαν μ' αὐτά τὸν ἀγρό του κεραμέα, για να γίνε τόπος ταφῆς τῶν ξένων Ἰουδαίων, που ἔρχονταν στα Ἱεροσόλυμα ως ταξιδιώτες καὶ προσκυνητές.*

(1) «Οὔτε κάνουν αὐτό ἐτσι ἀπλά, ἀλλὰ ἀφοῦ ἔκαναν συμβούλιο, καὶ παντοῦ ἐνεργοῦν ἐτσι, ὥστε κανεῖς να μην εἶναι ἀθῶος τοῦ τολμήματος, ἀλλὰ να εἶναι ὅλοι υπεύθυνοι» (Χ).

(2) Το ἀρθρο δηλώνει, ὅτι ο ἀγρός ἦταν πασίγνωστος ως τέτοιος (b).

(3) Ἴσως κάποιος κεραμιδὰς χρησιμοποίησε αὐτόν για ἐξαγωγή ἀργίλλου κατάλληλου για τὴν ἐργασία του (b). Ἡ, ἰδιοκτῆτης τοῦ ἦταν κάποιος κεραμιδὰς (δ).

(4) Των ἐθνικῶν; Δὲν βλέπει κάποιος ὅμως γιατί το συνέδριο θα ἀπασχολοῦνταν με τὴν ταφὴ τῶν μη Ἰουδαίων ἡ ὁποία ἀφοροῦσε μάλλον τὴν ρωμαϊκὴ ἐξουσία. Μάλλον πρόκειται για τοὺς μη ντόπιους Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι πέθαιναν ως ταξιδιώτες διαβαίνοντας ἀπὸ τα Ἱεροσόλυμα (L), για τοὺς παρεπιδημοῦντες στα Ἱεροσόλυμα Ἰουδαίους καὶ τοὺς προσήλυτους, για τοὺς ὁποῖους ἀπέμενε το συνέδριο να φροντίσει (δ).

Ματθ.27,8 διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς αἵματος⁽¹⁾ ἕως τῆς σήμερον⁽²⁾.

Μετάφραση: *Γι' αὐτό καὶ το χωράφι ἐκεῖνο ονομάστηκε ἀγρὸς αἵματος μέχρι σήμερα.*

(1) Ἀγρός που ἀγοράστηκε με τιμὴ αἵματος (g,δ).

(2) Ο Ματθαῖος ἔγραψε κάποιο χρόνο μετὰ τὴν ἀγορά αὐτὴν (b).

«Ἐγινε ὁμως και αυτό μαρτυρία εναντίον τους και έλεγχος της προδοσίας. Διότι το όνομα του μέρους διακήρυττε σε όλους την δολοφονία τους λαμπρότερα και από σάλπιγγα... Διότι εάν τα έβαζαν στον κορβανά, δεν θα γινόταν τόσο ολοφάνερο το πράγμα· αυτοί όμως με το να αγοράσουν αγρό, έκαναν φανερό το παν και στις μετέπειτα γενιές» (X).

Ματθ.27,9 τότε έπληρώθη τὸ ρήθὲν διὰ Ἱερεμίου⁽¹⁾ τοῦ προφήτου λέγοντος⁽²⁾· καὶ ἔλαβον⁽³⁾ τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου⁽⁴⁾ ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ⁽⁵⁾,

Μετάφραση: Τότε επαληθεύθηκε εκείνο που προφητεύθηκε από τον προφήτη Ιερεμία: Και πήραν τα τριάντα ασημένια νομίσματα, το αντίτιμο του ανεκτίμητου Χριστού, του οποίου την τιμή και το ποσό της πληρωμής για το φόνο του εκτίμησαν μερικοί από τους υιούς Ισραήλ,

(1) «Αυτό δεν γράφεται στο βιβλίο του Ιερεμία που διαβάζεται» (Z). Η παράθεση είναι προφανώς από το Ζαχαρίου ια 12. Λύσεις που προτάθηκαν:

1) Υποστήριξαν κάποιοι παλαιότεροι σύμφωνα με τον Αυγουστίνο, ότι δεν έχουν όλοι οι κώδικες των ευαγγελίων τη φράση «τὸ ρήθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου», αλλά μόνο «διὰ τοῦ προφήτου». Ο Αυγουστίνος όμως δεν αποδέχεται αυτό, διότι στους περισσότερους από τους κώδικες υπήρχε.

2) «Στο απόκρυφο βιβλίο του Ιερεμίου γράφεται» αυτό (Z,Ω). Η παράθεση δηλαδή γίνεται από απόκρυφο σύγγραμμα που φέρεται στο όνομα του Ιερεμία (S). Οι πιο συντηρητικοί κριτικοί δεν βρίσκουν ορθό το να παραθέτει ο θεόπνευστος συγγραφέας από απόκρυφη πηγή (L). 3)

Άλλοι εισηγούνται, ότι η παράθεση έγινε από χαμένο σύγγραμμα του Ιερεμίου ή από τα λόγια του που σώζονται στην παράδοση· άλλοι ότι το δεύτερο μέρος του βιβλίου του Ζαχαρίου ήταν κατ' αρχάς ανώνυμο και αποδιδόταν από κάποιους στον Ιερεμία κλπ. (p). Η πιο πιθανή εκδοχή: Και ο Ιερεμίας (λθ 7-10 «κτῆσαι σεαυτῷ τὸν ἀγρόν μου... καὶ ἔστησα τὸ ἀργύριον ἐν ζυγῷ. (=αγόρασε και πάρε ιδιόν σου αυτόν τον αγρόν... και εξύγισα το αργύριον εις ζυγόν) και στο ιη 2 «ἀνάστηθι, καὶ κατάβηθι εἰς οἶκόν τοῦ κεραμέως, καὶ ἐκεῖ ἀκούσῃ τοὺς λόγους μου» (=Σηκω και κατέβα στο εργαστήριον του αγγειοπλάστου και εκεί θα ακούσης τους λόγους μου) κάνει λόγο για αγορά αγρού και για πληρωμή αργυρίου και για οἶκο κεραμέως και ο ιερὸς ευαγγελιστὴς την από τον Ζαχαρία παράθεση τη συνδύασε με τις παραπάνω φράσεις του Ιερεμία.

(2) Πρόκειται για ελεύθερη μετάφραση του εβραϊκού πρωτοτύπου που παρουσιάζει διαφορές με τους Ο' (p). Σύμφωνα με τους Ο' :

«καὶ ἔρῳ πρὸς αὐτούς· εἰ καλὸν ἐνώπιον ὑμῶν ἐστὶ, δότε στήσαντες τὸν μισθὸν μου ἢ ἀπείρασθε· καὶ ἔστησαν τὸν μισθὸν μου τριάκοντα ἀργυροῦς καὶ εἶπε Κύριος πρὸς με· κάθεσ αὐτούς εἰς τὸ χωνευτήριον, καὶ σκέψαι εἰ δόκιμὸν ἐστὶν, ὃν τρόπον ἐδοκιμάσθην ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ ἔλαβον τοὺς τριάκοντα ἀργυροῦς καὶ ἐνέβαλον αὐτούς εἰς τὸν οἶκον Κυρίου εἰς τὸ χωνευτήριον.

(=Και θα εἶπω πρὸς αὐτούς• Εἴαν και σεις το ευρίσκετε καλὸν και δίκαιον, ορίσατε και δώσατε τον μισθὸν μου, εἰδ' ἄλλως αρνηθήτε. Ωρισαν λοιπὸν και ἐπλήρωσαν τον μισθὸν μου, ἓνα ευτελὲς πόσον, τριάκοντα αργυροῦς σίκλους. Εἶπε τότε ο Κυριος πρὸς ἐμέ• “ρίξε αὐτούς στο χωνευτήριον και ἐξέτασε να ἴδης, εἴαν εἶναι γνήσιος ο ἀργυρος, με τον ὁποῖον ἐξετιμῆθην ἀπὸ αὐτούς”. Ελαβα πράγματι τους τριάκοντα αργυροῦς σίκλους, τους ἔρριψα στον οἶκον του Κυρίου στο χωνευτήριον).

Ποιὸ εἶναι το κείμενο του Ζαχαρίου κατὰ το εβραϊκὸ πρωτότυπο;

«Και ο Κύριος εἶπε σε μένα· ρίξε αὐτὴν στον κεραμέα, αὐτὴν την λαμπρὴ τιμὴ, στην ὁποία ἐκτιμήθηκες ἀπὸ αὐτούς. Και πῆρα τα τριάντα ἀργῦρια και ἐρίξα αὐτὰ στον οἶκο του Κυρίου, στον κεραμέα» (L).

Με ἄλλα λόγια οἱ Ο' ἐρμηνεύουν την ἀντίστοιχη εβραϊκὴ λέξη χωνευτήριον εἴτε σημαίνοντας τον κλίβανο (=φούρνο) στον ὁποῖο ο κεραμιδὰς (=αγγειοπλάστης) ἐψηνε τα αγγεῖα, εἴτε εἶχαν διαφορετικὴ γραφὴ κάποιου κώδικα ὑπ' ὄψη, σύμφωνα με την ὁποία χρησιμοποιήθηκε λέξη που ἐμοιαζε στον ἤχο με ἐκείνη την ὁποία οἱ Ο' μετέφρασαν με το χωνευτήριον, ἡ ὁποία ὁμως σημαίνει τον κεραμέα (δ).

Ἡ ἐννοια του χωρίου: Με τον Ζαχαρία ο Θεὸς διάλεξε ποιμένα, ἐτσι ὥστε στο ὄνομά του να ποιμάνει τα πρόβατα Ἰσραὴλ. Αφού διώχτηκε ἀπὸ τους κακοὺς ποιμένες ο καλὸς ποιμένας παίρνει ἐντολὴ ἀπὸ το Θεὸ να ζητήσῃ το μισθὸ του, εἴαν θα ἠθελαν να δώσουν αὐτὸν σε αὐτόν. Οἱ κακοὶ ποιμένες κανονίζουν μισθὸ γελοῖο, τον ὁποῖο ο Θεὸς διατάσσει σε αὐτόν να τον ρίξει στον κεραμέα. Ο ποιμένας αὐτὸς εἶναι ο τύπος του Ἰησοῦ, του ὁποῖου την τιμὴ ἡ ἰουδαϊκὴ ἱεραρχία ὅρισε σε ποσὸ ευτελὲς και ἐλάχιστο. Ἡ ὁμοιότητα εἶναι καταπληκτικὴ και το κείμενο του προφήτη ἐφαρμόζεται στο συνέδριο ὡς αυστηρὴ καταδίκη. Ὑπῆρχε ἐπιπλέον ἡ καταπληκτικὴ σύμπτωση του κεραμέως στο κείμενο του Ζαχαρία και του κεραμέως του ἀγροῦ (L).

Ο καλὸς ποιμένας εἶναι ο Χριστὸς. Εἶχε ἐκτιμηθεῖ σε ευτελὲς ποσὸ, τριάντα ἀργῦρια, ἀπὸ τους ἀρχόντες του λαοῦ. Το ποσὸ αὐτὸ λοιπὸν θα ριχνόταν λοιπὸν στον κεραμέα ἢ σύμφωνα με ἐλαφρὰ μεταβολὴ στο εβραϊκὸ της λέξης που σημαίνει τον κεραμέα, στο θησαυροφυλάκιο (α).

(3) Στο προφητικό κείμενο παρουσιάζεται να λέγεται αυτό μάλλον εξ' ονόματος του καλού ποιμένα= έστησαν τον μισθόν μου και είπε Κύριος πρός με κλπ. Ο ευαγγελιστής εδώ αναφέρει αυτό στους αρχιερείς: Έλαβον οι αρχιερείς. Η ενέργεια λοιπόν του προφήτη που ρίχνει τον μισθό στον κεραμέα θεωρείται από τον ευαγγελιστή ότι προφητεύει την ενέργεια του συνεδρίου που απέρριψε την τιμή του αίματος, η οποία επιστράφηκε από τον Ιούδα (α).

(4) Αντί για το «λαμπρή» ή «μεγάλη τιμή» που γράφεται στο πρωτότυπο ειρωνικά, ο ευαγγελιστής λέει εδώ την τιμή του τετιμημένου= «την πληρωμή» ή «του πάντιμου Χριστού» (Ζ), ή αυτού που υποβλήθηκε σε πώληση και εκτίμηση για την εξακρίβωση του τιμήματός του (g).

(5) Τον οποίο αποτίμησαν, κανόνισαν το τίμημά του άνθρωποι από τους υιούς Ισραήλ. «Διότι ήταν μεν ατίμητος, αποτιμήθηκε όμως από τους υιούς Ισραήλ. Δηλαδή κανόνισαν την τιμή του οι γιοι Ισραήλ, αφού συμφώνησαν με τον Ιούδα να δώσουν τριάντα αργύρια» (Θφ).

Ματθ.27,10 καὶ ἔδωκαν⁽¹⁾ αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως⁽²⁾, καθὰ συνέταξέ μοι Κύριος.

Μετάφραση: και τα έδωσαν για τον αγρό του κεραμέα, όπως με διέταξε ο Κύριος.

(1) Στον Ζαχαρία γράφει «έδωκα», και από τον προφήτη κάποιος διόρθωσαν αυτό και στον ευαγγελιστή, και από αυτό προέκυψε η διαφορετική γραφή σε κάποια χειρόγραφα αντί για το έδωκαν (b). Στον Ζαχαρία «έδωκα» εγώ ο προφήτης. Εδώ «έδωκαν» αυτοί που αποτίμησαν.

(2) Αντί για το γραφόμενο στον προφήτη «εις τον κεραμέα» ή σύμφωνα με τους Ο' στο χωνευτήριο, ο ευαγγελιστής εδώ γράφοντας εκ των υστέρων και έχοντας υπ' όψη την έκβαση εξηγεί το «εις τον κεραμέα» του εβραϊκού πρωτοτύπου με τη φράση στον αγρό του κεραμέως (δ).

(3) Οι Ο' έχουν την ίδια φράση στο Εξόδου θ 12 (b). Αντί για το «είπε ο Κύριος προς εμένα», αυτό επειδή λέγεται από τον προφήτη, που βεβαιώνει, ότι αυτό έγινε κατά πρόγνωση Θεού και κατά συμμόρφωση προς τις διαταγές του (L)

Στιχ. 11-26. Η δίκη του Ιησού ενώπιον του Πιλάτου.

Ματθ.27,11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος⁽¹⁾· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν⁽²⁾ ὁ ἡγεμὼν λέγων· σὺ⁽³⁾ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων⁽⁴⁾; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ· σὺ λέγεις⁽⁵⁾.

Μετάφραση: *Ο Ιησούς λοιπόν στάθηκε μπροστά στον ηγεμόνα. Και ο ηγεμόνας τον ρώτησε: Εσύ είσαι ο βασιλιάς των Ιουδαίων; Ο Ιησούς τότε του αποκρίθηκε: Εσύ λές ότι είμαι βασιλιάς των Ιουδαίων, χωρίς όμως να κατανοείς και τον πνευματικό χαρακτήρα της βασιλείας μου.*

Ο Ματθαίος συμφωνεί εδώ με το Μάρκο, προσθέτοντας και κάποια δικά του, όπως η παρέμβαση της γυναίκας του Πιλάτου, και το πλύσιμο των χεριών του τελευταίου αυτού, και το ότι ο λαός ανέλαβε την ευθύνη της έκχυσης του αίματος του Ιησού (L).

(1) Ο Πιλάτος είχε ανεβεί από την Καισάρεια για τήρηση της τάξης κατά το Πάσχα.

(2) «Οι μεν Ιουδαίοι τον παρέδωσαν στον Πιλάτο για να τον σκοτώσει, όχι για να τον εξετάσει· αυτός όμως, πριν την εξέταση, δεν ανεχόταν να τον σκοτώσει· γι' αυτό ζητά να μάθει ποια είναι η κατηγορία» (Ζ). Σύμφωνα με το Λουκά οι Ιουδαίοι κατηγορήσαν τον Ιησού όχι για βλασφημία, για την οποία είχε καταδικαστεί σε θάνατο από το συνέδριο, αλλά η οποία για τον Πιλάτο δεν θα αποτελούσε έγκλημα που συνεπάγεται θάνατο, αλλά για στάση, ότι αποτρέπει την καταβολή φόρου στον Καίσαρα και ότι διεκδικεί το βασιλικό αξίωμα (Λουκ. κγ 2) (ρ).

«Και δες κακουργία! Επειδή ήθελαν δηλαδή να ανάψουν το θυμό του Πιλάτου εναντίον του Χριστού και να τον παρασύρουν στο να τον φονεύσει γρήγορα, του προσάπτουν κατηγορία αποστασίας και τυραννίας» (Ζ).

(3) Ο Πιλάτος είχε πιθανώς ακούσει για τη θριαμβευτική είσοδο και γι αυτό τη σχετικά με την τυραννία κατηγορία τη βρήκε κατ' αρχήν βάσιμη. Από τη δική του σκοπιά λοιπόν η κατηγορία αυτή ήταν η σοβαρότερη από όλες. Αλλά τώρα που βλέπει τον κατηγορούμενο, η κατηγορία τον εκπλήσσει. Και ρωτά τονίζοντας την αντωνυμία, εσύ είσαι...; Θεωρούσε απιθανότατο, ότι ο άνθρωπος αυτός διεκδικούσε τη βασιλεία.

(4) Η ερώτηση παρουσιάζεται η ίδια και στους τρεις συνοπτικούς (ευαγγελιστές). Και μία τέτοια ερώτηση κατά πάσα πιθανότητα θα χρησιμοποιούσε σε τέτοια περίπτωση κάθε Ρωμαίος αξιωματούχος. Εάν ο Ιησούς αξίωνε ότι είναι βασιλιάς, θα διεκδικούσε το αξίωμα του βασιλιά των Ιουδαίων.

(5) Ο Ιησούς ενώπιον του Καϊάφα ομολογεί τον εαυτό του Χριστό, ενώπιον του Πιλάτου βασιλιά (b).

«Ο Ιησούς όμως είπε σε αυτόν· Εσύ το λες, δίνοντας σε αυτόν σοφότατη απόκριση. Διότι ούτε είπε, ότι δεν είμαι, ούτε πάλι, ότι είμαι. Αλλά κάπως ενδιάμεσα είπε· Εσύ το λες. Αυτό δηλαδή μπορεί να εννοηθεί και έτσι, ότι, είμαι όπως λες. Και έτσι, ότι, Εγώ μεν δεν το λέω αυτό, εσύ όμως το λες» (Θφ).

Είναι αμφίβολο εάν υπάρχει κάποια σκιά διαφοράς ανάμεσα στο «συ λέγεις» αυτό και στο «σύ είπας» στο κστ 64.

Η απάντηση είναι κάπως μετριασμένη κατάφαση.=Δεν αρνούμαι αυτό, αλλά εσύ το λες αυτό και όχι εγώ. Και ως καταφατική θεώρησε αυτήν και ο Πιλάτος. Σε αυτήν την περίπτωση όμως γίνεται αναγκαία η συμπλήρωση των πληροφοριών μας από την αφήγηση του Ιωάννη, όπου ο Ιησούς εξηγεί στον Πιλάτο, ότι η βασιλεία του δεν είναι από τον κόσμο αυτόν. Αλλιώς η δίκη θα έληγε εδώ και η καταφατική απάντηση του Κυρίου θα οδηγούσε αμέσως στην από τον Πιλάτο επικύρωση της θανατικής απόφασης. Αλλά από την κατ' ιδίαν συνομιλία του με τον Ιησού ο Πιλάτος πείστηκε, ότι επρόκειτο για ακίνδυνο και αθώο άνθρωπο. Γι' αυτό προσπαθεί να τον σώσει. Δεν έχει όμως αρκετό σθένος, ώστε να ενεργήσει όπως ο Κλαύδιος Λυσίας στην περίπτωση του Παύλου (ρ).

Ματθ.27,12 καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων οὐδὲν ἀπεκρίνατο⁽¹⁾.

Μετάφραση: *Κι ενώ τον κατηγορούσαν οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι, δεν έδωσαν καμία απάντηση.*

(1) Η αντίθεση μεταξύ της συμπεριφοράς του Κυρίου προς τον Πιλάτο κατ' ιδίαν και της συμπεριφοράς του όταν αντιμετώπιζε δημόσια την εναντίον του κατηγορία της ιουδαϊκής ιεραρχίας, είναι αξιοσημείωτη. Αναγνωρίζει ως δικαίωμα του επιτρόπου να ρωτήσει αυτόν για τις κατηγορίες αυτές, και γι' αυτό απαντά στα ερωτήματά του ελεύθερα. Δεν αναγνωρίζει όμως ως δικαίωμα των μελών του συνεδρίου να φέρνουν τέτοιες κατηγορίες, οι οποίες ήταν ψευδείς και γνώριζαν καλά οι του συνεδρίου, ότι ήταν ψευδείς (ρ).

«Διότι αν και είχαν μύριες αποδείξεις από τα πράγματα για τη δύναμη, την πραότητα, και την επιείκειά του, με τη θέλησή τους τυφλώνονταν και κακουρούσαν. Για αυτά ακριβώς δεν απαντά σε τίποτα, αλλά σιωπά..., προς τις κατηγορίες όμως αυτών τίποτα πλέον δεν λέει· διότι δεν επρόκειτο βεβαίως να τους πείσει» (Χ).

Ματθ.27,13 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι⁽¹⁾;

Μετάφραση: *Τότε του λέει ο Πιλάτος: Δεν ακούς πόσα μαρτυρούν εναντίον σου;*

(1) «Διότι ήθελε ο Πιλάτος να απαλλαχτεί ο Ιησούς αφού απολογηθεί, γι' αυτό και έλεγε αυτά» (Χ). Ο Πιλάτος φαίνεται ήδη πεπεισμένος για την αθωότητα του κατηγορουμένου.

Ματθ.27,14 καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν⁽¹⁾ τὸν ἡγεμόνα λίαν.

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως δεν του έδωσε απάντηση ούτε σ' ένα λόγο του, ώστε ο ηγεμόνας να θαυμάζει και να απορεί πάρα πολύ για τη γαλήνη και την αταραξία που έδειχνε τη στιγμή που τόσο ασυνείδητα τον συκοφαντούσαν και τόσο πολύ κινδύνευε η ίδια του η ζωή.

(1) «Διότι πράγματι ήταν αξιοθαύμαστο να βλέπει να δείχνει τόση επιείκεια και να σιωπά, αυτός που μπορούσε άπειρα να πει» (X). Θαυμάζει ο Πιλάτος, διότι δεν είναι δυνατόν να παραμένει κάποιος σιωπηλός, όταν η ζωή του βρίσκεται σε κίνδυνο, μάλιστα αφού ήδη άρχισε να μιλά (b). Του Σωτήρα μας η πράειά και σεμνοπρεπής στάση, που τόσο διέφερε από τη στάση ενός τολμηρού και φιλόδοξου δημαγωγού που παρασέρνει τον όχλο σε στάση ή κάποιου αποσκληρυμένου εγκληματία, που συνταύτισε την τύχη του με κλέφτες και ληστές, πρέπει να προκάλεσε την προσοχή του επιτρόπου και το θαυμασμό του (ο).

Ματθ.27,15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν⁽¹⁾ εἰώθει⁽²⁾ ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον⁽³⁾, ὃν ᾔθελον⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Κάθε εορτή του Πάσχα μάλιστα συνήθιζε ο ηγεμόνας να αφήνει ελεύθερο για χάρη του όχλου ένα φυλακισμένο, όποιον ήθελε ο λαός.

(1) «Τη γιορτή του Πάσχα δηλαδή» (Z). Κατά το οκταήμερο του Πάσχα (F).

(2) Σχετικά με τη συνήθεια αυτή τίποτα άλλο δε γνωρίζουμε παρά μόνο αυτά που αναφέρουν τα ευαγγέλια. Είναι πιθανόν να πρόκειται για συνήθεια των Ιουδαίων, την οποία οι Ρωμαίοι σε συμφωνία με την ανοχή των τοπικών εθίμων, τα οποία δεν ήταν επικίνδυνα στην εξουσία τους, εξακολουθούσαν να τηρούν (p).

«Λέει ο Ιωάννης, ότι είπε ο Πιλάτος: Υπάρχει συνήθεια σε σας να ελευθερώσω για σας έναν κατά το Πάσχα» (Z).

(3) Η συνήθεια αυτή ήταν σύμφωνη με την απελευθέρωση από την Αίγυπτο (b). Πιθανώς να είχε σχέση και με παλιό έθιμο των Βαβυλωνίων-Ασσυρίων, σύμφωνα με το οποίο ο βασιλιάς του ζητούσαν σε κάποιες ημέρες του μήνα Μαρσιεσβάν να απαγγείλει κάποιο ψαλμό μετανοίας και να αφήνει ελεύθερο έναν δέσμιο, για δήλωση ίσως, του ότι οι θεοί δείχνονταν φιλόανθρωποι και συγχωρούσαν τις αμαρτίες τους (S).

(4) Αδιαφόρως των μεγάλων ή πολλαπλών του εγκλημάτων, εάν ο λαός ήθελε την απόλυσή του, ο δέσμιος ελευθερωνόταν (ο).

Ματθ.27,16 εἶχον⁽¹⁾ δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον⁽²⁾ λεγόμενον Βαραββᾶν⁽³⁾.

Μετάφραση: Εἶχαν λοιπόν τότε φυλακισμένο έναν ξακουστό για τα εγκλήματά του, που λεγόταν Βαραββᾶς.

(1) Εἶχαν οι ρωμαϊκές αρχές (ο).

(2) Το αντίθετο του ἄσημος, το οποίο λέγεται πρώτα για το χρυσό και το ασήμι που δεν έχουν κοπεί και σφραγιστεί σε νομίσματα, και έπειτα για τον μη γνωστό. Επίσημος λοιπόν είναι ο σεσημασμένος, ο γνωστός για καλό ή κακό (δ). «Επίσημο, δηλαδή διαβόητο για κακία· ο οποίος είχε κάνει άπειρους φόνους» (Χ).

Εάν επρόκειτο για άνθρωπο που αξίωνε, ότι ήταν ο Μεσσίας ή που συγκρούστηκε με τους Ρωμαίους υπέρ της ανεξαρτησίας του ιουδαϊκού λαού, θα ήταν πολύ δημοφιλής και συνεπώς θα ήταν πολύ ανόητο εκ μέρους του Πιλάτου, να προτείνει την απόλυσή του, ενώ αποτελούσε και κίνδυνο για το ρωμαϊκό καθεστώς, αφού θα ήταν εκ προτέρου βέβαιος, ότι αυτόν θα προτιμούσαν οι Ιουδαίοι. Η στάση και αιματοχυσία, για την οποία είχε φυλακιστεί (Λουκ. κγ 19), θα προκλήθηκε από κάποια ληστρική επιδρομή, στην οποία δεν αναφέρεται, ότι αυτός ήταν ο αρχηγός (ρ).

(3) Όχι ασυνήθιστο στους Ιουδαίους όνομα (ο). Βάρ-αββά, υἱός αββά, «γιος του πατέρα. Διότι βαρ είναι ο γιος και αββάς ο πατέρας» (Θφ). Άλλοι ερμήνευσαν γιος ραββίνου. «Διότι όπως φαίνεται ήταν πατρώνυμο του ληστή το Βαραββᾶς, το οποίο ερμηνεύεται γιος διδασκάλου» (Σχόλιο Αναστασίου Αντιοχείας), «filius magistri eorum(=γιος του διδασκάλου τους)» (Ιερώνυμος).

Σε αυτή την περίπτωση όμως έπρεπε να είναι Βαρ-ραββάν. Η συνήθης παραγωγή του ονόματος υἱός πατρός παρέχει προφανή αντίθεση μεταξύ του Υιού του Πατρός (=του Χριστού), ο οποίος αποδοκιμάστηκε και του υιού κάποιου πατέρα (=Βαραββᾶς), ο οποίος προτιμήθηκε (ρ). «Οι Ιουδαίοι λοιπόν, ζήτησαν τον υἱό του πατέρα τους του διαβόλου» (Θφ).

Ματθ.27,17 συνηγμένων οὖν αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος⁽¹⁾· τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν⁽²⁾; Βαραββᾶν⁽³⁾ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;

Μετάφραση: Καθώς λοιπόν ήταν συγκεντρωμένο το πλήθος, τους ρώτησε ο Πιλάτος: Ποιόν θέλετε να σας ελευθερώσω; Τον Βαραββά ή τον Ιησού που λέγεται Χριστός; Και προσπαθούσε έτσι ο Πιλάτος, έστω και με τον τρόπο αυτό να σώσει τον Ιησού.

(1) «Ο Πιλάτος επειδή δεν μπόρεσε να σώσει το Χριστό ως αθώο, επεχείρησε έστω λοιπόν και ως κατάδικο να του δώσει χάρη λόγω της γιορτής» (Ζ). «Διότι αν δε θέλετε, λέει, να τον αφήσετε ως αθώο, έστω και ως κατάδικο χαρίστε του τη ζωή λόγω της γιορτής» (Χ).

(2) «Βλέπεις πώς αντιστράφηκε η κατάσταση; Διότι η μεν αίτηση υπέρ των καταδίκων, ήταν συνήθεια να γίνεται από το λαό, ενώ η απόλυση από τον άρχοντα· τώρα όμως έγινε το αντίθετο, και ο άρχοντας ζητά από το λαό και ούτε έτσι δεν γίνονται ήμεροι, αλλά εξαγριώνονται περισσότερο» (Χ).

(3) Τόσο στο στίχο αυτό, όσο και στον προηγούμενο υπάρχει από ελάχιστα χειρόγραφα μαρτυρούμενη γραφή Ιησούν Βαραββάν. Ο Ωριγένης φαίνεται να προσκλίνει να δεχτεί τη γραφή αυτή.

«Σε πολύ παλαιά αντίγραφα που διάβασα και ο ίδιος ο Βαραββάς λεγόταν Ιησούς. Και η ερώτηση του Πιλάτου ήταν ως εξής σε αυτά· ποιόν θέλετε από τους δύο να ελευθερώσω σε σας, τον Ιησού τον Βαραββά ή τον Ιησού τον λεγόμενο Χριστό;» (Σχόλιο Αναστασίου Αντιοχείας).

Και μεταξύ των νεωτέρων ερμηνευτών προτιμούν αυτήν τη γραφή οι L,a,Burkitt,Ewald και Zahn. Όλοι όμως οι ελληνικοί μεγαλογράμματοι κώδικες, καθώς και οι περισσότερες και καλύτερες μεταφράσεις δεν μαρτυρούν υπέρ αυτής της γραφής. Επιπλέον και τα λίγα χειρόγραφα που μαρτυρούν υπέρ αυτής, ενώ έχουν το Ιησούς Βαραββάς στους στίχους 16,17, δεν έχουν αυτό στους στίχους 20,21,26, όπου θα ανέμενε κάποιος να δει να επαναλαμβάνεται αυτό. Εξάλλου κανένα ίχνος της γραφής αυτής δεν συναντιέται σε κανένα χειρόγραφο των τριών υπόλοιπων ευαγγελίων (p). Είναι λοιπόν πιθανότατα η από απροσεξία μετάθεση από το όνομα του Σωτήρα και η σύγχυση του κύριου ονόματος του Σωτήρα και του πατρωνυμικού του ληστή (δ).

Ματθ.27,18 ἤδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον⁽¹⁾ παρέδωκαν⁽²⁾ αὐτόν.

Μετάφραση: Διότι γνώριζε ότι του τον παρέδωσαν εξαιτίας του φθόνου τους.

(1) Φθονούσαν τον Ιησού, διότι ο λαός ήταν με το μέρος του (b). Κριτής έμπειρος όπως ο Πιλάτος εύκολα αντιλήφθηκε αυτό (F). Άλλωστε οι ρωμαϊκές εξουσίες τηρούνταν ενήμερες με τους εγκαθέτους τους για το τι συνέβαινε στη χώρα, και δεν υπάρχει για αυτό καμία

δυσκολία να υποθέσουμε, ότι ο Πιλάτος πληροφορήθηκε για τα σχετικά με τη δίκη του Ιησού (ο).

(2) Οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι και όχι ο λαός, αυτοί είχαν συλλάβει και παραδώσει τον Ιησού, όπως σαφώς γράφει ο Μάρκος (5).

Ματθ.27,19 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος⁽¹⁾ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ⁽²⁾ αὐτοῦ λέγουσα⁽³⁾· μηδὲν σοι⁽⁴⁾ καὶ τῷ δικαίῳ⁽⁵⁾ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον⁽⁶⁾ σήμερον⁽⁷⁾ κατ' ὄναρ⁽⁸⁾ δι' αὐτόν.

Μετάβαση: *Κι ενώ καθόταν στη δικαστική του έδρα, η γυναίκα του του έστειλε αυτό το μήνυμα: Μην αναλάβεις ευθύνες για τον δίκαιο αυτόν άνθρωπο και μην κάνεις τίποτε εναντίον αυτού του αθώου. Διότι εξαιτίας του πολλές ανησυχίες και φόβους είχα σήμερα στο όνειρό μου.*

(1) Για τη φράση δεσ Πράξ. ιβ 21, ιη 12, 16, 17, κε 6, 10, 17, Ρωμ. ιδ 10, Β' Κορ. ε 10. Η φράση εδώ υπονοεί, ότι ο Πιλάτος ανέμενε έως ότου ο λαός αποφασίσει, ποιος από τους δύο δέσμμιους να απολυθεί.

(2) Το όνομά της σύμφωνα με το θρύλο των αποκρύφων ήταν στα λατινικά Πρόκουλα σύμφωνα με κάποια χειρόγραφα των Πράξεων Πιλάτου ή του ευαγγελίου του Νικοδήμου (I,2), το οποίο στα ελληνικά έγινε Πρόκλα (επιστολή Πιλάτου προς Ηρώδη περί της επιστροφής της συζύγου του. Νικηφόρου Καλλίστου Migne 145,720) (L). Στην αρχή απαγορευόταν στους ανθύπατους και ηγεμόνες να παίρνουν μαζί τους τις συζύγους τους στις επαρχίες· ύστερα όμως σιωπηρά επιτράπηκε αυτό (Σουετώνιος στο Αυγούστου βίος 24. Τακίτου Χρονικά 3,33) (δ).

(3) Το μήνυμα αυτό της συζύγου του Πιλάτου έρχεται εδώ για να δοθεί εξήγηση του γιατί ο Πιλάτος, αφού ο λαός εξέφρασε την προτίμησή του, αποπειράθηκε και πάλι να απολύσει τον δίκαιο αυτόν άνδρα (ρ).

(4) Εξυπακούεται το ρήμα «έστω (=ας είναι)» (g). «Καμία διαφωνία να μην υπάρχει ανάμεσα σε εσένα και σε εκείνον· μείνε μακριά του» (Z). Μη συμμετάσχεις στην καταδίκη του. Προσπάθησε να τον σώσεις (ο).

(5) Έτσι αποκαλεί αυτόν και ο Πιλάτος στο σ. 24 αναφερόμενος με τρόπο ασθενικό στα λόγια αυτά της συζύγου του (b). Με την έννοια της λέξης αθώς εδώ (ο).

(6) «Δεν βλέπει μόνο, αλλά και πάσχει, δηλαδή βασανίζεται, έτσι ώστε, λόγω της συμπάθειας προς τη γυναίκα του, ο άνδρας της να εμποδίσει το φόνο έστω και αν αυτοί δεν

πείθονται» (Ζ). «Ω! Τι θαύμα! Ενώ κρινόταν από τον Πιλάτο, εκφόβιζε τη γυναίκα του» (Θφ). Πολλά δεινά έπαθα (δ).

(7) «Το «σήμερα», λέγεται και για τη νύχτα» (Ζ). «Διότι την ίδια αυτή νύκτα είδε» (Χ). Στην ερώτηση πού ο Πιλάτος πέρασε τη νύχτα για να μην μπορεί η σύζυγός του να τού μιλήσει για το όνειρο το πρωί, εκτός από άλλα μπορεί να δοθεί και η απάντηση, ότι η σύλληψη και παράδοση του Ιησού ήταν απρόοπτη, και όταν έγινε γνωστή αυτή, το έως τότε αόριστο και ανεξήγητο για τη σύζυγο του Πιλάτου όνειρο συνδυασμένο με το απρόοπτο γεγονός έγινε σε αυτήν σημαντικό και λιγότερο ή περισσότερο φανερό (Λ).

(8) «Κύτταξε τι συμβαίνει πάλι, ικανό να τους επαναφέρει όλους. Διότι μετά από την εκ των πραγμάτων πείρα και απόδειξη, και το όνειρο δεν ήταν μικρής σημασίας. Και για ποιο λόγο δεν το βλέπει αυτός; Ή, επειδή εκείνη ήταν πιο άξια· ή διότι εάν το έβλεπε αυτός, δεν θα πιστευόταν όπως εκείνη, ή δεν θα το αποκάλυπτε. Γι' αυτό κανονίζεται να το δει η γυναίκα, ώστε να γίνει γνωστό σε όλους» (Χ).

Σύμφωνα με τη σκέψη του ευαγγελιστή το όνειρο της συζύγου του Πιλάτου ήταν υπερφυσικής προέλευσης (Λ). Πράγματι πώς η γυναίκα αυτή είδε τόσο φοβερό όνειρο σχετιζόμενο με έναν κατάδικo, τον οποίο δεν γνώριζε ούτε είχε δει ποτέ και για τη σύλληψη και καταδίκη του οποίου δεν ήταν δυνατόν να είχε κάποια είδηση μέχρι την ώρα που ξύπνησε (ο).

Ματθ.27,20 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν⁽¹⁾ τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν⁽²⁾.

Μετάφραση: Οι αρχιερείς όμως και οι πρεσβύτεροι έπεισαν στο μεταξύ τα πλήθη του λαού να ζητήσουν να ελευθερωθεί ο Βαραβθάς, ενώ ο Ιησούς να θανατωθεί.

(1) Την ώρα που ο Πιλάτος λάμβανε το μήνυμα της γυναίκας του, οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι ενεργούσαν στους όχλους, τους οποίους ο Πιλάτος για λίγη ώρα άφησε εξαιτίας του μηνύματος (δ). Έπεισαν με ευλογοφανείς λόγους (b). «Διεφθαρμένοι αυτοί, διέφθειραν και τους όχλους» (Ζ).

(2) Να τον εξολοθρεύσουν δηλαδή να ζητήσουν να θανατωθεί (b).

Ματθ.27,21 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς⁽¹⁾· τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον⁽²⁾· Βαραββᾶν.

Μετάφραση: Τότε πήρε το λόγο ο ηγεμόνας και είπε σ' αυτούς: Ποιόν απ' τους δύο θέλετε να σας αφήσω ελεύθερο; Κι αυτοί είπαν: Τον Βαραββά.

(1) «Ρώτησε την πρώτη φορά, επειδή όμως δεν απάντησαν ακόμη, αφού ασχολήθηκε με το μήνυμα της γυναίκας του, πάλι επανέλαβε την ερώτηση» (Ζ).

(2) «Όπως διδάχτηκαν» (Ζ).

Ματθ.27,22 λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· τί οὖν ποιήσω⁽¹⁾ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες⁽²⁾· σταυρωθήτω⁽³⁾.

Μετάφραση: Τους λέει ο Πιλάτος: Τί λοιπόν να τον κάνω τον Ιησού, που λέγεται Χριστός; Κι όλοι του λένε: Να σταυρωθεί.

(1) «Αφού αστόχησε σε αυτό που ήλπιζε, ρωτά πάλι για αυτό και κάνει αυτούς κύριους της υπόθεσης, καταπραΰνοντας έτσι και γλυκαίνοντάς τους» (Ζ), «έτσι ώστε, έστω και από ντροπή να ζητήσουν την απελευθέρωσή του και το παν να γίνει από το φιλότιμό τους» (Χ). Η προηγούμενη απάντηση του όχλου δεν έπεισε αυτόν, ότι τα συναισθήματα του όχλου έτειναν προς τον όλεθρο του Ιησού. Ο όχλος ήταν δυνατόν παρασυρόμενος να ψηφίσει υπέρ του Βαραββά, αλλά συγχρόνως να μην είναι δυσμενής και προς τον Γαλιλαίο (ρ).

Υπέθετε ίσως, ότι οι Ιουδαίοι δεν θα ζητούσαν τόσο βαριά τιμωρία για τον Ιησού. Θα όφειλε όμως να μην τους ρωτήσει. Θα ήταν ασφαλέστερο να αφήσει ελεύθερο τον Ιησού χωρίς τίποτα άλλο (b). «Αυτός λοιπόν ήταν άνανδρος και μαλακός (=αδύναμος, άτολμος)» (Χ).

(2) «Όλοι, όχι οι όχλοι μόνοι, αλλά και οι αρχιερείς και οι πρεσβύτεροι» (Ζ).

(3) «Και δεν λένε, να φονευτεί, αλλά να σταυρωθεί, ώστε και το είδος του θανάτου να τον αποδεικνύει αυτόν (τον Ιησού) κακούργο» (Ζ).

Ματθ.27,23 ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη⁽¹⁾· τί γάρ⁽²⁾ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς⁽³⁾ ἔκραζον⁽⁴⁾ λέγοντες· σταυρωθήτω.

Μετάφραση: Ο ηγεμόνας όμως ρώτησε: Μα γιατί; Ποιό κακό έκανε; Αυτοί όμως περισσότερο κραύγαζαν κι έλεγαν: Να σταυρωθεί.

(1) Ο Πιλάτος επηρεαζόμενος από κάποιο ρωμαϊκό αίσθημα δικαιοσύνης, καθώς και από το ενδιαφέρον του για το δέσμιο και από το όνειρο της συζύγου του, επιχειρεί και πάλι να σώσει τον Ιησού.

(2) Τι λοιπόν; (g). Αλλά γιατί; Τι έπραξε για να τιμωρηθεί έτσι;

(3) «Αντί να πει: περισσότερο» (Z). Ή, με υπερβολή (δ).

(4) Συνεχώς.

Ματθ.27,24 ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ⁽¹⁾, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος⁽²⁾ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας⁽³⁾ ἀπέναντι⁽⁴⁾ τοῦ ὄχλου λέγων· ἄθῳός εἰμι ἀπὸ⁽⁵⁾ τοῦ αἵματος⁽⁶⁾ τοῦ δικαίου⁽⁷⁾ τούτου· ὑμεῖς ὁψεσθε⁽⁸⁾.

Μετάφραση: Σαν είδε λοιπόν ο Πιλάτος ότι δεν πετύχαινε τίποτε, αλλά αντίθετα γινόταν μεγαλύτερη αναστάτωση, πήρε νερό κι ένιψε καλά τα χέρια του μπροστά στο πλήθος και είπε: Είμαι άθώος απ' το αίμα αυτού του δικαίου ανθρώπου. Σε σας θα πέσει η ευθύνη κι εσείς θα φροντίσετε να απαλλαγείτε απ' την ενοχή για το άδικο αυτό.

(1) Υποκείμενο ο Πιλάτος. Δες Ησ. λ 7, Παροιμ. ια 4, κατά τον Αλεξανδρινό κώδικα Ιω. ιβ 19.

(2) Φοβόταν στάση (b).

(3) Το πλύσιμο των χεριών είναι ένας φυσικός συμβολισμός για έκφραση αποποίησης κάθε ενοχής και ευθύνης. Βρίσκουμε αυτόν μεταξύ των Ιουδαίων (Δευτ. κα 6, Ψαλμ. κε 6, οβ 13, Ιωσήπου Αρχαιολ. IV, VIII, 16) και των εθνικών (Virg. Aen. II 719· Ovid. Fasti II 45). Δεν ήταν ασυνήθιστο για ένα δικαστή, όταν απήγγειλε την ποινή του θανάτου, να διαμαρτύρεται, ότι δεν είχε ευθύνη ή ενοχή για την αφαίρεση της ζωής του καταδικασμένου (Αποστολικά Ι Διαταγαί II 52). Το απενίψατο είναι πιο έντονο από το απλό ενίψατο (p).

Ο Πιλάτος δεν συμμορφώνεται εδώ με συνήθεια ιουδαϊκή, αλλά κάτω από το κράτος δεισιδαιμονικού φόβου χρησιμοποιεί τον εκφραστικό αυτό συμβολισμό καθησυχάζοντας τη συνείδησή του με την επίρριψη ολόκληρης της ενοχής σε εκείνους (L).

«Καθάρισε με νερό τα χέρια δείχνοντας, ότι είναι καθαρός και αμέτοχος στο φόνο· διότι ήταν ιουδαϊκή συνήθεια, να διαμαρτύρονται έτσι αυτοί που δεν ήθελαν να συμμετέχουν σε κάποιο φόνο. Διότι λέει και ο Δαβίδ· Θα πλύνω με αθώους τα χέρια μου» (Z).

(4) Μπροστά και αντικρυστά στο πλήθος.

(5) Η σύνταξη «αθώς από» είναι εβραϊσμός. Δες Αριθμ. ε 31,Β΄ Βασ. γ 28 (L).

(6) «Αίμα λένε την καταδίκη του αίματος» (Z)· από την ενοχή για το χύσιμο του αίματος.

(7) Ο Πιλάτος υιοθετεί τον χαρακτηρισμό αυτόν από το μήνυμα της συζύγου του, στίχ. 19 (b).

(8) Όπως οι Ιουδαίοι είπαν στον Ιούδα, έτσι και ο Πιλάτος λέει στους Ιουδαίους (b). Δική σας φροντίδα θα είναι το τι θα κάνετε, για να εξιλεωθείτε για το άδικο αυτό.

Ματθ.27,25 καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπε· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ’ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν⁽¹⁾.

Μετάφραση: Τότε ὁλος ο λαὸς του ἀποκρίθηκε: Ἡ ενοχὴ καὶ ἡ ευθύνη για το χύσιμο του αἱματός του ας πέσει πάνω μας καὶ πάνω στα παιδιά μας.

(1) Εξυπακούεται το ελθέτω (=ας έλθει) (L).

«Τραβούν την κατάρα όχι μόνο εναντίον αυτών των ίδιων, αλλά και εναντίον των παιδιών τους» (Z). Για κατάρες παρομοίου είδους δες Πράξ. ιη 6 (S). Ως προς τις επερχόμενες γενιές ισχύει το «αυτοί που επιμένουν στην πώρωση, γίνονται κληρονόμοι του πατρικού φόνου» (B).

Ο ευαγγελιστής επιθυμεί να αντιθέσει την σκληροκαρδία των Ιουδαίων κριτών με τις τύψεις της συνείδησης ειδωλολάτρη κριτή. Η κύρια ιδέα του στίχου είναι, ότι ὅλοι ὅσοι ἦταν ἐκεῖ παρόντες, ἀναδέχτηκαν τὴν ευθύνη. Το έγκλημα της θανάτωσης του Μεσσία από άποψη γενικότητας κατέστη εθνικό έγκλημα (p). Πόσο τρομερά πραγματοποιήθηκε αυτό! Κανείς ποτέ λαός δεν υπέφερε τόσους και τέτοιους διωγμούς, και όμως διασώζεται ακόμη με θαυμάσιο τρόπο ως ξεχωριστή φυλή, διαρκές και ζωντανό μνημείο της οργής του Θεού (o).

«Για αυτόν το λόγο καταστράφηκαν ὅλοι μαζί ως γένος καὶ τους ἀρπάχτηκαν οὖι πόλεις, ὥστε σχεδόν να μην μπορεῖ να διαφύγει κανένας. Διότι το τι καὶ πόσα έπαθαν, τα διηγούνται οὖι γραφές αυτών που εξιστόρησαν αυτά τα γεγονότα» (K)

Ματθ.27,26 τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας⁽¹⁾ παρέδωκεν⁽²⁾ ἵνα σταυρωθῇ.

Μετάφραση: Τότε τους ἀπελευθέρωσε τὸν Βαραββᾶ, ἐνῶ τὸν Ἰησοῦ, αφοῦ διέταξε καὶ τὸν μαστίγωσαν, τὸν παρέδωσε για να σταυρωθεῖ.

(1) «Φραγγέλωσε δηλαδή μαστίγωσε» (Θφ). «Το φραγγέλιο ήταν μαστίγιο πλεγμένο από σχοινιά ή λωρίδες, με το οποίο χτυπούσαν την πλάτη των καταδίκων» (Ζ). Η φραγγέλωση στους Ρωμαίους αποτελούσε συνηθισμένη προκαταρκτική πράξη κάθε εκτέλεσης (S). Όχι σπάνια ο κατάδικος πέθαινε κατά τα χτυπήματα της φραγγέλωσης (F).

Σύμφωνα με τον Ιωάννη στην φραγγέλωση κατέφυγε ο Πιλάτος σαν σε έσχατη απόπειρα να σώσει τον Ιησού «επινοώντας τρόπο να εξασθενήσει την ένταση της μανίας των Ιουδαίων, έτσι ώστε, βλέποντας την ύβρη που έγινε σε αυτόν... να κατευνάσουν την οργή» (Ζ).

Δεν υπάρχει αντίφαση μεταξύ του Ματθαίου και του Ιωάννη. Η τελική τυπική απόφαση του Πιλάτου να θανατωθεί ο Ιησούς εξαγγέλθηκε μετά την φραγγέλωση και την παρουσίαση του Ιησού με τη χλαμύδα μπροστά στον όχλο.

(2) Στους στρατιώτες ως εκτελεστές των θανατικών αποφάσεων.

Στιχ. 27-31. Ο Ιησούς εμπαίζεται από τους στρατιώτες.

Ματθ.27,27 Τότε οι στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος⁽¹⁾ παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον⁽²⁾ συνήγαγον ἐπ’ αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν⁽³⁾.

Μετάφραση: Τότε οι στρατιώτες του ηγεμόνα, αφού πήραν τον Ιησού και τον οδήγησαν στην εσωτερική αυλή του παλατιού, όπου έμενε ο επίτροπος της Ρώμης, μάζεψαν τριγύρω του όλη τη φρουρά.

(1) Δηλαδή τα στρατεύματα, τα οποία είχαν συνοδεύσει τον επίτροπο από την Καισάρεια στην Ιερουσαλήμ και τα οποία βοηθούσαν για τήρηση της τάξης (S).

(2) Δηλαδή την επίσημη κατοικία του επιτρόπου, η οποία βρισκόταν στο δυτικό λόφο (S). Από την εξωτερική αυλή, όπου ήταν ο Πιλάτος μαζί με τους Ιουδαίους στο εσωτερικό της αυλής (δ). Πριν ήταν ανάκτορο του Ηρώδη, μεγαλοπρεπές οικοδόμημα στα δυτικά του ναού, ώστε να βλέπει κάποιος από ψηλά αυτόν (ο). Τον εισήγαγαν εκεί για να βρουν και τους υπόλοιπους στρατιώτες που είχαν εγκατασταθεί και φύλαγαν εκεί (L).

(3) Κατ’ ακρίβεια είναι λόχος ή κοόρτις (τάγμα), που αριθμεί 500-600 άνδρες. Αλλά εδώ ο όρος χρησιμοποιείται ελεύθερα για δήλωση μικρότερου αριθμού (S). Το ένα δέκατο της λεγεώνας (g). Οι στρατιώτες όλοι εθνικοί βρήκαν ευκαιρία να διασκεδάσουν εκδηλώνοντας την περιφρόνησή τους προς τους Ιουδαίους στο πρόσωπο εκείνου, ο οποίος ομολόγησε τον εαυτό του βασιλιά τους (F).

Ματθ.27,28 καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα⁽¹⁾ κοκκίνην,

Μετάφραση: Κι αφού τον ἐγδυσαν, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ διακωμωδήσουν τὶς βασιλικές του ἀξιώσεις, τὸν ἐντυσαν με κόκκινο μανδύα.

(1) Στρατιωτικὴ χλαῖνη. Ἡ χλαμύδα ἦταν γενικῶς στρατιωτικὸ ἐνδυμα, ποὺ φοριόταν ὁμῶς ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες, ἀλλὰ καὶ τοὺς βασιλιάδες (α). «Ἐπειδὴ δηλαδὴ λεγόταν βασιλιάς τῶν Ἰουδαίων, ἐπομένως ὡς βασιλιά τὸν χλεύαζαν» (Ζ).

Ματθ.27,29 καὶ πλέξαντες στέφανον⁽¹⁾ ἐκ ἀκανθῶν⁽²⁾ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κάλαμον⁽³⁾ ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ⁽⁴⁾ ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες· χαῖρε ὁ βασιλεὺς⁽⁵⁾ τῶν Ἰουδαίων⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Επιπλέον ἐπλεξαν στεφάνι ἀπὸ ἀγκάθια καὶ τὸ ἔβαλαν πάνω στο κεφάλι του ἀντὶ γιὰ στέμμα, καὶ στο δεξὶ τοῦ χέρι τοῦ ἔδωσαν ἓνα καλάμι ἀντὶ γιὰ βασιλικὸ σκῆπτρο. Κι αφού γονάτισαν μπροστά του, τὸν ἐνέπαιζαν καὶ τοῦ ἔλεγαν: Χαίρε, βασιλιά τῶν Ἰουδαίων.

(1) Τὸ στεφάνι δινόταν στοὺς νικητές σὲ μάχη ἢ σὲ ἀγώνισμα (S).

(2) Δεν ὑπάρχει καμία ἐνδειξη στὰ ευαγγέλια, ἀπὸ τὴν ὁποία νὰ συμπεράνουμε ἀπὸ ποιο φυτὸ κατασκευάστηκε τὸ στεφάνι. Παρόλο ὅμως ποὺ δὲν χρησιμοποιεῖται ἐδῶ ἡ λέξη διάδημα (στέμμα), εἶναι ἀναμφίβολο, ὅτι «τὸ ἀγκάθινο στεφάνι τὸ ἔβαλαν ἀντὶ γιὰ διάδημα» (Ζ).

(3) «Καὶ τὸ καλάμι, τοῦ τοῦ ἔδωσαν στο χέρι ἀντὶ γιὰ σκῆπτρο» (Ζ).

(4) Οἱ στρατιῶτες ἤξεραν καλὰ τὴν τελετὴ τοῦ χαίρε Καίσαρ καὶ μιμοῦνταν τὴν αὐτὴν (ρ).

(5) Μεταχειρίζονται αὐτὸν ὡς παράφρονα, ὁ ὁποῖος φανταζόταν τὸν εαυτὸ τοῦ βασιλιά (b), «καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν κατασκεύαζαν τὴν ἀλήθεια» (Ζ).

(6) Αφὺ συντελέστηκε ἡ ἐγκαθίδρυση τοῦ βασιλιά ὁ εἰρωνικός καὶ ἐμπαικτικός χαίρεσιμός ἐπακολούθησε συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ γονυκλισία (L).

Ματθ.27,30 καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ⁽¹⁾.

Μετάφραση: Ἐπειτα τὸν ἐφτυσαν, τοῦ πήραν τὸ καλάμι καὶ τὸν χτυποῦσαν μ' αὐτὸ στο κεφάλι.

(1) Και για να γίνει πιο αισθητή η γελοιοποίηση, το εμπαικτικό σκήπτρο χρησιμοποιήθηκε, για να χτυπιέται με αυτό ο πάσχων (L). Παίρνουν το καλάμι από το χέρι του, ώστε χτυπώντας να μπήξουν με αυτό βαθύτερα το αγκάθινο στεφάνι, πράγμα το οποίο δεν μπορούσαν να πράξουν με γυμνό το χέρι (ο).

«Αυτό που γινόταν ήταν το έσχατο όριο εξευτελισμού. Διότι δεν εξευτελιζόταν ένα μέλος, αλλά ολόκληρο το σώμα και ολοκληρωτικά: το κεφάλι με το στεφάνι, το καλάμι και τους κολαφισμούς, το πρόσωπο το οποίο υφίστατο εμπτύσματα, τα σαγόνια που ραπίζονταν, ολόκληρο το σώμα με τις μαστιγώσεις, με την γύμνωση, με την περιβολή της χλαμύδας και με την προσποιητή προσκύνηση, το χέρι με το καλάμι, το οποίο έδωσαν να κρατά αντί για σκήπτρο, το στόμα πάλι με την προσφορά του ξυδίου. Τι θα μπορούσε να γίνει φοβερότερο από αυτό; Τι πιο υβριστικό;» (X).

Ματθ.27,31 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα⁽¹⁾ καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι⁽²⁾.

Μετάφραση: Και αφού τον περιέπαιξαν, του έβγαλαν τον μανδύα και τον έντυσαν με τα ρούχα του, και τον πήγαν για να τον σταυρώσουν.

(1) «Όταν τον ξέντυσαν από την χλαμύδα, αφαίρεσαν οπωσδήποτε και το στεφάνι» (Z). Παρόλ' αυτά τίποτα δεν λέγεται από τους ευαγγελιστές για το αγκάθινο στεφάνι, το οποίο κατά τους Ωριγένη, Τερτυλλιανό και άλλους αρχαίους συγγραφείς παρέμεινε μέχρι τέλους του μαρτυρίου στο ιερό κεφάλι του Ιησού (F).

(2) Το μισό της προφητείας στο κεφ. κ 19 εκπληρώθηκε επακριβώς και ήδη επακολουθεί και η εκπλήρωση του δεύτερου μισού (ρ)

Στιχ. 32-44. Η σταύρωση του Κυρίου.

Ματθ.27,32 Ἐξερχόμενοι⁽¹⁾ δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον⁽²⁾ ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν⁽³⁾ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.

Μετάφραση: Και καθώς έβγαιναν από την πόλη, βρήκαν έναν άνθρωπο που καταγόταν από την Κυρήνη, ο οποίος ονομαζόταν Σίμων. Αυτόν αγγάρευσαν για να σηκώσει το σταυρό του, επειδή ο Ιησούς δεν άντεχε πλέον να τον σηκώνει μέχρι τέλους.

Η συμπεριφορά των στρατιωτών στο έργο της εκτέλεσης του καταδίκου, το οποίο διατάχτηκαν να φέρουν σε πέρας, παρουσιάζεται με εμφανή αντίθεση με την πράξη εκείνων,

οι οποίοι κορόιδεψαν και κακοποίησαν αυτόν. Η κοροϊδία και η κτηνώδης συμπεριφορά σταματά αμέσως, και με σοβαρότητα πλέον οι στρατιώτες προχωρούν σε εκπλήρωση της διαταγής που τους δόθηκε (p)

(1) Οι Ιουδαίοι τις θανατικές εκτελέσεις τις τελούσαν έξω από την πόλη, Πράξ. ζ 58, Εβρ. ιγ 11-13. Παρόμοια ήταν η συνήθεια των Ελλήνων και των Ρωμαίων (o).

(2) Ιουδαίο από την Κυρύνη που ήταν εγκατεστημένος στα Ιεροσόλυμα, όπου είχαν οι Κυρηναίοι και δική του συναγωγή. Δες Πράξ. στ 9 (δ). Δεν υπήρχε τη στιγμή εκείνη ούτε Ιουδαίος ούτε Ρωμαίος διατεθειμένος να κουβαλήσει πρόθυμα το φορτίο του σταυρού. Ήταν πολλοί παρόντες τότε από Ευρώπη, Ασία και Αφρική. Αλλά από τότε και στις πλέον μακρινές χώρες βρέθηκαν πολλοί, οι οποίοι πρόθυμα θα σήκωναν το σταυρό του (b).

(3) «Διότι πρώτα μεν έβαλαν σε αυτόν το σταυρό ως κατάδικο και βαστάζοντάς τον βγήκε· έπειτα αφού συνάντησαν τον Σίμωνα, αυτόν αγγάρευσαν να σηκώσει αυτόν» (Ζ). «Αυτός που πρόκειται να καρφωθεί σε αυτόν (το σταυρό), προηγουμένως τον βαστάζει» (Αρτεμίδωρος Ονειρ. ΙΙ, 56). Ήταν συνηθισμένο οι καταδικασμένοι σε σταύρωση να κουβαλάνε τους σταυρούς τους στον τόπο της καταδίκης. Και ο Κύριος βάσταξε το σταυρό για κάποιο διάστημα, διότι τον Σίμωνα τον συνάντησαν έξω από την πόλη. Για το αγγαρεύω δες Ματθ. ε 41.

Ματθ. 27, 33 Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ⁽¹⁾, ὃ ἐστὶ⁽²⁾ λεγόμενος κρανίου⁽³⁾ τόπος,

Μετάφραση: *Κι αφού ήλθαν σε κάποιον τόπο που λεγόταν Γολγοθάς, όνομα που σημαίνει τόπος κρανίου,*

(1) Σύμφωνα με τον Dalman, ενώ ο αραμαϊκός τύπος είναι Γουλγολθά, οι Έλληνες για διευκόλυνση της προφοράς του ονόματος παρέλειπαν το δεύτερο λ' αλλά οι Σύροι πέτυχαν το ίδιο αποτέλεσμα με τον τύπο Γαγουλθά. Είναι πιθανόν, ότι η αραμαϊκή προφορά στα Ιεροσόλυμα ήταν ήδη Γολγοθά (L).

(2) «Το οποίο, το Γολγοθά δηλαδή, λέγεται που σημαίνει μεταφράζεται, όπως ο Μάρκος είπε, από την εβραϊκή διάλεκτο στην ελληνική, σημαίνει και λέγεται κρανίου τόπος» (Ζ).

(3) Εκφράστηκε η γνώμη, σύμφωνα με την οποία ονομάστηκε έτσι από τα κρανία των καταδίκων, τα οποία έμεναν εκεί άταφα. Αυτό είναι απίθανο, διότι οι Ιουδαίοι δεν θα ανεχόντουσαν άταφα οστά, και επιπλέον η ονομασία θα έπρεπε να είναι κρανίων τόπος (p). Υπάρχει και η από τον Ωριγένη ήδη γνωστή ιουδαϊκή παράδοση των πιστών, σύμφωνα με την

οποία «λένε κάποιιοι ότι εκεί πέθανε και είναι θαμμένος ο Αδάμ, και τα οικονόμησε ο Θεός έτσι, ώστε, όπου ο παλαιός Αδάμ έπεσε από το θάνατο, εκεί να στηθεί και το τρόπαιο του νέου Αδάμ κατά του θανάτου, εννοώ βεβαίως το σταυρό» (Ζ)· «quia ibi erectus sit medicus, ubi jacebat aegrotus» (Αυγουστίνου, «ώστε εκεί να υψωθεί ο γιατρός, όπου ήταν πεσμένος ο ασθενής»). Αυτή όμως η μεταγενέστερη απόκρυφη παράδοση δεν μπορεί να έχει ιστορική βάση (δ).

Ο λόφος ονομαζόταν έτσι από το σχήμα του (b). Η τελευταία αυτή εκδοχή, αν και όχι βέβαιη, είναι η πιθανότερη. Σε αυτήν επίσης κλίνει και ο Κύριλλος Ιεροσολύμων (F).

Ματθ.27,34 ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος⁽¹⁾ μετὰ χολῆς⁽²⁾ μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελε⁽³⁾ πιεῖν.

Μετάφραση: του έδωσαν να πιεί ξίδι ανακατεμένο με χολή, για να του φέρει κάποια νάρκωση και να μην αισθανθεί πολύ τους πόνους της σταυρώσεως κι έτσι δυσκολευθούν οι στρατιώτες στην εκτέλεσή της. Μόλις όμως το δοκίμασε, δεν ήθελε να το πιεί.

(1) Υπάρχει και η γραφή των αλεξανδρινών μεγαλογράμματων κωδίκων οίνον. «Ο Μάρκος λοιπόν είπε, ότι του έδιναν να πιει εσμυρнисμένο κρασί» (Ζ).

(2) Αντί για το σμύρνα του Μάρκου λέει ο Ματθαίος χολή. Η αντίστοιχη εβραϊκή λέξη χρησιμοποιείται και για άλλα πικρά στη γεύση, όπως το αψίνθιον (Παροιμ. ε 4,Θρήνοι Ιερεμ. γ 15). Για αυτό κάποιοι το χολή το θεωρούν ως ταυτόσημο με το σμύρνα του Μάρκου (g).

Η λέξη χολή γίνεται έτσι γενική λέξη για δήλωση ποτού πικρής γεύσης και η έννοια του καθενός από τα δύο Ευαγγέλια είναι ότι το κρασί ήταν αναμεμιγμένο με φάρμακο, ίσως και διαφορετικό από τη χολή ή τη σμύρνα. Φαίνεται να υπήρξε ιουδαϊκή συνήθεια να δίνουν κάποιο ναρκωτικό ποτό στους από το συνέδριο καταδικασμένους στον δια λιθοβολισμού θάνατο με σκοπό να μετριάσουν την αγωνία από τον οδυνηρό θάνατο και υπάρχει η ιδέα, ότι στα Ιεροσόλυμα υπήρχε ένα είδος σωματείου γυναικών, για να προμηθεύει τέτοια αναισθητικά στους κατάδικους (p).

«Προτού μεν ανέβει στο σταυρό του προσφέρθηκαν αυτά που αναφέρθηκαν, όπως ο Ματθαίος και ο Μάρκος είπαν· μετά όμως που ανέβηκε στο σταυρό μόνο ξύδι, όπως ο Λουκάς και ο Ιωάννης λένε» (Ζ).

(3) Διότι ο Ιησούς επιθυμούσε να διατηρήσει τις αισθήσεις του πλήρως αδιατάρακτες μέχρι το θάνατό του (b).

Ματθ.27,35 σταυρώσαντες⁽¹⁾ δὲ αὐτὸν διμερίσαντο τὰ ἱμάτια⁽²⁾ αὐτοῦ βαλόντες κλῆρον⁽³⁾,

Μετάφραση: Ὑστερα τον σταύρωσαν, κι ἔπειτα μοιράστηκαν τα ρούχα του ρίχνοντας κλήρο,

(1) Η σταύρωση ἦταν ἡ σκληρότερη και φρικωδέστερη ἀπὸ τις ρωμαϊκές ποινές, συνηθισμένη σε δούλους, μεγάλους κακούργους και στασιαστές, οὐδέποτε ὁμως σε Ρωμαίους πολίτες. Οἱ σταυρούμενοι ἔμεναν καρφωμένοι, ζώντας και φοβερά πονώντας γύρω στις δώδεκα ὥρες, πολλές φορές ὁμως 24 και 36, και καμιά φορά, αὐτοὶ που εἶχαν πολὺ ισχυρὴ κράση, 48 ἢ 60 ὥρες. Ερχόταν λοιπὸν ὁ θάνατος ὄχι ἀπὸ αιμορραγία, διότι το ἀπὸ τις πληγές αἷμα ἀφοῦ ἐπηξε ἐκεῖ σταμάταγε να ρέει, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ νάρκωση των μυῶν, των φλεβῶν και των νεύρων και τὴν εξάντληση των δυνάμεων. Οἱ φοβεροὶ πόνοι προέρχονταν ἀπὸ τὴ φλόγωση των πληγῶν και ἀπὸ τὴ συρροή του αἵματος στον ἐγκέφαλο (δ).

Η ἐκτέλεση γινόταν με το να υψώσουν πρῶτα και να στερεώσουν το σταυρό, ὁ ὁποῖος συνήθως ἦταν ἀρκετὰ χαμηλός. Ἐπειτα ἀνέβαζαν τον κατάδικο καβαλικευτὰ πάνω σε ἕνα τεμάχιο πασσάλου στερεωμένου στο μέσο του κάθετου ξύλου του σταυροῦ. Συνήθως τα πόδια και τα χέρια καρφώνονταν στη συνέχεια με χοντρά καρφιά (F). Υπάρχει παρὸλ' αὐτά και ἡ γνώμη ὅτι συνηθέστερα ὁ σταυρὸς υψωνόταν, ἀφοῦ τα χέρια και τα πόδια του καταδίκου καρφώνονταν σε αὐτόν, ἐνῶ βρισκόταν στο ἔδαφος (ο).

(2) Οἱ σταυρούμενοι καρφώνονταν γυμνοὶ (Ἀρτεμίδ. II, 58) και πιθανῶς μόνο κάποιο ὕφασμα κάλυπτε τὴ μέση τους. Τα ρούχα τους τα ἔπαιρναν αὐτοὶ που ἐκτελοῦσαν τὴν καταδίκη (δ).

(3) «Τα μεν ἱμάτια τα μοίρασαν, για τον ἄρραφο ὁμως χιτῶνα ἔβαλαν κλήρο» (Ζ). Δες Ψαλμ. κα 19 «για να εκπληρωθεῖ ἡ προφητεία του Δαβὶδ που μιλοῦσε για αὐτά» (Ζ).

Ματθ.27,36 καὶ καθήμενοι ἐτήρουν⁽¹⁾ αὐτὸν ἐκεῖ.

Μετάφραση: και κάθονταν ἐκεῖ και τον φύλαγαν.

(1) «Τον φύλαγαν, για να μην τον κατεβάσει κάποιος» (Ζ). Τον φύλαγαν για να μην ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τους οπαδοὺς του (δ).

Ματθ.27,37 καὶ ἐπέθηκαν⁽¹⁾ ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν⁽²⁾ αὐτοῦ γεγραμμένην⁽³⁾. οὗτός ἐστιν⁽⁴⁾ Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Τοποθέτησαν μάλιστα πάνω από το κεφάλι του μια επιγραφή που έγραφε την κατηγορία της θανατικής καταδίκης του: Αυτός είναι ο Ιησούς, ο βασιλιάς των Ιουδαίων.

(1) Η επιγραφή αυτή μεταφέρθηκε στον τόπο της καταδίκης έτοιμη. Διότι όπως φαίνεται από την αφήγηση του Ιωάννου, ο ίδιος ο Πιλάτος έγραψε αυτήν.

(2) «Την κατηγορία, για την οποία σταυρώθηκε» (Ζ). Τον λόγο της καταδίκης (δ).

(3) «Αυτό γράφτηκε σε τρεις διαλέκτους, επειδή πολλοί συνήθιζαν να επισκέπτονται τότε την πόλη των Ιουδαίων Έλληνες και Ρωμαίοι» (Ζ).

(4) Ναι· αληθινά είναι βασιλιάς. Η επιγραφή ίσως παρέμεινε πάνω στο σταυρό πιο πολύ χρόνο παρά το σώμα του Ιησού (b). «Ήταν κρεμασμένα ψηλά τα γράμματα σαν αφιέρωμα που κατά τρόπο λαμπρό ανακήρυτταν τη βασιλεία του» (Ζ).

«Το ότι ο Κύριος είναι βασιλιάς του Ισραήλ μαρτυρήθηκε και από τους εχθρούς, που υπέγραψαν στο σταυρό την ομολογία της βασιλείας του, ότι δηλαδή αυτός είναι ο βασιλιάς των Ιουδαίων· διότι δεχόμαστε τη μαρτυρία, αν και θεωρείται ότι μικραίνει το μεγαλείο της εξουσίας, καθορίζοντας την κυριαρχία στη βασιλεία των Ισραηλιτών. Διότι δεν είναι έτσι· αλλά από το μερικό η επιγραφή αυτή στο σταυρό αποδίδει την πάνω σε όλους εξουσία, με το να μην προσθέσει ότι μόνο των Ιουδαίων είναι αυτός βασιλιάς» (Γν).

«Η ανάγνωση λοιπόν από αυτήν την επιγραφή δήλωνε ότι το σωτήριο πάθος έγινε όχι για χάρη της Ιουδαίας μόνης, αλλά και για κάθε ελληνική και βάρβαρη χώρα» (Δ).

(5) Ελαφρές διαφορές στο λεκτικό της επιγραφής παρατηρούνται κατά τις διάφορες αφηγήσεις του πάθους από τους τέσσερεις ευαγγελιστές. Προέρχονται κυρίως από τις τρεις διαφορετικές γλώσσες, στις οποίες ήταν γραμμένη η επιγραφή αυτή, στη μετάφραση των οποίων φυσικό ήταν να προκύψουν ελαφρές λεκτικές διαφορές. Υπάρχει όμως απόλυτη συμφωνία ως προς την έννοια της επιγραφής έτσι ώστε τέτοιες λεκτικές διαφορές να αποδεικνύουν εμφανώς την μεταξύ τους ανεξαρτησία και την φιλαλήθεια των ιερών συγγραφέων (ο).

Ματθ.27,38 Τότε⁽¹⁾ σταυροῦνται⁽²⁾ σὺν αὐτῷ δύο λησταί⁽³⁾, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁽⁴⁾.

Τότε σταυρώνονται μαζί του δύο ληστές, ο ένας από τα δεξιά του κι ο άλλος από τα αριστερά του.

(1) Όταν σταύρωσαν τον Κύριο της δόξας (δ).

(2) Αφού οι πρώτοι στρατιώτες, που σταύρωσαν τον Κύριο κάθισαν και «τον φύλαγαν εκεί», όχι αυτοί, αλλά άλλοι σταύρωσαν τους δύο ληστές. Για αυτό ο Ματθαίος καθορίζοντας ακριβέστερα το πράγμα δεν λέει «σταυρώνουν» όπως ο Μάρκος, αλλά σταυρώνονται (L).

(3) Όχι κλέφτες, αλλά ληστές που αρπάζουν με βίαια μέσα. Ίσως είχαν συνεταιριστεί με τον Βαραββά στα εγκλήματα.

(4) «Και αυτό οφειλόταν στην επίμονη προσπάθεια των Ιουδαίων, έτσι ώστε, με το να είναι κρεμασμένος ανάμεσα στους κακούργους, να θεωρηθεί και αυτός κακούργος, και ώστε η συμμετοχή στην τιμωρία να τον ανακηρύττει συμμετόχο και στην κακουργία» (Z).

Για χλευασμό, τον ενθρόνισαν κατά κάποιο τρόπο σε εξέδρα ως βασιλιά των ληστών. Έτσι με την χαιρεκακία των εχθρών του αυτός ο ίδιος ο τρόπος του θανάτου του διακηρύττει λαμπρά τον σκοπό και το αποτέλεσμα της έλευσής του στον κόσμο. Ήλθε να σώσει αυτούς που μετανοούν.

Αλλά αυτό συνυπονοεί διαχωρισμό μεταξύ μετανοημένων και αμετανόητων. Και διαχωρίζει πάνω στο σταυρό αυτόν που μετανόησε από αυτόν που παρέμεινε αμετανόητος. Κάποιοι κώδικες αναφέρουν και τα ονόματα αυτών Γιοάθαμ και Χαμμαθά ή Ιωάθας και Μαγγατράς, ή σύμφωνα με τα επικρατέστερα από απόκρυφες πηγές ονόματα Δισμάς και Γκεστάς. Του μετανοημένου ληστή η μνήμη τελείται στη μεν Δυτική εκκλησία στις 25 Μαρτίου ενώ στην Ελληνική στις 23 Μαρτίου (p).

Ματθ.27,39 Οἱ δὲ παραπορευόμενοι⁽¹⁾ ἐβλασφήμουν⁽²⁾ αὐτὸν κινουῦντες τὰς κεφαλὰς⁽³⁾ αὐτῶν

Μετάφραση: Στο μεταξύ εκείνοι που περνούσαν από κοντά τον έβριζαν και κουνούσαν με περιφρόνηση και κακία τα κεφάλια τους

(1) «Οι Ιουδαίοι που περνούσαν κοντά από το δρόμο εκείνο» (Z). Η Παρασκευή λοιπόν εκείνη δεν ήταν ημέρα αργίας, αλλά εργασίας (δ). Πολλοί δεν καταδέχονταν ούτε καν να σταθούν εκεί (b) αλλά περνούσαν. Ποιοι ήταν αυτοί δεν έχουμε κάποια νύξη στα ευαγγέλια που να μας διαφωτίζει.

(2) Στην παρούσα περίπτωση οι εναντίον του εκτελεσθέντος ύβρεις ήταν βλασφημίες, διότι απευθύνονταν κατά του Μεσσία, κατά του Υιού του Θεού (F).

(3) Κίνηση που δηλώνει άρνηση του να αναγνωρίσει κάποιος κάτι (b). Ή σημάδι χαιρεκακίας = καλά έκαναν αυτοί που σε έβαλαν πάνω σε αυτόν. Δες Ψαλμ. κα 8,ρθ 25,Ιωβ ιστ 4,Ιερεμ. ιη 16 (δ).

Ματθ.27,40 καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων⁽¹⁾ τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν⁽²⁾ ἡμέραις οἰκοδομῶν⁽³⁾! σῶσον σεαυτὸν⁽⁴⁾· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.

Μετάφραση: κι ἔλεγαν: Εσύ που θα γκρέμιζες το ναό και σε τρεις ημέρες θα τον ξαναέκτιζες, σώσε τώρα τον εαυτό σου. Εάν είσαι υιὸς του Θεοῦ, κατέβα ἀπὸ το σταυρό.

(1) Παρατατικός της απόπειρας (L). Εσύ που θα γκρέμιζες (a).

(2) Και ἦταν ἤδη η πρώτη ἀπὸ τις ημέρες αυτές (b).

(3) Αυτή ἦταν η μόνη κατηγορία την οποία μετὰ ἀπὸ τριετή δημόσια δράση, εἶχαν να του απευθύνουν (ο).

(4) Χρησιμοποιοῦν κοροϊδευτικά και το ὄνομα Ἰησοῦς (=Σωτήρας), ἔπειτα και το ὄνομα υἱὸς του Θεοῦ και το ὄνομα του βασιλιά (δες σ. 42,43) (b). Ο Μεσσίας και πολύ περισσότερο ο Υἱὸς του Θεοῦ ἦταν βεβαίως δυνατός να ελευθερώσει τον εαυτό του (F).

Ματθ.27,41 ὁμοίως⁽¹⁾ δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων⁽²⁾ καὶ Φαρισαίων ἔλεγον⁽³⁾.

Μετάφραση: Με παρόμοιο τρόπο τον περιέπαιζαν και οι αρχιερεῖς μαζί με τους γραμματεῖς και τους πρεσβυτέρους και Φαρισαίους κι ἔλεγαν:

(1) «Το ὁμοίως λέχθηκε για τη βλασφημία. Διότι και αυτοί ὁμοίως τον βλασφημούσαν, ἔστω και αν το ἔκαναν με ἄλλα λόγια» (Z).

(2) Περιλαμβάνει ἔτσι ὅλα τα μέλη του συνεδρίου.

(3) Ἦδη οι ηγέτες μιμούνται τον ὄχλο. Τι σύγχυση! Αλλά ξεπερνούν αυτοί τον ὄχλο σε πικρία (b). Το να κατεβαίνουν τόσο πολύ, ὥστε μαζί με τον χυδαῖο ὄχλο να βλασφημοῦν αὐτόν, δείχνει πόσο ἄσβεστο ἦταν το ἐναντίον του μίσος τους (ο)

Ματθ.27,42 ἄλλους ἔσωσεν⁽¹⁾, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι· εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ⁽²⁾ ἔστι, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν⁽³⁾ ἐπ' αὐτῷ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Ἄλλους ἔσωσε με τα αγυρτικά του θαύματα· τον εαυτό του δεν μπορεί να τον σώσει. Εάν εἶναι βασιλιάς του Ἰσραὴλ, του ευλογημένου δηλαδή λαοῦ του Θεοῦ, ας κατεβεί απ' το σταυρό και θα τον πιστέψουμε.

(1) Η φράση βρίσκεται και στους τρεις ευαγγελιστές. Παρόλ' αυτά ο σαρκασμός αυτός μαζί με το ακόλουθο «τον εαυτό του δεν μπορεί να σώσει», αν και ειπώθηκε για εμπαιγμό, ανταποκρινόταν σε βαθύτερη και αποκεκρυμμένη από τους υβριστές αλήθεια. Οι χλευαστές αυτοί ήταν μεταξύ εκείνων για τους οποίους ο Ιησούς πέθαινε, για να τους σώσει. Και ο Ιησούς δεν μπορούσε να κατέβει από το σταυρό και να σώσει τον εαυτό του, διότι ήταν εκεί καρφωμένος όχι από τα καρφιά, αλλά από τον πόθο του τού να σώσει αυτούς.

«Το άλλους έσωσε, το είπαν, συκοφαντώντας τις θαυματουργίες του ότι τάχα έγιναν με μαγεία» (Ζ).

(2) «Αυτό το είπαν εξ' αιτίας της επιγραφής του τίτλου. Επειδή δεν μπόρεσαν δηλαδή να την αλλάξουν, επιχειρούν να την αποδείξουν ψευδή» (Ζ). Εάν είναι βασιλιάς θεοκρατικός, Μεσσίας και Υιός του Θεού (δ). Του Ισραήλ και όχι των Ιουδαίων όπως είχε η επιγραφή και υπονοούσε αυτό την μεσσιακή βασιλεία πάνω στο λαό του Θεού (Λ).

(3) «Και θα κατέβαινε, αν επρόκειτο να πιστεύουν» (Ζ). Είχαν τον Μωϋσή και τους προφήτες και όμως δεν πίστεψαν σε αυτόν. Άκουσαν τα λόγια του και είδαν τα θαύματά του, και όμως δεν πίστεψαν σε αυτόν (ρ). Εμείς οι Χριστιανοί πιστεύουμε σε αυτόν για αυτόν ακριβώς το λόγο, διότι δεν κατέβηκε αμέσως τότε από το σταυρό, αλλά τελείως αντίθετα ολοκλήρωσε με το σταυρό το έργο του (b).

(4) Τα αλεξανδρινά χειρόγραφα γράφουν επ' αυτόν, ενώ πολλά άλλα γράφουν επ' αὐτῷ.

Ματθ.27,43 ⁽¹⁾πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν⁽²⁾, ῥυσάσθω⁽³⁾ νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν⁽⁴⁾· εἶπε γὰρ ὅτι Θεοῦ εἰμι υἱός⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Έχει στηρίξει τις ελπίδες του και την πεποίθησή του στο Θεό. Ας τον γλυτώσει λοιπόν τώρα, εάν πράγματι τον θέλει ο Θεός. Διότι είπε ότι είμαι Θεού υιός.

(1) Ο στίχος είναι χαρακτηριστικός του Ματθαίου. Το πρώτο μέρος του είναι σχεδόν παράθεση, για να δείχτει η εκπλήρωσης της προφητείας στο Ψαλμ. κα 9 (Λ). «Αυτό που προείπε ο Δαβίδ που αφορούσε το δικό τους πρόσωπο, τώρα αυτοί οι ίδιοι λένε αυτό, εκπληρώνοντας αυτήν την προφητεία» (Ζ).

(2) Έχει εμπιστευθεί τον εαυτό του στο Θεό (Λ), «ως γιος του» (Ζ).

(3) «Το έλεγαν αυτό, όχι επειδή ο Θεός δεν μπορούσε να τον σώσει, αλλά επειδή αυτός δεν ήταν Υιός του Θεού, όπως αυτοί νόμιζαν» (Ζ).

(4) Όπως αυτός αξιώνει (δ). Εβραϊσμός = εάν τον αγαπά (F).

(5) Δες και Σοφία Σολομ. β 13.

Ματθ.27,44 τὸ δ' αὐτὸ⁽¹⁾ καὶ οἱ ληστὰι⁽²⁾ οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν.

Μετάφραση: Το ίδιο και οι ληστές που σταυρώθηκαν μαζί του τον έβριζαν.

(1) «Αντί να πει παρομοίως. Διότι ο διάβολος όχι μόνο τους Ιουδαίους άναψε (=διέγειρε το θυμό τους), αλλά και τους Ρωμαίους στρατιώτες τους έκανε να συμπεριφέρονται σαν μανιακοί, και τους ίδιους του ληστές, παρόλο που ήταν συσταυρωμένοι, τους εξαγρίωσε εναντίον του» (Z).

(2) «Πώς λοιπόν ο Λουκάς λέει, ότι ο ένας μάλωνε; Και τα δύο έγιναν. Διότι στην αρχή και οι δύο χλεύαζαν, ύστερα όμως όχι πια» (X). «Ίσως όμως το έκαναν αυτό και για χάρη των Ιουδαίων, ώστε εξ' αιτίας αυτού να τους κατεβάσουν από το σταυρό· ύστερα όμως μετανόησε ο ένας» (Z).

Η μετάνοιά του αυτή και η ομολογία του παρουσιάζονται πράγματι αξιοθαύμαστες. «Διότι αν και τον έβλεπε να σταυρώνεται, τον αποκαλούσε βασιλιά· και προσδοκώντας ότι αυτός που ατιμαζόταν και έπασχε θα έρθει με δόξα που ταιριάζει σε Θεό, άρπαξε την πίστη, αν και δεν είχε ζήσει με ενάρετη διαγωγή» (K). Μπορεί όμως κάποιος να πει, ότι οι Ματθαίος και Μάρκος συντομεύοντας την αφήγηση γενικεύουν και στους δύο ληστές τους ονειδισμούς (F).

Στιχ. 45-56. Ο θάνατος του Ιησού.

Ματθ.27,45 Ἀπὸ δὲ ἔκτης⁽¹⁾ ὥρας σκότος⁽²⁾ ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν⁽³⁾ ἕως ὥρας ἐνάτης⁽¹⁾.

Κι από τις δώδεκα το μεσημέρι έγινε σκοτάδι σ' όλη τη γη έως τις τρεις το απόγευμα.

(1) Δηλαδή από τις 12-3 μ.μ. . Έτσι εάν η σταύρωση έγινε το μεσημέρι, το σκοτάδι παρατάθηκε καθ' όλο το χρόνο, κατά τον οποίο ο Ιησούς ήταν πάνω στο Σταυρό (S). «Και πρόσεξε πότε γίνεται. Το μεσημέρι, για να μάθουν όλοι, όταν παντού ήταν ημέρα» (X). «Αφού χόρτασαν το μεθύσι της παραφροσύνης και τους χλευασμούς, μετά έγινε αυτό» (Z).

«Όταν είπαν όλα όσα θέλησαν, τότε δείχνει το σκοτάδι» (X), «έτσι ώστε, αφού σταμάτησε πλέον ο θυμός, να μπορέσουν να κερδίσουν κάτι από το θαύμα» (Z). «Διότι από το να κατέβει από το σταυρό, αυτό ήταν πιο θαυμαστό, το να ενεργεί δηλαδή τέτοια πράγματα ενώ είναι στο σταυρό. Διότι, είτε πίστευαν ότι τα έκανε Εκείνος αυτά, έπρεπε να πιστέψουν και να φοβηθούν· είτε πίστευαν ότι δεν τα έκανε εκείνος, αλλά ο Πατέρας, και πάλι έπρεπε να

συγκινηθούν βαθιά· διότι το σκοτάδι εκείνο ήταν ενέργεια οργής για όσα είχαν αποτολμηθεί» (X).

(2) Έκτακτα συμβάντα και όταν ακόμη οφείλονται σε αιτίες φυσικές, σωστά μπορούν να θεωρηθούν ως σημάδια από το Θεό (p). Παρόλ' αυτά «δεν μπορούσαν να πουν, ότι ήταν μία φυσική έκλειψη ηλίου... διότι στην δέκατη τέταρτη ημέρα της σελήνης, που είναι πανσέληνος, είναι αδύνατον να συμβεί κατά τρόπο φυσικό έκλειψη ηλίου» (Z).

(3) Το «σε όλη τη γη» στο Λουκά δ 25 σημαίνει σε όλη τη χώρα της Παλαιστίνης (δ). Ίσως και εδώ να έχει την ίδια έννοια (p). Δεν αποκλείεται όμως να σημαίνεται και ολόκληρος ο πλανήτης μας, διότι ο ίδιος ο ήλιος έγινε σκοτεινός (b).

Ματθ.27,46 περι δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων⁽¹⁾· ἡλί⁽²⁾, λιμᾶ⁽³⁾ σαβαχθανί⁽⁴⁾; τοῦτ' ἔστι, Θεέ μου Θεέ μου⁽⁵⁾, ἵνατί με ἐγκατέλειπες⁽⁶⁾;

Μετάφραση: Και στις τρεις το απόγευμα φώναξε ο Ιησούς με φωνή μεγάλη και είπε: Ηλί, λιμά σαβαχθανί; Που σημαίνει: Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί με εγκατέλειπες;

(1) Η κραυγή δεν ήταν έκφραση απελπισίας, αλλά προκλήθηκε από την αγωνία που είχε κυριεύσει τον πάσχοντα και δείχνει πόσο πραγματικό ήταν το πάθος του Κυρίου (S).

«Βασανισμένος από τις οδύνες που προξενούσαν τα καρφιά, ως άνθρωπος λέει... Γιατί με άφησες έτσι να οδυνώμαι;... Διότι όπως ακριβώς αληθινά έγινε άνθρωπος, έτσι αληθινά σταυρώθηκε και όχι φανταστικά. Διότι δεν θα φώναζε έτσι αν δεν πονούσε τόσο πολύ» (Z). Φώναξε προς τον πατέρα την φωνή του δικαίου, που απευθύνεται προς τον Θεό από τον προφητάνακτα Δαβίδ στο Ψαλμ. κα 1 (δ).

(2) Αραμαϊκός τύπος, εξ ολοκλήρου ορθός, που προσεγγίζει περισσότερο στο εβραϊκό (L).

(3) Στα αραμαϊκά λεμά, στα εβραϊκά λαμά.

(4) Ο κώδικας D στο Μάρκο γράφει ζαφθάνι, το οποίο μπορεί να είναι γραφή που προήλθε από προσαρμογή στο εβραϊκό, αφού ο D φαίνεται να εξομοιώνει τον όλο στίχο με την εβραϊκή ανάγνωση, ηλί ηλί λαμά ζαφθάνι (a).

(5) Σε άλλες περιπτώσεις συνήθιζε να λέει Πατέρα· τώρα λέει Θεέ μου, σαν να ήταν ήδη σε κάποιο βαθμό αποξενωμένος. Προσθέτει το «μου» με εμπιστοσύνη, υπομονή και αυταπάρνηση (b). Η αντωνυμία αυτή προσδίδει στο παράπονό του τον τόνο της εμπιστοσύνης και όχι της μομφής (L).

(6) Για μία στιγμή, πράγματι τρομερή, η αγωνία εντείνεται σε σημείο, το οποίο υπερβαίνει την κατανόησή μας, και η αγάπη του Πατέρα φάνηκε ότι απομακρύνθηκε από αυτόν (p). Σε αυτήν τη στιγμή η εγκατάλειψη έφθασε στο έπακρο, όπως μετά από λίγο και το πάθημα θα φτάσει στο τέλος του. Στο μέσο της εγκατάλειψης σιωπούσε. Τώρα παραπονιέται όχι για το πάθημά του, αλλά μόνο για την εγκατάλειψη (b).

Το ποτήρι της οργής του Θεού κατά της αμαρτίας εξαντλείται ήδη μέχρι το κατακάθι. Μέσα στη μεγάλη του ταλαιπωρία βγάζει τα συγκινητικά αυτά λόγια όχι με πνεύμα ανυπομονησίας ή μεμψιμοιρίας, αλλά διότι τόσο καταβεβλημένος σωματικά αισθανόταν τον εαυτό του εγκαταλελειμμένο και από τον επουράνιο Πατέρα του (o)

Ματθ.27,47 τινές⁽¹⁾ δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστώτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἡλῖαν⁽²⁾ φωνεῖ οὗτος.

Μετάφραση: Μερικοί μάλιστα από εκείνους που στέκονταν εκεί και δεν γνώριζαν την αραμαϊκή γλώσσα, όταν το άκουσαν αυτό έλεγαν ότι αυτός φωνάζει τον Ηλία.

(1) «Ήταν και αυτοί στρατιώτες Ρωμαίοι», ή και κάποιοι άλλοι «που αγνοούσαν την εβραϊκή γλώσσα» (Z). Μπορούσαν να είναι και ελληνιστές Ιουδαίοι, που μιλούσαν μόνο ελληνικά (δ). Και πιθανότερα τέτοιοι πρέπει να ήταν, εφόσον οι εθνικοί Ρωμαίοι αγνοούσαν τον Ηλία. Δεν αποκλείεται και σκόπιμα να διέστρεψαν τα λόγια του για εμπαιγμό, μολονότι είχαν αντιληφθεί την αληθινή έννοιά τους (o).

(2) Δεν υποδηλώνεται στα ευαγγέλια, εάν η φράση αυτή «τον Ηλία φωνάζει αυτός» ειπώθηκε κοροϊδευτικά ή όχι. Ο Ηλίας θεωρούνταν ως ελευθερωτής σε ώρα ταραχής και οι παριστάμενοι αυτοί ίσως να υπέθεσαν σοβαρά, ότι ο Ιησούς επικαλέστηκε τη βοήθειά του.

Ματθ.27,48 καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον πλήσας τε ὄξους⁽¹⁾ καὶ περιθεὶς καλὰ μω ἐπότιζεν⁽²⁾ αὐτόν.

Μετάφραση: Κι αμέσως ένας απ' αυτούς έτρεξε και πήρε ένα σφουγγάρι, κι αφού το βούτηξε στο ξίδι, το τύλιξε σ' ένα καλάμι και προσπαθούσε να του δώσει να πιεί.

(1) Μάλλον πράξη συμπάθειας που έγινε πιθανώς από κάποιον από τους στρατιώτες. Διότι το σφουγγάρι βουτήχτηκε στο σκεύος που περιείχε το όξινο κρασί, που είχαν φέρει για αναψυχή των στρατιωτών (S). Οπωσδήποτε δεν θα μπορούσαν να ακουμπήσουν το ποτό αυτό των στρατιωτών, που ονόμαζαν rosca χωρίς την άδειά τους (L). Οι στρατιώτες συνήθιζαν να πίνουν ξύδι (b).

(2) Παρατακτικός της απόπειρας = ζητούσε να τον ποτίσει (δ).

Ματθ.27,49 οἱ δὲ λοιποὶ⁽¹⁾ ἔλεγον· ἄφες ἴδωμεν⁽²⁾ εἰ ἔρχεται Ἡλίας σώσων⁽³⁾ αὐτόν⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Οι υπόλοιποι όμως έλεγαν: Άφησε να δούμε εάν θα έλθει ο Ηλίας να τον σώσει.

(1) Αντίθετα με την πράξη αυτή της συμπάθειας, στην οποία ένας προέβη, οι άλλοι προσθέτουν νέα λαιδορία και νέο χλευασμό.

(2) =Ο σταυρωμένος δεν επικαλέστηκε τον Ηλία; Ας δούμε λοιπόν, αν θα έλθει (L). Με το «άφησε» δηλώνουν, ότι η βοήθεια αυτού που πρόσφερε το ξύδι δεν ήταν αναγκαία, αφού επικαλέστηκε εκείνος τον Ηλία (b).

(3) Περίπτωση σπανιότατη χρήσης μετοχής χρόνου μέλλοντα με έννοια τελική (=σκοπού). Είναι λεπτότερη έκφραση από το καθελεῖν, το οποίο χρησιμοποιεί ο Μάρκος (L).

(4) Κάποια από τα μεγαλογράμματα χειρόγραφα και κάποια λίγα από τα άλλα, προσθέτουν εδώ: ένας άλλος αφού πήρε λόγχη τρύπησε την πλευρά του και βγήκε νερό και αίμα. Η γραφή δεν φαίνεται να είναι αυθεντική, αλλά προήλθε από το Ιωάννου ιθ 34.

Ματθ.27,50 ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ⁽¹⁾ ἀφῆκε⁽²⁾ τὸ πνεῦμα⁽³⁾.

Μετάφραση: Κι ο Ιησούς, αφού πάλι φώναξε με δυνατή φωνή, άφησε μόνος του και θεληματικά την ψυχή του να φύγει από το σώμα του.

(1) «Τι έλεγε η φωνή, το δήλωσε ο Λουκάς, ότι, Πατέρα, στα χέρια σου θα παραδώσω το πνεύμα μου» (Z). Ο Ιησούς εξέπνευσε με φωνή μεγάλη, όχι όπως συνέβαινε συνήθως στους σταυρωμένους από αργή εξάντληση των φυσικών δυνάμεων (S).

(2) Ο Ματθαίος αντί για το εξέπνευσεν, το οποίο χρησιμοποιεί ο Μάρκος, προτιμά τη φράση άφησε το πνεύμα, ίσως για να τονίσει το εκούσιο (=όταν αυτός το ήθελε) του θανάτου του Χριστού (a). «Όταν δηλαδή είπε, ότι Πατέρα, στα χέρια σου θα παραδώσω το πνεύμα μου, τότε λοιπόν παραχώρησε στο θάνατο να τον πλησιάσει» (Z). «Διότι όχι αναγκαστικά, αλλά με τη θέλησή του άφησε το πνεύμα» (Θφ).

(3) Η ευαγγελική ιστορία αναφέρει το θάνατο του Ιησού Χριστού με λίγες λέξεις. Τα κηρύγματα και οι επιστολές των Αποστόλων εκθέτουν με πολλά λόγια τους καρπούς του

θανάτου αυτού. Έτσι το ευαγγέλιο προμηθεύει το μαλλί και ο Απόστολος κατασκευάζει το ρούχο (b).

Ματθ.27,51 Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα⁽¹⁾ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο⁽²⁾ ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω⁽³⁾, καὶ ἡ γῆ⁽⁴⁾ ἐσεισθή καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν⁽⁵⁾,

Μετάφραση: Και ἰδοὺ, τὸ παραπέτασμα που χωρίζε στο ναὸ τὰ Ἅγια ἀπὸ τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων σχίσθηκε στα δύο ἀπὸ πάνω μέχρι κάτω· καὶ ἡ γῆ κλονίστηκε, καὶ οἱ πέτρες στὴν περιφέρεια τῆς Ἱερουσαλὴμ σχίσθηκαν ἐξαιτίας τοῦ σεισμοῦ,

(1) Εἶναι λέξη τῆς ἐλληνικῆς ἀλεξανδρινῆς γλώσσας, ἀντὶ γιὰ τὸ παραπέτασμα, τὸ ὁποῖο οἱ ὑπόλοιποι Ἕλληνες ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο χρησιμοποιοῦν. Με τὴ λέξη αὐτὴ στὸν ἱερό κώδικα καὶ στα συγγράμματα τοῦ Φίλωνα καὶ τοῦ Ἰωσήπου ὀνομάζονται τὰ δύο ἐκεῖνα μεγαλοπρεπῆ παραπετάσματα (=κουρτίνες) στὸ ναὸ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἓνα χωρίζε τὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ ἀπὸ τὸν περίβολο (Εξοδ. κστ 37,λη 18,Αριθ. γ 26,Ἰωσηπ. Ἰουδ. Πολ. V 5,4, τὸ ὁποῖο ἀπὸ τοὺς Ο´ (=70 μεταφραστές) καὶ τὸν Φίλωνα ὀνομάζεται καὶ κ ἄ λ υ μ μ α· Εξοδ. κζ 16,Αριθμ. γ 25, Φίλων περὶ τοῦ βίου Μωϋσέως III παραγραφὸς 5 καὶ 9), τὸ ἄλλο διαχωρίζε τὰ ἅγια τῶν ἀγίων ἀπὸ τὰ ἅγια καὶ αὐτὸ κατεχορὴν ὀνομάζεται καταπέτασμα καὶ ἀπὸ τοὺς Ο´ καὶ ἀπὸ τὸν Φίλωνα. Μόνο τὸ τελευταῖο αὐτὸ καταπέτασμα ἀναφέρεται στὴν Κ.Δ. (g).

Πουθενά ἄλλου στὴν Κ.Δ. δὲν ἀναφέρεται, διότι τὸ καταπέτασμα στὸ χωρίο Εβραίου θ 3 ἀναφέρεται στὴ Σκηνή καὶ ὄχι στὸ ναὸ (p). Ἦταν αὐτὸ πλουσιότατο καὶ πολὺ πυκνὸ (F). Ἦταν ἐπίσης καὶ τόσο χαλαρὰ δεμένο ἀπὸ πάνω ὥστε σὲ συνδυασμὸ με τὴν πυκνότητα τοῦ υφάσματος καὶ τῶν κλωστῶν που τὸ συγκρατοῦσαν γινόταν ἀδύνατον φυσικῶς νὰ σχιστεῖ, ὁσοδήποτε βίαιος καὶ ἀν ἦταν ὁ σεισμὸς που ἐγίνε (ο).

(2) Ἀναφέρεται ἴσως σαν σύμβολο τῆς μεταβολῆς καὶ ἀλλαγῆς, τὴν ὁποία ἐπέφερε ὁ θάνατος τοῦ Μεσσία.

«Με τὸ καταπέτασμα που σχίστηκε, δῆλωσε ὁ Θεός, ὅτι ἐφυγε λοιπὸν ἡ θεία χάρις ἀπὸ τὸ ναὸ καὶ ὅτι τὰ ἐνδότερα, δηλαδὴ τὰ ἅγια τῶν ἀγίων θα γίνουν σὲ ὅλους βατὰ (=προσβάσιμα) καὶ ορατά, τὸ ὁποῖο καὶ ἐγίνε ὕστερα, ὅταν μῆκαν οἱ Ῥωμαῖοι. Ἡ πιο χαριτωμένη ὁμῶς ἐρμηνεία εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ τὰ ἐντὸς τοῦ καταπετάσματος ἦταν τύπος τοῦ οὐρανοῦ, ἐνῶ τὰ ἐκτὸς τύπος τῆς γῆς, ἀφοῦ σχίστηκε τῶρα τὸ καταπέτασμα, δῆλωσε ὅτι σχίστηκε ἤδη τὸ μεσότοιχο τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς... καὶ ἐγίνε βατὸς ὁ οὐρανὸς στοὺς ἀνθρώπους... Συνολικὰ πάντως αὐτὰ που ἐγίναν, ἦταν δειγμὰ θεομηνίας, που ἐλέγχαν τὴν ἀναισθησίᾳ τῶ Ἰουδαίων καὶ προανήγγειλαν τὴν καταστροφὴ τοὺς» (Z).

(3) Ο Ιερώνυμος λέει, ότι σύμφωνα με το καθ' Εβραίους ευαγγέλιο το υπέρθυρο του ναού σχίστηκε. Είναι πιθανόν, το σχίσιμο του καταπετάσματος να συνοδεύτηκε και από φθορές του όλου κτιρίου του ναού. Ο Ιώσηπος (Ιουδ. Πολ. VI, 5,3) αναφέρει ένα αριθμό οιωνών που προηγήθηκαν από την καταστροφή του ναού και μεταξύ αυτών και ότι κατά το Πάσχα οι βαριές πύλες του ναού, οι οποίες έκλειναν μόλις και μετά βίας από είκοσι άνδρες, άνοιξαν αυτόματα τη νύχτα. Η Γεμάρα αναφέρει ένα όμοιο συμβάν κατά το Πάσχα, γύρω στα σαράντα χρόνια πριν την πτώση της Ιερουσαλήμ. Αυτά σύμφωνα με τον Zahn και Neander φανερώνουν ανάμνηση ενός έκτακτου συμβάντος στο ναό κατά το χρόνο της σταύρωσης (ρ).

(4) Δηλαδή η Παλαιστίνη ολόκληρη και πιθανώς και άλλα μέρη (δ).

(5) Η φύση κατά κάποιο τρόπο φοβήθηκε από την εγκληματικότητα των ανθρώπων και εκδήλωσε με τον τρόπο της τη συμπάθειά της για το θάνατο του Χριστού (F). Οσοδήποτε και αν αναζητηθούν λόγοι φυσικοί για εξήγηση του σεισμού και του σχισίματος των πετρών, το γεγονός, ότι όλα αυτά τα από μόνα τους ασυνήθιστα συνέπεσαν κατά την ίδια στιγμή μαζί με το σχίσιμο του καταπετάσματος και το άνοιγμα των μνημείων και μαζί με το ταυτόχρονο ξεψύχισμα του Λυτρωτή, αποτελεί εκπληκτικό θαύμα (ο)

Ματθ.27,52 καὶ τὰ μνημεῖα⁽¹⁾ ἀνεώχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων⁽²⁾ ἤγέρθη,

Μετάφραση: και τα μνημεία που ήταν στους βράχους που σχίστηκαν, άνοιξαν, και από τα μνημεία που άνοιξαν τη στιγμή εκείνη, πολλά σώματα των πεθαμένων αγίων αναστήθηκαν, όταν μετά από τρεις ημέρες αναστήθηκε πρώτος ο Χριστός.

(1) Τα μνημεία στους βράχους (δ).

(2) Των αγίων, οι οποίοι είχαν πεθάνει, είτε πολύ χρόνο πριν τη γέννηση του Χριστού, είτε όχι πολύ μετά τη γέννησή του. Οι παλαιοί φαίνεται να θεωρούσαν τον Ιώβ ως έναν από αυτούς, διότι στο τέλος του βιβλίου του οι Ο' και ο Θεοδοτίων προσθέτουν: «και έχει γραφτεί ότι πάλι θα αναστηθεί αυτός μαζί με αυτούς που ο Κύριος θα αναστήσει» (b). Το να αναγνωριστούν παρόλ' αυτά αυτοί από πρόσωπα που ζούσαν ακόμη στα Ιεροσόλυμα συνηγορεί μάλλον, ότι πρόκειται για κεκοιμημένους όχι πριν πολύ χρόνο (ο).

Η λέξη άγιοι πουθενά αλλού στα ευαγγέλια δεν συναντιέται· στις Πράξεις όμως και στις επιστολές χρησιμοποιείται πάντοτε για τους Χριστιανούς. Φαίνεται λοιπόν, ότι σημαίνει εκείνους, οι οποίοι όπως ο Συμεών και η Άννα, ο Ζαχαρίας και η Ελισάβετ δέχτηκαν τον Ιησού ως Μεσσία (ρ).

Αυτούς ίσως υπονοεί και ο Ιγνάτιος ο Θεοφόρος όταν γράφει στην προς Μαγνησίους (κεφ. θ) επιστολή του: «Τον οποίο (Χριστό) και οι προφήτες, όντας μαθητές του με το Πνεύμα, τον περίμεναν ως δάσκαλο, και για αυτό, αυτός τον οποίο δίκαια περίμεναν, όταν ήρθε τους ανέστησε από τους νεκρούς». Αναστήθηκαν όμως «και για βεβαίωση της μελλοντικής αναστάσεως» (Ζ).

Ματθ.27,53 ⁽¹⁾καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων, μετὰ τὴν ἔγερσιν⁽²⁾ αὐτοῦ⁽³⁾ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς⁽⁴⁾.

Μετάφραση: *κι αφού βγήκαν από τα μνημεία μετά την ανάστασή του, μπήκαν στην αγία πόλη και εμφανίστηκαν σε πολλούς.*

(1) Πιθανώς η περί ανάστασης των αγίων αφήγηση να ήταν στην αρχική παράδοση συνδεδεμένη με την ανάσταση του Χριστού και εδώ ανέφερε αυτήν ο ευαγγελιστής με ευκαιρία την εξιστόρηση του σεισμού και του ανοίγματος εξ' αιτίας αυτού των μνημείων (S). Ταυτόχρονα με το θάνατο του Κυρίου το καταπέτασμα σχίστηκε, η γη σείστηκε και οι πέτρες σχίστηκαν. Και ο ιερός ευαγγελιστής συνύφανε μαζί και τα άλλα καταπληκτικά περιστατικά τα οποία σημειώθηκαν εκείνες τις ημέρες.

Ο πρώτος που αναστήθηκε από τους νεκρούς, για να μην πεθάνει πλέον ήταν ο Χριστός. Είχε όμως και συντρόφους. Μετά την ανάστασή του, σημειώθηκε και η ανάσταση των αγίων. Και αναφέρεται ότι η έξοδός τους και η είσοδός τους στην αγία πόλη έγινε μετά την ανάστασή του, διότι τα πρόσωπα εκείνα, στα οποία εμφανίστηκαν οι αναστημένοι, είδαν τότε έγινε η είσοδός τους στην αγία πόλη, όχι όμως και τότε αναστήθηκαν (b).

Άνοιξαν μεν τα μνημεία κατά την ώρα της εκπνεύσεως του Λυτρωτή, αλλά καμία ζωοποίηση νεκρών δεν έγινε τότε. Η ανάσταση των κεκοιμημένων αυτών έγινε μετά την ανάσταση του Κυρίου για να καταδειχτεί, ότι η δύναμη του τάφου καταργήθηκε από το Χριστό (ο).

(2) Πουθενά αλλού στην Κ.Δ. ή τους Ο' η λέξη έγερσις δεν συναντιέται με την έννοια της ανάστασης (ρ).

(3) Φαίνεται παράδοξο, ότι αναγγέλλεται η ανάσταση των προσώπων αυτών κατά τη στιγμή του θανάτου του Κυρίου και η εμφάνισή τους αναβάλλεται μετά την ανάσταση του Κυρίου. Για αυτό υπάρχουν και κάποιοι λίγοι κώδικες με τη γραφή «έγερσιν αυτών», ενώ η συριακή μετάφραση της Παλαιστίνης παραλείπει ολοτελώς τη φράση. Ασφαλώς όμως αυτά αποτελούν διορθώσεις που προστέθηκαν μετέπειτα (L).

(4) «Έτσι ώστε από την ανάσταση αυτών, να βεβαιωθούν και για την ανάσταση εκείνου, συλλογιζόμενοι, ότι αυτός που ανέστησε αυτούς, πολύ περισσότερο ανέστησε τον εαυτό του» (Ζ).

Ως προς το ζήτημα, τι απέγιναν αυτοί οι αναστημένοι, ο μεν Ζ. φρονεί, ότι «αφού εμφανίστηκαν, πάλι κοιμήθηκαν». Υπέρ της εφήμερης ζωοποίησής τους κηρύττεται και ο Λ. Ο δ. όμως φρονεί, ότι ανέβηκαν στον παράδεισο με το πρόσκαιρο εκείνο σώμα που αναμένει την κοινή ανάσταση. Η ευαγγελική αφήγηση αφήνει το πράγμα αόριστο. Πιθανότερο παρόλ' αυτά φαίνεται, ότι αναστήθηκαν αυτοί οριστικά.

Ματθ.27,54 Ὁ δὲ ἐκατόνταρχος⁽¹⁾ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γενόμενα ἐφοβήθησαν σφόδρα λέγοντες⁽²⁾· ἀληθῶς⁽³⁾ Θεοῦ υἱὸς⁽⁴⁾ ἦν οὗτος⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ο εκατόνταρχος εξάλλου κι εκείνοι που μαζί του φύλαγαν τον Ιησού, όταν είδαν το σεισμό και όσα έγιναν, φοβήθηκαν πολύ κι έλεγαν: Πράγματι αυτός ήταν υιός Θεού.

(1) «Αυτόν ο Μάρκος τον ονόμασε κεντυρίωνα. Διότι κεντυρίων στους Ρωμαίους είναι ο εκατόνταρχος» (Ζ) «ή ταγματάρχης εκατοντάδας. Διότι κέντο στους Ρωμαίους είναι το εκατό» (Φαβωρίνος).

(2) Η ακόλουθη αναφώνηση από τον Ματθαίο αναφέρεται ότι έγινε από όλους. Είναι όμως δυνατόν να έγινε από τον εκατόνταρχο που εξέφραζε τη συγκίνηση όλων (Λ).

(3) Αυτό αναφέρεται αντιθετικά στους σ. 40, 43 (b). Ο εκατόνταρχος, ο οποίος ίσως θα γνώριζε καλά, ότι ο Ιησούς αξίωνε ότι ήταν γιος του Θεού, εκφράζει την πεποίθησή του, ότι τα περιστατικά του θανάτου του αποδεικνύουν το βάσιμο και πραγματικό αυτής της αξίωσής του (α).

(4) Σύμφωνα με την εθνική τους ιδέα ως Θεού Υιό, δηλαδή ημίθεο ή ήρωα τον θεώρησαν (δ). Και «ο μεν εθνικός εκατόνταρχος, από τα θαύματα πιστεύει μαζί με αυτούς που ήταν μαζί του· οι Ιουδαίοι όμως που άκουσαν ολοκάθαρα τους προφήτες και το νόμο, μένουν άπιστοι» (Θφ).

(5) «Μερικοί μάλιστα λένε ότι υπάρχει και μαρτύριο αυτού του Κεντυρίωνα, αφού ανδρώθηκε στην πίστη ύστερα από αυτά» (Χ). «Ήταν αληθής ο Κύριος όταν έλεγε «Όταν υψωθώ από τη γη, θα τους ελκύσω όλους προς τον εαυτό μου». Γιατί να, ενώ υψωνόταν στον τίμιο σταυρό, άρχισε να σαγηνεύει πολλούς στην επίγνωση της αλήθειας. Προσέλκυσε λοιπόν τον εκατόνταρχο, προσέλκυσε και κάποιους από τους Ιουδαίους, οι οποίοι

«χτυπούσαν και τα στήθη τους» συγκινημένοι οπωσδήποτε βαθειά, και με τα μάτια της διάνοιάς τους έβλεπαν επάνω προς τον Κύριο» (Κ).

Ματθ.27,55 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ καὶ γυναῖκες πολλαὶ⁽¹⁾ ἀπὸ μακρόθεν⁽²⁾ θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας⁽³⁾ διακονοῦσαι⁽⁴⁾ αὐτῷ·

Μετάφραση: Ἦταν ἐκεῖ και πολλές γυναῖκες που παρατηροῦσαν ἀπὸ μακριά. Αυτές είχαν ἀκολουθήσει τον Ἰησοῦ ἀπὸ τη Γαλιλαία και τον υπηρετοῦσαν.

(1) Οι τρεις που αναφέρονται κατὰ τρόπο ἄμεσο και ειδικό ἴσως πλησίασαν περισσότερο προς το σταυρό. Κατὰ την ἀφήγηση του Ἰωάννου η μητέρα του Κυρίου, κάποιες ἄλλες γυναῖκες και ο αγαπημένος μαθητής στέκονταν δίπλα στο σταυρό (S). «Και δεσ την σειρά που ἀντιστράφηκε· διότι οι μαθητές ἐφυγαν· οι μαθήτριες ὁμως παρέμειναν» (Z).

(2) Πιθανῶς ἀπαγορεύτηκε σε αυτές ἀπὸ τους στρατιῶτες να σταθοῦν κοντά στο σταυρό ἢ ἐπειδὴ ἐμποδίζονταν ἀπὸ το να προβοῦν σε κάποια ἐνέργεια και ἐκδήλωση συμπάθειας προς αὐτόν, ἀποχώρησαν μαζί σε κάποιο μακρινό σημεῖο, ἀπὸ ὅπου θα μπορούσαν να παρακολουθήσουν το μαρτύριο του Διδασκάλου, ἀπολαμβάνοντας ἐκεῖ και πλήρη ἐλευθερία, ὥστε να ἐκδηλώσουν τη θλίψη τους (ο).

(3) Και οι τρεις συνοπτικοὶ ἀναφέρουν, ὅτι οι γυναῖκες ἦταν ἀπὸ τη Γαλιλαία και δεν πρέπει συνεπῶς να ταυτίζονται με τις «θυγατέρες Ἱερουσαλήμ» του χωρίου Λουκά κγ 28 (ρ).

(4) «Χορηγοῦσαν τα ἀναγκαῖα» (Z). Παρεῖχαν τα ἀναγκαῖα προς το ζην (g).

Ματθ.27,56 ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ⁽¹⁾, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴ μητὴρ⁽²⁾, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου⁽³⁾.

Μετάφραση: Ἀνάμεσά τους ἦταν η Μαρία η Μαγδαληνὴ και η Μαρία η μητέρα του Ἰακώβου και του Ἰωσή, και η μητέρα των υἱῶν Ζεβεδαίου.

(1) Εισάγεται ἐδῶ σαν πάρα πολὺ γνωστὸ πρόσωπο, παρόλο που δεν ἀναφέρθηκε ἀπὸ το Ματθαῖο μέχρι τώρα. Ἀπὸ τον Λουκά (η 2) και το Μάρκο (ιστ 9) μαθαίνουμε, ὅτι θεράπευσε αὐτήν ο Ἰησοὺς κυριευμένη ἀπὸ δαιμόνια. Μαγδαληνὴ σημαίνει πιθανῶς αὐτὴ που κατὰγεται ἀπὸ τα Μάγδαλα. Δες Ναζαρηνός. Δεν πρέπει να ταυτίζεται με την πόρνη, για την οποία ἀφηγείται ο Λουκάς στο ζ 37. Η ταύτιση αὐτὴ και σύμφωνα με τον Swete ἀποτελεῖ βαριά πλάνη της δυτικῆς χριστιανικῆς παράδοσης, που εἶναι βαθειά παρόλ' αὐτὰ ριζωμένη (ρ).

(2) Η συριακή μετάφραση του Σινά και μαζί με αυτήν ο Wellhausen αποδίδουν τη φράση Μαρία η θυγάτηρ του Ιακώβου και Ιωσή μήτηρ (α). Μάλλον πρόκειται για τη μητέρα του Ιακώβου και του Ιωσή. Είναι η ίδια με τη Μαρία του Κλωπά (Ιω. ιθ 25). Δεν ήταν όμως αδελφή της Παρθένου και ο Κλωπας δεν πρέπει να ταυτίζεται με τον Αλφαίο ούτε με τον Κλεόπα του Λουκά κδ 18 (ρ). Όταν ο Ματθαίος έγραψε, οι γιοι ήταν γνωστότεροι παρά η μητέρα τους. Εξαιτίας αυτού καθόρισε αυτήν από τους γιους της (b).

(3) Είναι αναμφίβολα η ίδια με τη Σαλώμη που αναφέρει ο Μάρκος.

Στιχ. 57-66. Η αποκαθήλωση και η ταφή του θείου Σώματος.

Η σφράγιση του τάφου.

Ματθ.27,57 Ὁψίας⁽¹⁾ δὲ γενομένης ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος⁽²⁾ ἀπὸ Ἀριμαθαίας⁽³⁾, τοῦνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε⁽⁴⁾ τῷ Ἰησοῦ·

Μετάφραση: Όταν προχώρησε το δειλινό, ήλθε κάποιος άνθρωπος πλούσιος που καταγόταν από την Αριμαθαία και ονομαζόταν Ιωσήφ, που κι αυτός υπήρξε μαθητής του Ιησού.

(1) Πριν ακόμη έλθει το Σάββατο. Γύρω στις 6 μ.μ. θα άρχιζε η νέα αυτή ημέρα (S). Οψία (=δειλινή) εξυπακούεται ώρα. Επίθετο όψιος, οψία, ιον. Ο μεταμεσημβρινός χρόνος ο από τις 3-6 μ.μ. (g).

(2) Σύμφωνα με το Μάρκο και Λουκά βουλευτής, δηλαδή μέλος του συνεδρίου. Ο Ματθαίος ονομάζει αυτόν πλούσιο (L). Είχε υπ' όψη το Ησ. νη 9 «και θα δώσω... τους πλούσιους αντί για το θάνατό του;». Έτσι φρονούν οι α και ρ. Αλλά το χωρίο αυτό είναι τόσο ασαφές και σκοτεινό, ώστε γίνεται αμφίβολο να υπέβαλε στον Ματθαίο εδώ τη λέξη πλούσιος (L). Μάλλον το πλούσιος μπήκε για να δηλώσει, ότι ασκούσε μεγάλη επιρροή (F).

(3) Η ταύτιση της Αριμαθαίας με την Αρμαθαίμ ή Ραμαθά ή Ραμαθαΐμ (Α' Βασ. α 1,19,Α'Μακ. ια 34,Ιωσήπου Αρχ. 13,4,9) είναι πιθανή, αλλά όχι βέβαιη. Διότι το όνομα αυτό το είχαν πολλά χωριά της Παλαιστίνης (g). Πατρίδα του Σαμουήλ η Ραμαθέμ ή Ραμά βρισκόταν στο όρος Εφραΐμ (δ). Ο Ιωσήφ καταγόταν από την Αριμαθαία, αλλά ήδη ήταν εγκατεστημένος και είχε ιδιοκτησία στην Ιερουσαλήμ (S).

(4) Αμετάβατο, με τη σημασία: έγινε μαθητής του Ιησού (δ). Μπήκε αυτό για να εξηγηθεί ο ζήλος του Ιωσήφ που εκδηλώθηκε στην προκειμένη περίπτωση (F).

Ματθ.27,58 οὗτος προσελθὼν⁽¹⁾ τῷ Πιλάτῳ ῥήτησατο τὸ σῶμα⁽²⁾ τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν⁽³⁾ ἀποδοθῆναι⁽⁴⁾ τὸ σῶμα.

Μετάφραση: Αυτὸς πῆγε στον Πιλάτο και του ζήτησε το σῶμα του Ἰησοῦ. Τότε ο Πιλάτος διέταξε να του δοθεῖ το σῶμα.

(1) «Αὐτὸς που προηγουμένως κρυβόταν, τώρα ἔδειξε μεγάλη τόλμη μετὰ το θάνατο του Χριστοῦ. Διότι οὔτε ἀσήμαντος ἦταν, οὔτε ἀπὸ ἐκείνους που μένουν ἀπαρατήρητοι, ἀλλὰ ἓνας ἀπὸ τα μέλη του συνεδρίου και πολὺ ἐπιφανής. Ἀπὸ αὐτὸ μάλιστα μπορεῖ να δει κανεῖς και την ἀνδρεία του. Διότι καταδίκασε σε θάνατο τον εαυτὸ του, ὅταν διακήρυξε την ἀπέχθειά του πρὸς ὅλους με τη συμπάθειά του πρὸς τον Ἰησοῦ, και τόλμησε να ζητήσει το σῶμα του, και δεν ἀπομακρύνθηκε παρὰ μόνο ἀφού πέτυχε αὐτὸ που ἤθελε» (X).

(2) Και ο Ματθαῖος και ο Μάρκος ἀποφεύγουν τη λέξη πτώμα (p).

(3) Ο Ματθαῖος και ο Μάρκος ἐκφράζονται με τρόπο που ἐπιτρέπει να υποθέσουμε, ὅτι ο Πιλάτος διέταξε οἱ στρατιῶτες να ἀποκαθλώσουν το σῶμα και να το παραδώσουν στον Ἰωσήφ. Ο Λουκάς ὅμως ξεκάθαρα ἀναφέρει ὅτι ο Ἰωσήφ κατέβασε αὐτὸ και ο Ἰωάννης προσθέτει ὅτι ο Νικόδημος τον βοήθησε.

(4) Ἡ πρόθεση «ἀπὸ» στο ρῆμα μπορεῖ να σημαίνει και το ὅτι δόθηκε ἀντὶ ἀμοιβῆς (p). «Ο Ἰωσήφ ἐπειδὴ ἦταν πλούσιος, εἶναι εὐλογο ὅτι θα ἔδινε και χρυσάφι στον Πιλάτο» (Θφ). Μπορεῖ ὅμως να ἔχει τη σημασία να δοθεῖ ἐπειδὴ ἀνήκε σε αὐτὸν ως πιστὸ μαθητὴ και οπαδὸ (δ), διότι τα σώματα των καταδίκων παραδίδονταν μερικὲς φορές για ταφή και στους φίλους (S).

Ἐξυπνη και η ἐρμηνεία: οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν ἀποξενωθεί ἀπὸ αὐτόν· ο Ἰωσήφ πήρε αὐτὸ ἀπὸ τους ἐθνικούς και μαζί με τον Νικόδημο ἔδωσαν αὐτὸ πάλι στους Ἰουδαίους (b).

Ματθ.27,59 καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ⁽¹⁾,

Μετάφραση: Κι ἀφού ο Ἰωσήφ πήρε το σῶμα, το τύλιξε σε καθαρὸ και ἀμεταχείριστο σεντόνι

(1) Το καθαρὸ σημαίνει, ὅτι ὅπως ο τάφος, ἔτσι και το σεντόνι δεν εἶχε προηγουμένως χρησιμοποιηθεῖ (p). Καθαρὸ σεντόνι λέει αὐτὸ που δεν ἔχει ἀκόμη λερωθεῖ ἢ χρησίμευσε σε κάτι ἄλλο (δ). Οἱ πρὸς τον Ἰησοῦ τιμές ἀρχισαν ἤδη (b).

Ματθ.27,60 καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ⁽¹⁾ αὐτοῦ⁽²⁾ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν⁽³⁾ ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν⁽⁴⁾ τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν.

Μετάφραση: και το έβαλε στο δικό του καινούργιο μνημείο, το οποίο είχε σκαλίσει στο βράχο. Κι αφού κύλισε ένα μεγάλο λίθο στη θύρα του μνημείου, την έκλεισε με τον λίθο αυτόν κι έφυγε.

(1) «Την αγάπη και την ανδρεία του την δείχνει όχι μόνο με το ότι παρέλαβε το σώμα του Χριστού και το έθαψε με πολυτέλεια, αλλά και με το ότι τον έθαψε στο δικό του καινούργιο μνημείο. Και αυτό δεν έγινε έτσι στην τύχη, αλλά για να μην υπάρξει ούτε η παραμικρή υποψία ότι αναστήθηκε άλλος αντί άλλου» (X).

(2) Ο Ιησούς Χριστός ο αρχηγός και η οδός της ζωής, μπήκε σε τάφο, που δεν σκαλίστηκε επίτηδες για αυτόν, αλλά προοριζόταν εξ αρχής να δεχτεί το σώμα του Ιωσήφ.

(3) Ο τάφος είχε σκαλιστεί μέσα σε βράχο (S). Λατομέω = λας (λίθος) τέμνω (κόβω) (δ). «Το μνημείο είχε τη μορφή σπηλιάς, ήταν σκαλιστό» (Z).

(4) Η μεγάλη πέτρα αναμφίβολα ήταν έτοιμη για να χρησιμεύσει για το σκοπό αυτόν. Ήταν από εκείνες τις πέτρες, οι οποίες έκλειναν τις πόρτες των τάφων και κάθε άνοιξη ασβεστώνονταν (Ματθ. κγ 27), για να προλαβαίνουν κάθε τελετουργικό μολυσμό από τους διαβάτες. Οι πέτρες αυτές ήταν μερικές φορές στρογγυλές και λείες, όμοιες με μυλόπετρες, που στήνονταν στην όψη του βράχου, όπου είχε γίνει η εκσκαφή. Μπορούσαν για αυτό εύκολα να κυλιστούν προς τα μπρος ή προς τα πίσω και να ανοίξουν ή να κλείσουν το άνοιγμα του τάφου (ρ).

Ματθ.27,61 Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία⁽¹⁾, καθήμεναι⁽²⁾ ἀπέναντι τοῦ τάφου⁽³⁾.

Μετάφραση: Ήταν μάλιστα εκεί η Μαρία η Μαγδαληνή και η άλλη Μαρία, οι οποίες κάθονταν απέναντι από τον τάφο.

(1) Δηλαδή η αναφερθείσα ήδη Μαρία η μητέρα του Ιακώβου και Ιωσή.

(2) Κάθισε η Μαρία μαζί με τη Μαγδαληνή, για να δουν για τελευταία φορά τον Κύριο, τον οποίο είχαν αγαπήσει. Ο Ιωσήφ έφυγε. Αλλά οι δύο γυναίκες κάθισαν.

(3) «Κάθισαν απέναντι από τον τάφο, παρατηρώντας, πού τοποθετείται το σώμα και πώς τοποθετείται, έτσι ώστε, αφού φύγουν και ετοιμάσουν αρώματα να έλθουν την Κυριακή και να αρωματίσουν και να αλείψουν με μύρα αυτό. Διότι αφού δεν γνώριζαν ακόμη τίποτα το

υψηλό σχετικά με την ανάσταση, περίμεναν ότι θα βρουν το σώμα θαμμένο» (Ζ). Κάθονταν απέναντι από τον τάφο απορροφημένες από τη θλίψη (Λ), με ήσυχη ευλάβεια, αξιοσημείωτη (ρ).

Ματθ.27,62 ⁽¹⁾Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἣτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν⁽²⁾, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι⁽³⁾ πρὸς Πιλᾶτον

Μετάφραση: Την άλλη τώρα ημέρα, η οποία είναι μετά την Παρασκευή, δηλαδή το Σάββατο, μαζεύτηκαν οι αρχιερείς και οι Φαρισαῖοι και πήγαν όλοι μαζί στον Πιλάτο

(1) Ο Ματθαῖος εισάγει εδώ άλλο γεγονός από την προφορική παράδοση. Αποτελεί ζωντανή αντίθεση με την προηγούμενη παράγραφο. Σε εκείνην αυτοί που παρέμειναν πιστοί στον Ιησού δείχνουν στοργική αφοσίωση στο σώμα του. Εδώ έχουμε τους άσπονδούς του εχθρούς που τον καταδιώκουν και μετά θάνατον. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι ενώ και αυτοί που μέχρι τέλους παρέμειναν πιστοί στον Ιησού δεν έχουν ιδέα για την ανάσταση ούτε κατάλαβαν τα λόγια του Κυρίου στο Μάρκου θ 10, οι αρχιερείς και οι Φαρισαῖοι κατανόησαν αυτά και θυμούνταν αυτά και ήταν ήδη αποφασισμένοι κάθε αγύρτικη και πλαστή επαλήθευση της προφητείας αυτής (ρ).

(2) Το τῇ ἐπαύριον θα ήταν επαρκές και θα ήταν σαφέστερο, εάν έγραφε το Σάββατο. Η ονομασία Παρασκευή είχε ήδη γίνει όνομα της ημέρας, η οποία ήταν παραμονή του Σαββάτου. Ο Ματθαῖος χρησιμοποιεί χωρίς εξήγηση την ονομασία αυτή. Ο Μάρκος όμως (ιε 42) εξηγεί στους εθνικούς αναγνώστες του, τι σημαίνει αυτή (ρ). = η ημέρα, κατά την οποία προετοιμάζονταν στους Ιουδαίους, όσα ήταν αναγκαία για το Σάββατο ή για εορτασμό της γιορτής (g).

Ίσως επίσης, κατά την εποχή που ο Ματθαῖος έγραφε, η φράση αυτή να ήταν συνηθισμένη μεταξύ των εξ' Ιουδαίων χριστιανών (ρ)· και με αυτήν να δηλωνόταν η μεγάλη ημέρα της σταύρωσης του αληθινού αμνού (δ).

(3) Προβλήθηκε η ένσταση, ότι σε ημέρα Σαββάτου δεν ήταν δυνατόν να συνεδριάσει το συνέδριο επισήμως. Αλλά και ο Ματθαῖος κανένα λόγο δεν κάνει για πρεσβύτερους του λαού, τους οποίους πολλές φορές είχε κατονομάσει. Πρόκειται λοιπόν εδώ για διάβημα τελείως ιδιωτικό (Λ).

Ματθ.27,63 λέγοντες· κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος⁽¹⁾ ὁ πλάνος⁽²⁾ εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι⁽³⁾.

Μετάφραση: και του είπαν: Κύριε, θυμηθήκαμε ότι εκείνος ο λαοπλάνος είχε πει όταν ακόμη ζούσε: Τρεις ημέρες μετά το θάνατό μου θα αναστηθώ.

(1) Δεν θέλουν ούτε το όνομά του να ακούσουν. Χρησιμοποιούν αντωνυμία, η οποία δείχνει ότι είναι πολύ μακριά από αυτούς (ρ). Εκείνος, που είναι ήδη μακριά, αφού πέθανε (δ).

(2) Που πλανά το λαό (δ). Επίθετο, με το οποίο τον στιγματίζουν. «Αυτό δείχνει την ωμότητα (=σκληρότητα) εκείνων, αφού ούτε με το θάνατο δεν άφησαν την οργή» (X).

(3) «Αξίζει να αναζητήσουμε και αυτό, πού δηλαδή είπε ότι μετά από τρεις ημέρες θα αναστηθώ; Διότι δεν θα το βρει κανείς πουθενά να λέγεται τόσο σαφώς, εκτός από το παράδειγμα του Ιωνά» (X). Υπαινίσσονται πιθανώς την προφητεία του Ιησού στο Ματθ. ιβ 40, η οποία λέχθηκε παρόντων των γραμματέων και Φαρισαίων και η οποία στο μεταξύ θα είχε διεγείρει σε αυτούς το ενδιαφέρον, για να ζητήσουν πληροφορίες περισσότερο ακριβείς (L).

Ματθ.27,64 κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι⁽¹⁾ τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ⁽²⁾, ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη⁽³⁾ πλάνη⁽⁴⁾ χειρῶν τῆς πρώτης⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Γι' αυτό δώσε διαταγή να ασφαλισθεί ο τάφος μέχρι την τρίτη ημέρα, μήπως έλθουν οι μαθητές του μέσα στη νύχτα και τον κλέψουν, και πουν στο λαό ότι αναστήθηκε από τους νεκρούς. Και θα είναι η τελευταία αυτή πλάνη του λαού χειρότερη από την πρώτη, που τον πίστεψαν ως Μεσσία.

(1) Χωρίς να το συνειδητοποιούν υπηρετούν στην επιβεβαίωση της αλήθειας. Καμία ανθρώπινη ασφάλεια όμως δεν είναι ικανή να παρεμποδίσει το Θεό. Δες Πράξ. ε 23,ιστ 23-26 (b). «Παντού η πλάνη συγκρούεται με τον εαυτό της και άθελά της συνηγορεί υπέρ της αλήθειας» (X).

«Να ασφαλίσουν τον τάφο δηλαδή να τον σφραγίσουν και να τον φρουρήσουν. Επειδή έπρεπε να πιστευτεί ότι και πέθανε και ενταφιάστηκε και αναστήθηκε, βλέπε και τα τρία αυτά να μαρτυρούνται από τους εχθρούς. Ας εξετάσουμε δηλαδή προσεχτικά τα λόγια τους· το να πούνε μεν... «εκείνος είπε όσο ζούσε ακόμη» μαρτυρεί, ότι πέθανε· το «διάταξε να ασφαλιστεί ο τάφος» βεβαιώνει ότι ενταφιάστηκε· το «μήπως έλθουν οι μαθητές του και τον κλέψουν», πληροφορεί ότι εφόσον ασφαλιστεί ο τάφος, δεν θα κλαπεί» (Z).

«Αν όμως βρέθηκε ο τάφος κενός, είναι φανερό ότι αναστήθηκε σαφώς και αναντίρρητα» (X).

(2) Οι Φαρισαίοι υπέθεταν, ότι αυτοί δεν θα πίστευαν αυτό ποτέ. Επιθυμούν λοιπόν να λάβουν προφυλακτικά μέτρα για το λαό (b).

(3) Με έννοια συγκριτικού (L)· η νεώτερη πλάνη, η τελευταία.

(4) Με άμεση αναφορά στο εκείνος ο πλάνος (p). Η πρώτη πλάνη υπήρξε το ότι θεώρησαν αυτόν Μεσσία. Η τελευταία θα ήταν χειρότερη από την πρώτη (L). Οι Φαρισαίοι αντιλήφθηκαν, ότι έπρεπε πολιτικούς λόγους να χρησιμοποιήσουν, για να επηρεάσουν τον Πιλάτο. Όπως κατηγόρησαν τον Ιησού ότι διεκδικούσε το βασιλικό αξίωμα, αποσιωπώντας τελείως την αξίωσή του, ότι ήταν ο υιός του Θεού, έτσι και εδώ το νόημά τους είναι, ότι, εάν οι μαθητές έπειθαν το λαό ότι ο Ιησούς αναστήθηκε, θα προκαλούσαν πολύ μεγαλύτερη εξέγερση από εκείνην, η οποία σημειώθηκε κατά την θριαμβευτική είσοδο ως συνέπεια της πλάνης του λαού, ότι ο Ιησούς ήταν ο Μεσσίας.

Ματθ.27,65 ἔφη αὐτοῖς ὁ Πιλάτος⁽¹⁾· ἔχετε⁽²⁾ κουστωδία⁽³⁾· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε⁽⁴⁾ ὡς οἶδατε.

Μετάφραση: Ο Πιλάτος τότε τους είπε: Πάρτε φρουρά. Πηγαίνετε και ασφαλίστε μόνοι σας τον τάφο, όπως εσείς ξέρετε.

(1) Δεν τους δέχεται ευχάριστα. Είχε δει την κακεντρέχειά τους προηγουμένως (δες σ. 17,18), και αναμφίβολα αντιλαμβάνεται αυτήν και τώρα. Με ολιγόλογη συγκατάθεση τούς διώχνει.

(2) Μάλλον προστακτική = Πάρτε κουστωδία. Και αυτό φαίνεται σαφώς, από το ότι η μόνη φρουρά την οποία οι αρχιερείς είχαν ήταν η αστυνομία του ναού, δεν μπορούσαν όμως να χρησιμοποιήσουν αυτήν χωρίς την άδεια του Ρωμαίου επιτρόπου. Προφανώς χρειάζονται κάτι, το οποίο θα γινόταν με την άδειά του (p). Δίνει τους φύλακες γρήγορα και όπως ήταν αγανακτισμένος εναντίον τους, διώχνει γρήγορα τους συκοφάντες (b).

(3) Λέξη λατινική = φύλακες, φρουρά. «Κουστωδία λέγεται στους Ρωμαίους η φύλαξη· τους στρατιώτες λοιπόν που ήταν ταγμένοι να φυλάνε, τους ονομάζει κουστωδία» (Θφ).

(4) «Δεν αφήνει τους στρατιώτες μόνους τους να σφραγίσουν· διότι επειδή είχε μάθει τα σχετικά με αυτόν (τον Ιησού), δεν ήθελε πλέον να συμπράξει με αυτούς. Αλλά για να απαλλαγεί από αυτά ανέχεται και αυτό και λέει· εσείς, όπως θέλετε σφραγίστε, για να μην μπορείτε να κατηγορείτε άλλους» (X).

Ματθ.27,66 οἱ δὲ πορευθέντες ἡσφάλισαντο⁽¹⁾ τὸν τάφον σφραγίσαντες⁽²⁾ τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας⁽³⁾.

Μετάφραση: *Κι αυτοί πήγαν και ασφάλισαν τον τάφο. Έβαλαν δηλαδή σφραγίδες στο λίθο που σκέπαζε το μνημείο. Και τοποθέτησαν εκεί τη φρουρά.*

(1) «Και αυτά τα έκαναν ημέρα σαββάτου, παραβιάζοντας αυτό εξαιτίας της λύσσας της μανίας τους» (Ζ). Το «ασφάλισαν» εκφράζει το σύνολο της ενέργειάς τους, το «σφράγισαν» και το «της κουστωδίας» τα μέρη της (b).

(2) Η σφράγιση του λίθου φαίνεται ότι ήταν των Φαρισαίων ιδέα, και ίσως εισηγήθηκε σε αυτούς αυτήν η σφράγιση του λίθου στην πόρτα του σπηλαίου των λεόντων, στο οποίο ρίχτηκε ο Δανιήλ (Δαν. στ 17). Στην Π.Δ. οι λέξεις σφραγίδα και σφραγίζω συχνά χρησιμοποιούνται και με κυριολεκτική και με μεταφορική έννοια. Στην Κ.Δ. κυρίως χρησιμοποιούνται μεταφορικά (ρ). Μία ταινία (λωρίδα) από ύφασμα εκτεινόταν σε όλο το άνοιγμα του τάφου, πάνω από την πέτρα, που χρησίμευε ως πέτρα και οι δύο άκρες της, που εφάρμοζαν στα χείλη του τάφου που βρίσκονταν στην κάθε μία πλευρά, σφραγίζονταν (F).

(3) Εξαρτάται από το ασφάλισαν και όχι από το σφράγισαν. «Όχι μόνο σφράγισαν την πέτρα της πόρτας, τοποθετώντας σε αυτήν σφραγίδες, αλλά και αφού επέλεξαν στρατιώτες, αυτούς που ήθελαν, τούς έβαλαν να κάθονται φύλακες σε αυτήν» (Ζ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ' (28)

Στιχ. 1-10. Η Ανάσταση του Κυρίου και η εμφάνισή του στις Μυροφόρες.

Ματθ. 28,1 Ὅψε δὲ σαββάτων⁽¹⁾, τῇ ἐπιφωσκούσῃ⁽²⁾ εἰς μίαν σαββάτων⁽³⁾, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι⁽⁴⁾ τὸν τάφον.

Μετάφραση: Αργά λοιπόν τη νύχτα του Σαββάτου, την ώρα που ξημέρωνε η πρώτη ημέρα της εβδομάδος, ήλθε η Μαρία η Μαγδαληνή και η άλλη Μαρία για να δουν τον τάφο.

(1) Ἡ «με τη φράση «αργά τη νύχτα του σαββάτου» σήμανε το τέλος όλων των σαββάτων, δηλαδή των επτά ημερῶν της εβδομάδας. Διότι και εμεῖς ὅταν λέμε «αργά την ημέρα» ἢ «αργά τη νύχτα» δηλώνουμε τα τελευταία μέρη τους. Τέλος ὅμως των επτά ημερῶν της εβδομάδας δεν εἶναι μόνο το ἴδιο, το κυρίως Σάββατο, ἀλλὰ και το τέλος αὐτοῦ» (Ζ)· μ ε τ ἄ το Σάββατο (g). Ο Ε. Schmid συγκρίνει με αὐτὴν την ἐκφράση ἐκείνη του Πλούταρχου «οψέ των βασιλέως χρόνων»· μετὰ τους χρόνους των βασιλέων. Καθὼς και τη φράση του Φιλοστράτου «οψέ των Τρωϊκῶν»= μετὰ τον Τρωϊκὸ πόλεμο (b). Η' = αργά κατὰ τη νύκτα του σαββάτου. Τα σάββατα = σάββατο (δ). «Διότι ἐσπέρα (=ἀπογευμα) μεν εἶναι ἡ ὥρα μετὰ τη δύση του ἡλίου· ἐνὼ «οψέ» (=αργά) εἶναι ἡ ὥρα πολὺ μετὰ τη δύση» (Αμμώνιος). «Ἡ φράση «οψέ σαββάτων», να μην νομίσαι κάποιος ὅτι σημαίνει την ἀπογευματινὴ ὥρα, την μετὰ την δύση του ἡλίου, ἀλλὰ το βράδυ και αργά τη νύχτα» (Ευσέβιος Παμφίλου).

(2) «Δηλαδή την ὥρα που φαινόταν ἡ ἡμέρα, που αὐγαζε, που ἀνέτειλε» (Ζ). «Εἶχε περάσει ἡ νύχτα τόσο πολὺ, ὥστε να εἶναι ἡ ὥρα του λαλήματος των πετεινῶν, ἡ ὁποία προαναγγέλει το φῶς της ἡμέρας που ἐρχεται» (Γν). Μετὰ το γενικὸ προσδιορισμὸ ἐρχεται ὁ ἐιδικὸς της ὥρας (δ). «Για να μη θεωρήσεις ὅτι στο τέλος αὐτοῦ του σαββάτου ἦλθαν στον τάφο οἱ γυναῖκες που ἀναφέρθηκαν, ἀλλὰ στην ἀρχὴ του ὁρθρου της Κυριακῆς, πρόσθεσε ὅτι, την ὥρα που ξημέρωνε» (Ζ). Εξυπακούεται ἡ φράση «την ὥρα».

(3) «Ἀποσαφηνίζοντας περισσότερον τον λόγο πρόσθεσε στη συνέχεια τη φράση «εἰς μίαν σαββάτων»· και μία σαββάτων εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ τις επτά ἡμέρες, ἡ κυριακὴ» (Ζ).

(4) Ο Ματθαῖος γράφει προσαρμόζοντας την ἀφήγησή του σε αὐτὰ που εἶπε προηγουμένως. Ο τάφος εἶχε σφραγιστεῖ και ἡ φρουρά ἦταν μπροστὰ ἀπὸ αὐτόν (L). Ἄλλωστε ἡ ἀλειψὴ του Κυρίου με ἀρώματα ματαιώθηκε οὕτως ἢ ἄλλως, και το μόνο που ἐπιτεύχθηκε ἀπὸ την ἐπίσκεψιν ἐκείνη ἦταν το ὅτι εἶδαν τον τάφο.

Ματθ. 28,2 καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας⁽¹⁾· ἄγγελος γὰρ⁽²⁾ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον⁽³⁾ ἀπὸ τῆς θύρας καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ⁽⁴⁾.

Μετάφραση: Και ξαφνικά, έγινε σεισμός μεγάλος. Διότι ένας ἄγγελος Κυρίου, αφού κατέβηκε ἀπ' τον ουρανό και ἦλθε στο μνημεῖο, κύλισε την πέτρα ἀπὸ την εἴσοδο και καθόταν πάνω σ' αυτήν.

(1) «Ο μεν Χριστὸς ἀναστήθηκε προτοῦ να κατεβεί ο ἄγγελος... ο δε σεισμὸς ἐγίνε για τους φύλακες που κάθονταν δίπλα στον τάφο, ἔτσι ὥστε, αφού σηκωθοῦν ἀπὸ το φόβο του σεισμοῦ και αφού εκπλαγούν ἀπὸ την τρομερή μορφή αὐτοῦ που κύλισε την πέτρα, να φύγουν» (Ζ). Ο σεισμὸς ἐγίνε πριν την ἀφίξη των γυναικῶν στο μνημεῖο (ο).

(2) Και στους δύο σεισμούς επακολούθησε κάτι υπερφυσικό· στον ἕνα (στο Γολγοθά) η ἀνάσταση των σωμάτων των αγίων, στον ἄλλο η κάθοδος ἀγγέλου, ο οποίος παρουσιάζεται ὡς αἰτία του σεισμοῦ (ρ). Ο εργάτης και αἰτίος του σεισμοῦ ἦταν ἄγγελος Κυρίου (δ).

(3) «Αποκύλισε την πέτρα ο ἄγγελος για τις γυναῖκες, για να δουν τον τάφο κενό και να πιστέψουν ὅτι ἀναστήθηκε» (Ζ). Ο λίθος λοιπόν δεν ἀποκυλίστηκε ἀπὸ τον σεισμό ἀλλὰ ἀπὸ τον ἄγγελο. Ο σεισμὸς ἐγίνε για να προσδώσει μεγαλεῖο και ἐπισημότητα στο υπερφυσικό γεγονός της ἀνάστασης και χρησίμευσε για να διεγερθεῖ η προσοχή των φυλάκων του τάφου (ο).

(4) Επάνω στην πέτρα, ἔτσι ὥστε δεν θα μπορούσε κάποιος να κυλίσει αὐτόν πάλι στο μνημεῖο (b). Καθόταν πάνω στην πέτρα ἀναμένοντας τις γυναῖκες, οι οποίες δεν ἦταν, ὅπως φαίνεται, μακριά, ἀλλὰ ἀπέναντι ἀπὸ τον τάφο (L).

Ματθ. 28,3 ἦν δὲ ἡ ἰδέα⁽¹⁾ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή⁽²⁾ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιῶν⁽³⁾.

Μετάφραση: Το εξωτερικό του σχῆμα και το πρόσωπό του ἦταν λαμπερό σαν ἀστραπή, και το ἔνδυμά του ολόλευκο σαν το χιόνι.

(1) Υπάρχει και η γραφή εἰδέα. Ἰδέα = το εἶδος, το εξωτερικό σχῆμα και ἰδίως το πρόσωπο (δ). Δες Δανιήλ ι 6 «και το πρόσωπό του ἦταν σαν ὄραση ἀστραπῆς». Δες και Δανιήλ α 15.

(2) Φωτεινότητα και ἀστραφτερό (δ).

(3) Δες Ησαΐου α 18 και Δανιήλ ζ 9 (α). Ο Γρότιος σημειώνει ὅτι η λευκότητα υπήρξε πάντοτε σύμβολο της καθαρότητας και αγιότητας (ο). Η εξωτερική εμφάνιση του ἀγγέλου ἀνακαλεῖ στη μνήμη την εμφάνιση του Κυρίου κατὰ τη Μεταμόρφωση (F). «Η μεν μορφή (του ἀγγέλου) ἦταν σαν ἀστραπή, και η στολή του ἦταν παραπλήσια με το χιόνι· ἔτσι ὥστε με το

φοβερό από τη μία να καταπλήξει τους φύλακες, ενώ με το χαρωπό να προσκαλέσει τις γυναίκες και να βάλει θάρρος μέσα σε αυτές που από τη φύση τους φοβούνται εύκολα και είναι δειλές και να αναγγείλει την ανάσταση με μεγάλη χαρά με αυτήν την εξωτερική εμφάνιση» (Γν).

Ματθ. 28,4 ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ⁽¹⁾ ἐσείσθησαν⁽²⁾ οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί⁽³⁾.

Μετάφραση: Από το φόβο μάλιστα που προκάλεσε, συγκλονίστηκαν οι φρουροί κι έγιναν σαν νεκροί.

(1) Το φόβο μάλλον από τον άγγελο. «Διότι προξενούσε κατάπληξη» (Z).

(2) Συγκλονίστηκαν. «Αντί να πει τρόμαξαν» (Z).

(3) Αφού λιποθύμησαν έγιναν σαν νεκροί (δ). Ούτε οι τολμηρότεροι στρατιωτικοί δεν μπορούν να υπομείνουν τη δύναμη των κατοίκων του ουρανού (b). Ο άγγελος δεν ασχολείται με αυτούς (L), οι οποίοι στο μεταξύ «αφού συνήλθαν έφυγαν, πράγμα που προκάλεσε ασφάλεια στις γυναίκες» (Z).

Ματθ. 28,5 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος⁽¹⁾ εἶπε ταῖς γυναῖξί· μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς⁽²⁾· οἶδα⁽³⁾ γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον⁽⁴⁾ ζητεῖτε⁽⁵⁾.

Μετάφραση: Ο άγγελος όμως απευθύνθηκε στις γυναίκες και είπε: Μη φοβάστε εσείς· διότι γνωρίζω ότι ζητάτε με πόθο και ευλάβεια τον Ιησού τον εσταυρωμένο.

(1) Ο Λουκάς μιλά για δύο αγγέλους. Αλλά ο Ματθαίος και ο Μάρκος μιλούν για τον άγγελο που μίλησε στις γυναίκες, χωρίς να αρνούνται την παρουσία και άλλου αγγέλου. Ενώ ο Λουκάς, χωρίς να κάνει διάκριση ανάμεσα στον άγγελο που μίλησε και σε αυτόν που δίπλα του σιωπούσε, μιλά για δύο (ο).

(2) «Και το να πει «εσείς» φανερώνει ότι τους δείχνει πολλή τιμή» (X). «Μη φοβάστε εσείς, αλλά αυτοί, δηλαδή οι φύλακες και όλοι οι εχθροί του Κυρίου» (Z). Το μη φοβάστε είναι έκφραση που χρησιμοποιείται στην αρχή των οπτασιών, που κατασιγάει τον φόβο που προκαλείται από την υπερβολική δόξα που υπερβαίνει τη δύναμη των θνητών καρδιών. Με αυτήν παρέχεται υπόσχεση ασφάλειας και προκαλείται η προσοχή (b).

(3) « Πρώτα τις απαλλάσσει από το φόβο και τότε μιλά για την ανάσταση» (X).

(4) «Δεν ντρέπεται να τον αποκαλεί εσταυρωμένο· διότι αυτό είναι το σπουδαιότερο από τα αγαθά» (X) «διότι για αυτούς μεν που σταυρώθηκαν πριν από αυτόν, ο σταυρός ήταν ντροπή... ενώ σε αυτόν ήταν μάλλον δόξα, διότι ήταν απόδειξη της ευεργεσίας των ανθρώπων, για την οποία καταδικάστηκε σε αυτόν» (Z).

(5) Δεν έρχεστε να βεβηλώσετε τον τάφο, αλλά σας παρακίνησε προς αυτόν η αγάπη προς τον Ιησού. Δεν υπάρχει λόγος λοιπόν να φοβάστε (ο).

Ματθ. 28,6 οὐκ ἔστιν ὧδε· ἡγέρθη γὰρ καθὼς εἶπε. δεῦτε⁽¹⁾ ἴδετε τὸν τόπον⁽²⁾ ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος.

Μετάφραση: Δεν είναι εδώ. Διότι αναστήθηκε, όπως είπε. Ελάτε να δείτε τον τόπο όπου ήταν θαμμένος ο Κύριος.

(1) Δηλαδή πλησιάστε. Στέκονταν σε κάποια απόσταση από τον τάφο (S).

(2) «Με το να πει, ελάτε να δείτε τον τόπο... δήλωσε ότι για αυτές κύλισε την πέτρα, για να δουν» (Z). «Για αυτό σήκωσε την πέτρα, ώστε και από αυτό να πάρουν αυτές την απόδειξη» (X)

Ματθ. 28,7 καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς⁽¹⁾ αὐτοῦ ὅτι ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν⁽²⁾, καὶ ἰδοὺ προάγει⁽³⁾ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν⁽⁴⁾· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε⁽⁵⁾· ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Πηγαίνετε όμως γρήγορα και πείτε στους μαθητές σου ότι αναστήθηκε από τους νεκρούς. Και ιδού, πηγαίνει πριν από σας στη Γαλιλαία· εκεί θα τον δείτε. Να λοιπόν, σας είπα αυτά που είχα εντολή να σας πω.

(1) Η παραγγελία του αγγέλου στις γυναίκες υποδηλώνει ότι οι μαθητές ήταν ακόμη στα Ιεροσόλυμα (S).

(2) Οι μαθητές ήταν υποχρεωμένοι να πιστέψουν σε ανάσταση πριν ακόμη δουν τον αναστημένο. Για αυτό το γεγονός αναγγέλθηκε σε αυτούς μέσω των γυναικών και δοκιμάστηκε έτσι η πίστη τους (b).

(3) «Λέει «προάγει» αντί να πει, σας προλαβαίνει» (Z).

(4) «Καλά είπε στη Γαλιλαία, για να τους απαλλάξει από ενοχλήσεις και κινδύνους, ώστε να μην παρεμποδίσει ο φόβος την πίστη τους» (X). «Στην Γαλιλαία επρόκειτο να τον συναντήσουν, χωρίς το φόβο των Ιουδαίων» (Z).

(5) Και όμως ο αγαθός Σωτήρας φανέρωσε τον εαυτό του σε αυτούς και πιο πριν. Η εμφάνιση στη Γαλιλαία ήταν πολύ επίσημη και δημόσια (δες στίχους 10,16) και ήταν υποσχόμενη πριν το θάνατο του Κυρίου (b). Δες για την υπόσχεση αυτή Ματθαίου κστ 32.

(6) «Ορίστε, σας έδωσα παραγγελία για τους μαθητές. Επομένως λοιπόν, μην αμελήσετε την παραγγελία» (Z). Ορίστε, σάς είπα αυτό που διατάχτηκα από το Θεό να πω. Εσείς όμως τάχιστα εκπληρώστε αυτό. Είναι ξεχωριστή αυτή η φράση στο Ματθαίο ως επίλογος σύντομος και επιτακτικός του αγγέλου (δ).

Ματθ. 28,8 καὶ ἐξελθοῦσαι⁽¹⁾ ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς⁽²⁾ μεγάλης ἔδραμον⁽³⁾ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

Μετάφραση: Και οι γυναίκες, αφού βγήκαν γρήγορα από το μνημείο με φόβο εξαιτίας της αγγελικής οπτασίας, αλλά και με χαρά μεγάλη εξαιτίας του χαρμόσυνου αγγέλματος, έτρεξαν να τα πουν όλα αυτά στους μαθητές.

(1) Υπάρχει και η γραφή απελθούσαι. Αφού βγήκαν από το μνημείο. «Αν και δεν ανέφερε ο Ματθαίος ότι μπήκαν στο μνημείο· αλλά λέγοντας τώρα ότι βγήκαν, φανέρωσε ότι πρώτα μπήκαν» (Z).

(2) Τα δύο αυτά συναισθήματα μπορούν να συνυπάρχουν για πνευματικά πράγματα (b). «Βγήκαν λοιπόν με φόβο μεν, για όσα είδαν παράδοξα· με χαρά από την άλλη, για τα ευαγγέλια (χαρμόσυνες αγγελίες) που άκουσαν» (Z).

(3) Το έδραμον δείχνει την προθυμία της εκτέλεσης (δ).

Ματθ. 28,9 ὡς δὲ ἐπορεύοντο⁽¹⁾ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ⁽²⁾ Ἰησοῦς ἀπήνησεν αὐταῖς⁽³⁾ λέγων· χαίρετε⁽⁴⁾. αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας⁽⁵⁾ καὶ προσεκύνησαν⁽⁶⁾ αὐτῷ.

Μετάφραση: Καθώς όμως πήγαιναν να τα πουν στους μαθητές του, ξαφνικά ο Ιησούς τις συνάντησε και είπε: Χαίρετε. Αυτές τότε, αφού πλησίασαν, δεν τόλμησαν να τον αγγίξουν στο σώμα, αλλά με ευλάβεια πολλή έπιασαν μόνο τα πόδια του και τον προσκύνησαν.

(1) Οι λέξεις από το «ὥς δὲ ἐπορεύοντο» μέχρι «τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ» παραλείπονται από τους κώδικες βατικανό, σιναιϊτικό και κάποιους άλλους. Περιέχονται όμως στην πεσιτώ (μετάφραση).

(2) Δηλώνει κάτι το αιφνίδιο και απρόβλεπτο (b).

(3) «Επειδή πριν από όλους σηκώθηκαν νωρίς το πρωί, πριν από όλους βλέπουν τον Κύριο και αυτό παίρνουν ως μισθό αυτής τους της προθυμίας» (Z).

(4) «όταν βγήκαν με φόβο και χαρά, και να! ο Ιησούς τις συνάντησε λέγοντας χαίρετε» (X). Συνηθισμένος χαιρετισμός, χρησιμοποιείται όμως από τον Κύριο με υψηλή και ειδική έννοια (b). «Κέρδισε το θηλυκό γένος και απαλλαγή από την κατηγορία και ανατροπή της κατάρας. Διότι αυτός που παλαιότερα (στον Παράδεισο στην Εύα) είπε προς αυτές, με λύπες θα γεννάς τέκνα, έδωσε το τέλος αυτών σε αυτές συναντώντας τις στον κήπο και λέγοντας χαίρετε» (K). Αρκετοί από τους νεώτερους ερμηνευτές ταυτίζουν αυτήν την εμφάνιση με αυτήν στην Μαγδαληνή που αναφέρεται από τον Ιωάννη.

(5) «Αυτές μεν από πόθο και τιμή τον κράτησαν· αυτός όμως δεν τις εμπόδισε, παρέχοντας πληροφορία με την αφή (=άγγιγμα), ότι δεν είναι φάντασμα» (Z).

(6) Πρέπει να κυριεύτηκαν από φόβο και σεβασμό κατά την πράξη αυτή της γονατιστής προσκύνησης, από συναισθήματα τα οποία σε τέτοιο βαθμό δεν είχαν αισθανθεί ουδέποτε άλλοτε, όταν εκδήλωναν το σεβασμό τους στον Ιησού ως Διδάσκαλό τους (ο).

Ματθ. 28,10 τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· μὴ φοβεῖσθε⁽¹⁾· ὑπάγετε⁽²⁾ ἀπαγγεῖλατε⁽³⁾ τοῖς ἀδελφοῖς⁽⁴⁾ μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κακεῖ με ὄψονται.

Μετάφραση: Τότε ο Ιησούς λέει σ' αυτές: Μη φοβάστε. Πηγαίνετε να αναγγείλετε στους αδελφούς μου να πάνε στη Γαλιλαία, κι εκεί θα με δουν.

(1) «Πάλι και αυτός διώχνει το φόβο, προετοιμάζοντας το δρόμο για την πίστη» (X). Ήταν φυσικό να αισθανθούν φόβο με την αιφνίδια αυτή εμφάνιση του Κυρίου, για τον οποίο γνώριζαν, ότι έχει πεθάνει (ο).

(2) «Επειτα δίνει παραγγελία στις γυναίκες για τους μαθητές, επειδή αυτές ήταν αγγελιοφόροι του, οι οποίες φάνηκαν πρώτες και έδωσαν πρώτες την παραγγελία » (Z).

(3) «Τις γυναίκες χρησιμοποίησε ως αποστόλους προς τους Αποστόλους, τιμώντας το γένος που ατιμώθηκε από την απάτη του φιδιού. Και επειδή παλαιότερα γυναίκα (η Εύα)

έγινε στον άνδρα αγγελιοφόρος λύπης, τώρα γυναίκες γίνονται στους άνδρες αγγελιοφόροι χαράς» (Ζ).

(4) «Ονόμασε τους Αποστόλους αδελφούς, συγχρόνως μεν λόγω της ενανθρώπησης· διότι όλοι οι άνθρωποι είμαστε αδέλφια μεταξύ μας· συγχρόνως δε και για να τους τιμήσει» (Ζ). Δείχνει με την ονομασία αυτή τη σχέση, στην οποία με το αίμα του έφερε τους πιστούς με τον Πατέρα και με τον εαυτό του. Δες Ιωάννη κ 17 («ανεβαίνω προς τον Πατέρα μου και Πατέρα σας») (δ).

Στιχ. 11-15. Οι φύλακες του τάφου δωροδοκούνται.

Ματθ. 28,11 Πορευομένων δὲ αὐτῶν⁽¹⁾ ἰδοὺ τινες⁽²⁾ τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν⁽³⁾ ἅπαντα⁽⁴⁾ τὰ γενόμενα.

Μετάφραση: Καθώς λοιπόν αυτές πήγαιναν να αναγγείλουν αυτά στους αποστόλους, ιδού, μερικοί στρατιώτες από τη φρουρά που είχε τοποθετηθεί στον τάφο πήγαν στην πόλη κι ανήγγειλαν στους αρχιερείς όλα όσα είχαν γίνει.

(1) Τίποτα δεν αναφέρει ο Ματθαίος για τον τρόπο, με τον οποίο οι μυροφόρες έφεραν το χαρμόσυνο μήνυμα στους μαθητές, ούτε για το πώς υποδέχτηκαν οι Απόστολοι αυτό. Ο Ιωάννης λέει σε εμάς ότι η Μαρία η Μαγδαληνή ήλθε και είπε σε αυτούς, ότι είχε δει τον Κύριο, αλλά δεν λέει τίποτα για το πώς οι μαθητές δέχτηκαν την είδηση αυτή. Ο Μάρκος (ιστ 11) αναφέρει ότι «και εκείνοι όταν άκουσαν ότι ζει και θεάθηκε από αυτήν, απίστησαν». Και ο Λουκάς αναφέροντας για την οπτασία των αγγέλων, την οποία είδαν οι μυροφόρες στο άδειο πλέον μνημείο, βεβαιώνει ότι στους μαθητές «φάνηκαν σαν φλυαρίες και επινόηση της φαντασίας τα λόγια» αυτών των γυναικών. Οι μαρτυρίες λοιπόν αυτές δείχνουν πόσο εσφαλμένο είναι το να λέει κάποιος μαζί με τον Ο. Holtzmann ότι και πριν ακόμη βρουν τον τάφο κενό «με βεβαιότητα οι μαθητές ανέμεναν την ανάσταση του Ιησού» (ρ).

(2) Οι από την κουστωδία «απομείναντες στον τάφο φύλακες ή οι πιο επίσημοι από αυτούς» (Ζ).

(3) Εφόσον οι φύλακες είχαν τεθεί από τον Πιλάτο στη διάθεση του συνεδρίου αναφέρουν στους αρχιερείς τα συμβάντα (S).

(4) Από όλα αυτά έβγαине το συμπέρασμα, ότι ο Ιησούς αναστήθηκε (b).

Ματθ. 28,12 καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων συμβούλιόν τε λαβόντες⁽¹⁾ ἀργύρια ἱκανὰ⁽²⁾ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις λέγοντες·

Μετάφραση: *Κι αφού συγκεντρώθηκαν εκείνοι μαζί με τους πρεσβυτέρους κι έκαναν σύσκεψη, έδωσαν μεγάλο ποσό ασημένιων νομισμάτων στους στρατιώτες λέγοντάς τους:*

(1) Δεν πρόκειται για σύγκληση ολόκληρου του συνεδρίου, ούτε για επίσημη συνεδρίασή του, όπως ούτε στα χωρία ιβ 14 και κβ 15, όπου γίνεται λόγος για συμβούλιο που έγινε. Ήταν τόσο επείγον το πράγμα, ώστε δεν δινόταν καιρός να συγκληθεί το συνέδριο. Οι στρατιώτες έπρεπε αμέσως να δελεαστούν, διότι διαφορετικά η αληθινή ιστορία θα κυκλοφορούσε αstraπιαία (p).

(2) Με την έννοια του σοβαρού ποσού, με την οποία συναντιέται συχνά στο Λουκά και στις Πράξεις. Αλλά πουθενά αλλού στον Ματθαίο δε βρίσκεται με αυτήν την έννοια, ενώ και στον Μάρκο μία φορά (ι 46) (p).

«Εξακολουθούν να αγωνίζονται πιο πολύ από πριν, και όσο μεν ζούσε πουλώντας το αίμα του, ενώ μετά τη σταύρωση και την ανάστασή του υπονομεύοντας πάλι με χρήματα το κήρυγμα για την ανάσταση» (X). «Διότι προηγουμένως μεν πούλησαν το φόνο του, ενώ τώρα πουλούν και την αλήθεια της ανάστασής του και καταπατούν την ίδια τους τη συνείδηση και ούτε τους φύλακες δεν ντρέπονται, κακουργώντας και συγκαλύπτοντας μεν την αλήθεια, και πλάθοντας το ψεύδος, και χρησιμοποιούν ως υπηρέτες αυτού (του ψεύδους) τους υπηρέτες εκείνης (της αλήθειας)» (Z).

Ματθ. 28,13 εἶπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν⁽¹⁾ αὐτὸν⁽²⁾ ἡμῶν κοιμωμένων⁽³⁾.

Μετάφραση: *Πείτε ότι οι μαθητές του ήλθαν μέσα στη νύχτα και τον έκλεψαν, όταν εμείς κοιμόμασταν.*

(1) «Πώς τον έκλεψαν, ω εσείς που είστε πιο ανόητοι από όλους; Πώς δηλαδή θα έκλεβαν οι μαθητές, πες μου, άνθρωποι φτωχοί και απλοϊκοί, οι οποίοι δεν τολμούσαν ούτε να εμφανιστούν; Διότι μήπως δεν ήταν τοποθετημένη σφραγίδα; Μήπως δεν παραφύλαγαν τόσοι φύλακες; Μήπως δεν υποπτεύονταν αυτό ακριβώς, και μεριμνούσαν και αγρυπνούσαν και φρόντιζαν εκείνοι; Αλλά και για ποιο λόγο θα τον έκλεβαν; Για να πλάσουν το δόγμα της ανάστασης. Και πώς θα μπορούσε να έλθει σε αυτούς το να πλάσουν κάτι τέτοιο εις βάρος ανθρώπων οι οποίοι τους αγαπούσαν, αφού ζούσαν κρυπτόμενοι; Αλλά και πώς θα μπορούσαν να σηκώσουν την πέτρα την ασφαλισμένη; Πώς θα μπορούσαν να διαφύγουν την προσοχή τόσων πολλών; Παρόλο που, και αν ακόμη περιφρονούσαν το θάνατο, δεν θα

επιχειρούσαν απερίσκεπτα και μάταια να τολμήσουν κάτι τέτοιο τη στιγμή που υπήρχαν τόσοι φύλακες. Οτι όμως ήταν και δειλοί, το φανέρωσαν αυτά που έγιναν προηγουμένως. Αν λοιπόν ούτε να σταθούν δεν τόλμησαν όταν τον έβλεπαν ζωντανό, πώς όταν πέθανε δεν θα φοβόντουσαν το πλήθος τόσων στρατιωτών; Μήπως ήταν εύκολο να ανατρέψουν την πόρτα; Η μήπως να ξεφύγουν την προσοχή ενός; Πέτρα μεγάλη ήταν τοποθετημένη, που χρειαζόταν πολλά χέρια» (X). «Πώς τόλμησαν τόσο μεγάλο κίνδυνο άνδρες που εύκολα φοβούνταν, από τους οποίους, ο μεν κορυφαίος, δειλιάζοντας μπροστά σε μία γυναικούλα, αρνήθηκε τον διδάσκαλο, ενώ οι άλλοι βλέποντάς τον δεμένο έφυγαν;» (Z). «Αλλά και γιατί δεν τον έκλεψαν πριν από αυτό, αλλά όταν ήλθατε εσείς; Διοτι αν ήθελαν να κάνουν αυτό, θα το έκαναν την πρώτη νύχτα, που δεν φυλασσόταν ακόμη ο τάφος, τότε που ήταν και ακίνδυνο και ασφαλές. Διότι αφού ήλθαν το Σάββατο ζήτησαν από τον Πιλάτο την κουστωδία, ενώ την πρώτη νύχτα δεν ήταν κανείς από αυτούς παρών στον τάφο. Τι θέλουν επίσης και τα σουδάρια, τα οποία ήταν κολλημένα με τα αρώματα; Διότι αυτά τα είδε ο Πέτρος να βρίσκονται στον τάφο. Διότι αν ήθελαν να τον κλέψουν, δεν θα έκλεβαν γυμνό το σώμα. Όχι μόνο για να μην το ατιμάσουν, αλλά και για να μην καθυστερήσουν καθώς θα τον ξέντυναν και δώσουν καιρό σε εκείνους που ήθελαν να σηκωθούν και να τους συλλάβουν. Και μάλιστα τη στιγμή που επρόκειτο για σμύρνα, ουσία η οποία κολλά δυνατά στο σώμα και δένεται με τα ενδύματα, επομένως δεν ήταν εύκολο να αποσπάσουν τα ενδύματα από το σώμα, αλλά χρειαζόνταν πολύ χρόνο εκείνοι που θα έκαναν αυτό. Επομένως και από την άποψη αυτή είναι απίθανα τα περί κλοπής» (X).

(2) «Με αυτά με τα οποία επιχειρούσαν να επισκιάσουν την αλήθεια, με αυτά άθελά τους την έκαναν να λάμψει. Διότι και αυτό επιβεβαιώνει την ανάσταση, το ότι εκείνοι είπαν ότι οι μαθητές έκλεψαν. Διότι με αυτό ομολογούν ότι το σώμα δεν ήταν εκεί. Όταν λοιπόν αυτοί μεν ομολογούν ότι δεν ήταν το σώμα εκεί, ενώ η παρουσία αυτών και οι σφραγίδες και η δειλία των μαθητών, δείχνουν ότι η κλοπή είναι ψευδής και απίθανη, γίνεται αναμφισβήτητη με αυτά η απόδειξη της ανάστασης» (X).

(3) «Εάν κοιμούνταν, τι είδαν; Και αν δεν είδαν τίποτα, ποιού πράγματος μάρτυρες είναι; Τι είδους μάρτυρες είναι αυτοί που κοιμούνται; Είναι σαν να λένε: Μαρτυρούμε, ότι οι μαθητές του Ιησού έκλεψαν το σώμα του, και η μαρτυρία μας είναι απολύτως αδιαμφισβήτητη, διότι, όταν το σώμα κλάπηκε, κοιμόμασταν ύπνο τόσο βαθύ, ώστε ούτε ακούσαμε ούτε είδαμε τίποτα» (Αυγουστίνος Tract. in Psalmos).

Ματθ. 28,14 καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος⁽¹⁾, ἡμεῖς πείσομεν⁽²⁾ αὐτὸν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους⁽³⁾ ποιήσομεν.

Μετάφραση: Κι αν αυτό καταγγελλθεί στον ηγεμόνα, εμείς θα τον πείσουμε και θα σας απαλλάξουμε από κάθε ανησυχία και ευθύνη.

(1) Το «ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος» σημαίνει μπροστά στον ηγεμόνα ως δικαστή. Το «ἀκουσθῇ» λοιπόν πρέπει να έχει δικαστική έννοια (p). Επίσημα μπροστά στον ηγεμόνα (b). Η παραμέληση σε φρουρά ήταν βαρύ παράπτωμα, που συνεπαγόταν αυστηρή τιμωρία (L). Ήταν δυνατόν και με θάνατο να τιμωρηθούν οι φρουροί διότι κοιμόντουσαν αντί να αγρυπνούν φρουρώντας (p).

(2) Με την πειθώ καταπραΰνω, εξευμενίζω κάποιον (g). Οι στρατιώτες είχαν τεθεί στην υπηρεσία των Ιουδαίων. Εάν οι Ιουδαίοι δεν παραπονιόντουσαν, σε τι θα ενδιαφερόταν ο Πιλάτος. Μπορεί όμως να έχει και την έννοια του κερδίζω με δωροδοκία (L).

(3) Από κάθε αγωνία, την οποία θα σας προκαλούσε η κατηγορία, ότι παραμελήσατε το καθήκον σας.

Ματθ. 28,15 οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια⁽¹⁾ ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν⁽²⁾. καὶ διεφημίσθη⁽³⁾ ὁ λόγος οὗτος⁽⁴⁾ παρὰ Ἰουδαίοις⁽⁵⁾ μέχρι τῆς σήμερον⁽⁶⁾.

Μετάφραση: Κι αυτοί, αφού πήραν τα χρήματα, έκαναν σύμφωνα με τις οδηγίες που πήραν. Και η φήμη αυτή, για τη δόξαν κλοπῆς του σώματος, διαδόθηκε ανάμεσα στους Ιουδαίους μέχρι σήμερα.

(1) «Βλέπεις που όλοι είναι διεφθαρμένοι; Ο Πιλάτος; Διότι αυτός πείστηκε. Τους στρατιώτες; Το λαό τον ιουδαϊκό; Αλλά μη θαυμάσεις αν χρήματα υπέρισχυσαν των στρατιωτών. Διότι αν στον μαθητή (Ιούδα) έδειξαν τόση δύναμη, πολύ περισσότερο σε αυτούς» (X).

(2) Σύμφωνα με το μάθημα, το οποίο πήραν.

(3) Με την έννοια του διαδίδω (g) = Παντού διαδόθηκε (δ).

(4) «Λόγο που διαφημίστηκε εννοεί αυτόν σχετικά με το ότι τον έκλεψαν» (Z). «Είδες πάλι την φιλαλήθεια των μαθητών; Πώς ούτε αυτό δεν ντρέπονται να λένε, ότι δηλαδή επεκράτησε τέτοια φήμη εις βάρος τους;» (X).

(5) Χωρίς άρθρο. Όχι στους απανταχού Ιουδαίους, αλλά στους Ιουδαίους που βρίσκονταν σε κάποια μέρη (p)· όχι σε όλους, αλλά στους Ιουδαίους μόνο που απίστησαν (L). Ο Ιουστίνος (προς Τρύφωνα 108 δεσ και 17) λέει ότι οι Ιουδαίοι εξαπέστειλαν ειδικούς πράκτορες για να διαδώσουν αυτό το ψεύδος (p). Δεν φαίνεται ο Ιουστίνος να είχε ως μόνη πηγή τον Ματθαίο,

όταν λέει αυτά (L). Αλλά και ο Τερτυλλιανός τον λόγο αυτόν υπαινίσσεται, όταν λέει σαρκαστικά: «Αυτός είναι εκείνος, τον οποίο κρυφά έκλεψαν οι μαθητές, ή ο κηπουρός απομάκρυνε, έτσι ώστε να μην βλαφτούν τα μαρούλια του από τα πλήθη των επισκεπτών του τάφου» (De spec. 30) (p).

(6) Εξυπακούεται η λέξη: ημέρας. Μετά δηλαδή από μία γενεά ολόκληρη, όταν ο ευαγγελιστής έγραφε (δ).

Στιχ. 16-20. Η εμφάνιση του Κυρίου στους μαθητές στο όρος της Γαλιλαίας.

Ματθ. 28,16 Οἱ δὲ ἔνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν⁽¹⁾, εἰς τὸ ὄρος⁽²⁾ οὗ ἐτάξατο⁽³⁾ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.

Μετάφραση: Στο μεταξύ οι έντεκα μαθητές πήγαν στη Γαλιλαία, στο όρος που τους καθόρισε ο Ιησούς.

(1) «Δεν πορεύτηκαν αμέσως· διότι και την ίδια την ημέρα, κατά την οποία αναστήθηκε από τους νεκρούς, εμφανίστηκε σε αυτούς, όταν ήταν στην Ιερουσαλήμ. Ο μεν Ματθαίος λοιπόν παρέλειψε τα γεγονότα μέχρι του να πορευτούν οι μαθητές στη Γαλιλαία, ενώ οι άλλοι ευαγγελιστές συνέγραψαν και αυτά· ο μεν Μάρκος πιο σύντομα, ενώ ο Λουκάς πλατύτερα· και ο Ιωάννης πιο αναλυτικά» (Z).

(2) «Για το βουνό τίποτα δεν έχει γραφτεί. Είναι όμως φυσικό ή να είπε για αυτό σε αυτούς, ή και να πληροφόρησε και για αυτό μέσω των γυναικών, έστω και αν δεν γράφτηκε. Αλλωστε ήταν και συνηθισμένο σε αυτούς εκείνο το όρος· διότι εκεί κατεзоχὴν λόγω της ησυχίας περνούσαν το χρόνο τους» (Z). Μπορούμε να εικάσουμε, ότι ήταν τόπος πάνω από τη λίμνη. Από τα Ματθ. ιδ 23, ιε 29 ίσως μπορεί να βγει ως συμπέρασμα, ότι κοντά στη λίμνη ήταν κάποια περιφέρεια γνωστή στους κύκλους των μαθητών του Χριστού ως το όρος (p).

(3) Το ρήμα τάσσομαι εδώ = σύμφωνα με τη δική μου γνώμη ή εξουσία ορίζω (g). «Αντί να πει, όπου τους διέταξε, μέσω των γυναικών, να πορευτούν· ή, όπου τους υποσχέθηκε» (Z)

Ματθ. 28,17 καὶ ἰδόντες αὐτὸν⁽¹⁾ προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ⁽²⁾ ἐδίστασαν⁽³⁾.

Μετάφραση: Εκεί τον είδαν και τον προσκύνησαν. Μερικοί όμως είχαν κάποια αμφιβολία αν ήταν αυτός ο Ιησούς.

(1) Η εμφάνιση αυτή ταυτίζεται με αυτήν που αναφέρει ο Παύλος ότι έγινε «σε περισσότερους από πεντακόσιους αδελφούς» (Α΄ Κορ. ιε 6). Είναι προφανές, ότι εμφάνιση του Κυρίου σε εκατοντάδες ολόκληρες προσώπων, δεν ήταν δυνατόν παρά στο ύπαιθρο να λάβει χώρα και το όρος που ήταν πάνω από τη λίμνη ήταν ο κατάλληλος για αυτό τόπος (ρ).

(2) «Αντί να πει, κάποιοι όμως» (Θφ). Μάλλον μερικοί από τους μαθητές γενικώς, όχι κάποιοι από τους έντεκα (S). Αν και κανείς άλλος εκτός από τους έντεκα δεν αναφέρεται, είναι πιθανόν ότι και άλλοι ήταν παρόντες και μεταξύ αυτών υπήρξαν αυτοί που αμφέβαλλαν. Η αμφιβολία μπορεί να είναι ως προς το εάν ο Ιησούς αναστήθηκε από τους νεκρούς ή ως προς το εάν αυτός, τον οποίο έβλεπαν, ήταν ο Ιησούς. Το δεύτερο φαίνεται πιθανότερο (ρ).

(3) Ακόμη μία φορά σε αυτό το ευαγγέλιο (ιδ 31, 33) γίνεται λόγος για προσκύνηση και δισταγμό σε σχέση με τον Μεσσία και χρησιμοποιούνται τα ίδια και εδώ ρήματα. Όταν ο Πέτρος άρχισε να βυθίζεται, ο Ιησούς μαλώνει αυτόν με το «ολιγόπιστε, γιατί δίστασες (δείλιασες);». Και όταν είχαν μπει στο πλοίο, αυτοί που ήταν μέσα τον προσκύνησαν. Και στις δύο περιπτώσεις οι εκδηλώσεις ήταν τελείως φυσικές. Εκεί τον προσκύνησαν διότι δέσποζε των ανέμων και των κυμάτων· εδώ λόγω του φόβου, τον οποίο προκάλεσε σε αυτούς η επάνοδός του από τον τάφο (ρ).

Ματθ. 28,18 καὶ προσελθὼν⁽¹⁾ ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· ἐδόθη μοι⁽²⁾ πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς⁽³⁾.

Μετάφραση: Ο Ιησούς όμως τους πλησίασε και τους μίλησε με τα εξής λόγια: Δόθηκε και στην ανθρώπινη φύση μου κάθε εξουσία στον ουρανό και στη γη.

(1) Και με το πλησίασμα αυτό γεννούσε πίστη μέσα σε αυτούς που αμφέβαλλαν (b), οι οποίοι βλέποντάς τον από κοντά έπαιρναν πληροφορία.

(2) Ειδικά σε μένα, που αναστήθηκα και αναλαμβάνομαι (b). «Μου δόθηκε ως προς άνθρωπο, η εξουσία, την οποία είχα ως Θεός» (Z). «Αυτά πρέπει να τα εννοήσουμε ότι λέγονται για την ενανθρώπιση και όχι για τη θεότητα» (B). «Και βεβαίως δεν θα μπορούσε εύλογα να κατηγορηθεί από κάποιον ο Υιός ως κατώτερος (από τον Πατέρα), επειδή πήρε δόξα. Και γιατί; Διότι παίρνει αυτή τη δόξα, όταν έγινε άνθρωπος, όταν ταπείνωσε τον εαυτό του για μας, όταν έγινε δούλος ο δεσπότης, όταν συγκαταλέχθηκε στους υπηρέτες ο ελεύθερος Υιός... Διότι δεν είναι κατά κυριολεξία δόσιμο, η εξουσία που δόθηκε από τον Πατέρα στον Υιό της κυριότητας στα πάντα· αλλά είναι μάλλον επιστροφή και επανάληψη

και με τη σάρκα πλέον, στην εξουσία που είχε πριν πάρει σάρκα. Διότι δεν αρχίζει να εξουσιάζει την κτίση τότε, όταν δηλαδή έγινε άνθρωπος» (Κ)

(3) Ποιός θα τολμούσε να διατυπώσει τέτοια καταπληκτική αξίωση; Όχι απλώς δόθηκε σε αυτόν δύναμη, τέτοια που ένας μέγας κατακτητής θα διεκδικούσε, αλλά εξουσία, σαν κάτι το οποίο είναι δικό του δικαιωματικά, σαν κάτι που δόθηκε σε αυτόν από τον Ένα ο οποίος δικαιούται να χορηγεί (Αποκ. β 27). Και π ᾱ σ α (κάθε) εξουσία που περιλαμβάνει τα πάντα, πάνω στα οποία θα μπορούσε να επεκταθεί κυβέρνηση και κυριαρχία. Και όχι μόνο στη γη αλλά και στον ουρανό. Η διάνοια του ανθρώπου νιώθει ίλιγγο, όταν επιχειρήσει να καταλάβει μία τέτοια εξουσία, τι λογής είναι αυτή. Τίποτα λιγότερο από τη θεία κυβέρνηση του όλου σύμπαντος και της βασιλείας των ουρανών δεν δόθηκε στον αναστημένο Κύριο. Περισσότερες από μία φορές ο Παύλος συσσωρεύει λέξεις επί λέξεων, επιχειρώντας να εκφράσει την τιμή και τη δόξα και τη δύναμη, τα οποία ο Πατέρας χορήγησε στον Υιό, που αναστήθηκε από τους νεκρούς (Εφεσ. α 21, Κολοσ. α 16-21, Φιλιπ. β 9-11). Παρά την πληρότητα των εκφράσεών του ο Απόστολος δεν προχωρεί πιο μακριά από αυτά που σημαίνονται με τη φράση αυτή του Κυρίου, διότι είναι αδύνατον να προχωρήσει κάποιος πιο πέρα από τη μεγαλειώδη και απλή περιγραφή, την οποία ο Χριστός με τέτοια ηρεμία κάνει εδώ (ρ).

Ματθ. 28,19 πορευθέντες οὖν⁽¹⁾ μαθητεύσατε⁽²⁾ πάντα τὰ ἔθνη⁽³⁾, βαπτίζοντες⁽⁴⁾ αὐτούς⁽⁵⁾ εἰς τὸ ὄνομα⁽⁶⁾ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁽⁷⁾,

Μετάφραση: *Λοιπὸν πηγαίνετε και κάνετε μαθητές σας ὅλα τα ἔθνη, βαπτίζοντάς τους στο ὄνομα του Πατρὸς και του Υἱοῦ και του Ἁγίου Πνεύματος,*

(1) Οι έντεκα στέλνονται σε οικουμενική ιεραποστολή και πρέπει να γνωρίζουν, ότι πίσω τους έχουν εξουσία οικουμενική. Οικουμενική εξουσία ανατέθηκε ήδη στον Ιησού Χριστό και από αυτήν προέρχεται η οικουμενική αποστολή της εκκλησίας του (Swete). Αυθεντική γραφή πορευθέντες οὖν (λοιπὸν) = «Παίρνοντας θάρρος από την εξουσία που μου δόθηκε» (Ζ). Με την εξουσία μου λοιπὸν αυτήν τη βασιλική σας στέλνω σε ὅλα τα ἔθνη (δ).

(2) Κάντε μαθητές (δ). «Δεν διέταξε απλώς να βαπτίζουν, αλλά πρώτον, λέει, κάντε μαθητές... έτσι ώστε από τη μαθητεία να γίνει ορθή η πίστη και μαζί με την πίστη να προστεθεί η τελείωση του βαπτίσματος» (Α).

(3) «Λέγοντας ὅλα τα ἔθνη, δήλωσε και το γένος των Εβραίων. Διότι είναι Δεσπότης που δεν είναι μνησικάκος (κρατά κακία) σε αυτούς που μετανοούν. Επειδή και όταν αναστήθηκε από τους νεκρούς και συνάντησε τους μαθητές, όχι μόνο δεν θυμήθηκε αυτά που έπαθε από

τους Ιουδαίους, αλλά ούτε στον Πέτρο κατηγόρησε την άρνηση, ούτε στους άλλους μαθητές τη φυγή» (Ζ).

(4) Επισφράγιση της μαθητείας είναι το μυστήριο του βαπτίσματος (δ). Το μαθητεύω λοιπόν σημαίνει την διδασκαλία που προηγείται του βαπτίσματος. Σε συνδυασμό μάλιστα με το «να διδάσκετε» που επακολουθεί, είναι εύστοχη η παρατήρηση του Χ. «το μεν (να μαθητεύουν) το παραγγέλλει για τα δόγματα, ενώ το άλλο (το να διδάσκουν) για τις εντολές». «Διαιρώντας δηλαδή σε δύο μέρη τη ζωή των χριστιανών, στο ηθικό μέρος και στην ακρίβεια των δογμάτων, το μεν σωτήριο δόγμα το εξασφάλισε με την παράδοση του βαπτίσματος, ενώ το βίο μας διατάζει να τον κατορθώσουμε με την τήρηση των εντολών του» (Γν).

(5) Ο Conybeare και ο Lake υποστήριξαν ότι η φράση «βαπτίζοντες αυτούς... και τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», είναι παλαιότατη παρεμβολή για λόγους δογματικούς σε κάποια αντίγραφα του Ματθαίου και ότι δεν επικράτησε οριστικά να θεωρείται μέρος αυτού του ευαγγελίου παρά μετά την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο. Το κύριο επιχείρημά τους είναι, ότι ο Καισαρείας Ευσέβιος συχνά παραθέτει το χωρίο αυτό και συνήθως αποσιωπά τις λέξεις για το βάπτισμα. Αλλά ο Ευσέβιος παραθέτει το στίχο ολόκληρο αναφέροντας και την εντολή να βαπτίζουν στο όνομα της Αγίας Τριάδας, όταν ο σκοπός της συγγραφής του απαιτεί αυτό. Όταν όμως τού χρειάζεται το υπόλοιπο μόνο του στίχου και όχι η εντολή, τότε αποσιωπά αυτήν (ρ). Ο ίδιος ο Ευσέβιος αναφέρει το στίχο ολόκληρο, ενώ αυτή είναι η γραφή όλων ανεξαιρέτως των χειρογράφων και των μεταφράσεων (Λ).

(6) Η φράση εἰς τὸ ὄνομα σημαίνει μάλλον την καθιέρωση στο όνομα (Λ). Το θείο όνομα είναι συχνά ευλαβές συνώνυμο της θείας φύσης, του ίδιου του Θεού. Και το να βαπτίζουν λοιπόν στο όνομα της Τριάδας μπορεί να σημαίνει να βυθίζουν στον άπειρο ωκεανό της θείας τελειότητας. Στο χριστιανικό βάπτισμα η θεία ουσία είναι το στοιχείο μέσα στο οποίο ο βαπτιζόμενος βυθίζεται ή μέσα στο οποίο λούζεται (ρ). Η τελετή του βαπτίσματος θέτει τους βαπτιζομένους σε κοινωνία με τον Πατέρα και τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα, των οποίων έγιναν μαθητές και δούλοι. Το άριστο υπόμνημα των λόγων αυτών θα ήταν το Α΄ Ιωάννου α 3 σε συνδυασμό με το Α΄ Ιωάννου γ 23, 24 (α). Ή, η φράση «στο όνομα» είναι συχνή στις ελληνιστικές επιγραφές και παπύρους, με έννοια οικονομική. Κάποιο ποσό πληρώθηκε στο όνομα κάποιου. Έτσι εδώ, η έννοια είναι να τους βαπτίζετε αυτούς, έτσι ώστε να περιέρχονται στην κατοχή του Πατέρα κλπ. (Σ). «Ένα όμως είναι το όνομα των τριών, υποδηλώνοντας τη μία φύση της Αγίας Τριάδας» (Ζ). Του Πατέρα, ο οποίος έστειλε τον Υιό του, για να πεθάνει για τον άνθρωπο· του Υιού, ο οποίος παρέδωσε τον εαυτό του σε θάνατο, προσφορά για την αμαρτία· και του Αγίου Πνεύματος που αναγεννά και αγιάζει τις ψυχές των πιστών (ο). «Το βάπτισμά μας είναι... στο όνομα του Πατέρα και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Δεν

τίθεται μαζί με τον Πατέρα και τον Υιό κανένα κτίσμα ούτε δούλος, διότι η θεότητα συμπληρώνεται με την Τριάδα» (B).

(7) Ο ισχυρισμός, ότι ο τύπος του βαπτίσματος, όπως αναφέρεται εδώ, σημειώνει αναπτυγμένο και μεταγενέστερο στάδιο δογματικής πίστης και εκκλησιαστικής πράξης, είναι αβάσιμος. Η πίστη για τη θεότητα ως Πατέρα, Υιό και Άγιο Πνεύμα είναι τόσο παλαιά, όσο και η ίδια η χριστιανική κοινωνία. Για το ότι ο θεός Παύλος εισηγείται αυτήν, δες Α΄ Κορ. ιβ 4-6, Β΄ Κορ. ιγ 13. Ως προς τον Πέτρο δες Α΄ Πέτρ. α 2 και ως προς τον Ιωάννη Α΄ Ιωάννου γ 23, 24 και σε πολλά σημεία στο ευαγγέλιό του (α). Αλλά υπάρχουν και άλλα χωρία, τα οποία μπορούν να προστεθούν: Β΄ Θεσ. β 13-15, Εφεσ. β 18, γ 14-17, Εβρ. στ 4-6, Α΄ Ιω. δ 2, Ιούδα 20, 21 (ρ)

Ματθ. 28,20 διδάσκοντες⁽¹⁾ αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην⁽²⁾ ὑμῖν· καὶ⁽³⁾ ἰδοὺ ἐγὼ⁽⁴⁾ μεθ' ὑμῶν εἰμι⁽⁵⁾ πάσας⁽⁶⁾ τὰς ἡμέρας ἕως⁽⁷⁾ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος⁽⁸⁾. Ἀμήν⁽⁹⁾.

Μετάφραση: διδάσκοντάς τους να τηρούν και να εφαρμόζουν στη ζωή τους όλα τα παραγγέλματα που σας έδωσα ως εντολές. Και ιδού, εγώ που έλαβα κάθε εξουσία, θα είμαι πάντα μαζί σας βοηθός και συμπαραστάτης σας, μέχρι να τελειώσει ο αιώνας αυτός, μέχρι δηλαδή τη συντέλεια του κόσμου. Αμήν.

(1) Η διαίρεση τω στίχων (19,20) δεν είναι πολύ επιτυχής. Το διδάσκοντες... ἐνετειλάμην ὑμῖν, ανήκει προφανώς στο στίχο 19. Είναι μέρος της μεγάλης εντολής που δόθηκε στους Αποστόλους. Οι Απόστολοι οφείλουν να κάνουν μαθητές όλους τους ανθρώπους, να βαπτίσουν αυτούς και να τους διδάξουν. Και ακολουθεί στο τρίτο τμήμα της εντολής αυτής η μεγάλη υπόσχεση ότι ο Ιησούς θα είναι μαζί τους αιώνια (ρ). Το «να διδάσκετε» «είναι παραγγελία για τον τρόπο της ζωής. Διότι δεν αρκεί το βάπτισμα και τα δόγματα, εάν δεν συμβαδίζει και ο τρόπος της ζωής» (Ζ). Το διδάσκοντες αναφέρεται στο κήρυγμα το θρησκευτικό και ηθικό των εντολών, τις οποίες ο Κύριος έδωσε συμπληρώνοντας τον ηθικό νόμο και εμφανίζοντάς τον ακόμη τελειότερο (Ι). Μετά το βάπτισμα απαιτείται πολλή πρόσθετη διδασκαλία, μάλιστα για τους εθνικούς, που αγνοούν τη διδασκαλία της Π.Δ. (ρ).

(2) Ο Κύριος δεν δίνει την Π.Δ. στους Αποστόλους του ως πηγή της διδασκαλίας, την οποία πρέπει να παρέχουν στους νέους μαθητές. Βάση της διδασκαλίας τους πρέπει να είναι: «όλα όσα σας διέταξα». Και εναντίον του κινδύνου της λησμοσύνης τους υποσχέθηκε ήδη σε αυτούς, ότι «εκείνος (το Πνεύμα το Άγιο) θα σας διδάξει τα πάντα και θα σας υπενθυμίσει όλα όσα σας είπα» Ιω. ιδ 26 (ρ). «Να τους διδάσκετε όχι άλλα μεν να τα τηρούν, ενώ άλλα να τα αμελούν, αλλά να τηρούν ό λ α όσα σας διέταξα» (B).

(3) «Επειδή τους διέταξε μεγάλα πράγματα, για να τονώσει το φρόνημά τους» (X), και «και για να βάλει μέσα τους περισσότερο θάρρος, είπε: Να, εγώ θα είμαι μαζί σας και θα συμπράττω και θα εξομαλύνω κάθε εμπόδιο και θα σας φυλάω» (Z).

(4) Εγώ ο βασιλιάς και κύριος όλων (δ). Με έμφαση η αντωνυμία μπαίνει μπροστά δηλώνοντας ότι όχι κάποιος άλλος αλλά ο ίδιος ο αναστημένος Κύριος και βασιλιάς θα είναι ο συμπαράστατός τους και σύμμαχος (p).

(5) Υπόσχεται παρουσία και βοήθεια καθαρά πνευματική (L). «Διότι αν και αναχωρεί σωματικά για να σταθεί δίπλα στον Πατέρα μεσιτεύοντας για εμάς... αλλά κατοικεί μέσα στους αξίους μέσω του Πνεύματος και είναι μαζί με τους αγίους για πάντα» (K). Η επίπονη και υπερβολικά βαριά αποστολή του να μαθητεύσουν όλα τα έθνη, μπορούσε να γεννήσει στους Αποστόλους το ερώτημα: Και για αυτά ποιός είναι ικανός; (Β' Κορ. β 16). Η απάντηση είναι: «Όλα τα μπορώ, με το Χριστό που με ενδυναμώνει» (Φιλιπ. δ 13). Όπως λοιπόν η μεγάλη αποστολή απαιτεί μεγάλες θυσίες και κόπους, έτσι και μεγάλες είναι οι υποσχέσεις που την συνοδεύουν: «Να, εγώ θα είμαι μαζί σας όλες τις ημέρες» (p). «Μη μου αναφέρετε δηλαδή, λέει, τη δυσκολία των πραγμάτων· διότι εγώ είμαι μαζί σας, ο οποίος τα κάνω τα πάντα εύκολα. Αυτό και στους προφήτες το έλεγε στην Παλαιά Διαθήκη συνεχώς, και στον Ιερεμία που πρόβαλλε (ως δικαιολογία) τη νεότητα και στο Μωϋσή και στον Ιεζεκιήλ οι οποίοι αρνούνταν, εγώ, τους λέει, είμαι μαζί σας. Αυτό λέει και εδώ σε αυτούς» (X).

(6) Ούτε μία καν ημέρα θα μείνει χωρίς τη βοήθεια και συμπαράστασή μου.

(7) «Το είπε αυτό όχι επειδή μετά από αυτό δεν θα είναι μαζί τους, αλλά επειδή δεν θα είναι με αυτόν τον τρόπο, αλλά θα είναι με τρόπο υψηλότερο και πιο θεοπρεπή από ό,τι τώρα» (Z). Τότε δεν θα έχουν πλέον ανάγκη την βεβαίωση, ότι είναι μαζί τους, για να τους βοηθάει στο έργο τους, διότι αυτό θα έχει πλέον συντελεστεί και «θα τον δουν όπως ακριβώς είναι» (Α' Ιω. γ 2) (p)

(8) «Δεν είπε όμως ότι θα είναι μόνο με εκείνους, αλλά και μαζί με όλους οι οποίοι θα πιστέψουν μετά από εκείνους. Διότι δεν επρόκειτο βεβαίως να παραμείνουν μέχρι τη συντέλεια του αιώνας οι Απόστολοι· αλλά σαν σε ένα σώμα μιλά στους πιστούς» (X), «και μέσω αυτών που ζούσαν τότε, υποσχέθηκε αυτή τη χάρη και στους μετέπειτα» (Z). «Τους υπενθυμίζει όμως και τη συντέλεια, για να τους ελκύσει (ενθαρρύνει) περισσότερο, και να μην βλέπουν μόνο τα παρόντα δεινά, αλλά και τα μελλοντικά αγαθά, τα απέραντα. Διότι τα μεν λυπηρά, λέει, τα οποία θα υποστείτε, θα καταργηθούν μαζί με την παρούσα ζωή, όταν θα φτάσει στο τέλος και αυτός ο αιώνας· ενώ τα αγαθά, τα οποία θα απολαύσετε, μένουν αθάνατα» (X).

(9) Η λέξη παραλείπεται στους αλεξανδρινούς μεγαλογράμματους κώδικες, και φαίνεται να είναι λειτουργική προσθήκη. «Δεν αναλήφθηκε αμέσως στον ουρανό, αλλά μετά από κάποιο καιρό, όπως μπορούμε να καταλάβουμε από τους άλλους ευαγγελιστές. Διότι από την ανάστασή του μέχρι την ανάληψη παρουσιαζόταν στους μαθητές για σαράντα μέρες· έπειτα από το βουνό στην Ιουδαία, που ονομαζόταν βουνό του ελαιώνα αναλήφθηκε, όπως αναλύει το βιβλίο των αποστολικών Πράξεων» (Z).